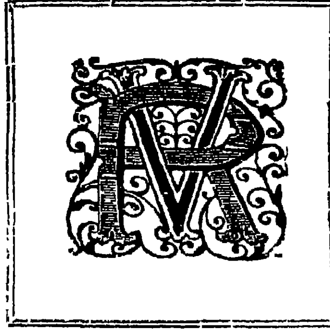
శ్రీరస్తు

ఎఱ్ఱాప్రెగడ విరచిత

హరివంశము

శతావధాని శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారిచే

పరిష్కృతము.

చెన్నపురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్

వారిచే ప్రకటితము

All Rights Reserved.

[illegible]
[illegible] బజార్, హైదరాబాద్

విజ్ఞప్తి

ప్రబంధపరమేశ్వరుఁ డగు ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడచే రచింపఁబడిన భారతశేష మగు హరివంశము క్రీ. శ. 1901 లో మాచేతనే ముద్రింపఁబడినది. దానితాలూకు ప్రతు లన్నియుఁ జెల్లిపోయినవెనుక తిరిగి దానిని పండితులచేఁ బరిశోధింపించి ముద్రింప వలయు నని తలఁచుచుండఁగా మా భాగ్యవశమున మహావిద్వాంసులును, శతావధానులును నగు శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు దానిని బరిష్కరించి యిచ్చుటకు దయతో నంగీకరించిరి. వారే మాకు ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడ విరచిత మగు నృసింహపురాణమును గూడఁ బరిష్కరించిరి. బహుశ్రమకోర్చి యనేకతాళపత్రప్రతులను బరిశోధించి వారు నృసింహపురాణమునువలెనే యీ హరివంశమును గూడఁ జక్కఁగా నిర్దుష్టముగాఁ బ్రామాణికముగాఁ బరిష్కరించి యొసఁగిరి. గొప్పపరిశోధన చేసి వారు వెలయించిన కొలలేని పీఠిక యీ గ్రంథమున కొక యపూర్వాలంకార మని చెప్పఁదగి యున్నది. అసిధారాసాధ్య మయిన యేతద్గ్రంథపరిష్కరణభారమును వహించి మా పూనికిని సఫలము కావించిన శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారికి మే మెంతయుఁ గృతజ్ఞులము.

భాషోద్ధారక, కళాప్రపూర్ణ శ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారు సజీవులుగా నుండినపుడే యీ గ్రంథము పీఠిక మినహా దాదాపు పూర్తిగా ముద్రిత మయినది. గ్రంథములోని కవిత్వాది విశేషములను గూర్చి విపుల మయినపీఠిక రచింపఁబడవలసి యుండుటచేతను, శ్రీ శాస్త్రులుగారు నిర్యాణము చెందినతరువాత నేర్పడిన కొన్ని యితరపరిస్థితులవలనను దీనిని వెంటనే ప్రకటించుటకు వీలు లేక పోయినది. తరువాత గ్రంథప్రచురణకార్యమును జేపట్టిన శ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వర శాస్త్రులు ట్రస్టువారు శ్రీ శాస్త్రులుగా రసంపూర్తిగా వదలిపోయిన కార్యమును పూర్తి చేయుటకు సంకల్పించి వడివడిగా తగినయేర్పాటులు చేసి యీ గ్రంథము నిట్లు ప్రకటించుచున్నారు.

ఎఱ్ఱనకవిత యంతయు నొకచోట నుండును గాక యని యిప్పటివఱ కుపలబ్ధము లయిన ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడ రామాయణములోని పద్యములను పీఠిక కనుబంధముగా నిందుఁ బ్రకటించితిమి. ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడ కవిత్వములోని విశేషములును, 'య'నుండి 'హ'దాఁక గలపదములును, వాని యర్థములును నీ ముద్రణములోనే ముద్రించుటకు వీలు లేకపోయినది. తరువాతి ముద్రణములో శ్రీ శివరామశాస్త్రి గారు వాని నెల్లఁ జేర్పఁగల రని యాశించుచున్నాము. యథాపూర్వముగా నీ మహాగ్రంథము నాంధ్రమహాజను లాదరింతు రని మా విశ్వాసము. ప్రాచీనాంధ్రగ్రంథముల మఱికొన్నిటిని గూడ నిట్లే వరుసగాఁ బ్రకటింప వలయు నని మా సంకల్పము. ఆంధ్రమహాజనులు మా యీ యుద్యమమునకుఁ జేయూఁత నొసఁగుదు రని యాశించుచున్నాము.

దీని నిట్లు త్వరగా వెలుఁగులోనికిఁ దెచ్చుటకు ప్రత్యేకశ్రద్ధ వహించి కృషి చేసిన శ్రీ కాళహస్తి చంద్రమౌళీశ్వరశాస్త్రిగారి యమూల్యసేవ నెంత కొనియాడి నను తీఱదు.

ఇట్లు,

ప్రకాశకులు.

పీఠిక

ఎఱ్ఱాప్రెగడ

ఈ హరివంశము రచించిన ఎఱ్ఱాప్రెగడది పాకనాటిలో గుడ్లూరు. ఇది యిపుడు నెల్లూరుజిల్లా కందుకూరు తాలూకాలో నెల్లూరికి సుమారు నూఱుమైళ్లలో నున్నది. మఱియు నిది మన్నేఱు అను ఏటిఒడ్డున నున్నదని వెన్నెలకంటి సూరన. క్రీ.శ. 1500 ప్రాంతమునందు రావూరి రాఘవరెడ్డికి గుడ్లూరు రాజధాని. విష్ణుపురాణమునందు సూరన,—

సీ. గౌరీసమేతుఁడై గరిమతో నేపీఠ నేపారు నీలకంఠేశ్వరుండు
వారాశికన్యతో వర్తించు నేపీఠ గిరిభేదిసుతుఁడైన కేశవుండు
రాగిణీసహితుఁడై యొప్పారు నేపీఠఁ బసిఁడి పోలేరమ్మ భవునికొమ్మ
పాపవినాశయై ప్రవహించు నేపీఠ మన్నేఱు మిన్నేఱు మాఱటగుచు
గుంజరములు వేయి కొలువంగ నేపీఠఁ గొడగుచక్రవర్తి పుడమియేలె
నట్టి రాజధానియై యొప్పు గుడ్లూరి నొనర నేలుచుండి యుక్కసాఁడు.

అని చెప్పెను. ఎఱ్ఱయ గుడ్లూరు నీలకంఠేశ్వర స్థానమని చెప్పెను. ఈదేవునిపై ఎవరో చెప్పిన,—

మ. నిను సేవించినఁ గల్గు మానవులకున్ పీటీవధూటీఘటీ
ఘనకోటీశకటీకటీతటిపటీగంధేభనాటీపటీ
రనటీవారిపటీ సువర్ణమకుటీ ప్రచ్ఛోటికాపేటికల్
కనదామ్నాయనుహోతురంగ! శివలింగా! నీలకంఠేశ్వరా!

అను ఈ చాటువు వినఁబడుచున్నది.

క్రీ.శ. 1560 లో విప్రనారాయణ చరిత్రము రచించిన మల్లయ ఎఱ్ఱయను తన వంశస్వామిగాఁ బేరొక్కని తన్నతని చిన్న మనుమునిగాను, ఎఱ్ఱయను చెదలువాడ నిలయునిగాను జెప్పెను. ఎఱ్ఱాప్రెగడ ఆరణ్యపర్వశేషమున,—

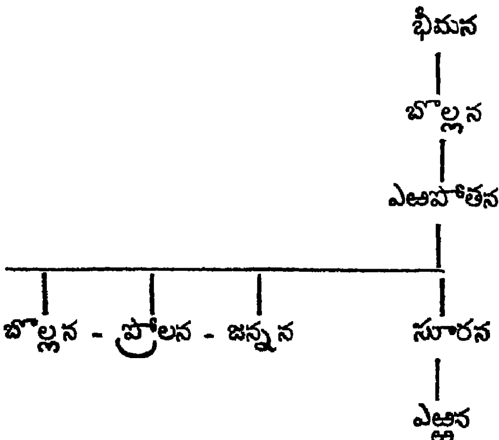
సీ. భవ్యచరిత్రుఁ డాపస్తంబసూత్రుండు శ్రీవత్సగోత్రుండు శివపదాబ్జ
సంతతధ్యాన సంసక్తచిత్తుఁడు సూరనార్యునకును బోతమాంబికకును
నందనుం డిలఁ బాకనాటిలో నీలకంఠేశ్వరస్థానమై యొనక మెనఁగు
గుడ్లూరు నెలవుగ గుణగరిష్ఠత నొప్పు ధన్యుఁడు ధర్మైకతత్పరాత్ముఁ
తే. డెఱ్ఱనార్యుండు సకల లోకైక విదితుఁ డయిన నన్నయభట్ట మహాకవీంద్ర
సరససారస్వతాంశప్రశస్తిఁ దన్నుఁ బొందుటయుం సాధుజనహర్ష సిద్ధిఁగోరి.

అని చెప్పిన పద్యముఁబట్టి ఆరణ్యశేషము గుడ్లూరుననే యుండి రచించి నటులు కొంచె మూహింపవచ్చును. పిదప వేమారెడ్డి కతన చెదలువాడను నెల వుగాఁ జేసికొని యుండఁబోలును. ఇటు లూహించుటకుఁ గారణము రెడ్డి మల్ల వరపు శాసనము. ఎఱ్ఱయను ముని ముందుగా గౌరవించిన మల్లారెడ్డి చెదలువాడలో రామలక్ష్మణులకు దేవాలయము కట్టించెను. వేమారెడ్డి చెదలువాడకు తన తమ్ముని పేర రెడ్డిమల్లవర మని కొత్తపేరుపెట్టి ఆ గ్రామమును దేవభోగముగా నిచ్చెను. వంగవోలు దాపున ఈ గ్రామము ఉన్నది. చదలువాడ విడిగను దానికి అరక్రోసు దవ్వున గుండ్లకమ్మ యొడ్డున రెడ్డి మల్లవరమును అందు శ్రీ రామాలయమును నేఁటికిని ఉన్నవి.

'కుండీనదీ సలిల చుంబిత సౌధమాలే లక్ష్మీ (యుతే) చెదలువాడపురేఽ (భిరామే)
శ్రీ రాజమల్లవిభునా రచిత ప్రతిష్ఠా శ్రీ రామలక్ష్మణ విభూ జయతాం ప్రసిద్ధౌ.
శాకాబ్దే శైల వార్ధి ద్యుమణి పరిమితావాశ్వినస్యావసానే
రామాగ్రస్తేఽహిమాంశౌ సురగురు దినసీసైకతే పుణ్యనద్యాః
....
పుర మధికముదా దత్తవాన్ వేమభూపః
శ్రీ రెడ్డి మల్లాంకిత...యేన......'

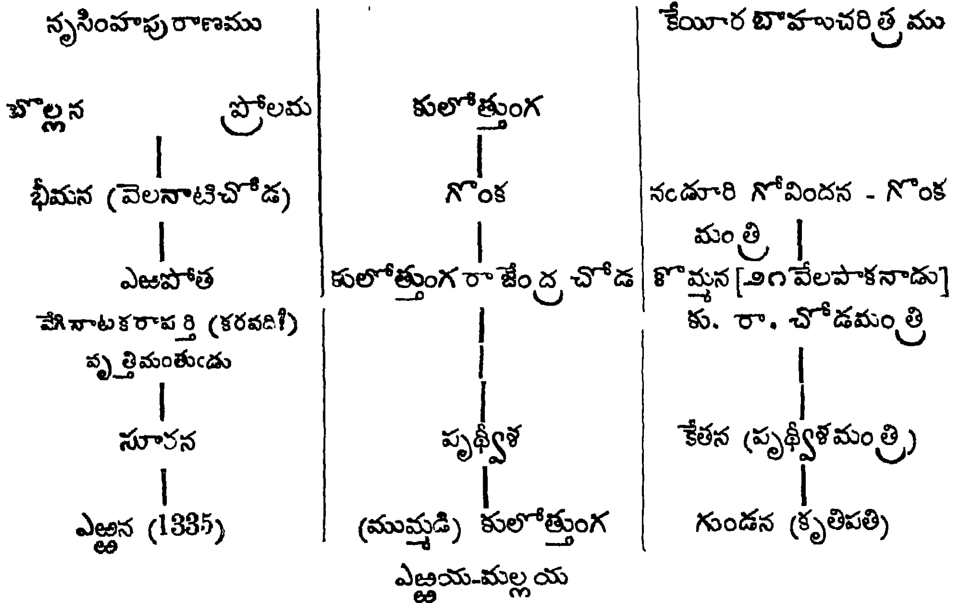
అని ఈ శాసనములో చెప్పఁడిన కాలము సరిగా లేదు. కాని శాసనము నందలి విషయము లన్నియు యథార్థములే. మల్లయ వేమయలు ఎఱ్ఱయకు ఇచట వసతి కల్పించినందువలన ఎఱ్ఱయగాని అతని వంశమువారుగాని గుడ్లూరునుండి చెదలు వాడకు మాఱి యుందురు. ఈ శాసనకాలము సరిగా నిర్ణీతము కానందున ఇది మల్లారెడ్డి మృతికి వెనుక వేయఁబడెనో పిదప వేయఁబడెనో తెలియ వీలులేదు.

ఎఱ్ఱన వంశస్వామి భీమన. ఈ వంశవృక్ష మిది :

ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడ తండ్రియగు సూరన 'ఆరాధ్య సర్వజ్ఞుఁడు. మఱియు సుకవి మిత్రుఁడు. నృసింహ పురాణమునందలి పీఠికను ఆశ్వాసాంతములందలి గద్యములను

గనుఁగొనునది. వంశస్వామి యగు భీమన వెలనాటి చోడునివలన మున్నన గన్న వాఁడు. వెలనాటి చోడులు పలువురు. వీరిలో నితఁడు మొదటివాఁడో రెండవ వాఁడో యీ దిగువ వంశవృక్షములను జూచి నిర్ణయించుకొందురుగాక.

హరివంశపీఠికలో వేమయ ఎఱ్ఱయతో—

"శా. దాతమ్ముండు ఘనుండు మల్లరథినీనాథుండు నిశ్శాంతత
శ్రీతోడన్ సమపేతుఁ జేసి యెలమిం జేపట్టి మాకిచ్చుటన్
జేతోమోద మెలర్ప రామకథ మున్ జెప్పించి యత్యుత్తమ
ఖ్యాతిం బొందితి నింకనుం దనియ నేఁ గావ్యామృతాస్వాదనన్. ౧-౩౮

అని చెప్పి మల్లయతో మనకు పరిచితి కలిగించుచున్నాఁడు. మల్లారెడ్డి ఎఱ్ఱయకు సిరిసంపద లిచ్చి గారవించుచున్నాఁడని దీనివల్లఁ దెల్లము. వేమారెడ్డి కులస్వామియగు వేమయకడనుండియు ఈ వంశస్థులు కాకతీయులకు సామంతులుగాఁ గానవచ్చుచున్నారు. ఈ వేమయకొడుకు ప్రోలయ పోలికలేని పోటుమగఁడు. ఇతఁడు భద్రాచలమునకు చాపున నున్న రేకపల్లికి నాయకుఁడు. ప్రోలయకొడుకు వేమయ మఱల ప్రోలయయంతవాఁడు. ఇతఁడు అమరావతికి నాయకుఁడు. ఇతని కడగొట్టుతమ్ముఁడు మల్లారెడ్డి వీరులకుఁ దలకట్టు. ఇతఁడు కురుములూరికి నాయకుఁడు. ఈ కురుములూరు కడపజిల్లా సిద్ధవటముతాలూకాలో ఇప్పటి కుడుములూరు. ఈ కురుములూరిమీఁదికి లకుమయ ఎత్తివచ్చినటులును మనుమసిద్ధి తండ్రి తిక్కసిద్ధి అతని గుఱ్ఱములను లాగుకొనినటులును నిర్వచనోత్తరరామాయణమున తిక్కన యిటులు చెప్పెను,—

"సీ. లకుమయ కురుములూరికి నెత్తివచ్చినఁ గొనఁడె యాహవమున ఘోటకముల' (౧-౩౩)

తిక్కసిద్ధి పృథ్వీశుని జంపి, లకుమయ గుఱ్ఱములఁ గొని నిర్వచనోత్తర రామాయణమునందును పిదప కాంచీపురాదిశాసనమునందును గానిపించుచున్నాఁడు. మనుమసిద్ధిశాసనములు క్రీ. శ. 1256 నుండి కానిపించుచున్నవి కావున తిక్కసిద్ధి 1256 కు వెనుక గతించి యుండును.

ఈ లకుమయ యెవఁడో తిక్కసిద్ధికిని ఇతనికిని పోరేల పొసఁగెనో మనకుఁ దెలియదు. తెలుఁగుచోళులలో నెల్లూరిసిద్ధిరాజుల దొకశాఖ. తెలుఁగుచోళులు పొత్తపినాడు ములికినాడు మొదలుగా నేఁటి కడపజిల్లాయందును వేఱుచోటులను చిన్నచిన్ననాడుల కేలికలై తమకు జ్ఞాతులగు సిద్ధిరాజుల యేలుబడి సాగనీయకుండిరి. కావున ఈ లకుమయ తెలుఁగుచోళులలో నొకఁడో, వారిపంపున ఎత్తివచ్చిన సేనానాయకుఁడో అని ఊహింపనగును. ఇది యిటుండుఁగాక! సిద్ధిరాజులు కాకతీయ గణపతిదేవునకు సామంతులు.

పొత్తపినాడు పల్లెనాడు ములికినాడు సకలి ఏఱువ ఫ్రాంగి గండికోటలకు ఏలికయగు అంబదేవుఁడు కాకతీయులకు సామంతుఁడు. ఇతనిని గణపతి జయించినటులు సాక్ష్యము కలదు. ఇతని మంత్రి గంగదేవుఁడు లేక గంగయసాహిణి—ఇతనికి ఘోడియరాయ గంగదేవుఁడనియు వ్యవహారము కలదు—అంబదేవమహారాజు పుణ్యమునకుఁగాను క్రీ. శ. 1287-వ సంవత్సరమున అత్తిరాలలో పరుశురామేశ్వరాలయమును బాగుచేయించి కొందఱకు మడిమాన్యము లిచ్చెనని నెలందలూరు కైఫీయత్ లో ఉన్నది. రుద్రాంబా ప్రతాపరుద్రుల కాలమున నున్న గన్నారెడ్డికిఁ గూడ ఈ కురుములూరిపై ఆధిపత్యము కలదు. క్రీ. శ. 1294 నాటి రాచూరిశాసనము చూచునది. గన్నారెడ్డి సమనంతరకాలములో ఈ కురుములూరు నాయంకరము మల్లారెడ్డికి వచ్చియుండును. ఎఱ్ఱయను మల్లయ కురుములూరికిఁ గొనిపోవుటగాని ఎఱ్ఱయ మల్లయను వెదకికొనుచుఁ బోవుటగాని క్రీ. శ. 1290-1320 నడుమ నెపుడో కావచ్చును. కాకయుఁ బోవచ్చును. ఎఱ్ఱయ కురుములూరిలో కాలు పెట్టెనో లేదో!

ఎఱ్ఱయ వేమయలు

క్రీ. శ. 1323 లో కాకతీయసామ్రాజ్యము కూలిపోయెను. అప్పుడు తురకల దండు చేసిన దుండగములు చెప్పరానివి. విలసశాసనము ఈ యుపద్రవము వర్ణించి ద్రవించిపోయినటు లున్నది. ఆ సమయమున వేమయతండ్రి ప్రోలయ కాకతీయుల క్రింద నున్న ఉరమరిక డెబ్బదియయిదుగురు నాయకులలో పలువురు నాయకుల తోడు గొని ఒకటి రెండేండ్లలో ఆవిప్లవ మడఁచివైచి దేహము చాలించెను. పిదప వేమయ మఱిలమఱిలఁ దలయెత్తుచున్న తురకలదాడుల నడఁచుచు అద్దంకి రాజధానిగా మధ్యాంధ్రమును పరిపాలింపఁదొడఁగెను. ఈసంగతి ఎఱ్ఱాప్రెగడ హరివంశమునం దిటులు చెప్పెను:

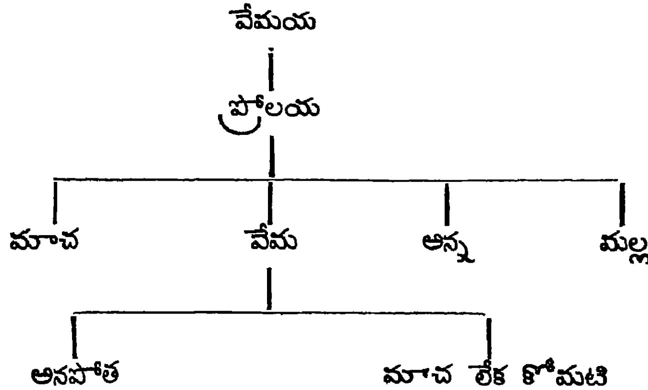
తనకు నద్దంకి తగు రాజధానిగాఁ బరాక్రమంబున బహుభూము లాక్రమించి
యనుజతనుజ బాంధవ మిత్రజనుల కిచ్చె నెదు రెవ్వారు వేమమహీశ్వరునకు! ౧-౫౩

క. శ్రీమాద్యదంధ్రీవేశ క్షేమదకరవాల! సుజనకీర్తిత గుణలో
లా మంజుల వాగ్జాలా! వేమక్షితిపాల నిత్యవిజయ విశాలా! (ఉ-౨-౧)

ఎఱ్ఱయ చెప్పిన వేమయ వంశవృక్ష మిది:

సీ. పంటకులస్వామి ప్రఖ్యాతుఁ డౌర వేమయ పితామహుఁ డను మాన్యతయును
భూతలంబునందు దొడ్డయసైన్యనాయకుఁడు మాతామహుండను వినుతియును
ఆది రాజన్య తుల్యాచారనిధి మాచవిభుఁడు పూర్వజుఁ డను విశ్రుతియును
శ్రీయుతుల్ పోతయ చిట్టయ నాగయప్రభులు మాతులు లను భవ్యతయును
గీ. దన మహాత్త్వంబు భూషింపఁ దాను వారిపేరు వెలయింపఁ జాలు గభీర మహిమ
నాత్మగుణముల వెలయించు నన్వయైక పావనుఁడు వేమజనపతి కేవలుండె? (౧-౬౭)

ఈ పద్యమునకు వెనుకముందులఁగల కొన్నిపద్యములలో చెప్పఁబడిన వారిలో వేమయవంశమును కేటాయించి చూపినయెడల నిటు లుండును.

ఈ వృక్షమునం దున్నవారు ఎఱ్ఱయకాలమునం దున్నవారు. రెడ్డిరాజులలో ప్రసిద్ధుఁడైన అనవేమారెడ్డిని (వేమయకుమారుని) ఎఱ్ఱయ ప్రశంసింపలేదు. క్రీ. శ. 1366 లో అనపోతారెడ్డి చనిపోయెను. ఇతని కొడుకు కుమారగిరి బాలుఁడగుటచే అనపోతారెడ్డితమ్ముఁడు అనవేమారెడ్డి ఱేఁడాయెను. అది యటుండె. మన మిపుడు క్రీ. శ. పదునాలుగవ శతాబ్ది మొదటిపాదమున నున్నాము.

—వేమయకు వెనుక అద్దంకి—

క్రీ. శ. 1254 వఱకు సింఘణదేవుని అద్దంకి శాసనములు కానిపించినవి. పిదప 1255 లో సారంగపాణి అద్దంకికి ప్రభువయినటులు శాసనములు చెప్పు చున్నవి. తిక్కన నిర్వచనోత్తర రామాయణమున,

'శా. శృంగారంబు నలంగ దేమియుచు బ్రస్వేదాంకురశ్రేణి లే
దంగంబుల్ మెఱుఁగేద వించుకయుం మాహారాష్ట్రసామంతు సా
రంగుం దోలి తురంగముం గొనిన సంగ్రామంబునన్ దృప్త స
ప్తాంగస్ఫార యశుండు మన్మవిభుపం పై చన్నసైన్యంబునన్.'

అని చెప్పిన సారంగుఁ డీసారంగపాణి. ఈ ఘటనకుఁ గల పూర్వాపర సందర్భములు మనకుఁ దెలియవు. మఱియు నిర్వచనోత్తరరామాయణము,

ఉ. రంగ దుదారకీర్తియగు రక్కెసగంగనఁ బెం జలంబు పై
భంగ మొనర్చి మన్మజరపాలుఁడు బల్విడి సాచికొన్న రా
జ్యాంగము లెల్ల నిచ్చి తనయాశ్రితవత్సలవృత్తి యేర్పడన్
గంగయ సాహిణిం బదముఁ గైకొనఁ బంచెఁ బరాక్రమోద్ధతిన్.

అని చెప్పుచున్నది. ఈ ఘటనకును గల పూర్వాపరసందర్భములు మనకుఁ దెలియవు. మనుమసిద్ధి పరరాజ్యాక్రమణ మొనరింపఁగల స్థితిలో లేఁడు. మఱియు తిక్కన వర్ణనలఁబట్టి అతఁ డట్టివాఁడుగాఁ దోఁపఁడు. సారంగపాణియు గంగయసాహిణియు సీమాక్రమణము చేయఁ బ్రయతించి యుందురు. మనుమసిద్ధి వీరిని వెనుకకుఁ గొట్టియుండును. క్రీ. శ. 1256 మొదలుకొని 1260 వఱకును మనుమసిద్ధి శాసనములు అగపడుచున్నవి. కాటమరాజ మనుమసిద్ధులు పుల్లరి పోరితములో క్రీ. శ. 1263 న చనిపోయిరి. కావున పై రెండు యుద్ధములును క్రీ. శ. 1256-60 నడుమఁ గావచ్చును.

పై సారంగపాణి మనుమసిద్ధికి సామంతుఁడు. మనుమసిద్ధి గణపతికి సామంతుఁడు. గణపతి గంగయసాహిణిని జయించి మండలాధిపతిగ నియమించెను. కావున గంగయసాహిణియు గణపతికి సామంతుఁడు. కడపజిల్లా సిద్ధవటముతాలూకా జ్యోతిగ్రామమునఁ గల జ్యోతినాథదేవాలయావరణపురాతిమీఁద క్రీ. శ. 1247 సంవత్సరమున రక్కెసగంగయ పరిపాలన మొనరించుచున్నటు లున్నది. క్రీ. శ. 1257-వ సంవత్సరపు అత్తిరాలశాసనములో నితఁడు కనఁబడెను. నాఁడు తిక్కసిద్ధి రాజ్యము చేయుట లేదు. తిక్కసిద్ధి సారంగపాణి తండ్రియగు సింఘణదేవుని కప్పమునకు ఒప్పించినటులు,—

సీ. 'చేదిమండలము గాసిగఁజేసి కాడవపతి నియ్యకొలుపఁడే పలచమునకు. (౧-౩౩)

అని నిర్వచనోత్తరరామాయణము చెప్పుచున్నది. సింఘణ లేక సింగళదేవుఁడే వ్యవహారములోని కొప్పెరుంజింగఁడు. ఇతని చేదిమండలము దక్షిణార్కాడు. అతఁడే కాడవ లేక కాళవపతి. ఈ కాడవపదము దక్షిణార్కాడులోని కాడుమీఁద అణ్ ప్రత్యయాంతమైన రూపము. ఈ కాడవపతికొడుకే సారంగుఁడు. గణపతికి సామంతుఁడగు రక్కెసగంగు అండతో సారంగుఁడు సారంగుని చెలిమికి రక్కెస గంగును మనుమసిద్ధితో వైరము గొని రని యూహించినయెడల మనుమసిద్ధి క్రీ. శ. 1256 పరిపాలన ప్రారంభించినవాఁడును క్రీ. శ. 1263 లో అస్తమించినవాఁడును గావున నీరెండు ఘటనలును ఆ నడిమికాలమువి అయియుండును. అవి అంతకు వెనుకటి వయినను 1255-1263 ల నడుమ అద్దంకి మనుమసిద్ధి సామంతుఁడగు సారంగపాణిచేతులలో ఉండియుండవచ్చును.

తురుష్కదండయాత్ర లోరుగంటిని రణక్షేత్రమునుగా మార్చిన దాఁక ప్రతాపరుద్రుని నిధనమువఱకును ఈ యద్దంకి యెవరి యేలుబడిలో నుండెనో కాని క్రీ. శ. 1330 సంవత్సరమున పుట్టిన వవ్వేరుశాసనమునను హరివంశమునందునను ఈ యద్దంకి ప్రోలయవేమునికి రాజధానిగా కానిపించుచున్నది. ప్రోలయ స్వర్గమునకతిథియైన తరువాత వేమయ అద్దంకిని స్వాయత్తము చేసికొనియుండును. ఇటులగునెడల క్రీ. శ. 1323—1330 నడుమ అద్దంకి వేమయ యేలుబడిలోనికి వచ్చె నని అనవచ్చును. "క్రీ. శ. 1361 నాఁటి అమరావతిశాసనమున

తస్యా మద్దంకి రాఖ్యాతా విఖ్యాతా విభవోన్నతా
సురకిన్నర(గంధర్వ) దైత్యేంద్ర ఫణీంద్రనగరీష్వపి
తాం పురీం పాలయామాసు స్సురసింధుసహోదరాః
నృపా విక్రమ సంపన్నా ధర్మజ్ఞా స్సత్యవాదినః
ఆసీద్వేమ స్తతో ధరణి భృత్కోటీరకోటీ మణి
శ్రేణీరంజిత...............ప్రోలాన్వవాయాంబుధేః'

అద్దంకిని శూరులు సత్యవాదులు నగు తేం డ్లేలిరి. పిదప వేముఁడు ఱేఁడాయెను.'

దీనివలన వేమయ తండ్రి తాతలు గూడ అద్దంకికి ఏలిక లని తోఁచును. 1343 క్రీ.శ. నాఁటి ముట్లూరి శాసనమున,—

'తస్మా దభూద్వేమయ దండనాథో వంశస్య కర్తా'

అను శ్లోకము వంశకర్తయగు వేమయను (వేమయతాతను) దండనాథునిగను

'పుత్త్ర స్తస్య భుజాద్వినిర్జితరిపుః ప్రోలక్షమాధీశ్వరో'

అను శ్లోకము వేమయ కొడుకగు ప్రోలయను తేనిగను చెప్పుచున్నది. కావున వేమయయు ప్రోలయయు అద్దంకికి రాజులే కాఁదగుదురు. ఎఱ్ఱయ 'వాహినీవర!' (౭-౧) అనియును 'నాయక' (ఉ. ౧-౧) అనియును ప్రోలయవేముని కీర్తింపలేదా? కావున దండనాథాది పదములు రాజత్వమునకు పోషకములే యగును. మఱియును గణపతిదేవుని సామంతుఁడును మండలేశ్వరుఁడును అగు ఘోడియరాయ గంగయ వేమయకు గురువు.

శ్రీపల్లవత్రినేత్రాంశో ధన్యో వేమ మహీపతిః
శ్రీఘోడెరాయ గంగాఖ్య గురుపాదాబ్జ షట్పదః.

అను శ్లోకముచే ఆత్కూరి శాసనము (క్రీ.శ.1345) వేమయకు గంగయను గురువునుగాఁ జెప్పుచున్నది. ఎఱ్ఱాప్రెగడ,—

క. శ్రీపర్వతేశ భక్తి ఖ్యాపితగుణ! ఘోడెరాయగంగ గురు కృపా
స్థాపిత సామ్రాజ్య సము ద్దీపిత! వేమక్షితీంద్ర! దీక్షిదితేంద్రా!

అను పద్యమున వేమయ గంగయకృపచే ఆంధ్ర సామ్రాజ్యమును స్థాపించినటులు చెప్పుచున్నాఁడు. గణపతిదేవునకు సామంతుఁడును మంత్రియు నగు ఈ గంగయ రుద్రాంబ ఏలుబడిలోనేని ప్రతాపరుద్రుని ఏలుబడిలోనేని ప్రోలయను గాని వేమయనుగాని అద్దంకికి అధిపతినిగా జేసి యుండవచ్చునని ఊహించినయెడల అమరావతీ శాసనము సత్యమే చెప్పెనని అనరాదా?" అని ప్రశ్నింపవచ్చును. మల్లయ కురుమఁలూరికిని ప్రోలయ (పాలవంచతాలూకా) రేకపల్లికిని నాయకులుగా మనకు కనఁబడుచునే యున్నారు. ఇదియుఁగాక తురకల క్రందు నడఁచి నాయకుల నందఱను తమతమ దేశముల కనిచి ప్రోలయయు తన దేశమున కేఁగెనని (రేకపల్లి) విలసశాసనము చెప్పుచున్నది. కావున ప్రోలయ అద్దంకిని ఒక రాజ్యమునకు రాజధానిగా చేయలేదనుట స్పష్టము. రెడ్ల చరిత్రమందు ప్రతాపరుద్రుని యేలుబడిలో వేమయ, దన్నాలకోట దన్నడకోట ధాన్యవాటి అని మాఱుచు వచ్చిన అమరావతికి నాయకుఁడుగాఁ గానఁబడుచున్నాఁడు. అమరావతీ శాసనమునందలి— 'సురసింధు సహోదరాః నృపాః'అను పదములు వేమయాదులలో ఎవని మాటయు చెప్పక గోడమీఁది పిల్లి వాటముగనే యున్నవి. దీనికి వెనుకటి ముట్లూరి శాసనము ప్రోలయ తండ్రి వేముని దండనాథమాత్రునిగనే చెప్పుచున్నది. కాన 1323 కి పిదపనే అద్దంకిని వేమారెడ్డి ముమ్మొదట తనకు రాజధానిగాఁ జేసికొనెనని ఊహించుట లగ్గు.

గంగదేవయ

ఘోడియరాయ గంగదేవుఁ డనియును గంగయ సాహిణి యనియును గంగరసు అనియును జెప్పఁబడు నీ గంగయ గణపతిదేవునకు సామంతుఁడై పానుగల్లు నుండి మార్జవాడి వఱకుఁగల దేశమున కధీశుఁడయిన అంబదేవునకు కొంతకాలము మంత్రిగను, గణపతిదేవునకు కొంతకాలము మంత్రిగను సామంతుఁడుగను ఉండెను. ఇతఁడు రాజనీతి చతురుఁడు. సేనలతోఁ జదరంగ మాడు మహావీరుఁడు. ఐహిక రూపముతోఁ గనఁబడు నితని కొక యాధ్యాత్మిక రూపమును ఉన్నది. ఇతఁడు శ్రీశైలప్రాగ్ద్వారపాలకుఁ డగు త్రిపురాంతక దేవునికి పరమ భక్తుఁడు. పాశుపత యోగి. ఇతనికొక పీఠముఁకలదు. మల్లికార్జున శిలామఠ పీఠమునకును ఈ ఘోడియ రాయ పీఠమునకును కొంత సంబంధ ముండి యుండును. ఇతఁడు ప్రోలయ వేమయకు గురువు. ఎఱ్ఱయ—'ఘోడెరాయగంగ గురుకృపా స్థాపిత సామ్రాజ్య సముద్దీపిత'అని చెప్పిన దీ గంగగురువే. ఇతఁడే దండు నడపి వేమయచే తెలుఁగురాజ్య మేలించె నని కొందఱ అభిప్రాయము.

క్రీ.శ. 1264 లో ఇతనిభార్య కమలాంబ కమలేశ్వరాలయము కట్టించినటులు ఒక శాసనము * కనఁబడుచున్నది. మఱియు నితఁడు గణపతి దేవునిచేతను మనుమసిద్ధిచేతను పీడింపఁబడినటులు చూచి యున్నాము. ఈ రెండు ఘటనలును 1261, 1263 కిని వెనుకటివి. మఱియు నితని అత్తిరాల శాసనము చూచియున్నాము.

---

* E. R. 304/05 (S. S. 1176)

అది క్రీ.శ. 1287 వ సంవత్సరములో పుట్టినది. 1254 లో ఇతనిభార్య కమలేశ్వరుని గుడి కట్టించునప్పటి కితనికి ఇరువది యయిదేండ్లుండునని యనుకొన్నను, 1323 నాఁటి విప్లుతికి ఇతఁడు సుమారు తొంబది నాలుగేండ్ల వాఁడై యుండును. మూఁడుకాళ్ల ముసలియగు నితఁ డపుడు గుఱ్ఱమునే యెక్క లేకపోగా గుఱ్ఱపు దడముల నడిపించె ననుటకు వీలు లేదు. ఎఱ్ఱయ పద్యమున నున్న దెల్ల గంగగురుకృపయే అనియు అది అతని యాధ్యాత్మిక స్వరూపాత్కర్ష యనియు అనుకొనవలసి యున్నది.

గంగదేవయ పిదప ఘోడియరాయ పీఠాధిష్ఠాత త్రిపురారి. అతనిపిదప భీమేశ్వరుఁడు. 'ఘోడెరాయాంక సద్గురురాజ భీమేశ్వరస్వామి...' అని శ్రీనాథుఁడును, 'భీమేశ్వరున్ త్రిపురారీంద్ర గురూత్తమాత్మభవునిఁ దేవేంద్ర కోలాహాలున్' అని నిశ్శంక కొమ్మనయుఁ జెప్పిన దీ భీమేశ్వరుఁడే. కాటయవేముఁ డీ పీఠమును పట్టిసమునం దుంచి యుండును. క్రీ.శ. 1423 నాఁటి అనితల్లి శాసనము చూచునది.

కాఁగా 1323 లో కాకతీయసామ్రాజ్య మస్తమించినపిదపనే ప్రోలయ వేమయ అద్దంకికి ఏలిక యాయెను. చరిత్ర పరిశోధకులు చేసిపెట్టిన కృషివలన మనము క్రీ.శ. 1330 నాఁటినుండియే ప్రోలయ వేమయ శాసనములను చూడఁగలుగుచున్నాము. క్రీ.శ. 1323 కు వెనుక ప్రోలయగాని ప్రోలయ తండ్రి వేమయగాని అతని తండ్రిగాని సారంగపాణికిఁ బిదప నాయకు లయినటు లాధారము దొరకనంత వఱకు క్రీ.శ. 1323 కిఁ బిదప అద్దంకి వేమయ ఏలుబడిలోనికి వచ్చెనని యనుకొనుటయే క్షేమము. ఈ పైఁ జెప్పఁబడిన కారణములచే క్రీ.శ. 1323 విప్లవము పిదప ఆ తే డేండ్లకు వేమయ అద్దంకి రాజధానిగా బహుభూము లాక్రమించె నని నిశ్చయింపవచ్చును. కావున క్రీ.శ. 1325—35 సంవత్సరముల నడుమ ఎఱ్ఱాప్రెగడ రామాయణ హరివంశముల రచించె నని చెప్పవచ్చును.

శ్రీశైలాహోబల పర్వత సోపానములు

క్రీ.శ. 1330 మొదలుకొని 1353 వఱకును వేమయ వేయించిన శాసనము లిప్పటికి కనిపించుచున్నవి. వీనిలో శ్రీశైల సోపాన ప్రసక్తియు అహోబల సోపాన ప్రసక్తియు ప్రప్రథమముగా క్రీ.శ. 1335 చీమకుర్తిశాసనమున 'శ్రీపర్వత అహోబల నిర్మిత సోపాన' అని కనిపించుచున్నది. పిమ్మట వేయించిన పెద్ద శాసనములం దన్నిటను ఈ మాట ఉన్నది. నూ తేండ్ల పిదప శ్రీనాథుఁడు—

క. శ్రీ పర్వత సోపాన స్థాపక! వేమక్షితీశ సామ్రాజ్య శ్రీ
వ్యాపారి ముఖ్య! యన్వయదీపక! యలకాధిరాజ! దేవయతిప్పా!

అని హరవిలాసమునను,

'రాజ్యం వేమ స్స చిర మకరోత్ ప్రాజ్యదానైకతానో
భూమీదేవై ర్భువ మురుభుజో భుక్తశేషా మభుఙ్క్త
శ్రీశైలాగ్రాత్ ప్రభవతి పథిప్రాప్త పాతాళగంగే
సోపానాని ప్రమథపదవీ మారురుక్షు శ్చకార'

**

అని సంతాన సాగర మను చెఱువు ప్రతిష్ఠ చేసినప్పుడు వేసిన ఫిరంగిపురశాసనమునను చెప్పియున్నాఁడు. ఇట్టి సోపాన నిర్మాణ ప్రస్తావము హరివంశమున లేదు. రామాయణము మన మెఱుఁగముగాన దాని సాక్ష్యము మనకు దొరకదు. దీనినిఁబట్టి యీ సోపానస్థాపన ఎఱ్ఱాప్రెగడ ఎఱుఁగఁ డని నిర్ధారణ చేసితిమేని దానితోపాటితఁడు ఈ నిర్మాణమునకు పూర్వమే శరీరమును చాలించినాఁడని నిర్ధారించినట్లే.

ఎఱ్ఱాప్రెగడ యీ సోపానస్థాపన మెఱిఁగి యున్నను ఇదియొక విశేషముగా తలఁపక పోవచ్చును. దానఁజేసి తన రచనలో దాని నొక సోపానముగా గ్రహింపక పోవచ్చును, అని అనుకొందమనినచో నది లెస్స కాదు. హేమాద్రి చెప్పిన దానము లన్నియు తుచ తప్పకుండ నొనరించిన దానవీరుఁడు వేమయ కీసోపాన నిర్మాణము మానవసేవయే గాక మాధవసేవ. మరియు నిది అసాధారణ మగు నిర్మాణము. శ్రీశైలమునకు అహోబలమునకు నేఁటికిని బోవు యాత్రికులును గూడ ప్రమథపదవి కెక్కించు సోపానములే యివి. ఇట్టి సోపానములను కట్టించినవారి ప్రస్తావము శాసనములందే కాక గ్రంథము లందును సుపరిచితము. బసవపురాణమున శ్రీపాల్కురికి సోమనాథుఁడు

అనలారఁగాఁ గుమారాద్రికిఁ దూర్పు దెసను సోపానముల్ దీర్చి శ్రీపర్వత
మహిత సద్భక్తి సముంచితవృత్తి మహిఁ జను రెంటాల మల్లినాథుఁడును

అని రెంటాల మల్లినాథుని కీర్తించెను. ఈ సోమనాథుఁడును మల్లినాథుఁడును ప్రతాపరుద్రుఁ డున్నపు డున్నవారే. మఱియు ఈ విషయము అంబదేవమహారాజు నీలగంగవరపుశాసనమున,

'పూర్వద్వారే కుమారక్షితి భృదుపరిత స్తత్ పురారేః పురస్తాత్
రమ్యం సోపానమార్గం సుఖకర మమలం'

అని ప్రస్తావింపఁబడినది. ఇంతియకాక ఎఱ్ఱయ నృసింహపురాణమును రచించెనుగదా! దాన అహోబలశైల ప్రసక్తికలదుగదా! అందు వేమయ కట్టించి నటులు కాక యింకొక తెఱఁగున కేవల సోపాన ప్రసక్తి తేవచ్చును. లేక అహోబల స్మృతిబలమున హరివంశమున చెప్పియుండవచ్చును గాని యటులు చెప్పలేదు. ఆయా కారణములచే ఎఱ్ఱయ యీ సోపాననిర్మాణ మెఱుఁగఁ డనియు దానఁజేసి క్రీ. శ. 1335 కి వెనుకనే దేహము చాలించెననియు తేలుచున్నది. క్రీ. శ. 1340 మంచాళ్ళశాసనమున,—

'స రాజధానీం జగతీ ప్రసిద్ధాం శ్రీకుండినీ నామ పురీ మతిష్ఠత్'

అని కొండవీడు వేమయకు మఱియొక రాజధానిగాఁ గానఁబడుచున్నది. హరివంశమున అద్దంకియే రాజధాని. కావున కొండవీడు ఎఱ్ఱాప్రెగడ ఎఱుఁగఁడు.

క్రీ. శ. 1340 మంచాళ్ళశాసనమునందును క్రీ. శ. 1343 ముట్లూరు శాసనమునందును క్రీ. శ. 1345 ఆతుకూరి శాసనమునందును—

'తత శ్చ పుత్త్రా సపి పంచ లేభే............'

'సింధో॰ శ్రీరివ దొడ్డయాద్గుణనిధే ర్జాతాన్న మాంబాతత
స్సాసీ త్తత్పురుషో త్తమస్య దయితా సాసూత పంచక్రమాత్
సాధ్వీవీర మసూత మాచనృపతిం శ్రీ వేమ పృథ్వీపతిం
దొడ్డక్ష్మాభుజ మన్న భూమిరమణం శ్రీ మల్లభూవల్లభమ్
'అగ్రే మాచనృపాల మున్నత మథ శ్రీవేమ పృథ్వీపతిం
పశ్చాద్దొడ్డయ భూప మన్న యనృపం శ్రీమల్లయక్ష్మాపతిమ్'

అను శ్లోకములు ప్రోలయ కయిదుగురుకొడుకు లని చెప్పుచున్నవి. వీనిలో మొదటి మంచాళ్ళశాసనము అయిదుగురుకొడుకు లని స్పృశించుచున్నది. ముట్లూరుశాసనము మాచ వేమ దొడ్డ అన్న మల్లభూవల్లభు లని వివరించుచున్నది. ఆతుకూరిశాసనము ముట్లూరిశాసనములోని క్రమమును సవరించి ముందు 'మాచ పిదప వేమ పిదప దొడ్డ' అని చెప్పుచున్నది. హరివంశములో వేమునకు ఆది రాజన్యతుల్యాచారనిధి మాచవిభుఁడు పూర్వజుఁడనియును తమ్ములు 'అన్నవిభుఁడు మల్లప్రభుఁడున్' అనియే కలదు. ఈ దొడ్డతమ్ముని మాట ఎత్తియు చెప్పలేదు. దీనినిఁబట్టి హరివంశరచననాఁటికి దొడ్డారెడ్డి పుట్టలేదని కొందఱు ఊహించుట లెస్స కాదు. 1325-30 నడుమ నెన్నఁడో ప్రోలయ చనిపోయెను. అనితల్లి కలువ చేఱుశాసనము.

వరాహావ ద్వారిధి వారిమగ్నాం ధరామశేషాం యవనోదరస్థామ్
సముద్ధరన్ ప్రోలయనాయకేంద్ర స్తతః ప్రతిష్ఠాపయతి స్మ తద్వత్
స్వర్గాతిథౌ ప్రోలయ భూమి పాలే.......................
....
తేషాం వేమనరేశ్వరః క్షితిభుజాం ధర్మాత్మనా మగ్రణీః...............
....

అని చెప్పుచున్నది. వేమయ విజృంభణమునకు వెనుకనే ప్రోలయ పోయెను. ఇఁక దొడ్డయ యేడ అన్నయ యేడ మల్లయయు నేడ? కావున ఈ దొడ్డయ హరివంశరచనకు వెనుకనే లేఁడు. లేని యీదొడ్డయ పదపటిశాసనముల లోనికి ఎటు లెక్కెను? స్మృతిమాత్రఫలమునకు వేమయ చెప్పి వ్రాయించియుండు నని యూహింపవలయును.

క్రీ. శ. 1345 అమరావతిశాసనము మల్లారెడ్డి పుణ్యమును జెప్పుచున్నది. అనఁగా ఆనాఁటి కతఁడు వీరస్వర్గమందెను. హరివంశమున మల్లారెడ్డి మోటుపల్లి జయించి అన్నయగు వేమారెడ్డికి సముద్రునిఁ గూడ సామంతుని జేసినటులున్నది. కాని యీ మోటుపల్లిని మల్లారెడ్డి కైకొన్నకాలము తెలియదు. ఇట్టి మోటుపల్లి విజయమునకు వెనుకనే హరివంశరచన.

వేమయ జీవితకాలములో వేసిన శాసనములందును పిమ్మటిశాసనము లందును వేమయకు సూర్యచంద్రులవలె ఇరువురుకొడుకు లని కలదు. రెడ్లయేలు

బడి చివర రోజులలోని అనితల్లి కలువచేఱుశాసనముమాత్రము 'వేమయకు ముగ్గురుమూర్తులవలె ముగ్గురుకొడుకులు' అని చెప్పుచున్నది:

వీరి పేరులు: అన్నపోత—అన్నమాచ—అన్నవేములు.

హరివంశమున ఎఱ్ఱయ,—

మ. ....రాజార్చితుం
డాముష్యాయణుఁ డెందుఁ బోతయచమూపాగ్రేసరుం డిమ్మహిన్.

క. వితత యువరాజవిభవో న్నత పోతయ దండనాథ... ....(ఉ. ౯-౨౬౦)

అనియు

క. దానంబునఁ గర్ణుని సరి మానంబునఁ జేర్చి ననుపమానుఁడు బుధ స
మ్మానచతురుండు ప్రోలయ సూనుఁడు కోమటి సమస్త సులభుఁడు కరుణన్.

అనియు, పోతయ కోమటులనుమాత్రమే చెప్పెను. ఈ పద్యము మూఁడవపాదమునందలి ప్రోలయకు మాచయ అని పాఠాంతరము. కాఁగా కలువచేఱుశాసనమునందలి 'అన్నమాచ' యితఁడు. హరివంశమునను ఈ శాసనమునను దక్క వేఱుచో నితఁడు మనకు దక్క లేదు గాన అనవేముని పుట్టుకకు వెనుకనో రాజ్యమునకు రాకవెనుకనో యితఁడు బుడుంగు మని యుండును. కాఁగా ఎఱ్ఱయ అనపోతారెడ్డిని యువరాజుగా నెఱుఁగునే కానిఅతనికిఁ దమ్ముఁడగు అనవేముని పుట్టుక యెఱుఁగఁడు. క్రీ.శ. 1335 కు పయిని జరగినఘటన లేవియు నెఱ్ఱయ యెఱుఁగక పోవుటచే హరివంశ మానాఁటికి వెనుకనే రచింపఁబడె నని యును అతఁడును 1333 కు వెనుకనే కాలధర్మము చెందె ననియును నిగమనः మొనరింప వచ్చును.

ఎఱ్ఱయ కృతులు

ఆరణ్యపర్వశేషము నృసింహపురాణము రామాయణము హరివంశము అను నీనాలు గితని కృతులు. వీనిలో రామాయణ మెచటను ఇపుడు కానరా లేదు. గణపవరపు వెంకటకవి కూచిమంచి తిమ్మకవి మొదలగు లాక్షణికులు ఎఱ్ఱాప్రెగడ రామాయణములోనివిగాఁ గొన్ని పద్యముల నుదాహరించిరి. వెంకటకవి ప్రయోగ రత్నాకరము, ఆనంద రంగరాట్ ఛందము, ఎఱ్ఱన సంక్షేప రామాయణములోని వని కొన్ని పద్యముల నుదాహరించెను. వీని ప్రామాణ్య మనుమానము. 'ఈసంక్షేప రామాయణము వాల్మీకి ననుసరించిన గ్రంథాది కథాసంగ్రహమో లేక సూర్యకవి సంస్కృత సంక్షేప రామాయణమున కాంధ్రీకృతియో మఱియు ఈ సూర్యకవి మన ఎఱ్ఱయతండ్రి సూర్యకవియో యింకొకఁడో' యని శ్రీవేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు వ్రాసియున్నారు. ఈ విషయ మెల్లయు ఎఱ్ఱాప్రెగడ రామాయణము దొరకనిదే తెలియ వీలులేదు. ఇప్పటి కిన్నూ తేండ్ల క్రిందటి కూచిమంచి తిమ్మకవి ప్రకృతరామాయణమునుండి కొన్ని పద్యములను ఉదాహరించెను.

గ్రంథపౌర్వాపర్యము

ఆరణ్యశేషము ముందు, నృసింహపురాణము వెనుక, రచింపఁబడె నని నృసింహపురాణమువలనను, రామాయణము ముందు, హరివంశము పిదప రచింపఁబడెనని హరివంశమువలనను మన కవగత మగుచున్నది. నృసింహపురాణము రామాయణమునుగాని హరివంశమునుగాని పేర్కొనదు. హరివంశము ఆరణ్యశేషమునుగాని నృసింహ పురాణమునుగాని ఉగ్గడింపదు. కావున వీని పౌర్వాపర్యము తెలిసికొనుటకు వీలులేదు. దొరకిన ఆధారములఁ బట్టి రామాయణమును హరివంశమును క్రీ.శ. 1325—1335 ల నడుమ రచింపఁబడినటులు నిర్ణయింపవచ్చును. '35 పిదప ఎఱ్ఱయ లేఁడు గాన ఆరణ్యశేష నృసింహపురాణములు ఈ రెండు గ్రంథములకును వెనుకనే రచింపఁబడి యుండునని ఊహింపనగును. కూచిమంచి తిమ్మన ఉదాహరింపని కొన్ని రామాయణపద్యములఁ జదివి ఆరచన అంత ప్రౌఢముగా లేదని కొందఱు అభిప్రాయపడిరి. అది యుక్తమగునేని రామాయణము బాల్యముననే రచింపఁబడి యుండవచ్చును. వేమయ కోరికపై నెఱ్ఱయచే నిండు వయసుననే కృతి యీఁబడియు నుండవచ్చును. రామాయణము దొరకినదే యీ విషయము సునిర్ధారితము కాదు. రెడ్డి మల్లవరమున రామలక్ష్మణ ప్రతిష్ఠకును రామాయణమునకును ఏదో సంబంధ మున్నటులు తోఁచును. మల్లవరపు శాసనకాలము సరిగా తెలియరాదు కావునను రామాయణ మింతపట్టు దొరకలేదు కావునను నిక్కముగా సంబంధ మున్నదో లేదో చెప్పఁజాలము. ఈ పౌర్వాపర్యవిచారణ మంత ముఖ్యము కాకున్నను అట్టి జిజ్ఞాస కలుగుట అందఱకును సహజము. నిక్క మెఱుకపఱుప వీలు కలిగింపనివియు సంశయములను కలిగించునవియు నగు కొన్ని ఆధారములు ఈ మూఁడు కబ్బములందును గలవు. కాన ఈ విచారమునకు శ్రమయే ఫలము.

ఇఁక రచనాప్రౌఢిలో ఆరణ్యశేష నృసింహ పురాణములకు హరివంశము లొచ్చు గాన రామాయణ హరివంశముల రచన మొట్టమొదటిదని కొంద ఱందురు. విరాటమును ఆనుశాసనికపర్వమును ఉదాహరణముగాఁ జూపి రచనాప్రౌఢికి ఆద్యప్రయత్నమునే కారణముగాఁ జెప్పి కొందఱు వెనుకటి వాదము నియ్యకొనరు. ఇతని కవితారచన హరివంశముననే విశ్రాంత మయిన దని కొంద ఱందురు. ఎఱ్ఱయ దీనిని జెప్పి ప్రబంధపరమేశ్వరుఁ డాయెనో. అట్టి అరణ్యశేషమునే సారహీనమునుగాఁ గొందఱు తలఁచిరి. 'భిన్నరుచిర్హి లోకః'. ఎవరి లక్ష్యకేంద్రము వారిదే.

ఆరణ్యపర్వశేషోన్నయము

ఉ. ఆదరణీయసారవివిధార్థగతిస్ఫురణంబు గల్గి య
ష్టాదశపర్వనిర్వహణ సంభృతమై పెంపొందియుండ నం

దాదిఁ దొడంగి మూఁడు కృతు లాంధ్రకవిత్వవిశారదుండు వి
ద్యాదయితుం డొనర్చె మహితాత్ముఁడు నన్నయభట్టు దక్షతన్.

అని తిక్కయయు,

ఉ. సారకథాసుధారస మజస్రము నాగళపూరితంబుగా
నారఁగఁ గ్రోలుచున్ జనులఁ హర్షరసాంబుధిఁ దేలునట్లుగా
భారతసంహితన్ మునుత్రిపర్వము లెవ్వఁ డొనర్చె నట్టి వి
ద్యారమణీయు నాంధ్రకవితాగురు నన్నయభట్టు గొల్చెదన్.

అని మారయయు,

క. ఆమూఁడు పర్వములలో నాశూన్యుఁడు నుడువు తెలుఁగు లరసికొని కృతుల్
దాము రచించిరి తిక్కసుధీమణి మొదలైన తొంటి తెలుఁగు కవీంద్రుల్.

అని అప్పయయుఁ జెప్పుటఁజేసి నన్నయ మూఁడుపర్వములను సమగ్రముగనే రచించెను. తిక్కనమారనలకాలమున మూఁడుపర్వములును నిండుగనే యున్నవి. కావుననే తిక్కనకు ఆరణ్యపర్వమును రచింపవలసినపని పట్టలేదు. పిదప ఏకారణముననో అది ఉత్సన్నమయినది. కావుననే తిక్కనకుఁ బిదప నూఱేండ్లకు ఎఱ్ఱన ఆ యుత్సన్నభాగమును మఱల వ్రాసియుండునని పూజనీయులగు శతఘంటము వెంకటరంగశాస్త్రిగారు ఆనందముద్రణాలయమువారు ముద్రించిన భారతము పీఠికలో వ్రాసిరి. ఇంచుమించు ముప్పదియయిదేండ్లవెనుక నొకరు—ఆరణ్యపర్వములో కొన్ని తాటాకులు కీటదష్టములై చిల్లులు వోయెను. ఎఱ్ఱయ యా చిల్లులకే అతుకులుపెట్టెను' అని ఊహించిరి. ఈ యూహను కొందఱు నిరసించిరి. కొందఱు ప్రోదిచేసిరి.

ఈ యుత్సన్నవాద శిథిలపూరణవాదము లిట్లు లుండఁగా మఱియొకరీరెండు వాదముల నంగీకరింపక తిక్కనకు ముందే ఎఱ్ఱయ నన్నయపేర నారణ్యశేషమును పూర్తి చేసికొని కూర్చుండె ననియు-నద్దాన ఎఱ్ఱయ చెప్పిన భాగమును నన్నయదిగనే గణించి తిక్కన 'మూఁడుకృతులు' నన్నయభట్టొనర్చెనని చెప్పె ననియు - దాన నసత్యదోషము లేదనియు వ్రాసిరి. మఱియు ఎఱ్ఱనకాలము క్రీ. శ. 1260—1340 ఆరణ్యశేషరచనము 1280—90 నడుమ అనియు - నృసింహపురాణరచనము 1290—1300 ప్రాంత మనియును - తిక్కన జననము 1230 ప్రాంతమున ననియు నిర్వచనోత్తరరామాయణరచన 1263—70 ప్రాంతమున ననియు భారతరచనము ప్రారంభించినకాలము 1280—90 ప్రాంతమున కాఁదగు ననియు కొంత చారిత్రకబలముతో నూహించిరి. నన్నయ భారతమును జూడకయే తిక్కన భారతము వ్రాయఁ దొడంగియుండు నని ఒకానొకరు వ్రాసిరి. వీరు తిక్కనకు కృతి యిచ్చిన కేతన - ఆంధ్రభాషాభూషణమును మఱచియుందురు.

అప్పయ తన అప్పకవీయమునందు అక్షరచక్రసంబంధము చూపి 'స్ఫురదరుణాంశురాగరుచి' అను పద్యము కడనుండియు ఎఱ్ఱయ రచన యని చెప్పి

తిక్కన 'మూఁడుకృతులకు మారయ 'త్రిపర్వములకు' తన 'మూఁడుపర్వములకు' 'ఇంచుమించు మూఁడుపర్వములు' అను తాత్పర్యము చెప్పినవాఁడాయెను.

'ఆరణ్యమంతయు నన్నయ సొమ్మే. ఆ సొమ్ములో కీటములు కొంత గొత్తుకొనిపోయియుండును' అని ఊహించువారి వాదసారాంశ మిది—"ఎఱ్ఱయ ఆరణ్యశేషములో నన్నయ 'రయవిచలత్తురంగ'మాది పద్యపాదములు కొలఁదిగా కనఁబడుచున్నవి. మిగిలినపాదములలో రచనాశైథిల్యము ఉన్నది. సీసములందును అక్కఱలందును నన్నయనియమము కనఁబడదు. వచనరచనమునందును ఈ భేదము కలదు. మఱియు 'ఉన్నయ' మనఁగా రచన కాదు. పైకిఁ దీసికొనివచ్చుట లేక యూహించుట.
ఎఱ్ఱయయే 'ఆరణ్యపర్వశేషము పూరించెన్' అని 'ఉన్నయ' పదమునకు అర్థము చెప్పుకొనెను.

మఱియు ఆరణ్యపర్వము పూరణీయము కాని ఆరణ్యశేషము కాదు. కుండలో నీరు కొంత పోసి కొంత పోయకయున్నపు డేది పూరణీయము? కుండ కదా! నిండుట అనునది కుండయొక్క సమిష్టిధర్మము కాని అవశిష్టభాగపు ధర్మము కాదే? దానిధర్మము జలకలిత మగుటయే. కావున ఆరణ్యశేష మెఱ్ఱయ సొంత రచనయే యగునేని అతఁడు 'ఆరణ్యము పూరించెఁ' అని చెప్పవలసియుండును. కాని అతఁడు 'ఆరణ్యపర్వశేషము పూరించెఁ' అని చెప్పెను."

'తత్కవితారీతియుఁ గొంత దోఁపఁ దద్రచనయ కా' 'ఆరణ్యపర్వశేషో న్నయము నిర్వహించిన' అనఁగా 'ఆరణ్యపర్వశేషము పూరించిన' ఎఱ్ఱయ రచనలో నన్నయ రచనవంటి రచనయు ఎఱ్ఱయ రచనయు కలిసి కొన్నిపట్ల తెలియరాని చందముగాఁ గాని తెలియఁగలచందముగాఁ గాని కనఁబడుట సహజము. ఈ యిరువు రయు రచనలపోలికలను విడఁదీసి చూపు ప్రయత్నము దొడ్డది. కాని కొంత నన్నయదిగను కొంత యెఱ్ఱయదిగను కనఁబడు ఈ కలయిక, నన్నయ యరణ్యపర్వములో కొంతపాలు చెలఁదిరో నుసిపురువో చిల్లులు చేసె ననుటకు ప్రమాపకము కాదు. ఉభయవిధ మగు ఈ భ్రష్టవాదమునకు తిక్కన—'ఆదిఁదొడంగి మూఁడు కృతులు...ఒనర్చె...నన్నయభట్టు' అనునది హేతువు. దానిఁ బిదపఁ బరిశీలింతము.

ఉన్నయము*

---

* 'కథ మున్నయ ఉత్ప్రేక్షేత? బాహంశకాత్' అని సి. కౌముది. 'ఉన్నాయ ఉన్నయే' అని సంకీర్ణవర్గమున అమరుఁడు. ఈ రెంటిఁ గలిపి చూడఁగా ఊహించుట, పైకి వచ్చునటులుచేయుట అని దీనికి వాచ్యార్థము. ప్రకరణము మొదలగు వానినిబట్టి కడముట్టించుట మొ. అర్థములు లక్షితము లగును. కావుననే 'భాసనోపసం పా...' సూత్రమున—'ఈ అర్థములు ప్రయోగోపాధిక ములు' అని యనెను. అత్మనేపదమువలన విశేషార్థము వచ్చును. అది వాచ్యమే!

ఇటులే—'ఉన్నాయా నభిగచ్ఛన్తః ప్రద్రావై ర్వసుధాభృతామ్,
వశాభిలావాన్ కుర్వన్తః స్వేచ్ఛయా చారువిక్రమాః.

అని భట్టి-౭-౩౭ లో ఉన్నాయపదమును ఉత్సేధార్థకముగా వాడెను. ఇటులే ఉన్నయ పద మిచట 'కడముట్టఁ జెప్పుట' అను అర్థమున ప్రయుక్తము.

నృసింహపురాణమునందలి 'ఆరణ్యపర్వశేషోన్నయము'నందలి ఉన్నయ పదమునకు ఊర్ధ్వమును పొందించుట అని అర్థము. దానికి 'నిర్వహించితి'తో నన్వయము. అనఁగా నన్నయ చెప్పఁగా మిగిలిన ఆరణ్యమును కడముట్టించితి వని తాత్పర్యార్థము. ఆరణ్యములో మిగిలిపోయిన గ్రంథమును కడముట్ట రచించుటయే 'తద్రచనయ కాఁ బూరించుట'. 'ప్రతిభతో నారణ్యపర్వశేషము చెప్పె' అని చెదలువాడ మల్లయ. మునిమనుమని సాక్ష్యము పనికిరాదు కాఁబోలు! అటులేని,

'నెల్లూరి తిరుకాళ మనుజ విభుని, సమ్ముఖమ్మున సాహిత్యసరణి మెఱసి
మహిమఁగాంచిన పెద్దయామాత్యసుకవి మనుమఁడు' జక్కన—

ఉ. ఈత్రయిఁ దాఁ బ్రబంధపరమేశ్వరుఁడై విరచించె శబ్దవైచిత్రి నరణ్యపర్వమున శేషము

అని చెప్పెను. ఇతనితాత క్రీ. శ. 1265—79 నడుమ తిరుకాళునితో సమకాలికుఁడు. ఇతఁడు క్రీ. శ. 1410 ప్రాంతములవాఁడు. కావున చెదలువాడ మల్లయకంటె వెనుకటివాఁడు.

'ఏ కారణముననో నన్నయ విడిచిన భాగము నెఱ్ఱయ రచించె' నను అర్థమున—ఎఱ్ఱయ ఆరణ్యపర్వము పూరించె ననియు ఆరణ్యపర్వశేషము పూరించె ననియు అనవచ్చును. ఆరణ్యపర్వము పూరించె ననుటకంటె ఆరణ్యపర్వశేషము పూరించె నని చెప్పుట సంశయోచ్ఛేదకము. 'రాముఁడు కుండలో సాఁబాలు నీరు పోసెను. భీముఁడు మిగులుసాఁబాలు నీరితో నింపినచో భీముఁడు కుండనిండ నీరుపోసెననియు అనవచ్చును. ఈ చివరవాక్యమే నిక్కమునకు చేరువ. 'ఘటము పూరితమగునుగాని ఘటశేషము కా'దని కొందఱనుచున్నారు. ఇటు లెందేని రాజాజ్ఞ యున్నదా? శూన్యము పూరణీయము. అది అలఁతి యగుఁగాక వలఁతి యగుఁగాక! ఇటులు కాదనువాదము 'శేషం కోపేన పూరయేత్.'

'శేషము చిల్లులుపోయిన'దని చెప్పి ఉన్నయపదము సార్థకమైన దనువాదమునకు 'మిగిలిన గ్రంథము తుదముట్టించుట యను నర్థము చెప్పి సార్థకమైన'దనువాదము సమకటుము. ఇంతకు చిల్లులకే అతుకులు పెట్టుచో ఎఱ్ఱయకు 'ఉన్నయ' పదములో దాఁగవలసినపని యేమి? కేతనవఱకును తిక్కనవఱకును మారనవఱకును తిన్నగా నున్న మూఁడుపర్వములు తిక్కనకాలమునందేయున్న ఎఱ్ఱయకడకు వచ్చుసరికి పురువు మేసెనని ఎవరిని నమ్మింపఁగలరు? కీటములు కొట్టివేయని నన్నయ ఆరణ్యపర్వపు తాళపత్రగ్రంథ మెచటనేని దొరకినయెడల తన ప్రయత్నమంతయు వమ్మయిపోయి ప్రబంధపరమేశ్వరత్వము లజ్జాపాదక మగునని మూఁడుకాళ్లముదుసలులగు కేతన తిక్కనల ముందు నూనూఁగు మీసములవాఁడై యుండఁదగు ఎఱ్ఱన యెఱుఁగఁడా? నన్నెచోడుని కుమారసంభవ మెఱిఁగిన నేఁటివారును ఇటు లూహింతురా?

'ఎఱ్ఱయ రామాయణము కనఁబడకుండ బోలేదా?' అను నేఁటి ప్రశ్నమునకును కూచిమంచి తిమ్మనకడఁ గల రామాయణమునకును నడుమ ఇన్నూఱేండ్ల

న్యవధాన మున్నది. మఱియు చిల్లులశేషమునే పూరించినయెడల 'భవ్యచరిత్రుఁ డును' 'భర్తైకతత్పరుఁడును' అగు ఎఱ్ఱయ చిల్లులకే అతుకులు పెట్టితి నని చెప్పు కొనఁగలఁడు. అతుకులు పెట్టినటులు తెలియకుండ అతుకులు పెట్టుట అసాధ్య సాధనమే. ఇది ఎంత అసాధ్యమయినను ఈ పొత్తులసొమ్మునకు 'ప్రబంధపరమేశ్వ రత్వము' దురాశామాత్రము. ప్రతివాదు లీయతుకులుగూడ గతుకు లని అను చున్నారుకదా! ఆరణ్యపర్వముగుఱించి ఎఱ్ఱయకంఠోక్తి యిది:

ఉ. ఉన్నత సంస్కృతాది చతురోక్తి పదంబులఁ * గావ్యకర్తవై
యెన్నికమైఁ బ్రబంధపరమేశుఁ డనంగ నరణ్యపర్వశే
షోన్నయ మంధ్రభాష సుజనోత్సవ మొప్పఁగ నిర్వహించి తా
నన్నయభట్ట తిక్కకవిసాధుల కెక్కిన భక్తి పెంపునన్. నృసింహ. 1-17

ఇతరుల ప్రబంధమునందు కొన్నిచోటుల కొన్నిపద్యములను, కొన్నిపద్యములలం దతుకులను పెట్టినవాఁ డెవఁడేని ఆ యతుకులను 'ఆంధ్రభాష నిర్వహించితివి' అని అనిపించుకొనఁగలఁడా? దాన 'ప్రబంధపరమేశుఁడవు' అని ఎఱపోతతాత ముఖమున తన్నుఁ బొగడుకొనఁగలఁడా? భీమేశ్వరయజ్వ షట్తర్క పరమేశ్వరుఁడు! సాళ్వాభ్యుదయకర్తయగు డిండిముఁ డష్టభాషాపరమేశ్వరుఁడు! అతుకుల బొంతను పైని వేసికొనిన ఎఱ్ఱనయు ప్రబంధపరమేశ్వరుఁడు!

ఇంకొకటి—ఇది నన్నయ రచితమే యగునేని అందలి లుప్తములను గుప్త మొనరించుటకు తిక్కనమీఁద భక్తి యెందులకు? అంతేయుఁ దనరచన యయిననే ఇటు నన్నయ తిక్కనలనడుమ రాదారి యేర్పడి 'సుజనోత్సవ' మగును. తిక్కనమీఁది భక్తియు సార్థక మగును.

ఆరణ్యరచన యెప్పుడు?

సమకాలికుఁడగు ఎఱ్ఱయ తిక్కనగారు భారతము రచింపక ముందుగాని రచించుచుండఁగా గాని ఆరణ్యశేషము రచించి యుండరాదా? వయస్సునుబట్టి రచించి యుండవచ్చునని యూహింపవచ్చును. క్రీ.శ. 1280—90 ప్రాంతముల తిక్కన భారతము రచింపఁదొడఁగెనని యందము. నాఁటి కెఱ్ఱయ కిరువదియయిదేండ్లు ఉండవచ్చును. ఇటులగుచో ఎఱ్ఱయ క్రీ.శ. 1255 లో పుట్టి ఎనుబదేండ్లు జీవించి, క్రీ.శ. 1335 కు ముందు శివసాయుజ్యము చెంది యుండవచ్చును. దాన పాతిక యేండ్లలోపలనే ఎఱ్ఱయ ఆరణ్యశేషము రచించి యుండవచ్చును. లేక యింకను కొంచెము వయసు ముదిరినపిదప, తిక్కన భారతము రచించుచుండఁగా ఆ సంగతి అపుడు తెలిసిగాని తెలియకగాని. ఆరణ్యశేషము చెప్పెనని అనుకొన వచ్చును. ఇది నిక్కమగు నెడలను దానిని తిక్కన యెఱిఁగిన యెడలను అతఁడు ఎఱ్ఱయను గుఱించి ఒకమాటయేని వ్రాల్పఁడా? తిక్కన 'పరవచఃశ్లాఘులో వాచంయముఁడు' కాఁడే! బయ్యన మంత్రిని 'భవ్యభారతిని' జేసెనే! కేతనను పూజించి అతనిచే కృతిఁ గొనెనే!

---

* 'పదంబుల' అనుటకు పదంబుల అని లేకరులు వ్రాసియుందురు.

***

తిక్కన భారతరచనకు ముందే ఎఱ్ఱన అరణ్యశేషరచన యను నూహాలో ఇంకొక క్రొత్తయూహ పుట్టుకొని వచ్చుచున్నది. 'భాసుర భారతార్థముల భంగులు' అను పద్యమువలన తిక్కన భారత రచనానంతరమున నృసింహపురాణ రచన యని చెప్పవలయును. 'ఎఱ్ఱన విరాటపర్వమున కేల పూనుకొనలేదు ?' అని ప్రశ్నించుచో తిక్కన దానికి పూనుకొనె నని విని తా నందులకుఁ దొడంగలేదని చెప్పవలెను. ఇటులగునేని ఎఱ్ఱయ ఆరణ్యము చెప్పి తిక్కన భారతమును ముగించువఱకును నోటిలో వేలు వేసికొని కూర్చుండె నని అనవలయును. అది యటుండె. తిక్కన భారతమునకు పూర్వమే ఎఱ్ఱన ఆరణ్యము చెప్పె ననువారికి పైఁజెప్పిన 'ఉన్నత—'పద్య చతుర్థచరణము బాధకము. ఇంతియ కాక,

ఉ. భాసురభారతార్థముల భంగుల నిక్క మెఱుంగనేరమిన్
గానటదీనటే చదివి గాథలు త్రవ్వ తెనుంగువారికిన్
వ్యాసముని ప్రణీతపరమార్థము తెల్లగఁ జేసినట్టి య
జ్ఞానకల్పులం దలఁతు నాద్యుల నన్నయ తిక్కనార్యులన్.'

అను పద్యమునందలి 'ఆద్యుల', మఱియు

ఉ. మించినవేడ్క వీనులకు మిక్కుటమై మధువృష్టి గ్రమ్మ రా
యంచలు గూయఁ గ్రొంచమును నావలఁ గూయఁ గడంగుభంగిఁ బ్రా
ధాంచిత శబ్దసారులు మహాకవు లాద్యులు కావ్యశయ్యఁ గీ
లించిన కీర్తిసంగసుఖలీలకు నేనును గాంక్షఁ జేసితిన్.

అను పద్యమునందలి 'ఆద్యులు' బాధకము. భారతకర్తృత్వముననే యీ యాద్యత.

మూఁడుకృతులు

మూఁడుకృతు లనఁగా మూఁడు పర్వములు. 'నన్నయ మూఁడుకృతు లొనరించె' నని తిక్కన చెప్పెను. కాని ప్రతులం దన్నిఁటను ఆరణ్యపర్వము నాలుగవ ఆశ్వాసమున నూట నలుఁబది రెండవపద్యము క్రింద—

'నన్నయభట్ట కవిత్వము సంపూర్ణము'
'ఇక్కడనుండి యెఱ్ఱాప్రెగడ కవిత్వము' 'స్ఫురదరుణాంశు'

అని ఉన్నది. ఈ వ్రాతలకంటె తిక్కనమాటలు ప్రమాణము. మూఁ డనఁగా మూఁడే. కాని రెండుం బాతిక గాని రెండున్నఱ గాని కాదు. తిక్కన భ్రాంతవాఁడు. అతఁడు కల్లలాడఁడు. ఇదీ వాదధోరణి !

ఆశ్వాసాంతములందును పర్వాంతములందును నన్నయ—'జనమేజయునకు వైశంపాయనుఁడు చెప్పె నని' అనియు సమనంతరాశ్వాసములందును పర్వములందును—'అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె' ననియు పూర్వాపర వాక్యార్థములను కలుపును. ఎఱ్ఱయ నన్నయ ననుసరించెను. ఇఁక తిక్కన—

"దేవా! దివ్యచిత్తంబున నవధరింపుము.

ఆ. కథ జగత్ప్రసిద్ధి గావునఁ బూర్వపర్వార్థయుక్తి సేయకున్నట్టియెడల
యత్న మించుకంతయునుగను వలవదు వలసినట్లు చెప్పవలసియుండు.

మహాభారతంబు సమస్తదురితాపహంబును నభిమతశుభావహంబునుం గావున నొక మహాఫలంబు గోరి జనమేజయుండు కృష్ణద్వైపాయనమహాముని కారుణ్యంబు వడసి తదీయ ప్రియశిష్యుం డయిన వైశంపాయనువలన వినిన కథ యగుటం జేసి తత్ప్రకారంబు నడపెద నది యెట్టనినం బరమపవిత్రు లగుపాండుపుత్త్రుల చరిత్రం బుపాఖ్యాన సహితంబుగా * విని జనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె."

అని కథ కలుపుచున్నాఁడు. పూర్వకథకును ఉత్తరకథకును నడుమ లుప్తభాగ ముండుటఁ జేసి 'కథ అందఱకును తెలిసినదే. పూర్వపర్వార్థ సంగతికి నేను ప్రయతింప నక్కఱలేదు' అని చెప్పుకోవలసి వచ్చెను. పూర్వపర్వాంత మున్న యెడల పయి పద్యమునకుఁ గాని క్రింది వచనములో 'నడపెద' ననునంతవఱకుఁ గల గ్రంథమునకుఁ గాని ప్రయోజనము ఉండదు.

ఇఁక అరణ్యాంతమున ఎఱ్ఱయ ఏమి చెప్పెనో చూతము,—

"వ... కౌంతేయులు గ్రమ్మఱి నిజాశ్రమంబున కరిగి ధరణీదేవున కరణీప్రదానంబు సేసి తత్ప్రయుక్తాశీర్వాదశతంబులు గైకొని పరమానందంబునం బొంది రని యిట్లు పాండుతనయుల వనవాసప్రకారంబు సవిస్తరమధురంబుగా నుపన్యసించి

క. అనఘుఁడు కృష్ణద్వైపా, యనశిష్యుఁడు బోధనిధి సమంచితమేధా
ఘనునకుఁ బారిక్షితునకు, ననవరతానంద సుఖసమగ్రత నొసఁగెన్."

దీనికి మూలము:

'సమేతాః పాండవాశ్చైవ సుఖసుప్తా మనస్వినః
ఆశ్రేత్య చాశ్రమం వీరా స్సుఖసుప్తా మనస్వినః
అరణేయం దదుస్తస్మై బ్రాహ్మణాయ తపస్వినః'

....

తిక్కన వచనము తుదనున్న 'వారల వనవాససమ్యగనుష్ఠానంబు సవిస్తరంబుగా విని' అను దానికిని ఎఱ్ఱన వచనము తుదనున్న 'పాండుతనయుల వనవాస ప్రకారంబు సవిస్తరమధురంబుగా నుపన్యసించి' అనుదానికిని ఐక్యము చూపట్టుచున్నది. ఈ మాటలు మూలములో లేవు. ఈ యైక్య మెటులు పొసఁగును? తిక్కన రచన నెఱ్ఱయ యెఱిఁగి యుండఁడు. తిక్కన రచనను ఎఱ్ఱయరచనను తిక్కన యెఱిఁగి యుండఁడు; (?) 'కథ జగత్ప్రసిద్ధి గావున' అనుపద్యము చెప్పుకొనిన తిక్కన ఎఱ్ఱయరచనను చూచియుండఁడు. తిక్కన రచించిన భారతము నెఱ్ఱన లెస్సగా నెఱుఁగు నని నృసింహ పురాణహరివంశములవల్ల తెల్లము. కావున ఎఱ్ఱయ,

'ఆదిఁ దొడంగి మూఁడుకృతు లాంధ్రకవిత్వవిశారదుండు వి
ద్యాదయితుం డొనర్చె మహితాత్ముఁడు నన్నయభట్టు దక్షతన్'.

---

* నన్నయ, 'ఆదిపర్వము చివర—'ఆదిపర్వకథ యొల్లను నిమ్ముగఁ జెప్పె' అని వ్రాసెను.
[ఆది - 8 - 322.]

అను పద్యమును సార్థక మొనర్పఁగల తిక్కనమీఁది భక్తితోడను, అటు నన్నయమీఁది భక్తితోడను నన్నయపేరనే 'ప్రతిభతో ఆరణ్యశేషము చెప్పె' ననుట సంగతము. మఱియు తిక్కన చెప్పిన 'సవిస్తరంబుగా' అనునది సంగత మగుటకు ఎఱ్ఱయ 'సవిస్తరమధురంబుగా' అనుమాట చేర్చె నని అనుకొనుటకును వీలున్నది.

ఆరణ్యశేషము చెప్పినపిదప ఎఱ్ఱయ నృసింహపురాణము చెప్పెను. 'ఉన్నతసంస్కృతాది చతురోక్తిపదంబుల (పథంబులఁ) గావ్యకర్తవై' అను దానిలోని కావ్యము రామాయణమేని దానిపిదపనే ఆరణ్యశేష నృసింహ పురాణములఁ జెప్పెననియు వేమయ కోరఁగా తొల్లి రచించిన రామాయణము కృతియిచ్చి భారతమునకు ఖిలమగు హరివంశమునకుఁ బూనుకొనెనని చెప్పవలెను. మఱియు ఈ 'చతురోక్తిపథంబులు' * సంస్కృతభాషలో ఆదికావ్యము లని ఎఱ్ఱయ ఉద్దేశించెనేని రామాయణహరివంశములు చెప్పినపిదపనే ఆరణ్యశేషమును నృసింహపురాణమును జెప్పెనని అనవలయును. ఇటులగునేని ఎఱ్ఱయ రచన యంతయు తిక్కన భారతమును రచించినపిదపనే యని చెప్పవలయును. తిక్కన భారతము భక్తితోఁ జదివి చదివి సొంతరచన సాగించిన ఎఱ్ఱయ క్రీ. శ. 1335 లో లేఁడు కావునను తిక్కన భారతమును స్వోపయోగ మొనరించుకొనుటకు నాఁటికి పాతికయేండ్లవాఁ డయినను కావలయును గావునను ఉరమరిక క్రీ. శ. 1275 ప్రాంతముల జనన మొందియుండును. ఎనుబదేండ్లు జీవించెనేని క్రీ. శ. 1255 ప్రాంతమున పుట్టియుండును.

శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారును, డాక్టరు నేలటూరి వెంకట రమణయ్యగారును రెడ్డిరాజుల శాసనములను వెలుగులోనికి దీసికొని గాని యెడలను, వడ్డాది అప్పారావుగారు (B.A.,B.L) రెడ్డిసంచికలో రెడ్డిరాజుల చరిత్రము సమగ్రముగా సమాలోకన మొనర్చి శ్రీపర్వత అహోబిల సోపాన ప్రసక్తి ఎఱ్ఱయ యెఱుఁగఁడని ప్రప్రథమముగా కనుగొనకున్నను, శ్రీ కొండముది నరసింహముగారు అప్పకవీయమునుండి అరివర్ణచక్రోద్ధారణమును త్రవ్వి యెత్తకున్నను, ఎఱ్ఱాప్రగడ పుట్టుపూర్వోత్తరము లింత విశదముగా తేలియుండునవి కావు గావున వీరందఱకును ధన్యవాదములు——

---

* చతురోద్యన్మతి వాతపోతక మహాసాంయాత్రికుం డై తగన్
జతురామ్నాయ పథంబులన్ మెలఁగి భాస్వద్రత్నముల్ రామస
న్నుతి రూపంబుగఁ గూర్చి విశ్వజగముల్ భూషించె నే ధన్యుఁ డా
వ్రతిముఖ్యుండు ప్రసన్నుఁ డయ్యెడుఁ గృపన్ వాల్మీకి మా కెప్పుడున్.

హరి. పూ-1-7

ii

ఆంధ్రసంస్కృత హరివంశములు

అధ్యాయములతుదను పర్వములతుదను 'ఖిలేషు' అని యుండుటఁ జేసియు, ఆదిపర్వమున—

[1]'హరివంశ స్తతః పర్వ పురాణం ఖిలసంజ్ఞితమ్'

'భవిష్యత్ పర్వ చాప్యుక్తం ఖిలేష్వేవాద్భుతం మహత్'

అనియు

'ఖిలేషు హరివంశ శ్చ భవిష్య చ్చ ప్రకీర్తితమ్'

అనియును ఉండుటఁజేసి హరివంశము భారతమునకు ఖిలము. ఖిల మనఁగా పరిశిష్టము. [2]ఆదిపర్వము మొదలుకొని స్వర్గారోహణపర్వమువఱకుఁ గల గ్రంథము భారతమనియు హరివంశముతోఁ గలిసిన గ్రంథమును మహాభారతమనియు నందురు.

'మహాన్ వ్రీహ్యపరాహ్ణ గృష్టీష్వాసజాబాల భార భారత హైలిహిల రౌరవప్రవృద్ధేషు'

౬ - ౨ - ౩౮.

అను ఫిట్ సూత్రమునందు మహాభారతశబ్దమును, 'సుమంతు జైమిని వైశంపాయన పైల సూత్ర భాష్య భారత మహాభారత ధర్మాచార్యా స్తృప్యంతు' అను ఆశ్వలాయన గృహ్యసూత్రవాక్యమునను భారత మహాభారతముల ప్రశంస యుండుటవలన పైసూత్రకారులకు ముందే భారతమనియు మహాభారతమనియు విభాగము కలదని తెల్లము. మఱియు మహాభారతమునే భారతమని మహాభారతమే వ్యవహరించును. [3]అది యటుండె.

ఈ సంస్కృతభారతమునకు ఉత్తరదేశములందును దక్షిణదేశములందును

---

1. 2-71, 2-72, 2-257. (వావిళ్ల ప్రతి)

2. 'పూర్వత్రానుక్తం పరిశిష్టం వస్తు ఖిలశబ్దవాచ్యమ్' (బృహదారణ్యక-ఆనందగిరి వ్యాఖ్యా ౫-౧)— 'యచ్చ శాఖాంతరస్థమ్ శాఖాన్తరే ప్రయోజన వశాత్ పఠ్యతే, యథా బహ్వృచేషు శ్రీసూక్త మేధాసూక్తాది తత్ ఖిల మిత్యుచ్యతే తథాఽష్టాదశపర్వాత్మ నీతిహాసే హరివంశాఖ్యం ఖిలం విష్ణుపురాణం భవిష్యపురాణరూపం తత్ర తత్ర సూచితస్య కృష్ణమాహాత్మ్యస్య మోక్షధర్మోక్త యోగినో వైరాగ్యస్య చోపబృంహణార్థమ్ పఠితం 'పురాణం ఖిల సంజ్ఞితమ్' ఇతి తత్ర పురాణశబ్ద ప్రయోగాత్ ఏవం చ యథాఽధ్వర్యు వేదవిహితోఽపి యాగో వేదాంతరవిహితాభ్యాం స్తోత్ర శస్త్రాభ్యాం వినా న పూర్యతే. ఏవం భారతపారాయణ మపి హరివంశం వినా న పూర్యత ఇతి జ్ఞాపనార్థమ్ పర్వసంఖ్యాయాం శ్లోకసంఖ్యాయాం చా స్యాంతర్భావ ఉక్తః అన్యథా తత్రసంఖ్యాంతర మేవావశ్య దిత్యాస్తాం తావత్.

3. భవిష్యోత్తర మేతత్తే కథితం భారతం మయా.

వ్రాఁతప్రతులు కలవు. ఈ రెంటను శ్లోకసంఖ్యయందును అధ్యాయములందును భేదము కలదు. దక్షిణదేశమున గ్రంథాక్షరములతో వ్రాయఁబడినవియు ఆంధ్రాక్షరములతో వ్రాయఁబడినవియు నగు తాటాకుల పొత్తములు కలవు. తెలుఁగు దేశమునందు నన్నయ తాను తెలిఁగించిన మహాభారతమున పర్వములయు శ్లోకములయు లెక్కయిచ్చెను. నన్నయ భారతపు వ్రాఁతప్రతులలోఁగూడ ఈ లెక్కలకు పాఠభేదములు కలవు. అటులున్నను, నన్నయకు ముందే అనఁగా క్రీ. శ. 1022 కు ముందే జావాకును సింహళమునకును గొంపోఁబడిన ప్రతులను దక్షిణదేశపు వ్రాఁతప్రతులన్నిటను ఉన్నైక్యముకంటె నెక్కువ ఐక్యము కనఁబడుచున్నది.

పదునాఱవ శతాబ్దిలో కర్పూరగ్రామ[1]వాస్తవ్యుఁడు నీలకంఠుఁడు మహాభారతమునకు భావదీపిక అను వ్యాఖ్య వ్రాయఁబోవుచు ఆకాలమునందు దొరకిన వ్రాఁతప్రతులు చాలమట్టు శోధించెను. తనకు ముందుగల వ్యాఖ్యల నన్నిటిని జదివి యితఁడు అతృప్తుఁడాయెను. పాఠభేదము లతని నెంత చిక్కు వెట్టెనో యీ క్రింది విచారణవల్ల మనకు తెలియఁగలదు.

'నవోగ్రసేనస్య సుతాస్తేషాం కంసస్తు పూర్వజః
న్యగ్రోధ శ్చ సునామా చ కంకః శంకుః సుభూమిపః
రాష్ట్రపాలోఽథ సుతను రనాధృష్టి శ్చ పుష్టిమాన్'
హరి - ౩౮ - ౩౦ - ౩౧.

దీనిని ఎఱ్ఱయ ఇటులు తెలిఁగించెను——

"ఉగ్రసేనునకుఁ గంసుండు జ్యేష్ఠుండుగాఁ గ్రమంబున న్యగ్రోధుండును సునాముండును సుహ్యుండును శంకుండును సుభూమిపుఁడు రాష్ట్రపాలుండు సుతనుండు ననాధృష్టుండు సారసుండు పుష్టిమంతుం డనఁ దొమ్మండ్రు[2] కొడుకులును" పూర్వ. 3-151.

ఇచటఁ బదిపేరు లున్నటు లాభాసించుటవలనఁ దొమ్మండ్రుకు పదుండ్రను[3] పాఠాంతరము వ్రాయసకాండ్రు కల్పించియుందురు.

దీనికి నీలకంఠుఁ డిటులు వ్యాఖ్యానించెను——

'సుభూమిప ఇతి శంకో ర్విశేషణమ్: గౌడపాఠే——సుభూషణ ఇతి వా తస్యైవ విశేషణమ్. అన్యేతు—— 'సుభూమిప ఇతి కంసస్యైవ నామే త్యాహుః తేషాం తస్య పూర్వజోక్తి ర్విరుధ్యతే, పరే పునః——'కంకుశ్చైవ సుభూమిప ఇతి శంకు పదే లోప మేవ కుర్వంతి. తత్ర పాఠ తత్త్వం వ్యాస ఏవ వేద.'[4]

'సుభూమిపః' అనునది శంకువునకు విశేషణము. 'సుభూషణః' అని గౌడపాఠము. ఆ పాఠమునను 'సుభూషణః' అనునది శంకువునకు విశేషణము. కొందఱు 'సుభూమిపః' అనునది కంసునకే పేరని అందురు. కాని వారికి 'కంసుఁడు

---

1. కోపర్ గామ్. ఇది అహమ్మద్ నగర్ జిల్లాలో నున్నది.

2. రంహుండు - పా. 3. పదుండ్రు. పా.

4. క్రీ. శ. 1936 సం. పూనాలో చిత్రశాలాముద్రణాలయమున పండిత రామచంద్ర శాస్త్రి కింజవడేకర్ గారిచే ముద్రితమగు ప్రతి.

జ్యేష్ఠుఁడు' అనుమాట విరోధించును. [1]మఱికొందఱు 'కంసశ్చైవ సుభూమిపః' అని పఠించి కంసపదమును మ్రింగివేయుచున్నారు. ఇచటి అసలు పాఠము ఆ వ్యాసులకే తెలియును.'

ఈరీతిగా భారతము చాల పాఠభేదములతో చిక్కువడియున్నది. నీలకంఠుఁడు పరిష్కరించిన వ్రాఁతపుస్తకములన్నియు ఉత్తరదేశమునందలివే; దక్షిణదేశపు వ్రాఁతప్రతులతఁ డెఱుఁగఁడు. భండార్కర్ ఇన్‌స్టిట్యూట్ వారు నీలకంఠుని పాఠములనుగూడ పరమప్రమాణముగాఁ జెప్పలేదు. అది సరియయినదే.

నన్నయ్య ఏ వ్రాఁతప్రతిని పురస్కరించుకొని శ్లోకసంఖ్యను పర్వసంఖ్యను జెప్పెనో ఆ వ్రాఁతప్రతి పుత్త్రికలనే తిక్కనయు నెఱ్ఱనయు నుపయోగించియుండవలెను. కావుననే ఉత్తరదేశపు హరివంశమునకును ఎఱ్ఱయ హరివంశమునకును భేదము కనఁబడుచున్నది. ఈ పాఠభేదములను గుఱించి శతఘంటము వెంకటరంగశాస్త్రిగారు ఆంధ్రభారతపీఠికలో 'ఆంధ్రీకరణపద్ధతి' అను శీర్షిక క్రింద వివరించియున్నారు. ఆనందముద్రాక్షరశాలలో ముద్రింపఁబడిన భారతము పీఠిక. పుటలు 23, 24, 25, 26, 27 చూచునది.

మనలో ఎక్కువమంది చదివికొను సంస్కృతభారతము ఉత్తరదేశమునందుఁగాని కుంభకోణమునందుఁగాని ముద్రితమయిన నాగరాక్షరపుస్తకము లని యనుకొందును. అవి దాక్షిణాత్యగ్రంథానుయాయులు కావు. పురాణం హయగ్రీవశాస్త్రులవారు ముద్రించిన తెలుఁగుప్రతి నేను చూడలేదు. అందలి హరివంశమును ఎఱ్ఱయ యుపయోగించిన హరివంశమును ఒకటి యగునో కాదో చూడవలసియున్నది.

నన్నయ ఆదిపర్వమున, హరివంశభవిష్యత్పర్వంబులతోఁ గలిపి మహాభారతమున నూఱుపర్వములు కలవని [2]లెక్కించెను. ఎఱ్ఱయ తదనుగుణముగనే రెండుపర్వములకు బదులుగా హరివంశమును పూర్వభాగమనియు ఉత్తరభాగమనియు విభజించెను. బొంబాయిప్రతులందు పూర్వహరివంశమనియు ఉత్తరహరివంశమనియుఁ గలదు. పర్వవిభాగము లేదు.

క్రీ. శ. 1936 సంవత్సరమున పూనాలో భారతభావదీపికతో ముద్రింపఁబడిన హరివంశమునందు హరివంశపర్వము విష్ణుపర్వము భవిష్యపర్వము అను మూఁడుపర్వములు కలవు. ఈ మూఁటితోఁ గలిపి నూఱుపర్వములు.

ఉత్తరదేశపు హరివంశపు బ్రతులలోను దక్షిణదేశపుఁ బ్రతులలోను శ్లోకముల సంఖ్యలో భేదము కలదు. కథాక్రమమునందును భేదము కలదు.

---

1. నీలకంఠుఁ డిటు లనుటకు ఈ కొందఱ పాఠమున— 'తేషాం కంసస్తు పూర్వజః' అను దళము లేదని అతని యభిప్రాయ మని యనుకొనవలయును.

2. 1 - 32.

మఱియు ఎఱ్ఱన హరివంశమునందు లేనిజూదమాట, హంసడిభకోపాఖ్యానము, సోమన హరివంశమునందుఁ గలవు. సోమన హరివంశమునందు లేని జరాసంధుని మథురాక్రమణము, రుక్మిణీపరిణయము, పారిజాతాపహరణము, ఎఱ్ఱన హరివంశమునందుఁ గలవు. కావున ఆంధ్రదేశపుఁ బ్రతులందును వైవిధ్యము కలదనుట తెల్లము. కొన్ని తెలుఁగు హరివంశపు వ్రాతప్రతులలోను కథాంశములందు వేఱేమియున్నది. ఇటీవలి నేమాని భైరవకవి ఎఱ్ఱన హరివంశములో లేని కొన్ని కథాంశములను తెలిఁగించియున్నాఁడు. అందు కోటగిరి శ్రీనివాసభూపతి

'......పారిజాతహరణాదికథావళి లేక యున్నచో...'

గీ. ఎఱ్ఱనార్యుండు తెలిఁగింపఁడేల నొక్కొ
తెలుఁగు సేసినవిదపను దొలఁగె నొక్కొ......'

అని సందేహించెను. కావున భైరవకవిమూలము ఉత్తరదేశపుఁబ్రతి. వీరేకాక సుమారు నూతేండ్లక్రిందటి గూళికల్లు వెంకటరమణకవి తన కనకరంజిత శిఖామణీపరిణయమునందు——

ఎ. గీ. మునుపు హరివంశ మంతయుఁ దెనుఁగు సేసి యంకిత మొనర్చితివి'

అని తన యిష్టదైవము శ్రీ వేంకటేశ్వరుఁడు తన్నుఁగూర్చి చెప్పినటులు వ్రాసికొనెను. మఱియు కానాల నరసింహకవి తాను రచించిన 'శేషధర్మములు' హరివంశమునందలి ఆశ్చర్యపర్వములోని దని వ్రాసెను. ఇది యేడదో!

పూజ్యపాదులగు శ్రీ మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు ఆంధ్రభవిష్యపర్వము లేనిచో మహాభారత మసంపూర్తిగా నుండిపోవు నని తలంచి దానిని మనోహరముగాఁ దెలిఁగించుచు——

మ. హరివంశంబును విష్ణుపర్వము భవిష్యం బన్న పర్వత్రయిన్
హరివంశం బలరారెడున్ ఖిలపురాణాఖ్యన్ సదాఖ్యాన సుం
దరమై సాత్యవతేయవాగమృతమై, దానన్ భవిష్యంబు శ్రీ
హరి తత్త్వప్రతిపాదకంబు శతపర్వామ్నాయ శీర్షంబగున్.

గీ. ఆది నించుక గొనె నెఱ్ఱనార్యుఁ డందు,
తుది నొకించుక సోమనాథుండు గొనియెఁ
గాన వా రిద్దఱిఁ దలంచి దాని నిపుడు
పూర్తిగాఁ దెనిఁగించుట పోలదొక్కొ !

అని చెప్పిరి. దీనినిఁబట్టి వీరి మూలగ్రంథము పూనాప్రతి. అనఁగా ఉత్తరదేశపుఁబ్రతి.

ఇంతకు క్రీ. శ. 14 వ శతాబ్దిలో నిరువదిముప్పదేండ్లనడుమఁ బొడమిన ఎఱ్ఱన సోమనల గ్రంథములందలి భేదముఁబట్టి, తెలుఁగుదేశములో రెండువిధములగు ప్రతులున్నవనియు, అరణ్యము పూరించిన ఎఱ్ఱయ హరివంశమూలమును నన్నయ మూలమును సజాతీయములనియుఁ దేలినదని చెప్పవచ్చును.

ఎఱ్ఱయ తెలుఁగు హరివంశము తొలిసారి వావిళ్లవారిచే క్రీ. శ. 1864 సం. ముద్రింపఁబడినది. పిదప వారిచేతనే పాఠాంతరములతో 1901 లో ముద్రింపఁబడినది. ఇపుడు దానికంటెఁ గొలఁది తప్పులతోడను కొలఁది ఒప్పులతోడను ముద్రితమయినది. ఇవిగాక శ్రీమాన్ కో. అనంతాచార్యులవారిచేఁ బరిష్కరింపఁబడి యద్దనపూడి సంజీవయ్యగారిచే స్టార్ ఆఫ్ ఇండియా ముద్రాక్షరశాలయందు ఒకటి ముద్రిత మయినది. నా చూచిన పుస్తకమునందు ఏసంవత్సరమున ముద్రితమాయెనో ఆ సంవత్సరము అక్షరములు ఉండు ప్రదేశము చిసిగిపోయెను.

ముద్రితమగు నీ గ్రంథమునఁ గొన్ని పద్యములకు అర్థశుద్ధి లేదు. శబ్దశుద్ధి లేదు. ఇన్ని పర్యాయములచ్చైనను ఇది యింకను అఱగొఱగా ఉండిపోవుట కాంధ్రుల ఔదాసీన్యమే కారణము. 1901 లో అచ్చయిన ప్రతి మరల 1960 లో అచ్చగుచున్న దనిన, రమారమి 60 ఏండ్లకుఁగాని వేయి ప్రతులు అమ్ముడు పోలేదన్నమాట. గ్రంథమా భారతశేషము! కవియా ఎఱ్ఱాప్రెగడ! కవిత్రయములో నొకఁడయిన ఎఱ్ఱయగ్రంథమునే తెలుఁగువారు చదువుకొనుట లేదన్నమాట.

నూతేండ్ల తరువాత ఎఱ్ఱన్నను తొలిసారి కీర్తించినవాఁడు జక్కన. పిదప శ్రీనాథుఁడు.

శ్రీనాథుని కాలముననే రెడ్డిరాజ్యము ఛిన్నాభిన్న మగుటయుఁ బిదప ఆంధ్రదేశము తురుష్కదండయాత్రలకును తెలుఁగుఱేండ్లలోఁ జెలరేఁగిన అంతఃకలహములకును మరలమరల లోనగుచుంటయు మొదలుగాఁగల కారణములవలననో మఱి యింకే కారణములవలననో ఎఱ్ఱాప్రెగడ నృసింహపురాణము, రామాయణము, హరివంశము సురక్షితము చేయఁబడలేదు. వీనిలో రామాయణము పేరుమాత్రము మిగిలెను. నృసింహపురాణము హరివంశముల వ్రాఁతప్రతులు చూచినవారు తమతమ శక్తికొలఁదిఁ దిద్దుకొనవలయువారే.

ముద్రణకార్యాలయ మొకచోటను నేను బహుదూరమున నొక పల్లియయందును ఉండుటవలనను, శ్రీ వావిళ్లవారు ఎన్ని గ్రంథముల నిందులకు సమకూర్చినను అవి చాలకపోవుటవలనను, శ్రీ వేంకటేశ్వర శాస్త్రి గారు 'హరి' యనుట వలనను ఈ పీఠిక ముద్రణావశిష్ట మయి యుండెను. ఈ కూర్పు రాఁగల కూర్పున కుపకరించునది మాత్రమే కాఁగలదు. పుటలక్రిందఁ జూపఁబడిన పాఠాంతరములు కొన్ని మూలమునం దచ్చయిన పాఠములకంటె మంచివే యయినను వీనికంటె మంచి పాఠము లింకను దొరకఁగలవేమో యను నాసతో మూలపాఠముల నెచటనో తప్ప నేను మార్పలేదు. ఊహించిన మార్పులనుగూడ వీనికంటె మేలుతరములగు మార్పుల నెవరేని సూచింతురు గాతమని ఆ యుద్దేశముచేతనే వివిక్తముగా చూపితిని. పదపట్టికను అర్థములతో చిట్టచివర చేర్చితిని.

****

నృసింహపురాణ హరివంశపాఠములలో చాలఁజోటుల శబ్దరత్నాకరము కంటె సూర్యారాయనిఘంటువు మంచిపాఠముల నుదాహరించి సంగతములగు అర్థములకు చక్కఁగా ప్రయత్నించెను. శోధకుల కీయెడల ఇంకను తీరనిపని యున్నది. ముద్రితమగు నీపుస్తకమునందు అనన్వితములగుపద్యములు కొన్ని యున్నవి. మనస్సును తృప్తిపఱుపని పాఠాంతరములున్నవి. యతిభ్రంశము లున్నవి. కవి ప్రయుక్తములా లేఖకప్రమాదములా యని సందియంపడఁదగిన పదముల శోధనమునకివి జరుగఁబోవు ముద్రణమును కనిపెట్టుకొనియున్నవి. శోధన చేయఁగల పాఠకులందఱును ఈ భారము వహింపనిదే యిది నెఱవేఱదు. అందఱకును తలా యొకటి తోఁపవచ్చునుగాని ఒకనికే అన్నియుఁ దోఁపవుకదా! ఇంత చెప్పనేలనఁగా నిది ఉత్తమగ్రంథము. ఇది లేనిదే మనకు మహాభారతము పూర్తి కాదు.

చిరివాడ
కృష్ణాజిల్లా }

వేలూరి శివరామశాస్త్రి,
శతావధాని.

ఎఱ్ఱాప్రెగడ రామాయణము

కూచిమంచి తిమ్మకవి సర్వలక్షణసారసంగ్రహమున ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడ రామాయణములోని వని యీ క్రిందిపద్యముల నుదాహరించినాఁడు.

ఉ. అంగముతోడఁ గట్టు మిట యజ్ఞవిఘాతక చోరు నెందు వో
వంగలవాఁడ వింక నిటు వైళమ తాపసవేషధారి వై.

ఉ. సందడి యధ్వరక్రియ కసంగత మేని బలంబుతోడఁ బెన్
గ్రం దది యేల యేన తగఁ గార్ముకహస్తుఁడ నై కడంగి మీ
ముందఱ నిల్చెదన్ గ్రతువు ముట్టక యుండఁ బ్రచండదైత్యరా
జిం దగ దవ్వుదోల వెసఁ జించెదఁ బెంచెద మీకు మోదమున్.

చ. అనుటయు మంత్రిమాటకుఁ బ్రియంపడి యాతని నాదరించి య
మ్మనుజకులేంద్రుఁడు.......................

ఉ. నూర్వురు నొక్కచందము మనోగతి నైరణ చేసి నన్ను నా
సర్వకులంబు నుత్తమయశంబున నుంచితి రమ్మలార! మీ
కుర్విని సాటియే యబల లొండొరు దేవతలున్ బటుక్షమా
నిర్వహణం బొనర్చుటకు నేరరు మర్త్యులఁ జెప్ప నేటికిన్?

చ. అసఘు యకంప మై విమల మై పరిపూర్తియు లోఁతుఁ దియ్యమున్
ఘనతయుఁ గల్గి సజ్జనమనస్సదృశస్థితిఁ జాల నొప్పు మీ
ఱినయది యన్నదీజలము తేపును మంచిది............

ఉ. కోఱలు నుగ్గును గ్గయినక్రూరఫణీంద్రుగతిన్ దరంగముల్
మాఱినభూరివారిధిక్రమంబున రావణుకరాళవక్త్రమున్
దూఱినతీవ్రభానుక్రియ దుర్బలసైన్యతఁ బుత్రహీనతన్
గీఱె పరాభవాభిగతిఁ గీడ్పడి భూపతి నెమ్మనంబునన్.

శా. తాఱం గ్రాఁగిన నేలతంపఱలఁ బాతాళంబుదాఁకన్ జనం
దూఱం జల్మిరి మిన్ను దాఁకి తరఁగల్ తోరంబు లై నల్గడల్
పాఱం బెల్లుగ నేఱు లుబ్బఱముగాఁ బైపైన నీ రెక్కు దై
వాఱన్ జెర్వులు చెన్ను మీఱె నఖలప్రాణుల్ ముదం బందఁగాన్.

క. నూఱు చెఱంగుల నెఱసులు
మీఱఁగ నీ విభ్రమములు మెఱయించి మునిం

క్షితి వడఁకెన్ మనంబునఁ జలించిరి పన్నగలోకవాసు లు
న్నతరుచిఁ బాసి మాసె దిననాథుఁడు మందటిలెన్ సమీరుఁడున్.

చ. వడి నమరేంద్రముక్త మగువజ్రములీల యుగాంతకాలుకై
వడిఁ బఱతెంచి రావణుని వక్షము గాఁడి ధరిత్రిఁ దూఱెఁ బ
ల్విడి దశకంఠుఁ ద్రుంచె రఘువీరుఁడు నేఁ డని మేలువార్త యే
ర్పడ ఫణిలోకవాసు లలరన్ వివరింపఁగ నేఁగెనో యనన్.

శా. ఆపుణ్యవ్రతుఁ బట్టినప్పుడె తదీయంబై యనిర్వార్య మా
కోపాగ్నిన్ మసి గాక నీ వునికి రక్షోనాథ లోకంబునన్
బాపాత్ముం డగువాఁడు పాపఫలమున్ బ్రాప్తవ్యకాలంబునన్
బ్రాపించెన్ నిజపాపకర్మఫల మిబ్భంగిన్ నినుం జెందుటన్.

చ. సవిత్రుఁడు చంద్రుఁడున్ దిశలు సంధ్యలు రేలుఁ బగళ్లుఁ గాలమున్
భువియును నాదిగా సకలమున్ గనుసాక్షులు వీ రెఱుంగ నేఁ
బ్రవిమలసద్గుణోత్తరధురాపరిభూషిత నైతి నేని హ
వ్యవహుఁడు నన్ను నిప్పుడు దయాయతచిత్తతఁ బ్రోచుఁ గావుతన్.

శా. ఆరీతిన్ భువనత్రయిన్ గలుగువా రత్యంతశోకార్తులై
ధీరత్వంబు పరిత్యజించి యలధాత్రీనందనం జెందుదు
ర్వారాపన్నత యెంచుచున్ బలుకఁ దద్వాక్యంబు లాలించుచున్
ధారాళాశ్రులతో మనం బెరియఁ జింతన్ రాముఁ డున్నత్తఱిన్.

చ. ఖలునిఁ గబంధునిన్ నిశితకాండములన్ దునుమాడి వాని ప
ల్కులు విని ఋశ్యమూకమునకున్ జని భానుజుఁ గూడి వాలి ను
జ్జ్వలబలుఁ గూల్చి యర్కసుతు వానరరాజ్యమునందు నుంచి య
య్యలఘుఁడు పంపె భూమితనయన్ వెదకన్ గపివీరకోటులన్.

చ. నిరుపమమూర్తి రామధరణీపతి శోభనవేళ నాడి ర
చ్చరపువుఁబోండ్లు కిన్నరులు సారెకుఁ బాడిరి దేవదుందుభుల్
మొరసెను ధాత్రి సస్యములు మోహనలీల వహించె వృక్షముల్
వరసురభిప్రసూనఫలవర్గములన్ విలసిల్లె నెంతయున్.

చ. అని కొనియాడుచున్ జలరుహాక్షులు సేసలు మీఁదఁ జల్లఁగా
ననఘచరిత్ర ! రామ ! సుగుణాకర ! వర్ధిలు మంచుఁ బౌరు లె
ల్లను దనచుట్టుఁ గొల్వఁగ నలంకృత మైనరథంబుపై ముదం
బున భరతాగ్రజుండు రఘుపుంగవుఁ డీగతి వైభవంబులన్.

చ. జలనిధి గట్టి మించుకపిసైన్యముతో వనరాశి దాఁటి దో
ర్బలమున లంకపై విడిసి రావణముఖ్యనిశాటకోటులన్
గలన జయించి భూతనయఁ గ్రమ్మఱఁ గైకొని నిత్యకీర్తులన్
వెలసినవాఁడు రాముఁ డిటు వింటిమె కంటిమె యిట్టి చిత్రముల్.

శా. భేరీకాహళశంఖతూర్యములు గంభీరంబులై మ్రోయఁగా
దారామార్గమునందు దేవఋషిగంధర్వస్తుతుల్ మీఱ నే
వారూఢిం దగ వందిమాగధులు కైవారంబు గావించుచున్
సారోదారవిచిత్రవైఖరుల నానందంబు గల్పింపఁగన్.

ఉ. రావణుఁ గూల్చి క్రమ్మఱ ధరాసుతఁ జేకొని వచ్చుచున్నవాఁ
డావసుధాకళత్రుఁ డిదె యాప్తులతోడ మహేంద్రుతో శచీ
దేవియుఁ బోలె సీత జగతీతలనాథునిఁ గూడి సంతత
శ్రీ విలసిల్లనున్నయది చేరివవాఁడు సుమిత్రపట్టియున్.

చ. అలికులవేణులన్ జలరుహాక్షులఁ జంద్రనిభాస్యలన్ విని
ర్మలమణిహారభూషణసమగ్రల భార్యలఁ గా వరింపు గ
న్యల గుణజాతియుక్తలఁ బదార్గుర గ్రామశతంబుఁ జూడఁ జె
న్నలరెడులక్షగోవులఁ బ్రియం బెలఁగించిన నీకు నిచ్చెదన్.

ఉ. కొంచక కోటపై నిలిచి కొందఱు భీమబలాఢ్యులైనన
క్తంచరు లుగ్రతోమరగదాపటుశక్తుల వానరాలి మె
ప్పించిరి వానరేంద్రులును జేర్చి రణంబునఁ గోటపైకి లం
ఘించి నిశాటులన్ ధరణికిం బడ నీడిచి వొంచి రుద్ధతిన్.

మ. నిను సేవించినఁ గల్గు మానవులకున్ వీటీవధూటీఘటీ
ఘనకోటీశకటీకటీతటిపటీగంధేభవాటీపటీ
రనటీహారిపటీసువర్ణమకుటీప్రచ్ఛోటికాపేటికల్
కనదామ్నాయమహాతురంగ! శివలింగా! నీలకంఠేశ్వరా!

* * * * *

చదలువాడ ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడ రచనముతో నీ కవిస్తుతిపద్య మొక ప్రాచీన పద్యసంకలమునఁ గానవచ్చినది.

శా. సారోదారసమంచితస్ఫురదురుస్ఫాయల్లసల్లాలిత
(స్ఫారంబుల్ వె ?) సఁ ద్రిప్పి పెట్టుచును శబ్దద్రవ్యహీనుల్ సదా
తారుం జెప్పితి మంచుఁ జెప్పికొనుటల్ తప్పే నిరాఘాటవా
క్సౌరభ్యప్రతిభావిజృంభితులు మెచ్చర్ గాక యానందముల్.

ఇది ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడ రామాయణకృత్యవతరణికలోనిది గావలెను.

* * * * *

ఈ క్రిందిపద్యమును 'ఎఱ్ఱన రామాయణములోనిదా ?' అని యెప్పుడో శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు తమ నోటుబుక్కులో వ్రాసికొని రఁట!

ఉ. చువ్వన మేను వంచి రవి సోఁకఁగఁ దోఁక విదల్చి పాదముల్
వివ్వఁగఁ బట్టి బాహువులు వీచి మొగంబు బిగించి కొండ జొ
జవ్వన నూఁగి ముందఱికిఁ జాఁగి పిఱిందికిఁ దూఁగి వార్థిపై
ఱివ్వన దాఁటె వాయుజుఁడు ఱెక్కలతోడిసురాద్రియో యనన్.

* * * * * * * *

కూచిమంచి తిమ్మకవి గాక మఱికొందఱు లాక్షణికులును ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడ రామాయణములోని పద్యములను తమ లక్షణగ్రంథములం దుదాహరించినారు. అట్టివి మఱికొన్ని యీ క్రిందివి.

గణపవరపు వేంకటకవి ప్రయోగరత్నాకరము:

తే. ధాత్రీసురసేవారతి, భ్రాతృభృతిగురూక్తిపాలబంధురమతి దు
ర్జాత్రవహారణచణస్థితి, మిత్రానందకరవిఖ్యాతి మాయం దమరున్.

సీ. బాలసుధాంశునిటాలుని నవసుధా,లాపముల్ వినవలె ననెడునాస.

క. ఆ దశరథసూనుండు ప,యోధిజలం బింక నేసి యొకశరమునఁ గ్ర
వ్యాదవిభుఁ దునిమి సీతను, మోదంబునఁ జేకొని కపిపుంగవుతోడన్.

—ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడ సంక్షేపరామాయణము.

* * * * *

వావిళ్లవారి ముద్రణమున భాస్కరరామాయణము యుద్ధకాండము లోని యీ క్రిందిపద్యము 'ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడవారి పద్య మని ప్రతీతి' అను అధోజ్ఞాపికతో కానవచ్చును.

ఉ. త్రెవ్వెడుగంటులం గురుపు దేఱెడునెత్తురు రాక మున్న యే
నొవ్వియు నేవికారము మనోగతిఁ జెందక మున్న సాయకం
బవ్వలఁ బోక మున్న మకుటాట్టవిఘట్టనరావ మొప్పఁగా
నువ్వున నుప్పతిల్లె ససురోద్వహమూర్ధచయంబు గ్రక్కునన్. —ప. ౧౧౫౮.

* * * * *

ఆనెగొందిలో దొరకిన యొక భాస్కరరామాయణపుఁ దాళపత్త్రప్రతిలో నారణ్యకాండమున ఎఱ్ఱాప్రెగడకృతములుగాఁ గొన్నిపద్యములు కానవచ్చిన వని డాక్టరు నేలటూరి వెంకటరమణయ్యగారు గుర్తించి తెలిపిరి.

ఉ. ఆనెఱజోదు కేలు దొనకై నిగుడించుట, యమ్ము మౌర్వీసం
ధానము సేత, నిండఁ దెగఁ దార్కొని లక్ష్యము సేయు, డేయుదుర్
గాన నజస్రమండలితకార్ముక మొక్కటి గంటిఁ గంటి న
ద్దానవదీర్ఘదేహసముదాయనిరంతరపాతవేగముల్.

స్రగ్ధర. కరిణీయానంబు నవ్వీక్ గతి, నవలతికాకార మంగంబు, చంద్రుక్
బురుణించుక్ ముద్దుమో, మంబురుహదళములం బోలుఁ గన్నుఁ, ల్విపంచీ
స్వరసంకాశంబు పల్కుక్, జలదలినిచయస్పర్ధి గైు యుండు వేణీ
భర, మాతన్వంగి కింద్రప్రముఖనిఖిలదిక్పాలకాభీలశౌర్యా!

చ. అలినిభవేణి చంద్రసదృశానన యుత్పలపత్రనేత్ర కో
మలలతికాభిరామభుజ మంజులవృత్తలసత్కుచద్వయీా
కలితసుమధ్య హృద్యకటి కామ్యతరోరువు రమ్యజంఘ యు
జ్జ్వలచరణాబ్జ తద్వనిత జానకి నా విలసిల్లు రావణా!

శ్రీరస్తు

హరివంశము

పూర్వభాగము - ప్రథమాశ్వాసము

కిం బ్రేమపదంబు భూమికి నతిస్నిగ్ధుండు దుగ్ధాబ్ధిశ
య్యాకేళీరతుఁ డాదివేధకు గృహం బై యొప్పునాభిస్థనా
ళీకంబుం గలవేల్పు లోకములఁ బాలింపం బ్రభుం డుత్తమ
శ్లోకుం డన్నమవేమభూవిభున కిచ్చుఁగా సుస్థిరైశ్వర్యముల్. 1

శా. శర్వాణీస్తనచక్రవాకములు సత్కస్నాఖరకాసారముం
గర్వం బింపెసలారఁగాఁ బఱిసి వేడ్కల్సల్ప రోమాంచముం
సర్వాంగీణముగాఁ ధరించి[1]కొని యిచ్చుం బేర్చు శంభుండు స
ర్వోర్వీరక్షణదక్షు వేమనృపు [2]నత్యూర్జస్వలుం జేయుతన్. 2

ఉ. తమ్మికిఁ జూలు లోకములతాత తపస్వులయొజ్జ యోఁగివ
ర్గమ్ముల కాద్యుఁ డాగమపరంపరకుం బ్రభవంబు ధర్మభా
గమ్ములకర్త భారతికిఁ గాదిలి మువ్వురతొల్తపేరు ని
[3]త్యమ్ముగ నాయువీవుత [4]గుణాఢ్యుఁడు ప్రోలయవేమశౌరికిన్. 3

మ. కమలాక్షుస్మరఘస్మరాబ్జభవులుం గైవారు లంభోధిపూ
రములుం బుక్కిటిసామి గోత్రగిరిసర్గంబుం గనత్కందుకా
భము సంక్రీడనవేళ నేవిభున కాభవ్యుండు ప్రత్యూహసం
తమసాదిత్యుఁ డిభాననుం డొసఁగు భద్రంబుం గృతిస్వామికిన్. 4

మ. వరసత్త్వప్రతిపత్తిధుర్య మగునైశ్వర్యంబు పంచాశద
క్షరసంసిద్ధసమస్తశబ్దరచనాసంవ్యాప్తి సుద్ధీష్టమై
పరఁగం గల్పలతాసధర్మ యగుచుం బ్రజ్ఞావిశేషాఢ్యులం
గరుణం బ్రోచు సవిత్రి వాణిఁ ద్రిజగత్కల్యాణిఁ బ్రార్థించెదన్. 5

శా. సందీప్తార్కసమప్రకాశు జలదశ్యామాంగుఁ గ్లప్తాఖిల
చ్ఛందోబృందవిభాగుఁ బావనయశస్సందోహు [5]అస్పందధీ

---

1. లలితేచ్ఛం బొల్చు శంభుం డశేషోర్వీరక్షణదక్షు వేమనృపు. 2. నితోర్జస్వలున్ జేయుతన్. 3. మ్మగు. 4. కళాఢ్యుఁడు. 5. అస్పంద స, త్సందిష్టాంచిత.

సంపత్ప్రాంచితు భారతాగమకథాసద్భావు లోకత్రయా
నందప్రాప్తికరుం బరాశరసుతు౯ సర్వజ్ఞుఁ గీర్తించెదన్. 6

మ. చతురోద్యన్మతి వాతపోతకమహాసాంయాత్రికుండై తగ౯
జతురామ్నాయపయోధుల న్వెలఁగి భాస్వద్రత్నముల్ రామస
న్నుతిరూపంబుగఁ గూర్చి విశ్వజగము౯ భూషించె నేధన్యుఁ డా
ప్రతిముఖ్యుండు ప్రసన్నుఁ డయ్యెడుఁ గృప౯ వాల్మీకి మాకెప్పుడున్. 7

ఉ. ఉన్నతగోత్రసంభవము నూర్జితసత్త్వము భద్రజాతిసం
పన్నము నుద్ధతాన్యపరిభావిమదోత్కటము న్నరేంద్రపూ
జోన్నయనోచితంబు నయి యొప్పెడు నన్నయభట్టకుంజరం
బెన్ననిరంకుశోక్తిగతి నెందును గ్రాలుట ప్రస్తుతించెదన్. 8

మ. తనకావించిన సృష్టి తక్కొరులచేతం గాదు నా[1] నేముఖం
బున డాఁ బల్కినపల్కు లాగమములై పొల్పొందు నా [2]వాణి భ
ర్తను (?) నీతం డొకరుండ నాఁ జనుమహత్త్వాప్తి౯ గవిబ్రహ్మ నా
వినుతింతు౯ గవితిక్కయజ్వ నఖిలోర్వీదేవతాభ్యర్చితున్. 9

ఉ. కామవిలోభకస్పృహల గర్వపరంపర [3]క్రందువాసి హృ
త్తామరసస్థితుం డగు సదాశివుఁ గాంచి తదేకచింత చిం
తామణియై తలిర్పఁ దుదిదాఁకినయున్నతిఁ గన్న శంకర
స్వామి గురుండు మాతలఁపు సర్వముఁ దానయి యుండుఁగావుతన్. 10

వ. అని యిట్లు పూజ్యపూజాతత్పరుండనైన నాకు నభీష్టార్థదాత లై యవదాత చరితంబున నఖిలజనరంజనం బొనర్చుటం జేసి రాజశబ్దంబునకు భాజనం బగుచుఁ దేజోవిలాసైకనిత్యుండు పల్లవాదిత్యుం డనియును నుద్ధాత్తపౌరుషోద్ధతుండు జగనొబ్బగండం డనియును సంగతానేకనరపాలనపరిపాలనశీలుం డంగరక్షా పాలుం డనియును [4]సకలకళాధికృత విస్మయకేళీవిధేయుండు కేళాధిరాయం డనియును వసుభూతోద్భుతసమరవిజయుండు సంగ్రామధనంజయుం డని యును [5]అఖిలశత్రువిదారణప్రతిజ్ఞాపూరణోద్దాముండు భుజబలభీముం డని యును నసాధ్యసాధకవీరవ్రతనిర్వహణపరాయణుండు వీరనారాయణుం డని యును దురవగాహరిపువ్యూహావ్యపోహాభీలుండు గుజ్జరిదళవి[6]పాలుండనియు నాశ్రితరక్షణవ్యవసితదయాలోలుండు [7]జగరక్షపాలుం డనియును [8]జతుర్విధ దుర్గదారణవిహారోదారుండు చంచుమలచూఱకారుం డనియును బ్రతిభటవే దండఖండనప్రచండుండు మండలీకరగండం డనియును బహుప్రకారంబుల వీర

1. నాముఖంబున. 2. వాణినత్తను. 3. పొందు. 4. సకలకథావిశ్రుత. 5. దుశ్శీలశత్రు. 6. విభాలు..., 7. జగద్రక్షపాలుండు 8. చతుర్విధదుర్గ విదళనోదారుండు.

వ్యవహారంబులవలన నిశ్శంకంబులై బిరుదాంకంబులు ప్రవర్తిల్ల విలసిల్లు వేమ
జనేశ్వరుండు. 11

క. [1]సకలకవివర్ణనీయుఁడు, సకలనృపతిపూజ్యుఁ డతని[2]సంపద్వైభవం
బకలంక మనాతంకము, సకలజగన్మంగళప్రసంగము [3]పేర్మిన్. 12

సీ. కేయూరకంకణాంకితపరాక్రమసితరణములు [4]బాహాభూషణత నొంద
ననుకూలగృహిణిచాడ్పున నృపశ్రీ యెందుఁ గదలక సకలసౌఖ్యముల నొసఁగ
నమృతసేవనము చందమున [5]నుత్తమధర్మతాత్పర్య మధికమోదంబుఁ బెనుపఁ
గరతలామలకవిఖ్యాతి నాతతనీతిగరిమంబు నిజవివేకమున వెలయ

తే. జాహ్నవీప్రవాహముభంగిఁ జరితమఖిల, భువనపావనపరిపూర్తిఁ బొలుపుమిగులఁ
బరఁగు వేమక్ష్మానాథుపాటినృపులు, గలరె యెవ్వారు ధారుణీతలమునందు. 13

ఉ. వాలి మదోద్ధతారిజయవాంఛ నుదగ్రభుజుండు వేమభూ
పాలుఁ డనంతసైన్యభయబంధురలీలఁ గణంగి యెద్దెసన్
గ్రాలఁగఁ దీవ్రఘోట[6]ఖురఘట్టన మొందనిచోటు లేదు వా
చాల [7]విలోలవీచిశతసంకులసాగరవేష్టితక్షితిన్. 14

శా. కాంతారంబులు దాఁటి శైలములు ప్రాకన్ బాటి [8]యంభోధితో
యాంతర్యాభ్రముల దాఁటి యెన్నఁడు[9]ను భీత్యంతం బెదం గాన క
త్యంతక్లేశము నొందుచుండుదురు వేమాధీశుధాటిం బరి
భ్రాంతిత్యక్తకళత్రపుత్రసుహృదాప్తశ్రీకులై శాత్రవుల్. 15

మ. గజతాఘోటకహాటకప్రముఖముల్ గప్పంబు లొప్పించుచున్
విజితారాతులు మ్రగ్గ దిక్కుల హిమానీకాశ [10]నీకాశలై
నిజకీర్తుల్ నిగుడంగ లక్ష్మి కతులోన్మేషంబు పోషించె న
క్కజమై వేమనరేంద్రుపేర్మి జగదాకల్పంబు గా కల్పమే. 16

క. ఘనుఁడు పరాక్రమసంభృత, ధనకోటికి ఫలము పాత్రదానమ యని యెం
డును బహుపురాణముఖముల, వినుచుండుటఁ జేసి యధికవిశ్వాసమునన్. 17

వ. ఇష్టాపూర్తరూపం బగు క్రియాకలాపంబు నిజకర్తవ్యానురూపంబుగాఁ దొడంగి.

సీ. అగ్రహారములు విద్యాతపోవృద్ధవిప్రుల కిచ్చి యజ్ఞ[11]కర్తలుగఁ బనిచెఁ
గోమరాఁ జెఱువులు గుళ్లు ప్రతిష్ఠించి లోకసంభావ్యంబులుగ నొనర్చె
నిధులు నల్లిండ్లను నిలిపెఁ దోఁటలు సత్రములు [12]చలిపందిళ్లు వెలయఁ బెట్టె
హేమాద్రిపరికీర్తితామితవ్రతదాననివహంబు లన్నియు నిర్వహించెఁ

1. సకలవిధ వర్ణనీయుఁడు. 2. సద్గుణనివహం. 3. కృతి. 4. బహుళ. 5. ననుత్తము. 6. ఖుర ఖండన. 7. విశాలవీచికరజాలమునకు కూలల; విశాలవీచికర సంకుల: 8. అంభోధిజాతయాంతర్యాభ్రములు. 9. నిరత్యబ్ధింజెడం. 10. రాకేశు. 11. భర్తలుగ పనిచె. 12. చలివిందరల్.

తే. జేసెఁ జేయుచునున్నాఁడు సేయుచున్న, వాఁడు పురుషత్రికృతిశుభావళుల నెల్ల
[1]ననఁగ శ్రీవేమవిభునకు నలరుపేర్మి, నశమె వర్ణింపఁ దద్భాగ్యవైభవంబు. 19

ఉ. చుట్టు నిజప్రభాపరిధిసోఁకున సర్వనివేలుశైలముల్
గట్టిగఁ జెందియుండు తనకుఁ గాంచనభూధ్రములొప్పఁ బొత్రమై
[2]చుట్టము లెల్ల నాత్మసముశోభితసంపదనొంద నొప్పఁ దాఁ
జుట్టపుమేరువన్నిసుతి సొంపున వేమనరేంద్రుఁ డున్నతిన్. 20

చ. కులజలరాశిచంద్రుఁ డగుకోమటిప్రోలనయు న్నితంబినీ
తిలకము పుణ్యరాలు పతిసేవత యన్నమయుం గృతార్థతా
కలితులు [3]వీరు వేమవిభుఁ గానఁగఁ గాంచిరి [4]పుణ్యపుట్టి పెం
పొలఁతుల నెన్నిజన్మములఁ గూర్చిరో నాఁ [5]బొదలెన్ జనస్తుతుల్. 21

సీ. పంట[6]కులస్వామి ప్రఖ్యాతుఁ డౌర వేమయపితామహుఁ డనుపమాన్యతయును
ధూతకలంకుండు దొడ్డయ సైన్యనాయకుఁడు మాతామహుం డనువినుతియు
నాదిరాజన్యతుల్యాచారనిధి మాచవిభుఁడు పూర్వజుఁ డను విశ్రుతియును
శ్రీయుతుల్ [7]పోతయ చిట్టయ నాగయ ప్రభులు మాతులు రను భవ్యతయును
తే. దనమహత్త్వంబు భూషింపఁ దాను వారి, పేరు వెలయింపఁ జాలుగంభీరమహిమ
నాత్మగుణముల నొదవించు నవ్వయైక, పావనుఁడు వేమజనపతి గేవలుండె. 22

తే. తనకు నద్దంకి తగురాజధానిగాఁ బ, రాక్రమంబున బహుభూము లాక్రమించి
యనుజతనుజబాంధవమిత్రజనుల కిచ్చె, నెదురెవ్వారు వేమభూమీశ్వరునకు.

క. దైతేయారికి మాఱట, చేతులక్రియ నొప్పి రెందుఁ జేదోడై వి
ఖ్యాతులు [8]తమ్ములు వేమ, క్ష్మాతలపతి కన్నవిభుఁడు మల్లప్రభుఁడున్. 24

వ. అయ్యిరువురయందును. 25

ఉ. అన్నచమూవరుండు సకలార్థసమన్వితుఁ డన్నదానసం
పన్నుఁ డభిన్నబాహుబలభాసి భవాంఘ్రిసరోజపూజనా
సన్నుతితత్పరాత్ముఁ డవసన్నవిరోధి ప్రసన్నభావుఁ డ
భ్యున్నతశాలి [9]కీలితశుభోదయుఁ డార్జితుఁ డయ్యె నెయ్యెడన్. 26

వ. తదనంతర [10]ప్రభుండు. 27

శా. బాహాదర్పమునం బ్రతీపధరణీపాలావలిం దోలి యు
త్సాహోదగ్రుఁడు మోటుపల్లి గొని సప్తద్వీపసద్వస్తుసం
దోహంబుల్ దనకిచ్చు నెచ్చెలి సముద్రుం [11]బ్రీతిఁ బోషించుచున్
మాహాత్మ్యంబు వహించె మల్ల[12]రథినీనాథుండు గాఢోద్ధతిన్. 28

---

1. అని...నలరె. 2. చుట్టును గొల్లనాత్మసముశోభితభంగిఁ దనర్పనొప్పెఁ. 3. ధీరు. 4. పుణ్య పెద్ది యే. 5. బొదలున్. 6. జన. 7. మాళయ. 8. వెలసిరి. 9. కీలిత. 10. ప్రభవుండు. 11. ప్రీతుఁ గావించుచున్. 12. ధరణీ.

క. రామునకు లక్ష్మణుఁడు సు, త్రామసుతుఁడు ధర్మజునకుఁ దగ సౌభ్రాత్రం
బేమెయి నెఱపుదు రామెయి, వేమప్రభుఁ గొల్చె మల్లవిభుఁడును భక్తిన్. 29

శా. వేమ[1]క్ష్మాధిపు కూర్మిపుత్త్రుఁడు దయావిభ్రాజియవ్యాజతే
జోమార్తాండుఁడు కీర్తనీయసుగుణస్తోమంబులం దేమియుం
రామస్వామికి [2]లోచ్చుగాక సరియై రాజిల్లు [3]రాజార్చితుం
డాముష్యాయణుఁ డెందుఁ బోతయచమూపాగ్రేసరుం డిమ్మహిన్. 30

వ. తదీయానుజుండు. 31

క. దానంబునఁ గర్ణునిసరి, మానంబున భీష్మునిసమానుఁడు బుధస
న్మానచతురుండు ప్రోలయ, సూనుఁడు గోమటి [4]సమస్తసులభుఁడు కరుణన్. 32

వ. వేమధాత్రీపతికిఁ బరమమిత్త్రుండును సకలజగజ్జైత్త్రుండును నగు మాతుల
ప్రియపుత్త్రుండు. 33

మ. జయ మేకయ్యమునందు నెంతటిరిపుక్ష్మానాథులం జెందనీఁ
దయసంపన్నత నెన్నఁడుఁ వెలితిగాఁ డాద్యక్రమాయత్తమై
నయ మాత్మీయముగాఁ జిరస్థితుల నానందించు నాఢ్యుండు చి
ట్టయనూకప్రభుఁ డిద్ధసత్త్వగుణని[5]ష్ఠంబట్టి పుణ్యుం డిలన్. 34

వ. ఇట్లు [6]సకలసమృద్ధులఁ బ్రసిద్ధప్రభావుండైన వేమజననాథుం డొక్కనాఁడు
ప్రమోదంబు మిగులం బేరోలగం బుండి. 35

క. అంబుజభవనిభుఁడును బో, తాంబావిభుఁడు నగు సూరనార్యునిసుతు న
న్నం బూజితధూర్జటిచర, ణాంబుజు శ్రీవత్సగోత్త్రు నంచితచరితున్. 36

వ. సవినయంబుగాఁ బూజించి యిట్లనియె. 37

తే. సకలభాషాకవిత్వవిశారదుఁడవు, సాధుసమ్మతుఁడవు నిత్యసౌమ్యమతివి
భవ్యుఁడవుగాన నీమీఁదఁ [7]బరగఁ బత్తు, మేను గలిగియుండుదు నెప్పు డెఱ్ఱనార్య.

శా. నాతమ్ముండు ఘనుం[8]డు మల్లరథినీనాథుండు నిన్నాతత
[9]శ్రీతోడన్ సముపేతుఁ జేసి యెలమిం జేపట్టి మాకిచ్చుటం
జేతోమోద మెలర్ప రామకథ మున్ జెప్పించి యత్యుత్తమ
ఖ్యాతిం బొందితి నింక నేను దనియన్ గావ్యామృతాస్వాదనన్. 39

క. భారతపరాంశ మని యిం, పారఁగఁ జెప్పుదురు బుధులు హరివంశము నీ
వారమ్యకథఁ దెనుంగుగ, ధీరోత్తమ నిర్వహించి తెలుపుము మాకున్. 40

వ. అనినం బ్రహర్షితపులకితదేహుండనై యమ్మహాభాగునిసమగ్రసంప్రార్థనంబుఁ
గృతార్థతాకలిత[10]వృత్తం బగుచిత్తంబునం గైకొని యిట్లంటి. 41

1. క్ష్మావిభు. 2. ని బోలుఁగాక. 3. రాజిల్లె. 4. సమగ్రసులభుఁడు. 5. ష్ఠాపుణ్యాగ; ష్ఠాగణ్యాపు. 6. సర్వసిద్ధుల. 7. బరఁగు పత్తు. 8. దగుచున్న. 9. శ్రీకత్రి. 10. వృత్త.

ఉ. నన్నయభట్టతిక్కకవినాథులు చూపినత్రోవ పావనం
బెన్నఁ బరాశరాత్మజమునీంద్రునివాక్యము నాదిదేవుఁడా
వెన్నునివృత్త మీవు కడువేడుకతో వినునాయకుండ వి
ల్లెన్నియొ సంఘటించెద మదభీప్సితసిద్ధికి రాజపుంగవా. 42

క. కావునఁ జెప్పెదఁ గల్యా, ణావహమహనీయరచనహరివంశము స
ద్భావమున నవధరింపుము, భూవినుతగుణాభిరామ ప్రోలయవేమా. 43

వ. అని యమ్మహీనాయకుఁ గృతినాయకత్వంబున కభిముఖుంగా నొనర్చి జగద
ర్చితం బగుప్రబంధంబు నిర్మింప నుపక్రమించితి నవ్విధం బెట్లనిన. 44

కథాప్రారంభము

సీ. [1]సౌమ్యంబు జగదేకరమ్యంబు నగునైమిశారణ్యమునఁ బుణ్యజనశీలు
రై యున్నయాశౌనకాదిసన్మునులు [2]ప్రసిద్ధువేదవ్యాసుశిష్యు ననఘు
రోమహర్షణపుత్త్రు రుచిరవాగ్వైభవు నుగ్రశ్రవసుం డనుకథకవర్యు
నర్థిఁ బూజించి మహాభారతాఖ్యాన మఖిలంబు వరుసతో నతనివలన
తే. విని [3]మనంబులు సమ్మోదవనధి నోల, లాడుచుండంగ వెండియు నంత తృప్తి
సనక నూతనకౌతుకసంప్రయుక్త, హర్షరభసులై యిట్లని రతనితోడ. 45

శా. వ్యాసప్రోక్తము భారతాగమము నీ వత్యంతహృద్యోక్తి వి
న్యాసం బొప్పఁగ విస్తరింపఁగఁ గడున్ హర్షించె వీనుల్ సము
ల్లాసోద్భాసిని యయ్యె బుద్ధి శ్రుతితుల్యం [4]బద్భుతార్థోదయ
శ్రీసంభావిత మిప్పురాణము ప్రశంసింపంగ నిట్లొప్పునే. 46

ఉ. ఇమ్మహితేతిహాసమున నెందును నబ్భరతాన్వయప్రసం
గమ్మునఁ బూర్వభూపతులకర్మవిశేషములున్ గుణప్రకా
రమ్ములు దేవదైత్యమునిరాక్షసయక్షఖగాదిపుణ్యవృ
త్తమ్ములు ధర్మనిశ్చయవిధమ్ములు పెక్కెఱిఁగించి తెంపుగన్. 47

ఉ. కౌరవపాండవప్రభవగౌరవలీలలు నీవు చెప్పఁ దీ
పారెడుభంగి వింటిమి గుణాకర యింక జగత్త్రయంబునన్
ధీరులు శూరులున్ విభవదీప్తులు నా నుతిగన్నయాయదు
క్ష్మారమణాన్వయోత్తములచందములున్ విన వేడుకయ్యెడున్. 48

వ. తదీయజన్మచరిత్రప్రపంచంబు సమస్తంబును విస్తరప్రశస్తంబుగా నుపన్యసింప
వలయు ననిన నక్కథకుండు ప్రముదితహృదయుండై వారలం గనుంగొని మీరు
వినం గోరిన యీయర్థంబు జనమేజయజననాయకునకు వైశంపాయనుండు చెప్పి

1. కామ్యంబు. 2. ప్రసిద్ధుఁడౌ వ్యాసుని. 3. మనంబున సంతోష. 4. బద్భుతాపాదన; బద్భుతాపాదక.

నది యేనునుం జెప్పెద వినుండు మహాభారతశ్రవణానంతరంబ యాపరీక్షిత్తన
యుండు పరాశరతనయశిష్యున కిట్లనియె. 49

సీ. మునివర కురువంశమును యాదవాన్వయంబును నాదుమదికొక్కప్రోవ కాఁగఁ
దోఁచుఁ గౌరవకోటిఁ దొడరి కీర్తించుచో యాదవులను జెప్పి తచట నచట
నంతటఁ దృప్తి నాయంతరంగంబున కొదవదు తద్వృత్త మొకటి గొఱఁత
వడకుండఁ బ్రత్యక్షపరిచితం బైనదిగాదె నీబుద్ధికిఁ గాన యిప్పు

తే. డీవు సెప్పఁగ వినుట సమిద్ధహర్ష, కరము పరమేష్ఠి మొదలుగాఁ గ్రమముతోడ
వలయుఁ బ్రఖ్యాతపురుషులవర్తనములు, గూడ నెఱిఁగింపవే వృష్ణికులమువిధము.

క. అని బహుమానముగా నడి, గినజనమేజయున కతులకృప వైశంపా
యనముని యిట్లను నభినం, దనపూర్వకముగ నుదాత్తతరహృద్యోక్తిన్. 51

చ. విను హరివంశనామమున విశ్రుతమైనపురాణ మగ్రిమం
బనుపమవాగ్విశేషవిభవాఢ్యుఁడు సత్యవతీసుతుండు సె
ప్పినయది యేను నీకు వినిపించెదఁ బూజ్యతమంబు వంశవ
ర్ధనము సమస్తపుణ్యఫలదం బిది శ్రోతకు వక్తకుం నృపా. 52

ఉ. భాసితశుద్ధియుక్తుఁడవు భవ్యయశుండవు నైననీవ యు
ద్భాసితబుద్ధియుక్తమును భవ్యయశంబును నైన[1]యాదవో
ల్లాసచరిత్రముం వినఁ దలంపఁగ నర్హుఁడ విద్ధవైభవ
శ్రీసుఖసుస్థిరాయువులఁ జెందఁగఁ బాత్రమవై తనర్పుటన్. 53

సంక్షేపరూపంబగు నాదిసృష్టిప్రకారము

వ. తత్ప్రకారంబునకుఁ బ్రారంభం బెట్లనిన నఖిలేశ్వరుం డగుపరమాత్ముం డాత్మ
యోగంబున నాత్మయుం బ్రకృతియు ననుతత్త్వమిథునంబు నిర్మించెఁ బ్రకృతికి
మహత్తును మహత్తునకు నహంకారంబును నహంకారంబునకుఁ బంచ
భూతంబులుం బ్రభవించె నాభూతంబులవలన ననేక[2]భూతభేదంబు లుద్భూతంబు
లయ్యె నిది సనాతనస్థైనసృష్టికి సంక్షేపంబు తక్కినయవి దీనికి విస్తారావయవంబు
లవి యెట్లు వినిన నవహితుండవై యాకర్ణింపుము. 54

సీ. అఖిలజగత్సృష్టి నాత్మ నపేక్షించి యాత్మోద్భవుండు నారాయణుండు
జలముల సృజియించి సమధికం బగు[3]నిజవీర్యమం దిడుటయు విస్మయముగ
విమలహేమాకృతి సమరుమహాండమై కర మొప్పెఁ దదబ్భారిగర్భమూర్తి
యై యుండి బహువత్సరాత్మకం బగుకాల మేఁగిన నది యవియించుకొనుచుఁ

తే. బుట్టె యజుఁడు [4]క్రిందటిప్రయ్య భువియు [5]మీఁది
ప్రయ్య దివియును నడు మంబరంబుఁ జేసి

1. యాదవోల్లాసి. 2. భూతంబులు పుట్టె. 3 నట్టి. 4. క్రిందటిప్రక్క. 5. మీఁదిప్రక్క.

దిశలు కాలంబు మనసు బుద్ధియును వాక్కు
గామరోషరత్యాదిసర్గము నొనర్చె. ౫౫

వ. మఱియు నతండు మరీచి యత్రి పులస్త్యుండు పులహుం డంగిరసుండు గ్రతువు వసిష్ఠుండు ననువారి నేడ్వుర నుత్పాదించె నమ్మహాత్ములు క్రియానిరతులుఁ బ్రజాపతులునై వెలసి రాహిణ్యగర్భుండు నిజరోషంబున నంతకుం గలిగించె యోగవిద్యాప్రభుండుగాను సనత్కుమారు సృజించె మేఘవిద్యుదింద్రధనువుల నశనిరోహితనిర్ఘాతకేతువులఁ బర్జన్యపూర్వకంబుగాఁ బుట్టించె ఋగ్యజుస్సామాథర్వణంబులు సంపాదించి యజ్ఞ[1]సిద్ధికిం బ్రతిష్ఠించి సర్వగాత్రంబుల ననేకభూతంబుల నిర్మించె నిట్లు ప్రవర్తిల్లిన సృష్టికి నభివర్ధనంబు గోరి. 56

క. తన[2]మేని రెండుసగములు, వనితాపురుషులుగఁ జేసి స్వాయంభువుఁడన్
మనువును శతరూపాహ్వయ, మనుపత్నియుఁ గా నొనర్చె మహిమోజ్జ్వలుఁడై

వ. వార[3]లిద్దఱకుఁ బ్రియవ్రతోత్తానపాదులు జనియించి రందు. 58

సీ. ధర్మునిసుతసూనృతాదేవి యుత్తానపాదునివలన సంపన్నయశులు
ధ్రువుఁ డనఁ గీర్తిమంతుం డనఁగాను నాయుష్మంతుఁ డన [4]మహాద్యుతి యనంగ
ననఘులనలువురఁ గనియెఁ బుత్త్రుల నందు ధ్రువుఁడు నిష్కలనిష్ఠతోడ మూఁడు
వేలు దివ్యాబ్దముల్ వినుతతపంబు గావించి విరించి మెచ్చించి సప్త

తే. మునులకంటె మీఁదై యొప్పు ననుపమాన, సుస్థిరజ్యోతిరాత్మకస్ఫురితపదవి
వడసె సర్వగీర్వాణతపస్విసిద్ధ, సమితి యాశ్చర్యమునఁ దన్ను [5]సంస్తుతింప. 59

వ. అట్టిధ్రువునకు శంభు వనుదానికి శ్లిష్టియు భవ్యుండును ననుకొడుకులు పుట్టిరి శ్లిష్టికి సుచ్ఛాయ యనుసతి రిపు రిపుంజయ పుణ్య(ష్ప)వృకల వృకతేజసుల నేవురం గనియె నందు రిపునకు [6]బృహతికిం జాక్షుషమనువు జనియించె. 60

క. ఆతండు పుష్కరిణి యను, నాతికి వీరణసమాఖ్యనందనుఁ గనియెన్
బ్రీతి యొసఁగ [7]నడ్వల యను, గోతి యతనివలనఁ గాంచెఁ గొడుకులపదుగన్. 61

వ. ఊరుండునుం బురుండును శతద్యుమ్నుండును దపస్వియు సత్యవాక్కును గవియు నతిరాత్రుండును [8]నగ్నిష్టుత్తును [9]సుద్యుమ్నుండును నభిమన్యుండు నననంబరఁగిన యాపదుండ్రయందును బెద్దవాఁడై నయూరునకు నాగ్నేయియందుఁ గ్రమంబునఁ నంగుండు సుమనుండు [10]ఖ్యాతి క్రతు వంగిరసుండును గయుండు నన నార్వురు పుట్టి రందు నంగుండు మృత్యుపుత్త్రి సునీథం బరిణయంబై వేనుం డను కొడుకుం బడసె నతండు. 62

---

1. సృష్టి. 2. మేను. 3. లిద్దఱికి. 4. యశస్వంతుఁ డనఁగ?. 5. సన్నుతింప. 6. బృహస్పతికిం. 7. నత్వలయను, నాతి యతనివలనఁ గాంచె నందనులదగన్. 8. అగ్నిష్టువును. 9. సత్యద్యుమ్నుఁడును 10. స్వాతి.

ఉ. ధర్మువు దప్పి తాపసమతంబున కంకిలిపా టొనర్పఁ గ్రో
ధోర్మిమహాత్ములై తపసు లొక్కట నాతని [1]దక్షిణంపుఁగే
ల్నిర్మథనంబు సేసిన జనించెఁ బృథుం డనురాజతండు స
త్కర్మధురీణుఁడై నిలిపె ధార్మికసేవిత మైనమార్గమున్. 63

క. అంతియ కాదు వసుంధర, యెంతయు గోరూపఁ జేసి యిచ్చెఁ గుశలుఁడై
సంతతబహువస్తునివహ, మెంతవలచి రెవ్వరంత యేర్పడఁ గురియన్. 64

వ. అతనికి హవిర్ధాన యనుమానినికి శిఖండిహవిర్ధానులు జనియించిరి శిఖండికి ధిషణ యను తెఱవకుఁ బ్రాచీనబర్హియు శుక్లుండును గయుండును గృష్ణుండును నధ్వరుండును నజినుండును ననునార్వురు వొడమిరి ప్రాచీనబర్హికి సముద్రపుత్రి యైనసవర్ణయందుఁ బ్రచేతసు లనువారు పదుండ్రు ప్రభవించి పదివేల వర్షంబులు ఘోరతపంబు సేసి సోమకన్యక యగుమారిషం దమకు ధర్మపత్నిఁగా పరియించి యయ్యింతియందు. 65

క. దాక్షిణ్యధనునిఁ గాంచిరి, దక్షు నశేషక్రియైకదక్షుఁ బ్రభుఁ బ్రజా
ధ్యక్షునినసదృశతేజుని, సాక్షాత్పరమేష్ఠిఁ బరమసంయమశీలున్. 66

వ. అని చెప్పిన విని జనమేజయుం డతని కిట్లనియె. 67

తే. [2]ఆయజుని కాలిపెనువ్రేలియందుఁ బుట్టె, దక్షుఁ డన వింటిఁ [3]దొంటికథాప్రసక్తి
నిపుడుప్రాచేతసుండనియెదు మునీంద్ర, యివ్విధం బేమి దెలియంగ నెఱుఁగవలయు.

వ. సోమదౌహిత్రుం డైనయతండ యాసోమునికి మామ యెట్లయ్యె నని యడిగిన వైశంపాయనుం డిట్లనియె. 69

మ. విను సర్గంబు లయంబు భూతముల కుర్వీనాథ నిత్యంబు లెం
దును జన్మింతురు దక్షుఁ డాదియగునాద్యుల్ సర్వకల్పంబులన్
జనికిం గారణముల్ పృథగ్విధములై సంధిల్లు లే దెవ్విధం
బున నూహింపఁగఁ బిన్న పెద్ద యగుచొప్పు న్వావియున్ వారికిన్. 70

ఉ. గౌరవలాఘవంబులకుఁ గారణ మిందఱకున్ దపస్సమా
చారము తారతమ్యము నిజం బిది జన్మగురుత్వహీనతల్
గోరి గణింప రివ్విధి యకుంఠితబుద్ధి నెఱుంగు పుణ్యుఁ డిం
పారఁగఁ బొందుఁ గాంక్షిత[4]సుఖాగమమున్ బరలోకభద్రమున్. 71

సీ. తొలితొలి సృష్టికిం దొడఁగి యంబుజసూతి దలపోయ నాతనితలఁపునందు
మునిదేవదానవమనుజాదిభూతంబు లొక్కట జనియించి యక్కజముగ
నవి యెన్నియును గల్గె నన్నియయ్యై యుండెఁ గాని వర్ధిల్లుట గలుగ దయ్యె
నివ్విధం బటుసూచి యించుక చింతించి భూతవృద్ధికి హేతుభూత మొకటి

1. దక్షిణంబ మే, న్నిర్మ. 2. ఆజునికుడికాలిపెనువ్రేలి. 3. దొలుత. 4. శుభా.

తే. గాంచి మిథునధర్మంబు నిర్మించెఁ దత్ప్ర, ధానసంప్రయోజనకారి[1]దక్షతకును
జనికి సంకల్పదర్శనస్పర్శనముల, తొల్లి హేతువులై చెల్లు దురితదూర. 72

వ. ఆదక్షప్రజాపతికి వీరణపుత్త్రి యైన యసిక్నియందుఁ బుత్త్రసహస్రపంచకంబు పుట్టి తండ్రిపనుపున భూతసృష్టిసేయ నుత్సహించునెడ నారదుండు సనుదెంచి. 73

ఉ. బాలురు మీర లీధరణిభాగము క్రిందును మీఁదు దిక్కులున్
మూలలు నెంత యక్కొలఁది ముందఱ నిక్క మెఱింగి కాక యు
క్కీలయి యిట్లు సృష్టిపనికిం దమకింపఁగఁ జన్నె యన్న వా
రోలిన యన్నివంకలకు నొక్కట నారయ నేఁగి రందఱున్. 74

క. అమ్మెయిఁ జని యొకఁడైనన్, గ్రమ్మఱఁ జనుదేఁడ తత్ప్రకారంబునకు
ల్లమ్మెరి[2]యఁగ నాదక్షుఁడు, క్రమ్మఱ నాత్మజసహస్రకముఁ బుట్టించెన్. 75

వ. వారు ముందఱివారియట్ల ప్రజలసృజియింపం దొడంగినఁ దొంటిచందంబున నారదుం డరుగుదెంచి పలికిన. 76

తే. ఇయ్యకొని లెస్సపని సెప్పె నిమ్మునీంద్రుఁ
డాదిఁ జన్న[3]వారలక్రమ మరయవలదె
యనుచు [4]నన్నిదిక్కులకు నత్యాదరమునఁ
బోయి యా[5]లోకలన డిందిపోయి రనఘ. 77

క. [6]అది గతముగ భ్రాతసనిన, పదవి యరయఁ బోక సనదు భ్రాతకయని చె
ప్పుదు రాద్యు లవ్విధమ్మున, వదలి చనినయాత్మజులకు వనరుచు మఱియున్. 78

వ. దక్షుండు నిజపత్నియం దఱువండ్రు కూఁతులం గని ధర్మునకుం బదుండ్రను గశ్యపునకుం [7]బదుమువ్వురను జంద్రునకు నిరువదియేడ్వుర నరిష్టనేమికి నలువురను గృశాశ్వునకు బహుపుత్త్రునకు నంగిరసునకు వేర్వేఱ నిద్దఱిద్దఱ నిచ్చె వారివలన వసురుద్రాదిత్యవిశ్వసాధ్యాదిదేవతలును దైత్యదానవయక్షరాక్షస గంధర్వాప్సరోవిహంగ [8]భుజంగమప్రముఖులుం బ్రభవించిరి. మఱియు గోగజాశ్వ[9]ఖరోష్ట్రసింహశార్దూలాద్యఖిలక్షుద్రజంతువులును జనియించె వృక్షతృణలతాగుల్మాదులు నుద్భవించె నందుఁ గశ్యపభార్య యైనదితిదేవి హిరణ్యకశిపు హిరణ్యాక్షులం గనియెం దత్సంతానం బపరిమేయంబై యదితిసంతతి యైన యాదిత్యులతో విగ్రహించె నట్టి విగ్రహంబున. 79

ఇంద్రుఁడు వజ్రాయుధముచేత దితిగర్భంబు ఛేదించినప్రకారము

మ. అమరశ్రేణికి దైత్యసంతతికి నన్యోన్యాహవం బుద్ధత
క్రమరోషంబున నైన నందు సురవర్గం బేచి యవ్వైరిసం

---

1. దక్షుఁ డొకఁడ. 2. యంగా దక్షుఁడు. 3. వారిక్రమంబు నరయ. 4. నట్టి. 5. లోకల నడంగి. 6. అది గతముగ భ్రాతచనిన పదవి యరయఁ బోక వనును భ్రాతకనని. 7. పదుమువ్వురు. 8. భుజంగ. 9. ఖరతురగ.

ఘములో ముఖ్యులఁ బల్వురం దునుమ శోకం బంది దైతేయమా
త మనోవల్లభుఁ గశ్యపుం బ్రకటతాత్పర్యంబునం గొల్చినన్. 80

క. ఆతఁడు ప్రసన్నుఁడై య, న్నాతికి వరమడుగుమనిన నాకేశు ననిన్
ఘాతింపఁగ నోపెడుసుతు, నాతతబలు నవ్వరాంగి యర్థించుటయున్. 81

తే. అమ్మహాత్ముఁ డాయమతోడ నబల నీవు, శుచిత నెప్పుడు నేమఱక చలవృత్తిఁ
దగిలి నూఱబ్దములు చూలు దాల్పనోపు, దేని నట్టిపుత్త్రుఁడు జనియించు ననిన.

వ. అయ్యిగ్మలి యయ్యుగ్రవృత్తంబు నడప నొడంబడియెం గశ్యపమునియు గర్భ
ప్రదానంబు సేసి తపోవనంబున కరిగె నమ్మగువ నిత్యంబునుగాఁ ద్రికాల
స్నానంబును వివిధోపవాసవ్రతంబులుం బూని శుచియై యుండె నంతఁ దదంతరా
యా[1]పేక్షుండై సహస్రాక్షుండు సనుదెంచి నమస్కరించి తల్లీ నీవు వ్రతస్థితవై
యునికి యెఱింగి శుశ్రూష యాచరింప వచ్చితి ననిన నమ్ముగ్ధ సంతసిల్లి. 83

మ. తనయా [2]యొంతయు మేలు సేసి తిటు మత్సామీప్యసంసేవివై
యనురూపస్థితి నుండు పుబ్ధశతపర్యాప్తిఁ జనింపంగ నీ
యనుఁగుందమ్ముని జూచు నుత్సవము నీకబ్బుఁ జగం బంతయున్
విను మీ రిద్దఱుఁ గూడి యేలుఁడు కడున్ విఖ్యాతి సంధిల్లఁగన్. 84

క. అనియె నతండును దత్సే, వనతాత్పర్యంబు [3]తగ నెపం బిడి యేప్రా
ద్దును [4]నెడమడు గగుమదితోఁ, ననువర్తింపంగఁ గించిదవశిష్టముగాన్. 85

వ. సంవత్సరశతం బతిక్రాంతం బైన నొక్కనాఁ డమ్ముదిత పాదశౌచంబుసేయమఱచి
నిద్రితయైన నది రంధ్రంబుగాఁ దదీయోదరంబు సొచ్చి జంభారి దంభోళిం గొని
తద్గర్భం బేడుప్రయ్యలుగా వ్రేయ నయ్యర్భకుండు రోదనంబు సేసిన. 86

క. మా రుద యని పలుకుచు నతి, దారుణరోషంబుతోడఁ దచ్చకలము ల
వ్వీరుఁ డొకటొకటి యేడే, డై రూపఱ నడిచె నంత నభ్యర్థితయై. 87

క. అసురజనని కడునార్తిని, వసమఱి యిటు సేయఁ దగునె వాసవ యనఁగాఁ
ద్రసదంతరంగుఁ డగుచును, వెస వెలువడి విబుధవిభుఁడు వినతాంగుండై. 88

చ. అడుగులయందు శౌచవిధి యాత్మ నొనర్పఁ దలంప కీవు కా
ల్గడఁ దలయుంపిగా నిదుర గైగొన నేనిది యంతరంబుగాఁ
గడఁగి మదంతహేతు వగుగర్భము నొంచితి దీనిఁ దప్పుగాఁ
దడవక సైఁపఁగా వలయుఁ దల్లి నినుం గొనియాడు లోకముల్. 89

చ. అనవుడు నింద్రుతో ననియె నమ్మునిపత్ని యొకింత యేనిఁ గీ
డన వశమే భవచ్చరిత మంతయు లెస్సయ కాక యింక నా

1. పేక్షితుండై. 2. యొంకటి. 3. దగు. 4. నెడగొరినపుటితో, ననువర్తింపంగనుండె.

కు నొకటి మేలు సేయఁగఁ దగుఁ గులిశాహతి[1]చేత నైనయ
త్తనుశకలంబు[2]లన్నియు వధం బొనరింపక కావు మింతటన్. 90

వ. ఈ నలువదితొమ్మిదియును దేవతలై నీవు మా రుద యనుట కారణంబుగా మారుతు లనం బరగి దేవాసురసమరంబులందు నీకుం జేదోడై[3]నడువవలయు దీనికి నొడంబడు మనియె నతం డవ్విధంబునకుం బ్రియంబు నొందె నిది సకల భూత సంభవప్రకారంబు. 91

క. ఈ సృష్టివిధం బెఱిఁగిన, భాసురపుణ్యుండు సకలభయములవలనన్
బాసియు నతులైశ్వర్య, శ్రీసౌఖ్యము లొందు మోక్షసిద్ధియుఁ గాంచున్. 92

వ. విను మివ్విధంబునం గలిగిన భూతవిశేషంబులకు నజుండు ప్రత్యేకంబ యధికారులం గలిగించి యభిషేకం బొనర్చె నంతయు వివరించెద. 93

సీ. పృథుఁడు భూపతులకుఁ బెద్దవాఁడై యుర్వి యంచితనీతిఁ బాలించువాఁడు
ద్విజతారకాతరువ్రజయజ్ఞములకు నుజ్జ్వలతపంబుల కోషధులకు సోముఁ
డర్థసంపదలకు[4]నంబుధివితతికి రాజస్యులకును వైశ్రవణుఁ డొడయుఁ
డఖిలభూతముల ననంతపిశాచసంచయముల శాసించుఁ జంద్రధరుఁడు

తే. విష్ణుఁ డాదిత్యులకు వసువితతి కగ్ని, జలములకుఁ బాశపాణి వేల్పులకు నింద్రుఁ
డసురకోటికిఁ బ్రహ్లాదుఁ డంతకుండు, పితృసమూహంబునకు నధిపతులు వరుస. 94

క. నాగులకు వాసుకియుఁ బెఱ, భోగులకుం దక్షకుఁడుఁ బ్రభులు పక్షులకున్
నాగాంతకుండు మనుజవ,రా! గంధర్వులకుఁ జిత్రరథుఁడును నొడయుల్. 95

క. కరులకు నైరావతమును, హరులకు నుచ్చైశ్శ్రవంబు నవనీస్థలిపై
నరులకు నృపతియు హిమగిరి, గిరులకు నేఱుల కుదధియుఁ గీర్తిత[5]ధర్తల్. 96

వ. ఇదియాదిగా నాదిసర్గంబునం బరమేష్ఠి నియమించినయాధిపత్యంబు లట్లు నిశ్చయించి యాజగద్ధాత ధాత్రి యంతయు నాలుగు చెఱంగులుగా నేర్పఱిచి యందుఁ బూర్వదిక్కున విరాట్పుత్త్రుం డగు[6]వైరాజును దక్షిణదిక్కునం గర్దమపుత్త్రుం డగుశంఖపదుండునుం బశ్చిమదిక్కున రజఃపుత్త్రుం డగు కేతుమంతుండును నుత్తరపుదిక్కునం బర్జన్యపుత్త్రుం డగుహిరణ్యరోముండును బరిరక్షకులుగాఁ బ్రతిష్ఠించె నన్నలువురు రాజులును మధ్యమభూమీశ్వరుం డగుపృథుండు తమకు ననుశాసకుండుగా భాసిల్లి రివ్విధంబునం బూర్వులచేత నీయుర్వీసర్వపర్వతద్వీపసాగరసమేతయైయనుభూతిం బొందె నంతంజాక్షుషమన్వంతరానంతరంబున వనజభవుండు వైవస్వతమనువునకు సమగ్రసామ్రాజ్యం బొసంగె ననిన విని జనమేజయుండు. 97

1. చేసియైన. 2. లిన్నియు. 3. బంటులుగావలయు. 4. యక్షరాక్షసులకు. 5. భర్తల్. 6. సుధన్వుని.

చ. మునివర యెవ్విధంబున సముద్భవ మొందెఁ బృథుండు? ధాత్రి యే
యనువున దోహయోగ్య యగునట్లుగఁ దా నొనరించె? నెవ్వ ర
మ్మనుజవరేణ్యుపన్పున సముంచితవస్తువిశేషదోగ్ధలై
రనయముఁ జిత్ర మట్టితెఱఁగంతయు నా కెఱిఁగింపు నావుడున్. 98

పృథుచక్రవర్తి భూమిని గోవుఁగాఁజేసి వస్తువులు గొన్న ప్రకారము

వ. అతనికి వైశంపాయనుం డిట్లనియె. 99

సీ. ఆదియుగంబున నంగుండు నాఁ జను భూమీశ్వరుఁడు మృత్యుపుత్రి యైన
నీరజనయన సునీథయం దధికబాహాసముద్ధతు వేనుఁ డనుతనూజుఁ
గనియె రాజై వాఁడు తనమాతామహుఁ బోలి క్రౌర్యంబునఁ బుడమిజనులఁ
బీడించి ధర్మంబుఁ బెడఁబాయఁగాఁ ద్రోచి వేదవిరుద్ధదుర్వృత్తి మరగి
తే. యెల్లవారలఁ బిలిచి మీ రేసుకృతము, నాచరింపంగ వలదు మీ రధ్వరముల
తెరువు వోకుఁడీ మేర నతిక్రమింతు, రేని జంపుదుఁ జెఱుతు నెవ్వానినైన. 100

తే. యజన మిజ్యుండు యష్ట నా నతిశయిల్లు, నిన్ని తెఱఁగులవస్తువు లేన కాఁగఁ
దలఁపుఁ డేమేనికర్జంబు గలిగెనేని, [1]బన్నుగా నది చేయుఁడు నన్ను గుఱిచి. 101

వ. అని యాజ్ఞాపనంబు సేసిన. 102

సీ. జపములు గాయత్రి సహితంబుగా [2]మానె వేదంబు పేరును వినఁగ లేద
సోమపానక్రియచొప్పులు [3]రూపతె హుతములు కఱవయ్యె హుతవహునకు
సర్వదైవతసమర్చలు గట్టిపెట్టంగఁ[4]బడిన భూతంబులపనులు సమసెఁ
బరహితంబులు దానపరతలుఁ గడతేఱె సతతవ్రతోపవాసములు పొలిసె
తే. [5]స్వామిచందంబు చందమౌ జనుల కనిన, మాట నిజముగ వేనకుమాతలేశుఁ
డఖిలధర్మపరాఙ్ముఖుఁ డయిన నతని, మతము చెల్లించి రెందును మనుజకోటి.

వ. [6]ఆమెయిఁ దలంకి తపస్వివరులెల్ల నమ్మహీపాలుపాలికిం జనుదెంచి. 104

మ. జనసంత్రాసనవృత్తిఁ [7]జేయఁదగునే సత్కర్మనిర్మూలనం
బొనరింప న్నృప నీకు నిట్లు విను మే మొప్పారఁ బెక్కబ్దముల్
[8]జనుయాగం బొనరింపఁ జూచెదము విశ్వక్షోణికిఁ రాజ వీ
వనుకూలుండవు గమ్ము మాక్రియకు ధర్మాయత్తచిత్తంబునన్. 105

తే. క్షత్త్రియునిఁ దెచ్చితొలితొలి గద్దియనిడి, పట్టబద్ధుఁ గావించుచోఁ బ్రజలు దమ్ముఁ
గావ ధర్మంబు నడపను గాదె సమయ, మర్థిఁ బలుకుదు రీవది యరయవలదె. 106

---

1. బన్నుగాఁ జేయుఁడీ మీరు నన్నుఁ గుఱిచి. 2. మానె. 3. రూపెను. 4. బడియెఁ బూర్తంబుల (పూ. ము.) 5. స్వామిచందంబు సేవకజనుల, స్వామిచందంబె చందము; స్వామి భృత్యులచందంబుజనులకనిన, మాట నిజము లేదయ్యె జ్ఞాతలేశు. 6. అమ్మెయిఁ దలరి. 7. చేర్పఁ దగునే. 8. వినుయాగంబు దొడంగఁజూచెదము నీవీ (పూ. ము.)

మ. అనినం జెల్పిన నవ్వియమ్మునులతో నాతండు సన్నొక్కరుం
డనుశాసింపఁ బ్రభుండె ధర్మమున కధ్యక్షుండ నేనొల్లకుం
డిన సర్వోర్వియుఁ ద్రొక్కి తోయములలో డిందింతు [1]మిన్నైన వ్ర
త్తు నశేషాండ[2]పుటంబు గాల్తు వల దీదుర్వాక్యముల్ మాదెసన్. 107

వ. మీ రేమియు నెఱుంగ రూరక పొం డనుటయు వారు మఱియును బెక్కు తెఱంగులం [3]బలుకం దొడంగి తా రెంత దెలిపిన నాదుర్వినీతుండు తనదుర్వినయంబు చూపం గడంగినం గినిసి నిజతేజోబలంబున నాబలశాలిం [4]బట్టి మిడుకమిడుకం ద్రొక్కి మంత్రయుక్త[5]కుశంబుల నతనియొడమతొడ [6]ద్రచ్చిన నందు. 108

క. కాళికకోలవి తెఱంగున, [7]గాళిమమగు కుఱుచమేను గలపురుషుఁ డొకం
డాలోకనదుస్సహుఁడై, యాలో జనియించి [8]భీతి నడుఁకుచు నెదురన్. 109

వ. కృతాంజలియై నిలిచినం జూచి మునులు నిషీద యని పలికి నిషేధించి రతండు కల్మషసంభవుండు నిషాదుం డనం బరఁగె వింధ్యప్రముఖసంచారు లగుపాప కారులు కిరాతకైవర్తాదు లెల్లఁ దత్సంతానజాతులై రమ్మహాద్విజులు మఱియును.

వేనశరీరమథనమునఁ బృథుఁ డుద్భవించినప్రకారము

క. [9]వెరవొప్పఁగ వేనజనే, శ్వరుదక్షిణకరతలంబు సంరంభముతోఁ
దరువంగ నరణిమథన, స్ఫురితుం డగు జాతవేదుపోలిక యమరన్. 111

ఉ. ఆజగవాఖ్యమై పరగునాద్యశరాసనమున్ సముల్లస
త్తేజము దీప్తబాణములు దివ్యకనత్కవచంబుఁ దాల్చి యు
ద్వేజితశత్రుఁ డప్రతిమదీర్ఘతనుండు జనించె రాజవి
ద్యాజితలోకుఁ డైన పృథుఁ డమ్మును లద్భుతవార్ధిఁ దేలఁగన్. 112

క. ఆతఁడు ప్రభవింప మహా, భూతము లన్నియును బ్రీతిఁ బొదలుచు సేవా
కౌతూహలమున నచటికి, నేతెంచె నుదాత్తమూర్తు లెంతయు వెలయన్. 113

మ. అభిషేకార్థముగా నిజోదకము లింపారంగఁ గొంచున్ సరి
త్ప్రభుఁ డాపూర్ణసరిత్సరస్సహితుఁడై ప్రాదుర్భవించెన్ సరో
జభవుం డింద్రుఁడు లోనుగాఁగలమరుత్సంఘంబుతో నేఁగుదెం
చె భువిన్ బేర్కలసంయమీంద్రతతి వచ్చెం బేర్చుమోదంబునన్. 114

ఆ. అట్లు జాతుఁ డైన యాసుపుత్రుండు పు, న్నామనరకమోక్షణం బొనర్ప
వేనుఁ డపుడ పుణ్యవృత్తి సంసేవ్యలో, కముల కరిగె సురలు గారవింప. 115

---

1. మిన్ను దహింతు; మిన్నందఱన్, దునిమం ద్రుంతు నశేషముల్ వలవదీదుర్వాదముల్ మాదెసన్. 2. ముఖాల్తు నింక. 3. జెలుపం. 4. బెట్టుకట్టి. 5. కుశస్థలంబుల. 6. దర్చిన నందు. 7. గాలంబగుకుఱుచమేనుగల. 8. చూడనడఁగుచు. 9. కరమొప్పఁగ.

ఉ. అమ్మెయిఁ గూడినట్టిఘను లందఱు నాతని నత్యుదగ్రపీ
ఠమ్మున నుంచి పెంపు ప్రకటంబుగఁ బావనమంత్రయుక్తతో
యమ్ముల సార్వభౌము విభవాఢ్యునిఁగా నభిషిక్తుఁ జేసి రొ
క్కుమ్మడి మ్రోసె దివ్యమురజోత్కటనాదము లెల్లదిక్కులన్. 116

వ. ఇవ్విధంబున [1]సవ్విశుద్ధతేజునకుం బూజితస్థైర్యం బగునైశ్వర్యం బొసంగి కృతకృత్యులై కృత్యవేదు లగునాచతుర్ముఖాదులు నిజస్థానంబుల కరిగిరి తదనంతరంబ.

క. ఏకాతపత్రముగ సిరి, గైకొని నృపమౌళి రత్నకలికాకలితా
లోకంబు చరణపీఠ, శ్రీ కున్నతి సేయఁ బృథుఁడు చెన్ను వహించెన్. 118

చ. తనజనకుండు ధర్మగతి దప్పుట నొప్పఱి తొల్లి యొల్లఁబో
యిన జనకోటి దాను గడు నెక్కుడుగా నొనరించు నాదరం
బున ననురంజనోత్సవముఁ బొందఁగ రా జను పేరి కొక్కఁడుఁ
బెనుపగుపాత్ర మయ్యె గుణపేశలుఁ డాతఁడు నీతిధన్యతన్. 119

చ. జలనిధులైన మెట్టలగు శైలములైన నడంగు [2]నవ్వియ
త్తలమయినం దలంబ యగు దావములైనఁ దిరోహితంబులై
తొలఁగు నతండు సంచరణదోహలముఁ బ్రసరించుచో రసా
తలసురధామసీమలను దద్రథ[3]రోధము లేదొకింతయున్. 120

క. దునకయు వెదపెట్టకయుఁ, దనరె నఖిలసస్యములును ధారుణి గోవుల్
పెనుపొందెఁ గామదోహిను, లనఁ దరువులు మధురమధుఫలాఢ్యము లయ్యెన్.

సీ. ఆసమయంబున నంభోజసంభవుయాగంబునందు [4]సుత్యాహమునను
సౌరిది సంజాతుఁడై సూతుండునాఁ జనుమునియుఁ దన్మఖకాలమునన జనన
మొంది మాగధుఁడు నా నొప్పుసంయమియు నయ్యజునాజ్ఞఁ గైవారులై దివిజుల
నలరించు పని నున్కి నందులఋషులు వేల్పులుఁ బ్రియంబునవారిఁ బిలువఁ బనిచి

తే. పృథునరేశ్వరుఁడిటమీఁదఁ బేర్మి నొసఁగఁ, జేయఁగల [5]కార్యములు సవిశేషకృతులు
నాత్మదృష్టిమైఁ గని మీర లతనియెదిరి, కేఁగి కైవార మొనరింపుఁ డింపు మిగుల.

వ. అని పనిచిన నమ్మహామనస్కులపనుపు గైకొని వార లరిగి యావైన్యుం గని మధురమనోహరగంభీరధీరపవిత్రచిత్రస్తోత్రంబుల నమ్మహాక్షత్రియు నుద్దేశించి యుపన్యాసంబులు సేసినం బ్రీతుండై యయ్యాదిమవదాన్యుండు సౌజన్యసుముఖత్వంబు శోభిల్ల సూతునకు సూతదేశంబును మాగధునకు మగధజనపదంబు నుద్యోగంబుగా నిచ్చిన నయ్యౌదార్యంబు సూచి కార్యాపేక్షులై మహీజనంబులు మన కితఁడు వృత్తిప్రదాత యగు నని కదిసి తమతమనేర్పు [6]లెలర్పం

1. సమిద్ధ. 2. నుర్వియొ. 3. దుర్గ. 4. సామాభిషుతము చోట. 5. కార్యములను విశేష. 6. తేర్పడం.

గొలువం జొచ్చి రట్టిసేవవలన నతనిచిత్తం బెఱింగి మాకు నెల్లనాఁటికి శాశ్వతంబులై నడుచు జీవనంబులు గావింప వలయు నని యభ్యర్థించిన నట్లకాక యని యొడంబడి. 123

పృథుచక్రవర్తికి భూదేవికి నైన సంవాదప్రకారము

సీ. ఆరాజపుంగవుం డతిరౌద్ర మగుశరాసనమును సందీప్తసాయకములు
గైకొని ప్రజలకుఁ గామితవస్తువు లెల్లకాలంబును నిచ్చుచుండుఁ
గాత యివ్వసుమతి యీతెఱం గొనరింప కున్న వ్రక్కలుగఁ జేయుదు ననంగ
వెఱచి గోరూపయై పఱచె మేదిని యమ్మహాయోగబలదుర్జయాత్ముఁ డలుక
తే. వెనుకొనంగ నాయమయును వనజభవుని, నెలవులోనుగజగములన్నియునుదూఱి
తూఱి యెచ్చోటుసొచ్చినఁదోనతగులు, వైన్యుఁగనుఁగొనితనుఁగాచువారు లేమి.

వ. అతనిశరణంబు సొచ్చి వినయవినమితోత్తమాంగయై యిట్లనియె. 125

చ. అధిప ప్రజాభిపోషణము నర్థి నొనర్పఁ దలంచితేని మ
ద్వ్యథ మొనరించి [1]నీవెటుల ధన్యత నొందెదువాఁడ వొప్ప ద
వ్విధము చరాచరాత్మకము [2]విశ్వము నేను ధరింతు నాకు దు
ర్విధి [3]యొలయంగ నింతయును వేచెడి[4]పోవుట నీవ చూడుమా. 126

క. అన్నంబు నాయధీనం, బన్నము లేకున్న నిలుచునయ్య యొడళ్లీ
సన్నపుఁదలఁ పుడిగి సుసం, పన్న మగునుపాయ మొకటి పాటింపు తగన్. 127

తే. విను ముపాయపూర్వక మగువిపులయత్న, మరయ [5]సర్వార్థసాధక మఖిలజీవు
లందు వనిత లవధ్య[6]లయగుట నన్నుఁ, గావు నామాటవినికార్యగతికిఁ బొసఁగు.

క. [7]అనుడు జననాథుఁ డిట్లనుఁ, దనకై యొఱులకయి బహువిధప్రాణులఁ జం
పినఁ గీడగు నొకటిఁ దునిమి, మనుచు [8]టరుదె దేవి జీవమండలిఁ జెప్పుమా. 128

ఉ. కావున మత్ప్రయోజనము గైకొని చేయనినిన్నుఁ ద్రుంచి యే
నీ వివిధప్రజావితతి నెక్కటి దాల్చి [9]సమగ్రజీవన
శ్రీ వెలయించి నామహిమ సిద్ధముగా నఖిలంబునందు సం
భావన [10]మొందఁ జేసెద నభంగుర మిప్పని సాగరాంబరా. 130

వ. నీవు సర్వార్థసమర్థ వగుట యెఱుంగనే నన్ను నిట్లు గారింపం దలంచి యిమ్మెయికి మేకొనవు గాక యది యట్లుండె నా[11]కోర్కియు సిద్ధించునట్లు గావించి మదీయ దుహితవై యెల్లలోకంబులం బ్రఖ్యాతి గలిగించుకొని బ్రతుకు మిట్లు చేసెద వేని నిన్ను గుఱిచి కైకొనినయీరౌద్రసాయకం బుపసంహరించెద ననిన నద్దేవి యొక్కింత చింతించి యతని నాలోకించి. 131

1. యే యకట ధన్యత. 2. వేడుక. 3. యొనయంగ. 4. పోవఁడె నీవు. 5. సకలార్థ. 6. లట్లగుట. 7. అనుఁడుజననాయకుండను. 8. టురదా. 9. సమస్త. 10. నొంద. 11. కోర్కి.

క. గోరూప నైననా కిం, పారఁగఁ గ్రేపుల ఘటించి యయ్యైవస్తు
క్షీరములు పిదికికొనుటకుఁ, గోరి పసుపు వివిధభూతకోట్లను వరుసన్. 132

వ. అట్లయిన నెల్లవారికి వలయువాని నెల్ల నోలినొసంగ నోపుదు నిది నీకుఁ బరమోపాయంబు మఱియొక్కటి గలదు నిమ్నోన్నతభాగంబులవలన సమంబు గాకున్న నాయాకారంబు చక్కనగునట్లుగాఁ జూడు మనిన నట్లకాక యని వైన్యుండు కార్ముకకోటిం గొని [1]శిలలు ప్రోవుసేసి శిలోచ్చయంబులు గావించి యెల్లచోట్లు సవరయై యుండ నొనర్చి నగరగ్రామాదులు రచియింపం బనిచెఁ దొల్లి నివాసంబులు సస్యంబులు గోరక్షణవాణిజ్యంబు లనునవి లేవు కేవల వనసంచరణంబునఁ గందమూలఫలంబులు భరంపడి ఘటియించి యుపయోగింతురు పృథు మహీపాలుపాలనంబు మొదలుగా సమస్తవస్తుసిద్ధి గలిగె నని విందు మవ్విధంబున ననన్యసామాన్యసమాచరణధుర్యుం డయిన యప్పురుషవర్యుండు.

సీ. [2]స్వాయంభువుం డనఁ జనుమనుప్రవరుని వత్సంబుగాఁ జేసి వఱలు తనదు
హస్తంబు పాత్రమై యతిశయిల్లఁగ మహీధేనువుఁ బిదికి ధాత్రీజనులకు
సకలసస్యములును సర్వయుగంబుల వృథగాక ఫలియించువిధముగాఁగ
నొనరింప లోకు లభ్యుదయసమేతులై వర్తిల్లి రతఁ డెల్లవలనఁ గలుగు
తే. భువనవాసులఁ బిలిచి మీరవికలముగ, వలయునవి వేఱువేఱ మీవలను మెఱయ
నిర్ధరాదోగ్ధ్రిఁ గ్రేపులనెలమిఁ జేసి, [3]పిదికికొనుఁ డని పనిచె [4]సమ్మదము మిగుల.

వ. వారు నతనియత్నంబు గొనియాడి యట్లు సేసి [5]రందు. 135

క. సోముఁడు వత్సముగా సు, త్రామగురుఁడు [6]దోహకుఁడుగఁ దగ నఖిలచ్ఛం
దోమయపాత్రం బితికి ర, నామయులగుమునులు బ్రహ్మ మను దుగ్ధంబున్. 136

క. సురలు గొనిరి కాంచన వి, స్ఫురదజ[7]పాత్రమున బలరిపునివత్సముగా
మరిగించి సవిత దోగ్ధగ, నరుదగు[8]తేజంబు దుగ్ధమై సిద్ధింపన్. 137

క. పితృకోటి [9]పిదికె వైవ, స్వతకాలురు గ్రేపుఁ బిదుకువాఁడును గా రా
జతపాత్రంబున దుగ్ధం, [10]బతులాస్పదమై యెలర్ప నవనీసురభిన్. 138

క. ఆయసపాత్రంబున ఘన, మాయాదుగ్ధంబు గొని రమర్త్యవిరోధుల్
పాయక విరోచనుఁడు గ్రే, పై యొప్ప [11]ద్విమూర్ధుఁ డనుసురారి పిదుకఁగన్.

క. వసురుచి పిదుకఁగఁ బౌత్రము, బిసరుహముగఁ జిత్రరథుఁడు పెయ్యగఁ గొని రిం
పెసఁగ[12]ఁ గాన క్షీరం, బసమున గంధర్వవరులు నమరాంగనలున్. 140

1. శిలలు. 2. స్వారోచిషుం డన. 3. పితికి. 4. సమ్మతము. 5. రంత. 6. దోహనుఁడు. 7. పాత్రికఁ. 8. మార్జంబు. 9. చిదికి, కిడిరి. 10. బతులన్వధరయై. 11. విమూర్ధయను. 12. సుగంధ.

క. తార పిదికికొనఁ జాలి కు, బేరుని వత్సముగ విడిచి పిదికిరి యతులుల్
ధీరమతు లామ[1]పాత్రను,దారాంతర్ధానశక్తి తగుదుగ్ధముగన్. 141

తే. రజతనాభుఁడు దోగ్ధగా రాక్షసులు పి, శాచములు నృకపాలభాజనములందుఁ
గనిరి నరరుధిరాఖ్యదుగ్ధము సుమాలి, వత్సమై పెంపొనర్పఁగ వసుధఁ బిదికి.

క. వాసుకి పిదికెడువాఁడుగ, భాసితఫణ[2]పాత్ర గరళబహుదుగ్ధము లు
ల్లాసమునఁ గ్రేపు తక్షకుఁ, డై సమకొనఁ గొనిరి దారుణాద్భుతభుజగుల్. 143

క. [3]మేరుగిరి దోగ్ధగా నీ, హారనగముఁ గ్రేపుఁ జేసి యద్రులు పిదికెన్
భూరిశిలాపాత్రికలన్, గోరిమహౌషధులు, రత్నకోటులు నుర్విన్. 144

క. వృక్షములు లతలు గొనియెన్, బ్లక్షము గ్రేపుగఁ బలాశపాత్రికలన్ [4]బాల్
ప్రక్షతిఁ బునఃప్రరోహత, నక్షత పాలంబు దోగ్ధయై తిలకింపన్. 145

వ. ఇవ్విధంబున సకలచరాచరభూతంబులు నాత్మీయ వాంఛితంబులు శాశ్వతంబులుగాఁ బడసి పరమానందంబునం బొదలం ద్రైలోక్యకామదోహినియై ధాత్రియు విధాత్రియుఁ బావనియు ననుభవ్య[5]నామంబులం బ్రాజ్ఞవర్ణితయై వసుంధరాదేవి పృథునిశాసనంబున నిలిచి యతనికిఁ బుత్త్రియై[6]పృథ్వి యనుపేరం బరగి మధుకైటభమేదోమేదురయగుటఁ దొల్లియు మేదినియను పేరి మెయ్యుఁగనియెనంత [7]ననేకసస్యశోభితయు ననేక[8]వసురత్నాకరయు నపరిమితపురగ్రామప్రతిష్ఠానగరిష్ఠయు నవిరతప్రాణిసముదయసంకీర్ణయునై యతిశయిల్లె నీదృశప్రభావ నిత్యధన్యుం డైన యవ్వైన్యుండు రాజన్యులకు నాద్యుం డనవద్యుండయి వెలింగి భువనపూజ్యుం డయి [9]సామ్రాజ్యంబునఁ బ్రాజ్యసుఖం బనుభవించె నని చెప్పి వైశంపాయనుండు. 146

సీ. సకలభూతములకు సంభావనీయుఁడు పృథుచక్రవర్తి ప్రస్ఫీతకీర్తి
వేదవేదాంగపవిత్రవర్తను [10]లైనవిప్రులకును నీతివిక్రమములఁ
బరగురాజులకును బశుపాలనాకృషివాణిజ్యరతు లైన వైశ్యులకును
ద్రైవర్ణికార్చనాతత్పరు లగుశూద్రులకు నమస్కార్యుం డలంఘ్యగుణుఁడు

తే. వృత్తిదాత యాదిమధర్మవృద్ధికరుఁడు, శూరవర్యుండు గావున శూరులకును
మాన్యుఁడాజిఁజనుచోటవైన్యుఁదలఁచి, భటులు గెలుతురనాయాసభంగిఁబగఱ.

క. ఈపృథుచరితము జనులకుఁ, బాపహరము భూరిపుణ్యఫలదము నిత్య
శ్రీపుత్రపౌత్రవర్ధన, మోపి పఠించినను వినిన నొసఁగున్ ముక్తిన్. 148

వైశంపాయనుఁడు జనమేజయునకు మన్వంతరంబుల నెఱిఁగించుట.

వ. అనిన విని జనమేజయుండు మన్వంతరంబులతెఱం గడిగిన వైశంపాయనుండి ట్లనియె. 149

---

1. పాత్రి. 2. పాతి. 3. మేరువు దోగ్ధయుంగా. 4. బల్. 5. సంజ్ఞలం బ్రాగ్వర్ణితయై. 6. పృథ్వియనన్. 7. నస్యశోభిని 8. సురత్నాలంకృతయు. 9. పూజ్యంబగు సామ్రాజ్యసుఖా. 10. లగు.

క. తోయజసంభవు పౌత్రా, త్కాయసముద్భవుఁ డు[1]దాత్తదానాఢ్యతముం
డాయతమతి యాదిమనువు, స్వాయంభువుఁ డపరపద్మసంభవుఁ డనఘా. 150

వ. అతని కాలంబున [2]యామాభిధానులు పన్నిద్దఱు దేవతలై రి పరమేష్ఠి తేజం బపర మూర్తియై యింద్రత్వంబు నొందె మరీచి యత్రి యంగిరసుండు పులస్త్యుండు పులహుండు క్రతువు వసిష్ఠుండు సప్తమునిపదంబు గైకొనిరి ప్రియవ్రతోత్తాన పాదులు మనుపుత్త్రులు ధాత్రీపరిపాలనంబునకు [3]నభిషేకంబు భజించి రందుఁ బ్రియవ్రతునకు నాగ్నీధ్రుండగ్నిబాహుండు మేధుండు మేధాతిథి వసువు జ్యోతిష్మంతుండు ద్యుతిమంతుండు హవ్యుండు[4]వపుష్మతుండు సవనుండు ననం బదుండ్రు గొడుకులు గలిగిరి వారిలో నగ్ని[5]బాహుమేధహవ్యు లనువారు మువ్వురు విరక్తులయి పోవం దక్కినయేడ్వురు నేడుదీవులకు నేలికలై వేర్వేఱ పెక్కండ్రఁ దనయుల నుత్పాదించి వర్షాధిపతులం గావించిరి. 151

క. స్వారోచిషుఁ డనుపేర ను, దారుండు ద్వితీయమనువు తద్దయు వెలసెన్
దా రాజికదుషితు లనం, గా రెండుగణంబు లైరి క్రతుభుజులు నృపా. 152

వ. [6]విపశ్చిన్నామధేయుండు యజ్ఞశతసుకృతంబున నింద్రుం డయ్యె [7]నూర్జుండు ప్రాణుండు దత్తుం డగ్ని ఋషభుండు చ్యవనుండు బృహస్పతి యనువారు సప్తమునిత్వంబు నంగీకరించిరి [8]జైత్రుండు గింపురుషుం డాదిగా మనుపుత్త్రులు రాజకులంబులం గలిగించిరి. 153

సీ. విను ముత్తముండు నా వెలసె మూఁడవమను వతని కాలంబున నమరగణము
లైరి సుధామసత్యశివప్రతర్దనవశవర్తు లన నొప్పి వాసవత్వ
మొందెను శాంతినా నొకపుణ్యకృత్తు సుతేజుఁడు మొదలైనదీప్తతేజు
లనఘు లేడ్వురు వసిష్ఠాత్మజన్ములు మును లై రోలి నిషుఁ డూర్జుఁ డనఁగ వత్సు
తే. డనఁగ మధుమాధవులు నాఁగ[9]ననఁగ సహుఁడు
[10]శుచి యనఁగ శుక్రుఁ డన నభస్యుఁడు నభుఁ డన
మనుతనూభవదశకంబు మహి [11]భరించెఁ
దత్తదన్వయములుఁ బెక్కు ధనరె నందు. 154

తే. తామసుఁడునాఁ [12]జతుర్థుఁ డతామసాత్ముఁ,డధికుఁడై యొప్పెమనువుదదంతరమున
దేవతలు [13]హరసత్యసుధీసుధాదు, లనఁగ నాలుగుగణములై యమరి రోలి. 155

1. ధాత కాలా. 2. యమా. 3. నభిషిక్తులై. 4. సంస్కృతగ్రంథములో "వపుష్మంతుఁడు" లేదు. పుత్త్రుండు ఉన్నది. వ్రాతప్రతిలో "హవ్యుండు" లేదు. పుత్త్రుండు ఉన్నది. 5. బాహుమేధ నత్రు. 6. మహిత్షి. 7. నూస్తంబుఁడు. 8. హరిద్రుండు. 9. నటశుచియన. 10. శుక్రుఁడన నహుండన నభస్యుఁడు, నుహుఁ డనఁగ. 11. ధరించె. 12. ఆతుర్థుఁడు తామసాత్ము. 13. హరిసత్య.

వ. శిబి యనుమహాభాగుండు వేల్పులం బాలించె కావ్యుండును బృథుండు నగ్నియు
జహ్నుండును ధాతయుఁ [1]కపివంతుండును బవనుండును ననువారు సప్తర్షి భావం
బులు వడసిరి జ్యోతియుఁ దపస్యుండును సుతపుండును దపోమూలుండును దపో
ధనుండును దపోరతియుఁ దన్వియు ధన్వియు నకల్మాషుండును బరంతపుండును
ననుమనుతనూజులు పదుగురు రాజులైరి పంచమమనువయిన రైవతుకాలంబునం
గలవారల వినిపించెద. 156

తే. విను సుమేధసు లనఁగ భూతనయులనఁగ, వరుసతోడ వైకుంఠులు స్వామిభోగు
లనఁగనాలుగుగణములై రమరులమర, విభుతఁగాంచె.బుణ్యాత్ముఁడు విభుఁ డనంగ.

వ. వేదబాహుండు వినిద్రుండు వేదశిరుండు హిరణ్యరోముండు సత్యనేత్రుండు
పర్జన్యుం డూర్ధ్వబాహుండు ననువారు సప్తమును లైరి ధృతిమంతుం డవ్య
యుండు తత్త్వదర్శి [2]నిరుత్సుకుం డరణ్యుండు ప్రకాశుండు నిర్మోహుండు [3]సత్య
వాక్కు కృతియు రైవతుండు ననుమనుప్రభువులు భూప్రభువు లైరి చాక్షుషుం
డాఱవ మనువు తత్కాలంబున. 158

తే. ఆద్యులు [4]ప్రభూతఋభువులునాఁ బృథుజ్ఞు, లనఁగ లేఖులునా వేల్పులై దుగణము
లైరి వేల్పుల నేలె శతాధ్వరక్రి, యాజితత్త్రిలోకుండు మనోజవుండు. 159

వ. అంగిరసుపుత్రు లేద్వురు మునులై వెలసిరి మనునందను లైనయూరుప్రభృతు
లుర్వి పాలించిరి సప్తమం బగువైవస్వతమన్వంతరం బిప్పుడు వర్తిల్లెడు నిందు
వసురుద్రాదిత్యమరుద్విశ్వే[5]సాధ్యాశ్విను లనుననిమిషు లెనిమిదిగణంబు [6]లూ
ర్జస్వి యనువాఁడు దేవేంద్రుండు కశ్యపాత్రివిశ్వామిత్రగౌతమభరద్వాజ జమ
దగ్నివసిష్ఠులు సప్తమునులు మనుజాతు లయినయిక్ష్వాకుప్రముఖులు మహీ[7]శు
లయి నిజవంశంబులు ధరణిం బ్రతిష్ఠించిరి. 160

క. మనువులు నమరులు నింద్రుఁడు, మునులును నిజవిహితకాలములతుదిఁదొలఁగం
జనఁగా నన్యులు వెసఁ గై, కొని నిలుతురు తత్పదము లకుంఠితగరిమన్. 161

వైశంపాయనుఁడు జనమేజయునకు ననాగత మన్వంతరములఁ జెప్పుట

క. వీరెల్లను దమతమయధి, కారంబులు నిర్వహించి కడపట నాత్మో
త్తారక మగు బోధము గని, చేరుదు రఖిలాత్ము మగుడఁ జెందరు భవమున్. 162

వ. అతీతవర్తమానమన్వంతరంబు లెఱింగించితి నిటమీఁద సూర్యసుతుండు సావర్ణుం
డష్టమమనుత్వంబు నొందెడు నతనికాలంబున సుతపస్సునాభముఖ్యు లన నమ
ర్త్యులు మూఁడుగణంబు లయ్యెదరు బలిదైత్యుండు దివిజాధిపత్యంబుఁ బడయుఁ
బరశురాముండు పారాశర్యుండు ఋశ్యశృంగుండు గృపాచార్యుం డశ్వత్థాము

1. కపిధానుండు; కపీవరుండు. 2. నియుక్తుం. 3. సత్యవంతుండు కవియు. 4. ప్రసూత ఋభులనిజాఁ. 5. దేవసాధ్యా. 6. లోజస్వి. 7. పతులయి 8. గతిదిన్.

[1]దీప్తిమంతుండు గాలవుండు నీయేడ్వురు మహాముని[2]పదంబున వెలుంగుదురు
పరీవానుండన తురీవానుండు సమ్మతుండు ధృతిమంతుండు పసుండు వరిష్ణుండు
నాథుండు ధృష్ణుండు వాసుండు సుసరీషుండు వృష్ణి సుమతి మొదలుగా మనుత
నయులు మనుజవిభులుగాఁ గలరు మఱియు దక్షదౌహిత్రులు నలువురు మేరు
సవర్ణులయి సావర్ణ్యులనం బరగి యాకనకశైలంబుతటంబునఁ దపోనిష్ఠనున్నవారు
రుచిప్రజాపతిపుత్రుండు రౌచ్యుండును భూతిసంభవుండు భౌత్యుండునుగా
ననాగతమనువు [3]లేడ్వురు వీరలయందును సురలు సురేంద్రులు మునులును
మనూద్భవులును వేఱువేఱ పురాణంబులం బరికీర్తితు లయి యుండుదురు. 163

సీ. యుగచతుష్టయమును నొక్కటియై యేకసప్తతివారముల్ [4]సనియె నేని
మన్వంతరం బగు మన్వంతరంబున సలిలప్లవం బగు సలిలసంప్ల
వావసానము సృష్టి యంచితచరిత యీసరణిని యుగసహస్రంబు దెగిన
నబ్జాసనునకు దినాత్యయం బొదవు నత్తఱి సర్వభూతబృందములు నొక్క

తే. పెట్ట యాదిత్యరశ్ములు పెల్చఁబ్రేలు, నట్టిపెడిదంబునకు నోర్వ కమరవరులు
మునులు నజుఁడు మున్నుగ మహామూర్తివిష్ణు,నుదరదేశంబుసొత్తురు బ్రదుకుగోరి.

వ. ఇప్పుడు చెప్పంబడ్డయీప్రపంచవర్తనం బంతయుం గల్పంబులీలలం దెల్లను సాధా
రణం బైనవిధంబు నీ వడిగినయఖిలమన్వంతరంబులు సంక్షేపరూపంబున నీ కెఱిం
గించితి నేతదీయ [5]విస్తరకథనంబు వర్షశతంబునకైన నశక్యవిధానం బనియుపన్య
సించి వైశంపాయనుం డన్నరనాయకుతో మఱియు నిట్లనియె. 165

తరువోజ. ఈవిశ్వమునుసృజియింపంగఁగర్తయీశ్వరుఁడాద్యుఁడహేతుఁడక్షరుఁడు
గోవిందుఁడనఘుయేకులమునందాత్మగోరియుద్భవమయ్యెఁగువలయంబలర
నావృష్ణిభూవరాన్వయము గీర్తించునట్టియీకథనంబునం దేను చెప్ప
వైవస్వతుండిప్పువర్తిల్లుమనువువంశంబు వినుము భవ్యముగాన తొలుత. 166

క. తనహృదయేశ్వరుఁ గశ్యపు, ననుకూలప్రీతిఁ గొలిచి యదితి యతనిపా
వనతేజంబునఁ దాల్చె, దనయుం జూలుగ సహస్రధాము మహాత్మున్. 167

క. ఆచందంబున నుండి వి, రోచనుఁ డాత్మీయతిగ్మ రుచిఁ దల్లితనూ
గోచరకాంతి యఖిలమును, వే చెన్నఱఁ జేసెఁ జిత్రవిభవస్ఫూర్తిన్. 168

వ. కశ్యపసంయమియు నయ్యతివం జూచి యవ్విధం బెఱుంగమిం జేసి నీయుదరంబు
లోనిగర్భాండంబ మృతంబు గావలె నని పలికె నది గారణంబుగా మార్తాండుం
డనుపేర నుదయించి యాదిత్యుం డత్యుగ్రతేజంబున జగత్త్రయంబునకు నధికసం
తాపంబు సేయుచుండె నతనికిఁ ద్వష్టకూఁతురు సంజ్ఞాదేవి దేవియై యసాధా
రణం బగుసౌకుమార్యంబు గలయది గావున. 169

---

1. దీప్త. 2. పదవి. 3. లార్వురు. 4. ననినయేని, ననినమనువు. నంతరం బయిదుమన్వంతరాంతర మున. 5. కథావిస్తరంబు.

చ. [1]గనఁగనయెల్ల ప్రొద్దు గనిక్రాలెదు వేఁడిమిఁ బేర్చు భర్తమే
నెనయను డగ్గఱన్ సయిఁప కెంతయు భీతి నొదుంగుచున్ లస
ద్వనరుహాపత్త్రలోచన యవంధ్యచరిత్రమునన్ దదాత్మకిం
పు నెఱయఁ జేయుచుం గనియెఁ బుత్త్రుల నిద్దఱ నొక్కకన్నియన్. 170

వ. వైవస్వతమనువును యముండును యమునయు నన నిట్లు ముగ్వురం గనియు నవ్వా
రాంగి యోర్వలేక నిజచ్ఛాయం జేసి ఛాయయను [2]దానిం బుట్టించిన నది తనయె
దుర నిలిచి పని యేమి యని కేలు మొగిచి యున్నయన్నాతిం జూచి. 171

క. [3]తాను బతివేఁడిమిఁ బరిమ్లానాకృతియై కడుం దలంకెడు తెఱఁగ
మ్మానవతికి నెంతయు సమ్మానన నెఱిఁగించి యనియె మంజులరీతిన్. 172

ఆ. పుట్టినింటి కేను వోయి యొక్కించుక, యూఱడిల్లి వత్తు నువిద నీవు
వింతతనము లేక విభునకుఁ బ్రియము నా, మాఱుగా నొనర్చి మనుము నెమ్మి.

క. [4]మఱచి యయిన నాయిత్తెఱఁ, గెఱిఁగింపకు పతికి బిడ్డ లీముగ్వురకున్
నెఱసినగారా మేమియుఁ, గొఱఁతవడక యుండ [5]నడపి కొఱలుము శుభమున్.

క. నావుడు నది యాయమతో, దేవీ తలపట్టియీడ్చి తిట్టుకొలఁది రో
షావేశముఁ బతి యొందిన, నేవిధమున నిన్నుఁ జెప్ప నిది నిజ మనినన్. 175

వ. సంప్రీతమానసయై సంజ్ఞాదేవి తండ్రిపాలికిం జని తనవచ్చినకారణం బెఱింగించి
సిగ్గునం దలవాంచి యున్న విశ్వకర్మ యక్కొమ్మం గినిసి బుజ్జవంబులుఁ దర్జనం
బులుఁ బెరయ నశ్రుకణకరాళకపోలం బగు తదాననం బాలోకించి. 176

క. ఎంతయుఁ గ్రూరుం డయినను, శాంతుఁ డయినఁ బతియ చువ్వె సతికారయ న
త్యంతపుబంధువు [6]తదతి, క్రాంతి దలఁచు కాంత యొందుఁ గను నే శుభముల్. 177

తే. పొమ్ము నీప్రియు[7]పాలికి నమ్మ తగదు, విడువు తలఁ కని కన్నీరు దుడిచి కూర్మిఁ
[8]గౌఁగిలించి వీడ్కొలిపినఁ గ్రమ్మఱంగఁ, బోక బెగ [9]డగ్గలింప నప్పూవుఁబోఁడి.

వ. నిజాకారంబు మఱుఁగు[10]పఱుపం దురంగిరూపంబు దాల్చి యొక్కవివిక్తప్రదే
శంబునం బతిసమాగమంబుఁ గోరుచుఁ దదీయధ్యానపరవశయై యుండె నంత
నక్కడ. 179

ఛాయాదేవియందు సావర్ణశనైశ్చరతపతులు పుట్టిన ప్రకారము.

సీ. ఛాయ సంజ్ఞాదేవిచందంబునన సూర్యునందు శుశ్రూషణం బాచరించు
చుండంగ నతఁడును నొం డెఱుంగక యనురాగవిహారైక రతిదలిర్ప
సావర్ణుఁడును శనైశ్చరుఁడును దపతినా బరగు కన్యయు జనించిరి క్రమమున
నయ్యింతి దనపాపలందు మిక్కిలి కూర్మి వెలయ సంజ్ఞాదేవిబిడ్డ లయిన

1. కనఁగవ నెల్లప్రొద్దు గొని కాలెదు (పూ. ము.) 2. భామం. 3. తనపతివేఁడిమికిఁ బరి.
4. మఱచైనను. 5. వెరవికొఱలుము. 6. దనవిశ్రాంతి దలఁచు కాంతయందు గను నె సుఖంబుల్.
7. పాలికోయమ్మ. 8. కౌఁగలించి. 9. డంగలింప. 10. పడం.

తే. ముప్పురను గేరడము సేయ నవ్విధంబు, [1]సైపలేక యొకప్పుడు శమనుఁ డలిగి
చరణ మమ్మాఱుదల్లిపైఁ జాఁచెఁ దన్న, దాని కాయమ [2]కోప సంతాప [3]మెసఁగ.

క. జనని యనక యిల్లింతయు, నను[4]లంకించి తటుగావునం బదము మహిం
దునిసిపడుఁ గాత యని పెల్చ,న శపియించుటయు వెఱచి జముఁ డాతురుఁడై.

వ. తండ్రిపాలి కరిగి ప్రణతి యొనర్చి తనయపచారంబు తల్లి కోపించి యిచ్చిన
శాపంబును నెఱింగించి. 182

ఉ. ఎందఱు గల్గినం బ్రజల [5]కేకవిధం బగులాలనంబు సే
యం దగరే సవిత్రులు మదంబ [6]మముం ముగురం సహింప దే
చందమొ పిన్నవారలకుఁ జాలఁగఁ బక్షముసేయ దీనికిం
డెందములోనఁ దాలిమి ఘటింపక యే నిటు తప్పుసేసితిన్. 183

తే. [7]బాల్యమున నైన నజ్ఞానభంగి నైన, [8]నైన దీని సహించి శాపానుభవము
దగులకుండంగఁ జేయవే జగదధీశ, యనినఁ గరుణించి కమలాప్తుఁ డతనితోడ.

క. వినయజ్ఞుఁడు ధార్మికుఁ డితఁ, డనఁ బరగిన నీవు నిట్టు లగుట యరిది యి
ప్పనికి నిమిత్తం [9]బేమో, యనఘా కలుగంగఁ [10]జాలు నాత్మఁ దలంపన్. 185

వ. అది యట్లుండె మాతృవాక్యం బమోఘంబు గావున నొక్కతెఱంగు సేసెదం
గ్రిములు భవచ్చరణమాంసంబు ధరణిపయిం దొరఁగింపఁ గలయవి యంతశాప
ఫలం బనుభూతం[11]బ యగు నని పలికి ఛాయాదేవిం జూచి నీవు సర్వసంతతి
యందును సదృశవాత్సల్యవు గావు, గామికిఁ గతం బేమి యని యడిగిన నది
యేమే నుత్తరం బీఁబోయినం గనలి యినుండు నిజంబు చెప్పుము చెప్పకున్న
నిన్నుఁ గఠోరశాపానలంబుపాల్పఱుతు ననుటయు. 186

ఆ. సంజ్ఞ సనిన తెఱఁగు సకలంబుఁ జెప్పె న, త్తెఱవ యతఁడు రోషదీప్యమానుఁ
డగుచు విశ్వ[12]కర్మ నావాసమునకు నేఁగుటయు నమ్మహాత్ముకోప మెఱిఁగి. 187

వ. అతఁడుం దనకూఁతురు మగిడి మగనిపాలికిం బోవమియు నాత్మదృష్టిం [13]దెలిసి
యల్లునిం బ్రియవినయసంభావనంబుల ననునయించి ప్రసన్నుం గావించి. 188

శా. నీతేజం బతితీవ్రమై పరగుట న్నిక్కంబు సైరింపలే
కాతంకంబునఁ బొంది సంజ్ఞ భవదీయాకార[14]శాంతత్వముల్
జేతోవృత్తమునందుఁ గోరుచుఁ దపశ్శీలాత్మయై యున్న దీ
వాతన్వీం జరితార్థఁజేయఁ దగదే యాత్మానుకూలంబుగన్. 189

మ. భవదీయం బగుదివ్యయోగము గణింపం శక్యమే యద్భుతం
బవికారం బది చెప్పనేల నను నీవాజ్ఞాపనం బిప్డసే

1. నాఁపఁగాలేక శమనుఁ డొకప్పు. 2. రోష. 3. మదర. 4. భంగించి. 5. కేకప్రియంబున బుజ్జవంబు. 6. యం మమ్మును ముగ్గురన్న చే; య మమ్మువురం. 7. బాల్యమందును. 8. నయ్యె నిది దీనిస్సైఁచి. 9. బేమే ననఘా, 10. బోలు. 11. బగు, 12. కర్మయా. 13, గని. 14. కాంత,

యువిధం బించుక గగ్గలై నేని విను చిత్రోపాయసంధాయినై
భువనాభ్యర్చిత యొండుచంద [1]ముల నొప్పుల్ దెత్తు నీమూర్తికిన్. 190

చ. అనుటయు నవ్విధంబునకు నంబుజబాంధవుఁ డియ్యకొన్న నా
తనిపటుదీప్తిమండలి ముదంబున నొగ్గమునం దమర్చి వే
తునియఁగ [2]ద్రచ్చెఁ జిత్రకృతిధుర్యుఁ డవార్యజగత్ప్రమోదవ
ర్ధనుఁడు సురేంద్రవర్ధకి యుదంచితతేజము ద్రెస్సి రాలఁగన్. 191

వ. ఇట్లు కిరణంబు లెల్ల [3]సుఱవి డుల్లి విన్ననైనం [4]గాంతిమాత్రదేహుండై పద్మినీకాంతుండు నిజకాంత యున్నరూపంబు యోగదర్శనంబునం గని తానునుం దురంగమూర్తియై యచ్చటి కరిగి కదియుటయు [5]నమ్మగువ యన్యపురుషుం డనుతలంపునఁ బిఱుఁదు డాఁచి యడఁగుటయు నిరువురనాసాపుటంబులు మోచిన [6]నాసత్యులు పుట్టిరి తదనంతరంబ. 192

శా. ఆరూపంబటువాసి నైజతను వింపారంగఁ దాల్పంగ [7]జే
తోరాగంబున [8]నవ్వెలంది నిజనాథుఁ గాంచి తా నీశుభా
కారం బేర్పడ నిల్చె నయ్యిరువురుం గామోపభోగక్రియా
ధౌరేయం బగునుజ్జ్వలోత్సవమునన్ ధన్యాత్ములై రెంతయున్. 193

వ. ఆవివస్వంతుండు తనయగ్రపుత్త్రుం డగువైవస్వతునకు సప్తమమన్వంతరాధిపత్యం బొసంగె యముండు నిజధర్మవివర్ధనంబున ధర్మరా జనువిఖ్యాతియు మహత్త్వంబునుం గనియె సావర్ణుం డిటమీఁద నష్టమమనుభావంబు భజియింపం గలవాఁడై మేరుశిఖరంబునందు గరిష్ఠ యగుతపోనిష్ఠ [9]వసియించి యుండె శనైశ్చరుండును గ్రహపదవిం బ్రదీప్తుండై నిలిచె [10]యమున మహానదియై లోకపావనస్ఫూర్తిం బ్రవర్తిల్లెఁ దపతి సంవరణుం డనురాజునకు రమణియై భారతవంశ[11]ప్రదీపకరం బగునపత్యంబులుం బడసె నాసత్యు లాశ్వినేయు లన నమరులకు వైద్యులై యనవద్యవిద్యాగరిమంబునం బెంపొందిరి బృందారకశిల్పియు ననల్పం బగుతపనతేజోరజఃపుంజంబున నజునకు నప్రతిమానవిమానంబును దానవధ్వంసికిఁ బ్రశంసనీయవిక్రమం బగుచక్రంబును ఫాలలోచనునకు నాభీలం బగుశూలంబును రచియించె నిట్లు కీర్తితంబైన. 194

క. ఈదేవజన్మకథ న,త్యాదరమున వినినఁ బ్రీతులై చదివిన స
మ్మోదంబున వ్రాసిన ల,క్ష్మీదీర్ఘాయువులు సుతసమృద్ధియుఁ గలుగున్. 195

క. అని జనమేజయవిభునకు, మునివైశంపాయనుండు మును పరిపాటిన్
వినుపించినకథ యంతయు, ననుపమచారిత్ర యన్నమాంబాపుత్త్రా. 196

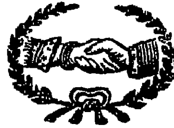
1. మిల నొప్పం జేయ. 2. ద్రచ్చె. 3. సుఱవు. 4. శాంతి. 5. నది. 6. దస్రులం. 7. జేతో. 8. భొందికాంతయు నిజేశుఁ. 9. నధిష్ఠించి. 10. నయ్యమున. 11. ప్రదీపకులగు.

శా. లక్ష్మీలాభ[1]విధాయినిర్మలగుణాలాపైకధర్మా యశో
లక్ష్మీకల్పితలోకలోలుపవధూలభ్యావలోకా సమ
స్తస్త్రీభోగఫలాత్మభాగ్యవిలసత్సౌభాగ్యయోగ్యా మహా
సూక్ష్మోపాయహృతాన్యభూపవిభవా శూరత్వశక్త్రోద్భవా. 197

క. సకలద్వీపాంతరర, త్నకలాపనిరంతరార్చ[2]నాకలనారం
భకకురుమలూరిపురనా, యకమల్లచమూవరేణ్యహరినిషేవ్యా. 198

మాలిని. బహుళహయగజేంద్రస్ఫారసేనాసహస్ర
ప్రహతకటకరాష్ట్రభ్రష్టవిద్విష్టసంప
ద్గ్రహణపరమధన్యోదగ్రధాటీభటశ్రీ
మహితజయవిజృంభా మంజురాజోపలంభా. 199

గద్యము. ఇది శ్రీశంకరస్వామిసంయమీశ్వరచరణసరోరుహధ్యానానందసౌందర్య
ధుర్య శ్రీసూర్య సుకవిసంభవ శంభుదాసలక్షణాభిధేయ యెఱ్ఱయ నామధేయ
ప్రణీతంబైన శ్రీహరివంశంబునఁ బూర్వభాగంబునఁ బ్రథమాశ్వాసము. 200

1 విధానధర్మగుణ కళ్యాణైక. 2. నసుకవిజనరం, జకముకుళశ్రీయనాయక.

శ్రీ ర స్తు.

హ రి వం శ ము

పూర్వభాగము - ద్వితీయాశ్వాసము

లీలాలక్షణని

త్యాలంకృతధామ పూరితాశ్రితకామా

కేళీసుఖసుత్రామా

భూలోకసహస్రధామ ప్రోలయవేమా. 1

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు వైశంపాయనుండు వైవ స్వతుజన్మం బెఱింగించి మఱియు జనమేజయున కి ట్లనియె. 2

క. వైవస్వతమనువునకు ధ, రావర తొమ్మండ్రు సుతులు ప్రభవించిరి బా హావిజితలోకు లధిక, శ్రీవిలసితు లమ్మహాత్ము చిత్తం బలరన్. 3

వ. ఇక్ష్వాకుండు నాభాగుండును ధృష్టుండును శర్యాతియును నరిష్యుండును బ్రాంశువును నరిష్యండును గరూషుండును బృషధ్రుండు నను పేళ్లం గలవీరలు వీరలు జనించిరి వీరు జనియింపకమున్న యమ్మనువు పుత్త్రకామేష్టి చేసి యందు మిత్త్రావరుణు లను దేవతల నుద్దేశించి యొక్కయాహుతి వేల్చిన నయ్యగ్నియందు భవ్యరూపాభి రామయు దివ్యాంబరాభరణభాసితయు నగుకన్య యుదయించినం దజ్జనకుం డిల యనునామం బొనరించి యిందు రమ్మని వాత్సల్యం బెసంగం బిల్చిన నయ్యతివ యతనిం జూచి. 4

క. చిరపుణ్య యేను మిత్త్రా, వరుణులయంశమున [1]సంభవము నొందితి న ప్పరమతపస్విలపాలికి, నరిగెద నిది ధర్మ మర్థ మయినది నాకున్. 5

సీ. అని యాక్షణంబ తా నట సని వారలం గని కేలు మొగిడించి వినత యగుచు నిలిచి మీయంశంబువలన నేం బుట్టితి ననుం బంపుం డెయ్యది పనులు మీకు ననుటయు మిత్త్రుండు నవ్వరుణుండును దరుణి నీ వెంతయు ధర్మశీల వీబుద్ధి యీసత్య మీవినీతత కన్య లెవ్వారలకుం గల దివ్విధంబు

తే. మెచ్చు గావించె మామది [2]మచ్చికంటి

మాకుం గూంతురవై తింక మనుకులంబు

1. సంభవంబొందితి. 2. మచ్చికంటి.

వెలయఁ జేయుపుత్త్రుఁడవు గా వలయుఁ జువ్వె
యపుడు సుద్యుమ్నుఁ డను నామ మమరు నీకు. 6

వ. అట్టిపురుషత్వంబునందుఁ బరమధర్మపరతయు [1]లోకప్రియకారితయు సర్వసమర్చనీయతయు [2]నిన్ను నధికయశోవిజృంభితుం గావించు నవ్వైవస్వతమనువుం గాన నరుగు మని పనిచిన మగిడి చనునప్పు డమ్మార్గంబున. 7

తే. సోమనందనుఁ డత్యంతసుందరుండు, బుధుఁడు గామించి పొందె నప్పువ్వుఁబోఁడి
నైలుఁ డనఁగఁ బురూరవుం డపుడు జనన, మొందె నమృతాంశువంశకరోదయుండు.

క. ఇల పదపడి సుద్యుమ్నత, వెలిఁగి మహారాజ్యవిభవవిభ్రాజితతో
నిల యేలె ధర్మనీతి, స్ఖలన మొకింతయును లేక కడు దీర్ఘముగన్. 9

వ. ఆసుద్యుమ్నునకు నుత్కలుండును వినతాశ్వుండును గయుండును ననువారు పుట్టి రందు నుత్కలుం డుత్తరవిషయంబునకుఁ బతియయ్యె వినతాశ్వుండు పశ్చిమధరణీపాలనంబు పరిగ్రహించె గయుండు గయాభూమి యగుపూర్వదిగ్భాగం బేలె వైవస్వతమనువు మనుజలోకంబున దండనీతి ప్రవర్తించి మార్తాండలోకంబున కరిగినపిదప నిక్ష్వాకుండు మధ్యమదేశంబు శాసించె నాసుద్యుమ్నుండు వసిష్ఠానుమతంబునఁ బ్రతిష్ఠానపురంబునం బ్రతిష్ఠితుండై యుండి. 10

క. తనవనితాదశఁ గాంచిన, తనయునకుఁ బురూరవునకుఁ దత్పురసామ్రా
జ్యనిరూఢి యొసఁగి మోదం, బునఁ దప మొనరింప విపినభూమికిఁ జనియెన్. 11

వ. ఇక్ష్వాకువెనుక [3]వారైన మనుపుత్త్రు లెనమండ్రయందును. 12

సీ. వినుమరిష్యంతికి జనియించెఁ బుత్త్రశతంబు నాభాగుఁడు తనయు నొకని
నంబరీషుం గాంచె ననఘ ధృష్ణునకు ధార్ష్ణికనాములై బహుక్షితిపవరులు
పుట్టిరి శర్యాతి [4]పుత్త్రుఁ డానర్తుఁ గన్నియ సుకన్యాఖ్యను నెమ్మిఁ గనియె
నయ్యింతి భార్గవచ్యవనుని కాదిలి భార్యయై సద్వృత్తిఁ బరగె నందు

తే. వీరుఁ డానర్తుఁ డానర్తవిషయమునఁ గు, శస్థలీనామనగరవాసమునఁ గరము
[5]ప్రీతి నుండంగ [6]సూనుఁడు [7]రేవతుఁ డనఁ, గలిగి నూర్వురుకొడుకులఁ గలుగఁ జేసె.

రైవతుఁడు రేవతిని బలరామున కిచ్చిన ప్రకారము

వ. [8]అందఱకు నగ్రజుం డైన రైవతుండు కకుద్మి యనుపేరు వెలయ విలసిల్లుచు నాత్మీయకన్యయైన రేవతిం దోడ్కొని తనసుచరితంబున సిద్ధంబైన సిద్ధపదగమనంబున బ్రహ్మలోకంబునకుం గార్యార్థి యై చని. 14

1. లోకోప. 2. నీతనువు నధికశృంగారంబు; నీకను నధికయశోవిభ్రమంబు. 3. వారగు. 4. పుత్త్రుఁ డానర్తుఁ డనువాని సుతనుకన్యాఖ్య నెమ్మిఁ, గనియె నయ్యింతి భార్గవునకు గాదిలి. 5. తృప్తి. 6. సూనుఁడై బుషభుఁ డనఁగ; సూనుఁడు రేవుఁ డనఁగ. 7. సంస్కృతహరివంశమునందు, 'రేవోనామమహాద్యుతిః, ఆనర్తవిషయశ్చాసీ త్పురీచాస్య కుశస్థలీ, రేవస్య రైవతః పుత్త్రః కకుద్మీనామధార్మికః.' ౧-౧౦-౩౩. 8. అందఱికి; అందున.

క. ఒక్కముహూర్తము [1]వనజజుఁ, డక్కడ గాంధర్వగోష్ఠియం దుండ భువిన్
వెక్కయుగము లిటఁ బోయిన, నక్కజముగఁ దాను నవ్వు డప్పరమేష్ఠిన్. 15

తే. కాంచి మగుడ నేతెంచుచో ఘనులువృష్ణి[2]భోజవంశజుల్ కృష్ణుండు రాజుగాఁగ
నాకుశస్థలి ద్వారక యనఁగఁ బరగు, దివ్యనగరిగాఁ జేసి వర్తిల్లుచుండ. 16

క. ఆతఁడు రేవతి నతివి, ఖ్యాతబలుం డైన బలున కాత్మేశ్వరిగాఁ
బ్రీతి నొసఁగి తపమునకై, గీతయశుం డరిగె మేరుగిరితటమునకున్. 17

సీ. ఆఁకలి నీరువట్టులఁత జరారోగములు కాలగుణములు మొదలుగాఁగ
దోషంబు లెవ్వియుఁ దోయజభవులోకమునఁ బ్రభవింపవు మనుజనాథ
కాన రైవతుఁడు దత్కన్యయు వికృతులఁ బొందరై రతఁ డటవోయి యుండ
నిట తత్సహోదరు లేకోనశతమును నుండఁ గుశస్థలి [3]నుగ్రులైన

తే. రాక్షసులు ద్రోచికొనుటయు రాజసూను, లఖిలదిశలఁ జెల్లాచెదరైరి భీతి
నాకకుద్మికి సుతులు లేరయిరి గాని, తక్కగలయందఱకును సంతతులు గలిగె.

వ. తత్కులసంభవులు సర్వదేశంబులను శర్యాతు లన మహాక్షత్రియపూజ్యులైరి నాభాగునికులంబు వా రన్నివర్ణంబులం గలిసి పోయి వరిష్టున కిద్దఱుకొడుకులు గలిగి వైశ్యత్వంబు నొందిరి కరూషతనూజులు కారూషు లన వేర్వేఱ వంశకరత్వంబు నొందిరి పృషధ్రుండు గురుహోమధేనువు వధియించి తదీయశాపంబున శూద్రభావంబు నొందె నిట్లు వైవస్వతమనునందను లెనమండ్రతెఱంగులుం దెలిపితి నందఱకు నగ్రజుం డైన యిక్ష్వాకుండు. 19

క. ఆనతులై మానవపతు, లానతి యాదలలఁ దాల్ప నఖిలోర్వియు స
త్త్వానందుం డగుచు నయో, ధ్యానగరము తనకు రాజధానిగ [4]నేలెన్. 20

క. అతనికిఁ బుత్త్రులు నూర్వురు, ప్రతాపవిభవైకనిధులు ప్రభవించిరి త
ద్వితతికి నాద్యుఁడు తేజో, యుతుఁడు వికుక్షి యను నాతఁ డుర్వీశవరా. 21

వ. శకునిప్రముఖు లయినతక్కనకొడుకులు పూర్వోత్తరాపరదేశంబులకు వేర్వేఱ శాసకులైరి వికుక్షియు జనకనియోగంబున నొక్కనాఁడు పితృకార్యార్థంబు శశమాంసంబు దేర నడవికిం జని బుభుక్షితుండై శశంబు భక్షించుటం జేసి శశాదుం డనుపేర వసిష్ఠువచనంబునఁ దండ్రిచేతఁ బరిత్యక్తుండై తత్పరోక్షంబున గురుండ యభిషేకింప నయోధ్యాపతి యయ్యె నతనికి. 22

క. జనియించెఁ గకుత్స్థుం డను, జనపతి [5]కాకుత్స్థభవ్యసంజ్ఞ నిజకులం
బునవారికెల్లఁ దేజో, జనకంబై బెరయఁ జిరయశశ్శ్రీయుతుఁ డై. 23

తే. విను మనేనుండనఁగ నుద్భవించె నాకకుత్స్థునకునయ్యనేనుండుకొడుకుఁబృథునిఁ
గనియె విష్టరాశ్వుండు తత్తనయుఁ డతని, కార్ద్రుఁ డుదయించె జనకసౌహార్దశాలి.

1. కమలజు 2. భోజవరులనుఁ గ్రా. 3. క్రూరులైన. 4. మెలఁగెన్. 5. కాకుత్స్థు లనఁగ.

వ. ఆర్ద్రునకు యువనాశ్వుండు జనియించె యువనాశ్వునకు శ్రావస్తుఁడుపుట్టి [1]శ్రావస్తి యనుపురంబు నిర్మించెఁ దత్తనూజుం డగుబృహదశ్వుండు కువలయాశ్వుం గనియె నతండు పుత్రపౌత్రశతవంతుండై నపిదప నాత్మీయవిభవంబు [2]తత్పుత్రుల కిచ్చి తపోవనంబున కరుగ నున్న [3]నుదంకుం డనుబ్రహ్మర్షి వచ్చి యిట్లనియె. 25

కువలయాశ్వుండు దుందుండను రాక్షసునిం జంపిన ప్రకారము

సీ. మధువనునసురకాత్మజుఁడుక్రూరుఁడుదుందుఁడనుదానవుఁడుమదీయాశ్రమంబు
చేరువ నంభోధితీరవాలుక బిలమునను నిద్రించి పెల్చునను నేఁట
నొకమాటునిడుదయూర్పుర్వంగమంటయుఁబొగలుఁబెంధూళితోనెగసినభము
గప్పు[4]నావనభూమి కంపంబుసప్తవాసరములు ఘోరమై పరగు నధిప

తే. యోర్వరాదు[5]మా కయ్యెడ నొక్కమాక, కాదుసర్వభూతములకుఁగరముబాధ
యట్లు గావున నవ్విబుధారిఁ దునిమి, వెండి చనుము తపంబు గావించుపనికి.

వ. అమ్మహాదైత్యు వధియింపం బూనువానికి నాత్మీయతేజంబున నాప్యాయనం బొసంగి జయంబు గావింతు నని నారాయణుండు నాతో నానతిచ్చె నీవు దక్క నెక్కటి వానిం బరిమార్ప నమరులయందును శక్తుం డు లేఁ డట్లు చేయు మనిన నన్నరేంద్రుండు. 27

క. విను శస్త్రన్యాసం బే, నొనర్చి తపమునకు దీక్ష నొందితి నింకన్
జనునే [6]క్రౌర్యంబు భవ, ద్వినియుక్తియుఁ జెడక యుండువిధ మొనరింతున్.28

వ. అని తదాజ్ఞాకరణంబునకుఁ బుత్రసమేతుం డగునాత్మజాతు నప్పగించి యప్పరమ తపస్విచేత ననుజ్ఞాతుండై యాతం డరిగెఁ గువలయాశ్వుండు నుదంకు మున్నిడుకొని కొడుకులతోడ ససైన్యంబుగా రక్కసుపై నడచె నప్పుడు. 29

ఉ. ఈతఁడు దుందునిం దునిమి యెల్లజగంబుల దుందుమారవి
ఖ్యాత[7]పదైకభాజనత నందెడు నంచు దివంబునన్ సుర
వ్రాతము వల్కుచుం గుసుమవర్షము దుందుభిసంప్రణాదమున్
బ్రీతి ఘటించుచుండె మునిబృందము సమ్మదమందె నెంతయున్. 30

క వారిజనాభునితేజం, బారాజోత్తమునియాత్మ యం [8]దొలయఁగ ఘో
రారిజయహేతుభూత, స్ఫారవికాసమయి యతనిభావం బలరెన్. 31

వ. అట్లరిగి యమ్మహాతేజుండు తనూజులం బనిచి సముద్రసికతాఖననంబు సేయించి తన్మధ్యసుప్తుం డగుదనుజుం గదల్చె నంత నమ్మహాసురనాసానేత్రవదనంబులఁ వెలువడి యుదీర్ణదహనజ్వాలాజాలంబు భూపాలపుత్రులు ముప్పురిఁ దక్క ననేక సహస్రంబుల భస్మీకరించి విస్మయావహంబై కదియ నతండు తనయోగవిద్య వలన నప్రమేయంబగుతోయంబు నుత్పాదించి యాకృశానుం బ్రశమితుం జేసి

1 శ్రాబస్తి. 2 తద్వంశంబున నునిచి. 3 నుత్తంకుం. 4 (గానన. 5 మాకయ్యెడు నొప్పుమాత్ర. 6 కార్యంబు. 7 విఖ్యాక. 8 దలియఁగ.

పైశామహాం బగునస్త్రంబునం బగతుం బడవైచి తదీయ కాయం బుదంకునకుం జూపి సమ్మోదం బాపాదించిన నమ్మహాతపస్సిద్ధుండు. 32

చ. నృపునకుఁ బ్రాజ్యరాజ్యపదనిత్యతయుం సుకృతైకబుద్ధియుం
రిపుజయలక్ష్మియుం శుభగరిష్ఠముగాఁ దుది దివ్యవైభవా
భ్యుపగమము న్వరంబులుగ నొప్పెసఁగం గృపసేసి సంగర
క్షుపితసుతాళి కక్షయసుఖం బగునాకము నిచ్చె నచ్చటన్. 33

వ. కువలయాశ్వుండును మునీంద్రు వీడ్కొని పురంబున కరుగుదెంచెఁ దత్పుత్రులు మువ్వురయందును బెద్దవాఁడగు దృఢాశ్వుండు వంశకరుం డయ్యె నతనికి హర్యశ్వుండు నాతనికిఁ గుంభుండు నమ్మహీపతికి సంహితాశ్వుండును బుట్టి రన్నరపతి యకృతాశ్వుండును గృతాశ్వుండు నన నిద్దఱం గాంచె నకృతాశ్వునకుఁ బ్రసేనజిత్తును బ్రసేనజిత్తునకు యువనాశ్వుండును యువనాశ్వునకు మాంధాతయు నుద్భవించిరి.

సీ. శశిబిందుఁ డను జనేశ్వరు పదికోటుల కొడుకులకును బెద్ద గుణనిధాన
మగు బిందుమతి భార్య యయ్యె నయ్యువనాశ్వసుతున కమ్మాంధాత శూరవర్యుఁ
డుదయార్కనిభ తేజుఁ డుదయాస్తశైలపర్యంతభూచక్ర మత్యంతమహిమ
నేలి తనూజుల నిరువురఁ బురుకుత్సు ముచికుందుఁ గనియెఁ బ్రమోదలీల

తే. నందుఁ బురుకుత్సుఁడిందుజయైనతటిని, యాలుగాఁ గాంచెఁ ద్రసదశ్వునవ్విభుండు
పుత్రుసంభూతనాము సంభూతుఁ జేసెఁ, దత్తనూజుఁడు పరఁగెఁ ద్రిధన్వుఁ డనఁగ.

వ. అత్రిధన్వునకు సూర్యారుణుండు పుట్టి యుత్తరకోసలంబులు శాసించుచు సత్యవ్రతుం డనుసుతునిం గనిన నక్కుమారుండు కృతదారపరిగ్రహుండై యంత నిలువక. 36

తే. [1]వరుఁడొకఁడు పెండ్లియైనయబ్బాలఁ దాను, బాల్యమున నీసుననుఁ జెల్లుబడిని బుచ్చు
కొనిన నవ్విధం బెఱిఁగి తజ్జనకుఁ డలిగి, తిట్టి వెడలిపొమ్మనుడుఁ బార్థివసుతుండు.

క. ఎక్కడి కేఁగుదు ననినన్, గుక్కలఁ జంపితినుజనులఁ గూడి తిరుగు నీ
దిక్కునఁ బుత్రుఁ డనుమమత, నెక్కొన దేమియును నాకు నిజము దురాత్మా.

చ. అనుటయుఁ దండ్రి వాక్యమున నాతఁడు వెల్వడిపోయెఁ బట్టణం
బనఘ పురోహితుం డయినయట్టి వసిష్ఠుఁడు నూరకుండెఁ బు
త్రుని నటు పాఱవైచి నిజధుర్యతయంతయు నుజ్జగించి కా
ననమున కేఁగె భూవిభుఁ డనాథతఁ గుందె ధరిత్రి యంతయున్. 39

వ. అయ్యధర్మంబువలనఁ దద్విషయంబునఁ బండ్రెండేండ్లు పర్జన్యుండు వర్షింపక నిలిచె నమ్మెయిం గలఁగురాష్ట్రంబును బురంబును నంతఃపురంబును శాసించి

1. పొరుఁ డొక్కండు పెండ్లైన బాల (పూ. ము.) యైన నబ్బాల. 2. నుండె.

విశ్వసనీయం బగు ప్రభుత్వంబు [1]పెంపొనర వసిష్ఠుండు గరిష్ఠం బగువాజ్ఞాబలం
బున రక్షించుచుండ నటమున్న. 40

సీ. తనకుటుంబంబును దద్దేశమునఁ బెట్టి వినుము విశ్వామిత్రమునివరుండు
సాగ[2]రోపాంతికస్థలిఁ దీవ్రతపమున వర్తింప నప్పెనువఱపునందుఁ
గూడులే కాతనిచేడియ మువ్వురుకొడుకులలోపల నడిమివాని
మెడఁ ద్రాడువోసి యమ్మెద నూఱుగోవుల కెవ్వరేఁ గొనుఁ డనునెడ నెఱింగి
తే. కరుణ సత్యవ్రతుం డిది గాదు గూడ, దేన ప్రోచెద నిందఱ నిదినిజంబు
విడువు మని గళబంధంబు విడిచె వాని, కయ్యె గాలవుఁ డనునామ మవ్విధముగ.

వ. ఆరాజపుత్త్రుండు విశ్వామిత్త్రునివాఁ డయ్యెడుకొఱకును గృపావశంబునను
విప్రకుటుంబ[3]పోషణంబు పుణ్యం బను బుద్ధివలనను [4]నిరతంబును మృగమహిష
వరాహాదివన్యసత్త్వంబుల నబ్బినవానిం జంపి తెచ్చి కౌశికకళత్త్రపుత్త్రసముద
యంబున కొసంగుచు నడియ మహనీయం బగు యజనంబుగా సంకల్పించి ద్వాదశ
[5]వార్షిక యగు మానసదీక్ష వహించి పితృవాక్యకరణంబును దప్పకుండ నడపిన
వాఁడై వర్తిల్లె నవ్వర్తనంబున. 42

క. తనుఁ దొరఁగు తండ్రినుడుపడఁ, మునివరుఁ డని యతనిచిత్తమున నేప్రొద్దుం
బెనుపగు కోపంబు వసి, ష్ఠునిదిక్కునఁ గలిగె నొక్కచో నట్టితఱిన్. 43

వ. అక్కుమారుఁ డెక్కడఁ దిరిగియు మాంసంబు గానక కామదోహిని యగు వసిష్ఠు
హోమధేనువుం గని. 44

తే. ఆఁకటను నీరువట్టున నగ్గలంపు, డప్పిఁ బులుగు[6]ను నొకచోటఁ జొప్పడమిని
దొంటిపగను నెట్టనకిరాతుండపోలెఁ, జంపి యగ్గోవు[7]రక్తమాంసములు గొనియె.

సత్యవ్రతుండను రాజు వసిష్ఠవచనంబుఁ ద్రిశంకుండైన ప్రకారము

వ. అది యెఱింగి వసిష్ఠుండు గనలి యోరీ నీవు తండ్రిచిత్తంబునకు రామియు గురు
దోగ్ధ్రీవధంబును నప్రోక్షితమాంసోపయోగంబు ననుమూఁడు తెఱంగుల హృద
యశంకువులు గావించితి గావునత్రిశంకుండ వైతి నిన్నే మిసేయ నేర్తుం బొమ్మనియె
నిట్లు సత్యవ్రతుండు గురువాక్యంబునఁ ద్రిశంకుం డన నెందును వినంబడియెనంత.

తే. కఱవు [8]దీఱెను నాలిని గన్న ప్రజల, వెదకి కొని వచ్చి కౌశికుం డుదితమహిమ
నానరేంద్రునందను [9]చేత కాత్తలోన, నగ్గలము మెచ్చి వరమిత్తు నడుగు మనిన.

క. తనకుఁ గ్రతుదీక్ష నుపద, ర్శన మొనరింపు మని వేఁడె సత్యవ్రతుఁ డ
మ్మునిసింహుఁడు నొడఁబడియెఁ ద, దనురూపద్రవ్యసంచయంబులు గూర్పన్. 48

1. పెంపున నొంపారవసిష్ఠుని యాజ్ఞాబలంబున వర్తిల్లె నయ్యఖిలంబును సురక్షితంబయ్యె.
2. రానూపశ. 3. పోషణంబు. 4. నిత్యంబును. 5. వర్షి. 6. మృగంబులు; మృగంబొండు.
7. మేనిమాంసంబు. 8. దేలిన; దేరిన. 9. నేగి.

వ. సర్వగీర్వాణవరిష్ఠులు వసిష్ఠుండునుం జూచుచుండ నతనిం బూజ్యరాజ్యాభిషేక పూర్వకంబుగా నఖర్వగర్వోత్తేజం బగు యాజనంబునం బూజనార్హునిం జేసి శరీరంబుతోడన దివంబునకుం బుచ్చె నట్టి సత్యవ్రతుభార్య కేకయకన్య సత్యవ్రత యనునది హరిశ్చంద్రునిం గనియె నమ్మనుజేంద్రచంద్రుండు. 49

మత్తకోకిల. తేజ మొప్పఁగ విస్ఫురద్భుజదీప్త[1]కేళికృపాణిచే
రాజవంశసమాజ మెల్లఁ బరా[2]జయంబున [3]మ్రగ్గఁగా
రాజసూయము సేసి సర్వధరాజనంబులఁ బ్రోచి [4]స
మ్రాజనం బెనుపొందె నిందు విరాజి[5]తామలకీర్తులన్. 50

క. అతనికి లోహితుఁ డనియెడి, సుతుఁ డుద్భవ మయ్యె వృకుఁడు సుతుఁ డాధరణీ
పతికి వృకసుతుఁడు బాహుఁడు, శ్రుతవంతుం డయ్యెఁ గామసుఖసక్తిమెయిన్.

వ. [6]రాజ్యానుసంధానం బేమఱి యుండ నయ్యవసరమున హైహయులు శకయవనకాంభోజ[7]పారదోపప్లవులం గూర్చుకొని యతనిపై నడతెంచి రాజ్యంబుగొనుటయు.

ఉ. బాహుబలంబు మోఘముగ భామిను లిద్దఱుఁ దోడరా వెస
న్బాహుఁడు వోయి ఘోర[8]విపినంబులు దూఱి యడంగి యుండి దుః
ఖాహతచిత్తుఁడై యచటఁ బ్రాణవియోగము నొందె నంతఁ ద
ద్గేహిని [9]పారగర్భవతి తీవ్రపుశోకము సైఁపఁజాలమిన్. 53

క. పతితోడ నగ్నిసొర ను, ద్యత యగుటయుఁ జూచి యప్పు డనుకంపాళం
పితమతియై భార్గవకుల, పతి యౌర్వుఁడు సావు మాన్చి బంధుఁడ పోలెన్. 54

వ. నిజాశ్రమంబున నిడుకొని రక్షింప నట తొల్లి సవతి సూపోపక చూలు సెడుటకై పెట్టిన బెట్టిదంపుగరళంబు తనయుదరంబునన యుండ నయ్యువిద ప్రసూతయయ్యె నవ్విధంబు తనదివ్యభావంబున నెఱుంగుం గావున [10]నమ్మునిదేవుం డట్లు జనియించినకొడుకునకు గరంబుతోడన గర్భంబున నునికిం జేసి సగరుం డను నామం [11]బాచరించి. 55

క. క్రమవర్ధితుఁ డగుబాలుని, సమస్తవేదముల వివిధశాస్త్రములఁ బరి
శ్రమశాలిఁ జేసి రిపుని, క్రమ[12]మర్దనచండిమాగ్నికాండం బొసఁగెన్. 56

శా. ఆదివ్యాస్త్రము పేర్మిఁ జేసి [13]పటుబాహాశక్తి [14]నుద్రిక్తుఁడై
యాదుర్వారబలుండు క్రోధమతి [15]వశ్యంబై చనన్ హైహయ
చ్ఛేదక్రీడ యొనర్చి వెండి వరుసం జెండాడెఁ [16]దన్మిత్రులం
చాదిం దండ్రికిఁ గీడుచేసిన యనేకామిత్రధాత్రీశులన్. 57

1. క్లప్త; లుప్త. 2. క్రమంబున. 3. మ్రంగఁగా. 4. సాంమ్రాజతం. 5. తంబగు. 6. రాజ్యసంధానం బమరియుండ. 7. పారదపహ్లవులం. 8. గహనంబులు. 9. చారు. 10. నమ్మునీంద్రుం. 11. బొనరించి. 12. విదుఁడుగనస్త్రమగ్నికాంతం. 13. తన. 14. యుద్రిక్తమై. 15. ధైర్య; ధన్య. 16. దన్మిత్రులన్ ఆదిన్.

వ. ఇవ్విధంబునఁ బగ నిశ్శేషంబు గావింపం బ్రతినసేసి కల్పాంతరౌద్రుం డగు
రుద్రుండు భూతజాతంబు బారిసమరుభంగిఁ గసిమసంగి శకయవనకాంభోజ
పారదపహ్లవులం బొడిసేయ వారు దెరలి యాసగరగురుం డగు వసిష్ఠమహాముని
శరణంబు సొచ్చి యభయంబు వేఁడిన. 58

క. ధీరుఁ డొకతీరు తోడను, వారలఁ జేకొని కకుత్స్థవంశవరేణ్యుల్
వారించిన నతఁడును విని, ప్రారంభము గురునిపంపుఁ బరికించి తగన్. 59

వ. అవ్విరోధులం బరిభవించి విడుచుటయు చంపుట యగు నని తలంచి శకులశిరంబులు
గొఱిగి ముఖరోమచయంబులు నిలిపి యవనకాంభోజుల మస్తకంబులు
సర్వముండితంబులు సేసి పారదుల ముక్తకేశులం గావించి పహ్లవుల ననవర
తశ్మశ్రుధారులుగాఁ బనిచి తత్సంబంధు లగుకోలిసర్పుల మాహిషకుల దార్వులఁ
[1]జోళులం దాదృశులుగా నాజ్ఞాపించె వీరెల్లం దొల్లి యుత్తమక్షత్త్రియు
లా రాజశ్రేష్ఠుండు వసిష్ఠవచనంబున నిట్లు తదీయ ధర్మధ్వంసం బొనర్పుట నది
మొదలు వేదాధ్యయనయజనప్రముఖంబులకు బాహ్యులై మ్లేచ్ఛులం గలసిరి
తదనంతరంబ. 60

సీ. ఔర్వునివరమున నాత్మీయభార్యల [2]నొకతెకుఁ దుంబీఫలోదరమున
నఱువదివేవు రుద్యతతేజులును మఱియొక్కతె కాత్మజుం డొక్కరుండ
పంచజనుఁ డనంగఁ బరగి యన్వయకరుఁ డగువాఁడు కలుగుట నన్నరేంద్రుఁ
డఖిలదిక్కులు ప్రతాపాఢ్యుఁడై సాధించి తను ధర్మవిజ[3]యి యీతఁడ యనంగ
తే. నతుల[4]కీర్తి నున్నతి గని యశ్వమేధ, దీక్షఁ గైకొని యశ్వంబుఁ ద్రిప్పి తేరఁ
బనిచె నందఱఁ గొడుకుల వినుము వారు, వీరులై యవ్విధంబు గావించుచుండ.

వ. ప్రాగ్దక్షిణజలధితీరంబున నత్తురంగంబు నింద్రుం డపహరించి రసాతలంబున
డాఁచుటయు. 62

తే. తండ్రిపనుపున నందఱు ధరణియెల్లఁ, దిరిగి రాఁ ద్రవ్వి డిగిపోయి యురగభూమి
నాదిపురుషు నవ్విష్ణుని యపరమూర్తిఁ, గనిరి సంవర్తమార్తాండకపిలుఁ గపిలు.

వ. తత్సమీపంబునన యధ్వరహయంబు గాంచి కలుషించి. 64

క. అవినీతులై యెఱుంగక, యవనీశ్వరసుతులు [5]చోరు డశ్వహరుఁడు వీఁ
డవుఁ జంపుఁడు ద్రుంగుఁ డనుచుఁ, గవిసి పొదివి రసురలట్ల కఠినస్ఫూర్తిన్. 65

సగరపుత్త్రులు కపిలు కోపాగ్నిచేత భస్మీభూతు లగుట

వ. అట్టియవజ్ఞత సైరింపక యమ్మహానుభావుండు. 66

క. ఎఱమంట లుమియుచూడ్కుల, జూఱుచుఁ జూచుటయు నపుడ చోద్యంబుగ నం
దఱు దగ్ధదేహులై రూ, పఱి తఱుచుగ భస్మరాసులయిరి నరేంద్రా. 67

1 జోళకేరళులం దాదృశులనగా; ధాత్రీశుల. 2. నొకరికి. 3. యుఁడీ. 4. కాంతి. 5. పాఱు, పూరి—5

వ. ఇట్లు బర్హికేతు సుకేతు శూర పంచజను లనునలువురు దక్క నఖిలసుతసముద యంబు పొలిసిన నవ్విధం బెఱింగి సగరుండు సనుదెంచి యమ్మునిదేవుం [1]దెల చినం బ్రీతుండై యతం డారాజునకుం గీర్తిస్వర్గంబు లక్షయంబులుగా నొసంగి సముద్రుం బుత్రుంగా నిచ్చె సరిత్పతియు సాగరుండై సగరునకుం బ్రణామంబు సేసి యశ్వమేధీయం బగునశ్వంబు సమర్పించినం గైకొని వచ్చి క్రమంబున. 68

క. రాజన్యమౌళిమణి నీ, రాజనరాజితపదాబ్జగమ్యుం డగునా
రాజొనరించెను దివిజస, మాజ మలర నశ్వమేధయాగశతంబున్. 69

వ. అమ్మహాబాహుండు నిజబాహుబలంబునఁ బాలించినపురంబుకోలఁది యఱువది వేలని విందు మట్టి సగరునకుం బుత్రుం డైనపంచజనునకు నంశుమంతుండు పుట్టె [2]నతనికి ఖట్వాంగుం డతనికి దిలీపుఁడుం బుట్టె నాదిలీపమహీపతికి భగీరథుండు జని యించి యేకరథంబునన వసుంధరయంతయు జయించి సార్వభౌమపదంబునొందె.

చ. గిరిశజటాటవీనియతఖేలనలోలతరంగయై సురా
సురనరసేవనీయజలశోభితయై యసమానపావన
స్థిరమహిమాఢ్యయై పరగుదేవతరంగిణిఁ దెచ్చి యుర్విపైఁ
బరపి నిజప్రసూత యనుప్రస్తుతి నొందఁగఁజేసె నెల్లెడన్. 71

తే. ఆభగీరథజనపతి యనఘుఁ గాంచె, శ్రుతుఁడు నాఁగఁ ద్రిలోకవిశ్రుతుని సుతుని
నతఁడు గనియె నాభాగుఁ బుణ్యైకభాగు, నంబరీషుండు నిర్దోషుఁ డతనిపట్టి. 72

సీ. ఆయంబరీషున కఖిలాన్వయప్రదీపుఁడు సింధుద్వీపుఁడు పుట్టె నధిప
యనపాయుఁ డగు[3]నయుతాయువు తత్పుత్రుఁ డారాజు నలసఖు నక్షహృదయ
విద్యా[4]విదునిఁ గాంచె వినయపూర్ణుని ఋతపర్ణునిఁ గల్మాషపాదు నతఁడు
గనియె నాతఁడు సర్వకర్మునిఁ బుట్టించె ననరణ్యభూపతి యతనిసుతుఁడు

తే. తత్తనూజుఁడు నిఘ్నుఁ డాతనికి సూను, లిద్ద అనమిత్రరఘువు లుదీర్ణతేజు
లందుఁ బెద్దవాఁ డడవికి నరిగెఁ దపము, సేయ రెండవువాఁడు శాసించె నుర్వి.

క. భూమి[5]సమున్నతుఁ డగునా, భూమీశుఁడు గాంచెఁ బుత్రుఁ బుణ్యచరిత్రుం
రామప్రపితామహు ను, ద్దామబలు దిలీపుఁ గ్రతుశతప్రవిధాయిన్. 74

క. విఘటితరిపుదర్పోదయుఁ, డఘువిరహితుఁ డాదిలీపుఁ డాత్మజుఁ బడసెన్
రఘు [6]ననఘుని భువనవన, ప్రఘణోజ్జ్వలరత్నదీపభాస్వరతేజున్. 75

మ. అజుఁ డారాజతనూజుఁ డూర్జితవివేకాలోకవిస్ఫూర్తి[7]యం
దజుఁ డాభూపతికిం దనూభవుఁడు నిత్యౌదార్యసత్యక్షమా
భజనోద్యన్మతి పఙ్క్తి పఙ్క్తిరథభూపాలుండు భూపాలక
వ్రజగోపాలకకేళితత్పరభుజవ్యాపారభవ్యుం డనిన్. 76

1. దలంచినం. 2. నతఁడు ఖట్వాంగదిలీపుంగనియె నా. 3. అయుతాజిత్ - అనిమూలము. 4. విధుని. 5. సమన్వితుఁ. 6. నలఘుభువనభరణ. 7. మద్యుజు.

చ. అతనికి నగ్రనందనుఁడు హారిపితృప్రియకారి దారుణ
వ్రతవహనైక సంపదభిరాముఁడు రాముఁడు భూమికన్యకా
స్మితయుతవీక్షణప్రసరసిద్ధమనోరథుఁ డిద్ధ[1]చాపుఁ డు
ద్ధతదశకంధరోన్మథనదర్పధురంధరుఁ డివ్వసుంధరన్. 77

క. ఆరామున కనుపమధర్మారాముఁడు కుశుఁడు పుట్టె నతిథి యను మహా
వీరుఁడు జనించెఁ గుశునకు, నారాజోత్తముఁడు నిషధుఁ డనుసుతుఁ గాంచెన్.

వ. ఆనిషధునకు నలుండు జన్మించె వినుము రఘుకులజాతుండై నయన్నలుండును వీరసేనసంభవుం డగునలుండునుంగా నుర్వీశ్వరులలోనం బ్రసిద్ధులిద్దఱు నలులింతియ యట్టినలునకు నభుండునుఁ నభునకు బుండరీకుండును బుండరీకునకు క్షేమధన్వుండును క్షేమధన్వునకు దేవానీకుండును దేవానీకునకు [2]నహీనగుండును నహీనగునకు సుధన్వుండును బ్రభవించింది వైవస్వతమనుప్రసూతి యైన యిక్ష్వాకువంశంబు. 79

చ. త్రిభువనదీపమై వెలుఁగు దేవుఁడు భానునియన్వయంబు భ
క్తిభరితబుద్ధియై వినినఁ గీర్తనసేసినఁ బాయుఁ దీవ్రపా
పభయము శిష్టసంపదయు భవ్యయశంబును బొందు నెందుదు
ర్లభ మనఁ గల్గు దివ్యపదలక్ష్మియుఁ జేకుఱు మర్త్యకోటికిన్. 80

వ. అనిన విని జనమేజయుండు మునీంద్రా సూర్యదేవుండు పితృగణంబులకుఁ బ్రభుం డని విందుము పితృగణంబు లనువా రెవ్వరు [3]తత్సమారాధనంబున నయ్యెడిఫలం బెట్టిది యెఱింగింప వలయు ననిన వైశంపాయనుం డిట్లనియె నీ వడిగిన పితృకల్పంబు మార్కండేయుండు సనత్కుమారువలన విని పిదప భీష్ముం డడుగ వివరించె నాగాంగేయుండు కౌంతేయాగ్రజునకు శరతల్పశాయియై యుండి చెప్పినయది యప్పరిపాటిన యుపన్యసించెద. 81

జనమేజయునకు వైశంపాయనుఁడు పితృదేవల తెఱఁ గెఱిఁగించుట

క. విను ధర్మనందనుఁడు భీష్మున కిట్లనుఁ బితృగణంబు [4]మునిసురతతిచే
తనుఁ బూజ గొనఁగఁ జాలిన, దని పెద్దలు సెప్ప విందు మనఘవివేకా. 82

చ. తమతమకర్మముల్ దిగువఁ దప్పకపోదురు వేఱువేఱ లో
కములకుఁ దండ్రి తాత లనఁగాఁ గలపెద్దలు పుత్రు లిచ్చుటఁ
గొమరుగఁ బెట్టుపిండములు గుడ్చుట యెట్లొడఁగూడు వారికే
క్రమమునఁ దత్ఫలంబు నొసఁగంగ [5]సమర్థులు వారు కర్తకున్. 83

ఆ. [6]ఇట్లు గాక పితరు లెవ్వరేఁ గొందఱు, గలరొ యివ్విధంబు గరము చోద్య
మెఱుఁగవలయుఁ దెలుపవే యన్న నిట్లని, చెప్పె నతని కవ్విశేషవిదుఁడు. 84

1. సంపదు. 2. అహస్వతుఁడు. 3. తత్సమారాధన. 4. సురసంతతిచే. 5. లవారలు. 6. అట్లుగాక పితరు లన వేఱఁ గొందఱు.

సీ. అనఘ మాతండ్రి శంతనుఁడు లోకాంతరంబున కేఁగినను నేను వినయ మొప్ప
నౌర్ధ్వదైహికములయందుఁ బ్రశస్తిమై నెసఁగుపిండము దగ నిడ దొడంగఁ
గంకణకేయూరకమనీయమును నరుణాంగుళీదళమును నైన హస్త
ముర్వి భేదించి సముత్థితం బగుటయుఁ గని యన్నరేంద్రు నికరముగాఁగ
ఆ. నిశ్చయించి యధికనిపుణంబుగా విచా, రించి శాస్త్రనియమరీతి [1]యొకఁడు
నాదరించి భువిఁ గుశాస్తరణంబు సే, సితిని [2]శాస్త్రవిధిఁ బ్రసిద్ధబుద్ధి. 85
వ అవ్విశిష్టకర్మంబునకుం బ్రీతుండై మాతండ్రి నిజరూపంబుతో నిలిచి నాకిట్లనియె.
చ. అనుపమధర్మవేదివి మహాపురుషుండవు నీవు వేదవా
క్యనియతి పాటిగా నిలిపి తాత్మభవన్మతిచొప్పెఱుంగఁ గో
రి [3]నిరుపమంపుఁగేలు ప్రసరించితిఁ బుత్రులఁ గన్నపుణ్యకీ
ర్తనులకు నెక్కుడై నెగడుధన్యత నొందితి నేఁడు నందనా. 87
క. విను రాజులెట్టిధర్మము, గొనియాడుదు రట్లు నడుచు గుఱిగొని ధాత్రీ
జనము భవన్మత మింకిట, వినుతింపక యున్నె సకలవిద్వత్తతియున్. 88
వ. కావున వరం బిచ్చెద సకలప్రాణిసంహర్త యగుమృత్యువు నీచెప్పినట్ల చేయం గలయది యింకను నీకెయ్యది యభిమతం బనిన నతనికి నభివాదనంబు సేసి నీ ప్రసాదంబున నాకు సర్వంబును సంపన్నం బ యిదియొక్కటి యానతీవలయు నని నీవు నన్నడిగినయర్థంబ యడిగిన నమ్మహామతి యవ్విధం బభినందించి యిట్లనియె.
తే. ఆదిసర్గసముద్భవు లమరులకును, బూజనీయులు పితరులు పుణ్యమూర్తు
లనఘ దివమునఁ దేజోమయంబులైన, దేహముల నొప్పుదురు సిద్ధదివ్యబలులు.
క. మము గుఱిచి నామగోత్ర, క్రమమున మీ రర్చసేయఁగా నే మేలో
కమునం దున్నను మా క, య్యమితకృపానిధు లొనస్తు రానందంబున్. 91
వ. ఇది సంక్షేపరూపంబునం జెప్పితి వీఁడె మార్కండేయుండు నీచేత నేఁడు నిమంత్రితుండై యస్మదనుగ్రహంబు చేసి యున్నవాఁ డిమ్మునీంద్రుండు నిఖిలార్థవేది యితని నడుగుము కాను బితృభక్తుండు పైతృకవిధివిశేషంబులు వివరించు నని యానతిచ్చి యంతర్హితుం డయ్యె నంత నేను వినయంబునం బూర్వ [4]ప్రశంసనం బొనర్చిన నప్పరమతపస్వి యిట్లనియె. 92
సీ. విను పితృపూజనం బొనరించి తత్ప్రసాదంబున నేను మోదంబు నెరయ
దీర్ఘాయువును [5]యశోదీప్తతయును గాంచి పరగుదు నిట్లుండి బహుసహస్ర
యుగకాల మేఁగుటయును మేరుతటమునఁ బ్రకటితనిష్ఠఁ దపంబు సేయ
నొకనాఁడు భానుబింబోజ్జ్వలం బగువిమానము నాకుఁ జేరువ నభమునందుఁ
తే. [6]దోఁచునంగుష్ఠమాత్రగాత్రుని నుదగ్ర, తేజు నగ్నియం దగ్ని ప్రదీప్యమాన
మగుతెఱంగున నొప్పారి యందు వెలుఁగుపురుషు నొకరునిఁ [7]గంటి నద్భుత మెలర్ప.

1. యకడు. 2. నిగమ 3. నిరతమేనుగేలు పచరించితి (కసరించితి.) 4. ప్రశ్నం. 5. శోక. 6. దోఁచె. 7. గాంచిత.

మ. కని యత్యంతము సంభ్రమంబు చెలయంగా భక్తిఁ బ్రత్యుద్గమం
బును బాదగ్రహణంబుఁ జేసి యెలమిన్ బూజించి[1] ప్రీతుండనై
నిను నాద్యం బగుదైవతంబుగ మదిన్ దేవా వితర్కించెద
న్నను ధన్యాత్మునిఁ జేయవే కృప భవన్మాహాత్మ్యముం దెల్పుటన్. 94

వ. అనవుడు నప్పురుషుండు నామీఁద ననుగ్రహంబుతోడి పరిగ్రహదృష్టి దీపింప నాపూర్ణస్వరం బగువాక్యంబున నిట్లనియె. 95

చ. వనరుహగర్భమానసభవప్రకరంబున కెల్లఁ బెద్ద నే
ననఘ సనత్కుమారుఁ డని యాగమకోటియు నన్ను సంప్రకీ
ర్తన మొనరించుఁ బుట్టువుమొద ల్దగ నిట్ల కుమారతాదశం
దనరుటఁ గీర్తితంబు నభిధానము నాకుఁ జగత్త్రయంబునన్. 96

వ. మఱి మరీచ్యాదు లగు మదీయభ్రాతలేడ్వురు తపోవీర్యజ్ఞానంబులందు నన్ను మన్నింతురు వారు ప్రజావంతులై నిజవంశంబు లెందును బ్రతిష్ఠించి లోకధారణంబు సేయుచు సర్వసములై వర్తిల్లుదు రేము యతిధర్మపరాయణులము నారాయణధ్యానతత్పరం బగుభావంబున నస్మద్భావనాపరులకుఁ బ్రజాధర్మకామంబులు వర్ధిల్లంజేయుచు విహరింతుము నీవు భృగువంశపావనుండవు నాదర్శనంబు గోరి తపంబు సేయుటవలనం బ్రసన్నుండ నైతి నెయ్యది యభీష్టం బది వేఁడు మనిన నేను బితృగణంబుల ప్రథమసృష్టియుఁ దత్పూజాఫలంబులు నీయడిగినయట్ల యడిగిన నమ్మహాయోగీశ్వరుండు నా కిట్లనియె. 97

సనత్కుమారుఁడు మార్కండేయునకుం జెప్పిన పితృదేవతాప్రభావము

సీ. అబ్జాసనుఁడు తన్ను నర్థితోఁ గుఱిచి యజించుట గోరి సృజించె సురల
నాతని విడిచి వా రాత్మఫలార్థులై యన్యముఖంబుల యజనవిధులు
[2]నడపఁగఁ గోపించి నలువ [3]తత్త్వజ్ఞాన మెడలునట్లుగ శపియించుటయును
భ్రష్టవిజ్ఞానులై వారలందఱుఁ గూడి త్రిదశులచేటునఁ ద్రిభువనములు

ఆ. మోహవార్ధిలోన [4]మునిఁగిన నార్తులై, వార లాసమస్తవరదు శరణు
సొచ్చి రతఁడు గరుణ హెచ్చఁగ [5]సర్వలో, కాహితైకబుద్ధి నాదరించి. 98

క. మీ రక్కట కష్టవ్యభి, చారము చేసితిరి దీని సైఁచితి నింకన్
ఘోరనఁ బ్రాయశ్చిత్త, ప్రారంభుల రగుఁడు బోధపరిణతి యొదవన్. 99

వ. ప్రాయశ్చిత్తవిధియును మీతనయుల నడిగి[6] తెలిసికొని తదుక్తమార్గంబున నడుపుం డనిన నిర్జరులు నిజ[7]తనూజులపాలికిం [8]జని ప్రబోధం బభ్యర్థించిన వారు వాఙ్మనఃకర్మంబు లగుదుష్కృతులకుఁ గర్తవ్యంబు లగుమంగళాచరణంబులు దెలుపం దెలుపఁ గర్మకాండతత్త్వంబు విశదం బగుటయు లబ్ధసంజ్ఞులై తదనంతరంబ. 100

---

1. ప్రహృష్టాంతరుండనై; బృహద్వ్యాఁడనై. 2. నడుపంగ. 3. తత్త్వరిబోధ. 4. మునుఁగఁగ. 5. లోకహితైకబుద్ధి వారి. 6. తెలుసుకొని. 7. తనయుల. 8. బోధ.

ఆ. పుత్త్రులార యింకఁ బొందు విజ్ఞానుల, రైతి రనుచుఁ దమ్ము నాత్మసుతులు
పలుకుటయు నిలింపు లలఘుసంతాపంబు, గదురఁ జనిరి బ్రహ్మకడకు మగుడ.

వ. చని తద్వాక్యంబులు విన్నవించిన విని విరించి నవ్వుచు నది యట్టిద వారలు ప్రజ్ఞాప్రదాతలు గావునఁ గండ్రులై మిమ్ముఁ బుత్త్రుల రని పలికిరి శరీరకర్తల గుటం జేసి మీయందును బితృత్వంబు సిద్ధంబ యిట్లన్యోన్యసంభావితులై మీ రిరు దెఱంగులవారును దేవతలును బితరులు నై త్రైలోక్యసంభావితుల రగుఁ డనినం గ్రమ్మఱ వచ్చి సురలు సుపర్జ్యేష్ఠువలన సంశయచ్ఛేదం బైనవిధంబు కొడుకులకుం జెప్పి. 102

క. పితృభావము మీ కిట్లు, ప్రతిహతమై చెల్లె నింకఁ బ్రఖ్యాతులరై
సతతంబును సకలసమ, ర్చితుల రగుఁడు మముఁ బురస్కరించి ముదమునన్. 103

వ. పితృసమారాధనతత్పరు లగువారికిఁ బుత్త్రపౌత్త్రధనధాన్యాదు లగునైహికవిభవంబులు నక్షయంబు లగు నాముష్మికసుఖంబులును సిద్ధించు నస్మదాప్యాయనంబు సోమునకు నాప్యాయనం బగు నతండు సచరాచరం బగులోకంబున కాప్యాయనం బొనర్చు నని పలికి రిది పితృగణంబునకుం గలిగినయాదిసర్గంబును దత్పూజాఫలంబును జెప్పిన విని మార్కండేయుండు మహాత్మా పితరు లెన్నిగణంబులై వర్తిల్లుదు రేలోకంబున నుండుదు రానతీవే యనిన సనత్కుమారుం డిట్లనియె. 104

తే. ఏడు గణములై వెలుఁగుదు రెలమిఁ బితరు
లమరలోకంబునందు సంయమివరేణ్య
యందులో [1]సమూర్తులు నాలు గరయ మూర్తి
విరహితంబులు మూఁ డయ్యె విను గణములు. 105

సీ. ఘనుఁడు విరాజునాఁ జను ప్రజాపతి తనూభవులు వైరాజు లంపరమసంజ్ఞఁ
బరగెడుపితరులు భవ్యు లమూర్తులు మూఁడుగణంబులు మోదమాను
లగుచు సనాతనం బగులోకమునఁ జరింతురు వారిమానసోద్భూత యొక్క
కన్నియ మేనాఖ్య గలిగి నీహారశైలేంద్రునిభార్యయై యిష్టలీల

తే. సుతుల మైనాకుఁ డనఁగఁ గ్రౌంచుం డనంగఁ, బడసె నిద్దఱ మఱియు నపర్ణ యేక
పర్ణ యేకపాటల యనుపడఁతుకలను, గనియె నమ్మువ్వురునుదపంబునకుఁ దొడఁగి.

వ. స్థావరజంగమాత్మకం బగుజగంబులంతటికి భరం బగువ్రతభారంబుఁ బూని రం దేకపర్ణ యొక్కవటపర్ణంబును నేకపాటల యొక్కపాటల[2]దళంబును దమకు నాహారంబుగాఁ గొనుచు నదియు నొక్కసహస్రవర్షంబులు నిండిన నొక్కమాఱు నియతంబుగాఁ జేసి పదివేలసంవత్సరంబులు నడప నపర్ణ యెయ్యదియు నొల్లక నిరాహారయై యుండె నవ్విధంబునకుఁ దల్లి సస్నేహదుఃఖాకులయై యుమా యని

1. మూర్తములు. 2. పుష్పంబును.

నివారణార్థం బగువాక్యం బుగ్గడించుట కారణంబుగా సుమాభిధానం బాయ
మకుఁ ద్రైలోక్యవిదితం బయ్యె నివ్విధంబునఁ దపస్సిద్ధి వడసి కన్యారత్నంబులు.

చ. అతులితనిత్యయౌవనము నద్భుతయోగబలోదయంబు శా
-శ్వత మగుబ్రహ్మచర్యము నవంధ్యములై తముఁ జెంద సజ్జన
ప్రతతులు [1]లోకపూజ్య లని ప్రస్తుతి సేయఁగఁ దత్త్వబోధవి
చ్యుతభవబంధనం బగుయశోవిభవంబునఁ జేర్చి రందఱున్. 108

తే. వారిలోనఁ బెద్దాయమ భూరిపుణ్య, యయ్యుమాదేవి సర్వలోకైకజనకు
నమ్మహాదేవుఁ జెంది యర్ధాంగభాగ,[2]యై యనన్యమాహాత్మ్యధన్యత వహించె. 109

వ. అప్పరమేశ్వరికిఁ గృత్రిమపుత్త్రుం డైనశుక్రుండు[3]యోగాశ్రయుండై పరగె
రెండవయాయమ యేకపర్ణ [4]యసితునకు భార్యయై దేవలుం గనియెఁ దృతీయయైన
యేకపాటల [5]జైగీషుం డనుభవ్యమునిం బొంది శంఖ[6]లిఖితులం గాంచె శుక్ర
ప్రముఖు లయినవీరిందఱు [7]యోగవిద్యాప్రవర్తకులు మఱియును. 110

సీ. అనఘు యగ్నిష్వాత్తు లనఁగ మరీచిపుత్త్రులు దేవగణసేవితులు పితరులు
సోమపయా[8]ఖ్యవిశ్రుతలోకనిత్యవాసులు వారిమానససూతి యైన
కన్య యచ్ఛోద నాఁ గలిగి యచ్ఛోదసరస్సుఁ బుట్టించె నారమణియొక్క
తఱి నాత్మజనకుఁ డంతర్ధానమునఁ బొంది యుండంగఁ గానక యుదితతేజుఁ

ఆ. డద్రికాభిధాన యగునచ్చరయుఁ దాను, వరవిమానమున దివంబునందుఁ
గరము వెలుఁగునుపరిచరు నింద్రతుల్యుని, గాంచి వాంఛితంబు గడలుకొనఁగ.

క. ఈతనికిం గూఁతు రగుట, యేతపముఫలంబొ యనుచు నిచ్చఁ దలఁచి తా
నాతప్పున యోగచ్యుత, యై తూలి యధోముఖత్వ మంది యడలఁగన్. 112

తే. భాను[9]బింబంబుతో సుపమాన మగువి, మానములఁ ద్రసరేణుప్రమాణదేహు
లై [10]వెలుంగుచుఁ దోఁచి రాయమపితరులు, కావరే యని పలికె నక్కన్యకయును.

క. వా రోడకు మని దానిని, ధారుణిపైఁ బడకయుండఁ దగ నిల్పుటయుఁ గా
గోరి యది ప్రస్తుతించినఁ, గారుణ్య మెలర్ప నయ్యఖండితతేజుల్. 114

వ. అవశ్యభావి యైనయయ్యర్థంబు తమయోగదృష్టిం జూచి యక్కన్నియతో
నమ్మా నీ కొక్కటి సెప్పెదము దేవదానవమానవలోకంబులం దెవ్వరికిం దమ
చేసినకర్మఫలం బనుభవింపక పోలియదు నీవు వసువుం దండ్రిగాఁ గోరితివిగావున
నతనికూఁతురవై యష్టావింశతితమం బగుద్వాపరయుగంబున నీయద్రికమత్స్య
రూపధారిణియై యుండఁ దదీయోదరంబున జన్మింపం గలదాన [11]వప్పుడు. 115

---

1. లోకమాత. 2. మయ్యె ననన్యమహితకః మహత్త్వ. 3. యోగభావ్యుండై; యోగాచారుండై. 4. యసీత్తునకు. 5. జైగీషవ్యుండను. 6. కలికులం. 7. ఒకప్రతిలో యోగవిద్యాప్రవర్తలని స్త్రీలకె చెప్పియున్నదిగాని వారిపుత్త్రులకుఁ గాదు. మఱియొకప్రతిలో వీరిద్దరే యాచార్యులని గలదు. 8. ఖ్యాతపుర. 9. బింబంబునకు. 10. యొలమితోఁ. 11. వంధ్య.

మ. మునివంద్యుండు వసిష్ఠపౌత్త్రుఁడు వినిర్ముద్రప్రభావాభివ
ర్ధనధర్ముండు పరాశరుండు నినుఁ బుత్త్రశ్రీసముద్దీప్తఁగా
నొనరించున్ భవదాత్మజుండును మహాయోగాఢ్యుఁ డేకాకృతిన్
జనువేదంబు చతుర్విభాగములుగా శాసించు ధీసంపదన్. 116

వ. మఱియు మహాభిషుం డనురాజు శంతనుండయి పుట్టిన నతనికిం బత్నివై చిత్రాంగద
విచిత్రవీర్యు లనుపుత్త్రులం గనియెదవు నీకన్యాత్వం బేమిటను వైకల్యంబు
నొందక యుండు నట్టిశుద్ధితోడన క్రమ్మఱ నెప్పటియోగస్థితిన పొందంగలదాన
వని యనుగ్రహించి యక్కన్యకయు నట్టిద యయ్యె నిట్లు చెప్పంబడినరెండు
తెఱంగులపితృగణంబులు నమరులకుఁ బూజనీయు లని వెండియు. 117

పితృగణంబులలో మూర్తిసహితుల మూర్తిరహితుల వివరించుట

సీ. వినుము దివంబున విభ్రాజములు నాఁగ వెలుఁగులోకంబులు గలుగు వారు
బర్హిషదాఖ్యులై పరగినపితరులు సుతులు పులస్త్యున కతులధర్మ
మూర్తులు గణములు మూఁడయి వసియించె యక్షగంధర్వరక్షోహివిహగ
పతులచేఁ బూజలు సతతంబుఁ గొంతురు వారిమానస యైనవరతనూజ
తే. యలఘుయోగాఢ్య పీవరి యనఁగ నొప్పు
నింక నప్పరాశరసుతుఁ డిద్ధతేజుఁ
[1]డరణిఁ గనియెడుఁబుత్త్రు నుదాత్తయోగ
ధరుని శుకుని భర్తగఁ బ్రమోదమునఁ జెందు. 118

వ. అమ్మహాభాగుం డయ్యోగినియందుఁ [3]గృష్ణుండు గౌరుండు ప్రభుండు శంభుండు
ఋతుండు జయుండు భూరియు నన నేడ్వురుకొడుకులను [2]గీర్తిమతి యనుకన్య
కను గనంగలవాఁ డాకన్నియ యణుహాహుం డనురాజునకుం బత్నియై యోగ
సిద్ధుం డగుబ్రహ్మదత్తుం గనియెడు నిట్లు క్రమంబునఁ గీర్తింపఁబడిన వైరాజులు
నగ్నిష్వాత్తులు బర్హిషదులు ననుమూఁడుతెఱఁగులపితరులు మూర్తిరహితు లింక
మూర్తిసహితు లగువారిం జెప్పెద. 119

క. జ్యోతిర్భాసము లనఁ బ్ర, ఖ్యాతంబులు సురపదములు గల వందు[4]ఁ గడుం
బ్రీతి వసింతురు పితరులు, శ్రీతోడం బూరు లన వసిష్ఠతనూజుల్. 120

తే. వారు పూజనీయులు విప్రవర్ణములకు, వారిమానస యగుకన్య వారిజాక్షి
గోసమాహ్వాయ శుక్రునికూర్మిపత్ని, యయి వెలింగించె భార్గవాన్వయము నెల్ల

క. తనరును మరీచిగర్భము, లనులోకము లధికశుభము లంగిరసునినం
దను లగుపితరులు భాస్వరు, లనువారు వసింతు రచట సతులవిభూతిన్. 122

---

1. ధరణి. 2. ఒకప్రతిలో నలుగురని మొదటినలుగురు చే ఱొకప్రతిలో ఋతుండు జయుండు అనుటకు ఋతుంజయుండని యేడ్వురని యున్నది. 3. కృత్వి. 4. లసంప్రీతి.

క. భూవరులు వారి నెప్పుడు, భావింతురు తన్మనఃప్రభవ యైనయశో
దావినతాహ్వయ గన్నియ, యావిశ్వ మహాత్ముపత్నియై కడుఁ జేర్మిన్. 123

వ. దిలీపాభిధానుం డయినమానవపతిం గనియె నతనితురంగమేధంబునం దృప్తులైన భూదేవత లితండు లోకపావనుం డీయజమానుం జూచినవారికి నిమ్మహాత్ముతోడ నవభృథస్నాతులైనవారికి నక్షయస్వర్గం బగు ననువాక్యంబు లుగ్గడింతురు. 124

సీ. పులహానందనుఁ డగుభూరిపుణ్యుఁడు కర్దమప్రజాపతికి నాత్మజులు వసువు
లనుపేరిపితరు లుదాత్తతేజులు గామదము లనఁబరగు లోకములయందు
వెలుఁగొందుదురు వైశ్యకులమున కర్చనీయులు వారిమనసున నుద్భవించి
కన్నియ నహుషునిగాదిలిదేవియై [1]వైధాత్రి యనునది వసుమతీశు
ఆ. నయ్యయాతిఁ గాంచె ననఘ హిరణ్యగ, ర్భాత్మజాతుఁ డైన యవ్వసిష్ఠ
సుతులు వేఱె కలరు [2]సుకలాఖ్యపితరులు, వారు శూద్రవర్ణవంద్యు లెందు.

క. మానసము లనం బరగిన, మానితలోకములు వారిమహితపదంబుల్
మానససుత వారికి రే, వానది పురుకుత్సధరణివరుభార్య మహిన్. 126

వ. పితృగణంబులరూపంబులు లోకంబులు వినియోగంబులు వేర్వేఱ వివరించితిఁ బితృసమారాధనంబు సర్వయుగసాధారణంబు. 127

క. పితృవిధి యెక్కుడు విను డై, వతకార్యముకంటె దివిజవరదానవసి
ద్ధతపస్వితతికిఁ బూజ్యులు, పితరు లనుచుఁ జెప్పు శ్రుతు లభిన్నప్రతిభన్. 128

మ. సుతసౌభాగ్యజయాయురర్థసుఖతాశుద్ధిత్వమావైభవ
స్మృతివిద్యావినయాదిసర్వశుభముల్ చెందించు వైరాగ్యసం
యుతవిజ్ఞానము మృత్యుమోచనమహాయోగంబుఁ గైవల్యక
ల్యతయుం జేయుఁ బితృప్రమోదనఫలం బల్పంబె యూహింపఁగన్. 129

పితృదేవతా సమారాధన ఫలవిశేష ప్రభావము.

సీ. స్వర్గకాములు పితృవర్గంబు గొనియాడి యిహలోకసుఖలీల లెల్లఁ గాంచి
మౌక్తికమాణిక్యమరకతమయములై యమరుకాంచనవిమానములు వచ్చి
హంససారసమయూరాభియుక్తంబులై తముఁ గొనిపోవ గంధర్వగీత
లప్సరోలాస్యంబు లనిమిషసిద్ధచారణకీర్తనంబులు రమ్యములుగఁ
తే. జని యనేకమనోరథసంప్రణీత, వివిధవిషయానుభవములఁ దవిలి పెక్కు
యుగసహస్రముల్విహరింతురూర్ధ్వలోక,పదము లెన్నియన్నింటనొప్పిదమెలర్ప.

1. వైరాజి యన నగు; వీరాజి యనునది పీరవర్య. 2. సుకలాఖ్యపితరు లనునది సంస్కృతమున లేదు.

*[తే. గ్రహణతిథు లమావాస్యసంక్రమము లధిక
ముఖ్యకాలముల్ పితృకార్యములకు ననఘ
యపరపక్షంబు మేలు మూఁడష్టకలును
నాగ్రహాయణసమయంబు లగ్రిమములు. 131

క. అనురూపదినముల గృహ,స్థునిగృహమును గుఱిచి వాంఛతోఁ బితృగణముల్
సనుదెంచు నివాసస్థల, ము[1]నకుం జను దెంచు గోసమూహముల క్రియన్.] 132

తే. అష్టకలఁ బితృకోటియభ్యర్చనంబు, గాన కరిగిన నుభయలోకములుఁ దప్పు
నరున కవ్విధియం దొందునాస్తికత్వ, మొప్ప దనుపమశ్రద్ధ యత్యుత్తమంబు.

సీ. పాడ్యమిఁ బితృపూజ పాటింపఁ గాంచనాగమము భాసురపశూత్కరమువిదియఁ
దదియ శాత్రవగణధ్వంసంబు చవితిఁ బరచ్ఛిద్రదర్శప్రాప్తి ప్రకట
లక్ష్మి పంచమి[2]ఁ గీర్తి లాభంబు షష్ఠి సప్తమి మహిసర్వప్రధానశక్తి
యష్టమి నవమి నుత్కృష్టతయును బ్రభుత్వము బ్రహ్మవర్చసవ్యాప్తి దశమి
తే. వేదసమ్మతైశ్వర్యంబు వినుతవేద, వాదితయును నేకాదశి వసుమతీశ
పదముజయమును బారసిఁ బ్రజలపెంపు,పుష్టతయును[3]ద్రయోదశిఁబొందుజనుల.

క. తరుణవయస్సున సమసిన, పురుషులకును శస్త్రనిహతిఁ బొరసి తెగినయ
న్నరులకుఁ గర్తవ్యము పితృ, పరిచరణము భూతతిథిఁ దపస్వివరేణ్యా. 135

క. అమవసఁ బితృనియతి ప్రయ, త్నమున నొనర్పంగ వలయు దత్క్రియ సోముఁ
బ్రముదితుఁ జేయును సోమ, ప్రమదంబునఁ బ్రీతినొందుఁ ద్రైలోక్యంబున్.

వ. శశిబిందుఁ డడుగఁ బితృపతి పితృవిధానంబునందు నక్షత్రఫలం బెఱింగించెఁ
దత్ప్రకారంబు వినుము. 137

సీ. కృత్తికఁ బైతృకక్రియఁ జేసి విపులతేజంబు రోహిణిఁ బ్రజాసంప్రవృద్ధి
యోజస్సు మృగశిర నుగ్రక్రియాశుద్ధి యార్ద్రఁ బుత్రప్రీతి యదితితారఁ
బుష్టి పుష్యంబున భుజగ [6]తారను బ్రభ సుతలబ్ధి పితృతార నతులబంధు
గణవరిష్ఠత పుబ్బఁ గమనీయసౌభాగ్య ముత్తరఁ బ్రచురదానోత్సవంబు
తే. హస్తమున సంపదలు చిత్ర నధికరూప, వంత మగునపత్యము వణిగ్వైభవంబు
పవనుతార విశాఖ సత్పుత్రయుక్తి, మైత్రమునఁ జక్రవర్తిత్వ మహిమనొందు.

క. శతముఖతార జనాధీ, శత యారోగ్యంబు విను నిశాచరతారన్
సితకీర్తి సలిలతారను, గతశోకత విశ్వతారఁ గలుగుజనులకున్. 139

*131, 132 పద్యములు కొన్నివ్రాతప్రతులలో లేవు. ఈభావము మూలమగు సంస్కృత గ్రంథమున లేదు.

1. మునకు నరుగు. 2. యశో. 3. (బుష్కలంబు. 4. (బ్రజల. 5. సేయ. 6. తారతిథిగ.

అ. *అభిజిదాదికంబు లగుమూఁట నాగమా, ఢ్యతయు సద్గతియును నర్థచయముఁ
[1]జెందు వెండి రెంటఁ జేకుఱు [2]నౌషధ, సిద్ధియును సమృద్ధజీవనంబు. 140

క. గోవుల [3]పేర్మియు రౌప్యధ, నావాప్తియు హాయవిభవము నాయువు పెనుపుం
గావించు నహిర్బుధ్న్యుఁడు, దైవత మగుతార దొడఁగి తక్కిననాల్గున్. 141

తే. రజతదానంబు రజతపాత్రంబు రజత, కథయుఁ బితరుల కానందకరము తొల్లి
యంచితాస్పదరాజత మైనపాత్రఁ, బితరు లమ్మహీ [4]దేవిని బితికికొనుట. 142

క. రజతంబుభంగిన మహా, రజతంబును బితృహితమ్ము రమ్యతిలలు మే
షజకంబళమును దుహితృత, నుజుఁడుఁ గుతపమునుఁ బితృప్రణుతకారణముల్.

క. ఆజ్యంబు నపూపంబులు, యోజ్యంబులు ముద్గమాషయుక్తము మాంస
ప్రాజ్యమునై [5]పితృగణముల, యిజ్యాతంత్రంబు నడచు (డి)టిచ్చుశుభంబుల్.

క. విను కృష్ణమృగాజిన మి, చ్చినఁ జూపిన సన్నిహితము నేసినఁ బితృమో
దన మగుఁ ద్రిదండియగుయతి,యును యోగియుఁ బాత్రములు తదుత్తమపూజన్.

తే. అనఘ పితృసమారాధన మాచరించు, నపుడు తత్క్రియ నాదిమధ్యాంతవేళ
లందునియతిగ దేవతాభ్యఃపితృభ్య, యనుమహాసూక్తిజపియించుడధికశుభము.

క. విను పిండదానసమయం, బునయందును భక్తిపూర్వముగ దీనిఁ బఠిం
చిన నయ్యన్నం బమృతము, నెనయుఁ దురగమేధఫలము నిచ్చుఁ గృతాత్మా.

క. రాక్షసులు దొలఁగుదురు ప్ర, త్యక్షతనొందుదురు పితరు లప్పుడు సుకృతం
బక్షయ మగు నీసూక్తి య, ఘక్షయకారిణిగఁ జదువు కళ్యాణులకున్. 148

సీ. మూర్తివియుక్తులు మూర్తిమంతులుఁ బరిజ్ఞానులు యోగవీక్షణులు నైన
ప్రభు లింద్రముఖ్యనిర్జరులకు దక్షకశ్యపమరీచ్యాదిప్రజాపతులకు
సప్తమహామునీశ్వరులకు మన్వాదు[6]లకును సరిత్పతులకును శేష
నక్షత్రతారాగ్రహక్షోణిగగనంబులకుఁ[7] దంద్రు లిందుపావకమహాత్ము

తే. లఖిలలోకైకదాతలు నఖిలవంద్యు, లాఢ్యు లధ్వరంబులును బ్రహ్మంబుఁ దార
యనఁగఁ బరగి సప్తవిధంబు లగుగణముల,నమరుపితరులఁ బ్రాంజలినై భజింతు.

తే. ఏడు[8]దీవులయం దర్చ్య మీ స్తవంబు, పరగు సప్తార్చి యనుపేరఁ బరమపుణ్య
మబ్జభవుఁడు చెప్పినయది యధికసిద్ధి, కరము పితృగణసమ్మోదకారణంబు. 150

వ. నీవు పితృభక్తుండవు కావున నుపదేశించితి విశేషించి నాయందు సభక్తితాత్ప
ర్యం బగుచిత్తంబుతో వర్తిల్లుదు నీకుం బరమజ్ఞానసమేతం బగుదివ్యచక్షువు

---

* కొన్ని ప్రతులలో ఇది గీతము.

అభిజిదాధికంబులు మూఁట నాగమాఢ్య, తయును సద్గతియు నర్థచయముఁ జేయు

వెండి రెంటను జేకుఱు భేషజంబు, సిద్ధియును ద్విసమృద్ధ మాజీవనంబు.

1. జేయు. 2. భైషజ. 3. పెంపునుఁగు. 4. ధేనువు. 5. పితరులకును, నిజ్యత. 6. లను సరిత్పాథోధులకు నశేష. 7. లింద్రు. 8. దీవులందుల యర్థ.

ప్రసాదించెద దానంజేసి యోగసిద్ధుండవై సిద్ధమూర్తు లగు [1]పితరులం బ్రత్యక్షంబుగాఁ గనియెద వని చెప్పి సనత్కుమారుండు మఱియు ని ట్లనియె. 151

సీ. పూర్వయుగంబునఁ బుణ్యశీలుఁడు భరద్వాజమునీంద్రు[2]నితనయు లేడ్వు
రుత్తమయోగధర్మోపేతులై యుండి దుశ్చరిత్రము కొంత దొడరుటయును
భ్రంశంబుఁ బొంది తపము మున్ను సేసియు సిద్ధిగానక కడుఁ [3]జేవ దక్కి
తోయనిమగ్నవస్తువు రోయుభంగిఁ బశ్చాత్తాపమునఁ దత్ప్రసన్నగతియ
తే. తలఁచి తలఁచి యెందును దరిదాఁక లేక, కాలధర్మము నొంది నాకమున కరిగి
యందు దివ్యసుఖంబుల నధికదీర్ఘ, మైనకాలంబు సలిపి మర్త్యమున వెలసి.

వ. ఇప్పుడువారు కౌశికుం డనుమునికిం బుత్త్రులై జన్మించి యున్నవారు వారింకఁ బితృప్రీతికై ఘోరహింస యొకటి యొనర్చెదరు దానంజేసి కుత్సితయోనులఁ బెక్కింటం బుట్టవలసియుండుఁ బితృప్రసాదంబుకలిమివలన నన్నిభవంబులందును జాతిస్మరత్వం బనుబంధంబై వచ్చుటం బ్రకృష్టం బగుధర్మచరితంబునఁ జిత్తంబులు వాలయం గలయవి పిదప బ్రాహ్మణజన్మంబు వడసి మొదలఁ [4]బ్రారబ్ధం బైన యోగధర్మం బెప్పటియట్ల [5]కని పరమసిద్ధియుం బ్రాపింతు రట్లుగావున. 153

మ. సకలక్లేశనిబర్హణంబును మహాసారంబు సర్వాగ్రద
ర్శకముక్త సిద్ధనిషేవితంబు నగుసూక్ష్మజ్ఞానయోగంబు నీ
వకలంకస్థిరబుద్ధిఁ దాల్చి నియతాహారుండవై [6]యింద్రియ
ప్రకరోచ్ఛేద మొనర్చియుండుము పరబ్రహ్మంబు ప్రాప్తం బగున్. 154

తే. యోగ[7]ధర్మంబునకు నెక్కు డొక్కటియును, నిఖిల[8]మందును లేదివి నిశ్చయంబు
నీమనమునందు నిక్కంబు నిలిపితేనిఁ, జేరఁగాల క్రమంబున సిద్ధపదము. 155

వ. అని యానతిచ్చి నన్నుం బరమానుగ్రహదృష్టిం బరిగ్రహించి యయ్యగ్రిమ బోధనిధి యచ్చోటన యంతర్ధానంబునొందె నట్లద్దేవమునితోడి సంభాషణాతత్పరత్వంబున నున్న [9]నాకుసంవత్సరంబులు పదునెనిమిదియునొక్కదివసంబపోలెఁ గడచె నాఁకలి నీరువట్టు డప్పి నిద్ర యనునవి మొదలయిన మానుషధర్మంబు లెవ్వియునుం బొంద కతిక్రాంతం బైనకాలంబును బిదప శిష్యులవలన నెఱింగితిఁ దదనంతరంబ. 156

క. విజ్ఞానము మునుపుగ భ, వ్యజ్ఞానము దివ్యచక్షురన్వితముగ స
ర్వజ్ఞుఁ డగునమ్మహాత్ముని, యాజ్ఞ బ్రాదుర్భవించె నప్పుడు నాకున్. 157

వ. అట్టి దివ్యదృష్టివలన నేనున్నచోటన యుండి కురుక్షేత్రనివాసు లైనకౌశికపుత్త్రు లయ్యేడ్వురం గంటి నందులో నేడవవాఁడు శుకపుత్త్రి యైనకీర్తిమతికి[10] నణుహాం డనురాజువలన బ్రహ్మదత్తుం [11]డనువాఁడై పుట్టి కాంపిల్య పురాధి

1. పితృవరులం. 2. తనూజు. 3. శేష్ట. 4. బ్రారంభంబైన. 5. కనియెదరు. 6 యాక్రియం బ్రకరోచ్ఛేద. 7. ధర్మంబుకెక్కు డొండొక్కటియుఁను. 8. మునయందు. 9. యా. 10. దనఁ బుట్టి. 11. 'కృత్వి' అని ప్రకృత ముద్రితమూల పాఠము.

పతియై పిదప యోగసిద్ధి వడసె నని మార్కండేయుండు సెప్పె నని చెప్పుటయు
భీష్ముతో ధర్మజుం డిట్లనియె. 158

క. అనఘ యణుహుఁ డేవంశ,మ్ము నవాఁ డేకాల మతనిపుట్టువు తన్నం
దనుఁ డయ్యె నెట్లు కౌశిక, తనయుఁడు సప్తముఁడు బ్రహ్మదత్తుఁ డనంగన్. 159

భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకుఁ గౌశికపుత్త్రులచరిత్రంబు చెప్పినప్రకారము

క. అతినిందితజన్మము లే, గతిఁ జెందిరి వరుసఁ గౌశికప్రభవులు స
ద్గతి యెట్టిదియుఁ గలిగెఁ బిదప, నతులయశా దీనిఁ దెలుపు మంతయుఁ గరుణన్.

వ. అనిన భీష్ముం డిట్లనుఁ బూరువంశంబునం బురుమిత్త్రుం డను రాజు గలిగె నతనికి
బృహద్విషుండును నాతనికి బృహద్ధనువ్వుండును నన్నరనాథునకు సత్యకర్ముండును
సత్యజిత్తునుం బుట్టిరి. 161

తే. విశ్వజి త్తనఁగాఁ బుట్టె వినుము సత్య, జిత్తునకుఁ ద త్తనూజుండు సేనజిత్తు
వానికాత్మజుల్ నలువు రవార్యబలులు,పుట్టి రందులో రుచిరుండు భూరిబలుఁడు.

వ. పాంచాలేశ్వరుండై తేజరిల్లి పృథుసేనుం డను రాజుం గనియెఁ బృథుసేనునకుఁ
బారుండు పుట్టెఁ బారునకు [1]నిశాభిధానుం డుద్భవించె. 163

క. సుతశతముఁ గాంచె నాతం, డతిరథులై [2]నిపుణు లనుసమాఖ్యఁ బడసి రం
దతిశూరుఁడు సమరుం డన, నతఁ డభిమతసమరుఁ డెందు నభినుతిఁ బొందెన్. 164

వ. సమరునకుఁ బృథుండును బృథునకు విభ్రాజుండును జనియించిరి. విభ్రాజున
కణుహుండు పుట్టె నతనికి [3]శుకదుహితయై కీర్తిమతియందు బ్రహ్మదత్తుం గనియె
నయ్యణుహుండు మత్పితామహుం డగు ప్రతీపభూపాలునాఁటివాఁడు తత్సు
తుం డగు బ్రహ్మదత్తునకు విష్వక్సేనుండును నతనికి [4]దండసేనుండును జనియించిరి.
దండసేనుండు కాంపిల్యంబునకు రాజై తక్కినన్నృపుల నందఱం బరిపాలించు
చుండు ద్రుపదపితామహుండును బృషతజనకుండును నగు [5]దండసేనునిపై నజా
మీఢవంశోద్భవుం డగునుగ్రాయుధుండు వచ్చి పరదానలబ్ధం బగుచక్రంబుకలిమి
నతిదుర్జయుండు గావున. 165

క. సమరంబుచేసి యతనిని, సమయించి తదీయవంశజాతుల నెల్లన్
గ్రమమునఁ జెక్కుండ్రఁ దునిమె, సమదభుజాటోపచటుల[6]సంభరితమతిన్. 166

వ. ఇవ్విధంబున [7]దండసేనుందొట్టి నృపాలాన్వయులం జెక్కుండ్ర మడియించి. 167

భీష్ముఁ డుగ్రాయుధుం డనురాజుం జంపినప్రకారము

ఉ. ఎందును మాఱు లేక ధరణీశులఁ బల్వుర నాజిఁ జెండియుగ్
మ్రందఁగఁ జేసి కైకొనక నన్ను జయించుతలంపుతోడ నా

1. సీపాభి. 2. నన్నృపులసమరాఖ్యుఁబడసె నం. 3. శుకునకు జామాత. 4. సుదక్సేనుండు (నం. ప్రతిలో దండసేనుండు.) 5. సీలు; సీపు. 6. సంరంభ. 7. సుదక్సేనుం (నం. ప్ర. దండసేనుం.)

మందవిచారుఁ డుద్యమసముగ్రతమైఁ జనుదెంచెఁ గుంజర
స్యందనఘోటక[1] ప్రకటసైన్యసమూహవిజృంభణంబునన్. 168

వ. ఆసమయంబున నేను శంతనుండు లోకాంతరగతుం డైన నతనికిం బితృమేధంబు నడపుచు [2]ధరణీశయనప్రముఖవ్రతంబు లవలంబించియుండ నమాత్యులు సేనాపతులు నుత్సాహులై శోకింప నద్దురాత్ముండు దూతం బుత్తెంచిన వాఁడు తద్వాక్యంబులుగా నాయెదుర నిట్లనియె. 169

క. నీమాఱుదల్లి త్రిభువన, భామారత్నంబు గంధవతి పై నాకుఁ
గామంబు గలదు భీష్ముఁడ, యేమియు నన లేదు వేగ యిమ్మా వెలఁదిన్. 170

ఆ. ఇట్లు సేసితేని యిలయును రాజ్యంబు, [3]ధనము నిపుడు నీకుఁ దక్కు వేఱ
దుర్విమోహపరత గర్వంబు సూపిన, బ్రతుకు డరిది యొండు పలుకు లేల. 171

క. నాచక్రము పేరు వినిన, రాచకొడుకు లెల్లఁ దమదు రాచఱికంబుల్
వే చెడిపోవఁగఁ బాఱుదు, రేచినిలిచి రేనిఁ జత్తు రెఱుఁగవె దీనిన్. 172

మ. అని యిట్లగ్ని విషోపమంబు లగు దుష్టాలాపముల్ వీను లొం
దినఁ జిత్తం బెరియంగఁ గ్రోధము సముద్దీప్తంబుగా సైఁప[4]లే
క నిరోధోద్ధతబుద్ధి నక్షణమ సేనాధ్యక్షులకుఁ సర్వవా
హినులకుఁ సన్నహనంబు సేయుఁ డని యుద్ధైకాగ్రహవ్యగ్రతన్. 173

వ. విచిత్రవీర్యసమేతంబుగా [5]వెలువడు నెడ మంత్రకోవిదు లగు మంత్రులుఁ గ్రియావేదు లగు బుత్త్విక్కులును నిత్యహితకాము లగు సుహృదులుం గూడి నన్నుఁ బరివేష్టించి. 174

సీ. శాత్రవుఁ డత్యుగ్రచక్రహస్తుఁడు నీవు సూతకివై కాయశుద్ధి లేక
యున్నాఁడవకట యాయుధము[6]లంటఁగఁగాదు దివ్యాస్త్రములఁ బ్రవర్తింపరాదు
తొలుతఁ గయ్యమునకుఁ దొడఁగుటయును నీతిబాహ్యంబు ప్రస్ఫుటోపాయవిధుల
సామభేదాదినిశ్చయమునఁ జరియించి పోరామిగ్గైనప్డు పోరు డొప్పుఁ

తే. గాన యిప్పటి శోకభంగిఁ గాలయాప, నంబు గావింపఁ జతురజనంబుఁ బుచ్చు
[7]మవులఁ బితృకార్య మేదిన నతులశుభము, లెల్లఁ గైకొని వెడలి జయింపుపగతు.

క. తగువార లిట్లు చెప్పిన, తగవులు వినకునికి సాలఁ దగ దని నన్నున్
మగుడించి చనిరి చెచ్చెరఁ, బగతుకడకు దూతవృత్తిఁ బండితజనముల్. 176

వ. చని యనేకవిధంబుల ననునయించియు భేదించియు వివిధవస్తునిరూపణంబులం బ్రబోధించియు నద్దురాత్ము సుముఖుం జేయ నేరక చిక్కువడి యుండ నుక్కుమీఱి యక్కుటిలుండు చటులసంచారనిర్వక్రం బగు చక్రంబు మాపైఁ బ్రయోగించిన. 177

---

1. ప్రకర. 2. ధరణీవ్రతంబు. 3. ధనము నీకుఁ దక్కు. 4. లే కనిలో నుద్ధత. 5. వెడలం. 6. పట్టఁగరాదు. 7. మెలమిఁ బితృకార్య మొందిన నతులవిభవ, మెల్ల.

మ. పరిణద్ధోగ్రయుగాంతభానుపరిధిప్రస్ఫారమయ్యుర్వీన్ వెసం
బరదారైకపరాత్మకుం డయిన యప్పాపాత్ముపాపంబునం
[1]బరిహీణాత్మమహత్త్వమై తృణకణప్రాయస్వరూపంబుతోఁ
దిరిగెన్ మాదెస రాక యంతటన తద్దివ్యాయుధం బత్తఱిన్. 178

వ. దాని కమ్మునినాథుండు విస్మితుం డయ్యును దనయహంకారంబున నిశ్శంకవృత్తి నుండె నే నది యెయ్యదియు నెఱుంగ నాలోనన యాశౌచదినంబులు గడచిన నుర్వీసురోత్తములచేతం గృతస్వస్త్యయనుండనై ససైన్యంబుగాఁ బురంబు వెలువడిన నవ్విరోధియు నాకెదురై నడిచె నివ్విధంబునం దలపడి. 179

క. మూఁడుదినంబులు తద్దయు, వాఁడి యగురణంబు సేసి వరబాణాగ్నిన్
[2]మాఁడించితి నయ్యధమునిఁ, బోఁడిమి చెడి తద్బలౌఘములు వెస విచ్చెన్. 180

వ. ఇట్లాయుగ్రాయుధుండు నిహతుం డయిన నటమున్ను వానిచేత రాజ్యభ్రష్టుం డయి పోయిన పృషతుండు నాపనుపునఁ గాంపిల్యనగరంబు సైకొని యహిచ్ఛత్రసహితంబుగా నేలెఁ బిదప ద్రుపదు గెలిచి యర్జునుండు ద్రోణున కప్పురంబులు రెండు నొసంగినం బరిగ్రహించి గురుండు కాంపిల్యనగరంబు ద్రుపదున కిచ్చి యహిచ్ఛత్రంబు తాను గొనియె[3] బ్రసంగంబున నే నుగ్రాయుధుని గీటణంగించినచందంబునుం జెప్పితి నింకఁ బితృసమారాధనఫలానురూపం బగుకౌశికాత్మజులచరితంబు మార్కండేయుండు నాకు నుపన్యసించినది నీకు నెఱింగించెద విను మవ్విప్రుని లేడ్వుర పేళ్లును వరుస వాగ్దుష్టుండును గ్రోధనుండును హింస్రుండును బిశునుండును గవియు ఖస్మరుండును బితృవర్తియు నన నిట్లు క్రియానురూపంబులై యొడఁగూడె నీదృశనామకర్మ లయినవారు. 181

తే. తండ్రి సచ్చినపిమ్మటఁ దమతమంత, వారలయి గర్గుఁ డనుమునివరునిఁ జేరి
శిష్యవృత్తిమైఁ బరిచర్య సేయుచును స, మంచితాధ్యయనంబు గావించి రర్థి. 182

క. న్యాయాగత మగు గురునొ, మ్మాయతకపిలాంగి యైనయావొకటి సము
చ్ఛాయగలక్రేపుతోడిది, యా యేడ్వురుఁ గూడి కాతు రాతనియాజ్ఞన్. 183

సీ. ఒక్కనాఁ డాఁకలియును నీరువట్టును నధికమై యోర్వలే కడవిలోన
నందఱు బాల్యంబునందలి చాపలంబును విమోహంబును నెనయుబుద్ధి
నగ్గోవుఁ జంపి యాహారంబు గొనుట గర్జంబుగాఁ గోరి నిశ్చయము సేసి
రందులోఁ గవియును నాఘస్మరుండును దగ దని పెక్కువిధములఁ జెప్పి

తే. రెంత చెప్పిన మానరై రితరు లప్పు, డాత్మఁ దలపోసి పితృవర్తి యనునతండు
మనకు నెబ్భంగులను దీనిమాంస మిష్ట, మేనిఁ బిత్రర్థముగ వధియించుడొప్పు.

వ. అట్లయిన నిమ్మొదవుఁ బుణ్యగతి వడయు మనల నధర్మంబుం బొంద దనిన నట్ల

1. బరిహీనాత్మ. 2. మాఁడించితి. 3. బవరంబున.

కాక యని యందఱు నగ్గోవు విశసించి విధివిహితంబుగాఁ బితృతర్పణంబు సేసి తచ్ఛేషోపయోగంబునం బ్రీతులై నిజనివాసంబులకుం జనుదెంచి. 185

క. పులి వ్రచ్చి తినియె ధేనువు, నలఘుమతీ క్రేపు దప్పె నదె కైకొనుఁ డీ
రలుగకుఁ డని గురుముందటఁ, బలికి రతండును ఋజుస్వభావుం డగుటన్. 186

తే. అది నిజంబుగాఁ గనియె న ట్లధమకర్మ, కుశలు లగువారు తుదిఁ గాలగోచరత్వ
మొంది యందఱు లుబ్ధకయోనియందు, జాతులైరి దశార్ణదేశమున ననఘ. 187

కౌశికపుత్త్రులు గురువరువంచనంబున హీనజన్ములై పుట్టిన ప్రకారము

వ. ఇత్తెఱంగున నేకోదరులై పుట్టి తొలుపుట్టువునం జేసినహింసయు గురువంచనయుఁ గారణంబులుగా నట్టిదుర్జన్మంబు సంభవించినను బితృపూజనంబు కతంబున జాతిస్మరత్వంబును ధర్మరుచియును వర్ధిల్ల నేడ్వురు నిర్వైరుండును [1]నివృత్తియు శాంతుండును నిర్మన్యుండును గృతియు [2]వైహాయసుండును మాతృవర్తియు ననుపేళ్లు గలిగి. 188

చ. అనృతము లేక లోభరహితాత్మకులై నిజజాతియోగ్యతం
దనరినహింసప్రాణచయధారణమాత్రయుకాఁ జరించుచుక్
వినయము విస్తరిల్ల జననీజనకుల్ గడువృద్ధు లిష్టభో
జనశయనాదులం గరము సంతసిలం బరిచర్యసేయుచున్. 189

వ. కొంతకాలంబు వర్తిల్లి తల్లిదండ్రులు కాలధర్మంబు నొందినపిమ్మటఁ గార్ముకంబులు పరిత్యజించి వనంబున నిరాహారులై ప్రాణంబులు విడిచి రిట్లుపరగతిం బొంది [3]కాలాంజనపర్వతంబున సున్ముఖుండు [4]నిత్యవ్రతస్థుండు స్తబ్ధకర్ముండు విరోచనుండు [5]వేదితుండు ఘస్మరుండు [6]నంది యను సంజ్ఞలు గల మృగంబులై జన్మించి. 190

క. ఎప్పటిజాతిస్మరణము, దప్పక తముఁ జెంద నెందుఁ దగులనిమతులం
దొప్పెడువివేక మలవడ, నప్పుట్టువు నీఁగి రంచితాత్మసమాధిన్. 191

తే. అవ్విశిష్టధర్మంబున నంతవట్టు, వారు నొక[7]యేటినీట నొప్పారునిసుక
తిప్ప జక్కవలయిపుట్టి తెలివిఁ దొంటి, పాములన్నియుఁ గానంగఁ బ్రకటనియతి.

వ. సహచరీపరిగ్రహం బొల్లక తపస్విసేవితంబు లగుబ్రహ్మమౌనాధ్యయనాదుల నంగీకరించి *[8]సుమనుండును మునియును శుచివాక్కుండును [9]శుద్ధుండును చిత్రదర్శనుండును సునేత్రుండును స్వతంత్రుండును ననునామంబులఁ బూర్వజన్మ

1. నివృతియుం. 2. విభుంసుండును. 3. కాలాంజర. 4. నిత్యవిత్రస్తుండు. 5. పండితుండు. 6. నాదిసోమాభిధానయుంనను. 7. యేటిదండ. 8. సుమనస్కుండును. (సం. ప్ర.) సుమనసుండును. 9. బండితుండును; ఛిద్రదర్శనుండును.

* సంస్కృతప్రతిలో సుమనసుండు, శుచివాకి, శుద్ధి, పంచమ, చిత్రదర్శన, సునేత్ర, స్వతంత్రులు అను పేరులు.

చరితంబు లగు గురుశుశ్రూషణంబు తపంబు నివృత్తిధర్మంబు నను నివి [1]విఫలంబులు గా కునికి నందఱు బ్రహ్మవాదులు యోగనిరతులునై యుండునెడ. 193

ఉ. భ్రాజితతేజుఁ డుత్తముఁడు పౌరవవంశవివర్ధనుండు వి
భ్రాజుఁడు కామినీజనపరంపర గొల్వఁగఁ గేళికౌతుకో
ద్వ్యాజితచిత్తుఁడై ప్రమదదోహలమొప్పఁగ నేఁగుదెంచె న
వ్యాజవిభూతిఁ దత్సరిదుపాంతవనాంకమనోజ్ఞభూమికిన్. 194

వ. ఇతనిం జూచి స్వతంత్రుండను [2]విహంగమంబు తనమనంబునఁ గోర్కి మిక్కుటంబై యిట్లనియె. 195

క. భరపడి యుపవాసంబులు, జిరతపమునఁ బొరలి పొరలి [3]చివికితి నేని
న్నరపతిక్రియ నఖిలసుఖో, త్తర మగుజన్మంబుఁ [4]బొందెదను బ్రియమెసఁగన్.

తే. నాకు నింతటి సుచరిత్రపాకమొకటి, గలిగె నేనిట్టిదయయగుఁగాత యనఁగ
మఱియు రెండుఖగంబు లమ్మాటవలని, యాదరం బగ్గలింపంగ నతనిఁ జూచి.

క. భూపతివై యటుపుట్టిన, నీ [5]ప్రెగడల మగుట మాకు నిక్కము వాంఛా
రూపం బని పలుకఁ దదా, లాపము లాపతికిఁ సముఁపలాలన చేసెన్. 198

వ. తక్కిన చక్రవాకంబులు నాలుగు నప్పలుఁగుతో నీవు యోగధర్మనిష్ఠుండవై కామప్రధానం బగుచరితం బపేక్షించితి గావున నీకోర్కి దప్పకయుండఁ గాంపిల్యనగరేశ్వరుండ వయ్యెదవు పీరు నీకు సఖులు గాఁగలవా రనిన నది నిజంబగుటకుం దలంకి [6]యమ్మువ్వురు నమ్మహాత్ములం బ్రార్థించిన వారియందు సుమనసుండిట్లనియె 199

సీ. ఇంకను ఖగజన్మ మీయేడ్వురకుఁ గల దటమీఁద నీస్వతంత్రాహ్వయుండు
సర్వజంతువుల భాషలు నెఱింగెడినట్టి రాజతనూభవుఁడై జనించు
నితనికారణమునఁ బితృహితార్థంబుగ నగ్గోవు వధియించి యందఱమును
దారుణం బైన యధర్మంబు ధర్మంబుగా నొందఁ గంటిమి గాన యితఁడు

తే. మనకు సద్గతిహేతువు వినుఁడు మీర, లట్లు జన్మించియుండ నే మనఘముఖము
నందు వినుతింప నొక్కవాక్యంబు వినిన, యపుడ సిద్ధించుఁబరమబోధాప్తిమీకు.

వ. ఇది నిక్కం బనియె వార లమ్మేనులు విడిచి మానససరస్సున హంసయోనిం బుట్టి పూర్వనామంబులన పరగి పవనాంబుభోజనులై శరీరశోషణంబులు సేయుచుండ నక్కడ విభ్రాజుండును నణుహాం గనియె నతనికి శుకుండు తనకూఁతుఁ బత్నిగా నిచ్చె నంత. 201

మ. తనయుం బట్టముగట్టి పౌరులు నమాత్యశ్రేణియుఁ విప్రులుఁ
దనుఁ బూజించి ముదంబుతో ననుప నాథాత్రీశ్వరుం డర్థిమైఁ

1. వివిధంబులు. 2. విహంగంబు. 3. చిక్కితి. 4. బొందఁగా, 5. పెగడల ప్రగడలు; పెగడల. 6. యమ్మువ్వదమహాత్ములం.

జనియె న్మానసతీరభూమిఁ దప మాశ్చర్యంబుగాఁ జేసెఁ జే
ర్చినకోర్కుల్ గడియంగనీని హృదయస్థేమంబు సంధిల్లఁగన్. 202

వ. ఆరాజతపస్వి యట్లుండియు నప్పుణ్యపత్రులయోగనిష్ఠ నాలోకించి జన్మాంత రంబున వీనిలో నొక్కటికిఁ బుత్రుండనై యోగసిద్ధి వడయుదు నని సంకల్పంబు సేసెఁ బరమతపోవిభ్రాజుండైన యావిభ్రాజువలన భ్రాజిల్లుటం జేసి యక్కాననంబు వైభ్రాజంబు నాఁ బరగె నక్కోలనికి వైభ్రాజం బనునామాంతరంబు గలిగె నయ్యేడ్వురు పక్షులయందు మున్ను యోగభ్రష్టుండైన స్వతంత్రుండణుహునకు బ్రహ్మదత్తుండై పుట్టెఁ జిత్రదర్శనసునేత్రులు విప్రులై జనియించి బాభ్రవ్యకండరీకు లనుపేళ్ల నతనికి మిత్రత్వంబు నొంది రమ్మువ్వురుఁ గృతాధ్యయనులును నఖిలకళాధికులు నయ్యును బూర్వజన్మంబు లెఱుంగనీనియజ్ఞానంబులు మనంబునం బొదువ వర్తిల్లుచుండి రందు. 203

సీ. బ్రహ్మదత్తునకు బాభ్రవ్యుఁ డా[1]చార్యకం బొనరించు నధ్వర్యుఁడును సమస్త
కర్మసఖుండునై కండరీకుఁడు శ్రుతిద్వయపారగుఁడు ప్రసిద్ధతఁ జరించు
నిమ్మెయి నెనసి యనేకవాంఛానురూపము లగుదివ్యభోగములు దమకుఁ
జొబ్బనచూఱలై సొగయింప వారుండ నణుహుండు గొడుకు రాజ్యాభిషిక్తుఁ
తే. జేసి యోగాత్ముఁడై నిత్యసిద్ధివడసె, రాజసుతుఁడును దేవలప్రభవయైన
చెలువ సన్మతిఁ బెండ్లియై చిరగృహస్థ, ధర్మ మొప్పంగ రాజ్యతంత్రంబు నడపె.

వ. తక్కిననలువురు పక్షులు గాంపిల్య[2]నగరంబునందు యొక్కశ్రోత్రియునకుఁ బుత్రులై పుట్టి జాతిస్మరత్వం బెడత్రెవ్వక వేదవేదాంగవిజ్ఞానంబును బరమార్థవేదితయునైన పరమయోగధ్యానాసక్తియుంగలిగి ధృతిమంతుండుసుమనుండువిద్వాంసుండును తత్త్వదర్శియు ననునభిధానంబులం బ్రసిద్ధులై యందఱు [3]నేకమతంబగు సంకేతంబున. 205

మ. భవనంబుం బెడఁబాసి సిద్ధపదవీ ప్రస్థానముం జేయుపొం
దు వినమ్రాంగకులై మహాత్ముఁ డగుతండ్రిక్ వీడ్కోనం బోవ న
య్యవనీదేవుఁడు వారిఁ జూచి యకటా యాత్మోద్భవుల్ నల్వురం
బ్రవరాచారులఁ గంటి మంటి నని హర్షం బొంది యే నున్నెడన్. 206

ఉ. పుట్టినఁగోలె నావలనఁ బొందినవేదశిక్షంబు మాన్ప కి
పుట్టువు మీకు ధన్యముగఁ బూజితుఁగా ననుఁ జేయ కంతయుక్
దిట్ట లనంగ విద్యయు వినీతతయుక్ వెలయింప కిమ్మెయిక్
గట్టిడివున్కి నిల్లుదొరుఁగం దగునే సుతులార యుత్తజిన్. 207

క. అనుటయు వా రిట్లని రిం, తననేటికి నేము నీకు నఖిలంబు నొన
ర్చినవారము యొక్కవెరవు, విను నీదారిద్ర్యదోషవిభరంబునకున్. 208

1. చార్యక మొనరించు. 2. పురంబు. 3. నేకసమయంబగు,

క. శ్లోకంబులు రెం డివె య, స్తోకగభీరార్థవచనశోభితములు నీ
వా[1]కాంపిల్యాధీశ్వరుఁ, డాకర్ణింపంగఁ జదువు మనుఁగులు నుండన్. 209

ఆ. వినినయపుడ ధరణివిభుఁ డగ్రహారంబు, లును ప్రభూతవస్తుధనచయములు
నిచ్చు నీకు దీనఁ బొచ్చెంబు లేదు మో, దంబుఁ బొందు మధికధర్మనిరత. 210

వ. అని యతని కవ్వాక్యద్వయంబు విదితంబుసేసి యాశ్వాసించి యామంత్రణం బొనర్చి వెడలి చని. 211

క. రాగాదిదుర్లభంబు [2]ను, పాగతసత్యాద్వయోదితానందనిరు
ద్వేగము నగుయోగం బా, యోగీశ్వరు లొంది చెంది రుత్తమసిద్ధిన్. 212

వ. ఇక్కడ బ్రహ్మదత్తునకుం దత్పితామహుం డగువిభ్రాజుండు తొంటితపస్సమయసంకల్పంబువలనం బుత్రుండై విష్వక్సేనుం డనం బ్రభవించె నట్లు లబ్ధసంతానుండై యతండు దేవీసమేతంబుగా నగరబహిరుద్యానంబున విహరించుచు నొక్కనాఁ డేకాంతంబున. 213

క. ఒకచీమ తనప్రియుఁడు కాముకుఁడై యర్థిఁ దెలుపంగ మును బూనిన కిం
కకుఁ బాయక భంగించు పలుకు లాకర్ణించి తగఁ బెలుచ నవ్వుటయున్. 214

క. మానిని యెంతయు సిగ్గును, దీనతయును గదిరి పెక్కుదినముల సశన
ధ్యానపరిమ్లానత[3]మెయిఁ, దానూరక యున్నఁ బ్రభుఁడు తద్దయు వంతన్. 215

వ. నిత్యంబునుం దలంచి యవ్విధంబునకు నిమిత్తం బడిగిన నవ్వేలంది నీవు నవ్వుట నన్ను గేలిగొనినచందంబ యందు సందియంబు లే దట్లుగావున జీవితం బింక నేమిటి కనిన నతం డానవ్వునకుం గారణంబు సెప్పె నెంతసెప్పిన నయ్యింతి నమ్మనినెమ్మనంబుతోడ. 216

చ. పురుషవరేణ్య యేల యిటు పొచ్చెపుమాటల నన్మొఱంగె దె
వ్వరు జనకోటియం దెఱుఁగువారు పిపీలికపల్కు దేవతా
వరమున నొండెఁ దొల్లిటిభవంబుతపంబుననొండె నద్భుతా
ధ్వరవిధినొండెఁ గాక గరువం బగుతత్పరిబోధ మబ్బునే. 217

క. నీనగవునకుం గారణ, మే నమ్మం దెల్లఁగాఁగ నెఱుఁగఁగ నది యె
ట్లైన నొనర్పక యుండిన, నే నిదె నీయానఁ బ్రాణ మింతట విడతున్. 218

వ. అనిన నతం డెయ్యదియునుం జేయనేరక యయ్యాపదకుం బ్రతీకారంబు చింతించి యార్తశరణ్యుం డగునారాయణు నుద్దేశించి యుపవాసంబుతో నాఱుదినంబులు పడియుండ నాఱవనాఁటి వేఁకువనుం గలలోనవచ్చి యద్దేవుండు. 219

క. వినుమీ [4]రేపకడయ ని, న్ననుపమశోభనము వొందు ననుమానము లే
దనఘా విడువు విషాదం, బనియె నతఁడు మేలుకనియె నక్షణము తగన్. 220

---

1. కాంపిల్యపురీశ్వరుఁ. 2. న, సాగతనిత్యా. 3. మైఁ; తో. 4. రేకడకల.

క. హరిచేత వరము వడసితిఁ, జరితార్థుఁడ నైతి ననుచు జనపతి ప్రాతః
కరణీయము దీర్చి యలం, కరణంబుల నుల్లసిల్లి కాంతయుఁ దానున్. 221

వ. మాణిక్యఖచితం బగుకనకరథం బెక్కి కండరీకుండు సారథ్యం బొనరింప బాభ్రవ్యుండు వెల్లసీవిరి వట్ట నిట్టలం బగువిభవంబునం బురంబు సొచ్చునెడం గొడుకులు నలువురుం గఱపినపద్యంబులు పాఠంబులు గొని బ్రాహ్మణుం డిది నాకు నవసరం బని సువ్యక్తవర్ణోచ్చారణం బగునెలుంగున రాజులును మంత్రులును వినఁ దద్వ్యాఖ్యార్థం బిట్లనిపఠించె. 222

సీ. అమలదశార్ణదేశమునయం దేడ్వురుబోయలై తొలితొలిఁ బుట్టి పిదపఁ
[1]గాలాంజనం బనుశైలోత్తమంబునఁ బెనుపార మృగములై జననమొంది
తనరుశరద్వీపతలమునఁ జక్రవాకంబులై ప్రభవించి క్రమ్మఱంగ
మానసాహ్వయ మగుమహితసరోరుహాకరమున హంసతాగరిమ నొంది
తే. [2]పరగి రెవ్వారు మును వేదపార[3]దృశ్వ, లాకురుక్షేత్రసంజాతు లైన విప్రు
లట్టివా రదె కడుదూర మైనతెరువు, చనిరి వారలఁబడి దప్పఁ జనునె మాకు. 223

బ్రహ్మదత్తుఁడు దేవీసహితంబుగాఁ బరమసిద్ధి వడయుట.

వ. అని [4]పఠియించిన విని బ్రహ్మదత్తుండు విచేతనుం డైనయట్లు చేష్టలుదక్కెఁ గండరీకుండు కేలనున్న [5]యమ్ములుకోలయుం బగ్గంబులు విడిచి సంధులు ప్రిదిలి యుండె బాభ్రవ్యుండు నిపతితచామరం బగుకరంబుతో నస్వస్థచిత్తుం డయ్యె వారిం జూచి పరివారంబును బౌరులు నాగంతుకులును భయవిస్మయంబుల మునింగి [6]కలంగిరి కొంతవడికిం దెలిసి యమ్మువ్వురు. 224

క. చెఱిచినది గన్న తెఱఁగున, మఱచినతొలిబాము లెల్ల మదిఁ గని నిష్ఠన్
దఱికొల్పెడుయోగస్థితి, తెఱఁ గంతయు బుద్ధికిం బ్రతీతం బైనన్. 225

వ. ఆనందరసతన్మయు లైరి తదనంతరంబ. 226

ఉ. నిండుమనంబుతోడ ధరణీపతి యాధరణీసురోత్తమున్
బండితపూజితున్ మధురభాషల నెంతయుఁ [7]దేల్చి కోరికల్
నిండ నఖండవస్తుశతనిర్భరసంపద లిచ్చి తృప్తి యొం
డొండ యొనర్చి వీడ్కొలిపె [8]నుత్సుకతం ద్వరమాణచిత్తుఁడై. 227

మ. సమదారాతితమిస్రభానుఁ డగువిష్వక్సేను నాత్మీయసూ
ను మహారాజ్యపదంబున న్నిలపి తానున్ దేవియున్ మంత్రియు
గ్మముతోడన్ జనుదేర నిర్భరవిరాగస్వాంతతన్ గాననాం
తమునం దర్థి వసింప నేఁగె విగళత్పాశప్రభావోద్ధతిన్. 228

వ. అప్పుడు మహాయోగతత్పర యగుతత్పత్ని యతని నిట్లనియె. 229

1. కాలంజరం. 2. పెరిగి. 3. సదృశు. 4. వివరించిన 5. యమ్మునికోల. 6. యడంగిరి. 7. దెల్చి. 8. నుత్సుకతత్పర.

తే. అఖిలజంతుభాషావేది వైన నిన్ను, నధిప యేనెఱుంగనె విషయానుభూతిఁ
దగిలి పూర్వజాతిస్మృతి దప్పియున్నఁ, దెలుపుటకు నిట్లు చేసితిఁ దేటగాఁ గ.

క. మును [1]చెడిపోయిన యోగము, మునినిభ యిటుచేరె నింక ముద మెసఁగ నిరం
జనసిద్ధమార్గ మారసి, చను వార మనన్యసులభసంపత్తి మెయిన్. 231

వ. అని యి ట్లనోన్యధన్యతాకథనం బొనర్చుచు నరిగి కండరీకుండును శ్రుతికిం గ్రమప్రణయం బొనర్చి కృతార్థతం జెందె బాభ్రవ్యుండు శిక్ష యుత్పాదించి యోగాచార్యగతిం బ్రాపించె నివ్విధంబు మార్కండేయుండు సనత్కుమారు వలన భవిష్యద్రూపంబుగా విని పిదపం దానుం బ్రత్యక్షంబుగాఁ గని నా కెఱిం గించి యిట్లనియె. 232

క. శంతనుతనూజ యీకథ, యంతయు విని ధన్యతముఁడ వైతి మనసునం
జింతింపుము దీనిన య, త్యంతశుభావాప్తి యగు ననంతనిరూఢిన్. 233

శా. ఈయాఖ్యాన మెఱింగి చిత్తమునయం దేప్రొద్దు మోదించువాఁ
డాయుష్మంతుఁడు శ్రీసమేతుఁడునుఁ బుత్రానేకపౌత్రోదయ
శ్రేయోనిత్యుఁడు నై సుఖోన్నతి గనుం జెందండు తిర్యగ్గతిన్
ధీయోగంబున నొయ్యనొయ్యన విముక్తిం గాంచు సిద్ధుం డగున్. 234

వ. అని చెప్పి యమ్మునీంద్రుండు నిజేచ్ఛం జనియె నిది పితృకల్పప్రకారంబు చిత్తా యత్తంబుగా నొనర్పు మనిన భీష్మభాషితంబులకుం బరితోషంబు నొంది ధర్మనం దనుం డతని నభినందించె నని వైశంపాయనసూక్తం బైనకథావిధానంబు మధు రంబుగా. 235

ఉ. చందనచంద్రచంద్రధరశారదనీరదనారదామృత
స్యందిముకుందపూర్వభవహారహరీభహరాద్రిహంసహీ
రేందువినిందకస్ఫురదుదీర్ణయశోర్ణవపూర్ణసర్వది
క్కందర నందదిందిర జగజ్జనసుందర ధైర్యమందరా. 236

క. సర్వధురీణగుణోదయ, సర్వజ్ఞోదాత్తవృత్త సంసిద్ధియశో
గర్వితమల్లచమూవర, నిర్వంచకసోదరత్వనిత్యాత్రాఖ్యా. 237

మాలిని. కదనదళదమిత్రక్షత్ర[2]గోత్రప్రతానో
త్సదనవిహభూరిచ్ఛత్రభవోర్వపథాత్రి
పదపరిణతదృప్యద్భార్గవాభీలఖేలా
భ్యుదితపరమసామ్యస్ఫూర్తిమత్త్రీవ్రఖడ్గా. 238

గద్యము. ఇది శ్రీశంకరస్వామిసంయమీశ్వరచరణసరోరుహాధ్యానానంద సౌందర్య
ధుర్య శ్రీసూర్యసుకవిసంభవ శంభుదాసలక్షణాభిధేయయెఱ్ఱయనామధేయ
ప్రణీతంబైన హరివంశంబునందుఁ బూర్వభాగంబున ద్వితీయాశ్వాసము.

---

1. పడి. 2. గాత్రప్రస్రుతాసృగ్ఘర్మదనినవహపరుత్క్షేత్రాయితానేక. 3. పరతుసార.

శ్రీరస్తు.

హరివంశము

పూర్వభాగము - తృతీయాశ్వాసము

మత్పంటకులాంబుధి
సోమ [1]చిరయశోమహత్త్వశోభితలోభ
వ్యామోహరహితకోమటి
[2]వేమ సమిద్ధప్రతాపవిపులస్తోమా. 1

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు పితృసమారాధనవిశేషంబులు వివరించి వైశంపాయనుండు జనమేజయునకు మఱియు నిట్లనియె. వృష్ణివంశప్రసంగంబున నిట్లన్నియుం జెప్పితి నింకఁ దన్మూలం బైనసోమాన్వయక్రమంబు వినుము పరమేష్ఠికి మానసపుత్త్రుండగు నత్త్రిమహాముని యఖిలలోకహితార్థంబు మనోవాక్కాయకర్మంబులు ధర్మంబునం దగులం గాష్ఠకుడ్యశిలాసదృశుండై నిలిచి యూర్ధ్వబాహుతయు నిర్నిమేషావలోకనంబును సర్వలోకాసాధారణంబునునై యమర మూఁడువేలదివ్యవర్షంబులు మహాతపంబు గావించి.

క. తనశుక్ల మూర్ధ్వగతముగ, నొనరించిన నశ్రుబిందు [3]లోలికి యతనిలో
చనములఁ గాంతిమయములై, యనయము నొకప్రోవుగట్టి యవి వెలుఁగంగన్.

మ. అది సోమాహ్వయ మైనగర్భముగఁ బ్రేమాయత్తలై దిక్కులా
పదియుం గైకొని తాల్చి యంతన భరింపంజాల కుర్వీస్థలిన్
బ్రిదులన్ వైచినఁ జూచి యక్షణము సంప్రీతిన్ విరించుండు వ
చ్చి దయాలీల నెలర్పఁగాఁ ద్రిభువనక్షేమక్రియాకాంక్షియై. 4

క. సితవాజిసహస్రసమం, చితమగు తేరిపయి నిడినఁ జెలువొందె మహా
ద్యుతి యగుగర్భము సోముం, డితఁ డన బాలుఁడయి వేల్పు లెల్ల నుతింపన్. 5

వ. ఆసమయంబున భృగ్వంగిరసప్రముఖు లగుచతుర్ముఖతనయు లతని ననేకంబు లగు ఋగ్యజుస్సామసూక్తంబులఁ బ్రస్తుతించిరి తత్తేజంబున జగంబులెల్ల నాప్యాయనంబు నొందె గర్భపాతంబునప్పుడు నెదరి పుడమిం బడినకాంతిశకలంబులు మహౌషధులై యొప్పె నట్లు జనియించిన కుమారుండు. 6

---

1. నమ. 2. వేమానుసమిద్ధచారు. 3. లోలిక నతని.

ఉ. [1]తొంబదివేల పద్మములు తోరపుసంఖ్యగ నొప్పునట్టి య
బ్దంబులు దారుణం బగు తపం బొనరించిన నిచ్చ మెచ్చి య
య్యంబుజసూతి యోషధుల నప్పుల విప్రుల నేలువానిఁగాఁ
బంచిన వేడ్కతో నతనిఁ బట్టముగట్టిన నత్యుదగ్రతన్. 7

శా. రాజై యాతఁడు బ్రహ్మ యిచ్చిన యనర్ఘస్యందనం బెక్కి ని
ర్వ్యాజస్ఫూర్తిఁ ద్రిసప్తవారములు పారావారపర్యంతధా
త్రీజైత్రత్వము నొంది యాత్మమహిమన్ శ్రీ లెల్లఁ దన్ జేరఁగా
రాజత్తేజము గాంచెఁ బ్రస్ఫురితసామ్రాజ్యైకపూజ్యస్థితిన్. 8

వ. అట్టియైశ్వర్యంబునకుఁ బ్రియం బంది ప్రాచేతసుం డగుదక్షుండు తనకూఁతుల నిరువదియేడ్వురఁ బత్నులంగా నొసంగినం గైకొని యారాజు రాజసమాజపూజితం బగురాజసూయం బొనరించునెడ నత్రి హోతయు [2]భృగుం డధ్వర్యుండు [3]నారదుం డుద్గాతయు బ్రహ్మ బ్రహ్మాయు [4]సనత్కుమారప్రముఖపరివృతుం డగునారాయణుండు సదస్యుండునునై రప్పరమపుణ్యుం డగణ్యహిరణ్యరత్నరజతరాశిభాసితం బగుత్రైలోక్యంబును యజ్ఞదక్షిణగా నిచ్చె నని చెప్ప విందుము.

తే. ద్యుతియుఁ బుష్టియుఁ దుష్టియు ధృతియుఁ బ్రభయు
వసువు కీర్తియు నను పేరివనిత లతనిఁ
బొంది రట్టియైశ్వర్యవిస్ఫూర్తి నెందుఁ
బరగి యాతఁడు [5]మదిమది భ్రాంతి గదిరి. 10

చంద్రుఁడు బృహస్పతిభార్య యగు తారం గొనినప్రకారము

చ. సురగురుభార్యఁ దార యనుసుందరిఁ బుణ్యచరిత్రఁ దత్పతిన్
బరిభవ మొందఁజేసి కడుబల్మి హరించి మహామునీంద్రని
ర్జరవరు లెంతచెప్పినను సక్తిమెయిన్ విడువంగ నొల్ల కు
ద్ధురతయ చూపుచున్ సతతదోహలతన్ విహరించుచున్నెడన్. 11

వ. వాచస్పతిజనకుం డగునంగిరసునకు శిష్యుండు గావున శుక్రుం డాబృహస్పతి పక్షంబంగీకరించె భార్గవస్నేహంబున భర్గుండజగవం బనుచాపంబు గైకొని యాటోపంబున గురునివాఁడై నిలిచె నప్పుడుచంద్రాపరాధంబులోనివారిన కానిరూపించి.

క. పురహరుఁడు బ్రహ్మశిరమను పరమాస్త్రం బమరవరులపైఁ దొడిగినఁ ద
చ్చిరకీర్తి యెల్లనాశముఁ, బొరసెను బలహీను లైరి పొలుపఱి వారల్. 13

వ. ఇట్లు నిస్తేజు లైన [6]యహితులతెఱం గెఱింగి దైతేయులు గడంగిన. 14

తే. దారుణం బగుసమరంబు దారకామ, యంబు నాఁగ దేవతలకు నసురలకును

1. 'పద్మానాం దశతీ ర్దశ' అనిమూలము. 1-25-18 = వేయి పద్మముల యేండ్లు అర్థమని నీలకంఠుఁడు. 2. భృగు వధ్వర్యుండు. 3. హిరణ్యగర్భుం. 4. సనత్కుమారాదిముని 5. మఱిమఱి. 6. యమరుల.

గరము నిడివి గాలోకసంస్తుతయ[1]విధాయి, యగుచు వర్తిల్లెఁగౌరవాన్వయవరేణ్య.

వ. అందు దైత్యులచేత నాదిత్యులు పెక్కండ్రు మడిసిరి శేషించినవారు వారి రహస్యము శరణుసొచ్చిన నద్దేవుండు మహాదేవుం బ్రార్థించి యడిపి భార్గవుని రావించి తారం దెప్పించి బృహస్పతి కిప్పించె నప్పు డంతః ప్రసవయై యున్న యన్నాతిం గనుంగొని యాంగిరసుం డిది మదీయ తేజంబు గా దనవుడు. 16

క. తనరునిషీకాస్తంబం, బునమఱువునఁ బువ్వుఁబోణి పుత్త్రుని గర్భో
జ్జనితునిఁ బావకసమతే, జుని నల్లన యుజ్జగించె స్రుక్కుచు భీతిన్. 17

తే. జాతమాత్రుఁడై బాలుఁడు సర్వసురల, యొప్పులును గెల్చెఁదన మేనియొప్పువేర్మి
నతనిఁ జూచి వేల్పులు విస్మితాత్ము లగుచు, సంభ్రమా వేశ మొందఁదజ్జననిఁ బిలిచి.

ఉ. సోమునిపట్టియో గురునిసూనుఁడొ యీతఁడు దీని యున్నరూ
పేమియుఁ గొంక కీవు ధవళేక్షణ చెప్పు మనంగ సిగ్గునన్
భామిని గీడుమే లొకఁడు పల్కద దానికి నల్గి తత్సుతుం
డామగువన్ శపించుటకునై కడఁగన్ బరమేష్ఠి గ్రక్కనన్. 19

ఉ. ఆతని మాన్చి తారఁ గడుఁబ్రార్థన మొప్పఁగ బుజ్జగించి భా
మా తెలియంగఁ జెప్పు మనమానవిభానిధి యైనయీతనూ
జాతుని హేతువై నతఁడు [2]సత్య ముకానొకఁ డెవ్వఁ డన్ననా
శీతమయూఖుఁ డంచు సరసీరుహలోచన యొయ్యఁబల్కెనన్. 20

క. చను దెంచి సోముఁ డప్పుడు, తనయుఁ దిగిచి కౌఁగిలించి తన్మస్తము మూ
ర్కొనిబుధుఁ డనునామ మతని, కొనరిచె మునిదేవతాసముత్కర మలరన్. 21

వ. బృహస్పతియుఁ దారం గైకొని చనియె సురలు సురజ్యేష్ఠుని వీడ్కొని నిజ నివాసంబుల కరిగి రట్టిదారుణంబగు గురుదారహరణదురితంబున. 22

తే. రాజయక్ష్మరోగార్తుఁడై రాజు ప్రతిది, నంబుఁ బ్రక్షీణమండలత్వంబు నొంది
తండ్రి శరణంబుసొచ్చిన దయదలిర్ప, నత్రి తత్పాపపరిహార మాచరించె. 23

క. ఆవెరవునఁ గ్రమ్మఱఁగఁ ద, నూవృద్ధి వహించి విధుఁడు నూతనకాంతి
శ్రీవిలసిల్ల జగత్త్రయ, జీవనహేతు వనువినుతి నేకొని వెలిఁగెన్. 24

క. ఈయాఖ్యానము భక్తిం, బాయక చదివినను వినినఁ [3]బాపరహితుఁడై
యాయుర్వర్ధనపుత్ర, శ్రీయుక్తియుఁదనరి నరుఁడు చెన్నొందు నిలన్. 25

ఉ. సోమతనూజనందనుఁడు సుందరమూర్తి పురూరవుండు ల
క్ష్మీమహిమన్ వెలింగెఁ బరిశీలిత [4]యజ్ఞుఁ డుదాత్తుఁ డార్తర
క్షామణి యుద్ధశౌండుఁడు విచక్షణుఁ డక్షతసత్త్వుఁ డత్యుదా
త్తామలచిత్తుఁ [5]డాత్మపరమార్థవివేకుఁ డనంగ నున్నతిన్. 26

1. కరంబు, న 2. సత్యముగా 3. బాతక. 4. యజ్వుఁడు. 5. డార్త, ఆర్త.

చ. సురలకు లేనియాతనివిశుద్ధగుణంబుల కాత్మ నెంతయుం
గరఁగి వధూజనైకతిలకం బగునూర్వశి తాన వచ్చి ని
ర్భరవిభవోత్సవస్ఫురితభక్తి వరించిన నాదరించి యా
నరవరుఁ డిష్టభోగకలనం జరితార్థగఁ జేసె నుగ్మలిన్. 27

సీ. మందాకినీసరిన్మహితతీరంబుల నందనంబున మేరునగతటంబు
లన్నింట హేమకూటాద్రిశృంగంబుల గంధమాదనశైలకందరములఁ
జైత్రరథాంతరస్థలముల నలకాపురంబున మఱియు నిర్జరవిహార
లలితదేశము లెన్ని గలిగె నం దెల్ల నయ్యింతియుఁ దాను నశ్రాంతకేళి
తే. [1]నైదునేడుచు నెనిమిదినాఱుఁ బదియుఁ, బదియు నైదును నెనిమిది వరుసతోడ
నేఁడు లొక్కొక్కచోటఁగా నెంతయేనిఁ, గాల ముద్వేలసౌఖ్యాబ్ధి నోలలాడె.

వ. అమ్మహారాజునకు రాజధానియై భాగీరథియుత్తరకూలంబునఁ బ్రతిష్ఠానం బను
పురంబు సుప్రతిష్ఠంబు లగుగరిష్ఠసంపదల నొప్పారె నంత. 29

రజి యనురాజుచరిత్రంబు సంక్షేపంబుగా నెఱిఁగించుట.

క. ఆయువును నమావసువు దృ, ఢాయువును వనాయువును శతాయువు ననఁగా
నాయూర్వశియం దతనికి, ధీయుతు లుదయించి రధికతేజులు పుత్రుల్. 30

వ. అందగ్రజుం డైనయాయువునకు నహుషుండును వృద్ధశర్ముండును రంభుండును
రజియును సనేనుండు నన నేవురుకొడుకులు పుట్టిరి వారిలో రజికిఁ బంచశత
తనూజులు జనియించి రాజేయు లనం బ్రఖ్యాతులయి రాసమయంబున. 31

క. అమరులు నసురలు నీసున, సమరమునకుఁ దొడఁగుచుండి సన్నతులయి య
క్కమలజు నడిగిరి తమలో, నమరఁగ నెవ్వరికి విజయ మగు నని యధిపా. 32

వ. అడిగిన నద్దేవుండు వారి కిట్లనియె. 33

క. ఘోరాయుధకరుఁ డై యె, వ్వారికి నై కడఁగి యాహవం బొనరించుఁ
వీరవరుఁడు రజిభూపతి, వారలఁ ద్రైలోక్యవిజయవైభవ మొందున్. 34

క. ధృతి యుండును రజి యున్నెడ, ధృతిఁ బాయక శ్రీ వెలుంగు ధృతియు సిరియు సం
గత మయినచోట విజయో, న్నతి ధర్మము దాన[2]యమరు నావుడుఁ బ్రీతిన్.

వ. ఆ రాజు రాహుదౌహిత్రుండు గావున మాతృవంశంబువా రగుటం జేసి దై
తేయు లాతని నాత్మీయసాహాయ్యకంబునకు నభ్యర్థించిన నతండు. 36

క. దివిజుల జయించి మిమ్మును, దివిజుల నే నేలువాఁడఁ దెల్ల మిది ప్రియం
బవునే యనవుడు నొడఁబడ, కవనీవల్లభునితోడ ననిమిషవైరుల్. 37

వ. మాకు నధీశ్వరుండు ప్రహ్లాదుండ యస్మదీయం బగునుత్సాహం బఖిలంబును దద
ర్థంబ యీసమయంబున కమరు లియ్యకొనినం గొనిరి కాని యే మొల్ల మనిన
ననిమిషు లవ్విధంబునకు నిచ్చగించి యతనికి నింద్రత్వం బిచ్చువారై రంత. 38

1. ఎలమిఁ బదియైదు బదియేను నిరువదియైదును, నేడు నెనిమిది యేను బదియేడు నైదు. 2. ఎలసి.

మ. [1]వినమత్కార్ముకమేఘముక్తవిశిఖోద్వేలాంబుధారావళిన్
దనుజాంభోజవనీ[2]సహస్రముల విధ్వంసంబు నొందించి య
య్యనపాయుండు తదాశ్రయస్థ మగునుద్యద్రాజ్యలక్ష్మిన్ సుధా
శనగేహంబున శాశ్వతంబుగఁ బ్రతిష్ఠాపించెఁ బెంపేర్పడన్. 39

వ. అప్పుడు పురుహూతుండు. 40

క. నీవింద్రుఁడవై తోడఁబా, టీవిధ మగుటను నరేంద్ర యేఁ బుత్త్రుఁడనై
నీవిభవమునకు యుక్తుఁడఁ, గావలవదె యనిన నట్లకాకని రజియున్. 41

వ. దివంబున నుండి దేవేంద్రలక్ష్మి యనుభవించెఁ దత్పుత్త్రు లందఱు భూలోకంబు
విడిచి నాకలోకంబునక పోయి శతక్రతుండు తోడంబుట్టువగుట నతనిఁ దమ
లోన నొకని[3]తోడిపాలివానింగాఁ జేసి యఖిలరాజ్యంబును దార యాక్రమించి
సర్వలోకంబును భుజియించి రట్టిప్రవర్తనంబుల బహుదీర్ఘంబగు కాలంబుగడచె
నివ్విధంబున. 42

క. సిరిఁ బాసి వాసవుఁడు దన, గురుఁ గానఁగ నరిగి యతనిగురుతరచరణాం
బురుహముల కెరఁగి [4]యపరి, స్ఫురితము లగుగద్గదోక్తములఁ నిట్లనియెన్. 43

మ. రజిచే గద్దియగోలుపోయి విభుతాభ్రష్టుండనై క్రమ్మఱన్
రజిపుత్త్రావళి యాక్రమంబున ననర్థంబుల్ పొరిం బైకొనన్
నిజమై యొందును నిల్వనేరక విపన్నిర్ఘాతం దూలెదన్
సుజనశ్రేష్ఠ యొకింత నాదెస కృపం జూడందగుం జూడవే. 44

క. మదిలో [5]నన్నుఁ దలంచుచు, బదరీఫలమాత్రహవ్యభాగ మనలునం
దొదవించి తేనియును న, భ్యుదయము నే నొంది మీఱఁబోవనె చెప్పుమా. 45

చ. అనిన నతండు నీవు నను నక్కట యిం తన నేల మున్న యీ
పని యొడఁగించితేని నశుభంబులు నీదెసఁ జేరనిత్తునే
విను మిటమీఁద సర్వమును వేగమె మేలుగ నుద్వహించెదన్
మనమున శంకఁ దక్కు మనుమానము మానుము లేదు భారమున్. 46

వ. అని యతని నాశ్వాసించి విశ్వక్రియాధుర్యుం డగునయ్యాచార్యుండు తదీయ
తేజోవృద్ధివిధాయియుఁ బరప్రభావపరిభావియు నగునుష్ఠానంబు నిర్వహించిన.

క. రజిసుతులు కామరోష, ప్రజనితదర్పమున మోహపరులై ధర్మ
త్యజనంబు సేసి సాధు, ద్విజవిద్వేషాదిదురితవృత్తిఁ దగిలినన్. 48

మ. బలముం దేజముఁ దప్పి పోవుటయుఁ గోపం బార జంభారి యు
జ్జ్వలదంభోళిఁ బరాక్రమించి పటుగర్వస్ఫూర్తి నయ్యందఱిం

---

1. విను తత్కార్ముకమధ్యముక్త. 2. సహస్రకము. 3 తోఁటి. 4. యపని, 5. న నిన్నుఁ దలఁచుచుం.

బోలియింపంగఁ దొలంగి పోయె రజి యుద్భూతప్రభావోగ్రుఁడై
బలవిద్వేషి పునఃప్రతిష్ఠ గనియెం బ్రాజ్యస్వరాజ్యంబునన్. 49

క. శతమఖరాజ్యావాప్తి, ప్రతిపాదక మైనయీయుపాఖ్యాన[1]ము వి
శ్రుతమై దీర్ఘాయురరో, గతలును దురితాపగమముఁ గావించు భువిన్. 50

యయాతిమహారాజుచరిత్రంబు సంక్షేపంబుగాఁ జెప్పుట.

వ. అనిచెప్పి వైశంపాయనుం డిట్లనియె నహుషునకు యయాతియు సంయాతియుఁ బ్రయాతియు ననువారు పుట్టి రందు యయాతి శుక్రపుత్రియైన దేవయాని యందు యదుతుర్వసు లనువారి నిద్దఱను వృషపర్వపుత్రియైన శర్మిష్ఠయందు [2]ద్రుహ్యానుపూరుల ననంగా మువ్వురం బుట్టించి యైశ్వర్యంబున ననిమిషేశ్వర సదృశుండై వెలిఁగె. 51

చ. అనుపమదివ్యవాహయుత మైనరథంబు సురేంద్రుఁ డాదరం
బున నొసఁగంగఁ [3]గాంచి యిరుమూఁడుదినంబుల సర్వభూతలం
బును నతఁ డేలెఁ దత్సుతుఁడు పూరుఁడు లోనగు వైన్యు లెల్ల న
జ్జనపతియట్ల యమ్మహితసాధన నేలిరి పేర్మి యొప్పఁగన్. 52

వ. [4]పెక్కబ్దంబు లట్లరిగినం బారిక్షితుం డగు జనమేజయుండు గర్గతనయుం డగు బాలుం బ్రమాదంబున వధియించి బ్రహ్మహత్యఁ దగిలి లోహగంధి యగుదేహం బుతోఁ బౌరజానపదులచేతం బరిత్యక్తుండయి తిరుగుచు శౌనకుం డను మహా ముని నాశ్రయించి యతండు తురగమేధంబు సేయింపం గిల్బిషంబువలనం బాసె నున్న పాతకి యైనప్పుడ యాదివ్యస్యందనం బంతర్ధానంబై నిలువక నాకంబు నకుం బోయిన. 53

క. ఉపరిచరవసువునకు నె, య్యపువెరవున నింద్రుఁ డిచ్చె నత్తే రాచే
దిపతివలన మగధనరా, ధిపుఁడు బృహద్రథుఁడు వడసెఁ దేజం బెసఁగన్. 54

వ. తత్సుతుం డగుజరాసంధు వధియించి భీముండు వాసుదేవున కిచ్చె నట్లు యయాతి సప్తద్వీపంబులుం దనబాహుబలంబున సాధించి. 55

సీ. [5]పూర్వోత్తరం బగుపుడమికి [6]నొడయుఁగా నొనరించి యదునగ్రతనయు నిలిపె
దక్షిణపూర్వమై తనరుదేశమునకుఁ బ్రభువుఁ గాఁజేసి తుర్వసుని నిలిపెఁ
బశ్చిమోదగ్భూమిభాగముల్ రెంటికి నధిపతులుగ ద్రుహ్యు ననుని నిలిపె
మధ్యమంబై యొప్పుమండలంబునఁ బరిస్ఫుటభూతిగంభీరుఁ బూరు నిలిపె

తే. సకలరాజ్యంబు [7]సుతులకు సత్కరించి, తాను సన్యస్తశస్త్రుఁడై తనరు విషయ

1. ము. 2. ద్రుహ్యుండు ననుండునుఁ బూరుండు నను మువ్వురిం. 3. గెల్చి. 4. పెక్క శరంబు. పెక్కతెఱంగులం దిరిగిన 5. పూరుని మధ్యమ భూమికి నధిపుఁగా నభిషేక, మొనరించె నవని నాథు, లేక, పూరుని...మికిరాజుగాన...రించెనధిపుఁడట్లు. 6. నొడయుఁగా నొనరించి. 7. పుత్రుల.

భోగములమీఁదతృష్ణ యుప్పాంగ[1]సుతులఁ, బెంపుశోభిల్లఁబిలిచి సంప్రీతితోడ.

క. తనముదిమిఁ బుచ్చుకొని యా, వన మిం డని వేఱువేఱ వాంల సర్థిం
చిన నెవ్వరు నీరైరా, జనపతి నలువురకు నిచ్చె శాపము లోలిన్. 57

క. [2]కడపటివాఁ డగుపూరుం, డడుగక[3]మును దండ్రి కాత్మయౌవన మిచ్చెన్
గడు సంతసమునఁ గైకొని, యడరెడు రాగంబుతోడ [4]నతివలుఁ దూసున్. 58

తే. దేవయానసమేతుఁడై దేవచరిత, భూములందుఁ బ్రభూతసంభోగరుచులఁ
బెద్దగాలంబు విహరించి పెరుగుచున్న, కామమున కేమిటను గడ గానలేక. 59

వ. క్రమ్మఱం బూరుపాలికి వచ్చి యతనియౌవనం బతనికి యిచ్చి యాత్మీయం బగు జరాభారంబు వహించె కామోద్దేశంబు లగువానిం జేసికొని సుభాషితంబు లిట్లని యుదాహరించె. 60

యయాతిమహారాజు పఠించిన సుభాషితంబులు

తే. అంగములుకూర్మమెట్లుప్రత్యాహరించు నట్లు కామముఁ[5]దమయందయడఁపఁజాలు
ధన్యచిత్తులానందతత్త్వంబు నొందు, టితరు లెల్లఁ గాలగ్రస్తు లింత నిజము. 61

క. పసిఁడియు బసువులు భామలు, వసుమతిమీఁదఁగలయంతవట్టు నొకఁడ యిం
పెసఁగఁగఁ [6]బడసియుఁ దనియఁడు, విసువఁ [7]వలదె తృష్ణవలన విరతిప్రాప్తిన్. 62

క. సమధికభోగంబులచే, సమయుం గామ మనుసది మృషావాదం బా
జ్యమునం దోడ్తో ననలం, బమితంబై యొదవుఁగాక యాఱునె యెందున్. 63

క. అని పలికి వనంబునకుం జని దేవీసహితుఁడై యసామాన్యతపం
బొనరించి సిద్ధసేవిత, వినుతగతుల నవ్విభుండు వెలుఁగొందె నృపా. 64

వ. అని యిట్లు పరమపావనం బగు యయాతిచరితం బెఱింగించిన. 65

క. విని జనమేజయవిభుఁ డి, ట్లను నస్మద్వంశమునకు నాద్యుఁ డయిన పూ
రునివంశశాఖ లన్నియు, వినవలతుం జెప్పవే పవిత్రచరిత్రా. 66

క. నావుడు నమ్ముని యిట్లని, యావిభునకుఁ జెప్పఁ బూరునాత్మజుఁడు గుణ
శ్రీవిలసితుఁడు ప్రవీరుఁడు, నా వెలసె మనస్యుఁ డతనినందనుఁడు నృపా. 67

వ. అమ్మనస్యునకు నభయదుండును వానికి సుధన్వుండును సుధన్వునకు సుబాహుండును సుబాహునకు రౌద్రాశ్వుండునుం బుట్టిరి. రౌద్రాశ్వునకు ఋచేయువు దశార్ణేయువు కృకణేయువు కక్షేయువు స్థండిలేయువు సన్నతేయువు జలేయువు స్థలేయువు వనేయువు వననిత్యుండు ననుపదుండ్రు కొడుకులును రుద్రయు శూద్రయు భద్రయు మలహాయు దలదయు సులభయు నలదయు సురసయుఁ

1. సాత్మ, జాతు లందఱ 2. కడపుట్టువాఁడు. 3. మున్న తగ సాత్మ. 4. నన్నరపతియుఁ. 5. ల్దరు. 6 లివ్వఁడు. 7. దగదా.

జపలయు రత్నకూటయు ననుకూఁతులు పదుండ్రును బుట్టి రక్కన్యకలకు నత్రి
వంశోద్భవుండైన ప్రభాకరుం డను మహాముని భర్త యయ్యె నతండు. 69

తే. రాహునిహతుండై యినుఁడుధరాతలమునఁ, బడఁగవచ్చినఁబడనీకపరమయశుఁడు
స్వస్తి యగుఁగాత మని పునస్స్వస్థుఁ జేసి, భువనవాసులచే నెల్లఁ బొగడు వడసె.

వ. అతనికయ్యింతులందు స్వస్త్యాత్రేయు లనుకొడుకు లనేకు లుద్భవించి విప్ర వంశంబులకుం గర్తలైరి మఱి కక్షేయువునకు సభానరపరమంథుచాక్షుషులు పుట్టిరాసభానరునకుం గాలానలుండు నతనికి సంజయుండు నాతనికిం బురంజయుం డునుం బుట్టి రమ్మహీపతికి జనమేజయుండు పుట్టె. 70

క. జనమేజయునకుఁ బుట్టెను, ఘనుఁడు [1]మహాసారుఁ డన జగద్వితుఁడు త
త్తనయుండు మహాఘనుఁ డా, యనకు నుశీనరతితిక్షు లాత్మజు లిరువుర్. 71

వ. ఆయుశీనరునకు నృగయుఁ గ్రిమియు వాయయు దర్వయు దృషద్వతియు ననుపత్నులేవురయందును వేర్వేఱ క్రమంబున నృగుండును గ్రిమియును నవుం డును సువ్రతుండును శిబియునుం బుట్టిరి. శిబి సార్వభౌముండై వెలసెఁ దద్వం శ్యులు శైబ్యు లనఁ బ్రసిద్ధులైరి. నృగునకు యౌధేయు లను పుత్రులు పుట్టిరి నవునకు నవరాష్ట్రంబును గ్రిమికిఁ గ్రిమిలాపురంబును సువ్రతునకు నంబష్ఠవిష యంబును నుపభోగ్యంబు లయ్యె నింకఁ దితిక్షువంశంబు వినుము. 72

క. ధీరుఁడు తితిక్షుసుతుఁడు ను, హారథుఁడు పృషధ్రుఁ డనఁగఁ బ్రాగ్దేశంబుల్
గోరి భుజియించె సుతుఁ డ, వ్వీరవరున కుద్భవించె [2]ఫేనుఁ డనంగన్. 73

క. [3]ఫేనుఁడు సుతపుఁ గనియె న, మ్మానవపతికిని జనించె మానసజనియై
దానవబలి [4]బలియనఁ జతు, రానను [5]పనికాత్మ యోగహారివిభూతిన్. 74

వ. అతఁడు బ్రహ్మవలన మహాయోగీశ్వరత్వంబుఁ గల్పపరిమాణం బైనయాయువు ననేకవంశకర్తృత్వంబును వరంబులుగాఁ బడసి యంగవంగసుహ్మ పుండ్రకళింగు లనుపుత్రులం గాంచె నయ్యైపురుం దమపేళ్ల నేను జనపదంబులు గావించిరి వారి లోన నంగుండు. 75

క. సుతు దధివాహనుఁ గనియెను, జితశత్రుని దివిరథాఖ్యు సృజియించె నతం
డతనికిఁ జిత్రరథుం డన, నతిరథుఁ డుదయించెఁ బుత్త్రుఁ డవనీనాథా. 76

వ ఆచిత్రరథునకు ధర్మరథుండు పుట్టి విష్ణుపదం బనుశైలంబున నధ్వరంబు సేసి సోముని మెప్పించె నాతనికి దశరథుం డనుతనయుండు పుట్టి రోమపాదుం డను నామాంతరంబు[6]నఁ బరఁగె. 77

క. అజనందనుఁ డగుదశరథుఁ, డజితుఁడు దనకూఁతు శాంత యనుకన్యఁ బ్రియా
త్మజఁ గా నొసఁగఁగఁ గైకొని, సుజనప్రియుఁ డాత్రిలోకసుందరమూర్తిన్. 78

1. మానశాలు. 2. ఫేనుఁ. 3. ఫేనుఁడు. 4. యన నాచతు. 5. బని నాత్మ. 6. నఁగలిగి.

వ. ఋశ్యశృంగునకుం బత్నిగా నిచ్చిన నమ్మహాత్ముండు పుత్త్రకామేష్టి సేయింపం జతురంగుం డను కొడుకుం గనియె నాచతురంగునకుఁ బృథులాక్షుండు పుట్టి చంపుం డనుపుత్త్రుం గాంచె వానిపేర నంగరాజధాని యగుచంపానగరంబు గలిగె నట్టి చంపునకు హర్యగుండు ప్రభవించె. 79

చ. మునిపతి ఋశ్యశృంగుఁ[1]డు ప్రమోద మెలర్పఁగ శత్త్రు[2]దారణం
బను సురవారణంబు దనకై నిజమంత్రబలంబు పేర్మి మే
దినికి డిగింపఁగాఁ గొని యుదీర్ణవిభూతిఁ బురందరాదులం
గొనక వెలింగె శాత్త్రవ[3]విఘూర్ణనఘోరభుజాబలంబునన్. 80

వ. అట్టి హర్యంగునకు భద్రరథుండు పుట్టె నతనికి బృహత్కర్ముండు పుట్టె నాతనికి బృహద్భానుండును నవ్విభునకు బృహన్మనుండు నమ్మహీపతికి జయద్రథుండు నమ్మహీపతికి బృహత్కర్ముండు నారాజునకు విజయుండు నన్నరేంద్రునకు దృఢవ్రతుండు నాజననాథునకు సత్యకర్ముండునుం బుట్టి రిది యంగవంశం బింక ఋచేయువునన్వయంబు సెప్పెద. 81

క. వినుము ఋచేయుతనయుం, డనఘా మతినారసంజ్ఞుఁ డతనికి మువురుం
దనయులు సుమతియుఁ బృథుఁడున్,ఘనుఁ డప్రతిరథుఁడు ననఁ బ్రకాశితతేజుల్.

వ. వారు వేర్వేఱ వంశకర్తలై రమ్మువ్వుర[4]వెనుక నందనుం డనుకొడుకు ధర్మనేత్రుం డనునామాంతరంబు గలిగి జనియించి దుష్యంతుండు శుష్యంతుండు ప్రవీరుండు [5]ఖగుండు ననువారి నలువురఁ బుత్త్రులం గాంచె నందు దుష్యంతుఁడు. 83

క. స్వీకృతనాగాయుతబలు, శాకుంతలుఁ బడసెఁ భరతు సర్వదమను లో
కైకప్రకాశకీర్తి న, నేకాధ్వరధుర్యు నార్యహితచరితు సుతున్. 84

వ. అతనికి మువ్వురు భార్యలయందుఁ దొమ్మండ్రు కొడుకులు గలిగి మాతృశాపకలితం బగునాశంబు నొందినం బిదప భరద్వాజుండు యజనంబు సేయింప వితథుం డను [6]తనయుండు జనియించి. 85

సీ. సుతుల సుహోత్రుఁడు [7]సుతహోత గయుఁడు గర్గుఁడు కపిలుం డనఁగొరి కనియె
నేవుర నందులో నిద్దఱు కాశ్యుండు గృత్స[8]మదుండు నాఁ గీర్తనీయు
[9]లా సుతహోతకు నాత్మజు లుదయించి రాగృత్స[10]మదునకు ననఘ గార్త్సమశ్రీ
[11]మదు లనఁ బరగు బ్రాహ్మణులును క్షత్త్రియ వైశ్యులు గలిగి యివ్వసుధఁ బరగి
తే. రగ్రజుండైన కాశ్యున కధికబలుఁడు, కాశ్యుఁ డుదితుఁడై సుతుదీర్ఘతపునిఁ గాంచె
దీర్ఘతపునకుఁ బుత్త్రుండు దివ్యమూర్తి, యైన[12]ధన్వంతరిసమాఖ్యుఁ డవతరించె.

1. ఁడమ. 2. వారణం. 3. విఘూర్ణకఠోర. 4. వెనక. 5. అనఘుఁడు ననఘుండు. 6. తనూజుండు. 7. సుతహోత. 8. వతుండు 9. లాసుతహోతకు. 10. వతికిని ననఘ గార్త్సశ్రీ 11. వతులనఁ బుత్త్రులు బ్రాహ్మణక్షత్త్రియ. 12. ధన్వంతరిద్య తదాఖ్యుఁ బుట్టె.

వ. ఆధన్వంతరికిఁ గేతుమంతుఁడును నతనికి భీమరథుఁడును బుట్టిరి భీమరథునకు దివోదాసుం డుద్భవించి నికుంభుం డను మహాత్ము శాపంబున వేయేండ్లు మనుష్యశూన్యయై రాక్షసనిలయం బైన నిజరాజధాని యగు వారాణసి వసియింప ననువుగాక గోమతీతీరంబున నగరంబు గావించి యుండి. 87

సీ. హైహయదాయాదుఁ డైన భద్రశ్రేణ్యు తనయులు నూర్వురు తనకులంబు
వారలఁ జంపి దుర్వారులై తనుఁ బిన్ననాఁడు గైకొనక యున్మాదలీల
[1]మందల విడిచిన మహనీయతపమున సుతుఁ బ్రతర్దనుఁ డను శూరుఁ బడసి
శత్రులఁ జంపించి శత్రుజిత్తను నామ మాత్మజునకు నిచ్చె నతనిపుత్రు
తే. లలఘుభుజులు వత్సుండు భర్గాహ్వయుండు, నందవత్సుఁడు పితృభక్తి నతిశయిల్లి
తండ్రి దయ నొసఁగఁగ ఋతుధ్వజుఁ డనంగఁ, బేరు వడసె నెంతయును సుప్రీతి [2]యలర.

వ. మఱియును గువలయం బను నశ్వంబు గలుగుటం గువలయాశ్వుం డనియుం బ్రసిద్ధుం డయ్యె నతనికి నలర్కుం డను రా జు[3]ద్భవించి యనేక [4]శత్రుసంక్షయం బాపాదించి కాశీపురంబు క్రమ్మఱ నెక్కొంచి యఱువదియాఱువేలేండ్లు వసుధ పాలించె నతనికొడుకు క్షేమకుండును నాతనితనయుండు సునీథుండు నతనిసుతుండు క్షేమ్యుండుఁ దత్పుత్రుండు కేతుమంతుండును దత్ప్రభవుండు వర్షకేతుండును దదీయసుతుండు విభుండు నన వెలసిరి విభునకు నానర్తుండును నానర్తునకు సుకుమారుండును సుకుమారునకు సత్యకేతుండును జన్మించి రిట్లు కాశీశ్వరు లైశ్వర్యంబున నెల్లచోట్లం బేరు గనిరి భర్గుం డనువానివలనం గలిగినవా రనేకులు నిజకర్మభేదంబుల వేర్వేఱ వివిధబ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యశూద్రవంశంబులకుఁ గర్తలై రింక సుహోత్రుసంతానంబు వినుము సుహోత్రుండు హస్తిం గనియె నాతండు హస్తిపురంబు నిర్మించె నా రాజునకు నజమీఢద్విమీఢపురుమీఢు లనువారు మువ్వురు పుట్టి రంత నజమీఢునకుం గేశినియు [5]నలినియు ధూమినియు ననుభార్యాత్రయంబు గలిగిన వారిలోనఁ గేశినికి జహ్నుండు జనియించి. 89

జహ్నునకు గంగాదేవి కూఁతురైన వృత్తాంతము

సీ. అఖిలరాజన్యుల నాత్మవశ్యులఁ జేసి యైశ్వర్యసామగ్రి యతిశయిల్ల
సర్వమేధం బను సత్త్రంబు గావించుచుండంగ నబ్ధిసంయుక్తి కరుగు
గంగ యాతనిమఖాగారంబుపై వెల్లివాఁడిచిన నల్గి యద్భుతతపస్వి
యగు నమ్మహాత్ముఁ డయ్యమరతరంగిణిఁ గనుఁగొని తగునె యీగర్వ మిట్లు
తే. మూఁడులోకంబులందును ముమ్మొగములఁ, బాఱు నిను నెందు లేకుండఁ బట్టి కుడియఁ
దిగిచి నీరెల్లఁ గ్రోలెద దేవతలకు, నైన మాన్పంగ వశమె నా దయిన పేర్మి. 90

1. సుందన్న. 2. విలయ. 3. ప్రభవించి. 4. రాక్షస. 5. నీవియు.

వ. అనుచుఁ దత్పయఃపానంబునకుం దొడంగిన నతని నఖిలమునివరేణ్యసముదయం
బులు ప్రార్థించి యమ్మహానదిం దదీయదుహితంగాఁ గల్పించి యనల్పం బగు
నయ్యుత్సాహంబు వారించి రట్టి జహ్నుండు శరీరార్ధంబునం దటినీరూపధారిణి
యైనయువనాశ్వపుత్త్రి కావేరియందుఁ బుత్త్రు[1]నజితుం డనువానిం గనియె
[2]నజితునకు బలాకాశ్వుండు పుట్టె నతనికొడు కైన కుశికుండు. 91

చ. తనయు మహేంద్రతుల్యవిభుఁ దా మహనీయునిఁ గాంతు నంచుఁ జే
ర్చిననియమంబునం దపము సేయఁగ దద్దయు భీతిఁ బొంది యా
తనికిఁ [3]బ్రదీప్తతేజమునఁ దాన తనూభవుఁడై జనించె న
య్యనిమిషభర్త గాధి యన నంచితకౌశిక[4]తాసమున్నతిన్. 92

వ. గాధికి విశ్వామిత్త్రుం డగ్రజుండుగా విశ్వరథుండు విశ్వకృత్తు విశ్వజిత్తు నను
కొడుకులును సత్యవతి యనుకూఁతురుం బుట్టె రాసత్యవతి ఋచివలన జమ
దగ్నిం గాంచె విశ్వామిత్త్రునకు దేవరాతప్రముఖు లనేకులు జన్మించి బ్రహ్మ
క్షత్త్రగోత్త్రకర్త లై రిది జహ్నువంశంబు. 93

క. విను [5]నలిని యనెడు రెండవ, వనితను నజమీఢుఁ డధికవైభవుఁ బుత్త్రుం
గనియె సుశాంతునివరనం, దనుఁ [6]బురుహోతి [7]యనువానిఁదగఁ బుట్టించెన్. 94

వ. పురుహోతికి [8]బహ్వాశ్వుండు పుట్టె [9]బహ్వాశ్వునకుం దనయులు ముద్గలుండు
సృంజయుండు బృహదిషుండు యవీనరుండు క్రిమిలాశ్వుండు ననువారు గలిగిరి.

క. జనకుఁడు వీరేవురు బహు, జనపదరక్షణమునందు [10]శక్తు లనుచుఁ జే
ర్కొనెఁ బాంచాలురఁ బదముల, ననఘా పాంచాలురైరి యుదగ్రవిభూతిన్. 96

వ. తదీయదేశంబులు పాంచాలంబు లనంబరగె వారిలోన ముద్గలునకు మౌద్గ
ల్యుండు పుట్టె నలపుత్త్రి యైన [11]యింద్రసేనయందు [12]వారస్యుం గనియె
సృంజయునకుఁ బంచజనుండును బంచజనునకు సోమదత్తుండును సోమదత్తునకు
సహదేవుండును సహదేవునకు సోమకుండునుం బుట్టిరి. 97

క. సోమకునకు నూర్వురుసుతు, లాముష్యాయణులు జంతుఁ డాదిగఁ గీర్తి
శ్రీమహితు లైరి పృషతుం, డామొత్తంబునకు నెల్లనవరజుఁ డధిపా. 98

వ. పృషతునకుం బుత్త్రపౌత్త్రులై ద్రుపదధృష్టద్యుమ్ను లన వెలసిరి మఱియు
నయ్యజమీఢునకు మూఁడవభార్యయైన భూమిని భవదీయపూర్వవంశజులజనని
యధికతేజుం డగుతనూజుం బడయుదు నని. 99

క. అనలపరిచర్యయును భో, జననియతి యు[13]పాశ్రయంబు సంధిల్లఁగ హా
యనములు పదివేలు తపం, బొనర్చె నిటు సేయ వశమె యువిదల కనఁగన్. 100

---

1. నలజుం. 2. నలజునకు 3. బృధుత్వ. 4. తేజుఁడున్నతిన్. 5. విను నిమి యనంగ రెండవ, వనితకు విను గళిని యనఁగ. 6. పురుజాతి. 7. ని నతండు. 8. వాధ్ర్యశ్వుండు. 9. నతనికి. 10. ఁజతురు. 11. నీలపుత్త్రి సం. ప్ర. 12. వధ్యశ్వుం; వధ్యస్యశ్వ. 13. వాగ్యమంబు.

వ. ఆపుణ్యచరిత్ర పవిత్రకుశసంస్తరణంబునం దగ్నిహోత్రసమీపంబున శయనించి యుండఁ దదీయభర్త తత్సాంగత్యంబు ననుభవించె దానం జేసి ధూమవర్ణుం డయ్యు నత్యంతదర్శనీయుండగు ఋక్షుం డనుతనయుండు జనియించి జనలోకపూజ్యంబగుసామ్రాజ్యంబున రాజిల్లె నట్టిఋక్షునకు సంవరణుండు పుట్టె.

ఉ. క్షాత్రసమగ్రుఁ డైనకురుఁ గాంచెఁ గులైకధురంధరుఁ డా జగ
జ్జైత్రవిచిత్రకర్మగుణసమ్మితు నాతఁడు గాఁడె యీ కురు
క్షేత్రము సేసె జహ్నుసుత సీమగఁ బూని ప్రయాగదాఁక లో
కత్రయపావనంబుగ నఖండితకీర్తిధనంబు సేకుఱన్. 102

వ. అమ్మహీపతికి మహాధర్మపరిరక్షకుం డగుపరీక్షిత్తు జన్మించె నాజనపతికి జనమేజయుండు [1]శ్రుతసేనోగ్రసేనపూర్వజుండై జననంబు నొందె నాజనమేజయునకు సురథుండును సురథునకు విదూరథుండును విదూరథునకు ఋక్షుండును ఋక్షునకు భీమసేనుండును సుతులై రివ్వంశంబునందు ఋక్షపరీక్షిజ్జనమేజయు లిద్దఱిద్దఱును భీమసేనులు మువ్వురు నని యెఱుంగుము. 103

తే. అనఘ భీమసేనునకు భవ్యప్రతాపుఁ, డగు ప్రదీపుఁ డుద్భవమొందె నతనిసుతులు
ప్రభులు దేవాపిశంతనుబాహ్లికులు త్రి, లోకవిఖ్యాతు లపగతశోకమతులు.

వ. అందు దేవాపి కొండికప్రాయంబునన తపంబునకుం బోయి భార్గవచ్యవనునకుఁ గృతకపుత్త్రుండై దేవతలకు నాచార్యుం డయ్యె శంతనుండు రాజై జాహ్నవియందు భీష్ముని వాసవి యైనసత్యవతియందుఁ జిత్రాంగదవిచిత్రవీర్యుల నుత్పాదించె విచిత్రవీర్యుఁ డనువానికి ధృతరాష్ట్రపాండురాజులు పుట్టి రందు వైచిత్రవీర్యుం డగుపాండునిపుత్త్రుండు భవత్ప్రపితామహుం డర్జునుండు వంశకరుం డైనయభిమన్యుం గనియె బాహ్లికునకు సోమదత్తుండు పుట్టె సోమదత్తసంభవులు భూరిశ్రవశ్శలశల్యులు మువ్వురు పుట్టిరి బహుశాఖ యైనపూరునిసంతతి యంతయు నెఱింగించితి నింక దుర్వసువంశంబును ద్రుహ్యునిగోత్రంబును ననువు నన్వయంబును గ్రమంబున వేర్వేఱఁ జెప్పెద నాకర్ణింపుము. 105

దుర్వసువంశక్రమంబు సంక్షేపంబుగాఁ జెప్పుట

సీ. వహ్నిసమాఖ్యు దుర్వసుఁ డాత్మజు[2]నిఁ గాంచెగోభానుఁ డావహ్ని కొడు కతనికిఁ
త్రైసానుఁ డనఁ బుట్టె త్రైసానునకుఁ గరంధముఁ డుద్భవించె నద్ధరణిపతికి
ధర్మ్యచిత్తుఁడు మరుత్తుఁడు నాఁగ జనియించె సంవర్తయజ్వుఁడై చను మరుత్తుఁ
డధిప యీతఁడు గాక యన్యుఁడు సుమ్మిగుత్తుఁ డపుత్త్రుఁడై రూఢతేజ

తే. భరతజనకుఁడు దుష్యంతు భార్గతయైన, ఘనునిదిష్యంతుఁ దగఁ బెంచుకొనియెఁ జూవె
యివ్విధమున దుర్వసువంశ మేఁగుదెంచి, పూరువంశమిశ్రకమయ్యెఁ బౌరవేంద్ర.

1. శ్రుతసేనుండు నుగ్రసేనుండు భీమసేనుండు జననంబునొందిరందు. 2. గనిరొ,

వ. ఆదిమ్యంతునకు [1]గురుధాముండు ప్రభవించె వానికి [2]నాశ్రితుండు పుట్టె [3]నాశ్రితునకుఁ బాండ్యకేరళకోళచోళులన నల్వురు గలిగి ప్రత్యేకవంశప్రవర్తకులై నిజ నామంబుల జనపదంబులు గావించిరి. 107

తే. [4]ద్రుహ్యునకుఁ దనూభవుఁడు సేతుండు నాఁగఁ
బుట్టె నంగారుఁ డనఁగఁ దత్పుత్త్రుఁ డేచి
ధూతరిపుని మాంధాత్రునిఁ దొడరి పదియు
నాలుగు నెలలు ఘోరరణం బొనర్చె. 108

వ. పిదపఁ దదీయసఖ్యంబు వడసి మరుభూములకుం బతియయ్యె నతనికి గాంధారుం డనువాఁడు పుట్టి తనపేర గాంధారదేశంబు సేసెఁ దత్కులప్రభులు తురగారోహణకుశలులై విక్రమాదిగుణంబులం బరగిరి మఱియు ననువునకు [5]ఘర్మం డను కొడుకు పుట్టె [6]ఘర్మునకు ఘృతుండును ఘృతునకు దుదుహుండును దుదుహునకుఁ బ్రచేతసుండును బ్రచేతసునకు సుచేతసుండును సుచేతసునకుఁ బుత్త్రశతంబు గలిగెఁ దద్వంశ్యు లెల్లను ధర్మవిరహితంబు లగుమ్లేచ్ఛవిషయంబులకుం బతులై రింక యదువంశ [7]విస్తరంబు వివరించెద. 109

తే. యదువునకునందనులు సహస్రదపయోదు, లనఁగఁ గ్రోష్టు[8]నీలాంజనులనఁగ నేవు
రూర్జితులు దేవసన్నిభు లుద్భవించి, రందుఁ బెద్దవాఁ డైన సహస్రదునకు. 110

వ. హైహయుండును హయుండు వేణుహయుండు నన ముగ్వురుకొడుకులు పుట్టిరి హైహయుం దొడంగి ధర్మనేత్రుండు కార్తి సహస్రజిత్తుండు మహిష్మంతుండు భద్రశ్రేణ్యుండు దుర్ధముండు ధేనుకుండు ననువారు క్రమంబునఁ గలిగిరి ధేనుకునకుఁ గృతవీర్యకృతాగ్నికృతధన్వకృతౌజను లన నలువురు సంజాతులైరి కృతవీర్యునకుం గార్తవీర్యార్జునుం డుదయించి. 111

సీ. పదివేలవర్షముల్ పరమదుష్కర మగుతపమాచరించి యుదాత్తతేజు
నత్రితనూజు దత్తాఖ్యు నారాధించి యాతతకరుణఁ గయ్యంబులందుఁ
జేతులు వేయును జెంద నెప్పుడు దుష్టు దండించు మహిమయు ధర్మసరణి
దప్పక పృథివియంతయు నేలుశక్తియు సకలప్రజానురంజనము వెరవు

తే. నిష్టవరములుగాఁ గొని యేకరథమునన సమస్తధాత్రీపతులను జయించి
యేడుదీవుల జన్నంబు లేడునూర్లు, ప్రగుణవైభవశ్లాఘ్యంబులుగ నొనర్చె. 112

చ. అతని[9]మఖంబులందుఁ బ్రియమంది మహాముని యైననారదుం
డతులమహత్త్వఁ డర్జునున కన్యులు తుల్యులె యెవ్వరు న్మహా

1. కరుద్ధాముకుండు. 2. నక్రిదుండు. 3. నక్రిదునకు. 4. దుహ్యునకు. 5. ఘర్మం. 6. ఘర్మ. 7. విస్తరం బుపన్యసించెద. 8. నీలాంజికు. 9. మఖుంబు.

శ్రుతమున నీగి ధర్మమున శూరత ధీరత సంయమంబునన్
వ్రతమున నంచుఁ జూడె సురవర్యమునీంద్రసభాంతరంబులన్. 113

క. వినుపంచాశీతిసహ, స్రనిరూపితహాయనములు సకలోర్వియుఁ బా
లన నేసి పిదప భార్గవ, ఘనపరశువువలన నతఁడు గనియె విముక్తిన్ 114

వ. అట్టి కార్తవీర్యునకు శూరుండును శూరసేనుండును [1]ధృష్టుండును గృష్ణుండును జయధ్వజుండును నన బుత్రపంచకంబు వెలసె నందు జయధ్వజుం డవంతీశ్వరుఁడై తాలజంఘుం గనియె నతనికి నూర్వురు పుట్టి తాలజంఘాఖ్యులైరి వారిలోన వంశకరుం డైనవృషునకు మధువు పుట్టె మధువునకు వృష్ణి యుద్భవించె నివ్విధంబున యదువువలన యాదవులును మధువువలన మాధవులును వృష్ణివలన వృష్ణులు నను పేళ్ల హైహయులు ప్రసిద్ధిఁ బొందిరి యయాతిసంభవు [2]లేవురవంశంబు లివి యని వైశంపాయనుండు. 115

క. ఈయదువంశంబులు, విను, ధీయుతునకుఁ [3]గలుగు సంతతియుఁ బ్రాభవముఁ
శ్రీయును [4]నధికవిభూతియు, నాయువు నన బరఁగుశుభము లైదును నన ఘా.

తే. పంచభూతాత్మ మైనప్రపంచ మెల్లఁ, దారయై యొప్పుచున్నయుదారపుణ్యు
లలఘులై [5]పంచవంశ్యుల నభినుతింపఁ, గలుగుఁ బంచేంద్రియార్థమాంగల్యయుక్తి.

—౦ యదువంశక్రమంబు సంక్షేపరూపంబునం జెప్పుట ౦—

వ. ఇంక నఖిలజగత్ప్రభుం డగుపురుషోత్తమునకుం బ్రభవస్థానంబైన [6]యదునిత్పృతీయపుత్త్రుం డగుక్రోష్టునన్వయంబు వినుము. క్రోష్టునిపుత్త్రుండు [7]వృజి నీతిమంతుండు స్వాహి యనుతనయులం బుట్టించె స్వాహికి రుశంకుండును రుశంకునకుఁ జిత్రరథుండును బుట్టిరి. 118

క. అతనికి శశిబిందుఁడు వి, శ్రుతవిభవుఁడు శతసహస్రసుదతీదయితుం
డతులితసుతదశకోటి, స్థితికారి జనించె నప్రతిమపుణ్యుఁ డిలన్. 119

తే. అన్నరేంద్రునినందను లందఱకును, నాద్యుఁ డైనపృథుశ్రవుఁ డంతరుఁ డను
తనయుఁ బడసెను యజ్ఞుఁ డాతనితనూజుఁ, డుశతుఁ డామహీవిభునియాత్మోద్భవుండు.

క. ఘనుఁడు [8]శితేపుం డతనికిఁ, దనూజుఁడు మరుత్తుఁ డనఁగఁ దత్ప్రభవుం డ
జ్జనపతి కంబళబర్హిషుఁ, గనియె నతఁడు పుత్త్రశతముఁ గాంక్షించి తగన్. 121

వ. మహనీయంబు లగుదానధర్మంబు లనేకంబు లనుష్ఠించుచుండం బుత్త్రశతతుల్యుం డయి రుక్మకవచుం డనువాఁడు పుట్టి పరాక్రమంబునఁ బ్రసిద్ధి నొంది కవచధనుర్బాణధారు లగువైరుల నూర్వుర రాజుల వధియించి రాజ్యపదంబు సంస్థితంబుగా నొందె నతనికిఁ బరాజిత్తన నిక్కంపుఁ బేరివాఁడు పుట్టె నాపరాజిత్తునకు

1. వృషుండు. 2. లపూర్వ. 3. గలదు. 4. గీర్తి. 5. తరసంభవం బిది యభి 6. యదూత్పత్తియదు. 7. స్వాజి. 8. శినేయుం.

రుక్ముండు పృథురుక్ముండు [1]జ్యామదుండు పాలితుండు హారి యను నేవురు గొడు
కులు గలిగి రందుఁ బాలితహారితు లనువారి నిద్దఱిని దండ్రి యధ్వరంబున మహా
ద్విజులకు దక్షిణగా నిచ్చి రుక్ముండు రాజై పృథురుక్ముం డాప్తుండుగా నుండె.

క. [2]జ్యామదుఁడు రాజ్య మొల్లక, సామజనిభ[3]గమన యైనశైబ్య దనపురం
ధ్రీమణి తోఁ జనుదేరఁగ, శ్రీమహితుఁడు గానఁ దపము సేయఁగ నరిగెన్. 123

సీ. అట్లు ప్రశాంతుఁడై యారణ్యకద్విజవినుతమై యొప్పువర్తనముతోడ
నుండంగ నొకవిప్రుఁ డుత్తమ[4]నృపధర్మ కోవిదుం డాతని వేవిధముల
బోధించి దండంబు పోలదు తపము భూపతులకు నను బుద్ధి వట్టుకొనఁగఁ
జెప్పిన నారాజు చింతించి యన్నలు వొందిన సిరి దిక్కు వోవ నొల్ల
తే. కరిగి [5]ఋక్షవద్గిరితటమందు శుక్తి, మతి యనంగఁ జేర్చినపురి [6]నతులశక్తి
నాక్రమించి యచ్చటు గుటుంబాధివాస,ముగ నొనర్చి మహాభుజస్ఫూర్తి యొసఁగ.

వ. ఒక్కరుండును రథం బెక్కి యడియాలంబుతోడిపడగ యుల్లసిల్ల నుద్దీప్తచాప
ధరుండై నర్మదయు మృత్తికావతియు నను మహానదులయుపాంతదేశంబులు
జయించుటకై వెడలిన. 125

ఉ. ఆతని[7]దాడికిం దలఁకి యచ్చటిపీడులరాజు లెల్ల న
త్యాతురులై కళత్రతనయాప్తసుహృద్రథవాజి వారణ
వ్రాతము లుజ్జగించి పఱవంగఁ దొడంగి రతండు హాసవి
ద్యోతముఖాంబుజుం డగుచుఁ దోలె విరోధిచయంబుఁ గన్కనిన్. 126

తే. [8]అయ్య యమ్మ దమ్ముఁ [9]డన యని పిలుచుచుఁ దల్లి బిడ్డ పట్టెఱుఁగక తల్లడమున
బాలవృద్ధదుర్బలులు గిడ్వడఁగఁ గాఁది,శీకులైరి దేశములయ శేషజనులు.

జ్యామదుం డనురాజు వనంబున నున్న కన్నియం గొనివచ్చుట

వ. ఆసమయంబున. 128

సీ. కాటుకకన్నీరు కస్తూరికాపత్ర కాంతకపోల[10]ంపుఁ గాంతిఁ బెనుప
వీడినపెన్నెఱివేణి విచిత్రనవీనాభ్రమై కమ్మవిరులు గురియఁ
దూఁగాడుపయ్యెద దోదూయమానమన్మథ వైజయంతి కామహిమఁ బడయఁ
గరుపారునెమ్మేను కమనీయచైత్రకోరకితలతా[11]సధర్మతఁ దలిర్ప
తే. వెఱపునేయుచేఁతలు తన్ను వితతభద్ర, లక్షణంబులై యిట్టు లలంకరింప
నొంటిపడి చిక్కి పోలేక యున్న కన్నెఁ, గనియె నొక్కత [12]నచటనాజనవిభుండు.

క. కని యోడకు మని చేరం, జని రాజతనూజఁ గా నిజం బరసి యొఱిం

---

1. జ్యామఘుండు. 2. జ్యామఘుఁడు. 3. గామి. 4. నృపకోటి. 5. ఋక్షవత్తటమున యందు 6. యతుల. 7. ధాటికిం. 8. అయ్య యన్నదమ్ములను రక్షనుచుఁబిలుచు ...బాలవృద్ధ దుర్బలులు గ్రుస్సిపడఁగఁ గాంది... 9. దమ్మ. 10. రేఖలకు నొసఁగ. 11. సమర్థత. 12. కుదుర.

గినవాఁడై మదిలోఁ దన, యనపత్యత సూచి రాగ మతిశయ మొందన్. 130

క. సంతతి లేకున్నను మ, త్కాంతపయి న్వేఱయొక తెఁ గామింపక యే
నెంతయు ధృతి నుండితి నిది, యింతయు విధిఘటన దీని నేను వరింతున్. 131

వ. అని యబ్బాల నరదంబుపై నిడికొని మగిడి తనపురంబునకుం జనుదెంచి యంతి పురంబు సొచ్చునప్పు డవ్విజయోత్సవంబున. 132

క. కై సేసి తాను సుదతులు, సేసలు వెట్టుటకు శైబ్య చిత్తంబున ను
ల్లాస మెలర్ప నెదుర్కొని, యాసరసిజనయనఁ గనియె నరదముమీఁదన్. 133

చ. కని మది నీసుతో నలుక గ్రమ్మన [1]నుప్పతిలంగ దండు పో
యినపని నాథ నీకు నిటు లెంతయు బాగయి వచ్చె నొక్కతె
న్ననువునఁ దేరిపై నిడుకొనం బదిలంబుగ నుంచి యిమ్మెయిం
గొని చనుదెంచి తేఁ దగుఁ దగు న్నవరక్తులు గారె భూపతుల్. 134

తే. అనిన నాతఁడు భయమున నబల నీకు, దీనిఁ గోడలిఁగాఁ గోరి తెచ్చినాఁడఁ
బార్థివాత్మజ నుత్తమభద్రమూర్తి, నెలమిఁ గైకొను మనిన నయ్యిగురుఁబోఁడి.

చ. తనయులు నాకు లేరు మఱి తన్వి తనూజసమేత నీకు లే
దనయము దీనిఁ గోడ లనునట్టివిధం [2]బొకఁ డెద్ది సెప్పు మా
యన విని నీవు గాంచఁగలవాత్మజు నొక్కని వాని కెంతయుం
బెనుపుగ నిప్పయోజముఖిఁ బెండిలిసేయుదుఁగాక వేడుకన్. 136

వ. ఇట్టిభవిష్యద్భావంబు నిరూపించి యిక్కన్యం దోడ్కొని వచ్చితి నని యతం డప్పుడప్పుడంతికి నొండుత్తరంబు సెప్ప వెరవు గానక యిట్లు పలికిన నల్లన నవ్వుచు నవ్వామనయన యవ్వరాంగి నంగీకరించె [3]నివ్విధంబునం బరిణయవయస్కయై యుండ నాశైబ్య కతిపయదివసంబులకు గర్భంబు దాల్చి కొడుకుం గనియె వానికిఁ దండ్రి విదర్భుం డనుపేరు వెట్టి గారవంబునం బెనిచి కౌమారంబునం బూర్వజన్మతపోగౌరవంబుకలిమిం గుమారీభావంబు వోలివోవక యున్నయన్నాతి నతనికి నుద్వాహం బొనర్చె నదియును స్నుషాభిధానంబున [4]నెంమను వెలసి. 137

క. క్రథకైశికు లన నిద్దఱుఁ, బ్రథితయశులఁ గాంచెఁ రోమపాదుఁ డనఁగఁ బ్రో
న్మథితరిపుని మూఁడవసుతుఁ, బృథివీసమగుణు రణోగ్రుఁ బిదపం గనియెన్. 138

వ. ఆరోమపాదునకుం బభ్రుండును బభ్రునకు ధృతియునుం బుట్టిరి తత్పుత్రపౌత్రపరంపర బహు[5]ముఖంబుల నెగడెఁ గైశికునకుం జేది యుద్భవించె వానివలనఁ జైద్యాన్వయంబు గలిగె స్నుషాప్రథమపుత్రుం డగు క్రథునకుఁ గుంతియుఁ గుంతికి ధృష్టుండును ధృష్టునకు దాశార్హుండును [6]దాశార్హునకు వరార్హుండును

---

1. నివ్వటిలంగ. 2. బొక టెద్ది. 3. నిట్లుండం. 4. నయందు: నయ్యందున. 5. విధంబుల.
6. దాశార్హునికొడుకు వ్యోముఁడు గాన నిది తప్పు, వ్యోముని విడిచినఁ బరిగణనము తప్పు.

బుట్టిరి మఱియుఁ గ్రమంబున వ్యోమజీమూత[1]నికృతులును భీమరథనవరథదశ
రథులును శకునికరంభదేవరాతదేవక్షత్రులు ననఁబదితరంబు లరిగిన. 139

క. మధురవచనుఁ డుదయించెను, మధు వను వసుధావిభుండు మాధవు లనఁగా
నధరీకృతాన్యనృపతులు, సధర్ము లాత్మీయు లాత్మసంజ్ఞఁ దలిర్పన్. 140

క. పురుఁ డన మధునకుఁ బుట్టెం, బురుషాగ్రణి యైనసుతుఁడు పురునకుఁ బుట్టెం
బురుహోత్రుఁ డతని కంగుఁడు, పురుహూతపరాక్రముండు పుట్టె నరేంద్రా.

వ. అంగునకు సత్వతుండు పుట్టెఁ దద్వంశ్యు లెల్లను సాత్వతు లనం బరగిరి సత్వ
తునకు భజమానుండు దేవావృథుం డంధకుండు మహాభోజుండు వృష్ణి యను
పుత్రులు జన్మించి రందు భజమానునకుం [2]క్రిమియును క్రమణుండును [3]కృష్ణుం
డును దశజిత్తును శతజిత్తుండును సహస్రజిత్తుండు నయుతజిత్తుండు ననం బెక్కం
డ్రు గలిగి పెక్కువంశంబులు గలిగించిరి దేవావృథుండు బహుయజ్ఞకర్తయై
సర్వగుణపవిత్రుం డగు పుత్రుం బడయుదు నని. 142

క. పర్ణాశనదీతటమున, నిర్ణయముగఁ దప మొనర్ప నెయ్యమ్మునమై న
య్యర్ణవగంభీరుని గుణ, పూర్ణతఁ గనుఁగొని ప్రియంబు పుట్టినమదితోన్. 143

వ. అమ్మహాతరంగిణి పరమమంగళం బగునంగనారూపంబున నాభూపాలు వరియించె
వారికి బభ్రుండు పుట్టె నట్టితండ్రికిం గొడుకునకు జగంబులయందు. 144

ఆ. దేవసన్నిభుండు దేవావృథుండు దూ, రమున వినిన[4]యజ్ఞరమ్యపదము
లరయఁ జేరి చూచినప్పుడు బభ్రుని, గుణము [5]లనఁగఁ గీర్తిఘోష మెసఁగె. 145

తే. అఱువదియు నాఱువేలు నా నమరుసంఖ్య
గలుగుపురుషులు మును ముక్తిగలుగువారు
వారు పొందినగతియ దేవావృథుండు
బభ్రుఁడును బొంది రండ్రు సద్బ్రహ్మవిదులు. 146

వ. మహాభోజుండు మహాధర్మశీలుండై బహుయజ్ఞంబులు బహుదక్షిణంబులుగా
నొనర్చి యపరిమితసువర్ణగోదానంబు లనుష్ఠించి బ్రాహ్మణభక్తి నిర్వహించి గర్వి
తారాతిదళనంబునం బరమక్షాత్రంబు జైత్రంబు గావించి వెలసె నతనివంశంబు
రాజులు మృత్తికావతీతీరభూమి లేలి మార్తికావతు లనం బెంపొందిరి వారి
లోనశ్వఫల్గుం డత్యంతసమాఖ్య వడసె నతనికి నక్రూరచిత్రకులు పుట్టి రక్రూ
రునకు సుదేవోపదేవులు చిత్రకునకుఁ బృథువిపృథు లాదిగాఁ బెక్కండ్రు కొడు
కులును శ్రవణశ్రవిష్ఠ లనుకూఁతులుం గలిగిరి మఱి యంధకునియన్వయంబు
వినుము కుకురుండు భజమానుండు [6]శుచి యనువార లంధకప్రసూతులు
వారియందుఁ గుకురునకు ధృష్టుండు పుట్టె ధృష్టునకుఁ బుత్రపౌత్రు లయిం కపోత

1. భృహతులును. 2. కృమియు. 3. ధృష్ణుండును. 4. యజ్ఞ. 5. గనఁగ. 6. శమీకుండు
బలబర్హిషుండు నను.

రోమకుండును దైత్తిరుండునుం గడచిరి తైత్తిరునకుం గొడుకును మనుమండును
నై పునర్వసుండును నభిజిత్తుండునుం బరగిరి. 147

క. అభిజిత్తునకు మహాయశుఁ, డభిమానసమున్నతాత్ముఁ డాహుకుఁ డనఁగాఁ
బ్రభవించె ననుజయై జగ, దభినుత యాహుకి జనించె నవనీనాథా. 148

—అంధకవంశక్రమంబు సంక్షేపంబుగాఁ జెప్పుట.—

వ. ఆయాహుకి యవంతీశ్వరునకుం బత్ని యయ్యె నాహుకుండు సర్వవంశప్రదీపకుం
డై బంధుజనంబు నాత్మసదృశవిభవోజ్జ్వలంబుగాఁ [1]జేనిచి యనంతగజతురంగపరి
వార మగు రాజ్యలక్ష్మి యేకభోగ్యంబుగా నుల్లసిల్లె. 149

సీ. అతనికిఁ గాశిరాజాత్మజయందు దేవప్రభునిభులు దేవకుఁడు నుగ్ర
సేనుఁడు ననఁగఁ బ్రసిద్ధులు పుట్టి రా దేవకునకు నోలి దేవవంతుఁ
[2]డన సుదేవుఁ డనంగను నుపదేవుం డన దేవరక్షితుఁ డన దీర్ఘభుజులు
కొడుకులు నలువురు కూఁతులు దేవకియును శాంతి యను దేవయును సుదేవ
తే. యును ననఁగ దేవరక్షితయును మఱివృక, దేవియును నుపదేవియు శ్రీవిశాల
లైనశ్రీదేవులే యన ననుపమాన, సరసమూర్తులు జనన మొందిరి క్రమమున.

వ. ఉగ్రసేనునకుఁ గంసుఁడు జ్యేష్ఠుండుగాఁ గ్రమంబున న్యగ్రోధుండును సునాముం
డును గుహ్యుండును [3]శంకుండును సుభూమిపుఁడు రాష్ట్రపాలుండు సుతనుండు
ననాధృష్టుండు సారసుండు పుష్టిమంతుం డనఁ [4]దొమ్మండ్రు కొడుకులును గంస
యుఁ [5]గంసవతియు సుతనువు రాష్ట్రపాలికయు [6]గుహ్యయు నన నేవురుకూఁ
తులుం బుట్టిరి. 151

క. ఈకుకురవంశకీర్తన, మాకర్ణించిన మనమ్మునందు నిలిపినం
జేకుఱుఁ బ్రజాసమున్నతి, శ్రీకలితం బైనసుచిరజీవన మొదవున్. 152

వ. అంధకద్వితీయపుత్త్రుం డైనభజమానునకు [7]విదూరథుండును విదూరథునకు
శూరుండును శూరునకు శమియు శమికిఁ బ్రతిక్షత్రుండును బ్రతిక్షత్రునకు హృది
కుండునుం బుట్టిరి హృదికునకుఁ గృతవర్మపూర్వజుండుగా శతధన్వ దేవార్హులు
జనియించి రివ్విధంబున సత్వతతనూజులైన భజమానదేవావృధమహాభో
జాంధకులయన్వయంబులు సెప్పంబడియెఁ గడపటివాఁ డైనవృష్ణివంశంబు
ప్రశంసించెద. 153

క. విను గాంధారియు మాద్రియు, ననఁగా వృష్ణికిఁ బురంధ్రు లందు [8]మొదటి యా
లనఘుఁ గనియె మిత్రవివ, ర్ధనుని సుమిత్రుని నమిత్రదళనధురీణున్. 154

1. జేసి. 2. డన నట యుపదేవుఁడన వసుదేవుండు నన 3. రంహుం. 4. బదుం. 5. నంశ భతియుం. 6. ఁగంకయుఁ. 7. విదూరథుండు. 8. దొలుత.

వ. మాద్రికి యుధాజిత్తుండు దేవమీఢుండును [1]ననమిత్రుండును ననువారు పుట్టి
రందు దేవమీఢునకు శూరుండు పుట్టె. 155

క. శూరోత్తముఁ డగుశూరుఁడు, మారిష యనుపత్నియందు మహనీయగుణో
దారు వసుదేవు దేవా, కారుఁ గనియె నిర్వికారగౌరవరమ్యున్. 156

ఉ. ధీనిధి యుత్తముండు వసుదేవుఁడు పుట్టినయప్పు డంబరం
బానకదుందుభిధ్వనితమై కురిసెం గుసుమప్రవర్షముం
దాననచేసి యాసుగుణధాముఁడు మానవ[2]నాథ భూషణుం
డానకదుందుభిస్ఫుటసమాఖ్య వహించె జగత్ప్రసిద్ధిగన్. 157

తే. పిదప వసుదేవుఁ డనుపేరఁ బేర్చుకాంతి, నమృతకరుఁబోలి యొప్పుటనతిశయిల్లె
నతనిజననంబునకుఁ బ్రీతి నందె నెందు, జంగమస్థావరాత్మకసకలజగము. 158

వ. ఆవసుదేవునకు ననుజులయి దేవభాగుండు దేవశ్రవుండు ననాధృష్టి యనువారు
మొదలుగాఁ దొమ్మండ్రు బహుసంతతులం బడసిరి తత్సంతానంబులలోన దేవ
భాగునకుం బుత్త్రుం డగునుద్ధవాచార్యుఁడు బుద్ధితత్త్వంబున నింద్రాచార్యు
తోడం బురుడించె మఱియుం గౌశికుండు సుమిత్రుండు మొదలుగా నెంద
ఱేనిఁ బ్రఖ్యాతు లయిరి పృథుకీర్తియు శ్రుతదేవయు శ్రుతశ్రవయుఁ బృథయు
రాజాధిదేవియు నన నేవురు చెలియండ్రు గలిగిరి వారిలోన. 159

సీ. శూరుఁడు పోరానిచుట్టమౌ కుంతిభోజునకుఁ దాఁ గుంతినాఁ దనయ గాఁగఁ
బృథ నిచ్చె నాయమ ప్రథితతేజుం డగుపాండుని భర్తగాఁ బడసి ధర్మ
మారుతశక్రాశ్విమహితాంశజన్ములఁ గనియెఁ బాండవుల నఖండయశుల
శ్రుతకీర్తి [3]వృద్ధశర్ముఁడు కరూశాధీశువల్లభయై దంతవక్త్రుఁ గాంచె

తే. విను శ్రుతశ్రవఁ జైద్యుఁడు విగతరోషుఁ, డైనదమఘోషుఁ డుద్వాహమై యుదగ్ర
వరిభటాభీలు శిశుపాలు నాహిరణ్య, కశిపుతేజోంశసంభవుఁ గలుగఁ జేసె. 160

వ. శ్రుతదేవకుం గేకయేశ్వరువలన నేకలవ్యుండు పుట్టి నిషాదులలోనం బెరిగె
రాజాధిదేవి యావంత్యుఁ గువిందానువిందులం బ్రభవించె వసుదేవునకు బాహ్లి
కపుత్త్రి యైనరోహిణి ప్రథమపత్నియై బలభద్రుం డాద్యుండుగాఁ గ్రమంబున
సారణుండు శరుండు దుర్దముండు [4]శమనుండు శ్వభ్రుండు పిండారకుండు [5]కుశి
కుండు గదుండు ననుకొడుకులం జిత్ర యనుకూఁతుంగాంచె నాచిత్రయ సుభద్ర
యనుపేర నెగడి కురువంశవర్ధనుం డయిన యర్జునుం జెందె. 161

ఉ. దేవకి యాదిగాఁగ వసుదేవుఁడు దేవకుకూఁతు లందఱన్
దా వరుసన్ వివాహమయి తామరసేక్షణు నాద్యు నచ్యుతున్
దేవకియందుఁ గాంచె జగతీవర తక్కినవారియందుఁ దే
జోవిదితాత్ములం గనియె సూనులఁ బల్వుర నాగదాదులన్. 162

1. నమిత్రుండును. 2. లోక. 3. పృథుకీర్తి. 4. మదనుండు. 5. కుశీనరుండు.

క. బలదేవుఁడు రేవతియం, దలఘుబలుని సుతుని నుల్ముకాహ్వయుఁ గనియెం
లలనలు మఱియు నతనికిం, బలువురు మనిరాదు లర్థిఁ బడసిరి సుతులన్. 163

వ. కృష్ణునకు రుక్మిణీప్రముఖు లయినదేవు లెనమండ్రును మఱియుం బదియాఱు వేలునూర్వురుం గలిగిరి వారియందు లక్షయునెనుబది[1]వేవురు కొడుకులు పుట్టిరందఱకుఁ బ్రద్యుమ్నుండు పెద్దవాఁ డయ్యె మఱియుఁ జారుదేష్ణసాంబాదు లనేకులు ప్రసిద్ధు లయి తనర్చిరి. 164

తే. అనఘ వృష్ణికనిష్ఠనందనుఁడు పుణ్య, శీలుఁ డనమిత్త్రుఁ డాత్మజు శినిసమాఖ్యుఁ
[2]గాంచె సత్యకుఁడుదయించె ఘనుఁడుశినికి, సత్యకునకుసాత్యకిపుట్టెసత్యయశుఁడు.

వ. అతనికి యుయుధానుం డనునామంబు ముఖ్యంబై యుండెఁ దద్వంశ్యులు శైనేయు లనం బరగిరి మఱి యుధాజిత్తువంశంబు మెఱయ ననమిత్త్రుండు జనియించె ననమిత్త్రునకు నిఘ్నుం డనువాఁడు పుట్టె నిఘ్నునకుఁ బ్రసేన సత్త్రాజిత్తులు పుట్టిరి. 166

—సత్త్రాజిత్తు సూర్యు నారాధించి శమంతకమణి సంపాదించుట—

క. సత్త్రాజిత్తు విమలచా, రిత్రమునకు నాత్మలోనఁ బ్రియ మంది తగన్
మిత్త్రుం డయ్యెం ద్రిభువన, [3]మిత్త్రుఁడు మిత్త్రుండు కృప నమిత్త్రధ్వంసీ. 167

వ. అట్టిసత్త్రాజిత్తు సముద్రతీరంబున నిలిచి నియతుండై పదునొకండుదినంబులు సూర్యు నారాధించినం బ్రసన్నుఁడై యద్దేవుం డతనికి మేలు సేయు తలంపునం దెంపారు మూర్త్యంతరంబు ధరియించి తదగ్రభాగంబున నిలిచిన నతనికిఁ బ్రణతుండై వివిధవాక్యంబులఁ బ్రస్తుతించి. 168

తే. దేవ నీవు నభంబున నేవిధమున, వెలుఁగు దట్ల దురాలోకవిపులమూర్తి
నిచ్చటికిని విచ్చేసితి రెట్లు నిన్నుఁ, గన్నులారఁగఁ గని మేలు గాంచువాఁడ.

వ. అనుటయు సూర్యుండు నగుచు నిది యొక్కరత్నంబు శ్యమంతకనామధేయంబు కంఠావలంబి యైనన త్తేజంబువలన నతిసౌమ్యం బయ్యును మదీయరూపంబు నీకుం దేఱిచూడ రాకున్నది యట చూడు మనుచు నది పుచ్చి యతనికి నఱుతం బెట్టి వరంబు వేఁడు మని పలికిన. 170

క. అతఁ డమ్మణి యీఁగియ యభి, మతవరముగ నడుగుటయును మార్తాండుఁడు న
ట్ల తగంగ నిచ్చి యంత,ర్హితుఁ డయినఁ బ్రమోద మాత్మ నెసకం బెసఁగన్.

వ. మగుడి సత్త్రాజిత్తు ద్వారకానగరంబున కరుగుదేరం గని యెల్లవారును విస్మయ సమ్మోహసంభ్రమంబులం గమలనాభుపాలికిం బోయి. 172

క. దేవర దర్శించుటకై, తా వచ్చుచు నున్నవాఁడు తపనుం డిదె తే

1. వేలు. 2. గనియె. 3. మిత్త్రుఁడ యన మిత్త్రకున కమిత్త్రవిభేదీ. మిత్త్రుఁడు మిత్త్రుఁడుగా నమిత్త్రవిభేదీ.

జోపిపర మెసఁగ నన విని, యానిభుఁ డల్ల నగి వార లందఱుఁ గోడన్. 173

వ. అతని నర్మప్రసాదలబ్ధరత్నుండైన సత్రాజిత్తుం గా నెఱంగించె నట్లు సనుదెంచి సరోజినీ[1]బాంధవసఖుండు సుఖంబున నున్నంత. 174

ఉ. నిచ్చలు నమ్మహామణి వినిర్మలకాంచనరత్నభారముల్
పొచ్చెము లేక యెన్మిది ప్రభూతముగాఁ గురియుఁ ధరిత్రిఁ దా
నెచ్చట నుండె నచ్చటికి నేయుపసర్గము నేభయంబు నే
యచ్చికయుఁ జనింపక సమంచితసుస్థితి నిచ్చు నిచ్చమై. 175

మ. అది దామోదరుఁ డుగ్రసేనునకు నొయ్యం జేర్పఁగాఁ గర్జముం
మది నూహించుచు నుండుఁ గృష్ణుఁ డడుగం మానోచితుం డిట్టిభుం
డిది యీకుండను రాదు వేఱొరుల కే నెట్లిత్తు సంచుం బొరిం
దదనుధ్యానము సేయుచుం దలఁడు సత్రాజిత్తుఁ డెల్లప్పుడున్. 176

వ. కృష్ణుండును గులంబులోనం[2]గలహంబు పుట్టు నని తలంచి తాను శక్తుం డయ్యును గొననొల్లక యయ్యైప్రసంగంబులం గోర్కి సన్నవాఱం బలుకుచుండఁ జుట్టంబు లందఱు నెఱింగి యుండుదు రిట్లు సత్రాజిత్తు జనార్దనునివలన శంకించి యమ్మాణిక్యంబు ప్రసేనున కిచ్చె [3]నదియును నశుచియైనవాఁడు దాల్చినం దనగుణంబులు సూపక ప్రాణాపద నొనర్చు నత్తెఱం గయ్యిరువురు నెఱుంగ రంత. 177

సీ. ఆప్రసేనుఁడు తురగారూఢుఁడై మహావిపినదుర్గంబుల [4]వేఁటలాడ
నొకసింహ ముగ్రమై యుఱికి గుఱ్ఱమ్ము నాతనిఁ జంపి బలుఁగండ యనుతలఁపునఁ
గ్రమ్మ రత్నము నోరఁ గబళించునంతలో నేతెంచి మృగపతి నెలుఁగుఱేఁడు
జాంబవంతుఁడు మహాసత్త్వుండు వధియించి యమ్మణి గైకొని సమ్మదమునఁ

తే. జని బిలంబు ప్రవేశించి తనతనయుఁడు,శిశువుసుకుమారుఁడనువానిచేతికాడ
మానికంబును నిచ్చె నమ్మాడ్కి నవధిఁ, జనఁగ నా రాజసుతుబంధుసముదయంబు.

క. మృగయాతత్పరుఁడై చని, మగుడండు ప్రసేనుఁ డేమిమాయయొ రమ్యం
బగుమణి[5]కై యేపాపులు, దెగిరో ప్రాణమున కేమి తెఱఁగిఁక సనుచున్. 179

వ. ఇవ్విధంబు కృష్ణకృత్యంబ కా నోపు నని యొండొరులతోడ నొయ్యనొయ్యన [6]పలుకుచుండం గర్ణపరంపరం బరివాదంబు ప్రకటం బగుటయు లోకవేది యగు నయ్యాదిపురుషుం డాకీడు మాన్చుకొనుటకై యెవ్విధంబున నైనం బ్రసేను చావు చేటరసెద నని చుట్టంబులు వినం బలికి యాప్తులు వెరవరులు నగుపరి[7]చరులుం గొనిచని వింధ్యంబు ఋక్షవంతంబు ననుపర్వతంబులు గ్రుమ్మరి యొక్క ప్రదేశంబున. 180

1. నభ. 2. గలంక. 3. నది యశుచి. 4. వెంటఁదిరుగ. 5. కేపాపాత్ములు. 6. మునుకు.
7. జనంబులుం.

48692 9-9-99

మ. బలవత్సింహచపేట[1]పాటితతనుప్రభ్రష్టభూషాంబరా
కులకేశప్రకరుం గరస్ఖలితఖడ్గు న్సృక్తపల్యాణసం
వలితగ్రీవవికీర్ణకేసరమృతాశ్వప్రాంతసంస్థుఁ రజః
కలుషశ్మశ్రుముఖుం బ్రసేనుఁ గనియెం గ్రవ్యాద[2]సంవేష్టితున్. 181

వ. కని తదీయశరీరంబున నమ్మహారత్నంబు గానక యనతిదూరంబునఁ బడియున్న సింహశవంబు నాలోకించి యచ్చోట ఋక్షపదంబు లుపలక్షించి సర్వాపేక్షణీయం బగుమణికిం గలగౌరవంబు నూహించి యయ్యెలుఁగునడుగులజాడ బిలద్వారపర్యంతంబు ననుసరించి వచ్చిన సహచరవర్గంబు నిలిపి బిలంబు సొచ్చి కొంత దవ్వుపోయి జాంబవత్పుత్రునకు ధాత్రి యొనరించు బుజ్జవంబులయందు. 182

క. వీరుఁ బ్రసేను వధించె మృ, గారి యదియు జాంబవన్నిహత మయ్యె మహో
దార మగు రత్న మిదె సుకు, మారక నినుఁ జేరె నేడ్పు మానుమ యింకన్. 183

వ. అనునెలుం గాకర్ణించి రయంబున. 184

క. అంతర్బిలమునఁ గేఁగి య, నంతద్యుతినూత్న మైన యారత్నము నం
తంతఁ గని కదియుటయు మది, నెంతయు భయ మంది దాది హృదయంబదరన్.

వ. కావవే యని పలుక నయ్యార్తరవంబునకు జాంబవంతుండు బఱతెంచి. 186

మ. అతనిం గాంచి యుదగ్రకోపమున బాహాబంధురవ్యూహనో
ద్ధతిమై దాఁకినఁ గృష్ణుఁడుం [3]బటుభుజవ్యాఘాతనిర్ఘాతసం
పతనాభీలబలంబునం దొడరె నిబ్బంగిన్ రణం బేకవిం
శతిసంఖ్యాకలితాహముల్ హరికి ఋక్షస్వామికిం జెల్లఁగన్. 187

వ. యాదవేశ్వరునియనుచరు లక్కడ నేఁడెనిమిదిదివసంబులు గాచికొనియుండి బలదేవానుజుండు బిలాంతరంబు వెలువడఁ డయ్యెఁ బ్రాణంబులతో నున్న నిన్నాళ్లేల తడయు ననుచుం జేటు సొచ్చి మగుడిపోయి కృష్ణుండు నిహతుం డయ్యె నని చెప్పిన. 188

క. శోకించి చుట్టములు పర, లోకవిధులు నడుప నిర్విలోపత విహితా
నేకతిలపిండదానము, లాకృష్ణున కట యొనర్చె నాప్యాయనమున్. 189

వ. దానం జేసి యతండు సత్త్వహానిం బొందక యెప్పటియట్ల యుండె జాంబవంతుండు నిరాహారత్వంబుకతనను బ్రబలసంప్రహార[4]ఖేదంబులవలనను బలహీనుండై యోటువడి యద్దేవునకు సవినయప్రణామం బొనర్చి. 190

మ. సురగంధర్వభుజంగ[5]మద్ద్యుచర రక్షోముఖ్యులు న్నీదెసం
బరిభావం బొనరింప నోప రని మద్భావంబునం దోఁచె నె
వ్వరు తిర్యగ్భవు లైన మాదృశులు దేవా నిన్ను మత్స్వామి దా
శరథిం బ్రాప్తపునస్సముద్భవునిఁగా శంకించెదం జెప్పవే. 191

1. పటిష్ఠ, పరిష్ఠ. 2. సంశ్లిష్టితున్. 3. బ్రతి. 4. ఖేదంబునను. 5. ముఖ్యవర.

క. అనిన నగుచు నవ్విభుఁ డా, యన కాత్మావతర[1]ణంబు నఖిలము నెఱిఁగిం
చిన నాతఁడు భక్తిసము, ద్భవలు దగ నొనర్చె నధికసమ్మోదమునన్. 192

వ. తదీయకరతలస్పర్శనంబున నాయతసమరశ్రమంబు నుజ్జగించి ఋక్షేశ్వరుండు. 193

క. తనకూఁతు జాంబవతి నాఁ, జనుకన్నియఁ దెచ్చి యిచ్చె సన్నేహాత న
వ్వనజేక్షణునకు నతఁడును, వనజాస్యఁ బరిగ్రహించె వాంఛ [2]దొలర్పన్. 194

శ్రీకృష్ణుఁడు జాంబవతిం బరిగ్రహించి నిజపురంబునకు వచ్చుట

వ. అట్లు కన్యారత్నంబు నివేదించినయనంతరంబ శ్యమంతకరత్నంబును సమర్పించినం బ్రణతునిచేతిది గొనఁ దగనిదైనను బరివాదపరిహారార్థం బయ్యర్థవిదుండు గైకొని చరితార్థుండై జాంబవతిం దోడ్కొని పురంబున కరుగుదెంచిన. 195

ఉ. పౌరులు బంధుమిత్త్రులును భాగ్యఫలంబులు నేఁడు మాకు నిం
డారఁగఁ బండె నచ్యుతుఁ డపాయ మొకింతయు లేక యిమ్మెయిం
జేరె జగంబు లన్నియును జేకుఱ నేలితి మంచు సమ్మద
స్ఫారతఁ ద్రుళ్లియాడి రెలప్రాయము వచ్చినయట్లు వృద్ధులున్. 196

క. సకలయదువృష్ణిభోజాం, ధకసభయును వినఁగ శౌరి తనవృత్తాంతం
బొకటియుఁ దప్పక యుండఁగ, నకుటిలమతిఁ దెలియఁ జెప్పె నాశ్చర్యముగన్.

వ. శ్యమంతకమణియు సత్త్రాజిత్తున కిచ్చి నివ్విధంబున మిథ్యాభిశంసనశమనంబు గావించికొని గోవిందుం డందఱు నభినందింప జాంబవతి నంతఃపురంబు భూషణంబుగా నునిచెఁ బ్రాప్తరత్నుం డైన యాప్రసేనానుజన్ముండు. 198

క. లేని [3]ప్రయి వెట్టితిమి హరి, పై నక్కట దీని కిదియ ప్రాయశ్చిత్తం
బైనది యని తననందన, నానతుఁడై సత్యభామ నతనికి నిచ్చెన్. 199

వ. అక్కుమారిక నక్రూరకృతవర్మశతధన్వప్రముఖు లగుయాదవు లెందఱేని నెప్పుడు నడుగు చునికిఁ జేసి వాసుదేవుని కిచ్చుట దమకు నత్యంతంబును నవజ్ఞతగా నెక్కొంచుకొని సత్త్రాజిత్తు శత్త్రుంగాఁ దలంచుచుండుదు రయ్యందఱు నొక్కనాఁడు తద్విషయం బగు [4]మంతనంబున నుండి శతధన్వున కిట్లనిరి. 200

మ. మన మెల్లం దన [5]తోంటిదుంచితన మాత్మం గోరి కోరంగఁ గై
కొన కాకృష్ణునిసొమ్ముఁ జేసె ఖలుఁడై కూఁతుఁ సహింపంగ వ
చ్చునె [6]యీపాడి విచార [7]మేమిటికిఁ దుచ్ఛుఁ వీనిఁ ద్రుంగించి దొం
దు నలభ్యం బగు మానికంబు గొని సంతోషింత మంతర్గతిన్. 201

చ ఎఱుఁగనివాఁడ పోలె హరి [8]యివ్విధి యూరక చూచె నేని లే
దుఱక మనంబులోనఁ బగ యూఱడుచందమ దైనఁ జేర్చి యం

1. భంగియు. 2. యలర్పన్. 3. ప్రతివట్టితిమి 4. స్యమంతకరత్నంబు మనంబుననుండి. 5. తోడి. 6. యీపాడి; యీచింత. యీసేత విచార మేమిటికి వచ్చుఁ. 7. మేఁటికి నటంచుఁ. 8. యిప్పుడు.

దఱిమును నొక్కఁడై కలసి దవ్వుగఁ బాయుద మెవ్వ రెక్కడే
నొఱఁగినవారి కెల్లఁ దగ నోర్తము నిశ్చయ మిట్లు దీనికిన్. 202

వ. అనిన నతండు నవ్విధంబున కియ్యకొనియె జనార్దనుండు జతుగృహదాహంబు నఁ గుంతీనందనులు మ్రంది రనువార్త విని తాను బరమార్థవేది యయ్యును దుర్యోధనుబుద్ధికి నిజంబు గావించుటకై వారణావతంబునకుఁ బోవుటయు రంధ్రాన్వేషి యగుటం జేసి. 203

శతధన్వుఁడు సత్రాజిత్తుం జంపి శ్యమంతకమణి నపహరించుట

తే. అలఘుచరితు సత్రాజిత్తు నర్ధరాత్రి, సుప్తుఁడై యుండ వధియించి లుప్తధర్ముఁ
డై నశతధన్వుఁ డతనియనర్ఘదివ్య, వినుతమాణిక్యరాజంబు గొనుచుఁ జనియె.

సీ. తండ్రిఁ జంపినఁ గడుఁ దలఁకి యత్యంతవేగము గల గుఱ్ఱాలఁ గట్టినట్టి
తే రెక్కి చెచ్చెర వారణావతమున కరిగి యాతెఱఁగు నారాయణునకు
సర్వంబు నెఱిఁగించె సత్యభామాదేవి వాసుదేవుండు నవ్వామనయన
మనసులో నున్నయుమ్మలికయు మానెడు పంతంబుమాట లొక్కింత కొఱఁత

తే. వడక యుండంగఁ [1]బలికి యప్పుడఁతిఁ గొనుచుఁ
బురికిఁ జనుదెంచి యేకాంతమున హలాంకు
[2]తోడఁ దలపోసి శతధన్వుఁ దునిమి యతని
చేతిరత్నంబు గొనుపని సేయఁ దలఁచె. 205

వ. ఇట్లయ్యిరువురుం గూడి కీడొనర్ప నుద్యోగించుతెఱువ యెఱింగి శతధన్వుండు వారితోడి[3]పోరికిఁ బెన్నుప్రాపై నిలుచునట్లు గృతవర్మ [4]నడుగం బోయిన నతం డియ్యకొనక బలదేవవాసుదేవులదెస విరోధంబునకుఁ [5]దానొనర్పమి దెలియం బలికె నక్రూరుం గలపికొనువాఁడైన నతండు. 206

మ. [6]అసురీహారమృణాళహంసము [7]మహేంద్రాంతఃపురీకర్ణప
త్రసమున్మీలనమూలశిల్పి [8]గ్రుమతధ్వాంతార్కబింబంబు దు
ష్ప్రసహం బెవ్వనిచక్ర మట్టిహరికిం బ్రత్యర్థియై నిల్వఁగా
వసమే యెంతటివానికిన్ వెఱతు నివ్వైరస్యముం బూనఁగన్. 207

వ. ఏ నతనిశరణాభిలాషకుండ దోషాచరణంబునకు నెట్లు గణంగుదు [9]వెడంగనయి మున్ను మీతలంపునం గలసితి నవి యన్నియు నప్రయోజనం[10]బు లనిన శతధన్వుం డక్లెని నాకు నిక్కడ [11]నన్యుండు రక్షకుండు లేఁడు తొలఁగిపోయెద నీ వీయలభ్యరత్నంబు డాఁప వలయుఁ బ్రాణంబుపయి వచ్చునంతటి పోరామి యందును నెవ్వరికి నెఱింగింప కుండునది యని యొడంబఱచి యతనిచేతి కిచ్చి యాప్రొద్దు పురంబు వెలువడి పూర్వోత్తరదిశాభిముఖుండై. 208

1. నాడి. 2. తోఁడ. 3. పోరునకు. 4. నొడఁబఱుప. 5. నొడఁబఱుప 6. అసురవ్రాత. 7. మహేం. 8. గుమద, కుమతి. 9. వెణంగురుగయి. 10. బనిన. 11. నుండుమనుదక్షుండు.

శతధన్వుఁడు కృష్ణునకు వెఱచి తురగారూఢుఁడై పాఱిపోవుట

క. తనకు నొకనాఁట శతయో, జనములు సను హృదయ యను లసత్తురగనితం
బినిగలిమి దాని నెక్కి ప, వనసమగతిఁ జనియె మనసు వడఁకఁగ భీతిన్. 209

ఉ. అంత నెఱింగి శౌరియు సహాగ్రజుఁడై రథ మెక్కి యయ్యప
క్రాంతుని వెన్నడిం దగులఁగాఁ దనపోయెడిదవ్వు వోయి తా
నంతటఁ బోవలేక మృతినందె హయాంగన భోజవర్యుఁడున్
భ్రాంతతఁ బాదచారి యయి పాఱె విదేహపురంబుచేరువన్. 210

క. కనుఁగొని కృష్ణుఁడు బలదే, వున కిట్లను హయములకు [1]తెవు లగు గడు వెసం
జన నిచ్చుట గావున నీ, వనఘా కొనిరమ్ము రథము నల్లన వెనుకన్. 211

తే. విగతవాహనుఁ డైనయివ్విమతుఁ డోపు, కొలఁది మెల్లనఁ బాఱెడుఁ గూడ ముట్టి
పట్టికొనియెద ననిన నబ్బలియుఁ డట్లు, గాక యన డిగ్గ నుఱికి యాకంసరిపుఁడు.

క. [2]కొంతదడ వరిగె వెనుకొని, యంతటఁ గడు నలిగి యాతఁ డాశతధను న
త్యంతక్రోధంబున మ౯, [3]శాంతింపక తునియవైచెఁ [4]జక్రముచేతన్. 213

వ. ఇట్లు తల ద్రుంచి శతధన్వుం జేరఁబోయి.

క. [5]మొలయును జీరయు నోరును, దలయును శోధించి చూచి తత్తనువున న
వ్విలసితరత్నము గానఁడ, హలధరుఁడును గూడ వచ్చె నంతటిలోనన్. 214

వ. ఆతం డవ్విధం బతనికిం జెప్పి శతధన్వువధంబు వితథం బయ్యె ననుపలుకు పలికిన
నది బొంకనుతలంపునఁ గటకటంబడి బలుండు. 215

తే. [6]అర్థతృష్ణ యెట్టిదియొ నీయట్టివాఁడు, నిస్సిరో యింతమాత్రకు నిట్టిఁడయ్యెఁ
బలుకు లేటికి నీతోడిభ్రాతృధర్మ, మింక నింతియ చాలు నీయిచ్చఁ జనుము. 216

వ. అని యతనిశపథవాక్యంబులు విశ్వసింపక సాంత్వనంబులు గైకొనక యిష్టాయ
లేనెలుంగనియవియె యుడుగు మని పాసి యొక్కరుండును మిథిలాపురంబునకుం
జని జనకరాజుచేత సత్కృతుండయి తత్సదనంబున నుండె వెన్నుండును శైన్య
సుగ్రీవమేఘపుష్పవలాహకంబు లను రథ్యంబులు గల యాదివ్యరథంబుతోడ
మగుడి ద్వారవతీపురంబునకు వచ్చె నక్కడ. 217

క. వైదేహపురనివాసు మ, హాదుర్ధమసత్త్వ సాత్వతాగ్రణి ఘను దా
మోదరపూర్వజుఁ గానం, గా దుర్యోధనుఁడు వచ్చి కడు వినయమునన్. 218

1. తెవ్వలు గడు విసవైఁ తెవులగు (పూ. ము.) 2. వ. కొంత దవ్వు వెనుకొని యంట నరిగి యంతట నట్లు శతధన్వుమస్తకంబు దునియం జక్రంబువైచి చేరంబోయి. 3. చింతింపక. 4. చక్రము. 5. తలయును జీరయు నోరు మొదలుగా (పూ. ము.) 6. అకట.

వ. సవిశేషార్చనాతోషితుం గావించి యతం డాచార్యుండుగా గదాకౌశలం బంత
యుం దుది ముట్ట నభ్యసించె నంతఁ గొంతకాలంబునకు నుగ్రసేనాదియాదవ
వృద్ధులు రత్నంబు కృష్ణునకుం జేపడమి లెస్సగా నెఱింగి పోయి బలభద్రున
కవ్విధంబు దెలిపి యతనిం దోడ్కొని చనుదెంచి రనంతరంబ. 219

సీ. అక్రూరుఁ డమ్మెయి నమ్మహారత్నంబు దనకు వచ్చిన ననుదినము గురియు
పసిఁడియు మణులు నల్పంబు నాత్మోపభోగమునకుఁ గొనక దానములు ధర్మ
ములు హితంబులు బంధుపూజనంబులు నూర్జితములుగ జరపుచుఁ దనరి యెందు
నతులితంబై దానపతి యనుపేరు ప్రఖ్యాతి నొందఁగ నిత్యయజన మొకఁడ
తే. కృత్యముగ నిష్ఠతోడ దీక్షించియుండె, నఱువదియు రెండు నేఁడు లిత్తెఱఁగుతోడ
నెడప కెపుడును మాఱియు నడఁగె వఱపు, లుడిగె భద్రంబు వర్తిల్లుచుండె నుర్వి.

అక్రూరుఁడు విడిచిపోవుటవలన ద్వారకయం దుత్పాతంబులు పుట్టుట

వ. ఆనడుమ నొక్కతఱిఁ దదీయబాంధవు లగు భోజులు శత్రుఘ్నుం డను యాదవు
వధియించిన. 221

తే. కలఁకపుట్టి యాదవులలో నిలువ నసువు, గాక తానుఁజుట్టలుఁ దొలఁగంగఁ జనియె
నమ్మహాత్ముఁడతనిపోక యాదిగాఁగఁ, బుట్టెబహుదోషములుయదుపురమునందు.

వ. అట్టియనావృష్టిమారిదవాగ్నివ్యాధ్యాద్యుపద్రవంబులుసూచి వృష్ణి[1] ప్రముఖులు
దమలోనం జింతించునెడ వసుదేవనందనుండు. 223

క. మున్నెన్నఁడు లే వొక్కట, యున్న యునికిఁ బెక్కుకీళ్లు నుగ్రమ్ముగ ను
త్పన్నములై మానక యి, ట్లున్న విధమునకు నిమిత్త మూహింపఁ దగున్. 224

వ. ఎయ్యది యేని నొక్కటి లేక యిట్లేల యగు ననిన నందకుం డనుకులవృద్ధుం
డతని కిట్లనియె. 225

క. జననుత విను మక్రూరుని, జనకుండు శ్వ[2]ఫల్గుఁ డున్న జనపదమున సం
జనితంబులు గా వెన్నఁడు, ననుపమదుర్భిక్షమారికాది భయంబుల్. 226

వ. కాశీశ్వరుదేశంబునం దవగ్రహపీడ వొడమినం బెద్దలు సెప్ప నతండు[3]శ్వఫల్గుం
బ్రార్థించి తోడ్కొనిపోయి యద్దురితంబులఁ బాపికొనియెఁదొల్లి యాకాశ్యపత్ని
గర్భిణియై సముచితసమయంబునఁ బ్రసవింపక పండ్రెండేండ్లు చూలు మోచిన
నచ్చెరువు నొంది యవ్విభుండు నిజప్రభావంబునఁ దద్గర్భంబు కూఁతురుగా
నెఱింగి తల్లీ మీతల్లికిం గ్లేశంబు సేయక వెడలుము భవదీయవదనావలోకనంబున
నన్నుఁ గృతార్థుం జేయవలదే యనినం గడుపులో నున్నకన్య తండ్రిం బేర్కొని.

క. అనుదినమును నేఁడాదిగ, ననఘా యొక్కొక్క మొదవు నవనిసురున కి
చ్చిన నింక వత్సరత్రయ, మునకేను జనింతుఁ జేయుము మదీప్సితమున్. 228

1. ముఖ్యులు. 2. ఫల్కు. 3. శ్వఫల్కుం.

వ. అనిన నట్లకాక యని యయ్యనుష్ఠానంబు విధంబునడప నుక్తకాలంబునం గన్నియ పుట్టి గోప్రదానప్రసూత యగుటం జేసి గాందిని యనుపేరు గాంచి క్రమంబునం బెరిగి పెండ్లిప్రాయంబున నున్నది గావున నన్నాతి నశ్వఫల్కుండు దనకుం బరమోపకారిం గాన నాతం డొసంగె నట్టి శ్వఫల్కునకుం బుట్టిన నన్నరనాథుండు పరమోపకారి యైన యాశ్వఫల్కునకు నొసంగె నట్టితండ్రికిం బుట్టిన కొడుకునకు బితృప్రభావం బెట్లును లేకుండునే యక్రూరుం డసాధారణగౌరవోదారుం డట్లు గావున. 229

క. ఆతఁడు దొలఁగిన నెంతయు భీతికిఁ బట్టయ్యె నిట్లు పృథివి దగదు ని
త్యాతిశయగుణుని దెస నొక, చేతావన్మాత్రమునకు నెగ్గు గణింపన్. 230

వ. అనినం దద్వచనం బంగీకరించి రథాంగధరుండు తదపరాధంబు సైరించినవాఁడయి యుగ్రసేనానుమతంబున నక్రూరు రావించిన నుపప్లవం బంతయుం బ్రశాంతం బయ్యె నంతం గృష్ణుం డొక్కనాఁ డంతర్గతంబున. 231

శ్రీకృష్ణుఁ డక్రూరునిచేత నున్న శ్యమంతకరత్నంబు బయలుపఱుచుట

సీ. ఘనుఁడు [1]శ్వఫల్కునితనయుఁ డక్రూరుండు తండ్రిప్రభావంబు తాను జూపె
నను డల్ప హేతువు నరయ ననల్పంబు గలదు దుర్భిక్షాదికలుషశాంతి
యందుఁ గారణ మొక్కఁ డాశ్యమంతకరత్న మున్నది యాతనియొద్దఁ దప్ప
దిది యమ్మహామణి కీదృశాద్భుతభూతి గలుగుట వింటి మీయలఘుశీలుఁ
తే. డోలి నొకజన్న మొనరించి యొండుక్రతువు, దోనతోడఁ గేడునసదృశదానగరిమ
[2]యొడపడకయుండ సలిపెడు నింతవ్యయము, సేయనే మెఱుఁగనిసిరి [3]చెందెనెందు.

వ. అని యూహించి సమస్తయదువృష్ణిసమక్షంబున నొండుకార్యంబుపేర నతనిం బిలిపించి. 233

క. ఆపనికిఁ దగిన సరసా, లాపంబులఁ గొంతసేపు లాలితమృదుగో
ష్ఠీపరిణతుఁడై పదపడి, యాపురుషోత్తముఁడు నగుచు నబ్జోజసభున్. 234

వ. దానపతీ యని సంబోధించి యల్లన యిట్లనియె. 235

చ. సకలజగంబు[4]లందుఁ గడుసార మనం దగు నుజ్జ్వలచ్ఛ్యమం
తకమణి నీకు నిచ్చె శతధన్వుఁడు నీవును డాఁచినాఁడ వి
య్యకుటిలకర్మ మిర్వుఁగలయంతటికిం హిత మేను నాత్మ దీ
నికిఁ గడు సంతసిల్లితిమి నిక్క మెఱుంగుదు మింత యెప్పుడున్. 236

క. నీయొద్దన యుండుటయును, మాయర్థం బగుటఁ జేసి మది నెఱిఁగియు నొం
డేయదియును బలుకము భవ, దీయమహత్త్వంబు బహుమతితము మగుటన్. 237

1. శ్వఫల్కు. 2. యొదవకుండఁగ సలిపెడు. 3. రే యితనికి. 4. నందు.

వ. ఈరౌహిణేయుండు రత్నవిషయం బైనయవిశ్వాసంబువలన మాదెసం బ్రసన్నుండు గాకుండు నట్టిదుశ్శంక నంగీకరింపం జేయం జిత్తంబునకు సమాధానం జెప్పువాడు లేక యున్నారము మాకుం బ్రియంబుగా నమ్మణిశ్రేష్ఠం బివ్వరిష్ఠవిచారుండు చూడం జూపవలయు ననుటయు నక్రూరుం డానారాయణునకు సవినయంబుగా నిట్లనియె. 238

క. శతధన్వుఁడు నాచేతికి, నతులితమణి డాఁప నిచ్చి యరుగుట గల దే
నతిదుర్భర మవ్వస్తువు, సతతక్లేశమున మోచి జరపితి దినముల్. 239

తే.[1]ఊర కిచ్చిననేమగునొక్కొ యొడయుఁ డడుగుటయు భక్తి నిచ్చెద నపుడ యేను
నేఁ డడుగు నెల్లి యడుగు నన్నీరజాక్షుఁ, డనుచు గోరుదు భవదీప్సితార్థ[2]కృతికి.

క. ఇదె కైకొను మమ్మణి నీ, మది వలసినవారి కిమ్ము మహాధిక[3]సుఖా
స్పదహృదయులఁ [4]జేయుము దగ, సదభిమతచరిత్ర యనుచు సంప్రీతి మెయిన్.

వ. తనకట్టినచీరకొంగున నున్నముడి[5]యూడ్చి కాంచనసంపుటంబు దెఱచి సభామధ్యంబు మధ్యందినార్కతేజోవిరాజితం బగునట్లు గావించు విరాజితప్రభావిసరంబున నసమానం బగునమ్మాననీయరత్నంబు నయ్యదురత్నంబుముందట నివేదించిన నత్యంతలోచనీయం బగుతదీయవైభవంబున. 242

సీ. బలదేవుఁ డిది నాకుఁ బద్మనాభునకును బొత్తుల సొమ్మని బుద్ధి సేసె
సత్యభామ మదీయజనకునిపడసినయర్థంబు తనుఁ జేరు నని[6]తలంచె
నగ్రజుఁ బ్రియురాలి నాత్మఁ జూడకకృష్ణుఁ డొక్కింతవడిగోర్కి నుదిల[7]కొనియె
సకలయాదవులును సంస్పృహాలోకనస్మేర[8]విస్మయరసస్తిమితు లైరి

తే. వృష్ణివరుఁ డంత నాభోజ[9]వీరవరున, కనియె ననఘ యారత్నంబు నాత్మశుద్ధి
కెల్ల చుట్టాలకును నిది యింత సూప, వలసె నింతియ నాదైనవాంఛితంబు.

వ. దీనికిం దాలధ్వజుండును నేనును సత్యభామయు నర్హుల మన్యులకుం బనిగాదు సకలకాలశుచులును సంభృతబ్రహ్మచర్యులును నగు సుజనులచేత ధార్యమాణంబై యిమ్మానికంబు నిజంబు నిజప్రభావంబుఁ జూపుం గావున నే మెవ్వరము నింత [10]నియమంబున కోర్వము సర్వగుణసంశుద్ధభావుండవు నీవ తదీయధారణయోగ్యుండవు నీక యిచ్చితి ననిన నట్లకాక యని సంతసిల్లి. 244

క. ఆరత్నము గైకొని య, క్రూరుం డది మొదలుగాఁగ గొంకక సాలం
కారముగ బయలు మెఱసి యు, దారతఁ దేజంబు మిగిలెఁ దపనుఁడ పోలెన్.

1. ఊరకిచ్చుటగాదది యునికి యెఱిఁగి. 2. కృతియ. 3. శుభా. 4. జేయందగు. 5. విడిచి. 6. దలఁచి. 7. కొనఁగ. 8. విస్మిత. 9. విభున కిట్టు లనియె 10. నియతి.

తే. జలజనాభుమిథ్యాభిశంసనవిముక్తి
యైనయిక్కథ చదివిన ననుదినంబు
వినినఁ దలఁచిన సడిలేక జనులు సర్వ
దోషరహితులై పొందు చుందురు శుభంబు. 246

క. అని వైశంపాయనుఁ డ, త్యనుపమయశుఁ డగు పరీక్షిదాత్మజునకుఁ జె
ప్పినపుణ్యకథన మఖిలము, [1]ననతారివిదారి దారుణాసివిభాసీ. 247

శా. కాంతాఖేలనపుష్పబాణ కరుణాకల్యాణ విజ్ఞానవ
చ్చింతాస్వీకృతశౌరి సత్కృపముఖశ్రీప్రీతగీర్వాణ దు
ర్దాంతోదగ్రశరాసనప్రథితవిద్యాద్రోణ వాణీధురీ
ణాంతర్వాణిజనార్చితోజ్జ్వలగుణా యానమ్రవిద్వద్గణా. 248

క. రామాయణహరివంశ, శ్రీమన్మధుర [2]ప్రసంగ సిద్ధ చిరయశ
స్సామర్థ్యకరణ[3]నిపుణా, శ్రీమల్లచమూవరేణ్యసేవితహృదయా. 249

మాలిని. సుజనభజనదుష్టస్తోమనిర్దగ్ధకామా
త్యజనచతురవృత్తిస్థాపనోద్దీపితా[4]ర్థా
యజనముఖసుకర్మప్రాభవాభంగకీర్తి
ధ్వజ కలియుగకృష్ణా దానకేళీ సతృష్ణా. 250

గద్యము. ఇది శ్రీశంకరస్వామిసంయమీశ్వరచరణసరోరుహాఖ్యానానంద సౌందర్య
ధుర్య శ్రీసూర్యసుకవిసంభవ శంభుదాసలక్షణాభిధేయయెఱ్ఱయనామధేయ
ప్రణీతంబైన శ్రీహరివంశంబునంబూర్వభాగంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

---

1. ననయము సానందవిస్మితాస్యుం డగుచున్. 2. ప్రబంధసేవ, 3. కరుణానిత్య.
4. ర్థిప్రజనముఖకర్మ.

హరివంశము

పూర్వభాగము - చతుర్థాశ్వాసము

శ్రీసంభావితవక్షో
భాసురమణిహారకిరణ[1]పరిచయచతురో
ల్లాసమృదుహాస యవిరత
భూసురగృహ[2]రచితహేమ ప్రోలయవేమా. 1

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు విచిత్రోపన్యాసవిశారదుం
డైన వైశంపాయనువాఙ్మయం బభినందించి జనమేజయుం డతని కిట్లనియె. 2

సీ. యదువంశసంజాతు లగుభూపతుల నెల్లఁ బరిపాటితో వింటిఁ బరమపురుషుఁ
డగుశౌరి సేసినయట్టి యాశ్చర్యంపుఁ బనులు సవిస్తరఫణితిఁ జెప్ప
నన్నియు విన వేడ్క యయ్యెడు నద్దేవుప్రకృతి యెయ్యది యేమిభంగి వచ్చి
మర్త్యుఁడై పుట్టె నమర్త్యులు గొలువంగ సురలోక మేలుచు సురవిరోధు
తే. లాత్మశౌర్యనిరాకృతులై [3]యొదుంగఁ
బరఁగు పరమేశ్వరుఁడు విశ్వభర్త యకట
కష్టతర మైనమనుజసర్గంబుఁ [4]జొరఁగ
నెవ్విధంబునఁ దనమది నిచ్చగించె. 3

క. దేవత లాదిగఁ గలభువ, నావాసుల నెల్లఁ గాచునధికుఁడు ధరణీ
గోవులఁ గాచె నితం డను, నీవెడమాయపుఁ[5]బ్రసక్తి యేల భజించెన్. 4

క. పదునాలుగుజగములు దన, యుదరంబున [6]జతనుపడఁగ నునుచుమహాత్మో
విదుఁ డొకమానవభామిని, యుదరంబున నెట్లడంగి యుండె [7]మహాత్మా. 5

శా. లోకం బంబుధి ముంచి యెంతయు నిరాలోకంబుగాఁ జేసి ని
శ్శోకుండై చతురాస్యజన్మగృహమై శోభిల్లుపద్మంబు నా
భీకాసారమునం దలిర్పఁగఁ గడుం బెంపారుసర్వాత్ముఁ డే
యాకాంక్ష న్వసుదేవసూనుఁ డనుపే రాసించె ధీసంగతిన్. 6

వ. మఱియు నప్రమేయప్రభావుండై యాకాశంబు మొదలయినభూతంబులం గలి
గించి భూతతన్మాత్ర లుపాదానంబుగా సోమాగ్నిమయంబు లగు [8]శుక్రశోణితం

1. భావిత, బంధుర. 2. నిచిత, రచిత. 3. యొఱుంగ; యొదవఁగ. 4. బెఱుఁగ. 5. ప్రసిద్ధి నేల. 6. జతన. 7. (కృతాత్మా. 8. శుక్రశోణిత విహితంబులై.

బులవలన సప్తధాతుసందీపితంబులై పొడము శరీరంబులు ప్రాణముఖసమీ
రణంబులఁ జేష్టించువెరవు సూత్రించి కళాకాష్ఠాదులచేతం బరిగణితం బైనకాల
చక్రంబు యుగమన్వంతరపరార్ధరూపంబునం [1]బరివర్తించుచు నుత్పత్తిస్థితిసంహా
రంబులకుఁ దా నొక్కరుండ హేతువై పవిత్రంబులకు నుత్తమపవిత్రంబును
దపంబులకుఁ బరమతపంబును వినయంబులకుఁ బ్రకృష్టవినయంబును దేజస్సులకు
నత్యంతతేజస్సును గతులకు నుదాత్తగతియును ధర్మంబులకు సేతువు నధర్మంబు
లకు నఘాతంబును వేదంబులకు వేద్యంబును బోధంబులకు బోధ్యంబును బ్రాప్త
లకుఁ బ్రాప్యంబునగువస్తు వతండ యన వెలుంగుసర్వజ్ఞుండు నిస్సర్గజరామరణ
విహ్వాలం బగుదేహంబు [2]నుద్వహించుట యత్యద్భుతం బవ్విధంబు నాకుఁ దెలియ
నుపదేశింపు మనినఁ బరీక్షిత్తనయునకుఁ బారాశర్యశిష్యుం డిట్లనియె. 7

క. నీ వడిగినయీయర్థము, భూవర కడుఁగడిఁది దురవబోధం బైన
న్నా విన్న తెఱంగున నీ,భావ మలర విస్తరింతుఁ బరిపాటిఁ దగన్. 8

తే. విష్ణుమాహాత్మ్యకథనంబు వినుట కిట్లు
బుద్ధి జనియించె [2]నెంతయుఁ బుణ్యతముఁడ
వీవు హరిలీలఁ గీర్తింప నిప్పు డొదవెఁ
గాన నేను గృతార్థుండఁ గౌరవేంద్ర. 9

మ. విను సర్వంబును దానయై జగము లావిర్భావదుర్భావముల్
తనయం [3]దొందఁగ నొందుఁ బొందక యచింత్యం బప్రమేయంబు నాఁ
జనురూపం బనిరూపణీయవిశదేచ్ఛుం గ్రాల వెల్గొందు ని
త్యనిరాలంబుఁ డనాద్యుఁ డచ్యుతుఁడు చిత్సత్యాత్ముఁ డత్యున్నతిన్. 10

క. యజ్ఞాకారుఁడు విష్ణుఁడు, యజ్ఞేశుఁడు యజ్ఞసత్క్రి[4]యార్చితుఁడును స
ర్వజ్ఞుఁడు యజ్ఞఫలప్రదుఁ, డాజ్ఞాప్రభుఁ డఖిలమునకు నను నాగమముల్. 11

చ. అనఘ సహస్రపాదుఁడు సహస్రభుజుండు సహస్రవక్త్రలో
చనుఁడు సహస్రమస్తకుఁడు సర్వమహీవియదంతరాత్మ[5]కా,
సనదురవేక్షతేజుఁ డజశంకరశక్రసమస్తదేవతా
మునిమనుధాతృముఖ్యబహుమూర్తిమయుండు ముకుందుఁ డొక్కఁడున్. 12

వ. అట్టిమహామహిమ గలదేవుం డొక్కొక్కకాలంబున [6]జగంబుల కుపద్ర
వంబు పుట్టినచోట్లను బృథివికి భరం బైనపట్లను సాధులకు బాధలు గదిరిన
యెడలను ధర్మంబులకుఁ జలనం బొలసిననెలవులను విచిత్రంబు లగుజన్మంబులం
బచరించి లోకస్థితి నిర్వహించు నతని యవతారంబులు మున్నెన్నయవిధయు

1. ప్రవర్తించుచు. 2. గావున. 3. దుందగ నొందు. 4. యాభ్యర్చ్యుఁడు. 5. ధ్యానసుఁ
దనపేక్ష. 6. లోక.

నింక నయ్యేడునట్టివియును సహస్రసంఖ్యంబులు వానిం బురాణవిదు లెఱుంగుదు రేనునుం గొన్ని కీర్తించెద. 13

ఉ. లోకము [1]సర్వముం జలములోన మునింగి హతప్రకాశమై
యాకుల మైనచో యుగసహస్రసమం బగుకాల మాత్మవి
ద్యాకమనీయసుప్తి నలరారి ప్రబుద్ధత నొంది ఫుల్లనా
భీకమలంబునం గనియెఁ బెంపుగ నచ్యుతుఁ డాచతుర్ముఖున్. 14

వరాహావతారంబు సంక్షేపరూపంబుగాఁ జెప్పుట

వ. ఇది పౌష్కరం బనునవతారం బాసమయంబున మధుకైటభు లనుదానవులు సమరోన్ముఖులై తొడరిన సమయించి యద్దేవుండు దీప్తం బగుతేజంబున వెలింగె మఱియుం గల్పాదియం దమ్మహాప్రభావుండు భవ్యశ్రుతిచరణంబును యూపదంష్ట్రంబును ప్రాయశ్చిత్తనఖంబును జితాగ్యముఖంబును వహ్నిజిహ్వాంబును గ్రతుజానుకంబును దక్షిణాహృదయంబును నాజ్య[2]నాసికంబు నుపాకర్మోష్ఠంబును నహోరాత్రలోచనంబును వేదాంగశ్రవణంబును సామస్వనంబునుం దర్భరోమంబును బ్రవర్గ్యావర్తభూషణంబును బ్రహ్మశీర్షంబును హవ్యకవ్యవేగంబును వివిధచ్ఛందోమార్గంబును బ్రాగ్వంశకాయంబు నగుయజ్ఞవరాహరూపంబు ధరియించి. 15

సీ. క్రొవ్వాఁడికోఱలమవ్వంపుమెఱుఁగుల విలయాంధకారంబు [3]వెలుఁగువాఱ
గురగురధ్వనులు [4]నిర్భరముగఁ బర్విన నెలసి బ్రహ్మాండంబు లెదురు మ్రోయ
మునుమించి నిడుమోర ముంచి దూఁటిన మహా[5]జడధిపూరము తల కెడవుగాఁగఁ
దోరంపు గొరిజల ద్రొక్కిన నొడలెల్ల [6]నలిగులియై సర్పనాథుఁ డొదుఁగ
తే. నేడుపాతాళముల [7]క్రిందియిఱుకుగొంది, కరిగి [8]తోయార్త్రయైయున్న ధరణిఁ
జూచి మొగము [9]దాఁపుగ నిచ్చినిర్మదశక్తి, గరిమగడలొత్తఁగానెత్తెఁ [10]గిరి
విభుండు. 16

వ. ఇట్లెత్తి సప్తసాగరసప్తద్వీపసప్తమహీధరవిభాగవిభాసిత యైనయమ్మహీదేవి మరల నమ్మహాతోయమధ్యంబునఁ బదిలంబుగా నునిచె నిది వరాహావతారంబు నారసింహం బగు నవతారంబు వినుము. 17

చ. దితితొలుపట్టి దైత్యకులదేవత దైవతలోకదుస్సహో
ద్ధతభుజుఁ డాహిరణ్యకశిపుస్ఫుటనాముఁ డనామయాకృతిం
గృతయుగవేళఁ జేసె గతకిల్బిషుఁడై తప మూర్జితక్షమా
స్మృతిధృతిశాంతిదాంతిముఖసిద్ధగుణంబుల మేటి వీఁ డనన్. 18

1. లన్నియుఁన్. 2. నాసంబు. 3. వెలరువాఱ. (పూ. ము.) 4. నిబ్బరముగా. 5. జడపూర మతలము. 6. నసినలియై. 7. క్రిందని. 8. తోయార్ద్రయై. 9. డాపుగ. 10. కిరిప్రభుండు.

తే. పదునొకండువేలేఁడులు బ్రహ్మచర్య, నియతి దప్ప కమ్మెయి ఘోరనిష్ఠ నడప
నబ్జభవుఁ డాతనికి మెచ్చి హంసయుక్త, వరవిమానంబుతో సురోత్కరముఁ గొలువ.

క. చనుదెంచి వేఁడుము వరం, బని పలికిన మిన్ను దాఁకి సాష్టాంగముగా
వినతి యొనరించి యంజలి, జనితోత్తంస మగుశిరము సదుసై యొప్పన్. 20

వ. అసురేశ్వరుం డఖిలసురాసురయక్షరక్షోగంధర్వభూతపిశాచోరగమనుష్యతిర్యక్కులవలనను శైలపాదపశస్త్రంబులచేతను నార్ద్రశుష్కాదులచేతను దనకుం జావు లేకుండను ఋషిశాపంబులు దన్నుం [1]బొరయకయుండను సూర్యసుధాకరదహనసలిలగ్రహనక్షత్ర [2]దిగ్వాయ్వధికారంబులు దాన కైకొని నడపను శక్రవైవస్వతవరుణధనాధ్యక్షపదంబులు దనసొమ్ములై [3]యుండను గామక్రోధమదప్రముఖంబులు తనపంపు [4]నేసి వర్తింపను నభ్యర్థించిన నట్ల యొసఁగి బిసరుహాసనుండు నిజలోకంబున కరిగిన.

చ. తలఁకి నిలింపు లందఱు పితామహుఁ గానఁగఁ బోయి దేవ నీ
వలన వరంబు లిట్లు గని వాలినదైత్యుఁడు మమ్ము నింక నే
కొలఁదుల సైఁచునే కరము గొందలపెట్టక యెట్లు గావునం
దలఁపు మొకింత శాత్రవవధంబువిధంబును లోకనాయకా. 22

వ. అనినం బరమేష్ఠి వారి నుపలక్షించి. 23

చ. అసుర తపంబుపేర్మి యిటు లారయ వచ్చిన నెమ్మెయి న్వరం
బొసఁగకపోవరాదు వినుఁ డున్నతిమై నిటమీఁద వాఁడు న
య్యసదృశనిష్ఠకుం ఫల మనార్యముగా భుజియించుఁ బుణ్య మె
ల్ల సమసిపోవఁగాఁ జెడు బలం బఱి విష్ణుపరాక్రమంబునన్. 24

క. అందాఁక నోపుఁ డెట్లయి,నం [5]దత్క్రూరప్రవృత్తి నావుడుఁ జని రా
బృందారకు లసురయుఁ జెం,పొందినవర మట్లు వడసి యుప్పొంగుమదిన్. 25

సీ. అమరేంద్రు భంగించి హవ్యవాహను గాసిచేసి యంతకుని నిర్జించి నిరృతి
దండించి వరుణుని గం డడఁగించి సమీరు మర్దించి కుబేరుఁ జెఱిచి
యీశాను నొత్తి ఫణీశులఁ ద్రొక్కి సాధ్యుల నొంచి సిద్ధుల నుక్కుమణఁచి
వసువుల నుక్కించి వారిజాప్తునియేపు మాపి యశ్వినులయాటోప ముడిపి
తే. గరుడగంధర్వఖేచరవరులఁ జెక్కు, గతులఁ గారించి యప్సరోగణము నేలి
యధికు లగుతాపసుల నెల్ల నతకరించి, [6]యఖిలలోకాధిపత్యంబు నందె నంత.

ఉ. భ్రష్టత నొంది దేవతలు బామరి దుగ్ధపయోధిమధ్యవి
స్పష్టభుజంగశయ్యు ననుభావ [7]సమీహితసుప్తి నొప్పు శ్రీ

1. బోకక. 2. దిగ్వాయ్వాది. 3. నడపను. 4. సేయను. 5. దగఁ దత్క్రూరవృత్తి.
6. తాను యధిక లోకాధిపత్యంబు నొందె. 7. సమాహిత.

ష్టేష్టవిధాయి విష్ణు జగదీశ్వరు నార్తశరణ్యు సత్కృపా
దృష్టిసమగ్రుఁ జేరిరి ప్రదీప్తపరాక్రమచక్రశోభితున్. 27

తే. చేరి దైన్యంబుతోఁ దమచెడ్డచేఁటు, లన్నియును విన్నవించి లోకాధినాథ
యజుఁడు మొదలగుసర్వభూతావళికిని, నిక్క మెవ్వరు శరణంబు నీవు దక్క.

క. దైతేయుపఱచుబాముల, కేతెఱఁగున నోర్వఁ జాల మిఁక నీయడుగుల్
ప్రీతిం గొలుచుచు నుండెద, [1]మాతల నీవెట్టు లుంచె దటుసూడు దయన్. 29

క. దితిసూనుఁ దునిమి మఱియును, దితిజకుటము పీఁచమడఁచు [2]తేఁకువ మదిఁబూ
నిత యేని మమ్ము నేలుట, సత మగు నమ్మెయికిఁ గరుణ సమకొలుపఁ గదే. 30

వ. అని యభ్యర్థించినఁ బాంచజన్యధరుండు సురవరుల దెసం [3]బ్రసాద సుముఖుండై.

శా. మీమీసంపదలుం బదంబులును నెమ్మిన్ గ్రమ్మనం గ్రమ్మఱం
గా మీసొమ్మగు నెమ్మనమ్మునఁ గలంకల్ మానుఁ డింకన్ సమ
స్తామర్త్యోత్తములార భవద్రిపుఁడు నేఁ డస్మద్భుజాభోగిపీ
తామూలాసుసమీరుఁడై పడఁగఁ బూర్ణానందతం జూడుఁడా. 32

క. ఇదె పోయెదఁ జిత్రజయాభ్యుదయము నొందెదఁ ద్రిలోకములకును [4]భద్రం
బొదవించెద నని యప్పుడ, కదలి[5]చని కఠోరకాయ ఘనకర్మఠుఁడై. 33

విష్ణుదేవుఁడు నృసింహావతారంబున హిరణ్యకశిపుం జంపుట

సీ. స్కంధవిధూననస్ఖలితసటాసమీరమున ఖేచరవిమానములు దూల
[6]దంష్ట్రాసముద్ధతదహనచ్ఛటానిపాతంబున దిగ్వదనంబు లెరియ
గ్రోధతరంగితఘోరనిశ్వాసవేగమునఁ బాథోధి పూరములు గలఁగ
దర్పసంభృతమహోదగ్రహుంకార ఘోషమున బ్రహ్మాండోదరములు వగులఁ
తే. గలుషనేత్రకనీనికా[7]కపిలరోచు
లరుణ[8]శశభృన్మరీచుల నాక్రమింప
నమరు నరసింహమూర్తి యొప్పారఁ దాల్చి
విభుఁడు దైతేయునెదుర నావిర్భవించె. 34

వ. అట్టిదారుణరూపంబు నాలోకించి యాలోకకంటకుండు కంటకితాంగుఁ డగుచు
భయవిస్మయరసంబుల మునింగియుఁ గలంగక [9]యనేకదనుజభటసహాయుండై
యెదిర్చినం గార్చిచ్చు మృగంబులం బొదువుభంగిఁ [10]బ్రిదిలిపోనీక పట్టి యిట్ట
లంబగుబలంబున. 35

1. అతల నీ వెట్లు చూచె దటు చూడు మమున్. సెట్లవునో చూడు మాదయతోడన్. 2. తెగువను. 3. బ్రహర్ష. 4. సుశుభదం. 5. కరరుహ కరణాదికాకర్మఠుఁడై. (పూ. ము.) 6. దంష్ట్రా సముద్ధూతదహనచ్ఛటాని పాతంబున దిగ్వివరంబు లెరియ. (పూ.ము.) 7. కటికి. 8. రోచిమరీచుల; నేత్రమరీచుల. 9. యనుచర. 10. పగిదిఁ.

మ. గరుడత్రోటికఠోరఘోరనఖనిర్ఘాతంబులన్ వైరిపే
రురము నుగ్రోద్ధతిఁ జీరి నెత్తురులు [1]సర్వోర్వీ నభోదిక్తటీ
బరిణాహంబుల నెల్ల వెల్లిగొనఁ బైపైఁ జల్లి [2]ప్రేవుల్ పొరల్
గర మాటోపముతో [3]హరించె హరి యాకర్షించి హర్షించుచున్. 36

వ. ఇట్లు శత్రువధం బాపాదించిన. 37

క. శితనారసింహఖరా, హతదైత్యమహీపసూపహారంబునఁ ద
ర్పితయయ్యె ననఁగఁ బరిశాంతత [4]బొందెఁ ద్రిలోకపీడ తత్క్షణమాత్రన్. 38

క. సురలును మునులును ముదమున, నరసింహు నసహ్య[5]రంహు నానావిధవా
క్పరిణతిఁ బ్రణుతించుచు ని, ర్భరభక్తిప్రణతికరణపరులై రర్థిన్. 39

వ. అయ్యాదిదేవుం డట్లు దేవపదంబులు ప్రతిష్ఠించి యుంచెం గాలాంతరంబున హిరణ్యకశిపు సుతుమనుమం [6]డగువిరోచనతనయుండు బలి యనువాఁడు బలియుండై బలసూదనసంపద యాక్రమించిన. 40

వామనావతారంబు సంక్షేపరూపంబుగాఁ జెప్పుట

తే. అదితి నిజపుత్త్రహితముగా నాదిదేవు, [7]వరదు విష్ణుగుఱించి దుష్కరతపంబు
సేయుటయు మెచ్చి యాపుణ్యశీలకుదయ, మయ్యె వామనాకారుఁడై యవ్విభుండు.

వ. ఇట్లుదయించి యింద్రానుజుం డితం డుపేంద్రుం డనఁ బరగి బ్రహ్మచారివేషంబున నధ్యయనంబు సేయుచుండ నక్కాలంబున బలిదైత్యుండు నిత్యం బగు విష్ణుభజనతాత్పర్యంబును నార్యస్తవనీయం బగుదానశీలత్వంబును ననాకులం బగుధర్మాచరణంబునుం దనకు నైజంబులై వెలయ నశ్వమేధం బొనరింప నుపక్రమించిన. 42

క. ఆతనిపాలికి నర్థి, త్వాతిశయము దోఁప నంబుజాక్షుఁడు దైత్య
వ్రాతభయదవిక్రముఁడు స, నాతనవైభవుఁడు వంచనం జనుదెంచెన్. 43

వ. అవ్విధంబు ప్రాజ్ఞులు [8]సూచింపక మున్న యెఱింగియు. 44

చ. హరి యఖిలైకదాతపరమాద్భుతలక్ష్మికి ధామ మస్మద
ధ్వరమున నర్థియై [9]యడుగ ధన్యుఁడఁ బుణ్యుఁ డగణ్యవస్తుసం
భరణుఁడ నేన యంచుఁ దనభావమునం బ్రియమందె దానవే
శ్వరు నడిగెం బదత్రితయసమ్మితధాత్రి యతండు వేడుకన్. 45

వ. విరోచనతనయుండును బహుమానప్రదానకలనంబునం దనమనోరథపూరణం బాచరించిన నవ్వటుకుమారుండు. 46

1. సర్వోర్వీంబయిం. 2. ప్రేవుల్ గడుక్; ప్రేవుం బొదుల్ 3. మైనతండు పొరి నాకర్షించె. (పూ. ము.) 4. బొంగెఁ. 5. శౌర్యు. 6. పౌత్త్రుం. 7. వరదు విష్ణు సఱించి. 8. సూచింపన్నట మున్నట మున్నట. 9. యయ్యెఁగడు.

తే. ఇనునిఁ దనమౌళిరత్నంబు నిద్ధహీర, తరళరత్నంబు గటిసూత్రపరిధిమధ్య
రత్నమును నూపురాగ్రవిరాజమాన,రత్నమునుఁ జేయుచును బ్రవర్ధనము బొందె.

వ. ఇట్లు విక్రమమాణుం డైనయాత్రివిక్రముని విక్రమంబు సైరింపక [1]విప్రజిత్తియు శ్వ[2]శిరుండు శ్వపతియు, శంకుండు శంకుకర్ణుండు పుష్కరుండు నికుంభుండు బాష్కలుండు గగనప్రియుండు[3]సమ్మతుండు శరభుండు బృహత్కీర్తి మహాజిహ్వుండు శంబరుండు విశరుండు[4] వేత్రుండు నింద్రతాపనుండు వాతాపి యసిరోముండు పులోముండు వైశికుండు కాలదమనుండు కరాళుండు రాహువు మొదలుగాఁ గల యసురముఖ్యులు కూర్మకుక్కుటబకమకరసృగాలబిడాలాద్యనేకవికృతవక్త్రంబులు బహుబాహుచరణమస్తకంబులుం గలవికటకాయులు నగు రాక్షసులతోడం గూడఁ బరిఘపట్టిసప్రాసకృపాణ ప్రముఖప్రహరణంబులు దాల్చి యతనిఁ జిక్కువఱచుటకై యొక్కట కడంగి పొడిచినఁ బదజానుమూర్ధకరతలాహతుల నందఱం దూలించి యవ్విశ్వరూపధరుండు విశ్వంబు నాక్రమించి. 48

క. అవలీల నసురనాయకు, నవమానితుఁ జేసి త్రిభువనాధీశ్వరవై
భవ మొసఁగె నింద్రునకు ముని, నివహంబులు ప్రస్తుతింప నిఖిలము నలరన్. 49

వ. వామనావతారం బాకర్ణించి తిఁక జామ[5]దగ్న్యునవతారంబుఁ జెప్పెద వినుము.

పరశురామావతారంబు సంక్షేపరూపంబుగాఁ జెప్పుట

శా. అత్రిప్రోద్భవుఁ డద్భుతాత్ముఁడు త్రిలోకారాధనీయుండు ద
త్తాత్రేయుం డనుసంయమీంద్రుఁడు సరోజాక్షావతారంబ యి
ద్ధాత్రిం దొల్లి సమస్తధర్మములు విధ్వస్తంబులై పోయినం
జిత్రైశ్వర్యము పేర్మిఁ గ్రమ్మఱఁ బ్రతిష్ఠించెన్ మునిశ్లాఘ్యుఁడై. 51

మ. అతనిం బుణ్యయశోవిజృంభితుఁ [6]గృపైకాయత్తచిత్తాంబుజుం
గృతవీర్యాత్మజుఁ డైనయర్జునుఁడు భక్తిం గొల్చి తేజస్సము
[7]ద్ధతదోస్స్తంభసహస్రమున్ సకల[8]గోత్రామండలైకాధిక[9]
ధృతియున్ యోగ్యవిభూతియున్ బడసి యుద్దీపించె [10]విప్రస్తుతిన్. 52

సీ. జమదగ్నిసుతుఁ డగ్నిసదృశతేజుఁడు రాముఁడై జనియించి విశ్వాత్ముఁ డాద్యుఁ
[11]డాకార్తవీర్యు నహార్యధైర్యుని ననేకాత్మజబంధుసహాయు ఘనుని
నాజిలోఁ దొడరి యుత్తేజితపరశుధారాముఖంబు నతిరౌద్రభంగిఁ
దునుమాడి యాతనిఁ దొడరి పారావారపరివేష్టితాఖిలధరణిఁ గలుగు
తే. నరపతుల నెల్ల వరుసతో నిరువదొక్క, మాటు[12]ద్రుంగించి నెత్తురు[13]మడువులయిదు
నిలిపి కోపంబు మాని యస్ఖలితనియతి, నశ్వమేధయాగంబు రమ్యముగఁ జేసె.

1. విప్రచిత్తి. 2. శంకుండు. 3. సంహారుండు. 4. వృత్రుండు. 5. దగ్నిరామా; దగ్న్యు. 6. గృపాయత్తైక. 7. స్నత. 8. గోపా. 9. కర్తృతయున్, పాధృతమున్. 10. ధీప్రస్తుతిన్. 11. ఆకార్తవీర్యాఖ్యు నసహాయశౌర్యు నాత్మజబంధుమిత్రసహాయఘనుని. 12. మర్దించి. (అ) 13. మడువు లందు.

వ. అమ్మహాధ్వరంబునందు. 54

మ. అమితస్వర్ణమణిప్రతానము లసంఖ్యస్యందనాశ్వేభగో
సముదాయంబు లగణ్యధాన్యగృహవాసస్తల్పదాసీసమూ
హము [1]లత్యుత్తమయోగ్యభూసురుల కుద్యద్భక్తితో నిచ్చె దా
నముగా నాదివదాన్యుఁ డీతఁ డని తగన్ వర్ణింపఁ ద్రైలోక్యమున్. 55

వ. మఱియుఁ గశ్యపమునీంద్రునకు నఖిలక్షోణియు [2]మఖదక్షిణగా నొసంగి కృష్ణాజినోత్తరీయుండు జటామకుటమండలియు నై మహేంద్రపర్వతంబునందు సర్వలోకహితార్థంబు నేఁడును దపంబు సేయుచున్నవాఁ డట్టిజామదగ్న్యజనన[3]వ్యాపారంబులు నివృత్తంబైనయనంతరంబ. 56

శ్రీరామావతారక్రమంబు సంక్షేపరూపంబునం జెప్పుట

క. ఇరువదినాలవత్రేతను, హరి దశరథభూమిపతికి నాత్మవిభూతి
స్ఫురణము చతురంశములుగ, [4]విరచించి జనించె భువనవిప్లవహృతికిన్. 57

వ. అన్నాలుగుమూర్తులయందు నగ్రజుండు. 58

మ. అమలాంభోజదళాక్షుఁ డక్షయఘనశ్యామాంగుఁ డాజానుదీ
ర్ఘమహాబాహుఁడు సంహతోరుకఠినోరస్కుండు సింహో[5]రువి
క్రమణుం డద్భుతశౌర్యధైర్యకలనాకల్యుండు కళ్యాణధీ
రమణీయుండు వెలింగె రాముఁడు గుణారాముండు భూమండలిన్. 59

ఉ. శైశవకేళియంద తనసత్త్వము లోకము ప్రస్తుతింపఁగాఁ
గౌశికుఁ డస్త్రకోటి యొసఁగంగఁ బ్రదీప్తతనొంది తన్మఖ
క్లేశకరున్ సుబాహుఁ డనుకిల్బిషరాత్రిచరున్ ససైన్యుఁ గీ
నాశునిఁ జేర్చి పేర్చె జననాథతనూజుఁ డజేయుఁడై యనిన్. 60

క. వైదేహకన్య పురరిపు,కోదండధ్వంసశుల్క గోరి యతని చే
తోదయిత యయ్యె సాక్షా, చ్ఛ్రీదేవి యయోనిజాత సీత యనంగాన్. 61

చ. అనుపమనూత్నయౌవనమునంద పితృప్రియకారియై విభుం
డనుజుఁడు ధర్మపత్నియు నిజానుగమం బొనరింపఁ గాననం
బునఁ బదునాలుగేఁడులు తపోనియతిన్ వసియించి దేవతా
మునిజనరక్షణక్రియ లమోఘముగా నొనరించె నన్నియున్. 62

క. ఖరు మారీచునిఁ గూల్చుట, విరాధునిఁ గబంధు శాపవిచ్యుతిలాభ
స్ఫురితులఁ జేయుట యాదిగఁ, బరగినయవి తద్వనాంతపర్యట[6]నవిధుల్. 63

తే. భూరిబలసత్త్వమున నెందుఁ బొగడుగనిన, వాలివధియించి సుగ్రీవువానరేంద్ర
పదవియం దుంచె నద్దేవుఁ డుదధిలోన, నిలిపె [7]సేతువు నాశ్చర్యమొలయఁ బేర్చి.

---

1. లత్యంతము. 2. మఖ. 3. వ్యాసకంబులు. 4. విరచించెను భువనరక్ష విభవశ్రీలన్.
5. పమ. 6. నంబుల్. 7. సేతువాశ్చర్యమై వెలయ.

వ. మఱియు నాత్మీయదారహరణదురితాపరాధి యైనవాని నహీనతపోవిభవలబ్ధ
ప్రభావు దేవాసురయక్షరక్షోభుజగగంధర్వాది సకలభూతదుర్జయు నపరిమితదనుజ
కోటిసహస్రపరివారు దారుణబాహువీర్యసముగ్రు దశగ్రీవు నుగ్రసమరంబున
సమయించె నివి యమ్మహాత్ముని విక్రమంబులు తదీయానుజు లగులక్ష్మణాదు
లింద్రజిల్లవణాదిసురవిరోధుల వధియించి రిట్టిమహిమచేత నత్యంతమహితుండై
యతం డయోధ్యాపురంబున నభిషేకంబు నొంది దశాశ్వమేధావభృథస్నానశిర
స్కుండై మహాతపస్వు లగుభూసురులకు గోసువర్ణగజరథతురగగ్రామకన్యా
దాసదాసీగృహాదిదానంబులవలన నతిసమృద్ధి గావించి సమ్యక్ప్రజాకల్పనంబున
బరమధర్మంబు వడసె నాతనిరాజ్యంబునందు. 65

సీ. విషశస్త్రజలవహ్నివిమతతస్కరబాధ లొంద వెన్నఁడు భర్తలు విదలందు
నతివలు పతులందు నవిలంఘితాచారు లమరువర్ణంబులు నాశ్రమములు
నాత్మీయధర్మమునం దనాలస్యతఁ దనరారుఁ బ్రాణిజాతముల కెల్ల
నొలయ దకాలమృత్యుభయంబు దెవ్వుళులు కలఁకలు [1]కఱవులు గలుగ వెప్పుడు
తే. నఖిలజనులు [2]సహస్రవర్షాయుషులు స, హస్ర [3]సంతానయుతులు సహస్రవిధులు
నగుచు [4]మోదింతు రచట లే వకృతదంభ, దర్పకార్పణ్యలోభాద్యధర్మగతులు.

క. మునులును సురలును వేడుక, మనుజులలోఁ గలసి మెలసి మనుచుండుదు రెం
దును గుడువుఁడు గట్టుఁడు గొనుఁ, డనుమాటలు వినఁగవచ్చు నఖిలక్షోణిన్.

క. పదివేలును బదినూఱులు, నొదవిన లెక్క యగునేఁడు లుర్వీస్థలిపైఁ
ద్రిదశహితార్థముగ నిలిచి, పదపడి రఘువిభుఁడు నిత్యపదవిం బొందెన్. 68

వ. రామావతారానంతరం బనంతవిభవుం డగులక్ష్మీవిభుండు యాదవరామత్వం
బును గృష్ణత్వంబు నొందె నందుఁ బ్రలంబముష్టికమైందద్వివిదవధంబును నరిష్ట
కేశికువలయాపీడచాణూరకంసధ్వంసనంబును మురనరకశిశుపాలకాలయవనసాల్వ
పౌండ్రహననంబును బాణపరాభవంబును మఱియు ననేకదుష్టపార్థివప్రహ
రణకరణోద్యమంబును మొదలయినవి యద్దేవుదివ్యకర్మంబు లింకం గలియుగాం
తంబునఁ గల్క్యాత్మకుండై విష్ణుయశుం డనుపేర నవతరింపంగలవాఁడు. 69

చ. హరియవతారసంకథన మాగమసమ్మిత మాద్యసంయమీ
శ్వరహృదయానుమోదనము సన్మతిఁ బ్రాంజలియై పఠించినం
దిరముగ విన్న నాపదుదధిం దరియించి నరుండు మంగళ
స్ఫురణము లెల్లఁ గాంచి తగఁ బొందుఁ దుదిన్ హరిలోకవాసమున్. 70

వ. అని యుపన్యసించి వైశంపాయనుండు జనమేజయునితోఁ ద్రివిక్రమావతార
శోభితుం డై నవిష్ణుపరాక్రమంబు లింకనుం గీర్తించెద వినుమని యిట్లనియె. 71

1 కఱవులు. 2. ననేక. 3. సంఖ్యసుపుత్ర శాస్త్రాదులగుచు. 4. నవని.

—— దేవదానవులకు జరిగిన తారకామయం బను యుద్ధప్రకారము ——

ఆ. అనఘ కృతయుగంబునందు వృత్రధ్వంస, మయినపిదపఁ దారకామయంబు
నాఁగఁ జెల్లె నొకరణమ్ము దేవతలకు, దానవులకు నధికదారుణముగ. 72

క. అందు సురారులచేతం, గ్రందుగ సురసిద్ధయక్షగంధర్వాదుల్
సందళితదేహులై భీ,తిం దూలి తలంచి రాదిదేవు ముకుందున్. 73

వ. అట్లు దలంచుటయు నార్తశరణ్యుండు గావున విక్రాంతజగత్త్రయుం డగు త్రివిక్రముండు విక్రమోత్సుకుండై సజలజలధరశ్యామం బగుదివ్యదేహంబు హేమాంబరకౌస్తుభ[1]హారంబుల మాణిక్యముకుటంబున దేదీప్యమానంబై సకలధాతుమయం బగు సమున్నతాంజనశైలంబు గ్రేణిసేయఁ జక్రశార్ఙ్గగదాఖడ్గశంఖంబులు సాకారంబులై పరివేష్టింపఁ జంద్రసూర్య[2]చక్రంబును మందరకుపీఠరాక్షంబును మేరుగిరికూబరంబును ననంతరజ్జుసంబంధంబును దారకాకుసుమపరికీర్ణంబును గరుడధ్వజవిభ్రాజితంబును నగు భువనరూపస్యందనంబు నధిరోహించి యాకాశంబున నాకౌకసులయాలోకనంబులకు నభిగమ్యుండైనఁ గృతాంజలులై వారు జయ జగన్నాథ జయ జనార్దన జయ హృషీకేశ జయ సర్వభూతేశ్వర యనునివి [3]యాది యగు వివిధస్తోత్రకీర్తనంబులు మున్నుగాఁ గీర్తనం[4]బొనర్చి దివిజవరులు తమకునైన భయంబులు విన్నవించినఁ బ్రసన్నుండై మధురగంభీరభాషణంబులనవ్విభుండు వారి కభయం బిచ్చి తద్విరోధుల వధియించుటకుఁ బ్రతిజ్ఞ జేసిన. 74

ఆ. సత్యసంధుఁడైనచక్రాయుధునిపూన్కి, యమృత మర్థిఁ గనినయట్లు గాంచి
దివిజవరులు మున్ను దిగులుసొచ్చినమనం,బులు కలంక దేఱి పురికొనంగ. 75

వ. సమరోద్యుక్తులై రాసమయంబున. 76

—— దేవతలు రాక్షసులమీఁద యుద్ధసన్నద్ధులై వెడలుట ——

చ. వనజహితుండు దీప్తవిభవంబున నొప్పె నశేషదిక్కులం
దనరెఁ బ్రసన్నలై పరమతాపసవర్యులు వేల్వ హవ్యవా
హనుఁడు ప్రదక్షిణార్చి నెలరారెఁ గరం బనుకూలవర్తియై
యనిలుఁ డెలర్చె నిర్జరుల కయ్యెడుశత్రుజయంబు దెల్పుచున్. 77

వ. అట్టికల్యాణనిమిత్తంబులకుఁ జిత్తంబుల నుత్సాహంబు లొదవ పొదలుచు వసురుద్రాదిత్యమరుదశ్వివిశ్వేసాధ్యులు సపరివారు లయి పురుహూతపురోభాగంబున కరుగుదెంచి రతండును శిశంగహయసహస్రయుక్తంబును [5]సముద్దీప్తాశనిధ్వజవిరాజితంబును దేజోవిరాజితార్కమండలంబును బ్రచండమారుతమనోజవంబును సువిహితత్రిదశమనోరథంబును నగు తనరథంబు మాతలిసారథికంబై పార్శ్వం

1. హారము. 2. రథాంగంబును. 3 మొదలుగా. 4. దర్శనం. 5. సముద్రిక్తాశ.

బునం బోలుపారఁ బ్రబలవలాహకమాలికాపరివృతంబై విద్యుదింద్రాయుధాలంకృతంబైనయభ్రమాతంగంబు నెక్కి యుక్కుమీఱి వేయిగన్నులుం గన్నకౌతుకంబునం బ్రతివికాసంబు నొందు నస్పందవిభవంబునఁ బ్రభూతభిదురపాణియై భాసిల్లె నతనికెలంకులం బిఱుందనుం గఠోరదండహస్తుండును గాలమృత్యుసహాయుండును నపరిమితవ్యాధిపరివారుండును నగుప్రేతపతియు సకలసాగరభోగిప్రకరపరివృతుండై సుజాతముక్తామరకతభూషణంబుల భూషితంబగు దేహంబులతోఁ బాశప్రకరంబు కరంబున నమర వరుణుండును యక్షరాక్షసులు కోట్లు గొలువ శంఖపద్మాదినిధు లిరుదెసల నిలువఁ బుష్పకాధిరోహణంబున మెఱసి మహాగదకేలం గ్రాల నుల్లసిల్లు సాక్షాత్త్రిలోచనుండపోలెఁ ద్రిలోచనసఖుండును నఖండగర్వంబునం దనర్చిరి తక్కినదిక్పాలురుం దమతమపరివారంబులతో నాత్మీయవాహనంబులు మహనీయంబులుగా నొప్పిరి సప్తతురంగరయతరంగితాకారంబైయనూరుసారథ్యవిస్ఫారంబైనతేరితోడ వారిరుహమిత్రుండును విచిత్రగతిత్వరితంబగు [1]సితాశ్వంబుల శాశ్వతంబగునమందస్యందనంబునఁ జందనసుందరంబగుశరీరం బేపారం దారాపరివారుండై నీహార[2]ప్రసారణకరుండును సురసైన్యమధ్యం బలంకరించిరి పరిస్ఫుటస్ఫుటాచక్రంబు లేసంగఁ జక్రిప్రభువులు ప్రభూతదంష్ట్రాశస్త్రులై దుర్విషహవిషానలజ్వాలాజాలంబుల నంబరంబు వొదువుచు దనుజభయదంబగునాటోపంబు వాటించిరి శైలేంద్రులు సాంద్రపాషాణతరువర్షంబు లమర్షంబునం బగఱపైఁ గురియువారై పేర్చిరిట్లు సుసంఘటితసన్నాహంబగువివిధవ్యూహంబుగైకొని కన్నాకై వెన్నుండు వేవురువిభాకరులునుం బదివేవురు ప్రళయమహాపావకులును బ్రోవుగట్టినట్టిపగిదిం దేజఃప్రతాపంబులు విపక్షదురభిక్షేపంబులై యేపార దీపించె నంత నింతయు నెఱింగి యక్కడ. 78

—— మయుండు మొదలగురాక్షసులు దేవతలమీఁద యుద్ధసన్నద్ధులై వెడలుట ——

విఱిగిపోయి క్రమ్మఱ నొకవిష్ణుఁ జేతఁ, బట్టి పోటొగ్గి వచ్చెద రిట్టి దివిజు
లయిన[3]నేమయ్యెనిది చూడుమనుచుదితిజు, లఖిలసైన్యంబుఁ దగనేకముఖముసేసి.

నిర్భరోత్సాహంబున నడపి రట్టియెడ. 80

విలసచ్చక్రచతుష్కమై ఘనతరద్వీపిత్వచావేష్టనో
జ్జ్వలమై కిష్కుచతుశ్శతత్రితయవిస్తారాఢ్యమై రెండువే
లెలువుల్పూనినకాంచనోజ్జ్వలరథం బింపెక్కఁగా నెక్కి యు
త్కలుఁడై యేఁగె మయుండు సైన్యమున కేకస్వామి యాతం డనన్. 81

ఇనుమునఁ జేసినం బోలుచు నెన్మిది[4]గండుల తేరు వేయు పెం
పెనసినగర్దభంబులు వహింపఁగఁ గ్రోశము విప్పు గల్గి సా

1. శ్వేతా; సితా. 2. ప్రహరణ. 3. మేమెదిరినఁ. 4. గండ్లగు.

ధనచయకోటి యొప్పఁగ నుదగ్ర[1]పతాక నభోగ్ర భాగచుం
బిని యయి క్రాలఁగాఁ జనియె భీతివిదూరుఁడు దారుఁ డాజికిన్. 82

క. గదఁ బూంచి పట్టి మహోగ్ర, క్ష్మ దలఁగఁ ద్రొక్కుచును నడచెఁ[2]గాల్నడతోఁ బెం
[3]పొదవి విరోచనుఁడు నరు, భ్యుదిత[4]శిఖర మగు [5]చరిష్ణుభూధరముక్రియన్. 83

తే. వేయిగుఱ్ఱముల్ పూనిన పెడఁదయరద, మర్థితో నెక్కి రిపుకోటి నదరఁ జేయఁ
జాలు కడఁక హయగ్రీవుఁ డాలమునకు, నరిగెఁ దనుఁ జూచి దనుజులు హర్ష మొంద.

క. వేనేతులనిడు పగు బా, ణాసనము గుణస్వనోగ్ర మగునట్లుగ ను
ల్లాసంబునఁ ద్రిప్పుచు ఘో, రాసురుఁడు వరాహుఁ డొప్పె నఖిలధ్వజినిన్. 85

క. [6]విక్షురుఁడు క్రోధదహన, ప్రక్షురణోగ్రాత్ముఁ డగుచుఁ బటురథవేగ
ప్రక్షుభితక్షితి యగుగతి, వీక్షింపఁగ విస్మయముగ వెస నని కమరెన్. 86

క. అష్టాదశగజరథసా, క్లిష్టం బగురథము మీఁదఁ గేలఁ గడిఁది వి
ల్లిష్టమునఁ బట్టి మెఱసెఁ, దష్ట యనిష్టభట[7]మథనతత్పరశక్తిన్. 87

తే. శ్వేతుఁ డనఁగ విశృంఖలశ్వేతహరుల, యరదమున విప్రచిత్తికి నాత్మజుండు
శ్వేతరత్నవిభూషణశ్వేతవసన, లసితుఁడై శ్వేతగిరి మాడ్కి నెసఁగెఁ జూడ. 88

క. బలిసూనుఁ డరిష్టుం డను, బలియుఁడు బలవద్గజేంద్రపరికల్పన ను
జ్జ్వలుఁడై యొప్పఁగ నార్చుచుఁ, బొలుపారె సతోయజలదపోతంబుక్రియన్. 89

తే. కడిఁది యసుర [8]బాణుండును గడఁగి మేఘ, వాహ మభినవగమననిర్వాహలీల
మెఱయునట్లుగఁ జూపుచు[9] మెఱసె సైన్య, మధ్యమునఁ దుల్యుఁడై [10]వియన్మధ్యరవికి.

క. లంబాభరణంబులతో, లంబుఁడు దానాతిభరవిలంబితగమన
స్తంబేరమంబు నెక్కి బ, లంబులకుం దిలకమయ్యె లలితవిభూతిన్. 91

తే. సైంహికేయుండు దీప్తోరుసింహవక్త్రుఁ, డహితబలముల మ్రింగుదు ననువిధమునఁ
జెలఁగి సెలవులు నాకుచు జిహ్వ దార, నేత్రముల రౌద్రరసరేఖ నిర్వహించె.

వ. మఱియు ననేకు లనేకవాహనంబులతోడ ననేకాయుధహస్తులై నడచి రిట్లు
గూడిన దానవానీకంబు సురపతాకినికి నభిముఖంబుగా మోహరించెం బ్రవర్తిత
తూర్యఘోషభీషణసంకులంబు లగు నబ్బలంబులు రెండును బ్రళయమారు
తోద్ధూతతరంగధ్వనిభీకరంబు లగు రత్నాకరంబు లొండొంటిం దార్కొను
తెఱంగునఁ గదియ నడచె నాసమయంబునఁ బూర్వాధిష్ఠితం బగు రథంబు డిగ్గి. 93

త్రివిక్రమదేవుండు గరుడవాహనారూఢుండై దేవతలకు సహాయం బగుట.

సీ. పసిఁడికెందగడు పైఁబఱపినయట్లు దిక్కులఁ బఱకాంతి పైకొలుపువాని
ముందట నెఱసంజ మొలపించు చంచుదష్టోరగమణిదీప్తి నొప్పువానిఁ

1. తరధ్వజమధ్య. 2. కాల్నడ మొనకాస్పదముగ. 3. కదలి. 4. శిరంబగు. 5 పరిష్ణు; పటిష్ఠ. 6. వృక్షకుఁడు 7. దమన 8. కోదండు ఘనకిశోర. 9. ఁజిరిగి. 10. కనన్మధ్య.

ప్రళయాగ్నిశిఖలు పైఁ బ్రసరించు క్రోధసంరక్తవిలోచనప్రభలవాని
నిఖిలాండములు నొక్క నెగవున దాఁటంగఁ గలయద్భుతోగ్రవేగంబువాని

ఆ. వైనతేయు నింద్రవజ్రావమానన, చండశౌర్యు నెక్కి చక్రశార్ఙ్గ
గదలు దాల్చి కడిమిఁ గడఁగె సర్వాభయ, ప్రదుఁడు శ్రీవిభుండు బవరమునకు. 94

వ. అద్దేవునకుం దలకడచి పాకశాసనుండు లోనగులోకపాలురు సకలసురగణంబులం గొని దనుజనివహంబులం దలపడిన నసురలు నసహ్యరంహస్సంపాతంబున నిలింపులం గైకొనక [1]తఱిమిన. 95

తే. కరులు కరులును హరులును హరులు నరద
ములు నరదములుఁ గాల్బలములునుఁ గాలు
బలముఁ దాఁకంగఁ గయ్య మగ్గలికఁ [2]జెర్చె
రెండు[3]మొనలకు నతిరౌద్రరేఖ బెరయ. 96

మ. పరిఘప్రాసశరాసిశక్తిముసల[4]ప్రవ్యగ్రశస్త్రౌఘని
ర్భరనిర్భిన్నశరీరులై దితిసుతవ్రాతంబుచే దివ్యులున్
సురసంఘాతముచేత దానవులు నస్తోకంబులై నెత్తురుల్
దొరుఁగం బుష్పితకింశుకో[5]జ్జ్వలత విద్యోతించి రేకాకృతిన్. 97

వ. తదనంతరంబ. 98

ఉ. ఏపున దానవుల్ మిగిలి యొందును వేలుపుమూఁకఁ గ్రూరమా
యాపరికీర్ణపాశనిచయంబులఁ గట్టినఁ జేతు లాయుధ
[6]వ్యాపృతి దక్క నంఘ్రులు ప్రవర్తనశూన్యత నొంద వాహముల్
[7]ప్రోపఱి నెల్ల వారలు బ్రభూతభయార్తిఁ గలంగి [8]రయ్యెడన్. 99

ఉ. అంతయుఁ జూచి గోత్రభిదుఁ డాత్మవిభూతిఁ దదీయమాయ పెం
పంతయు [9]మాన్చి యంధతమసాంబకపంక్తుల నంబరక్షితి
ప్రాంతము లెల్లఁ గప్పుటయు నన్యులఁ దమ్మును గానలేక వి
భ్రాంతతఁ బొంది తూలెడువిపక్షులఁ గూల్చిరి పేర్చి నిర్జరుల్. 100

చ. అసురలు సావఁగాఁ గని తదగ్రణి యైనమయుండు రోషసం
ప్రసరకఠోరనేత్రశిఖి పర్వఁగ నౌర్వునిచేత సృష్టమై
యొసఁగెడుమాయ నప్పు డెలయించినఁ బుట్టె యుగాంతసంభృత
ప్రసభకృశానుతుల్య మగు పావకసంచయ మద్భుతోద్ధతిన్. 101

ఉ. ఆతీవ్రానలు పేర్మి వాసవతమిస్రాస్త్రప్రభావంబు ని
ర్ధూతంబై చెడ నంతఁ బోక యది యొందుం దానయై పర్వి స

1. తఱిమిన 2. బరఁగి. 3. మొనలును. 4. ప్రాయోగ్ర. 5. జ్జ్వలితన్. 6. వ్యాపృతి.
7. పాపఱి నెల్లవారలు ప్రభాత; పోపఱి; పోవడ. 8. రమ్మెయిన్. 9. నీఱుచేసి.

ర్వాతంకంబుగఁ బ్రేల్వఁగాఁ దొడఁగె దేవానీకముఁ దానవ
వ్రాతంబుల్ సెలఁగెం గలంగి విబుధు ల్వార్ధీశ్వరుం జేరినన్. 102

వ. [1]దివస్పతి యయ్యాపదకుం బ్రతీకారం బవ్వరుణు [2]నడుగుటయు నతం డిట్లనియె.

సీ. విను మౌర్వుఁ డనుమహాముని తొల్లి బ్రహ్మచర్యవ్రతనిష్ఠుఁడై యధికతపము
కడుదీర్ఘకాలంబు నడపంగ జగముల కెంతయు భర మైన ఋషులు సురలు
నాతనిపాలికి నరుగుదెంచిరి హిరణ్యకశిపుఁ డాదిగా నసురతతియుఁ
జనుదెంచె నట్లు గూడినవారలందఱు నమ్మహాత్మునితోడ ననఘ యిట్లు

తే. నీవు పిన్నప్రాయంబున నెఱయ బ్రహ్మ, చారివై నిష్ఠ సలుపంగ సకలకులముఁ
జెడదె విచ్ఛిన్నమూలమై సిద్ధమునులు, వినవె పత్నీసమేతులై కనిరి సుతుల. 104

క. అలజడియె కాక నీకీ, నిలుకడ నొకమేలు గలదె నిజము వినుము మా
పలుకులు సంతతిఁ బడయం, దలకొను మనుటయు నతండు దరహాసముతోన్. 105

వ. వారల నందఱిం గలయం గనుంగొని యిట్లనియె. 106

తే. బ్రహ్మయోనిసంజాతుఁడై బ్రహ్మవిద్య, నలవరించుచు బ్రహ్మంబు నాత్మఁ జూచు
బ్రాహ్మణుఁడు బ్రహ్మచారియై పరగవలదె, బ్రహ్మయైనఁ జాలునెయట్టిభవ్యుఁగలఁడు.

వ. వేదాధ్యయనయజన[3]ప్రజాసముత్పాదనంబులనుమూఁడు తెఱంగులునుఋణత్రయ
మోక్షణోపాయంబులై గృహస్థునకుం జొప్పడినవి యేము వనస్థులమై యున్నా
రము నిరాహారులు పవనజలాదిభోజనులు [4]నశ్మకుట్టులును దంతోలూఖలులుం
బంచతప్తులు నగుట వానప్రస్థధర్మంబు పరమధర్మంబు మాకు బ్రహ్మచర్యంబు
మున్నిడుకొని పరమగతిం బ్రాపింపవలసి యుండు. 108

క. వినుఁడు తపంబును ధర్మం, బును వ్రతములు యోగచర్యములు నిష్ఫలమై
చను బ్రహ్మచర్యనిష్ఠకు, ననుకూలుఁడుగానిఖలుఁన కని రాదిమునుల్. 109

క. తరుణీసంగమ మెక్కడ, యిర వగుయోగదశ యెక్క డేయూరికి నే
తెరు వజితేంద్రియుఁ డగుదు, శ్చరితుని యోగంబు దంభసంజ్ఞమ కాదే. 110

వ. పరమేష్ఠి తనబ్రహ్మచర్యంబు పొలివోవక యుండ మానసు లగునాత్మజుల సృజి
యించె మీరు బ్రహ్మచర్యంబు గాదని నిందించితిరి. సాధువు లయ్యు [5]నసాధు
వులుం బోలె నిట్లు పలుకం దగునె నన్ను సంతతి వడయు మనియెదరేని భవద్వ
చనంబు సేనెద [6]నట సూడుం డని పలికి యతండు. 111

క. తనతపము పేర్మి ననఘా, యనిరూఢం బైన కాయ మనుమరంగ హుతా
శనునందుఁ దొడయొకటి యిడి, గొనకొని మథియించె విశదకుశకాండమునన్.

1. దేవపతి. 2. నడుగ. 3. ప్రజోత్పాదనంబు. 4. అశ్మకుట్టాశులు. 5. నసాధువులపోలె. 6. నట్లు.

ఔర్వుం డనుమునివలన బాడబానలంబు సంభవించిన ప్రకారము

వ. అబ్బంగి నరణికరణి మథియింపఁ[1]బడు నయ్యూరువువలన నౌర్వుం డనుపేర
[2]నిరింధనుం డగునలుండు తనయుండై జనియించి యాకసంబు దాఁకిన యేఱిమం
టలు దెసలు వొదువ నొండొండ పెరుగుచుం దనతండ్రి యగునౌర్వమహాముని
యెదుర నిలిచి. 113

క. కడు[3]ఁబెల్లగునాఁకలి నా, యొడ లెరియింపంగఁ దొడఁగె నొక్కట జగముల్
[4]పొడిపొడిగా దరికొనియెద, నెడపక యించుక యనుజ్ఞ యిమ్ము మహాత్మా. 114

వ. అనునవసరంబున లోకపితామహుండు సనుదెంచి యౌర్వునిచేత నభివాదితుం
డై నీపుత్త్రున కాహారంబును నివాసస్థానంబును నొసంగెద జగద్దాహంబునకుఁ
దొడంగక యుండ వారింపు మనిన నతండు దేవా యేను గృతార్థుండ నైతి నిబ్బా
లునిదెసఁ ద్రైలోక్యనాథుండ వగునీవు భావంబు సదయంబుగా నిలుపుటం
[5]గడవ మే లెయ్యది యట్లు చేయుదు ననుటయు నవ్విశ్వగురుండు. 115

ఉ. అంబుధిలోన బాడబముఖాకృతి [6]నీతఁడు దాల్చి పెల్చఁ దో
యంబులు గ్రోలుచుండుఁ బ్రళయావధియందు మదీయరౌద్రతే
జంబును దన్నుఁ బొందఁగ నసహ్యసముద్ధతితో సమస్తలో
కంబులు నీఱుసేయు నదిగార్యము నావుడు నమ్మునీంద్రుఁడున్. 116

వ. అవ్విధం[7]బ యొనర్పం గొడుకు నాజ్ఞాపించె నతండును దనతేజంబు లోకబాధ
కంబు గాకుండ నుపసంహరించి సాగరంబునకుం జనియెఁ జతుర్ముఖాదులు తమ
తమ[8]నెలవుల కరిగిరి హిరణ్యకశిపుఁ డౌర్వునిం బూజించి సర్వాంగప్రణతుండై.

తే. అజుఁడు సనుదెంచి ప్రార్థించునట్టితపము, లోకమున నెవ్వరికిఁ జెల్లు నీక కాక
యేను భవదీయశిష్యుఁడ నెడరువొందు, నప్పటికి రక్ష యగువిద్య యానతిమ్ము.

వ. అనిన నమ్మహాతపోధనుండు నీవు సర్వభువనజైత్రుండవు మిత్రుండవై నన్నాశ్ర
యించితి గావున మత్పుత్త్రుచేత నిర్మిత యైన[9]యనింధనాగ్నిరూప యగు విద్య
మాయ నీకిచ్చితి సోమ[10]స్పర్శనంబు దక్కం దక్కినయెయ్యవియు దీనికిం బ్రతీకా
రంబులుగావు నీయన్వయంబున జనియించినవారికెల్లను రిపునిగ్రహంబు వొందిన
యప్పటికి నిది వశగతయై యుండు ననియె నట్లు దైత్యపతివడసినయవ్విశేషం
బిప్పుడు మయప్రయోగంబున నస్మద్బాధకం బైనయది. 119

క. సితకరునిఁ బనుపు మేనును, నతఁడు నయిన నిపుడ దీని నడఁతు మనిన నా
శతమన్యుఁ డబ్ధిపతిభా, షితములకుం బ్రీతుఁడై శశిం జూచి తగన్. 120

వ. అవ్విధం బతని కెఱింగించి. 121

---

1. గడంగిన 2. ననింధనుండగు. 3. జడ్డగు. 4. వాడివాడి. 5. గడుప. 6. వడవాముఖేఽస్య వసతిః సముద్రా స్యే భవిష్యతి. 1-45-60. 7. బొనర్పం. 8. నివాసంబులకుం జనిరి. 9. నిరింధనాగ్ని. 10. స్పర్శంబు.

సీ. అంభోధిసుతుఁడ వనంతరసోదయంబులకుఁ గర్తవు సర్వభూతములకుఁ
[1]పోషకుండవు సమస్తౌషధీవిభుఁడవు యజ్ఞంబులకుఁ బ్రాణమై తలిర్తు
సుధకు నాధారమై శోభిల్లు దాత్మవై యోగీశ్వరులకు మృత్యువు హరింతు
భూచ్ఛాయ మచ్చగాఁ బొలుపారుతనుకాంతిఁ బ్రసరించి తిమిరంబుఁ బరిభవింతు
తే. నీమహత్త్వంబు[2]మునివర్ణనీయ మట్లు, గాన దివిజుల కైనయక్కజ మొలంగఁ
జేయు మిప్పాళ పాణియు శీతకిరణ, నీకుఁ దోడ్పడు ననవుడు నెమ్మి నతఁడు. 122

వ. పాకశాసనుశాసనంబు గయికొని దనుజానీకంబుపైఁ గడంగి. 123

మ. స్ఫురదాత్మీయమయూఖముల్గలయ [3]నంభోభృత్పథం బంతయుం
బరఁగం జేసిన మాసె నౌర్వదహనస్ఫారాకృతిం గ్రాలు దు
ర్భరమాయావిసరంబు దానవులదర్పస్ఫూర్తియుఁ డిందె న
ట్లురుదై యొప్పెడు[4]సేతఁ జేసి విధుఁ డుద్యద్ధాముఁడై వెండియున్. 124

మ. క్షితి యాకాశము దిక్కుల [5]న్దెలివి సూడ్కిం జెందనీకెందు [6]ను
ద్ధతసాంద్రోద్ధతిఁ బర్వుదుర్విషహనీహారంబుఁ బూరించి భూ
రితరా[7]రాతిబలంబులం బొదివి మూర్ఛిల్లఁగ విభేదిల్లఁ గం
పితచేష్టఁగ [8]దురపిల్ల విహ్వలదశఁ భీతిల్లఁ జేసెఁ వెసన్. 125

క. హిమకరునికురియుమంచున, బ్రమసి ముదుఁగుదైత్యకోటిఁ బాశాభిహతిఁ
సమయించె వరుణుఁ డవ్విధ, మమితాద్భుతకారి యయ్యె నాలోకింపన్. 126

వ. ఇత్తెఱంగునం బ్రాలేయపాశప్రహారణులైనయయ్యిందుప్రచేతసులచేత నచేత
నంబై తూలు దైతేయసైన్యవ్రాతంబులఁ జూచి మయుండు క్రమ్మఱ నాత్మీయ
సూనుండగు క్రౌంచుండు నిర్మించినపార్వతి యనుమాయగీర్వాణులదెసఁ బ్రయో
గించి ప్రచండగండశైలకరాళంబును ప్రబలపవనోద్ధూతపాదపోత్కటకూ
టంబును ప్రకుపితపంచాస్యవ్యాఘ్ర[9]ఘోరకుధరంబును నగుపర్వతసంచయంబు
సర్వదిశలం బుట్టించిన. 127

ఆ. కోటిరాలు వచ్చి కూలె మ్రాఁకులు వచ్చి, పొదివె సింగములును పులులు వచ్చి
కఱచె నట్టిభంగి గాసియై రమరులు, మూసెఁ జంద్రవరుణమదము పేర్మి. 128

క. తలలు వగిలియును జేతులు, నలిసియుఁ గాళులునుదొడలునడుములుఁ బార్శ్వం
బులునొగిలియువాహనములు,నలుఁగులుఁదుమురయ్యెఁ [10]దులిసెననిమిషబలముల్.

క. సరసిజనాభుఁడు దక్కఁగ, సురనివహమునందు రూపు[11]సొం పెడలనివాఁ
డరిదిగ వెదకినలేఁ డ, ప్పరుసున నెంతయును నెడరు వాటిలినతుదిన్. 130

వ. అగ్నిమారుతులం బిలిచి విష్ణుండు మీరిమ్మాయ [12]మాయునట్లుగా నాత్మీయతీవ్రత
సూపి యేపారుం డని పనిచిన. 131

1. పోషకుఁ డవును సర్వౌషధీ. 2. ముని. 3. నంభోభృత్పథం. 4. నట్టిచేఁత. 5. నెలివి. 6. నుద్ధత. 7. హేళిజలంబులం. 8. దురటిల్ల. 9. కంధరంబు. 10. సురిగి ర. నులిసె. 11. సొంపు నెడని.. 12. మాయించు.

శా. దీప్తజ్వాలము లొక్కపెట్ట దెసలం దీవ్రానుబంధోద్ధత
వ్యాప్తిం బర్వఁగ సర్వదానవబలవ్యాలగ్నుఁడై పేర్చునా
సప్తార్చిన్ బలవంతుఁ జేయుచు నభస్వంతుండు దుర్దాంతుఁడై
సప్తస్కంధములం గదల్చి పొదలెన్ సంపాతచండాకృతిన్. 132

ఉ. ఘోరయుగాంతవహ్నిఁ బటుగోత్రనగావళియెల్ల భస్మసా
త్కారము నొందునట్లు చెడి ధారుణిఁ జూర్ణపుఁబ్రోవు లయ్యె న
మ్మారుతమిత్రుచే రిపులమాయపుఁగొండలు దేవశత్రులున్,
భూరిరథాశ్వనాగచయపూర్వముగాఁ బొడియైరి పోరిలోన్. 133

వ. ఇట్లు సకలసైన్యంబులు సమసిన మయుండు సవిస్మయుండై తిరిగి దొరలును సైరింపలేక తొలంగిరి చెలంగి రథాంగధరుఁ గీర్తించుచు నమర్త్యులు సమరజయ విభాసితులైరి లోకంబులు ప్రమోదమేదురంబులై పొదలె నెందునుం దొంటి యట్ల మహాధ్వరంబులు ప్రవర్తిల్లెఁ దపోధనులతపంబులు నిర్విఘ్నంబులై తల కొనియె ధర్మంబును బ్రబలంబై నలుకాళ్లను మోపి నడచె సమ్యక్పరిపాల నంబు గాంచి భూదేవి భూరిస్థైర్యంబు వడసె వర్ణంబులు నాశ్రమంబులు నిజా చారంబు లంగీకరించె నంత, 134

ఇంద్రాదిదేవతలతోడఁ గాలనేమి యనురాక్షసుఁడు యుద్ధముచేయుట.

సీ. రౌద్రరసస్వభావోద్రేక మంతయు సాకారమై తనరారె ననఁగ
వీరగుణోల్లాసవిభవంబు సర్వంబు నవయవప్రౌఢిఁ గ్రొవ్వలరె ననఁగ
గర్వసర్వస్వరేఖాతత్వ మఖిలంబు విగ్రహవ్యాప్తి గావించె ననఁగ
దర్పసంభారదుర్దమవిశేషం బెల్లఁ దను[1]వికాసంబు గైకొనియె ననఁగఁ
ఆ. బ్రళయకాలదహనుప్రతిబింబ మనఁగఁ గ్రూ, రాంతరోషవికృతి కాత్మయనఁగ
నెగడువాఁడు కాలనేమి నా నొకదైత్యుఁ, డపరిభావ్యబలనిరస్తరిపుఁడు. 135

క. శతభుజుఁడు శతశిరస్కుఁడు, శతశిఖరోదగ్రశైలసదృశుఁడు దీప్తా
యతపింగశ్మశ్రు[2]కచా, న్వితనీలశరీరుఁ డుగ్రవీక్షణుఁ డెందున్. 136

వ. వనరుహాసనువలన లబ్ధవరుండు గావున నసురులపరాభవంబునకు నమరులవిజ యోత్సవంబునకుఁ గరంబు గలుషించి దనుజనాయకుల నందఱ నాశ్వాసించి పురికొల్పుకొని క్రమ్మఱ సర్వసైన్యంబుల సమకట్టించి యగ్రణియై సురలమీఁద నెత్తి నడతెంచిన నాదిత్యు లందఱు నత్యంతసంరంభంబున జంభారి పురస్సరుం డుగాఁ గడంగి రప్పుడు. 137

క. బలియుఁ డగుప్రభువు తమకుం, గలిమిం [3]దనకెదిరి రిపులఁ గన్నంతన దై.
త్యులు మది నరవాయిగొనక, యలఘుప్రహరణమహోగ్రులై తాఁకుటయున్.

1. వికారంబు. 2. కటా. 3. తలఁకేది.

క. ఇరువాఁగునకుం గయ్యము, కర మద్భుతభంగి నమరెఁ గరిహయసుభట
స్ఫురితాంగశకలచయదం, తురమై సంగరధరిత్రి దుస్సంచర గాన్. 139

ఉ. తార విరోచన ప్రభృతిదానవముఖ్యులు దర్పరోషదు
ర్వారసముద్ధతిన్ బటుపరాక్రమకేళి యొనర్పఁ దస్మహో
దారత కోహటింపక శతక్రతుముందట నగ్నిదండభృ
ద్వారిపు లాదియైనసురవర్యులు గోల్తలచేసి రుక్కునన్. 140

చ. పరిఘవిభిన్నులై ముసల[1]పాటితులై కరవాలకృత్తులై
శరపరికీర్ణులై పరశుసంప్రవిదారితులై గదావిభం
గురు లయి తోమరప్రకరకుంతితులై సమరావనిన్ [2]సురా
సురలు పరస్పరాభిహతి శోణితపూరము నించి రయ్యెడన్. 141

వ. అయ్యవసరంబున. 142

ఉ. కోఱలు గీఁటుచు న్నయనకోణములన్ దహనస్ఫులింగముల్
గాఱఁగ నూర్పులం జదల గాలిని నొక్కటఁగూల బాహువుల్
నూఱును జాఁచి మై వెనిచి నూఱుశిరంబులు నూర్ధ్వదిక్తటుల్
దూఱఁగఁ గాలనేమి రణదోహలియై కడఁగెన్ సముద్ధతిన్. 143

వ. ఇట్లు గడంగి చరణజానూరుకటినిపాతంబులం గూర్పరముష్టితలాఘాతంబుల నిశాతహేతిప్రకరప్రహారంబులం గ్రూరసాయకవిదారణంబులం దరతరంబ బృందారకసైన్యబృందంబులం బొరివుచ్చుచుఁ దఱిమి యతం డైరావణారూఢుండై యున్న శతమన్యు నంతంతం గని యట్టహాసంబుతో నాహ్వానంబు నేసి. 144

మ. ఇదె కంటే సురనాథ నాభుజమునం దేపారెడున్ ఘోరమై
గద నీయాదల వ్రయ్యఁ దాఁకి మెదడుం గ్రమ్మించు నేఁడాదిగాఁ
ద్రిదశేంద్రుం డనువే రడంచి విజయోద్దీప్తుండనై యేన యే
లుదు సందేహ మొకింతయున్ వలవ దీలోకత్రయీరాజ్యమున్. 145

క. అనుచుం గదిసుడు నింద్రుఁడు, ఘనభిదురము వైచె ఘోరకఠినదనుజుఁ ద
ద్ఘనవక్షస్స్థలపాతం, బునఁ గుంఠితధార యయ్యెఁ బొలుపఱి యదియున్. 146

తే. కులనగము లైన వ్రయ్యలై కూలునట్లు, గా నొనర్చునక్కైదు వాకరణిఁ గష్ట
భావ మొంది క్రమ్మఱ వచ్చి పాకశాస, నునికరము సేరె నెంతయుఁ దనుకు నొచ్చి.

సీ. ఆలోన గద [3]వ్రూన్చి యభ్రమాతంగంబు కుంభపీఠంబు పగుల్చి యసుర
మఱియొక్కవ్రేటున మఘువవక్షంబును నొగిలించుటయును నేసుంగుఁదాను
బీనుంగు లైనట్లు పృథివీస్థలంబునఁ గూలి గోత్రధ్వంసి కొంతవడికిఁ
దనుఁదానె సవరించుకొని గజేంద్రుని డిగవిడిచి నెమ్మనమున వెగడుఁ గదురఁ

1. పాలితులై. 2. సురాసురులు. 3. వ్రూంచి.

తే. బాతెఁగరియునునొకభంగి[1] బ్రతికివిగత, [2]తోయమగుతోయదమునకుఁదోయనంగ
మదవిహీనమై యచ్చోన కదలకుండె, నస్తనిర్ఝరభృతి యగునద్రివోలె. 148

వ. ఇట్లు మహేంద్రు మర్దించి యమ్ముఖంబున నమ్మహాదైత్యుండు. 149

క. ఫణిపాశము ద్రెంచి ధను, ర్గుణనిస్వన మడర వాఁడికోలలఁ దనువుల్
[3]వ్రణితము నొనర్చి వరుణుని, రణకర్మోద్యమమునకుఁ బరాఙ్ముఖుఁ జేసెన్. 150

వ. మఱియును. 151

క. పరిఘమున నురము శిరమును, బఱియ నడఁచి ధనదు మూర్ఛపాలుపఱచి కి
న్నరకోటిఁ బఱపి యాతని, సిరితోడన నిధిచయంబుఁ జేకొనియె వడిన్. 152

వ. తదనంతరంబ. 153

[4]సీ. మెచ్చక యెదురైనమృత్యువు మెడ ద్రొక్కి క్రొవ్వాఁడికోఱలు [5]ద్రెవ్వఁదాఁచి
కింకరతో [6]జంకించి కిన్నరగణముల పొంకంబు నెడఁ గొంకువోవ నడిచి
[7]మదురువుగొనిమాఱుమలయు కారెనుఁబోతు [8]నొడిసికొమ్ములుపట్టి మడఁగద్రొబ్బి
మండెడుపటు కాలదండంబు చేతులఁ బిసికి వేఁడిమి యార్చి బెండుచేసి

తే. [9]పిఱికిప్రాణులఁ బొరిగొనుబిరుదుమగఁడ
వగుదు నీవని యందంద మొగముమీఁదఁ
జప్పటలు వెట్టి యాతఁడు జమునిలావుఁ
జేవయును [10]బొల్లగాఁ గాకు చేసి విడిచె. 154

వ. ఇత్తెఱంగున లోకపాలురుం దూలినఁ దక్కినవేల్పులు కన్నవారు కన్నతెరువు నం బఱచిరి గాలనేమియుఁ దత్తత్పదంబు లాక్రమింపఁ దగినయధికారులంబనిచి.

శా. స్వర్గద్వారము గాయుదీప్రకరు నుత్పాటించి తారాగణాం
తర్గామిం దుహినాంశుఁ ద్రోచి త్రిజగత్సంసేవ్యు హవ్యాశనున్
దౌర్గత్యాన్వితుఁ జేసి వారినెలవుల్ దానై తదీయక్రియా
సర్గంబుల్ దనసొమ్ముగాఁ గొనియె నాశ్చర్యోగ్రవీర్యంబునన్. 156

వ. మఱియునుం [11]బ్రభావబంధురుం డగుట [12]ననిలస్కంధంబులు నూర్ధ్వభువనబంధంబులు నతనియధీనంబులయ్యె సకల[13]సాగరశిలోచ్చయసమేత యగుభూతధాత్రియు నతనిచేతికి వచ్చి తచ్చండశాసనంబున నిలిచె నప్సరోగంధర్వాదులుం దదీయ సేవావృత్తంబ యూఁదిరి దేవతలు చెడిపోయి పలుచోట్లం బడియుండి రివ్విధంబునుం గనియును విష్ణుండు వానికిం గాలపరిపాకం బగుట యపేక్షించి యూర

1. బ్రదికి. 2. తోయదంబునకుం దన్నుఁ. 3. బ్రణతగ. 4. ఇంచుకమార్పుతోనీపద్యము నృసింహపురాణములో రెండవయాశ్వాసమున 119 వ పద్యముగ నున్నది. 5. ద్రెవ్వరాల్చి; రాచి 6. జంకించు. 7. మధువును...మడియఁ ద్రోచి. 8. పడసి. 9. పేద. 10. బ్రోవఁగాఁగాకుసేసి. 11. బ్రతాప. 12. నిజ. 13. జలధి.

కుండె నట్లు సర్వపదేశ్వరుండై యసురేశ్వరుం డయ్యసురవంశంబు ప్రశంసనం
బొనర్ప దర్పవిభవంబున శోభిల్లె. 157

కాలనేమి విష్ణుదేవునిమీఁద యుద్ధసన్నద్ధుఁడై పోవుట

చ. క్షమయును ధర్మముం శ్రుతము సత్యము లక్ష్మియు నాఁగ నెందుఁ జెం
పమరెడువిష్ణుసంశ్రితము లైదు దెఱంగులు దన్నుఁ జేనమిన్
సమధికరోషతన్ సకలసైన్యసమేతముగాఁ బరాక్రమో
ద్యమ మెసఁగం గడంగెఁ గమలాక్షునిమీఁద జయాభిలాషియై. 158

వ. అప్పుడు. 159

తే. దైత్యవంశనాశము మదిఁ దలఁచుచున్న, యాదిదేవుని విష్ణు ననంతుఁ గాంచి
కలఁగు డెందముతోడ నక్కాలనేమి, యిట్లనియె నతఁ డాదిగా నెల్ల వినఁగ. 160

సీ. ఏకార్ణవంబునం దెవ్వఁడు మామధుకైటభు లనువారి గీటడంచె
దితిజవంశమునకుఁ [1]దేపయైనహిరణ్యకశిపు నెవ్వఁడు నఖాగ్రములఁ జీరె
ననిమిషారణి యైనయదితిగర్భంబున [2]ననలాభుఁడై యెవ్వఁ డవతరించె
బలియుఁడై యెవ్వఁడు బలిఁ గట్టి తనమూఁడువిక్రమంబుల లోక మాక్రమించె
తే. నసురకామినీనేత్రతోయములు గురిసి, యంబుదద్యుతిఁ ద్రిదశసస్యంబుఁ బ్రోచు
నెవ్వఁ డవ్విష్ణుఁ డతఁడునాకిచటనబ్బెఁ, బగయడంగింపఁగను[3]దొట్టిభాగ్యఫలమొ.

మ. ఘనకల్పాంతపతంగబింబసమచక్రం బాజిఁ బ్రేరేచుచుం
దునిమెం బల్వుర నస్మదన్వయుల నీదోర్దర్పధుర్యుండు నేఁ
డును దైత్యాబ్ధులఁ గ్రోల నౌర్వశిఖయాటోపంబునం జేర్చునీ
తనియయ్యస్త్రము యింతకంటెను నిమిత్తం బెద్ది వైరాప్తికిన్. 162

క. జాత్యంతరములఁ బొందుచుఁ, గృత్యం బొకఁ డెఱుఁగఁ డితఁడు గీర్వాణగణ
ప్రీత్యర్థము దైత్యాన్వయ, మృత్యువయై యెసఁగు నొప్పమికి మితి గలదే. 163

వ. వైకుంఠుం డనంతుండు విష్ణుం డను పేళ్లు గలిగించుకొనుటెల్ల నదియకాదె కావున
నియ్యపరాధంబు లన్నింటికి ఫలం బనుభవింపఁ గలవాఁడై నాబారిం బడియె
నిన్నారాయణు వధియించి పూర్వులఋణంబు నీఁగెదం గాదేని మత్సాయకదళిత
దేహుండై యుత్సాహంబు విడిచి యితండు నన్ను శరణంబు సొచ్చి ప్రణమిల్లెడు
నదియును మహనీయంబగు నని పలుకుచుం గలహార్థియై కదియునెడఁ దద్భాషి
తంబు లాకర్ణించి గోకర్ణశయనుండు నయనారవిందంబులు మందస్మితవికాసంబున
నుద్వృత్తంబులుగా నాసద్వృత్తవిహీనుం జూచి యిట్లనియె. 164

1. దప్ప. 2. ననుజాతుఁడై. 3. పుణ్యఫలముగంటి.

తే. క్రొవ్వి యివ్విధమున [1]నీవు గొన్ని కాఱులు, లఱచినంతన నీచేత నగునె యొకటి
యాడినట్లు చేయనివాని నకట పురుషుఁ, డండ్రె రజ్జులాడు నేకూడుఁ డైనవాఁడు.

ఉ. దానవకీట నీవటు పితామహుఁ డిచ్చినయీగి నమ్మి దు
ర్మానఘనుండవై సదవమాన మొనర్చితి దాని కంతకుం
బో నినుఁ దొంటిదానవులపోకన పుచ్చి నిలింపులన్ యథా
స్థానములందు నిల్పెద ముదంబునఁ దాపసకోటి మెచ్చఁగన్. 166

వ. అనినం గినిసి విబుధవిరోధి క్రోధద్విగుణారుణరోచు లగులోచనంబులం బుండ
రీకలోచనుం దప్పక చూచి [2]బాహాశతంబునం బృథగ్విధంబు లైనయాయుధంబు
లన్నియుం బూన్చి మయతారవిప్రచిత్తిప్రభృతిదైత్యులాత్మీయప్రహరణపాణు
లై తోడం దఱుముం దఱికిం జొచ్చి పొదివినం గులక్షోణిధరంబు[3]పోలిక నక్షో
భ్యుండై యాసమరవిచక్షణుండు నిలుచుటయుం గని సైరింపక. 167

ఆ. కాలనేమి యార్చి కాలదండమువోని, ఘోరగద యమర్చి దారుణంపు
వ్రేస మెసఁగ నుఱక యడరి గరుత్మంతు, గుఱిఁచి వీచి వైచెఁ గ్రూరభంగి. 168

క. హరి చూచి వెఱఁగుపడ [4]న, ప్పురుషప్రహరణము వచ్చి పక్షీంద్రుని ని
బ్బరముగఁ దాఁకిన వడఁకెం, బొరి నాతఁడు వజ్రనిహతభూధరము[5]క్రియన్. 169

చ. కరుణఁ దదీయదుర్భరత గ్రక్కున మాన్చి జవంబు సత్త్వవి
స్ఫురణముఁ దొంటికంటెనుఁ బ్రభూతముగా నొనరించి దేవుఁ డు
ద్ధురుఁ డగుశత్రుఁ జంపుటకు దోహలియై రభసోగ్రభంగి నా
గరుడనితోడఁ గూడ నిజకాయము వర్ధన మొందఁ జేసినన్. 170

శా. బాహువ్యాప్తి యశేషదిగ్భరితమై భాసిల్లె వక్షస్స్థల
వ్యూహా[6]క్రాంతి నిరుద్ధమయ్యె గగనం బూర్ధ్వంబు మూర్ధాగ్రస
న్నాహవ్యాహతిఁ దూలె నంఘ్రి[7]యుగముం సర్వోర్వియుం జెందె సం
గూహాంబుల్ సురశత్రు లుద్గతభయక్షోభార్తులై [8]రెల్లెడన్. 171

ఉ. క్రమ్మఱ విశ్వవిక్రమణకర్మ మితండు [9]దొడంగె నొక్కొ చో
ద్యమ్మిది యంచు వేల్పులును దాపసులుం బరమేశ సత్కృపా
ర్ద్రదృష్టిగుచూడ్కిఁ జూడు మము దైత్యవిఘాతన మాచరింపు లో
కమ్మఖిలంబు గావు మని గాఢమతిం [10]బ్రణుతించి రవ్విభున్. 172

విష్ణుదేవుండు చక్రాయుధముచేతఁ గాలనేమిం జంపుట

వ. అమ్మహాప్రభావుండు భవ్యం బగునిజతేజంబునం బ్రత్యర్థితేజంబు తిరోహితంబు
సేయుచుఁ గల్పాంతసహస్రకరమండలప్రచండంబును దుస్సహసహస్రా[11]రోపేతం
బును విమతసహస్రమేదోరుధిరదిగ్ధంబును సకలచరాచరభూతభయావహో

1. నిపుడు. 2. బాహు. 3. పోలిక. 4. నప్పురుషు. 5. గరిమన్. 6. క్రాంత. 7. మహీవర్గ.
8. రంధఱుల్. 9. దొడంగి. 10. వినుతించి. 11. రఘోరంబును.

త్సేకంబును సమస్తవినతజనాభయప్రదానదుర్లలితంబును సర్వభువనపూజితంబును
పారమేష్ఠి[1]సృష్టంబును నపరిభావ్యప్రభాపటలదుర్దర్శనంబును నగుసుదర్శన
చక్రంబు కరంబున నమర్చి. 173

మ. సురవిద్వేషిపయిన్ సరోషపరుషస్ఫూర్తిం బ్రయోగింప న
ప్పరమాస్త్రంబు ప్రశస్తమై చని వెసన్ బాహావనం బంతయు
స్సురియం జేసి శిరంబు లెల్లఁ దునుమన్ మ్రోడై తదీయాంగ మ
చ్చెరువారం దనతొంటినిల్కడన నిల్చెం గొంతసే పద్దివిన్. 174

మ. వినతాసూనుఁడు దాని నైఁపక మహావిస్తీర్ణముల్ గాఁగ గ్ర
క్కున ఱెక్కల్ ప్రసరించి వాయుసమసంక్షోభంబునం బాఱి తాఁ
కినఁ దద్వక్షము [2]తాఁకునన్ విఱిగి సంక్షీణాసువై కూలె దై
త్యుని[4]దేహంబు ధరిత్రి గ్రక్కదల వాతోద్ధూత[3]మేఘాకృతిన్. 175

వ. ఇట్లు కాలనేమి కాలగోచరుం [5]డగుటయుఁ దక్కినప్రధానదైత్యులవిశ్వరూపు
విశ్వవ్యాప్తివలన నెందునుం బోవనేరక క్రొల్వులిక్కోల్తలం జిక్కినజింకల[6]తెఱంగున
భ్రమసియున్నవా రున్నచోటన యడంగి యొదుఁగ నమ్మహాబాహుండు బాహు
బలం బమర నమితవిక్రమంబు లగుచక్రగదాఖడ్గంబులం దదీయదేహంబులు
వ్రయ్యను జదియను దునియనుం జేసి ధరణిం దొరంగించెఁ బెఱయసురులు
నవ్విధంబునఁ బొడవడంగి రిబ్భంగిం దారకామయం బనుపేరియద్దారుణసంగ్రా
మంబు నివృత్తం బగుటయు విజయవిభాసి యగునవ్వాసవానుజు నభినందింప
నరవిందాసనుండు సిద్ధసంయమిసమేతుం డై చనుదెంచి సబహుమానంబుగా
నిట్లనియె. 176

తే. సురల భంగించి సన్మునీశ్వరుల కెగ్గు, చేసి త్రైలోక్యమును గాసి[7]నేయుచుండు
నాత్మ నన్నునుఁ జీరికినైనఁ గొనఁడు, దనుజుఁ డింతటివార తత్సహచరులును. 177

ఉ. ఈయసురేంద్రుఁ గూల్చుటకు నీవొకరుండును దక్క లేఁడు నా
రాయణ మూఁడులోకముల నన్యుఁడు వేల్పుల[8]యక్కుఁగొట్టు ఘో
రాయతశక్తిమైఁ బెఱికి తత్ప్రతిఘాతవిభూతి నెన్నఁడుం
బాయకయుండ నిప్డు గడుభవ్యునిఁ జేసితి దేవతావిభున్. 178

ఉ. ఈవిధ మేను మెచ్చి నిను నిష్టవరంబులచేఁ బ్రకామసం
భావితుఁ జేయఁగోరి యిటు పన్నుగ వచ్చితి [9]నిచ్చమైఁ ద్రిలో
కీవరదుండ వీవు పరికింపఁగ నీకొకవాంఛితంబు ల
క్ష్మీవర యొండు లేమి గని సిగ్గునఁ బొందె మదాత్మ యిచ్చుటన్. 179

1. శ్రేష్ఠంబును. 2. కొ సోఁకినం దిరిగి. 3. కాయంబు మెండెంబు. 4. ఘూర్ణాకృతిన్. 5. డయినం. 6. విధంబున. 7. నేసె కొండు. 8. యక్కుఁగోఱు; అక్కుఁ గొట్టు, వా. ని.; ఒత్తుకొట్టు. సూ. ని. 9. మెచ్చితిం.

క. నినుఁ జూడఁ గోరి యున్నా, రనఘా మల్లోకవాసు లగుమునివరు ల
వ్వినుతాచారులు ధన్యతఁ, దనరు [1]తెఱఁగొనర్ప వలయుఁ దద్దయుఁ గరుణన్.

వ. కావున నస్మదీయస్థానంబునకు నాతోడన యరుగుదె మ్మనినఁ బరమేష్ఠివాక్యంబునకు నియ్యకొని విష్ణుండు జిష్ణుప్రముఖు లగుదివ్యులం జూచి యి ట్లనియె. 181

మ. అమరారాతు లనేకు లీరణమునం దస్మన్మహాచక్రవి
క్రమగర్వంబునఁ గాలనేమిమునుగాఁ గాలాంతముం బొందిరే
క్రమమో తప్పిరి రాహువుఁ బలియు లోకం బింక నిశ్శంకతో
సముదీర్ణం బగుఁగాక యెల్లవిధులన్ సంప్రాప్తనైజస్థితిన్. 182

తే. లోకపాలురు దమతమలోకములన, తొంటియైశ్వర్యములు నిత్యధుర్యమహిమ
లుల్లసిల్లంగఁ గైకొని యుండువారు, గాత యాత్మీయు లానందఘనతఁ [2]బొంద.

క. క్రమమున హవ్యముఁ గవ్యము, నమర పితృప్రీతిసేయ ననఘములై య
జ్ఞములు ప్రవర్తిల్లఁగ ధ, ర్మము పొదలి చరించుఁగాత మహి నలు[3]కాలన్. 184

మ. కుటిలాచారులు దైత్యు లెప్పుడును మీకుం గీడు గావింప ను
త్కటరంధ్రంబులు వేచియుండుదురు నిక్కం బెమ్మెయిన్ వారి న
మ్ముట కర్తవ్యము గాదు సాత్త్వికమతు ల్ముగ్ధాత్మకుల్ మీర [4]లో
క్కటియు న్నేరరు మాయ నేమఱకుఁ డేకర్జంబులందుం దగన్. 185

వ. ఏను వోయివచ్చెద నని యానతిచ్చి యప్పరమేశ్వరుండు పరమేష్ఠి పురస్సరుండై తోడ్కొనిపోవం దదావాసంబునకుం జని యందు. 186

క. ప్రాతస్సవనాహుతు లగు, వైతానికవహ్ను లిద్ధవైభవమునఁ బ్ర
స్ఫీతంబులుగా నొప్పుమ, హాతాపసవరుల సంయతాత్ములఁ గనియెన్. 187

వ. కని యమ్మహితాధ్వరంబులఁ దనకు హితంబులుగాఁ గల్పితంబు లగుభాగంబు లభినందింపుచు నయ్యింద్రానుజుం డమ్మునీంద్రులకుఁ బ్రత్యేకంబ యభివాదనంబు నేసి త్రేతాగ్నులకుం బ్రదక్షిణించి సద్యోహుతాజ్యసౌరభోద్దామంబు లగుతదగ్రిమధూమంబు లుపాఘ్రాణింపుచు ఖచితమాణిక్యజాలంబులగు కనకచషాలంబుల నుజ్జ్వలరూపంబు లగుసమున్నతయూపంబు లాలోకింపుచు విస్తారితమనోమోదంబు లగువేదనినాదంబు లాకర్ణింపుచు బ్రహ్మలోకంబు గలయం గ్రుమ్మరు సమయంబున. 188

క. యజమానులు ఋత్విజులును, [5]యజనసమేతు లయియున్న ననిమిషులుఁ బ్రమో
దజడాత్ము లగుచు నవ్వి, శ్వజగద్విభు నధిగమించి సముదితభక్తిన్. 189

తే. అర్ఘ్య మర్పించి ప్రాంజలులై మహాత్మ, క్రతువులకు నెల్ల నగ్రపూజితుఁడ వీవు
నీవు లేనిసంయమములు నిష్ఫలములు, వేదవిహితంబు లగుసర్వవిధులు నీవ. 190

---

1. తెఱం గాచరింపు తద్దయుం. 2. బొంగ. 3. పాల్పుగ్. 4. లొక్కటనెన్నండును.
5. యజనసమన్వితులునైన యయ్యనిమిషులున్, బ్రజనితముదాత్ములై వి, శ్వ.

చ. దనుజవిభంజనార్థముగ దారుణయుద్ధ మొనర్ప నీవు పో
యిన నఖిలక్రియా[1]తతియు నే మటువాయఁగఁ బెట్టి నిన్నె చిం
తన మొనరించుచుండితిమి ధన్యుల మైతిమి నేఁడు నీజయం
బునఁ బరమేశ కూర్మి కొలువు మోద మెలర్పఁగఁ గైకొనం దగున్. 191

వ. అనిన వారియాలాపంబు లాలించి యభ్యర్చనంబు లాదరించి [2]యంజలిం బ్రత్యేక పరిగ్రహంబున ననుగ్రహించి యద్దేవుం డాదిదేవుం డటఁ బితామహునకుం బ్రణమిల్లి వీడ్కొని తదీయలోకంబు వెలువడి తనకుం బురాణసంశ్రయం బగు దుగ్ధసాగరంబున కరిగి. 192

మ. ఇనచంద్రద్యుతికోటికిం జొరఁగ రా కెల్లప్పు[3]డుం గర్భవా
సనసామగ్రిన తేజరిల్లుచు నజస్వారాజాలం దొట్టి యె
వ్వనికిం దుర్గమమైనపుణ్యపదముం వైకుంఠనామంబు న
ర్థి నధిష్ఠించి యనంతరంబ పరమోద్దీప్తస్వరూపంబునన్. 193

నారాయణుండు యోగనిద్రాపరాయణుండై యుండుట.

ఉ. వేయుశిరంబు లొప్పఁ బది [4]వేలుకరంబు లెలర్ప నొప్పి నా
రాయణుఁ డాద్యమైన తనయంచితతల్పముఁ జెంది పెక్కువేల్
హాయనముల్ పరిభ్రమణ మందుట నొందినడప్పిమాన్ప భ
ద్రాయితసుప్తిఁ గోరి కనుదమ్ముల[5]దోయి యొకింత మోడ్చినన్. 194

మ. మును గల్పాంతమునందు విచ్చలవిడిం బోదంబు [6]వర్ధిల్లఁగాఁ
దను బ్రాపించి [7]చిరోపభోగమహిమం ధన్యాత్ములై విశ్వమో
హన నాఁ బ్రాజ్ఞులచేతఁ గీర్తనలు నిండారంగఁ గన్పట్టి ని
ద్ర నెఱిం జెందెఁ దదీయభావము సముద్యద్దివ్యయోగాకృతిన్. 195

వ. ఇవ్విధంబున నిద్రితాత్ముండై యద్దేవుండు. 196

ఉ. ఈతఁడు నిత్యసుప్తుఁ డని యిచ్చఁ దలంపఁగఁ గొంద ఱీతఁడు
ద్యోతితసత్త్వబోధుఁ డని యూహ యొనర్పఁగఁ గొంద ఱీతఁడు
ధ్వాంతవికారుఁ డిట్టిఁ డనఁ [8]దోఁచెడువాఁ డనఁ గొంద ఱచ్యుతుం
డాతతలీల [9]చూపి దనుజారులకుం భరమయ్యె నాత్మలన్.[10] 197

1. వితతి. 2. యందలిం. 3. జాత్మానుభావతేజోమహిమన్. ఆత్మానుభావతేజోమహిమన్ వెలుంగుచు. 4. వేలభుజంబు. 5. దోయొకయింత. 6. సంధిల్లఁగాఁ. 7. విశోపభోగమహిమన్. 8. దోఁచుచునా, నొకకొంద. 9. చూపె.

* జాగర్తి కోఽత్ర కః శేతే కశ్చ శక్తశ్చ (సుప్తశ్చ) నేంగతే
కో భోగవాన్ కో ద్యుతిమాన్ కృష్ణాత్ కృష్ణతర శ్చ కః—1-50-17.

సీ. ఘర్మాంతమున సుప్తి గైకొని యతఁడు ప్రమోదింపఁ బర్జన్యుఁ డాదరమునఁ
[1]బుష్కలావర్తకంబులు [2]లోనుగాఁగ సర్వవలాహకంబులఁ బనిచి జగము
నాప్లావితము సేయు[3]నప్పుడు వర్తిల్ల కుడుగు యజ్ఞాదిమహోత్సవములు
మేఘాపగమమున మేల్కనఁగా సర్వకల్యాణములు సమగ్రతఁ దలిర్పఁ
తే. బతిఁ బతివ్రత యనిశంబుఁ బరిచరించు, నట్లు విభు నిచ్ఛ యెఱిఁగి యిట్లనుసరించు
చుండు నయోగ్యగనిద్రయన్యుల కశక్య, నిష్ఠ కల్పంబు లిటు లోలి నిద్రసలుప.

వ. ఒకొక్క కారణంబున నాభీలదర్పులగు దానవులవలన భువనంబులకు నుపద్రవం
బులు దనికినం దలరు దివిజులదుస్స్థితి యెఱింగి యయ్యాదిపురుషుండు గర
ణీయానురూపంబు లగు [1]నవతారంబు లంగీకరించి జగన్మంగళంబు
నిర్వహించు నని యిట్లు వైశంపాయనుండు విష్ణుమూలప్రకృతియుఁ దదీయా
వతారకారణంబులు జనమేజయునకు సవిస్తరంబుగాఁ దెలిపినవిధంబు. 199

శా. లోకస్తుత్యచరిత్ర నిత్యకరుణా[5]లోలన్మనస్సూత్ర య
స్తోకశ్రీతులితామరేంద్ర జనచక్షుఃపూర్ణిమాచంద్ర దా
నాకల్పోజ్జ్వలహస్తపద్మ శశిచూడాధీన ధీసన్మన
ర్స్వాకారస్ఫుటబాహువిక్రమనికామాప్తోదయ[6]ప్రక్రమా. 200

క. ధీరసకలార్థిలోకా, ధార జితవికార సుకృత[7]ధారలసితస
ద్ధారాదుర్దిననిర్మషి, తారిద్యుతిభార నిత్యహర్షస్మేరా. 201

మాలిని. వితతవినయవిద్యా విప్రధర్మాత్తవిద్యా
జితసకలసపత్నశ్రీక సమ్యగ్వివేకా
మతివిభవమహేంద్రామాత్య సౌజన్యనిత్యా
చతురచతురుపాయా [8]సక్తసత్త్వైకయుక్తా. 202

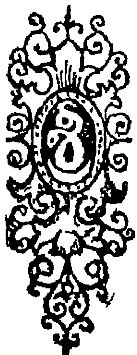
గద్యము. ఇది శ్రీశంకరస్వామిసంయమీశ్వరచరణసరోరుహధ్యానానంద సౌందర్య
ధుర్య శ్రీసూర్యసుకవిసంభవ శంభుదాసలక్షణాభిధేయయెఱ్ఱయనామధేయ
ప్రణీతంబైన శ్రీహరివంశంబునం బూర్వభాగంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

---

1. పుష్కలావర్తాబ్దములు. 2. లోనుగాఁగల బహువలాహకకోటి. 3. నపుడు ప్ర. 4. రూపంబుల.
5. లుభ్యన్మహత్సూత్ర. 6. ప్రక్రియ. 7. ధారాయితస; ధారాయమిలస; ధారార్థవితా. 8. సత్యసత్వైక.

హరివంశము

పూర్వభాగము - పంచమాశ్వాసము

శ్రీధరణీసంభృతగృహ
మేధివ్రత విమోభ్రపమితవిష్ణుకథా
మాధుర్యబహువిధశ్రుతి
సాధితచాతుర్య వేమజనపతివర్యా. 1

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పినట్లు విశ్వంబునకుం బరాయణుం డగునారాయణుండు దుగ్ధసాగరంబున విముగ్ధయోగనిద్రావశుండై నివసింపం గ్రమంబునం గృతత్రేతాహ్వయంబు లగుయుగంబులు రెండును [1]గడచనం దృతీయ యుగావసానం బగుకాలఁదిఁ బ్రజాభారపీడితయై పృథివి యాక్రోశింప ననుక్రోశవశంబునం బొంది బృందారకులు శతానందున కెఱింగించి యతని మున్నిడికొని. 2

తే. నాగశయనీయశయను మహానందు నాది, దేవు భువనపావను సుధీభావనీయుఁ
బ్రకటమధురవాక్యంబులఁ బ్రస్తుతింప, నల్ల నాలించి మేల్కని యచ్యుతుండు. 3

ఉ. తెల్లనితమ్మిఱేకులకుఁ దియ్యపునెచ్చెలు లైనకన్నులం
జల్లనిచూపు చూచి యిటు సంగతులై చనుదెంచినారు మీ
రెల్లను లోకముల్ శుభసమేతములే యసురాధముల్ ప్రవ
ర్తిల్లరుగా సమస్తజగతీపరిపీడ యొనర్పఁ గ్రమ్మఱన్. 4

వ. అని యానతిచ్చినఁ గమలసంభవుం డవ్విభునియగ్రభాగంబున ఫాలభాగవిరచి తాంజలియై యిట్లనియె. 5

సీ. అవధరింపుము ధాత్రియం దెప్పు డెందును రాజు లన్యోన్యవైరములు దక్కి
పాటియు సత్యంబు పాటించి యాజివృహా లప్పనము గొని ప్రజల మనిచి
యర్థంబు తగఁగ నుపార్జించి బంధుమిత్రామాత్యభృత్యజనాభివృద్ధి
గావించి సతతయాగంబుల దేవభూదేవపితృప్రీతి యావహించి
తే. యధికధార్మికు లగుట వర్ణాశ్రమంబు, లాత్మధర్మముల్ దప్పక యాచరింప
నెల్లవారునుఁ గడు నాయువెక్కుడగయుఁ, దెవ్వలుఁ జావు లేకున్నారు దేవదేవ. 6

ఉ. ఏనగరంబు చూచిన నరేంద్రులకుఁగా బహు లక్ష కోటి సం
ఖ్యానము లయ్యెఁ గుంజరహయాదులు మర్త్యులకెల్లఁ బేర్చు సం

---

1. గడచి తృతీయ.

తానపరంపరల్ జనపదంబు లొకంట నొకంట వేనవే
లైనవి యూళ్లు లిట్లమరె నాదియుగంబును బోలె సర్వమున్. 7

వ. దానం జేసి భూదేవి మహాభారంబున నైరణ దొఱంగి యచల యయ్యును జల
నంబు నొంది యార్తయై యాక్రందించె నివ్విధం బరసి ధర్మలోపంబు గాకుండఁ
బార్థివకులం బుపసంహృతంబు సేయవలయు [1]నీవు విజయంబు సేసి మేరుశిఖరంబునం
గొలువుండి మమ్ము నందఱం దగినతెఱంగులకు నియోగించుట లెస్స యనిన నబ్జా
సనువిజ్ఞాపనంబు విని దివ్యశయనంబువలన నుత్థితుండై. 8

సీ. ఇందిరతొడలపై నింపారఁ జాఁచిన యడుగులు మణిపీఠియం దమర్చి
యొక్కింత సడలినయుత్తంసదామకం బభినవంబుగ మాలి నలవరించి
కౌస్తుభోజ్జ్వలపదకంబునఁ బెనఁగొన్న చారుహారమునులి చక్కఁజేసి
కటిమీఁద జాఱినకనకసూత్రంబుతోఁ బీతాంబరముదిండు బిగియఁ దిగిచి

తే. శంఖచక్రగదాభయస్ఫారచిహ్న, ములు గ్రమంబున శ్రీహస్తముల వహించి
యోగనిద్రాంతలీల యిట్లొప్ప నిలిచె, దేవదేవుఁడు దివిజులదృష్టి యలర. 9

వ. నిలిచి తత్సమయసేవానురూపంబుగాఁ బొడసూపి యాయితంబై యున్నవినతా
తనయు వినమితస్కంధంబు బంధురోత్సాహంబున నారోహణంబు సేసి విష్వక్సేనాది
గణముఖ్యుల కోలాహలశబ్దంబులు మునులజయజయాశీర్వాదరావంబులును
దిగ్వివరపూరకంబై చెలంగ ననేకశతసహస్రసంఖ్యంబు లగుసురవిమానంబులచేత
సేవ్యమానుం డగుచు గ్రహతారకాసంచార[2]పూరితం బగుసనాతనమార్గంబు
నిజగమనానుగ్రహంబున నతిమాత్రపవిత్రంబుగా ముహూర్తమాత్రంబున నరిగి
యవ్విభుండు. 10

ఉ. మేరువు గాంచె సంతతసమీహితఖేలనమోదితాప్సరో
భీరువు కందరాంతర [3]నిపీతమధూత్కటసిద్ధగీతికా[4]
చారువు నిత్యసేవనరసవ్యసనభ్రమదబ్జబంధుమం
దారువు దివ్య[5]ధామయుతదారువు సౌరభవన్న మేరువున్. 11

వ. కని యందఱు నాత్మీయంబు లగుయానంబులు డిగ్గం దానును వైనతేయునివలన
నవతరణం బొనర్చి. 12

సీ. అమ్మహాశైలంబునందు మీఁదటినెత్తమున విశ్వకర్మ చేమును విచిత్ర
రచనానిరూఢనిర్మాణమై కామగామిని యనఁ గామదోహిని యనంగఁ
గామరూపిణి యనఁగాఁ బెక్కువినుతుల వెలసినసభయందు వేఱువేఱ
యుచితంబుగాఁ బెట్టియున్న పీఠములలో నున్నతాసనము దా నొంది విష్ణుఁ

తే. డబ్జజాదుల నందఱ నానుపూర్వి, నుండ నియమింప నొప్పెఁ బేరోలగంబు
యక్షగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరోర, గాదులును వచ్చి కొలిచి రయ్యాదిదేవు. 13

1. మీరు. 2. పూరకంబగు. 3. నివేశ. 4. గైరికా. 5. కామప్రద; ధామహృత, సామ.

తే. [1]ఆయెడను భూమిదేవి యాత్మీయమైన, మూర్తి ధరియించి యొంతయునార్తిఁ దోఁప
నచటి కేతెంచె నిఖిలసురాళిచూడ్కి, గములునంతంతఁ దనమీఁదఁ గడలుకొనఁగ.

క. అక్కాంత డప్పి గని కడు, వెక్కసపడి పలుకుసభ్యవితతులపలుకుల్
దిక్కూలంకషనినదం, బక్కజమై యెసఁగె వెన్నుఁ డాకర్ణింపన్. 14

వ. అంత వాయుదేవుం డక్కలకలం బంతయుఁ గేలెత్తి వారించి వసుంధరం జూచి
నీయాగమనకార్యం బంతయు విన్నపంబు సేయు మనినం గృతాంజలియై యా
జగద్ధారిణి యుదారధీరస్వరంబున నిట్లనియె. 15

ప్రజాభారపీడితయైన భూదేవి తనమనఃక్లేశంబు విష్ణున కెఱిఁగించుట

క. ఈపురుషోత్తమదేవుఁడు, నీపరమేష్ఠియును వేల్పు లిందఱు వినఁగా
నాపాటెల్లం దగ వి, జ్ఞాపన మొనరింతు వినుఁడు సభ్యులు గరుణన్. 16

వ. ఏను జగత్కర్తచేతం జరాచరభూతధారణం బధికారంబుగాఁ బ్రతిష్ఠితనై
యుండుదు నిట్లుండ నేకార్ణవకాలంబున విష్ణుకర్ణస్రోతస్సులవలన నుద్భవించి
యిద్దఱు దైత్యులు తపంబునకుం దొడంగి కాష్ఠకుడ్యసదృశులై నిశ్చలం బగు
నిలుకడం బెద్దగాలం బున్నయంత. 17

క. వారలదేహముల నవ, ద్వారంబులఁ జొచ్చి భూరివాయువు నాడీ
పూరణము సేయ నాళ్ళు, ర్వ్యారంభతఁ [2]బొదలి పెరిగె నఖిలాంగములున్. 18

వ. ఇట్లు పెరిగి దిశలు నాకసంబుం దారయైన యయ్యసురులకడకు బిసరుహాస
నుండు వచ్చి కరంబున నిరువుర నంటి చూచి యొక్కనియొడలు మృదువును
వేఱొక్కని [3]మేను కఠినంబును నైనం దదనురూపంబుగా వారికి మధుండునుం
గైటభుండు ననునామంబు లొనరించె ననంతరంబ వారు. 19

క. తనువులవ్రేఁగున [4]మదముం, గొని నీళులనడుమ నిద్రఁగూరి యొరగి యు
న్న నగోచర మగుకాలము, ననుటయుఁ దెలివొంది పటుభుజాదర్పమునన్. 20

మ. తమతోడం బెనఁగంగ నోపెడు సముద్యత్సత్త్వవంతుండు వి
క్రమదుర్దాంతుఁడు గల్గునొక్కొ యని యాకాంక్షన్ సమస్తార్ణవో
ఘములన్ రోయుచు నేఁగుదేరఁ గని [5]యాకంపించి యాశౌరి నా
భిమహాపద్మమునొచ్చి బ్రహ్మ యడఁగెన్ భీతిప్రకర్షంబునన్. 21

క. ఆయవసరమున నెంతయు, నాయత్తమై యెదురు నడచె నసురరిపుఁడు దై
తేయులుఁ బ్రమోదవితత, వ్యాయతబాహులయి తాఁకి రవ్వీరవరున్. 22

వ. వారలతోడ నద్దేవునకు ననేకదివ్యాబ్దసహస్రం బగుకాలం బద్భుతం బైన సమ
రంబు ప్రవర్తిల్లె నమ్మధుకైటభు [6]లొక్కించుకయు డప్పిం బొందక ఖేదరహి
తుండై యున్న వెన్నునివిధంబు చూచి యచ్చెరువు నొంది తద్భుజావిస్ఫురణం
బునకుం దప్పిపోవం దమకు శక్యంబు గామియు నెఱింగి యతనితోడ. 23

---

1. అపుడు భూదేవి యాత్మీయమైనదివ్య. 2. బొదలి; బొడమి. 3. యొడలు. 4. మధువుం; మధువులు. 5. యుత్కంపించి పద్మాతు. 6. లొక్కింతయు.

తే. మెచ్చితిమి నేము నీచేతఁ జచ్చుటయును, మాకు లెస్సయ్యెఁ దోఁచె నెమ్మనములందు
గమలనాభ చంపుము సలిలములు లేని, చోట నావుఁడు నాదైత్యసూదనుండు.

చ. ఇరువురఁ జంకలం దిఱికి యేపెసలారఁగ బాహుపీడన
స్ఫురణ నొగిల్చి పెల్చఁ దెగఁజూచి జలంబులలోన వైచినం
దరళతరంగజాలములఁ దాఁకునఁ దత్తనుయుగ్మకంబునం
[1]దొరఁగుచుఁ జేర్చి క్రొమ్మెదడు తోరపుఁ దెట్టువ గట్టె నయ్యెడన్. 25

క. మేదస్సు పయిఁ [2]బొదుపుటయు, మేదిని యన నాఁటఁగోలె మెచ్చుగుపేరు
త్పాదించె నాకు నచ్యుతుఁ, డాదరమున నర్థవేదు లభినందింపన్. 26

చ. పిదప వరాహదేహమునఁ జేర్చిన [3]పంట నొకంట నన్ను ని
య్యుదధిజలంబులో మునిఁగియుండఁగ నెత్తెఁ ద్రివిక్రమాత్ముఁడై
పదమున నా కలంతయును బ్రాభవమొప్పఁగ విక్రమించె న
భ్యుదయవిధాయి నాయెడఁ బ్రభుండు ముకుందుఁడు సర్వకాలమున్. 27

తే. శంఖకౌమోదకీచక్రచారుహస్తు, నతవిధేయు [4]మన్నాథు ననాథనాథు
విష్ణుఁ బ్రభవిష్ణు జగదేకవిభునిఁ జెంది,యున్నదాన దిక్కూరయ నాకొరుఁడుగలఁడె.

క. గురుఁ డగ్ని సువర్ణమునకు, గురుఁ డర్కుఁడు తేజములకు గురుఁడెల్ల నిశా
కరుఁ డఖిలతారకములకు, గురుఁ డెల్ల విధంబులను ముకుందుఁడు నాకున్. 29

క. సకలచరాచరభేద, ప్రకటిత యగుసృష్టి యేను [5]భరియించుప్రతి
ష్ఠకుఁ గతము వాసుదేవుం, డొకరుఁడె యాధారశక్తి నొసఁగుటఁ గాదే. 30

వ. జామదగ్న్యుఁడు సర్వక్షత్రంబును నిశ్శేషంబుగా వధియించి రుధిరమాంసదుర్గంధ
దూషితయుఁ బరమవికీర్ణకేశయునై రజస్వలయుంబోలె నున్న నన్నుం గశ్య
పునకు నధ్వరదక్షిణగా నొసంగిన నమ్మహాత్ము నాశ్రయించి. 31

తే. పతులు వొలియుట విధవనై పాడువాఱి, యున్నదాన నే నేమిటి నోర్వ నింక
నోపు దీవు నన్నరయంగ నోపు భర్త, నిమ్ము కరుణింపవే సన్మునీంద్ర యనిన. 32

క. మునినాథుఁ డట్ల కాకని, మనువున కిచ్చె నను నధికమహిమాన్వితుఁ డా
జనపతియు నాత్మవంశ్యులఁ, బనిచెం బరిపాటితోడఁ బరిపాలింపన్. 33

వ. మహాకులీనులు [6]ధీరులు మునిజనసమ్మతాచారులు శూరులు నైన యాజగదేక
పతులచేత ననుభూతనైతి వారు [7]నాకుఁగా బ్రతికి నాయంద కాల[8]వశత నొందిరి
మీ రెఱుంగనిపని లే దిప్పుడు రాజకులంబు కొలఁదికి మిగిలి నాకు భరియింపం
గొలఁది గాకున్నది భారవహనక్లేశంబునం గృశియించి యున్నదాన నొక్కింత నా
మోపు వెలితిచేసిన బ్రతుకుదు నిర్వ్యథం బివ్విష్ణుదేవుండు దలకొనియె నేని
నిర్వహించు నితం డూరకయున్న నది మదీయభాగ్యం బేమిసేయవచ్చు నిచ్చటి
పెద్ద లీదుష్కరంపుఁగార్యం బనివార్యంబుగా సంఘటింపం బ్రయత్నంబు సేయ

1. దొరుగుచు. 2. బొదవు. 3. కోరనొకంట. 4. నిమన్నాథు నాదిదేవు. 5. భారావృత నిష్ఠకు. 6. గథికులు; సుదీర్ఘులు. 7. నాకకా. 8. వశంబు,

వలయు ననిన భూదేవివాక్యంబులకుఁ దత్సభాసదు లందఱుఁ దమలో విచా
రించి నిశ్చయించి విరించి కి ట్లనిరి. 34

క. ఈదేవి యిట్లు దుఃఖిత, యై దూఱఁగ నూరకుండ నగునే [1]మన కీ
వాదిభవుండవు భువన, ప్రాదుర్భావంబు నీకుఁ బని యట్లగుటన్. 35

సీ. వాసుదేవుఁడు మహేశ్వరుఁడు విశాఖుఁడు వాసవుం డంబుధీశ్వరుఁడు యముఁడు
ధనదుండుచంద్రుండుతపనుండుపవమానుఁ డనలుండుసురమంత్రియసురగురుఁడు
విశ్వులు రుద్రు లశ్వినులు సాధ్యులు యక్షగంధర్వరాక్షసగరుడభుజగ
కిన్నరప్రముఖులు గిరిసరిజ్జలధులు ననఁ జేరుకొన్న వీరంతవట్టు [లందు
తే. వారుఁదమతమయంశముల్ వసుధమీఁద, [2]నతులభూసురక్షత్రియాన్వయము
యోనిజులు నయోనిజులు గానుద్భవింపఁ, జేసి భారావతరణంబు సేయవలయు.

క. నావుడు మేలగు నిట్టులు, గావించుట లెస్స యని తగం బలికి జగ
ద్భావనుఁడు పద్మభవుఁడు సు, రావళితో మఱియు నిట్టు లనియెం బ్రీతిన్. 37

బ్రహ్మనిదేశంబున సముద్రుండు శంతనుండై పుట్టిన ప్రకారము

క. విను మేను తొల్లి సాయం, తనసమయమునందు వనధితటమునఁ బ్రజ్ఞా
ఘనుఁ డగుకశ్యపమునితో, ననుపమతత్త్వార్థగోష్ఠి నాసక్తుఁడనై. 38

సీ. ఉన్నంతఁ జంద్రోదయోద్దామదర్పుఁడై యాసరిద్విభుఁడు గంగాసమాగ
మంబునఁ బొంగారి యంబరచుంబిచంచద్వీచితతితోడ సరభసముగ
నేతెంచి మాయున్నయెడ నిండఁ దొట్టియంతటఁ బోక మమ్మును దడుపుటయును
నేను నవ్వుచుఁ దగునే యిట్లు శాంతుఁడ వగు మని పలికిన నాక్షణంబ
తే. శాంతుఁడై తనుత్వము నొందిచారుఫేన, వస్త్రుఁడును నూత్నకంకణోజ్జ్వలతరంగ
భుజుఁడు ముక్తామణిస్తోమభూషితుండు,నగుచు రాజన్య[3]వలెను నొంపారనిలిచె.

వ. అవ్విధం బాలోకించి యేను భావియగు దేవకార్యంబు వీక్షించుటం జేసియతనితోడ.

క. రాజోచితజృంభణమున, రాజాకృతితోడ సింధురాజ కడఁగి యీ
రాజసము నీవు సేసితి, రాజై యటుగాన యుర్విఁ బ్రభవింపఁ దగున్. 41

వ. శాంతుండ వగు మని యేను పలికినం దనుత్వంబు నొందితివి గావున శంతనుం డనం
బరగెద వీగంగయు నిప్పు డెట్లట్ల నీకు భార్య యయ్యెడు ననినం దలంకి సము
ద్రుండు గంగాసమేతంబుగా సాకారుండై నాకుం బ్రణామంబు సేసి. 42

ఉ. పర్వపుఁగాలముల్ జలదపఙ్క్తులచేఁ బవనంబు రేఁగి యం
తర్వలనంబు సేఁతయు సుధాకరదర్శనము న్మదూర్మిలం
బర్వఁగఁ జేసె నాకు నిది పన్నుగ నైజము గాని యేమియుం
గర్వము గాదు శాప మొసఁగం దగునే జగదీశ దీనికిన్. 43

1. మునకుఁ ఆది. 2. నఖిలభూమిసురక్షత్రియాన్వయముల. 3. కరణి.

వ. ప్రసన్నుండ వగు మునిన నే నతనిం జూచి లోకహితార్థంబుగా నూహించి చేసిన
కార్యం బపోహంబు నొంద నేర దీవు పరమపవిత్రం బగుభరతవంశంబున జని
యించి యీజాహ్నవియంద వసిష్ఠశాపదగ్ధులై వచ్చినవసువుల నుత్పాదించి
మఱియు సత్యవతి యనుపుణ్యవతియందు వంశకరు లగుకొడుకుల నిరువురం
గని క్రమ్మఱ నిజప్రకృతిం బొందఁగలవాఁడ వని విషాదంబు మాన్చితి నట్టిశంత
నునకుం బుత్త్రుం డైనవిచిత్రవీర్యునకు ధృతరాష్ట్రపాండుభూపతు లుద్భవించె
దరు వారిలోన. 44

తే. పెద్దవానికి నూర్వురుఁ బిన్నవాని, కేవురును బుట్టుదురు సుతు లిద్ధతేజు
లట్టి యిరుదెఱఁగులకు రాజ్యాభిలాష,కలితమై పేర్చునొకమహాకలహ మపుడు.

క. ఘోరయుగాంతాకృతి యగు, నారణమున నుర్విఁ గలజనాధిపు లెల్లన్
వారికిఁ దోడై వచ్చి మ,హారోషత మ్రగ్గి పోదు రన్యోన్యహతిన్. 46

ఉ. పీనుఁగుపెంటలై యొకటి [1]పేరును నెందును లేక యుండున
ట్లేనుఁగులున్ హయంబులు సమిద్ధజనావళియుం బడంగ ని
ర్మానుషరాష్ట్రదుర్గనగరప్రజయై తనభారమంతయున్
మాని సుఖించు నివ్వసుధ మానుఁ దృతీయయుగంబు నంతటన్. 47

వ. కావునం గలహశీలుం డగుకలియంశంబు ధృతరాష్ట్రకళత్త్రంబునందును సర్వప్రేర
కుం డైనకృతాంతునంశంబువాఁడు పాండురాజపత్నియందును జనించుఁ దక్కిన
వారియంశంబులు నుచితస్థానంబులం బ్రభవించు నని పలికినం బరమేష్ఠిపనుపు
నకు సర్వదివిజసమాజంబును నభినందించి యి ట్లున్న సమయంబున. 48

నారదుండు విష్ణునితోఁ గాలనేమి కంసుండై పుట్టినతెఱం గెఱింగించుట

శా. త్రైలోక్యాతిథియై విశృంఖలవిచిత్రప్రౌఢి నెల్లప్పుడుం
గేళిం గ్రుమ్మరుయోగసిద్ధుఁ డఖిలక్షేమంకరప్రజ్ఞుఁడు
న్మీలన్మూర్తి వికాసనిర్జితశరన్మేఘుం డమోఘార్ఘ్యవా
గ్జాలుం డబ్జజసూతి యైనముని వేడ్కన్ వచ్చె నచ్చోటికిన్. 49

క. వచ్చి సభయెల్లఁ దనదెస, మెచ్చి కనుంగొనఁగ హరిసమీపంబునఁ బెం
పచ్చుగ నాసీనుండై, యిచ్చ యెఱిఁగి వినయసముపహితవైదగ్ధిన్. 50

సీ. మందారతరుపుష్పమంజరీమండితమస్తకన్యై యొప్పుమహితవీణ
ప్రసరించి త్రిస్థానబంధురస్థితిభేదములతోడ షడ్జంబు మొదలుగాఁగ
సప్తస్వరంబులు సారణావధి నభివ్యక్తమూర్ఛనలతో నతిశయిల్ల
వాయించి [2]మధుర దివ్యధ్వని మెఱయఁ జిత్రప్రబంధోజ్జ్వలతానరచనఁ

తే. బూర్వభువనలక్షణము లాభోగములుగ, నద్భుతావతారంబు లింపారఁ బాడి
యఖిలలోకశరణ్యు దేవాదిదేవు, విష్ణు నలరించె సభ్యులు వేడ్క నలర. 51

1. పేరునకైనను. 2. కొలిచి.

వ. తదనంతరంబ భక్తిప్రియపూర్వకంబుగా నద్దేవముని యద్దేవునకుం బ్రాంజలియై యిట్లనియె. 52

క. మతిమంతుల కాద్యుఁడవు పూ, ర్జితశక్తిసమన్వితులకు శ్రేష్ఠుఁడవు మహా
ధృతియుతులకుఁ బ్రవరుఁడవ, చ్యుత నీయవి గావె సృష్టియును యోగంబున్.

వ. కావున నిప్పుడు సకలక్షత్త్రియోపసంహరణార్థంబు దివిజు లిందఱుం గావింపం బూనినయంశావతారవ్యవసాయంబు భవత్పరిగ్రహంబు లేకున్న నింతయు నిష్ఫలం బది యె ట్లనిన. 54

మ. ధరపై నీవు నిజాంశ మొక్కటి సముత్పాదించి దేవాంశజో
త్కరముం బాలనసేయఁ జెర్మి యొసఁగంగా వార లేపారి నీ
పరమోత్సాహముచే సనాథు లయి తీర్పం జాలి యుండుం గ్రియా
భర మెల్లం బెఱనాఁడు గల్గునె తలంపం బ్రాఢి యే వ్వారికిన్. 55

వ. అది యట్లుండె నీపార్థివక్షయకరణం బొక్కటియ కాదు దేవాంశజులకు నసాధ్యం బైనకార్యం[1]బు మఱియు నొక్కటి గల దదియ తలంచి కాదే యేను సత్వరుండనై దేవరం దలఁపింప వచ్చితి నవ్విధంబు విన్నవించెద నవధరింపుము. 56

తే. తారకామయం బను పేరిదారుణంపుఁ, బోర నీపరాక్రమమునఁ బొలిసినట్టి
యసురలిప్పుడు మర్త్యంబునందుఁ బుట్టి, వాలి క్రతుహంతలై యున్నవారు దేవ.

సీ. రఘురాముకడిమిచే రావణుం డనిలోన మడిసినపిమ్మటఁ గడిఁదివీరుఁ
డమ్మహాసురునిమేనల్లుఁడు లవణుండు మధుదైత్యతనయుఁ డున్మార్గబలుఁడు
యమునాతటంబు ఘోరారణ్యముననుండి బాధసేయంగఁ దపస్వు లెఱిఁగి
యెఱిఁగించుటయు ద్రిదశేంద్రవంద్యుఁడు దనయనుజు శత్రుఘ్నునిఁ బనిచె నతఁడు

తే. నరిగి శత్రునిఁ దెగటార్చి యడవి యెల్ల, బయలుగాఁ జేసి యధికసంపన్నుఁ డగుట
[2]నొక్కనగరు నిర్మించె ననూనవిభవ, సారసంపన్న బహుజనోచ్ఛ్రయము లలర. 58

వ. అదియును మధువనంబునందు నిర్మిత యగుటం జేసి మధుర యను పేరం బ్రసిద్ధయై సమృద్ధజనపదసమన్వితయుఁ బ్రకటోద్యానతటాకగోపురవిలసితయుఁ బ్రశస్తబహుభోగభూమియునై నాఁటంగోలె నెన్నండును శూన్యంబుగాక నృపపరంపరాపరిపాలనంబునం బెంపుమిగిలె నిప్పు డప్పురంబున. 59

తే. కంసుఁ [3]డను పేరితో నాఁటి కాలనేమి, భోజవంశోద్భవుం డగుభూవరుండు
నుగ్రసేనునకు జనించి యున్నవాఁడు, పూర్వదుర్వాసనాపరిస్ఫూర్తితోడ. 60

శా. రాజై యుండియు నెందు రాజగుణముల్ రాజిల్లు టొల్లండు స
త్పూజాయోగ్యత గల్గుబంధుతతికిం బొందీఁడు ఘోరాజులక్
రాజశ్రేణికి నెందు నోర్వ్వభరమై భ్రాజిష్ణుతం గ్రాలు త
త్తేజం బాసురమై తనర్చుటకు నుద్వేగించెఁ ద్రైలోక్యమున్. 61

1. బదియె. 2. నగర మొక్కటి నిర్మించె నగరవిభవ. 3. డనఁ బను పేరితోఁ గాల.

క. అతఁడు తనతండ్రిఁ జెఱనిడి, యతులితసామ్రాజ్యలక్ష్మి యంతయుఁ గొని యు
ద్ధతభటవివిధాసురసే, వితుఁడై యున్నాఁడు నీచవృత్తిని నింకన్. 62

వ. మఱియు హయగ్రీవుండు హయరూపధరుం డైనకేశియై జనియించె బలిపు
త్రుం డగునరిష్టుండు వృషభాకృతి యగునరిష్టుం డై ప్రభవించె ఖరుండు ఖరకా
యుం డగుధేనుకుం డై పుట్టె లంబుండు ప్రలంబుం డై పొడమె [1]నిశుంభుండు
కువలయాపీడం బనుకుంభి యై కలిగె వరాహకిశోరులు చాణూరముష్టికు లను
మల్లు లై యుద్భవిల్లిరి వీరెల్లనుఁ గాలనేమిసహచరులు కంసభృత్యు లై కాళిందీపరి
సరంబున బృందావనంబున భాండీరకవటప్రాంతంబునఁ దాలగహనంబున మధు
రాపురంబునం జరింతురు మఱియుండును దారుండు ననుదానవులు ప్రాగ్జ్యో
తిషంబున మురాసురునినందను లై నరకాసురునకు సహాయంబు నొనర్చెద రిట్లు
గూడినయాదురాత్ములకు భవదీయగుణకథనంబులందు విద్వేషంబును భవత్ప్రి
భావంబుల దెస నసూయయు నీవారైనవారలకుఁ బీడనం బొనర్చుటయు నైసర్గికం
బు లై యుండు. 63

క. కావున నీ వవతార, శ్రీ వెలయఁగ మర్త్యమున వసించి యఖిలదై
త్యావళిఁ ద్రుంపుము ధాత్రీ, దేవీభర ముడిపి నిలుపు దేవాంశజులన్. 64

సీ. అనుటయు దేవుఁ డిట్లను నీవు చెప్పినయీదుష్టతతి జన్మహేతువులును
వీరలు చేయుదుర్విగ్రహంబులు లెస్సగా నెఱుంగుదు వీరుగాక మఱియు
నధికరౌద్రులు గాలయవనజరాసంధశిశుపాలకౌశికచిత్రసేను
లాదిగాఁ జెఱుతురు మేదిని నిండఁ బొరిగొనువాఁడ నబ్బరతకులము

తే. పొరితంబును ఘటియించి భూమిదేవిఁ, బ్రీతఁ గావించుపనియు నాచేతి దింక
నొకటి గలదు నాకెయ్యెడ నుద్భవింపఁ, దగినయెడ గల్గునో యది దడవవలయు.

వ. అనిపలికి లోకపితామహుం జూచి. 66

క. భూతములభవాభవముల, కీతఁ డధిష్ఠాత గాన యితఁ డెమ్మెయి సం
భూతికి ననుఁ బనిచెఁ బరమ, హేతువు దా నెఱిఁగి యదియ యేఁగైకొందున్.

వ. అనినం బద్మగర్భుం డాభువనగర్భున కిట్లనియె. 68

బ్రహ్మదేవుఁడు విష్ణునితోఁ గశ్యపుండు వసుదేవుం డై జనియించిన తెఱంగు సెప్పుట

సీ. విను తొల్లి కశ్యపమునివరుఁ డబ్ధీంద్రుయజ్ఞధేనువులఁ బెక్కడఁచికొనిన
నతఁ డేఁగుదెంచి [2]నన్నానమ్రుఁడై కని యవ్విధం బెఱిఁగించి యార్తితోడ
జగదీశ నాసొమ్ము మగుడ నిచ్చెద నన్ను ననుమతింపర యమ్మహాత్ముభార్య
లదితియు సురభియు నధ్వరంబులఁ గామదోహిను లవి నాకుఁ దోయనిధుల

తే. నన్నిటను దమతేజంబు లాత్మరక్ష, సేయఁ జరియించు నాతపస్సిద్ధుఁ డొకఁడ
తక్క నొరుచేతఁ జిక్కవు దాన వలచి, నట్లయామొదవులపాడి యనుభవించె. 69

1. రిష్టుండు. 2. నా కానతుఁడై.

వ. ఇంకనైనను విడువం దగదె యది యట్లుండె. 70

ఉ. ఎంతటివారినైన నొకయించుక ధర్మువు దప్పిరేని శా
సింతురు గాదె సద్విభులు చిత్తమునం దిడిచూడు మంతవా
రింతకుఁ జొచ్చిరేని తెఱఁ[1]గెయ్యది యెక్కడ లోకసేతు వ
త్యంతముపుణ్యమింతయును నారసి చేయుట నీకు నీశ్వరా. 71

క. నా విని కశ్యపముని దెస, నావిర్భూతమయి వేర్చె నస్మన్మతిఁ గో
పావేశము భావి యయిన, దేవహితంబును దలంచితిం దెల్లముగాన్. 72

వ. అవి రెండునుం గారణంబులుగా నపుడు వరుణుం జూచి. 73

క. ఏయాత్మతోడ గోవుల, నాయనహారియించె నట్టియాత్మ య కొని సు
శ్రీయుతుఁ డుర్వీస్థలి న, త్యాయతమతి గోపవర్యుఁడై జనియించున్. 74

తే. అతనిభార్య లిద్దఱుఁ దోన యరుగువారు, తప్ప దీతప్పునకుఁ దగుదండ మేను
నిశ్చయించితి [2]నని నప్పశ్చిమాంధి, పతియుఁ గ్రమ్మఱఁ జనియె గోవితతిఁ బడసి.

వ. ఇట్లు నాచేత శప్తుండైన కశ్యపమునీంద్రుండు వసుదేవుండన నుద్భవించి కంసు గోవులకు నధికారి యయ్యె నతనిపత్నులు దేవకియు రోహిణియునై పుట్టిరయ్యి ద్దఱువనితలయందును నీవు నీతేజంబు రెండంశంబులుగా విభాగించి యవతారం బొనర్చి యదువంశంబు [3]బ్రశంస నొందింపు మవ్వరుణుగోవులుఁ దారై పొడమినగోవ్రజంబు లనేకంబులం బరిపాలించుచు నాత్మీయబాల్యంబు ప్రకట కేళిలోలత్వంబు నొందింపంగలవాఁడవు. 76

శా. నీలస్నిగ్ధవిలోలకుంతలము లున్నిద్రోరుబర్హిస్ఫుర
చ్చూళంబుల్ వనమాలికాలలితవక్షోభాగముం గాంతిమ
చ్చేలాందోళనచారుకక్షమును నై శ్రీనాథ నీబాలగో
పాలాకారము చింత్య మయ్యెడు భువిన్ భవ్యాత్మకశ్రేణికిన్. 77

వ. అని యిట్లు నీరజాసనుండు నిరూపించినకార్యంబునం బ్రమోదంబు నొంది గోవిందుం డందఱ వీడ్కొలిపి నిజస్థానం బగుదుగ్ధాబ్ధియుత్తరంబునకుం జనియెం దదనంతరంబ. 78

నారదుఁడు కంసునితో విష్ణుమూర్తి కృష్ణుఁడయి పుట్టఁగలవిధం బెఱింగించుట

క. నారదుఁడు మథుర కరిగి యు, దారుం డగు నుగ్రసేనతనయునిసదన
ద్వారమున నిలిచి తత్ప్రీతి, హారులు దోడుకొనిపోవ నటఁ బోవుటయున్. 79

ఆ. ఎదురువచ్చి కంసుఁ డెంతయు నమ్రుఁడై, యుజ్జ్వలాసనమున నునిచి వరుస
నర్ఘ్యపాద్యపూర్వ మగుపూజ యొనరించి, ముదితుఁ జేయుటయునుమునివరుండు.

వ. అతనివదనంబునం జూడ్కి నిలిపి తదీయులు విన నిట్లనియె. 81

1. గెక్కడి దెయ్యది. 2. ప్రీతుఁడై పశ్చి. 3. బహుపడ జన్మంబు.

మ. విను భాగీరథి లోనుగా ననఘ యుర్విం గల్గు తీర్థంబు లె
ల్లను నే నాడుచు దేవభూములకు నుల్లాసంబుతో నేఁగి సొం
పొనరన్ సూర్యసఖంబునాఁ బరగు మేరూత్తుంగశృంగంబుపైఁ
గనుఁగొంటిం బరమేష్ఠిఁ దొట్టి సురసంఘం బేకతం బుండఁగన్. 82

క. ఇట్టిపరస్పరమంత్రం, బెట్టిదొ యని యచట [1]నిలువ నేమని చెప్పం
బెట్టిద మగునినుఁ జంపుట, కిట్టల మగు వెరవు వెదకు దేర్పడ వింటిన్. 83

వ. మీ పెదతండ్రి కూఁతు రైనదేవకీదేవి కయ్యెడుగర్భంబులో నెనిమిది యగు
చూలు నీకు మృత్యుహేతువు గాఁగలయది నిజం బిట్లు జనియించుపురుషుండు.

తే. దేవతల కెల్ల శరణంబు దేవపూజ్యుఁ, డఖిలమునకు నాధార మనంతకీర్తి
యాత్మభవుఁడు సమస్తలోకాత్ముఁ డాతఁ, డెవ్వఁడో చెప్ప నొయ్యన నెఱుఁగ దీవు.

క. నీయోపినగతిఁ బ్రాణా, పాయప్రతివిధు లొనర్పు మర్థ మఖిలమున్
జేయుము పాత్రత్యాగం, బాయతభోగములు సలుపు మకలంకుఁడవై. 86

వ. ఇది యనంతరకర్తవ్యంబు నీమీఁది నెయ్యంబున నింతయు నెఱింగింప వచ్చితిం
బోయెద నని వీడ్కొని యమ్మహాముని నిజేచ్ఛం జనియెఁ గంసుండు నిజభృత్య
జనంబుల దెసఁ జూచి వెలుచ నవ్వి. 87

మ. చతురుం డంచు నిలింపసంయమి దెసన్ సస్నేహ[2]మైయుండు మా
మతి మున్నెప్పుడుఁ గూడఁ డయ్యె నకటా మాబోఁటి సత్త్వాఢ్యులం
దతిహాస్యంబుగ నిట్లు వల్కఁదగునే యజ్ఞాసనుం దొట్టి యే
గతి నేవేల్పుల నేను గైకొనమి నిక్కం బాత్మఁ గానం డొకో. 88

తే. మేలుకంటి నిద్రించితి మెలఁగుచుంటి, నోడ లెఱుంగకుండితి నెట్టు లున్ననైనఁ
గదిసి నాకుఁ గీడొనరింపఁగలుగువాని, నెఱుఁగ నిమ్మూఁడుజగముల నింతనిజము.

చ. కినిసితినేని [3]నిద్ధరణిఁ గీడ్వడఁ ద్రొక్కుదు [4]నంఘ్రులన్ దివం
బును దిశలుం బగుల్తు దృఢముష్టిహతిం బటుహుంకృతిన్ హుతా
శనపవనార్కశీతకరసంచరణంబులు నిల్వరింతు నా
పెనుపు గలంగునే గిరులు ఛేదిలినన్ జలరాసు లింకినన్. 90

వ. అదియట్లుండె మఱియు నొకటి సెప్పెద. 91

చ. కలపనగంప యీతపసి కాలును నోరును బాఁగుగాన కె
వ్వలనఁ బరిభ్రమించుచు నపాయపుఁబ్రేలరిమాట లాడి ధీ
రుల మదికైన నూరక విరోధ మొనర్చుచునుండు రాజులం
బిలుచన రేఁచి తెచ్చి తలపెట్టు వినోదపుఁదీఁటవోవఁగాన్. 92

వ. అది యట్టిద యైననే మిప్పుడు మనయరిష్టకేశిప్రలంబధేనుకపూతనాకాళీయాహి
ప్రభృతులకుం జెప్పునది నారదుండు యదుకులంబువలన మన కపాయంబు

1. నిలిచితే. 2. మైయుండ మా. 3. యిద్ధరణి. 4. సంధ్యలున్.

గలదని చెప్పెం గావున నెల్లయెడల నస్మత్పక్షదూషకుల వెదకి ప్రహరింపవలయు
గర్భస్థులగతియు నరసి యుండుట లెస్స మీరును విగతఖేదులరై యభి
మతభోగంబుల ననురాగంబు నొందుండు నన్నుం జెందినవారికి నేవెఱపులు
నెక్కడివి యని పలికి యభ్యంతర[1]భవనంబున కరిగి యాప్తజనంబులం బిలిచి
యేకాంతంబున. 93

సీ. వినుఁడు నేఁడాదిగా మనదేవకీదేవి కుచితంపుఁగాపుగా నువిదపిండు
నునిచి యవ్వసుదేవుఁ డుండెడువిధమును నరయుచు నయ్యంతి యంటకుండ
[2]నాడెడువరుసలు నాధానసమయంబు మొదలుగా గర్భంబుమోచునెలలు
నెఱిఁగి ప్రసూతియయ్యెడుకాలమును నాకు నెఱిఁగించునదిభర్తృహితము గోరు

తే. వారు రేయును బగలును వంచనయును, నలసతయు లేక యిప్పని యాచరింపుఁ
డిట్టుసేఁతకు గారణం బిట్టి దగుట, దెలియకుండంగవలయు నెవ్వలన నొరుఁడు.

తే. మంత్రముల నౌషధముల నమానుషంపుఁ
జందముల నోపి యుద్యోగ మెందుఁ జేయు
నట్టివారికి ననుకూలమై ఫలంబు
నెఱపుఁ జూడుఁడు దైవంబు నిక్క మింత. 95

వ. అని యిట్లు కంసుండు దేవకీగర్భధ్వంసంబునందు నిశ్చింతుండై విచారవిహ్వాలం
బగుహృదయంబుతో నుండె నట బ్రహ్మసూనుండు విష్ణుకడకుం జని. 96

క. తానుగ్రసేనుసూనుని, మానసము గలంచినట్టిమతమును నతఁడుం
బూని యొనరింపఁ జూచిన, యానీచక్రియయుఁ జెప్పె నవ్విభుతోడన్. 97

క. చెప్పి తనయిచ్చ నరిగిన, నప్పరమేశ్వరుఁడు గర్భహాననవిధంబుల్
దప్పించి తనకు జననం, బొప్పగ సిద్ధించుచంద మూహించునెడన్. 98

విష్ణుఁడు యోగమాయను యశోదకుఁ గూఁతురై పుట్ట నియమించుట

వ. స్వర్గలోకంబునందును మర్త్యభువనంబునందును గలవెరవు లన్నియు వెదకి
యద్దేవుచిత్తం బాపాతాళంబును నన్వేషించిన నచ్చటం దొల్లి కాలనేమిపుత్త్రులు
షడ్గర్భు లనువారు వారిజాసను నుద్దేశించి దేవాది [3]చతుర్విధభూతంబులవలనం
జావులేకుండం బడయుటకుం దపంబుసేయం దొడంగిన నలిగి హిరణ్యకశిపుండు
కులశ్రేష్ఠుండనైన నన్నుఁ బరిత్యజించి యొరునియాఁగియ యాసపడితిరి గావున
మీకుం బేరువెట్టి పెనిచినతండ్రిచేతన చావంగలవా రని యధోగతులం జేయు
టయు సలిలమగ్నులై యుండ నవ్విధం బెఱింగి విహంగమగమనుండు. 99

చ. చనఁ దనయోగనిద్ర సురశత్త్రులయాత్మలఁ జెందఁ బంచ న
త్యనుపమకాలరూప యగునాయమ కిట్లను నీవు వేగ నా

1. మందిరంబున. 2. లాడెడు, నాడెడుతపనలు; లాడెడునదనులు; హదనులు. 3. చతుర్భూ
తంబుల.

పను బొనరించితేని నవపద్మనిభానన మెచ్చి యిచ్చెదన్
మునివిబుధేంద్రవిస్మయసముద్భవకారిణి యైనయున్నతిన్. 100

వ. అది యెయ్యది యనిన. 101

సీ. అతివ యీషడ్గర్భు లనుదానవులఁ గ్రమంబునఁ గొనిపోయి సంపూర్ణపుణ్య
యగు దేవకీదేవియందు గర్భములుగా నావహింపఁగఁ గంసుఁ డదయహృదయుఁ
డందఱం బుట్టినయప్పుడ చంప నేడవుచూలు నాయంశ మవ్వారాంగి
యుదరంబు నెలకొన్న నొయ్యన నేడవునెల రోహిణీగర్భ[1]మెలయఁ జేయు
తే. మదియ నాకగ్రజుం డయి యవతరించు, గర్భసంకర్షణమున సంకర్షణుఁడనఁ
గంసభయమున నింతికి గర్భపాత, మయ్యె ననుజనవాదంబు నపుడు గలుగు.

వ. తదనంతరంబ యష్టమగర్భంబై వసుదేవుదేవియుదరంబున నేను నిలిచెద నందనామధేయుం డగుకంసగోపతిభామిని యైనయశోదకడుపున నీదగుతేజంబు నెలవుకొన నిద్దఱమును సమకాలంబ యష్టమ్యవసానంబున నవమీముఖంబున నర్ధరాత్రసమయంబునందు జనియింతము మనకుం బరస్పరవ్యత్యాసంబు సంభవించినం గంసుం డెఱుంగమిం జేసి నిన్ను శిలాతలంబున వ్రేయం బూన్చిన నీవు వంచించి గగనంబునకు నెగసి మత్ప్రసాదంబున మహానుభావ వయ్యెద వవ్విశేషంబునం జేసి. 103

సీ. నామేనితోఁ దుల్యమై మేను నవమేఘకాంతి నొప్పార సంకర్షణునకు
నెన యైనవదనపూర్ణేందుండు శోభిల్ల నెనిమిది బాహువు లెసఁగి శార్ఙ్గ
చక్రగదాఖడ్గజలరుహామధుపాత్రముసలశూలముల నుల్లసితములుగ
నుజ్జ్వలహారకేయూరాదిదివ్యభూషణగంధమాల్యవిస్తారలీల
తే. నీలకౌశేయవసనవై నిఖిలసిద్ధ, గణము పూజింప దివి కేఁగఁగలవు నిన్ను
నెదురువచ్చి తోడ్కొనిపోయి యింద్రుఁ డెలమి, నాదిశక్తిగ నభిషేకమాచరించు.

వ. నీవు నాకు నక్కౌశికునకుం జెలియలవై [2]కౌశికి యనుపేరం బ్రసిద్ధివహించి వింధ్యాచలంబు నివాసంబుగా నుండి శుంభనిశుంభులను దైత్యుల వధియించి లోకహితం బొనర్చెదవు శ్రీయు ధృతియుఁ గాంతియు హ్రీయు విద్యయు సన్నతియు మతియు సంధ్యయు రాత్రియుఁ బ్రభయుఁ గాంతియు నిద్రయుఁ గాలరాత్రియు ననునామంబులు నీకు వాచకంబులుగా మహామునులుం గీర్తింతు రార్తులై కొలుచువారికి దారిద్ర్యబంధనవధప్రముఖంబు లగుగురుదుఃఖంబు లపనయించి యాయురారోగ్యధనధాన్యపశుపుత్రభృత్యాదికంబు లగుకల్యాణంబులు గరుణింపు మేనును గంసధ్వంసంబు గోరి యతనిగోవులం గాచుట వినోదంబుగాఁ గొంతకాలంబు నడపెద నని యానతిచ్చిన నద్దేవి యక్కార్యంబున కియ్యకొనియె నచ్యుతుండు నచ్చోటన యంతర్హితుం డయ్యె నంత నిక్కడ.

1. మొలయు. 2. కౌశిక.

తే. యోగనిద్రాప్రభావసంయోజననమున, నొలయుపద్గర్భులనుగర్భములుగఁదాల్చి
ధీరతమ యగువసుదేవుదేవి దనకుఁ, [1]దివురుదేహదుఃఖం బెల్ల నవధిఁ బోవ. 106

చ. అరసి ప్రసూతికాలమునయప్పుడు దత్తు లెఱింగి చెప్పఁగాఁ
గరుణ యొకింత లేక యెఱగందుల దేవకిగన్నయార్భకం
బరుషవిశాల ఘోరశిలపైఁ గడకాళులు వట్టి వ్రేసి యా
సురముగఁ జంపెఁ గంసుఁ డురుశోణితము ల్చెదరంగఁ జెచ్చెరన్. 107

వ. సప్తమగర్భంబు సప్తమం బగుమాసంబున విష్ణునియోగనిద్రచేత సంకర్షించుకొని పోవంబడి గోకులస్థిత యైనరోహిణియుదరంబు నొందె నివ్విధంబున గర్భశోభనంబు సంప్రాప్తంబై. 108

రోహిణీదేవిగర్భంబుననుండి బలరాముం డవతారంబునొందుట

క. నెలలన్నియు నిండఁగ న, న్నెలఁతకు జనియించె నిండునెల పున్నమకున్
నెలకొని యుదయించుపగిది, నెలమిఁగొడుకు సకలకువలయేచ్ఛాకరుఁడై. 109

వ. ఇట్లు పూర్వవిహితనామధేయుం డగుసంకర్షణుజన్మానంతరంబ. 110

క. దేవకియష్టమగర్భము, దేవోత్తముఁ డైనవిష్ణుదేవునియంశం
బావిష్కృత మయ్యె నఖిల, దేవహితార్థంబు దీప్తదివ్యవిభూతిన్. 111

క. పదునాలుగుజగములు దన, యుదరంబున నునిచికొన్నయుదితమహిము నే
ర్పొదవంగఁదాల్చె గృశమగు, నుదరంబున నువిద భాగ్యయోగముపేర్మిన్. 112

సీ. పొక్కిట నెత్తమ్మి పొలుచునియ్యమపట్టి కనువిధంబునఁ దనరారె నాభి
హరినీలవర్ణుఁ డీహరిణాక్షిసుతుఁ డనుచాడ్పున నలుపెక్కెఁ జన్నుమొనలు
ధవళాబ్జనిభము లీతరుణిపుత్త్రునికన్ను లనులీలఁ గడుఁ దెలుపారెఁ జూడ్కు
లధికనిద్రాళుఁ డీయబల[2]తనూజుఁ డన్పాతిఁ జెయ్వుల జడభావ మొందెఁ

ఆ. దనువు వెలరువారెఁ దగిలెఁగోర్కులుకొను, వొదలె వళులు విరిసెనొదవెఁ జెమట
లినసమానగర్భజనితశ్రమసమీర, ణమ్ము లమరె వికచ నలిన ముఖికి. 113

క. ఏదివసం బాదిగ ని, ట్లాదేవకి దాల్చె గర్భ మదియ మొదలుగా
మోదమున నందపత్ని య, శోదాదేవియును లీలఁ జూలు ధరించెన్. 114

వ. [3]అంత నిక్కడ దశమమాసంబునందు. 115

దేవకీదేవిగర్భంబుననుండి శ్రీకృష్ణుం డవతరించుట

మ. మహితశ్రావణమేచకాష్టమి నిశామధ్యంబునం బ్రస్ఫుర
ద్గ్రహముల్ స్వోచ్చగృహంబులం ద[4]యిదు విభ్రాజిల్లఁ [5]బుత్త్రుఁగా యదూ
ద్వహుఁ బుణ్యాంగన గాంచె విశ్వజగదాధారోదయుఁగా ధర్మని
ర్వహణారంభధురీణు నిత్యవిభుతావర్ధిష్ణునిం గృష్ణునిన్. 116

1. దప్పులు. 2. సూనుండన భావచెయ్వుల. 3. తదనతరంబ. 4. కదు. 5. గానయ్యదూ

వ. ఆదేవుదివ్యావతారంబున సకలచరాచరంబులుం బ్రమోదభరంబు నొందె మంద
సమీరుండు సమీరితసౌరభసుఖస్పర్శుండై చరించెఁ దాపసాగ్నిహోత్రంబులు
ప్రదక్షిణజ్వాలాజాలంబులై వర్తిల్లె సాగరంబులు సమ్మదసంభ్రమంబులం బొదలె
దిశలు ప్రకాశంబు లయ్యె నంబరచరంబు లగు తేజంబులు తేజో[1]తిశయంబున
మెఱసె నంతర్ధానగతులై యాదిత్యులు మోదంబునఁ గుసుమవర్షంబులు గురి
యించుచు ననేకవాక్యంబుల నమ్మహాప్రభావుం బ్రస్తుతించిరి దివ్యంబు లగు వాది
త్రంబులు ప్రదీప్తధ్వనులం జెలంగె గంధర్వగానంబులు నప్సరోనర్తనంబులుం
బ్రవర్తిల్లెఁ బాతాళవాసు లగు వాసుకిప్రముఖు లుల్లాసభాసితులై రిట్టి[2]వై జనన
సంప్రమోదసంకులంబునందు. 117

ఉ. కావలివారిఁ దొట్టి పురిఁ గల్గుజనంబులలోన గాఢని
ద్రావివశత్వ మొందనివిధంబున వాఁ డొకరుండు లేఁడు ల
క్ష్మీవరుమాయఁ జేసి గతచేతసులై నటు లుండి రయ్యెడన్
దేవకియుం బ్రభుండు వసుదేవుఁడుఁ దక్కఁగ నెల్లవారలున్. 118

క. ఆవృష్ణివీరుఁ డాత్మజు, నావిర్భావము నెఱింగి యంతర్గృహమున్
వేవేగఁ జొచ్చి నడురే, యావనజాప్తుండు వొడిచిన క్లైయుండన్. 119

మ. నెఱులై యొప్పు వినీలకేశములు నున్నిద్రాననాబ్జంబు నే
త్రెఱ నూత్నాంబుదతుల్యకాంతియును నై దివ్యప్రభావంబునం
గఱయున్ మాఁగును లేక పుట్టినశుభాంగం బద్భుతాపాదియై
నెఱయం గన్నులు విచ్చిచూచుతనయున్ వీక్షించి మోదంబునన్. 120

తే. పాపకర్ముఁడు కంసుఁ డీపట్టిఁ బట్టి, యెగ్గుసేయంగ నకట యేనెట్లు సూతు
నెవ్వరును గానకుండంగ నిపుడ కొనుచు, నరిగి యొండుచో డాఁచెదనని తలంచి.

సీ. ఏవేదనయు [3]నొంద కింపారఁ బుత్రునిఁ గని యింక [4]నెట్లొకో కర్జ మనుచు
నివ్వెఱపడి యున్న నిజపత్ని కవ్విధం బల్లన యెఱిఁగించి యవ్వరాంగి
తొడలపైఁ గల్పాంత తోయధి వటపత్రతలమునం దున్నచందమున నున్న
శిశువు నొయ్యన యెత్తి చేతుల నల్లనఁ బొదివి చెచ్చెర నంతిపురము వెడలి
తే. నందగోపునింటికిఁ జని నవ్యసూతి
యయ్యశోదయు విష్ణుమాయావిమూఢ
యగుట నొం డెఱుంగక యున్కి నాతఁ డచటఁ
గొడుకుఁ బెట్టి యాయమగన్నకూఁతుఁ గొనుచు. 122

వ. మగుడఁ జనుదెంచి దేవకీదేవితల్పంబున [5]నిడి తాన పోయి తత్ప్రసవసూతంబు
కంసునకుం జెప్పిన. 123

1. విశేషంబున 2. భువన. 3. లేక యిం. 4. నెట్లకో. 5. నునిచి.

మ. తలయుం జీరయు వీడ సంభ్రమముతో దైవోపఘాతంబునం
గలఁకం గ్రుళ్లుచుఁ బాఱుతెంచి వెస నాకంసుండు తత్సూతికా
నిలయద్వారమునందు నిల్చి శిశువుం దేతెమ్ము తె మ్మంచు నా
కులుఁడై పల్కఁగఁ గృష్ణమాతయును సంక్షోభార్తయై యత్తఱిన్. 124

కంసుండు యశోదకుఁ గూఁతురై పుట్టినయోగమాయం జంపం బూనుట.

క. [1]అన్నా యలుగకుమీ నా, కన్నది యిదె యాఁడుబిడ్డ గావుము దీనిన్
నిన్నొకటిసేయఁ గలదే, కన్నియ యతిలోక పురుష కారసమగ్రున్. 125

ఆ. మొదలఁ బెక్కుగర్భములు నీబ్రదుకుగోరి, వరుస [2]నొప్పింపనే మగవారలైన
నుడుగవయ్య యాగ్రహమునాయెడఁబ్రసాద, దృష్టిపరఁగింపవేజగద్వినుతవిభవ.

వ అని [3]ప్రార్థించిన నచ్చటివనిత లొక్కపెట్ట హాహాకారంబు లొనర్ప నభ్యంతరంబు
సొచ్చి యచ్చెడుగం డప్పాప నెప్పటిరాతితో నడుచుటకై [4]పూని యెత్తినమెత్తనఁ
బ్రిదిలి చదలి కెగసి యయ్యగ్గలి యద్భుతాకారయై యందుండి. 127

క. తనచేతిపానపాత్రం, బున [5]నొలికెడి దివ్యమధువు ముదమున నాస్వా
దన మొనరించి మదోద్ధత, నినదంబునఁ బెలుచ నవ్వి నిష్ఠురభంగిన్. 128

వ. భయవిస్మయ[6]ంబులు మనంబునం బెనంగొనం గనుంగొను భోజపతి నుద్దేశించి.

ఉ. ఓరిదురాత్మ నన్ను నిటు లుగ్రతఁ బట్టి శిలాతలంబుపై
[7]బోరనవ్రేసి చంప నిటఁ బూనినతప్పున కేను నిన్ను నీ
దారుణశత్రుఁ డాహవవిదారితుఁ జేయఁగ మృత్యుమూర్తినై
క్రూరతఁ బ్రాణముల్ రుధిరకుల్యయుఁ గ్రోలుదు నొక్కపూఁపునన్. 130

క. ఇంకేమి త్రుళ్లఁగల విదె, యింకె నహంకారపంక మెల్లననుచు ని
శ్శంకత నద్దేవి సనియె, సంకులమై తన్ను సిద్ధసంఘము గొలువన్. 131

వ. ఇక్కడఁ గంసుండును దేవకీదేవికిం గృతాంజలియై యిట్లనియె. 132

ఉ. ఏనిటు ప్రాణరక్షకయి యెంతయుఁ బాపముసేసి గర్భసం
తానవిఘాతినై నిను నుదంచితశోకపయోధి ముంచితిం
బూనినమత్కృతం బఖిలముం వృథ యయ్యె విధాతచెద్దయి యె
వ్వానికి మాన్పఁగా నకట వచ్చునె మానుష[8]తుచ్ఛయత్నతన్. 133

క. విను చంపఁ జెఱుప మనుపను, ఘనతర మగుకాల మొకఁడ కర్త మనుష్యుం
డు నిమిత్తమాత్ర మింతియు, యనయమ్మును గాల[9]పాక మైనక్రియలకున్. 134

1. అన్నన్నయలుగకుము. 2. నొప్పించ. 3. ప్రార్థింప. 4. పూఁచి. 5. నలరెడు, ఁదనరెడు. 6. విహ్వాలుండై. 7. భోరన వ్రేసి చంప నని పూనితి నిన్ను వధించుశత్రునీ, ఘోరముగాఁగఁబట్టి ధవ దూరితు; చంపు దని పూనిన. 8. యత్నతుచ్ఛతన్. 9. పక్వ.

తే. కాన నింతయుఁ దలపోసి మాను మింక, నఖిలదుఃఖచింతామయం బైనకలఁక
యేను గాలుగేలునుబట్టి [1]యిదె వినీతి, వేఁడికొనియెదఁ బరమపవిత్రచరిత. 135

వ. అనిన నద్దేవి యశ్రుపూర్ణనయనయై తండ్రీ యిట్టిశోకంబు [2]నా కనుభవింపను మద్గర్భంబులకు [3]నిట్టిపాకలం బోవను మున్న కడకట్టినతెఱంగు నీ వేమిసేయు దని యుచితంబుగాఁ బలికెఁ గంసుండును నిజగృహంబున [4]కరిగె నంత నా ప్రొద్ద వసుదేవుండు. 136

క. ముద మెసఁగ నందగోపుని, సదనంబున కేఁగి పుత్రజననంబున స
మ్మదభరితుఁ డైనయతనిని, హృదయప్రియసుహృదుఁగాంచి యిట్లనియెఁదగన్.

మ. సుతు [5]నత్యద్భుతలక్షణాన్వితునిఁ దేజోభాసితుం గంటి వీ
వతిధన్యుండవు భామినీసహిత మీయాత్మోద్భవుం గొంచు ధీ
యుత మీచోటగుగోకులంబునకుఁ [6]బొమ్మున్నాఁడు వ్రేపల్లె నా
సుతుఁ డారోహిణి గన్నవాఁడును భవత్సూనుండ కాఁ జూడుమీ. 138

ఆ. వాఁడు పెద్దవాఁడు వీఁడు రెండవపట్టి, యనుతలంపుతోడ ననఘ నీవ
పెనుపుమడవిలోనఁ బెక్కుపాయంబులు, గలుగు నేమఱమియు వలయుఁజుమ్ము.

ఉ. పుట్టఁగఁ బుట్టఁగాఁ దునిమెఁ బుత్రుల దేవకి గన్నయందఱం
గట్టఁడిపాపజాతి యగుకంసుఁడు తద్విధి చిత్తమున్ వగం
బెట్టెడు రోహిణీకలితపిండ మొకండును దప్పె వీని నీ
వెట్టయినన్ మహాత్మ భరియింపుము దీవనఁ బొందు మెంతయున్. 140

వ. ఇంక శిశుఘాతిని యగుపూతనకుఁ గంసుపనుపున శిశుహింసాన్వేషణంబ పనియై యుండు నీ వీప్రొద్ద యిచ్చోటువాసి చని వేగకమున్న మంద సొరవలయుం గులా యలీనంబులగుపక్షులు వేగుటెలుంగులు సూపెడుఁ బ్రాగ్దిశాభాగంబునఁ బ్రారబ్ధ ప్రభాకరధ్వజవికాసంబగుచుఁ జనుదెంచె నీకు నిష్ఫారంబునం గరప్రదానం బొన రింప వచ్చినపనియును సంపన్నం బయ్యెఁ దడయవలవ దనిన నట్లకాక యని యగ్గో పముఖ్యుండు. 141

తే. పురిటిపాపనిఁదొట్లెలోఁబొందుగాఁగఁ, బెట్టిమోపించుకొనితాను బ్రియసతియును
మేటిగుజ్జులఁ గట్టినపాట[7]బండి, యెక్కి శీఘ్రింబ మందకు నేఁగె నెలమి. 142

—— నందుఁడు మధురాపురంబుననుండి వసుదేవునాజ్ఞచే వ్రేపల్లెకు వచ్చుట ——

వ. ఇట్లు చని పుష్పితఫలితానేకతరుషండమండితం బగుకాళిందీతటంబుననలుదెసలం బొడవుగా నమర్చిన బలితంపు ములువెలుగులంగరంబుజతనంబులై యొప్పు [8]పెను దొడ్లం గ్రమంబునం బ్రమోదంబున వేఁకువం బోఁకుమేసి వచ్చి రోమంథవదనం

1. యిదియ వినతి. 2. తనకు న. 3. నిన్నిపోకలం. 4. కుంజనియె నంతప్రొద్ద. 5. నత్యం తను; నత్యుత్తమ. 6. బొమ్మూరేల పేశల నా. 7. బండి. 8. ధేను.

బుల విహితశయనులై సుఖయించు కదుపులలోనఁ [1]బేరుపేరం బిలువం బంచి తిల్లుచు నుల్లసితహుంకారంబు లగువదనంబులతో నున్ముఖలగుతల్లులకు నభిముఖంబులై హర్షప్రతినినదంబులు వొదలంబొదులనుండి యొండొంటి[2]దాఁటుకొని కలయు బాలవత్సంబుల[3]యుత్సవసంచారంబులవలనను వెదయావులవెనుకం దగిలి యొండొంటిం జేరనీక బలియు[4]ఱంకెలం బోదివి కాలుద్రవ్వి క్రోడాడుచుఁ బొగరు మిగిలి [5]కఱకెక్కినమెడలును వలుదమూఁపురంబులును వెడఁదపీఁపులును దోరంపు గంగడోళ్లనునై క్రాలువృషభంబులదర్పవికారంబువలనను మొదవులనోరినురువులుం బెయ్యలరేణంబులుం బాలకుండలమసులునుం దమయొడళులకు [6]నెడపడని తొడవులుగాఁ బిదికి యురుద్రాళ్ల[7]ం దలుగులు తలమొలలం జొట్టి యిట్టునట్టునుం గలయం బాఱి క్రేపుల నేర్పఱించువారును వల్లియలు పైచి కోడెలం బట్టి పెనఁచి [8]కాలురులంబట్టి జట్టికాండ్రకు వసంబుసేయుబరవసం బెసంగఁ గ్రుమ్మరువారును జూఁడుఁ గొడుపులును వాదోళ్లు ముకుబంతులు మొదలుగాఁ గలసాధనంబులు గొనివచ్చి తెవులుగొంటులఁ జికిత్సించువారును గ్రేపులం గొననియావులందొలఁగం గట్టి పిళ్లువెట్టియు మందులుసల్లియుం జాలదుఃఖపఱచి చేఁ పెఱుంగించువారును మఱియుఁ బెక్కువిధంబులఁ దమతమకై యెడపడనికావటిమూఁపులకతనం గంది కాయలు గాచి వంగినవలుదమూఁపులును ముదుకవెన్ను[9]లంటికొనుట మెదుక గొని మొదుకనయి పిడిచినం బోల [10]వలచుచుంచుతలలును బసులకొమ్ముల [11]తాఁకుల నడవిక్రంప [12]యేట్లమన్నియమ్రుచ్చుల పోట్లబెరసినగంట్లంగఱ కెక్కినయవయవంబులు నెట్టిసెరలతోడికపిలకన్నులవెడంగుఁజూపులును బెడిదంబు లగు [13]గొరువెలుంగులుం గలిగి యెల్లయెడలనుం ద్రుళ్లు గొల్లలపెల్లువలనను జనుకట్టులుగట్టి భుజమూలంబుల జిగిసొంపు[14]లం గలసి మెఱసి నెఱయం జిలుమూరు నిత్తడికడియంబులుం గంచుటుంగరమ్ములు నమరం గొమరారు నాఁచుదీఁగలు గలయం బ్రాఁకినం బోలుచు కెందామరలం దెగడుచేతులం గడపలవాతులు పదిలంబులుగా[15]నూఁది చెదరినచికిచికివెండ్రుకలు [16]పొదువుటం జిఱుమొగులు మొలకలు బలసినకొఱనెలలకుం బాటియగునెన్నుదురుల నున్నచెమరులు దురంగలింప గరువంపుడప్పి యొప్పు నిదురయూర్పులుం దమలో[17]బెరసి యాఁడుమాటల తమకంబున నినుమడియై నిగుడ వడవడవడంకుచున్న [18] చన్నుగవలును వ్రేఁగుపడు పిఱుందులుం బొలయుచూడ్కులునై యొకొక్కతోయంబునంగూడి సరిత్తోయంబులం దెచ్చుజలవాహికలును గాంచనకంకణఝణఝణత్కారంబులం

1. బేశ్వరణ. 2. దాటుగొని. 3. యుంపవన. 4 రనదల నందందతోలి. 5. కరుకెక్కిన. 6. నేరని. 7. రులుం బలుపులునుం దల. 8. కాలుర్లంజొట్టికారుకు, కారూళ్లజట్టి కారులకు (శ్రీ. ము.) 9. వన్నె. 10. వలచుజొంచుదల. 11. త్రాఁకల. 12. లంట్ల. 13. కొకెలుంగులు. 14. లంకిలి. 15. బూఁజెచఱచి 16. లోదవు. 17. నిముచ్చట. 18. వెడంద.

గంతసూత్రవలనంబుల బాహులతాందోళనంబులం బయోధరసంఘర్షణంబుల శ్రోణిసన్నహనంబుల మృదుగీతమాధుర్యంబుల మనోహరంబు లగుదధిమథన వ్యాపారంబులం (జాలఁ) బారీణ లగుబాలికలును ఘృతతక్రవిక్రయంబు గృహ సమ్మార్జనంబు శిశుసమాశ్వాసనంబు బాలకభృతకభుక్తిప్రదానంబు మొదలయిన పనులం జిడిముడి[1]పాటు వెలయ మెలంగుగరిష్ఠకుటుంబినులును నైనగోపికల యుదాత్తచేష్టితంబులవలనను సర్వప్రకారసుభగంబయి నవతృణచ్ఛన్నకుటీ కవాటంబును ననర్గళాలతీతవాస్తుసీమంబును విశంకటశకటనికటార్పిత మంచ కంబును నాజ్యపచనసుగంధియును [2]దహ్యమానదుగ్ధచూత్కారముఖరంబును నర్భకకబళవిగళితమస్తుసిక్తకరీషస్థలంబును దధిబిందుసుందరవేదికంబును నైన యమ్మహాఘోషంబు బ్రవేశించి. 143

తే. వృద్ధు లగుగోపముఖ్యులు వేడ్కఁ దన్ను, నెదురుకొనియభినందింపనింపుమిగులఁ
దాను నందఱ నధికహృద్యముగఁ బలికి, యాదరించుచు వారుఁ దో నరుగుదేర.

వ. నిజసదనంబునకుం జని వృద్ధగోపికలు పుత్రసమన్విత యగుయశోదకు నొనర్చునవ సూతికామంగళం బంతరంగంబు హర్షోత్తరంగంబు గావింప బాలార్కసన్నిభుం డగుకుమారు రోహిణి యెదుర్కొనిన నద్దేవికి సభక్తికంబుగా సంభావనంబు గావించి భావం బలరం బూర్వప్రకారంబున నుండె నిట్లు కృష్ణుండు గోకులంబున గోపికాపర్వంబై యత్యద్భుతం బగుప్రభావం బపరిభావ్యంబుగా నుండునంతం గొన్నిదినంబు లరిగిన. 145

క. మునుకంసునిపనుపున గ, ర్భనిపాతము శిశువధం బపనిగా నెచ్చో
టను దిరుగుదనుజనివహం, బునకగ్రణి దురితచరిత పూతన యనఁగన్. 146

వ. ఘోరాకార యగునిశాచరి నిశాసమయంబున నర్భకులవెదకుచుం జనుదెంచి నందగోపశకటంబుక్రిందం దగుతల్పంబున నుత్తానశాయియై యున్నవెన్నుని యంతికంబున నంతంత నిలిచి. 147

క. ఆమూర్తి యట్టితేజం, బామహిమ నిజాంతరంగ మద్భుతభీతి
వ్యామోహితంబు సేయం, గా మెత్తనఁ గొంతసేపు కనుఁగొని యలుకన్. 148

క. వీఁ డెల్లబోఁటిబాలుఁడు, గాఁ డాకంసునకుఁ గీడుగావించుటకై
పోఁడిమి యొసఁగ జనించిన, వాఁడ యగును వీనిఁ దునిమివైచెద నంచున్. 149

సీ. పండ్లులు గొఱుకుచుఁ బదరి హుమ్మని[3] మిడిగ్రుడ్లలనిప్పులు గుప్పరిలఁగ
నదరెడుకటములు నాకుంచితము లగుబొమలును నుదుటిపైఁ బొడముచెమట
[4]మెఱుఁగుకోఱలుఁ బేర్చియొఱమంట లందందఁ జల్లెడుబహుళనిశ్వాసములును
నాగ్రహంబునఁ [5]బోరి నాకంపితము లగుకరములునై భయంకరముగాఁగ

1. బడిపోలయు. 2. మథ్యమానోద్గతధూత్కారముఖరంబును, దహ్యమాన. 3. చూచి మిడిగ్రుడ్లు నిప్పు లొక్కెడఁ జెదరఁగ. 4. మెఱచు. 5. బొచ్చియా.

తే. జనని[1]పొదఁగిట నున్నబాలునిఁ గడంక, నెత్తికొని యొమ్ముపైనిడి యొత్తి విషపుఁ
జన్ను మొనలు తదాననాబ్జముననదిమె, నదుముటయుఁ బాపఁడార్తుఁడై నట్లుపోలె.

శ్రీకృష్ణుఁడు పూతనప్రాణంబులు స్తనదుగ్ధంబులతోఁ గొని చంపుట

ఉ. ఎత్తిలి కావుకావు రననేడ్చి తదీయపయోధరాగ్రముల్
కుత్తుకదాఁకఁ బెట్టికొని క్రోలెఁ గ్రమంబునఁ జన్నుఁబాలతో
నెత్తురు మున్నుగాఁగ గణనీయములై చనుసప్తధాతువుల్
పొత్తుగఁ బ్రాణముల్వెనుకఁబొందియ త్రిక్కఁగ నొక్క ప్రేల్మిడిన్. 151

క. రక్కసికిని దా నెక్కుడు, రక్కసియై కృష్ణుఁ డిట్లు క్రౌర్యావేశం
బక్కజముగఁ బచరింపఁగ, నక్కుటిలాచారి గెడసె హాయనుచు భువిన్. 152

తే. అధికవిస్వరం బైనయయ్యార్తనాద, మునకు మందలోపలఁ గలజనము లెల్ల
మేలుకొని రటమున్న యబ్బాలునేడ్పు, విని యశోదయు మేల్కని విహ్వలించి.

వ. తన ముందట మును ప్రసుప్తుం డైననందనుం గానక నందగోపునిం బిలిచిన
నతండు నాలోనన యుదరిపడి తెలిసి పఱతెంచె నిల్లవారు[2]నుం జను దెంచి శక
టాంగమాత్రంబు లగుగ్రుడ్లు దిరుగంబడి వికృతంబులై మెఱవ నతిమాత్ర
దీర్ఘంబు లగుపాణిపాదంబులు విరియం బడి యొడలు పగిలి యెమ్ములు నలిసి
చర్మంబు ప్రోవై యున్నయన్నిశాచరిచందంబునకు నాశ్చర్యంబును భయం
బునుం బొంది తదుత్సంగంబునఁ బతంగుభంగి నెసంగు కృష్ణునిం గాంచి రప్పుడు.

తే. అకట నేఁజెల్ల నేఁజెల్ల హాకుమార, హాతనూభవ హావత్స యనుచు నార్తిఁ
దల్లి యునుదండ్రి యునువచ్చితనుజుఁబొదివి, రమ్యగేహిణి బాష్పాకులాక్షి యగుచు.

వ. బాలుని గ్రుచ్చియెత్తి యురంబున నదిమికొనిన నందుండు నయ్యిందువదన నిది
యేమి యీరక్కసి యెక్కడ నుండి వచ్చె నిచ్చిఱుతవాని నీచందంబు సేయుట
యెల్ల నీవేల యేమఱితనిన నయ్యబల యతనితోడ. 156

తే. కడుపునిండఁగఁ జన్నిచ్చి కొడుకు నిద్ర, వోవ దీవియ మండఁగఁ బ్రొద్దువోవు
నంతదాఁక మేల్కనియుండి యలసి కన్నొ, కింతమూసితి నాలస్య మేది యిందు.

క. ఈపాపజాతి రక్కసి, యేపగిదిఁ గడంగి యిచటి కేతెంచెనొ యీ
పాపం డెమ్మెయి నెట్లయి, [4]ప్రోపఱియె నిదేమిమాయ పుట్టెనొ యెఱుఁగన్. 158

ఉ. కానకకన్నపట్టి యిటు కట్టిఁడిరక్కసి[5]వాతఁ జిక్కియుం
దానొకకీడు నొందక ముదంబున నాకిదె చేరె నిక్కవం
బేనలినాక్షికిం గలదె యిట్టితపంబున పేర్మి చంద్రబిం
బాననుఁ డింక వీఁడు పరమాయురుపేతుఁడ యెల్లభంగులన్. 159

1. పొదివిట. 2. పిదప. 3. నేతెంచిచూచి. 4. పోపడియెనొయేమి 5. చేత.

వ. అనియె నంత నఖిలగోపాలకులు నయ్యపాయంబు దప్పినయొప్పిదంబు వేనవేలు
భంగులం గొనియాడి యాడాకినీకళేబరంబు దొలంగం దిగిచిరి నందుం డానంద
వికసితాననుండై సూనుం దానెత్తికొని గోకరీషమిశ్రితం బగుభూరజంబు పర
గం గావి రక్షాతిలకంబుఁ బెట్టి. 160

సీ. శ్రీనాయకుండు రక్షించు నీముందర వేధ రక్షించు నీ[1]వెనుకదిక్కు
వరుస నీదక్షిణవామభాగంబులు రక్షింతు రవ్విరూపాక్షగుహులు
నీమీఁదు దిగువయు [2]నీరజాహితుఁడు వాసుకియు రక్షింతురు [3]ప్రకటకరుణ
దిక్కులు గాడ్పు నీతక్కినచోటులు రక్షింతు రెప్పుడు నక్షతముగ

తే. స్వస్తి గావించు నీకు వృషధ్వజుం డ, నాకులైశ్వర్యశాలి పినాకపాణి
నిత్య[4]శివ లగుగోవులు నియతపుణ్య, యైనభూమియు నిను నెల్లయందుఁ బ్రోచు.

వ. అని యిట్లు బాలరక్షణార్థంబు పూర్వమునికల్పితంబు లగుమంత్రంబులు జపి
యించి ప్రయత్నంబునఁ గుమారు నరసికొని యుండ నమ్మహాసత్త్వుండును
మహాత్త్వదీప్తుండై వర్ధిల్లుచున్నంత. 162

సీ. వసుదేవుపనుపున వసుమతీదేవుండు గురువృత్తియుతుఁడు గర్గుండు నాఁగఁ
జనుదెంచి రోహిణీతనయునకును యశోదాతనూభవునకుఁ దగఁ గ్రమమున
జాతకర్మోత్తమసంస్కార మనురూపవిధ్యుపేతముగఁ గావించి వారి
కభిధానములు రాముఁ డనియుఁ గృష్ణుం డనియును మహనీయగుణోచితంబు

తే. లై ప్రసిద్ధత నొందెడునట్లుగా నొ, నర్చి తనరాకపోకలు నరుల కొరుల
కెఱుఁగ రాకుండునట్లుగా నేఁగెనవ్వి, ధంబునకు నందగోపుఁ డెంతయును బొంగి.

క. భూసురులం బిలిపించి మహాసరసము లైనయంచితాన్నములు సము
ల్లాసమున నొసఁగి గోవులు, వాసస్సులు నిచ్చి యుత్సవము సేసి తగన్. 164

వ. గోకులంబునం గలచుట్టంబుల కెల్లం గట్టనిచ్చి గోవులఁ బూజించి గోవాటం
బలంకరించె నిట్టికల్యాణంబున సంతసిల్లి. 165

ఆ. గొడ్డుపీఁగి కనియెఁ గొడుకు నెంతయుమూర్తి, మంతు నెలఁతలందు మహితభాగ్య
యొక్కతియ యశోద యుర్వి[5]పై ననుచు వ్రే, పల్లెఁ బొగడి రెల్ల పడఁతుకలును.

శా. సిద్ధంబై తనరారుమూర్తిగరిమన్ శ్రీమంతుఁడై దీప్తిచే
నిద్ధార్కప్రతిమానుఁ డైనతనయుం డిట్లబ్బె [6]పేఁ డెంతయున్
వృద్ధశ్రీయభివృద్ధిఁ బొందె ననుచున్ వేవేలచందంబులన్
సిద్ధాత్ముం డగునందగోపు వినుతించెన్ గోపకవ్రాతముల్. 167

వ. అక్కడఁ గంసుండు పూతనపోయినపోకలు నిజాప్తులగు దనుజులచేత విని
నందగోపతనయు[7]దెస శంకించి మున్ను కౌశికాదేవిచేతిపరిభూతివలన మొక్క

1, వెనక. 2, నీరజ. 3. ఁబ్రకట. 4. సిద్ధులా. 5. యందనుచు. 6. నీకెంత. 7. వలన ధిక్కరించి,

వోయి [1]లజ్జించి యున్నవాఁడు గావున సాహసోత్సాహంబు దక్కి (శకటాసురుం డాదిగా) రక్కసులఁ బెక్కండ్ర నక్కుమారుదిక్కునఁ గీడుగావింపఁ బనిచె నట్లు పనుపువడినవారిలో శకటుం డనువాఁడు నందగోపుని ప్రియశకటంబు నావేశించి తనమాయ నెదిరికి భావింపరాక యుండె నంత నొక్కనాఁడు. 168

ఉ. పాపని నిద్రవుచ్చి తగుపాన్పునఁ దచ్ఛకటంబు క్రిందఁ దాఁ
దీపెసలార నుంచి సుదతీతిలకంబు యశోద వేడుకన్
గోపసతీసమేతయయి గోఁతి సమీపగయై తనర్చున
యాప్యపగ నీళులాడుటకునై చనియెం ద్వరమాణచిత్తయై. 169

క. ఒక్కింతవడికి నర్భకుఁ, డిక్కడ మేలుకని యొద్ద నెవ్వారును లే
కెక్కుడగుశిశుత్వము మై, నెక్కొనుచాపలము లెల్ల నెఱసి తలిర్పన్. 170

శా. నోరం జేతులు రెండు గ్రుక్కికొనుచు న్మోమెల్ల బాష్పాంజన
స్మేరంబై తిలకింప నేడ్చుచుఁ [2]బోరిన్ మీఁజేతులం గన్ను [3]లిం
పారం దోముచు లేవఁజూచి పిఱుఁదొయ్యన్మీఁది కల్లార్చుచున్
శ్రీరమ్యాంఘ్రియుగంబు [4]గింజుకొనుచుం జెల్వంబు రెట్టింపఁగాన్. 171

క. తనమాయాజాలంబుల, మునిఁగి సకలలోకములును ముగ్ధంబులుగాఁ
దనరెడుప్రౌఢుఁడు లోకము, తనమౌగ్ధ్యంబునకుఁ బ్రముదితం బగుచుండన్.

—— శ్రీకృష్ణుఁడు శకటాసురుని సంహరించుట ——

వ. అట్లుండి యచ్చట. 173

సీ. ఒకదట్టు దొరగల్గొఱిగి పైఁబడుదునో తొలఁగి కమ్ములు మ్రోయ నిలచలింపఁ
దొడరి వే పఱతెంచి త్రొక్కుదునో పలుగాఁడి లోనైనయంగములనొకట
నెడలించి మీఁదట నెసఁగెడుపరపెల్లఁ బడఁద్రోచి యడఁతునో పడుచు నేమి
వెరవున వధియింప దొరకొను నాకిది యవసరం బని తనయాత్మఁ దలఁచు

ఆ. శకటుతలఁ బెఱింగి చయ్యన నాలోనఁ, జరణ మొకటి లీలఁ జాఁచి తాఁచెఁ
దత్క్షణంబ బండి తలకెడవై పాసి, యవుల సంధు లెడలి యవనిఁ జెదర. 174

వ. అంత. 175

తే. వేగ సుస్నాతయై తగ వెలఁది యయ్య, శోద యాగోపికలను నచ్చోన డించి
సరసహార్ద్రితఁ [5]జేఁపెడు చన్ను లదిమి, కొనుచు వత్సంబుఁ దలఁచినగోవుఁబోలె.

వ. అతిత్వరితగతి నేతెంచి విపర్యస్తం బైనశకటంబు నంతంతం గని హా యనుచుం బఱతెంచి పుత్రు నెత్తి యుదరంబున నదిమికొని. 177

ఉ. నిన్నిటు పాఱవైచి తగ [6]నిద్దురవోయెడుఁ బాపఁడంచు నే
మిన్నక [7]నీళ్లనాట యను మిత్తికి నేటికిఁ బోయితి న్నిజం

---

1. లజ్జించుచున్న. 2. బొరిమ్మి. 3. లేపారం. 4. గుంజ. 5. శేపుడు. 6. నిద్రసుశెందను, 7. యుండి నీళ్లకును.

బన్న కుమార యింకిపుడ యర్థి భవజ్జనకుండు వచ్చి న
న్నెన్ని దెఱంగులం బలుపఁ డింతయుఁ జూచి తనర్చునల్కతోన్. 178

క. ఈ మెయి శకటం బెడలుట, కేమిగతము దీని నెవ్వ రెఱుఁగుదురు విభుం
డేమి యది యనిన నుత్తర, మేమని నే నిత్తు నింద యిడుదురు నాకున్. 179

వ. అని తలంకుచు నంకతలంబునఁ గొడుకు నిడి చన్నిచ్చుసమయంబున. 180

సీ. పరిమితపలితైకభాసురం బగుకేశసంచయం బారణ్యసంచరమునఁ
[1]దరువులరాలు కేసరముల నత్యంతధూసరంబై కడుమాసరముగ
గోఖురోద్ధతరేణుకుంఠితం బగుమోము చెమటబొట్టులఁ జాలఁ జెన్నుమిగులఁ
గట్టినచెంగావికాసె లేఁజిగురులజిగి నూని తను వతిస్నిగ్ధకాంతి
తే. నలరఁ గర్కశగ్రంథిలయష్టి చేతఁ, బట్టి గోపాలపరివారబహువిధోక్తు
లెలసి చెలఁగంగఁ గదుపులవలననుండి, వచ్చె నందగోపుఁడు నిజావాసమునకు.

వ. వచ్చి విస్రస్తచక్రంబును విభగ్నాక్షంబును విభిన్నభాండంబును నైనశకటంబు
గనుంగొని తదీయాంకతలంబునంద తనయు నెప్పుడు నునిచి యుండుంగావున. 182

తే. తలఁకి యుల్లంబుఝల్లనఁ దనువు వడఁక, నకట బాలకుఁ డిప్పు డేమయ్యెనొక్కొ
[2]బండి యఱవఱలై యిట్లు పడ్డదేమి, మూఁడెనో యంచు నరిగి సమ్ముఖమునందు.

మ. స్తనదుగ్ధామృత మారగించుచుఁ బొరిం జారుస్మితోల్లాస మా
ననబింబంబు నలంకరింప వికసన్నాళీకపత్రాభలో
చనదీప్తుల్ జననీముఖేందువుపయిన్ సంప్రీతిఁ బర్వంగ నొ
ప్పునిజాభీప్సితకల్పశాఖిఁ గనియెం బుత్త్రుం [3]బవిత్రోదయున్. 134

క. కని గుండె నిమిరికొనుచును, ననురాగముతోడ నంతనంతఁ దనకుటుం
బిని నిదియేమి శకట మిట్లన[4]యంబును విషమవృత్త మయినది యిచటన్. 185

తే. బల్లిదంపు[5]టాఁబోతులు పెల్లురేఁగి
తోడరి త్రోచి త్రొక్కెనో మహోద్ధురసమీర
హతియు [6]నిచ్చోటఁ గలిగెనో యదియు నింత
సేయఁ[7]గాదు నిజం బేమి చెపుము దీని. 136

వ. అని వెండియు. 187

క. అది యెట్లైనను గాని,మ్మిదె నాపుత్త్రునకు నేమ మింక నఖిల మ
భ్యుదయమ యనఁగాఁ గడుగ,ద్గదిక నెలుఁగుదగులువడఁగఁ దద్భామినియున్.

వ. అతని నాలోకించి నావలనం దప్పు సాలఁ గలదు మీరు సహింపవలయు నే
నిప్పాపని నెప్పటియట్ల యీ [8]బండిక్రింద మంచంబున [9]నిదుర వుచ్చి యేటికుఱిం

1. దురువుల. 2. భండి. 3. బవిత్రోద్భవుఁ. 4. యము విపరీత. 5. టంబోతులు. 6. లేదు కల్గినయేని. 7. నేరదు. 8. భండి. 9. నిద్ర.

గలిగావునం గ్రమ్మఱం జనుదెంతు నని జలావగాహనంబున కరిగి మగుడునప్పటి కిది [1]యిట్లె యున్నయది మనభాగ్యంబునం గుమారు నీబారి గడచె ననునెడం గొందఱు బాలు రచటికి వచ్చి యిట్లనిరి. 189

క. ఏమిచట నాడుచుండం, గా మీఁకృష్ణుండు [2]తనదుకాలు గడఁకతో
నీమీఁది కెత్తి చాఁచిన, నీమెయిఁ దలకెడవుపడియె నిబ్బండి వెసన్. 190

క. ఇది యేమిదైవికమొ మీ, మదిలోఁ దెలిసికొనుఁడనిన మగువయుఁ బతియుఁ
బొదలెడు విస్మయము మనో, ముదముం [3]దళుకొత్తఁ గొడుకు ముద్దాడి తగన్.

వ. అచ్చోటికి భూరజంబు వుచ్చి పిడిచి వైచి తూపొడిచిరి విశేషించి నందుండు బృందారకుల కెల్ల వందనంబు సేసి నందనునకు నభయప్రదులుగా నభ్యర్థించె నాలోనన యెల్లవారును వచ్చి యచ్చెరువు నొందుచు నబ్బాలు నభినందించి రా గోపముఖ్యుండు శకటంబు క్రమ్మఱ సంఘటితంబు గావించి సుఖంబున నుండె నంతఁ గ్రమంబున. 192

శ్రీకృష్ణమూర్తి బాలక్రీడాభివర్ణనము

సీ. పొలుపారఁగా బోరగిలి పాన్పు నాల్గుమూలల[4]కును వచ్చును మెలఁగి మెలఁగి
లలిఁ గపోలంబులు గిలిగిలింతలు పుచ్చి నవ్వింపఁ గలకల నవ్వినవ్వి
ముద్దులు [5]దొలఁకాడ మ్రోఁకాలఁ గేలను డడవుచు నెందును దారితారి
నిలుచుండఁ బెట్టి యంగుళు లూఁత సూపఁగాఁ బ్రీతిఁ దప్పడుగులు వెట్టి వెట్టి
తే. యన్నఁగంటిఁ దండ్రినిఁగంటి నయ్యఁగంటి, నిందు రావయ్య విందుల విందవనుచు
నర్థిఁ దనుఁ బిలువఁగ [6]నడయాడియాడి, యుల్లసిల్లెఁ గృష్ణుఁడు శైశవోత్సవముల.

ఉ. ఎవ్వరు గన్న నెత్తికొని యెంతయు వేడుక ముద్దులాడఁగా
నెవ్వలఁ బాతిపాటి [7]తరళేక్షణ దీధితు లొప్ప [8]నొప్పమై
మువ్వలు గంటలు న్మ్రోయ ముందటికూఁకటి రావిరేకతో
నవ్వనజాక్షుఁ డాడుఁ జెలువర్మిలిఁ బెంచు జనంబు చూడ్కికిన్. 194

తే. మన్ను రొంపియుఁ బెండయు [9]మసటు వట్టి, పాంసుసంక్రీడఁ దన మేను భాసురముగ
హరి యనేకధాతుచ్ఛటావ్యక్తమైన, శైలకుంజరకలభంబు [10]వోలె నొప్పె. 195

క. చాలఁ[11]గ నిచ్చలు వెన్నయుఁ, బాలుఁ గుడుకలఁగొని తల్లి పట్టికి నెలవిఁగా
వ్రేలిడి యింతింతియకాఁ, గ్రోలించును వెరపుతోడ రుచి [12]గొలుపు క్రియన్. 196

తే. ముదముతోఁ గడుపునకుఁ [13]బెట్టి మూతిబిడ్డ
మోమునను మేనఁ జమరి యమ్ముదిత యక్క-

1. యిట్టులయ్యున్నది. 2. శేచి. 3. దలకొలుపఁ. 4. యందును గలయ. 5. దులం. 6. నడిబాడి. 7. ధవళేక్షణ. 8 ద్రోపుమై గొప్పతై. 9. మసలు. 10. బోలెయొప్పె. 11. దరిచల్ల. 12. గోల్పు. 13. బోసి.

*గలయ నిమురు నేనుఁగుదిన్న వెలఁగపండు
నాఁగ నొప్పెఁ గృష్ణుఁడు [1]చారునయనుఁ డగుచు. 197

మ. తను నాప్యాయితుఁ జేసి [2]లేపు గృహకృత్యంబు ల్పొనర్పం దొడం
గినతల్లిం గనుమాడి తప్పడుగులం గ్రీడారతిం బోయి యం
గనలన్ వెన్నలు వేఁడఁ బెర్వదరువంగా నెంతయేఁ బెట్టినం
దనియం డింపుగ మ్రింగు మానఁ డొకటం దా వారిఁ గారించుటల్. 198

క. తరి ద్రాడుఁ జేతికవ్వము, దిరుగకయుండంగ బట్టుఁ దెమ్మని తిగుచున్
బొరిఁబొరి గనయంబున ముడి, విరియ వలువ చెరఁగు వట్టి వ్రేతల నీడ్చున్. 199

తే. వెన్న వెట్టెద మాడుమా యన్న యన్న, మువ్వలును మొలగంటలు మొరయ నాడు
నచ్యుతుఁడు గోపికలు దమయాత్మ బ్రమసి, పెరువుదరువను మఱచి సంప్రీతిఁ జూడ.

క. ఏనిక కొదమకరంబున, మానుగ వెలిదమ్మి మొగడ మాడ్కిఁ బొలుచు న
ద్దానవరిపుచేతం బొలుపై నవనీతంపుఁ గబళ మనుపమకేళిన్. 201

క. సురలు దరువఁగ సుధాశీ, కరములు [3]మెయిఁ జిలుకునట్టి కల్యాణం బా
పురుషోత్తమునకు నొదవుఁ, దరుణీనిర్మథనలగ్న దధిబిందువులన్. 202

ఉ. పాపనిఁ బట్టరమ్మ యని బాధల కోర్వక తెచ్చి తెచ్చి తన్
గోపిక లయ్యశోదకును గుప్పున నొప్పనసేయఁ జేయ నా
గోపిక [4]యందునందుఁ జని గోకుల మిల్లిలు దప్పకుండ ల
క్ష్మీపతి గ్రుమ్మరుం గడియసేపున రేపున నిచ్చనిచ్చలున్. 203

వ. ఇవ్విధంబునం గ్రమక్రమప్రవర్ధమానుండయి తానును బలదేవుండును బెక్కండ్రు
బాలురు గేళీలాలసులై తన్నుం బొదివికొని తిరుగ బల్లిదుండై వ్రేపల్లె నెల్లెడలం
గ్రీడించునప్పుడు. 204

చ. పనఁటులఁ జట్లమూఁతియిడి పాలును నేయియుఁ బుక్కిలించియుం[5]
దొనుకుచు దోయిలించి కరతోయరుహంబులఁ జల్లి మంటిలో
నెనయఁగఁ ద్రొక్కి త్రొక్కి ధవళేక్షణరోచు లెలర్ప నాడు నె
వ్వనికిని మాన్పరాక యదువంశకుమారుఁ డుదారచేష్టలన్. 205

క. [6]తరువం బెట్టినచట్టుల, పెరువులు మును గిలుకరించి [7]పెట్టిన వెన్నల్
[8]నురువు లెసఁగంగ గ్రోలియు, నురలం ద్రోచియును జూపుచుండును గ్రీడల్.

శా. క్షీరాంభోధిమథించి తాను గృపతో గీర్వాణకోటిక్ సుధా
పూరప్రీతగఁ జేసినట్టి చెలువంబుం జూపున ట్టింపుగా
నారం గాఁగినపాలమీఁగడలు హస్తాబ్జంబులం [9]దేవి లీ
లారమ్యంబుగఁ దోడిబాలురకు నెల్లం బెట్టి తానుం గొనున్. 207

---

*'గలయ నిమిరి యేనుఁగు' అను పూర్వపాఠ మసన్వితముగాన పైరీతి దిద్దఁబడినది.

1. పాత్రు. 2. దేవ. 3. పయి. 4. నాగనాగ. 5. యెం దునిమియు. 6. తరువఁగఁ బెట్టిన బానల. 7. పేర్చిన. 8. నురువులెసఁగఁ గ్రోలి పిదప, నురులం ద్రోచుచును బోవు నక్కఱపుగతిన్. 9. గేలి.

తే. ఓలిఁ గట్టిన యుట్లకు నుఱికి పెద్ద, బానలం దున్న వెన్నలు బావుకొనుచు
[1]నుట్టులను వ్రచ్చి బాన[2]లనురలఁ ద్రోచి, [3]సురుగుఁ జెలికాండ్ర కెల్లనుఁ జూఱవిడిచి.
సీ. [4]కడవలపాలు సగంబుగాఁ ద్రావుచు నీళ్లను దెచ్చి యన్నింట నినుచుఁ
బెరువంతయును [5]గ్రోలి పిదప బానలయందు సంపూర్ణముగఁ బోఁచిచల్ల లునుచు
నేతులు గొనిపోయి నెఱియ నిప్పులఁ బోసి పెనుమంటలొండొండఁ దనరఁ జేయుఁ
బెరువులోఁ బాలును బెరువు వెన్నను వెన్నఁ [6]జల్లను జల్ల నాజ్యమును గలపుఁ
తే. [7]దలుగులూడ్చి పెయ్యలనెల్లఁ దల్లిచన్ను, గుడువవిడుచుఁ గొన్నిటి నలుగడలఁ దోలి
నుఱికి దామెనకొయ్యలు పెఱికిపాఱ, వైచుఁ గావళ్ల యుట్లను వ్రచ్చి తెంచు.
ఉ. ఆడఁగఁ దెచ్చి బాలకుల నందఱ నయ్యయియాట నొక్కమై
నోడఁగఁ జేసి వీఁపడిఁచి యొక్కని నొక్కని నెక్కుఁ బల్వురం
గూడఁగఁ గూఁకటు ల్ముడిచి కోయని యార్చుచు గాసిసేయు సం
క్రీడల నెంతలావరియు గీడ్పడి చిక్కఁగఁ గృష్ణుఁ డుద్ధతిన్. 210

గోపికలు యశోదతోడ శ్రీకృష్ణుని దుష్టచేష్టితంబుల చెప్పికొనుట

వ. ఈభంగి వ్రేపల్లెయెల్ల నేలకుంగోలకుం దెచ్చుచున్న యక్కుమారు వారింప నలవి గాక గోపాలురెల్లనుల్లంబుల వెక్కసపడి చూచుచుండ గోపికలు [8]గూడఁబడి యశోదపాలికిం జనుదెంచి. 211
తే. గోతి [9]నీవకాగారాబు[10]కొడుకుఁగంటి, వేముపడుపాటు లరయవ యెట్టిబలిము
లైనఁ దగవు పాటింపరే యకట కృష్ణుఁ, జిన్నవాఁ డని నమ్మియ మిన్నకునికి. 212
క. కుటిలవు నీవు తనూభవు,నిటు సేయఁగ విడిచి తాత్మ నించుకయును న
క్కటికంబు లేదు వినుమా, యటు నీచెవులార నిట్టు లాత్మజకృతముల్. 213
వ. అనునెడ నొక్కవ్రేత యన్నాతిముందరికి వచ్చి. 214
క. నాయింటం బదిగడవల, [11]నేయి పెరుగుఁ బాలుఁ ద్రావె నేఁడిదె కృష్ణుం
డోయమ్మ కడవ లన్నియుఁ, గే యని బోరగిలఁ ద్రోచి కేరుచు వచ్చెన్. 215
తే. పేదవార మింతటితోన పీడవడితి, మిట్టులైనను మాకింక నేది బ్రదుకు
మున్ను వోయిన సేగికి నెన్నఁ గొలఁది, లేదు నాఁగ వేఁడొకగొల్ల లేమ రేఁగి. 216
చ. అసురయొ కాక నీతనయుఁ డంగన యేఁబదిబానలందుఁ బొ
ల్పెసఁగెడు వెన్న యుట్లపయి [12]నేఁ బదిలంబుగ డించి యుండ వె
క్కసముగ మ్రింగె బానలును గ్రమ్మనఁ గూలఁగఁ ద్రోచె నుట్టులు
న్వెస నుఱుమాడె నేమిగతి వ్రేఁగుదు నెక్కడఁ జొత్తుఁ జెప్పుమా. 217
వ. అనిపలుక నలుకతోడ గోపిక యొకర్తు నర్తించువిధంబునఁ జేతులు సాఁచుచుఁ గృష్ణజననిం గదిసి యిట్లనియె. 218

1. నట్టునులివ్రచ్చి. 2. లు నొరఁగ. 3. జోడు. 4 సగము గలయం ద్రావి. 5. ద్రావి. 6. చల్లను జల్ల యాజ్యమునఁ గలపు. 7. దలంపు. 8. గూడఁబాఱి. 9. నీవాక. 10. కొడుక. 11. కేయును బెరువులును. 12. నేఁడుదిరంబుగనుంచి.

ఉ. ఓవరిలోన గొందిదెస నున్నవి యెన్నియొ యెన్నఁ బెద్దభాం
డావళి దాళముం దలుపు [1]నావలఁబోఁ బడమీటి చొచ్చె నా
యావి భవత్సుతుండు వెస నంతన యేనును బాలు దెంచితిం
ద్రావెనొ యేమిసేసెనొ ఘృతం బొకబొట్టును లేదు లోపలన్. 219

క. ఏపాలములుఁ బాడయ్యెనె, యీపల్లెకుఁ జిచ్చువెట్టి యేఁగెద మేమున్
మాపసులును గలిగిన నట, నేపగిదిని బ్రదుక రాదె యిటు చెడుకంటెన్. 220

సీ. అనుచుండ మఱియొక్కయతివ యాగ్రహమున నందఱుఁ ద్రోచికొం చరుగుదెంచి
యేమని వినియెద విన్నియు నాయింటి నేగి సెప్పఁగఁ జెట్టలాగఁడీఁడు
నీకొడుకు కేతెంచి నేఁడు నెలఁత యెన్నఁ బదిపంట్లనేయును బాలుఁ బెరుగు
నొండొంటిఁ గలయంగ నుర్విపై వఱదలుగాఁ జల్లి పసఁటులు [2]కాలఁ గేలఁ

తే. దన్నియును బ్రేసియును వెసఁ బిన్న పెంచి, కలుగఁ జేసిపాయసముఁ గూరలును గూడు
పడుచులకుఁ బెట్టి దొంతులు పగుల నడిచి, వడరి పెయ్యల నన్నింటిఁ గుడువవిడిచె.

తే. పూసద్రాడు దుయ్యను లేదు [3]పాలఁతి మెడకుఁ, బెరువు[4]పాలింటనేడ్చినబిడ్డకైన
మిడువలే దెల్ల దానసుఁ జెడితి మొల్లఁ, బోయితిమి [5]ప్రాయిగలపట్టిపొట్టఁబెట్టి.

వ. అనియె నట్టియెడ నోర్తు పెలుచనియెలుంగున. 223

చ. కలయఁగఁ బాలు[6]పిండి పులకండము వెన్నయుఁ బెట్టి యట్టులై
యలవడ వండితిం బతియు నాత్మజులుం బ్రియపడ్డ నాలుగే
నలకులదొంతి డించి యవి యన్నియు నుగ్మలి సీతనూజుఁ డొ
ప్పలువడ మ్రింగెఁ జోద్య మిది బూతము లున్నవిగాక కద్దునన్. 224

క. మగఁ[7]డింక నన్ను సైఁచునె, దిగవిడుచుం జంపుఁ గాక తెల్లము మది న
మ్మిగ పుట్టునె యిది చెప్పిన, మొగమోటన మనుపుచుండి మూసితి నబలా. 225

తే. అనఁగ వేఱొక్కగొల్లత యమ్మ వినుము, బానలోపల [8]యవపిండి పంచదార
యొనవఁగలపిమూలను డాఁచియుండవచ్చి, తినియెనంతయుఁ గృష్ణుండు దేవరాన.

క. అంతటఁ బోవఁడు కూనేఁడు, సంతసమున బావికొనియెఁ జయ్యనఁ గలకూ
డంతయును విష్ణుమాయ [9]ప, డంతీ! యివి శిశువునం దడంగెడుపనులే. 227

ఉ. నావుఁడు నోర్తు నెమ్మొగమునం గడుదైన్యము దోఁప వచ్చినా
యావులఁ గ్రేపులం గలపి యార్చి వెలార్చినఁ బోయి ఘోరదు
ర్గావలి సొచ్చె నింట మగఁ డాత్మజు లెవ్వరు లేరు ప్రల్లదుం
డీవిధి మమ్ము మన్నిగొనియెన్ భవదీయసుతుండు గోపికా. 228

ఆ. [10]పుట్టియంత వెన్న ప్రోవుగఁ బేర్చిడి, గడిగి కడిగి యొక్కగనప చేర
నంతవట్టు మ్రింగె నటసూచి చూడంగ, నొంటి నిట్టిమనుజు లుర్విఁ గలరె.

---

1. నాతలఁబోనటు. 2. గాల. 3. పొమ్ము. 4. పొరుగింటికించిన. 5. ప్రాలుగల పట్టి పుట్టఁ బట్టి. 6. బిడ్డి. 7. డువిని యింక. 8. ఁబిండియుఁ బంచ. 9. బ,నింతీ యివి శిశువునం దడంగెడువను లే. 10. కీవిపుట్టవెన్న ప్రోవుగఁ బెట్టితి, కడఁగికడఁగియొక్క కడవ వాడయంతవట్టు.

వ. అని యివ్విధంబున నందఱుఁ గూడి యొక్కట నచ్చేడియమీఁద నధిక్షేపించి.
క. ఎక్కడికేనియుఁ బోయెద, మిక్కష్టపుఁ బాటుపడఁగ నేమోర్వము నీ
చొక్కపుఁ గొడుకును నీవును, *నొక్కతలయు నొక్కయూరినుండుఁడు నెమ్మిన్.
వ. అనిన విని యశోదాదేవి వేర్వేఱ వారి [1]ననూనయించి. 232
క. మీ సేగు లెల్ల నచ్చెద, వేసరకుఁడు మీరు లేక వేగునె మాకుఁ
జేసెం జేయఁడు బాలకుఁ, డాసురపుంబనులు నిజము లనియెదరు బలే. 233
క. బొంకాడెడుగఱితలె మీ, రింకిటఁ [2]జూచుకొనుఁ డితని నె [3]ట్లడిచెదనో
[4]కింకయును గలఁకయును మది, శంకయుఁ బోవిడిచి చనుఁడు సదనంబులకున్.
వ. అనిన నట్లకాక యని గోపికలు నిజస్థానంబులకుం జనిరి తదనంతరంబ 235
మ. భువనక్లేశము లెల్ల మాన్ప శిశుతాస్ఫూర్తిం బ్రవర్తిల్లుచున్
వివిధక్రీడలఁ బ్రోడ యైనప్రభువున్ విష్ణుం బ్రవర్ధిష్ణు [5]నా
నవనీతామృతచోరుఁ జూచి యెలమిన్ రాజాస్య యాత్మీయసం
భవతాబుద్ధిఁ బ్రవృద్ధ మైనమమతాబంధంబు సంధిల్లఁగన్. 236
శా. ఏలా యిందును నందుఁ [6]బాఱెదవు నీకే బ్రాఁతియే వెన్నలుం
బాలుం బాలక [7]చాలఁ జేఁపె నిదె నాపా[8]లిండ్లు పెన్ సోనలై
పా లొక్కుమ్మడిఁ గ్రమ్ముచున్నయవి నీభావంబునం దృప్తిగాఁ
గ్రోలం జాలవె యింతవట్టకట యీగోనేల చుట్టాలలోన్. 237
తే. తల్లి చనుఁబాలుగ్రక్కెడుతక్కి[9]నయవి, పుట్టెఁడును నొక్కరూపనభూమిఁబరఁగు
నొడువు బొంకయ్యెఁ జన్నిత్తుఁదొడలమీఁద, గుండెపట్టియించుకదడవుండవన్న.
క. అని యెత్తుకొని యురంబునఁ, దనియఁగ నదిమికొని చన్ను తన్ముఖమునకున్
ఘనదుగ్ధపిచ్ఛిలంబుగ, మనములరఁగ నిచ్చుటయుఁ గుమారుఁడు ప్రీతిన్. 239
చ. మును జననీస్తనంబులకు మోవఁగ వ్రేఁగయి యున్నయట్టి య
వ్వినుతపయస్సు లన్నియును వేడుకతోఁ గడుపార నారగిం
చినఁ బ్రియ మంది నందసతి చెక్కులు నక్కును మస్తకంబు మూ
ర్కొనుచును ముద్దులాడి మఱి కొండొకసేపునకుం బ్రియంబునన్. 240
వ. అయ్యర్భకు నుద్దేశించి. 241
క. వఱువాత లేచి నీదగు, కొఱగాములు చక్కద్రోచికొనఁ బోయి దినం
బిఱులువడి యున్నయవిపను లఱజాతివి నిన్ను నేమియన నేర్తు సుతా. 242
క. విడిచిన నెప్పటి చని యాగడములు సేసెదవు నిన్నుఁ గాచుట మాకుం
గడువ్రేఁగు దుర్జనుని నిలఁ, దడయక [10]యొఱుక మెయిఁద్రోపు తగుమందెందున్.

* ఒక్కతలై స్రుక్కమాని, ఒక్కతలయుం నొక్కయూర.

1. నందఱ ననునయించి. 2. జూచి. 3. ట్లడఁచె. 4. కింకయుఁ గలఁకయుం మదిలో. 5. నిక్. 6. బాఱెదవునీకున్. 7. పాలుచేఁపెనిజ. 8. లిండులన్. 9. నవియుఁ, బుట్టెడు. 10. యనాకట్రోపఁ దగమర్దింతున్.

యశోదాదేవి శ్రీకృష్ణు నులూఖలబద్ధునిఁ జేయుట

వ. ఇందు రమ్మని మెత్తనిజంకెతోడిబింకంబునం గొడుకుం గేలుపట్టి యొయ్యన తివిచి కొనుచుం బోయి పెయ్యదామెనత్రాటం గొని శకటసమీపంబున బలితంబగు రోల నుదరంబు బంధించి నున్నని సెలగోల చేతం గొని. 244

క. కదలిన మొత్తుదు నెక్కడఁ, గదలెద వటు గఱదులాఁడ కదలుము యేఁ జూ
చెద ననుచుఁ బోయి యిమ్ముల, ముదిత నిజకుటుంబకార్యములఁ దత్పరయై. 245

సీ. ఉన్నంత నచ్యుతుం డుద్దామమగుతన సత్వంబు గోపాలజాతమునకు
నెఱిఁగింపఁ దలఁచి యొక్కింత సేపునకు నిజోదరంబున దామయుతనిబద్ధ
మగునులూఖలము రయమునఁ బెనంగ నాకర్షించుకొని మందగవని కెలని
జమిలిమద్దులలోన సంరంభమునఁ దవిలించి తాఁ దగులక లీల రెంటి
తే. నడుముగడచి నీల్గుటయును బుడమి వగులఁ, బెల్లగిలికూలెఁ దరువులుగొల్ల లెల్ల
గూడఁబడి రప్డు కొందఱు గోపసతులు, సూచి క్రమ్మనఁ బాఱి యశోదతోడ.

ఉ. ఎక్కడిబిడ్డ నీకు నిటు లెంతయుఁ గట్టిఁడి వేయుగంబులం
బోక్కెడు ఱోటితో బలియుఁ బుత్త్రునిఁ ద్రాళ్ళులఁ గట్టునాఁడువా
రక్కట గల్గ రట్లనఁగ నాఱడివోయెఁ గుమారుఁ డేపునన్
మిక్కుట మైనమ్రాఁకు లవె మీఁదఁబడ న్వడిఁ దాఁ బెనంగెడున్. 247

క. నేరుపుగలననుచు నహం, కారంబున మిడిసిపడితి గ్రమ్మనఁ జని బం
గారముఁబోలెడుకొడుకున, కేరూపుననైనఁ బాపు మీసంకటమున్. 248

మ. అనినం దల్లడ మంది మేను విరియన్ హాయంచు గోపాలభా
మిని విస్రస్తములై పటాంచలము ధమ్మిల్లంబుఁ దూలంగ లో
చనపద్మంబుల బాష్పధార లెసఁగన్ సంభ్రాంతిఁ బాదద్వయం
బును దొట్రిల్లఁగఁ బాఱె గోపికలు నుద్భ్రాంతాత్మలై తోఁ జనన్. 249

వ. నందగోపాదులు నటమున్న కదిసి రిట్లరిగి యందఱు నున్మూలితయమళార్జున మధ్యంబున మేఘద్వయమధ్యవిద్యోతి యగుశీతాంశుండునుంబోలె నాలోల లోచనంబున సుధాసేచనరోచు లడర మందస్మితసుందరవదనమండలంబున నగ్రిమ చూడామండనంబు వోలెయుం బొలుపారుకుమారునిం గని రంత నాగోపగ్రామణి కొడుకుకడుపునం బెనఁచిన[1]కట్టొయ్యన నూడ్చి యెత్తుకొని యిదియేమిచందం బీబాలునుదరంబు ఱోలనిట్లేలకట్టి రింతదవ్వెట్టులీడ్చె నిమ్మహీరుహంబు లెప్పగిదిం గూలె నని తత్బంధననిమిత్తంబు నిజకళత్త్రంబువలన విని పుత్త్రసత్త్వంబునకు హర్షవిస్మయంబు లతిశయిల్ల నుండె గోపవృద్ధు లచ్చెరువునొంది తమలోన. 250

మ. అతివాతంబును వజ్రపాతమును హస్త్యాఘాతమున్ వాహినీ
వితతస్రోతము హేతువుల్ తరుతతి న్విభ్రంశ మొందింప న

1. వన్నియు నొయ్యనయూడ్చి.

ట్టితెఱం గేమియు లేక [1]యర్భకునికృష్టిం గూలె నీయున్నత
క్షితిజాతంబులు దీనికంటెఁ గలవే చింతింప నుత్పాతముల్. 251

వ. మున్నును శిశుఘాతినియైనపూతన నిపాతంబు నొందె మహాశకటం బద్భుతవిఘటనంబునం బొలిసె నిక్కడ నునికి మన కింక నెంతలెస్సయయ్యెడు నని యాశంకితచిత్తులయ్యును మక్కువవలన నచ్చోటు విడువఁ గొనకొననియునంబులతోడ నందగోపసహితులై తమతమనివాసంబులకుం జని రివ్విధంబున. 252

క. గోము మిగుల వ్రేపల్లెను, ధీమంతులు రామవాసుదేవులు బాల్య
శ్రీ మెఱసి యష్టసప్తస, మామహితవయస్కులై సమంచితలీలన్. 253

వ. తమయీడుగోపాలబాలకులం గూడి యాడ వత్ససముదాయపాలనంబుల వినోదంబుగాఁ బ్రమోదింపం దొడంగి రమ్మహోత్సవసమయంబున. 254

తే. చిఱుతకూఁకట్లు[2]దూఁగాడఁ జేతిచల్ది, చిక్కములు నెలగోలలు చెలువుమిగులఁ
[3]గట్టిచెప్పులు దొడి నున్నగట్టితడుపు, లెలమితోఁ గట్టి చేరువ పొలములందు.

చ. వృకములఁ దోలి యార్చుచును వేడుకఁ బాడుచుఁ గూఁతవైచుచుం
బ్రకటమహీరుహాగ్రములు ప్రాఁకుచు జొన్నలు రేఁచి తేనె గో
పకులకుఁ బోయుచున్ మధురభక్తము నే కళులారగించుచున్
సకలమనోజ్ఞఖేలనరసంబునఁ దేలిరి బాలయాదవుల్. 256

వ. అని వైశంపాయనుండు జనమేజయునకుఁ గృష్ణశైశవచరితంబు కర్ణరసాయనంబు గావించిన దివ్విధం బఖిలంబును సుఖశ్రవణం బగువచోవిభవంబున. 257

మ. కమలానిత్యనివాసవక్ష కమలాక్షా సంతతోత్ఫుల్లహృ
త్కమలామోద కళా[4]వివేక జితలోకా సర్వధౌరేయ దోః
కమలాంగీకృతదానకల్ప శుభసంకల్పా విపక్షా[5]వళి
కమలాపాయద ఖడ్గనీరద సమీకప్రీతిమన్నారదా. 258

క. గుజ్జరిధట్టవిభాళను, హృజ్జీవనదాయి హార్ద హేలాభుజసం
పజ్జితధనసంపూజిత, సజ్జనసందోహధర్మసాధక దేహా. 259

మాలిని. యవననృపబలాబ్ధివ్యాపిఖడ్గౌర్వవేగా
జవనహయఖురాగ్ర[6]చ్ఛాదిభూమ్యంతభాగా
భవన[7]భరితలక్ష్మీబద్ధనిత్యానురాగా
భువనయుగహితైకస్ఫూర్తిమత్త్యాగభోగా. 260

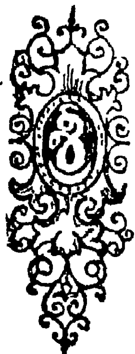
గద్యము. ఇది శ్రీశంకరస్వామిసంయమీశ్వరచరణసరోరుహధ్యానానందసౌందర్యధుర్య శ్రీసూర్యసుకవిసంభవ శంభుదాసలక్షణాభిధేయ యెఱ్ఱయనామధేయ ప్రణీతం బైనహరివంశంబున బూర్వభాగంబునందుఁ బంచమాశ్వాసము.

---

1. యర్భకవిసృష్టిం. 2. దూఁగూడ. 3. గిల్లుచెప్పులు (వ్రా. ము.) బట్టచెప్పులు దొడ్డను స్ఫుట్టతడుపు. 4. వివేశ. 5. సరీ. 6. చ్ఛాత. 7. చరిత.

హరివంశము

పూర్వభాగము - షష్ఠాశ్వాసము

కరకవిప్రబంధా
నేకముఖవినిర్గతాత్మహితకీర్తిసుధా
నేకధవళాయమానకు
హాకమలభవాండధామ యన్నమవేమా. 1

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పెనట్టివర్తనంబులఁ గొంతకాలంబు నడపి యమ్మహాప్రభావుం డగువాసుదేవుండు విదితనిజసద్భావుం డగుబలదేవున కిట్లనియె. 2

క. అనఘ విను మొకటి చెప్పెద, నెనయఁగ మనపుట్టిబుద్ధియెఱుఁగుట మొదలి
వ్వనము నివాసం బైనది, మనవారికి నింక [1]నిచోటు మంచిది యగునే. 3

వ. పెద్దకాలం బొక్కచోట నునికి వారలకుం బ్రశస్తంబు కాదు దీననచేసి యిప్పుడు.

సీ. [2]ఎరువుతిప్పలుగొని యెల్లమందలు [3]గొనుజెక్కి మేపుడుచోటు గ్రొక్కవడియెఁ
దరులోలి నలుకమొదళ్లు సిక్కంగ జొంపము లేది జాడలువడియెఁ బొదలు
మడువులు పసులకాల్మడిఁ బ్రుచ్చె [4]దొరుగండివ్రంతలు పెనురొంపివ్రంతలయ్యెఁ
బూరిపంటలు చెడిపోయె [5]రాయిడిఁ గ్రంపలోనుగా దవ్వులఁ గాని [6]లేదు

తే. పులుఁగుపూరెడు[7]పోపడిపొలములందు, మెలఁగి వెదకినఁ బుట్టదు మెకములడఁగెఁ
[8]గూరగాయకట్టియ విల్చికొనఁగ వలసి, యునికి ప్రేపల్లె వీటిపట్టునకు [9]దొరఁగె.

వ. కావున మన మింక నిచ్చోట వసియించుట దుఃఖావహంబు బృందావనంబు బృందారకవనసుందరం బైనకాననంబందు గోవర్ధననామధేయంబునం బరఁగి యథార్థనామధేయం బగు భూమీధరంబున భాండీరాఖ్యం బ్రఖ్యాతినొంది నిఖిలవనమండనం బయి యనంతశాఖామండలంబున నుత్కటం బగు [10]వటంబును విందు మయ్యరణ్యంబునడుమ సమరభువనంబున నమరునమరనదియునుంబోలెఁ గాళిందియొప్పారు నవధూతపాపం బైనయక్కాంతారంబు విడిచిపోయి యన్నెలవున సుఖయింతము మనపల్లెలోనిముదుసళ్లు మచ్చిగపేర్మి నిచ్చోటు విడువంజాల

1. నిచటు; నిచట. 2. ఎరువు దిబ్బలుగొని 3. జాడఁ జెక్కి- చిక్కనిచోటఁ. 4 పెదనొడ్డి గ్రంతలు. 5. గాయాలు. 6. లేవు. 7. ప్రియపడి. 8. కూరగాయలు గట్టెలఁ గొనఁగవలసె. 9. ఫలసె. 10. వటంబన.

కున్న వారొక్క కారణంబు గలిగించెద నట్లు సూడు మని పలికి యొక్కింతసే
పూరకున్న యెడ. 6

మ. జలజాతేక్షణు సర్వగాత్రముల సంజాతంబులై వెల్లుగాఁ
బులులో సింగములో పిశాచములొ నాఁ బొంగారి యొక్కుమ్మడిన్
బలవత్తీవ్రవృకంబు లెల్ల వేలముల్ వ్యాపించె గోపాలకా
కులగోవత్సభయంకరంబు లగుచుం గోపప్రదీప్తాకృతిన్. 7

వ. ఇట్లు పుట్టినయాక్రూరసత్త్వంబు లది మొదలుగాఁ దొడఁగి. 8

క. పదియును బదియేనును నిరు, వదియును ముప్పదియు దాఁటువడి నిత్యంబున్
గొదగొని తిరిగి వధింపఁగఁ, గదలఁగ రాదయ్యె గొల్లగమి [1]కెచ్చోటన్. 9

సీ. నీళ్లకు నేటిలోనికి డిగ్గఁగాఁ బెద్దతఱపి పెయ్యలఁ బట్టి [2]నుఱిచె నేఁడు
వడిఁగూడి పాలకావళ్లు దేరఁగ మందవాండ్రను బొరిగొని వ్రచ్చె నేఁడు
వేఁకువకడఁ బోయి పోఁకుమేయఁగఁ బాడియావులఁ బొదివి చెండాడె నేఁడు
పులికైనఁ జెలఁగి మార్మలయఁజాలెడు మేటియాఁబోతుఁ గిట్టి యుక్కడఁచె నేఁడు
తే. గొల్ల లేమఱినప్పుడు గొఱియకొదమ, [3]నెత్తుకొనిపోవు తోఁడేళ్ల కిట్టిచేత
లెందు వింటిమె యని జనులెల్లఁ దల్ల, డిల్ల వ్రేపల్లె తద్దయు డిల్లపడియె. 10

వ. మఱియును రాత్రిసమయంబున బెబ్బులులహుంకారంబులును సింహగర్జితంబులు
నుగ్రంబై వీతెంచె మహాదేహంబు లగువరాహంబులు సొచ్చి ఘోణంబున నెల్ల
చోట్లుం గ్రోడాడఁ దొడంగె నంత గోపప్రవరు లందఱుం గూడఁబడి నందగోప
సమేతంబు దమలోన మంతనంబుండి. 11

క. ముందటియుత్పాతములకు, డెందంబుల నొచ్చి యిప్పటికిఁ బాయఁగ లే
కిందుండఁగ మన కిమ్మా, డ్కిం [4]దనుకఁగ రానికడిఁది డెప్పరమయ్యెన్. 12

వ. బృందావనంబు కడు లెస్సచోటని వ్రేపల్లెలోనివా రెల్ల నెల్లప్పుడుం జెప్పికొను
చుండుదు రందును దుర్గమంబు లగునెలవుల రక్కసులు గలరనియును విందు
మేమి సేయుద మెక్కడికిం బోద మీప్రొద్ద కదలవలయు నింక నిక్కడ నొక్క
దివసం బొకముహూర్తం బొక్కగడియ యున్నను నంతకంతకు నెంతంత నేగు
లగు నని విచారించుసమయంబున నారదుం డేతెంచి నందగోపు నేకాంతంబునకుం
దోడ్కొనిపోయి. 13

నారదుఁడు నందగోపుని బృందావనంబునకుఁ బోఁబుచ్చుట

క. అతనియొనరించువినయం, బతులకరుణ నాదరించి యానందరస
[5]ప్లుతికారిణి యగువాక్య, శ్రుతి నాతని కింపొనర్చుచును నిట్లనియెన్. 14

ఉ. ఈవనభూమి యీవసతి నెంతయుఁ దప్పి వసింపఁ బట్టు బృం
దావన మొక్కఁ డక్కడయు దైత్యమయం బట యేమి సేయుదున్

1. కచ్చోటన్. 2. నుఱికె. 3. నెత్తఁగాక తోఁడేలవుడిట్టిచేత. 4. దలంకఁగ. 5. ప్లుతి; స్రుత.

భూవలయైకగణ్యు నతిపుణ్యుఁ దనూభవు నెట్లుగాతు నం
చీవు దలంచి యున్కి మది నేఁ గని వచ్చితి నిన్నుఁ [1]దేర్పఁగన్. 15

మ. విను నారాయణుఁ డాదిదేవుఁడు జగద్విఖ్యాతసత్త్వుండు మే
దినికిన్ భారము డింప దైత్యుల [2]విఘాతింపంగఁ గ్రీడార్థమై
జనియించెన్ భవదీయసూనుఁ డనఁగా సంఛన్నుఁడై కాన మ
ర్త్యునిఁగాఁ జూడకు కృష్ణు రాముఁడును దత్తుల్యుండ యత్యున్నతిన్. 16

వ. వీరిద్దఱు సుద్దామం బగు ధామంబున నపరిభావ్యు లగుభవ్యులు పూతన యను యాతుధాని యామినీసమయంబున విషదిగ్ధనిజస్తనదుగ్ధంబులు గ్రోల్చి కూల్చెద నని వచ్చి యచ్చిఱుతవానిచేత నిపాతిత యయ్యె శకటరూపధారి యగు దారుణదైత్యుం డత్యుగ్రకర్మంబు సేయం దలంచి తలంపులోనన వికలుండై కెడసె నిద్ద ఱసురలు మద్దులై యిమ్ముద్దులపాపనిఁ బాపండని కొలంది యెఱుం గక పయింబడి నలుపుద మని పూని యున్మూలనంబు నొంది రింక నిమ్మహా తేజుం డనేకదనుజధ్వంసంబు సేయంగలవాఁ డిది దేవరహస్యంబు నీమీఁదిపక్షం బునఁ బ్రత్యక్షంబుగాఁ దెలిపితిఁ గలంక నొందక బృందావనంబునకుం జనుము శోభనం బయ్యెడు నని చెప్పి బ్రహ్మసూనుండు దామోదరునొద్ద కరిగి సవినయ సందర్శనం బొనరించి. 17

శా. త్రైలోక్యంబు సృజింపఁ బెంప నడఁపన్ దక్షుండవై యింతకున్
మూలంబై యిట నందసూనుఁ డనఁగా ముగ్ధాకృతిన్ లీలమై
బాలత్వంబు నటించునిన్ను మదిలో భావింతు రుద్యన్మతుల్
హేలానిర్దళితారి సర్వమును నీయిచ్ఛావశం బచ్యుతా. 18

క. బృందావనకేళికినై, బృందారకవరద చాలఁ బ్రియపడియెడు నీ
డెందము తడ వింకేటికి, మంద గదల్చికొని చను మమంద ప్రీతిన్. 19

క. అని మునివరుఁ డాతని వీ, డ్కొనిచనియెఁ దగంగ నందగోపుఁడు గోగో
పనికాయమునకు బృందా, వనగమనవినిశ్చితైకవాక్యతఁ జెప్పెన్. 20

వ. ఇట్లు నారదోపదేశంబున నిర్విశంకమానసుం డగువల్లవముఖ్యపనుపున సర్వజనం బులుం బయనంబు సమకట్టుటయును వ్రేపల్లె నెల్లకడల. 21

సీ. [3]బండ్లమెట్టింపుపై బరువులెక్కింపుమీఁ దళ్లనుబూన్పు కావళ్ల నునుపు
పదిలంబుగా నేతిపనఁటులు క్రొత్తగోనియలబియ్యము వడ్లు నెమిలివడ్లు
నొడివిరి ప్రాలును నొనరంగఁ బోసి చాఁపలు మంచములు మీఁద బలియఁ గట్టు
డా మెనలును వల్లెత్రాళ్లును దలుగులు [4]గవ్వము ల్గొడవలి కత్తిసూఁడుఁ

తే. గొడుపు[5]వాదోళ్లు మొదలుగాఁ జెడక యుండ, వలయుముల్లెల్లఁ దెమ్ముకంటలపుటిడ్ల
నాయితము సేయుముదుసళ్లు నాఁడువారి, గంపమోపులు ముందరఁ గదలుమనుము. 22

1. దీర్పఁగన్. 2. బాధింపంగ. 3. బండులుగట్టిపై. 4. గసాపాలుంగొడ్డలి. 5. వాడ. త్రోడొష్ట.

వ. అని మఱియుఁ బెక్కుభంగులయెలుంగుల నొక్కకోలాహలం బెసఁగ మంద యంతయు నొక్కపెట్ట కదలి లావుమానుసులు కదుపులం గొని ముందరం బోవఁ బిఱుంద బండ్లును బండ్లజాడం దక్కినప్రజయును నడుమం దరుణతరుణీ జనంబు లొండొరులతోడి మేలంపుటాలాపంబులం బ్రమోదకరంబు లగువినో దంబుల నడతుమీఱి కడచి చనం బంగ్వంధజరఠప్రముఖులు గ్రుస్సి యోలాకు పడ నెడనెడం గావలిరై తగువారు నడపింప నవ్విధంబునం జని బృందావనంబు ప్రవేశించి యుచితప్రదేశంబులు నివేశంబులుగా నిరూపించి గోపాలముఖ్యులు నిలువ నాక్షణంబ. 23

క. ఒకయామడ పలు పిది యని, సకలజనము చూడ నర్ధచంద్రాకృతియై
శకటావళి విడియఁగఁ గడు, వికటస్థితి నెల్లవారు విడిసిరి గలయన్. 24

వ. అంత. 25

చ. [1]గుడిసెలు వన్నియుఁ ఘననికుంజము లిండులుగాఁగఁ జొచ్చియుఁ
బొడఁగగుజొంపము ల్గలిగి పేర్చిన మ్రాఁకుల క్రింద నుండియుం
గడఁక యొలర్ప [2]దొడ్లకును గ్రంపలు వైచియు నొక్కనాఁటిలో
నడరఁగఁ బ్రాంతకాఁపులయి రక్కడ గోపకుటుంబు లందఱున్. 26

శా. శృంగారంబులు సేసి గోపికలు భాసిల్లంగ గోపాలు రు
త్తుంగాంగంబులతోడ నెల్లకడలం ద్రుళ్లంగ గోబృందముల్
మాంగల్యాకృతిఁ గ్రాల నెంతయును సామగ్ర్యంబునం బంధు లు
ప్పొంగం బల్లె సముజ్జ్వలోత్సవములం బొంగారె నానాఁటికిన్. 27

క. క్షేమంకరుఁడై హరి దమ, నేమఱిక ప్రయోజనంబు లెల్ల నడపఁగా
శ్రీమంతు లైరి మిగులఁగ, నామందం గలుగుగోపు లందఱు దోడ్తోన్. 28

క. వేసవియందును సులభము, ఘాసము గోవులకు నీరు కడుఁబెల్లొదవన్
వాసవుఁడు గురియుఁ దఱితో, వాసవుతోఁబుట్టు వున్న వాసక్షోణిన్. 29

క. క్రేపులు వర్ధిల్లఁగఁ గడు, నేపెసఁగఁగ మొదవు లీను నేఁటేట వృష
వ్యాపారం బవ్యాహత, మై పరగుం గృష్ణదేవు సాదరమహిమన్. 30

వ. ఇట్లు బలదేవసహితుండై సుహితప్రీతిం బ్రవర్తిల్లు నయ్యదుకుమారుండు క్రమం బునం ద్రయోదశవర్షవయస్కుం డయ్యె నంత నొక్కతఱి వసంతసమ యావసానం బగుటయు. 31

గ్రీష్మకాలాభివర్ణనము.

శా. వాసంతీకుసుమావతంసకము లుద్భాసించి గోపాంగనల్
శ్రీసంపన్నములైన పాటలములన్ సీమంతసీమ ల్గలిం

1. గుడుమలు 2. దొడ్డులకు.

గై సేయం దగి ఫుల్లమల్లికలికాగర్వాంధమై పర్వె స
ర్వాసహోర్వ్యుద్ధతి యయ్యె ఘర్మసమయం బారంభసంసేవ్యమై. 32

క. మడువులనీ రింకించుచు, నెడపడఁ జేయుచుఁ బ్రవాహ మెట్టిది యైనన్
వడ యొయ్యనఁ జేర్చుచు నుగ్గడువయ్యె నిదాఘబలము క్రమయోగమునన్.

మ. హరి యంభోనిధిసొచ్చె శంభుఁడు తుషారాద్రీంద్రముం బ్రాఁకె వా
గ్వరుఁ డుద్యన్మకరందదుర్దినసమగ్రం బైనయుత్ఫుల్లపం
కరుహంబుం భజియించె దీని మును గల్గం గాంచియే కాక యె
వ్వరి నిం కేల సహించు గ్రీష్మునఁగా వర్ధిల్లెఁ దాపోద్ధతుల్. 34

సీ. వనధు లెల్లను గ్రోలి తనియక పెనుపొంది బడబాగ్ని యంతటఁ బ్రబ్బె నొక్కొ
యాగంగఁ గొలఁదిగా కభవుండు[1] గ్రక్కునఁ గ్రమ్మఁ గరళాగ్ని కడఁగె నొక్కొ
నీరజాసనునోరు నిండకమున్న కల్పాంతాగ్ని దమకించి యడరె నొక్కొ
సకలతత్వంబు[2]ల సమయించి ఘోరాగ్ని తత్త్వ మొక్కటియ కాఁ దలఁచె నొక్కొ

తే. యగ్నియును మారుతంబు ననాదియైన, మైత్రి నేఁడ కాఁ జూపంగ మసఁగె నొక్కొ
కాకయిట్టి వేసవి యెందుఁ గలదె యనుచు, జనులు బెగడొంద గాడ్పుతోఁ జఱచె నెండ.

మ. తమలో రాయిడిగొన్నయున్నతుల సద్వంశంబులుం రూపఱున్
సమయించుం దమయాశ్రితావళిని నెన్నంగా నిజం బిట్టిభా
వము సూడుం డనునట్లు వేసవి మహావంశాటవుల్ రాసి ద
గ్ధము లయ్యె న్నికటద్రుమావలులతోఁ గ్రందంగఁ దావాగ్నులన్. 36

క. తరులెల్ల గ్రల్లవడఁగా, విరళములై వీధులున్నవిధ మొప్పె నహ
స్కరరుచులతోడఁ దలపడి, యరుదుగఁ బోరాడి తుమురులై పడినక్రియన్. 37

మ. జ్వలితారణ్యకధూమముల్ శిఖిశిఖాసక్తిం దటిల్లీలతోఁ
గలయం గ్రమ్ముఘనాళిభంగి నెసఁగంగా నెండమావుల్ దిశా
వలయాపూరజలంబులన్ దొరయఁగా వర్షాగమస్ఫూర్తియై
వెలసెన్ గ్రీష్మము తీవ్రతాపము కడున్ భిన్నప్రకారంబుగాన్. 38

తే. పక్వఫలములఁ గ్రాలుకింపాకలతల, బెరసి వేసవి చే పడి తరువులెల్ల
దావదహనసంయుక్తికిఁ దప్పె నవియు, నలఁగి దావాగ్ని నొదివినయట్ల యుండె.

శా. గోపూర్ణ[3]స్తనదుగ్ధపానవిధులున్ గోవర్ధనాంతర్ఝరీ
వ్యాపారంబులు గోపతిప్రియసుతావాఃకేళిలీలాస్ఫుర
ద్గోపీ[4]ముగ్ధకుచోపగూహనములున్ గోవిందసాంగత్యమున్
గోపశ్రేణికిఁ బాపెఁ దాపభయమున్ ఘోరంపుఘర్మంబునన్. 40

వ. ఇట్టి నిదాఘకాలం బతిక్రాంతం బగుకొలంది నొక్కకారణంబున. 41

1. మ్రింగిన గరళాగ్నిఁ గ్రమ్మటఁ గ్రక్కునొక్కొ. 2. లం జాలించి. 3. స్రవ. 4. పీన.

క. హరి పరిపాలన సేయఁగఁ, బరమోత్సుకవృత్తి నున్న పశుకోటికి ని
ర్భరవిస్మయావహములై, యురుతరముగ నుద్భవించె నుపసర్గంబుల్. 42

వ. అమ్మహాదోషంబువలన. 43

చ. వడఁకుచు రోమకోటి నిలువంబడి మేనులు దూలఁ గన్నులం
దుడుగక బాష్పముల్ వడియుచుండఁ దలల్ దిగవైచి నోరఁ ద్రే
గుడు దొరఁగంగ నెంతయును గ్రుస్సి ఖురంబులు వ్రస్సి పుర్వులు
గ్గడువుగ గాఱఁ దద్దయును గాఱియఁబొందె వ్రజంబునం బసుల్. 44

క. [1]కడలును నెత్తురుఁ బాఱం, దొడఁగెం గొన్ని యతిసారదుస్తరబాధన్
బడి ప్రేవులు సిక్కఁ దునిసి, పడకుండునె యనఁగ నెత్తువడె నెల్లెడలన్. 45

ఆ. [2]నరిడిపుష్పు కప్పనావురు గడుపూఁద, ముదురుఁ ద్రిక్క యనఁగ నడరి మఱియుఁ
దెవుళు లెన్నియేనిఁ దవిలియెంతయుమహో, గ్రంబులయ్యెఁ బశుగణంబునందు.

వ. అంతయు నుపలక్షించి వయోవృద్ధు లగుగోపాలురు మంత్రంబుల నౌషధంబుల నగ్నికర్మాదులం దత్ప్రతీకారం బుపక్రమించి యవియన్నియు నిష్ఫలంబులయినం జేష్టలు దక్కి నిలిచిరి యమునాతీరకాననంబులం జరియించు ప్రాణులు మృగపక్షిసర్పాదులు సూక్ష్మజంతువులులోనుగా వివిధవ్యాధిపీడితంబులై మృతకల్పంబులు నగుచువచ్చె నట్లు దొడఁగినయుపద్రవంబు లంత నిలువక గోపప్రకరంబులయందునుం బ్రవేశించిన. 47

సీ. జ్వరవేగమునఁ దూలి పొరలిరి కొందఱు సందుసందులు సొచ్చి చదిసి పడిరి
కొందఱు వెస రోమకూపంబు లన్నియు నవిసి నెత్తురు గాఱ నవయవములు
చీములు గట్టంగ శీర్ణంబులై దంతములు గదలంగ నెమ్ములు నొగులఁగఁ
గంఠజిహ్వాధరఘ్రాణకర్ణంబులు పొక్కులై యోర్వగ నొక్కఁడైన

ఆ. ద్రావఁ [3]దడవ లేక తలచీర లెఱుఁగక, యార్తులైరి కొంద ఱంతవట్టు
గోపమందిరములు కుష్ఠదుర్గంధమ, యంబు లయ్యె వికృతి యగ్గలింప.

క. నరగోమృగనివహంబులఁ, గరుణము లగురోగవేగకలితాక్రోశ
స్వరములు పెక్కయ్యె దిగం, తరముల నెచ్చోట యమునదరివిపినములన్. 49

వ. యశోదానందగోపులుం గ్రమంబున రోగార్తి నొందిరి రోహిణియును దదవస్థన పొందె నట్లు జననీజనకులు లోనుగా సకలబంధువు లధికక్లేశంబులం దూలుట యాలోకించి బాలుండయ్యును మహాబుద్ధిశీలుండు గావున దామోదరుండు రామునితో విచారించి యయ్యుపసర్గంబునకుఁ బ్రతికారం బన్నెలవువిడిచి పోవుట దక్క నొండు లేదని క్రోశమాత్రం బంతరంబుగాఁ గతిపయగోగణం

1. కడలును నెత్తురు వాఱఁగఁ. 2. నరిడెలిప్పు కప్పనావురు గడుపులు, మదరుదిక్క (ఘూ. మ.) 3. దడియు.

బులం గొనుచుం జని యిమ్ముల నిలిచె నతనిమతం బెఱింగి మఱియునుం గొందఱు గోపాలకు లచ్చోటికి యరిగి యరోగులై రట్టియెడనువందు. 50

తే. ఏను జుట్టంపుజనులను నెందువోదు, నిచ్చటన యుండఁగా నేమి వచ్చునేని ననుభవింతుము గాకని చనక నిలిచె, నందగోపుఁడు దానును సుందరియును. 51

క. తల్లియుఁ దండ్రియు నిమ్మెయి, నిల్లువెడల కధికరోగహృతచేతసులై తల్లడిలుట విని కృష్ణుఁడు, పుల్లవడి[1]తలంకుచుండె బుద్ధిని నచటన్. 52

వ. ఇట్లు బలదేవకేశవులు బలిష్ఠు లయ్యు నయ్యుపద్రవప్రతికారంబునం దసమర్థులై యుండ నాప్రేపల్లెయందు విదేహదేశాగతుం డై యున్న గోపవృద్ధుం డొక్కరుండు గోపముఖ్యుల నెల్లం గూడం బిలిచి వారితోడ. 53

సీ. పశుసమాశ్రయమున బ్రతుకుచున్నారముమనము నత్పశుసంఘమునకుఁ బ్రభుఁడు
వృషకేతనుం డగువిషకంఠుఁ డద్దేవుఁ డటుగాన సద్భక్తి నమ్మహాత్ము
నర్చింపఁగా శాంతి యగు నెల్లవిధముల వేదపారగు లైనవిప్రవరులఁ
బిలిపించి శాస్త్రసంభృతయుక్తి కల్పితమార్గంబుతో దేవమందిరమునఁ

తే. దొడగుఁడీయనుష్ఠానంబు జడత యుడిగి, యనినఁ గులవృద్ధుమాటకునాత్మలందుఁ
దద్ద విశ్వాస మొలయంగఁ దత్క్షణంబ, గోపు లెల్లను దగువస్తుకోటి గూర్చి.

గోపాలకులు రోగశాంతికై శివపూజావ్రతంబు సలుపుట

వ. శివభక్తియుఁ దదీయతంత్రజ్ఞానంబును దదాచారధుర్యతయుం గలయార్యద్విజోత్తములఁ బ్రార్థించి తెచ్చి తత్క్రియా[2]నిర్వాహత్వంబునకు నియోగించిన నమ్మహాత్ములు విహితోపవాసనియమసమాహితులై తత్సమీపస్థితం బగుసిద్ధస్థానంబునందు. 55

తే. [3]ఎలమి ఋత్విక్కులను వరియించి కుండ, మండలోదారపూర్వకమహితతంత్ర
మతిశయిల్లఁగ ద్రవ్యంబులందు శుద్ధి, వెలయ నధివాసనాదులు దొలుతఁ జేసి.

సీ. పంచామృతంబులఁ బంచగవ్యంబుల విమలోదకంబులఁ గ్రమముతోడ
నభిషేక మొనరించి యఖిలేశ్వరుని సముంచితగంధసమితి నర్చితునిఁ జేసి
భూరిసౌరభచారుపుష్పదామంబులఁ బూజించి బహువిధస్ఫురితధూప
తతి యిచ్చి కపిలాఘృతప్లుతవర్తికారమ్యదీపముల నారతు లమర్చి

ఆ. భక్ష్యభోజ్యలేహ్యపానీయబహుళనై, వేద్యములు ఘటించి హృద్యలీలఁ
బగలు రేలు నట్లు పరిచర్య నడపుచుఁ,గొలిచి రేడుదివసములు గ్రమమున. 57

క. తగ నిప్పగిదిని దప్పక, నగజాస్కందులను వృషభనందీశుల స
ర్వగణాధ్యక్షువినాయకుఁ, బ్రగుణార్చనములభజించి భావించి రెదన్. 58

తే. ఉత్తమం బగుశివమూర్తియుత్తమాంగ, మున నతిస్థూలఘృతధార లనవరతము
దొరుఁగుచుండెను మూఁడునధ్వరదినంబు, లన్నిటను విప్రవిహితప్రయత్ననిష్ఠ.

---

1. భర్ధంకు. 2. నిర్వాహకంబునకు, 3 ఋత్విగాచార్యతతి. (పూ. ము.)

వ. అగ్నిప్రతిష్ఠ గావించి ఋత్విజులు వాగీశ్వరసంభూతం బగు[1] శివాలయంబునందు శివసంహితామంత్రంబుల నాజ్యపాయసాపూపప్రముఖంబుల హోమించి రయ్యయివిధంబున నెల్లవారును మృత్యుపరిహారకంబు లగుమంత్రజపంబులు నుపద్రవశమనకారు లగుమహాదేవమంత్రస్తోత్రపఠనంబులు శాంతిప్రదంబు లగు కల్యాణధ్యానంబులు ననుష్ఠించుచుండిరి పరమేశ్వరుమందరఁ గొందఱు భ్రూవిక్షేపంబుల నక్షివివర్తనంబులఁ జరణతాళంబుల హస్తవిన్యాసంబుల నతిమనోహరంబును గుతూహలావహంబును నగుభక్త్యావేశనర్తనంబు ప్రవర్తించి ప్రదక్షిణప్రణామాదు లొనరించి రిట్లుండ నేడవునాఁటిమధ్యాహ్నసమయంబునందు. 60

శా. ఆవిప్రావళిలోన వేదముల వేదాంగంబులం గోవిదుం
డై వర్తిల్లుమహాద్విజుం డొకఁడు భూతావేశముం బొంది తీ
వ్రావష్టంభముతోడ నొత్తిలి మహాహాసంబు గావించుచుం
దేవోద్గీతి యెలర్పఁ బాడుచును నర్తించెం గఠోరంబుగన్. 61

తే. అతనిఁ జూచి యచ్చటివిప్రు లంతవట్టు, వారు నిది యేమియో యని భూరివిస్మ
యంబుఁ బొందంగ నృత్తగీతావసాన, మున నతం డిట్టు లను సభ్యజనముతోడ.

—శంఖకర్ణుం డనుభూతంబు గోపాలకులకుఁ గలిగినరోగంబునకుఁ గారణం బెఱింగించుట—

వ. ఏను సర్వజగద్గురుం డగుచంద్రశేఖరుం డానతిచ్చి[2] పుత్త్రేరం దదీయశాసనంబు శిరంబున ధరియించి కైలాసశైలంబుననుండి మీపాలి కిప్పు డిట్లు సనుదెంచితి గోకులంబునందు గోవులకు గోపాలురకుం దక్కినప్రాణులకువర్తిల్లుచున్నయార్తి తెఱంగనుసంధించి మీరు పరమభక్తియుక్తిం బ్రయోగించునీయనుష్ఠానంబునందలిసౌష్ఠవంబునకుం బ్రసన్నుండై యమ్మహాదేవుండు నన్ను నాలోకించి. 63

ఆ. శంఖకర్ణ నీవు సయ్యనఁ గాళింది, తటమునందు రోగతాపభరముఁ
జెంది పొరలుచున్నజీవుల కెల్లను, హిత మొనర్చి[3] పొంటె నేఁగు మేఁగి. 64

వ. అస్మత్పూజాతత్పరు లయినబ్రాహ్మణోత్తములలోన నొక్కనియం దావేశించి యిట్లని చెప్పుము. 65

సీ. ఘనుఁడు విరోచనతనయుఁడు బలికంటెఁ బూర్వజుం డాహవగర్వయుతుఁడు
గలఁడు దైత్యుఁడు కాలకలియన ద్వాపరాంతమున దానవు లెల్ల ధరణిబాధ
కుద్భవింపఁగఁ దాను నొకకపిత్థద్రుమమై విషోత్కటవిటపాళి యొసఁగ
యమున దక్షిణపుఁదీరమున జనించినాఁ డద్దురాత్మునిబంటు లైనయసురు

తే. లందఱును విషకంటకవ్యాప్తవృక్ష, కోటులై దానిచుట్టునుఁ గోలఁదిమిగులఁ
బెరిగినారు తద్భార్య లేడ్వురు సహస్ర, పుత్త్రవతులైన గోవులై పొదలినారు. 66

వ. ఆగోవులఁ గాచువారు లేక తమయిచ్చం గారుపసులై తిరుగుచుఁ బ్రాణుల వధియించు నవ్వేళఁగమ్రాను పుట్టినపండ్రెండేండ్లకుఁ బూచి పువ్వులు వాడమినప్పుడ

1. శివానలంబునందు. 2. నవృత్తాంతంబు. 3. శాఖకు,

ఫలియించుఁ దత్ఫలంబు లయ్యాసురంబగుపశుగణంబు భక్షించుచుండునని కల దిప్పు డవ్విధం బంతయు సంపన్నం బైనయది. 67

ఉ. ఆవిషవృక్షగంధము రయం బెసకం బయిఁ బాఱు తేర నా
నావిధరోగబాధలు జనంబులకుం జనియించె నిత్తఱిం
గోవులు గోపులుం దెవులుగొంటకుఁ గారణ మవ్విధంబు త
ద్భావితమై పరిజ్జలముఁ బ్రస్ఫుటదోషముఁ బొందె నెంతయున్. 68

వ. దీనిం బరిహరించి దూరం బరిగినవారి కారోగ్యం బగు వ్రేపల్లె తత్సమీపంబున నున్నకతంబున నింత వుట్టె నందగోపసూనుం డగుకృష్ణుండును బలదేవుండును దాను నవ్విషభూజంబు భంజింప నోపు నతం డప్పని కియ్యకొనిన నందఱు బ్రతుకుదురని పరమేశ్వరుం డనుగ్రహించె నేను బోయెద నని పలికి భూతంబు విడిచి పోయిన. 69

క. ధరణీదేవుఁడు తెలివిం, బొరసె నఖిలభూమిసురులు పొంగుచు భూతే
శ్వరు వినుతించి సమాప్తిం, చిరి తత్క్రియ గోపవరులు చెన్నెసలారన్. 70

వ. రామకృష్ణుల రావించి యవ్విధం బెఱింగించిన నగ్గుణగరిష్ఠులు బలిష్ఠులుగావున నిశ్చితంబు లగునంతఃకరణంబులతో నందఱం గలయం గనుంగొని. 71

తే. దేవదేవునిశాసనం బీవిధంబు, తల్లిదండ్రులు గులమును నెల్లవారు
బ్రతుకుతెరువిది సత్యశఃప్రదమునట్టి, యింతకంటెను మేలు మాకెన్నఁడోదవు.

వ. అని రవుకు కృష్ణుండు వారితోడ. 73

శా. అంభోధిం బ్రభవించి విశ్వమును సంహారంబు నొందింప సం
రంభోజ్జృంభితమైనయాద్యవిషముం రౌద్రప్రభావంబుతో
శంభుం డెట్లుపసంహరించె విషవృక్షస్ఫూర్తియుం గీర్తితా
రంభప్రౌఢత నట్ల యే నుడిపెదం రాగిల్లుఁ డీరందఱున్. 74

వ. అని పలికి యమ్మహాబ్రాహ్మణవర్గంబునకు నమస్కరించి శంకరునకు సాష్టాంగదండప్రణామం బాచరించి శివాలయంబునకు బ్రదక్షిణించి దేవకీసూనుండు రోహిణేయుదిక్కు చూచిన నతండును నట్లచేసి యతనితో నేకకార్యులై కడంగె నయ్యిరువురుఁ గట్టాయితంబై చేతులం గత్తులు గుదియలు గొడ్డండ్లునుం గొని యాయతం బగునవ్విషవనంబున నడచిన. 75

మ. హరపూజాసుకృతంబు పేర్మి వెసఁ బ్రాప్తారోగ్యులై గోపకుల్
పరమోత్సాహముతోడ బాహుబల మొప్పం సింహనాదంబు లం
బరభూమ్యంతరపూరకంబులుగఁ దత్పార్శ్వంబులం ముందటం
ద్వరితాక్రాంతి యెలర్పఁగా నడచి రుద్యత్సాధనోపేతులై. 76

వ. బ్రాహ్మణపుంగవులునుం గోపాలసహితులై కుతూహలంబున వారిపిఱుందనయరిగి రిట్లు [1]సని కృష్ణుం డక్కడవి మునుకొని కొంతదవ్వు గడచి. 77

1. వెనకుచుం గొంత,

క. జనులకు నతిదుస్సహ మగు, పెనుగంపుఁ గఠోరకటుకభీషణరూపం
బున నెదురుగాలి పైకొని, చనుదేరఁగ దానిబడిన చని యయ్యవులన్. 78

సీ. పాతాళమున నున్న ఫణిరాజుకోఱలపసయెల్ల రూపమై యొసఁగె ననఁగఁ
గాలకూటానలగర్వంబు సర్వంబు బ్రచ్ఛన్నతనులీలఁ బ్రబలె ననఁగ
[1]నరకాగ్నిశతముల పరుసదనం బంతయును నొక్కచోఁ గూడి తనరె ననఁగ
నాభిచారకవిధియాభిజాత్యము సకలము మూర్తిమంతమై యమరె ననఁగ
తే. నధికవికృతమై యావృత్య మంబరంబు, దాఁకి ప్రాకుల నంతటఁ దానకాన
రాఁ బ్రభూతవిస్తారమై క్రాలుకపట, కటుకపిత్థభూజాతంబు గాంచె నతఁడు. 79

శ్రీకృష్ణుఁడు విషమయం బగుకపిత్థవృక్షము నున్మూలించుట

వ. ఇట్లు దూరంబునం గని దానిచేరువకుం బోవ నతిసంకటంబై యున్న మాయామయం బగువనంబు గనపగొడ్డండ్ల నెఱగత్తుల నఱకి పడవైచుచుం దెరువు గావించుకొని కదియునంత. 80

మ. తరుమూర్తిం గలభర్తఁ జేరి తమవత్సశ్రేణియుం దారుఁ ద
త్పరిపక్వార్ద్రఫలోపజీవనమునకై దర్పించి యున్నట్టియు
ద్ధురఘోరరూపనిశాచరీసమితి తద్దోషావలిం గాంచి చె
చ్చెర నొక్కుమ్మడి రోసి పాసి ఖరదృష్టిం జూచుచుండెం బోరిన్. 81

వ. యదుకుమారుండును ముప్పదిబారలపఱపై నబంధురస్కంధంబును సందర్భపరిణాహరూపం బగుదేహంబున నపరిమేయం బగుసముచ్ఛ్రయంబున నతిభయంకరంబై యున్నయన్నగంబుదప్పక చూచి మహాకుంభప్రమాణంబు లగుతత్ఫలంబులు గనుంగొని యివియ కావే నిజదుర్గంధి యగుగంధవహువలన నస్మద్బంధుబాధ గావించినయవి వీనిం దోలుత రూపడంచి మఱినాచేయంగఁబూనినపనియంతయుం జేసెద నని బలదేవుండునుం దానునుం గూడి కడంగి. 82

చ. క్రమమునఁ బిందెలుం బసరుఁగాయలును న్మఱిదోరబండులుం
గమిసినపండులుం గెలలు గట్టి తదున్నతశాఖ లన్నియుం
దమమయమై తలిర్పఁగ నతండును బాహులు సాఁచి హస్తగ
మ్యము లగువాని నెల్ల నలియకై భువివైచుచు వచ్చెఁ దోడుతోన్. 83

సీ. ఆర్చుచు గోపాలు[2]రందియా నందంద బడియలరాలను బడఁగవైచి
కొన్ని దవ్వులవానిఁ గొమరార వానిన కొని ధాత్రిఁ దొరఁగించి కొన్ని లీల
[3]నిక్కి[4]పెల్లని కొమ్మ లుక్కునవిఱుగంగఁ దిగిచి ధారుణిఁ ద్రోచి పగులఁ ద్రోసి
కొన్ని యివ్విధమున నన్నింటి రాల్పంగ నిష్ఫలం బయ్యె నన్నీచతరువు
తే. ఫలనిపాతహతం బగుబహుళరవము, చటులశాఖావిభంజనజనితరవము
సముదగోపాలనివహగర్జారవంబుఁ, గలసి గగనంబు శబ్దాత్మకంబుఁ జేసె. 84

1. నురగాగ్ని. 2. రందఱు. 3. శ్లక్ష్ణఁగ గొమ్మలు గ్రక్కున. 4. పెల్లున.

వ. అయ్యపూర్వనినదంబునకుం గనలి యయ్యసురకొడుకులు గోరూపు లగుతల్లులకడ
నున్న పొగరుకోడెలు వేలసంఖ్యలు చెలంగి నలిరేఁగి ఖురశృంగవాలదంతప్రహా
రణంబులై పొదివినం జెదరి నిలువ నోర్వక గోపాలురు పలాయనంబు నొందిరి
నందగోపనందనుండు నగుచు వాని నొండొండ యొడిసి కడకాళ్లు పట్టి విసిరి
యమ్మానికొమ్ములనెఁ దగిలిచి యొగిల్చియు వాని నిట్టునట్టుఁ దిగిచిపడునట్లుగా
వైచియు నొండొంటితో నడిచియు నేలతో వ్రేసియు బహుప్రకారంబు లగు
వధంబుల నిరవశేషంబు గావించె నమ్మాయారూపంబు లాత్మరూపంబులతోన
పడియు దానవాకారంబులం గూలంబడియు నన్నేలయంతయు శవసంకీర్ణంబును
రుధిరపూర్ణంబును గావించె నివ్విధంబున. 85

క. పిశితాశను లని మును గడు, విశదంబుగ నాప్తభణితి వినియున్కిఁ గ్రియా
కుశలుఁడు హరి తత్పశుగణ, విశసన మఖిలమును వీరవృత్తి నొనర్చెన్. 86

వ. అంత. 87

చ. కొడుకులపాటు సూచి కడుఁగోప మెలర్పఁగఁ దల్లు లొక్కఁయు
మ్మడి వనజాయతేక్షణుని మట్టఁ దలంచి మహోగ్రహుంకృతుల్
వడిగొనఁ గొమ్ము లొడ్డుకొని వాతులు విచ్చి ఖురాగ్రపాతనం
బుడమిఁ బగుల్చుచు న్నిగుడి భోరన ఘోరపువీఁకఁ దాఁకినన్. 88

చ. ఉఱికి తొలంగ దాఁటియును నూరక తోఁకలు పట్టి దవ్వగాఁ
బఱపియుఁ గొమ్ము లూడి పెడఁబాయఁగఁ ద్రోచియుఁ గేల లీలమైఁ
జఱచి కలంగఁ జేసియును జంపఁగ నొల్లక గోస్వరూపతఁ
దొఱసిన రాక్షసాంగనలఁ దోలె నతండు నిమేషమాత్రలోన్. 89

వ. అవియును గ్రీడానర్తనప్రవర్తియుంబోలెఁ జెలంగియాడు కృష్ణునిపరాక్రమం
బునకు భయంపడి మేనులు గలంగి వాపోవుచుఁ దోఁక లెత్తి మెడలు మలంచి
మలంచి చూచుచు నంభారవంబుల నొఱలుచుఁ బఱచి దూరం బగుకాంతా
రంబు దూఱి కాడువడి పోయె నంత. 90

శా. పాదంబుల్ నుఱుమాడి యుద్ధతవిరూపస్కంధముల్ వ్రచ్చి రూ
పేదం బండులు డుల్చి బాహువులయ ట్లేపారు [1]శాఖాలి సం
ఛేద క్రీడ నడంచి మస్తకతతుల్ శీఘ్రంబ ఖండించి యి
ట్లాదేవేశుఁడు రూపుమాపెఁ దరురూపాభీలదైత్యాఘమున్. 91

వ. తదనంతరంబ నిర్భయులై కూడినగోపబాలురుం దానును రామసహాయుం బతి
భీమంబుగా నమ్మహాద్రుమంబు నుపాంతంబున నున్న విషకంటకవృక్షంబులు తద్వ
ల్లీగుల్మజాలంబులుం బిలుకుమారం దునుమాడి యవియును గోవత్సశవంబులుం
గూడఁ బ్రోవులు సేయించి కపిత్థతరుశకలంబులు దత్తలంబునం గూడవైపించి
యంతటం గలయం గనలునగ్నులు దగిల్చిన. 92

1. శాఖాతతిఁ.

చ. గొనకొని పేర్చి నాలుకలు గోయుచు ఘర్మవిశేషతీవ్రతం
బొనరుసమీరసఖ్యమును భూరితరంబుగ సంభవించినన్
గనలుచుఁ బావకుం డడరి కాల్చె ముహూర్తములోన సమ్మహా
దనుజకళేబరద్రుమవితానములన్ వెస నుగ్గునూచగన్. 93

వ. అంత. 94

క. కురిసె సురపుష్పవర్షము, హరిపై నప్సరస లాడి రాతోద్యంబుల్
మొరసె సుఖస్పర్శంబై, బెరసెం బవనంబు దెసలు [1]వెలసెం గలయన్. 95

వ. ఇట్లు విజయోల్లాసభాసి యైనవాసుదేవు నవ్వసుమతీదేవులును వల్లవప్రముఖులు
నుం బ్రభూతభాషలం గీర్తించిరి రోగార్తి ముక్తంబై తత్క్షణంబ బృందావనం
బును భువనపావనం బగుభావనంబునం బరఁగుటకు నర్హం బయ్యె నాసమయంబున,

—శ్రీకృష్ణుఁడు గోపాలురతో యమునయందు జలక్రీడసలుపుట—

మ. చెమటం దొప్పఁగఁదోఁగి భస్మకణికాస్ఫీతోత్తమాంగంబులన్
సుమహాన్నిశ్వసితాకులాననములన్ శోభిల్లు మేనుల్ మహా
శ్రమవేగంబునఁ దూఁగ నందఱు విహారాసక్తులై డిగ్గి ర
య్యమునాభూమికి [2]వెండివెల్లిసుకవెల్లై యున్నమార్గంబునన్. 97

తే. పౌరుషము మెచ్చి ముదమునిండారనగుచుఁ, గౌఁగిలింపంగ నేతెంచుకరణి నొప్పెఁ
బ్రకటఫేనయై కడలచే బారసాఁచి, హరికి నభిముఖంబుగఁ బోఁగుధరణికన్య. 98

మ. గురుగోత్రాధరవప్రభూములు వడిం గోడాడి [3]యందంద చం
డరసోద్దర్ప మెలర్ప యూథముల వెంటం గొంచుఁ గ్రీడార్థియై
యరుదార న్మదఖేదభారమున నొయ్యం జొచ్చువన్యద్విపేం
ద్రురుచిం బోల్చె జలౌఘమున్ దఱియునాదోశ్శాలి గోపాళితోన్. 99

వ. ఇట్లు సొచ్చి యమ్మహావాహినియందు. 100

సీ. ఒండొండ యిద్దరినుండి యద్దరిదాఁక నేపారుపురుడున నీఁది యీఁది
మునిఁగి లోలోనన చని దవ్వుదవ్వుల ననువున నెగసి పెల్లార్చి యార్చి
కడగాన రాని పెన్మడుపులఁ[4] బఱతెంచి యుఱికి వే కడుఁ దేలి మెఱసి మెఱసి
యొండొరుఁ బేర్కొని యోలయోలని రేఁచి యదటున జల్లుబోరాడియాడి

ఆ. వాద్యభంగి జలము వాయించివాయించి, పాడిపాడి కెరలి యాడియాడి
తనిసి మూఁడుజాముతఱిఁ బ్రొద్దొకించుక, చల్లవడిన నల్లనల్ల వెడలి. 101

వ. గోపాలురు కృష్ణపాలనంబు గనినవారు గావున భావంబు లలరఁ బరిధానాదుల
నలంకృతులై మనోజ్ఞవేషంబులతో నిలిచి రయ్యదుకుమారు లిద్దఱు నటమున్న
తల్లులు పుత్తెరఁ బరిచారకులచేత నుపనీతంబు లైనధౌతాంబరప్రముఖపరిష్కా-

1. వెలుఁగన్. 2. వేడిపెన్నిసుక (పూ. ము.) 3. యుద్దంశ. 4. నడుఁగుడు నఱికి జొకదవచ్చి.

రంబులు గైకొని రప్పుడు పుత్త్రునివిచిత్రవిక్రమోత్సవంబునకు నానందించి
నందుం డాయత్తంబు సేయించినచతుర్విధాన్నంబులుగొని గోపకుటుంబినులును
దారకదారికాసహితంబుగాఁ జనుదెంచినం దత్ప్రియత్నంబున. 102

తే. సముచితప్రదేశంబున జలజనాభుఁ, డగ్రజుం డగ్రపాత్రంబునందు నిలువఁ
దాను బెద్దలుఁ జెలికాండ్రుఁ దగఁగనార, గించి తాంబూలములుగొని మించిరోలమి.

వ. కొండొకసేపు విశ్రమంబు నొంది తదనంతరంబ సముత్థితుండై కదలి లోకక్షే
మకరంబు లగుశకునంబులు గనుంగొనుచుఁ దద్జ్ఞులవ్విధం బభినందింపఁ జను
దెంచె నప్పు డొండొరులం గౌఁగిలించుచుఁ బరువులు వెట్టుచుఁ దారుచు నెలుం
గెత్తి నవ్వుచుం బాడుచు వేణువీణాధ్వనిమిశ్రంబుగాఁ బటుపటహధ్వనివాద్య
వాదనంబు లొనర్చుచు గోపాలు రాలోకనీయంబు లగుసమ్మోదసంభ్రమంబుల
నొప్పి యప్పురుషోత్తముమందరం బిఱుందనుం బార్శ్వంబులను దత్పౌరు
షంబు ప్రశంసించుచు [1]బెరసి రిట్లు వచ్చి యందఱు సాయాహ్నసమయంబున
వ్రేపల్లె సొచ్చి తమయిచ్చ నుండిరి విప్రవరులు గోపవృద్ధులవలన సమర్చనంబు
నొంది నిజస్థానంబులకుం జనిరి వాసుదేవుండు జననీజనకవాత్సల్యంబునఁ బర
మోత్సవంబు గని వత్ససంచరణతత్పరం బగుతనపూర్వక్రీడనంబున విలసిల్లు
చుండె నంత. 104

మ. విషవృక్షంబు జయించి తాపభరముం వే పాపి వ్రేపల్లెక
ల్మషము ల్మాన్చినకృష్ణుతోఁ దనకు సామ్యం బాసపడ్డట్లు దు
ర్విషహగ్రీష్మ మడంచి విశ్వము నిరుద్వేగంబు గావించుచున్
సుషమం బయ్యె నభస్యమాసము పరిస్ఫూర్జద్ఘనశ్యామమై. 105

ఉ. చాతకవందిబృందములు సంస్తుతి సేయ విశాలబర్హిబ
ర్హాతపవారణంబు లెలరారఁగఁ బర్వతభద్రపీఠముల్
ప్రీతి సుపాశ్రయించి జలభృద్ధరణీవిభు లాక్రమించి రు
ద్యోతిసురేంద్రచాపనవతోరణశోభితభూమిభాగమున్. 106

క. తాయంచలగుండె[2]బెదరు, మాయామంత్రము వియుక్తమానచ్యుతి క
త్యాయతమయూరకర్ణర, సాయన మనఁ బ్రథమజలధరారవ మెసఁగెన్. 107

క. దినపతియు నిశావిభుఁడును, దనతననామము నిరర్థతం బొందిన సి
గ్గునఁ బొడసూపరొ [3]యనఁగా, దినని శ లొక్కటిగ మేఘతిమిరమ యయ్యెన్.

క. లలితగగనరంగంబున, నలయక క్రొమ్మెఱుఁగు [4]గొండ్లియై యాడెడుచో
నలవడియె మొగులుదెరలును, బొలు పగువడగండ్లగములపుష్పాంజలులున్. 109

క. జలధారలు మదధారలు, జలధరములు [5]మొగవడములు [6]చండానిలవి
హ్వాలగహ్వరరవములు గ, ర్జలుగా గిరు లమరె సమదసామజసమతన్. 110

---

1. మెరసి 2. బెదరు. 3. శాఁగా. 4. వెలఁదియై. 5 పావడములు. (గ్రా. ము.) 6. నర
గునరాయం, చలవిహ్వాల.

తే. ఘనరసోపయోగంబునఁ గ్రమ్మఱంగఁ
బడసెఁ బ్రాయంబుఁ దగదె యిబ్భంగి యనఁగ
హరితతృణలతారుణకోమలాంగి యగుచుఁ
[1]బృథ్వి యెంతయుఁ గ్రొత్తయొప్పిదము నొందె. 111

శా. ధారాపూరకఠోరవృష్టిఁ గమలధ్వంసంబు పాటిల్లినం
జేరం జోటొక టెందుఁ గానక భ్రమం [2]జెయ్వేదుభృంగావళిన్
గారా మారఁగ నుద్ధరించెఁ బొగడంగా నొప్పదే నాఁగ నొ
ప్పారెం బ్రస్ఫుటకందళీకుటజనీపామోదికాంతారముల్. 112

క. ధరణీరజ మడఁచియు జల, ధర కాలము దెసలు [3]గగనతలము దలముగా
[4]సరజంబులు గావించెను, బరిణత [5]కేతకవనోత్థపవనోద్ధతులన్. 113

క. రేయును బవలును మెఱయుచు, మ్రోయుఘనావళులకలిమి ముద్దియలు దమిం
బాయక యుండఁగఁ బరిరం, భాయతభోగరుచు లమరె నాత్మేశులకున్. 114

క. కుటజకుసుమవాసితలై, యటవులు నవమాలతీలతాంతపరిమళో
త్కటలై నగరీవనికలు, పటుతాప మొనర్చెఁ బాంథసఖ్యుల కెదలన్. 115

శా. చండాపాతములం దటద్రుమము [6]లుత్సారించి శుండాలికా
గండూషారవరమ్యతోయ లగుచున్ గాండాంతరావర్తముల్
[7]డిండీరోత్కరవీచులం బెనుప నుద్రేకించెఁ గూలంకషల్
మండూకీపరిగీయమానవిలసన్మాహాత్మ్యలై యెల్లెడన్. 116

వ. ఇట్టివర్షాగమంబునఁ గృష్ణుండు బలభద్రసహితుండై గోపాలనకేళీవినోదంబులం దగిలి. 117

ఉ. క్రాలెడుపచ్చఁబట్టు నునుఁగచ్చులు క్రొమ్మెఱుఁగై చలింప ను
న్మీలితబర్హదామము సమిద్ధమహేంద్రశరాసనంబుగా
మేలగువేణువాద్యవరమిశ్రితగీతము గర్జచందమై
నేలకు డిగ్గనొక్కదివినీలఘనం బననొప్పెఁ గానలన్. 118

క. వనకుసుమవిభూషిత మగు, వనజాక్షునితనువు మెఱసె వనవిటపివిమ
ర్దనలగ్నలతాంతం బగు, వనవారణవిభునుదగ్రవపువును బోలెన్. 119

సీ. ఆసమయంబున నట విదేహక్షితిమండలంబునయందు మహితచరితుఁ
డమితగోధనము ధనాభివృద్ధియుఁ గలవాఁడు గుంభకుఁ డనుపల్లవుండు
ఘనుఁడు యశోదకు ననుజుండు ధార్మికుఁ డర్థులకనిశంబు నాజ్యదుగ్ధ
దధితక్రదానంబు తాత్పర్యమునఁ జేయు నతనిభామిని ధర్మదాహ్వయమునఁ
తే. బరఁగు నన్వర్థనామయై భవ్యశీలు, రట్టిదంపతులకుఁ బుత్త్రుఁ డధికుఁ డొకఁడు
గలిగె శ్రీదామఁ డన నొకకన్య నీళ, యనఁగ జనియించి గారాము దనరఁ బెరిగె.

1. బృథివి. 2. జెయ్వేటు. 3. గగనతలవలయమునగా. (భూ. ము.) 4. సిరతంబును. 5. కేత కిరజోత్థ. 6. లుచ్చాటించి. (భూ. ము.) 7. డిండీరాంతర...నుద్ధీనించె. (భూ. ము.)

వ. ఇట్లు పెరిగి త్రైలోక్యరత్నం బిది యనువర్ణనలకుం దగినవరవర్ణినీతిలకంబై యున్నయన్నాతి ననేకగోపాలకుమారు లడిగి యడిగి నిలిచి రట్టియెడ. 121

తే. తారకాసురరణమున వారిజాక్షు, కడిమి నిహతులై యేడ్వురు కాలనేమి
కొడుకు లాపగ మనసున [1]నిడి పొడమిరి, కడిఁదియాఁబోతులై కుంభకవ్రజమున.

—● కాలనేమిపుత్రులేడ్వురు కుంభకునింట వృషభంబులై పుట్టుట ●—

వ. ఇట్లు జనియించి. 123

క. పోరానిచుట్ట మితనికి, శౌరి యిచటి కెల్లభంగిఁ జనుదెంచుఁ జలం
బార నతని వధియింపఁగ, నేరూపున నైన మాకు నిచ్చట నొదవున్. 124

వ. అని తదాగమనకారణంబు లకునుపాయంబులు చింతించి యఖిలజనబాధకంబు నకుం దొడంగి. 125

సీ. ఎదిరినపోతుల నెవ్వానినైన నవారణ నోడించి వలియఁదోలు
నిలిచినఁ జంపు మందల నెందుఁ దిరిగి క్రేపుల మొదవులను జావఁబొడుచుఁ బట్ట
నడువంగ వచ్చిన నదటునఁ జిందఱగొని యెట్టిబలియురఁ గొనక కవియు
నీటిలోఁ [2]దఱిసినపాఠీనములగతి వెలుఁగులు సొచ్చి యావలికిఁ బోవు

తే. గోడ [3]లలవలు వెసదాఁటుఁ గ్రిడవోలె, రేలుఁ బగళులుఁ దిరుగుచుఁ జేలపంట
లొకఁడు లేకుండ మేయుఁగాపున్న వారి, నుఱికిపొరిగొనుగడిఁదిమృత్యువులువోలె.

వ. అంత నవ్విదేహదేశంబునఁ గలకృషీవలు లెల్లం గూడి రాజుపాలికిం బోయి చక్కఁ జాగిలి మ్రొక్కి లేచి నిలుచుండి చేతులు మొగిడ్చి. 127

తే. కుంభకునిమందఁ బుట్టినగోవృషంబు, లేడు నీభూమిసస్యంబు లెల్లఁ జెఱిచె
గావ నలవిగా దేరికి దేవ [4]యొకఁ, జెడితి మరయఁగ వలయు మాచేటు నీవు.

క. జముఁడైన వచ్చి వానిని, దమియింపఁగ లేఁడు నిశ్చితం బేమియుపా
యము గలదొ చూడునీభా, వమునం దిటఁ బ్రజలు మీకు వలసిర యేనిన్. 129

వ. అనిన విని మిథిలేశ్వరుండు కుంభకు రావించి నీస స్తవృషభంబులు భూమియం తయుం బాడుగా మేసెఁ బ్రజలు నిలువలేరని మొఱపెట్టెదరు నీవు దొరవు గాని తుచ్ఛుండవు గా వట్లగుట దీనికి ని న్నొం డననేరము వానిం బట్టి కట్టింపు మొండె నెద్దుపట్టింపు కాకున్న నరణ్యంబులు సొర వెలిపింపుము లావరు లగు చుట్టలు గలవాఁడవు నీకు సాధ్యంబు గానిది లే దివ్విధం బాలస్యంబునఁ గైకొన కున్నఁ దప్పక యొప్పమి వచ్చుం జుమ్ము పొమ్మనిన నట్లకాక యని యతండు బల వంతులఁ బెక్కండ్ర నక్కార్యంబునకు నియోగించుటయు. 130

తే. [5]వల్లియలువైచి యోదముల్ పెల్లు ద్రవ్వి, తార్చి వేసఱియురులొగ్గి తనిసిడయ్యఁ
దోలి యోటరి పోనీకదొడ్డినాఁగి, పొడువ నొడువను నలుదెసఁ బొంచి యోడి.

1. నిదుకొకడిమి. 2. జొచ్చినపాటనములు గంప. 3. అగళులు (పూ. ము.) 4. యిడుకుఁ.
5. తల్లియలు వైచి బిసిబి యోదములు ద్రవ్వి, త్రవ్వి వేసఱి యుంరులొగ్గి తగిలి వలియఁదోలి ., నలసతఁబొంది యోడి (పూ. ము.)

వ. మఱియును బహువిధోపాయంబులం దదీయదమనంబునందు శక్తులు గాక యప్పటి కప్పటికోడెలచేతం బోటువడియును వ్రేటువడియును ద్రొక్కువడియును జిక్కువడియును నలిగులిగ్రియై లావు సెడి చేవ దఱిగి కడంకలు మడిసి దెసలం దిరిగి కడిమి పెంపు వోనాడి చేతులాడక దలంకి నిలిచిన. 132

ఉ. కుంభకుఁ డింక నెయ్యది యొకో వెర వంచుఁ దలంచి యేపునన్
జృంభితవిక్రమోద్ధురతఁ జేరి వృషంబులఁ బట్టి కట్టు సం
రంభ మడంచి నొంచు ననురాగ మెలర్ప నతండు మత్తనూ
సంభవకు న్విభుం డగు నిజం బిది యంచుఁ బ్రతిజ్ఞ చేసినన్. 133

క. ఆతఁడు సాటింపఁగ విని, యేతెంచిరి భూమి గొల్ల లెల్లను వెస నాఁ
బోతులఁ బఱచుట యొకపని, యే తరుణిం గొంద మనుచు నేపు దలిర్పన్. 134

వ. ఇట్లు మిథిలాపురం బంతయు గోపాలమయంబై యుండె నట్లు గూడినయందఱుం దమలోన. 135

సీ. కొమ్ములు వడి నూఁది కుదియింతుఁ [1]బ్రోవఱ ననువాఁడు పడవైచి యనువుదప్పఁ
బట్టి పెల్కుఱ ముక్కుగుట్టుదు ననువాఁడు గుదియల గుండులఁ జదియ గుప్పి
యదరంట గడియలో నాఁగి పట్టుదు ననువాఁడును బోదివి యెవ్వలను దిరిగె
మొగదప్ప నందంద మోరలు నుకుపుదు ననువాఁడునై గొల్ల లచట నచట

తే. మల్లసఱచుచు నార్చుచు మలసి బ్రమరి, పాఱుచును బెక్కుబిరుదులు పలికిపలికి
మెలఁగి యాఁబోతు లుండెడిపాలము లరసి, [2]అంకె పట్టుగనుంగొని బింక మెసఁగ.

శ్రీకృష్ణుఁడు నందాదులతోడ మిథిలాపురంబుననున్న కుంభకునింటికిఁ బోవుట

వ. సమగ్రసన్నాహం బగునుత్సాహం బెసంగ నున్నంత గుంభకుండు మున్ను పని చినమానుసులు సని నందగోపునకు సప్తవృషభవృత్తాంతంబు నెఱింగింప నతండు బాహుసతోద్వారు లగుకుమారులం బెక్కండ్రం దోడ్కొని యశోద మున్నుగాఁ జనుదేరఁ దండ్రితోడన కృష్ణుండును బలదేవసహితుండై వచ్చె నప్పుడు తద్వ్రజనివాసు లగుజనంబులు. 137

తే. రామలక్ష్మణతుల్యు లీరామకృష్ణు, లలఘుభాగ్యలక్షణమూర్తు లరసిచూడ
నాఁటివారల యిప్పు డీమేటివీరు, లైరి గాకని వెఱఁగంది రాత్మలందు. 138

వ. కుంభకుండు నందగోపునకు నెదురువచ్చి తోడ్కొని పోయి సముచితాసన వినాభ్యసప్రభృతు లగుసంభావనలం బ్రీతులం జేసె నయ్యశోదయు ధర్మదచేత సత్కృత యయ్యె శ్రీధాముండు కృష్ణుం గౌఁగిలించుకొని యతనికిం దదగ్రజునకుఁ దాన తెచ్చి యాసనంబు లమర్చె నయ్యందఱుం దన్మందిరంబున సరస పాయసఘృతబహుళం బగునాహారంబునం దృప్తి నొంది యిష్టగోష్ఠి నుండి రాత్రియందు. 139

1. బోవడ. 2. టెంకి.

మ. వారి యేతెంచు టెఱింగి కట్టలుకతో నామాయపోతు ల్వడిన్
ఖురశృంగంబులఁ గుంభకవ్రజములో గోగర్భిణీవత్సకా
శ్వరసంఘంబులఁ జెక్కుటిం బొడిచి రక్తంబుల్ భువి న్నింపఁగాఁ
దెరలం బాఱెఁ గలంగి గోవులు గడున్ దీనంబులై రోలుచున్. 140

సీ. అంతఁ బోవక యవి యాగోపముఖ్యులోగిటిలోని కుఱికి యక్లేశలీల
ఱంకెలు వైచుచుఁ గింకఁ [1]గాల్ ద్రవ్వుచుఁ జిందుచు నొండొడఁ జెలఁగి చెలఁగి
భాండసంభారంబు పగులించి గోడలు గోడాడి గరిసెలు కూలఁ దాఁకి
బండులు విఱుగంగఁ బైదాఁటి పందిళ్లు పడఁద్రోచి తలుపులు వగుల నొత్తి
తే. యాఁడువారును శిశువులు నార్తినొంద, నెక్కడెక్కడ యని వాడ లెల్లఁగలయఁ
గూడి త్రుళ్లెడుపరదేశిగొల్లకొమరు, లిందు నందును నొదుఁగంగ నేపు సూపె.

వ. అంతఁ బ్రభాతం బగుటయుఁ గుంభకుండు సకలగోపాలురం గూడఁ బిలుపించి కూఁతునకు శృంగారంబు సేయించి తెచ్చి తత్సమీపంబున నునిచి నందగోపసహితుం డయియుండి కృష్ణపురస్సరు లగుతదీయులు నన్యులు విన నిట్లనియె.

ఉ. గోపకుమారులార కనుఁగొంటిరె గోవృషముల్ దిశాగజేం
ద్రోపమము ల్మహాగిరిగుహోత్థితసింహసమానము ల్కృన
తోఁకపకృతాంతతుల్యములు దుర్దమముల్ దమియింప [2]వీని మే
మోపక యిట్లు చిక్కితిమి యోగ్యప్రయత్నము లెన్ని సేసియున్. 143

క. కేవలగోవృషభంబులు, గా వివి రాక్షసులొ యొండె గంధర్వులొ య
దావలిలోనివొ హింసయ, కావింపఁగ బుట్టినవి జగంబున నెందున్. 144

తే. వీని దండింపకున్నను మానవేంద్రుఁ, డలుకతో మమ్ము దండించు ననియెఁ గాన
దలఁకి కూర్చితి నిట్టు లందఱును మీరు, సత్త్వవంతులు విక్రాంతితత్త్వవిదులు.

వ. కావున వీని మర్దింప నోపినవాఁ డొక్కరుండ యిక్కన్నియకరపంకజం బాక్షణంబ కైకొనువాఁ డని జనకుండు జానకీశుల్కం బగుశంకరశరాసనదమనం బుదాహరించినవిధంబున నిరూపించినకుంభకవాక్యంబు నాఁటిభూపాలురపగిది గోపాలు రందఱు నాకర్ణించి. 146

శా. నీలం జూచుచు మన్మథాస్త్రముల కున్మేషంబులై డెందముల్
సోలం గౌతుక మొంద గోవృషములం జర్చించి యాభీలకా
లాలంఘోర్ధ్వగతచండదండహతి కత్యాతంకముల్ వైకొనన్
డోలాందోళితచిత్తులై రిరి మదిఁ దోడ్తోఁ[3] దెంపు సొంపారఁగన్. 147

వ. ఇట్లు చిత్రవిన్యస్తదేహులఁ బోలె నిరుత్సాహులై నిశ్చేష్టభావంబునఁ జూచుచున్నవారలం జూచి నందగోపజ్ఞాతి యగుఘోషవంతుం డను గోపకుండు. 148

1. గారింపుచు. 2. నేరికే. 3. భీకులొప్పందగన్,

శా. ఈయాఁబోతుల నిట్లు పెట్టుకొన నింకేనాటి కీవిక్రమ
వ్యాయామంబులకల్మి, చూడుఁ డిదె కన్నారంగ నన్నొక్కనిన్
వేయుం బల్కఁగ నేల నుత్తముల నుర్విం గూల్తు నన్నింటి వీం
ద్రా యస్మద్భుజవజ్రపాతనకు గోత్రాభంబులై చేకుఱన్. 149

మ. అని యాస్ఫోటితబాహుఁడుం బహులసింహధ్వానదీప్తాననుం
డును దర్పోద్ధతవిగ్రహుండు నయి యాటోపంబుతోడం గడం
గిన నయ్యుక్షము లీక్షణచ్ఛటల నగ్నిజ్వాల లొక్కుమ్మడిం
గనలం గన్గొని వానిపైఁ గవిసెఁ దీక్ష్ణవ్యాధశృంగంబులై. 150

తే. పొదలుఁ బుట్టలుగట్టులుభూరుహములు, నెక్కికనుఁగొను జనకోటియెల్లఁబొగడ
నట్లుగడఁగియావ్రేఁడు లావవముఁబొడిచెఁ, జిక్కఁబిడికిటనొకపోతుశిరమునడుము.

శా. ఈతం డేఁటికి నిమ్మెయిం గడఁగె ని ట్లేలొక్క యీదుష్టటాః
బోతు ల్వేవఁగనిచ్చునే యనుచు నంభోజాక్షుచిత్తంబు చిం
తాతిక్రాంతము నొందఁగాఁ బొదివి తా నాభంగి దోర్విక్రమ
ఖ్యాతిం జూపినఘోషవంతుఁ బొదివెన్ గ్రందంగ నయ్యన్నియున్. 152

తే. పొదివినిడువాలుగొమ్ములఁబొడిచియెత్తి, ధరణిపైవైచి వెసమెట్టి ఖురపుటములఁ
జిమ్ముటయుదవ్వగాఁదూలిసొమ్మవోయి, పడియెనాతఁడు సూపఱుభయమునొంద.

వ. ఇట్లు ఘోషవంతుపెట్టిదంపుటురవడి ధరణిం బెట్టియయ్యుగ్రపశువులు దక్కనుఁ
గలపశుపాలకప్రకరంబుపైకి నడరి. 154

క. కొందఱఁ గొమ్ముల గ్రుచ్చెం, గొందఱ నిలమీఁదఁ బెట్టి కొరిజల మెట్టెన్
గొందఱ [2]దాడల నమలెం, గ్రందుగఁ బెఱజనములెల్లఁ గనుకనిఁబఱవన్. 155

వ. అంతయుం జూచి మందహాసవిభాసితాస్యుం డగుచు వాసుదేవుండు బలదేవుతో
నల్లన యిట్లనియె. 156

మ. ఇవి యాఁబోతులు గావు గోవృషములం దీరోష మీదోష వి
ప్లవ మీసర్వజిఘాంస యారయ నసంభావ్యంబు వమ్మయ్యె నీ
భువిలో నేచినగోపవిక్రమకళాస్ఫూర్తుల్లసత్కీర్తి నా
కవుఁగా కిప్పుడ కాచెదన్ [3]వృషభయవ్యావిద్ధు నిక్కుంభకున్. 157

వ. తొల్లి తారకామయసంగ్రామంబున నాచేత నిహతులైన కాలనేమిపుత్త్రు లేడ్వురు
నీరూపంబులం బుట్టి నాకుఁ గీడుసేయం గోరి తిరిగెదరు రిపువధం బవశ్యకర్త
వ్యంబు బంధురక్షణసుకృతం బొక్కటియుఁ గన్యాకరగ్రహణలాభంబును శోభ
నంబులు గావె శ్రీధాముతోడిసఖ్యంబును నాకు నపేక్షణీయం బిది నాతలంపు
నీవు నిశ్చింతుఁడవై యుండు మని యతం డనుమతింప నాక్షణంబ సన్నద్ధుండై.

---

1. జం డాయత్తాద్భుతవజ్రపాత. 2. రాపుల నలిపెన్. 3. గృషభయవ్యాధిఘ్ను.

శ్రీకృష్ణుఁడు రాక్షసాంశసంభూతంబు లగు సప్తవృషభంబులఁ జంపుట

తే. అన్న యిట్లెలసాహసంబనుచునంద, గోపుఁడును యశోదయునుపంక్షోభ మొందఁ
గుంభకుఁడు మెచ్చఁ దక్కినగోపకోటి, సంశయింప ససంభ్రమోత్సాహలీల. 159

వ. ఆయుగ్రపశువుల కభిముఖుం డయ్యె నప్పుడు దేవతలు మునులు నంబరతలం
బుననుండి యతనివిజయంబు గోరుచుఁ గనుఁగొనుచుండి రట్లడరి యవ్వీరుండు
ఘోరంబుగా నదల్చి. 160

క. ఖలులార యింత కాలము, గలఁచితిరి ధరిత్రిఁ బ్రాణిఘస్మరులు పశు
చ్ఛలనాఛన్నవికారులు, పొలిసితి [1]రిఁక మీకు నెందుఁ బోవఁగవచ్చున్. 161

క. నాపిడికిటికడిఁదిపిడుగు, నాపగిదియ దీనఁ దగిలి యంతకుఁడైనన్
రూపు సెడకుండఁ జాలునె, యీపాపాత్మకుల మిమ్ము నేల సహింతున్. 162

మ. అని యావిష్కృతతీవ్రముష్టి యగుచున్ హాసోజ్జ్వలాస్యంబునం
గన లుప్పొంగఁ గడంగునవ్విభుఁ ద్రిలోకక్షేమనిర్వాహకుం
గని పూర్వం బగువైరబంధమున నుగ్రక్రోధులై ధూర్తగో
దనుజుల్ మార్కొని రొక్కయుమ్మడిన యుద్యద్గర్జతో నేడ్వురున్. 163

వ. అట్టికోట్లలయందు. 164

సీ. పొదివిన నందంద మొదుకనియఱచేత వీఁకతో మోరలు వ్రేసివ్రేసి
పిఱువోవ నందంద తఱిమి కొమ్ములు పట్టి తోడరి నొండొంటిపైఁ ద్రోచిత్రోచి
చెదరిన నవలీలఁ జెనసి యొక్కొక్కటి తెరలఁ దోఁకలు పట్టి త్రిప్పిత్రిప్పి
తిరిగినఁ బోనీక పరిగొని యన్నింటి నదరంటఁ బొదిలోన నాఁగియాఁగి

తే. [2]మఁట్టి గండముల్ వడిఁ గత్తిపెట్టు వెట్టి
వీఁపు లడిచియు దోఁకలు వీఁకఁ దాఁచి
[3]వెన్నుఁ డక్కడివారికి వెఱఁగుగాఁగఁ
గడిమి నాఁబోతుగమి బెట్టుగలఁచి యాడె. 165

వ. ఇట్లు చూపఱచూడ్కికి వేడ్కగాఁ గొంతదడవు వినోదించి. 166

శా. లీలాలోకనరోచు లాదరసమున్నిద్రంబులై సిగ్గునం
జాలన్ స్రుక్కుచు నొయ్యనొయ్యఁ దను నాసం జెంది యానందక
ల్లోలవ్యాహతిఁ దూలఁ దత్కుతుకము ల్వారింప నుద్యుక్తుఁడై
యాలోకప్రియుఁ డవ్విరోధులఁ బ్రచండాలోకుఁడై చూచుచున్. 167

ఉ. దిక్కరిహస్తదండసముదీర్ణభుజుండు ప్రగాఢముష్టి నొ
క్కొక్కనిమస్తకం బవియ నొక్కొకపోటు గొనంగఁ గన్నులన్
ముక్కున వాత నెత్తురు సముద్ధురమై చెదరంగ నోలి తో
నొక్కొకరుండ కూలి రసు ఱొక్కట పోవఁగఁ గాలనేమిజుల్. 168

1. రిటయింక. 2. మట్టికండములనుగత్తి. (ఛా. ము.) 3. వెన్నుముక లన్ని చెఱుకులవ్రేగు
గాఁగ. (ఛా. ము.)

వ. ఇట్లు మాయావృషభంబు లక్కుమారశార్దూలంబుచేత నాలంబునం గూలిన నఖిల
గోపాలురు విస్మయంబునొందిరి నందగోపయశోద లానందంబునం బఱతెంచి
నందనుం గౌఁగిలించి దీవించి రప్పుడు కుంభకుండు. 169

ఉ. కన్నియచేయి చేతఁ గొని కౌతుకవేషమనోజ్ఞుఁడై నయా
వెన్నునిఁ జేరఁ దెచ్చి యిది వీర భవద్భుజవీర్య[1]శుల్కయై
మిన్నక కాదు నీదయిన మేనమఱందలు నీక చేరె నీ
కన్నెఁ బరిగ్రహింపు మని కాంతకరంబుఁ గరంబుఁ జేర్చినన్. 170

వ. అమ్మహాత్ముం డమ్మహిళారత్నంబు గైకొనియె నప్పు డవ్వైదేహుండు వైదేహీ
వరణవిభాసి యగుదాశరథింబోలె నీళాస్వీకరణమహితుం డయినమాధవు ననే
కాభరణాంబరాదుల నర్చించి యశోదానందగోపులకుఁ గట్టనిచ్చి తక్కినగోప
కుమారులసంభావించె ననంతరంబ నెయ్యం బెసంగ వియ్యంబున కిట్లనియె. 171

ఉ. నీకొడు కప్రతర్క్య[2]మహనీయభుజావిభవుండు వీనిశౌ
ర్యాకలనంబుపేర్మి మము నస్మదశేషకులాన్వితంబుగా
శోకమువాపి మాన్చె నతిసుస్థిరజీవన మేను గంటి న
స్తోకవిభూతి నెంతయు యశోగరిమంబును బేర్చు నెల్లెడన్. 172

క. వేలు పదివేలు లక్షలు, నీలకు నరణంబుగాఁగ నీయింటికి నే
మేలుగ నిచ్చెద గోవుల, నేలా యివి యనకు మిది యభీష్టము నాకున్. 172

వ. అనిన నతం డతనిం జూచి నాకుం గొలందియిడరానిపసియును నపరిమితమహి
ష్యజావికంబులుం గలవు కృష్ణుండు జన్మించినదియాదిగా గోవులు ప్రతిసంవత్స
రంబును బ్రసూతలై క్రేపులు పురుఁటించి వచ్చుఁ బా లెన్ని పితికితి మంతయు
ఘృతంబయి పేర్చు నరణ్యంబున గుల్మద్రుమాదులయం దెల్లను బహులం బగు
మధువులు సులభంబులై యొదవు నెల్లవారికి నాయురారోగ్యంబును భోగ్య
వస్తుసిద్ధియును నవ్యాహతంబులు గొఱంత యెందును లేదు నీయిచ్చినధనం
బులు మాకు వచ్చినయవి యని పలికి యాదివసంబు పరమకల్యాణంబుగా
నక్కడ నుండి మఱునాఁ డతని వీడ్కొని కదలెఁ గృష్ణుండును నీళాసమన్వి
తుండై శ్రీదాముం దనకుఁ బ్రియసఖుంగా నడిగి తోడ్కొని యశోదానంద
గోపు లభినందింప మగుడి యాత్మీయదేశంబున కరుగుదెంచి తొల్లింటియట్ల
సుఖంబుండె నని చెప్పిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె. 174

శా. గోపాలత్వముఁ బొంది యవ్విధమునన్ గోవిందుఁ డున్నట్టి స
ద్వ్యాపారంబులు సెప్పఁగా శ్రుతికి నింపై యింత యొప్పారు నే
యాపుణ్యాకృతి నాఁటివారలకు నెట్టియొప్పెనో చూడ్కికిన్
రూపింప న్మదిలోన నిప్పుడును దా రోచిష్ణువై చెందెడున్. 175

1. శుల్కయే. 2. భజనీయమహ.

మ. భుజయూపంబున గోవృషాఖ్యపశులం బ్రోక్షించి విక్రాంతియన్
యజనంబున్ విబుధప్రమోదకముగా నమ్మెం బ్రవర్తించి స
ర్వజగత్పూజ్యత నుల్లసిల్లుచు మనోరాగంబునం గ్రమ్మఱన్
నిజదేశంబున కేఁగి యెట్లు నడచెన్ విష్ణుండు విప్రోత్తమా. 176

వ. అని యడిగిన నమ్మహామునికి యమ్మహీపతి కిట్లనియె న ట్లరిగి కృష్ణుండు వత్సపరి పాలనంబునఁ గ్రీడాలోలం బైనబాలచరితంబు పరిణతిం బొందిన యనంతరంబ.

తే. కొదమతనమున నొప్పారి పిదపగండు, మెఱసిపొదలెడుమృగనాథుతెఱఁగుదోఁప
నభినవస్ఫురదుద్దామయౌవనంబు, నొందె గోపికాదృక్చకోరేందుఁ డగుచు. 178

వ. అట్టి యౌవనవికాసంబునందు. 179

సీ. నెఱుల నున్ననికప్పు దుఱఁగలిగొనఁగూడి పొదలివెండ్రుకలు కొప్పునకు నెయిద
నూఁగారుమీసలతోఁ గాంతి దళుకొత్తుమొగము గన్నులఁ గ్రొత్తజిగి దలిర్ప
నడుము వట్రువగాఁగ వెడఁదయై కఱకెక్కి యొప్పార వెలసి పేరురము దనర
మూఁపులు పొడవులై చాఁపుఁజక్కఁదనంబు గలిగి చేదోయి యగ్గలిక సూప

తే. వెన్ను పఱపయి కంఠంబువిప్పుబెరసి, పిఱుఁదు బెడఁగొంది నడపునొప్పిదమువింత
తెఱఁగు గైకొన గోపాలదేవమూర్తి, యఖిలశోభాకలాపకల్యాణి యయ్యె. 180

వ. రోహిణీనందనుండును దాదృశసౌందర్యంబునం దిలకించె నయ్యసమానతేజు లిద్దఱు సవయస్కు లగువల్లవకుమారులతోడం గూడి గోరక్షణక్రీడాతత్పరులై విహరించి రవ్విహారంబులయందు. 181

చ. నునుపగుపచ్చఁబట్టునఁ గసుంగొన నొప్పుగ దిండుగట్టి నూ
తన మగుబర్హిబర్హదృఢదామము నెత్తము సుట్టి కమ్రకా
ననతరుపుష్పమాలిక దనర్చునురస్స్థలి నుద్ధరించి యిం
పొనరఁగ వేణునాదసరసోత్సుకుఁడై హరి యొప్పె నెల్లెడన్. 182

శ్రీకృష్ణుండు వామదేవ భరద్వాజు లనుమునులఁ గని సంభావించుట

వ. ఒక్కనాఁడు యమునాపర్యంతకాంతారంబునం జరియించువాఁ డెదుర నతిమాత్రవిస్తారోదారంబును నతిశయోన్నతవిస్ఫారంబును నసంక్లిష్టబర్హిదామాభిరామంబు నపరిభావ్యస్థేమంబును నై వేదంబునుంబోలె ననేకశాఖావలంబిద్విజగణసేవ్యంబును జలధరంబునుంబోలె గగనచ్ఛాదనాభోగంబును శైలంబునుంబోలె బహుపాదపపరివేష్టితంబును గృహస్థధర్మంబునుంబోలె నిరంతరశ్రాంతజనసమాశ్రయణీయంబును యోగనియమంబునుంబోలెఁ బవనపరిచయజనితకుండలుల్లాసంబును మహోయుగ్యంబునుంబోలె సుస్థితస్కంధానుభూతవివిధయుగావర్తనంబును గ్రహాలోకంబునుంబోలె శీతకరచ్ఛాయాప్రభవభౌమజీవాభినందంబును రసాతలంబునుంబోలె ననర్కాంధకారభరితాభ్యంతరంబును సేనావ్యూహంబునుంబోలె బహుళపత్త్రఫలమండలాగ్రశోభితంబును విష్ణువక్షస్స్థలంబునుంబోలె వనమాలాపరివృతంబును బరబ్రహ్మంబునుంబోలె నారణ్యకోద్గీతమాహా

త్మ్యంబును నగుచు వన్యదంతిదంతాఘాతవ్రణితంబును దావదహనజ్వాలావళీ
హాతిలకితంబును మునిదత్తార్ఘ్య తోయ పులకితంబును సిద్ధతరుణీవిలాసచిత్రి
తంబును శబరకపరశుక్రీడాకుట్టితంబును మృగపతికంఠకేసరకండూమసృణితంబును
నగురూపంబుతో సర్వైశ్వర్యనిధానం బైన భాండీరాభిధానవటనాయకంబుఁ గని
తదీయతలంబున నగ్రజుండునుం దానును నాసీనులై తక్కినగోపాలుర నయ్యై
విధంబున విహరింప నపరిమితగోనివహంబు నిజేచ్ఛానురూపసంచరణంబున నామో
దింప నాలోకించుచున్నయెడ. 183

సీ. వామదేవుఁడు భరద్వాజుండు ననుమహామునులు తీర్థార్థులై ముదముతోడఁ
జరియించువారు శశ్వన్మహాయతినివాసమై యొప్పు నవ్వటము సేరి
తగుప్రణామంబుఁ బ్రదక్షిణంబును జేసి యచ్చట నున్నగోపాలిఁ జూచి
యోపాపలార యీయుత్తమతీర్థంబునకు డిగ్గుతెరు వెద్ది నాగనక్ర

తే. వర్జితం బగురేవు గావలయు మాకుఁ, దీర్థమాడుట కింతయుఁ దెలుపుఁ డనిన
నేనెఱుఁగ వీని నడుగుఁడం చెల్లవారు,నొండొరులఁజూపి చూపియొండొండనరిగి.

వ. ఇట్లు గోపాలురు నైజం బగుచాపలంబున నవ్విప్రుల నుల్లసం బాడి వార లడి
గినమాటకు సదుత్తరం బీకున్న సమయంబునఁ గమలనాభుఁ డొయ్యన నయ్యు
త్తమాచారులం జేరం జనుదెంచి సవినయంబుగా నిట్లనియె. 185

క. వీ రేమియెఱుఁగుదురు మీ, కోరినతెరు వేను [1]జూపి కుశలం బగురే
వీరుచిరాపగలోపల, వేరూపించెదఁ దపస్వివిభులార తగన్. 186

వ. కర్మానుష్ఠానంబు సెల్లినపిదప నిట విజయంచేయుం డిదె మేలిమిగలమీఁగడ
తోడిపెరుగునం గలపినచల్దివంటకంబు చిక్కంబున నున్నది మఱియును శర్కరా
మిశ్రం బగుపాయసంబు వలసినయంతయుం దెచ్చినారము మీకుఁ బ్రియం
బయినవిధంబున నారగింప నర్హుల రట్లుగాక ధారోష్ణంబు లగుగోక్షీరంబులు వల
సితిరయేని నుపయోగించునది యేను నందనందనుండఁ గృష్ణుఁడనువాఁడ నితండు
మాయన్న బలదేవుం డనంబరఁగినబలియుం డిప్పసులకదుపు లన్నియు మా
సొమ్ము మత్ప్రార్థనంబు సేయుం డనిన నమ్మహామునులు తదాకార తేజోవిభవం
బుల కద్భుతంబు నొంది యిగ్గోపకులంబునం దిట్టిమూర్తులు గలుగు టెట్లొకో
యని సమాధినిమీలితేక్షణులై క్షణం బుండి. 187

క. తమతపముపేర్మి వారల, సముద్భవముఁ గ్రియయుఁ గని యసంశయభావ
ప్రముదితమతులై యిట్లని, రమలార్థవచోనిరూఢి నవ్విభుతోడన్. 188

వామదేవభరద్వాజులు శ్రీకృష్ణునెఱింగి స్తుతించుట

మ. జలజాతోద్భవుఁ డాదిగాఁ బటుమతు ల్సర్వప్రయత్నంబులన్
బలవంతం బగుచూపుఁ జూచియును గానం జాలకున్నట్టిని

1. చూడ గుఱుతుగఁ దగురే.

ష్కులు సూత్త్రోదయు నాద్యు నచ్యుతు నినుం గన్గొంటి మిచ్చోట ను
జ్జ్వలగోపాకృతి నుండ నెట్టివియొ యస్మద్భాగ్యసంభావముల్. 189

తే. ఏము చదివినచదువులు నేము విన్న
వినుకులును నేము నడిపెడు వివిధవిధులు
నేఁడు ఫలియించెఁ బరమేశ నీవు కరుణ
యలర నిచ్చటఁ బ్రత్యక్షమైతి గాన. 190

క. తొలుతఁ గలిగింతు జగముల, నిలుపుదుఁ దదనంతరంబ నిర్భరలీలా
కలనమెయి నడఁతు పిమ్మట, నెలకొని నీమాయ యేమి నేరదు వరదా. 191

సీ. కన్నులు చంద్రభాస్కరులు సరస్వతి రసన పర్వతములు రదనపఙ్క్తి
సత్యలోకంబు మస్తకము వక్షంబు లక్ష్మీదేవి వామదక్షిణభుజములు
గణపతి స్కందులు గరశాఖ లబ్ధులు కుక్షి యంబరము దిక్కులు వివరము
లఖిలదేవతలు రోమావళి పాతాళలోక మంఘ్రితలము లోకవంద్య

తే. విశ్వమూర్తివై యిబ్భంగి వెలుఁగుచుండు, దాగమంబులు రచియించి యధ్వరములు
చేసి చూపి చేయించితి శిష్టజనముఁ, దత్క్రియలకు విధాతవు దాత వీవ. 192

క. పుట్టువుఁ జెల్లుం గ్రియలును, నెట్టన యేవెరవులందు నిన్నుఁ గదియ వె
ప్పట్టున లోకహితార్థం, బిట్టిఁడవయ్యుఁ గృపఁ బూను దీయఖిలంబున్. 193

శా. క్రూరుం డైనహిరణ్యనేత్రుఁ డసురక్షోణీరుఁ డక్షోభ్యుఁడై
వేరూపేదఁగఁ గ్రుంగఁ ద్రొక్కి నమహావిశ్వంభరాచక్రముం
వారాహాకృతి నుద్ధరించి సుచిరావాప్తిం బ్రతిష్ఠింపఁగాఁ
గారుణ్యం బొనరించి తెవ్వనికి శక్యం బిట్లు గ్రీడింపఁగన్. 194

క. మెచ్చి ప్రియభక్తునకునై, వ్రచ్చితి కరనఖరముల హిరణ్యకశిపు న
య్యచ్చెరువగుసింహాకృతి, యిచ్చఁ దలఁచి తలఁచి కొలుతు మేము నిను హరీ.

క. వామనరూపంబున నీ, వామెయి బలి వేఁడఁ జనుట యటమీఁద మహో
ద్దామమహిమ యటుచూపుట, దామోదర మాదృశులకుఁ దరమె నుతింపన్.

తే. వేయిచేతులఁ గ్రొవ్వినవీరుఁ ద్రుంప, నుర్విప్రేఁగువో నిర్వదియొక్కమాటు
రాచప్రోవుల నుఱుమను రామమూర్తి, వైననినుఁ జెప్పుదురు మును లాదిదేవ.

చ. నిలిపితి సేతు వబ్ధి నవినీతు దశాస్యు సబాంధవంబుగాఁ
గలనమునం బ్రదీప్తపటుకాండములం గడతేర్చి తెల్లవా
రలకు వినంగఁ జెప్ప నభిరామము నీరఘురామజన్మమం
గళగుణవైభవం బలఘుకల్మషపంకవిరోధి మాధవా. 198

క. ఇప్పుడును రెండురూపము, లిప్పగిదిం దాల్చి లోకహితకృత్యములం
దెప్పటిక్రియ నవధానము, తప్పక నీయున్నయొప్పు ధన్యము కృష్ణా. 199

శా. నీపార్శ్వంబుల నెప్పుడుం దగిలి సన్నేహాత్ములై యాదునీ
గోపాలు ర్గడుపుణ్యకృత్తులు భవద్గోపాలనైకాస్పదం
బై పాటింపఁగ నొప్పునివ్వనము భవ్యం బవ్యయానంద యీ
గోపబ్రుక్కల్ భవదీయఖేలనకళాగుప్తుల్ [1]కృతార్థాత్మికల్. 200

సీ. నినుఁ దనూభవునిఁగాఁ గనినయాదవుఁడును భోజకన్యయుఁ గులభూషణములు
మాతాపితృత్వాభిమానులై నీదెసఁ [2]గరఁగు గోపుఁడు గోపికయు [3]సుకృతులు
నీకు నుత్తంసమై నెఱసినయాబర్హిబర్హదామము లోకపావనంబు
నీకేలఁ దగిలి శ్రీనిత్యమై తనరు నివ్వేణువు త్రైలోక్యవినుతిపదము

తే. నీయురంబునఁ గ్రాలునిన్నిబిడవిపిన
పుష్పమాలిక కృతకృత్య భువనవంద్య
వేయునేఁటికి మను నీవు విశ్వరూప
నేఁటినుండి నీవారిఁగా నెమ్మిఁ జూడు. 201

క. అని పలికి తాపసోత్తము, లనుకంపాస్తిమితచిత్తుఁడై నవ్వుచు న
వ్వనజాక్షుఁడు తమునర్థిం, గనుఁగొన [4]వీడుకొని చనిరి కామితసరణిన్. 202

వ. అని వైశంపాయనసంకీర్తితంబులైనకృష్ణసంక్రీడనంబు లసంక్లిష్టవిస్పష్టంబు
లగువాక్యంబులం గ్రమంబున. 203

ఉ. త్యాజితశత్రుగర్వ వసుయాజితభూమిసుపర్వ నిత్యసం
యోజితసత్యధర్మ వినయోర్జితశర్మ సమిద్ధవైభవ
భ్రాజితభవ్యగేహ యపరాజితబాహ యశశ్శశాంకసీ
రాజితలోకమండల విరాజితధీస్థితనాకమండలా. 204

క. [6]అమరభరణనారాయణ, యమలచరిత్రైక[6]రుచిపరాయణ[7]శ్రవణ
శ్రమశీలితనారాయణ, సమదమహోద్దామసైన్య సంతతధన్యా. 205

మాలిని. దమితవిమతగర్వా దారితారాతిదుర్గా
భ్రమితవినుతకీర్తీ ప్రాజ్ఞచేతోనువర్తీ
రమితయువతిచిత్తా రక్షితానాదివృత్తా
శమితసకలదోషా సౌమ్యసంపాదివేషా. 206

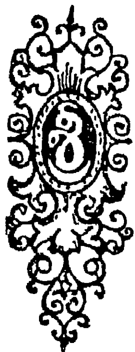
గద్యము. ఇది శ్రీశంకరస్వామిసంయమీశ్వరచరణసరోరుహధ్యానానందసౌందర్య
ధుర్య శ్రీసూర్యసుకవిసంభవ శంభుదాసలక్షణాభిధేయ యెఱ్ఱయ
నామధేయప్రణీతం బయినహరివంశంబునం బూర్వభాగంబునందు షష్ఠా
శ్వాసము.

---

1. కృతార్థాత్మకల్. (భూ. ము.) 2. గల్గు. 3. సుసురులు. 4. వీడ్కోలుకొఁజనిరి.
5. మిత. 6 సుతి. 7. పటువిక్రమ.

హరివంశము

పూర్వభాగము - సప్తమాశ్వాసము

శ్రీకారికటాక్షధరా
లోకకృతార్థీ! కృతార్థిలోకసకలర
త్నాకరవేలావల్గద
నేకగుణారామ వాహినీవర వేమా. 1

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నిక్కడఁ బరమపురుషుండు భాండీరవటోపాంతంబునఁ గొంతదడవు నిజేచ్ఛానురూపంబు లగువినోదంబులం బ్రమోదించి తదనంతరంబ. 2

తే. మేఁతకై పోవుకదుపుల మెయివడినక, ళిందకన్యాతటంబుల నిందునందు
నాడుచును[1] పాడుచును వల్లవాన్వితముగ, నరిగె బలదేవుఁడును దోనయరుగుదేర. 3

వ. ఇవ్విధంబునఁ గ్రమఖేలనకుశలుండై. 4

సీ. మునివరదత్తార్ఘ్యములఁ గుశాక్షతములఁ దెట్టువల్గట్టినతీరములను
గుండలికన్యకాకుచకుంభకుంకుమక్షాళనఁ గెంపారుసలిలములను
సిద్ధసంయమిసమర్చితసైకతాలింగభూషితాగ్రము లగుపులినములను
శబరకుటుంబినీకబరికావనమాల్యవలితంబు లైన శైవాలములను

తే. నచటనచట నొప్పారు ప్రౌఢాబ్జముఖియుఁ, గమ్రమీనేక్షణయు రథాంగస్తనియును
హంసరుచిరానులాపయు నగుచుఁ గ్రాలు, యమునఁ జూచుచు దవ్వుగా నరిగె విభుఁడు. 5

శ్రీకృష్ణుఁడు యమునానదియందుఁ గాళీయుం డుండెడు మడుగు చూచుట.

వ. అమ్మహానది నొక్కయోజనదీర్ఘంబును నంతియవిస్తీర్ణంబును నతిమాత్రగంభీరంబును నయి దేవదానవాదులకు నభిగమింప నలవిగాక నిరంతరాంతర్గతభుజంగమగరళజ్వాలంబుల జటాలంబు లగుకల్లోలంబులం బొదలి బడబాగ్నికీలాకులం బగునంబురాశిం బోల్పం బట్టగుటకుఁ దగి యవిరళోద్భూతఫణిఫూత్కారంబుల నుద్ధూతంబులగుధూమజలధరంబులచేతనావృతంబై యుపాంతతృణలతాదహనవిజృంభితుం డగువిషానలునివలన సార్వకాలికంబు దావభయంబు సకలకాననంబులకుం గలిగించుచు లోభాతురుం డగువానివిభవంబుభంగిఁ బ్రాణిజాతంబు నెవ్వానికి నుపభోగయోగ్యంబు గాక యొండొండ దరులు దాఁకి వ్రేయుకరళ్ల

1. కెలమిని.

నఖిలభూతంబులం దర్జించు గర్జాఘోరం బగువిలయపర్జన్యాకారంబుకరణిం
గాలుకొనుచున్నయొక్కమహాహ్రదం బాలోకించి యాత్మగతంబున. 6

శా. కాలాకారుఁడు కాళియుం డనుమహాగర్వాంధు దర్వీకరుం
డాలోలాగ్నికరాళవక్త్రుఁడు విహంగాధీశసంత్రస్తుఁడై
కాళిందిన్ వసియించు నన్పలుకు నిక్కం బెప్పుడు న్వీందు నా
భీలం బిమ్మడు వద్దురాత్మునెల వుత్పాటింప నేభంగులన్. 7

ఉ. రాహుగృహీత మైనయుడురాజుశరీరముపోలెఁ దద్విష
వ్యాహతి నిమ్మహాజలము వైభవ మేదిన దిప్డు వీతసం
దేహతఁ జొచ్చి యయ్యురగుతీవ్రమదంబు మెయిన్ వెలార్చి గో
గాహనయోగ్యమై వెలయఁగా నొనరించెద నీప్రదేశమున్. 8

వ. అమ్మహాపన్నగుపరిజనంబు లగుభుజంగంబు లెందునుం గ్రందుకొనం దిరుగుట
నీబృందావనంబునందు నెలవు లెడనెడ నతిదుస్సంచరంబు లయి యుండుం గుటి
లాచారు లగుసరీసృపాధములు కొందఱు గోయూపంబుల నస్మదీయులలోనం
గలసి నాకుం గీడొనర్ప రోయుదురు తదీశ్వరుండు నిగ్రహీతుం డగుట నయ్యం
దఱు విత్రస్తులం గావించుట గావున [1]నింకేల యాలస్యం బెట్లునుం జేయుదు
నిదె కదంబవిటపి యొక్కటి యత్కటోరగవిషంబున విషాదంబు నొంది
యియ్యుత్తమతటినీతటంబున నున్నయది. 9

తే. ఇది మదీయపదస్పర్శపదవి గాంచి, యఖిలలోకనమస్కార్య[2]హారిమహిమ
నూర్జితం బగుఁగాత యింపొనర దీని, నెక్కి యిన్నీట నుఱికెద నక్కజముగ. 10

వ. అనుచుం గుతూహలంబున. 11

ఉ. ఎవ్వరితోడఁ జెప్ప కొకయింతయు మంతనమాడ కేమియో
యివ్విపుల[3]ప్రయత్న మితఁ డిప్డు డొనర్చుటకున్ నిమిత్త మం
చవ్వల నాబలప్రభృతు లాత్మఁ దలంప నకంపలీలమై
నవ్వనజాక్షుఁ డాక్షణమ యల్లన నవ్వన మో మెలర్పఁగాన్. 12

సీ. [4]ఒడిసిక్కఁగొనఁ జెక్కి మడిసంది నునిచినతలుగులుఁ డ్రాళ్లులు దొలఁగవైచి
డాకేలఁ బట్టిన ధక్కయుఁ జంకఁ దాల్చినవేణువును నన్యుచేతి కిచ్చి
పొలుచుపింఛపుదండ వుచ్చి వెండ్రుకల నొప్పెడుజడగా నల్లిముడి యమర్చి
మొల గచ్చగట్టుపై మలఁగినపచ్చనినునుగొంగు దిండుగా నునిచి చుట్టి

తే. చెప్పు లూడ్చి కదంబకస్థితతరువుఁ, బ్రాఁకి పెడబొబ్బయిడియార్చియాఁకగొనక
[5]మడువులోనికి నుఱికె నున్మత్తలీల, నెగసి తత్తోయకణములు నింగిఁ బొదువ. 13

తే. మందరాద్రిపాతమున నమందచేలన, మొందుజలరాశిమాడ్కిఁ బయోజనాభు
ఘోరలంఘనమునను సంక్షుభిత మయ్యె, నారసాతలాంతరముగ నాహ్రదంబు. 14

---

1. నింక నేల. 2. హైరగరిమ. 3. యిప్పులన. 4. తొడి సిక్కఁగొనఁ జెక్కిమడిసంది నునిచిన (ఛా. ము.) 5. మడువులోనికి నుఱికి యున్మత్తలీల నెగసెఁ దత్తోయకణములు నింగిపొదువ. (ఛా. ము.)

క. విషదూషితులము హరిఁ గ, ల్మషరహితుని నంట వలెమె మాకు ననుచు ని
ర్విషయతఁ దొలంగుగతిఁ ద, ద్విషమోగ్రులు తీరములకు వెసఁ దోలెంచెన్. 15

క. కాళియమర్దనమునకుం, గాలాకృతిఁ గృష్ణుఁ డుఱుకఁ గన్నొఱగి మహా
వ్యాళములు వెడలఁబాఱెడు, పోలికఁ దోఁడయ్యె దరులఁ బొందుతరఁగలున్. 16

వ. ఇత్తెఱంగున నాక్రాంతసలిలుం డై యయ్యదుకుమారుండు. 17

ఉ. ఆదివరాహమై తనయుదంచితపోత్ర మమర్చి కల్పవి
చ్ఛేదవివృద్ధతోయ మగుసింధువుఁ జొచ్చి కలంచినట్టియు
న్మాదమ పొందె నాఁగ భుజమండలముల్ సవరించి కొంతసే
పాదట నమ్మహాతటినియంబుతతిం గలఁగుండు వెట్టఁగన్. 18

తే. అతఁడు కరములఁ దోయ మందందచఱచు, ఘోరనినదంబు నతనిహుంకారరవముఁ
దత్పదాగ్రవాతోత్థితధ్వనియు నొక్క,మ్మొత్తమై పేర్చి దిగ్భాగరోధి యయ్యె.

కాళియుండు శ్రీకృష్ణునిం గఱచి చుట్టుకొనుట

వ. అట్లు నిజనివాసం బగునజ్జలాశయంబు సంచలితం బగుటకుం గలుషించి. 20

సీ. తనఫణావలి గలంతయు విచ్చి యెత్తిన గగనంబు సర్వంబు గబళితముగఁ
దనమిక్కుటపుఁగోఱ దాడలు దెఱచిన విసపుఁజిచ్చొండొండ దెసలు ప్రేల్వఁ
దనచూడ్కు లుగ్రంపుఁగినుకతోఁ బర్విన నంబరచరకోటి యార్తి నొందఁగఁ
దనమేను మలఁకలై తనరారి [1]నిగిడిన యమునయంతయుఁ దన్మయత్వ మొందఁ

తే. బొదలుతనఫూత్కృతుల నెల్లఁబొగలుగవిసి, యబ్జజాండమూఁదరవెట్టినట్లుగాఁగఁ
గాళకర్కశకాయుండు కాళియుండు, గవిసె గోపాలబాలుపైఁ గసిమసంగి. 21

వ. కవిసి పొదివి యుఱక నెఱఁకు లందంద కఱచి యతని కెయ్యదియుం జేయఁ
దెఱపి యీక యుద్రేకంబునం గిట్టి. 22

క. ఆపాదమస్తకంబుగ, నాపురుషోత్తముని దేహ మాభుజగేంద్రుం
డాపూర్ణభోగబంధన, తాపాయత్తముగఁ జేసెఁ దత్క్షణమాత్రన్. 23

ఉ. పూర్వభవంబునం బ్రబలభోగిమహాస్త్రనిబద్ధుఁడై మహా
గర్వుఁడు వైరిచే రణముఖంబునఁ గొండొకసేపు వడ్డయా
దుర్విధి నేఁడు నెమ్మెయిఁ గుతూహల మెత్తియొ తాల్చెనిట్లనన్
సర్వవిభుండు కాళియభుజంగనిబంధన నొప్పె నయ్యెడన్. 24

తే. సింధుపతిలోనఁ బెనుబాపసెజ్జఁ బెనఁగి, [2]సుప్తిఁ గడునొప్పుతీ పాత్మ సోఁకి యిట్టిఁ
డయ్యెఁగాక యెక్కడిపీడ హరి కనంగఁ, బన్నగాంగసంగమ మూర్ఛ ప్రభున కొప్పె.

ఉ. కాళియుచుట్టలుం జెలులుఁ గాంతలుఁ బుత్రులు నైనదుర్దమ
వ్యాళము లెన్ని యన్నియును నప్డు వసంబఱి యున్నశౌరి నా

---

1. నిగుడంగ. 2. సుప్తి కడునొప్ప దేహాత్ముఁ జోఁకి యిట్టి డయ్యెఁగాక...ఁ, బన్నగానంగ మూర్ఛ దాఁ బ్రభున కొప్పె. (పూ. ము.)

భీలతఁ జొట్టుముట్టి పటుభీషణదంష్ట్రలఁ బ్రస్ఫురద్విష
జ్వాలలు[1] ప్రజ్వరిల్లఁ గఱువంగఁ దొడంగె నశంకఁ గింకతోన్. 26

వ. అట్టిబెట్టిదంపుఁజందంబు సర్వంబునుం గనుంగొని గోపకుమారు లందఱుం దలంకి యచ్చటికి దక్షిణంపుదెసం గ్రోశమాత్రంబున నున్నవ్రేపల్లెకు నతిరయంబునం బఱచి. 27

సీ. నందగోపునికూర్మినందనుం డగుకృష్ణుఁ డడవిలో మముఁ గూడి యాడియాడి
యెవ్వనితోఁ జెప్పఁ డేపున మనయేటఁ బెనుబాము లుండెడు పెద్దమడువు
లోపలి కుఱికి పెల్లుగఁ గలంపఁగ నందుఁ గలుగు నాగము లెల్లను గవిసి పొదివి
కఱచుచున్నవి చాలఁ గాలుసేయార్ప రాకుండంగఁ బాపతేఁ దొడలుసుట్టె
తే. సకట యెచ్చోట నున్నవాఁ డతనితండ్రి, వేగయొఱఁగింపరే లావు వెరవుగలుగు
వ్రేలువిడిపింపఁగలయట్టివిధము లెల్లఁ,[2] జేయఁదగు రారె యని వారుగూయుటయును.

వ. వజ్రపాతతుల్యం బగునవ్వాక్యంబు హృదయంబు వగులింప నార్తియు విస్మయంబును శోకంబును ముప్పిరిగొన నప్పుడ యప్పశుపాలపుంగవుం డెక్కడెక్కడ యని యక్కుఱియవచ్చినవారు దెరువు వెట్ట నతిత్వరితంబున నరిగె లావరు లగు గొల్ల లెల్లం గైదువులు గొని యతనిం దలకడచి నడచిరి యశోద తల్లడిల్లి యుల్లంబు మూర్ఛలు పైకొన నాక్రందనపరవశ యగుచు వికీర్ణకేశయు విగళితాశ్రుధారాక్లిన్నపిహితమార్గయు నై చుట్టపువెలందు లెల్లఁ దగిలి పొదివికొని పోవం బోయె నాబాలవృద్ధంబుగా వ్రేపల్లెయెల్లం గదలి యిదియేమివుట్టె ననువారును నిట్టువునే యనువారును గృష్ణుం డెప్పుడుం గొఱతనుఱుకు పిన్నవాఁడునుం బిన్నకొలందులం బోయెడువాఁడుగాఁ డనువారును దొంటిచెయ్దంబు లూహింపఁ గాళియాహియుఁ దద్భావపులకు లోనగువాఁడ కాని యతని కవమానంబు గలుగ నేరదు సూడుం డనువారును నై పెక్కండ్రు పెక్కువిధంబులం బలుకుచుం జని రిట్లు సని యందఱుం గాళిందీతటంబున నంతంత నిలిచి. 29

చ. అసితఘనావృతుం డయినయర్కునిమాడ్కి మహావిధుంతుదో
ల్లసనవిషణ్ణుఁ డైనమృగలాంఛనుపోల్కి నుదగ్రధూమసం
ప్రసరతిరోహితుం డయినపావకుభంగి భుజంగబంధన
వ్యసనము నొంది యున్నకమలాక్షునిఁ గాంచి విషణ్ణచిత్తతన్. 30

వ. ఎయ్యదియుం జేయరామిని నివ్వెఱపడి చూచుచుండిరి. యశోదయుం దత్పతియును హా యని పుడమిం బడి సొమ్మవోయి బంధుప్రయత్నంబునం దెలిసి యుల్లంబుల నుడుకుచుండి రప్పు డాగోపవర్యుండు తక్కినవారిం జూచి. 31

క. ఈపసిపాపని నిచ్చట, నీపెనుఁబామునకు నిట్టు లెరసేసినయీ
యాపదకుఁ గొలువుగాఁ గల, యీపాటున కేమిపాప మేఁ జేసితినో. 32

---

1. పిక్కటిల్ల. 2. చేయఁదగవు రారే యని కూయుటయును.

శా. రూపంబుల్ బలవిక్రమంబులు మహారూఢంబులై యెంతయున్
దీపింపం గలయట్టిపుత్త్రుఁ గనుటల్ దివ్యత్తపశ్శీలుఁ డీ
గోపాలుం డనఁ గీర్తితుండ నగునా గో మిమ్మెయిన్ వమ్ముగాఁ
జూపాత్మన్ గణుతింప దైవము గడుం జూపోపదయ్యెం జుమీ. 33

ఉ. పూతన కట్లు సేపడియుఁ బోఁడిమి దప్పక పేర్చు టాదిగా
నాతత మైనవీనిబల మద్భుత మీయురగంబువాత ని
ట్లాతురపడ్డ యిట్టివిధ మారసి యిట్టన రాదు గాని వీఁ
డే తెఱు వ్రాఁది యైనఁ దరియింపఁగలం డనుబుద్ధి పుట్టెడున్. 34

తే. ఏనుఁజొట్టపుఁబెద్దలు నింత తెలివి, గలుగుకతన నెక్కైన నీయలఁత వెల్లి
గొంత యీఁదెద మక్కట కొడుకుఁజూచి, పసవుతల్లి తల్లడము మాన్పంగవశమె.

కాళియునిచేతఁ జుట్టఁబడిన శ్రీకృష్ణునిఁ జూచి యశోద శోకించుట

వ. అనుచుండ నయ్యశోదాదేవి కృష్ణుం గనుంగొని. 36

ఉ. వెన్నలు దిన్న తప్పులకు వ్రేతలమెచ్చుగ నాఁడు రోలితో
నిన్నటుగట్టి త్రోచినయనీతి దలంచియొ నేఁడు నన్ను నో
వెన్నుఁడ యిట్లు సేసెదవు విశ్రుతసత్త్వుఁడ వీవు నీకు నీ
చెన్నఁటిపాఁపపు ర్వొకటి సేయఁగ నోపెనె యేపుసూపవే. 37

శా. నామీఁదం గృప యెప్డుఁ జాలఁ గలవన్నా యేను శోకాగ్నియం
దీమూర్ఛిం బడఁగా నుపేక్ష దగునే యీదిక్కు చిర్నవ్వుతో
నీమోమింపుగఁ జూపవే తెఱవవే నేత్రాబ్జము ల్పల్కవే
యామోదంబుగఁ బుత్త్ర! తల్లులకు నిట్లత్యార్తి గావింతురే. 38

తే. అరయ దెసలేక గోధనం బడవిలోనఁ, జెల్లచెద రయ్యె నీవింతసేపు గుఱ్ఱ
యిట్టు లేమఱఁ బాడియె యీక్షణంబ, వెడలి చనుదెంచి ననుఁ బ్రోవవే కుమార.

క. కడిఁదివిషకంటకాటవిఁ, గడికండలు చేసి నీఱు గావించితి వీ
పొడపాము నీకు నేటిది, గొడుకా నీకులము వంతగూరు టుడుపవే. 40

చ. అని పలవింప బంధుసతు లందఱు నిట్టిసుపుత్త్రుఁ డింక నే
జననమునందుఁ గల్గు నిటు స్రగ్గుట కోర్వరు లాఁతు లైన నె
ట్లనయము నోర్చుఁ గన్నకడు పగ్గలమై వెలవెట్ట రాని పెం
పునఁ గలమానికం బొదవి బొగ్గయి పోయెనె యక్కటక్కటా. 41

తే. ముప్పునకు నోమదయ్యెనె ముగ్ధ యీయ, శోద నందగోపున కుగ్రశోకజలధి
యీఁదఁ గొలఁదిగాదయ్యెనె[1] యెందుఁబడయ, దయ్యెనే యిట్టిపెన్నిధియనుఁగుబిడ్డ.

వ. ఇట్లందఱు నన్నివిధంబుల దుఃఖింప గోపాలురుం దమలోనన వగచి యింక శోకిం
పం బనిలేదు మన మిమ్మడుఁగులోనం గృష్ణుఁ డుఱికినయట్ల యుఱికి యిక్కఱకుఁ

1. యిట్టిదైన, యదరు వెట్టెను.

పాముతోడ నెఱిలావునం బెనంగి కుమారు విడిపింతము గాకున్న నతనితోడిద
లోకంబుగాఁ గాళియకాలాహి యనుకాలునిపాలువడి చిక్కఁడదము చంద్రవిర
హిత యైనవిభావరివిధంబున భానుహీన యైనగగనవీధిచాడ్పున వృషభంబు
వెలి యైనగోవితతితెఱంగునఁ గృష్ణుండు లేనిప్రేపల్లె కెత్తెఱంగున మరలిపోద
మిదియతెం పిట్లు చేయుద మని యుత్సహింప వారలయార్తియు వనజనాభుదుస్స్థి
తియుం జూచి విష్ణుతేజంపుఁ బెఱమూర్తియై యభేదజ్ఞానంబు నిజబుద్ధి నిరూఢం
బుగా నెఱుంగుబలభద్రదేవుండు వాసుదేవుం దలఁపింపఁ దలంచి యొక్కరుం
డును దొలంగి నిలిచి గంభీరమధురస్వరంబున నిట్లనియె. 43

ఉ. మానుషభావ మిట్లొకఁడు మాటిడి లోకహితం బొనర్పఁగాఁ
బూనిననీమహామహిమ బుద్ధిఁ దలంపక యిప్పు డిచ్చటన్
దీనికి నింత స్రుక్కఁబడి దీనత నొందుట మెచ్చుగాదు నీ
దైనయనుంగులందఱును నార్తిఁ గలంగుట కృష్ణ! చూచితే. 44

వ. వీరు నీసత్త్వం బెఱుంగరు గాన శోకించెదరు జన్మసముచితంబు లగుకర్మంబు
లప్రతిహతంబులుగాఁ జెల్లించెదవు గావున బంధుప్రమోదం బవశ్యకర్తవ్యం
బివ్విషాహి మర్దించి యీదుర్దశ నపనయింపుమనినరౌహిణేయువాక్యం బాకర్ణించి.

శా. ద్వైతభ్రాంతినివృత్తిఁ బొందఁగ నభేదబ్రహ్మబోధంబు సం
భూతం బైన నశేషబంధనములం బోఁద్రోచుసిద్ధాత్మున
ట్లాతం డమ్మెయి నాత్మతత్త్వవిదుఁడై యప్పాపచుట్ట ల్విని
ర్ధూతిం బొందఁగ నీల్గి బిట్టు నెగసెం దోయౌఘమధ్యంబునన్. 46

వ. అట్టి యుత్సాహంబు నిర్వ్యపోహంబుగాఁ జేర్చి. 47

ఉ. కాళియభోగిపుంగవు నఖర్వసుదుర్వహగర్వధుర్యతం
గ్రాలెడుమిక్కుటంపుఁబడగ ల్వెస నైదిటి మీఁదికి న్మహా
భీలవిచేష్టమై నుఱికి [1]పెల్చఁ దదీయవిలోలపుచ్ఛముం
గేల నమర్చి నొంపఁ దొడఁగెం బటుపాదనిపాతనంబులన్. 48

మ. యమునావీచి మృదంగవాద్యములు మ్రోయం దీరగోపౌఘహ
ర్షమనోజ్ఞధ్వనితంబు గేయముగఁ జంచత్కాళియవ్యాళభో
గమహారంగతలంబునం బటుగతిం గంజాక్షు[2]నిర్మర్దనా
ట్యము హృద్యాద్భుతభీమ మై పరఁగ దివ్యశ్రేణి చూచెన్ దివిన్. 49

మ. వెస దామోదరుపాదఘాతనగతుల్ వేవేలచందంబులం
బ్రసభాటోపముఁ జూపఁ[3]బాపఫణభృత్ఫాలచ్ఛటా[4]మండలం
బసహంబై [5]నొగిలెన్ మణుల్ సెదరఁగా నాస్యంబులన్ శోణితం
బెసఁగెన్ దంష్ట్రలు నుగ్గుగా గరళవహ్ని[6]జ్వాలికల్ వెల్వడన్. 50

1. ప్రేలు. 2. నిర్మథ్య. (పూ. ము.) 3. జూప. (పూ. ము.) 4. మర్దనం. (పూ. ము.)
5. నశిరోమణుల్. 6. జ్వాలముల్ పైపడన్. (పూ. ము.)

తే. కఱకుటెండ సోఁకినతీఁగ కామభంగి, బాఁపతెనిమే నెంతయు బలము దఱఁగి
స్రుక్కెనింద్రియంబులయేపుడక్కె నూర్పు, లొయ్యనొయ్య నడింపఁ[1]గుట్టుసుఱుచక్కె.
వ. ఆసమయంబున. 52

క. లయకాలకేళితాండవ, భయంకరుం డైనభర్గుభంగిఁ దనరుకా
ళియమౌళిరంగనటునకు, జయవెట్టిరి సకలలోకచారులుఁ బ్రీతిన్. 53

వ. ఇబ్భంగి నత్యంతదురవస్థం బొందినయద్దంతశూకప్రవరుండు వివశం బగుమానసంబు నెట్టుకేలకు నూలుకొల్పి గోవిందచరణారవిందంబులక్రింద నట్లున్నయట్ల యుండి భీతివిహ్వలంబు లగుజిహ్వలు దొట్రిల్ల నల్లన దీనస్వరంబున నప్పురుషోత్తము నుద్దేశించి యి ట్లనియె. 54

మ. నిను సర్వాధికుఁగా నెఱుంగక కడున్ నిచ్చుండనై నీచపుం
గినుక న్నీమహనీయ దేహమునకుం గీ డిట్లు గావించితిం
జనునా క్రొవ్వనకింతవట్టు త్రిజగజ్జన్మస్థితిధ్వంసముల్
పొనరింపంగఁ బ్రభుండ వీకొలఁదితప్పుల్ సైఁచు టొప్పుం గృపన్. 55

క. నీ విమ్మెయి దండించుట, దేవా! నిర్విషుఁడ నైతిఁ దెలివియు శమముం
భావమున నొలసె నీపసు, లేవియుయినఁ జేయువాఁడ నే వశ్యుఁడనై. 56

తే. అజసురేంద్రాదులకుఁ జేర నలవిగాని, యుష్మదీయపదాంభోజయుగళి నాదు
తలలుసోఁకుటఁజరితార్థతముఁడనైతిఁ, గడఁగినీయాగ్రహమునను గ్రహమయయ్యె.

తరువోజ. జయ సర్వభూతేశ జయసర్వవరద జయ సర్వరక్షక జయ సరోజాక్ష
జయ జగద్వందిత జయ జగన్నాథ జయ జగద్ధారక జయవిశ్వరూప
జయ కృష్ణగోపాల జయమహాసత్వ జయపూతనాఘాత జయదైత్యదమన
దయనిమ్ము జీవితదానంబు నాకు[2]తగశరణాగతత్రాతవుగావె. 58

చ. అని శరణంబు వేఁడిన మహాహివరేణ్యుని సత్యకీర్తనం
బునకుఁ గృపార్ద్రచిత్తుఁ డయి పుష్కరలోచనుఁ డాక్షణంబ యా
తని కభయం బొనర్చిన నతండును దత్కరుణార్ద్రదృష్టిపా
తనము సుధా[3]రసం బగుచుఁ దన్ను సచేతనుగా నొనర్చినన్. 59

వ. తనఫణపంచకంబునుం దచ్చరణాగ్రంబులు మోవం బ్రణామంబులు చేసి ముందట నిలుచున్న నద్దేవుం డతని కి ట్లనియె. 60

శ్రీకృష్ణుఁడు కాళియుని యమునాప్రవాహంబు వెడల నడుచుట

సీ. ఇదియాదిగా నిన్ను నీయమునానది వసియింపనీ నేను వార్ధిఁ గుఱిచి
సకుటుంబకంబుగాఁ జనుము జలస్థలచారులై యున్న నీవార లెల్ల
నీతోన చనుదెంతు రీతోయములు భవద్విషయోగమునఁ దొల్లి విషము లగుట
నిజముగా నట్లుండె నేఁడు నిర్విషములై యమృతనామకము తథ్యముగఁ దాల్చి

1. గ నుసురు చిక్కె. 2. భయశరణాగతిఁ బ్రార్థింతు నిన్ను. 3. మయం.

తే. యఖిలజనులకు నధికసేవ్య[1]ంబు గాత, మత్పదాంకము లయిననీమస్తకములు
సూచి గరుడండు నీకు నెచ్చోట నున్న, ననఘ యెప్పుడుఁ గీడు సేయంగ వెఱచు.

వ. ఇది వరంబుగా నిచ్చితిం బొమ్మనినఁ గాళియుండు గోపాలు రందఱుం జూడ గళత్రపుత్రభృత్యసమేతంబుగా వెలువడి సముద్రంబున కరిగెఁ గృష్ణుండును యమునాహ్రదంబులోన నుండి నిజేచ్ఛావిహారతృప్తుండై వెడలునుద్దీప్త దంతావళంబుపగిది వెలువడి వచ్చిన నెదురువోయి. 62

క. తల్లియుఁ దండ్రియుఁ బ్రమదము, వెల్లిగొనఁగఁ గౌఁగిలించి వే దీవన లీ
నుల్లమలర నతఁడును బ్రణ, మిల్లి సమాశ్వాసవాక్యమితి పచరించెన్. 63

వ. అంత నఖిలగోపాలురు నద్భుతప్రమోదమేదురహృదయు లగుచు నతనిచుట్టును ముసరికొని బహువిధంబులం గీర్తించుచు నభినందింప నందగోపాదివిశిష్ట జనంబు లతని కిట్లనిరి. 64

ఉ. ఎన్నఁడు నిట్టిసాహసము లిట్టిబలోద్ధతు లిట్టిధైర్యముల్
విన్నవి కన్న వెయ్యేడల వీరకులోత్తమ కల్గెనే జగ
త్సన్నుత మయ్యె నీమహిమ సర్వధనంబులు గోపకోటియుం
నిన్ను శరణ్యుఁగాఁ బడసె నేఁడు మొదల్పతి వీవ యంతకున్. 65

క. ఎచ్చోటనైనఁ దమతమ, యిచ్చఁ జొరంగనియె గోవు లియ్యేట మునుల్
విచ్చలవిడిఁ దఱియుదు రీ, యచ్చపుఁబుణ్య మిటు నీకు నబ్బెనె యనఘా. 66

తే. అడవిఁ బుట్టిన[2]మ్లేచ్ఛుల మగుటమాకు, నిక్కమయ్యె నిమ్మెయి నిప్పునీఱువొదివి
నట్టులున్నమహాభూత మైననిన్ను, నెఱుఁగ మింతగాలము నిట్టికొఱఁత గలదె. 67

వ. అని పలికి యతనికిం బ్రదక్షిణంబు[3]లాచరింప నతండు వారి నయ్యైవిధంబుల నుపలాలించె నిట్లు సంభావితుం డై నయావీరుండు పురస్సరుండుగా నందఱు వచ్చి వ్రేపల్లె సొచ్చి సుఖం బుండి రివ్విధంబునం గాళియభుజంగభంగంబు నివృత్తం బైనయనంతరంబ యొక్కసమయంబున. 68

క. పసులకు మే పెద్దడిర్యై, పసచెడి పొలమెల్లఁ[4]బొనుఁగుపడి యుండఁగ గో
ప సమేతంబుగ వసుదే, వసుతుఁడు చింతింపఁ బ్రౌఢవల్లవులు దగన్. 69

వ. గోవర్ధనపర్వతంబునకు నుత్తరభాగంబునఁ గాళిందీపరిసరంబున సమతలంబును గృష్ణమృద్భూమికంబును సంపన్నబహుళతృణోపజాతంబు నగు తాలవనం బతి విశాలంబై గర్దభరూపధారి యగు ధేనుకుం డనుదానవుచేత నాక్రాంతం బగుటం బ్రాణు లెవ్వారికిం జరింపరాక[5]పాడఱి యుండు నని ప్రసంగింప రామకేశవు లక్లేశం బగుదర్పావేశంబున నుత్సహించి. 70

తే. పసికి మేపు గల్గినఁజాలు నసుర లేమి, సేసెదరు పోవనిం డని చేఁతఁగలుగు
గొల్లలకు నెల్లఁ జెప్పఁగా గోగణముల, వెలిచి రార్చుచు నద్దెసఁ జెలఁగి వారు. 71

1. మగుఁగాక. 2. మ్లేచ్ఛుల. (పూ. ము). 3. లు చేసి (పూ. ము.) రవ్విధుండును 4. త్రొక్కవడి. (పూ. ము). 5. సారదఱ్ఱై.

వ. అమ్మహాగహననిరంతరదురంతకాంతారంబునందు. 72

ఉ. ఏదెస చూచినం బొదలి యింపెసలారెడునాతృణోత్కరం
బాదటవోవఁగాఁ గడుపు లన్నియుఁ జెన్నుగ నిండి మేయ దా
మోదరముఖ్యగోపతతి యొక్కట యాతృణరాజషండ మా
మోద మెలర్పఁ జొచ్చి మనముల్ దనియన్ విహరించి రెల్లెడన్. 73

వ. అప్పుడు. 74

శా. కాలాహుల్ [1]బుజితావిచిత్ర మగుభోగశ్రేణి శోభిల్లఁ బా
తాళం బొక్కట నిర్గమించి [2]విలసద్దర్వీవికాసంబుతోఁ
గేళిం గ్రాలెడినో యనంగఁ దనువుల్ గృష్ణంబులై యొప్పఁగా
ఖేలన్మార్గము లైనతాళతరువుల్ కృష్ణుండు వీక్షించుచున్. 75

వ. రోహిణీనందనువదనంబు గనుంగొని యిట్లనియె. 76

మ. క్రమపాకంబునఁ గెంపుతోఁడినలుపెక్క న్మిక్కుటం బైన గం
ధము దిక్కుల్ సురభీకరింప రస మంతర్గామి యయ్యు[3]న్వెలిం
గమియం గాఱుచునున్న చాడ్పున విలోకప్రీతిగావింప హృ
ద్యములై యున్నవి చూచితే ఫలము లీతాళద్రుమశ్రేణులన్. 77

తే. వీని [4]నింపార గోవులు నేను గూడి, యెలమి యెలయ నాస్వాదింతు మెంతయేని
వేడ్క యయ్యెడు రాల్పుము వేగవేగఁ, బ్రాఁకి నీలావు వెరవు సంభావితముగ.

వ. అనిన నవ్వీరుం డవ్విధంబున కియ్యకొని గోపకుల నందఱం గలయ నాలోకించి.

క. ఎక్కఁ దడవు త్రాళ్ళుల మొద, లక్కజముగఁ బట్టియూఁతు నవి యేఱికొనుం
డెక్కుడుగఁ బండ్లు మీరో, కొక్కని గడువంగఁ జనుచు నుద్ధతలీలన్. 80

తే. ఒక్కతరవాయి దొరఁకొని యొకటినొకటిఁ
బృథుభుజాదండములఁ బట్టి పెలుచ నూఁచెఁ
బెఱుక విఱువను నోల్లక యుఱక వన్య
హస్తి నిజహస్తమునఁ జెరలాడునట్లు. 81

క. పరుసనిగాడ్పున రాలెడు, వరుసున ధరఁ దొఱఁగు త్రాటిపండుల మ్రోఁతల్
పొరిఁబొరి గోపకుమారుల, యురుహాస్యధ్వనులుఁ గూడి యొక్కట నొదవెన్.

బలరాముండు గర్దభవేషధారి యగుధేనుకుం డనురాక్షసుం జంపుట

వ. అమ్మహాఘోషంబునకుం గలుషించి ఘోరభుజశక్తి ఘోషణుండును ఘోషజన
నిత్యభీషణుండును సంత్రాసితధేనుకుండు నగుధేనుకుండు గర్దభరూపంబు దాల్చి
దుర్గము లగుదైత్యులు తాదృశాకారులై సహస్రసంఖ్యులు తోడ నడువ రామ
కృష్ణులకుం గీడు సేయుఁ తలంపునఁ దెంపు మిగుల నడతెంచినం గని సకలగోపా
లురు నేపు దక్కి యక్కడక్కడన స్రుక్కి రంత. 83

1. రుచితా. 2. వికసద్దర్భి. (పూ. ము.) 3. న్నెఱిం. 4. నీవేళ.

సీ. ఖురతాడనంబునఁ బెరిగినధూళి యర్యము మ్రింగి యంధంపుఁదమముఁ బెంచె
హేషితధ్వనులఁ బిట్టెసఁగుదిక్కంప మాశాగజంబులమద[1]స్రవము మాన్పెఁ
దెఱచునోళులపెద్దతెరువులు పాతాళములఁ గేలిగొని మృత్యుముఖము నొడిచెఁ
గనలుకన్నుల నిప్పు లెనసి పురోమార్గములు ప్రేల్చి సకలాటవులును బొదివెఁ
తే. దోఁకలార్పఁ బృథుస్కంధధూననము లొ,నర్పఁజెదరురోమంబులు నభము నెల్లఁ
బక్ష్మలంబుగఁ జేసెఁ దద్బహుళగర్ద, భాసురానీక మబ్భంగి నడరునపుడు. 84

వ. అట్టిమాయాసైన్యంబున కగ్రేసరుండై కవియుదెంచు ధేనుకుం గని సంకర్షణుం డమర్షోత్కర్షంబునం దదీయబలప్రకర్షంబు రిత్తయకాఁ గొని రిత్తచేతుల నెదురై నిలిచిన. 85

తే. కదియఁ బాఱుతెంచి గర్దభదైత్యుండు, వీఁకతోడఁ దిరిగి వెనుకకాళ్ల
చండరభస మెసఁగ రెండును జోడించి, యుగ్రభంగి బలునియురము దాఁచె. 86

ఉ. తాఁచినఁ దోన బిట్టొడిసి తత్పదయుగ్మముఁ బట్టి బిట్టుగా
వీచి యతండు వానిఁ గడువేగము లాగము నొప్ప మీఁదికిన్
వైచెఁ దదంగకంబులు జవం బఱి తాళులు దాఁకి నుగ్గను
గ్గై చెడి యుర్విఁ దత్ఫలచయంబులతోడన కూడి రాలఁగాన్. 87

వ. ఇట్లు ఖరదైత్యుం బరిమార్చి పేర్చినరాముండునుం బోలె ధేనుకదైత్యుం బరిమార్చి పేర్చి బలరాముండు రాసభాకారు లయినతక్కినరాక్షసులనుం గడకాళ్లు వట్టి తాళ్లతో వ్రేసి చంపెం గృష్ణుండును దృప్తశౌర్యతృష్ణుం డయి యవ్విధంబున నవ్విబుధారాతుల మోఁదిమోఁది పీనుంగుపెంటలుగా వైచెఁ దత్ప్రదేశం బంతయు నసురులకళేబరంబులం దాళఫలోత్కరంబుల నతిదంతురం బయ్యె నయ్యిద్దఱపౌరుషంబును గోపాలురు విస్మయప్రమోదంబులతోడం బొగడి చెలంగి యార్చి. 88

ఉ. ఎవ్వరికైనఁ జేరఁ జొర నెన్నఁడు రానినిశాచరాస్పదం
బివ్వనభూమి నేఁడు సుసమిద్ధబలాఢ్యులు వీరి[2]చెయ్ది నిం
కెవ్వరికైనఁ జేరఁ జొర నిచ్చఁ జరింపను వచ్చె మెచ్చుగా
నెవ్వరి కిట్టిలావు గల దే మని వర్ణనసేయఁగాఁ దగున్. 89

వ. ఈరామకృష్ణులు ప్రకృతిమానవులు గా రేమేనియును నిమిత్తంబున నిట్లున్నవేల్పులు గానోపుదు రటమీఁద దైవం బెఱుంగు మన మేమి నేర్తు మనుచు నాఁ గదుపులవెన్క నిచ్ఛం జని రంత గొంతకాలంబునకు. 90

ఉ. ఆమని మేసి యాముకొని యాదటఁ బేర్చి చెలంగుగోధన
స్తోమము గొంచు నగ్రజునితోడ యశోదతనూభవుండు శ్రీ

1. శ్రమము. 2. చైది.

దాముని మేనమామసుతుఁ దత్పరతం దనకూర్చునెచ్చెలిం
బ్రేమమెలర్పఁ గూడి పెఱవ్రేలు ననేకులు గూడియాడఁగన్. 91

వ. అనేకక్రీడాసక్తులై భాండీరవటప్రాంతంబునం దొల్లింటియట్ల కదుపుల మేయ వెలిచి తమయిచ్చల వినోదించుసమయంబునం బ్రలంబుం డనుదానవుం డయ్యదుకుమారుల కపకారం బొనర్ప నెడరు వేచి గోపరూపంబున గోపకుమారుల లోనం గలసి యుండ నయ్యందఱు హారిణక్రీడనం బనునాటకుం దొడంగి రెండు సంగడంబులై శ్రీకృష్ణుండును శ్రీదాముండును బెన్నుద్దులుగాఁ దక్కినవారునుం దమలోన దొరయుభంగి దోయిగట్టిరి ప్రలంబుండును బలదేవుతోడి జోడయ్యె నివ్విధంబున. 92

క. భాండీరవటము కరిగా, నొండొరులం గడవఁ జేర్చి యొక్కట హారిణో
[1]చ్చండప్లుతగతి దాఁటుచుఁ, జండరభసమునఁ గడంగి సరి[2]నరుగంగాన్. 93

వ. అయ్యుదారఖేలనంబునం గృష్ణపక్షంబువార లెల్లను జయంబునొందిరి శ్రీదాము దిక్కువారు పరాజితులై రిట్లు గెలిచినవారి నోటువడినవారు తమతమయఱక లెక్కించుకొని కరిదాఁక మోవవలయుట నవ్విధం బొనర్చునప్పుడు. 94

క. బలభద్రుం దనయఱకటఁ, బ్రలంబుఁ డిడికొని బలంబు భాసిల్లఁగ న
వ్వలకుఁ గొనిపోవువాఁడై, యలఘుస్ఫురణమున నరిగియరిగి మదమునన్. 95

తే పగతుఁ డిట్టులు లెస్స లోఁబడియె వీనిఁ
బ్రిదిలిపోనీక యింకఁ జంపెద రయమున
ననుచుఁ దనరాక్షసాకార మమరఁ జూపి
రాహు వమ్రుతాంశుఁ గొనుప్రకారమునఁ గొనుచు. 96

వ. అంబరపథంబునం జనం దొడంగినం గని విస్మితుండై యక్కుమారుం డొయ్యదియుం జేయ నెరవుసాలక మరలి చూచి దామోదరుం బిలిచి. 97

ఆ. కృష్ణకృష్ణ వీఁడె క్రించురక్కసుఁ డొక్కఁ, డనఁగ గోపమూర్తి నరుగుదెంచి
వంచనమున నన్ను వదలక యిటువట్టి, యుఱక చదలఁ బఱచుచున్నవాఁడు. 98

క. ఏమియుపాయంబున నే, నీమాయపుఁబుర్వు వెస జయించి తొలఁగుదుక
నీమత మొనరించెద వే, వే మతిమంతుఁడవు సెప్పుమ వెరవు తెలియఁగాన్. 99

వ. అనిన నమ్మహాభాగుం డమ్మహాత్మున కి ట్లనియె. 100

సీ. నిన్ను నీవెఱుఁగవు మిన్నక మానుషాకృతి నిట్లు సెందినకతన నొకఁడు
దలఁపక యిబ్బంగిఁ బలికెదు గగనంబు శిరము పాతాళంబు చరణతలము
వాయువు శ్వాసంబు వహ్ని యాననము విశ్వాధారుఁడవు నీకు నంత మెందు
లేకున్కిఁ బరగితి లోకంబునం దనంతాభిధానంబున నఖిలవంద్య

తే. వేనవేలు మస్తకములు వేనవేలు, కన్నులును వేనవేల్వాలుకలును గలుగు

1. చ్చండగతి దాఁటుచుంగడు. 2. నేయంగన్.

మూర్తి నఖిలాండకోటియు మోచియుండు, దధికసత్త్వుండవీవు విశ్వాత్మకుఁడవు.

క. ఏననఁగా నీవనఁగా, భూనుత భేదంబు లేదు పుట్టితి మిటు లో
కానుగ్రహార్థమై మన, [1]మానుషభావ మిది యనుపమానం బెందున్. 102

వ. కావున నీవిద్దురాత్ము సంరంభంబు సరకుసేయక నీభుజబలంబు మెఱయు మని తెలిపినం దెలిసి బలదేవుండు. 103

బలరామదేవుండు ప్రలంబుం డనురాక్షసుం బరిమార్చుట

శా. శైలోత్తుంగశరీరుఁ డైన రిపుమస్తం బుగ్రదంభోళికిన్
మేలై పేర్చుకఠోరముష్టినిహతి న్నిర్భిన్నముం జేయఁగా
నోలిం బెల్లుగ సర్వరంధ్రముల [2]వాతోద్యజ్ఝరాభంబులై
కీలాలంబులు పర్వఁ గూలె నధికక్లిష్టాత్ముఁడై వాఁ డిలన్. 104

క. చఱినుండి తొలఁగ నుఱికెడు, [3]నెఱసింగపుఁ గొదమవోలె నిబ్బరముగఁ గ్రే
ళ్లుఱికెం దొలఁగం బగతుని, యఱకటనుండి భువిమీఁది కబ్బలియుండున్. 105

వ. ఇవ్విధంబునం బ్రలంబహననధౌరేయుం డగురౌహిణేయు [4]విజయం బభినందించి బృందారకులు బృందారకమార్గంబున నుండి. 106

క. బలమున నీదేవుం డిటు, ప్రలంబు వధియించెఁ గాన బలదేవుఁ డనన్
వెలయుఁ ద్రిలోకంబుల నని, పలికిరి గోపకులు వినఁగఁ బ్రవ్యక్తముగాన్. 107

చ. అరిఁ బరిమార్చి సమ్మదభరాతిశయత్వరితాంఘ్రిపాతని
ర్భరగతి నేఁగుదెంచి పృథుబాహుయుగంబునఁ గూర్మితమ్ము నా
సరసిజనేత్రు సుందరవిశాలభుజాంతరుఁ గౌఁగిలించె భా
సురయశుఁ డాప్రలంబవినిషూదనుఁ డాదరబంధురోద్ధతిన్. 108

వ. తక్కినగోపకుమారులు నతని ధీరత్వంబును వీరగుణంబును గారవించి కొనియాడి రయ్యిందఱు నందునందును బశుపాలనఖేలనకౌతూహలంబునం బ్రీతు లగుచు నట్లున్నంత. 109

చ. వరుసనిదాఘకాలము ప్రవర్తితమై చనఁగాఁ బయోధర
స్ఫురితవిభూతిమాసయుగశోభితమై భువనప్రమోదని
ర్భరత యొనర్పఁ బిమ్మట శరన్నవసంఘద యేఁగుదెంచి ను
ర్వరకు సమగ్రసస్యనిభవంబులఁ గూర్చుచు నర్చనీయమై. 110

మ. మును వర్షోదకధారలన్ ముదముతో మూర్ధాభిషేకంబు గై
కొని శుభ్రాభ్రకిరీటశోభి యయి సంక్షుభ్యన్మరాళావళుల్
ఘనవాలవ్యజనంబులై మెఱయఁగాఁ గాంతేందుబింబాతప
త్రనిరూఢిన్ శరదంబరం బమరె నుద్యద్రాజచిహ్నంబులన్. 111

1. మానుషభావంబు లిందు మహితం బెందున్. 2. ధాతూద్యజ్ఝరాభంబులై. (ప్రా. ము.)
3. నెఱసగిసింగంపుఁ గొదమ నిబ్బరమునఁ గ్రే. 4. విభవం.

మ. తెలినవ్వు ల్వెలిదమ్మినెమ్మొగములం దీపార నేపారుచూ
పులు దారై మదలోలభృంగరచన ల్పొల్పార వీచీభుజా
వళి యాలింగనకేళి కుత్తలపడన్ వార్ధిం దగం గూడుచోఁ
గలఁక ల్దేఱె తనర్చె నేఱులు శరత్కల్యాణకల్యాకృతిన్. 112

ఆ. పిదుకఁ గోలఁదిగాక పెయ్యలు దనిసె వ్రే, పల్లెపసులు సేఁపి పాలు గురియ
నడరి పాలవెల్లి యయ్యె నా నెందు వి, కాసకాశవనవిలాస మెసఁగె. 113

క. బంధూకతిలకములు సౌ, గంధికకర్ణావతంసకంబులు నుద్య
ద్గంధినవోత్పలకుచతట, బంధురభూషలును గోపభామల కమరెన్. 114

క. తారకితగగనచక్రము, తో రానె ననంగ రేలు తొఁగపువ్వుల నొ
ప్పారె విపులనిర్మలకా, సారంబులు సారసప్రసరసేవ్యములై. 115

తే. అలరువావిలిపూఁదీగె లలమికొనిన
చలువచోటులఁ గ్రుమ్మరుజడనుగాడ్పు
మొగఁలువిరియెండ దళుకొత్తు మొగము చెమట
లార్చి పాలముగొల్లలకు మెచ్చెచ్చ తలిర్చె. 116

క. ఏడాకుపొన్నకొమ్మలు, గోడాడెడునడవి [1]గౌరుకొందమలు మోద
క్రీడఁ దనరుచాడ్పునఁ బై, నోడికలయి పువ్వుఁదేనె లురులఁగ నొప్పెన్. 117

క. అసనంబులు మదనునియి, ష్వసనంబులపోలె విరహు లగువారి కతి
వ్యసనం బొనర్చె [2]వికస, త్ప్రసవశిలీముఖనితాంతపటుపాతములన్. 118

ఉ. శారదచంద్రిక ల్వితతచారుమహోత్సవ లయ్యె గోపక
న్యారమణీయగీతుల నుదంచిత [3]ధేనుక దోహనధ్వని
స్ఫారతలన్ సదర్పవృషభవ్యతిగర్జితలీలల న్మహో
దారరతీశ్వరప్రియకథారుచులన్ వ్రజభూమి నెల్లెడన్. 119

వ. ఇట్టి శరత్సమయంబునం బ్రమదతరంగితంబు లగునంగంబులు నంతరంగంబులుం గలిగి గంగాతరంగంబుల తెఱంగున ననంగదమనహాసవికాసంబులచాడ్పున నమృతపయోధిఫేనపటలంబులపగిదిఁ గర్పూరక్షోదపుంజంబులపోలుపునం జందనపంకకూటంబులకైవడిం జంద్రప్రభాపూరంబులపరుసునం గుముదచ్ఛదవిసరంబులవిధంబున ముక్తామణిసముత్కరంబులకరణి నతిధవళంబులై శైలంబులుం బోలెనుచ్ఛ్రితశృంగంబులు మహాతరువులుంబోలె బంధురస్కంధంబులును [4]జంద్రకిరణంబులుంబోలె సర్వదిగ్వ్యాపకంబులుఁ గృతయుగధర్మంబులుంబోలె నఖండితసంచారంబులు శంకరవిహారంబులుంబోలె ననపేతవృషంబులు శ్రుతివిభవంబులుంబోలె లోకోద్ధారకంబులు విష్ణుకీర్తనంబులుంబోలె శ్రవణమంగళంబులు నధ్వరోత్సవంబులుంబోలె దర్శనపావనంబులుఁ బుణ్యతీర్థంబులుంబోలె నిత్యనిర్మ

1. గారు. 2. ప్రసవ, త్ప్రసభశిలీముఖ .. 3. వైణికసారస. (పూ. ము.) 4. రవి.

లంబులు మంత్రంబులుంబోలె రక్షణీయంబులు దైవంబులుంబోలె సర్చనార్హం
బులు [1]గురువులుంబోలె నిరంతరానువర్తనపరితోష్యంబులు శ్రీవిశేషంబులుం
బోలె నఖిలలోకచికీర్షంబులు భావంబులుంబోలె రసజనకంబులు సమయంబులుం
బోలె బహుమార్గప్రవృత్తంబులు నీతిపథంబులుంబోలె నర్థావహంబులు నిధు
లుంబోలె నక్షీణసంతానంబులునై యొప్పుగోగణంబులం గనుంగొని యానం
దంబున నందగోపాదిగోపాలురు తమలో విచారించి. 120

నందగోపాలాదు లింద్రోత్సవంబుసేయ నుపక్రమించుట

సీ. కురిసె వానలు సస్యకోటియుఁ దృణగుల్మతరులతాతతులు వర్ధనము నొందెఁ
బసుల కారోగ్యసంపదతోడఁ గూడంగఁ బుష్టియుఁ దుష్టియుఁ బొలుపు మిగిలెఁ
బ్రజలు సప్రజలయి పాడియుఁ బంటయు నోదవంగఁ గని తృప్తినొందినారు
రాజులు నియతసంరక్షణ గావింప నహితతస్కరబాధ లంద వెందుఁ

తే. గాననిది యుజ్జ్వలోత్సవకరణమునకు, సమయ మేఁటేఁట మనచేయుశక్రపూజ
సేయ వలవదె యిం కెడసేయ నేల, యని వినిశ్చితకార్యులై యాక్షణంబ.

తే. పల్లెలో నెల్లఁ జాటఁగఁ బనిచి వలయు, వస్తువులు సమకూర్చుప్రవర్తనమున
సక్తులై యుండఁగాఁ గని సరసిజాక్షుఁ, డెల్లగోపాలకులఁ జూచి యల్ల నగుచు.

క. కడుసంభ్రమమునఁ దిరుగం, బడియెద రిది యేమి యేమి పండువు మీ
కొల్చెడు దైవ మెద్ది యెయ్యది, పడయంగా వచ్చుఁ దత్సపర్యానియతిన్. 123

వ. ఇంతయు నున్నరూ పెఱుంగింపవలయు ననిన వారిలో నత్యంతవృద్ధుం డగు
గోపాలుం డొక్కరుం డక్కుమారున కిట్లనియె. 124

సీ. విను నందగోపనందన యింద్రుఁ డొడయండు లోకపాలురకును లోకములకు
నతని యేలెడు ఋతు వంబుదాగమము తత్సమయంబునందుఁ బ్రచండమేఘ
కులము లాతనియాజ్ఞ దలమోచి యతని యాయుధముచిహ్నంబగు నొడళులొప్ప
భానుకరస్పర్శపాకంబునం దొందు మెఱుఁగులతోన సమీరణుండు

తే. చలిచిప్రోయింపప్రోయుటయుఱుముగాఁగ, వచ్చి వినుండి ధారాళవారి గురిసి
సస్యములఁ బ్రోచి పసికిఁ బోషణ మొనర్చి, యఖిలజంతువులకుఁ బ్రీతి యావహించు.

క. గోవులకు మేలు చేసిన, యావేలుపు గొల్లవారి యర్చనలకు నె
చ్చో వలయువాఁడు గావున, దేవేంద్రునిఁ గొలుతు మేము దృఢభక్తిరతిన్. 126

క. క్రేపులు వర్ధిల్లుటయును, నోపి పసులు పాలుగురియు చునికియు నన్నం
బేపార మనకుఁ గలిమియు, నాపరమేశ్వరునియీగి యని [2]యెఱుఁగుమనా. 127

తే. అతని యిచ్చినపుణ్యంబ యతనిపూజ, గా సమర్పించి మనము సుఖంబు గాంతు
మనఘ మనలఁ జెప్పఁగ నేల యాతఁ డఖిల, మునకు మూలంబు కూడు నీరును సృజింప.

1. గుజ్జనుం. 2. తెఱుఁగఁదనా.

వ. ఇది యింద్రోత్సవంబు పరమకల్యాణంబు మాకుం బ్రతివత్సరంబును గర్తవ్యంబై
యుండు ననిన విని దామోదరుండు గోపాలు రెల్ల విన నిట్లనియె. 129

క. కరిసనమును బేహారము, నరసి పసులఁ గూర్చుటయును ననఁగా వృత్తుల్
నరులకు నిం దెవ్వనికే, వెర వుచితం బదియ వానివేల్పై యుండున్. 130

ఉ. కానలలోఁ జరించి గిరి[1]కందరలన్ వసియించి గోవులన్
మానుగఁ బెంచి వీనివలనన్ బ్రదు కొంది మనన్ సుఖంబుమై
భూనుత యున్నవార మటు బుద్ధి నెఱింగిన నెల్లభంగులం
గానలు గొండలుం బసులు గాదిలివేల్పులు గొల్లవారికిన్. 131

క. ఎలమిఁ దమజాతివేల్పులఁ, గొలిచి యుభయలోకసుఖము గోరుట దగుఁగా
కిలువేల్పులుండఁ గొలుతురె, పలువేల్పుల నెవ్విధంబుపాలసులైనన్. 132

ఆ. కర్షకులకు నెలవు గ్రామసీమావళి, యవుల నడవు లిండు లాటవికుల
కడవులందు [2]గొండపడలు మనకుఁ జోటు, లింతనట్టు దెలియ నెఱుఁగవలయు.

వ. అదియునుంగాక పర్వతంబులుఁ గామరూపంబు లగువేల్పులు గావున సింహశా
ర్దూలాదులం దావేశించి యాత్మీయంబు లగునరణ్యంబులకు బాధకు లగుదుర్వి
నీతుల వధియించి నిజస్థానరక్షణం బొనర్చుచుఁ దమ్ముం గొనియాడుగహనోప
జీవులకు ననుగ్రహంబు సేసి తదీయధనంబుల కెల్లదెసల సేమంబు గావించు నని
విందుము. 134

తే. మంత్రయజ్ఞులు విప్రులు మహితసీర, యజ్ఞు లరయఁ గృషీవలు లద్రియజ్ఞు
లనఘ [3]గోపాలు రటుగాన నచలపూజ, యుత్సవంబుగాఁ జేయుట యొప్పు మనకు.

క. వెడబుద్ధు లుడిగి నాచె, ప్పెడుమతమున మీరు గోత్రభిత్పూజ లెఱిం
గెడలించి గోత్రపూజకుఁ, గడఁగుఁడు పసుపుఁ డిదిపల్లెఁ గ్రమ్మఱఁ జాటన్. 136

క. మన మేమి యెఱుఁగుదుము శ, క్రుని నమరులు మునులు నతనిఁ గొలుతురుగాకి
వ్వనములు గిరులును మనచూ, చిన మేరలు వీని మానఁ జెప్పిరె పెద్దల్. 137

ఆ. చేయనైతి రేనిఁ జేయింతు మిము నిది, బలిమి నైన నన్ను వలతు రేనిఁ
బ్రియము దప్పకుండఁ బెద్దఱికంబుతోఁ, గొండపండు వియ్యకొందు సేయ. 133

క. అని పెక్కు దెఱంగులఁ జె, ప్పినకృష్ణునివాక్యములకుఁ బ్రీతియొసఁగ నా
తనినెమ్మోము ప్రియంబునఁ, గనుఁగొని యిట్లనియె గోపగణనికరంబుల్. 139

గోపాలకులు కృష్ణోపదేశంబున నింద్రోత్సవంబు మాని పర్వతోత్సవంబు చేయుట

మ. కర మిష్టంబు సమస్తగోపకులయోగక్షేమనిర్వాహకం
బరయం దథ్యము పథ్య మివ్విధము నీయాజ్ఞం బ్రవర్తిల్లఁగా
దొరఁకో లల్పమె యెల్లకార్యముల సంతోషంబ మాబుద్ధులన్
శరణం బాపదలందు నీవ యని విశ్వాసంబు భాసిల్లఁగన్. 140

1. కందరములన్. 2. కొండదడియలు మనచోట్ల, కింతమట్టు. 3. వల్లవుల.

తే. నీవ గతియును మతియును నీవ పతియు, నీవ ధాతవు నేతవు నిజము మాకు
నీకతంబున వ్రేపల్లె నిర్భయత్వ, మమర నున్నది త్రిదివంబు ననుకరించి. 141

మ. జననం బాదిగ నీవొనర్చుపను లాశ్చర్యంబు లుర్వీతలం
బున నెవ్వారికిఁ జూడఁ జేయను దలంపుల్ పొన్పఁగా రామి నే
మనిశంబున్ భయవిస్మయాకులత నూహాపోహముగ్ధస్థితిన్
గనుచు న్నిన్ను నెఱుంగ లేము దురహంకారగ్రహాలీఢతన్. 142

మ. బలవిక్రాంతి[1]యశంబులన్ బలరిపుం బ్రస్ఫార లక్ష్మీవిభా
కలనం బూర్ణశశాంకు శక్తిగిరిన్ గాంగేయు నేభంగి వే
ల్పులలోన న్గణుతింతు రాతరముగాఁ బోల్పం దగుం గాక ని
న్నిలలో మర్త్యునిమాత్రగాఁ దగునె యూహింపంగ మోహాంధతన్. 143

వ. కావున నీ వుపదేశించినమార్గంబునం బర్వతయజ్ఞంబు ప్రవర్తించువారము శక్ర
యజనంబు మానితిమి. భవదీయవాక్యంబు వారాశికి వేలయుంబోలె లోకంబులకు
ననతిక్రమణీయంబు దీని నిరాకరింప నెవ్వాఁడు శక్తుండు మమ్ము నింత యన నేల
యని పలికి నంత గోపప్రముఖులు భూదేవతల రావించి పుణ్యాహవాచనపురస్స
రంబుగా గిరియజ్ఞమహోత్సవంబునకు నుపక్రమించి రంత. 144

సీ. కైసేసి గోపాలకామిను లొండొండ యాబాలవృద్ధులై యరుగుదేరఁ
దగదళత్కుసుమావతంసులై గోపకుమారు లంతటికిని దార కడఁగఁ
బాయసంబులు నపూపంబులు మోదకంబులును లోనగునన్నములును బెక్కు
మాంసంబులును హృద్యమధువులు బహువిధవ్యంజనంబులును దధ్యాజ్యదుగ్ధ
తే. ములును గావళ్ల బండ్లను వలయుభంగి, నిడి యథోచితజనము లింపెలయనడువ
వివిధవాదిత్రములు మ్రోయ వృద్ధగోపు, లోలి నడపింప జాతర యొప్పుమిగిలె.

వ. ఇవ్విధంబునం జని గోవర్ధనంబునకు నత్యంతసమీపంబున గోమయవిలిప్తంబును
రంగవల్లీవిచిత్రంబును నగుమనోహరస్థలంబున నందఱుం గృష్ణుం బరివేష్టించి
నిలువ నతండు తాన యధ్యక్షుండై యయ్యజనోపకరణంబు లన్నియుం గైకొని
మహనీయస్థండిలంబున నమ్మహాశైలంబు నుద్దేశించి మహితార్చనంబు చేసి
[2]బహ్వపూపసూపపశూపహారసహితం బగునైవేద్యంబు సమర్పించి యఖిలగోపా
లుర నక్కొండకుఁ బుష్పాంజలు లొసంగను నమస్కారంబులు గావింపనుం బనిచి.

ఉ. స్థావరమూర్తి యైనతనుఁ దా నచలాకృతితోడ నిట్లు సం
భావితుఁ జేసి యమ్మెయిన పర్వతశృంగమునందుఁ దోఁచి గో
పావళు లెల్ల నద్భుతమయాత్మతఁ జూడఁగఁ గేలుసాఁచి యా
దేవుఁడ యారగించెఁ గడుఁదెల్లముగా నుపహార మంతయున్. 147

1. మహంబులన్. 2. బహు.

తే. ఆరగించి పానీయంబు లర్థిఁ గ్రోలి, యేను మెచ్చితి మీపూజ కెంతయేనిఁ
దృప్తిఁ బొందితి ననియె నద్దేవపూజ్యుఁ, డప్పలుకు విని యద్భుతం బతిశయిల్ల.

వ. గోపాలు రెల్లరును గృతాంజలులై దేవా యేము నీదాసులము నీయాజ్ఞ యందున్నవార మింక నెయ్యది యానతిచ్చి పనిచెదవు పనుపుము ప్రతికెద మనినం బర్వతాత్మకుం డయినయాసర్వేశ్వరుండు. 149

సీ. ఇది యాదిగా మీకు నెల్లకాలంబును నారాధనీయుఁడ నద్రిమూర్తి
యగునన్ను వేల్పుగా నర్చించి కామ్యంబు లెల్లఁ గాంతురు గోవు లెచట నున్న
నభివృద్ధిఁ బొంది నిత్యామృతస్యందినులై మిమ్ముఁ బోషించు నాదరమున
నేనును మీలోన నిచ్ఛాశరీరినై యింకను విహరింతు నింత యెఱిఁగి

తే. యస్మదాశ్రితులై యుండుఁ డనినఁ గొండ
మీఁదికృష్ణుని మేదినిమీఁద నున్న
కృష్ణు నొక్కటఁ జూచుచుఁ గేలు మొగిచి
మ్రొక్కుచును బొంగి గోపాలముఖ్యు లపుడు. 150

వ. వివిధవాక్యంబుల నగ్గించి రగ్గిరిశృంగస్థితం బగురూపం బనంతరంబ యంతర్ధానంబు నొందె నంత నమ్మహాపురుషుపనుపునం బశుపాలు రందఱుం బసులకొమ్ములర్చించియుఁ జిఱుగజ్జెలపేరు లఱుతం గట్టియు వనలతావలయంబులు తలలం జుట్టియుఁ బలుదెఱంగుల నలంకరించి యార్చుచుఁ గొండచుట్టు నొక్కవెల్లిగా వెలిచి యచ్చటచ్చట నివాళించి బడిసివైచి, మ్రొక్కి యొక్కటఁ ద్రుళ్లుచు నుల్లాసంబు నొంది. 151

మత్తకోకిల. పాయసంబులరొంపులుం బహుభంగి బూరెలతిట్టలున్
నేయుఁ బాలును దేనియల్ గడు నిండిపాతెడు నేఱులున్
వేయివేలు దలిర్ప నొప్పెడువిప్రభోజనముల్ యథా
న్యాయదక్షిణ లుల్లసిల్ల నొనర్చి రెంతయు ధన్యతన్. 152

వ. సమస్తదీనానాథసముదయంబులం దనియం జేసి తామునుం దమతమువర్గంబులతోడం గూడ యజ్ఞశేషాన్నం బమృతంబుగా నుపయోగించి పండువు నిండించి క్రమ్మఱి. 153

క. హరిఁ బరమేశ్వరు నాశ్రిత, శరణ్యు సకలార్థకరణచతురకృపాసం
భరితాత్మకు మున్నిడికొని, యిరవుగ వ్రేపల్లె కరిగి రెంతయుఁ బ్రీతిన్. 154

వ. అంత నక్కడఁ ద్రిదివంబునందు. 155

క. తనపూజ ద్రోపువడుటకు, మనమునఁ గోపమును సిగ్గు మల్లడిగొనఁగా
ననిమిషపతి సంవర్తా, ద్యనుపమమేఘములఁ బిలిచి యాగ్రహ మెసఁగన్. 156

ఇంద్రుఁడు మేఘముల రావించి వ్రేపల్లెమీఁద వర్షింప నియోగించుట

సీ. వినుఁడు బృందావనంబున నందగోపుఁడు మొదలుగాఁగలగొల్ల ముదుక లెల్లఁ
గడుఁ గ్రొవ్వి తొల్లి యెప్పుడు నాకు నేఁటేఁటఁ జేయు[1]పూజలు నేఁడు సేయనొల్ల
కుక్కిపుఁ డైన దామోదరుకఱపులు విని యొక్కచిడిపిగట్టునకుఁ జేసి
రైన నింతన యేమి యయ్యె వారికి నెల్ల బ్రతుకునకై యున్న పసికిఁ బెలుచ
తే. నెడరు పుట్టెడునట్లుగా నేఁడునాళ్లు, లొలసి రేయును బగలును వెలుతు రీక
వాతహతితోడ బెడిదంపువాన గురిసి, గాసి చేసి రం డటులైనఁ గరము మెత్తు.

క. ఇదె యేనును మీ వెనుకన, మదవన్మేఘద్విపేంద్రమస్తకరచితా
స్పదుఁడ నయి వచ్చి ఏవిఁ జూచెద మీయాటోప మెల్లఁ జెన్నెసలారన్. 158

వ. అని పనిచినం బనిపూని వలాహకంబులు సమగ్రసన్నాహంబున నవ్యాహతో
త్సాహదోహలంబు లయ్యె నట గోకులంబునందు. 159

సీ. శివుదిక్కునందు వేకువఁ గోలమెఱుఁగులు మెఱసె నచ్చోన సమీరణుండు
పుట్టి తీవ్రత నేల బెట్టుగాఁ జఱచుచు విసరె బీటెండతో నెసఁగె నుష్మ
యీఁగ మిక్కుట మయ్యె నెఱనింగిఁ గడుమించె నిడుదలై తిలకించె నీరుకాళ్లఁ
బడమట నిరుదెసఁ బ్రతిసూర్యములు దోఁచె నంబరంబునఁ బర్వె నాగడపలు
తే. పిన్నబిడ్డ లెయ్యెడలఁ బింపిళ్లుగూసి, రంఘ్రితలములు సిమసిమయనియె జనుల
కఖిలతృణలతాతరునిచయంబుఁ జీడ, వట్టె నిట్టలంబుగ జడిపట్టుపోంటె. 160

క. సురపతిది క్కుఱిమెడు భూ, ధరముల వెలిమొగులు గప్పెఁ దప్పదు వర్షం
బరు దిది యకాలమున నని, దొరకొని చింతిలిరి గొల్లదొర లెల్ల మదిన్. 161

వ. తదనంతరంబ. 162

సీ. దిక్కరిణీబృంద మొక్కట యీనినపిల్లలు దివిఁ బ్రసరిల్లె ననఁగ
గోత్రాచలంబులు చిత్రవాతాహతి వెసఁ జెల్లగిలి మీఁద వెలసె ననఁగఁ
బాతాళమున నున్న బంధురధ్వాంతముల్ వెడలి భానుని మ్రింగ నడరె ననఁగ
నిల నాల్గుచెఱఁగుల జలధులు నలిరేఁగి కడళుల నభ మెక్కఁ గడఁగె ననఁగ
తే. నొప్పియుద్ధురస్థూల పయోధరములు, దెసలకడపటఁ[2] బొడమి యాకసముమూసి
మెఱుఁగు[3]జోతులుమూడ్కికిమిక్కుటముగఁ, నొదవెఁ బిడుగులు రాలునుసుప్పతిల్లె.

మ. వడి నమ్మేఘచయంబులం దొరఁగుదుర్వారోద్యతాసారముల్
వడగండ్లుం బెరయంగఁ దీవ్రవిసరద్వాతూలముల్ గూడి దం
దడి దోడ్తోడఁ బ్రవృద్ధిఁ బొంద బలువై ద్యావాపృథివ్యంతరం
బెడమొక్కింతయు లేక యుండఁగఁ గరం బేపారె నాపూర్ణతన్. 164

1. నుత్సవమును శే. 2. కడపట్ల. 3. బోదలు.

మ. ఇది కల్పాంతమొ యిమ్మహోగ్రసలిలం బేకార్ణవాకారమై
పొదలం జూచెనొ యింత[1]తోన జగముల్ పోఁజేసెనో ధాత యొ
య్యది దిక్కెక్కడ సొత్తు మెవ్విధమునం బ్రాణంబు రక్షించుకో
లొదవుం దైవమ యంచు గోపనివహం బుద్వేగ మొందె న్మదిన్. 165

మ. భువనైకప్రభుఁ డైనయింద్రునకు సంపూజ్యంబుగాఁ జేయును
త్సవమే నర్హుఁడనే హరింప నన కుత్సాహంబుతోఁ బూజ గొ
న్న విహీనాత్ముని మేము సైప మనుచుం శక్రాజ్ఞ గోవర్ధనా
ద్రి వెసం ద్రొక్కెడు నాఁగఁ జుట్టుకొని యుద్రేకించె జీమూతముల్. 166

క. పసులకు నొడ్డినవనిగ్నై,[2] మసఁగినయవ్వాన పశుసమాజము[3] నెల్లం
బసగరగొని యంతటఁ బోక సమస్తప్రాణిబాధకంబై పేర్చెన్. 167

చ. కులిశనిపాత[4]దాహమునఁ గొన్ని నశింపఁ బ్రచండవాయువుల్
బలువిడివ్రేయఁ బెల్లగిలి భగ్నములై చెడఁ గొన్ని వెల్లువల్
బలియుటఁ బీడితంబు లయి పాడఱఁ గొన్ని యశేషభూరుహా
వళులకుఁ దీవ్రదుఃఖదశ వచ్చె నెఱిం దదరణ్యభూములన్. 168

చ. [5]నిడుజడిదాఁకి యొండుఁ జననేరక యాఁకటఁ గ్రుస్సి చెట్టుపల్
సడలఁ గులాయమధ్యమున శాఖలసందున నిల్వ లేక యు
గ్గడువుగఁ బల్మఱుం జఱచుగాడ్పునఁ దూలి వనంబుపక్షు లె
య్యెడఁ బడి చచ్చి తేలెఁ గడు నేపెసలారుపొలంపువెల్లునన్. 169

చ. గిరికుహరస్థితంబు లగుకేసరులుం జడిఁ బేర్చునప్పయో
ధరములగర్జలం బెగడి దండడి నున్నవి యున్నచోన య
చ్చెరువుగ గుండియ ల్వగిలి చేష్టిత మేమియు లేక యుండడె
ప్పరుసనివాస నన్యమృగపఙ్క్తులు మ్రగ్గుట చెప్ప నేఁటికిన్. 170

వ. అట్టిసమయంబున నిరంతరధారాపాతంబునం దడిసి నలుదెసలం [6]బఱచి ప్రేయు
వాయువునఁ గొందలపోయి యొండొంటిచాటున కొదింగి కడగానక నిలువం
బడియుఁ గొమ్ములొడ్డి కన్నులు మోడ్చి కడతెప్పల నీళ్లుగాఱం దలలు డిగ్గవైచి
నెమరు లుడిగి మూర్ఛలువోయిన ట్లుండియు [7]వడఁకు సొచ్చి యఱచుక్రేపుల
ముందటఁ బెట్టుకొని గంగడోళ్లం బొదువుకొని యంభారవంబుల నాక్రందించియు
వెల్లువకతనఁ డెంకి లేక నిలువుజా లుండియుండి యొంటఱి కాళ్లు వడంక సైరణ
దప్పి నెఱిదప్పం బెనురొంపిలోనం ద్రెళ్లియుఁ బెలుచ మెఱచుమెఱుంగులం
జెదరి యదరంట నుఱుము పేరుఱుముల [8]బమ్మెరపోయి మందపట్లు విడిచి యిట్టు
నట్టునుం దెరలఁ దిరిగియు నాహారంబు లేక యీఁదచాటువడి మేయంజాలక

1. తోడ. 2. పలర్పై. 3. మజముల. 4. ఘాతహాతి. 5. నిడి- జఱిచి. 6. జఱిచి, 7. దూఁసుకులం. 8. బమ్మరి.

యొత్తువడి తెప్పలుగొంట్లు ముదుసళ్లును మఱియ బలవంతంబు లైనవియుఁ జేవ
దక్కియుఁ బసులు పెక్కుబాధలం దల్లడిల్లఁ బశుపాలురును [1]గుడిసెలు గూలి
బండ్లు (దడఁబడం) దూలి సొమ్ములు శిథిలపడి పాకాదిక్రియలు మాలి దోహనం
బులు నిలిచి మహాక్లేశంబునఁ గొందలంబునొంద నందుఁడుఁ గృష్ణకృష్ణ కావుము
గోవులకు మాకును దిక్కు నీవ యని యాక్రోశింప గోవు లున్ముఖంబులై యఱ
చుచు శరణంబు వేఁడువిధంబునం దనవలనికి పఱితేర నవ్విధం బంతయు నాలో
కించి వాసుదేవుం డాత్మగతంబున. 171

మ. తనకై చేయుమహోత్సవంబు నటు లేఁ దప్పించుటం గోప మె
క్కినచిత్తంబున గోవ్రజంబున కతిక్లేశంబు పుట్టింప నె
ట్టన నయ్యింద్రుఁ డొనర్చె నట్టిదురవష్టంభంబు గాకేమి యి
వ్వినిరోధం బతఁ డింతఁ దాఁ గనునొకో విద్వేషసాఫల్యమున్. 172

క. దీన ననుఁ జిక్కువడియెడు, వానింగాఁ దలఁచె నిపుడు వాసవునట్ల
జ్ఞాని యొరుఁ డెవ్వఁ డింతయు, మానింపఁగ నేరనేని మఱి నగనిమ్మా. 173

శా. ఈగోవర్ధనశైలముం జేతికి [2]నే నింపొందఁ గేలన్ వియ
ద్భాగం బందఁగ నెత్తి మందిరముచందం బొందఁగాఁ జేసి యే
నీ గోసంతతినెల్లఁ గాచెద మదీయైకత్వసత్వోదయ
ప్రాగల్భ్యంబులు సర్వలోకవినుతిప్రాప్తిం గనుంగావుతన్. 174

శ్రీకృష్ణుఁడు గోరక్షణార్థంబు గోవర్ధనపర్వతంబు నెత్తుట

వ. అని తలపోసి నిశ్చయించి యాక్షణంబ. 175

మ. వనమాతంగము విస్ఫురన్మదకళావష్టంభసంభద్ధశన్
సునిరూఢం బగు క్రీడఁ బంకజము నున్మూలించుచందంబునన్
వనజాక్షుం డవలీలమైఁ జేతికి సన్నద్ధాగ్రహస్తంబునం
గొని యెత్తెన్ విపులాతపత్త్రసమతన్ గోవర్ధనాద్రీంద్రమున్. 176

సీ. కదలి డొల్లెడు మహాగండశైలములతో నిలమ్రాఁకులును బెల్లగిలిపడంగ
పడిఁ దూలి చెదరెడువారివాహములతో ఘనమృగవ్రజములుఁ గలఁగిపాఱ
నుదరి క్రేళ్లుఱికెడునుగ్రకేసరులతో బిలగతాహులుఁ గింక వెలికి నెగయ
వెసఁ బాసి పోయెడు విద్యాధరులతోడ నియమస్థమునిజనాళియుఁ దొలంగ
తే. నొత్తువడి కాంచనాదిధాతూచ్చయములు, రసము జొబ్బిలఁగా రత్నరాసులొలుక
నడరిసానుసంధులు వ్రయ్య నమ్మహాద్రిఁ, గలయ నాభీలమయ్యెఁ దచ్చలనవేళ. 177

చ. గొడుగుగఁ జేసె గోవులకు గోపకుమారులకు న్నగంబు ని
ట్లొడఁబడవచ్చుఁ బో మ్మనఁగ నొప్పెడు ప్రేళులు పంజు[3]మాడ్కినై

1. గుడుసలు. 2. జేసిప్రొడ్డకేలన్. 3. పంజ.

యడరినమీఁది మేఘతతి యావృతియై శిఖరంబు గుబ్బరై
కడు బెడఁగొందె హస్తమను కామదిరంబుగఁ దాల్చి పొల్చుటన్. 178

క. కొండ ధరించుట నాకొక, కొండా?[1] మున్ను నలవాటు కూర్మమునై పె
న్గొండ ధరింపనె యనున, ట్లుండె యదుతనూజుఁ డద్భుతోరుస్థిరతన్. 179

వ. ఇట్లు గోవర్ధనుండు గోవర్ధనోద్ధరణంబొనర్చి సకలగోపాలసముదయంబు నాలోకించి.

శా. ఈవానం బరిపీడ నొందుపసుల న్వీక్షించి రక్షార్థమై
వేవే యిద్ధరణీధ్రముం బెఱికితిన్ విస్తీర్ణ మీక్రిందు మీ
రేవా రెచ్చట నుండఁ గోరితిరి వారెల్లం బశుశ్రేణితో
భావంబుల్ భయ ముజ్జగించి చొరుఁ డీభవ్యాద్రిచాటందఱున్. 131

తే. బహుసహస్రసంఖ్యలు గలపసుల కెల్ల, నిడుపు దగినయిమ్మెయ్యది యిచట ననకుఁ
డెనసి త్రైలోక్యమును వచ్చెనేని [2]నిమ్ము, గలదు వెండియు వెలితియ కాఁగ నుండు.

వ. అనిన నద్భుతరసప్రమోదంబులు వెల్లిగొనఁగ నాగొల్లలెల్ల నార్పుచుం జెలంగి దమతమకదుపుల నమ్మహాశైలమంటపంబు క్రిందికి నొండొండ పిలిచి సర్వభాండావళులును సకలశకటప్రముఖంబులును సమస్తవస్తువిస్తారంబులుం దెచ్చి యునిచి బాలస్త్రీవృద్ధపూర్వకంబుగా నందఱుం దగినయెడములు గైకొని నివాతంబున సుఖంబుండి దామోదరమహిమాభికీర్తనంబునఁ దత్పరులైరి సప్త[3]రాత్రులు సమవసానంబు నొందినం బురందరుం డమందమందాక్షవిలక్షుండై వలాహకవ్యూహంబుల నుపసంహరించి మగిడి నిజలోకంబునకుం జనిన. 183

క. నిర్మేఘత నాకాశము, నిర్మలమై ధౌతఖడ్గనిభమిది యనఁగా
నిర్ముక్తాసితభుజగస, ధర్మంబై యొప్పె నిజనితాంతచ్ఛాయన్. 184

క. హరి గోవులు క్రమ్మఱసం, చరించుటిట్ల యన నబ్దసంవృతివాయ నా
హరిగోవులు విశదములై, చరాచరమనోజ్ఞసంప్రచారత నొప్పెన్. 185

సీ. [4]వాఁకలఁబడి నీరువలియఁ బాఱఁగ మిట్టు లొండొండ బలసి తృణోత్కరముల
తుదలు పచ్చదనంబుతోఁ దలసూపంగఁ దీఁగ లొయ్యనఁ గొంకుదేఱి కొనలు
మొగ మెత్త మెత్తన యిగురాకు దోఁపంగఁ దరువులు దనిగాడ్పు తపనరుచులు
గాంచి సంప్రాణించి[5] క్రమ్మఱఁ గొమ్మలు గదలించి నర్తనక్రమ మొనర్ప

తే. నెలవు లేర్పడి క్రుమ్మరు నెరవు లెఱిఁగి, మృగకులంబులు భ్రమవాసి మెలఁగఁ జొరఁగ
నాటవికకోటి తమజాడ లరసి తిరుగ, నడవు లొప్పారెఁ జండవర్షాత్యయమున.

వ. తదనంతరంబ గోపాలదేవుండు గోపాలనోత్సవంబునం జరితార్థుండై గోవర్ధనధరణీధరంబుఁ దదీయస్థానంబునంద యత్యంతసుస్థిరం బగునట్లుగాఁ బ్రతిష్ఠించి గోవుల నభిమతమార్గంబులఁ బ్రవర్తింప గోపకుమారులం బనిచి. 187

---

1. కొండయె. 2. యిమ్ము. 3. నక్తరాత్రంబు. 4. వాఁగులఁబడి. 5. సప్రాణించి.

క. అక్కొండయందుఁ బ్రియమగు, చక్కటి నొకయున్నతంపుసానువుపైఁ దా
నొక్కఁడు నాసీనుండై, స్రుక్కక కదుపులుచరింపఁ జూచుచుండెన్. 188

తే. తన్నుఁ గానంగ రానీక తనువు డాఁచి, యాకసంబుననుండి విహంగరాజు
భక్తినెఱకలనీడ నప్పద్మనాభు, మీఁదఁ బచరించె బీతెండ మెఱయకుండ. 189

ఇంద్రుఁడు శ్రీకృష్ణునిసన్నిధికి వచ్చి బహువిధంబుల స్తుతించుట

సీ. ఆసమయంబున నతిమానుషంబును నతిదైవతంబు నత్యద్భుతంబు
నగుకృష్ణుదుష్కరవ్యాపార మాత్మకు బ్రేఁకనై విలసిన విబుధనాథుఁ
డాత్రిదివమున నుదాసీనుఁడై యుండ వెఱచి యల్పం బగువేల్పుమూఁక
గొలిచిరా వెల్లేనుఁగును వేయుగన్నులు గులిశంబు నని చెప్పవలయుతనదు

తే. లక్షణము లుల్లసిల్ల నిలాతలమున, కేఁగుదెంచి గోవర్ధనాద్రీంద్రతటము
నందుఁగూర్చున్నదేవుమాయామనుష్యు, నాద్యుఁబుండరీకాక్షు ననంతు గాంచి.

క. లోచనము లెల్ల విచ్చి వి, రోచనునెదురుకొనుపంకరుహములభంగిన్
రోచిష్ణువులుగ వేడ్కం, జూచె ననిమిషత్వ మపుడు సుకృతార్థముగన్. 191

క. తనతేజ మతనిముందట, నినుముందటిపెఱవెలుంగు నైన యగుచు వెసన్
బొనుఁగుపడ నొదిఁగె శక్రుం, డనుపమవిభవాభిమాన మంతయు నడఁగన్. 192

మ. ఇతఁ డక్షోభ్యుఁ డనాద్యనంతవిభవుం డీశానుఁ డానమ్రదై
వతుఁ డాత్తప్తసురారిచక్రుఁ డజితవ్యాపారవిఖ్యాతుఁ డ
చ్యుతుఁ డాద్యుం డనుబుద్ధి చిత్తమున కచ్చో నంతటం జెందఁగా
శతమన్యుండు వినీతివిభ్రమవికాసస్ఫీతసర్వాంగుఁడై. 193

క. కన్నంతన తనయేనిక, దున్న దిగంద్రావి రభసదోలాయితహా
రోన్నతవక్షస్థలుఁడై, యన్నలినాక్షునకు వంచె నాత్మశిరంబున్. 194

వ. ఇట్లు ప్రణామం బొనర్చిన. 195

తే. కనియుఁ గాననివిధమున ననఘుతేజుఁ, డెఱిఁగియును నెఱుంగనిభంగి నింద్రుదిక్కు
క్రేకటించియుఁ జూడక కృష్ణుఁ డచలి, తాసనుండయి యుండె ననాదరమున. 196

వ. అప్పరమేశ్వరుండు తనయందు సౌముఖ్యంబుచాలమికిం దలంకి దేవముఖ్యుండు
కృతాంజలియై కదిసి సామవచనంబుల నమ్మహాభాగు నిట్లని వినుతించె. 197

సీ. సకలవేదంబులు సకలయజ్ఞంబులు నీ వని కనుఁగొని నీకు మిగుల
నొండు లే దని కాంచి యోగంబులకు నీవ భావ్యుండ వనియును బ్రణవమునకు
వాచ్యుఁడ వనియును వాస్తవం బగుబోధమున కాత్మ వని మునుముట్ట నెఱిఁగి
విశ్వజనస్థితివిలయంబులును నిర్గుణావభాసంబు నీయంద చూచి

తే. భవదనుధ్యానపూజనప్రణతివిధులఁ, దగిలియుండువాఁ డొక్కండ ధన్యతముఁడు
వివిధదివ్యావతారప్రవీణ భువన, భరధురీణ యాశ్రితమిత్ర పద్మనేత్ర. 198

శా. గోపాలత్వవిరూపుఁ డైనకతనం గ్రొవ్వగ్గలంబై మదిన్
రూపింపం జొర కేను నిన్ను నిటు సంరోధించి బాధించితిన్
నీపాలం బొలుపారుగోధనముల న్నిక్కంబు దుర్మత్సర
వ్యాపత్తిం బ్రభవించి రోషమది యిట్లై నొంచె నీచిత్తమున్. 199

క. నీ వఖిలనియామకుఁడవు, దేవా నిన్ను నియమించు దేవర యెవ్వాఁ
డీవిభవ మిచ్చినాఁడవు, గావే నా కింత యేను గానని మొదలన్. 200

తే. ఏలరో పుట్టె నా దెస నిట్టికొఱఁత, దీని సైరింపఁ దగు నీకు దివిజవంద్య
దాసులందు లెక్కింపంగఁ దప్పు లెన్ని, లేవు ప్రభులకు సైరింప లెస్సగాక. 201

మ. విలయైకార్ణవకారులై సఘనముల్ వేవేలు వాతూలసం
కులవృష్టిం బ్రసరింప నేను వెనుకన్ ఘోరాకృతి న్నిల్వఁగా
బలిమిన్ దైవతదానవాదులకు మాన్పన్ రానిగోసంప్లవం
బలఘుస్థైర్యుఁడవై జయించుటకు నే నాత్మం బ్రమోదించితిన్. 202

తే. కేలికందుక మెత్తినలీలఁ గొండ, యెత్తి గోవులయడరు నీ [1]విట్టుడుపుట
వలన మందరధర నీదు వైష్ణవంపుఁ, దేజ మఖిలలోకములకుఁ దేటపడియె. 203

మ. త్రిదశప్రీతి యొనర్పఁ గోరి ధరణిం దేజోంశము ల్లీలమై
నుదయం బొందఁగఁ జేసి నీవు క్రియ కుద్యోగించు టెల్లన్ శుభ
ప్రదమై పూర్ణతఁ బొందినట్టిదయ కా భావించితిం జూవె నేఁ
డు దయావర్ధన యిట్టివిక్రమకళాటోపంబు రూపించుటన్. 204

ఉ. నీ వాకరుండవున్ భువననిర్వహణంబునకున్ ధురంధరుం
డై వెలుఁగొందువాఁడవు సురావళిలో మఱి యోగ్య నీదృశున్
శ్రీవర చెప్పుమా కలఁడ సృష్టికిఁ గర్తపయోజగర్భుఁ డా
దేవుఁడు నిన్ను నెన్ని గణుతింపఁగఁ బాత్రమె నీకు నుద్దిగన్. 205

తే. అంబురాశి నదంబుల కచలములకు, నాహిమాద్రి పతులకుఁ గశ్యపసుతుండు
మేటిరై యొప్పు క్రియ సురకోటి కెల్లఁ, బ్రభుఁడ వీవొక్కరుఁడ కావె పద్మనాభ.

సీ. జలములపై భూమి యిలమీఁద మనుజులు మనుజులపై మేఘమండలంబు
మేఘమండలముపై మిహిరుండు దేవలోకంబున నొప్పు నాకంబు నాక
మేలుటకై దివిజేంద్రత్వ మిచ్చి నన్నీవు ప్రతిష్ఠించి తీశ్వరుఁడవు
నాకలోకముమీఁద నలినజులోక మాలోకంబుమీఁద గోలోక మమరు

తే. నట్టిగోలోక మేలువారైనగోవు, లనఘ గోవర్ధనాద్రీంద్ర మక్రమమున
నెత్తి యాత్మీయసంతతి నీవు గాచు, టాత్మఁ గని యెంతయును మోద మతిశయిల్లు.

---

1. విట్టుడుపులం.

వ. అగ్గోవులు పితామహసహితలై యుండి భవద్గౌరవం బభినందించుటకై నన్ను
నిటఁ బుత్తెంచి రేనును నామీఁదితప్పు వాయ నిన్నుఁ దెలచుట ముఖ్యకార్యం
బుగాఁ జనుదెంచితి. 208

క. అదితికిఁ గశ్యపునకు ము, న్నుదయించినవాఁడ నీకు సోదరుఁడ ముదం
బొదవనను నాదరింపుము, మది నొండొకకింక యింక మానుము వరదా. 209

వ. గోవులు నిన్నుఁ గుఱించి తా రాడినయవి గాఁ జెప్పు మనినమాటలు గొన్ని గల
వాకర్ణింపుము. 210

సీ. పిదుకుట దున్నుట పెరుగుట లోను గాఁ గలుగునానావిధకర్మములకు
నాత్మీయులగు వారినఖిలంబునందునఁ బనిచి లోకైకసంభరణ మేము
గావించుకతమునఁ గమలాసనాదులు మమ్ముఁ బొటింతురు మాకు నెడరు
పుట్టినచోఁ జక్కఁబెట్టితి గ్రమ్మనఁ గోరి ప్రాణదుఁ డైనగురుఁడ వీవు
తే. రిత్తయుపచారముల నాచరించి నిలువ, కస్మదీయకులస్వామి యగుట కర్థిఁ
జేసి యజునాజ్ఞ నిన్నభిషిక్తుఁ గా నొ, నర్పఁ బుత్తెంచితిమి జగన్మాన్యచరిత. 211

వ. నీవు మమ్ము వలసినవాఁడ వగు దేని యివ్విధంబున కియ్యకొను మని రట్లుగావున.

క. ఇవె కాంచనకలశంబుల, దివిజకరంబుల నభోనదీజలములు మా
ధవ సముపానీతములై, నవి యేఁ జేయునభిషేచనము గైకొనుమా. 213

తే. అమరకోటికి నింద్రుఁడ వైనయట్టి, నీవు గోవుల కింద్రుఁడ విది మొదలుగ
గోకులంబుల నిటు లేలికొంటి గాన, నలఘుగోవిందనామవిఖ్యాతి గనుము. 214

ఇంద్రుఁడు శ్రీకృష్ణుని గోపతిత్వమున కభిషిక్తునిఁ జేయుట

వ. ఆషాఢమాసంబు మొదలయినచతుర్మాసంబులందును వర్షంబు నీ కిచ్చితిఁ దొలుత
రెండునెలలును లోకంబు నాకుం బూజగావించు నవుల రెంటను జనంబులు
నిన్నుఁ బూజించువారుగావుత నుపేంద్రుం డనం దొల్లియు వెలసి తివ్విశేషంబు
వలన నయ్యుపేంద్రశబ్దంబు సమర్థించి యమర్త్యులు కీర్తింతురు వర్షాగమసమ
యంబున సుప్తిం బొంది కార్తికంబున వినిద్రుండ వగుటయు భద్రంబులు భువ
నంబులం బ్రవర్తిల్లు నని యిట్లొనర్చినవాక్యోపన్యాసంబున నుల్లాసంబు నొందు
వాసుదేవునకు నాక్షణంబ. 215

క. తాన యిరుగేలఁ గలశము, లానందముతోడఁ దాల్చి యభిషేక సుఖ
శ్రీనెఱయఁ జేసె సురపతి, యీనిఖిలంబునకుఁ బరమహిత మగుపొంకెన్. 216

వ. అంతయు ననుసంధించి గోవులు గోపాలు రనుగమింప వచ్చి నిజపయోధ
రంబులం [1]దొరఁగుపయఃపూరంబుల నతనిశిరం బభిషేకించె ధారాధరంబులు
దివ్యోదకధారలం దోఁచెఁ దరువులు మకరందబిందుసందోహంబులం దడిపె దివం
బుననుండి సురభికుసుమవర్షంబులు గురిసె దేవదుందుభివిద్యాధరప్రణాదంబులు

1. దొరుఁగు

గంధర్వగానంబులు నప్సరోనర్తనంబులు నుల్లసిల్లె వసిష్ఠవామదేవాత్రిభరద్వాజ
కౌశికకణ్వాదిమునులు శ్రుతిసిద్ధంబు లగుసిద్ధమంత్రంబులఁ గీర్తించిరి సూర్యుం
డును సుప్రసన్నతేజుండై వెలింగె దిక్కులు వెలసెఁ బవనుండు సుగంధసుఖ
స్పర్శతాసుభగుండై చరించెఁ దాపసాగ్నిహోత్రంబులు ప్రదక్షిణజ్వాలాజాలంబు
లయి యొప్పె సాగరంబులుం గిరులుఁ దరంగిణులుం దరుగుల్మలతాదులుఁ బశు
పక్షిమృగప్రముఖంబులు లోనుగాఁ దత్తదనురూపంబు లగుసంప్రమోదచేష్టి
తంబుల శోభిల్లె నిట్లు కృష్ణాభిషేకంబు సర్వశుభావహం బయి పరగిన
యనంతరంబ. 217

క. దివ్యాంబరభూషాదుల, నవ్యంబుగ నపుడు కమలనాభున కింద్రుం
డవ్యాహతముగఁ జేసెను, భవ్యపరిష్కార మధికభద్రం బమరన్. 218

వ. ఇట్లలంకృతుండై యున్నయతని కింద్రుండు మఱియు నిట్లనియె. 219

క. ఇచ్చటికి నేను బ్రియమున, వచ్చినపనులందుఁ బ్రణతవత్సల యొకఁ డిం
పచ్చుగ సిద్ధం బయ్యెను, మెచ్చొలయఁగ నింక నొకటి మిముఁ బ్రార్థింతున్.

వ. అది యెయ్యది యనిన నవధరింపుము. 221

సీ. కంసునిపంపునఁ గలరు మీ కెగ్గొనరింప నింకను దుశ్చరిత్రు లసుర
లందఱుఁ గ్రమమున నపగతాసులఁ జేసి తడయక కూల్చె దాతనినిఁ బిదప
నటమీఁద రాజవై యావర్జితాశేషరాజన్య యగుధరారమణి మిగుల
[1]శాసిత మయ్యెడు సర్వజ్ఞ నాఁడు మీ మేనత్తకుంతియుం దేను నాదు

తే. తేజమావహింపంగ యుధిష్ఠిరాని, లాత్మజులవెన్కవాఁడై నయతులయశుఁడు
పాండురాజాన్వయాంభోజభాస్కరుండు, నిర్జితారాతి యూర్జితుం డర్జునుండు.

మ. నిను సర్వంబునకుం బరాయణముగా నిర్దోషుఁడై యాశ్రయిం
చు నుదారస్థితమైత్రి నెమ్మనమునన్ శోభిల్ల నీ వాతనిన్
జనతారక్షక నన్నుఁ జూచుకరణిన్ సంభావ్యుఁగాఁ జూచి కై
కొనుమీ నిర్మలకీర్తి గాంచు నతఁడున్ గోవింద నీప్రాపునన్. 223

వ. ఏను మహామునిమధ్యంబునఁ బాండవమధ్యముండు ప్రచండకోదండపాండిత్యం
బున సర్వాధికుం డగు నని పలికినవాఁడ నప్పలుకులు దప్పకుండఁ దద్గౌరవంబు
ప్రకాశంబుసేయు మతనికిం దదీయజ్ఞాతు లగుధార్తరాష్ట్రులతోడ సమరం
బయ్యెడు నందు ధాత్రిం గలసకలక్షత్రంబునుం గూడి రెండుదెసలం బన్నిన
యపుడు పదునెనిమిదియక్షోహిణు లగుచతురంగసైన్యంబులు కల్పాంతకాంతం
బుగా నన్యోన్యసంక్షయం బాపాదించు నయ్యుద్ధంబున నమ్మహావీరుండు నీకు
నవశ్యరక్షణీయుం డివ్విధంబు మత్ప్రార్థితం బిట్టిదిగాఁ దలంపు గలిగి యుండ
వలయు నని యింద్రుండు సంభాషించినఁ బరితోషభరితహృదయుం డై యదు
పుంగవుండు. 224

1. శాశ్వత.

శా. మామేనత్తతనూజు లేవురును సన్మాన్యు ల్మహావిక్రమ
శ్రీమంతు ల్దివిజాంశసంభవులు వర్ధిష్ణుల్ కురూత్తంసముల్
సామర్థ్యంబున నీ¹సమస్తధరయుక్ సాధింతు రం దాభుజ
స్థేమాకల్పుఁడు మధ్యముండు త్రిజగజ్జిష్ణుండు శౌర్యోన్నతిన్. 225

ఉ. ఏ నిదియంతయుక్ సురగణేశ్వర మున్న యెఱుంగుదుక్ మదిక్
బూని రణాంతరంబునఁ బ్రభూతజయావహ యైనబుద్ధి న
మ్మానవసింహుశోభనసమగ్రునిఁ గాఁగఁ దలంచినాఁడ ని
చ్చో నిటు నీవుఁ జెప్పి తటనూఁడు మవశ్యము నట్ల చేయుదున్. 226

వ. భవదీయసమాగమనసౌహార్దంబునకు వార్థించితి నింక నిష్కళంకచిత్తుండవై యుత్తమస్థితిం బ్రమోదింపు మని వీడ్కొలిపినం బాకశాసనుం డయ్యసురశాసను చరణసరసీరుహంబులకుఁ బ్రణమిల్లి ప్రదక్షిణంబు సేసి యెప్పటియట్ల యైరావతంబు నెక్కి సురలు పరివేష్టింప నాత్మీయస్థానంబునకుం జనియె నంత నిక్కడ.

గోపవృద్ధులు శ్రీకృష్ణుని మహాప్రభావం బభివర్ణించి యతని నరయుట

క. ఆగోవర్ధనగిరితట, భాగంబున నుండి భువనబాంధవుఁడు మహా
భాగుఁడు వ్రేపల్లెకు నను, రాగంబున నరిగె సఖపరంపరతోడన్. 228

వ. ఇట్టి వాసుదేవప్రభావం బఖిలంబు ననుసంధించి. 229

ఉ. అందులవృద్ధులుక్ మతిసమగ్రులుఁ గార్యవిచారవేదులుం
గ్రందుకొనంగ నాతని నఖర్వచరిత్రునిఁ గాంచి చుట్టు నా
నందసమగ్రులై బలసి నవ్యవికాసవినీతిసంభ్రమ
స్పందనముల్ నిజంబు లగుభావములుం జెలఁగంగ నత్తఱిన్. 230

వ. అత్యంతగంభీరప్రకారంబున నక్కుమారున కి ట్లనిరి. 231

శా. గోత్రోద్ధారణకేళి నశ్రమమునక్ గోత్రాపరిత్రాణముం
జిత్రప్రౌఢి నొనర్చి తివ్విధములుక్ జెప్పంగఁ జూపంగ నీ
గోత్రామండలి నెందుఁ గల్గునె వెఱక్ గోవింద నీ కమ్మెయిక్
గోత్రారాతియు నమ్రుఁడై యొదుగఁడే గోపాలురే యాదృశుల్. 232

తే. ఇట్టినీవు పుట్టుంబవై యింతపట్టు, వారిలో నున్నవాఁడవు వారిజాక్ష
యేముధన్యాత్ములము మమ్ము నెవ్వరెనయు, వారుమా²కోర్కు లెల్లనిండారఁబండె.

క. వెఱచి వెఱచి యడిగెద మే, మెఱిఁగింపఁగ వలయు నొకటి యీవెవ్వఁడ వీ
కొఱమాలినగొల్లతనము, మఱువున విహరించె దిట్లు మహి నాత్మేచ్ఛన్. 234

క. వసువులలో రుద్రులలో, శ్వసనులలో నొక్కఁడవొ నిజం బెయ్యది రా
క్షసయక్షఖచరగంధ, ర్వసిద్ధవిద్యాధరప్రవరజన్ముఁడవో. 235

1. యశేష. 2. కోర్కిగములు.

క. ఆలం గాచెద వక్కట, త్రైలోక్యముఁ జేర్చిఁ గావఁ దగువాఁడవు నీ
మూల మెఱుంగమి వెఱఁ గడఁ, దూలెద మిట్లేమితప్పుదోడరునో యనుచున్.
తే. నందగోపునియన్వయానందకరుఁడు, సుదతియాయశోదకు ముద్దుసూపుపట్టి
క్రీడసలిపెడు నదె చిన్నికృష్ణుఁడనుచు,మనుజుఁగానిన్నుఁగనుతప్పు మాకునైపు.
క. నీ వెవ్వఁడవైన నగుము, భావంబున నీకు మ్రొక్కి బ్రతికెదము మముం
గావుము ప్రోవుము గొల్లల, మేవిధిఁ [1]బేరుకొనువార మెఱుఁగ మొకటియున్.
తే. అనిన నవ్వుచు వారితో నవ్విభుండు, మీకు నిన్ని ద్రవ్వఁగ నేల మిన్నకున్నఁ
బోదె మీబాంధవుఁడ ననుబుద్ధి చాలు, [2]నవల నేమి సేసెదరు మీ రనఘులార.
శా. క్రీడాకృతంతయుఁ జెందనీక ప్రియము ల్గిల్కొల్పుచుం వచ్చెదం
గ్రీడాలోలత నాకు నేయది యపేక్షింపఁగఁ బట్టెననుం
జూడుం డూరక యొయ్యఁ గాలగతి నా చొప్పెల్లఁ దెల్లం బగుం
మీదెందంబుల కవ్విధం బతిశుభోన్మేషావహం బయ్యెడున్. 240
వ. అనిన సంతసిల్లి వల్లవు లందఱుఁ దమతమమందిరంబులకుం జని సుఖసంచారం
బులం బ్రవర్తిల్లి రని జనమేజయునకు వైశంపాయనకథితంబైనకథాప్రపంచంబు
సముచితవ్యాఖ్యానవిఖ్యాతంబుగ. 241
ఉ. సంగడిరక్షపాలబహుసంగరజిత్కరవాల బాలికా
మంగళమూర్తిహేల యసమానసమంజసకీర్తినర్తకీ
రంగదిగంతరాళ గుణరాగహృతాఖిలచిత్తజాల స
ప్తాంగరమావిశాల సకలార్థివిచక్షణపుణ్యలక్షణా. 242
క. చెంజిమలచూరకారధ, నంజయసమసత్త్వజైత్ర నముదరిచూడా
సంజనమనోజ్ఞనఖరుచి, కింజల్కసరోజసదృశ ఖేలనచరణా. 243
మాలిని. అసకృదసమధాటీ వ్యాప్తిదృప్తాగ్రయాయీ
ప్రసభజనితవిద్విట్పట్టణోద్దాహవేగో
ల్లసితవిచలదుల్కాలంఘితోధ్వాంతవాసీ
వ్యసనవిశదలీలావర్ధమానప్రతాపా. 244
గద్యము. ఇది శ్రీశంకరస్వామిసంయమీశ్వర చరణసరోరుహధ్యానానందసౌందర్య
ధుర్య శ్రీసూర్యసుకవిసంభవ శంభుదాసలక్షణాభిధేయ యెఱ్ఱయనామ
ధేయప్రణీతం బైనహరివంశంబునం బూర్వభాగంబునందు సప్తమా
శ్వాసము.

---

1. గాఁ దిరుగు. 2. వావలేమి.

హరివంశము

పూర్వభాగము - అష్టమాశ్వాసము

మత్కుసుకుశరోపమ
పామగ్రీజనితహృదయసంజ్వరవిలుఠ
ద్భామాసఖీసమర్చిత
కోమలచరణాభిరామకోమటివేమా. 1

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పెఁ దదనంతరంబ యనంతశయనుం
డనంతసత్త్వోచితవ్యాపారంబులఁ బ్రతిదినంబును విశృంఖలుండై మిగిలి- 2

సీ. మలసిదర్పంబున మార్కొనువృషముల నార్చుచు రేఁచి పోరాట సేయు
లావరు లయినగొల్లలవంగడములు గొందలపెట్టి బాహుయుద్ధము లొనర్చు
నడవుల బెబ్బులు లాదిగా నుగ్రసత్త్వంబులఁ దొడరి యుద్ధతి వధించు
బఱచుట దాఁటుట పట్టుట దిగుచుట మొదలుగా నాశ్చర్యములుగఁ జూపు

తే. నొడలఁబ్రాయంబులావును నొప్పిదంబు, నుక్కివంబున విక్రమ మొకటికొకటి
కనుగుణంబులై యేరికి ననుగమింప, రాక మెఱయంగఁ బటువిహారముల నలరె

వ. ఆ సమయంబున. 4

చ. తననవయౌవనంబును నుదగ్రపుదర్పము శారదాగమం
బున దినరాత్రులంగల ప్రభూతసుఖోచితరమ్యభంగులుఁ
గనుఁగొని కామభోగములఁ గ్రాలుటకై మది నిచ్చగించి య
వ్వనరుహలోచనుండు గరువం బగుచోద్యపునిశ్చయంబునన్. 5

క. ఆపల్లెలోన నొప్పెడు, గోపతరుణు లెల్లఁ దనకుఁ గోర్కి సలుపులీ
లాపాత్రములుగఁ జేయుట, కేపారఁగ నుత్సహించి యొసకపువేడ్కన్. 6

సీ. అభినవబర్హిబర్హాపీడలక్ష్మి నుల్లాసించుకేశకలాప మమరఁ
గమనీయకేయూర[1]కంకణోర్మికలకుఁ దొడవైననిడుగేలుదోయి మెఱయ
నమ్లానకుసుమ సమంచిత మాలికకై నేయువిపులవక్షంబు దనర
హారిద్రకౌశేయహారిబంధముఁ గృతార్థముఁ జేయుపృథుకటీతటి యొలర్పఁ

తే. జిఱుతనవ్వున నిండారుజిగి యుదార, లలితనేత్రాంచలంబుల నలువు లెడల
వెన్నుఁడఖిలైకమూర్తిదాఁ వేణునాద, ఘనసుధాంభోధియొండొండగడలుకొలిపె.

క. ఆదివ్యధ్వనియింపున, కాదటఁ జెవు లొగ్గి గోవులాదిగఁ గలలో

1. కంకణోర్మికిఁ దొడవై యొప్పు నిడుదకేల్దోయి.

కోదితజంతువు లుల్లము, లేది యొడలు మఱచి సొగసె నెంతయు భ్రాంతిన్. 8

క. గోపాలురు తద్వేణుర, వాపూరములోన మునిఁగి యానందరస
శ్రీపరిణతి నాత్మీయ, వ్యాపారము లెల్ల వదలి రవిచేష్టితులై. 9

ఉ. అత్తఱిఁ బల్లెలోనఁ గలయంగన లెల్ల సముత్సుకంబులై
చిత్తము లెత్తి తేర యదుసింహునిపాలికి నేఁగుదెంచి య
య్యుత్తమసౌకుమార్యనిధియుజ్జ్వలలీలలు మెచ్చి రాగముల్
కుత్తుకబంటిరై యెసఁగఁ గ్రోలిరి చూడ్కులఁ దన్ముఖేందువున్. 10

క. తగిలినచూడ్కులు మగుడక, దిగువ వెరవు లేక మదనుత్రిప్పులఁ బడున
మ్మగువలతగు లాత్మీయం, బగుకోర్కికిఁ దగిన నాతఁ డామోదమునన్. 11

క. అనురూపాలోకనముల, ననురూపాలాపములను ననురూపవిచే
ష్టనములఁ దనమనసుతెఱం, గును వారికిఁ దెలియఁజేసి కుతుకముఁ బెనిచెన్. 12

వ. ఇట్లు వశీకరించి యందఱం గళిందకన్యాతీరకాంతారంబుల కెలయించిన. 13

తే. తల్లిదండ్రులు మాన్ప భర్తలు మగుడ్పఁ, జెలులు వలదనఁ జుట్టలు సిగ్గుపఱుప
వ్రేత లొకటియునెఱుఁగక వెన్నువెనుక, దగిలిపోయిరి తమకంబు తఫులుకొనఁగ.

సీ. [1]ఎలదేఁటిపదువులయులివుల నొప్పారుచారుపుష్పితలతాగారములను
హంసరథాంగావతంసంబు లగుతరంగలఁ గ్రాలుకొలఁకుల చలువయొడల
నెలయేఱు[2]గడలెడచినుకులనునుగాలిఁ దను పెక్కుశైలనితంబములను
నభినవమరకతశ్యామంబులై వేడ్కఁ బ్రభవించుమృదులంపుఁబచ్చికలను

తే. బరమపురుషుఁ డయ్యింతులఁ బ్రకటరాగ, కుశలపేశలలీలలఁ గొఱలికొఱలి
నాఁడునాఁటికి [3]రతులవిన్నపువుపఱచి, తానుఁ జొక్కెఁ దద్భావవైదగ్ధివలన. 15

క. హరిచేష్టితములు క్రమమున, మరిగి నిజముగాఁ దమతమగలఁ దొరఁగి యా
హరియంద భర్తృబుద్ధిం, బరిణతలై రావ్రజంబుబాలిక లెల్లన్. 16

తే. పరగి పుయిలోటలుడుగుట బగలురేయి, బల్లెయందును నడవిలోపల నిజేచ్ఛఁ
దిరిగినట్టులు కృష్ణుతోఁ దిరుగఁదొడఁగి, రంగనలు మదభరవిమూఢాత్మ లగుచు. 17

వ. ఇవ్విధంబున నత్యంతాసక్తి భజియించి. 18

మ. లలితాలోకములన్ మనోజ్ఞమధురాలాపంబులన్ విస్ఫుర
త్కలహాసంబుల బంధురస్తనభరోత్థానాంగ[4] సంగంబులన్
విలసద్వక్త్రసరోరుహార్పణములన్ స్నిగ్ధోరు సంవేష్టనం
బులఁ బూజించిరి గోపభామలు జగత్పూజార్హు దాశార్హునిన్. 19

తే. కలవరించియుఁ గృష్ణాఖ్య తెలివి నున్న, యపుడుఁ గృష్ణాఖ్య యేమఱినట్టివేళ
యందుఁ గృష్ణాఖ్య దక్క నయ్యంగనలకు, రాదు వేఱొకవాక్యంబు రసనతుదకు.

క. హరిచరితంబులు రసని, ర్భరములుగా జతలుగట్టి పాడుదు రాతం
డరుదుగఁ బాడఁగ నాడుదు, రురుతరకరతాళసంభృతోన్మదగతులన్. 21

---

1. ఎలయాఁటితోదలపుఱరవున. 2. గడలడి. 3. వింత. 4. ధ్యానంగ.

క. ఏవేషము దాల్చెఁ బ్రియుఁ, డావేషము దారఁ దాల్తు రతఁడేయింపుల్
భావించి మెచ్చె వానికి, భావంబులయందు భ్రాంతివడుదురు పడఁతుల్. 22

తే. పిల్లఁ[1]గ్రోవి పట్టుచుఁ బసిపిఱుఁదఁబోవఁ, దారుఁబోదురు[2]రాగానృతంత్రలగుచు
నెరపుధూళులు మేనులఁ బొరసి యవియ, తొడవుగా గోపికలుకృష్ణుతోడఁగూడి.

క. పిడియేనికపదువువోదువఁ, గడువేడుకఁ గ్రాలుగంధగజపతిమాడ్కిన్
బడఁతులనడుమ యదూద్వహుఁ, డడవుల నొప్పారెఁ బటుమదాంధస్ఫూర్తిన్.

వ. అమ్మహాప్రభావుండు నిజప్రభావిభవంబు ప్రసరించి. 25

శ్రీకృష్ణుఁడు గోపకాంతల రతిక్రీడల నత్యంతానురాగవతులఁ జేయుట.

క. అందఱకు నన్నిరూపులఁ గందర్పక్రీడ నేకకాలనియతి నా
నంద[3]మయసామరస్యం, బొంద జలుపు[4]నోలి నొకత నొక్కతసూడన్. 26

క. అదియు నదియు నేటిదియో, మది నెఱుఁగని కనని సొగపు మఱవనివలపుల్
బొదలఁగఁ గేవలదర్పో, న్మదలై క్రీడింతు రాసమస్తాంగనలున్. 27

తే. ఒకత నొక్కత నెడపెట్టి యొకఁ డొకండు, దానునై మండలాకృతి[5]గా నమర్చి
నడుమ నొకమూర్తితో వేణునాదలీల, నందఱను దేల్చు నందగోపాత్మజుండు.

క. ఒక్కతె నొక్కతె దవ్వుగ, నెక్కడికేనిఁ గొనిపోయి యెలమి రమించుల్
దక్కినవనితలు దనబడి, నక్కడ నక్కడను నరసి యరసి భ్రమింపన్. 29

క. ఎన్నఁడుఁ దక్కక కొందఱు, నన్నువ నెక్కించుఁ జెంద కతిదీర్ఘముగా
నన్నులఁ గొందఱను విరహ ఖిన్నత నొందించు సముదకేళీవాంఛన్. 30

సీ. ఒక్కతెదూతిగా నొకతపాలికిఁ బుచ్చి యంగజసంధికార్యంబు నడపు
నొక్కతెయలుకకు నులికి సాంత్వనములు దగఁబల్కి యోర్తు మధ్యస్థఁ జేయు
నొక్కర్తు బ్రియమున నొకచోటి కెలయించి వంచన మఱియోర్తు వలని కేఁగు
నొక్కతెఁ జిక్కఁ జేరురమున నిఱికించి ముదమున నోర్తుకెమ్మోవి యాను

తే. నొకతెవలువకీ లెడలించి యోర్తుకడకుఁ
గొనుచుఁ బోయి యుల్లాస మింపొనరఁ గొఱలుఁ
దనదుసౌభాగ్యగరిమ నందమును నీసు
లేక చిక్కఁగఁ గృష్ణుఁ డుల్లోకలీల. 31

మ. కరజక్షుణ్ణకుచద్వయీతలములన్ గాఢాగ్రదంతక్షతా
ధరబింబంబుల నూతనాంగుళిదళధ్వస్తాలకాభోగబ
ర్బరసీమంతములన్ ముకుందరతిధుర్యశ్రీలు గోపాలసుం
దరులం దొప్పెఁ దదీయదుర్ధరమవయోదర్పానురూపోద్ధతిన్. 32

తే. ఒకతెసంభోగచిహ్నంబు లోర్తు సూచి, వేడ్కపడ నప్పడంతికి వేఱభంగిఁ
జేయునదియునొకతెకు వాంఛితముఁ బెనుపఁ, బెనుచుఁగుతుక పరంపర ప్రియుల కెల్ల.

---

1. గ్రోలు. 2. రాహాస్య. 3. మయుఁడైరహస్యం. 4. నొకతె నొకతె బొలఁపుగఁ గూడన్.
5. (డగనమర్చి.

సీ. ధమ్మిల్లభరముల దండడీఁదొరిఁగినకుసుమంబులును జూర్ణకుంతలములు
రాలినకింజల్కరచనలు కర్ణచ్యుతము లైనబర్హావతంసములును
హస్తవిస్రస్తంబు లైనమృణాళకంకణములుఁ గుచబంధగళితలైన
యలఘు[1]ముక్తికవల్లరులు నితంబభ్రష్ట మైనయుజ్జ్వలమేఖలావళులును
తే. మృదులపల్లవళయ్యలుఁ బదసరోజ,[2]యావకాంకంబులును లేనియట్టియెడలు
[3]లేవ యెల్లెడలందు బృందావనమునఁ, గృష్ణసంస[4]క్తవల్లవీక్రీడనముల. 34
చ. అలరులు గోసి కోసిన వయస్యలఁ బల్మఱు గౌఁగిలించి కో
యిలలరొలుంగు లోలిఁ గొని యింపుగఁ జిల్కలతోడ నెమ్మిమై
నలవడ మాటలాడి యళులాలతినేయఁగఁ బాటి డాఁగురిం
తలు హరితోడ నాడుదురు తద్వనవీథులయందు గోపికల్. 35
క. తరుణీపరివృతుఁడై హరి, సొరనినికుంజములుఁ బ్రాఁకిమూఁకని చలులుగా
దిరుగనినెత్తములును లే, వరయఁగ గోవర్ధనాద్రియంతటియందున్. 36
క. నడకట్ట లిసుకతిప్పలు, మడలు దరులువాఁకలును గ్రమంబున నొకటిగా
గడమవడకుండఁ గృష్ణుఁడు, పడఁతులకును యమున యాటపట్టుగఁ జేసెన్. 37
సీ. తోరంపుటూరులఁ దొడరియుద్ధతనితంబములపై నాదటఁ బ్రాఁకి నాభు
లప్పళించి సమున్నతాంచితస్తనభరంబులు గౌఁగిలించి దోర్మూలములకు
దొడఁకి భుజంబులతోఁ బెనఁగాడుచు లీల మోవులు కబళించి చెక్కు
లంటి కుంతలము లల్లల్లఁ దెమల్చి నేత్రములక్రేవలు విముగ్ధములు సేసి
తే. ప్రేతలకు నోలి నింపులు విస్తరింపఁ, దన్నపోలెడి కాళిందితరఁగలందుఁ
గ్రాలె ననుదిన[5]మును జలకేళి దగిలి, సజలఘనమూర్తి గోపాలచక్రవర్తి. 38
చ. ఎనసిననిండువెన్నెలల నింపగు రాత్రుల రత్నరమ్యకాం
చనచషకంబులందు నరచందురునీడలు దోఁచుసీధువుల్
గొని యదుసూనుచుట్టులను గూడి మదోద్ధతి నాడుగోపికా
జనములు దారకై కొనిరి శారదవైభవలక్ష్మి యంతయున్. 39
చ. తనుతర నిత్యపుష్పితలతాతతిలోనన యుండి నిద్రమై
దను బడి రేప మేల్కనునుదారమధువ్రతనాథుభంగి న
వ్వనరుహనాభుఁడుం దగిలి వల్లవకాంతలలోన రాత్రులున్
దినములు నట్లుపోవఁగ సుదీర్ణసుఖాంబునిఁ దేలె లోలుఁడై. 40

శ్రీకృష్ణుఁడు వృషభరూపధరుం డగునరిష్టుం డనురాక్షసునిం జంపుట

వ. అంత నొక్కనాఁడు మధ్యరాత్రసమయంబున గోపికామండలమధ్యగతుండై తారామధ్యంబునం బొలుచుసుధాకిరణుతోడం బురుడించుచు నభినవక్రీడా కౌతుకంబున నలరుకృష్ణునకు నరిష్టంబు చింతించి యరిష్టుం డనుదుష్టదాన

1. విముక్తికములు. 2. యూనకాండంబు 3. లేవు దప్పిదపేని. 4. వల్లవ. 5. విభ్రమ క్రమము మెఱసి.

వ్రుంపు వృషభరూపంబున నాటోపంబు దీపింపం గోపంబునుం బాపంబునుం
దనకు మృత్యుదూతలై యెలయించుటకు ననుకూలుండై యాభీలోత్సాహంబున.

సీ. కాలకూటమునకుఁ గరచరణా[1]ద్యవయవములు ప్రభవించి యలరె ననఁగఁ
బ్రళయోద్ధతధ్వాంతపటలంబునకు శరీరిత్వవిస్ఫూర్తి వర్తిల్లె ననఁగ
రాహుసంత్యక్తఘోరకళేబరమునకుఁ బశుభావపరిణతి పరగె ననఁగ
గలికాలసమ్ముఖకలుషరాశికిఁ జతురంఘ్రితావైదగ్ధి యలరె ననఁగ

తే. నతిభయంకరం బగుకఠోరాసితాంగ, మెసఁగ నీలాద్రి వృషభమై యేఁగుదెంచు
కరణి నుత్తుంగతీవ్రశృంగములతోడఁ, జటులఖురపాతపాటితక్ష్మాకుఁ డగుచు.

వ. గోష్ఠంబులలోని కుటికి సుఖశయనంబును నలరుపసులం గలంచి గోగర్భిణులకడుపులు సినుగం గొమ్ములఁ గ్రుమ్ముచుఁ బొగరుకోడెలం దోడరి పొరిగొనుచు వత్సంబులఁ గాల్మెట్టున బొరిసమదుచు మారిమసంగినమాడ్కిం గర్కశబంధురస్కంధంబును నతిస్థూలవిపులకకుదంబును దీర్ఘతరలాంగూలంబును సమవిశాలకటిభాగంబును నిజశృంగమాత్రస్నిగ్ధపార్శ్వంబును నుల్లసిల్లం బెల్లురేఁగి. 43

ఉ. ఱంకెలు గర్జలై యడర ఱొప్పుఁదనంబున నెందుఁ బర్వని
శ్శంకవిలోకవైద్యుతకృశానుశిఖల్ దెసలెల్లఁ గప్పఁగాఁ
బొంకముతోడ విస్ఫురదపూర్వవలాహకభంగిఁ బొంగి యే
వంకలఁ జీఁకటు ల్గవియ వచ్చె యదూద్వహుపై రయంబునన్. 44

తే. మలసి [2]క్రోడాడి యిరుదెసమ్రాఁకు లోలిఁ
గూలఁ ద్రోచుచుఁ గాల్ద్రివ్వి [3]ధూళిరేఁచి
చెలఁగి కొమ్ము లమర్చియుఁ బెలుచ బాఱు
తెంచునాఁబోతుటసుర దృష్టించె విభుఁడు. 45

చ. వెఱచి నిమీలితాక్షు లయి వెక్కసకోదిం గెడుపువ్వఁబోఁడులన్
వెఱవకుఁ డోడకుం డనుచు వేగమ తా నెదురై కడంగి యే
త్తెఱఁ దలశబ్దమిచ్చినఁ గడింది వృషాధముఁ డగ్గలంపుఁదెం
పుఱవుగఁ దాఁకెఁ గృష్ణుఁడతఁ డొడ్డినకొమ్ములువట్టి బెట్టుగన్. 46

క. పట్టినఁ గదలఁగ నేరక, యిట్టట్టును బలిమిచెడఁగ నెగయుచు లావై
మెట్టి నిలిచె హరియును నా, కట్టుపకాసికిని బలముఁ గడఁకయుఁ జూపెన్. 47

మ. వృషభస్కంధుఁడు వారిజాక్షుఁడు మహావిస్తీర్ణవక్షుండు దు
ర్విషహుం డాతఁడు గోవృషాసురుని నుద్విగ్నాత్ముగా నమ్మెయిన్
[4]రుషతోఁ బ్రౌఢభుజాబలం బెసఁగ సంరోధించె వేఱొక్కగో
వృషభేంద్రుండును బోలె గర్జితకళావిస్ఫారుఁడై యుండఁగన్. 48

క. హరిచేతి కగ్గమై చె, చ్చెర నప్పుడ కూల కొంతసే పోర్చెఁ గరం
బరు దితనిలావు తెఱఁ గని, యరిష్టుఁ గొనియాడి రంబరాంతరచారుల్. 49

---

1. నసాద్యవయవౌఘంబులు దనరె ననఁగఁ. 2. కోడాడి. 3. కొప్పరేఁచి; కొప్పరించి. 4. రుషత ప్రౌఢభుజద్వయంబునను.

ఉ. తానును దైత్యులావునకుఁ దద్దయు మెచ్చుచుఁ జేర్చి దేవకీ
సూనుఁడు కొమ్ము లూఁది మెడ స్రుక్కఁగ నెత్తి సులించి త్రిప్పి వే
వే నెఱిదప్పఁ ద్రోచుటయు విహ్వలుఁడై రుధిరంబు కర్ణనా
సానయనంబులం దొరుఁగ బ్రగ్గె విరోధి యపాస్తజీవుఁడై. 50

వ. ఇవ్విధంబున గోవిందబాహుయంత్రనిష్పిష్టుండై పడియున్నయరిష్టుం జూచి యటమున్న విత్రస్తలై చెదరి యున్నగోపాంగన లందఱు విస్మయానందంబుల డెందంబులఁ దలిరుకొన నయ్యరవిందనాభుపాలికిం జనుదెంచి చుట్టును బలసి పలుదెఱంగులం బ్రస్తుతించి రట్టి వెన్నుండు వ్రేపల్లె బల్లిదుండై వర్తిల్లుచున్న విధంబు దెల్లంబుగా వినుచు నక్కడఁ గంసుండు. 51

తే. తోడుతోడుతఁ గడఁకలు దునిసిపడఁగ, వెఱఁగుపాటున వెఱపులు దుఱఁగలింపఁ
జేష్టితంబులుఁ దలఁపులుఁ జేవసెడఁగ, నుసుఱుతోడన పీనుఁగై యుడుకుచుండె.

వ. ఇట్లుండి యొక్కనాఁడు సుప్తసర్వప్రాణిజాతంబును నిశ్శబ్దసకలదిక్తటంబు నగు నిశీథసమయంబున నభ్యంతరసభామండపంబున నొక్కరుండు నాసీనుండై యుగ్రసేనుండు వసుదేవుండు సత్యకుం డంధకుండు గంపకుండు దారుకుండు విపృథుండు బభ్రుండు మొదలుగాఁగలయదుభోజముఖ్యుల నందఱ రావించి వారితో ని ట్లనియె. 53

సీ. సర్వకార్యజ్ఞులు సర్వాగమములఁ బారగులు త్రివర్గవర్తన నిపుణులు
లోకవిక్రాంతివివేకనిష్ఠులు సమర్థోపాయు లవిరతోద్యోగధన్యు
లభిగుప్తమంత్రు లనర్థంబులందుఁ బరాఙ్ముఖు లార్యభావానుగతులు
దర్పితారాతిమర్దనశౌండు లార్తజనత్రాణతత్పరుల్ నయసమగ్రు
తే. లందఱును మీరు వహ్నిసూర్యేందుపవన, రుద్రసమగుణోదయములరూఢిగనిన
దొరలు నరులఁజెప్పఁగనేల సురలనైన, నోపుదురు బుద్ధిమగఁటిమి నుక్కుమడఁప.

క. గిరులు మహీమండలమును, భరియించినభంగిఁ బరమభద్రం బగుమీ
చరితంబు నఖిలయదుకుల, భరణం బొనరించి పేర్మిఁ బరగితి రెందున్. 55

తే. ఇట్టిమీరు నా కెప్పుడు హితము తలఁచి, యస్మదీయమనోవృత్తి ననుసరింతు
రిప్పుడొకయర్థముజనియించియుండ, మది నుపేక్షించినా రేమిమత మొయెఱుఁగ.

కంసుఁడు వసుదేవాదులతో శ్రీకృష్ణునిచరితంబు చెప్పి యాక్షేపించుట

వ. అది యెయ్యది యనిన నందగోపనందనుండై యున్నకృష్ణుం డనుపేరికుమారుండు నాకపకారంబు సేయం బూనినవాఁ డద్దురాత్ముం డుపేక్షితం బైనరోగంబు పగిది ననుకూలానిలప్రేరితం బైనపయోధరంబు[1]చాడ్పున నంకురితం బైన విషవృక్షంబువిధంబున [2]వర్ధిల్లుచున్నవాఁడు నిపుణంబుగాఁ జింతించియు వాని పుట్టువుం బొడవు నున్న [3]రూపు నిశ్చయింప రాకున్నది యాశ్చర్యం బైనకారణం

1. కరణి. 2. వర్ధించుచున్న. 3. రూఢ.

బున జాతం బైన దేవతాపత్యంబ కావలయు నతిదైవతంబును నమానుషంబును
నైన తదీయచరితంబులు తత్ప్రకారంబులు దెలిపెద వినుండు. 57

సీ. తనరి[1]మువ్వంటులదినములయంద పూతనచన్నుఁబాలతోఁ ద్రాగె నుసుఱు
నెఱిబోరగిలియాడ నేరనినాఁడ పాదమునఁ దుత్తుమురుగాఁ దాఁచె బండి
ధరణిఁ దప్పడుగిడుతఱియంద జమిలిమద్దులు వెల్లగిల రోలితోన యీడ్చె
నించుకించుక యెడయెఱిఁగెడుకాలదిన కాళియనాగంబు గండడంచెఁ

తే. బ్రకటబలులఁ బ్రలంబధేనుకుల నుగ్ర, రేఖఁ జంపించె నధికు నరిష్టుఁ దునిమె
బాల్యమున నేల యిట్టిట్టి పనులు ప్రౌఢు, లెవ్వరిలోకమునఁ జేసి రితఁడుదక్క.

క. ఏడుదివసములవృష్టిం, గీడొందెడుపసులఁ గావ గిరిగొడు(డ)గుగ సం
క్రీడాగతిఁ బట్టుట గొని, యాడఁ దగదె చెప్ప నేల యన్యము లోకఁడున్. 59

తే. ఇంకఁ గలవాఁడు కేశియయితఁడుఁబోయి, వానిచేఁగూలుఁదరువాతివాఁడ నేను
జంప మరగినవాఁ డేల సైఁచు నన్ను, నుఱకయెటులైన వచ్చిపై నుఱుకుఁగాక.

క. బొమలు ముడివడఁగఁ బిడికిలి, యమరిచి కోపంబుతోడ నవుడుగఱచుచుఁగా
జముచాడ్పున హరిగడును, గ్రముగాఁ బైఁబడుట నా మొగంబున వ్రేలున్. 61

వ. అదియునుం గాక విష్ణుండు తొల్లి హిరణ్యకశిపువధియింప నరసింహుండై యా
విర్భవించె ననియుఁ గూర్మావతారంబున మందరపర్వతంబు దాల్చి వనితారూపం
బున నమరాసురులకు నమృతనిమిత్తం బైనకలహం బుత్పాదించి యసురకులం
బడఁగించె ననియును వారాహం బగుదేహంబు గైకొని మహీసముద్ధరణం బొనర్చి
యనేకదైత్యులఁ బరిమార్చె ననియును వామనుండై వైరోచను వంచించి దివిజ
రాజ్యంబు జంభారి కిచ్చె ననియును జామదగ్న్యుండై యిరువదొక్కమాఱు
నరపతులనెల్ల నుఱుమాడి కశ్యపునకు నధ్వరదక్షిణగా నఖిలక్షోణియుం బ్రతి
పాదించె ననియును నాలుగుమూర్తులై దశరథుం డనుధరణిపతికిఁ బ్రభవించి
పౌలస్త్యుం దునిమె ననియును విందుము. 62

మ. ఇవి యెల్లం గలమాయలాఁడు హరి యాత్మేచ్ఛఁ జురప్రార్థనఁ
భువనప్రీతి యొనర్చినట్టిగతు లిప్డుం బూని యీనీచగో
పవిధిం గ్రీడ నెపంబు వెట్టుకొని [2]దృప్యద్దానవాపాయదు
ర్వ్యవసాయంబునఁ బుట్టెఁ గావలయు మీ రాత్మఁ విచారింపుఁడా. 63

క. ఆకృష్ణునియగ్రజుఁడు సు, ధాకరధవళతనుఁ డయ్యుదారునటుల యు
ల్లోకబలుఁడు బలభద్రుఁడ, నేకుల వధియింపఁ జాలు నింద్రద్విషులన్. 64

వ. వీరిద్దఱు దేవతాత్ము లగుట సిద్ధంబు సిద్ధముని యగునారదుండు నాకెఱిం
గించె దేవకీదేవియర్ధరాత్రంబునప్పుడు కొడుకుం గనినం దదీయభర్తయక్కుమారుం
గొని చని సమకాలప్రసూత యైనయశోదముందటం బెట్టి తజ్జాతయగుబాలికం
దెచ్చిన నదియును నాచేయి యుదల్చికొని పోయి వింధ్యవాసిని యగుదేవతయై

1. ముప్పూఁటలదినమునంద (పూ. ము.) 2. దీప్యద్దానవా.

దేవతలచేతం బూజ గొనియె నాకృష్ణుండును వసుదేవసుతుం డగుటం జేసి వాసుదేవుం డనం బ్రఖ్యాతి నొందెడు నిట్లు మిత్రవ్యపదేశంబునం బరగు శత్రుండు దానైన వసుదేవుండ యింతకు మూలభూతంబు. 65

చ. వడిఁ దలఁద్రొక్కి ముక్కున నవారణఁ గన్నులు రెండుఁదొల్వ బ
ల్విడిఁ దమకించువాయసములీల మదీయసమీపవర్తియై
యుడుగక నాకుఁ గీడు గడు నుగ్రముగా నొనరించె దాయఁపుం
జెడు గితఁ డేమి సేయనగుఁ జెన్నఁటిచుట్టపుసంజ్ఞ యుండఁగన్. 66

చ. మనిచితిఁ దన్ను నీగియును మన్ననయుం బొదలంగ నేను దా
ననయము నింతయుం దలఁప కంతకతుల్యవిచారుఁ డయ్యె ని
య్యన యిటు నాదెస [1]న్విసక యాత్మ నకల్మషునందుఁ గల్మషం
బెనయ నొనర్చుకంటెఁ గలదే భువిఁ బాతక మెవ్విధంబునన్. 67

తే. భ్రూణహత్యాదు లగుపాపములకు నవధి, గలదు గాని కృతఘ్ను నికలుషమునకు
లేదు నిష్కృతి [2]యంతంబు లేనితీవ్ర, నరకపీడసంప్రాప్య మన్నరున కండ్రు. 68

వ. అని పలికి వసుదేవుదెసం గనుంగొని కంసుండు. 69

సీ. కుల మింతయును నేను గొఱఁత యొక్కట నొందకుండంగ రక్షించుచున్నవాఁడ
నిట్టినాయెడఁ బాప మిమ్మెయిఁ బుట్టించి తులువ నీవెంతయు ద్రోహివైతి
యెట్లుగా ముదిసితి యేమిగాఁ బెద్దవైతో కాని యెఱుఁగ నీ యున్నయూర
నైనలేదీవు మిథ్యాశీలుఁడవు మృషాశ్రయుఁడ వనర్థధీసంయముఁడవు
తే. నీవిచార మే నెఱిఁగితిఁ గావరమునఁ, దొడరి నన్నుఁ జంపించి నీకొడుకు రాజుఁ
జేసి మధుర యేలింపఁ జూచెదవు [3]జాల్మ, మెట్టునకు జన్నెతరములు [4]వెట్టిచూడ.

శా. నాకేశుండయినన్ బినాకధరుఁడైన న్నాకు మాత్రైరణో
త్సేకంబుం బ్రసరింప నోపమి మదిం జింతింప వి శ్లేటికిన్
నీకీ దుర్వ్యవసాయ మొక్కపడుచున్ వే తెచ్చి పోరించి యే
శ్రీకిం బాత్రమవై తనర్చెదవు నీచే నేల యీ నప్పనుల్. 71

వ. నీవు చక్రవర్తివంశంబున జనియించి బాల్యంబునంగోలెను మాతండ్రియ పెంపం బెఱిగి మాతోఁబుట్టువునకుం బెనిమిటివై యాదవులు గురుస్థానంబుగాఁ బాటింపం బరగి జనులతో నెన్నిక గని పిదప నిన్నిచకర్మంబునకుం జొచ్చితి వీ వెట్టివాఁడ వైన నగుదుగాని యే నిన్ను వధియింప నోప నింతకమున్ను బంధుమిత్రద్విజవధంబులు సేయ నింకం జేయంగలవాఁడనుం గాను నీచేయుదుర్న యంబులవలన మేలువచ్చినం గీడొందిన నది దైవకృతం బని యుండెడిఁ ద్వదీయం బగుదౌరాత్మ్యంబు కులంబువారికిం దలవంపు గావించె నింతియ కృష్ణునకు నాకు [5]నిట్లు పొడమినరాయిడి మాయం దొక్కరుండు శాంతిం బొందక శాంతి

1. న్విసర. 2. యడ్డంబు. 3. పీవు. 4. వెట్టఁజూడ. 5. నిట్టు లొడమిన.

గా నేరదు నిన్ను వెడలనడువఁ గలసినపని యిట్లుఁగృష్ణు నట్లు సేసితి నేని నేన తుఁగృండ నగుదు నీచెట్ట నీయొద్దన యుండెడు నుండిన నుండుము పోయినం బొమ్ము పలుకులపని లేదని పలికి మధురేశ్వరుండు భోజకులాలంకారుం డగున క్రూరు నాలోకించి. 72

కంసుఁడు శ్రీకృష్ణునిఁ దోడ్తేర నక్రూరుని నియోగించుట

క. చని నీవు గోకులంబున, కనఘా యానందగోపు నాతనివారి
మనయిద్యోఁటికిఁ గలయరి, గొని రండని తోన తోడుకొని రమ్ము వెసన్. 73

వ. అదియునుంగాక యేను మదీయం బగుధనువునకు మహోత్సవంబు సేసెద దీనికి ననేకదేశాధీశు లగురాజులు మహనీయు లగుమహీదేవతలును నరుగు దెంచుచున్నారు పెక్కుదినంబు లామెత లొనర్ప వలసియుండు వ్రజనివాసు లగుగోపాలుర నపరిమితంబు లగుదధిక్షీరఘృతంబులు నరణ్యసంభవంబు లగుమధువులుఁ దెచ్చునట్టుగా నాజ్ఞాపింపు మఱియును. 74

శా. నా మేనల్లుర బాహుసత్త్వవికసన్మాహాత్మ్యవిఖ్యాతు లా
రాముం గృష్ణునిఁ జూచువేడుక మనోరంగంబునం దాడెడు
న్వే మద్వాంఛ యెఱుంగఁ జెప్పి మదికి న్విశ్వాస మొందించి నీ
వాముష్యాయణు లక్కుమారులను దె మ్మాలోకనప్రీతిగన్. 75

తే. ఇద్ద ఱున్నారు వీరె నాయొద్ద మల్లు, లీసుపుట్టించి తలపెట్టి యెల్లజనుల
కుత్సవంబుగ నే నయ్యదూద్వహులయు, దగ్రదోర్దర్పపరిణతి యరయువాఁడ.

ఉ. వారికి నాకు సమ్ముఖ మవశ్యము గావలె నట్లుగాక యీ
వైరము మాన దిం పెసఁగువాక్యము లచ్చట విస్తరింపు మ
క్రూర కఠోర మెట్లయిన [1]రోషము దోఁపఁగ నీకు మెమ్మెయిన్
జేరరు బాలురు న్విపినసీమ జనించినవారు గావునన్. 77

వ. అక్కుమారులం దోడ్కొని వచ్చితేని నా కత్యంతం బగునుపకారం బొనర్చిన వాఁడ వగుదు వసుదేవుకఱపు లెవ్వియు వినకు మీప్రొద్ద కదలు మనిన నట్ల కాక యని యక్రూరుండు. 78

క. దనుజదమను దర్శింపఁగఁ, దనుఁ బనుచుట హృద్యమధురతరశీతజలం
బెనయుతృషాతురు గ్రోలం, బనుచుటగాఁ దలఁచి ప్రమదభరితుం డగుచున్.

సీ. సజలవలాహకశ్యామసుందరదేహుఁ డాజానులంబిసమగ్రబాహుఁ
డతులితశ్రీవత్సవితతమంగళవక్షుఁ డమలసరోజపత్రాయతాక్షుఁ
డబ్జచక్రగదాసమన్వితకరపద్ముఁ డమృతాబ్ధినిత్యవిహారసద్ముఁ
డాలగ్నకనకదుకూలకటీచక్రుఁ డానమ్రసతతరక్షార్థిశక్రుఁ

1. గోపసమేతముతోఁ బొసంగఁగా.

తే. డాదిదేవుఁ డిప్పుడు గొల్లఁడై ముదమునఁ, బిలిదండ వెట్టిముసుట్టి పిల్లఁగ్రోలు
కేలఁ బట్టి గోవులబడిఁ గేలిసలుపఁ, జూడఁ గంటి నాకిది యేమి సుకృతఫలమొ.

శా. ఏ నచ్చోటికి నెమ్మిఁ బోఁ దడవ సర్వేశుండు సర్వాదరా
నూనంబైనవిలోకనం బొలయ నన్నొక్కింతభావించిన
ట్లైన న్నాజననంబు ధన్యము త్రిలోకార్చ్యుండ నే నొక్కఁడన్
గానే సంయమికాంక్ష్య మిప్పరమమాంగల్యంబు సామాన్యమే. 81

క. బలభద్రసహితుఁ డగునా, జలజాక్షుఁడు నేఁడు నాకు సన్నిధియగు వీ
డ్కొలిపెద నింతటితోడం, గలుషజరామరణబహుళకర్మజ్వరమున్. 82

క. అని తనలో నుప్పొంగుచు, ననఘుఁడు కృతకృత్యుఁ డగుచు నక్రూరుఁడు స
య్యనఁ గంసుని నామంత్రణ, మొనర్చి పురివెడలె నపుడ యుత్సవలీలన్. 83

వ. ఇక్కడఁ గంసుండు నివ్విధంబున వసుదేవు నధిక్షేపించి యాడినమాటల కందఱు యదుప్రవృద్ధులుఁ జెవులు మూసికొనుచు నిద్దురాత్మునకుం గాలంబు నిండె నని తలంచి రందులోన నంధకుం డనుపేరుగలయాదవస్థవిరుం డాయుగ్రసేని నాలోకించి యిట్లనియె. 84

ఉ. అక్కట రాజవంశమునయందు జనింపనివానియట్లు నీ
వెక్కడనేనిఁ గల్గి యిటు లేమిటి కేనియు వచ్చినట్లు శ్రీ
దక్కి వనంబులో జడలు దాల్పఁగఁ బోయెడునట్లు బుద్ధి నొం
డొక్కటి సూడ కిట్టియి దురుక్తుల నొంచితె వృద్ధబాంధవున్. 85

ఆ. నీకు వగవ వలదు నీవు పుత్త్రుఁడవు గాఁ, దొల్లి నోఁచినట్టితల్లితండ్రు
లధికశోచ్యు లన్వయాంతకారివి నిన్నుఁ, గనినకుల[1]ము నిందఁ జనుట యరుదె.

క. తనుఁ దాన పొగడికొనినను, గనునే నిజగుణము నధికగౌరవమును స
జ్జనసేవ్యములై యవి పే, ర్చినఁ గలుగుం గాక యెందుఁ జిరతరమహిమల్. 87

శా. నీకుం జూడఁగ నీదుమాటలు కడు న్నిక్కంబులై సత్యమ
న్లోకౌచిత్యముఁ దప్పకున్నకరణి న్శోభిల్లె నీభంగి నెం
దే కార్యంబు ఫలించె నీవ చెప్పుమా యేవంబుగా నాత్మమ
ర్మాకారస్థితి[2]తోడ బేలుపడి తిట్టరే నృపుల్ ప్రాక్తనుల్. 88

క. తగ వెఱఁగి మానఘనుఁడై, నెగడెడియవలిప్తమార్గనిష్ఠుఁ డగుబుధుఁ డా
మొగము సెదరంగఁ బలుకుట, జగతీసురవధముతోడి సరియని రార్యుల్. 89

క. విను వంశవృద్ధు లభిఘ్రా, జనములకును భాజనములు సత్కృతు లగు న
య్యనలములయట్ల వారల, కనలుట భస్మీకరించు ఘనునైన వెసన్. 90

తే. జలములోనమత్స్యంబులు మెలఁగుజాడ, లెఱుఁగరానిచందము బుధు లిచ్చనడచు
తెరువులన్యుల కెఱుఁగుటయరిదివానిఁ, దానుశాంతుఁడై దాంతుఁడై తడవవలదె.

1. మ దింతగనుట. 2. యెల్లఁబెల్పుఱచి.

క. పావకునకు నభిమంత్రిత, మై వేల్వఁగఁబడినహవ్య మధికసముద్వే
గావహ మైనట్లు బుధుల, కేవము లగుబడుగుమాట లెద యెరియించున్. 92

వ. నీవు వసుదేవుఁ బుత్రగోపనం బొనర్చె నని నిందించితి బిడ్డలఁ దనయోపిన
ట్లాపదలం బొందకుండం గాచికొనక యూరక చావ నిత్తురే మీతల్లిదండ్రులు
ప్రయత్నంబునం బెంపక యింతటివాఁడ వెట్లైతి పుంనామనరకంబునం బడకుండఁ
ద్రాణంబు సేయుపుత్త్రుం బోషింపకుండవచ్చునే వసుదేవనిందయు వాసుదేవ
ద్వేషంబును బాటించుట కులంబువారి కెల్లను విషంబు ద్రావనిచ్చుటగా నెఱుం
గుము నీయాడినకీడుమాటలకు మూమనంబు లన్నియుం గలంగె నేము విడిచి
తొలంగిన రాజవై యుండుటకుం జాలుదు నీయట్టినీచు లనాచారు లవిచారు
లమై వాత్సల్యంబువలన విడువంజాలక తన్నుఁ గొనుచున్న నరాధములము
మమ్ము నిందించుకొందుము గాక యొం డేమి యందుము రామదామోదరులం
దొడరి బ్రతుకువాఁడ వై తేని నీచేసినతపం బెవ్వరికిఁ గలదు భవద్వినాశ పిశు
నంబు లగుదుస్స్వప్నంబులు మృగపక్షిచేష్టితంబులు ననేకంబులు సూచెదము
దేవతాప్రతిమలు సలించుటలు నుల్కానిర్ఘాతంబులు పడుటయును సూర్యచంద్ర
మండలంబులు ప్రచండకబంధగ్రసనాదివైకృతంబులం బొందుటలును బాప
గ్రహంబులు క్రూరరాసుల వక్రించుటలు మొదలుగా నెయ్యవిదైవజ్ఞులు రాజ
వ్యపాయంబునకు గణియింతు రట్టినిమిత్తంబు లన్నియుం గలిగి యున్నయవి
మీఁద లెస్సయగుట యత్యంతదుర్లభంబు. 93

మ. నిను భూనాథునిఁగాఁగఁ గొల్చి మనముల్ నిత్యంబు సంతాపముం
దనుకం గ్రుళ్లుచు నున్న చుట్టములలో ధన్యాత్ముఁ డొక్కండ యొం
డును నక్రూరుఁడు వాసుదేవు జగదాద్యు న్విశ్వవంద్యు న్మహా
మునిహృద్ధ్యేయునిఁ జేరి చూడఁ గని సమ్మోదాధ్యుఁ డయ్యె న్మదిన్. 94

మ. హరి నిం కెన్నఁడు చూతు మెట్లతనిసౌహార్దంబు చేకూరు నే
వెర వద్దేవుని నాశ్రయింప నతని న్వీక్షించి యాచూడ్కి యే
నెరసుం బొందకయుండ వచ్చి మముఁ దా నెమ్మిం మహాభాగ్యసుం
దరుఁ డక్రూరుఁడు చూచుఁగాత దురితధ్వాంతచ్ఛిదాశాంతతన్. 95

వ. అది యట్లుండె నింక నొక్కటి గలదు వినియెదవేనిం జెప్పెద. 96

శా. గోవిందుం డిట వచ్చినప్డు సకలక్షోభంబుగా నీకుఁ బ్రా
ణావచ్ఛేద మొనర్చునట్టిదశ బిట్టై వచ్చుఁ దప్పింపరా
దే వీరుల్ నినుఁ గూడికేనియును నీ వీలోననే పోయి యా
దేవుం బ్రీతియొలర్పఁ దేర్పుము శుభోత్సేకంబు సంధిల్లఁగన్. 97

వ. ఇట్లు సేయవైతేని నీవ యెఱుంగు దనిన యంధకువచనంబులకుం గ్రోధాంధ
లోచనుండై యాక్షేపశిథిలోత్తంసుం డగుకంసుండు దిగ్గన లేచి పోయెఁ దక్కిన
యందఱు ¹ధిగ్వచనంబులం దమతమమందిరంబులకుం జనిరి తదనంతరంబ. 98

కేశియనురాక్షసుఁ డశ్వరూపధరుండై శ్రీకృష్ణునకుఁ గీడుసేయఁబూనుట

శా. అక్రూరుం డటపోకమున్న మథురేశాజ్ఞప్తుఁడై కేశినా
మక్రూరాసురుఁ డశ్వరూపమున ²నున్మాదాతిరేకంబుచే
నాక్రాంతం బగునంతరంగమున బృందారణ్యముం జొచ్చి దు
ర్విక్రాంతిం జరియించె గోపకుల ముద్వేగిల్ల వేగోద్ధతిన్. 99

సీ. వెనుకకాళ్లులు రెండు వీఁకమై జోడించి తాఁచుఁ గొన్నింటి డెందములు వగుల
ఘనకరాళోగ్రవక్త్రంబునఁ గబళించి కఱచుఁ గొన్నింటిఁ బెన్గండ లురుల
నుగ్రపాతమునఁ బై నుఱికి ఖురంబులఁ ద్రొక్కుఁ గొన్నింటిఁ దుత్తుమురుగాఁగఁ
బ్రకటవేగంబు దుర్వారంబుగా బిట్టుదాఁకుఁ గొన్నింటి గాత్రములు వ్రయ్యఁ
తే. గండమున వెండ్రుకలు భయంకరతఁ జెదరఁ
గన్నుఁగొనల నిప్పులు రాలఁ గర్ణయుగము
బిగిసి వెఱపుపుట్టింప నిప్పగిది నసుర
గోగణముఁ జంపి పరిమార్చె గోపతతుల. 100

తే. పసులనెత్తురు గ్రోలుచుఁ బసఁగమనుజ,పలలములుదించుఁ దిరుగునాఖలుని చెయిది
గతిపయాహంబులంద యక్కాన కాటి, కరణి బహుళకపాలాస్థిసంకటము నందె.

వ. ఇవ్విధంబున నెవ్వలనను గోవులకుఁ జరియింప రాక యెద్దెసల మెలంగుత్రోవలు
గట్టువడియె నేవెరవున నీయాపద దరియింతు మేమిసేయుదుము కృష్ణుం డూర
కున్నవాఁ డేది శరణం బనుచు వ్రజౌకసు లెల్లం దల్లడిల్లుచుండ నొక్కనాఁడు.

మ. అడవిం గోల్పడుప్రాణి యెయ్యదియు లే కాటోప మేపార న
చ్చెడుగం డుగ్రతఁ దద్వ్రజంబుదెసకున్ శీఘ్రంబ యేతెంచె ను
గ్గడువై మేను దలిర్ప హేషితము లాకాశంబుఁ బూరింప దం
దడిఁ బాదాహతమై మహీరజము గ్రందం బర్వ సర్వాశలన్. 103

వ. దాని నంతంతం గని వ్రేపల్లెం గలగోపాలురును గోపికలును సబాంధవంబుగాఁ
గృష్ణకృష్ణ రక్షింపు రక్షింపు మనుచు నాజగన్నాథునిక్కనకుఁ బఱతెంచినం గని
వెఱవకుం డనుచు నద్దేవుండు. 104

క. నీపాలి³మృత్యువై యిదె, యేపున నున్నాఁడ నిచట నేనుఁ దురగరూ
పోపహిత దుష్టదానవ, చే పఱతె మ్మనుచుఁ గేలు వ్రేయుచు నార్వన్. 105

1. నిర్వచనంబులం. 2. నున్మత్తాతి. 3. మిత్తివై.

శ్రీకృష్ణుఁడు కేశిని మార్కొనిపోరి మృతిఁబొందించుట

వ. తదీయకరతాడనధ్వానంబు సైరింపక. 106

మ. ప్రళయార్కుం గబళింపఁగోరి కడుసంరంభంబుతో రాహువుం
డల మాత్మాకృతిసూపున ట్లధికచండం బైనవక్త్రంబు గ
ట్టలుకం బండులు గానరాఁ దెఱచి దేవారాతి యావీరుపై
బలియుం డై కవిసె న్నభశ్చరులు సంభ్రాంతాత్ములై చూడఁగన్. 107

క. ఆగుఱ్ఱపుటసుర గడఁగు, లాగును హరి రిత్తచేతులన యున్న నిరు
ద్యోగతయుఁ జూచి కడును, ద్వేగంబున నిట్టు లనిరి ప్రే లాతనితోన్. 108

క. గోవింద యిద్దురాత్ముఁడు, కేవలతురగంబు గాఁడు కేశి యనఁగ దే
వావళి కవధ్యుఁ డగువాఁ, డీవిధిఁ గంసహితుఁ డైనయింద్రారి సుమీ. 109

క. మొన లేర్చి నిలిచి పలువురు, జననాథులు వీనితోడిసమరమునకుఁ గా
క నివృత్తులైరి నీవే, మిని వేగిరపడక కదియుమీ వెర వొప్పన్. 110

వ. వీఁడు పాపకర్ముండు గావున వీనిచేసినపాపంబు రూపడంచు నించుక తెలివి
వాటించి పెనంగు మని మానుషబుద్ధు లగుటం జేసి హితంబు గోరి చెప్పిన వారి
వాక్యంబులకు నొయ్యన నవ్వుచు నటుసూడుం డింక నీరక్కసు నెట్లు సేసెదనో
మీరు సంతసిల్లుపౌరుషంబులు పసరింప దొరకొనుట నాకుం బందువుగాక
యేమిభరం బేమిసేయుదు సంశయింపవలవ దనుచుం గడంగి. 111

మ. అవతంసం బగుపింఛదామకము[1] వేగాక్షిప్తపద్మంబులన్
సవిశేష[2]చ్ఛవిఁ జూప హేమపటకత్యాసుందరాందోళనం
బు విభాసిల్లుపిఱిందిదిక్కునకు నొప్పు ల్వొంప వక్షస్థలీ
నవలీలా వనమాల యుజ్జ్వలరుచి న్నర్తిల్ల నద్దేవుఁడున్. 112

వ. సవ్యదక్షిణమండలపరిభ్రమణంబుల మెఱయుచునక్లేశంబునం గేశిదిక్కుదఱిమిన
నుఱక యయ్యసుర యిరుదెసలకు మొగంబు మురియించుచు గొరిజలతాఁకున
ధారుణి దళనపటుపటహతాడనానుకారి యగుదారుణారావంబు పుట్టింప
బెట్టిదంబుగా నడరె నట్టిసమయంబున హయదైత్యుండు నెగసి ముందటి
కాళ్ల రెంటను హరియురంబు ద్రొక్కుటకై నిక్కిన నక్కుమారుం డాచక్కటి
దప్పించి యొప్పుగాఁ గ్రుంగుటయుఁ బాదపాతం బొక్కపార్శ్వంబు వెంటం
జెనఁటిదై పోవం దదీయవక్త్రంబునం జెదరుఫేనశీకరంబులు శిశిరచంద్రునిం
బొదువుహిమకణంబులకరణిం గృష్ణునాననంబుపైఁ దొరఁగె నాలోన నాలోల
కుంతలుం డగుచు నొక్కింత దొలంగి నిలిచిన జలజనయనుం బరుషరోష
రూక్షేక్షణంబులం జూచి కందంబు విదిర్చి నిక్కి ముక్కుపుటంబులు దటతట
నదరఁ గుటిలదానవుం డందందం గాలుద్రవ్వి త్రుళ్లినఁ బెల్లెగయు కెంధూళి

1. లుద్యత్క్షిప్త వక్షంబునన్. (పూ. ము.) 2. స్థితి.

నీలవర్ణ నీలం బగు మేను యరవిందధూళి పై దొరఁగినశైవాలసంచయంబుచందం
బున నందం బగునట్లు గావించె గోవిందుమీఁద వాఁడు వెండియుఁ జండగతి
నందికొనివచ్చిచొచ్చిన నిచ్చటచ్చటఁ జరించుట మెచ్చుగాదనినట్లచ్చతురవిక్ర
ముండు సుస్థిరవిక్రముండై ప్రతిరాజ మండలరాహువు వనం దగుతనబాహువు
కుపితభోగిభోగంబునుం బోలె నిగుడ్చి యారక్తసుముఖబిలంబునం జొనిపి
[1]నాలుక మొదలంటం బట్టిన నెట్టన యతనికేలు విడిపించుకొననుం బ్రిదిలిపోవను
గఱవను నొగుల్పను శక్తుండు గాక యశక్తుండై నక్తంచరుండు చరణతలంబుల
ధరణిఁ దాటించుచు గ్రుడ్లు వెలికుఱుక నెలవుల నురువులతోడిలాల లురుల
జోలుచుఁ గుత్తుకయదరఁ దోఁక యెత్తి శకృన్మూత్రంబులు విడుచుచు నడిచిపడి
యుసుఱు విడుచు కొలందికిఁ జేరి చేష్టదక్కఁ గేశిముఖాంతర్గతం బగునయ్యాదు
నందనుకరంబు మేఘమండలంబులోనఁ దూఱిన ఘర్మాంతఘుగ్మకరునియుద్దీప్తకరంబు
పగిది శోభిల్లె నంతం గ్రమంబున జిహ్వా వెలికి పండ్లు రాల్చి తాలువులు నురిపి
కంఠనాళంబు దెఱపినేసి యురంబుసొచ్చి యుదరంబు గలంచి ప్రేవులు చిదిమి
జీవునిం గదల్చి దామోదరదోర్దండంబు దండధరుదండంబునకుఁ బ్రతికల్పించి
నట్లు శౌర్యశిల్పంబునం బరగి యాచేయి నవ్వీరోధికడుపులోన నంతకంతకు బలిసి
బలిసి పిక్కటిల్లినం గ్రకచంబునం బాపినట్లు రెండు వ్రయ్యలై దైతేయుకాయంబు
మహీతలంబునంబడి వజ్రధారాదళితం బైనధాత్రీధరంబుభంగి యదొప్పె
నిశాచరుదళనాగ్రంబులు సోఁకి జీరలువాఱినవాసుదేవునిభుజంబు వన్యదంతావళ
దంతకాండక్షతంబుల భూషితం బగుతాళద్రుమంబు ననుకరించె నివ్విధంబున
నరివధం బాపాదించి యపూర్వలక్ష్మీవిభాసితుండై యున్న వెన్నునిం గనుంగొని.

ఉ. గోకులవాసు లందఱును ఘోరవిపజ్జలరాశి యీఁది యు
త్సేకసమగ్రులై యెలమిఁ జెందిరి గోపిక లేఁగుదెంచి యా
లోకనపుష్పదామముల లోలతముంచిరి గోపవృద్ధు ల
వ్యాకులబుద్ధులై నుతిశతార్చనభంగులఁ గొల్చి రాతనిన్. 114

కేశినాశంబునం బ్రీతుండై నారదుండు శ్రీకృష్ణుని నభివర్ణించుట

వ. అయ్యవసరంబున నారదుం డంతరిక్షంబునం దంతర్హితుండై యుండి పుండరీ
కాక్షుం జేర్కొని తనపేరు చెప్పి. 115

ఉ. ఎయ్యెడ గయ్యము ల్గలవొ యెవ్వరు చివ్వలకుత్సహింతురో
క్రయ్యక యంచుఁ గోరి వెసఁ గ్రుమ్మరుచుండుదు నెందు నేను నేఁ
డియ్యెడఁ జూచితిం గలిగి యేఁకటవోవ భవత్పరాక్రమం
బయ్య కుమార యిప్పనిక యర్థి మెయిం దివినుండి వచ్చితిన్. 116

1. నాలిక.

క. ఇంతింతపౌరుషము లొ, క్కింతయు మసిముట్టకుండ నిటు సేయఁగ దై
త్యాంతక త్రిపురాంతకుఁ డొకఁ, డింతియ నీయంతవార లన్యులు గలరే. 117

మ. హయదేహుం దగునిమ్మహాసురుని వృత్రారాతియున్ సంగర
క్రియలం దార్కొని నోపఁ డిట్టిబలియుం గ్రీడాయితస్ఫూర్తి వి
స్మయసంపాదనిగా జయించితి మదిన్ సంప్రీతి నే నొందితిన్
జయ మెల్లప్పుడు నిట్ల గైకొనుము సత్సమ్మోదసంపాదనన్. 118

తే. క్లేశ మొక్కింతయును లేక కేశి నిట్లు, గీటడంచి జగత్త్రయక్లేశ ముడిపి
తట్లుగావున గోవింద యఖిలమునను, నీవు కేశవుం డనుపేర నెగడు దింక. 119

ఉ. పూతనఁ గూల్చు టాదియగుభూరివిభూతులు సూచి యెంతయుం
గౌతుక మొప్ప నీదెసన కన్నిడి యుండుదు నింక భారత
క్ష్మాతలనాథులుం బెనఁగుకాలముఁ జేరువ యయ్యెఁ దత్సమా
ఘాతనకేళికై యిటులు గాదె జనించితి నీవు మేదినిన్. 120

వ. కంసవధానంతరంబ చతురంతధరణిం గలధరణీపతులు నిన్నాశ్రయించెదరు రాజా
సనస్థితుండవై రాజుల నొండొరులతోడం దలపెట్టి నీ పుట్టినపని తుదిముట్టం
జేయుము మరణభాజు లగుభూభుజులకు నర్హంబు లగునగర్హితస్వర్గంబులు
వర్ణించి దివిజపతి విభజించుచున్నవాఁ డీదృశంబు లగుభవదీయకర్మంబు లఖిలం
బులును శ్రుతిపురాణపరిగణితంబులై విప్రగణంబులవలన వెలయం[1]గలయవి. 121

క. నీవవనీదేవతలను, దేవతలుగఁ జూతు వారు తిరముగ నినుఁ జే
తోవృత్తి నూఁది యుండుదు, రేవిధమున బ్రోవుమయ్య యెప్పుడు వారిన్. 122

ఉ. ఆద్యుఁడ వాదిదేవుఁడ వనంతుఁడ వుత్తమరూపబోధతా
హ్లాద్యుఁడ వుద్యదఖిలసహేతుకసృష్టివిధాయి వుద్భవ
చ్ఛేద్యనవద్యవీర్యుఁడవు సిద్ధుఁడ వీవు భవన్నమస్క్రియా
స్వాద్యసుధారసం బెపుడుఁ జాలఁగఁ గల్గెడు మాకు నచ్యుతా. 123

వ. అని సంభాషించి నారదుం డరిగె నయ్యుదారఫణితులకుఁ బ్రణయప్రమోద
మేదురమానసుం డగుచు మాధవుండు తత్కాలసమాగతు లయినసఖులుం
దానును ననురూపాలాపంబులఁ గొంతసేపు వినోదించి తదనంతరంబ నిజేచ్ఛ
నుండె నంత నక్కడ. 124

క. వరతురగంబులఁ బూనిన, యరదముతోఁ బురము వెడలినదియాదిగఁ ద
త్పరమతి నెందును నిలువక, తెరువక్రూరుండు నడచె దివసం బెల్లన్. 125

వ. ఇట్లు నడచి వ్రేపల్లె గదియునవసరంబున. 126

మ. తనగోవుల్ నిఖిలాశలం జెదరి మోదంబార వర్తిల్లఁగా
దినవిచ్ఛేదమునందు వానిఁ జరమాద్రిప్రాంతకాంతస్థలం

1. కాలివి.

బునకుం దెచ్చె నితండు గోపతి యనంబోలు న్నిజం బింకఁ దా
నును విశ్రామము నొందఁ బొమ్మనఁగ భానుం డేఁగె నస్తాద్రికిన్. 127

ఉ. అప్పుడ యశ్వరూపధరుఁ డై నమహాసుర వ్రచ్చి నెత్తుటన్
దొప్పఁగఁదోఁగి యున్నసవతోయజనాభుని మేనితోఁ గరం
బొప్పఁగ మచ్చరించుక్రియ నుష్ణకరాస్తమయంబుపిమ్మటన్
గప్పెడు క్రొత్తసంజ గడుఁగాంతి వహించె నభంబు గన్గొనన్. 128

తే. కేశి ననిలోనఁ గూల్చినఁ గినిసి బహుని, శాచరశ్రేణి కృష్ణుపై సమదవృత్తి
నెత్తితోఁతెంచెనో యననెల్లదెసలఁ, గ్రమముతోఁబర్వె ఘోరాంధకారవితతి.

మ. ఇనుఁ డస్తాద్రికి నేఁగె నింతటన యిం కేనాత్మ తేజంబు చ
య్యన నుద్దీప్తము సేయకున్న భువనం బత్యుద్ధతధ్వాంతసం
జనితో గ్రాపదఁ బొందదే [1]యనఁ గృపాసంయుక్తుఁడై వచ్చుచా
డ్పున నుస్మీలితరోచి యయ్యె విధుఁ డాపూర్ణాకృతిం బ్రాగ్దిశన్. 130

క. తారకములచేఁ గడునొ, ప్పారెడుదివి యొప్పిదంబ యబ్బెఁ దగ దె యీ
గారవ మనఁగా భువియును, గైరవవికసనవిలాసకలనఁ దనర్చెన్. 131

వ. ఆ సమయంబునం జంద్రోదయోల్లాసంబున వికాసమానంబు లగుగోసహస్రంబు లజస్రతరంగంబులుగా నత్యంతసంకులంబు లైనగోవులం వేరువేరం బిలుచుగోపాలకులయెలుంగులను దుహ్యమాన లగుధేనువులదుగ్ధధారానివహంబుల నితాంతనినదంబుల నొండొంటిం బ్రేముడించి సమ్ముఖంబు లగుదోగ్ధ్రివత్ససముదయంబులవిపులధ్వానంబుల నొకమ్రోఁతగా మ్రోయుచుం బయఃపయోధిం బురుడించునందగోపుఘోషంబునకు నవిరతరథనినాదమధురంబుగాఁ జనుదెంచి యక్రూరుండు తదీయమధ్యంబున ననంతసహితుం డై యున్నయాదిదేవు నాదిమూర్తిపగిదిఁ దదభిన్నభావుం డగుబలదేవుండునుం దానును విలసిల్లువాసుదేవు నంతంతం గని హర్షతరంగితం బగునంతరంగంబును బాష్పధారాపరిప్లుతంబు లగునపాంగంబును బులకపరికలితం బగునంగంబును నై యతండు. 132

మ. ఇతఁడే విశ్వగురుండు సర్వవరదుం డీశుండు నారాయణుం
డతిలోకాద్భుతభూరివిక్రముఁడు దేవార్థంబుగా ధాత్రి కా
గతుఁ డై నాఁ డితనిం బ్రమోద మెసఁగంగా నిట్లు గంటిం గృతా
ర్థత నే నొందితి మత్సమాను లిట తథ్యం బెవ్వ [2]రిం దేత్తెఱన్. 133

క. త్రైలోక్యమోహనం బగు, లాలితనవయౌవనంబు లక్ష్మీపతి కు
స్మీలిత మైనది వినమే, బాలక్రీడలు విచిత్రభంగులు గావే. 134

చ. వెలికిలి సెజ్జమీఁదఁ గడు విప్పగుకన్నులచాయ లొప్పఁ జె
క్కిలి గిలిగించి ప్రేతలు నగింపఁగ నుండుట యాదిగాఁగఁ జె

1. యనుచుఁ దా సంరక్తుఁడై. 2. రీయింతటన్.

న్నలరెడునిమ్మహాత్మునిసముచితశైశవముం గ్రమంబుతో
విలసితదృష్టియం దనుభవించినయాజను లెట్టిధన్యులో. 135

తే. అయ్య శ్రీకృష్ణ యిందుర మ్మనుచుఁ బోయి, కౌఁగిలింతునో యటుగాక కమలనాథ
యాదిపూరుష యచ్యుత యని ప్రణామ,మాచరింతునో రెండుగృత్యములునాకు.

వ. అనుచు. దదీయదివ్యరూపంబు నిరూపించి నిర్నిమేషంబు లగువీక్షణంబులతోడ.

సీ. గోపికానయనచకోరపూర్ణేందు వివ్వదనంబు మధురవాగ్వైభవంబు
లక్ష్మీస్తనాభోగలాలితం బిమ్మహావక్షంబు శ్రీవత్సలక్షణంబు
దైత్యనిర్మథనదుర్దాంతదివ్యాయుధార్హంబు లీభుజము లత్యాయతములు
త్రైలోక్యనిత్యశరణ్య మీచరణద్వయంబు నిసర్గరక్తాంగుళీక

తే. మీతనికె కాక యమరునే యితరమూర్తి, కీలసన్మేఘసమవర్ణుఁ డీసుపర్ణ
పర్ణవాసుఁ డీకౌస్తుభోదీర్ణహారుఁ, డచ్యుతుఁడు సర్వదేవతాభ్యర్చితుండు. 138

క. మునుమున్న కాదె యార్యులు, వినుతనిజజ్ఞానదృష్టి విధిఁ దిరముగఁ గ
న్గొని కడకట్టినవారీ, తనియీదృశభావచేష్టితము లఖిలములున్. 139

వ. ఈ నారాయణదేవుం డాదేవాదిచతుర్విధభూతహితంబు గోరి దేవకీగర్భంబున నావిర్భవించి వసుదేవప్రయత్నంబునం బెరిగి వ్రేపల్లె నుల్లసితబాల్యయౌవనవిజృంభితంబు లగువిహారంబులు గ్రమంబున నాదరింపం గలవాఁడు తొల్లి బలి నడంచి బలసూదనునకుం ద్రైలోక్యాధిపత్యం బొసంగిన[1]కరణిఁ గంసునివధియించి యుగ్రసేనునకు రాజ్యం బిచ్చి తాను రాజు గానొల్లక యుండెడు నఖిలరాజన్యులు ననన్యసంశ్రయులై తనశాసనం బొనర్ప దర్పంబున నాత్మీయవంశ్యు లెవ్వరిం గైకొనక పృథ్వియంతయుం దారకైకొని కులంబు వెలయింతు రిది యంతయు నేను మహాత్ములవలన వింటి నిమ్మహాదేవునకు నభివందనపూజాస్తోత్రాదులు పవిత్రనిష్ఠ ననుష్ఠించి గరిష్ఠం బగుభద్రంబు నొందెద. 140

ఉ. ఈతనియట్ల సత్కృతుల కెల్లను బాత్రము రాజతాద్రితు
ల్యాతతశుభ్రదేహుఁడు మహాభుజుఁ డీబలభద్రుఁ డప్రతీ
ఘాతము లైనవిక్రమవికాసములం దనభూతభావిలీ
లాతతి నుజ్జ్వలంబుగ నలంకృతి సేసినవాఁడు మేదినిన్. 141

క. శ్రుతవంతు లైనవిప్రులు, శ్రుతివిధులం జొచ్చి యరసి చూచిరొ యెఱిఁగి రు
ద్ధృతమతులై యివ్విష్ణుని, యతర్కితానేకవిస్మయావహమహిమల్. 142

అక్రూరుండు వ్రేపల్లెకు వచ్చి శ్రీకృష్ణుని దర్శించుట

వ. అని తలంచుచు ససంభ్రమగమనంబునం జని గోపాలదేవు శ్రీపాదపద్మంబులకు నిజగోత్రనామసముచ్చారణపూర్వకంబుగా బ్రణామంబు సేసినం బ్రీతుండై యెత్తి కౌఁగిలించికొని యప్పరమేశ్వరుండు కుశలం బడిగి బలదేవసహి

1. వగిదిఁ.

తుండై యతని నభ్యంతరగృహంబునకుం దోడ్కొని చని యథోచిత ప్రతిపత్తి యాచరించె నయ్యక్రూరుం డతిక్రూరశిక్షకుండగుపుండరీకాక్షుసాక్షాత్పరిరంభణంబున నపగతదోషుండై తద్గోష్ఠంబునఁ దత్కృతపరిపూజనంబునం బ్రాప్తసుకృతసంగ్రహాగరిష్ఠంబును దదాలోకనాదరంబున విగళితమోహంబును నగునిజదేహంబు మాహాత్మ్యంబునకు భాజనంబుగాఁ గృతప్రయోజనం బగుజననంబునం బరగిన వానింగాఁ దన్నుం దలంచుచు నాక్షణంబ నందగోపాదిగోపాలుర నందఱ రావించి. 143

మ. తనసంపూజ్యశరాసనంబునకు [1]నుత్సాహంబుతో నుత్సవం
బొనరింపంగఁ గడంగెఁ గంసుఁ డురుబాహుం డోలి మీమీయరుల్
గొని రం డా మెతకుఁ ఘృతప్రముఖముల్ గూడంగఁ దెం డింతప్రా
ద్ధ నెఱి న్వేల్వడి యేఁగుఁ డమ్మధుర కు[2]ద్యత్ప్రీతి సంధిల్లఁగన్. 144

వ. ఆరాజపుంగవుం డీరామదామోదరుల నుదారవీరవ్రతధౌరేయు లనఁగా విని యుండుం గావున నమ్మహోత్సవకాలంబున వీరిం గనుంగొను వేడుక నిటపుత్తెంచె రేపు రథారూఢులం జేసి తోడ్కొని పోయెద మీరు ముందరఁ గదలుం డని చెప్పె నంత నుచితక్రియానంతరంబ. 145

మ. అతఁడుం దాను నొక్కబంతిన విచిత్రాహారము ల్గోరస
ప్లుతిహృద్యంబులుగాఁగఁ గైకొని దయాలోలాత్ము లారోహిణీ
సుతదామోదరు లొక్కచోటన మహాశోభాఢ్యశయ్యోపరిం
జతురప్రీతి శయించి కార్యకథనాసంసక్తిమై నున్నెడన్. 146

వ. ఆ రహస్యస్థలంబున నక్రూరుండు దనుజారి కి ట్లనియె. 147

మ. జననిం బుట్టినయప్డు పాసి యడవిం జాత్యంతరాభారసం
జనితం బైనలఘుత్వ మి ట్లొలయఁగా సంవృద్ధిఁ బ్రాపించి నీ
వనఘా క్రీడలు సల్పితింక వల దీయాసంగ మాత్మీయమై
చనువంశంబును శీలముం గడుఁ బ్రకాశం బొందఁ జేయం దగున్. 148

మ. యదుభోజాంధకకోటి కెల్ల నొడయం డాకంసుఁ డారాజ్యసం
పదగం జేసినవాఁడవై మధురకుం భూరిప్రమోదంబుతో
యదువీరోత్తమ రమ్ము కార్ముకమహావ్యాజంబునం జేర్చుత
ద్విదితశ్రీవిభవం బపూర్వగరిమం వీక్షింపు పెంపేర్పడన్. 149

అక్రూరుఁడు శ్రీకృష్ణునితో దేవకీవసుదేవుల పరితాపంబు చెప్పుట

వ. అటమీఁద నెయ్యది కర్తవ్యం బది నీవ యెఱింగెద వింక నొక్కం డాకర్ణింపుము. 150

1. కోదండబారఁగా. 2. ందత్ప్రీతి.

సీ. మీతండ్రి వసుదేవుఁ డాతతయశుఁ డిట్టి సుతుల నిద్దఱఁ గన్నసుకృతశాలి
యనిశంబు గంసభయంబున డెందంబు తటతట నదరంగఁ గుటిలుఁడైన
యవ్విపక్షునిచేత నవమానవాక్యచయంబులం బడిపడి యాసమాలి
కన్నపెద్ద [1]కొడుకులఁ గానపా ల్పఱిచి తా శోకంబు బ్రాణసంశోషకముగ
తే. నున్నవాఁ డమ్మహాత్ముని నుద్ధరింపఁ, దగదె యింక నెన్నఁటికి నీయుదారశక్తి
చూపెదవు గాదె యావృద్ధు నీచనృపతి, సేవ నెబ్భంగిఁ గాఱియఁ జివికినాఁడొ.

క. కొలువున నొక్కొకమఱి యా, ఖలుఁడు భవజ్జనకుఁ బలుకఁగానిపలుకులం
బలుకఁగ విని యేమెల్లం, దలలు వనట వ్రాల్తు మశ్రుధారలు దొరఁగన్. 152

క. వసుదేవుపాటు కోలఁదియె, యసదృశచారిత్ర యైనయాదేవకి పు
ణ్యసతీతిలకము మీతల్లి సతతముం బొక్కుతెఱఁగు లెక్కింపమదిన్. 153

సీ. దుఃఖాతిభరమునఁ దొమ్మిదినెల లుదరంబున భరియించి క్రమముతోడఁ
గానంగఁ గానంగ గర్భము ల్దోడ్తోన కంసుఁ డొక్కింతయుఁ గరుణ లేక
తునిమెడుదురవస్థ కనయంబు నోర్వంగ నమ్మనస్వినియ కా కన్యసతులు
గలరె యక్కట పుత్త్రు లెలమితోఁ గుడిచినచన్నులె యాతల్లిచన్ను లనఘ
తే. యెఱుఁగునే పూర్ణచంద్రుని నెనయునట్టి, నీదునెమ్మోము [2]ముద్దియ నిక్కమునకు
గుఱుతుగలదె యాయమ్మకుఁ గొడుక వీవు, నెఱపవలవదె పుత్త్రత్వనియతఫలము.

క. విలయార్ణవమగ్న యయిన, యిల నాదివరాహమూర్తి నెత్తవె యాప
జ్జలనిధి మునిఁగినజననిం, దొలఁగఁగ వెడలించువెరవు దొరకొల్పు మెదన్, 155

చ. ఉడుగక కన్నునీరఁ గడు నొప్పఱి చాయలుచెడ్డకన్నులుఁ
వెడగఱవడ్డమోముఁ బటువేదనఁ గుందినయంతరంగముం
బడుగయి యున్న మేనునయి భామిని వత్సవిహీనధేనువుం
దడపఱుపంగవచ్చుఁ దనదైన్యము శూన్యతయుం గనుంగొనన్. 156

క. నీయట్టికొడుకుఁ బడసియు, నాయమ్మ దురంతదుఃఖ యగునేని సుత
శ్రీ యింతులకు నిరర్థక, మాయతవంధ్యతయ లెస్స యనఁగాఁ దగదే. 157

తే. అకట సర్వలోకంబుల కభయ మిచ్చి, కావఁ జాలినవాఁడవు కన్నతల్లి
దండ్రు లిట్లార్తిఁ దలరంగఁ దలఁప కునికి, మెచ్చుగాదు నావాక్యంబు లిచ్చగింపు.

సీ. కాలాఖ్యుఁ గాలియుఁ గడతోఁకపట్టి యేవెరపున వ్రేసితి విషముగ్రక్క
దుర్ధరతమము గోవర్ధనం బెత్తి యేకడిమి మైఁ జాల్పితి గొడుగుగాఁగ
దుష్టచరిత్రు [3]నరిష్టుని ముట్టి యేయనువునఁ ద్రొక్కితి వసువు లెడల
దారుణబలుఁ గేశిదానవుఁ గిట్టి యేయేపున వ్రచ్చితి రూపఱంగ
తే. నాదిఁ బూతనాశకటఘాతాదులందుఁ, దెలివి దలకొంటి వట్టి యగ్గలిక నేఁడు
నాత్మఁ బాటింపు మహాత[4]శోకాభితప్తు, లైనగురులు నిశ్శోకత నందుపనికి. 159

1. బిడ్డలఁ. 2. ముద్దియ. 3. దరిష్టుఁడనఁగ యసుర నే. 4. వంశాళి.

వ. అని యక్రూరుం డనేకక్రమంబులం జెప్పినవాక్యంబులయభిప్రాయం బంతయు నెఱింగి కృష్ణుండు కంసధ్వంసనంబునకు సముత్సుకుం డయ్యె నందగోపాలాదులు నారాజునకు నర్యేఁటం బెట్టవలయునప్పనంబులుఁ బాఁడియావులు నెనుములుఁ బోగరుకోడెలు నజావికప్రముఖంబులుఁ గొని గోరసంబులు సాలం గూర్పుకొని వేగుజాముగలుగం బయనంబయి కదలిరి తదనంతరంబ. 160

తే. తీపు మిగులునక్రూరునాలాపములకు, నుల్ల మపగతనిద్రమై యుల్లసిల్లె
నట్లుప్రియమందుచున్నదైత్యాంతకునకు, నరిగె నవ్విభావరి ముహూర్తాభయగుచు.

క. రజని తనుఁబాసి పోకకుఁ, బ్రజనితభయతాపభరవిభావితవైవ
ర్ణ్యజితాత్మఁ డయ్యె నితఁ డన, రజనికరుఁడు దొరఁగె రుచిపరంపర యెల్లన్. 162

క. కలయఁ గడివోయి యెందుం, జలితములై రాలె నాకసం బనుమ్రానం
గలపువ్వు లనఁగఁ దారక, ములు గానఁగరాక యడఁగిపోయెం దోడ్తోన్. 163

తే. వెరపుతోడ వేఁకువయనువెజ్జు తూర్పు, దిక్కుకెం పనుమందునఁ దేర్చె నొక్క
తిమిరకాలాహివిషమూర్ఛనముల ననఁగఁ, దెలిసె నెత్తమ్ములొప్పులుదలకొనంగ.

క. గోవర్ధననిర్ఝరముల, పై వేఁకుఱుసుడిసి గోపబర్హమయవతం
సావలి గదల్చుచును బ్రుం, దావనపవనము మెలంగెఁ దద్వ్రజ మలరన్. 165

చ. ప్రమదము లుల్లసిల్లఁ దనుపారఁగ నిద్రలువోయి పల్మఱుం
గమియ నెమర్చి మే పఱుగఁగాఁ బోరిఁ బెండలు వెట్టి లేచి వ
త్సములఁ దలంచి పంచితిలి చన్నులు చేఁపాదవంగఁ బెంపుతో
గొమరుగఁ జారుహుంకృతుల గోవులు చెన్నువహించె మందలన్. 166

తే. పసులలోనన యెరువుతిప్పలఁ బరుండి, మేలుకని యాలఁ బిసుకఁగ మెలఁగుగోష్ఠ
పతులమెత్తనికడఁకప్రభాతమునకుఁ, దానతోడవయి వ్రజమహోత్సవ మొనర్చె.

సీ. కరమూలములజిగి గడలొత్తి వల్గత్కుచోపాంతకాంతుల నొత్తరింపఁ
దూఁగాడుహారపఙ్క్తులదీప్తి వెలవెల్ల నగుదీపరుచుల నధఃకరింప
జెదరుకుంతలముల నుదురుల నంటించి చెమట నెమ్మోములఁ జెలువు వెంప
మంథనధ్వనులకు మార్కొని కమనీయకంకణచలననిక్వణము లెసఁగ
తే. గొను లురియంగఁ బిఱుఁదులుఁగదలి మేఖ, లావళులఁ గదలింప నేత్రాంశు లలరఁ
జెరువు ద్రచ్చుచు వేకువఁ బ్రేమమిగులఁ, బాడి రబ్జాక్షు గోపాలభామ లెలమి.

క. కాళిందీసారసఘన, కోలాహల మద్రిధరునకును శుభయాత్రా
కాల మెఱిఁగించె సమ్మిళి, తాలోలరథాంగమిథునహర్ష ధ్వనులన్. 169

వ. అంత. 170

క. కంసాదిసురవిరోధి, ధ్వంసమునకుఁ బోవుకృష్ణు దర్శించుట కా
శంసఁ జనుదెంచె ననఁగా, హంసుఁడు ప్రాక్పర్వతంబునం దుదయించెన్. 171

వ. అయ్యవసరంబునఁ [1]గాల్యకరణీయంబులు నిర్వర్తించి యక్రూరుం డటమున్న కృతకర్తవ్యుండై యున్నగోపాలమధ్యశోభితుం బద్మనాభునిం గాన నరుగు దెంచి. 172

మ. శ్రుతిసీమంతపదంబులం బ్రకటమై సుస్నిగ్ధసిందూరసాం
ద్రత రంజిల్లెడువాసుదేవుచరణద్వంద్వంబు గోష్ఠస్థలీ
గతుల న్నూతనగోమయంబుల ననర్ఘశ్రీఁ దలిర్పం గ్రహో
ద్భుత మీయొప్పిద మంచు భక్తివినయస్ఫూర్జత్సమస్తాంగుఁడై. 173

అక్రూరుండు శ్రీకృష్ణబలరాముల మధురకుఁ దోడ్కొని పోవుట

వ. ఇది రథం బాయితంబై యున్నయది యగ్రజపూర్వకంబుగా నారోహణం బొనర్పు మనిన నతం డట్లచేయం దాను సారథ్యంబు వహించి వ్రజంబు నిర్గమించి మధురామార్గంబు గైకొనియె నంత. 174

క. రేయిటనుండియుఁ గృష్ణునిఁ, బాయుటకుం దలరుగోపభామినులు నిజం
బై యప్పుడు హరివిరహ, వ్యాయతదుఃఖంబు దమ్ము నట పొదువుటయున్. 175

వ. కళవళించుడెందంబులతో నందఱు దరతరంబులై కూడి గోవిందుపిఱుందం దగిలి తమలోన. 176

శా. అక్రూరుం డనుపేరు వెట్టుకొని క్రూరాత్ముం డొకం డద్భుత
ప్రక్రాంతిం జనుదెంచి పద్మనయనుం బాపెం గటా యెంతయుక్
వక్రంబై కడుఁగీడు సేయుటకు దైవం బిచ్చమైఁ బూనినక్
శక్రుం డైనను శక్తుఁడే యుడుపఁ దత్సంరంభ మేభంగులన్. 177

మ. కులముక్ శీలము మానముక్ మొదలుగాఁ గొన్నాఁడు మున్నున్నయ
గ్గలికం బ్రాణములుం గొనంగఁ గడఁగెం గా కేమి యీకృష్ణుఁ డీ
వల నీతం డిటువోవఁగా నిజధనుర్వ్యాపారముల్ సూప కా
వలరాజింతట నైపఁజాలునె మముక్ హామప్రతాపోగ్రతన్. 178

తే. ఏటిసంసార మని మన మితనివెనుకఁ, దెగువసేసి పోయింతిమేనిఁ దిట్ల కాక
యడవిపులి మానుసుల నేల యాదరించు, నగరకాంతలవలలందుఁదగిలియతఁడు.

క. [2]కొన్నియనాళులు గోమై, వెన్నుండిట్లేల మనకు వేడుకచెయ్యాల్
కొన్నిగఱపె దైవమ యిం, కెన్నండీవెన్నిధాన మిట సిద్ధించున్. 180

సీ. అదె యిదె లోలనేత్రాంశులు పర్వంగ నధికాదరస్నిగ్ధుఁ డగుచుఁ జూచె
నదె యిదె నెమ్మొగం బలరుమించులు ముంప నాకూతకౌతుకి యగుచు నవ్వె
నదె యిదె చారుదంతావళీ జిగి యొప్ప నాపూర్ణశృంగారుఁ డగుచుఁ బలికె
నదె యిదె భావంబు లనుభావముల నూన నభిమతార్థప్రీతుఁ డగుచు మెచ్చె

1. గాల. 2. కొన్నిటి నాళులు.

తే. రండు కూడంగఁ వేగఁబోదండు మనము, నొరథచ్ఛేది గాకుండఁగోరియాఁగి
యితనిఁ బోనీక నిలుపుద మింతదలరు, వారిఁ గొనిపోవ కెట్లుపోవచ్చుఁ దనకు.
తే. ఏల వ్రేపల్లెపెద్దవా రిట్లు వెట్టి, గొనిరి కృష్ణుఁ బోనిచ్చినఁ గ్రూరులైన
రక్కసులులోనుగాఁ జేయుక్రందునెల్ల, నుడుపఁదమకుదిక్కైనవాఁడొరుఁడుగలడె.
చ. అని పలుమాట లాడుచును నప్పుడ చెందినడప్పి నంగముల్
దనుత వహించి భూషణవితానకము ల్సడలంగఁ గ్రొమ్ముడుల్
గనుకని వీడి యుజ్జ్వలశిఖామణు లొల్కఁగ నుత్తరీయముల్
చనుఁగవలం దొలంగి వివశస్థితి నొందుచుఁ దూలియాడఁగన్. 183
సీ. వెఱపులు పైకొని వెఱఁగుపాటులు వొంది చెమటలు పెల్లయి చేష్ట లుడిగి
వైవర్ణ్యములు సెంది వడఁకులు దొడరి యశ్రులు మీఱి గద్గదికలు గడంగి
రోమాంచములు వేర్చి వైమనస్యము లూని ప్రేమంబు నెలకొని కామ మలరి
తాపంబు లెసఁగి చింతలు విజృంభించి వంతలు మాఱుకొని విముగ్ధతలు బలసి
తే. తనుకరాక గోవిందునిఁ దగిలి చిక్కి, వడినచూపులు దిగువ నుపాయ మేది
కొఱలి మిన్నక నిలిచిరి గోపకాంత, లందఱును జిత్రరూపులయట్టికరణి. 184
వ. అక్రూరుండును నిజరథం బతిత్వరితగతిం జననిచ్చిన నయ్యింతు లంతట భూర
జంబు లోచనగోచరంబగునంతఁదాఁకఁ జూచుచుండి యనంతరంబ యాశాచ్ఛేద
నంబున ఖేదం బొదవఁ గ్రమ్మఱి రట భోజపతి మధ్యందినకాలంబునం గాళింది
సేరి తత్తీరంబునం గదంబచ్ఛాయాశీతలం బగుసికతాతలంబున నిలిచి. 185
శా. ఏనొక్కించుకసేపు పుణ్యనదిలో నివ్వేళ కర్హంబుగా
స్నానాద్యుక్తవిధానము ల్నడపెద న్నావచ్చునందాఁక మీ
రీనిర్దోషమహీస్థలిన్ రథముపై నింపారఁగా నుండుఁ డ
మ్లానం బైనతృణోత్కరంబు హయముల్ సంప్రీతితో మేయఁగన్. 186
వ. అని పలికి సవినయంబుగా సంకర్షణదామోదరుల నునిచి చని యతండు. 187
క. సరిబాహ్యాంతరశుచితా, పరుఁడై మును వార్చి తీర్థపరికల్పితవా
గ్వైరచనతోడఁ బ్రవాహాం, తరము ప్రవేశించె నాభిదఘ్నజలములన్. 188
వ. చిరతరస్నానం బొనర్చుచుఁ (గృష్ణనామోచ్చారణం బొనరించుచుం) గ్రుంకి రసా
తలలోకంబు గని యందు వాసుకికర్కోటకప్రముఖనాగకులసంకీర్ణంబై సౌవర్ణ
రచనాసురుచిరం బగువినూత్ననవరత్నమండపాభ్యంతరంబున. 189

శ్రీకృష్ణుఁ డక్రూరునకు యమునాజలంబులలోఁ దనమహానుభావంబుచూపుట

సీ. ఫణసహస్రంబునఁ బ్రజ్వరిల్లెడురత్నదీప్త లుద్దీపితదీపములుగ
సర్వాంగనిర్మలచ్ఛాయావిజృంభణం బాలోకచంద్రికయై తలిర్ప
[1]భక్తనిర్విషనేత్రభావపరంపర [2]లమృతమానసస్ఫూర్తి నలమికొనఁగ
నాలోలజిహ్వాలతావళి యుద్దామవిద్యుత్తటిల్లీల విస్తరింపఁ

1. భరితదుర్విషనేత్ర. 2. లమృతాయతస్ఫూర్తి.

తే. బోలుచుతన మేనిమడఁతలఁ బోదివిశిరము, లెత్తి నిలిచి పార్శ్వంబుల నెసక మెసఁగ
ముసలసీరతాళధ్వజంబులు దనర్ప, వేడ్కతోఁ బొల్చునాభోగివిభునిఁ గనియె.

క. ఆతనియంకతలంబునఁ, బ్రీతిం గూర్చున్న దేవుఁ బృథుమేచకజీ
మూతనిభుఁ గమలలోచనుఁ, బీతాంబరుఁ గృష్ణుఁ జక్రభృత్కరుఁ గాంచెన్.

వ. కని భాగవతంబు లగుమంత్రంబులు జపియించుచు సహస్రనామవిఖ్యాతుం డైన యాసహస్రావతారు నుదారసహస్రకరసహస్రసదృశవిభావిభాసమాను వాసుదేవు దేవతారాధ్యు నాత్మమనస్సంకల్పితంబు లయినవివిధార్చనాద్రవ్యంబుల నవ్యాహతార్చనాతోషితుం గావించి తన్నుఁ గృతార్థుంగాఁ దలంచుచు జలంబులు వెలువడి వచ్చి. 192

ఆ. రథముమీఁద నున్న రామకేశవుల దే, హంబులందుఁ దత్సమర్పితంబు
లైనయట్టిపూజ లట్ల యుండఁగఁ జూచి, యద్భుతంబు రెట్టియై జనింప. 193

వ. క్రమ్మఱ నుదకంబులోనుసొచ్చి యఘమర్షణజపం బొడంగూడ నిమగ్నుం డై. 194

మ. మును భోగీంద్రునియున్నతాంగమున సమ్మోదంబుతోఁ గల్పితా
సనుఁడై [1]శాంతిఁ దలిర్చునిత్యవిభుతాసంపన్ను నారోహిణీ
తనయుం దన్మహితాంకపీఠగతుఁడై తా నొప్పుశ్రీమంతు న
వ్వనజాక్షుం గనియెఁ సురాసురముని వ్రాతార్చ్యమానాత్ములన్. 195

క. కని వెలుపల నరదముపైఁ, దన రెడుపీ రేల యీయుదకగర్భం బిం
తనయిట్లు చెంది రిది యె, ట్లని వెండియుఁ గ్రొత్తచోద్య మాత్మకు నొలయన్.

వ. యమునాహ్రదంబు నుత్తరించి యనుష్ఠానశేషం బనుష్ఠించి చనుదెంచి యెప్పటి యట్ల సుందరస్యందనోపరితలంబున నన్యోన్యవదనావలోకనలాలసులై విలసిల్లు బలదేవవాసుదేవుల నాలోకించి కదియ వచ్చినం గని కృష్ణుండు. 197

మ. తడవయ్యెం జని యాప్లవంబుతఱిఁ బాతాళంబులో నీకు నే
ర్పడ నేమేనియుఁ జోద్యమైనయది దృగ్భావ్యంబుగాఁ బోలు నె
క్కుడుసంభ్రాంతి ముఖంబున న్వెలసె నక్రూరాత్మ యక్రూర నా
వుడు నాతండు వినమ్రుఁడై మధురతాభ్యుత్పన్న వాక్యంబులన్. 198

వ. దేవా దేవరసన్నిధి సేయుటకంటె మిగులం జోద్యంబు లొండెయ్యవి యిక్కడ నగ్రజసహితంబుగా నీ విట్లుండి ప్రసన్నుండవై యక్కడ జలనిమజ్జనకాలంబున భవదీయసాన్నిధ్యంబు ప్రసాదించితి కృతార్థుండ నైతిఁ గమలాసనాదులకును నీయున్నరూ పెఱింగి వినుతింప దుర్లభంబు నే నెంతవాఁడం గేవల వాత్సల్యనిమగ్నుండవై యనుగ్రహింపుము. 199

---

1. శాంతి.

మ. జయసర్వాత్మక సర్వభూతవి[1]భుతా సంభావ్య సర్వజ్ఞ స
ర్వయుగోత్పత్తిసమాప్తికర్త కలనావర్ధిష్ణువిద్యావిని
శ్చయధౌరేయ సమస్తవిస్మయవిధాసంధాయకప్రక్రియా
నయనిష్ఠావనతార్తినోదనధురీణవ్యాప్తిరంజత్కృపా. 200

వ. అని వినుతించి యిక్కడం దడయవలవదు కంసుండు మీకు నెదురుసూచుచుండుఁ బ్రొద్దువడకమున్న యతనిం గానవలయు విజయంబు సేయుఁడు. 201

క. నా విని యల్ల నగుచు న, ద్దేవుం డదియట్ల నీవు దెలిపినత్రోవం
బోవఁగలవార మే మనఁ, గా వేటొకఁ డెద్దియైనఁ గలదే యనినన్. 202

వ. రథ్యంబులం దెచ్చి యుగంబునందు సంయోజించి భోజపుంగవుండు ప్రతోదపాణియై రథంబు నడప నదియునుం జని యారోహితార్కం బగుకాలంబునఁ గంసనగరంబు ప్రవేశించె నప్పుడు కృష్ణుండు. 203

క. పుట్టినకోలెఁ బురశ్రీ, లెట్టివొ యన్నందు జూచి యెఱుఁగనిమా కి
ప్పట్టున నించుకవడి యి, ప్పట్టణమున మెలఁగి చూడఁ బడదే యనఘా. 204

వ. కంససందర్శనం బైనపిమ్మటం జూచునంతటివిలంబనం బోర్వము దీని కొడంబడు మనిన నక్రూరుం డట్లకాక మీరట్ల చేయుం డిప్పటికి వసుదేవుసదనంబున కరుగుకోర్కి యుడుగవలయునట్టిదయైన నొండుచందంబై వచ్చుఁ గంసుండు మీనిమిత్తంబున మీతండ్రిదెసం బరుసనై యున్నవాఁడు తన్ను మొగపడక ముందర నతనిం గనిన నెంతయుం గలుషించు నని చెప్పి వారి నరదం బుడిగించి తదాగమనంబు నృపతికి నివేదించుటకై ప్రమోదం బెసంగఁ జనియె నని యక్రూరుచరితంబు సముధికరసభరితంబుగా వైశంపాయనుండు వివరించిన తెఱంగు.

శా. ధాత్రీధన్యపరిగ్రహః గురువచోదత్తస్థిరానుగ్రహః
మైత్రీతోషిత సజ్జనా పరిహృతోన్మార్గప్రమాదవ్యజనా
చిత్రోగ్రాజిధనంజయా నియమవచ్ఛేతస్థ్సమృత్యుంజయా
జైత్రోద్యోగసదుత్థితా బుధకథాసామర్థ్యసంప్రార్థితా. 206

క. శక్తిత్రయధౌరేయా, యుక్తచతుర్భద్రసంప్రయుక్తోపాయా
భుక్తనిఖిలపురుషార్థా, రక్తసమస్తప్రజాభరణచరితార్థా. 207

మాలినీ. శ్రుతసకలపురాణాసూక్ష్మబుద్ధిప్రవీణా, జితసకలసపత్నాస్వీకృతానేకరత్నా
కృతసకలసుకర్మా కీర్తనీయస్వధర్మా, గతసకలకళంకా కాంతిరాకాశశాంకా. 208

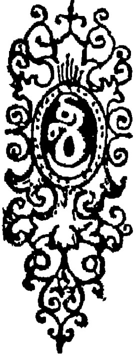
గద్యము. ఇది శ్రీశంకరస్వామిసంయమీశ్వర చరణసరోరుహాధ్యానానందసౌందర్య ధుర్య శ్రీసూర్యసుకవిసంభవశంభుదాసలక్షణాభిధేయ యెఱ్ఱయనామధేయ ప్రణీతం బైనహరివంశంబునం బూర్వభాగంబునం దష్టమాశ్వాసము.

1. వినుతా.

హరివంశము

పూర్వభాగము - నవమాశ్వాసము

[1]సాధకసుచరిత్రా
నైసర్గికసుజనతాభినందితగోత్రా
వాసవ[2]సుతసమజైత్రా
దేసటివేమాసమస్తధీరలలామా. 1

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నవ్విధంబున నక్రూరుం డరిగిన యనంతరంబ. 2

క. ఆలానవిముక్తములై, కేళిం గాంక్షించి కడఁగుఖేలన్మదశుం
డాలములువోలి యదుశా, ర్దూలు రిరువురుం బురప్రతోళీగతులై. 3

వ. సర్వపదార్థజ్ఞానంబున నత్యంతప్రగల్భు లయ్యును మనుష్యభావంబుకతన నప్రగల్భులకరణిం దత్పురసౌందర్యంబు లాశ్చర్యరసాయత్తంబు లగుచిత్తంబులతోడం జూచుచుం జనుదెంచుసమయంబునం బౌరు లాబాలవృద్ధనరనారీకంబుగా వారి నాలోకించుకౌతూహలంబునం గ్రందుకొని యచ్చెరువందుచుం దమలోన. 4

సీ. గోపవేషోజ్జ్వలు లీపురుషశ్రేష్ఠు లెందుండి వచ్చిరో యిందులోన
నీనవాంబుదవర్ణుఁ డింతయొప్పునె రాజసుతు లనేకులఁ దొల్లి చూడ మెట్లు
గలదె యీచందంబు చెలువెవ్వరికి నృపోద్భవులకా నోపుదు రవయవముల
తీరు నీప్రేక నీతేజంబు గడిఁదియై పొలుపారుదర్పంబుఁ బోల్చెఁ జూడ

తే. వీరి నిద్దఱఁ గాంచినభూరిపుణ్యు, లయ్యె లేవంశమునవారొ యమ్మ లెట్టి
నోమునోచినకులవర్ధనులొ యిచటికి, [3]వీరువచ్చినపని యేమివిధమొ తలఁప. 5

క. మనకంసమహీపతి యీ, యనఘులఁ గనుఁగొనియొ నేని నపుడ నిజశ్రీ
కనురూపాధికృతులఁగా, నొనరింపక యున్నె కడుసముత్సుకత మెయిన్. 6

వ. అనుచుండం గాంతాజనంబులు దైత్యాంతకుం జూచి [4]మన్మథమదోద్రేకంబునం బొదలునుత్సేకంబు వెలయ నంతర్గతంబున. 7

చ. మనసిజతుల్యరూపుఁడు కుమారజనోత్తముఁ డిప్పు డీపురిన్
వనితలమానముల్ గొనఁగవచ్చినవాఁ డనుమాన మేటికిన్

---

1. సాధకచారిత్రా; సంయుత నిజమిత్రా. 2. సమగుణ. (పూ. ము.) 3. వీరలేతెంచు. 4. సుమనో.

కనుఁగొనినంతమాత్రన విఖండితశీలత నొంది రెల్లభా
మినులును సోయగంబు లుపమింపఁగ నిట్టివి యొందుఁ గల్గునే. 8

క. తగిలినచూపు్కలు మగుడం, దిగువఁగ లే మైతి మేమితెఱఁగో యింకీ
[1]సుగుణత తనుపుచు నెనసిన, పగిది మనోభావ[2]మోహపఙ్క్తులు గొనియెన్. 9

మ. అని యొవ్వా రెచటం గనుంగొనిరి వా రచ్చోఁ కందర్పమో
హనబాణంబుల కగ్గమై వికచనేత్రాంశుచ్ఛటాలోల[3]నీ
లనవేందీవరపత్త్రతోరణలతాలంకారత వీథినెం
దును బర్వం బరతంత్రులై రి వెసఁ దద్రూపాతిసంగంబునన్. 10

వ. సమానవయస్కు లగుపౌరకుమారు లక్కుమారులం గని యుత్సుకభావంబులు దిగువం దగిలి తోడన వేడుకం జని రిట్లు మధురాపురంబునకు నాక్షణంబున నిజవీక్షణక్షోభం బొనరించుచు నయ్యదుకుంజరు లొయ్యనఁ బరిక్రమించి ముందట.

తే. పలుదెఱంగులమడుఁగుఁజీరలుపొలుపుగ, మడిచిమూటగఁగట్టియింపడరఁగొనుచు
నరుగురజకుని రంగకారాఖ్యుఁ గాంచి, రపుడు వాని నుద్దేశించి యచ్యుతుండు.

క. ఏమి మెడవాల! యే మీ, భూమీశ్వరు నర్థిఁ గానఁ బోయెదము సభా
భూమికిఁ జనియెడువారికి, శ్రీ మెట్టిల్లంగ మంచిచీరలు వలయున్. 13

వ. కావున నీచేతిమంచిమడుఁగులు మా కిచ్చి లెస్సవాఁడ వగు మనిన వాఁడు గోపించి. 14

తే. అడవిలో గొల్లమందలయందుఁ బెరిగి, నారు లౌకికం బేమియు నేర రెఱుఁగఁ
గంసనరనాయకుఁడు వేడ్కఁ గట్టుచీర, లడుగునంతటివారె మీ రకట యిట్లు.

క. నానాదేశంబులధర, ణీనాథులు కట్న మిచ్చి నెఱిఁ బుత్తేరం
గా నెందును బహుమూల్యము, లై నెఱసినయట్టివివి జనాధిపు మెచ్చుల్. 16

క. ప్రేలరులై వెడయఱపుల, నాలిగొనక పొందు తొలఁగి యనవుఁడు నాదు
శ్శీలు మెడమీఁదఁ గృష్ణుఁడు, [4]వే లీలం గత్తిపెట్టి వ్రేసెం గినుకన్. 17

వ. ఇట్లు వ్రేసిన. 18

తే. ఉసుఱు సిరియును నొల్ల కిట్లొఱటుఁజాకి, యాదిదేవుని దెస వినయంబు దక్కి
యిహపరమ్ములు లేక [5]యిట్లేఁగె భగ్న, కంఠుఁడై నేలపైఁ గూలి కాలుఁ గూడ.

వ. వానియాండ్రెందఱేనిం దలలు వీడం బఱతెంచి యఱచుచు రాచనగరికిం జెప్పఁ బోయిరి పరమపురుషుం డాచీరలకట్ట విడిచి కనకభంగపిశంగంబు లైనపరిధానంబులు దాను గట్టుకొని కువలయశ్యామంబు లైనవి రామున కిచ్చి తక్కినచీరలక్కడం జూడవచ్చినవేడుకకాండ్రకు వెఱవక కట్టుకొం డని కొన్నియిచ్చి కొన్ని

1. సుగుణతనుపునచుబుకచుం, బగలి; సుగుణతనుపున బకశిలక్, తగిలి. 2. లోహ. 3. లీల.
4. లీలంగా. 5. యిట్లెరగి.

చించి నలుదెసలం బాఱవైచి యన్నిచుకొంపయుఁ జిచ్చువైచి నీఱుచేసి యట
కడచి మాలకరివాడ సొచ్చి యందు. 20

క. గుణకుఁ డనుమాల్యకారుని, గుణవంతుని నెదురఁ గాంచి గోవిందుఁ డతి
ప్రణయమున నడిగె నమ్య, గ్గుణబంధము లయినసురభికుసుమచయంబుల్. 21

వ. వాఁడును వినయ సంభ్రమ ప్రమోదంబులు ముప్పిరిగొన నిప్పురుషులు ధరణికిం
గ్రీడార్థం బరుగుదెంచినసిద్ధులొండె యక్షులొండెం గావలయు నక్షతప్రభావు
లన్యు లెవ్వ రనుచు నెదుర్కొని మ్రొక్కి యక్కజంబు లగుప్రసూనదామం
బులు సమర్పించి దేవరసొమ్ము దేవర కిచ్చుట యేమిచోద్యంబు లని వినయంబులు
పలికినం గైకొని యప్పువ్వు లన్నకు వలయునన్ని యొసంగి వనజనయనుండు
దానును. 22

క. కొప్పునఁ దురిమియు నెంతయు, నొప్పుమిగుల నఱుత వైచియును బాహువులన్
ముప్పిరిగొనంగఁ జుట్టియు, నప్పు డపూర్వంపులీల యలవడఁ దాల్చెన్. 23

వ. ఇట్లు మాలాకారునిమాల్యంబులు మాంగల్యంబులుగా ననుగ్రహించి వానికి
మెచ్చి యవ్విభుండు. 24

మ. [1]నిను మత్సంశ్రయ యైనలక్ష్మి కరుణ న్వీక్షించి యుష్మద్గృహం
బు ననంతోజ్జ్వలహేమరత్నతతి నాపూర్ణంబుఁ గావించు నీ
తనయు ల్మన్మలు లోనుగా వరుస సంతానం బవిచ్ఛిన్నమై
ధనవంతం బగు మత్ప్రసాదమునఁ దథ్యం బింత పుణ్యాత్మకా. 25

వ. మదీయపూజావిధాయి వగుటంజేసి యక్షయం బగుమోక్షంబును భవదధీనం
బయ్యెడు ననియె నప్పుష్పలావుండును దేవుం డిచ్చినవరంబు మహాప్రసాదం బని
వినయావనతశాలి యగుమాలిం బరిగ్రహించె నవ్వసుదేవసూను లిద్దఱు నట
రాజమార్గంబునం జనిచని. 26

శ్రీకృష్ణుఁడు కుబ్జ యనుకంసదాసి ననుగ్రహించి సురూపం జేయుట

క. అనుపమసుగంధివిస్ఫుర, దనులేపనభాజనంబు హస్తంబునఁ గై
కొని చనుదానిఁ జపలలో, చన నొక్కెడ కుబ్జఁ గనిరి సమదవయస్కన్. 27

వ. కృష్ణుం డక్కామినిముసుంగువుచ్చి వదనంబునం జూడ్కి నిలిపి యియ్యనులేపనం
బెవ్వరికిం గొనిపోయెద వనిన నది వినయంబున నతని కిట్లనియె. 28

మ. కలపం బెవ్వరు గూర్చి తెచ్చినను నిక్కం బొల్లఁ [2]డెల్లప్పుడున్
జలకంబాడి మదాగమంబ మదిలో సన్వార్చుఁ గంసుండు రా
జెలమి న్మెచ్చిన[3]గట్టువా లిది యనన్ హృద్యక్రియావిద్యఁ జే
శలనై యుండుదు నేను బోయెదఁ దదిచ్ఛాపూర్తి గావింపఁగన్. 29

1. విను. 2. బాలార్చుడున్. 3. గట్టివాకిది; గట్టువాబిరి.

వ. నిన్నుం బొడగని నామనంబు ప్రియం బందిన నింతయుం జెప్పితి దడయరా దిది
జననాథుమజ్జనసమయం బనినం బురుషోత్తముండు. 30

తే. ఏము పరదేశిమల్లుల మీనృపాలు, రాష్ట్రమును రాజ్యమును జూచి రమ్యమైన
వింటిపండువు గొనియాడువేడ్క నిట్టు, లరుగుదెంచినారము సరోజాయతాక్షి.

వ. నిన్ను నీవ పొగడుకొంటి మాకు నూరక మెచ్చవచ్చునె నీచేతిగంధం బిచ్చినం
బూసికొని మఱి మెచ్చెదము మెచ్చి పోయి రాజరంగంబున మెఱసి నీవారమై
యుండుట యొప్పదె యనిన నవ్వుచుం గుబ్జ యబ్జనాభుం జూచి మేలుగాక
యట్లైన నిదె కైకొను మని యయ్యంగరాగంబు ననురాగంబుతో నిచ్చినం
గొని యతం డగ్రజునకుం దొలుత సమర్పించి తానును వలసినవన్నువ[1]
యలందికొని యనులిప్తశేషంబు తోడిదారకుల కిచ్చె నంత. 32

శా. స్థూలస్థాసకముల్ భుజాగ్రముల సంశోభిల్ల వక్షస్స్థల
వ్యాలేపం బతిసాంద్రమై మెఱయ ఫాలాంతర్లలామంబులున్
మేలీలల్ [2]వదనంబులిద్దఱును సమ్మిశ్రేంద్రచాపద్యుతి
శ్రీలం గ్రాలు[3]సితాసితాభ్రముల పేర్మిం బొంది రుత్సేకమున్. 33

వ. అప్పు డకుబ్జప్రభావుం డగునప్పురాణకుబ్జుం డాకుబ్జరూపత్వం బపనయింపం
దలంచి. 34

క. తనచరణాగ్రంబున న, వ్వనితపదాగ్రములు ద్రొక్కి వలనొప్పఁగ నొ
య్యన [4]జుట్ట వ్రేలఁదానివ, దన మింపుగ నెత్తె సంచితస్మిత మలరన్. 35

వ. ఇట్లెత్తుటయు. 36

తే. వంకరయొత్తినమన్మథువాలురమ్ముఁ, బోలెఁ జక్కనై యెలమేను పొలుపు మిగిలెఁ
గుబ్జ కసదునెన్నడుమును గురుకుచద్వ, యంబుఁ జదరపు వెన్నుఁను నభినవముగ.

క. తనుఁ దాన చూచి యయ్యం, గన యద్భుతకౌతుకములు గడలుకొనంగా
వనరుహాలోచనువదనము, గనుఁగొనెఁ జిఱునవ్వుతోడిగరువపుఁజూడ్కిన్. 38

వ. తనమనంబున నక్కుమారుమీఁదఁ దళుకొత్తుచిత్తజోన్మేషంబు బయలుపఱిచి
నాకు నుపకారంబుచేసినయిట్టిమహిమగలవాఁడవు నాయింటికి విజయంబుచేసి
నన్నుం గృతార్థం జేయవలదె యూరక త్రోచిపోవం జూచిన నేను బోనిచ్చు
దానఁ గానని మెల్లన నిజపాణిపల్లవంబున నతనికరంబు దెమల్చిన. 39

క. పనిచాలఁ గలదు కమలా, నన క్రమ్మఱవత్తు నీవు నాపో మ్మని య
వ్వనిత విడిపించుకొని తా, నును బలుఁడును నగుచు నతిమనోహరలీలన్. 40

వ. మనంబులం గొంగారుకడంకయు బింకంబును జేష్టితంబుల నంకురింపనీక యెల్ల
విధంబులం గొల్లతనంబ తెల్లంబై తోఁపఁ దెంపుతోడికినుక నకంపితగమనులై

---

1. వన్నియ. 2. వదనంబువన్ని నవ (భూ. మ.) 3. చరా. 4. జొత్తి.

యనేకనరనాయకోపాయనసహస్రంబు లజస్రంబులై క్రందుకొనుకరితురగ
స్యందనసుందరవస్తువిస్తారంబుల నత్యుదారం బగుకంసమందిరద్వారంబు ప్రవేశించి.

ఉ. చేరి నరేంద్రు లర్చనలు సేయఁగఁ గింకరలక్షరక్షితం
బై రమణీయకాంచనమహామణినిర్మిత మైన యాయుధా
గారము గాంచి భోజవిభుకార్ముక మెయ్యది చూచువేడ్కచే
దూరము వచ్చినార మని దోహల మేర్పడఁ బల్కి రచ్చటన్. 42

వ. రక్షకులు సూపఁ దక్షకాహిదేహదండంబుచాడ్పునఁ బ్రచండం బగుకార్ముకంబు
చూచి రంతఁ గృష్ణుండు. 43

తే. దీని నెక్కిడ దివిజులు దానవులును, జాల రని చెప్ప విందు మాశ్చర్యభూత
మెవ్విధమొ చూత మని లీల నేకకరము, నందుకై కొని యపుడు సజ్యముగఁ జేసి.

శ్రీకృష్ణుండు కంసునాయుధాగారంబుచేరి కంసశరాసనధ్వంసంబుచేయుట

మ. జను లెల్ల న్వెఱగంది చూడఁగఁ బటుజ్యానాదపూర్వంబుగా
నొనరించెం బరిపూర్ణముష్టిఁ బిడిపట్టొక్కింత నిశ్చింతుఁడై
యనయంబున్ సడలించి విల్లు విఱిచెన్ [1]హార్యశ్వహస్తాయుధా
[2]హననధ్వస్తమహీధ్రమస్తకతటోరాఘోష ఘోరంబుగన్. 45

వ. ఇట్లు ధూర్జటిధనుర్దండదళనోద్దాముం డైనరాముండునుంబోలె రామావరజుండు
భోజశరాసనంబు శకలంబులు గావించి తాను గానివాడునుంబోలె సందడిలోన
సురిగి యన్నయున్నుగా నల్లన సముల్లసితగమనంబున శస్త్రాగారంబు వెలువడియె
నంతఁ దదీయరక్షకు లొండొరులం గడవ నంతిపురంబునకుం జని జనపతిం గని
యంగంబులు వడంక నెలుంగులుం గుత్తుకలం దగుల నిట్లనిరి. 46

సీ. అవధరింపుము దేవ యాశ్చర్య మొక్కటి మనవిల్లు పూజించు మందిరంబు
లోనికి నిద్దఱు లోకాధికం బగుతేజంబుగలవారు దేవనిభులు
నవయౌవనులు మనోజ్ఞవిచిత్రగంధమాల్యాలంకృతాంగులు నీలపీత
వసనులు దివినుండి వసుధపై నుట్టిపడ్డట్టు లెవ్వారు వీర లని యెఱుంగ

తే. నేరకుండ నేతెంచిరి వారిలోనఁ, దెల్లదామరఱేకుల ట్లుల్లసిల్లు [కేల.
కన్నుదోయి నొప్పారెడుకఱ్ఱియాతఁ, డోకఁడు వెసఁబుచ్చుకొనియె విల్లొక్క

చ. కొన నితఁ డెవ్వఁ డిచ్చటికిఁ గొంకక యేటికి వచ్చె నేల యి
య్యనుపమకార్ముకం బిట రయంబునఁ గేల ధరించె నంచు నే
మనయము విస్మయంబుపడునంతటిలోఁ దిగిచె న్నరేంద్ర భ
ల్లన విఱుఁగంగఁ జెప్పఁ దడ వయ్యెడు చెప్పెడుమాత్రయింతయున్. 48

1. హార్యశ్వనస్థాయుధా, హననధ్వస్త. 2. ననవిధ్వస్తమహేంద్రమస్తకవితానశ్రోత
ఘోరంబుగన్.

క. ఆబెడిదపుమ్రోఁతకుఁ గా, దే బమ్మెరపోయి దేవ దేవరనగరన్
వే బెండుపడిరి మొగముల, పై బెగ్గలికంబు దేఱఁ బరిజను లెల్లన్. 49

తే. కట్టుఁగంబంబు విఱుచును గ్రంపుగజము, నట్టు లవ్విల్లు విఱిచి యయ్యక్కజుండు
పవనుచందంబుగతిఁ బట్టుపడక తూఱి, పోయెఁ దోడియాతఁడుఁ దాను భూపసింహ.

క. అని విలువిఱుచుట సెప్పఁగఁ, దనవీఁ పటు విఱిగినట్లు తల్లడ మెసఁగన్
జనపతి వారల నటపోఁ, బనిచి విషాదోరుచింతఁబడి యాకులుఁడై. 51

వ. అంతకుమున్న రామకేశవులం గానుపించుకొనునప్పటికి నాయితంబులు సేయించిన ప్రేక్షాగారంబులు వీక్షించువాఁ డయి వెలువడియె నవియును రాజునకు సమాత్యులకు భూపతులకు బాంధవులకు భృత్యులకుఁ బౌరశ్రేణులకు విలాసినులకు మఱియుం దగినవారి కెల్లను వేర్వేఱ కావించినతమగంబుల దృఢరమ్యరచనంబు లగుమహాస్తంభంబుల నున్నతంబు లగునుపరిగృహంబులను సుఖారోహణంబు లగుసుసంఘటితసోపానమార్గంబుల నతివిశాలంబు లగువలభిముఖంబులఁ బ్రత్యగ్రకల్పితంబు లగువిచిత్రశిల్పంబుల నాలోకనీయంబు లగువితానయవనికాతోరణప్రముఖంబుల నలంకృతంబులై యుల్లసిల్ల ననేకపురుషరచితంబై యపారవస్తుభరితంబై యామోదికుసుమపరికీర్ణస్థలంబై యభిరూపధూపవాసితంబై భాసిల్లునట్టిరంగంబు గనుంగొని. 52

క. అతఁ డఖిలకర్మకరులకు, వితతంబుగ వలయుభంగి వినియోగంబుల్
ప్రతిభ యెసఁగఁ బనిచి సము, ద్యతమతియై మగుడఁ జొచ్చె నంతఃపురమున్. 53

వ. అచ్చటనుండి చాణూరముష్టికు లనుమల్లవరులఁ బ్రసిద్ధసత్త్వులం బిలిపించి యిట్లనియె. 54

ఉ. మల్లతనంబునన్ భువనమండలివీరపతాక [1]మీళయై
చెల్లఁ బ్రియంబుతోడ ననుఁ జేరినకోలెను నే నొనర్చు మే
ల్లెల్లను మీ రెఱుంగుదుర యింతటఁ బ్రత్యుపకారకాంక్ష సం
ధిల్లెనయేని నాపలుకు దెల్లముగా వినుఁ డేకచిత్తతన్. 55

మ. బలుఁడుం గృష్ణుఁడు నాఁగఁ జెప్పఁబడుగోపాలార్భకు ల్గానన
స్థలిలోఁ [2]గాఱెఱు కుందనంబునన యిందాఁకం బ్రవర్తిల్లినా
రలఘుస్థైర్యము ధైర్యమున్ మొదలుగా [3]నయ్యుద్భటౌచిత్యముల్
గల యందైన నెఱుంగ రెంతయును మహోత్కర్షంబు శీలించుటన్. 56

శా. ఈరంగంబున వారు మీకు నెదురై యేమేనిఁ జెద్దుంబుమైఁ
జేరం జూతురు మీరు కైకొనమితోఁ జేపట్టి పాలార్చుచున్
గారింపన్ వల దొక్కపూఁపునన యాఘాతించి నాకున్ మహో
దారం బైనశుభం బొనర్పుఁడు భవత్ప్రఖ్యాతి నిండారఁగాన్. 57

1. లీనమై. 2. గ్రాలెడు కుందనంబునన. 3. నాయోధనౌచిత్యముల్.

క. అని యిట్లెంతయు సన్నా, నన మెప్పారంగఁ దమ్ము నరపతి ప్రార్థిం
చినఁ బ్రార్థనీయబాహా, ఘను లగువా రతనియెదుర ఘటితాంజలులై. 58

చ. పలుకులు వేయు నేమిటికిఁ బార్థివకుంజర యిట్టినీవు మా
కొలఁది యెఱింగి పంచెదవు గోపకిశోరులు మాకు నగ్గమై
యెలసినయప్డు పైఁబడుదు మించుక నైచి పెనంగ నోపినన్
నిలువక బీఱువోయినను నీవ కనుంగొనఁ గూల్తు మిద్ధఱన్. 59

క. ఇది యొకపనిగా దేవర, మదిలోఁ జింతింప వలదు మా కెదురుగ నీ
యుదధివృతధాత్రి మల్లుల, వెదకియుఁ గానము భుజింపు విశ్వశ్రీలన్. 60

వ. వార లిట్లనిన సంప్రీతుండై యతండు వారికి రంగభూమియందుఁ బేర్కొనంగల తమగంబులు సూప నాజ్ఞాపించి నేఁటికి నిజగృహంబుల కరుగుం డనినం బెలుచన బాహువు లాస్ఫాలించి సింహనాదంబుచేసి మ్రొక్కి వీడ్కొని వారు యథేష్టగమనం బొనర్చిరి తదనంతరంబ కంసుండు గజారోహణనిపుణుం డగు [1]మహామాత్రు రావించి యిట్లనియె. 61

క. నిను నెంతయు నాప్తునిఁగా, మనమున నే విశ్వసింతు [2]మంత్రివర తగం
బని పోలఁ గలిగె నిప్పుడు, వినవలసిన తెఱఁగు వినుము విస్పష్టముగాన్. 62

ఉ. గొల్లలలోపలం బెఱిగి గొల్లతనంబ యెఱింగి యెంతయుం
బ్రల్లదులైనవారు గడుఁ బాతకు లావసుదేవుపుత్త్రకుల్
బల్లిదు లిప్పు డిచ్చటికిఁ బన్నుగ వచ్చినవారు వారికిన్
మల్లులఁ బంచితిం గరినమర్దనశౌండులఁ గీడొనర్పఁగాన్. 63

వ. నీవును సన్నద్ధుండవై యారామకృష్ణులు సనుదెంచుసమయంబునకు ముందట. 64

మ. పెలుచం గుంజరరాజము న్గువలయాపీడంబుఁ గ్రోధానలా
కులఘోరాక్షము గండమండలపరిక్షుభ్యన్మదస్రోతమున్
బలవద్వీరవిదారణప్రకటితాభ్యాసంబు నాసన్నమై
యెలయన్ రాజగృహంబువాకిటికి రానిమ్మోపి యీవేకువన్. 65

తే. ఖలులవిగతాయుధులవారిఁ గనినయపుడ, వారణముగొల్పుమీవర వాయిగొనక
జమునిపట్టినచెరగాక సడలిపోవ, వచ్చునే దానియెదుర నెవ్వారికైన. 66

ఉ. ఏనుఁగుచేతఁ జిక్కి యొకయింతయుఁ జేయఁగలేక ధాత్రిపైఁ
బీనుఁగులై వెసంబడినబిడ్డల నవ్వసుదేవుఁ డెంతయున్
దీనతఁ గాంచి తాను దనదేవియు వెండి నశింతు రాప్తులై
వానికిఁ బూనివచ్చుయదువర్యులు ద్రుంగుదు రొయ్య నందఱున్. 67

క. నీనేరుపొండె మల్లుల, పూనికయొండె నిటుపగఱఁ బొరివుచ్చిన నే
నీనిఖిలజగము యదుగణ, హీనముగాఁజేసి యొకఁడ నేలుదు నెమ్మిన్. 68

1. మహామాత్య. 2. సు'త్తిపర.

తే. యదుకులోద్వహుఁ డనికాదె యాదియంద
తండ్రిఁ దొఱఁగితిఁ బిదప యాదవుల నెల్లఁ
గృష్ణుదెసఁ బక్షపాతులై కెరలు డెఱఁగి
నమ్మ కెడసేసి తొలఁగి యున్నాఁడ నిపుడు. 69

కంసుం డేకాంతంబున మహామాత్యునితోఁ దనజన్మప్రకారంబు చెప్పుట

క. విను మొక్కరహస్యం బే, నసఘా యీయుగ్రసేనునాత్మకు జనియిం
చినవాఁడఁ గాను మానుష, జని కిట్టు లమానుషంపుశక్తి గలుగునే. 70

వ. అది యె ట్లనిన నాతోడ నారదమహాముని యేకాంతంబునం జెప్పినది చెప్పెద మాతల్లి రజస్వలయై యుండి యొక్కనాఁడు యమునాతీరంబునం బ్రసిద్ధం బగుసు యామునశైలంబున నఖిలయదువృష్ణిభోజాంధకులుం గాంతాసహితులై విహరించుచుండం దానును నెచ్చెలువలతోడంగూడ నరిగి యనేకవిధవినోదంబులఁ జరియించెం దత్సమయంబు మేఘారంభదివసంబు లగుటం జేసి. 71

సీ. కడిమిఁ బూఁదేనియ కడుపారఁగొని మ్రోసి తిరుగు లేదేఁటులతెరలికయును
నెసకంపుటుఱుములయింపునఁ జెలఁగి యాడెడుపురినెమళులకడఁక సొంపుఁ
బరువంపుఁ జినుకులపసఁ గ్రొవ్వుగొని తేలగిలఁబడు వానకోయిలలయొప్పు
నెలపచ్చికలు దమయిచ్చఁ గైకొని యాముకవిసి త్రుళ్లెడిలేటిగముల పెల్లుఁ
తే. గోడిసెవిరులకమ్మఁదనంబు గోలి కొండ
సెలలజాఱుతుంపురులలోఁ మెలఁగుచున్న
గాడ్పుమురిపంబు నెందును గలిగి యెల్ల
వారిమనసులు వేడ్కల మూరిఁబోయె. 72

క. అత్తఱిఁ జిత్తము రాఁగా, యత్తంబై పతిఁ దలంచి యమ్మానిని యు
ద్వృత్తమదనకేళీరుచి, గ్రొత్తగ నెలయుటయు నధికకుతుకము నొందెన్. 73

వ. అమ్మనస్విని మనోవృత్తం బెఱింగి యొక్కదానవుండు గ్రక్కున నుగ్రసేన రూపంబు ధరియించి చేరం జనుదెంచి. 74

క. నీవును జెలులును నాటల, కీవసుధాధరముమీఁది కేతెంచుట యే
నావల నెఱింగి వచ్చితి, భావంబున సైపలేక పంకజవదనా. 75

వ. నన్నుఁ జరితార్థుం జేయు మని తదీయమనోరథానురూపంబు లగుచేష్టితంబులం బ్రవర్తిల్లిన యనంతరంబ పతిభావానుకూల యగునప్పుణ్యశీల నిజభర్తవలనఁ బూర్వానుభవంబుచందంబు వానియందుఁ గానక [1]శంకించి తలంకి యాకళంకితాచారుం గనుంగొని. 76

మ. అకటా నిక్కము నీవు నాపతివి గా వన్యుండ వీరూపుమై
యకలంకం బగుమచ్చరిత్రమున కన్యాయంబు గావించి తిం

1. చింతించి.

లకు శంకింపక యెత్తికొన్న విగళద్గర్భుండ నెవ్వాఁడ వే
టకి నిష్పాపము నేసి తుత్తమనధూటీదూషణం బన్నా నే. 77

తే. ఇంకఁ జుట్టలు నన్నేమి యెన్న నారొ, కుఁ మునకుఁ బోయనకి యిట్లు కులటనైతి
నీవు నల్పాయుషుండవై నీచ పోరు, నరక నుసుఁ బరస్త్రీవినాశి వగుట. 78

చ. అనవుడు నాతఁ డిట్లనియె నంగన సౌంభపురీవిభుండ నే
ననఘుఁడ ద్రామిళుం డన మహాదనుజాగ్రణి నీ వి శేల దు
ర్మనుజుని భర్తగాఁ దగిలి మానిని పండితమానితావిధా
బెనయఁగఁ బల్కెదిప్డు తగ వించుకతప్పినచొప్పు నెప్పుమా. 79

క. అభిమానవతులు ముగ్ధలు, నభిజాతలు నైన మగనియాండ్రుల కారే
వ్యభిచారమునన తనయుల, నిభనిభులం గనిరి మున్న నేకులు నతివా. 80

తే. వారికంటెను నీ వెటువలన నెక్కు, డేల[1] నబ్బిరమాటల నిట్లు నన్ను
రేఁచె దేనిచ్చువరము సంప్రీతిఁ గొనుము, పుత్త్రు జగదేకవీరునిఁ బోలఁతి కనుము.

వ. వాఁడు గంసుం డనుపేరం గృతరిపుధ్వంసుండై భువనావతంసం బగువిభవ
ప్రశంసం బరగం గలవాఁ డనినఁ గోపించి యప్పతివ్రత వాని కిట్లనియె. 82

మ. నను నీ వక్కట యిమ్మెయిం జెఱచి యెన్నం బెద్దగాఁ గీర్తిగ
న్న నుతాచారలఁ దొంటిపుణ్యసతులం గర్హించె దిలోక మె
ల్లను నాత్మీయపతివ్రతాగుణసముల్లాసంబునం దాల్చునం
గనల స్మున్ననవే యరుంధతి మొదల్గా నెందఱో యిమ్మహిన్. 83

వ. నీవిచ్చువరంబు గాల్చుకొనుము వ్రతవినాశనుండ వైననీదుర్బీజంబున నుద్భ
వించుసుతుండు నాకు నభిమతుండు గాఁడు మదీయభర్తయన్వయంబునంద యొ
క్కపుణ్యపురుషుండు పరాక్రమసమర్థుం డయి జనియించి వానికి మృత్యు వయ్యెడు
ననిన నయ్యసురపతి నిజేచ్ఛం జనియె మాతల్లి మగుడ నగరంబున కరుగు
దెంచె నివ్విధంబున జాతుండవై. 84

చ. జనకునిఁ గన్నఁ గిన్పడుదు సభ్యుల బంధులఁ గాంచినం గడుం
గనలుదుఁ దల్లిదిక్కునను గౌరవబుద్ధి యొకింత లేదు నా
కనయము నట్టితండ్రి నిగళాభినియంత్రితుఁ జేసి రాజ్యముం
గొని యనిరోధవీధినధికుం డన నిట్టిఁడవైతి నుద్ధతిన్. 85

వ. ఆ గొల్లపడుచుల నిద్దఱం దునిమి వైచి తక్కిన చుట్టంబులఁ బిలుకుమార్చెద నిది
నిశ్చయంబు నీవు వడయక యంకుశప్రాసతోమరంబులు ధరియించి నాచెప్పిన
పనియందుఁ దాత్పర్యంబు వాటింపు మని మహామాత్రు వీడుకొలిపె నంత రా
త్రియగుటయుం గంసుండు యథోచితవర్తనంబున నుండె రామకేశవులు నుచిత
ప్రదేశంబునఁ దజ్జఘూంసావేగజాగరణం బొనర్చిరి తదనంతరంబ. 86

1. ప్రబ్బిడిమాటల. (పూ. ము.)

ఉ. కంసునిబాధలం బడుజగంబుల కింతట వేగుఁగాక త
ద్వంశము వేగ వేగుటలుఁ డా నొడఁగూడదె యన్నతిం దమో
ధ్వంస మొనర్చి శౌరి కనుదమ్ములు తమ్ములచాయ నవ్వఁగా
హంసుఁడు ప్రాచ్యపర్వతశిఖాగ్రపతాకత నొందె నొప్పఁగాన్. 87

కంసుండు సపరివారుండై రంగస్థలంబుననుండి రామకృష్ణుల రావించుట

వ. పురంబున నెల్లవారునుం గైసేసి రాజశాసనంబున రామకృష్ణులపరాక్రమం బాలోకించుకౌతుకంబున నుల్లంబులు పల్లవింపం జనుదెంచి నిజోచితంబు లగు మంచప్రకరంబు లెక్కి చూచుచుండిరి రాజును సను స్వపరిజనంబులతోడ నుత్తుంగ కనకాసనసనాథం బైనమంచకస్థలంబున నాసీనుండై ధవళాంబరంబులు ముక్తామయభూషణంబులు వెలిగొడుగులు వింజామరంబులు విలాసినీనివహాసితాపాంగ రోచులు నొక్క తెలుపై పొలుపారం జంద్రోదయోద్దామసౌందర్యంబు నభినయించుచుండె విచిత్రంబు లగు తెఱచీరలు దెసల నుల్లసిల్ల నమ్మేటితమగంబులు బలుతెక్కలతోడి పెద్దకొండలకైవడిం గనుపట్ట నంతఃపురజనంబులును జగతీవిభునియిరుగెలంకులను వెనుకదిక్కునను మెఱయుమంచికలపై నుండి గవాక్షప్రసారితంబు లగులక్షణంబుల నయ్యుత్సవం బభినందించిరి. దివంబున నుండి దేవేంద్రుండు దేవగణసమేతుండై జీమూతమాతంగంబుమీఁద నొప్పారి నారదప్రముఖమునివరులును దిలీపప్రభృతిపూర్వభూపతులును సిద్ధయోగిసముత్కరంబులుం గొల్వఁ గంసధ్వంసనావధి యగురిపువధకల్యాణంబు గనుంగొనువాఁడై యరుదెంచి యంబరతలంబు బహువిమానసుందరంబు గావించె నంత.

క. కచ్చించి మల్లులిద్దఱు, మచ్చరమున లావు మెఱయ మత్తకరులు రెం
డిచ్చఁ జనుదెంచుచాడ్పున, నచ్చటికేతెంచి నిలిచి రధిపతియెదురన్. 89

క. శూరుఁ డగుమహామాత్రుఁడు, వారక మదతీవ్రదుష్టవారణము నృప
ద్వారమున నిలిపి యాదవ, దారకుల న్వార్చియుండెఁ దద్దయుఁ గడఁకన్. 90

వ. ఆ సమయంబున. 91

చ. అడవులనుండి వచ్చిరఁట యద్భుతశౌర్యులు రామకృష్ణు లి
క్కడికి నరేశ్వరుండు గడుఁగౌతుకియై పిలుపించెఁ దోడితెం
డెడమడు వేల యింక నఖిలేచ్ఛలుఁ జేకుఱు నంచుఁ గంచుకుల్
బడిబడిఁ జాఱుతెంచి తమభావ మెలర్పఁగఁ బల్కి పిల్వఁగన్. 92

క. ఒకసంభ్రమమును లేక, య్యకలంకాత్మకులు తొంటియట్టుల మూర్తుల్
వికృతిరహిత లయి జనదృ, క్చకోరకముల కభినవేందుసదృశత నమరన్. 93

వ. రంగద్వారంబు సేరి రప్పుడు భోరనం జెలంగువాదిత్రంబులవిచిత్రధ్వానంబులును ప్రేక్షకవ్రాతంబులకౌతూహలాలాపఘోషంబులు దివంబున దివ్యదుందుభినినదంబును దదంతరంగంబులకు సముత్సాహతరంగంబులు సమధికోత్తుంగంబులు

గావించె నట్టిసంకులంబున నక్కడ మహామాత్రుండు గోత్రగిరిగురుక్రోడంబుఁ గువలయాపీడంబుఁ గువలయాపీడజన్ము లగుయదువంశజన్ములమీఁదం గొల్పిన.

చ. కని దనుజారి యగ్రజుఁడు మొగంబునఁ జూడ్కులు నిల్పి నవ్వుచుఁ
మనల వధింపఁ గోరి కొలఁదిమీఱినయేనికదున్న నొక్కటిం
బనిచినవాఁడు తద్దయును బాలిశబుద్ధి గదే కృతాంతదం
తనికట సంప్రవర్తి యగుతన్నును గానఁడు కంసుఁ డక్కటా. 95

వ. నీవు నన్ను నవధరించి చూచుచుండు మని యెదురు నడిచె నాలోన. 96

సీ. చటులోగ్రశీకరచ్ఛటలు వెల్లుగఁ గాలదండప్రచండమై తొండ మమర
నళికులఝంకారములు రేఁగ మదజలోత్కటము లై యందంద కటము లదరఁ
గనదగ్నికణసముత్కరములఁ బెంచి యత్యుగ్రారుణేక్షణద్యుతులు నిగుడఁ
జలితచామరశిఖాశాత్కారములతోడఁ దగుకర్ణతాడనధ్వనులు పర్వ
తే. మొగము క్రోధమయంబుగ బిగిసి మేను, వొంగఁ బదహతభుగ్నమై భువి చలింప
దీర్ఘదంతకాండంబు లుద్వృత్తిఁ జూచి, కదిసె నేనుంగు లోకభీకరముగాఁగ. 97

వ. కృష్ణుండును దానితోడిసమరంబు నెపంబుగాఁ దనభుజబలంబు సూపఱకుఁ జూపుటకై కొండొకదడవు వినోదింపం దలంచి తలపడి తొలుతఁ దదీయం బగు కరతాడనంబు (దృఢకఠినం బైన) నిజవక్షస్స్థలంబునఁ గైకొని యెగసి కొమ్ములు ద్రొక్కి నిలుచుండి యంతలోనన దక్షిణచరణం బట్లయుండ నపరాంఘ్రిపాతంబునం గుంభస్థలంబు నొప్పించి యుఱికి వీఁపుమెట్టి యమ్మహాగజంబు దన్ను వ్రేయుటకుఁ బెడమర నెత్తిన హస్తంబు గేలఁ గుదియించుచు నొక్కదిక్కున దిగువకు లంఘించి పిడికిళ్లం బ్రక్కలు నొగిల్చిన నది దిరుగుటయుం గాళ్లసందున సురిఁగి వెనుకం దోఁకపట్టి గరుడండు గిరికందరవిలీనంబగుభుజంగంబు నాకర్షించుకరణిం దిగిచి దిర్దిరం ద్రిప్పిన మొగతప్పి కొమ్ము లూఁతగా నక్కరటి యుక్కఱి మ్రొగ్గియు దిగ్గన [1]సంబళించికొని లేచి నిలిచి క్రోధంబు మదధారలు గడలుకొనం బుష్కరసీత్కారంబులతో నందంద బృంహితంబులు సౌధగహ్వరంబులం బ్రతిశబ్దజనకంబులుగా నాధోరణప్రయత్నంబునం బ్రగుణితసంరంభంబై యంభోజనాభుపైఁ గ్రమ్మఱం గవిసి తొండంబున వ్రేసియుఁ గొమ్ములం జీరియు మారిమసంగినట్లు విజృంభించినం జిఱికిం గొనక యతండు తద్వధం బొనరించువాఁడై యాక్షణంబ. 93

శ్రీకృష్ణుఁడు కువలయాపీడం బనునేనుంగును బీనుంగుఁ జేయుట

తే. ఎగసిచరణాపాతంబున మొగము దాఁచి, బిగిసి యొకదంతదండంబు బిట్టువెఱికి
నిలిచి వజ్రివజ్రంబున నలఘునగము, వ్రేయుచాడ్పున దానన వ్రేసె శిరము. 99

క. హరినఖరద్యుతిఁ బోలెడు, హరికరగతదంతబహువిఘాఘాతములఁ
బొరిఁబొరిఁ బెల్లుగ నొఱలుచుఁ, గరి విణ్మూత్రములు దొరుఁగఁగా నిలమ్రొగ్గెన్.

1. సంబుడించక.

తే. హస్తిఁ గూలిచి యాలోనహస్తిపకుని, తలయునొక్కవ్రేటునన వ్రయ్యలుగ నడచి
రెండుపీనుంగులుధరిత్రీతలమున,వికృతతరము లై యుండఁ గావించెఁ బ్రభుఁడు.

వ. ఇట్లు కువలయాపీడంబు నిహతం బైనం గని యంబరతలంబున నున్న దివిజసిద్ధగంధర్వప్రముఖులు మహామునిపూర్వకంబుగాఁ బూర్వజోపేతుం డగు నయ్యుపేంద్రు ననేకవిధంబులం బ్రస్తుతించుచుఁ బ్రమోదభరితు లయిరి దేవకీసుతుండును సింహనాదంబు సేసి సింహచంక్రమణంబున ననర్గళగమనుండై రంగస్థలంబు సొచ్చె నట్టియెడ. 102

సీ. కువలయాపీడంబు కొమ్ములపోటుల రుధిరంబు తన్మదస్రుతుల బెరసి
కస్తూరికామిశ్రకాశ్మీరచర్చకాలలితమై భుజము లలంకరింపఁ
గరములనున్న యాకరినాథురదనదండంబు కాలాభ్రతటస్థమైన
దుర్ధరోత్పాతకేతువుఁబోలె భయదంబుగా నతిరౌద్రప్రకారుఁ డగుచు
తే. వచ్చుగోవిందు విక్రమవ్యాప్తభువనుఁ, బ్రజ్వలజ్జ్వలదర్కవిభాసిమూర్తి
నఖిలదైత్యదానవదుర్జయాత్ము నాత్మ, కాలమృత్యువుఁ గంసుండు గనియె నెదుర.

క. రంగస్థలజనములు వెఱ, నంగంబులు వడఁకఁ జూచి రవ్విభు నితఁ డి
బ్భంగిఁ గవిసె నిక్కడికే, భంగ మగునొ యెట్టు లగునొ పాకం బనుచున్. 104

వ. అంత నధిక క్రోధంబున నుగ్రలోచనుం డగుచు నుగ్రసేనసూనుండు. 105

మ. ఘనుఁ జాణూరుఁ డనం ద్రిలోకములఁ బ్రఖ్యాతు స్మహామల్లు న
వ్వనజాతేక్షణుతోడి బాహుసమరవ్యాసక్తికిం బంచె రా
ముని మార్వెట్టి పెనంగ జెట్టిబిరుదుఁ ముష్టిప్రకారైకలో
చనదృష్టోద్యము ముష్టికాఖ్యు వెస నాజ్ఞాపించె సాటోపతన్. 106

*వ. ఇవ్విధంబునం బంపువడి యంధ్రకోసలదేశీయు లగునమ్మల్లు లిద్దఱు నమ్మహావీరుల మార్కొనం గడంగి రందులోనఁ జాణూరుండు. 107

సీ. అనిమిషేభంబుల నెనిమిదింటిని గూడఁ బెనఁచి మానిసిఁ జేయ బెలసె నొక్క
ప్రళయానలార్కులపస యంతయును నావహించి ప్రోవిడఁగ దీపించె నొక్క
పవమాను లందఱుపరమార్థవిధము రూపప్రౌఢి గైకొని ప్రబలె నొక్క
గోత్రాచలంబువీఁకునఁ బట్టుకదలి సర్వావయవస్ఫూర్తి నడరె నొక్క
తే. యనఁగలావు వేఁడిమి యురయంబు మూర్తి, పెనుపునఖిలాద్భుతంబులై పిక్కటిల్లఁ
దాన జగజెట్టిరాయై వెండి తనకు నెందు, మాఱుమల్లులు లేకుండ మలసినాఁడు.

క. తన కప్పుడు నృపకార్యం, బునఁ గలపోరామియెల్ల మోచుటకతనం
ఘనసత్త్వశౌర్యములు సూ, ప నవశ్యం బగుటఁ బ్రకట[1]బాహాబలుఁడై. 109

వ. ఘోరసన్నాహంబునం జనుదెంచి వారిజోదరుం జూచి యాక్షేపరూక్షాక్షరంబుగా ని ట్లనియె. 110

---

* ఈమల్లులను గూర్చి మూలమున నీక్రిందివిధముగాఁ గలదు. శ్లో. అంధ్రమల్లంచ నికృతిం ముష్టికంచ మహాబలం. అధ్యా. 87. శ్లో. 8. 1. బాహాధికుఁడై.

ఆ. పసులఁ గాచి గొల్లపడుచుల వెఱపించి, బిరు దితండ యనఁగఁ జేర్చి తిరిగి
తట్లు గాదు నాకు నగ్గమైతిరె నేఁడు, దాయ యెందుఁ దప్పిపోయె డింక. 111
క. పోరిపుచ్చెద నిప్పుడ యి, న్నరపతియును సభయు మెచ్చ నాచే జముకిం
కరవర్గము గైకొనుఁగా, కరుదుగఁ గ్రొత్తచెఱ యిలమి నర్భక నిన్నున్. 112
క. అనుటయు హరి కోపము నగ, వును బెరసినలోచనాంశుపులర క్తత గం
సునిప్రళయసంధ్యయై యెం, దును బర్వఁగఁ జూచె కఠినదుర్భరఫణితిన్. 113
వ. చాణూరమల్లుతో నల్లన యిట్లనియె. 114
చ. నిను నిఖిలార్థకారియుఁగ నెమ్మది నమ్మినవాఁడు కంసుఁ డె
య్యనువున గ్రుస్సిపోక బలమంతయుఁ జూపుదుగాక రిత్తర
జ్జనఁ బనిదీఱునే వెడఁగ చండితనంబున నీవు గన్నయీ
యనుపమకీర్తి కింతట సమాప్తి యొనర్పఁగఁ జూప వచ్చితిన్. 115
సీ. కడుఁబెద్దక్రొవ్విన కాళియుతలలెల్ల జడియంగఁ ద్రొక్కినపదతలములు
దుష్టాత్ముఁడై నయరిష్టుని మెడవట్టి పోరివోవ విఱిచినభుజయుగంబుఁ
బిశితాశి యగు కేశిఁ బ్రేవులు వెడలంగఁ గడిమిమై దిగిచినఖరనఖములు
నవినీతిఁ [1]జెనకినకువలయాపీడంబు [2]మోరఁ బగిల్చినముష్టిబలుపు
తే. నెఱుఁగ వెఱఁగిన నిటులేలయేపు మిగిలి, యెదురు నడతెంతువే నీవు నీక్షణంబ
విఱిచి ప్రోవువెట్టెదఁ జూచి నెఱయు వెఱఁగు, పాటుగదిరి నీయేలిక భ్రమసిపడఁగ.
వ. అని పలికి పెలుచన భుజాస్ఫాలనంబు సేసి కడంగం జాణూరుండును దారుణా
కారుండై కవిసె నప్పుడు రంగంబంతయు నిశ్శబ్దంబై చూచుచుండె నయ్యిరువుర
నుపలక్షించి యాదవులు దమలో నిట్లనిరి. 117
క. శైలనిభుఁడు చాణూరుఁడు, బాలుఁడు కృష్ణుండు వీరిబాహాయుద్ధం
బాలోకింపఁగ నసదృశ, హేలం బిది యెఱుఁగవలదె యిచ్చటిపెద్దల్. 118
వ. మల్లులతోఁ బెనంగువారికిం గాలజ్ఞులై సహాయులై చుట్లనుండి సలిలసేచనాద్యుప
చారంబులఁ బరిశ్రమాపనయం బొనర్పవలయు బలంబునకుం గ్రియకు నంత
రంబు నిరూపింపవలయు నిలుపం దగుతఱి యెఱిఁగి నిలుపవలయు నిది వేడుక
వెనఁకువగాని వీరికిం దమలోన రోషమాత్సర్యాదు లింతకుమున్ను లేవు
గావున. 119
తే. ఇంతటన మెచ్చి వీరి సుర్వీశ్వరుండు, పసదనం బిచ్చి మాన్పుట పాడి యింకఁ
బలుకు లేంపును గడఁకయుఁ బంతమునకు,నొదవఁ గైకొనరి దెయెందునుచితపరత.[3]
క. అనుమాటలు విని వారికి, వనజోదరుఁ డిట్టు లనియె వలవదు మీకి
య్యనువున మును ప్రతిభటుతో, నను నిటు పోరించి చూచినం బగ దీఱున్.
క. మనసుపదిలంబు గడిమియు, ఘనసత్త్వము శ్రమము పెంపు కల్మియు జయముగా
బొనరించురంగయోధికిఁ, బనిగలదే యెందుఁ బొడవు ప్రాయము నరయన్.

1. జేరిన. 2. మొఱపెట్టఁగూల్చిన ముష్టిబలుపు. 3. ఉచితపరుల.

తే. పగయ పాటించి వీనిఁ జంపంగఁ దలఁచి, యేను గదిసితి మెచ్చింతు నిట్టు లున్న
యిందఱును జూడుఁ దూరక యిట్టునట్టు, ననక లావును విక్రమవ్యాప్తి పెరవ్ర.

వ. [1]కరూశదేశంబునం బ్రభవించి చాణూరుం డనఁ బ్రసిద్ధుం డైనవీనిచేతఁ బెక్కండ్రు
మల్లులు [2]సిక్కి రి వీనిం బడవైచి యసాధారణం బగుయశంబుఁ బొందెద ననియు
నిట్లు భాషించి యప్పురుషభూషణుండు విద్వేషిం దలపడినం బెనకువ ఘట్టిదం
బై చెల్లె నంత. 124

శ్రీకృష్ణుఁడు చాణూరుం డనుమల్లునితోఁ బోరి వానిం జంపుట

తే. సకలవిజ్ఞాననిధి యగుశౌరి పేర్చి, యహితుచేతఁ జిరాభ్యస్త మైనవిద్య
కగ్గలంబుగఁ దాను నభ్యస్తవిద్యఁ, దయ్యెఁ జూపె విచిత్రమార్గాంతరముల.

క. తిగుచుట త్రోచుట క్రుంగుట, నెగయుట యొదుఁగుట తొలంగినిలుచుట సరిగా
నగధరుఁడునుఁ జాణూరుఁడు, దగిలి తిరుగువిధము లద్భుతములై యొప్పెన్.

తే. ముష్టి లొండొంటిఁ దాఁకించుమ్రోఁత పెల్లుఁ
దలయుఁ దలయును సంధించునులివు పెంపుఁ
బటుమదోన్ముష్టిపాతనిర్భరరవంబుఁ
గలసి వజ్రనిర్ఘోషాను కారి యయ్యె. 127

క. అఱచేతం బెడగేలన్, జఱచియుఁ గూర్పరకఠోరజానునిహతులన్
బఱచియు వారు సముద్ధతిఁ, బఱవోవక పోరి రలఘు[1]పాటవదృఢతన్. 128

తే. తఱిమి మెడలంటఁ గట్టుట తమక మొప్ప, దంతనఖరవిదారణదారుణముగఁ
గడఁకగల్గుట దొడగాళ్లు లడఁచి త్రోచు, టిరువురందును నుగ్రమై యెసఁగెఁజూడ.

వ. ఇన్నిచందంబులం జాణూరుకంటె నతిశయంబు చూపుచుఁ గృష్ణుం డప్పటప్పటికి
సభాసదుల మెప్పించుచుండ నొండొండ మేలుమే లనునెలుంగులు రంగవలభిఁ
బ్రతిశబ్దద్విగుణితంబు లయ్యెఁ దదనంతరంబ మొగంబునఁ గోపంబు చెమట
తోడం జేవుఱింపఁగఁ గంసుండు చేసన్న నామ్రోఁత యుడిపి మృదంగాదివాదిత్ర
నాదంబులను వారించె నవ్వారిజేక్షణుకరణం బంతరిక్షంబున నంతర్ధానగతులై
కనుంగొనుననిమిషుల ఋషులసాధువాదనినాదంబులును గంధర్వకరతాడనతరంగి
తంబు లగుమృదంగనినదంబులుం జాణూరభంజనంబున జగంబులం గావు మను
సిద్ధవిద్యాధరాదుల జయజయశబ్దపూర్వప్రార్థనావచోవిధానంబులు నవార్యం
బులై యుల్లసిల్లె నంత. 130

ఉ. చూపఱకోర్కి నిండ రిపుశూరతకుం జనవిచ్చి కొంతసేఁ
పాపగిదిన్ భుజాసమర మచ్చెరువారఁగ నిర్వహించి యా
గోపభటుం డొకింత యొడఁ గోపముఁ గైకొని వైరిసత్త్వవి
ద్యాపటురూఢి యొంతయును దక్కువగా నొనరించె వ్రేల్మిడిన్. 131

1. చారుకం బనుప్రదేశంబున. 2. స్రుస్సిరి. (ప్రాచీనపాఠము.)

వ. అప్పుడ రంగస్థలమంచకప్రకరం బెల్ల నల్లలనాడం బుడమి వడంకె జనంబులచూడ్కులు విన్నఁదనంబు నొందె దెసలు మండెఁ గంసోత్తంసంబునం బ్రధానరత్నంబు భ్రష్టంబై పడియె మఱియుఁ బెక్కుదుర్నిమిత్తంబులు దోఁచె నట్లతిపరిక్షీణప్రాణుం డైనచాణూరుం బొదివి యయ్యదుకుమారవీరుండు ఘోరముష్టిం దన్మస్తకంబు నడుకొనం బొడిచి యెగసి మ్రోఁకాల నురంబు దాటించె నట్టిబెట్టిదంపుఁజేఁతవలన గ్రుడ్లువెలికుఱికి పండ్లు దెఱచి నోర ముక్కున నెత్తురులు వెడలి వాఁడు కులిశపాతభగ్నం బైనశైలశృంగంబుభంగిం బడి విశ్రుతంబుగా నొఱలుచు విగతజీవుం డయ్యె నటమున్న. 132

క. బలుఁడును ముష్టికుతోడం, దలపడి యత్తమైన వెనఁగి దారుణముష్టిం
దలగ్రుంగఁబొడిచి వానిం, బొలియించెం గృష్ణసదృశభుజచేష్టితుఁడై. 133

వ. ఇవ్విధంబున చాణూరముష్టికుల వధియించి రంగతలం బంతయుం దారదై రామకృష్ణు లిద్దఱుం గ్రోధసంరక్తలోచనంబులఁ గంసు దెసఁ గనుంగొనునప్పు డప్పాపునకుఁ గంసక్రౌర్యంబునకు నందగోపాదు లగుఘోషజనంబు లందఱుం దల్లడంబుల నందంద మేనులు వడంక నొక్కదెస నుడిగి మడిఁగి యుండిరి. తక్కిన వారునుఁ బుల్లవడి చూచుచుండి రంత. 134

సీ. మును గన్న నాఁడ [1]దవ్వునఁ బాఱవైచినపట్టిఁ గ్రమ్మఱఁ గన్నభంగిఁ గనియు
నంతకప్రతిరూపుఁ డైనచాణూరుదోర్బలము వితర్కించి బ్రదుకు నమ్మ
కురుబాష్ప[2]నేత్రయై యుసుఱు తల్లడిలంగ నున్నదేవకి యెట్టు లుగ్రభంగిఁ
బగతునిఁ బరిమార్చి బలితుఁడై తనకు మాఱెందును లేక యుదీర్ణతేజ
తే. ముమర వెలుఁగునాకృష్ణు లోకాభిరామ
మూర్తిఁ గనుఁగొని వాత్సల్యముగ్ధహృదయ
యగుచుఁ జన్నులు చేఁపంగ హర్షశీత
లాశ్రువులు కన్నుఁగొనల నిండార నలరె. 135

మ. వసుదేవుండును బుత్రు నూర్జితభుజావష్టంభసంభావనా
రసికుం బాలితశాత్రవుం బ్రముదితభ్రాత్రన్వితుం జూచుచున్
వెస నానందరసానుభూతివలనన్ సిద్ధుండ పోలెన్ జరా
వ్యసనం బేమియు లేక యత్తఱిఁ గుమారాకారుఁ డయ్యెన్ మదిన్. 136

ఉ. కంసునికొల్వువా రయినకామిను లెల్లను గృష్ణమూర్తి యా
శంసదలిర్ప ఱెప్పలిడఁ జాలక చూడ్కులు గొల్పుచున్ సభన్
గంసునియున్కియున్ బహుముఖంబులముల్లులపోరుఁ దద్రిపు
ధ్వంసము లోనుగా నొకవిధంబు నెఱుంగర తమ్మెఱుంగమిన్. 137

వ. అట్టియెడం బ్రతిభటనిపాతనంబున నాతతోత్సాహులై యాహావక్రియాదోహలం బెక్కు నుక్కుమీఱి మాఱులేక మలయుచు విలయకాలశిఖ(శిఖా)సంకాశు

1. తప్పున. 2. కంఠిపై.

లగు నాజిత కాశులం గని యుగ్రసేనసూనుం డుగ్రంబైనయాగ్రహంబునం బొమలు ముడివడఁ జెమట మొగంబున ముంపఁ గంపంబు సర్వాంగీణంబై యొలయం బెలయు నుచ్ఛ్వాసమారుతంబునం బ్రేరితంబై నట్లు పేర్చినయుల్లంబునఁ బేర్చు క్రోధానలంబు పెనుమంటలపగిది నిగుడు నాలోహితలోచనరోచులు రంగ ప్రదేశంబెల్లం బ్రదీప్తంబు సేయ నలుదెసలు నాలోకించి నిజకింకరగణంబుఁ బిలిచి యాగొల్లపడుచుల నిద్దఱిం దిగిచికొనిపోయి నగరు వెడలం ద్రోవుఁడు నందగోపునిం బట్టి బెట్టిదంబుగాఁ బెక్కుసంకిలియలం బెట్టుండు తక్కినగోపకులను దలలు గోసి వైవుండు నారాజ్యంబున గొల్లం డెవ్వండు మెలంగిన మ్రుచ్చులు వడు పాట్లం బఱుచునది గొల్లలకుం గలసొమ్ము లన్నియుం బుచ్చికొనునది నాకు నెగ్గొనర్ప వేచియున్నయనీచుం గుటిలస్వభావు వసుదేవు ముదుసలివారికిం దగని ఘోరక్రూరదండంబున దండితుం జేయుం డని యాజ్ఞాపించిన. 138

తే. తలఁకి యున్నవా రున్నచోఁ దలలు[1]గట్టి, కొనిరి మఱిప్రాణములుగుత్తుకత్తనంగ
జనని శోకంబు గ్రమ్మఱఁ దన్నుఁ బొదువ, దేవకీదేవి మూర్ఛావిధేయ యయ్యె.

శ్రీకృష్ణుఁడు కంసునిఁ బడమిం బడవైచి విగతప్రాణునిఁ జేయుట

చ. కలఁగెడుతల్లిదండ్రులును గారియఁ బొందెడుబంధువర్గముఁ
బొలయుసభాజనావళులఁ జూచి విపత్పరిహారపరసం
కలనము క్రోధదేవతకు గ్రక్కునఁ జేయఁ దలంచి రూఢగ
ర్వలసితబాహుదుస్సహుఁడు వైరిసమాప్తి యొనర్పు తెంపునన్. 140

చ. కరిపతి యున్నశైలకటకంబునకుం బటువేగచండమై
హరిపతి దాఁటునట్లు హరి యారిపుఁ డున్నయుదగ్రసౌధముం
దిరవలభీతటంబునకుఁ దీవ్రత నుప్పరవీది దాఁటి ని
ర్భరపవనప్రకంపవిచరన్నవనీలవలాహకాకృతిన్. 141

తే. రంగమధ్యంబునం నుండి రాజుదెసకు, నుఱుకుకృష్ణువేగస్ఫూర్తి యొక్కరుండు
గానలేకున్కిఁగనుమాయకరణియయ్యెఁ, గంసుముందర నిలుచుండఁగనిరిమరల.

క. భువిమీఁదఁ గృష్ణుఁ డుండఁగ, దివి వేఱొకకృష్ణుఁ డుప్పతిల్లిపడుటగా
దివిజారి తలఁచి తలఁకున, నవయవములు సడలఁ బ్రచలితాసనుఁ డయ్యెన్. 143

వ. ఆలోన నయ్యదువీరుండు. 144

సీ. మణులు [2]రాలఁగఁ జారుమకుటంబు వడదన్ని వడిపెండ్రుకలు వట్టి వ్రాలఁదిగిచి
నడుతల యందంద పిడికిట మెదడును గలగంగఁ బొడిచి మ్రోఁకాల నురము
దాఁకింప నొక్కచేఁతయుఁ జేయలేక నిశ్చేష్టుఁడై రోఁజు నిర్జివుఁ బెలుచ
హారముల్ద్రెవ్వఁ గర్ణావతంసము లూడ నత్తఱి నుత్తరీయంబు వీడ

1. గట్టి, కొనిరి నఱిప్రాణములు. 2. జారఁగ.

తే. నోర ముక్కునఁ జెవులను ఘోరరుధిర, మొలుకగ్రుడ్డులు వెలుపలికుఱుక మేడ
డిగ్గఁ ద్రోచి తోడన డిగ్గి ప్రగ్గఁ గేల, గ్రుమ్మె నుసుఱుపోవంగ సక్రోధలీల.

వ. ఇట్టిబెట్టిదంపుఁజెయిదంబున విగతప్రాణుండైనకంసునిశరీరంబు రంగద్వారంబునఁ బరిఘాకారంబుగా నడ్డంబు దిగిచి కృష్ణుండు కంసుసోదరుం డగుసునాము దేసం జూచునంతకమున్న ప్రలంబాంతకుం డెంతయు రయంబున నద్దురాత్ముం బొదివి.

క. గొదగొని సారంగంబుం, బొదివినసింగంబుగిది భూరిబలము పెం
పొదవంగఁ జేరి చెండా, డి దురాలోకక్రియాపటిష్ఠత మెఱసెన్. 147

వ. అప్పు డప్పుణ్యపురుషులమీఁదం ద్రిదశకరవిముక్తం బగుకుసుమవర్షంబు గురిసె దివంబున దేవదుందుభులు మొరసె మునులయాశీర్వాదనాదంబులును సిద్ధులజయవచోనినాదంబులునుం బెరసి మేదురంబులై వీతెంచెఁ బ్రత్యర్థిభంజనపారీణుం డైన యాపద్మనాభుండు గ్రక్కునం జనుదెంచి కంసదళనకఠోరంబు లగుకరంబులఁ దండ్రిచరణగ్రహణం బొనర్చిన నతండు గాఢంబుగాఁ గౌఁగిలించి దీవించెఁ దల్లికి మ్రొక్కిన నుద్గతనవక్షీరమసృణస్తనం బగునురంబునఁ గొడుకుం గడు బిగియం గదియించి శిరంబు మూర్కొనియె నవ్విభుండు మఱియును. 148

తే. ఉగ్రసేనునిఁ గని మ్రొక్కి యోలినఖిల, [1]వంశవృద్ధులకును మ్రొక్కి వారుదనకు
నిచ్చుదీవనల్ గైకొని యింపుమిగులు, వాక్యముల నందఱను హర్షవనధిఁ దేల్చె.

వ. తదనంతరంబ సకలజనంబులం బోవం బనిచి యగ్రజుండునుం దానును జనకమందిరంబున కరిగె బృందారకమునిసిద్ధగంధర్వాదులు గోవిందువిక్రమవర్ణనాపూర్ణమనోరథు లగుచు సురపథంబున నుండి నిజస్థానంబులకుఁ జని రంత. 150

తే. దితిసుతాంతకుచేఁ జిక్కి దిక్కులేని, పీనుఁగై రంగవాటంబుపెద్దబయలఁ
బడినయక్కంసుకడకుఁ దద్భార్య లెల్ల, నరుగుదెంచిరి వెస నంతిపురము వెడలి.

వ. అప్పుడు. 152

సీ. కరతాడనములఁ జన్గవపైలత్తుక చట్టలుచఱిచినచాడ్పు దోఁపఁ
దెగి రాలుహారమౌక్తికములు నశ్రుబిందువు లేర్పఱుపరాకఁ దొందడింపఁ
నెండెడువాతెఱ నెసఁగుతాంబూలరక్తిమ శోకవహ్ని గ్రక్కెడుతెఱఁగుగఁ
దూలెడుపయ్యెద దుఃఖాంబునిధిలోని కడలుచందంబునఁ గడలుకొనఁగ

తే. వీడివెన్నుల వ్రేలెడివేణు లోలి, బెలసి కాలాహినిభములై సొలపుఁజూపఁ
బొదువుమూర్ఛలడెందంబు లుదిలకొలుప, [2]నలఁతకోలఁదికిమిగిలెనయ్యంగనలకు.

క. అంతటఁ బతిపైఁబడి పెను, గ్రందుగ నఖిలాంగకములఁ గనుగొని గాఁగి
ళ్లం దొడరఁగ నిట్లని యా, క్రందన మొనరించి రధికకరుణధ్వనులన్. 154

సీ. నృపగంధహస్తివై నీవన్యనృపగంధ మించుకంతయు సైప కింతదాఁక
సార్వకాలికమదస్ఫారవిశృంఖలలీలవర్తింపంగఁ గాలుఁ డాత్మఁ

1. వంశ్యులకుఁ బ్రణమిల్లిన. 2. నలఁతకోలదికి మీఱ నయ్యెలివగమిక.

జలమెత్తి గోకులసంభూత మగుకృష్ణవీరసింహముఁ దెచ్చి విడిచె నీకుఁ
జేష్టింప లేవైతి చిక్కితి మడిసితి నీపాక లరిది వర్ణింప నధిప
తే. యాగ్రకరిణీసమాన[1]దురంతదశకు, భాజనంబుల మైతిమి రాజ మమ్ము
నరయఁదగదె నీమన్నన యకట యెందు, వోయెఁ జెప్పలేవైతివి పోవునపుడు.

కంసభార్యలు మృతుండయిన పెనిమిటిం జేర్కొని విలాపంబుసేయుట

క. మామీఁద నీమనంబునఁ, బ్రేమము లేకుండుఁగాక ప్రియబాంధవమి
త్రామాత్యులు లేరే వా, రేమి[2]గొఱఁతచేసి రెడసి యేఁగితి దివికిన్. 156
తే. చిదిమి వైచిననెత్తమ్మిఁ జెనసి వాడి, వందినది నీముఖంబు వివర్ణతార
కంబులై యొప్పు సెడినవి కన్ను లిట్టి, శూన్యభావ మే మెమ్మెయిఁ జూతు మనఘ.
ఉ. ఆరమణీయకుండలము లక్కట యెక్కడఁబోయె నెంతయుఁ
గారవ మేది కర్ణములు గండతలంబుల నంటికొన్న వా
చారుకిరీట మెట్లొఱిగి స్రగ్గ నరేంద్రత లేదె నీకు నా
భూరిభుజాంతరావరణము ద్దెగి యిమ్మెయి ధూళిఁ బ్రుంగెనే. 158
మ. దివిజానీకముతోడఁ గూడ ననిలో దేవాధిపుఁ విక్రమ
వ్యవహారంబునకుం దొలంగ నిడి తా వార్ధిశుగేహంబునం
దు వెలుంగొందుసమస్తవస్తుమణిసందోహంబుఁ జూఱాడి తిం
తవెసం గూల్చెనె మర్త్యుఁ డొక్కరుఁ డమర్త్యప్రాయు నిన్నుం దుదిన్. 159
ఉ. వాసవుఁ డల్గి నీభువికి వర్షము మాన్చిన నీవు నవ్వి బా
ణాసనముక్తదివ్యవిశిఖావలి నంబుదకోటిఁ బ్రచ్చి ధా
రాసలిలప్లవం బఖిలరంజకమై యొలయంగఁ జేయవే
నీసరి యెవ్వఁ డిప్డు విధి నిర్దయుఁ డైన వశంబె యొద్దియున్. 160
తే. నేలనాలుగుచెఱఁగుల నృపులు నీకు, నధికనమ్రులై తమసొమ్ము లంతపట్టు
నిచ్చి బ్రతికిరి నీశౌర్య మేల యిట్లు, గోపబాలునిచేఁ జిక్కె భూపసింహ. 161
ఉ. చాలెదువాఁడ వెన్నఁడును జావునుఁ జేటును బొందవంచు నీ
ప్రాలకుఁ దోయిలొగ్గుటది భాగ్యఫలంబుగ నేము నమ్మి సౌ
ఖ్యాలసలీలనుండ నది యంతయు బొంకుగఁ జేసి తాండ్రనుఁ
వాలినపేర్మి యేది విధవాదశఁ బొందఁగఁ జేత పాడియే. 162
క. సురపురి మధురకు నెక్కుడె, సురకాంతలు మాకు దొరయె సురభంజన నీ
వరుగుట యొప్పనిపని వే, మరలుము మామాట వినుము మముఁ గావఁదగున్.
తే. అకట మీతల్లి ముదుసలి యగ్గలముగఁ, గలదు నీమీఁద నర్మిలి యలఘుచరిత
యింక నీయమయలమట కేది గుఱుతు, గురుజనప్రీతిసేయమి గుణమె నీకు. 164

1. దుష్కృత్త. 2. గొఱంతచేసి రిడిశవిధికిన్.

క. హానాథ హామహారిపు, హానికరణధుర్యశౌర్య హా నిజవంశై
కానందప్రద యనఁదల, మైనారవము మావిలాప మాలింపఁ గదే. 165

క. అని యయ్యింతులు బహువిధ, మునఁ బలవింపంగ దుఃఖమోహాకులరై
చనుదెంచెఁ గంసమాత వ, దనమెండఁగఁ గన్ను లశ్రుతతుల మునుంగన్. 166

ఉ. నాతనయుండు గంసుఁడు వినమ్రసురాసురమర్త్యలోకుఁ డు
ద్ధతపరాక్రముం డెచటఁ గీడ్వడి వ్రాలినవాఁడు సూపరే
యాతని నంచు వచ్చి కమలాననఁ గాంచె యుగాంతకాంతకం
జాతహితుండ పోలె నవసన్నత నొందినయమ్మహీవిభున్. 167

క. కని పైఁబడి కోడండ్రులు, దనచుట్టును బొదివి యేడ్వఁ దద్దయు శోకం
బున సంకతలంబునఁ బు, త్రునితలఁ గదియించి యెలుఁగు దోట్రుపడంగన్. 168

వ. ఇట్లని విలాపంబు చేసె. 169

సీ. సంసారసుఖములు సర్వంబు సుత సులభంబులై యుండఁ జిత్తంబులోన
నొకటియుఁ గైకొన కూర్ధ్వగతికి నీవు కొడుక యిమ్మెయి వేగపడుట దగవె
తల్లితోఁ జెప్పవు తండ్రిఁ జింతింపవు భామలఁ దలఁపవు బంధుకోటి
నొల్లవు భృత్యుల నూహింప వూరక సురిగితి విది రాజసుతులవిధమె
తే. యకట వీరవ్రతస్థుండవై జగమునఁ, బేరుకొన్నవాఁడవు యదువీరుచేతఁ
గోలుపోయెనె నీపేర్మి గోముదక్క, యెందుఁ జేరుదు రింక నీయేలుజనులు. 170

ఉ. రావణతుల్యశౌర్య నిను రామసమానుఁడు గాక యన్యుఁ డీ
త్రోవలఁ బుచ్చఁగాఁ గలఁడె దుర్దమవృష్ణికులోద్భవుం డొకం
డీవిపులోర్వి నోమఁ గలఁ డింకని చెప్పిరి గాదె మున్న కా
లావధివేదులైనబుధు లాతఁడ యాతఁడు పల్కు లేటికిన్. 171

వ. అనుచు నమ్మగువ యప్పుడ చనుదెంచి దీనాననుం డైననిజవల్లభు నుగ్రసేను నుద్దేశించి. 172

క. నీపుత్రు నిఁ జూచితె ధర, ణీపాలక వజ్రపాతనిహతాద్రిక్రియఁ
రూపఱి వీరశయనమునం, బ్రాపితుఁ డైనాఁడు కృష్ణబాహుస్ఫూర్తిన్. 173

వ. ఇతనికిం గాలోచితంబు లయినసంస్కారంబు లొనరింప వలవదె రాజ్యంబులు వీరభోజ్యంబులు గావున రాజు కృష్ణుండ నీవు పోయి యవ్వీరునిం గని వైరంబులు మరణాంతంబులు మనంబునఁ గంసాపరాధంబులకు రోషింపక తదుత్తరక్రియలకు ననుమతింప వలయు నని విజ్ఞాపింపు మనియె నంతఁ గంసపతనావసానం బగుహరిపరాక్రమకార్యప్రస్థానం బనుసంధించి కృతకార్యుండ పోలె దివసకరుం డపరగిరియవలి కరిగె నట్టియెడ. 174

సీ. కంసభామినులయాక్రందనధ్వని వీను లందినఁ జిత్తంబునందుఁ గరుణ
యంకురింపఁగఁ గృష్ణుఁ డఖిలయాదవులమధ్యమున నశ్రువులు నేత్రముల నించి
యకట యే నధికబాల్యమున నైపక యిట్లు సద్భామినీసహస్రములఁ దీవ్ర
వైధవ్యశోకదుర్వారవారిధిలోన ముంచితిఁ గంసుని మొఱకడములు
తే. దలఁపవచ్చినఁ జంపక తొలఁగ వెవ్వఁ, డాత్మజనకుని నుగ్రబంధాభితప్తుఁ
జేసి లోకులు నిందింప సిద్ధరాజ్య, విభవ [1]మొక్కఁడు గొన్నాఁడె వీఁడుపక్కఁ.
క. పాపిచెసఁ గరుణసేయుట, పాపం బని చెప్ప విందుఁ బ్రకటితధర్మ
వ్యాపారుఁ డైనపురుషునిఁ, జేపట్టుదు రమరులును బ్రసిద్ధప్రీతిన్. 176

ఉగ్రసేనుఁడు కంసునకు నగ్నిసంస్కారంబు సేయుటకుఁ గృష్ణుననుజ్ఞ నొందుట.

వ. ధర్మహీనుం డగునిద్దురాత్ము వధియించుట సర్వలోకసమ్మతంబుగా మున్న యెఱింగి
ప్రవర్తించితి నిటమీఁదఁ గర్తవ్యం బెయ్యది గల దదియెల్ల నెఱుంగుదు
నన్నియుఁ గొఱంతపడకుండ నిర్వహించెద నని పలుకుచుండ నుగ్రసేనుండు శిని
ప్రభృతు లగుయదువృద్ధులు పొదివికొని చనుదేరం జనుదెంచి జనార్దను
ముందట నవనతాననుండై యశ్రులు దొఱుఁగఁ గొంతసేఁ పూరకుండి యనంత
రంబ గద్గదకంఠుం డగుచు నతని కిట్లనియె. 177
సీ. అన్న కుమార నీయద్భుతక్రోధాగ్ని కాహుతిఁ జేసి తుగ్రారివీరు
విక్రమవిఖ్యాతి వెలయించి తెందును దివ్యమాహాత్మ్యంబు దేటపఱిచి
తహితసామంతుల నడలించి తఖిలయాదవవంశమునకు నుత్సవ మొనర్చి
కార్యుల మిత్రుల నాత్మీయపక్షంబు గావించి తెసఁగితి గౌరవమున
తే. రాజ్య మింతయు నీసొమ్ము రాజ వీవు, గుడువఁ గట్టను బెట్టనుఁ గొఱఁత లేక
యేనుఁగుల గుఱ్ఱముల నెక్కి యెల్లవారుఁ, గొలువసాధురక్షకుఁడవై కొఱలుమింక.
క. జితశాత్రవుఁడవు గావున, మతిలోఁ బగదలఁప కనఘ మాబోఁటులకుఁ
గతివై యార్తశరణ్యుం, డితఁ డనఁగా నునికి నీకు నెంతయు నొప్పున్. 179
వ. భవదీయక్రోధాగ్నిదగ్ధుం డైనకంసునకుం బ్రేతకార్యం బిప్పుడు కర్తవ్యంబు నీవు
దీనికి ననుజ్ఞ యిచ్చి పనిచిన నాలుగోడండ్రు నేను నవ్విధంబు నడపి తోయ
ప్రదానమాత్రంబు సేసి ఋణమోక్షణంబు నొందెద నట మీఁద జటావల్కలా
జినధారణం బొనర్చి కాఱడవి సొచ్చి మృగంబులకు నెచ్చెలినై చరింపం గల
వాఁడ నిదియ నిశ్చయం బనిన విని గోవిందుండు. 180
తే. అధిప నీవింత నన్నిప్పు డడుగనేల, కాని కార్యంబు సెప్పెద పూని నీవు
కంసునికిఁ బశ్చిమాధ్వరకార్యసరణి, లకట నడపంగ వల దంటినయ్య యేను.
వ. ఇంక నొక్కటి యుగ్గడించెదఁ జిత్తగింపుము. 182

1. విభవము గొనువాఁడు గలఁడె.

సీ. రాజ్యంబు పనిలేదు రాజధనంబుపై నాసయుఁ జొరదు నాయాత్మఁ గంసుఁ
దునుముటయును నద్ధదోషాలంబునఁ గాదు వంశపాంసనుఁడును వసుధ కెల్లఁ
గంటకుండును గాన గ్రక్కున నాతని నిట్లు సేసితి లోకహితము గోరి
యెవ్వారలకు లేని యెసకంపుఁగీర్తి శాశ్వత మయ్యె నింతియ చాలు నాకు
తే. నింక నెప్పటియట్టుల యేను బోయి, యాలకదుపులలోన గోపాలకోటిఁ
గూడి యాడుచు నట వన్యకుంజరంబు, రీతిఁ గోరినట్టుల విహరించువాఁడ. 183

క. మది నది వేఱొకతెఱఁగై, యెదిరికి మెచ్చినదిగాఁగ నిట్లాడుటఁ గా
దుదితయశా నీపాక్కుటి, మదీయవిజ్ఞాపనక్రమము విను మింకన్. 184

శా. నీసొమ్మై పెనుపొందు రాజ్యము దగ న్నీకీక నీచాత్ముఁడై
నీసూనుం డెడ నాక్రమించికొనియె న్నిర్వ్యాజభంగిం దుదిన్
దోసం బేమియు లేక యంతయును నిన్నుం జేరెఁ గైకొమ్మనా
యాసప్రక్రియ నిష్టు బొందు మభిషేకానందకల్యాణమున్. 185

తే. ఏను గెలిచినసిరి నీకు నిచ్చుచున్న, వాఁడ నామీఁదఁ బ్రియమును వత్సలతయుఁ
గలిగె నేనిఁ ద్రోవక చేయవలయు నాదు, ప్రార్థనంబు సర్వాన్వయప్రభుఁడ వీవు.

క. అనుటయు నుత్తర మేమియు, నన కతిలజ్జావినమ్ర మగువదనముతోఁ
బెను పమర నున్నయాతని, ననఘుం డాక్షణమ సర్వయదుమధ్యమునన్. 187

వ. భద్రాసనంబున నునిచి సముచితంబుగ నభిషేకించె నివ్విధంబున నభిషిక్తుండై
యనంతరంబ యయ్యుగ్రసేనుండు. 188

చ. హరియును సర్వబాంధవులు నర్హపురోహితభూసురేంద్రులుం
బురజనులున్ సమేతులుగఁ బుత్రుల కిద్దఱకున్ సమస్తసం
స్కారణములన్ యథోక్తములుగా నొనరించి కృతార్థుఁడయ్యె ని
ష్పురుసునఁ గంసుఁడొందెఁ బితృభావితలోకము నాత్తసత్క్రియన్. 189

వ. వాసుదేవుండును నుగ్రసేను రాజుం జేసి సర్వరాజ్యంబునకుం బ్రవర్తకుండు
దానై యఖలనియోగంబులు (నభియోగంబులు) గాఁ బ్రయోగించి మధురా
పురంబు తొల్లింటికంటెను విభవబంధురంబుఁ గావించి ముదంబున నుండి
యొక్కనాఁ డగ్రజుతో విచారించి. 190

మ. జననంబాదిగ నాలలోఁ బెరిగి సంస్కారంబు నాచారమున్
ఘనవిద్యాగ్రహణంబు లేక యడవిం గారెర్కుచందంబునన్
జనఁగాఁ గాలము వోయె నింక వలదే సమ్యగ్గురూపాసనం
బున నాసర్వము గైకొనంగ నియమాభ్యుత్సాహసంపన్నతన్. 191

వ. అవ్విధంబు బంధుజనంబుల కెఱింగించి యిద్దఱుం గూడి యవంతిపురనివాసియై
యున్న కాశ్యపుం డగుసాందీపనుండనుమహాద్విజునిపాలికిం జని యాత్మీయంబు

లగుగోత్రనామంబు లెఱింగించి గురుత్వంబునకుం బ్రార్థించిన సంప్రాప్తసమ్మతుండై యతండు వారిం బ్రియశిష్యులంగాఁ బరిగ్రహించి సంస్కారపూర్వకం బగుసకలకళాకలాపంబు నొసంగిన. 192

శ్రీకృష్ణబలరాములు సాందీపునియొద్ద సకల విద్యాభ్యాసంబు సేయుట

సీ. అతిలోకధీగుణోదాత్తులై యన్నయుఁ దమ్ముండు నోలి వేదములు నాల్గు
నంగంబు లాఱును నఱువదినాలుగుదినములఁ జదివిరి దనరుధర్మ
శాస్త్రతర్కన్యాయసరణియు గణితగాంధర్వలేఖ్యములు గంధర్వదంతి
రథశిక్షలును వాసరములు పండ్రెంటను నెఱిఁగిరి సాంగమై వఱలునస్త్ర
తే. నిగమ మేఁబదినాళ్ళుల నెఱయఁ గఱచి, రిట్టినిత్యప్రకాశసమిద్ధమహిమ
సూచి నరరూపధరు లైనసూర్యచంద్రు, లని తలంచె వారలగురుఁ డాత్మలోన.

వ. మఱియుఁ దదీయప్రభావం బెఱుంగం గోరి తచ్చరితం బరయునెడఁ బర్వకాలంబునఁ బార్వతీపతి నతిరహస్యాభ్యర్చనంబుల భజియింప నమ్మహాదేవుం డమ్మహానుభావులచేయుసపర్యలు సాక్షాద్భావంబునం గైకొనం గనుంగొని యతండు వీరు సామాన్యపురుషులుగా రెయ్యదియే నొక్కదివ్యాంశంబున జనియించినవారు వీరిచేత నెంతలెంతలు పను లైనను నగు నని నిశ్చయించె నంత నభ్యస్తసకలవిద్యుండై కృష్ణుం డగ్రజసహితంబుగా నాచార్యునకు నమస్కరించి. 194

క. ధన్యుల మైతిమి మీకృప, మాన్యగుణోదార నీవు మము నొకయర్థం
బన్యూనంబుగ నడుగు మ,నన్యసులభ మైన దెద్ది యైనను వేడ్కన్. 195

చ. అనిన గురుండు నా కనఘ యాత్మజుఁ డొక్కఁడు వానిఁ దీర్థసే
వనసమయంబునన్ లవణవారిధిలోఁ దిమియొక్కఁ డుగ్రమై
కొనిచనియెన్ దదాది యగుఘోరపుశోకము వహ్నియై మదిం
గనలుచు నుండు నక్కొడుకు గ్రమ్మఱఁ గల్గెడునట్లు సేయవే. 196

వ. అట్లయిన మాకులం బెల్ల నుద్ధరించినవాఁడవై గురుదక్షిణాప్రదులలోన నగ్రగణన గనియెద వనిన నట్లకాక యని కృష్ణుండు రాముచేత ననుజ్ఞాతుండై శితాసిశరసమేతం బగుబాణాసనంబు [1]గైకొని సముద్రకడకుం బోయి. 197

తే. మహితయశుఁడు సాందీపని మాగురుండు
సుతునిఁ గోల్పోయె నీయందు సూపు మాకుఁ
దద్విఘాతకుఁ డగుద్రోహిఁ దడయ కనిన
జలధి సాకారుఁడై కరంబులు మొగిడ్చి. 198

క. పంచజనుం డనుదైత్యుఁ డు,దంచితతిమిరూపధారి యై గురుపుత్రున్
వంచన హరించి మ్రింగెను, గ్రంచన నొప్పింతు వాని ఘనభుజ సీమన్. 199

1. ధరియించి.

మ. అని యుత్తుంగతరంగహస్తములఁ గ్రూరారాతిఁ దీరస్థలం
బునకుం దెచ్చిన నవ్విభుండు ప్రసభస్ఫూర్జత్కృపాణాహతిన్
దనుజున్ వ్రచ్చి గతాసు భూసురసుతుం దత్కుక్షిలోఁ గాన కా
ఘనసత్త్వంబు శరీరజం బయినశంఖం బొప్పుతో నుండినన్. 200

వ. అప్పుణ్యవస్తువుం బ్రియంబడి పుచ్చుకొని తనకుం జిందం బగు నని పరిగ్రహించె నద్దేవుం డొనర్చిననామంబునఁ బంచజనజనితం బగుట నది పాంచజన్యం బన నమరాసురమనుష్యలోకంబులఁ బ్రసిద్ధి నొందె ననంతరంబ యతండు. 201

క. చచ్చినపిమ్మట నెటువో, వచ్చు జముఁడ కాక యెల్లవారికి గతి యే
నచ్చోట నతనిం బట్టఁగ, నచ్చుపడెడిఁ గజ్జ మెల్ల నని కడుఁగడఁకన్. 202

వ. దక్షిణదిశకుం జని దక్షిణాధీశ్వరుపురంబు సొచ్చి యాసనస్థుం డైనయాసూర్యసూనుం గని రోషసంరక్తలోచనుం డై నీవస్మదాచార్యుం డైనసాందీపనికొడుకుం దెచ్చినవాఁడవు క్రమ్మఱ గ్రమ్మఱ నతని నొప్పింపు మొప్పింపక యొప్పనిపనికిం జొచ్చితేని నెచ్చటు సొచ్చియు బ్రదుక నేర్చినవాఁడవు గావు సుమ్మనిన వడంకుచు లేచి నిలిచి విరచితాంజలి యై. 203

తే. పూని సర్వజంతువులను బుణ్యపాప, గతులఁ బుచ్చుటకొకటికే కర్త నేను
బ్రాణహరణంబు మృత్యువుపని మహాత్మ, తెచ్చె గురుసుతు మృత్యువు దెల్ల మింత.

వ. దీని నవధరించి నన్ను రక్షింపు మనిన నప్పరమేశ్వరుండు. 205

శా. ఏమీ మద్గురుపుత్త్రుఁ దెచ్చుటయ కా కిబ్భంగి నేఁ గ్రమ్మఱం
గా మాదుఃఖ మొకింతయుం గొన కహంకారంబు పూరించె నే
వామాచారుఁడు మృత్యు వన్ఖలుఁడు పాపం గోరెఁ గాకేమి యు
ద్దామక్రోధకృశాను నింకఁ బనుతుం దన్మూలసందాహిగాన్. 206

వ. అని పలికి సజ్యం బగుశరాసనంబు దృఢముష్టి నమర్చి విశిష్టం బగుదివ్యబాణంబు గైకొనిన నమ్మహానుభావుభవ్యవిభూతికి భీతిం బొంది యత్యంతరయంబున మృత్యువు తద్గురుకుమారుం బునరాత్తశరీరుం జేసి తెచ్చి. 207

క. వినయగభీరతలోపలఁ, దనతప్పంతయు నడంగఁ దనుజదమనుచెం
త నివేదించినఁ దగఁ గై, కొని విభుఁ డనుమోద మాత్మఁ గుఱంగ మరలన్.

─ శ్రీకృష్ణుఁడు సాందీపనికి మృతపుత్త్రుని గురుదక్షిణగాఁ దెచ్చియిచ్చుట. ─

వ. అట్టిమహాప్రభావం బనుసంధించి. 209

చ. చిరమృతుఁ డై యమక్షయముఁ జెందినవిప్రసుతుండు క్రమ్మఱన్
సురుచిరపూర్వదేహపరిశోభితుఁ డయ్యె నశక్య మప్రత
ర్క్యరచన మద్భుతం బసుకరం బొరు లెవ్వరికిట్టిచేత యం
చురుభణితి న్నుతించె హరి నోలిన సర్వసురాసురాళియున్. 210

వ. ఇట్లు క్రమంబున సముద్రదండధరమృత్యువులసాధించిపాంచజన్య పూర్వకంబుగా గురుపుత్త్రుం బడసి యరుగుదెంచి యా జగద్గురుండు గురునకు సమర్పించిన. 211

శా. తా నాశ్చర్యరసంబులో మునిఁగి గాత్రం బాత్తరోమాంచమై
యానందాశ్రులతోడ భూసురవరుం డాత్మోద్భవుం గేశవుఁ
శ్రీనిండారఁగ నొక్కకౌఁగిటన యర్థిం జేర్చి యాశీర్వచో
దానాభ్యర్చితుఁ జేసె వేవిధుల నాత్రైలోక్యసంపూజితున్. 212

క. గురుదక్షిణయిమ్మెయిఁ గడు, నరుదారఁగ నొసఁగి కృష్ణుఁ డన్నయుఁ దానుఁ
గురునొద్ద వెండియు గదా, పరిఘాద్యాయుధకళానుభవతత్పరతన్. 213

వ. కతిపయదివసంబులు వసియించి యమ్మహాత్ము వీడ్కొని మధురాపురంబునకుం జనుదెంచె నిట్లు సకలవిద్యాభ్యాసపారీణు లైనవారిరాకకుఁ బురంబు సర్వాలంకారసమేతంబు గావించి. 214

సీ. వారువంబుల మేటితేరులఁ బొలుపారు నేనుంగులను నెక్కి వేనవేలు
భంగులఁ గైసేసి బాంధవులయ్యుగ్రసేనుండు మున్నుగాఁ జెన్ను మిగుల
మాన్యపురోహితమంత్రిసామంతసీమంతినీపౌరసమస్తభృత్య
సూతమాగధవందివైతాళికానేకజనసంకులస్ఫూర్తి సంఘటించి

తే. శంఖదుందుభినిస్సాణసరసగాన
నర్తనోత్సవసంభృతానందలీల
నెదురుకొని తోడితెచ్చి [1]రయ్యిద్ధయశులఁ
బ్రియము లొండొండ నిండారి బయలువెడల. 215

శా. ఉల్లంబుల్ వికసిల్ల మందపవనుం డుద్గంధియై వీచె వ
ర్తిల్లెఁ భానుఁడు మేఘముక్తవిసరద్దీప్తిప్రతానంబుతో
నుల్లాసంబు వహించె వహ్నులువిధూమోద్యచ్ఛిఖాశ్రేణి శో
భిల్లెం బెల్లుగ వాసుదేవునిపురాభిప్రాప్తివేళం దగన్. 216

ఉ. ఆతతరాగవేగమున నచ్యుతుచేత సనాథమై వికా
సాతిశయంబెలర్ప నెలరారె సమస్తపురంధ్రిపూరుష
వ్రాతము గోగజాశ్వములవారణఁ బ్రస్ఫుటచేష్టలం [2]బ్రమో
దాతతహర్షముం దెలిపె నప్పురి యప్పరమోత్సవంబునన్. 217

క. లలితాయతనంబులలో, నలఘుసమభ్యర్చనముల నంది తనరువే
ల్పులప్రతిమలును బ్రసన్నత, కలిమి యొఱంగించె భద్రకాంతిశ్రీలన్. 218

క. దీనుఁడు వికలుఁడు జడుఁ డవ, మానితుఁ డాతురుఁడు లేఁడు మధురాపురి నే
మానవుఁడును గృతయుగసమ, యానుకృతిం బొలిచెఁ దత్సమయ ముజ్జ్వలమై.

వ. అట్టియవసరంబున. 220

---

1. రయ్యిద్ధయశుల బ్రియంబులందంద నిండారి యలపువెడల. 2. బ్రమాణాలిగ.

క. ఇరుగెలఁకుల మణికాంచన, విరచితహర్మ్యముల నుండి వెలఁదులు ప్రీతిం
బురుషోత్తముఁ జూచిరి వి, స్ఫురితకుతూహలము లుల్లములఁ దళుకొత్తన్.

తే. కామినీనేత్రరోచులు గడలుకొత్తి, వెల్లువై మీఁదఁ గవియంగ విభుఁడు మెఱసె
మరగి బృందావనంబునఁ దిరుగునాఁడు, యమునలో నీఁది యాడెడునట్ల పోలె.

వ. అప్పు డప్పుణ్యాంగనాజనంబులు దమలోన. 223

సీ. వ్రేతలు గరఁగంగ వేడుకఁ బిల్లఁగ్రోలెనయఁ జేర్చినదె యీయనుఁగుమోవి
మానంబు వీఁటిఁబో మసఁగి వ్రేతలఁ జిక్కువఱచినయది గదె యీకఱకిచూపు
నింపారువ్రేతల యీఁతకు మిక్కిలి లోఁతైనయదియె యీ లేఁతనవ్వు
వేలసంఖ్యలు గలవ్రేతలచనుదోయి బిగియనొత్తినదె యీపేరురంబు

తే. పూని యితని దేవర యనిరేనిఁ గాక, సోలి చక్కనివాఁ డని చూచిరేనిఁ
గడఁగి తిపుట లుల్లంబులఁ గ్రందుకొనఁగ, నెట్టి[1]యీలువుటాండ్రను నెగ్గుపడరె.

వ. అనుచుండఁ బుండరీకాక్షుండు పూర్వజపూర్వకంబుగా వసుదేవునిసదనంబున
కరిగి తల్లికిం దండ్రికి నమస్కరించి తదాశీర్వచనంబుల నభినందితుండై విద్యా
భ్యాసప్రకారంబు సకలంబును బంధుజనమధ్యంబున నెఱింగించి సుఖంబుండె నని
జనమేజయజనపతికి వైశంపాయనమునివరుండు వివరించిన విష్ణుచరితాత్మకంబగు
వాఙ్మయం బతిప్రవ్యక్తంబుగ. 225

మ. [2]చరితానేకసమీకసాగర సమస్తక్షాత్రజైత్రోద్యమ
త్వరితానేకరథాశ్వహస్తిసుభటోదగ్రైన్యదైన్యక్రమా
సరితానేకసమర్థపార్థివమహాసౌహార్దనిర్దోషతా
స్ఫురితానేకగుణౌఘనిర్మలయశఃప్రోత్ఫుల్లదిఙ్మండలా. 226

క. నారీరమణరమాత్మజ, నారాయణసదృశ వీరనారాయణ నా
నారణనర్తితనారద, నాథాచతుర్భుజదనన్యనరవరసైన్యా. 227

మాలిని. అహితజనకఠోరా యన్నమాంబాకుమారా
విహితధరణిరక్షా వీరశృంగారదక్షా
మహితసుజనలోకా మాననీయప్రతీకా
రహితదురితసంగా రాయవేశ్యాభుజంగా. 228

గద్యము. ఇది శ్రీశంకరస్వామిసంయమీశ్వరచరణసరోరుహధ్యానానంద సౌందర్య
ధుర్య శ్రీసూరకవిసుకవిసంభవ శంభుదాసలక్షణాభిధేయ యెఱ్ఱయ
నామధేయప్రణీతం బైనహరివంశంబునం బూర్వభాగంబు సర్వంబు
నవమాశ్వాసము.

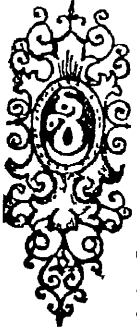
---

1. పొలఁతులు మరుకైన సేవపడరె. 2. ఛరితానేక సమీరసాగర సమిద్ధక్షాత్ర.

శ్రీరస్తు.

హరివంశము

ఉత్తరభాగము - ప్రథమాశ్వాసము

పరిణతభుజవైభవ
గోపాయితభువనజగదగోపాల ధరి
త్రీపాలన నుతసద్గుణ
నైపుణ [1]ధౌరేయ ధీర నాయకవేమా. 1

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు మధుమథనుండు మధురాపురంబున మధురం బగు రాజభారంబు గైకొని గోకులనివాసవ్యాసంగం బంతరంగంబునకు వింతయై తోఁప నింపారుస్నేహబంధబంధురప్రవర్తనంబు కీర్తనీయంబుగా నుల్లసిల్లె నాసమయంబున. 2

ఉ. సింధురవైరిశౌర్యుఁడు ప్రసిద్ధయశః[2]పథికావృతాష్టది
క్సింధురవక్త్రుఁ డిద్ధరణకృత్యుఁడు రాజగృహేశుఁ డాజరా
సంధుఁ డరాతిరాజపరిషత్పరిసేవిత[3]బంధనుండు గ
ర్వాంధుఁ డవంధ్యరోష[4]కుసుమాన్వితదర్పమహీరుహుం డిలన్. 3

వ. అస్తిప్రాస్తినామధేయ లయినకంసభార్య లిద్దఱుఁ దనకూఁతులు గావున వారికి నైనవైధవ్యదైన్యంబు తనకు నత్యంతదుస్సహం బగుటయుఁ గృష్ణుపరాక్రమంబు సహింపక సర్వసర్వంసహాచక్రంబునం బరఁగు రాజుల నందఱం గూర్చి యిరువది యొక్కయక్షౌహిణులసంఖ్య సైన్యంబులతోడ మధురపై నెత్తి చనుదెంచి యమునాతీరంబున విడిసి. 4

జరాసంధుఁడు మధురపై దండెత్తివచ్చి కృష్ణునొద్దకు దూతలఁ బంపుట

క. విందానువిందు లనఁగా, నెందును బేర్కొనినవారి నిరువుర భూభృ
న్నందనుల నవంతీశుల, నొందఁగ దూతలుగఁ గృష్ణునొద్దకుఁ బనిచెన్. 5

వ. పనుచుటయు వారు నరుగుదెంచి యదుసభామధ్యంబున మహనీయనృపాసనాసీనుండై యున్నయుగ్రసేనుం గని తత్పార్శ్వంబున బలభద్రసహితంబుగా నుచితపీఠోపరిదేశంబునఁ బొలుపారు పురుషోత్తముం గాంచి యిట్లనిరి. 6

మ. జననాథాగ్రణి సత్యసంధుఁడు జరాసంధుండు గోవింద ని
న్ననుమానింపక యాఁడు మన్న తెఱఁగే మా రాజువాక్యంబుగా
నొనరం బల్కెద మల్క లేక వినుమా యొక్కింత యీయుగ్రసే
ననరేంద్రుండును సర్వయాదవవితానంబుం వినం బెంపునన్. 7

---

1. ధౌరీణ. 2. స్ఫటికా. 3. బంధుఁడార్యగ. 4. కుసుమార్చితదర్పహితాహితుండిలన్.

సీ. నీవును నన్నయు లావరులయి పేర్చి కంసుని దెసఁ జేయఁగలుగువారిఁ
జంపి యాతని ననుజసమేతముగ సమయించితి రమ్మను జేశ్వరుండు
ఘనుఁడు నాయల్లుఁడు గాఁడిలికూఁతులు విధవలై శోకాగ్ని వేఁగుచుండ
నింతకాలంబును నే నశక్తుఁడను గానుండితి బిడ్డలయొప్పు చూడ

తే. వలసి యాయితపడి యిదె వచ్చినాఁడ, మనఁగినినుఁగూల్ప కకటయిమ్మధురలోనఁ
జొరఁగవచ్చునె నీనిజపరికరంబు, కడఁక యొప్పారఁ గొని వేగ వెడలు మనికి. 8

క. నీకొండె బ్రతికియుండుట, నాకొండెం గాక గోపనందన విను మీ
లోకంబున నిద్దఱకును, నేకసమయ వృత్తి [1]పొసఁగునే యిటమీఁదన్. 9

తే. నిక్కమొకయాఁటదియు నొకనీరదొత్త, యొక్కగాడిద యొకకోడియొక్కగుఱ్ఱ
మనితలంపకు నను విలుప్తారిగంధుఁ, డగుజరాసంధుఁడుగ నింక నరసికొనుము.

మ. ఎదురై నిల్వఁగ నోపితేని సమరోదీర్ణస్ఫురద్బాహుసం
పద సొంపారఁగ నన్నదమ్ముల మిముం బ్రాణంబులం బాపుదుం
బదిలం బేది తొలంగితేని దివియుం బాతాళముల్ లోనుగాఁ
దుది నీచొచ్చినచోటఁ జొచ్చి కృతకృత్యుం జేయుదుల్ మృత్యువున్. 11

క. దామోదర నినుఁ దక్కఁగ, నే మీయాదవులఁ గొందుమే చీరికి నీ
వేమియుఁ జెప్పకు వారల, సామర్థ్యంబును దదీయసాహాయ్యకమున్. 12

మ. గురు నయ్యానకదుందుభిన్ సఖుని నక్రూరుల్ భుజారంభసం
భరితుం దమ్ముని సాత్యకిం బ్రియముతోఁ బాటించి నాచందముల్
వరుసం దెల్లముగాఁగ నీ వడుగు మే వత్తున్ ససైన్యుండనై
పురసంరోధ మొనర్ప రేప కడఁకం బూరింపు ముత్సాహమున్. 13

వ. ఇవి తదీయవచనంబు లనినవిని కృష్ణుండు నవ్వుచు నవ్వింధ్యానువిందులతో మీరు
సముచితంబుగా నతనిమాట లుగ్గడించితి రిప్పలుకులకు సంతసిల్లితి నే నిమ్మాటల
వాఁడఁగాను నాపలుకొక్కటియ యది యతనితో నిట్లనుఁడు. 14

మ. తనయల్లుం బొరిగొన్నవాఁడ నిటమీఁదన్ సైతునే యుక్కునం
దనుమర్దింపఁగ నేన రాఁ గడఁగుచోఁ దా వచ్చె మేలయ్యెఁ జ
య్యన రానిమ్ము సగర్వదుర్విషమబాహాశక్తి ముల్ రాక్షసాం
గనచే నం దదుకైనయయ్యెడలు చెక్కల్ వాపెదం గ్రమ్మఱన్. 15

తే. కంసుఁ బొరిగొని తద్రాజ్యఘనవిభూతి, యెట్టు లియ్యుగ్రసేనున కిచ్చినాఁడ
నట్ల యిత్తు [2]ను సుతునక యతనిఁ గూల్చి, యధికమాగధరాజ్యసమగ్రగరిమ.16

క. అని యారాజతనూజుల, ఘనతరసత్కారపూర్వకంబుగ వీడ్కొ
ల్పినఁ బోయి యవ్విధము క్రమ, మునఁ జెప్పిరి వారు మగధభూపాలునకున్.

---

1. పొసఁగు; నరుగు (పా). 2. ను సుతునఁదన్నా జ.

వ. ఇక్కడ నఖిలయాదవులు నుగ్రసేనవాసుదేవసహితంబుగ జరాసంధభయార్త
లయి కార్యచింతనంబునకుఁ దొడంగునెడ నయ[1]కళానిర్నిద్రుం డగువికద్రుం
డనుయదువృద్ధుండు వారల నందఱ వినుం డని కృష్ణున కిట్లనియె. 18

మ. యదువంశంబున నంబుజోదరమునం దాబ్రహ్మయుంబోలె నీ
వుదయంబొంది సమస్తయాదవభయవ్యుచ్ఛేదదక్షుండ వై
త్రిదశేంద్రాదులమంతనంబులును బుద్ధిం గాంతు నీదృష్టి య
భ్యుదయాపాదిని మాకు నీవసమ యాయుత్సాహసన్నాహముల్. 19

క. అపరిమితనృపసహాయుఁడు, కపటోపాయుఁడు గఠోరకర్మనిపుణుఁ డా
రిపుఁ డతని నీవ యని మొన, నపజితుఁ గావించుటకు సమర్థుఁడ వనఘా. 20

వ. కంసుండు బలగర్వితుండై తనకు నెదురు లేరని యెవ్వరిం గైకొనక కోట పాటిం
పమిం జేసి వప్రద్వారసంక్రమపరిఘాయంత్రాట్టాలకంబు లయ్యైప్రయత్నంబు లెడలి
యసంస్కారంబులై యాయుధంబులును ధనధాన్యాదులును సంగ్రహింపంబడక
యిప్పురంబు దుర్గంబని నమ్మరాకయున్నది. అదిరిపాటున వచ్చి పగతుండును
గదియవిడిసె నడరిపొదివెనని దిగులుసొచ్చి లోపలివా రెవ్వరుం దలసూపకున్న
నిది గోలుపోయినయదియ రాష్ట్రంబునుం ద్రొక్కుడువడి చెడిపోవు నింక
నొక్కటి సెప్పెద. 21

క. విను దక్షిణాపథంబున, వనజేక్షణ తనరు ఋక్షవంతము వింధ్యం
బును సహ్యము ననఁగాఁ గల, యనుపమశైలములు బహుగహనసంకటముల్.

వ. తొల్లి ముచికుందుండు పద్మవంతుండు సారసుండు హరితుం డనుపేళ్లంగల యదు
వంశభూపతులు నలువురు వైరిభయనివారణార్థంబై కావించినదుర్గంబు లనేకం
బులు గలవు పడమటిసముద్రంబులోనిదీవులును బహువిధంబు లానలువురు
రాజులకుం బెద్దవాఁ డైనమాధవుం డిమ్మధురాపురంబు పాలించినవాఁడు దీని
నలవరించుట యివ్వేలంబునకు లాగుపడ దిప్పటికి నవ్యదుర్గసమాశ్రయంబు వల
సినయది యేను గార్యంబుజాడ గొంత యెఱింగించితి దీనికిం దగినతెఱంగు
నీవును విచారించి యెయ్యది వెర వవ్విధంబు నిర్వహింపు మనిన వికద్రు
వాక్యంబు లాకర్ణించి కృష్ణుం డిట్లనియె. 23

క. ఇది యట్టిద నీచెప్పిన, సదభిమతోదారభణితి సర్వము వింటిఁ
మదిలోనఁ గంటి దీనికి, నొదవంగ నుపాయ మొకటి యూహించి తగన్. 24

ఉ. ఏనును నన్నయుం దడయ కిప్పురి వెల్వడి పోయి యాజరా
సూనుఁడు దత్సహాయులును జూడఁగ దక్షిణదిక్కు వోవఁగాఁ

---

1. కాల; నిత్య.

బూనెద మేము లేకునికి పోల్పుగఁ గాంచి యతండు సేనయుం
దానును గోట[1]ముట్టడము దక్కి వెసం జనుదెంచు మాబడిన్. 25

తే. [2]వినుము విజయంబు గోరెడుమనుజవిభులు
తమకుఁ బ్రతివీరుఁ డైనశాత్రవుఁడు దప్పి
చనిన నతనినకాని తజ్జనులఁ దోడర
నొల్ల రఫలంపుఁ [3]బెనఁకువ యొప్ప కునికి. 26

రామదామోదరులు మధురాపురంబువిడిచి జరాసంధుఁడు వెనుకొన దొలంగిపోవుట

వ. ఇట్టియుపాయంబున నేము నీ చెప్పినవింధ్యాదిమహీధరంబుల మీఁదటిమార్గం
బులు గైకొని బలసి మగధపతి వచ్చినను లావు మెఱసి కయ్యంబు సేసెదము
శాత్రవుండును జిత్రగహనాంతరంబులం జేయునది లేక చిక్కువడంగలవాఁడు
నామతంబునఁ బురజనంబులుఁ గులంబువారును రాష్ట్రనివాసులు నలజడింబడక
బ్రతికెద రనిన నివ్విధంబునకు నఖిలయాదవులు నియ్యకొనిన బలరామ
దామోదరులు నిరాయుధహస్తులై పురంబు నిర్గమించి యశంకితమతి నజ్జరా
సంధుపాలికిం జని సమ్ముఖంబున నిలిచి. 27

క. నానాదేశంబుల బలు, మానుసులం గూర్చి నీవు మగధేశ్వర యే
పూనిక నిటవచ్చితి చెపు, మా నిక్కము నిర్వహింతు మప్పని యేమున్. 28

చ. అనుటయు నన్నరేంద్రుఁడు మహాబలవంతులుగాఁగ నిద్దఱ్
విని మిము నాజిలోఁ దొడరి విక్రమశౌండత సూపు టొక్కఁడుం
బనియుఁగ నేను వచ్చితిని బద్ధసముద్యములై కడంగుఁ డిం
క నిహతశత్రుఁడై మరలుఁగాక జరాసుతుఁ డూర కేఁగునే. 29

క. అనిపలికి సముద్ధతిఁ బటు, ధనువు రయం బెఱఁగఁ గొని శితప్రదరంబుల్
నినిచిన నిషంగ[4]యుగ్మం, బనువుగ ధరియించి కవచితాంగం బమరన్. 30

వ. నిలిచిన నరయోధపుంగవుం గనుంగొని సంభ్రమం బేమియు లేక తొలంగి
యయ్యదుకుమారులు సమదమాతంగసమగమనంబున దక్షిణాభిముఖులై చనం
దొడంగి రిట్లుచని రాష్ట్రంబులు పురంబులుఁ బెక్కులు గడచి వింధ్యాటవీభాగంబు
దఱిసి ఋక్షవత్కాననాంతరంబుల మెలంగి యట సహ్యశైలంబునడవులు
సొచ్చి యందు. 31

మహాస్రగ్ధర. కని రాపాతాళమూలక్షతశిఖరిశిఖాకల్పితోత్తుంగతీర
ధ్వనితో[5]త్సన్నానుబద్ధోద్ధతబహుళలహరీదర్శనీయప్రవాహాఱ్
వనహాస్తిధ్వస్తశాఖివ్రజగహనమహావప్రసంప్రాప్తభేద
స్వన[6]దంతర్వ్యాళ్శకుంతఱ్ వరతటినిఁ బటువ్యాప్త నిర్వేణ్యవేణ్యన్. 32

1. ముట్టడువు, ముట్టిడిపు. 2. వినుఁడు. 3. చేఁకువ. 4. యుంగళం. 5. చ్ఛేనాను. 6. నంత.

సీ. అడవి యెల్లను దాన యైనది యన నమేయము లగుసంప్రరోహములు గలిగి
యాకు లెల్లను దాన యైనది యన నెందుఁ బరగినబహువిటపములు గలిగి
యవని యెల్లను దాన యైనది యనఁ దన నీడ నొప్పారెడునెలవు గలిగి
యభ్ర మెల్లను దాన యైనది యన బహుపక్షిసంశ్రయ మైనపఱపు గలిగి
తే. పక్వఫలసాంద్రవర్ణసంపన్నిరంత, రంబు నిశ్శేషసురధనుర్విభవంబుఁ
జూపుచును నద్భుతోదయస్ఫురితమహిమఁ, దనరు నొక్కమహావటతరువుఁ గాంచి.

శ్రీకృష్ణబలరాములు పరశురాముని గని తమరాక యెఱింగించుట

వ. వివిధసంస్కారశోభితం బగుతదీయస్థలంబున ననేకద్రవ్యంబులం జంద్రార్ధశేఖరు నంబికానాథు నాదిదేవుం ద్రిలోచను నర్చించుచుఁ దదాసక్తచిత్తుండై బహుపరిజనంబులు మనోజ్ఞవస్తువులం బరమబ్రాహ్మణసముదయంబుల కభిమతాహారంబు సంఘటింప నొక్కదెసం గట్టినసవత్సయగుసుపుష్టహోమధేనువుం బౌర్ణ్వంబులం బొలుపారుస్రుక్స్రువారణికమండలువులు నిత్యసత్కృతుల వెలుంగు హుతహుతాశనుండును నంతికస్థలంబుల మహాధనుస్తూణీరకృపాణపరశ్వధాద్యాయుధంబులును నద్భుతంబులై పెరసి బ్రహ్మక్షత్రమయం బగుతేజంబు దెలుప నుదయార్కబింబసుందరదేహుం డగుతనకు వికీర్ణకపిలజటావళులు ప్రత్యగ్రమరీచు లయి రుచియింప జపావసానంబునం గర్ణావసక్తంబయిన యక్షసూత్రంబును లలాటలసితంబు లగుభసితత్రిపుండ్రలిఖితంబులుం జంద్రాంశునిర్మలంబు లగుయజ్ఞోపవీతంబులు నున్నతాంసగ్రథితం బగుమృగాజినోత్తరీయంబును ననవరతనియమకృశం బగుశరీరంబు భూషింపఁ గుశబ్రుసీరూపం బగుదీపితాసనంబున నాసీనుండై యున్నజామదగ్న్యమహాముని నంతంత నాలోకించి యయ్యిద్దఱు నాశ్చర్యభరితమానసు లగుచుఁ జేర నరిగి తదీయచరణంబులు దమశిరంబులు సోఁకం బ్రణామంబు లాచరించి కృష్ణుండు ప్రాంజలియై యతని కిట్లనియె.

మ. [1]తగువిద్వద్గుణరూపశోభితునిఁగా ధన్యంబులై యెవ్వనిం
బొగడున్ లోకము లట్టిసంయమికులాంభోరాశిపూర్ణేందునిన్
నిగమైకేశ్వరు నే మెఱింగితిమి నిన్ శ్రీజామదగ్న్యుండుగా
నగణేయంబులు నీప్రభావములు భవ్యంబుల్ సుధీసేవ్యముల్. 35

క. అమ్ముమొన నబ్ధితరఁగలు, గ్రమ్మన నెడగలుగఁ ద్రోచి [2]కాదే యిలుప
ట్టిమ్ములఁ బడసితి యీవాస, హ్యమ్మునఁ బశ్చిమధరిత్రి యపరాంతమునన్. 36

ఉ. పావనవిక్రమోదయ విభాసితశీలఁ గృతార్థబుద్ధివై
నీ వాసఁగంగ సర్వధరణీవర రక్తజలాంజలావలుల్

1. తగ నిర్నిర్గుణ; తగ నిన్నుం గుణ. 2. ఘనమై యీవు.

ద్రావను డిగ్గఁ ద్రోవను మతం బొకఁ డేర్పఱుపంగ నేరమిం
దావకపూర్వవంశసముదాయ మెలర్పక యున్నె [1]నివ్వెఱన్. 37

తే. మాతృ[2]కంధరాదళనసమర్థమైన, పరశు వఖిలపార్థివవంశపాటనమునఁ
బరఁగె నేమని[3]యెద నీప్రభావగరిమ, రైణుకేయ యౌదార్యసంగ్రహవిధేయ.

వ. ఏము యమునానదీతీరగోచర యగుమధుర యనుపురి నివాసంబుగా నుండుదుము యదువంశతిలకం బగువసుదేవుపుత్త్రులము బలదేవవాసుదేవనామధేయులము కంసభయంబున మాతండ్రి మమ్ముం బుట్టినయప్పుడ గోపకులంబునం బెంపం బెట్టినం బెరిగి చిక్కనివారమై [4]కంసునిం దునిమి తదీయరాజ్యం బతనిజనకున కిచ్చితిమి కంసుం జంపినకతంబున జరాసంధుండు మామీఁద ననేకసైన్యంబులం గూర్చి యెత్తివచ్చినవాఁ డతం డెఱుంగం బురంబు వెలువడి యకృతాస్త్రులము గావున నతని కెదుర్ప [5]నలవిగాక చులుకనఁ గాల్నడ నింతదూరంబు వచ్చితిమి మాకెయ్యది కర్తవ్యంబు వాక్యమాత్త్రంబున నీకుం జేయ సుకరంబు నిన్నుఁ జేరితి మనుగ్రహించి పంపు మనిన నాభృగువంశ[6]వర్యుం డయ్యదుకులోత్తమున కి ట్లనియె. 39

ఉ. కారణమానుషత్వమునఁ గంసుఁడు లోనుగ దుష్టదైత్యులం
జే రడఁగించుపొంటె నిటు పృథ్విఁ జనించినవాని నాదిపం
కేరుహనాభుఁగా నెఱిఁగి కృష్ణ యజస్రము నిన్నుఁ జూడఁగాఁ
గోరుదు నేఁడు నాకు సమకూరె మనోరథసిద్ధి యంతయున్. 40

క. వినుము జరాసంధుకతం, బున నిప్పుడు మీకు నైనపోరామిఁ జుమీ
రనఘా యిట రాకయు మదిఁ, గని వచ్చితిఁ జూపె మేలు [7]గావించుటకున్. 41

వ. భవదీయం బగుదక్షిణాపథయానం బెఱుంగుదుం గావునఁ బ్రత్యర్థియు మీవచ్చినతెరువునన సర్వసహాయసమేతుండై యేతెంచుఁ గయ్యం బవశ్యంబునుం గలుగు సృగాలవాసుదేవుం డనియెడువాని యేలెడుభూమి కరవీరపురం బనం దదీయనివాసం బనతిదూరంబు మీ రియ్యెడ నుండవలవదు జరాసంధు జయింప ననువైన దుర్గం బొక్కటి గలదు మీకు నదియంతయుం జూపి మిమ్ము నచట నుంచి వచ్చెద నిది దత్ప్రకారంబు వినుఁడు. 42

సీ. వేణ్యభిధానయై వెలసినయిమ్మహాతటిని యీరేవ్రనం దాఁటిపోయి
క్రూరకర్ములు మహాచోరు లుండెడిచక్రగిరి చూచి యొకవిభావరి ప్రియమున
నచ్చోట వసియించి యవల ఖడ్గగ యనునేటితీరమున సమిద్ధతపము
గావించుమునుల నిష్కాముల దర్శించి యలక్రౌంచపురి గని యందుఁ జొరక
తే. యానరుహా మనుతీర్థమ్మునందు విడిసి, రేప కొంతద వ్వరిగి యుద్దీపితాగ్ర
మైనగోమంత మనుశైల మనఘు కాంతు, మది మహాదుర్గ మేకశృంగాన్వితంబు.

1. నివ్వెఱన్. 2. కంధర. 3. పొగడ నీప్రాభవంబు. 4. కంసుం బుచ్చివైచి. 5. నలఁగి; నలికి. 6. వరేణ్యుం. 7. గావింపంగన్. 8. నదిని.

క. అమరులకై నదురారోహము కాంచనరత్నమయమహాతటముల న
య్యమరమహీధరసమరుచి, నమరు నమేయప్రభావ మది మధుమథనా. 44

సీ. అక్కజం బైనట్టియమ్మహానగమునుదగ్రశృంగముఁ బ్రాఁకి యచటనుండి
చూచినఁ జంద్రుఁడు సూర్యుండుఁ దారలు నుదయాస్తమయముల నొందునెలవు
లనతిదూరంబులైనట్లుండు [1]బెరసి యంతర్ద్వీపసహితమై తగఁ బయోధి
గానఁగ నగు నందుఁ గడువేడ్క మీ రుండఁ జనుదెంచి యాజరాసంధనృపతి

తే. శైలయుద్ధకోవిదులును సారబలులు, నయినమీతోడి పెనఁకువయందు వెరవు
సాల [2]కపజితుఁడై పోవు సర్వభంగి, నధికజయసిద్ధి యగు మీకు ననఘులార. 45

వ. మఱియు నమ్మహాసమరంబునఁ జక్రశార్ఙ్గంబులు గౌమోదకి యనుగదయు సౌనందసంవర్తకంబు లనుముసలలాంగలంబులును సన్నిహితంబు లయ్యెడు నాత్మీయంబు లగుపురాణదివ్యరూపంబులు ధరియించి (మీరు) వైరులకు భయంకరు లయ్యెదరు యాదవులకు మాగధపురస్సరు లగుధరణీపతులతోడ రణం బగు నని మున్ను దేవాదేశంబు గలదు గావున భూభారావతరణంబునకుఁ గారణం బగు భారతరణంబు నీవ ప్రవర్తింపఁ గాలక్రమంబునం గాఁగలయది యనిన భృగుసూనుభాషితంబులకుఁ బరితోషంబు నొంది రమ్మహాతేజుండు [3]మున్నుగా మూఁడగ్నులుంబోలెఁ బ్రదీప్తులై కదలి కతిపయప్రయాణంబుల నరిగి ముందట.

శ్రీకృష్ణబలరాములు పరశురామసహితంబుగా గోమంతంబుం జేరుట.

క. ధీమంతు లంతఁ గాంచిరి, గోమంతము విపినకుసుమకుంచితశబరీ
సీమంతయు నిర్ఝరకణ, హేమంతము గనకమణిమహీమంతంబున్. 47

క. [4]ఆయద్రీంద్రునిశిఖరం, బాయతభుజు లధికరయసమగ్రతఁ బక్షీం
ద్రాయతగతి నెక్కి యొకమ, హీయస్థలి నెలవుగాఁగ నింపెసలారన్. 48

వ. ఉన్నంత జమదగ్నినందనుండు గోవిందు ననేకవిధంబుల స్తుతించి యనంతరంబ
యి ట్లనియె. 49

క. ఇదె కొండ యిందు రమ్మని, ముదమున నొకనెపము పెట్టి మునిసుతు లగుమీ
హృదయము వడసితిఁ గేశవ, యిది యించుక తలఁపుమయ్య యెప్పుడుఁ గరుణన్.

మ. భువనక్షేమనియుక్తికై యదుకులాంభోరాశిపూర్ణేందువై
భవ మొప్పార జనించి మానుషకృతిం బ్రచ్ఛన్నమై నైజభూ
తివిశేషం బిల నల్పబుద్ధులకు బోధింపంగ [5]రా కిట్టు లు
న్నవిభు న్నిన్ను భజించుధీరులు గదుఁగ ధన్యుల్ సరోజేక్షణా. 51

తే. వైనతేయునిఁ దలఁపుము వాహనంబుఁ, [6]గేతువు నతండునై నీకుఁ బ్రీతిసలుపు
నప్రమత్తుల రగుఁ డింక నావిపక్షు, రాకఁ దెలిపెడు బహునిమిత్తాకలనము. 52

1. వెలసి. 2. కళహతుఁడై. 3. మొదలుగా. 4. ఆయచలేంద్రుని. 5. నాకిట్టు; రాకెట్టు యాదవుల న్నిన్ను. 6. గేతువును వైనయతఁడు సంప్రీతి.

వ. ఏను బోయి వచ్చెద నని పరశురాముండు పరమసౌహార్దలాభప్రముదితుండై ప్రమోదమధురహృదయు లగు నానదయశరీరులు సగౌరవంబుగా వీడ్కొలుప నిజస్థానంబునకుం జనియె నట్లు జామదగ్న్యుం డరిగినయనంతరంబ. 53

శా. శ్వేతశ్యామశరీరు లాబలుఁడు రాజీవాక్షుఁడుం బెద్దయుం
జేతోమోద మెలర్పఁ దన్నగమహాశృంగంబులన్ రిక్తపూ
ర్ణాతివ్యక్తపయోధరద్వయమున ట్లగ్న్యుప్రదేశంబులన్
జాతౌత్సుక్యమనస్కులై మెలఁగి రిచ్ఛాకల్పితక్రీడలన్. 54

సీ. కిన్నరమిథునోపగీతపుంజంబులు పంచాస్యహుంకృతిస్ఫారగుహలు
చారణద్వంద్వసంచారచారుస్థలంబులు మధుపాఘూర్ణితపుష్పలతలు
గంధర్వదంపతీక్రాంతనిర్ఝరసైకతములు మాద్యత్కుంభికలితతరులు
సిద్ధకుటుంబసంసేవ్యసానువులు సారసవధూభుక్తసరస్తటములు
తే. లోనుగాఁగ నపూర్వవిలోకనీయ, భూము లాలోకనీయవిస్ఫూర్తిఁ జేయ
[1]నెలమినయ్యిద్దఱునుజరియించుచుండ, వరుసతోఁగొన్నిదివసంబులరుగుటయును.

వ. ఒక్కనాఁడు బలదేవుం డొక్కరుండు నొక్కయెడ వనవిహారఖేదంబు నొంది ఘర్మాంతసమయసంఫుల్లమంజుమంజరీమకరందమదకలరోలంబకదంబకం బగుకదంబకంబు గని తదీయతలంబున. 56

మ. సెలయేఱు ల్గడలొత్తఁ జేయుచు లతాసీమంతినీనర్తం
బులు గల్పించుచు మత్తబర్హిరుతముల్ పొల్పొందఁగా జేయుచున్
వలనై కాననమారుతంబు దనకున్ వాంఛానురూపంబుగా
నలఘుస్వేదవినోదనం బొసఁగఁగా నాసీనుఁడై యిమ్ములన్. 57

తే. వెల్లుగాఁ దృష యొదవినఁ బెదవు లెండ, నమ్మహీరుహమధురసం బాత్మఁ గోరి
కొమ్మదిగువంగ నపుడుతతోత్కటరమున, నధికదీప్తిగంధోత్కటవ్యాప్తియగుచు.

వ. కదంబజాత యగుటం గాదంబరి యనుపేర నతిమనోహర యగురసధార దొరఁగినం బ్రియంబు మిగుల నది యాస్వాదించి యమ్మహాప్రభావుండు. 59

క. మద మొయ్యనయొక్కఁగఁ గొం,పొదవెడు[2]నేత్రములు ఘూర్ణితోజ్జ్వలములుగాఁ
బొదలఁగ నంగములు వివశ, హృదయుండై యున్నయెడ సమీపాహితభంగిన్. 60

వ. మదిరాదేవి సాకారయై ముందర నిలిచి కేలు మొగిచి యి ట్లనియె. 61

చ. అమృతముతోడఁ దొల్లి వరుణాత్మజనై జనియించి వారుణీ
సముచితనామధేయమున సర్వమునం బెనుపొంది నాఁటికా
లమునను నీకుఁ గాంతనయి లాలితవిక్రమ నేఁడు దండ్రిపం
పమరఁగఁ బూని యిచ్చటఁ బ్రియంబున నిన్ను వరింప వచ్చితిన్. (2

1. సెలమి నయ్యిరువురును జరించు. 2. దివ్య. 3. నయనములు ఘూర్ణనో.

మ. మధుమాసంబునఁ గేసరస్తబకసమ్యఙ్మాధవీమంజరీ
మధునిష్యందము లాత్మగాఁ బరగి రమ్యం బైనమేఘాగమా
వధి నుత్ఫుల్లకదంబగుచ్ఛతతు[1]లావాసంబుగాఁ జేర్చి స
న్మధురామోదవికాసినై సరసతామాధుర్యంబునం గ్రాలుదున్. 63

తే. తొంటిసంగతి దలఁచి నీతోడనాడు, [2]వేడ్క నుర్వీతలంబున వెదకివెదకి
యిపుడు తృషనొంది యున్ననిన్నెఱిఁగి కాంచి, నా తెఱంగెల్లఁ జెప్పితిఁ బ్రీతి నధిప.

క. ననుఁ గైకొని నేఁ డాదిగ, ననురాగముతో సుఖింపు మటుగాకయు నొం
డని త్రోచితేని విరహం, బున కేమియు నోర్వ నేను భూరివివేకా. 65

వ. అనియె ననంతరంబ మఱియు నొక్కమానిని యమ్మహామనస్కునకుం బొడ
సూపి వినతాంగియై నిలిచి. 66

మ. విను మేఁ గాంతి యనంగఁ జంద్రునికడన్ విఖ్యాతనై యుండుదున్
నిను నాశీతమయూఖుకంటె ఘనుఁగా నిక్కంపుఁ[3]జూ పొప్పఁగాఁ
గనిప్రేమంబునఁ బొంద వచ్చితిఁ దగం గైకొమ్ము లోకాతిశా
యిని నీయుజ్జ్వలమూర్తి నీకు నెనయే యెన్నంగ నేమూర్తులున్. 67

క. అని పలుకఁగ వేఱొకకా, మిని గ్రక్కునఁ [4]దోఁచి కేల మిక్కిలికాంతిం
దనరువనజదామం బా, యనయుత నమర్చి విరచితాంజలి యగుచున్. 68

వ. దేవా యేను రత్నాకరతనూభవ నైనలక్ష్మిని నే నిప్పుడు సాక్షాత్పుండరీకాక్ష
మూర్తి వైననీపరిగ్రహం బపేక్షించివచ్చితిం గారుణ్యంబున నన్ను ననుగ్ర
హింపుము. 69

సీ. బాలార్కమండలపరిభాసి యైనది యిదె రత్నమయసముదీర్ణమకుట
ముజ్జ్వలవజ్రసమున్నతి నెంతయుఁ గొమరైనయవి మణికుండలములు
కమనీయనీలతాకలితంబు లైనవి యివె నూత్నకౌశేయకవసనములు
ధవళమౌక్తికశోణతరళశోభిత యైనయది యిదె విస్ఫారహారయష్టి

తే. యబ్ధిజాతంబు లిన్నియు నాదియందు, ననఘ నీసొమ్ము లిప్పు డింపారు వేడ్క
నోలిఁ గైసేయవలసినవేళ గాన, యాదరించి భజింపు మత్ప్రార్థనమున. 70

క. అన విని బలదేవుం డ, వ్వినుతద్రవ్యంబు లెల్ల వేర్వేఱ ప్రియం
బునఁ గైకొని యమ్మువ్వురు, వనితలు దనమూర్తిఁ జెంది వశమున నిలువన్. 71

వ. అత్యంతశోభాసమధికుండై యాక్షణంబ కదలి కమలాక్షుపాలికిం జనియె.
నాసమయంబున. 72

సీ. [5]అంభోధిలో సుప్తుఁ డైననారాయణుదివ్యకిరీటంబు దితిజుఁ డొకఁడు
వైరోచనుం డనువాఁ డెత్తుకొని[6]పోవఁ జొప్పునఁ జని మహాశూరవరుఁడు

---

1. లక్ష్మ్యావాసంబుగా. 2. వేడుకను నుర్వీతలమున. 3. జెంపొప్పఁగా. 4 దోఁచెఁ గెలన.
5. అంబుధిలో. 6. పోవుచొప్పున.

వైనతేయుఁడు వోరి వాని భంజించి యమ్మేలివస్తువు గొని మింటిమీఁదఁ
జనుదెంచుచును [1]మహాశైలశృంగస్థితు నయ్యాదవేంద్రు నింపమరఁ గాంచి
తే. యతనిమ్రోలి యనాసాదమగుట సూచి, యాతఁడేమియాతండేమియనుచుభక్తి
నొయ్య నది యం దమర్పఁగ నొప్పిదంబు, కరముమిగిలె నద్దేవు నాకారమునకు.

వ. దానికి సంతసిల్లి సర్వార్థవేది యగునయ్యాదిమజన్ముం డగ్రజన్మునకుం దత్ప్రి
కారం బెఱింగించి గరుడుని భక్తియుక్తికి నుపలాలించి యిట్లనియె. 74

శా. నీకు న్నాకు నలంక్రియాకలనముల్ నెమ్మిం బ్రయోగించి యు
త్సేకం బిమ్మెయి నావహించు టరయన్ సిద్ధంబు కార్యార్థులై
నాకావాసులు వేగిరించెదరు నానావైరిభూనాయకా
నీకధ్వంస మొనర్చి మాన్పవలయున్ వేగంబ భూభారమున్. 75

వ. ఇవ్విధంబున కనుకూలంబుగా నిప్పుడు. 76

సీ. అదె పేర్చి వీతెంచె నంబుధరధ్వానశంఖారవోరునిస్సాణరవము
లదె కానవచ్చెడు నతిసాంద్రసంధ్యాపిశంగసర్వంసహాచలితరేణు
వవె యుల్లసిల్లెడు నాతపత్రదుకూలసం[2]చలితోజ్జ్వలోచ్ఛ్రితపతాక
లవె క్రాలుచున్నవి వివిధసైనికకరాకల్పితాయుధమయూఖవ్రజంబు
తే. లాజరాసంధుఁ డస్మదీయానుపథము
నందు సకలభూనాథసైన్యప్రతతులఁ
గొనుచు నిట వచ్చెఁ గ్రూరమై ఘోరమృత్యు
వకట పెక్కండ్రఁ గేరించునయ్య యిట్లు. 77

క. మనము సన్నద్ధులమై, పనివడి ప్రత్యర్థిచేత వార్చి నిలుత మిం
కనుచుండ నొకముహూర్తం, బున మిన్నును దెసలు నొక్కమ్రోఁతగఁ బెలుచన్.

జరాసంధుఁడు సైన్యంబులతోఁడఁ గృష్ణబలరాములెక్కిన పర్వతంబుచుట్టి విడియుట

మ. కరియూథాచలఘోటకోర్మి[3]రథికౌఘద్వీపయోధాంబుని
ర్భరశస్త్రాస్త్రతిమింగిలప్రకరఘోరంబై నృపానీకసా
గర మప్పొంగి కడంగి వచ్చి సముదగ్రం బైనయాశైలముం
బరివేష్టించెను మేరువుం బొదువుకల్పచ్ఛేది తోయంబనన్. 79

వ. అమ్మోహారంబుల కన్నిటికి ముంగలయై జరాసంధుసేనాపతి యేకలవ్యుం డతి
వ్యగ్రుం బగు [4]సమరోత్సాహంబున నుగ్రుండై యే నొక్కరుండన గోపాల
బాలుర నిద్దఱఁ దునిమి తూఁటాడెద నెవ్వరు నేల యని యేలికముందటఁ బంతం
బులు పలుకుచు నలఘుస్యందనంబునం దమందమార్గణబాణాసనకృపాణాది పరి
కరంబులు నతిశయిల్ల విజృంభించె నంత. 80

1. దుర్గ. 2. వ్యాతోద్ధ్వజో. 3. రథభూగ. 4. సమరాగ్రంబున.

తే. బలములన్నియు విడియంగఁబనిచి జతన, పఱిచి విశ్రమించినఁ బసపడి నృపాలుఁ
డఖిలభూపాలవరులఁ బ్రియంబుతోడఁ, బిలిచి యుత్సాహవిభవగాంభీర్య మెసఁగ.

వ. ఇట్లని యాజ్ఞాపనం బొనర్చె. 82

సీ. ఎక్కఁడు వలనైనయెడ లడ్డగించినచటుల నుగ్గడుపుఁడు సక్కఁ ద్రాఁక
రానితిప్పలు [1]చొరఁ ద్రవ్వఁ డీఱము లైనమ్రాఁకులు మట్టలు మ్రగ్గఁ బొడువుఁ
డెదిరి పైకొని మీఁద నెవ్వఁడుఁ దలసూప [2]కుండంగ దివము బాణోత్కరములఁ
గప్పుఁ డీఁటెల సెలకట్టియలను [3]వ్రేయుఁ డొడిసెలకాండ్రను నొడ్డుఁ డెందు

తే. నేల మన కింకఁ దడయఁగ నిన్నగమున, నున్నవారు యాదవు లని విన్నవార
మిచటి మృగపతు లాదిగా నెల్ల మనకుఁ, బగఱ పోరిగొనుఁ డత్యుగ్రభంగిఁ బోఁప.

వ. మద్రపతియును గాళింగుండును జేకితానబాహ్లికులును గాశ్మీరవిభుం డగు [4]గోవర్ధనుండును గారూశుం డగు ద్రుముండును బార్వతేయులుం బర్వతపశ్చిమ దిగ్భాగం బెక్కువారు పౌండ్రుండును వేణుధారియు వైదర్భుం డగు శ్రాముండును భోజనాథుఁ డగు రుక్మియు దానవశ్రేష్ఠుం డగు సూర్యాక్షుండును బాంచాలేశ్వరుం డగు ద్రుపదుండును నవంతినాయకు లగు విందానువిందులును దంతవక్త్ర పురమిత్రులును మాత్స్యుం డగు విరాటుండును గౌశాంబమాళవులును భూరిశ్రవుండును ద్రిగర్తుండును గ్రథకైశికపంచజనులును శైలంబునుత్తరపార్శ్వంబుఁ ద్రొక్కువారు, కేరళుం డగు నులూకుండును నేకలవ్యుండును బృహత్క్షత్రజయద్రథులు నుత్తమౌజుండును సాళ్వకౌశికులును విదిశాధీశుం డగు వామదేవుండును భూభృత్పూర్వప్రదేశం బాక్రమించువారు, దరదతుండి చేది రాజసమేతుండనై యేను ధరణీధరంబు దక్షిణకటకంబు [5]తలద్రొక్కెద, వీరు వారన వలవదు గదలను [6]గునపంబుల ముసలంబులఁ గొండఁ దుమురు నేసి నేఁడ కృతకార్యులమై మరలుద మనిన జరాసంధువచనంబులు విని శిశుపాలుం డిట్లనియె. 84

మ. విపులోత్తుంగశిలావిటంకముల నావిర్భూతదుర్భేదపా
దపగుల్మావలులన్ సురాదుల కసాధ్యం బిమ్మహాదుర్గ మీ
నృపసింహు ల్బహువాహనంబులపయిన్ విశ్రాంతి వాటించు వా
రపథవ్యాప్తిఁ బదప్రచారములఁ జేయన్ శక్తులే యిగ్గిరిన్. 85

క. పెక్కండ్రము గల మని యి, ట్లుక్కునఁ జొరఁబడుట నీతియు నుపాయముఁగా
దక్కజ మగు దైవబలం, బెక్కుడు బాలు రనవచ్చునే యాదవులన్. 86

తే. [7]దుర్గ మొదవినయప్పుడు దురము చేఁత, కంటె రోధించి యుండుట కరము లెస్స
తడవుగా నున్నపగతురు తమకుఁ దార, నిక్కముగఁ [8]జెడుదురు కూడు నీరు లేక.

1. జొరఁ జేరఁ డీయిరుమైన. 2. నొదవంగ. 3. వైవుఁ. 4. గోనందుండును (నం. ప్ర); గోనర్దుండు. 5. బగులఁద్రొక్కెద. 6. గుదియలు. 7. దుర్గములం బొదవినపుడు దురము సేఁత. 8. జేరుదురు.

వ. ఇప్పటికి నొక్కవెరవు దోఁచినయది యిక్కొండచుట్టు నగ్ని దగిల్చి కాల్చుట మేలు సహాయవిరహితులై యొందిలిపడి యునికిం జేసి వసుదేవసూనులు దీనికిం బ్రతివిధానంబు నేరక యూరక చిక్కువడుదు రనినచేదిపతిమతంబు మహీపతుల కందఱకు సమ్మతం బగుటయు మగధపతియు నవ్విధంబున కియ్యకొనియె నంత. 88

జరాసంధుఁడు రామదామోదరు లెక్కినపర్వతంబును గాల్చుట.

ఉ. ఎండినమ్రాఁకులుం బొదల నీఱుపుఁ గ్రంపలు దెచ్చి చిచ్చు లోం
డొండ సమీరువచ్చుదెస నొడ్డినవంకగ వైచి పైపయిన్
నిండఁగఁ గట్టెలుం గసవు నెక్కొనఁ ద్రోచుచు సైన్యచారు ల
క్కొండ గలంతయుం జిఱుతక్రోవితెఱంగునఁ గాల్పఁ జొచ్చినన్. 89

వ. తోడ్తోన పేర్చి యుల్లసితార్చి యగునర్చిష్మంతుండు కార్చిచ్చుజాడలఁ గలయం జమురుచు సజ్జసల్లకీగుగ్గులుకోటరంబుల వెడలుచు సుగంధిధూమోద్గారంబు లొదవించుచుఁ గాంచనరజతతామ్రఖనుల బెరసి బహువర్ణస్యందంబులఁ బ్రవర్తింపుచు నిర్ఝరంబులు సోఁకినజలంబులుగా జలజజలచరజాతీయంబుల నెరియించుచు వప్రక్రియాపరిణతంబు లగువారణంబుల నుదారదారుణవిస్ఫులింగసముదయంబులఁ బొదువుచు నుజ్జ్వలజ్వాలంబులు సటల నుద్దీప్తాంగారకంబులు దంష్ట్రలు నుద్ధూతధూమంబులు కేసరంబులు [1]నుద్భాసితోల్కలు దృష్టిపాతంబులు నై యపూర్వమృగేంద్రునిచాడ్పునం జకితకేసరిత్యక్తంబు లగుకందరంబులు దూఱుచు లేలిహ్యమానంబు లగునాభీలవ్యాళంబులపోలిక నాలుకలు గ్రోయుచు నాయతశిఖలనఖిలశాఖాశిఖాసంచయంబులం బెనంగొని యెల్లతరువులకు నొక్కింతసేపు చందనద్రుమసామ్యంబు సంపాదింపుచు సానుస్థలంబులం దిరుగుజలధరంబులఁ గలంచి తదీయంబు లగుతోయశీకరంబుల నెడనెడ బొనుఁగుపడియుం బడక తదంతర్గతంబు లగువిద్యుదశనితేజంబులు దనలోనన కలపికొని ప్రబ్బి నిబ్బరంబుగాఁ బెరుగుచు ధరణీధరమణికటకంబులకుం జెంది యందువొదలుపావకునితోడిసాహచర్యంబున నతిధుర్యత్వంబుగని కలయున శేషశిలాసంఘాతంబులు సితచూర్ణరాసులై తొరుఁగ నిగుడుచు శరభపక్షంబులుం జమరవాలంబులు బర్హిబర్హంబులుం గమర శబరీకబరీభరంబులు భస్మకణధూసరంబులు సేయుచు వివిక్తాసను లగుసంయమిజనులకు సమాధిబాధ యొనరించి తనరుచు విశృంఖలవిహారంబుల నేపారుసిద్ధవిద్యాధరమిథునంబుల నుద్వేగవిఘటితభ్రాంతవిద్రుతంబులం గావించుచు నెగయుపొగలు గగనక్రోడపీడనంబులు నై నిగుడ వైమానికమానినీవిలోచనంబులకు నశ్రుకాలుష్యంబు గలి

1. ప్రదీప్తా.

గించుచు నధికభయదసంరంభంబున విజృంభించె నంత నెల్లదెసలను దందహ్యమా
నంబు లగువివిధజీవంబులయాక్రోశనాదంబులుం బగిలి కూలుగండశైలంబుల
చండధ్వనులు నార్ద్రశుష్కదారుగుల్మావలీవేణువలయంబులచూత్కారచిమచి
మాయితచ్ఛటచ్ఛటారావంబులు నుద్దామదాహదుర్లలితం బగుదహను పేర్మికిం
జెలంగి యార్చుమహీశ్వరమహావ్యూహంబుల యుత్సాహకోలాహలంబు
నూర్ధ్వాండంబులు నిండి యొండొండ సమస్తభువనవాసులకు సంత్రాసంబు
పుట్టించె నాసమయంబున. 90

ఆ. కాననంబు లెల్లఁ గాలిన ననిమిషేం, ద్రాస్త్రవహ్ని నెఱకు లంతపట్టు
మాఁడి మ్రోడువడినమాడ్కి [1]రూపఱెను గో, మంతపర్వతంబు మనుజనాథ. 91

క. పాతాళమునకు డిగి యీ, యాతతశైలంబు వ్రేళ్లు లన్నియు భస్మీ
భూతములు సేయ కుడుగునె, యీతీవ్రాగ్ని యని తలఁకి రెడఁదల సురలున్. 92

వ. అమ్మహాదహను దరికొల్పి దాహభయంబునం బార్థివబలంబు లన్నియు నర్ధ
క్రోశం బపక్రాంతంబులై చూచుచుండె నట్టియుపప్లవం బాలోకించి నీలాంబరుం
డంబుజోదరున కిట్లనియె. 93

సీ. మాధవ చూచితే మనకారణంబున నిన్నగేంద్రున కెంత యెగ్గు వుట్టె
గిరి కైనయాపద పరిహరింపఁగ లేక యివ్విధంబున నీవు నేను నూర
కుండితి మేని నిం కొండెద్ది గల దింతకంటెను నపకీర్తికరము ధరణిఁ
గానఁ బరార్థదుఃఖక్షముఁ డున్నతిశాలి యిమ్మహనీయశైలపతికి

ఆ. ఋణము నీఁగుపాంటె నిప్పుడ యీజరా, సంధుఁ గిట్టి పట్టి సమదబాహు
బల మెలర్పఁ గష్టపఱిచెద నీకు మె, చ్చుగ నొనర్పువాఁడఁ జూడు నన్ను. 94

మ. అనలం బిట్లు తగిల్చి వారు సమరప్రారంభసన్నాహులై
జననాథుల్ బహుదేశవాసులు మహాసైన్యావళీకల్పనం
బొనరం జేర్చినవారు నేఁడ విను మీయుర్వీతలం బెల్ల ని
ర్మనుజేంద్రంబుగఁ జేయ కెట్లుడుగు నస్మత్కోపసంరంభముల్. 95

శ్రీకృష్ణబలరాములు గోమంతమునుండి సైన్యమధ్యంబునకు లంఘించుట

వ. అని పలికి యాక్షణంబ యాక్షిప్తమణికుండలుండును నాకంపితమణికిరీటుండును
నాందోళితనీలాంబరుండును నాలోలవనమాలావలయుండును నగుచు వాసు
దేవాగ్రజుం డన్నగాగ్రంబుననుండి రాజన్యమధ్యంబునకు లంఘించినం దోడన
చూడారత్నరోచులు సెదరం బీతవాసోంచలంబు చలింప శ్రీవత్సలాంఛనశ్యామి
కలు గడలొత్త నుదాత్త[2]స్మితమరీచు లుల్లసిల్ల నుత్ఫుల్లకమలనయనుం డగుచుఁ
గమలనాభుండు నుఱికె నయ్యిద్దఱు బెట్టిదంపుఁద్రొక్కునం గ్రుంగఁబడి గోమంత

1. రూఁకఱెను; రూపెడ. 2. శిత.

మహీధరం బఖిలలోకగతం బగుసలిలంబు వెలిఁ జెర్చి తొప్పఁదోఁగె నివ్విశే
షంబువలన విద్వేషీకృతం బగుదహనోపప్లవంబు ప్రశాంతం బయ్యె నప్పుడు. 96

తే. మందరాద్రులు రెం డొక్కమాటుపడిన, కొలఁది కగ్గలముగ బిట్టు గలఁగుజలధి
పోల్కి రామకృష్ణాపాతభూరివేగ, సంక్షుభిత మయ్యెఁ బార్థివసైన్య మెల్ల. 97

వ. అంత. 98

క. బాహుప్రహరణులై యతి, సాహసికులు యదుకిశోరసత్తములు రిపు
వ్యూహాశతంబుల నత్యు, త్సాహంబునఁ గూల్చు డద్భుతం బయ్యె నృపా. 99

వ. ఆసమయంబున నమ్మహానుభావులవిక్రమంబుల కనుగుణంబులుగా నమరప్రేర
ణంబున. 100

మ. చనుదెంచెన్ దివినుండి యాయుధము లాశ్చర్యప్రభాధుర్యముల్
ముని గీర్వాణపరంపరావిహితసమ్మోదంబు లున్మాదిహృ
ద్ధనుజేంద్రక్షతజార్ద్రరూపములు మాద్యద్భూతబేతాళకీ
ర్తనకల్యాణవిధిప్రసిద్ధబహుసంగ్రామంబు లుద్దామముల్. 101

వ. అమ్మహాసాధనంబులకుం దగునట్లుగా వారికిం బూర్వంబు లగునిజదివ్యాకారం
బులు నుదారంబులై పొందె నప్పుడు సుదర్శనశార్ఙ్గకౌమోదకీనందకంబులు
గోవిందుండును సౌనందసంవర్తకంబులు సబాణబాణాసనంబులుగాఁ బ్రలంబవైరి
యుం బరిగ్రహించి రనంతరంబ యనంతాంశసంభవుండు సంరంభవిజృంభితం
బగుబాహుమండలంబు చండశస్త్రోజ్జ్వలంబై దంష్ట్రాకరాళం బగు[1]ఫణిచక్రంబు
కరణిం దేజరిల్లఁ గడంగి. 102

ఉ. చీఁదఱ రేఁగినట్లు రిపుసేనల నెల్లను ముట్టి రోఁకట
న్మోఁదుచు నాఁగటం దిగిచి నొంచుచుఁ గార్ముకముక్తబాణముల్
పైఁ దొరఁగించి కూల్చుచును బాదహతి న్నలియంగ ద్రొక్కుచున్
లోఁ దళుకొత్తువీరరసలోలత మోసల[2]రం జరింపఁగన్. 103

మ. హరియున్ శార్ఙ్గవినిర్గతాస్త్రహతి సుద్యచ్చక్రపాతంబులం
గరవాలప్రవిదారణంబుల మహాకౌమోదకీఘాతని
ర్భరతం గ్రౌర్యము సూపఁగాఁ గరము సంత్రాసంబునం దూలె మో
హారముల్ రాజసమాజముల్ దిరిగె నత్యంతంబు సంభ్రాంతితోన్. 104

వ. ఇట్లు సమరపరాఙ్ముఖు లయి తనవెనుక కొదిఁగిన వారిం జూచి జరాసంధుం
డి ట్లనియె. 105

తే. వాహనము నెక్కి కైదువులను మిగులఁ, బట్టి మొనతలనెంతయు భయరసంబు
గదిరి [3]వట్రించు నృపులకుఁ గలుగుభ్రూణ, హత్యఁబోలుపాపంబని రాదిమునులు.

1. ఫణాచక్రంబు. 2. రింక నొప్పుచున్; రింకఁగా వెసన్. 3. పట్టించు

క. గోపాలురు మీ రిరువురు, భూపాలురు పలువు రుగ్రభూరితరబలా
టోపసముగ్రులు మీ రీ, చాపలమున కోర్చి యొదుఁగఁజనునే [1]యిచటన్. 107

ఉ. ఇంచుక నెమ్మనమ్ముల సహించి రణమ్మున [2]నిల్చి నన్ను మీ
రెంచుచు నుండుఁ డేమియును గీడును బొందఁగ నీను మిమ్ము నీ
చ్రించుల యాదవాన్వయులఁ గేలియపోలె ధనుర్విముక్తని
ర్వంచిత సాయకాగ్ని కనవద్యహవిస్సులు గా నొనర్చెదన్. 108

వ. అనినం గలంక దేఱి యందఱుఁ గ్రమ్మఱ నుత్సాహంబు వాటించి చెదరిన మూఁకలం బ్రయత్నంబునం బురికొల్పి యాత్మీయంబు లగువాహనశస్త్రాదుల నాయితంబుగా సమకట్టి కేతుచ్ఛత్రచామరప్రముఖలక్షణంబులు మెఱయ భేరీపణవాదివాదిత్రంబుల మ్రోఁతతో బెరసి గజబృంహితంబులు రథనేమినిర్ఘోషంబులుం దురంగహేషితంబులు భటసింహనాదంబులు రోదసీభేదనప్రచండంబులుగా నుద్దండరభసంబున బలదేవవాసుదేవులం బొదివి. 109

క. శరచక్రతోమరంబులు, [3]గురిసియుఁ గరవాలపరశుకుంతాదుల స
చ్చెరువుగ వ్రేసియుఁ బొడిచియు, నరనాథులు ఘోరరణ మొనర్చిరి కడిమిన్.

వ. అట్టికోల్తల సైరించి కులగిరులపోలికి నప్రకంప్యులై నిలిచి యదువీరులు దారుణ సంరంభంబునఁ గోపప్రతాపంబులు సూపి దీపించిన భూపసైన్యంబులయందు ముసలవిచ్ఛిన్నకుంభంబులు సీరదారితవంక్షణంబులునై తూలుశుండాలంబులును, చక్ర [4]నికృత్తకంధరంబులుఁ గృపాణదళితదేహంబులునై పొలియుహయంబులును, నిపాతితరథికంబులు హతసారథికంబులునై తెరలి పాఱుతేరులును, సాయకహత శరీరులు హుంకారస్ఫారస్ఫుటితమానసులునై సోలయుపదాతులు నగుచుఁ బ్రత్యర్థిబలంబు కష్టదశం బొందం గీలాలజలాశయంబులం బలలకూటకృత్రిమాద్రుల మేదోనిచయతల్పంబుల నుజ్జ్వలాంత్రహారంబుల నాయతస్నాయుమేఖలలఁ గీకసవలయకంకణంబులఁ గపాలచషకంబుల గాత్రచ్ఛేదోపదంశంబుల మజ్జామదిరాపూరంబులఁ గంకాళవీణలఁ గబంధనటనంబుల గోమాయువిరుతగానంబుల నాజిరంగంబు జమునివిహారదేశంబును మండనస్థానంబు నాపానభూమియు సంగీతస్థలంబును నగు ననుశంక నుత్పాదించుచుఁ గంకగృధ్రకలకలంబుల భూతబేతాళడాకినీవిహరణంబుల నతిరౌద్రం బయ్యె నిట్లు శాత్రవసహస్రంబులం బరిమార్చి నలుదెసల నొదుఁగురాజులం గనుంగొని కపటలసాభ్యుం డెలుంగెత్తి వారి కిట్లనియె. 111

ఉ. ఎక్కుడుఁ బేర్మి వాహనము లెక్కినవారు బలంబు పెక్కువ
చెక్కరణంబులం గడిఁదిబీరము చూపఁగఁజాలువారు మీ

1. మీఁకు. 2. నన్ను మీరు. 3. గురియుచు. 4. నికృత్త.

రక్కట చన్నె యిట్లు వసుధాధిపులార పదప్రచారతం
దక్కొని యున్నమ మ్మిచటఁ దార్కొనలేక తొలంగి తూలఁగన్. 112

మ. [1]అనికిం దారికి తోడు తెచ్చుకొని మి మ్మడ్డంబుగా నొడ్డుచుం
దన మై సోఁకక యుండఁగాఁ దిరిగెదు ద్దవ్వై జరాసంధుఁ డి
ట్లనిమిత్తంబు నశింప నేమిటికి మీ కారాజు సాత్త్వాపరా
ధునిఁ బుత్తెం డిట నస్మదీయ[2]సుమహద్దోశ్శిక్ష లక్ష్యంబుగన్. 113

జరాసంధుఁడు బలదేవ వాసుదేవులతోడ యుద్ధంబుచేయుట

క. అని పలికెడుపల్కులు విని, ఘనమునఁ గిను కొదవ నుదరి మగధవిభుఁడు జో
డునువిల్లు దేరు ఘనకే, తనమును గొని కడఁగె శార్ఙ్గధరుపై నొకఁడున్. 114

వ. కడంగి యతండు నతనిం గని. 115

శా. ఏ నుండంగ నరేంద్రసింహముల నీ విక్లేల నెగ్గించె ది
చ్చో నుగ్రాటవిలోన నాఁడటు పశుస్తోమంబులం గాచిన
ట్లో నే కేశవ లావు: జేవయును ధైర్యంబుం గలం డంద్రు ని
న్నా నేర్పిప్పుడు నాకు నెక్కునఁ గదా యత్యంతసిద్ధంబగున్. 116

చ. అనితల నిట్టు [3]లగ్గలము లాడినయట్టులు గాదు సేత చూ
ప్పనయము వ్రేఁ గొకింతవడి యాత్మఁ దిరంబుగ సైచి నిల్వుమా
సునిశితమార్గణాస్త్రములసోన మునింగి పరేతభర్తతో
నొనరఁగ నేఁడ చేసెద వనుత్తమసఖ్యవిశేషభద్రముల్. 117

తే. అనినఁ జెలునవ్వుతోడియనాదరావ, లోకనము రక్తనేత్రాంతభీకరముగఁ
గంసమథనుఁడు మగధభూకాంతుతోడ, నిట్టు లను ధరణీశ్వరు లెల్ల వినఁగ.

క. నాలా వెఱఁగెడునంతటి, [4]చాలిక నీ కొదవె నేని జనవర కడు మే
లేలా తడయఁగ [5]నిదె నీ, యాలోకనగోచరుండ నైయున్నాఁడన్. 119

తే. రిత్తమాటలు [6]సెల్లవ యుత్తము లగు, శూరులకు రజ్జు లొప్పునె సారబాహు
లీల నెఱపుట దక్కఁగ లెమ్ము కడిమి, చూపు వివిధాస్త్ర శస్త్ర విస్ఫూర్తియెసఁగ.

వ. అని యాక్షణంబ యాజగదేకవీరుం డారాజకుంజరు నెనిమిదియమ్ముల నొప్పించి సారథి నైదుబాణంబులను రథ్యంబుల ననేకబాణంబులను నొప్పించె ముసలాయుధుండు బాణాసనప్రౌఢి మెఱయ నతనివిల్లు నడిమికి నఱికె నిట్లు కృచ్ఛ్రగతుం డైనయేలికం గని సేనాపతు లగుకౌశికచిత్రసేనులు రయంబున నడరి. 121

క. బలదేవు మూఁడుశరముల, నలఘునిశిఖపంచకమున నబ్జాక్షుని న
గ్గలిక రొసఁగ నేసి వియ, త్తల ముద్రువఁగ నార్చుటయును దద్దయు నలుకన్.

1. అనికంబోరచి. (బ్రౌన్) 2. సుమహాదోశ్శిత 3. లగ్గమయి యాడిన. 4. చాలుట. 5. శ నేజ: 6. సెలవులే దుత్తములగు.

తే. కామపాలుఁ డర్ధేందుముఖప్రదీప్త, సాయకంబునఁ గౌశికుచాపయష్టిఁ
ద్రుంచెఁ గృష్ణుండు నాలుగుతూపు లొకట, నేసి చేసె రథ్యంబులనిలఁబడంగ.

వ. ఇవ్విధంబున విరథుండై కౌశికుండు గదగొని హలాయుధు దెసకుఁ గవియ నా
లోనన యతండు చిత్రసేనవధార్థంబు బాణవర్షంబు గురియుచుండ జరాసంధుండు.

క. విలు ద్రుంచి పెక్కువిశిఖం, బులఁ బొదువఁగ బలుఁడు భూరిభుజబలుఁ డయ్యుగ్ర
బలియుఁ డగుపగతువేఁడిమి, యొలయుట కత్యద్భుతంబు నొందుచుఁ బెనఁగెన్.

వ. అంతఁ జిత్రసేనుండు గదాదండంబునఁ బ్రలంబవైరిపక్షంబు ప్రక్షతంబు చేసి
తొలంగ నుఱికె నప్పుడు. 126

సీ. ఏను దొంబదియును నెనుబదియును నేడు సాయకంబుల జరాసంధుఁ డేచి
నీరజోదరు మహానీలాశ్మసుందరసుకుమారదేహంబు శోణితమున
మునిఁగి సంధ్యారుణఘనమనోహర మగునట్లుగా నొనరింప నవ్విభుండు
భల్ల మొక్కట వానివిల్లు ద్రుంచుటయును గదగొని ధరణి గ్రక్కదలఁ దేరు

తే. డిగ్గనుఱికి శార్ఙ్గాద్రిధి యగ్గలంపు
వేగ మొప్పంగ డగ్గఱి విష్ణునురము
వ్రేయుటయును నిర్భరమోహవివశుఁ డగుచు
వ్రాలె నగ్రజుఁ డళుకొంద వసుధ నతఁడు. 127

వ. ఇట్లు వడుటయును. 128

క. గోవిందుని నిహతునిఁగా, భావించి విరోధి ప్రమదభరితోత్కటచే
తోవేగంబున సకలది, శావలయము వడఁక నక్కజంబుగ నార్చెన్. 129

ఉ. దానికి సైప కుద్ధతిగదాముసలంబులు రెండుచేతులం
బూని హలాయుధుం డడరి భూవరువక్షము ఫాలముం బరి
గ్లానముగా నొనర్చుటయు గాఢతరక్షతిఁ దూలి నేలపై
జానులు మోపి మాగధుఁడు సత్త్వ మఱం బడి [1]సొమ్మవోయినన్. 130

వ. రోహిణీనందనుండు సింహనాదంబు సేసె ననంతరంబ యమ్మనుజేశ్వరుండు. 131

క. శోండొకసేపునకుఁ దెలిసి, చండగదాదండమున నసహ్యక్రోధో
ద్దండత బలు వ్రేయఁగ నా, తం డాగద విఱుగవ్రేసెఁ దనగద వ్రేతన్. 132

చ. జనవిభుఁ డాక్షణంబ యొకశక్తి యమర్చి జనార్దనాగ్రజ
స్తనిదెస వైచి తోడన యమోఘగదం గొని వ్రేసి యంతఁబో
కనుపమముష్టి నొంచి మద మారఁ దలాహతిఁ ద్రోచి మూర్ఛలో
మునుఁగఁగఁ జేసి యార్చె దివి మూఁగినవేల్పులు భీతి నొందఁగన్. 133

---

1. సొటువోయినన్.

క. అంతఁ దెలిసి యసురద్విషుఁ, డెంతయు రభసమున శత్రునెదిరి కదిసి దు
ర్దాంతగతి వ్రేయఁగా మిసి, మింతుఁడు గా కాతఁ డొకసమిద్ధపుశక్తిన్. 134

తే. అయ్యుదూర్వ్వహము వైవంగ నది వెరవున, నొడిసిపట్టి యాబలియుఁ డత్యుగ్రలీల
మగుడ నతనిన వైచె నమ్మగధపతియు, సొలసి వ్రాలి యాలోనన తెలిసి నిలిచి.

క. పరిఘము గొని మధురిపుపై, నురవడిఁ గవియంగ బాణ మొక్కటి యేసెన్
హరి శార్ఙ్గము దెగనిండఁ, దిరముగఁ గొని దాన రిపుఁడు ధృతిసెడి నిలిచెన్.

వ. అయ్యవసరంబున మూర్ఛదేఱి బలభద్రుండు భద్రగజంబు ధరణీరుహంబు దెసకుఁ గవియువిధంబున జరాసంధు నిప్పుడ యున్మూలుంజేయవలయునని పలుకుచు నలుక రొసఁగం గవిసినం గని దరదుం డనుభూవరుం డడ్డంబు సొచ్చి. 137

ఆ. వరము పేర్మి నితఁ డవధ్యుఁ డెవ్వారికి, నతులశౌర్యధుర్యుఁ డధికధీరుఁ
డెట్లు నీవు సంపె దేనుండఁగా నాదు, బలిమి రామ మున్ను దెలియ వెట్లు. 138

వ. అని యదల్చినం గినిసి సంకర్షణుండు రిపుప్రాణాకర్షణం బగు తనలాంగలం బమర్చి వాని నెదిర్చినం బరిఘపాణియై వాఁడునుం దాఁకె నయ్యిరువురకు నొక్కింత సేపు గజయూథపతులకుంబోలె నాభీలం బగుకలహంబు సెల్లె నంత. 139

తే. స్కంధపీఠంబుమీఁద నాఁగలి దగిల్చి
కిట్టి పగతుని నిల బోరగిలఁ బడంగఁ
గడిమిఁ దిగిచి మోఁకాళులఁ గలయఁ గ్రుమ్మి
చదిపి నెత్తురు మెదడును జెదరఁ జంపె. 140

క. మనుజేంద్రుఁడు మగధేశుఁడు, గనుగొనుచుండంగ నిట్లు గడుఘోరవిధం
బునఁ జేర్చినబలునిబలం, బునకుఁ దలఁకి కలఁగె నఖిలభూపబలంబుల్. 141

జరాసంధుఁడు సకలరాజ్యసమేతంబుగఁ బరాజితుఁడై పోవుట

వ. కృష్ణుండును క్రోధరభసోద్దాముండై కౌమోదకి యాయితంబుగాఁ బట్టి యిల చలింపం ద్రొక్కుచు నక్కజంబుగా నడరి జరాసంధుసంధిబంధంబు బిట్టువ్రేసి వెడిదంపుఁబిడికిటం బొడిచి యుఱక యఱచేతం జఱచిన మోఁకరిల్లంబడి తూలుచు నతండు సేతిగద ప్రిదిలిపడ సశరం బగుశరాసనంబును సపరికరం బగునరదంబును దిగవిడిచి యపసరణంబ శరణంబుగా సందడి నడంగిపోయినం గలంగి రాజన్యు లందఱు సమ్మెటలువెట్టి గుఱ్ఱంబులం దోలియు నంకుశంబు లూని యేనుంగులం దఱిమియుఁ జేరుకోలల నడచి రథ్యంబులం బఱపియు నత్యంతభయార్తులై నలుదెసలం జనిరి సర్వసైన్యంబులుం జెల్లాచెదరై కన్నవి కన్నదెసలం బాఱె నట్లు నరేంద్రసహస్రసంత్యక్తం బై విగతసంగీతం బగురంగస్థలంబును గ్రేణిసేయు సంగరప్రదేశంబు నైకొని. 142

చ. వరదుఁడు పాంచజన్యము ప్రవర్ధితగర్వనిరూఢి నొత్తస
య్యురునినదంబు మేఘపద మొందుటయు న్విని సర్వదేవతా
వరులును సిద్ధసాధ్యమునివర్యులు నార్చిరి లోకమంతయుఁ
భరితవిరావ మయ్యెఁ దదుపాగతశబ్దవిమిశ్రణంబునన్. 143

వ. సంకర్షణుండును బ్రహర్షోత్కర్షంబున సింహనాదంబున రోదసీ కుహర పూరణం బొనర్చె నిట్లు విజయలక్ష్మీవిభాసితుండై లక్ష్మీశ్వరుం డన్నయుం దానును మానుష రూపంబు లప్పుడు తమ్ము నొంద విశ్రమార్థంబు గోమంతగిరియంద కొన్ని దినంబు లుండునంత. 144

సీ. ఆభంగి సమరపరాఙ్ముఖు లయి సర్వభూపాలురును బోవఁ బోక మగుడి
చేదిభూనాథుండు శిశుపాలజనకుండు కారూశసైన్యయుక్తముగ నాత్మ
బలముఁ దానును యదుప్రతతిదిక్కునఁ గలబాంధవ మెద నచ్చి పద్మనాభుఁ
గానంగఁ జనుదెంచి కడుఁ బ్రీతి నిట్లను ననఘ నేమే మీకు మేనత్తమగఁడ
తే. వినుము దమఘోషుఁ డనువాఁడ వినయరహితుఁ
డగుజరాసంధుఁ బలుమాఱు ననునయించి
వాసుదేవుతో వైరంబు వలవ దుడుగు
మయ్య యని చెప్పి విన కున్న నాత్మఁ దలఁకి. 145

వ. అద్దురాత్ముం దొల్లి యెన్నఁడేనిఁ బరిత్యజించి యుండి నేఁ డతండు సంగరంబున భంగపడి చెడిపోయిన నంతరంగంబునం గని నాకుం గలవారిం దోడ్కొని నీ వాఁడనై వచ్చితిఁ బగవాఁడు బలవంతుం డింతన తెగి పోయెడివాఁడు గాఁ డీ లోనన మగుడంబడి యెద్దియేనియుం గిల్బిషం బాపాదించు నిది నాకుఁ దోఁచిన తెఱంగు. 146

చ. బహునరవాజివారణశవప్రకరంబులరక్తమాంససం
స్పృహాబహుయాతుధానచయభీకరగృధ్రవృకాదులం సుదు
స్సహబహువిస్రగంధములఁ జాలఁగఁ గుత్సిత మైనయీసమి
న్మహి మన కేల యొండెడకు మాధవ పోవుట లెస్స యయ్యెనన్. 147

వ. ఇచ్చటికిం బెద్దదవ్వు లేదు కరవీరం బనుపురంబు గల దందు సృగాలవాసుదేవుం డనువాఁడు గలఁడు. వాఁడు నీతోడ నెప్పుడు మచ్చరించు నతని నణంచుట యవశ్యకర్తవ్యంబు. 148

క. ఇవె రెండు భవ్యరథములు, భవదర్థము కా నొనర్పఁబడినవి చంచ
జ్జవనహయాన్వితములు యో, ధవరా కైకొనుము నీవు దగ నగ్రజుఁడున్. 149

వ. అనినం బ్రియంబు నొంది యదునందనుం డతని సబహుమానంబుగా నవ లోకించి. 150

ఉ. చుట్టఱికంబు ప్రేమమును జూపఁగవచ్చిన వారికిన్ నిజం
బిట్టిద యర్థ మైనయది యిప్డు భవద్వచనామృతంబునన్
నెట్టన మామనోగతులు నిర్భరహర్షము [1]నొందె నింక నె
ప్పట్టున నేము ధన్యులము ప్రాపును దాపును నీవు గల్గుటన్. 151

క. ఇప్పటికయ్యంబు తెఱం, గొప్పఁగఁ గనుఁగొంటి గాదె యోపుదు మేమీ
చొప్పున నెన్నిరణంబులు, చొప్పడిన జయింప వానిఁ జూచెద వింకన్. 152

వ. ఈచక్రముసలంబుల ప్రసారంబునఁ బ్రతిపక్షుల బొరిసమురుట మాకు నశ్రమంబు సర్వజగంబుల నస్మద్విక్రమంబు లద్భుతంబులుగాఁ జెప్పికొనునట్లు నేనెదమని పలికి యాప్రొద్ద యయ్యిరువురు నరదంబుల నెక్కి రథారూఢుం డైనదమఘోషుండు ముందట నడవఁ దత్సైన్యపరివృతులై బల దేవ కేశవులు రెండు విడిదలలు తెరువునం బుచ్చి మూఁడవనాఁడు రేపకడ కరవీరపురంబు పై విడిసి రపుడు. 153

క. తమపేరు చెప్పి యుద్ధా, ర్థము వచ్చినవార మేము తడయక సంగ్రా
మము మాకు నీవలయు నని, కమలాక్షుఁడు పలుక నచటి కావలివారల్. 154

తే. కడు రయంబున నరిగి యప్పుడమిఱేని
కెఱుఁగఁ జెప్పినఁ గడుఁగన్ను లెఱ్ఱసేసి
యతఁడు విహితసన్నాహుఁడై యాక్షణంబ
యొంటిమెయి సైన్యముల నెల్ల నుడిపి కడిమి. 155

వ. తొల్లి యాత్మీయనియమంబునకు మెచ్చి యాదిత్యుం డిచ్చినయాదిత్యవర్ణం బై వెలుంగుహేమరత్నసుందరస్యందనంబు పిశంగతురంగంబులయుద్దామగమనంబున గగనగామియుంబోలె నుల్లసిల్లుచు హరివాహనం బగు మేఘవాహనునరదంబు చెలువు దీపింప నింపుమిగుల నెక్కి యక్కజంబు లగుధనుస్తూణీరకృపాణాదు లమరఁ గమనీయకనకకవచచ్ఛన్నశరీరుండై సాంధ్యజలధరపిహితం బగుమహాశైలంబుపోలిక నాభీలం బగునొప్పిదంబుతోడం బురంబు వెలువడియె నంత. 156

మ. లయకాలంబునఁ బ్రాణి[2]జాతము ననాలస్యంబుమై మ్రింగ వేఁ
డి యుదగ్రోద్ధతిఁ దోఁచుదండధరుమాడ్కిన్ వచ్చుదుర్వారని
శ్చయు నాశాత్రవుఁ గాంచి కృష్ణుఁడు నిజస్వాంతంబు సంభ్రాంతి నెం
తయుఁ బెంపారఁ దనర్చెఁ దాదృశుఁడయై దర్పించెఁ దద్భ్రాంతియున్. 157

వ. చేదినాథుం డయ్యిరువురయుత్సాహంబునకు ననపోహం బగుహర్షనిర్వాహంబు వహించె నవ్విష్ణుండు తనరథం బొక్కటియ ప్రతివీరునరదంబున కెదురుగా నడపింప నకంపితరభసంబున సృగాలుండును గడంగి కదిసి యతనిం దాఁకె న ట్లిరువురువాసుదేవులకు దేవతలు మెచ్చు కయ్యం బయ్యె నంద. 158

1. నొంద. 2. జాతముల.

తే. శరము లొకలక్షఁ గరవీరపురవిభుండు
యాదవేంద్రునిఁ బొదువంగ నతఁడు డెబ్బ
దెనిమిదింటను నాతని నేసె మగుడ
నేఁబదింటఁ గృష్ణుని నన్న రేశ్వరుండు. 159

క. వారుణవాయవ్యంబుల, నారాయణునిమీఁదఁ దొడిగె నరపతి శరముల్
ఘోరశిఖవజ్రశరవి, స్ఫారతఁ దద్దీప్తి మాన్పెఁ బద్మేక్షణుఁడున్. 160

క. జంబుకుఁ డేయఁగ యమరు, ద్రాంబకములు నిగిడి వడిఁ దదస్త్రములు విచి
త్రంబుగ మాధవుచే నిమి, షంబున శమితంబు లయ్యె జగములు వొగడన్.

చ. హరి గొనయంబు ద్రుంచుటకు నస్త్రవరంబు సృగాలుఁ డెంతయుం
బరవస మొప్పఁ గైకొనినఁ బ్రాజ్ఞుఁడు శార్ఙ్గధరుండు తద్విధం
బరుదుగ నాత్మలో నెఱిఁగి యాతనివి ల్లొకయర్ధచంద్రని
ష్ఠురవిశిఖంబునం దునిమి సొంపఱ నంగము నొవ్వ నేసినన్. 162

క. వేఱొకవిలుగొని విమతుఁడు, దూఱఁగ హరిమేన నాలెఁ దొమ్మిదియమ్ముల్
మా తెఱుబదింటఁ బొదివెం, గాఁకియగా మఱియుఁ బఱపె గమిగొనఁ దూపుల్.

శా. కోపం బుత్కటమై ముకుందుఁడు గుణాఘోషంబు దిఙ్మండలా
క్షేపక్షోభకరోరమై నిగుడఁగా శీఘ్రాస్త్రపాతంబులం
జాపంబుం దునుమాడి సూతహననోత్సాహంబునం బేర్చి ధా
త్రీపాలుం బహుళోజ్జ్వలప్రదరపఙ్క్తిచ్ఛన్నుఁ గావించినన్. 164

వ. సారథ్యచతురుండునుం దాన యై కడంగి. 165

ఆ. అన్యచాపహస్తుఁ డై యతఁ డొకయమ్ముఁ, గేల [1]నమరఁ బట్టి కేళివోలె
సమరరాగభరము సస్మితవక్త్రంబు, నందు మెఱయ నిట్టు లనియె హరికి. 166

సీ. గోమంతగిరియందుఁ గొందఱురాజుల నోడిచితి నని మదం బడరి యిందు
వచ్చితిఁ గరవీరవల్లభుఁ దొడరంగ నల్పులు మూఢాత్ము లానృపాలు
రిదె యొక్కరుండన యేను గయ్యమునకు నమరి నిల్చినవాఁడ నట్ల నీవు
నేకాగ్రయోధివై యొసఁగితి ధర్మయుద్ధం బిది గీర్తివిధాయి మనకు
తే. నొక్కవాసుదేవుఁడ కాక యుర్విమీఁద
నెంద ఱిప్పుడు నిను వధియించి నాదు
పేరు సుస్థిరస్థితి నెందుఁ బెంపు నొంద
నిలుపఁ గలవాఁడ నొక్కింత నిలువు మిచట. 167

చ. అనవిని దేవకీసుతుఁడు హాసవినిష్ఠురవక్త్రుఁడై సృగా
లుని దెసఁ జూచి నీమనసులో రణవాంఛ నరేంద్ర యిప్పుడుం

---

1. నేర్చి.

బోనుపడ దేని సాహసము వొంపిరివోవఁగ నిల్చి కైదువుల్
విను కలయన్నిటం బెనఁగు విక్రమ మేర్పడ నేను జూచెదన్. 168

క. ఆవల నాచేయంగల, యావిధమును నున్నయదియ యది మునుముట్టన్
వావిరి చెప్పఁగ నేలా, నావుడు నవ్విభుఁడు భీషణస్ఫురణమునన్. 169

క. తఱుచుగఁ బఱపెఁ గడిఁదియుం, బఱ తోమరచక్రపరశుపరిఘచయము లే
ద్దెఱఁ బైఁ గురిసెఁ గృపాణము, లుఱక ప్రయోగించి వైచె నొక్కట శక్తుల్.

వ. ఇట్లు వైరిప్రయుక్తం బగువివిధాయుధాంధకారంబు నీరంధ్రంబై కలిసిన నిర్భర స్థితిం బొలుపారి దైత్యారి దారుణవిక్రమం బగుచక్రంబు చేతఁ గైకొని వాని నాలోకించి. 171

ఉ. చేయఁగ నోపినంతయును జేసితి చూచితి నేను నీవిధం
బాయతమద్భుజాకలితమై యిదె వచ్చె మహోగ్రచక్ర మిం
కేయది చెప్పుమా తెలియ నిప్పటికిం బరికత్తు యంతక
వ్యాయతదంష్ట్రలం దగులువాఁడవు గాక సృగాల యిచ్చటన్. 172

వ. అని పలికి యమ్మహాచక్రం బతనిపయిం బ్రయోగించినఁ బ్రళయసమయనిర్ఘాత ఘోరం బయి యడరి యది తదీయశిరంబు రెండువ్రయ్యలు నేసి క్రమ్మఱి వచ్చి యాసరోజాక్షుదక్షిణహస్తం బలంకరించె నంత. 173

సీ. పగతుచే నిమ్మాడ్కిఁ బడి మృతిఁ బొందినఁ గలఁగి వీ డక్కడక్కడఁ బడంగ
నంతిపురంబున నతివలు విత్రస్తకురరీవిరావసంకులము గాఁగ
నేడ్చుచు నచ్చటి కేతెంచి రం దగ్రసతి యాత్మసుతుని నాశక్రదేవు
నవ్వాసుదేవునియడుగుఁ గెందమ్ముల మ్రోల మ్రొక్కించి సమ్మోహవివశ
తే. యగుచు విలపింపఁ గరుణించి యవ్విభుండు
మగువ నూఱార్చి సకలసామంతమంత్రి
పౌరముఖ్యపురోహితప్రతతిఁ బిలువఁ
బనిచి రాజ్యంబు నృపతనూజునకు నిచ్చె. 174

వ. ఇట్లు కరవీరపతిం బరిమార్చి తత్పదంబునం దదీయసంతతిం బ్రతిష్ఠించి. 175

క. మధుమథనుఁ డాక్షణంబున, మధురగుఱిచి కదలి మేనమామఁ దగఁ దదీ
యధరిత్రికి వీడుకొలిపి, యధికప్రమదంబుతోడ నన్నయుఁ దానున్. 176

వ. మార్గంబున నైదుదివసంబులు వసియించి యాఱవనాఁటి రేపకడ పురంబునతిదూరంబునం గని పాంచజన్యంబు పూరించిన. 177

ఉ. స్యందన న [1]యుగ్యనేమిరవసమ్మిళితంబుగఁ జెర్చి రోదసీ
కందరపూర్ణమై తదభికల్పితనాదము వర్వె దానికా

1. నేమియుగ్య.

నందముఁ బొంది యాదవులు నవ్యనిరూఢి నలంకృతాంగులై
ముందట నుగ్రసేను నిడి ముఖ్యపురోహితపూర్వకంబుగన్. 178

వ. అనేకదంతితురంగసుభటసహస్రంబుల సమకట్టి యుదగ్రకేతువులు సుజ్వాలాత పత్త్రంబులు నొక్కట శోభిల్లం బెల్లుగా మ్రోయుచు మంగళవాదిత్రంబులతో నమిత్రజైత్రు లగునవ్వసుదేవపుత్రుల నెదుర్కొనిరి వారును వారి నభినందించి వంది మాగధకీర్తనంబులు విప్రజనాశీర్వాదంబులుం బ్రకృతిప్రమోదవాక్యంబులు వీనులకు నింపుసొంపు సంపాదింప నకంపితవిభవంబునం బురంబు ప్రవేశించి రాసమయంబున. 179

చ. అనిమిషకోటిగొల్వఁ బొలుపారు[1]పురందరుఁ బోలి యాదవుల్
దనుఁ గొలువంగఁ గృష్ణుఁడు ముదం బెసఁగఁగ వసుదేవునింటికిం
జనుటయు సన్నతోన్నతులు సమ్యగుపాగతుఁ డైనకూర్మినం
దనుఁ బ్రణతోత్తమాంగుఁ దగఁ దండ్రి కవుంగిటఁ జేర్చి యర్మిలిన్. 180

వ. వేనవేలు దీవన లిచ్చి వేయివిధంబుల నుపలాలించె నమ్మహోత్సవంబున నప్పురంబులోన నెవ్వండును దీనుండు మలినుండు ననలంకృతుం డసంతుష్టుం డనుత్సాహుండును లేఁడు సర్వజనంబులుం బరమకల్యాణభరితు లయి రని వైశంపాయనుండు చెప్పినకథ సవిస్తరంబుగ. 181

ఉ. వాసవితుల్యవిక్రమ [2]వివాసిత శత్రుభుజావిలాస ది
గ్వాసనకారిసౌరభ [3]విభాసియశస్కరదాన విభ్రమో
ద్భాసికరాబ్జభాసురవిభాసరసీరుహమిత్ర మానసా
ధ్యాసిదయాసనాథతుహినాంశువిభూషణ సౌమ్యభూషణా. 182

క. శ్రీమల్లచమూవల్లభ, సామాదికచతురుపాయసామర్థ్య నమ
త్సామంతోజ్జ్వలవైభవ, సామగ్రీలబ్ధసఫలసౌభాగ్యత్రసుఖా. 183

మాలిని. వినుతభువనవీతోద్వేగవిస్తీర్ణభాగా, వినతభరితవిశ్వావేత్య[4]విద్వత్ప్రతీక్షా
ధనదసదృశదానోదాత్తదాక్షిణ్యచిత్తా, ధనికసుజనధర్మాధ్యక్షధన్యస్వపక్షా.

గద్యము. ఇది శ్రీశంకరస్వామిసంయమీశ్వరచరణసరోరుహధ్యానానందసౌందర్య ధుర్య శ్రీ సూర్యనారాయణ సుకవిసంభవ శంభుదాసలక్షణాభిధేయ యెఱ్ఱయనామధేయ ప్రణీతం బైనహరివంశంబు నుత్తరభాగంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

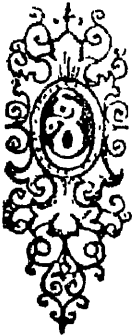
---

1. పు.దానను 2. నివారిత. 3. విశాసి. 4. విద్యాప్రతీక్షా.

శ్రీ ర స్తు

హ రి వం శ ము

ఉత్తరభాగము - ద్వితీయాశ్వాసము

క. [శ్రీ]మాద్యదంధ్రదేశ
క్షేమదకరవాల సుజనకీర్తితగుణలో
లా మంజులవాగ్జాలా
వేమక్షితిపాల నిత్యవిజయవిశాలా. 1

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు జరాసంధుపలాయనం బాకర్ణించి జనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె. 2

సీ. అఖిలసైన్యములు సహాయులు గూడంగఁ గృష్ణుచే నపజయక్లేశ మొంది
యేమని తనవీటి కేఁగె నమ్మగధేశుఁ డకట యిమ్మెయినన యంత మేటి
యవనీపతుల కెల్ల నగ్రణి యనఁ బాటిపోక కర్జంబుగఁ గైకొనంగఁ
జనునె శత్రులవెంట మునుఁ దాన గదిలి యవ్వీరులు నెగువంగ వెన్నుసూపి

తే. కఱచు చింతయు సిగ్గతె బాముమాలి
యేమిటికిఁ గాక చెడుట దా నెఱుఁగఁ డొక్క
[1]యిట్లు వోయినపిమ్మట నెట్టు లయ్యె
నివ్విధం బెఱిఁగింపు మునీంద్రవంద్య. 3

వ. అనిన వైశంపాయనుం డిట్లనియె నట్లు పరాజయంబు నొంది చనినజరాసంధుండు లజ్జావనతవదనుం డగుచుఁ బురంబు సొచ్చి నిరుద్ధోరగంబుపోలికం బొరలి నిశ్వసింపుచు సంభ్రాంతచింతాకులత్వంబునం జిత్తసమాధానంబు వడయ నేరక యొక్కనాఁడు భూపతుల నందఱం బిలుపించి వారి కిట్లనియె. 4

మ. ప్రతికూలంబయి దైవ మెంతయును బాపం బాచరింపంగను
ద్యత మైనప్పుడు పౌరుషం బతిసమర్థం బయ్యు నత్యంతదు
స్థితి బొందెం గనుఁగొంటిరే మనమహోద్రేకం బనేకక్రమా
ద్భుతమై పేర్చియు నట్లు గోపశిశువుల్ దూలింపఁ దూలెం దుదిన్. 5

వ. అయినను మన కిప్పు డైనతేజోహాని భూతసర్గంబు గలయంతకాలంబును శాశ్వతంబై యుండు నిది యపనయింప నుపాయం బొం డెయ్యది యెయ్యనువుననైన నయ్యాదవుల వధియించుట నాకుం గర్తవ్యంబు. 6

1. యిట్లువోయి పిమ్మట నాతఁ డెట్టు.

క. దీనికిఁ దగ మీరును మీ, సేనాసముదయముతో విశృంఖలలీలం
బూని నడచి పగతుపురం, బైనమథుర పొదివి వైర మడఁపఁగ వలయున్. 7

జరాసంధుఁడు రెండవసారి మథురమీఁద దండెత్తివచ్చుట

తే. మనబలంబు లనంతంబు లనుపమములు, యాదవులు వీతసాధను లర్థహీను
లేను బొదివి నిరోధింప నెల్లభంగిఁ, జెడుదు రొగి సందియము లేదు కడఁగుఁడోపి.

వ. అనిన నందఱు నవ్విధంబున కియ్యకొనిరి జరాసంధుం డనతిచిరం బగుకాలంబున సమస్తసైన్యసమన్వితుండై కదలె గోత్రజులును సంబంధులును సుహృదులునైన రాజులును గోమంతశైలంబునం జాల భంగపడుట నభిమానంబు పూనినభూనాథులు నతని ననుగమించిరి విశేషించి విష్ణుద్వేషులైన పౌండ్ర కళింగ దంతవక్త్ర శిశుపాల సాల్వ రుక్మి యవన వేణుధారి సౌవీర గాంధార త్రిగర్త భగదత్తులును మఱియు నంగ వంగ సుహ్మవిదేహ కాశకరూశ దశార్ణమద్ర పాండ్యదేశాధీశులు నుత్సాహంబునం బేర్చి తత్సహాయులై చని రివ్విధంబున నిరువదియొక్క యక్షౌహిణులతో నతండు కతిపయప్రయాణంబుల నరిగి మధురాపురోపవనంబులు సన్నివేశంబులుగాఁ గైకొనిన. 9

తే. విష్ణు మున్నిడుకొని యప్డు వృష్ణివరులు, కోటపై నుండి యాసైన్యకోటిఁ జూచి
యుగసమాప్తికాలంబున నుల్లసిల్లు, నుదధియో కాక యని వెఱఁగొందుచుండ.

క. సీరిఁ గనుంగొని నవ్వుచు, శౌరి యనియె భూభరంబు సయ్యన మాన్పన్
గోరి యొకో విధి యిచ్చట, నీరాజుల నెల్ల నొకట నిట్లొడఁగూర్చెన్. 11

వ. దుర్జనుం డగునీజరాసంధునిమిత్తంబున వీరు లిందఱకుఁ బ్రాణాంతకారి యైన యాపద సంప్రాప్తంబయ్యె నది యట్లుండె ననేకదేశనివాసు లగువసుధాధీశుల యడియాలంబులతోడిగొడుగులుం బడగలుం జూడు మీకూడినమూఁకలం గ్రీడయపోలెఁ దుసుమాడ వలయు సన్నాహసమేతులమై వెడలుద మనియె నంత. 12

తే. యమునినిడుపెల్ల విడిదలయ్యె తలిర్ప, బలము విడియించి మగధభూపాలకుండు
మనుజనాథులఁ బిలుపించి మంతనమున, గార్యమంతయు నూహించి కడఁకమిగుల.

క. అరుదుగ గాడ్పునకైనను, జొర [1]నెడయును లేక యుండఁ జుట్టును ముట్టం
ద్వారితముగ వలయు నీపురి, వెరవు ప్రయోగింపుఁ డిట్టివిధమునకుఁ దగన్. 14

వ. అని పలికి తదనురూపంబుగా నవ్విభుండు. 15

సీ. గుద్దండ్లనుం బెద్ద గునపంబులను గోట యొండొండ త్రవ్వుచు నుక్కుటులుల
రాకట్టనపులెడల్ గైకొని నఱకుట యొనరుదంచనముల నొడిసెలలను

1. వెడలఁగరాక.

జాలంగ నెందును సవరించు టమ్ములఁ దోమరంబులను శక్తులను గదల
గగనంబునీరంధ్రకంబుగాఁ బొదివి యం దెవ్వరిఁ దలసూపనీకయుండు

తే. టోలి కర్జంబుగా నెల్లయోధులకును, జెప్పి నేఁడాదిగఁ బురంబు సెఱుచుపనియ
సర్వకృతియుమీా కని సమాజ్ఞాపనంబొ, నర్చి మఱియు నానగరము నాల్గుదెసల.

వ. గోమంతపర్వతంబున నెవ్వరి నేదిక్కున నిలువ నియమించె నట్లు వారి నయ్యై
విధంబులను నిలిపి లగ్గసేయం దొడంగిన. 17

తే. ఉగ్రసేనాసమేతుఁడై యుగ్రసేను, నగ్రసరుఁగా నొనర్చి వీరాగ్రగణ్యుఁ
డచ్యుతుఁడు బలదేవసమన్వితముగ, నఖిలయదువర్గములఁ గొని యనికి వెడలె.

చ. వెలలినయాదవేంద్రు నతివిశ్రుతతేజునిఁ గాంచి భూమిభృ
ద్బలములు భీతివిహ్వలవిభావనఁ జేష్ట లడంగి చిత్రితం
బులక్రియఁ జూచుచుండె నరపుంగవకోటియుఁ జిత్తము ల్గడుం
గలఁగఁగడొంకె నంత భుజగర్వము సర్వము దక్కి గ్రక్కునన్. 19

క. తమమొనలు గరము గొంచెము, లమేయములు వగఱమూఁక లని యేమియు ను
ల్లముల గణింపక యాదవ, సమితియు వెస గడఁగెఁ జక్రిశౌర్యముగలిమిన్. 20

వ. అయ్యవసరంబున. 21

చ. గరుడపతాకతోడిరథకల్పన మొప్పఁగఁ జక్రమాదిగాఁ
బరఁగినకైదువు, ల్వితతబాహువులన్ వెలుఁగొందదివ్యతా
స్ఫురితశరీరుఁడై సకలభూతభయంకరవిక్రముండు పం
కరుహదళేక్షణుం డడరెఁ గంపముఁ బొందఁగ శత్రుసైన్యముల్. 22

క. హలముసలచాపధరుఁడై, బలుఁడును నిజదివ్యమూర్తి భాసిల్లఁ గడున్
వెలుఁగొంద నతనిచూడ్కులు, ప్రళయవిభావసునిఁ గనినపరుసున మెఱయన్. 23

వ. ఇట్లు సన్నద్ధులై వసుదేవసూనులు సర్వసైన్యంబులం దలకడచి మహామకరం
బులు మకరాలయంబు దఱియుతెఱంగున విరోధివ్యూహంబు గలంగఁ దఱిసి
రప్పుడు కృష్ణు నంతంతం గని సేనాగ్రగామి యగుజరాసంధుండు నిజశంఖంబు
పూరించిన వారిజోదరుం డయ్యుత్సాహంబు సరకుసేయక పాంచజన్యనినాదం
బున భూదిగ్గగనమధ్యంబు సంభరితంబు గావించిన. 24

తే. ఊర్ధ్వలోకనివాసులయుల్లములును, నధికభయమోహవివశంబు లయ్యె ననిన
నల్పధారుణీనాథసైన్యములు గలఁగి, త్రిప్పుకొని తల్లడిల్లుట సెప్పనేల. 25

జరాసంధుం డుగ్రసేను నెదుర్కొని రూక్షాక్షరంబుగ నాక్షేపించుట

వ. అమ్మహాయోధవరులం దాఁకి మగధనాథుం డనేకబాణపరంపరలు పరగించుచుం
గదిసి తదీయపార్శ్వంబున వరరథంబునం దున్నయుగ్రసేనునిం గని యి ట్లనియె.

సీ. భోజవంశమువారు [1]రాజులై యుండంగ యాదవుల్ కింకరులై చరింతు
రట్టియన్వయమునఁ బుట్టియుఁ గడుబాము మాలితి నీకంటెఁ బాలిశుండు
గలఁడె యెవ్వఁడు పుత్త్రుఁ బోలియుంచె నాకృష్ణుఁ డెక్కటి తద్రాజ్యమెల్లఁ దాన
కొని రిత్తపట్టంబు నినుఁ బూన్ప నతనిపెట్టెడు నన్నపిండంబు గుడిచె దకట
తే. యెట్లుగాఁ బెద్దవాఁడవై తేమి బ్రతుకు, సిగ్గఱినభోగ మెట్లు రుచించె నీకు
హరికి బంటవు గాక నీ వవనిపతివె, యిట్టిరాజధర్మధ్వంసి నేను సైప. 27
క. నినుఁ దోలుత ససైన్యముగా, ననిలోఁ దెగటార్చి పిదప యాదవుల జనా
ర్దనపూర్వజపూర్వకముగఁ, దునుముదు నీపీఁచమడఁగ దుర్దమశక్తిన్. 28
వ. అనిన నమ్మాటలకుఁ గలుషించి కమలనాభుండు. 29
ఉ. అక్కట యుగ్రసేనుని మహాత్ముని బల్కుట సంగరంబునం
దెక్కుడు పౌరుషంబు వెలయించుటయే పలుకం దలంచినన్
స్రుక్కక నన్నుఁ బల్కుము విరోధి నొకండన కాన నాకు నీ
యుక్కివ మెన్నిచందముల నోర్వక పోవునె వేయు నేటికిన్. 30
తే. నాఁడు గోమంతనగమున నన్ను నాజిఁ, గదిసి చూచినవాఁడవు గావె నీవు
నాఁటివాఁడన నేనును నవ్వుఁబాటు, గాదె యిట్లంట యీవితర్కంబు వలదు. 31
ఉ. ఇమ్మెయి నిప్పు డగ్గమయి యెప్పటియట్టుల డాఁగురించి నీ
విమ్ములఁ బాఱిపోవ కొకయించుక నిల్చితివేని నీదుకం
ఠమ్మువికుంఠితాస్త్రవికటప్రహతిం దునుమాడువాఁడ ని
క్కమ్మిది చూడు మస్మదవిఖండితగర్వము సర్వము న్నృపా. 32
క. అని యిరువదేనుతూపుల, జనపతి [2]నైదింట నతనిసారథిఁ బ్రభుఁ డే
పున నొంచి కార్ముకముఁ గే, తనముఁ దునిమె రెండుసునిశితప్రదరములన్. 33
వ. అట్టియెడఁ గౌశికచిత్రసేను లతిరయంబున నడ్డంబు సొచ్చి వాసుదేవుం బెల్లేసిరి కౌశికుండు వేఱ మూఁడమ్ములు హలాయుధుమేన గ్రుచ్చె నాతం డతనివిల్లు భల్లంబున నఱకి యుఱక మెఱుంగుటమ్ము లెమ్ములం గీలించినం దలంకక కోదండాంతరంబు ధరియించి మాగధసేనాపతి యమ్మాధవాగ్రజుతో నేట్లాడుచుండం జిత్రసేనుండు దోడ్పడియె నంత. 34
ఉ. ఒండొకవిల్లుపుచ్చుకొని యుగ్రగతి న్మగధేశ్వరుండు దో
శ్చండిమ చూపెఁ గృష్ణునకు సైన్యపు లిద్దఱు భర్తఁ గూడి యొం
డొండ హరిన్ హలాయుధుని నొక్కట నేసిరి వారిమువ్వురన్
దండిమగండు పంకరుహనాభుఁడు నొంచె శరత్రయంబునన్. 35
తే. ఉగ్రసేనుని మెయినాటె సుగ్రబాణ, మాజరాసంధుఁ డొకటి యయ్యవనిపతియు
దెబ్బదేను దొమ్మిదియును నిబ్బరంపు, టమ్ము లతనిపైఁ బరగించె నలుక మిగుల.

1. పూజ్యులై. 2. నేడింట.

క. మాధవమాతామహుతో, బాధకముగ దశసహస్రబాణంబుల నా
యోధనము సేసె మగధధ, రాధీశుఁడు చూచి ఖచరు లచ్చెరువందన్. 37

వ. కంసజనకుండు ధనుర్దండఖండనం బొనర్చిన నొండువింట నతని దెందంబు గాఁడ నేసి రథ్యంబులం దెగటార్చి విల్లునుం బడగయుం బొడిసేసె నట్లు రామకృష్ణులు చూచు చుండఁ బగతుచేత విరథుండై యయ్యుగ్రసేనుండు దొలంగిపోయిన. 38

సీ. చెలఁగి కౌశికచిత్రసేనులు దోడుగా నాబృహద్రథసూనుఁ డాహవమున
సీరిఁ జక్రిని గ్రూరశితసాయకత్రయమున నొంప హరియు [1]నాభూపవరుఁ
నచ్చమాపతులను నంబకశతములఁ గప్పిన బలువిడిఁ గామపాలుఁ
డై దేసియమ్ముల [2]నందఱ నేసి యాచిత్రసేనునిధనుశ్ఛేదనంబు

తే. సేసి హయములఁ గూల్చెఁ జెచ్చెర నతండు
పరిఘపాణియై కదియంగ బలుఁడు నతని
యుసుఱుగొనుటకు శిరము లొండొండ పఱపఁ
ద్రుంచె నాతనివిలు మాగధుండు పేర్చి. 39

వ. ఆలోన గదాహస్తుండై యుఱికి తదీయరథ్యంబులం జదియ మోఁదిన నా రాముండు భీమవేగంబున ముసలం బమర్చిన నడరి నట్లు జరాసంధ బలదేవు లెక్కటిం దలపడం గడంగునెడ రెండుసైన్యంబులు భేరీమృదంగనిస్సాణారవంబులు సింహనాదంబులు నంబరంబు వగులింప నయ్యిద్దఱతలపాటునకు నంకిలి యగునట్లుగాఁ గ్రందుకొనం దఱిమిన. 40

క. ఇరువురుఁ దొలంగి గ్రక్కున, నరదము లెక్కిరి బలంబు లన్నియు వీఁకం
బురికొల్పుచుఁ గడఁగిరి దొర, లురవడి నుగ్రాహవరస సముత్కటసరణిన్. 41

వ. శినియు ననావృష్టియు బభ్రుండును విపృథుండును లోనుగా బలదేవు మున్నిడికొని యొక్కదెస మోహరించిరి. దాశాహుండును గంధుండును బృథుండును శతద్యుమ్నుండును విదూరుండును నాదిగా వాసుదేవునిం బురస్కరించికొని యొక్కదిక్కునం బన్నిరి. సత్యకుండును సాత్యకియు శ్వఫల్కుండును శ్యాముండును సత్రాజితుండు నుగ్రసేనుండును నాదిగా మృగధరు నగ్రేసరుం జేసి యొక్కవలన నిలిచి రిట్లు మూఁడొడ్డనంబులై యదుసైన్యంబులు భీష్మకరుక్మిప్రముఖమహాయోధరక్షితంబును బ్రాచ్యదాక్షిణాత్యబహుళంబును జరాసంధసనాథంబును నగు మాగధసైన్యంబుం దలపడియె నట్టితాఁకుదల నశ్వారూఢు లశ్వారూఢులను గజారోహకులు గజారోహకులను రథికులు రథికులను బదాతులు పదాతులను దార్కొనిన నిరువాఁగునకు శూరజనహర్షజననంబును భీరునివహాభయావహంబును వైవస్వతపురవర్ధనంబు నగుయుద్ధంబు ప్రవర్తిల్లె నందుఁ గృష్ణుండు రుక్మిని

1. నమ్యూధ. 2. నదరంట.

నుగ్రసేనుండు భీష్మకుని వసుదేవుండు గ్రథుని బభ్రుండు కౌశికుని గదుండు చేదినాథుని రంభుండు దంతవక్త్రుని సాత్యకి విందానువిందులను శతద్యుమ్నుం డేకలవ్యుం దాఁకిరి జరాసంధుండు రాముని తోడ సంగ్రామం బొనర్చునాసమయంబున.

—ఱ రుక్మి శ్రీకృష్ణునితోడం దలపడి యుద్ధంబుచేసి పరాజితుండై పోవుట ౞—

తే. ఇరువదేను ముప్పదిరెండు వరుసతోడ, నేసె నమ్ములు రుక్మిపై వాసుదేవుఁ
డస్త్రములు రెంట భోజరాజాత్మజుండు, మాధవుని నేసె వేఱొక్క మార్గణమున.

క. ఆతనికార్ముకమౌర్వీ, శాతనమున కుత్సహింప శార్ఙ్గధరుండున్
శాతాంబకమున విశిఖో, పేతంబుగఁ ద్రుంచె నతని పెనువిల్లు వెసన్. 44

ఉ. ఛిన్నధనుష్కుఁడై రిపుఁడు శీఘ్రమ శక్తి యమర్చి వైచె నా
వెన్నుని దిక్కు శౌరియును విస్ఫుటభల్ల మొకంట దాని ను
త్సన్నము సేసి యోలిన గదాపరిఘంబులు లోనుగా నతం
డెన్నిటి నెత్తె నన్నియును నేసెసఁగ న్నుఱుమాడెఁ గైదువుల్. 45

వ. అంత నిలువక కేతనంబు నఱకి రథ్యంబుల వధియించి సారథిం దెగటార్చి విరథుండును వికలసాధనుండు నైనయతనిం జూచి త్రికాలవేది యగుట నవిష్ణుండు భావి యగుతత్సోదరీహరిగ్రహంబున నయ్యాదుయదుబాంధవంబూహించి చంపక పోవిడిచె నుగ్రసేనుండు భీష్మకునిం బంచవింశతివిశిఖంబుల నేసిన నతం డతని ననేకశతసంఖ్యంబు లగుశరంబులం బొదువుటయు. 46

ఆ. అలిగి కంసుతండ్రి యతనివిల్లును బడ, గయును ద్రుంచి సూతు హయచయంబుఁ
గూల్చుటయును భీతిగూరి భీష్మకుఁడు[1]క, య్యంబు సేయు టుడిగి యరిగెఁ దొలఁగి.

మ. గ్రథుఁ డేడమ్ముల నొంచెఁ గృష్ణజనకుం గర్వంబుతో నాతఁ డా
పృథుబాణాహతి లెక్కసేయక వడిం బెల్లేసి తోడ్తోన సా
రథి నశ్వంబులఁ గేతువుం ధనువు రౌద్రస్ఫూర్తితోఁ ద్రుంపఁగాఁ
బృథివీనాథులు సూడఁ బాఱె నతఁడుం భీతిం గడుం దవ్వుగన్. 48

వ. బభ్రుం డనేకబాణంబులం గౌశికునంగంబు నొప్పించిన నయ్యదువీరుని నాతండు సాంద్రశరవృష్టిం దొప్పఁ [2]దోఁచుటయు నమ్మహాబాహుండు తద్బాణాసనంబు నఱకిన నొండువి ల్లెత్తి యేయుసాయకంబులు మర్మంబులు దాఁకి నొచ్చిన [3]నొవ్వితోన యలుక నురవణించి. 49

క. పరుష మగునర్ధశశిముఖ, శరమునఁ బగతునిశిరంబు చారుకిరీట
స్ఫురితమణిరుచులు పర్వఁగ, ధరణికి బలిగా నొనర్చి తడఁబడ నార్చెన్. 50

1. కయ్యంపునేలవిడిచి. 2. దోఁగుటయు. 3. నొవ్వుతోన యలుకయొనంగిన.

తే. గదుఁడు చేదినాథుని నొంపఁ గదని¹ నొంచెఁ, జేదినాథుండు బహుశాస్త్రమేదురాంధ
తమసనిర్మగ్నమయ్యె రోదసితటంబు, సకలభూతావళియు భీతిచలితమయ్యె. 51

క. కొండొకవడికిం జైద్యుఁడు, కాండపరంపరల విరథుఁ గావింపఁగ భీ
తుండై యాదవుఁ డరిగెన, ఖండితశౌర్యుఁ డగు శౌరికడకు రయమునన్. 52

క. శంభుఁడు భూరిభుజాసం, రంభంబున దంతవక్త్రుఁ బ్రకటశరసము
జ్జృంభణగోచరుఁ జేయఁగ, సంభరితాస్త్రములఁ బొదివె శాత్రవు నతఁడున్. 53

సీ. సాత్యకి యత్యుగ్రశరముల విందానువిందుల వెసఁ బరివితతతనులఁ
జేయంగ నతనిపై నాయవంతీశులు వివిధాస్త్రజాలంబు వెల్లిగొలిపి
విలు ద్రెవ్వ ²రథహయంబులు నొవ్వ సారథి దలరఁ బ్రస్ఫుటశక్తికలన సూపి
రతఁడు వేఱొకవింట నను విందు విరథుఁగా నొనరింప నిద్దఱు నొక్క రథము

తే. నంద యుండ నత్తేరును నపహతముగ, నాచరించి గ్రక్కున నొక్కయక్కజంపు
గద యమర్చిపైచినఁ దొలఁగంగనుఱికి, పోయి రోటమిఁ గోర్చి యబ్బాపసుతులు.

వ. శతద్యుమ్నుం డేకలవ్యుపై సప్తనారాచంబు లేసిన నమ్మేఁటిమగండు దానును నన్నియ తూపు లతనిపై నాటించెఁ గ్రమంబున నేడింటను ముప్పదింటను నతండును నాతండును నొండొరుల నొప్పించి యొకళ్లొకళ్ల వలన విరథత్వంబు నొంది గదాహస్తులై యనేకమండలభ్రమణంబులం బరస్పరాంగంబులు పరిక్షతంబులు గావించి మెఱయుచుం బెద్దయుం బ్రొద్దుపోవ నెడ యాదవుండు క్రమంబునఁ బ్రతిభటుని చేతికయిదువు విఱుగునట్లుగా వెసవుతోడి వ్రేటు గొనిన నతండు గదాశకలంబు సయ్యన నురివి గాఢముష్టిం దద్భుజాంతరపీడనం బొనర్ప నవ్వీరుండును నవ్విధంబువాఁడయ్యె నిలిచె నట్లిరువురు బాహుయుద్ధంబునకుం దొడంగి కిట్టియుం బట్టియుం బొడిచియు నడచియుఁ ద్రోచియుఁ దాచియు డాసియు వ్రేసియు జానుకూర్పరతలప్రహతుల బాహుపాదపీడనంబులం గేశాకర్షణనఖదంత³ఘాతంబులను సరిగాఁ బెనంగిరి కొండొకసేపునకుఁ గృష్ణబాంధవుండు జరాసంధబాంధవుని నతినిబిడబంధం బగు బంధురముష్టి నూరుసంధి యుఱక పొడిచినం బగతుండు గన్నుదిరిగి నెత్తురు గ్రక్కుచు గ్రక్కున నొఱగి యంతలోనన సంబళించుకొని యెగసి పోకుపోకుమని యార్చుచుం గడంగిన నద్దెస యోధు లతని నొచ్చి రిద్దెసవార లతనిం గైకొని వారిం దలపడి రయ్యురవడిఁ గయ్యంబు సందడి యగ్గలంబయ్యె నిత్తెఱంగున. 55

క. ఎక్కటి పెనఁకువ లెన్నఁగఁ, జెక్కులు గడు నక్కజములు భీషణములు నై
యొక్కటఁ జెల్లఁగ ననిమిష, దృక్కౌతూహలము లధికతృప్తి వహించెన్. 56

1. దునిమె. 2. హయరథంబులు. 3. ఘాతనంబుల.

వ. అట్టిసంకుల సమరంబునం గులశక్తిసాహసంబులు నిరపోహంబులుగా నిర్వహించు గర్వంబునం బెంపారుశూరులు గవిసి చిత్రసంప్రహారప్రౌఢిసూప నేపునం బోవక పెనంగుతురంగమాతంగశతాంగపదాతివ్రాతంబుల వివిధనిపాతనంబులం బగిలిన మోరల నొగిలినకంధరంబులం దునిసినతొండంబుల ముఱిసినకొమ్ముల నొఱిగిన సారథుల విఱిసినకేతువులఁ ద్రెస్సిననడుముల వ్రస్సినయురంబులం బ్రచురంబై చెల్లం దోడ్తోన పెరుగు పెన్నెత్తురుమడువులు గాలువలునై యొదవి యస్థిచూర్ణ సైకతంబుల బలలపంకంబులం బరగి యొరలుహారమణులం బడిన[1] తెల్లగొడుగుల సమరభూభాగంబు లుద్భిన్నతారకంబులు నుల్లసితశశాంకంబులు నగు నాకాశప్రదేశంబుల ననుకరింప నాయతబాహుచ్ఛేదంబులు నారక్తకరచరణంబులుం గలచోట్లు ప్రసుప్తభుజగంబులు ప్రస్ఫురితకోకనదంబులు నగునెలవుల చెలువు దీపింప నిర్జీవతానిశ్శబ్దంబు లగుశరీరసహస్రంబు లెడనెడం బడినవీరశంఖపణవదుందుభికాంస్యకాహళాదులును సమానవ్యసనంబులయి [2]మూకీభవించె నన నడంగి యుండ నొండొండ పేర్చు భూతబేతాళడాకినీశాకినీకలకలంబులవలనం గేవలకుణపమయంబు లగుతావులం బునరుజ్జీవితదేహంబు లైనపగిది నుత్ప్రేక్షణీయంబులై వెలయ వియత్తలరంగంబు గైకొని కుంచియ వీచి యాడునారదుచేత శిక్షితంబు లయ్యె నన దగి గృహీతప్రహరణంబు లయి నర్తించుకబంధంబులు రౌద్రాద్భుతరసంబులకుఁ బాత్రంబులై మెఱయ నవ్వేళ యాభీల యయ్యె [3]నా సమయంబున. 57

బలరామజరాసంధుల గదాయుద్ధ విజృంభణము

మ. తనతేరెండును నుల్లసిల్లఁగ బలోద్దాముండు రాముండు దీ
ప్తనిశాతాస్త్రపరంపర న్మగధయోధశ్రేణిఁ దూలించుచుం
జనుదేరం గని సైప కేపున జరాసంధుండు సంధుక్షితో
గ్రనిజక్రోధకృశాను నాతనికి వీఁకం జూపఁ గాంక్షింపుచున్. 58

క. తే రభిముఖంబు సేయఁగ, సారథిఁ బనిచి పటుబాణజాలభయదవీ
రారంభుఁ డైనఁ దత్క్రియ, చీరికిఁ గైకొనక తాఁకె సీరియుఁ గడిమిన్. 59

చ. ఇరువురు [4]నేచి తుల్యముగ నెంతయుఁ బ్రొద్దు పెనంగి రథ్యముల్
ధరఁ బడ సూతు లీల్గఁగఁ బతాకలు మ్రొగ్గఁగ వర్మబంధముల్
మురియఁగఁ జాపము ల్దునియ ముద్గరతోమరశక్తు లాదిగా
వరుస ననేకము ల్మడియ వారిఁ బోరి చలంబు పెంపునన్. 60

తే. గదలుగొని మహీతలము గ్రక్కదలనుఱికి, తుంగశృంగసమన్వితాద్రులునుబోలెఁ
గదియ రెండుసైన్యములును గదన ముడిగె, నమ్మహాద్వంద్వయుద్ధవీక్షాదరమున.

1. తెలి. 2 మూర్తీభవించె ననదగి. 3. సమ్ముఖంబున. 4. నొక్కబీరమున; నొక్కరూపమున.

వ. అట్లెల్లవా[1]రెల్లనుం జాల నెడగలిగి చూచుచుండ నంబరంబున ననిమిషసిద్ధవిద్యాధరప్రముఖులును నధికతాత్పర్యంబున నాలోకింప సంగరరంగంబు ప్రవేశించి 62

సీ. పేర్చి మదోద్రిక్తబృంహితరౌద్రంబు లగుషష్టిహాయనహస్తు లనఁగ
రోషభీషణరేఖ రొప్పుచు బీరంబు పొలివోనికడిఁదిబెబ్బులు లనంగ
వెలయుదర్పంబున మలసి ఱంకెలు వైచి పటుతఁ గ్రాలెడువృషభంబు లనఁగఁ
గ్రూరచేష్టితములఁ గూరి దుర్వారహుంకారంబు లగుమృగవైరు లనఁగ
తే. లాగువేగంబు సౌష్ఠవోల్లాసవిధము, గడఁకయునునుబ్బుఁ దుల్యత్వకరణి మెఱయ
ఘోరమూర్తులై సింహనాదారవంబు, లడరఁ దార్కొని రవ్వీరు లాగ్రహమున.

వ. ఇవ్విధంబునం దలపడి యిద్దఱు నుద్దామరభసంబునం బెనంగునెడ జరాసంధుండు సవ్యమండలభ్రమణంబున నభివేష్టింప ముష్టికాంతకుం డవ్వెరవు గణియింపక దక్షిణమండలభ్రమణంబుం జొట్టికొని తిరుగ నిరువురకయిదువులు నొండొంటిం దాఁకి నిర్ఘాతపాతభీషణం బగుఘోషంబు పుట్టింప బెట్టిదంబుగా బృహద్రథసూనుపై నయ్యదునందనుండు గద వీచివైచిన నతం డప్పాటు దప్పించుకొనిన నది యుర్వీతలంబు సలియింపం బడిన నత్తెఱపి నుఱికి వ్రేసినవిపక్షువ్రేటు సైరించి ధీరుం డగుసీరాయుధుం డమ్మహాయుధంబు నతిరయంబునం బుచ్చికొని చెచ్చెర మాగధు నడిచిన నాతండును దీవ్రఘాతం బొనర్చె నట్లు దొడంగి యొకటి రెండు మూఁడు నాలుగే ననుచు నెక్కించిన ట్లక్కజంబుగా నొండొరులం బర్యాయప్రహారంబుల నొప్పింప నప్పటిచంక్రమణవేగంబలవడఁ బాదపీడితయై సర్వంసహాయుఁ జలింపఁ బెంపేది కుండలికూర్మవిభులశిరంబులు వీఁపును నొగుల దిగులు పుట్టి దిగ్గజంబులొరుగ నఖిలభువనవాసులు భువనంబులకు భద్రంబు గావుత మని భయభ్రాంతులై యాక్రోశింప వాసుదేవాగ్రజుం గదిసి యహితుం డురస్థలం బతిగాఢప్రహతిం బగిల్చినఁ బెలుచ నెత్తురు గ్రక్కుచు గ్రక్కున నతండు పుడమిం బడి పడుటయు నెఱుంగంబడకయుండ నంతన యెగసి పగతు[2]నడితల బెడిదంపుఁ గడంక నడువఁ గర్ణనాసారంధ్రంబుల [3]మెదళులు దొరఁగఁ దూలి కూలినఁ బ్రతిభటుండు వ్రాలెనె ననుచు యాదవు లార్వ గర్వం బేది మేదినీపతిసేనలు గలంగఁ గ్రమ్మరం దెలిసి మగధనాథుండు మాధవపూర్వజు నపూర్వహుంకారంబున నందంద వ్రేయుటయు నమ్మహాబాహుండు సముత్సాహంబునఁ బ్రతికృతి గావించె వార లన్యోన్యహననంబులం బ్రక్షతాఖిలకాయులై రుధిరధారలం దడిసి పుష్పితకింశుకంబులుం బోలెఁ బొలుపారి గగనచారులచూడ్కికిం బరమోత్సవం బొపాదించిరి తదనంతరంబ. 64

1. రెల్లజాడల. 2. నడుతల. 3. మెదడులు.

తే. అలుకయంతంత కెక్కఁగ హలధరుండు,విమతుఁ బోరిగొందు నింకొక్క వ్రేటువ్రేసి
యనితలంచుచుఁ బెనుగద హస్తతలము, నందమర్చి యుగ్రపుదృష్టినతనిఁ జూడ. 65

వ. అంతరిక్షంబున నశరీరవాణి యిట్లను నీమాగధుం డోరులచేతం జావఁడు వీని మృత్యువు వేఱొక్కరుం డున్నవాఁ డనతిచిరం బగుకాలంబున నవ్విధంబు సంపన్నంబయ్యెడు నీవిప్పు డాయాసంబుఁ బొంద వలవ దుడుగు మనిన విని జరాసంధుండు విమనస్కుం డయ్యె. రాముండును సంగ్రామవిరామంబు నొందె నారెండుదెఱంగులవారును నంత బోరుడిగి తిరిగిపోయిరి యాదవులు మఱి యునుం బ్రతిదినంబును సన్నద్ధులై వెడలుమాగధులును సకలపార్థివసేనలతోడం గూడి దొడరి పెనంగుదు రిట్టిక్రమంబున దీర్ఘకాలంబ యితరేతరక్షయకారి యగుదారుణసంప్రహారంబు సెల్లుచుండ. 66

—జరాసంధుండు పరాజయంబునొంది మరలి నిజపురంబునకుం జనుట—

చ. అనుపమదైవమానుషబలాధికు లాయదువంశసంప్రవ
ర్ధనులభుజ[1]ప్రభావపటుదర్పము లార్వఁగ రాము తెల్లఁగాఁ
గని పగతుండు గం డడఁగి కాతరభావము నెమ్మనంబునం
దనికిన సర్వయత్నములు దక్కి నృపాలసముత్కరంబుతోన్. 67

వ. సేనాసముదయంబుల నెల్లఁ[2] దివియించుకొని నిస్తేజుండై తనవచ్చినత్రోవన మగిడె నప్పుగిది మగధపతి బెగడి తొలంగి పోయిన. 68

మ. విజయభ్రాజితులై యదుప్రవరు లావిర్భూతసమ్మోదసం
ప్రజయస్వాంతత నచ్యుతుల్ హలధరుల్ భక్త్యోక్తిఁ గీర్తించుచు
న్నిజభాగ్యోదయ మెల్లవారలును వర్ణింపంగఁ బూర్ణోన్నతిం
ద్రిజగద్రాజ్యము సేరినట్లు కడు నుద్దీపించి రాపెంపునన్. 69

ఉ. అందును బుద్ధియుక్త మగుయాదవవృద్ధగణంబు శత్రున
స్పందయశోధికప్రకటభంగుల గెల్చియు గెల్పు [3]గెల్పుగా
డెందములందు సూడక కడిందిగ నుక్కియ యుండెఁ బెంపుసొం
పుం దనరార వానిబలముం జలముల్ గుఱిగా వెలుంగుటన్. 70

సీ. అట్లు పలాయితుండై చని యాజరాసంధుఁ డేమని చెప్పఁ జలము [4]మిగులఁ
దక్కక మఱియు నుద్దండత నప్పటియట్లు మధురపయి నరుగుదెంచె
యాదవులును దొంటియటులసమకట్టి వెడలి ఖేచరదృష్టి వెక్కసమున
మునుఁగంగఁ బోరి రిట్టినసినపోరాట పదునేనిమిదిమాఱు లెదిరి రిపుఁడు

తే. భగ్నుఁడైపోయె నయ్యదుపతియుఁ దాను, శక్తుఁ డయ్యును బ్రతిపక్షుఁజంపనొల్లఁ
డోరుఁడు వానికి మృత్యువై యునికిబుద్ధి,నింతయు [5]సునిశ్చితమ్ముగ నెఱుఁగుఁగాన.

1. ప్రభావముల. 2. నవియించు. 3. పాడిగా. 4. మిగిలి. 5. సునిశ్చితమ్ముగ.

వ. ఇత్తెఱంగున నాశ్రితశ్రీనిధాయి యైనయాశ్రీనిభుండు విజయశ్రీసమేతుండై సుఖంబున నుండె నయ్యదువీరు లిద్దఱు నమ్మహాసమరంబుల నాత్మీయదేవతా రూపంబులుం దక్కినయప్పుడు మానుషాకారంబులుం బచరించి నిజమాయా ప్రభావంబు భావింప నెవ్వరికి నలవిగాక యతిశయిల్లుదు రంత నొక్కసమయంబున బలదేవుండు. 72

క. తమపిన్ననాఁటిమాటల, క్రమమంతయుఁ దలఁచి వేడ్క గడలుకొనఁగఁ జి
త్తమునందు గోకులాలో, కమహోత్సవ మిచ్ఛగింది కర మిష్టమునన్. 73

మ. జలజాతేక్షణుతోడఁ జెప్పి తదనుజ్ఞం దానొకండు న్సము
జ్జ్వలకాంతారవిహారయోగ్య మగువేషం బొప్ప వ్రేపల్లెకుఁ
లలిమై నేఁగినఁ దన్నివాసులు మహోల్లాసాత్తులై యమ్మహా
బలు నంతంత నెదుర్కొనంగ నతఁడుఁ బంధుత్వ ధౌరేయతన్. 74

క. కొందఱకు మ్రొక్కి తనకుం, గొందఱు మ్రొక్కంగ వరుసఁ గొందఱఁ గుశలం
బందంద యడిగి కౌఁగిటఁ, గొందఱఁ గదియించి ప్రణయకోవిదుఁ డగుచున్. 75

క. [1]గోపికలు పొదివికొనఁగాఁ, దీపారెడిచూడ్కితోడిలిన్ననియుచితా
లాపములఁ బ్రియము సలుపుచు, నాపోవని యింపుసొంపు నభినవములుగన్. 76

వ. ఉన్నంత [2]గోపవృద్ధు లందఱు నతనిఁ బరివేష్టించి యిష్టగోష్ఠిం దగిలి యి ట్లనిరి. 77

క. స్వాగతమే యాదవకుల, రాగవివర్ధన మహాత్మ రామ సుఖశ్రీ
భాగి నిను నిపుడు గని సుఖ, భాగుల మేమైతి మెట్టిభాగ్యోదయమో. 78

చ. తమతమజన్మదేశముల తద్దయు రమ్యము లెల్లప్రాణిజా
తములకు నంట యిప్పుడు గదా నిజ మయ్యె జగత్ప్రసిద్ధవి
క్రముఁడవు నీవు నీపసులఁ గాచినచోటికి వచ్చి యిమ్మెయిఁ
మముఁ గొనియాడ నింకఁ గడుమాన్యుల మైతిమి దేవతాలికిన్. 79

సీ. చెనఁటిచాణూరముష్టికుల భంజించుట [3]కంసవిధ్వంసనకఠినలీలఁ
దనరుట శత్రునితంబ్రిఁ బ్రతిష్ఠించు టబ్ధిలోఁ దిమితోడియాహవంబు
గోమంతనగమున శ్రీమెఱయంగ నుదాత్తదివ్యాయుధావాప్తిమహిమ
భూమిశ్వరులతోడి భూరిసంగ్రామంబు కరవీరవిభుని సృగాలుఁ గూల్చు
తే. టర్థి మధురకేతెంచుట యచటఁ జిత్ర, జయము గ్రమ్మఱఁగొనుట యాసరణినీవు
దమ్ముఁడును జరించిన యద్భుతంపుఁజరిత, మెన్నఁ గొనియాడ నెవ్వర మిప్పుడేము.

క. ఈవసుమతి యంతయు నిటు, మీవలనఁ బ్రతిష్ఠవడసె మీవా రగువా
రేవారు వారు కల్యా, ణావాసులు [4]దార యగుట యరిదియె యనఘా. 81

1. గోపిక లొదవికొనంగా. 2. ఘోషవృద్ధు. 3. కంసునిఁ బరిమార్చి కరి నడంచి. 4. వాత.

చ. అన విని రాముఁ డిట్లనియె నక్కటయిం తన నేల మీరు గూ
ర్మి నెఱయఁ బెంపఁగాఁ బెరిగి మీచిరశిక్షఁ జరించి మీగృహం
బున సరసాన్నము ల్గుడిచి బుద్ధిఁ దనర్చినమాకు నెందు శో
భన మగు కేమి సందియము బాంధవు లెవ్వరు మిమ్ముఁ బోలఁగన్. 82

క. రాచసిరి యుండియును మది, యాచవికిం జొరదు నాకు హరికి నిచటిబా
ల్యాచరణముపై మక్కువ, యేచందంబులను మఱవ నెన్నఁడు రామిన్. 83

వ. అనిన సంతసిల్లి వారందఱు నతని నభినందించి మాధుర్యహృద్యంబు లగుమద్యం
బులును సమధికాపేక్ష్యంబు లగుభక్ష్యంబులును భావానురూపంబు లగునను
లేపంబులును తేజోవిలాసకల్యాణంబు లగుమాల్యంబులును ననేకంబు లాకల్యాణ
మూర్తికి సమర్పించినం బ్రీతుండై వివిక్తంబును రమణీయంబు నగుప్రదేశంబున.

ఉ. గోపిక లంది యీఁ బసిఁడికోర నుదారసుగంధిశీధు వి
చ్ఛాపరిపూర్తిగాఁ గొని వెసం గడు నుగ్గడువై [1]ముదంబు సం
వ్యాపకభంగి నంగము సమస్తము ఘూర్ణన మొందఁ జేయ ను
ద్దీపిత మైనమోహము మదిం బరతంత్రత యావహింపఁగన్. 85

సీ. కనకప్రమ్రాకునఁ దనరెడు సురదంతిమాడ్కి నుత్ఫుల్లదామమున నమరి
నిండువెన్నెల పర్వ నెఱయుకైలాసాద్రిలీలఁ జందనసాంద్రలిప్తి మెఱసి
చలదుల్క మగుశరజ్జలదంబుక్రియ నేకకుండలమణిదీప్తిఁ గొమరుమిగిలి
ఘనభోగియుక్తమై తనరుపటీరంబుగతిఁ జేతిహాలమున నతిశయిల్లి
తే. దారకలలోఁ గలంకవిస్ఫారుఁ డగుచు, నలరుపూర్ణేందువిధమున నతిచపిండు
నడుమ నీలాంబరద్యుతి బెడఁగు గాఁగ, నధికధవళాంగరుచి నొప్పె నవ్విభుండు.

వ. అచ్చటికి ననతిదూరగామిని యైనకాళిందిదిక్కు మొగంబై. 87

క. ఓయమునానది నీయం, దాయతముగ నాకు వలయు నవగాహంబుఁ
జేయఁగ [2]రావో తేవో, తోయము లని పిలిచె నెలుఁగు తొట్రిలఁ బెలుచన్.

వ. పిలిచి యమ్మహాతరంగిణి యాత్మస్వభావంబునన యున్న యునికి దన్నుఁ గైకొన
మిగాఁ గొని యమ్మహాబాహుండు. 89

బలరామదేవుండు కాళిందీభేదనంబు సేయుట

మ. అలుకం బేర్చి హలం బధోముఖముగా నచ్చోటికిం జాఁచి త
త్సలిలౌఘం బొకవ్రంతరయై తనకునై సర్వంబు నొండొండ యి
మ్ముల రావింపఁ దొడంగె భూరిభయసమ్మోహంబునన్ ధాత్రి య
గ్గలపుంగంపము నొందఁ గ్రిందటిభుజంగవ్రాతముల్ భీతిలన్. 90

1. మదంబు. 2 వేగమ రావో.

వ. ఇవ్విధంబున సంకర్షణలాంగలాకర్షణంబునకు వశగతయై వికీర్ణశైవాలకేశియు
విలోలమీనదృష్టిపాతయు విస్రస్తఫేనదుకూలయు విహ్వలవిహంగరుతాక్రం
దయు వికలకలహంసగమనయు వికంపితకోకస్తనయుగ్మయు విషణ్ణసరోరుహ
వదనయు విభిన్నవీచీవళీవిలసనయు వికలితావర్తనాభియునై విభుకరాకృష్య
మాణ యగువిముగ్ధయుం బోలె నరుగుదెంచి యాతటిని యాతనియెదుర
నాత్మీయదివ్యాకారంబు దాల్చి నిలిచి విరచితాంజలియై యిట్లనియె. 91

క. శరణమ్ము గమ్ము నీదగు, చరణమ్మిదె శిరమునోఁక సంప్రార్థన త
త్పరత నొనర్చెద హలధర, హరిపూర్వజ చక్కఁజూడు నాతుర నన్నున్. 92

క. స్వాభావికజాడ్యమున మ, హాభాగ భవన్నియుక్తి యాత్మ నెఱుఁగ కే
నీభంగి నైతి నలుగుదు, రే భాముల కితరు లట్ల యిట్టి మహాత్ముల్. 93

ఉ. జీవితభర్తయై పరగుసింధువుఁ గూడఁగఁ బోఁకుండ బృం
దావనమధ్యభూమికి నుదారుఁడు రాముఁడు గ్రమ్మఱించెఁ దా
నేవిధిఁ దప్పుసేయ కిటు లే లగు నిన్నది యంచు నింక ఫే
నావలిరోచుల న్నగుచు నార్వరె నన్ను సపత్ను లందఱున్. 94

క. అపచార నిదర్శక మగు, విపరీతగతంబు నాకు విశ్వజగమునం
దపకీర్తికరం [1]బిది నీ, కృపగల్గినఁ జాలు [2]నింకఁ గిల్బిషభేదీ. 95

వ. క్రమ్మఱ నేను బూర్వమార్గప్రవర్తిని నగునట్లుగా నానతిచ్చి పనుపు మిమ్మహా
సీరవిదారణరభసం బుపసంహరింపు మనిన నవ్వుచు నవ్విభుం డవ్వేలంది నాలో
కించి నీవు వేఁడికొనుటం జేసి వాఁడియలుక యొకింత సైరణ సేసెదం గాని నీ
తప్పున కిప్పగిది దండచండతయుం జాల దది యట్లుండె నీవింతట నిలిచి యెల్ల
కాలంబును నేనిచటికిం దిగిచినయిప్పాయవలన బృందావనప్లావనం బొనర్పుము
నాకు నిట్లయిన నత్యంతశాశ్వతం బగుయశంబు సిద్ధించు భవన్ముఖ్యప్రవాహంబు
వాహినీశ్వరగామి యగుం [3]గావుతమని యనుగ్రహించుటయు నిగ్రహవిముక్త
యై యయ్యగ్రతటిని యాత్మేచ్ఛం జనియెఁ గాళిందీభేదనప్రభావంబు గనుంగొని
గోపాలు రందఱు నచ్చెరువునొంది యయ్యమానుషసత్త్వశాలి ననేకవిధంబులం
బ్రస్తుతించి రవ్విధంబున నాశ్చర్యకర్మకలనాధౌరేయుం డైన యారౌహిణే
యుండు. 96

బలరాముఁడు వ్రేపల్లెనుండి మథురాపురంబునకు వచ్చుట

క. వెండియుఁ గొన్నిదినంబు ల, ఖండితరాగమున గోపకప్రకరములో
నుండి హరిఁ దలఁచి కౌతుక, కండూలం బైనమనసు కడుఁ దమకింపన్. 97

తే. వ్రజనివాసుల నెల్లను వరుసతోడ, వీడుకొని తన్ను నందఱు వేడ్క ననుప
మధురకే తెంచి వ్రజములో మరిగి తాల్చియున్న [4]వేషంబ యొంతయు నొప్పునొసఁగ.

1. బగు. 2. బాయుఁ. 3. గాతయని. 4. వేషము సెంతయు.

క. మును గోవిందునియింటికిఁ, జనుదెంచినఁ గాంచి యధికసంప్రీతి నెదు
ర్కొని తత్పదములకుఁ బ్రణతి, [1]యొనర్చి కావించె నాతఁ డుచితార్చనముల్.

వ. అయ్యగ్రజుం డయ్యనుజసహితంబుగాఁ జని నిజజనకుం గని ప్రణతుం డైనం దీవించి కౌఁగిలించి యవ్వసుదేవుండు గోకులంబుకుశలం బడుగ నాబలభద్రుండు భద్రంబుగా నఖిలంబు నుపన్యసించె మఱియుం బుత్రు లిరువురు నుచితచిత్రకథావిన్యాసం బొనర్చి తండ్రిం బ్రముదితుం జేసి రట్టిప్రవర్తనంబునం గొంతకాలం బరుగుటయు. 100

క. ఒకనాఁడు సకలయాదవ, నికరసభాంతరమునందు నీరజనాభుం
డకుటిలమనస్కుఁ డిట్లని, ప్రకటార్థం బైనపలుకు పలికెం బ్రీతిన్. 101

సీ. వినుఁడు యాదవకులవీరు లందఱు నవధానంబుతోడ మద్వాక్యసరణి
మనకు నివాస మిమ్మధుర యిప్పురిఁ బోలఁ బురి లేదు మనభూమిఁ బోల భూమి
యెందును బుట్ట దే మిప్పురంబునఁ బుట్టి పెంపార వ్రేపల్లెఁ బెరిగి వచ్చి
యిచ్చట నైశ్వర్య మిట్లు ప్రాపించితి మింతలోఁ బగ బలవంత మయ్యె
తే. సర్వపార్థివులును జరాసంధుఁ గూడి, యెంత లెంతలు సేసిరి యెఱుఁగ రెట్లు
మనము నొకభంగి నెడ రెల్ల మఱచి యంత, నున్నవారము తుదిముట్టనునికి వ్రేఁగు.

మ. చెలులుం జుట్టలు హేమరత్నములు హాస్తిస్యందనాశ్వంబులుం
బలవద్యోధసముత్కరంబులును సంపన్నంబుగాఁ గల్గియుం
సెలవేమీ యిటు లంతకంత కహితశ్రేణీసమాఘాతసం
కలనం దూలి నశింప నిట్టి యభిషంగం బొర్వఁగా వచ్చునే. 103

వ. కావున నింక నిక్కడ నివాసంబు నాకుం జూడఁ గర్తవ్యంబు గాదు వేఱొకచోటు సంపాదించెద నయ్యెడకు నిందఱము నరిగి సుఖంబున నుండుద మిది మీమనంబులకు రుచియింపవలయు ననిన వారునుం దమలో విచారించి. 104

ఉ. వైరి యవధ్యుఁ డాతనికి వారక యెన్నఁగ బెద్దసైన్యముల్
సారభుజోద్ధతిం దొడఁగి చంపుదు మేని ననేకవర్షవి
స్తారములందునుం దెగవు సంక్షయ [2]మొందును వారియస్మదీ
యోరుచమూసమూహ మిటు లూరక యేటికి నింద చావఁగన్. 105

వ. ఇది సాపాయస్థలంబు పరిత్యజింప వలయు నమ్మహాపురుషుం డెట్లు పనిచె నట్ల చేయుద మని తత్ప్రకారం బాకంసవైరితోడం దెలియఁ బలికిన నతండు ప్రీతుం డయి యొక్కదుర్గమప్రదేశంబు దనమనంబునంద నిశ్చయించి సకలజనంబులకు నిర్గమసన్నాహం బాజ్ఞాపించె నాలోనన. 106

ఆ. కాలయవనుఁ డనఁగఁ గాలకల్పుఁడు శత్రుఁ, డేచి మధురమీఁద నెత్తిదేరఁ
గదిలె ననికి నపుడ యొదవి జరాసంధుఁ, డును గడంగె ననియు వినియె నొకట.

1. యొనరిచి. 2. మొందు నపారమస్మదీ.

క. విని తనవారల నెల్లను, ఘనభుజుఁ డెఱింగించి నేఁడ కదలుద మని శో
భన మగుదివసం బిది యని, యనుపమకల్యాణాధిపమహాచారముతోన్. 108

వ. సకుటుంబు లగువృష్ణ్యంధకవీరులం దోడ్కొని సమస్తవస్తుసంపదలతోడ నడుమ ననంతదంతిరథతురంగబహుళంబుగ బలంబుల నాయితంబు సేసికొని తానును బలదేవుండును వసుదేవు నగ్రసేనుని బురస్కరించుకొని పురంబు నిర్గమించి పశ్చిమాభిముఖులై ప్రతిదినప్రయాణంబుల నరిగి పున్నాగనాగకేసరనాగలకాక్రముకనారికేళకేతకీప్రముఖనవనవందనమండితం బగునాగరానూపప్రదేశంబు చేరి యందు సికతామలమృదుస్థలం బగు మహాభాగంబు గని. 109

సీ. ఇది వాహనములకు హితము మిగుల జనులకు నారోగ్యసంస్థాపనహంబు
మధురమనోజ్ఞనిర్మలతోయసంపన్న మిది సవ్రతరులతా భవ్యమునుభూమి
యిది యిది మును ద్రోణుఁ డేకలవ్యునిచేత నవ్వన గైకొన్న యన్నివాస
మిది మందరమునకు నెన యైనరైవతకాద్రి చేరువ నిది నొప్పుచున్నట్టి

తే. [1]దనుచుఁ దద్విశేషంబు లత్యాదరమున
సర్వకోటికిఁ జెప్పుచు నంబుజాక్షుఁ
డంతనట్టివారలఁ దగ నచటు విడియఁ
బనిచెఁ దగుముహూర్తంబున మన మెలర్ప. 110

వ. ద్వారవతినామకం బగుపురం బతిమనోహరంబుగా నిర్మించి పురవాస్తవ్యులు బంధుమిత్రులు మంత్రి సేనాపతులు నాయకులుం దగునెలవుల నిలుపం దానునభినవం బగురాజమందిరంబున [2]వసియించె నవ్విధంబున నమ్మహానగరంబు వడసి యాదవులు శాత్రవులవలనిభయంబు విడిచి పురుషోత్తముచేత నభిరక్షితులై పురుహూతసంరక్షణంబున నమరావతిం బ్రకాశించుసురులకుం బోటి యగుచుం బ్రకాశిల్లి రని జనమేజయుం డిట్లనియె. 111

చ. అతులితమధ్యదేశమున కంతటికిం దిలకం బనంగ నూ
ర్జితధనధాన్యసంపదలఁ జెన్నుమిగిలి ప్రసిద్ధసజ్జనా
న్విత [3]యయి యొప్పునమ్మధుర నెట్లొకొ గ్రమ్మఱ నుజ్జగింపఁగా
మతి యటుపుట్టె శౌరి కరిమర్దన మేటికి యాత్మశక్తికిన్. 112

వ. అదియునుంగాక కాలయవనుం డెవ్వనిపుత్త్రుం డెంతటిలావు గలవాఁ డతఁడచ్యుతుని దెస నెవ్విధం బొనర్చె నద్దేవుం డెట్లు చని ద్వారకాపురం బేమి తెఱంగునం గావించె మఱియేమియును లోనర్చె నింతయు వినవలతు ననిన వైశంపాయనుం డతని కిట్లనియె. 113

వైశంపాయనుండు జనమేజయునకుఁ గాలయవనచరిత్రప్రకారం బెఱిఁగించుట

సీ. వినుము వృష్ణ్యంధకవితతికాచార్యుండు గుణగరిష్ఠుండు [4]గర్గుండు నాఁగఁ
గలఁ డాతఁ డాజన్మకలితసముచిత బ్రహ్మచర్యంబునఁ బరగుచుండ

1. యనుచుమహనవిశేషంబు లాదరమున. 2. నివసించె. 3. యగుచుండు. 4. గర్గుం డనంగ.

నయ్యూర్ధ్వరేతస్కు నన్యుఁ డొక్కఁడు వచ్చి యదుకోటిసన్నిధి నపహసించి
యీతఁ డాఁడుదిగాక యెన్నంగఁ బురుషుఁడే యని యెగ్గు పలుకంగ నవ్విధంబు

తే. వినియు నూరకుండిరి యదువీరు లపుడు, ప్రకటరోషవిజృంభితభావుఁ డగుచు
[1]నడవి కేఁగి పండ్రెండేఁడు లధికనిష్ఠ, లోహచూర్ణాశియై నిర్విలోపబుద్ధి. 114

వ. ఘోరవ్రతంబు నడపినం బ్రీతుండై తోతెంచి పినాకి వరం బడుగు మనిన నతండు వృష్ణ్యంధకభయావహుం డగుతనయుండు గావలయు నని కోరుటయుం ద్రిలోచనుం డట్ల యొసంగె నట్లు లబ్ధవరుం డగునమ్మహాత్ముని తెఱం గెఱింగియు యవనేశ్వరుం డపుత్రకుం డగుటం బుత్రార్థి యై యతనిం బ్రార్థించి తోడ్కొనిపోయి. 115

తే. ఆలమందలో నునిచి నిత్యోత్సవంబు, నేయుచుండంగ నప్సరస్త్రీ యొకర్తు
గోపకామినీరూపయై కొఱలి యతని, వలన గర్భంబు దాల్చె నీశ్వరునియాజ్ఞ.

క. ఆగర్భంబునఁ బుట్టె ను, హోగురుతేజుండు కాలయవనుఁ [3]డనఁగ బొ
హోగర్వవిజితవిమతో, ద్యోగుండు ధీగణ్యుఁ డధికదుర్దముఁ డెందున్. 117

తే. అతనిఁ బుత్త్రుఁగాఁ గైకొని యవనవిభుఁడు, పెనిచె [4]నంతిపురంబునఁ బెనుపుమిగులఁ
దత్పరోక్షంబునందు భూతలవిభుత్వ, మొంది యౌవనగర్వమహోగ్రుఁ డగుచు.

వ. అతం డెవ్వరిం గైకొనక క్రాలుచుండి యొక్కనాఁడు నారదుం డరుగుదెంచిన వినతుండై వీరు లగువారి నడిగిన నమ్మునీంద్రుండు. 119

క. యాదవు లుల్లోకభుజ, శ్రీదర్ప సముగ్రు లని విశేషోక్తుల నా
వేదించినఁ దత్క్షణమా, త్రోదిత ముగుమత్సరమున నుల్లము వొదలన్. 120

వ. [5]శకధరాపాలురును హిమశైలాశ్రితు లగుదస్యులుం దనకు విధేయులు గావున నందఱం గూర్చి యప్రమేయగజవాజిఖరోష్ట్రంబులు గలనిరవధికసేనాసముదయంబులతో మధురపైఁ దోతెంచుసమయంబున. 121

మ. ధరణీచక్రము గ్రుంగి దిక్కరటిసంతానంబు పైఁ డింద ని
ర్భరభారాతురభోగిరాట్ఫణతతుల్ భగ్నంబడం గూర్మక
ర్పరభేదంబునఁ దూలి బిట్టు సకలబ్రహ్మాండముం గంపముం
బొరయన్ దుస్స్థితి నొంద భీభరపరాభూతంబులై భూతముల్. 122

తే. అడవు లడఁచి కొండలమీఁద నడరి యఖిల, వారినిధులను బిండలివండు సేసి
కమలహితుఁ ద్రింగి దెసఁ జీకట్లుగొలిపి, పరగె యవనసైన్యోత్థితబహుళరజము.

వ. అయ్యవనేశ్వరువిడిదలల నశ్వఖరోష్ట్రమూత్రపురీషస్రావంబులవలన సంభూతయై యశ్వశకృత్తనుసరిత్తు సాగరంబు నధిగమించె నట్లు తెంచునభియాతిసైన్యం

1. నడవి పండ్రెండేండ్లు నది. 2. లోహచూర్ణాశినిర్విష మోహబుద్ధి; ...లోపబుద్ధి. 3. డను ఘన. 4. నంతఃపురంబున. 5. శకదరదపారదులును (సం. ప్ర.)

బులవెల్లను బగతునియద్భుతజన్మంబును నూహించి యూహాపోహావిచక్షణుం డగుపుండరీకాక్షుం డక్షీణంబ బంధువుల నందఱ రావించి యత్తెఱం గెఱింగించి. 124

క. ముక్కంటివరంబున మన, కెక్కుడుభయ మావహించె నీతఁ డవధ్యుం
డక్కజుఁడు పగతుఁ [1]డద్దెస, నెక్కొని [2]సిద్ధింప వెట్టి నెరెకగ్గములున్. 125

తే. సామదాన కర్మములవశంబు సేయ, రాదు దుర్ధాంతదోర్దర్పరభసశాలి
కడిఁది బిరుదు కయ్యమునక కాలుద్రవ్వ, నాతఁ డిది యేను నారదుచేత వింటి.

వ. వీనికి నెదిర్చి పోడిచితిమేనియు జరాసంధుండు మనమీఁద బద్ధవైరుండు కంస వధంబున నస్మద్విరోధు లగురాజులందఱు వానివారై వృష్ణివీరులతోఁ బెక్కుమాఱులు పెనంగినవారు వీరందఱును వచ్చి వీనిం గూడిన జనుం బలిదుస్తరం బగు ముందటిబవరంబున మనవారలు బలుమానుసులు పలువురు మడిసిన వా రిప్పురంబుననయుండితి మేని నిర్వహింప శక్తులము గాము గావునం దొలంగి పోవలయు నని నిశ్చయించి యందఱం గదల్చి యనంతరంబ. 127

తే. కాలసర్పంబు నొక్కటిఁ గడవఁ బెట్టి, వాయి గట్టి ముద్రించి యవ్వాసుదేవుఁ
డొక్కదూతచేనిచ్చియయ్యుగ్రరిపుని, పాలికెంతయునరుదుగాఁ బనుచుటయును.

క. చని [3]వాఁడు యవననాథునిఁ, గని ననుఁ బుత్తెంచె నధిప కమలోదరుఁ డా
ఘనతేజువాక్య మొక్కటి, విను మేర్పడ సావధానవృత్తి యెలర్పన్. 129

చ. మిడుతలపిండుపోలెఁ గడుమిక్కిలిగా బలుమూఁకఁ గూర్చి యి
ట్లడరితి నీవు దావదహనాకృతిఁ గ్రాలెడుమత్ప్రతాప ము
గ్గడు వగు[4]చంద మేమియును గానవు కాలునికోఱయూఁదఁగాఁ
దొడఁగుట గాదె నాకు భుజదుర్వృత సూపఁ గడంగు టెమ్మెయిన్. 130

ఉ. నిన్నవలీలఁ బోలె నొకనేర్పునఁ జిత్రముగాఁగఁ ద్రుంచి యి
ట్లున్నభవద్బలౌఘమున నొప్పగజాశ్వరథోత్తమంబులం
గ్రన్నన నేన యన్నియును గైకొని యేలెద నీసహాయులై
చెన్నెసలారువీరు గతచేష్టత నద్దెసఁ [6]దూలి పాఱ గన్. 131

వ. అనిరెు నని పలికి దూత యతనిముందటఁ దనతెచ్చినసర్పకుంభంబుఁ బెట్టి కృష్ణుండు కృష్ణోరగదారుణుం డతనిరోషవిషంబు నిరౌషధం బివ్విధం బెఱుంగుదో యెఱుంగవో యని దృష్టంబు గావించుటకై యాదవు లివ్విధంబున ఘటియించి పుత్తెంచి రనుటయుం గాలయవనుం డేమియు ననక నవ్వుచు. 132

క. పెను జీమలఁ బెక్కిటిఁ జ, య్యనఁ దేరఁగఁ బనిచి యమ్మహాహిఘటము లో
నినిచి మగుడ నిజముద్రా, వినిబద్ధము సేసి పుచ్చె విష్ణునికడకున్. 133

1. దట్టిఁడ. 2. సంధింప. 3. యతఁడు. 4. చంద పేమి. 5. జాచి.

వ. ఇత్తెఱం గాలోకించి యాలోకోత్తరవివేకుండు బలియుం డయ్యు నొక్కరుం
డల్పులు వెక్కండ్రు వాదివినం జిక్కువడుటకు నిదర్శనంబుగాఁ బ్రతిపక్షుఁ
డొనర్చినయుత్తరంబుగాఁ గైకొని తడయక మధురాపురంబు విడిచి చని. 134

చ. జలనిధితీరకాననవిశాలతలంబులఁ బౌరబాంధవా
వళులఁ దగంగ నున్చి యనవద్యవిచారుఁడు పాదచారియై
వెలయఁగ నొక్కఁడున్ రిపుని వీ డవిశంకతఁ జొచ్చె నమ్మహా
బలుని నిరాయుధుం గని విపక్షులు విస్మయమగ్నచిత్తులై. 135

తే. వీఁడె కృష్ణుఁడు కృష్ణుఁడు వెసఁ బొదువుఁడు
పట్టుఁ డని యొందుఁ గలఁగంగఁబడఁగఁ గాల
యవనుఁ డంతలోఁ దాను నపగతాయు
ధుఁడుఁ బదాతియు నై [1]సముద్ధురతఁ గడఁగె. 136

క. చేయాక వాని మొనలకుఁ, బాయఁగ నెలయించి దవ్వు పఱచె నవధ్యో
[2]పాయుఁడు హరి యడుగడుగుం, జేయందినయట్ల యాససేయుచు వీఁకన్. 137

వ. ఇట్లరిగి తొల్లి మాంధాతృనందనుండు ముచికుందుం డనువాఁడు దేవాసురసమ
రంబున నమరులకయి పెద్దగాలంబు కయ్యంబునేసి జయం బొసంగి ప్రీతు లగు
నాదితేయులచేత నాత్మశ్రమాపనోదనార్థంబు సుఖసుప్తిఁ గోరి నిద్రావిఘ్నం బొన
ర్చినవాఁడు తనచూడ్కిన సమయుట వరంబుగాఁ బడసి యొక్కపుణ్యశైల
గుహాంతరంబునం బరాగ్ర్యతల్పంబున నునికి యఖిలార్థవేది గావున నెఱింగి
యద్దేవుండు. 138

తే. అట్టియా[3]లోన కడురయం బారఁ జొచ్చి
యొయ్యఁ దలయంపిదిక్కున నొదిఁగి యుండెఁ
బగతుఁడును వెనువెంటన పాఱుతెంచి
కనియె నిద్రాయమాణు నమ్మనుజనాథు. 139

కాలయవనుండు ముచికుందునిరోషానలంబున భస్మీభూతుం డగుట

చ. కని కమలాక్షుఁగాఁ దలఁచి కైకొన కేపునఁ గాలఁ దన్ని చా
వునకుఁ దొలంగ నిట్టివెరవుం దలపోసి యడంగియున్నఁ బో
వునె వెస లెమ్ము యాదవ యవుర౯ భవదీయబలంబు గంటి మే
మని ప్రకటాట్టహాసకఠినాకృతితోడ నదల్చి నిల్చినన్. 140

క. మేలుకని నిద్ర సెడుటకుఁ, జాలఁగ రోషము జనింప జనపాలుం డా
భీలాలోకనమున బి, ట్టాలోకించి యవనేశు నధికోద్వృత్తిన్. 141

1. యనుద్ధురత. 2. పాయంబుర. 3. గోత్రగుహా రయమార; లాగ తగ రయమార.

క. ఎఱిమంట లెగయ నాతని, నెఱచూపటు నిలువునంద నీఱుగఁ దరువుం
జాఱపుచ్చుపిడుగుక్రియఁ గను, గిఱిపినయంతటన చేసెఁ గిల్బిషుఁ బగతున్. 142

వ. ఇట్లు ముచికుందరోషాగ్నికీలంబునఁ గాలయవనుండు గాలిన నుత్తరక్షణంబున.

చ. తనపొడ సూపి శౌరి యుచితంబుగ నాతనితోడ నిట్లు నీ
యునికి నరేంద్ర మున్న వినియుండుదు నారదుచేత మత్ప్రియో
జన మఖిలంబు నీకతన సాధిత మయ్యెఁ బ్రియంబు నొందితిఁ
జనియెద నొందు మీ వతులశాశ్వతశోభనసిద్ధి నావుడున్. 144

వ. అమ్ముచికుందుండు మహాత్మా నీ వెవ్వరి విప్పటికి వచ్చినపని యెయ్యది మదీయని
ద్రకు నంతరాయం బొనర్చినవీఁ డేమితెఱంగువాఁ డెఱింగింపు మెఱుంగుదేని
నా నిద్రించినకాలం బెంత యదియునుం జెప్పు మనిన జనార్దనుం డాజనాధిపున
కి ట్లనియె. 145

సీ. అమ్మృతాంశునకు నెనయగు వాఁడు నహుషుఁ డాయనకు నందనుఁడు యయాతి యతని
యాత్మజు లేవుర కగ్రణి యదువు నా నధికప్రసిద్ధుఁ డయ్యతుల తేజు
వంశంబునం దుద్భవం బైనపుణ్యుండు వసుదేవుఁ డనఁగ నివ్వసుధఁ బరగు
నతనికి దేవకియందు జనించితి రౌహిణేయుం డగు రాము ననుజుఁ

తే. డనఁగ నెగడుదు వాసుదేవాహ్వయుండ, దేవతాదత్తవరుఁడు మద్రిపుఁ డవధ్యుఁ
డబ్దశతములఁ జెడఁడు నీయలుకఁ గాలెఁ, గాలయవనుం డనంగ విఖ్యాతుఁ డితఁడు.

వ. నీవు త్రేతాయుగసంభవుండ వగుటయు వింటి నిది కలియుగాసన్నం బగుకాలం
బనిన నతండు గుహాభ్యంతరంబు వెలువడి యల్పప్రమాణదేహులు నల్పవీ
ర్యులు నల్పోత్సాహులు నగునరులచేత నాకీర్ణ యైనపృథివి నాలోకించి యా
త్మీయవశంబునం బెక్కుతరంబులు గడచనుట యూహించి రాజ్యభోగాభిలాషం
బుడిగి తపం బొనరించుతలంపునఁ బురుషోత్తముం గొనియాడి వీడుకొని హిమ
శైలకాననంబు ప్రవేశించె నంత నిక్కడ. 147

క. అహితు ననాయాసంబున, నిహతునిఁ గావించి మరలి నిరుపమసత్త్వం
డహిరిపుకేతనుఁ డాతని, బహువిధ సైన్యములమీఁదఁ బడి యవలీలన్. 148

వ. ఆమ్లేచ్ఛాసముపాగతంబు లైనదివ్యాయుధంబులఁ దదీయముఖ్యుల నెల్ల వధి
యించి యపరిమితగజతురగరథసముదయంబులం గైకొని యవిలంబితగమనం
బునం జని. 149

క. ఆవృత్తాంతము యదువీ, రావలి కెఱిఁగించి ప్రీతు లగువారల నా
నావిధమధురస్థిరవా, క్యావలిచేఁ బ్రియ మెలర్ప నర్చితుఁ డయ్యెన్. 150

వ. తదనంతరంబ. 151

సీ. కల్యాణదినమునఁ గమలాయతాక్షుండు బలదేవుఁ డాదిగాఁ గలుగుసర్వ
యాదవులను గూర్చి యవ్వసుదేవోగ్రసేనులతోఁ గూడ మాననీయ
భూసురప్రతతిచేఁ బుణ్యాహవాచనం బొనరింపఁ బంచి నెమ్మన మెలర్ప
నందఱుఁ దోడ రా నమ్మహోదుర్గమదేశ మంతయుఁ దగఁ దిరిగి చూచి

తే. నిర్ణయించి వారలతోడ నెమ్మి యెసఁగ, నిట్టి బను నేనొనర్చెద [1]నిచటఁ బురము
మీరు దగియెడు నెలవులు మెచ్చఁగాఁగఁ, గైకొనుం డిష్టమందిరకరణమునకు.

వ. ఏ నిప్పురంబునకు ద్వారవతి యనునామం బొసర్చితి నిప్పురికిం దగ నాలుగువాకి
ళ్లను సోమవహ్నివరుణేంద్రదైవతంబులు నతివిస్తీర్ణంబులు రాజమార్గసమ్ము
ఖంబులు గావలయు బ్రహ్మవిష్ణుశంకరప్రముఖదేవతాగారంబులుం జైత్యంబు
లుం బ్రపలు రమ్యంబులుగా రచియింపవలయు రాజమందిరం బతిమనోహరంబై
యుండవలయు నని పలికి శిల్పాచార్యులం గర్మకరులను రావించి యివ్విధంబు
నిఖిలంబు నాజ్ఞాపించిన. 153

చ. అనుపమసర్వసాధనసమగ్రతతో శుభవేళ వాస్తుపూ
జనబలిహోమతంత్రములు సద్విధిఁ జేయఁగ సూత్రహస్తులై
మునుకొని కోవిదస్థపతిముఖ్యులు శిల్పము లుద్యమింప న
ప్పని [2]తనవేగిరంపుఁ బ్రియభావనకుం దగి యుండకుండినన్. 154

క. వెలివెడలనిజను లిటు దమ, నెలవు లుడిగి వచ్చి యిచట నిగ్రహపడఁగాఁ
దలఁపునకు మున్న యిండ్లుం, దలకొనఁగా వలదె యనుచుఁ దలపోసి తగన్.

శ్రీకృష్ణుఁడు విశ్వకర్మను రావించి ద్వారవతియనుపురంబు నిర్మింపం బనుచుట

క. ఏకాగ్రచిత్తుఁ డై హరి, యాకమలోద్భవతనూజు నద్భుతవిజ్ఞా
నాకల్పు విశ్వకర్ముఁ ద్రి, లోకీనుతు సుజనభజనలోలుఁ దలంచెన్. 156

ఆ. తలఁపునకుఁ బ్రియంబు దనబుద్ధి [3]నెలకొన, నాక్షణంబ పంకజాక్షుపాలి
కరుగుదెంచి వినయ మలరార నిట్లని, దివిజశిల్పి పలికెఁ దియ్య మెసఁగ. 157

మ. నిను సుద్దామకుతూహలోత్తరునిఁగా నిక్కం బెదం గాంచి చ
య్యనఁ బుత్తెంచెఁ బురందరుం డధిప నాకద్దేవతాధీశ్వరుం
డును విశ్వేశ్వరుఁ డైనఫాలనయనుండుం భక్తి నేభంగి న
ర్చనకుం బాత్రము లీవు నట్టుల కదా సంభావనాయుక్తికిన్. 158

వ. ఎయ్యది కర్తవ్యం బానతి యిచ్చి పనుపు మనిన నవ్వాక్యం బభినందించి దేవకీ
నందనుం డతని నత్యాదరంబున నాలోకించి. 159

చ. సురలకుఁ గల్పభూరుహము చొప్పునఁ గోరినకోర్కు లన్నియుం
గురియుదు వీవు నీతప మగోచర మిట్టి దనంగ నీకు నె

1. నీపురంబు. 2. గని. 3. కెలయంగ.

వ్వారు సరి సర్వశిల్పవిభవంబునయందు సమర్థ మెందున
చ్చెరువు భవత్ప్రభావము ప్రసిద్ధము గాదె సురేంద్రపూజితా. 160

వ. అట్లు గావున. 161

శా. నామాహాత్మ్యనిరూఢి కెంతయుఁ దగ న్నాకంబునం దింద్రువీ
డేమై నొప్పగు నట్లు భూతలమునం దెల్లం బ్రకాశిల్ల మ
త్సామర్థ్యంబునకుం ద్రిలోకములు నాశ్చర్యంబు నొందంగ ని
చ్చో [1]మాకొక్కపురం బొనర్పుము కళాసూత్రంబు చిత్రంబుగన్. 162

చ. అనవుడు నాతఁ డిట్లను మహాత్మ భవత్ప్రియ మెట్టు లట్ల యే
ననుపమశిల్పకల్పన మనర్ఘ్యముగాఁ [2]బచరింప నోపుదు
న్విను మిటు లున్నయీజనుల [3]విష్వ గనుంగొన వచ్చినం బురం
బున కిచ టిమ్ము చాల దనుబుద్ధి జనించె గణించి చూడుమా. 163

తే. జలధి యొక్కింత యెడయిచ్చి చనియె నేని, సర్వలోకాతిశాయిగా సంఘటింప
వచ్చుఁ బట్టణ మన విని వాసుదేవుఁ, డట్ల కాకని యాప్రార్థ యధికనియతి. 164

వ. ఆసరిన్నాథుఁ బ్రార్థించినఁ దత్ప్రార్థనానురూపంబుగా నతం డతిబహుళ పవనో
ద్ధూతసలిలుండై నలుదెసలం బండ్రెండు యోజనంబులు గలుగ నెడయిచ్చిపోయిన
నవ్వారిజేక్షణునకు నవ్వారిరాశి చేసినసత్కారంబునకుం బ్రియంబందుచు [4]బృం
దారకవర్ధకి గోవర్ధనధరుచేత ననుజ్ఞాతుండై యప్పుడ నిజవిద్యాప్రభావంబున. 165

సీ. కనకంపు పెనుగోట వినువీధి గడవంగ మణిగోపురములు సముగ్రములుగ
బంధురప్రాసాదపఙ్క్తులు నుత్తుంగహర్మ్యరేఖలు మనోహరత వలర
రాజమార్గం బభిరామంబుగాఁ బణ్యపదము లుజ్జ్వలశిల్పభంగి నమర
నమరసద్మములుఁ జైత్యంబులు సభలును బ్రపలు నపూర్వంపురచన మెఱయఁ

తే. దోరణాట్టాల[5]కంబులు తోరములుగఁ, గూపదీర్ఘికాసరసులు కొమరు మిగులఁ
గృతకపర్వతోద్యానంబు లతులములుగఁ, బరగుపురమునిర్మించెనచ్చెరువుగాఁగ.

వ. ఇట్లు విశ్వకర్మచేత మానససృష్టి నుత్పాదితయై ద్వారావతి యన మున్న యన్నా
రాయణుచేత నాకారితయై రమ్యాకార యగునమ్మహాపురి నభినవానేకవిచిత్ర
రచనాచతురం బగురాజమందిరంబు నయ్యాదవేంద్రుం డధిష్ఠింప నఖిలయాద
వులు నుచితస్థానంబులు గైకొని నిలువం బ్రభూత[6]హస్త్యశ్వరథసంకీర్ణయుఁ
బ్రసిద్ధనరనారీ(సం)చరణ[7]శోభినియుఁ బ్రకృష్టకల్యాణక్రియాకల్యయుఁ బ్రవృద్ధ
సంపత్సంపూర్తికలితయునై శరత్సమయసముదితేందుతారక యగుగగనవీథియు
వసంతవిభవవిస్ఫుటోల్లాస యగునుద్యానభూమియు జలదసమాగమోత్తుంగత
రంగసలిల యగుసలిలాశయశ్రీయును నుపమానపాత్రంబులుగా నుల్లసిల్లెఁ దద
నంతరంబ. 167

---

1. మాకు న్నగరం. 2 బ్రసరింప. 3. వేగఁ గదుం బరికించినం. 4. దేవ. 5. కేతువులే.
6. గజతురగ. 7. శోభిత.

క. హరిచే నభిపూజితుఁడై, సురవర్ధకి దివికి నేఁగి సురపతి కాత్మా
చరణం బెఱిఁగించి తదా, దరమున నత్యంతధన్యతముఁడై యుండెన్. 168

వ. ఇక్కడఁ గమలనాభుం డొక్కనిశాసమయంబున నిజజనకమందిరంబునం దుండి
యంతర్గతంబున. 169

చ. తలఁచినయట్లు యొంతయు నుదాత్తతరం బగు[1]నాస్పదంబు పెం
పలరఁగ నిట్లు నాదగుజనావలికిన్ సమ[2]కూరె నింక ను
జ్జ్వలవిభవార్థసంపదల సంభరితం బగుజీవనంబు వీ
రల కొడఁగూర్తు నాదయినప్రాభవ మప్రతిమానమై చనన్. 170

వ. అని యూహించి శంఖనిధి నాహ్వానంబుచేసిన నది యాక్షణంబ నిజరూపంబుతో
నేతెంచి యద్దేవుముందటఁ బ్రాంజలియై నిలిచి. 171

క. పని యేమి కరుణతో నను, బనుపుము యదునాథ భువనబాంధవ నీ నె
మ్మనమునకు మెచ్చు పుట్టఁగ, నొనరించెద ననినఁ బ్రియరసోత్కటుఁ డగుచున్.

వ. దేవకీనందనుం డన్నిధానదేవతం గనుంగొని. 173

ఉ. ద్వారకలోనఁ గల్గుజనవర్గము లెల్లెడ సౌఖ్యపూరితా
గారములై యెలర్ప నిజగౌరవముం [3]బచరింపు మేను నా
వారలయందు దీనుఁ గృశవైభవు సౌఖ్యవిహీనుఁ జూడఁగా
నేర దరిద్రుఁడున్ మృతుఁడు [4]నిక్కము తుల్యుల కారె ధారుణిన్. 174

తే. లేదు పెట్టవే యనుచును లేబరంపుఁ, బలుకు దనప్రజలో వినఁబడియె నేని
నింతకంటె మిక్కిలి ధరణీశ్వరులకు, నెద్ది యవమాన మది మాన్పు మిపుడు నీవు.

చ. అనుడు [5]మహాప్రసాద మని యన్నిధి యప్పుడ యేఁగి తోడియ
య్యెనిమిది పెన్నిధానముల కింపెసలారఁగ దేవదేవుశా
సన మెఱిఁగించి వైశ్రవణుసమ్మతితోఁ జనుదెంచి విస్ఫుర
త్కనకపురాసులై [6]యెసఁగెఁ గంసవిమర్దనుపట్టణంబునన్. 176

ఉ. ఎక్కడఁ జూచినన్ సిరికి నిష్టవిహారపథంబుగాఁ గరం
బక్కజమైనసంపదల నందిరి తత్పురవాసు లెల్ల నే
చక్కటి నిర్ధనత్వ మనుశబ్దము [7]లోనుగ మానె లోకము
ల్మిక్కిలి మెచ్చ నయ్యనుపమేయచరిత్రుని చిత్రకృత్యముల్. 177

శ్రీకృష్ణుఁడు వాయుదేవునిచేత సుధర్మయనుదేవసభ ద్వారకకుఁ దెప్పించుట

వ. అమ్మహాత్ముండు మఱియు నొక్కతఱిఁ దండ్రియింటికడన యుండి యేకాంతం
బునం దలంచి వాయుదేవు రావించి ప్రణతుం డగునతని నాలోకించి యిట్లనియె.

1. నాలయంబు. 2. కూర్చితింక. 3. బ్రసరించు. 4. నిక్కము. 5. అనిన. 6. రొలసె.
7. లారఁగ, లూనఁగ.

మ. బలధౌరేయతలందు నీకు సరి చెప్ప న్నీవ కా కెవ్వరుం
గలరే యన్యులు గంధవాహ భువనఖ్యాతంబు నీవిక్రమం
బలఘుస్ఫూర్తియుతుండ వట్లగుట నాయాజ్ఞ న్మహార్తంబులో
వలయుం జేయఁగ నొక్కకర్జ మతులవ్యాప్తిప్రదీప్తోద్ధతిన్. 179

వ. అది యెయ్యది యంటేని. 180

సీ. యాదవు లధికధర్మాచారధీరులు భూరివైభవు లు[1]పభోగరతులు
కొలఁదివెట్టఁగ రానిబలఁగంబు గలవారు గావున వీర లొక్కెట సుఖార్థ
మంచితగోష్ఠివిహారంబు గామించి యుండెదునప్పటి కొండు తెఱఁగు
రచన లెవ్వియు[2]ను సురుచిరము ల్గా వద్రిఘాతికి నావిశ్వకర్మచేత
తే. నధికతపమున నిర్మిత యైయి సుధర్మ, యనఁగఁ బరఁగిన సభ నిర్జరాధినాథు
ననుమతంబున నస్మదీయాజ్ఞఁ జేసి, యనఘ కొనివచ్చి యిమ్ము నెయ్యమున మాకు.

ఉ. నావిని యట్లు కాకని మనం బలరం బవమానుఁ డప్డు దే
వావలిపాలికిం జని బలానుజుపంపు బలాహితుండు సం
భావనచేసి చేకొన సుపర్వులు నెమ్మది సమ్మతింప వే
వే వసుధాతలంబునకు వేడుకఁ దెచ్చె సభానికేతమున్. 182

వ. ఇట్లు తెచ్చి సుధర్మను ధార్మికపూజితుం డగుపయోజనాభున కిచ్చి సమీరుండు నిజేచ్ఛం జనియె న్మహాసభవలన యాదవు లాదిత్యసములును యాదవేంద్రుం డధరీకృతేంద్రుండును యదునివాసంబు సురావాసంబును నను[3]ప్రశంసనంబు సమర్థంబై యుండె మఱియును. 183

మ. భువిఁ బాతాళమున న్దివిన్ జలధుల న్భూభృత్తుల న్వెండియున్
వివిధస్థానముల న్శుభంబు లయి భావింపంగ నేమేమి వ
స్తువిశేషంబులు దోఁచె నయ్యఖిలముం జొంపారఁ దెప్పించి మా
ధవుఁ డర్థిం గయిసేయ నొప్పెఁ బురి కాంతాతుల్యయై యెంతయున్. 184

వ. ఇట్లు నగరం బనన్యసామాన్యధన్యతావిభవంబు నొందించి బాంధవుల నసాధారణ కారణ గౌరవోదారులం గావించి యావిశ్వేశ్వరుండు మఱియుం బ్రకృతులకును బౌరశ్రేణులకును సముచితంబుగా మర్యాదలు నిరూపించి బలాంగచతుష్టయప్రవర్ధనోపాయంబు లుపపాదించి బలాధ్యక్షుల నిర్ణయించి. 185

సీ. రాజు గ్రసేనుఁడై రాజిల్లఁ దాను దీర్పరి తనం బెంతయుఁ బ్రభుతతోడ
నడపువాఁడయ్యె సన్మాన్యుఁ గాశ్యపుఁ డనువిప్రుఁ బురోధ గావించె మంత్రి
వరు వికద్రుం డనువానిఁ బ్రతిష్ఠించె యదువంశవరుల నత్యధికమతుల
నఖిలకార్యంబులయందుఁ బదుంద్రు వృద్ధుల నధికారదీప్తులుగ నునిచి

1. సద్భోగ. 2. గావు రచిరంబుగా వృత్ర. 3. ప్రశంసనంబునకుఁ దగియుండె.

తే. నతిరథోత్తము దారుకు నాత్మరథము, గడప సారథిగాఁ జేసి కడిఁదివీరు
నస్త్రవిద్య ద్రోణాచార్యునంతవాని, [1]సకలయోధముఖ్యుఁడుగ సాత్యకి నొనర్చి.

వ. ఇవ్విధంబున విధేయంబు లగుసంవిధానంబు లన్నియు నొక్కటఁ గొఱంతపడక యుండ నిర్వర్తించి తనశాసనంబున వృష్ణికులైశ్వర్యం బనపహార్యంబుగా నప్రమేయతేజుం డపరాజితస్థైర్యంబున విభ్రాజితుం డై సంతసిల్లె నని వైశంపాయనుం డొనర్చినయుపన్యాసంబు పరిస్ఫుటోల్లాసంబుగా. 187

మందాక్రాంతవృత్తము.
కాంతాశేషక్షితిలభుజాకాంతకాంతాజయంతా
చింతారత్నోదయసమగుణస్ఫీతసమ్యగ్వినీతా
దాంతానంతద్విజకులహితౌదార్యగాంభీర్యధుర్యా
కాంతారాంతర్గమితవికృతక్ష్మాపదీప్తప్రతాపా. 188

క. బహుజలధిద్వీపాంతర, మహీశ్వరప్రహితకనకమణిమౌక్తికహా
స్తిహయాద్యర్పణసేవా, బహుమతమల్లరథనీశ భక్తిప్రీతా. 189

మాలిని. అగణితగుణరత్నా హరిధర్మప్రయత్నా
జగదభినుతభోగా సత్యనిత్యానురాగా
మృగపతిసమశౌర్యా మిత్రనేత్రాబ్జసూర్యా
విగణితభయలోభా విశ్రుతైశ్వర్యలాభా. 190

గద్యము. ఇది శ్రీశంకరస్వామిసంయమీశ్వరచరణసరోరుహధ్యానానంద సౌందర్యధుర్య సుకవిసంభవ శంభుదాసలక్షణాభిధేయ యెఱ్ఱయనామధేయప్రణీతం బైనహరివంశంబున నుత్తరభాగంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

---

1. నఖల.

శ్రీరస్తు

హరివంశము

ఉత్తరభాగము - తృతీయాశ్వాసము

కంఠచరణసేవక
వైకుంఠగుణావధానవర్ణననిపుణా
శ్రీకంఠబాహావిభవ
వ్యాకుంఠితవైరిధాము [1]యన్నయవేమా. 1

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు నిజేచ్ఛావశత్రిభువనవిభవుం డైనయయ్యదువీరుండు ప్రభూతస్థితిం బొంది యుండ ననతిచిరం బగు కాలం బరిగిన. 2

క. రైవతుకూరిమికన్నియ, రేవతి నసమానరూపరేఖావినయ
శ్రీవినుతఁ బెండ్లియై బల, దేవుఁ డలరె జనకవాసుదేవానుజ్ఞన్. 3

వ. తదనంతరంబ విష్ణుదేవుండును వివాహవైభవం బంగీకరించె నవ్విధంబు వివరించెద. 4

సీ. విను వింధ్యపర్వతంబునకుఁ దక్షిణపార్శ్వమునఁ గుండినం బనుపురము రాజు
గ్రథకైశికాన్వయప్రభవుండు వైదర్భుఁ డకలంకయశుఁడు భీష్మకుఁ డనంగఁ
[2]దనరారునృపతికిఁ దనయుఁడు రుక్మి యవార్యశౌర్యుఁడు ద్రుముఁ డనునరేంద్రు
వలనఁ గృతాస్త్రుఁడై వెలసి బ్రహ్మాస్త్రంబు జమదగ్నిసూనుచే నమరఁ బడసి
తే. శౌరితో నెల్లనాఁడు మచ్చరము సేయు, చుండు నాతనిసోదరి యుజ్జ్వలాంగి
రుక్మిణీదేవి యసమానరూపయౌవ, నమునఁ ద్రైలోక్యముల నభినంద్యయయ్యె.

చ. హరి కనురాగపాత్ర యగునట్టిది యట్టి ప్రసూనబాణవి
స్ఫురితపునర్భవంబునకు భూమి యనం దగునట్టి సన్మునీ
శ్వరులకు నర్చనీయ యనె వర్ణనసేయ వశంబె పూని యె
వ్వరికి నుదాత్తచిత్త యగువారిజలోచనపుణ్యభావముల్. 6

క. ఆవెలఁది నాప్తజనముల, చే విని కామించె నాత్మ సితకమలాక్షుం
డావిభుపై నప్పొలఁతియు, భావము గదియించె శ్రవణపరిచయలీలన్. 7

చ. తలఁపులు సిక్కు [3]సీరువడఁ దాల్ములు వెల్లగిలంగఁ జూడ్కు లా
కులపడి [4]చూపు పండువులు గోరఁగఁ గోర్కుల క్రందు చేష్టితం
బులఁ దడ పెట్ట భావములపూఁపు బయల్పడ వారి నిద్దఱన్
బలసి మరుండు తుల్యరసపాకముతీపులఁ గ్రోల్చె విన్కలిన్. 8

1. అన్నను. 2. దనరుశా. 3. సిక్కుబీఱు. 4. చూపుచుం జవ్వలఁ గోరిక.

చ. అనిమిషసిద్ధయక్షభుజగాదులు వేఁడినఁ బుట్టెఁబోఁడి నె
వ్వనికిని నెట్లు గైకొనఁగ వచ్చు మదగ్రవిభూతి యల్ప మే
యని తమకించి పేర్చెఁ బ్రభుఁ డంగనయుం బురుషోత్తమార్తయై
యెనయు తలంపుజాడ కొకయింతయుఁ దక్కకయుండె వేడుకన్. 9

తే. రుక్మి గోవిందుతోడి విరోధి గాన, యాతఁ డడిగినఁ జెలియలి నతని కీఁడ
గొల్లపల్లియలో నందగోపునింటి, పసులగాపరి యగునె నాపాటి యనుచు. 10

వ. ఆసమయంబున సుపరిచరవంశజాతుండును మగధమహీనాథుండును గిరవ్రజ
పురస్వామియు నగుజరాసంధుండు నిజజ్ఞాతి యగుదమఘోషునకు వసుదేవు
తోడంబుట్టువైన శ్రుతశ్రవ యనునాయమకుఁ బుట్టిన దశగ్రీవశైబ్యదప్రస్వావశు
లనునలువురుకొడుకులకుం బెద్దవాఁ డైనసునీథుం డనునామాంతరంబు
గలశిశుపాలుం దజ్జనకుండు దనకుఁ గొడుకుగా నొసంగం గైకొనినవాఁడు
గావున నతనికి రుక్మిణి నడుగఁ బుత్తెంచిన. 11

తే. భీష్మకుఁడు వాసుదేవుపై బ్రియము గలిగి, యుండియును రుక్మిమాటకు నొండనంగ
నేర కాచేదిపతికి నన్నీరజాక్షి, నిచ్చువాఁ డయ్యె మగధేంద్రు నిచ్చ గోరి. 12

వ. ఆజరాసంధుఁడును సంబంధసంధి యవ్విధంబున సవిశేషంబుగా సంఘటితం
బగుటకు సంతోషించి సకలబాంధవులకు శోభనార్థంబు లేఖలు [1]వ్రాయించి పుచ్చి
రావించిన యంగవంగకళింగపౌండ్రపాండ్యకాశ[2]కరూశాద్య నేక దేశాధీశులం
గూర్చి శిశుపాలుం దోడ్కొని తదీయస్నిగ్ధు లగుపౌండ్ర పుత్త్రుండును (వాసు
దేవుండు) నేకలవ్యాత్మజుండు వీర్యవంతుండును దంతవక్త్రతనయుండు సువక్రుం
డును లోనుగాఁ బెక్కండ్రు రాజకుమారు లక్కుమారుం బొదివికొనిరా ననే
కాక్షోహిణీకలితంబు లగుబలంబులతోడ నడువ నప్రతిమవైభవంబున వైద
ర్భనిపురంబునకుం జనుదెంచిన. 13

మ. తన[3]చుట్టు న్నడుమక్క రథాశ్వగజబృందశ్రీ లెలర్పంగ నె
మ్మన మానందము నొంద రుక్మి మగధక్ష్మానాథుఁ బ్రత్యుద్గమా
ర్చనసంభావితుఁ జేసి తెచ్చి తగ విశ్వక్షోణిపాన్వీతు నా
తనిఁ బ్రీతి న్విడియించెఁ బ్రస్ఫురితసత్కారోపకార్యావలిన్. 14

వ. అమ్మహీపతి మౌహూర్తికుల రావించి లగ్నంబు నిర్ణయించి యెల్లి కుమారి
వివాహలగ్నదివసం బని నిజస్కంధావారంబున ఘోషణంబు సేయించె రాజు
లెల్లం దమతమవిభవంబులు మెఱసి సకలసేనల నలంకారంబు లొలయ సమక
ట్టిరి శిశుపాలుండునుం బెండ్లిసింగారంబు పొలుపార సవయస్కు లగువసుధావర
కుమారులం గలసి [4]యుల్లాసం బెసంగ నుండె నాసమయంబున నక్కడ. 15

---

1. పెట్టి. 2. కరూశా. 3. చుట్టు ల్నదవక్. 4. విలాసంబున.

నారదుఁడు శ్రీకృష్ణునొద్దకు వచ్చి రుక్మిణీపరిణయోద్యమంబు తెఱం గెఱింగించుట

సీ. పసిఁడి కెంజాయ నింపెసలారుజడముడిఁ జెరివినమందారసురభికుసుమ
మాలికపైఁ గ్రాలులోలాళిపటలంబు పింఛాతపత్త్రంబు పేర్మిఁ దనకు
నొసఁగఁ దెల్లనిమేని యుత్తరీయం బగుకడపసం బమృతాంశునొడలిమీఁది
కందుచాడ్పునఁ దోఁపఁ గనకంపుమొలత్రాటఁ జెఱఁగు దూఁగాడుచు సీతపయోద
తే. చలితచంచలాగ్రముతోడి సరియనంగఁ
జేతివీణ సన్నపుగాడ్పుచేత మ్రోయు
తెఱఁగు లొయ్య మెచ్చుచుఁ జనుదెంచె గగన
మార్గమున నారదుఁడు కంసమథనుపురికి. 16

క. చనుదెంచి సర్వజనములుఁ, దనుఁ గౌతూహలతరంగతరళతవిలో
చనులై కనుఁగొనఁగ నగరి, యనుంగు మొగసాలగవని కవతీర్ణుండై. 17

వ. ద్వారికులచేతం దన రాక యెఱింగింప నింపారుసంభ్రమంబున నుగ్రసేనవసు
దేవులు పురస్సరులుగా వాసుదేవుండు బలదేవసహితుండై యదుముఖ్యులుఁ
దోడరా నెదురువచ్చి నమస్కరించి యమ్మహాపురుషుం దోడ్కొనిపోయి సుధ
ర్మాభ్యంతరంబున భర్మమయం బగుభవ్యపీఠంబున నునిచి యర్ఘ్యపాద్యాదివైదిక
సత్కారంబు లాచరించి తదనుజ్ఞ నాసీనుండై తక్కినవారిం గూర్చుండం బనిచి
విరచితాంజలియై యి ట్లనియె. 18

శా. సేమంబే తగ నీకు లోకములకున్ సేమంబె [1]దేవాళికిన్
సేమంబే మునిముఖ్య యెల్లకడల న్నిత్యస్వతంత్రుండవై
యీమూడి న్విహరించునీయెఱుక [2]కన్వీతార్థముల్ గాని వె
ల్లేమై వస్తువు లుగ్గడింపఁ గలవే యిమ్మూఁడులోకంబులన్. 19

వ. అది య ట్లుండె నిప్పుడు. 20

క. నీకుశలం బె నడిగెద, నాకుశలత యెట్టిదో సనాతనయోగ
శ్రీకుశలి వైనధన్యున, కేకుశలము గొఱఁత యింత యెఱుఁగన కంటే. 21

క. ఒక్కటి గల దీయదుకుల, మెక్కటి లోకమున లెక్క కెక్కఁగఁ జేయన్
నిక్కముగ వచ్చి తీపని, దక్కఁగ నీరాక కొండు దగు నన నేదీ. 22

ఉ. ధన్యులమైతి మేము నిజధర్మములందు గృహీతనిత్యసౌ
జన్యులమైతి మభ్యుదయశాశ్వతపూజిత మైనలోకసా
మాన్యులమైతి మిట్లఖిలమాన్యమహావ్రతశాలి వీవు నీ
విన్యసనంబు మావలన విప్పుగఁ జేర్చుట[3]ఁ జేసి సంయమీ. 23

క. అని యివి మొదలుగ మాధవుఁ, డనుపమమధురోక్తివిధము లభినవములుగా
నొనరింపఁగ ముని యాతనిఁ, గనుఁగొని యిట్లనియె వదనకమలం బలరన్. 24

1. నీవీణకున్. 2. కు స్వీతార్థముల్. 3. సంయమీశ్వరా.

ఉ. నీవు దలంపఁగాఁ గలుగు నిక్కము నేమముచొప్పు సర్వజీ
వావలికిం జతుర్యుగములందు భవత్పదనిత్యసత్యసం
సేవనతత్పరప్రకృతి నేకొని యుండెదుమాదృశుల్ జగ
త్పావన చోద్యమే కుశలభావమునం దనరారు టిమ్మెయిన్. 25

తే. నిత్యశుద్ధబుద్ధానందనిర్మలస్వ, భావుఁడవు నీవు నారాక ప్రకటబుద్ధి
నొలసె ననుట నాపైఁగృపగలిమిమిగులఁ,జూచుటేఁగృతార్థుఁడనైతిసురశరణ్య.

క. నీచేప ట్టొకయించుక, గోచరముగఁ గంటిఁ గానఁ గొంకక యింకే
నాచరితశుభవచఃపూ, జాపతురత మెఱసెదను బ్రసన్నుఁడ వగుమీ. 27

వ. అనిపలికిదేవమునిదేవకీనందనుపదనారవిందంబునఁజూడ్కి వెలయించి.

శా. వీణావల్లిక సక్కఁబూన్చి శ్రుతికస్వీతంబుగాఁ దంత్రులక్
బ్రాణంబుల్ నెలకొల్పినట్లు మధురప్రారంభ [1]సంభూతితో
రాణం బొయ్యనఁదీర్చి మూర్ఛన మనోరాగంబు గావింప ని
ర్వాణానందముఁ బట్టి చూపెడుగతిన్ వాయించె ధీయుక్తతన్. 29

వ. అవ్వాద్యవిద్యాప్రయత్నంబులయంతరంబులయందు. 30

సీ. వేర్వేఱ గీతసంవృత్తబంధోదారబంధురోదాహృతిభంగి యలర
మీనకూర్మవరాహమృగరిపువామనరామ రాఘవజన్మరచన లోలిఁ
బచరించి పదపడి బలభద్రకృష్ణాఖ్యభావముల్ రెండునుఁ బ్రస్తుతించి
పూతనాశకటావఘాతంబు యమళార్జునాకృష్టగోపాలనాతి సక్తి

తే. యురగదమనంబు గోవర్ధనోద్ధరణము, ధేనుకారిష్టకేశిమర్దన విభూతి
కువలయాపీడమల్లసంక్షోభణమ్ము, కంసవిధ్వంసనము మేరగా నుతించె. 31

క. అన్నిటియాభోగంబుల, నన్నీరజనాభు శ్రుతిసమారాధ్యయశున్
[2]బెన్నిధిఁ బడసినవడువునఁ, జెన్నొందఁగఁ బాడె జనులచిత్తములలరన్. 32

తే. పిదపఁ జేతిదండియ యటువెట్టి కేలు, మొగిచి భక్తిరసం బాత్మ ముంచికొనఁగ
నఖలవేదాంతవిద్యారహస్యభావుఁ, గోరి కీర్తించెఁ బ్రభువు నన్నారదుండు. 33

వ. అమ్మహాగోష్ఠియందు గరిష్ఠుం డగుసురజ్యేష్ఠునగ్రతనయు నగ్రిమవచనంబున నుద్గీతార్థసరస యగుసరస్వతివలన సరసీరుహాక్షుపాత్కాన్మహిమ లఖిలంబును విని యాదవు లద్భుతప్రమోదమేదురమానసులై తమలో నియ్యఖిలేశ్వరునకుం జుట్టంబులము [3]బంటులము [4]ప్రసాదయోగ్యులము నై మన మింతకృతార్థుల మగుదుమె యిమ్మునిపుంగవుండు మన కింతకల్యాణం బొనర్చునె యిన్ని పోకలం బోయినవాఁ డింక వెన్నునియొద్ద నేమిచందంబుకోర్కి పడయం దలంచునో పాట యుడిగి మఱి యెవ్విధంబు సల్లాపంబునకుఁ దొడంగునో యని కౌతూహలచపలచిత్తులగుచుండఁగృష్ణుం డయ్యక్లిష్టచరితుని దెసభరితాదరుండై.

1. సంభూరితా. 2. పెన్నిధి పడసిన. 3. బంధులము. 4. ప్రసాదహృదయులము.

క. ఒప్పుగఁ బరిపాటి యొకఁడు, దప్పక మాచేతలెల్లఁ దగఁ దడవితి నీ
విప్పటికి నింతసాలుం, జెప్పుము నీరాక కొకవిశేషం బనఘా. 35

వ. అని యడిగిన నయ్యోగీశ్వరుం డఖిలేశ్వరున కిట్లనియె. 36

సీ. దక్షిణాంభోనిధితటమునఁ గోకర్ణ మనుమహాస్థానంబునందు వినుము
దివ్యలింగాకృతిఁ దేజరిల్లెడు దేవదేవేశు శంకరు దేవపూజ్యు
వృషభవాహనుఁ జారువీణారవాన్విత యగుగీతపూజ నత్యంతభక్తి
నారాధనముచేసి యట నివృత్తుండనై యర్థేశ్వరుని దెస కరుగుచుండి

తే. నడుమఁగంటిఁ గుండినపురనాథుఁడైన, భీష్మకునినాతఁడును నన్నుఁ బ్రియమెలర్ప
నర్చితునిఁ జేసె భువిఁగలయఖిలనృపుల,నాజరాసంధుఁదొట్టి యే నచటఁ గాంచి.

వ. మీ రేమిటికిం గూడి యున్నా రని విదర్భరాజు నడిగిన నతం డాత్మీయకన్యయగు
రుక్మిణీదేవిం జైద్యుఁ డగుశిశుపాలున కిచ్చువాఁడై తాను రావించినఁ దద్వివా
హంబునకు [1]మగధాదులు వచ్చుటయు నెల్లి రేపాడి లగ్నం బగుటయుం జెప్పిన
నవ్విధం బెఱింగింప నీయున్నయెడ కరుగుదెంచితి. 33

శా. నీ వాకన్నియఁ గోరినాఁడవు [2]మది న్నీకీక వైదర్భుఁ డి
ట్లావిద్వేషిమతంబు సేయఁగలవాఁడై నాఁడు తత్కార్య మిం
కేవిఘ్నంబును లేక సిద్ధ మగు [3]నక్లేశ యశోహాని యొం
డీవిశ్వంబున నింతకంటెఁ గలదే యేభంగి నీపేర్మికిన్. 39

వ. కావున నుగ్రసేనమహారాజుఁ బురస్కరించి బలదేవసహాయుండవై సాత్యకి
ప్రముఖనిఖిలయోధవీరులం దోడ్కొని సైన్యం బంతయుఁ దోడనడవ నీప్రొద్ద
కదలి పోయి యక్కడం బ్రోవుగొని యున్న రాచపదువులం గుదియించి సమ్మదం
బున ముదితం బరిగ్రహించి తెమ్ము భవదీయబాహుయోగంబునకుం దగిన
దుర్ధర్షం బగుసుదర్శనంబునకుఁ దీర్ప రానిపను లెక్కడఁ గల వది యట్లుండె. 40

నారదుఁడు శ్రీకృష్ణుని రుక్మిణీదేవిం బరిగ్రహించికొని తేర నియోగించుట

క. విను మంతరిక్షతలమున, ననఘా యంతర్హితుండనై చూచితి న
వ్వనితారత్నము లీలా, వనమున నెచ్చెలులతోడ వగఁ బొగులంగన్. 41

చ. నిను విని నీదెసం దలఁపునెక్కొని చిక్కిననెమ్మనంబు నీ
యనుపమసద్గుణస్తుతికి నమ్ముడువోయినజిహ్వయుం బ్రియం
బునఁ దమకించి నీలలితమూర్తిఁ గనుంగొనఁ గోరుచూడ్కియుం
దన కమరంగ రాజసుత తక్కినభంగు లెఱుంగ దేమియున్. 42

సీ. పలుక నెంతయు గ్రుయ్యఁబాఱినపనుఁజెక్కు లందందఁ దడిపెడునశ్రువారి
యుంకినచనుదోయి [4]యేకావళీసూత్రభూషితం బైనది పొలుపు దక్కి
పాటన దొడలుటఁ బాపటరూపేది కడుమాసినది నీలకచభరంబు
వేఁడియూర్పులతోన వెడలునోయుసురును [5]ననఁగఁ దూఁగాడెడు నంగవల్లి

---

1. మగధాధిపతి. 2. తుది. 3. నట్లైనఁ. 4. యేకాళిమాత్రని. 5. నందందఁ దూఁగాడు.

తే. తలిరుసెజ్జలు జందనసలిలవృష్టి, [1]యబ్జదళకృతవీజనం బాదిగాఁగ
సఖులు గావించు శిశిరోపచారవిధులు, గొనక నిగుడెడితాపంబు వనజముఖికి. 43

చ. హరి నఖిలేశ్వరేశ్వరు దయానిధి నాశ్రితరక్షణైకత
త్పరుఁ దగఁ బొందఁ గన్నఁ దనుదాహము గ్రక్కునఁ బాయు నొండు దు
ష్పురుషులఁ జేరకొంచు మది చూఁడెద రేని లతాంగులార యే
నురువుదు నీక్షణంబ యసు లోర్వఁజాఁడీ యను నింతి బోఁటులన్. 44

తే. అబల[2]యివ్విధమున నున్నయయ్యవస్థఁ, గనిన యెవ్వారిమనసైనఁ గనికరమునఁ
గరఁగు నైసర్గికాత్యంతకరుణమతివి, నిఖిలవేది వుపేక్షింప నీకుఁ దగునె. 45

క. కావున ముద్దియప్రాణము, గావుము నీవిభుత కింత గడవఁ గృతార్థీ
భావంబున నొందెయ్యది, భూవినుతచరిత్ర యేను బోయెద నింకన్. 46

వ. అని చెప్పి యప్పురాణతపస్వి తపస్సిద్ధ యగుసిద్ధగతిం జనియె ననంతరంబ
యంబుజనాభుం డాత్మీయజనంబుల నందఱఁ గలయం గనుంగొని. 47

క. వింటిరె నారదువాక్యము, గంటిరె మనకు నిట వలయుకర్జములను నీ
వెంట జయకీర్తిశుభములు, గంటకు ముని పనిచెఁ దడయఁగా నేమిటికిన్. 48

వ. ఇమ్ముహూర్తంబునంద పయనంబై కుండినపురంబునకుం జనవలయు మీమీ
వాహనంబుల నాయితంబు చేసి యెక్కి నిజసేనాసమన్వితులరై నడువుండు
సకలబలంబులకు ముందట సాత్యకియును నడుమ బలభద్రదేవుండును వెనుక
దిక్కున జననాథుండును జనువా రేనును దారకసహాయుండనై సర్వాయు
ధంబులు ధరియించి ముందట నరిగి జరాసంధపరిపాలితుండై యున్నశిశుపాలుం
దొలుతఁ గాలగోచరుం గావించి రుక్మిప్రముఖక్షుద్రక్షత్త్రంబు నఖిలంబును నిరవ
శేషంబు చేసి భోజరాజతనయం గైకొనియెద ననినం దదీయశాసనంబున. 49

శా. యాత్రాదుందుభి సర్వదిక్కుహరభేదాభీలనిర్ఘోషమై
జైత్రోత్సాహము దెల్పఁ బొల్పుమిగులన్ సన్నద్ధులై యాదవుల్
ధాత్రీకంపకసైన్యసంచరణసిద్ధప్రక్రియ న్వెల్వడన్
శత్రుచ్ఛేద[3]విధిత్సుఁడై విభుఁడు తత్సామగ్రికి న్మెచ్చుచున్. 50

సీ. కౌస్తుభమాణిక్యకమ్రాంశువులు మేనఁ గుంకుమక్షోదంబు గొమరు నొసఁగఁ
గనకాంబరాంచలఘనకాంతి దిగ్భిత్తి లేఖల హరిద్రలిప్తి పఱుపఁ
బాంచజన్యద్యుతిపటలంబు గెలఁకులఁ బూర్ణచంద్రాతపస్ఫూర్తి నెఱప
వైజయంతీదామవైభవం బురమున గగనస్థసురచాపకలనఁ జూపఁ
తే. బరమకల్యాణవేషవిభ్రాజమాన, మూర్తి యదుచక్రవర్తి యామోదకీర్తి
వెడలె సైన్యసుగ్రీవాదివిశదరథ్య, రభసదుర్వార మగుదివ్యరథముతోడ. 51

1. యబ్జినీదళవీజనం బాది. 2. యివ్విధంబునఁ బడియెడు నయ్యవస్థ. 3. విలిప్సుఁడై.

శ్రీకృష్ణుఁడు రుక్మిణీపరిణయార్థంబుగాఁ గుండినపురంబునకు నరుగుట

వ. ఇట్లు వెడలి మహావిభవంబునం జని విదర్భవిషయంబు సొచ్చి నడచి నగరిఁ గదియు సమయంబున భీష్మకుం డాత్మీయబంధుసహితుండై యతని నెదుర్కొని తోడ్కొని పోయి పురబహిరంగణంబున విడియించి యప్రమేయంబు లగు పూజాక్రమంబులఁ బ్రమదం బొదవునట్లుగా నారాధించె నారాజసమాజంబులోని జనంబులు కొంద ఱితండు దనమేనయత్తకొడుకు పెండ్లికిం జనుదెంచెఁదగునకాదె యనం గొందఱు గోవిందుండు మగధేంద్ర చేదిపతుల దెస నప్రియుం డిట్లేతెంచు టకుఁ గతం బేమియో యనుచుండఁ గొంద ఱయ్యిందువదనచందం బిమ్ముకుందు నందు సంతుష్టసంకల్పం బని విందు మిది యెట్లగునో యని యూహింప నఖిలయదు వీరపరివృతుండై యత్తెఱంగున వచ్చియున్న యాకృష్ణు నాకర్ణించి. 52

ఉ. ఘోరనిదాఘదాహమునఁ గుందుచునున్న ధరిత్రి యుల్లస
ద్వారిధరాంబుపూరపరివర్షణభద్రము సంభవించినన్
భూరితరానుమోదభరమున్ భజియించువిధంబునన్ విప
ద్భారము నుజ్జగించి వెసఁ బార్థివకన్యక ప్రీతచిత్తయై. 53

వ. నిజాంతర్గతంబున. 54

మ. నను దుఃఖాంబుధి నుద్ధరించుటకునై నానాథుఁ డేతెంచె నిం
కనుమానం బొకఁ డేల యెప్పుడొకొ యయ్యబ్జాయతాక్షు న్మహా
ఘనగాత్రుం దగఁ గాంతు నిట్లరిదిభాగ్యం బబ్బునే నాకు నా
జని సాఫల్యము నొందె సర్వజగదర్చ్యుం బయ్యె నాకోర్కియున్. 55

సీ. చూడ్కులు ననుఁ జెందఁ జొచ్చి గోవిందు డెందములోన నానందధన్య నగుదుఁ
బలుకులజాడఁ దీపులు గ్రోలి సోలి గోవర్ధనునకుఁ జాలవలఁతి నగుదుఁ
గ్రియలకుఁ బూఁచు కోర్కికి నెల్ల దెసఁ జిక్కి శ్రీవత్సునకుఁ బ్రియశిష్య నగుదు
నేర్పులు ప్రసరింప నెఱయుపాకమునొంది హరియం దభేదభావాత్మ నగుదు
తే. నా ప్రియంబును భక్తియు నాతలంపు, వలపుఁ గంసారి యెఱిఁగెడుకొలఁది యెఱిఁగి
యఖిలజగములు నేన యత్యంతసుభగ, నానిరూఢితో నేలెడుదాన నగుదు. 56

వ. అని యవ్యగ్రమనోరథపరిగ్రహంబుల నధికవ్యగ్ర యగు నాప్తసఖీజనంబులం గలసి కమలనాభుకల్యాణప్రసంగంబు లగుకథనంబులు వినోదంబు లయి క్రొత్తగా వెలయునమ్మికం జేసి నెమ్మనం బూఱడి యుండి నిండువెన్నెలం బొలుపారు విభావరియందు వినిద్రం బగుభద్రభావంబునం బ్రవర్ధిల్లె నాసమయంబున.

క. మునురాకపోకలం దా, వనజాననవలపుదెలుప వలను గలుగు న
త్యనురక్తజనులప్రేమము, వినూతనము సేయఁ గరము వేడుకఁ బ్రభుఁడున్. 58

వ. ఏకాంతంబ యక్కాంతదెసఁ జింతాభరంబునఁ గార్యాంతరంబులయందు నిర
పేక్షుండనై యుండి. 59

ఉ. ఎమ్మెయిఁ జూతునొక్కొ తరళేక్షణ నక్కట చూచి యెమ్మెయిం
గ్రమ్మన నిర్వహింతునొకొ కైకొనుకర్జము [1]వేఁడి శత్రుసం
ఘమ్ముల నెమ్మెయిం దొడరి గర్వము సొంపడఁగింతునొక్కొ యే
నెమ్మెయి నిశ్చయింతు నొకొ యింతి దెస స్మను విన్నచందముల్. 60

తే. నన్నుఁ బొడగన్నచోట నన్నలిననయన, చూపుచూపులఁ బ్రేమంబు సొంపుగనిన
యపుడ తఱియంగ నుఱుకుదు నమరు లడ్డ, పడినఁ [2]బట్టుదు నాపాణిపంకజమున.

సీ. కమలాస్య నెమ్మోము కమ్మని తావికి దందడిఁ దమకించు తరళతయును
ముద్దియయెలదొక్కుముద్దారుఁబలుకులు వినఁగ నుత్తలపడు వేడుకయును
బూఁబోఁడి నెమ్మేనిఁబొంది యానందంబు గడగానఁ బూనెడుకౌతుకంబు
గామిని కొండొండ కడలొత్తుకోర్కులు నిండింపఁ గాంక్షించు నెఱగడఁకయు
తే. భామయును నేను సన్యోన్యభావమగ్నులగుట యెఱిఁగినయాప్తజనాళిప్రియము
నిర్వహింపంగఁ గలఁగుట నిక్కమునకు, నరయ నేభంగి భాగధేయంబొ నాకు.

క. అని యివి మొదలుగఁ బెక్కులు, దనమదిఁ దలపోయు నతని తలఁపులు సిద్ధిం
దనరింపఁగఁ జనుదెంచిన, యనుపమ భాగ్యంబు నా నిశాంతం బయ్యెన్. 63

ఉ. పాడె మధువ్రతావళులు పద్మవనీవిభవంబు శాపముల్
వీడె రథాంగకంబులకు వేడుకఁ గూడె తరంగడోలలం
దాడె మరాళదంపతులు హాసవిలాసము దక్కి గ్రక్కునన్
వాడెఁ గుముద్వతీముఖము వావిరి నూడెఁ దమోనిబంధముల్. 64

క. అరుణోదయరాగంబునఁ, గరమలరెడు పూర్వదిఙ్ముఖంబున వెలసెన్
సరసిజమిత్రసమాగమ, పరమోత్సవవార్త భువనపఙ్క్తుల కెల్లన్. 65

మ. తనతేజంబున నన్యతేజములు విధ్వంసంబు నొందించి యెం
దును సన్మార్గము సుప్రకాశవిగళద్దోషంబుగాఁ జూపి య
త్యనురక్తోజ్జ్వలమండలుం డగుచుఁ బూర్వాద్రీంద్రభద్రాసనం
బున నొప్పెన్ గ్రహరాజు విశ్వము గరంబుల్ మోడ్చి సేవింపఁగన్. 66

వ. ఇట్లు సూర్యోదయం బగుటయు వసుదేవసూనుండు కౌతుకోన్నీయమానుం
డయి కృతకాల్యకరణీయుండును సముచితాలంకారుండును ననురూపజనపరి
వేష్టితుండును ననురూపశుభచేష్టితుండును నగుచు రుక్మిణీదర్శనం బపే
క్షింపుచుఁ దనయొక్కరథంబుతోడన శిబిరంబు వెలువడియె నంత వైదర్భపురం
బును జనపతిస్కంధావారంబును గుంకుమద్రవసేకంబుల ముక్తావిసరహారంబులం

1. వెండి. 2. పడినఁ బ్రోచిపట్టుదు పాణిపంకజంబు.

కనకకదళీక్రముకస్తంభోన్నయనంబుల మరకతమకరతోరణబంధంబుల నస్మహా
నీలప్రాలంబమాలికాకలనంబులఁ బద్మరాగరమ్యధ్వజవైజయంతికావిరచనంబుల
విచిత్రవిభవవిస్తారంబులై శోభిల్లె నాసమయంబున. 67

సీ. లాలితపర్జన్యలక్ష్మి విభూషించు [1]పర్యాప్తనవమేఘపంక్తు లనఁగ
రమణీయశారదరాత్రిఁ బ్రకాశించు రాకాసుధాకరప్రభ లనంగ
నుల్లసితాశోకవల్లరి నలరించునుదితవసంతసంపద లనంగఁ
బ్రకటితప్రాభాతపద్మినిఁ బాటించుబాలారుణోదయలీల లనఁగ
తే. వితతమోహనమంత్రదేవతఁ బ్రసన్నఁ, జేయు సాధకసాధనశ్రీ లనంగ
రుక్మిణీదేవి నభిరూపరుక్మకాంతి, కలితతనుయష్టిఁ గైసేసి రెలమిఁ జెలులు. 68

వ. ఇత్తెఱంగున సింగారించి యయ్యంగన లవ్వరాంగి నఖిలమంగళాధిదేవత యగు
గౌరీదేవికి మ్రొక్కింపఁ దదీయదివ్యాయతనంబు గుఱించి కాంచనశిబికారూఢం
జేసి తోడ్కొని పురంబు వెలుపలికిం జనుదెంచి రప్పు డచ్చట. 69

తే. అలఘుయానావతీర్ణయై యలరుఁబోఁడి, కోటిపదువులుపొగడఁగఁ బొలుపుమిగుల
దేవి దర్శించి తన్ముగ్ధభావ మధిక, [2]భక్తితాత్పర్యమున ననురక్తి నొప్ప. 70

ఉ. అక్షతగంధపుష్పచయ మంజలి [3]నర్పణసేసి నమ్రయై
[4]యక్షయపుణ్యుఁ డుత్తముఁ డనంతయశోవిభవుండు పుండరీ
కేక్షణుఁ డస్మదీయహృదయేశ్వరుఁ డయ్యెడుఁ దల్లి నీకృపా
వీక్షణలీల నంచుఁ బ్రియ మింపెసలారఁగ మ్రొక్కె గ్రక్కునన్. 71

పురంబువెలుపల గౌరీదేవిని సేవించి వచ్చురుక్మిణీదేవిని శ్రీకృష్ణుండు గొనిపోవుట

క. గుడివెడలెడునెడఁ గృష్ణుఁడు, కడుఁ గడియఁగ వచ్చి కాంచెఁ గామినిఁ దఱితోఁ
బొడమిన సుధాజడనిధి య, ప్పుడ వెలువడి యున్నకమలఁ బోలెడుపొలఁతిన్. 72

చ. కని పరమేష్ఠి చేసినజగత్త్రయసర్గమునందు నివ్విధం
బునఁ బొలుపారునద్భుతపుమూర్తులు గల్గెనె దీని విన్నయ
వ్వనుకలి యెట్టులైన నొకవెంట సహించితి నింక నెట్లు నా
మనసున కోర్వవచ్చు ననమానవిలోకనరాగవేగమున్. 73

సీ. మెలఁగి పైకొనిచూడ్కి [5]దలఁకంగఁగ్రాలెడుఁ దుఱఁగలితోలు కారుమెఱుఁగువోలె
నురియాడుచిత్తంబు నెరియింపఁ దొడఁగెడునాలోలపావకజ్వాలవోలె
ఖావించి మఱిపునఁ బనుపడ బుద్ధికిఁ దనుపుసూపెడు సుధాధారవోలె
బహువిలాసంబుల బమయుచైతన్యంబు మరులుగొల్పెడు తీవ్రమాయవోలె
తే. బెనఁగి మరగినకోర్కులఁ బ్రిదులనీక, యాఁగి నిలిపెడునలఘుదివ్యాజ్ఞవోలెఁ
దరుణి యింతలోనన నన్నుఁ దనకుఁ దక్క, విలిచికొనియె నిజాకారకలన నిట్లు.

---

1. పర్యాయ. 2. భక్తికరముగ ననురక్తి భావమొప్ప. 3. నర్చన. 4. యక్షతపుణ్యుఁడుత్తముఁడనంతుఁడ నంతయశుండు. 5. దలఁగక; దలఁగఁగ

చ. ఇది సమయంబు నాకుఁ దనశేషునిఁ గైకొన నింతకాలమున్
గదిరినమూర్తి కింతటన గ్రక్కున సజ్జనసేయువాఁడ న
భ్యుదయవిధాయినై యొదవె నొప్పుగ దైవము దీని కిప్డు నే
ర్పు దనరఁ బౌరుషంబు ననురూపము సేయక యున్కి యొప్పునే. 75

క. అని మదిలోఁ జింతించుచు, ననఘుఁడు గనుఁగొనఁగఁ బార్థివాత్మజ యాలోఁ
గనియెఁ గమలాక్షు లక్ష్మీ, ఘనఘనరుచిరాంగుఁ బరమకల్యాణు హరిన్. 76

క. అతఁ డచ్యుతుఁ డగుట దెలియ, హితకారిణు లయినయువిద లెఱిఁగింపఁగ సీ
ప్సితము శిరస్థం బగుటకు, నతిశయితవిలాసవికసితాలోకనయై. 77

చ. తనమునువిన్నయప్పాడవుఁ దత్పరయై యనిశంబు నాత్మలోఁ
గనుఁగొనునట్టి దవ్విభుఁడు గ్రక్కున ముందట వచ్చి నిల్చినం
గని వనజాక్షి విస్మయముఁ గంపము హర్షము నొందొకంటితోఁ
బెనఁగొన శీతలాశ్రువుల పెందడిఁ దోఁచె ముఖారవిందమున్. 78

తే. అఖిలసౌందర్యనిధి యైనయాదిపురుషుఁ
జెంద చూడ్కితో మదిలోనఁ జిక్కుటయును
బరమయోగనిరూఢాత్మపగిదిఁ దన్ను
మఱచెఁ జెలువ చెలులు సూచి వెఱఁగువడఁగ. 79

మ. పతిచూపున్ సతిచూడ్కియున్ సమగతిం బ్రస్ఫీతరాగంబులై
ధృతివాయం బయిలోట యొల్లగిల నుద్వేగం బఱల్ హ్రీపరి
చ్యుతి వాటిల్లఁ బరస్పరాంగములు పై నొండొండ ప్రాఁకంగఁ ద
చ్చతురావస్థఁ గృతార్థదంపతులయోజం బొల్చె నిర్వ్యాజతన్. 80

వ. అట్టియెడ నక్కాంత యంతర్గతంబున. 81

సీ. అఖిలలోకేశ్వరుం డాగమనిర్వాచ్యుఁ డచ్యుతుఁ డవిచింత్యుఁ డజరుఁ డమరుఁ
డమరవంద్యుఁ డనింద్యుఁ డనఁగ ననేకావతారధురీణుఁడై దారుణంబు
లగుచక్రశార్ఙ్గఖడ్గాదిసాధనముల దైతేయవిదళనోదారకేళి
నతిశయిల్లెడు దేవుఁ డర్థి దేవకిపట్టియై బలానుజుఁడు నా నలరుచుండు
తే. నితఁడు వ్రేపల్లె గోపాలనేచ్ఛ సలిపె, నెలమిఁ గాళిందిఁ గాళియాహీంద్రుతలలు
ద్రొక్కియాడె గోవులకునై యక్కజముగ,నొక్కవ్రేలన గొల్చెనత్యున్నతాద్రి.

శా. గోపాలీకుచపీడనంబులఁ గడుం గ్రూరత్వముం జూపి పెం
పేపారెం గరపద్మ మీతనిది లోకైకాపకారిన్ మహా
కోపుం గంసు వధించి యీతఁడె లసత్కుంభీంద్ర నిర్భేదన
వ్యాపారోగ్రమృగాధిపున్ దొరసె సుద్యద్వీర్యధౌరేయతన్. 83

తే. ఇతనివలననె యుగములం దెల్లసుప్ర, తిష్ఠమై యాద్యధర్మంబు దేజరిల్లు
సిరియుఁ గీర్తియు జీవితపరమగతియు, నితనిఁ జెందియ మెఱయునూర్జితవిభూతి. 84

ఉ. ఈతని పాదపద్మముల కే ననిశంబును భక్తియుం బ్రియ
త్వాతిశయంబు నొప్పఁగ సమంచితసేవ యొనర్తు నంబుజ
స్ఫీతమనోజ్ఞమూర్తి కనపేతదయావిభవైకవర్తి కు
ద్యోతితకీర్తి [1]కీతనికి నుత్తమదాస్యనిరూఢిఁ జిక్కితిన్. 85

వ. అని యిట్లు దేవుదివ్యమహిమ లన్నియు మున్ననేకవిధంబుల వినికిం జేసి యద్దేవి [2]నిశ్చంచలం బగునిశ్చయంబున నిరపోహతృష్ణయై నిలిచెఁ గృష్ణుండు నట ముందట సంకేతించినవాఁడు గావున నప్పుడు దన్నుఁ గూడ [3]వచ్చినబలదేవున కొక్కింత యెఱింగించి. 86

తే. నెచ్చెలులలోన నున్నయన్నీరజాక్షి, నొదవువేడుక నొయ్యనఁ బొదివిపట్టి
తెచ్చి రథమున నిడఁగఁ దదీయసఖులు, గలఁగి రచ్చటిసైన్యంబు గవిసె మీఁద.

క. తరు వొకటి వెఱికి లాంగల, ధరుఁ డుద్ధతిఁ బూంచి హయరథద్విపసుభటో
త్కరముల మ్రగ్గింపఁగ న, న్నరపులు విచ్చుటయు మేదినీధరుఁ డలరెన్. 88

వ. అమ్మహోత్సాహం బెఱింగి యుగ్రసేనుండు సాత్యకి శతద్యుమ్నుండు విదూరథుండు ప్రసేనజిత్తు మొదలయినయదువృష్ణిభోజాంధకవీరు లనేకు లనేకరథతురంగదంతావళసహస్రంబులతోడం బన్ని యేతెంచి రామపురస్సరులై నిలిచి.

క. ద్వారావతి కరుగుము గ, న్యారత్నముఁ గొనుచు నీవు నలినాక్ష మహా
వైరుల నందఱ నేమ ని, వారించెద మనుచు దుర్నివారస్ఫూర్తిన్. 90

వ. సమరంబునకుం బ్రవర్తిల్లిరి హతశేషులైనకన్యారక్షకు లరిగి జరాసంధునకు రుక్మికి భీష్మకునకుం బౌండ్రకునకు శిశుపాలునకు దంతవక్త్రునకు మఱియునుం గల రాజుల కెల్లను బ్రత్యేకంబ రుక్మిణీహరణం బెఱింగించిన విని యద్భుతంబు నొంది రప్పు డచ్చటిజనంబులు. 91

తే. ఎట్టిలా వెట్టిదీమస మెట్టితెగువ, యెట్టికడిమి కృష్ణుఁడు జగదేకవీరుఁ
డగుచు నీకూడియున్నధరాధిపతుల, భంగపఱిచె నిం కేమని పలుకఁ గలదు. 92

శ్రీకృష్ణుఁడు రుక్మిణీదేవిం గొనిపోవునెడ జరాసంధాదు లెదిరి పోరుట

క. అని రత్తఱి మగధేశ్వరుఁ, డనయము కన లగ్గలింప నొడుకఱచి కెం
పున నుగ్రము లగుచూడ్కుల, జననాథుల కిట్టు లనియె [4]సంభ్రాంతమతిన్. 93

ఉ. వ్రేనితనూజుఁ డొక్కఁ డతివీర్యసమగ్రుఁడ పోలె వచ్చి నా
[5]పూనినపూన్కి యంతయును బొంకగునట్లుగఁ జేసె నేను నా

1. యీతనికి. 2. నిశ్చయం బగునిశ్చలంబున. 3. నడుచెంచిన. 4. సంభ్రాంతగతిఁ; సంభ్రాంతిమెయిఁ. 5. పూని యంతయు న్నిపుడు.

సేనయు దాడివెట్టెద విశృంఖలతం బ్రతిపక్షువెంట మీ
రీనెఱికిఁ సహాయపడు టీప్సితమేనిఁ గడంగుఁ డుక్కునన్. 94

ఉ. ద్వారక సొచ్చెనేనియును వారక యుగ్రతఁ గిట్టి పట్టి య
వ్వారిధిదుర్గ మంతయును వ్రచ్చి విరోధి సబాంధవంబుగాఁ
బోర వధించి రుక్మిణిఁ బ్రభూతవిభూతి యెలర్పఁ దెత్తు నా
పేరును బెంపు నూరక యపేతత నొందుట కోర్వవచ్చునే. 95

వ. అని సంరంభంబున సముత్థితుం డగుటయుఁ బౌండ్ర వాసుదేవుం డతని కడ్డంబు వచ్చి. 96

తే. ఏనునీబంట నుండంగ నింత యేల, నీకు ధరణీశ ననుఁ బంపు నిలువు మీవు
శౌరిఁ దునుమాడి తత్తను శకలకోటి, పంచి పెట్టుదుఁ గాంతారపత్రితతికి. 97

చ. ఇరువురు వాసుదేవులు మహిం గలరే యది మాన్పఁ గోరు నా
కిరవగు కాల మిప్పుగిది నింపెసలారఁగ నేఁగుదెంచె ను
ద్ధుర యగు మద్భుజావిభవధుర్యత లోకము మెచ్చఁజేసెద
న్నరవర నీమనఃప్రియ మొనర్పఁగఁ గాంచుట యల్పకృత్యమే. 93

క. అనునెడ శిశుపాలుం డొక, ఘనపరిఘము కేలఁ దాల్చి గ్రక్కున జననా
థునియెదుర నిల్చి గర్వం, బెనయ నఖిలనృపులు వినఁగ నిట్లనియెఁ దగన్. 99

తే. పెండ్లియాడుదు నని కడుఁ బేర్మితోడ, నిట్లు గైసేసి తుది నింత యెడరునొంది
యున్ననాకశా కీయొచ్చ మొరులకేమి, గారణము నిల్వఁ డెవ్వారుఁ గదలవలదు.

క. ఈపరిఘ మొక్కటన ద, ర్పోపేతునిఁ గృష్ణుఁ బెఱ యదూత్కరము ననీ
రూపెడలఁ జేసి నేఁడీ, భూపతి[1]బంట నగు టుర్విఁ బొగ డొందింతున్. 101

క. క్షత్త్రియుఁ డగువాఁ డన్యక, శత్త్రంబున కాసపడునె లఘుచరితుఁ డిలఁ
క్షత్త్రియుఁడు గామి నయ్యదు, గోత్రుం డిటు సేసెఁ గాక కుత్సితవిధమున్. 102

తే. అదియునుం గాక జనియించు టాదిగాఁగఁ, బసులలోనన పెరిగిన పాలసుండు
వావి మాలినపశుమార్గవర్తనంబు, నూను టరిదియె యిదియేల యుగ్గడింప. 103

వ. ఎల్లవిధంబులఁ గృష్ణు వధియించి భోజకన్యకం గ్రమ్మరించుట నాకుఁ గర్తవ్యం బనియె నంత జరాసంధప్రముఖు లగుమహారథు లందఱు నారూఢరథులు నుదాత్తకోదండులు నాబద్ధకవచులునై యాయోధనంబునకు వెడలిన నఖిలసైన్యంబులు సన్నద్ధంబులై భేరీమృదంగశంఖకాహళాదివాదిత్రనాదంబులు రోదసీభేదనంబులై చెలంగం గదలె నిట్లరిగి వారలు రుక్మిణీహరణపరుండై దూరంబున ముందటం జనుముకుందునకుఁ బిఱుందై నడచు యాదవసైన్యంబులం గదిసిన. 104

1. బంటగుదు నుర్వి.

మ. బలభద్రాదులు భద్రదంతిచయదృప్యద్వాహశుంభద్రథా
వళితో భూరిపదాతిసంకులముగా వైరిప్రతానంబు న
గ్గలికం దార్కొని తీవ్రమార్గణము లాకాశంబునం జీకటుల్
గొలుపన్నిల్చి పెనంగి [1]రయ్యహితులం ఘోరప్రకారంబులన్. 105

క. ఇరుదెస సేనాంగంబులు, బెరసిన పెంధూళి యెగసి పేర్చి రవికరో
త్కరసంరోధనలీలా, పరిణతమై మ్రింగె దిగ్విభాగము లెల్లన్. 106

తే. కొంచెమయ్యెను యదుసేనకొలఁది కెక్కు, డైనరిపుసైన్యకోటికి నలవుఁ జలము
మిగులఁ బోరి పుట్టించె నిమేషమాత్ర, బహుళకీలాలపూరంబుఁ బ్రధనభూమి.

క. ఆనెత్తురు పృథురేణువు, తానము నడఁచుటయు సమ్మద స్ముత్కటులై
మానసములు పొంగ నుభయ, సేనల [2]జోదులు గడంగి చెలువారంగన్. 108

క. సాత్యకి మగధమహీపతి, నత్యుగ్రతఁ దాఁకి యేసె నాఱమ్ముల నౌ
ద్ధత్యమ్మున నతఁ డాతనిఁ, బ్రత్యాహతుఁగా నొనర్చె బహుబాణములన్. 109

సీ. శక్రదేవుండును నక్రూరుఁడును దంతవక్త్రునిఁ దలపడి వరుస నొకటఁ
దొమ్మిదింటను నేసి రమ్మహాబాహుండు బలియుఁడై పదియు నేఁబదియు నమ్ము
లోలి నయ్యిద్దఱయొడళ్ళుల నాటించి యాలో విదూరథుం డఱుముటయును
నాఱునారసముల నతని నొప్పించెను విపృథుఁ డుగ్రతఁ జేదివిభునిఁ దాఁకి

తే. యేడుతూపులు నిగుడింప నెనిమిదింటఁ, బ్రతిహతునిఁ జేసె నాశిశుపాలుఁ డతని
వెస గవేషుండు చైద్యుని విశిఖషట్క, తాడితుండుగఁ జేసెఁ గ్రోధమున నతఁడు.

వ. అన్నియ మార్గణంబుల నాతని నొప్పించె బృహద్దుర్గుం డనువాఁడునుం గదిసి యతనిని నేసె నిట్లు మువ్వురు మహారథులతోడం బెనంగుచుండియు నొక్కింతయు లెక్కసేయక యాదవఘోషసుతుండు. 111

తే. తోర మగుభల్లమున బృహద్దుర్గుశిరము, దునిమి నాలుగమ్ముల విపృథునిరథంబు
గుఱ్ఱముల నాలుగింటిని గూల్చె నతఁడు, తొలఁగి చనియెక్కె నాబృహద్దుర్గురథము.

వ. ఎక్కి క్రమ్మఱం బగతుపైఁ గడంగిన నబ్బలియుండు మఱియు ననేకసాయకంబుల నయ్యాదవుదేహం బాచ్ఛాదించి కోదండమౌర్వీటంకారంబులు సకలాతంకావహంబులై పరఁగ సంగరరంగస్థలంబునఁ బరాక్రమవర్తనంబు కీర్తనీయంబుగాఁ బ్రవర్తిల్లె మఱియును. 113

క. కృతవర్మ పౌండ్రు ముప్పది, శితశరముల నేసె సూతుఁ జెయ్యేదఁగ నొం
చి తురంగంబుల నస్త్ర, క్షతాంగములు చేసి పడగ ఖండించి వెసన్. 114

వ. సింహనాదంబున రోదోవిదారణం బొనర్చి దారుణాకారుం డైన నవ్వీరుండు గినిసి హార్దిక్యునివిల్లు నఱికి యంగమ్ములం దాఱమ్ముల గ్రుచ్చినం దూలియుం

1. రయ్యహితతుల్; రయ్యహితులుం. 2. యోధులు.

దాలిమి విడువక యతండు వేఱొక్క శరాసనంబునం బరాక్రమవ్యవహారంబు నడుపుచుండె నంత. 115

క. కరి నెక్కి సత్యకుం డు, ద్ధురుఁ డయి యంగాధినాథుఁ దొడరి కడిఁది తో
మరమున వైచిన నతఁ డ, న్నరవరు నపరిమితమార్గణంబులఁ బొదివెన్. 116

వ. సత్యకునకుం దోడ్పడి చిత్రకుండును శ్వఫల్కుండును వంగబలంబులం జలంబు మిగులం గలంచి యాడి యంత నిలువక. 117

క. కాళింగుని కరిఘటలం, గ్రాలి కలఁపుఁ దూలనడచు ఘనపవనముల
[1]ట్లాలంబున వాలంపఱఁ, దూలించిరి దోర్విలాసదుర్దము లగుచున్. 118

బలరాముండు సంరంభవిజృంభితుండై వంగాదిసైన్యంబులఁ దునుమాడుట.

ఉ. అత్తఱిఁ దేరు డిగ్గి హరియగ్రజుఁ డుగ్రహలంబు దాల్చి యు
ద్వృత్తిఁ గడంగి వంగజగతీపతియెక్కినకుంజరంబుఁ బె
ల్లొత్తి యుదగ్రకుంభదళనోద్ధతకేళి యొనర్పఁగా నతం
డత్తల దాఁటి యెంతయు భయాతురుఁడై తొలఁగంగఁ బాఱినన్. 119

క. క్రమ్మఱ రథ మెక్కి బలి, ష్ఠమ్మగుచాపంబుఁ దాల్చి సంకర్షణుఁ డ
స్త్రమ్ములు పఱగించి రణా, గ్రమ్మునఁ బలువుర వధించెఁ [2]గాశ్యులఁ గడిమిన్. 120

వ. అమ్ముఖంబున మఱియు నార్వురు గారూశుల నూర్వురు మాగధుల గీటడంగించె నిట్లు మహోద్ధతుండై మాఱులేక మలసి మగధనాథుదెసకు నడిచిన. 121

ఉ. రామునిఁ గాంచి మార్కొని శరత్రితయంబున నొంచె మాగధుం
డామనుజేంద్రుఁ దీవ్రవిశిఖాష్టకవిద్ధునిఁ జేసి యయ్యదు
గ్రామణి దోన రత్నమయకాంచనకేతువుద్రుంచి వైచి యు
ద్దామశరాసనంబు త్రుటితంబుగఁ జేసి చెలంగి వెండియున్. 122

క. తిలమాత్రశకలములుగా, నిలపైఁ దొరఁగించి రథ మనేకాస్త్రచయం
బుల నతఁడు విగతచాపుఁడు, దళితరథుండునై మహాగదాభుజుఁ డగుచున్. 123

తే. అదరి యమ్ముసలాయుధు నరద మల్ప
కణములుగఁ బడ నడచి వే కదిసి యతని
వ్రేయుటయు వ్రేటువడి నొచ్చి వివశుఁ డగుచు
నలఘుగద చేతఁ గొని యంతఁ దొలఁగ నుఱికె. 124

వ. బలదేవుండు సాత్యకిరథం బెక్కె జరాసంధుండును గదాహస్తుండై ప్రతివీరులం గనుపుగొట్టుచుండె నప్పు డుభయసైన్యంబులు నొండొంటిం జేరసి సంపడి పెనఁకువఁ బెనంగునెడ నధికసముదయంబు లడరి యేసినం బిడుగుల వాన దందడిం బడిన పెనుగొండలపగిదిఁ బగిలియు మఱిసియుఁ ద్రెవ్వియుం దొరుఁగు నవయవంబులతో నధికాతంకంబున ఘీంకారఘోరంబుగాఁ

1. ట్లాలమున వాలుటంకఱ. 2. గాస్యులఁ.

చెరలుకరులును గరిఘటలు సొచ్చినం గొమ్ములం దగిలియుఁ దొండంబులం దొడరియుఁ ద్రొక్కుడునం జిక్కియుఁ జిక్కుసుడివడుతురంగంబులును దురంగఘట్టంబులు నడచిన దట్టంబులై పడియుం బొడియయ్యును జెడియును వికలంబు లగు కాల్బలంబులును, ఒక్కొక్కయెడ నెక్కడెక్కడ యని పలాయితులం బురికొలిపి నిలిపి పోరి భూరిశోణితంబులు బహుళపలలంబులు మేదుర మేదంబులు మేదిని దొరఁగించి మానంబు మానక చచ్చియు నొచ్చియు గెలిచియుఁ గలితనంబు నెఱపు నెఱబిరుదుమగలమగఁటిమిఁ గని కడఁక దెచ్చుకొని మాఱుమూఁకల కెదురెదురై దళితశరీ[1]రు లయినను మధ్యమశూరులునై (?) కదిసి పోట్లాడు పోటరులకై దువు లొకటొకటిం దొడరి క్రంగన నదరులు సెదరం బొదలు కఠోరనినాదంబులుం బరస్పరవిదారణదారుణంబు లగు వారణంబులం దుర్వార విషాణాకర్షణరావంబులు నధికరభసంబున సారథులు పఱప నొండొంటిం బొరయు తేరులబలునొగలతాఁకుమ్రోఁతలుం గరికుంభస్ఫోటనకపాలభేదనప్రముఖంబులఁ బ్రచండస్వనంబులును బహుప్రకారంబు లగునస్త్రప్రహారంబుల పొల్పడి వావిడిచి యఱచునరనాగతురంగనికరంబులయాక్రోశనాదంబులు నొండొండ పర్వి శబ్దాంతరంబు నడంచి నభోంతరం బంతయు వాచాలంబు గావించె నయ్యవసరంబున. 125

తే. సత్యకాత్మజురథ మెక్కి సంగరమున, కట్టు లెడరైన బలదేవుఁ డంతలోన
గమితఖేదుఁడై యుగ్రంపుగదయమర్చి, కొనుచుఁ జనితాఁకె మాగధమనుజనాథు.

క. అతఁడును నభిముఖుఁడై యుద్ధతగద సారించుచుం బ్రతాపసమగ్రుం
బ్రతివీరుని దలపడియెఁ, బ్రతి[2]భయగర్జారవంబు ప్రస్ఫురితముగాన్. 127

వ. ఇవ్విధంబునం దలపడి. 128

మ. గద లొండొంటిఁ బ్రచండతం జఱచి యుల్కాపాతభీమాగ్నిసం
పదఁ బుట్టింపఁ బదాగ్రపాతపటుశబ్దంబు ల్మహాహుంకృతు
ల్పొదలం గూడి నభోదిగంతరపరిస్ఫోటంబు గావింప ను
న్మదవేగం బెలరార నిద్దఱును సామర్థ్యంబునం బోరఁగన్. 129

క. వెరవున సంకర్షణుఁ డ, న్నరనాథునిఁ గదిసి వ్రేసినం బెలుచనఁ బే
రురమున గద వడుటయుఁ జె, చ్చెర మూర్ఛిలిపడియె నతఁడు చెయ్వేదిమహిన్.

వ. ఇట్లు జరాసంధుండు మూర్ఛితుండగుటయుఁ దత్సారథి యతని నెత్తి రథంబుపై నిడికొని కలనికిఁ దొలంగించె నవ్విధంబు గనుంగొని తదీయసైన్యంబులు గలంగిపఱచె సాత్యకి యొక్కదెస నంగవంగకళింగబర్బరులం బఱపె నంత నఖిలక్షత్త్రియానీకంబులు నాకులంబునం జెదరె దొరలునుం దిరిగిరి బలదేవుండును

1. లశరీరగుణమధ్యమశూరులునై. 2. రవ; రయ.

సత్యకతనయుండును నహితుల నపజితులం జేసి యార్చి శంఖం బొత్తిన నయ్యు
లివు విని జనార్దనుండు జరాసంధపలాయనంబు నిశ్చయించి తానును బాంచజన్య
స్వనంబు నలు[1]దెసల నిండించె నంత. 131

రుక్మిణీసహోదరుండగురుక్మి యనువాఁడు శ్రీకృష్ణునితో యుద్ధంబుచేయుట

సీ. ఆమగధేశుఁడు సఖిలరాజన్యులు నమ్మెయి వృష్ణిసైన్యంబు పిఱుఁద
నరిగెడునప్పుడ యట రుక్మియును రుక్మిణీహృతివార్తకు నిబ్బరంబు
కోపంబుతో నాజి గోవిందుఁ దునిమి రుక్మిణిఁ గొని రాక యాత్మీయపురము
సొర నని తండ్రియుఁ జుట్టలు వినఁ బంతమిచ్చి సన్నద్ధుఁడై యేపుమిగులఁ
తే. గదలె గదుఁడు కైశికుఁ డాదిగాఁగఁ గలుగు
యోధముఖ్యులు బహుళసైన్యోద్భటముగ
నాయితంబయి యాతని ననుసరించి
రనుజహితబంధుకోటియు [2]నడరెఁ గడిమి. 132

వ. మఱియు దక్షిణాపథనివాసు లగునంశుమతో్క్రథ శ్రుతపర్వ వేణుధారి ప్రముఖ
మహీపతులు తమతమవర్గంబులం గొని యతనితో నేకకార్యులై కడంగి రట్లు
నడచి నర్మదాతటానుసారియై యరుగు శౌరిరథం బొక్కటియు దవ్వులం గని
యుద్ధార్థుండై చని వైదర్భకుమారుండు శూరమాని గావున నందఱం గడచి
తనతేరు దోలుకొని గోవిందునెయిదం బోయి యెలుంగెత్తి. 133

క. ఓరిపశుపాలపుత్రక, దూరీకృతధర్మ పరవధూదూషక నా
బారిఁబడి తెందువోయెదు, వీరుని నను రుక్మి నెఱుఁగవే వైదర్భున్. 134

ఆ. ఉసుఱు గాచికొనఁగ నుల్లంబు గలిగిన, నిపుడ బాల విడిచి యేఁగు మట్లు
గాక నిలిచితేని గ్రక్కున నిదె తల, గొను మదీయనిశితఘోరశరము. 135

క. అని యతఁ [3]డఱువదిశరములు, వనజాక్షునిమీఁద నేయ వడినాతఁడు నా
తని నేసె డెబ్బదమ్ముల, ఘనమార్గ్వీనినదభరితగగనుం డగుచున్. 136

ఉ. కేతువు [4]ద్రుంచి చాపము నికృత్తముగా నొనరించి లీలమై
సూతునికంఠముం దునిమి చోద్యపుటమ్ముల మేను నొంపఁగా
నాతురుఁ డైనరుక్మిఁ గని యాశనిమిత్రులు దాక్షిణాత్యుల
త్యాతతవేగులై పొదివి రంతటిలోఁ జనుదెంచి మాధవున్. 137

వ. ఆరాజు లొక్కటఁ గూడి యేయుసాయకసహస్రంబులు సహస్రకరుండు తిమి
రంబు విరియించుకరణి విరియించి విష్ణుండు వేణుధారిపడగ పుడమిం బడనేసి
యంతట నిలువక తదీయదక్షిణభుజచ్ఛేదనంబు గావించి శ్రుతపర్వుం బటుబాణ
పంచకంబున నొప్పించిన నతండు కేతుదండం బూఁతగా నొఱిగి యాలోనన తెలిసి
యతనిపైఁ బెక్కువిశిఖంబులు పరగించె మఱియును. 138

1. దిక్కులం 2. నళనివెనుక. 3. డుంపదిశరంబులు. 4. గూల్చి.

క. క్రథకైశికు లాదిగఁగల, రథికులు బహురథసముత్కరంబులతో నా
రథచరణపాణిమీఁదం, బ్రథితోత్సాహమునఁ గదిసి బలువిడి [1]నేయన్. 139

ఉ. వారలబాణవర్షములు వారక నిల్చుచుఁ దాను వారి దు
ర్వారశరప్రతానపరివారితదేహులఁగా నొనర్చుచున్
వారిజనాభుఁ [2]డుద్ద్యదనివారిత శోణితవారిధారలన్
వారలఁ దోఁచె వీరు లగువారలకెల్ల నొకండ మేటియై. 140

క. అంతటిలో రుక్మియును ర, థాంతరగతుఁడై మహోదయంబు మెయిన్ దై
త్యాంతకు మార్కొని విశిఖ, ధ్వాంతమ్ము దిగంతరాతతమ్ముగఁ జేసెన్. 141

తే. హరియు నతనిపైఁ బెల్లుగ నంపగములు, వఱపె వైదర్భుఁ డచ్యుతు గరుడకేతు
వొక్కయమ్మున సారథి నొకశరమున, దాఁక నేసి రథ్యంబులఁ దరల నేసె. 142

క. కినిసి విభుఁ డహితువిలు ద్రుం, చిన నారుక్మియును గరము శీఘ్రమున శరా
సనమొం డొక్కటిఁ గైకొని, దనుజధ్వంసకుని గెలువఁ దమకించి వడిన్. 143

తే. వరుసమాహేంద్రవాయవ్యవారుణములు, రౌద్రగాంధర్వపైశాచరాక్షసములు
నైనదివ్యాస్త్రములు వారిజాక్షుమీఁద, వెసఁ బ్రయోగించె జతనంబు విస్తరిల్ల.

క. అవి యన్నియు దామోదరుఁ, డవహితచిత్తుఁ డయి దత్తదస్త్రమ్ముల సం
ప్రవిహతములుచేసి యతని, యవయవములు బహుళశరచయంబులఁ బొదివెన్.

వ. పొదివి తోడన కోదండంబు [3]ఖండించి రథ్యంబుల వధియించి సారథిం దెగటార్చి రథంబు నఱికిన నతం డడ్డనంబు నడిదంబునుం గొని తొలంగ నుఱికి విపక్షుండు సపక్షం బగునద్భుతభుజంగంబుభంగి నాభుజంగభంజను దెసం గవియు దెంచిన. 146

ఆ. పలుక వగుల నేసి యలుఁగుదుత్తునియలు, గా నొనర్చి శౌరి గనలు మిగుల
నారసములు మూఁటఁ బేరురం బుఱక వ్ర, చ్చినఁ గరంబు నొచ్చి చేష్టదక్కి. 147

వ. రుక్మిధరణీతలంబున ముడింగి పడియె నట్లైన యతనిం జూచి. 148

క. బలమెల్లఁ జెదరి నాలుగు, వలఁకులఁ జెడిపోయె దొరలు వడి నాఁబోతుం
బులిగొనినఁ గలఁగుపసుల, ట్లలఘుభ్రమఁ బొంది యొదిఁగి రచ్చటనచటన్. 149

క. శరదళితదేహుఁడై భువిఁ, బొరలుచు నున్నతనితోడఁబుట్టువుఁ గని ని
ర్భరశోకంబున రుక్మిణి, యరదముపైఁ వ్రాలి యార్తి నాక్రందించెన్. 150

శ్రీకృష్ణుఁడు రుక్మి మూర్ఛితుం జేసి రుక్మిణిం గొని ద్వారకకువచ్చుట.

వ. వృష్ణిపుంగవుండు నయ్యంగనం గౌఁగలించి మెత్తనయొత్తి యాశ్వాసించి రుక్మికి నభయం బిచ్చి రథంబు గ్రమ్మఱింప సారథి నాజ్ఞాపించి ప్రియకుం బ్రియం బొనర్చినవాఁడై. 151

1. గవియన్. 2. దుద్ద్యత. 3. ద్రుంచి.

క. సరసము లగునుచితవచో, విరచనములఁ దెరువునందు వెలఁదిఁ బ్రణయసుం
దరుఁ డయి మఱియును దేర్చుచు, నరిగెఁ బురికిఁ బ్రమదనిర్భరాత్మకుఁ డగుచున్.

వ. యాదవులును మగధరాజప్రముఖుల జయించి రామసాత్యకుల మున్నిడికొని యార్పుచు పెడబొబ్బలు విజయతూర్యంబులమ్రోఁతలు నొక్కటిగ్గా యెదుర్కొను పౌరులహర్షసంకలితనినాదంబులతో నెదుర్కొని కలయం బురప్రవేశం బొనర్చి రట కైటభారి గడచిపోయినయనంతరంబ శ్రుతపర్వుండు రుక్మిం దనయరదం బుపై నిడికొని చనియె నతండును రుక్మిణిం గ్రమ్మఱింపక కుండినపురంబు సొర నని ప్రతినచేసినవాఁడు గావున నట్లు భగ్నప్రతిజ్ఞుం డగుటం దనపేర భోజకటకం బనునగరంబు గావించి యందు వసియించె మగధపతియును మూర్ఛదేఱి చెదరినసైన్యంబులం గూర్చుకొని విదర్భకటకవాసులచేత నగవులకుం బాలైన శిశుపాలుం దోడ్కొని తనదేశంబునకుం బోయె నంత నక్కడ. 153

చ. యదుకులవృద్ధు లందఱును నానకదుందుభి లోనుఁగాఁ బ్రియం
బొదవఁగ శౌరి పెండ్లికి ముహూర్తము మేలుగఁ బట్టి చుట్టపుం
బదువును దక్కనుం గలుగుపార్థివకోటిని బిల్వఁ బంచి రెు
ప్పిదము లొనర్పఁ బంచిరి గభీరవిభూతి యెలర్ప వీటికిన్. 154

వ. ఇట్లు పనుచుటయు రాచనగరువను నగరంబునందును. 155

సీ. మణికుడ్యములు కుంకుమంబునఁ జెలువొందఁ దొడసిరి మెఱుఁగులుదుఱఁగలింపఁ
గాంచనస్తంభము ల్గవిసెనల్ వుచ్చి [1]రింపారుశిల్పము లెల్లనచ్చుపడఁగ
మృదులకుట్టిమముల మృగమదసలిలంబు [2]లలికిరి చూడ్కులు నొలసి జాఱ
ముక్తాఫలంబులమ్రుగ్గులు వెట్టిరి పలుదెఱంగులరచనలు దలిర్పఁ
తే. గ్రముకకదళికాకముసీయకాండసమితిఁ, జేర్చి యభినవాశ్వత్థవిచిత్రచూత
పల్లవంబులఁ దోరణప్రతతు లమరఁ, గట్టిరెుత్తిరి చీనాంశుకధ్వజములు. 156

మ. అతులైశ్వర్యసమేతులై వెలయుసౌహార్దంబునఁ బంధుభూ
[3]పతు లుద్దామరథద్విపాశ్వములతో భవ్యోజ్జ్వలాలం కృతుల్
వితతశ్రీలఁ దలిర్ప వచ్చిరి మహావీరుం ద్రిలోకార్చ్యు న
చ్యుతుఁ గల్యాణవిధానవేళఁ బ్రియముల్ సొంపార నర్పింపఁగన్. 157

క. మును లేతెంచిరి చిత్తము, లనురాగరసాబ్ధి నోలలాడఁగఁ దపముల్
గనియంగఁ బండెఁ దమకని, యనుపమభద్రు బలభద్రుననుజుని జూడన్. 158

తే. వసుధఁ గలవిప్రభూవర వైశ్యశూద్ర, వర్ణముఖ్యులఁ దక్కినవారు నర్థి
నరుగుదెంచిరి హరివివాహాభిజాత, మంగళం బనుమోదింప మనము లలర. 159

---

1. రి యరుదారుశిల్పంబు లచ్చుపడఁగ. 2. లరిబిచూడ్కు. లమించు లొలసి జార. 3. పతులుం దాము.

క. అందఱకు నుచితసత్కృతు, లొందఁగ నొనరించెఁ బ్రభుని యోగంబున న
స్పందమతియుతుఁడు సత్యక, నందనుఁ డభినందనీయనైపుణయుక్తిన్. 160

వ. తదనంతరంబ లగ్నదివసం [1]బుదితం బగుటయు. 161

సీ. ఆపూర్ణవర్ణసమర్థస్వరంబుల నలరుభూసురులయధ్యయనరవము
మధురసల్లాపసమ్మదరసోత్సవమునఁ బొదలు రాజులవచోభ్యుదితరవము
లలితవిలాసలీలాఖేలలను గ్రాలుచపలలోచనలభూషణరవంబు
జన్యజనారూఢచతురంబు లగుహస్తిహరులబృంహితహేషితారవంబుఁ
తే. గలసి కల్యాణవాదిత్రకలితగేయ, రవముతో సాంద్రమై మనోరంజనముగ
దెసలు నిండించి దివమున దేవదుందు, భిప్రణాదంబు లొక్కట బెరసి చెలఁగ.

వ. అంత నత్యంతమనోహరానేకసంస్కారపరిణతం బగుపరిణయమండపంబువం గమ
నీయకాంచనస్తంభచతుష్టయసంభృతయు మాణిక్యఖచితవిచిత్రవితానవికసితయు
మంగళరంగవల్లీరచనారుచిరయుఁ జతురంతనిబద్ధ[2]మరకతతోరణమణిదర్పణాభి
రామయు సువర్ణపాలికాసమర్పితకుసుమాంకురాలంకృతయు నుపాంతవిన్యస్త
రత్నదీపికాశోభితయు నగుభద్రవేదికయందుఁ బురోహితుం డగ్నిముఖంబు
చేసి వేల్వ నుగ్రసేనవసుదేవబలదేవప్రభృతిగురువృద్ధవరులును బ్రసిద్ధతపస్వి
[3]పుంగవులును బలసి యుండ వాసుదేవుండు తదనుజ్ఞాపూర్వకంబుగా శుభ
ముహూర్తంబున. 163

రుక్మిణీకల్యాణ మహోత్సవప్రకారము

సీ. సౌకుమార్యమునకు సౌకుమార్యస్ఫూర్తి గలిగించు[4]నవయవకల్పనంబు
సౌందర్యమునకును సౌందర్యసంపద యొదవించులావణ్యయోగరుచియు
సౌభాగ్యమునకును సౌభాగ్యవిభవంబు [5]గావించు సరసరేఖాక్రమంబు
సౌశీల్యమునకును సౌశీల్య[6]కలనంబు నందించునాభిజాత్యస్థితియును
తే. దనకు నైజంబులుగ నొప్పుధన్య[7]జన్య, రుక్మిణీదేవి నానందరుచిరమూర్తిఁ
బాణిపంకజగ్రహణకల్యాణలీలఁ, బ్రీతి గడలొత్తుచుండఁ బరిగ్రహించె. 164

క. లలిఁ బుణ్యాంగన లొలికెడు, లలితాక్షతములు వియత్తలమున నమరకాం
తలు గురియుకుసుమవర్షం, బులు నొక్కట కృష్ణు [8]మేను భూషించె సరిన్. 165

తే. సురలయిచ్చుదీవనలు భూసురులయిచ్చు, దీవనలుఁ గూడి యద్భుతోదీర్ణలీల
జనులయాకర్ణనంబు లుత్సవమునొంద, బరగె [9]నభినవార్థోదాత్తపదము లగుచు.

వ. ఇవ్విధంబునఁ గృతవివాహుండై గోవిందుండు జననీజనకులకు వంశవృద్ధులకు
నమస్కరించి వారివాగ్విశేషంబుల నభినందితుండై యనేకబ్రాహ్మణోత్తములకు

1. ముద్రితం. 2. మకర. 3. వరులును. 4. నవనవ. 5. గలిగించు. 6. కల్పితయం. 7. జన్య. 8. మీఁద. 9. నభినవోదాత్తసత్పథము.

నెనిమిదివేలు రథంబులుః బదనొకండువేలు నేనూఱు గజంబులు నపరిమిత
హయంబులు నసంఖ్యగోగణంబులు దానంబుగా నిచ్చి భూషణసంచయంబులు
మణికాంచనరజతపాత్రంబులును వాసోవిభవంబులును దాసదాసీసముదయంబులు
నొసంగి సూతమాగధగాయక నర్తకవందివైతాళికాదుల కపరిమితధనత్యాగంబుల
ననురాగంబు గావించి సకలజనంబుల నభీష్టాన్నపానంబులఁ దృప్తులం జేసి
మఱియును. 167

క. కుడువుఁడు కట్టుఁడు కైకొని, యడుగుఁడు మీవలసినట్టియర్థము లర్థుల్
గడమ యొకింతయు వల దని, యెడపక ఘోషింపఁ బనిచె నెల్లెడ నెలమిన్. 168

వ. వివాహదివసంబు లన్నియు నిర్విఘ్నంబునన కడచినం జతుర్థకర్మానంతరంబున. 169

తే. కట్టనిప్పించుకొని తానుఁ గట్ట నిచ్చి, చుట్టములకును [1]లాఁతిరాజులకుఁ గరము
నెయ్యమును గారవంబును నెఱయఁ బ్రీతి, సాలఁ గలిగించి తగవీడుకో లొసర్చె.

క. మునుల నతిభక్తియోగం,బున నర్చనలను ముదంబుఁ బొందించి తదా
ననవిర్గతవాక్పూజల, జనితానందుఁ డయి ప్రియ మెసఁగ వీడ్కొలిపెన్. 171

వ. తక్కినజనంబులును సముచితంబు లగుసత్కృతులం దదీయాదరంబుఁ గని ప్రమో
దించి నిజనివాసంబుల కరిగిరి పదంపడి. 172

మ. అనురాగంబులు ధన్యతఁ బొరయ నెయ్యంబుల్ ప్రియంబంద నె
మ్మనముల్ గోర్కులు చూఱలాడఁ దనియన్ మాధుర్యముల్ ధుర్యతం
గని జృంభింపఁగ సోయగంబులు సముత్కర్షంబు వాటింప న
వ్వనజాక్షుండు విదర్భరాజసుతయున్ వర్తిల్లి రిచ్ఛాగతిన్. 173

ఉ. చారువిహారసౌధముల సాగరతీరవనాంతరంబులన్
భూరిమనోజ్ఞరైవతకభూధరకందరమందిరంబులన్
వారిసరస్సమీపలతికావసథంబుల నమ్మృగాక్షి నిం
పారఁగఁ దార్చి కేళిరతుఁ డయ్యె ముకుందుఁ డమందలోలతన్. 174

సీ. రాగపల్లవముల [2]రమ్యులై యితరేతరాలోకలతలు పైఁ నలమికొనఁగ
నిష్టార్థరచనలయిక్కులై యన్యోన్యసల్లాపములు సుధాస్యందములుగ
రోమాంచలీలల ప్రోవులై యొండొరువులమూర్తు లాశ్లేషకలన సొగియఁ
గామ్యపూరమ్ములకళికలై సరిఁ బరస్పరచేష్ట లానందపదవి గొనఁగఁ

తే. గ్రమపరీపాక[3]భరమునఁ గలసి మెలసి, మనసులొండొంటిమమతలమరగి[4]కరఁగ
సతిరయుఁ బతియునుఁ బొలివోనిసౌఖ్యలహరిఁ, జిక్కి రనుభావనూత్నవిచిత్రరతుల.

వ. రుక్మిణీవివాహానంతరంబ క్రమంబునఁ గృష్ణునకు మిత్రవిందయు జాంబవతియు
సత్యభామయుఁ గాళిందియు లక్షణయు సుదంతయు నన నేడ్వురు భార్య లైరి

1. లాతికిఁ బోద్యముగను, నిచ్చె సర్వంబు శ్రీకృష్ణుఁడీప్సితములు. 2. రమ్యమై. 3. కామ
రూపములఁ గలసి; ఫలమునఁ గలసి బెరసి 4. కొనఁగ.

వారియందు నతండు తుల్యభోగవిభాసి యయ్యె నిట్లుండ ననతిచిరం బగు కాలంబున. 176

క. పురుషోత్తము నగ్రమహిషి, ధరియించెనితాంతసౌమ్యతానిత్యమనో
హరమగుగర్భము పౌరం, దరి యగుదిశ తుహినధామము ధరియించు క్రియన్. 177

మ. నడు మెయ్యెయ్యనతోర మయ్యెఁ దనరె న్నాభీతలం బంగముల్
జడనొందెన్ బలిసెం గుచద్వయము వెల్లంబాఱె మైమీఁగ యు
గ్గడువై కోర్కులు మాఱె వస్తువులపైఁ గన్గొనలం దంద్ర యె
క్కుడు దోఁచెం గమనీయదౌహృదపరిక్షోభంబునం బొల్తికిన్. 178

క. తనపేర్మికి ననుగుణముగ, వనరుహలోచనుఁడు పుంసవనసీమంతా
ద్యనుపమకల్యాణంబులు, [1]వొనరిచి సమ్మోద విభవపూర్ణత నొప్పెన్. 179

వ. తదనంతరంబ. 180

క. మును పురహరుఫాలానల, మునఁ జిక్కి యనంగభావమున బొందినయ
మ్మనసిజు మాధవవల్లభ, గనియెం బ్రద్యుమ్ను నాముఁ గాదిలితనయున్. 181

తే. జాతమాత్రుఁ డైనశౌరిసూనునకు నా, కాశవాణి సుప్రకాశభంగిఁ
జేసె నామ మిటు ప్రసిద్ధిగాఁ బుట్టిన, యక్కుమారుఁ డుజ్జ్వలాంగుఁ డగుచు. 182

వ. సూతికాతల్పంబున జననిముందటం దేజరిల్లుచుండ సప్తమనిశానిశీథకాలంబునఁ గాలవశంబున శంబరుం డసుదానవుండు దనకు మృత్యు వగు నని యాదేశంబు గలదు గావునం జనుదెంచి బాలునిం బట్టి యెత్తికొనిపోయి. 183

క. వననిధిలోఁ వైచిన నొక, ఘనమీనము మ్రింగె జాలికప్రవరుఁ డొకం
డనుపమజాలాకర్షణ, మున నజ్జలచరముఁ బట్టి ముద మెసలారన్. 184

వ. అయ్యసురపతినివాసం బైనయిత్తుమతీపురంబువాఁడు గావునఁ దదీయవల్లభ యగు మాయావతికి గానుకగాఁ గొనిపోయి యిచ్చిన. 185

తే. తాన యద్దేవి తత్కుక్షిదళన మొయ్యఁ, జేసి యసమానసౌందర్యచిత్రమూర్తి
నర్భకునిఁ గాంచి సమ్మోద మతిశయిల్ల, నర్థిఁ గైకొని గారవం బారఁ బెనిచె. 186

వ. శంబరుండు ననపత్యుం డగుట నంగనచేత నంగీకృతం బైనకృతకాపత్యంబు కలిమికి సమ్మతించి యుండె నంత. 187

తే. అసురకులమునఁగలుగు మాయాప్రపంచ, మఖిలమును నెఱిఁగించి మృగాయతాక్షి
యక్కుమారునిసకలవిద్యలఁ బ్రవీణుఁ, గానొనర్చెఁ బ్రేమార్ద్రహృదయమలయగుచు.

క. క్రమమున శైశవము విము, క్తముగా సుకుమారసుభగతారుణ్యమనో
రమదశ నొందె నృపాత్మజుఁ, డమృతాంశుఁడు పూర్ణదేహుఁడై యొప్పు క్రియన్.

సీ. చెలువంబు లగునెఱ్ఱసెరలవిశాలనిర్మలనేత్రములు నవశ్మశ్రురాజి
కమనీయ మగుముఖకమలంబు గంబుసమగ్రీవయును వృత్తమధ్యమంబు

1. నొనరించి సమ్మోద.

నిడుదలై యెంతయు వెడఁగగు బాహులు పొడవైన మూఁపులు వెడఁదయురము
గర మొప్పు సింహాచంక్రమణరేఖయును వచోగాంభీర్యమాధుర్యగౌరవములు
తే. దనరు త్రైలోక్యమోహనోదాత్తమూర్తిఁ, బ్రకటపౌరుషోదారవిభ్రాజమాను
నతనిఁ గామించి నానాఁటి కంతరంగ, మెలయు రాగంబుకతన నాకులత నొంద.

వ. అమ్మాయావతి పలుకులం జూపులం దనకోర్కి బయలుపఱచినం బ్రకటవివేక
విద్యావిదుం డగునయ్యుదాత్తచిత్తుం డత్తెఱంగునకు సుశయించి యొక్క నాఁ
డేకాంతంబున నయ్యింతి నుపలక్షించి. 191

తే. తల్లి నీవు పుత్త్రుఁడ నేను దగునె మాతృ, భావము ల్వినిదెస నీకుఁ బాపచేష్ట
యిట్లు సూపంగ నక్కటా యేమిచెప్పఁ, గామినీజాతి లోకైకకష్టగాదె. 192
క. నీతలఁ పెయ్యది యేమని, యీతుచ్ఛపుఁబనికి దొడఁగి తింతయుఁ దెలియ
న్నాతీ చెపుమా యనవుడు, నాతరుణి తదాననార్పితాలోకనయై. 193

సీ. అనఘ మీతండ్రి మహానుభావుఁడు యదువంశవర్ధనుఁ డగు వాసుదేవుఁ
డఖిలపురంధ్రీజనాభ్యర్చ్య కల్యాణి తల్లి రుక్మిణి మహోదారతేజు
నినుఁ గన్నపురిటిలోనన శంబరుఁడు దెచ్చి యుదధిలో వైచిన నొకక్రమమున
నిటు చేర్చె దైవ మే నిందాఁకఁ బ్రోచితి నన్యులయం దిట్టి యసమకాంతి
తే. నెసఁగుమూర్తులు పుట్టునే యిట్టిపట్టిఁ, బాసి వగఁ బొక్కుచున్నది పంకజాక్షి
యరుగు మీప్రొద్ద జననిఁ గృతార్థఁ జేయు, మాత్మదర్శనచిత్రోత్సవాగమమున.
క. నీరూపు చూచి వలచితిఁ, గారుణికాగ్రణివి నన్నుఁ గైకొనుము పరీ
హారంబునకుం గారణ, మీరూపున లేదు నిక్కమిది గుణమహితా. 195

వ. శంబరుని నేను మాయావిమోహితుం జేసి మిథ్యాకళత్త్రభావంబున కాలంబు
గడపితి నివ్విరోధిని గాలగోచరుంగాఁ జూడు మని తెలిపినం బ్రద్యుమ్నుండు
తద్వచనబోధితుండై కలుషించి యమ్మహాసురు నాహవంబునకు నాహ్వానంబు
నేయుటయు. 196

ప్రద్యుమ్నుండు శంబరాసురుం జంపి దేవీసమేతముగా ద్వారావతికి వచ్చుట

మ. అలుకం బేర్చి సురారి యాతని నుదగ్రాకారుఁడై తాఁకినం
గలహం బిద్ధఱకుం బ్రగాఢకఠినాక్రాంతిం బ్రవర్తిల్లె నం
దలఘుం డయ్యదురాజసూతి నిజవిద్యా[1]వాప్తిమై సప్తమా
యల నోలిం బ్రసరించి యెన్మిదవుమాయం గూల్చె విద్వేషునిన్. 197

వ. ఇట్లు శంబరుం గాలగోచరుం జేసి కుమారుండు మాయావతిం గైకొని మాయా
బలంబున నంతరిక్షంబున దైత్యాంతకుపురంబునకుం జని రాజాంతఃపురంబున నవ
తీర్ణుం డగుటయు. 198

1. ప్రాప్తి.

ఆ. [1]వెఱఁగుపాటుతోడి వెఱపు నాకస్మిక, సమ్మదంబు మానసంబు నొలయఁ
గృష్ణభాము లెల్లఁ దృష్టాతిలోలేక్ష, ణములఁ గ్రోలి గతని నవ్యమూర్తి. 199

వ. రుక్మిణియు నద్భుతాక్రాంతస్వాంతయై నిజాంతర్గతంబున. 200

చ. అతులితయౌవనోదయుఁడు హారిసలక్షణమూర్తి యీతఁ డి
య్యతివయుఁ దాను నిచ్చటికి నాదటమైఁ జనుదెంచు టేమియో
యితనిఁ దనూజుఁగాఁ గనినయింతి జగంబున నెందుఁ దాన యూ
ర్జిత యగుభాగ్యసంపదఁ బ్రసిద్ధివహింపక యున్నె యున్నతిన్. 201

తే. అకట ప్రద్యుమ్నుఁ డాభంగి నవధిఁబోయె, నదయుఁడై న[2]విధాతచేనసురచెయిది
ననుపమాకారుఁ డవికారుఁ డట్టిపట్టి, [3]బ్రదికెనే నింతకును నింతబంటుగాఁడె. 202

మ. [4]ఇతఁ డాపాపనియట్ల వెండ్రుకలు మో మింపారుకన్నుల్ జగ
న్నుతుఁ డబ్జాక్షునిపోల్కి కేలు నురము న్మూర్ధంబు మోమోటకుం
బ్రతి యేమే నొక దైవసంఘటనమైఁ బ్రాణవ్యపాయంబు లే
క తగం బుత్త్రుఁడు వచ్చెనొక్కొ నను మాంగల్యోజ్జ్వలఁ జేయఁగన్. 203

వ. అని తలంచుచుండఁ బుండరీకాక్షుండును [5]ప్రమోదవికసితాక్షుం డగుచుం
బుత్త్రు నాలోకించె నాలోనన నారదుండు చనుదెంచి నారాయణునకు నక్కు
మారు జన్మకారణంబును శంబరవధావసానం బగుతచ్చరితంబును నెఱింగించిన
నమ్మునీంద్రుని మున్నిడుకొని కృష్ణుండు రుక్మిణిపాలి కరుగుదెంచి. 204

మ. ఉవిదా యీతఁడు నీతనూజుఁ డగుప్రద్యుమ్నుండు దుర్దాంతచా
ప[6]విశేషోజ్జ్వలహస్తుఁ డాహవమునం బ్రత్యర్థి నత్యుగ్రదా
నవు నాశంబరుఁ గూల్చి ఘోర మగుతన్మాయాచయం బంతయుం
బ్రవరుండై హరియించి వచ్చె నెలమిన్ భార్యాసమేతంబుగన్. 205

క. ఈయమ నీకోడలు విను, మాయావతి యనఁగ భువనమాన్యచరిత్ర
శ్రీయుత యైనది సుమన, స్సాయకునకుఁ దా నభీష్టసహచరి మొదలన్. 206

వ. అమ్మకరకేతనుండు భూతేశ్వరునయనజ్వాలాకలాపంబున నాపన్నుం డైన నిన్నాతి
శంబరువశంబునం జిక్కి తనమాయామయం బగురూపం బొక్కటి వాని కను
భవగోచరంబు సేసి తాను బొందక యనిందితం బగుచందంబున నింతగాలంబు
నడపి జన్మాంతరగతుం డగునిజభర్తం గ్రమ్మఱ భజియించె నిప్పుణ్యశీల నాత్మ
గృహాలంకారంబుగాఁ గైకొను మని చెప్పిన. 207

క. విని సమ్మదంబు చిత్తం, బునఁ గడలుకొనంగఁ బ్రణతమూర్తియగుతనూ

---

1. ఆ-వె. వెఱఁగుపాటుతోడివేడ్క నాకస్మిక, ములను మానసంబు నొలయ నందుఁ, గృష్ణభాములెల్లఁ దృష్టావిలోకన, ములను గ్రోలిరతనిమూర్తిఁ బ్రీతి. 2 విధాతృచెయిది కరంబు. 3. బ్రతికి యుండిన నింతకు బంటుగాఁడె; బ్రతికెనేని యింతకు బట్టునింతరాఁడె. 4. ఇతఁడా సాయతుఁబోలు వానివలె. 5. త్రికాలవేదియగుచు. 6. వరాస్త్రావుల.

జుని [1]గౌఁగిలించె రుక్మిణి, యనుమోదము నొంది రచ్యుతాంగన లెల్లన్. 208

వ. ఇట్లు కుమారుండు ప్రణష్టాగతుం డైనయమ్మహోత్సవం బంతఃపురంబున ననేక ప్రకారంబై పరగి సర్వజనంబులం బ్రహర్షభరితులం గావించె నని చెప్పి వైశంపాయనుండు వెండియు జనమేజయున కిట్లనియె. 209

క. విను ప్రద్యుమ్నుఁడు రుక్మిణి, కనఘా తొలుపట్టిగాఁగ నాత్మజులు గ్రమం
బునఁ దొమ్మండ్రు [2]మఱియు సం, జనితు లయిరి కన్య [3]యొకత జనియించెఁ దుదిన్.

వ. వారలు చారుదేష్ణుండును సుదేష్ణుండును సుషేణుండును జారుగుప్తుండును జారువాహనుండును జారువిందుండును జారుభద్రుండును జారుగర్భుండును జారుండును [4]జారుమతియు నన దదీయనామంబులు దక్కిన దేవులయందును భానుండును భానువిందుండు సంగ్రామజిత్తు దీప్తిమంతుండు వృకుండు మొదలుగాఁ బెక్కండ్రు గొడుకులును మిత్రవతీప్రముఖ లగుకన్నియలును జనియించిరి. 211

క. విను ప్రద్యుమ్నుఁడు జనియిం, చిననెలలోపలన పుణ్యశీలుఁడు పుత్త్రుం
డనుపమశౌర్యుఁడు సాంబుఁడు, జనియించెను జాంబవతికి జగదభినుతుఁడై. 212

తే. శైశవమునంద కరమువాత్సల్య మెసఁగ, నక్కుమారుఁ దాలధ్వజుఁ డాత్మతనయుఁ
గాఁగఁ గైకొని పెనిచి విఖ్యాతుఁ జేసె, హయగజారోహశస్త్రాస్త్రచయములందు.

వ. ఆబలభద్రునకు రేవతీదేవియందు నిశాతుండు నుల్ముకుండు ననుపుత్త్రులు మహాసత్త్వులు జనియించి రిట్లు పుత్త్రవంతుండై యదుకులైకకాంతుం డనంతగజతురగసంకీర్ణయు నపరిమితవస్తుపరిపూర్ణయు నగురాజలక్ష్మి ననన్యసాధారణసామర్థ్యంబున ననుభవించుచుండె నట్టిసమయంబున. 214

ప్రద్యుమ్నుండు రుక్మికూఁతు రగుశుభాంగిని స్వయంవరంబున వరించి వివాహంబగుట

సీ. అట విదర్భాధీశుఁ డగురుక్మి దనపుత్త్రి యైనశుభాంగి ననర్థనామ
నసమయౌవనసముల్ల[5]సనయై యుండంగఁ గనుఁగొని యనురూపకాంతుఁ డింతి
కొదవెదు తెఱఁ గాత్మ నూహించి మహితస్వయంవరోత్సవము సమ్యగ్విభూతి
నాచరింపంగఁ దదాహూతులై యుర్విఁ గలరాజు లెల్ల నగ్గలపువేడ్క

తే. నంచితైశ్వర్యలీల నింపార భోజ, పురికిఁ బోవఁగ రుక్మిణీవరసుతుండు
నుచితపరివారసహితుఁడై యుల్లమలర, నరిగెఁ దల్లియుఁ దండ్రియు ననుమతింప.

వ. ఇవ్విధంబున సముపాగతులైన భూపతులం బ్రభూతసంభావనలం బ్రముదితులం గావించి శుభదినంబున రుక్మి యమ్మహోత్సవంబు ప్రవర్తించిన. 216

మ. మును గోవిందసుతుండు దానునుఁ బ్రియంబు ల్మీఱ నన్యోన్యశో
భనరూ[6]పోరుగుణావళుల్ వినికిఁ దోఁ బద్ధానురాగాత్ములై
యునికిం గన్నియ యత్తఱిం దగిలి సర్వోర్వీశులుం జూడ నా
తనిఁ బ్రీతిం వరియించెఁ గోర్కులు కృతార్థత్వంబునుం బొందఁగన్. 217

---

1. కౌఁగలించె. 2. ఱు దగ. 3. యొకతె. 4. జారువతి. 5. సితయై. 6. వంబు.

క. ఈరూపవంతుఁ గోరుట, యీ[1]రమణికి నొప్పు నీమృగేక్షణమీఁదం
గోరిక యితనికి తగు నని, భోరన నయ్యుత్సవమునఁ బొగడిరి జనముల్. 218

వ. ఇట్లు నిజమనోరథానుకూల యగునప్పూర్వశీలం గైకొని ప్రద్యుమ్నకుమారుండు సకలరాజన్యకుమారులుఁ దమతమపురంబుల కరుగఁ దానును దనపురంబున కరుగుదెంచి కరగ్రహణానందం బనుభవించి. 219

చ. అనుపమయౌవనంబులు శుభాకృతులు న్విలసద్గుణంబులుం
దనరు మనోరథంబులును దద్దయు ధన్యత నొంద నిత్యమో
హనరతి నిద్దఱుం గలసియాడఁగ సమ్మదరాశి గర్భశో
భనము వహించి కాంచె సుతుఁ బ్రాగ్దిశ భానునిఁ గాంచుకైవడిన్. 220

వ. అక్కుమారుం డనిరుద్ధుం డనుపేరం బ్రసిద్ధుండై వేదంబులు ధనుర్వేదసహితంబులుగా నధిగమించి సకలశాస్త్రంబులను సమస్తశస్త్రాస్త్రంబులం బ్రశస్తినొంది గజతురగస్యందనారోహణములందు నసమానరూఢి వహించి యెలప్రాయంబున నెలరారుసమయంబున. 221

ఆ. రుక్మవతి యనంగ రుచిరాంగి రుక్మికిఁ, బౌత్రి యైనకన్యఁ బంకజాక్షు
నాజ్ఞ నడిగిపుచ్చె నక్కుమారునకుఁ బ్ర, ద్యుమ్నుఁ డాత్మజుని యుల్లసిల్ల. 222

క. హరిదిక్కున మునుగలమ, చ్చర మించుక విడిచి మిగుల సంప్రీతిపుర
స్సరముగ నీ నొడఁబడియెను, హరిపౌత్రున కాత్మపౌత్రి నన్నరపతియున్. 223

వ. అవ్వివాహోత్సవంబున రుక్మిణీసహితుండై యనిరుద్ధుం దోడ్కొని వాసుదేవుండు బలదేవాదియదుముఖ్యులుం బుత్రవర్గంబును దోడరా నుచితసైన్యంబు సమకట్టి సమధికవిభవంబున విదర్భనగరంబున కరిగి వైదర్భుండు రావింప నతనిచుట్టంబు లగురాజు లనేకులు వచ్చి రంతఁ బ్రశస్తతిథినక్షత్రంబగుదివసంబునందు శుభముహూర్తంబునఁ గుమారుండు కుమారిఁ బాణిగ్రహణం బొనర్చిన. 224

తే. కుడిచి కట్టి చుట్టము లెల్లఁ గూడి కలసి, చెలసి పెండ్లిదినంబులు పెంపు మిగుల
నిచ్చ నాడుచుండిరి యాదవేశ్వరుండు, నావిదర్భాధిపతియును నాత్మ లలర. 225

వ. అంత వేణుధారియు [2]శ్రుతపర్వుండును నంశుమంతుండును జయత్సేనుండును మొదలయినదాక్షిణాత్యులు తమలో విచారించి రుక్మిపాలికిం జని యేకాంతంబున నతని కిట్లనిరి. 226

ఉ. నెత్తముమీఁదఁ గౌతుకము నిర్భరమై జనియించె నిప్డు మా
చిత్తములందు నీవు గడుఁజిత్రపుజూదరి వాత్మలోన ను
ద్వృత్తుఁడు సీరపాణి కడువేడుకకాఁ డతనిం జయింతు మే
మిత్తఱి మమ్మొకింత గడియింపు మొనర్పుము [3]తత్ప్రసంగమున్. 227

1. రమణిక యొప్పు. 2. శ్రుతవర్మ్ముండును. 3. దత్ప్రకారమున్; దత్ప్రకాశకన్

రుక్మి బలరామునితో జూదమాడ నారంభించుట

వ. అతండు నిర్జితుం డగుట మనకుఁ గీర్తికరం బనిన యారంతుకాంద్రకఅపులు విని
రుక్మి వారునుం దానును మనోజ్ఞగంధమాల్యాభరణభూషితులై కాంచనస్తంభ
శతసంభృతంబును వితతవితానవిలసితంబును రుచిరచందనోదకసిక్తంబును ముక్తా
ఫలప్రాలంబమాలికంబును నిరంతరకుసుమోపహారమండితంబును నగు సభామండ
పంబునఁ బసిండిపలుకయు సారెలుం బాచికలును నమర్చి. 228

క. ద్యూతమునకు బలభద్రునిఁ, బ్రీతిసమేతంబుగాఁగఁ బిలిపించుటయున్
ద్యూతాధికకుతుకుండై, యాతఁడు దత్కృతపగోష్ఠికై యేతెంచెన్. 229

వ. దాక్షిణాత్యు లందఱుం గూడి రుక్మి నతనితో నాడుటకు నియోగించి విశద
ముక్తామణిబహుళహేమరాసులు పణంబులుగాఁ దెప్పించి జూదంబునకుం
దొడంగి రందు బలదేవుండు. 230

తే. పసిఁడిమాడలు పదివేలు పణము గాఁగ, నొడ్డె నొడ్డిన నాడి యత్యుద్ధతుండు
గెలిచె వైదర్భుఁ డతనిసయ్యలఘుచిత్తుఁ, డోడెనంతియపసిఁడియయొడ్డిమఱియు.

క. ఆపలకయు రుక్మి సము, ద్దీపితుఁడై గెలిచె నలుక దీపింపఁ జలం
బేపార నిట్లు పలుమఱు, నోపిక నాడుచును బలుఁడ యోడుచువచ్చెన్. 232

వ. తదనంతరంబ కోటిసువర్ణంబులు పణంబు సేసి యాడి రౌహిణేయుండు జయంబు
నొందిన నవ్విపక్షుం డక్షధూర్తుండు గావునం గడవ నార్చి. 233

క. బలభద్రు నక్షవిద్యా, బలవిరహితు దుర్జయప్రబలసత్త్వధనున్
గెలిచి బహుసంఖ్యహేమా, వళు లివె యేఁగొంటిననుచు వడిఁ బలుకుటయున్.

వ. అప్పలుకులకుం దోడ్పడి కళింగరాజును నిది యట్టిద యని దంతపంక్తి వెలిగా
వెలయం గలకల నవ్వె నవ్విధంబు నాగడంబునకుఁ గోపంబెత్తియు మెత్తనఁ
జిత్తంబు నియమించియు నయ్యవక్రవిక్రమోద్దాముం డగురాముండు
సభికులం జూచి. 235

క. [1]తానిది గెలిచితి ననియెడు, నేను గెలిచి యుండ నీతఁ డిది యేటికి మీ
రేనెఱికి నిజము సెప్పుఁడా, నా నొకరును బలుకరైరి నమితానసులై. 236

వ. భీష్మకాత్మజుండు మఱియును. 237

క. [2]ఇందేమియునుం గలదే, సందియ మక్షజయంబు సత్యము నీవీ
పొందొందనిపలుకులు పలు, కం దగునే యోడి యకట కక్కుఱితి మెయిన్. 238

తే. అనినఁ గేవలకపటోక్తి విని యొకటియు, ననక యూరకయుండె నయ్యదువరేణ్యుఁ
డప్పు డాకాశవాణి యయ్యందఱకును, వినఁగ నయ్యెడుకోలఁదినిట్లనియెఁ దెలియ.

క. నిజముపలికె హలధరుఁ డితఁ, డజితుఁడు వైదర్భుమాట యాహతము మహా
భుజులు మహీభుజు లిట్లగు, [3]నె జడాకృతితోడఁ దగవు నెఱుపక యుండన్. 240

1. క. తాఁ గటు గెలిచితినని యితఁ, డేను గెలిచియుండ నీతఁ డిదియాడెఁ దుదిన్, మీనోర నిజముసెప్పుడు, నా నొకరుం బలుకరైరి నమితాననులై. 2. ఇందేసేమియుఁ గలదే; 3. నె జడాకృతితోడఁ దగవు నెఱుపకయుండన్.

జూదంబున ననృతంబాడినరుక్మిని గళింగుని బలరాముఁడు దునుమాడుట

వ. అనినఁ దద్వచనంబు లాకర్ణించి మూకులై యున్న యచ్చోటిదొరలం జూచి సైరింపక సీరాయుధుండు సంరంభంబున సముత్థితుండై పటుముష్టిఘాతంబున రుక్మిం జిదిపి యుఱికి నెత్తపలక యెత్తి కాళింగుఁ దలపగుల నడిచి పండ్లు డులిచి చంపి యంత నిలువక. 241

క. అడిదంబు వెఱికి త్రెవ్వఁగ, నడిచెం బలువుర మహారినరనాయకులం
బొడిసేసెం గొందఱఁ దన, కడిమిం బెఱవారు సెదరి కనుకనిఁ బఱవన్. 242

వ. ఇట్లు మత్తదంతావళంబు విడివడి యనర్గళక్రీడం గ్రాలుచందంబునం జరియించుచు రుక్మిం గొప్పువట్టి సభాద్వారంబునందాకఁ దిగిచి నిహతప్రాయుం జేసి విడిచి నిజశిబిరంబునకుం జని జనార్దనున కవ్విధం బెఱింగించిన. 243

ఉ. కాదనియల్ల కాననవికాసము నొందక యూరకుండె దా
మోదరుఁ డమ్మహావిభునియుగ్రభుజావిభవంబు సర్వముం గా
యాదవు లొక్కటై బహువిధాభినవస్ఫుటవాక్యదర్శితా
హ్లాదవిశేషులై పొగడి రాబలదేవుఁడు నిచ్చఁ గైకొనన్. 244

వ. అంత నయ్యందఱు గోవిందపురస్సరులై నిర్వికారప్రకారంబునఁ గన్యాకుమారులం దోడ్కొని పురంబునకుం జనుదెంచి సమ్మదంబునం బొదలి రని వైశంపాయనవ్యాఖ్యాతం బైనవాక్యజాతం బభిజాతార్థసమర్థంబుగ. 245

స్రగ్ధర. ధీరప్రజ్ఞావికాసా దివిజపతియశస్స్తేయసంపద్విలాసా
వీర[1]ప్రాధాన్యధన్యా వినయజితమహావిద్వదిచ్ఛావదాన్యా
భీరుత్రాభృచ్ఛరణ్యా పృథుభుజశిఖరస్ఫీతభూగణ్యపుణ్యా
మేరుప్రస్ఫారసారా మితహితవచనస్మేరరేఖాగభీరా. 246

క. ధీయుక్తమల్లరథినీ, నాయకమంత్రప్రయుక్తనయపూర్వకకా
ర్యాయత్తఖడ్గవిభవ, స్ఫాయద్విభవాభిపోష భాసురవేషా. 247

మాలినీ. జలధివలయసేవాశాలినిర్ణిద్రకీర్తి
[2]విలసదలసవామావీక్షితావద్యమూర్తీ
లులిత[3]విమతహేలాలోలఖేలత్కరాసీ
లలితవినయవిద్యాలాభశశ్వద్విభాసీ. 248

గద్యము. ఇది శ్రీశంకరస్వామిసంయమీశ్వరచరణసరోరుహధ్యానానందసౌందర్యధుర్య శ్రీసూర్యసుకవిసంభవ శంభుదాసలక్షణాభిధేయ యెఱ్ఱయనామధేయ ప్రణీతం బైనహరివంశంబున నుత్తరభాగంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

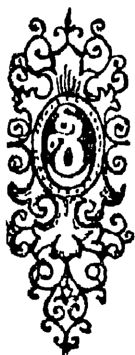
---

1. ప్రాభాస్య. 2. విలసదళిత. 3. విమలహేలా.

శ్రీరస్తు

హరివంశము

ఉత్తరభాగము - చతుర్థాశ్వాసము

మధ్యాంధ్రసుదేశ
క్షేమదకరవాల సుగుణకీర్తితగుణలో
లా మంజులవాగ్జాలా
వేమక్షితిపాల నిత్యవిజయసుశీలా. [1] 1

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం [2]జెప్పె నివ్విధంబున బలభద్రునుద్రేకం
బాకర్ణించి యాపూర్ణవిస్మయస్తిమితమానసుండై జనమేజయమేదినీశ్వరుండు
వైశంపాయనమునివరున కిట్లనియె. 2

మ. జగతీచక్రము శేషముం బృథుఫణాచక్రంబునం దాల్చి దై
త్యగణోన్మర్దనుఁ డాజనార్దనుఁడు దానై మాననీయోన్నతిన్
నిగమాంతస్తుతిఁ జెప్ప శేషుఁడు భువిన్ లీలాకృతిం దాల్చె నాఁ
దగు నీలాంబరుపేర్మియే వినుటకున్ ధన్యుండఁ బుణ్యవ్రతా. 3

వ. ఇంకను నమ్మహాభాగుభాగధేయంబులు విన వేడ్కయయ్యెడు వివరింపు మనినఁ
గృష్ణద్వైపాయనశిష్యుం డావిక్రమగుణవిశేషున కిట్లనియె. 4

క. బలమున నసదృశుఁ డగునా, బలదేవబలోదయప్రభావములు వచో
బలశాలి యనఁగఁ బరగిన, బలరిపుగురునకును బొగడ భరము నరేంద్రా! 5

వ. అయినను మదీయబుద్ధివాక్యప్రచారంబులకు గోచరంబులైనవి వినిపించెద. 6

తే. అఖిలరాజన్యసహితుఁడై యరుగుదెంచి, యతనిఁ దొడరి జరాసంధు నట్టి[3] జెట్టి
ఘనగదారణమున నేమిగతి విహీనుఁ, డయ్యె నది మున్ను నీవిన్నయదియె కాదె.

మ. పదివేలేనుఁగులంతలావున భువిం బ్రఖ్యాతుఁడై నట్టి దో
ర్మదనిర్మద్రుఁడు భీముఁ డాతనికి సమ్యగ్విద్యలన్ శిష్యుఁడై
యుదితోత్సాహతఁ గౌతుకాహవములం దొక్కొక్కచో నయ్యశో
విదితు న్మార్కొన నీడుగాఁడు [4]కడఁకన్ వేమార్లకుం బోరికిన్. 8

---

1. శ్రీపర్వతేశభక్త. (ఖ్యా)పితగుణఘోడెరాయగంగగురుకృపా, స్థాపితసామ్రాజ్యసమం. ద్దీపి తవేమక్షితీంద్రదీప్తదినేంద్రా. 2. జెప్పినవిధంబున. 3. ఘట్టి. 4. గదియన్వేదండకార్యక్రియన్.

వ. దుర్యోధనుండు తనకూఁతులక్షణం గృష్ణతనయుం డగు సాంబుం డెత్తికొనిపోవ
వెనుకొని యొయ్యడి పట్టి తెచ్చి హస్తినగరంబునఁ జెఱవెట్టిన నవ్విధం బెఱింగి
సైరింపక సంకర్షణుం డరిగి (పురబహిరంగణోపవనంబున నిలిచి) తొలుత సామంబు
ప్రయోగించి తత్ప్రతికారంబు కౌరవులు గొనక నిరాకరించిన విజృంభించి. 9

మ. పౌరశ్రేణులతో నశేషకురుభూపాలాన్వయశ్రీలతో
నారూఢోన్నతవప్రహర్మ్యములతో నవ్వీడు దుర్వారగ
ర్వారంభంబున గంగలోఁ వయిచువాఁడై ఘోరసీరంబు ప్రా
కారాంతంబునఁ జొన్పి పెల్లగిల నుగ్రక్రీడమైఁ దివ్వఁగన్. 10

తే. తలఁకికురుపతికానుజొట్టలునుసాంబుఁ, దెఱవఁగొనివచ్చియొప్పించి తేర్పుటయును
దేఱె బలదేవుఁ డన్నరదేవుఁ డతని, నాత్మగురునిగ వరియించి యర్చలిచ్చె. 11

వ. ఇట్లు గదాపరిశ్రమంబునందు సుయోధనుండు రామశిష్యుం డన జగత్ప్రసిద్ధం
బయ్యె నాఁటనుండియు హాలిహలాకర్షణంబున హస్తినాపురం బొకదెస నొడ్డ
గెడవై యుండు నిది యయ్యమునావిభేదను భుజగర్వప్రభావంబు ప్రలంబధేనుక
ముష్టికహననంబు మొదలుగా మున్ను నీవాకర్ణించితి మఱియు నతనిపౌరు
షంబు లనేకంబులు గల వవి త్రిభువనఖ్యాతంబు [2]లనుటయు జనమేజయుండు
మునీంద్రా యుపేంద్రుండు విదర్భనగరంబుననుండి చనుదెంచినపిమ్మట నెమ్మెయి
వర్తనంబునం బచరించె నని యడుగుటయు నవ్వాగ్మివరుం డిట్లనియె. 12

సీ. ద్వారకాపురమున దానవాంతకుఁడు యోగక్షేమ[3]శాలియై కరుణ నఖిల
జగముల రక్షించుచుసన్నాహమున నున్న యాసమయంబున నసుర యొకఁడు
వనరుహా[4]సనదత్తవరసముద్ధతుఁడు ప్రాగ్జ్యోతిషపతి నరకుండు నాఁగ
ధారుణీదేవికిఁ దనయుండు సర్వదేవతల కవధ్యుండు దితిజవంశ

తే. మంతటికిఁ దాన యొడయఁడై యదటుమిగిలి, యెల్లలోకంబులకుఁ జాలనెగ్గుసేయ
నంతయును విని కినుకఁ జక్రాయుధుండు, దివిజరిపుఁగూల్పమహిమనుద్దీప్తుఁడయ్యె.

వ. అమ్మహాదనుజుండు మహేంద్రాదులఁ బరిభవించి పదంపడి కంసమథనుకడిమి
కిగపడి మడిసినకథయును సవిస్తరంబుగా వినిపించెద వినుము. 14

క. సురదైత్యాదులదిక్కునఁ, బరాజయము రాకయుండఁ బద్మభవునిచే
[5]వరము గొని క్రొత్తసిరిపస, సురారసమువోలె [6]నొడలు సొచ్చి కలంచెన్. 15

వ. అప్రమేయదైత్యసేనాసహాయుండై కడంగి యానరకాసురుండు. 16

చ. తొలితొలి యేఁగి [7]భూరిభుజధుర్యతయొప్పఁగ నింద్రుపీటివాఁ
కిలితలుపుల్ ప్రగాఢపరికీలితముష్టిహతిం బగిల్చి వే

1. తెఱవతోఁ దగఁగొని వచ్చి తేర్పుటయును. 2. లగుటయు. 3. శాలియై. 4. సహాయుండు.
5. వరముగఁ గని క్రొత్తకలిమి. 6. గడిమి. 7. తీవ్రభుజధుర్యతయేఁపుగ.

వెలువడు కయ్య మి మ్మని సవేగ సముద్ధత సింహనాద సం
కలితముగాఁగఁ బిల్చుటయు గ్రక్కున వెల్వడియెఁ మహేంద్రుఁడున్. 17

వ. అట్టియెడ. 18

శా. అంభోదద్విరదంబుపైఁ బ్రబలవజ్రాభీలహస్తంబుతో
గంభీరోన్నతరూపభీషణపటురేఖం గ్రాలు వీరాగ్రణిన్
జంభారిం గని చీరికింగొనక యస్త్రవ్రాతపాతోగ్రసం
రంభుండై దనుజుండు దాఁకెఁ గడఁకం ద్రైలోక్యముల్ ఘూర్ణిలన్. 19

క. ధరణీతనూజుఁ డేయఁగఁ, బురందరుఁడు గులిశనిహతి బోరన నమ్ముల్
పరిహృతములు సేయఁగ న, య్యిరువుర వెరవులు సముగ్రహేలం బయ్యెన్. 20

క. యమవరుణకిన్నరేశులుఁ, దమతమసైన్యములతోడఁ దద్దయు వెసఁ ద
త్సమయమునఁ గూడుకొని ర, య్యమరాధిపు నఖిలసురసమాజసమేతున్. 21

వ. హయగ్రీవ[1]నిశుంభమురాభిధాను లగుదానవనాయకులు మువ్వురు నరకునకుం
బాసటయై వాసవసహాయు లగునమ్మువ్వురు లోకపాలురం దలపడి రట్టికోల్తలం
బెర్చి సర్వాదిత్యులు నశేషదైత్యులం దాఁకినఁ గయ్యంబు కడిందియై చెల్లె నందు
రెండు దెఱంగులవారు నొండొరువులఁ దూపుల నఱికియుఁ జాపంబులు
ద్రుంచియుఁ దూణంబులు వ్రచ్చియుఁ గృపాణంబులు నుఱుమాడియుఁ గంక
టంబులు సించియు నెఱఁకులు నొంచియు వాహనంబులు వికలంబులు సేసియు
దేహంబులు తూలించియు నాభీలవిక్రమంబున విజృంభింప నమ్మహాసమ్మర్దంబున. 22

హయగ్రీవ నిశుంభ మురాసురులతోఁ బోరి వరుణ యమ కుబేరులు పాఱిపోవుట

సీ. అంబుధీశ్వరుఁడు హయగ్రీవు నుగ్రబాణపరంపరాహననమున నొంప
నాతఁ డాతని ననేకాంబకంబులఁ బరిపీడితుఁ గావించి బెట్టిదంపు
భల్ల మొక్కటివెస విల్లు ద్రుంచుటయును వరుణుఁడు ఘోరదుర్వారభుజగ
పాశంబు లమరారిపైఁ బ్రయోగించిన నవి ప్రచండాకృతిఁ గవియుదేర

తే. నసురయంతంతఁ బట్టి యత్యద్భుతముగ, మగుడ వైచి యంతన సమున్మాదలీలఁ
బృథుగదాదండమున శిరోభిద యొనర్పఁ, దూలి నెత్తురు గ్రక్కుచు నేల కొఱగె.

వ. పశ్చిమదిశాధీశుండు నిశ్చేతనుం డైనయట్లుండి యాలోనన గ్రక్కున నంకిలి దేఱి
మీఱినభయంబునఁ గయ్యంబున నిలువ లేక యెక్కడయేనియు గాడుపడిపోయె
దైతేయుం డెగువం దదీయసైన్యంబు దైన్యంబునఁ జెల్లాచెదరై పఱచె నప్పుడు.

తే. పంచవింశతిశరముల నొంచె నంత, కుని [2]నిశుంభుఁడు జముఁ డుగ్రధనువు దాల్చి
యేసె నొకవాలుఁదూఁపున నింద్రవైరి, నతఁడు వెసఁ ద్రుంచె నతనిశరాసనంబు.

1. సుందసునంద. 2. సునందుండు.

క. విలువిడిచినఁ గాలుఁడు గ, ట్టలుకం దనతీవ్రదండ మతిరయమునఁ జె
న్నలవడఁ గైకొని కవిసెం, బెలుచ నహితుమీఁద నఖిలభీషణరేఖన్. 26

చ. దనుజుఁడుఁ జేతివి ల్విడిచి తానొకఖడ్గము దాల్చి ప్రేతనా
థున కెదురై కడంగుటయు దుర్గమదండకృపాణులైనయ
య్యినసుతదైత్యపుంగవుల కిద్దఱకుం సమరంబు ఘోరమై
తనరెఁ గుతూహలైకభరితస్థితి నయ్యిరువాగుఁ జూడఁగన్. 27

క. [1]కొండొకసేపునకుఁ గదిసి, దండధరుఁడు దనప్రచండదండమున శిరం
బొండొండ వ్రేయుటయు ను, ద్దండతఁ జీరికిని గొనక దర్పోద్ధతుఁడై. 28

తే. అసురవరుఁడు నిస్త్రింశంబు నాయితముగఁ, బట్టి తత్కాంతికాళిమఁ బరగి దెసల
నంధతమసంబుఁ బుట్టింప నర్కతనయు, తనువు వ్రేసె నందంద నెంతయును గినుక.

చ. అడిదపు వ్రేటులం బఱియలైనశరీరమునందు నెత్తురుల్
సొడసొడ గ్రమ్మ నెమ్మనము సొమ్మలు పైకొన నూర్పు లొక్కమై
నిడుదలు గాఁగ బ్రాణములు నిల్వక తల్లడిలంగ సంగరం
బుడిగి కృతాంతుఁ డేఁగెఁ దనయూరికి సేన కలంగి పాఱఁగన్. 30

వ. కైలాసనాథసఖుం డమ్మురాసురుం దొడరి పెనంగునెడ మాణిభద్రప్రముఖు లగుయక్షరాక్షసు లనేకు లతనికిం దలకడచి దానవుం దాఁక వివిధాయుధంబుల నాయోధనం బధికదారుణంబుగా నొనర్చిన నగి యతండు. 31

మ. ప్రణుతంబై నిజచాపకౌశలము దీప్తస్ఫూర్తి శోభిల్లఁగా
గుణనిర్ఘోషము సర్వపర్వతగుహాక్రోడంబుఁ బీడింప భీ
షణబాణౌఘములన్ విరోధిరథినీసంఘంబుపై నొక్కమై
గణనాతీతముగా నిగుడ్చె జగము ల్గంపింప దోస్సంపదన్. 32

క. ఆయంప పదును పొదివినఁ, జేయార్పఁగ లేక ధనదసేనాగ్ర[2]సరుల్
పాయఁబడి విభుని విడిచి ప, లాయనపరులైరి మనసులందుఁ దలఁకుచున్. 33

తే. దొరలువిచ్చిన నొంటియై తిరుగనేర, కున్నకిన్నరనాథు నయ్యుగ్రదైత్యుఁ
డేసెఁ జేతులతీఁటవో నేపు మిగుల, దారుణంబుగఁ గ్రొవ్వాఁడినారసముల. 34

చ. ఉరమున మూఁపున న్నుదుట నొక్కట కన్నులఁ జెక్కులం బరం
పరలయి తత్ప్రయుక్తపటుబాణచయంబులు బెట్టు నాఁటినం
దిరిగి కలంగి యెంతయును దీనత నర్థవిభుండు వోయె ము
న్నరిగినయాత్మభృత్యనివహంబులజాడన రాజతాద్రికిన్. 35

వ. ఇవ్విధంబున ముువ్వురులోకపాలకులు నుక్కుదక్కి దేవసైనికులు దేవేంద్రు
దెస నిరాశులై రా శతమన్యుండు విద్రుతసైన్యుం డయ్యును ధైర్యంబు

1. కొండుక. 2. చరుల్.

నొండక మందరప్రమాణం బగునై రాపణంబునయ్యరాతిబలంబుపైఁ గొలిపి కలహ
కలనాక్షమంబును సత్క్షయతూణీరంబును సగుబాణాసనంబు గైకొని మౌర్వీవిరావ
విజృంభణంబు దంభోళిధ్వనీతంబుపోలికం ద్రైలోక్యకంపనం బొనరింప సకం
పితరభసంబునం బగఱమొనలమీఁదఁ గడంగినం గని నరకాసురుండు. 36

ము. ఇటర క్ష్మే నిడె యున్న వాఁడ నని గంధేభంబు గంధేభముం
బటురోషంబునఁ దాఁకుభంగి భుజదర్పం బేర్పడం దాఁకి ది
క్తటముల్ వ్రయ్యఁగ నార్చి కార్ముకగుణాఘాతధ్వనుల్ [1]సర్వసం
కటదుర్వార్యశక్తిఁ జెలంగి శాతశరముల్ గ్రందంగ మై గ్రుచ్చినన్. 37

సీ. అఖిలగాత్రము లురక్తార్ద్రంబులై నొవ్వ దనికినఁ గినిసి శతక్రతుండు
విశిఖాష్టకంబున విద్వేషి నొంచి డెబ్బదిబాణముల రథబంధనంబు
నెడలించి కేతువు నేకాస్త్రమునఁ ద్రుంచి సారథిఁ దొమ్మిదిసాయకముల
సమయించి హయములఁ జతురంబకంబులఁ గూల్చి విల్లొక్కటఁ గూలనేసె

తే. విరథుఁడు హతాయుధుండునై సురవిరోధి, యుగ్రఖడ్గంబు గొనిపేర్క నుఱికియుఱక
వ్రేసె నైరావతముతల వెస బలారి, యురము నుద్దామహతి వ్రచ్చియుబ్బియార్చె.

ము. కరవాలక్షతి స్రుక్కియేనుఁ గొఱలంగాఁ దాను గ్రొవ్వేది ని
ర్భరవక్షస్స్రుతరక్తసిక్తుఁ డగుచుం బైపైని నిశ్వాసముల్
పరగ స్మూర్ఛలు పైకొనంగ దివిషత్పాలుండు వే తూలి సం
గరరంగంబు దొలంగి పోయె రిపుసంఘం బార్వ నెందేనియున్. 39

నరకుఁడు దేవలోకం బాక్రమించి యదితికుండలంబు లపహరించి యచ్చరలఁ జెఱగొనుట

క. అమరేంద్రుఁ దోలి భూసుతుఁ, డమరావతి సొచ్చి యరిది యగుతనవిజయం
బమరభవనంబు లన్నిటఁ, గ్రమమునఁ జాటింపఁ బనిచెఁ గడుమోదమునన్. 40

వ. వాసవసింహాసనం బెక్కి యూర్వశి రావించి భావం [2]బనురాగతరళంబుగా
నత్తరళనయనతోడ. 41

ము. వరుణుం దోలితి నర్థపుం జదిపితిన్ వైవస్వతున్ గెల్చితిన్
హరిఁ బోఁ జోఁపితి నేన యీశ్వరుఁడ సర్వామర్త్యసిద్ధోరగా
సురగంధర్వవియచ్చరాదులకు మెచ్చుల్మీఱ నీ వింక న
న్నరవిందానన సత్కరింపుము [3]మనోజానీకసంక్రీడలన్. 42

చ. అనుటయు నమ్మృగాక్షి యిది యట్టిద యంతటివాఁడ వైన నీ
వెను [4]పసదే తలంప రిపుభేదన సంయమికోటి భక్తితో
నిను నఖిలాధ్వరంబులను నిత్యసమర్చితుఁ [5]జేసిరేని నే
నును ముద మొప్పఁ గైకొని వినూత్నవిహారరసాబ్ధిఁ దేల్చెదన్. 43

1. పర్వ. 2. బున సంతసంబునొంది యనురాగతరళంబుగా. 3. మనోజ్ఞానేక. 4. పెనుపరుదే.
5. జేసెను.

వ. అంతటిమహత్త్వంబు గని నన్నుం గావింపు మనిన నట్లకాక యని యనంతరంబ
యతండు. 44

సీ. సురపతివీడెల్లఁ జూఱాడి సురతరుకోటి యున్మూలించి కొని సుమేరు
రత్నంబు లన్నియుఁ ద్రవ్వి తండమ్ములు గొని సురకన్యల వినుతరూప
యౌవనగర్వితల గువారి నెనిమిదివేల వే చెఱకొని వేఱయొకతె
విశ్వకర్మునికూఁతు విశదలావణ్యసముజ్జ్వలఁ జేకొని మూరిఁబోయి
తే. యదితిదేవికుండలము లనర్ఘరత్న, శోభితంబు లెవ్వారికిఁ జూడఁగోరఁ
గొనఁగరానివి హరియించి కోర్కి నిండఁ,ద్రిదివభూమివెల్వడియె సుద్దీప్తుఁ డగుచు.

వ. ఇట్లు వెలువడి నిజపురంబునకుం జనుదెంచి యనుచరులం జూచి. 46

క. ఈపదునాలుగుజగముల, నేపగిది సువస్తుకోటి యెచటఁ గనిన మీ
రోపి కొనివచ్చి నన్నుం, బ్రాపింపం జేయుఁ డిదియ పని మీకింకన్. 47

వ. అనిన నతనియాజ్ఞ ననేకదానవులు సకలదిక్కులం జరించి సర్వజీవులకుం బరి
పీడనంబు గావించి సమస్తవస్తువులుం జూఱగొని యశేషపురుషులం బరిభ
వించి సమంచితరూపవిభవాభిరామ లగు రామలం జెఱలు దెచ్చి యొప్పింప నప్సర
స్త్రీలు గలయంతవట్టువారునుం బట్టువడిరి పదియాఱువేలునూర్వురు గంధర్వ
[1]కన్యకలు సేపడిరి యక్షకాంతలు లక్షలసంఖ్య లగపడిరి కిన్నరసిద్ధసాధ్యవిద్యా
ధరసుందరు లిందఱింద అని కొలందియిడ రా దిట్లుందఱు నేకవేణీధారిణులు నన
వరతబాష్పలోచనలును నజస్రనిశ్వాసవ్యాకులవదనలునై యుండ నంతటికి
నధిష్ఠానంబై తదీయరాజధాని యగు ప్రాగ్జ్యోతిషంబు విద్యోతించె నవ్వీటి
నాల్గుపాలిమేరలకుం గావలియై మురహయగ్రీవనిశుంభపంచజను లనుదనుజులనే
కంబు లగునసీకంబులతో సమీకరనై కాయత్తచిత్తతం దనరుదు రందు
మురాసురుండు సుతసహస్రంబుకలిమిఁ గరంబు బలిమిం బెంపారి ఘోరంబు లగు
పాశంబు లాశావలంబితంబులయి వట్రిల్ల నెల్లతెరువుల నరికట్టి యెట్టివారికిం
జొరవ యీక యెసంగు నీదృశసన్నాహదుస్సహుం డగునమ్మహాదనుజుండు
మనుజలోకంబు గెలుచుతలంపునం గడంగి. 48

మ. భువి నెచ్చోటఁ జరించి పూజ్యయజనంబు ల్గాసిసేసె న్మహీ
దివిజశ్రేణి వధించెఁ దాపసుల బాధించె న్నరేంద్రావళిక్
వివిధోపాయములం గలంచెఁ బ్రజల న్వేమాఱు గారించె ధ
ర్మవిరోధంబ యొకండునుం దనకుఁ గర్తవ్యంబుగాఁ జూచుచున్. 49

వ. ఒక్కనాఁడు బదరీవనంబునం బుణ్యయజనతత్పరులై కూడియున్నతపస్విపుంగ
వులం బెక్కండ్రం గాంచి యూర్వశివాక్యంబు దలంచి వారిం జేర నరిగి. 50

1. కన్యక లవిసిపడిరి; కొలుపడిరి.

క. ఏవానిగుఱిచి చేసెద, రీవిధి యనుటయును వారలింద్రుఁడు యజమా
నావలికిఁ బూజ్యుఁ డాతని, కై వేదంబులు విధించె నఖిలక్రియలన్. 51

వ. కావున నస్మదనుష్ఠానంబు తదీయోద్దేశంబునం జెల్లుచున్నది యనినఁ గోపంబు
తోడియేపున న వ్వేలర్పు నవ్విప్రులం జూచి. 52

చ. యముఁడు గుబేరుఁ డబ్ధిపతి యాదిగఁ గల్గినదేవకోటితో
నమరవరేణ్యు నూర్జితబలాతిశయంబున భగ్నుఁ జేసి త
త్ప్రమధికరాజ్యవైభవము సర్వముఁ జేకొని యున్నవాఁడ వి
శ్వమునకు నేన కాక వెఱవాఁ డొడయండు గలండె యెప్పుడున్. 53

తే. నన్నుఁ గొలువుఁడు మ్రొక్కుఁడు నాకు నభిమ
తాధ్వరంబులు మత్ప్రీతికై యొనర్పుఁ
డేను గడుమేలు సేయుదు నిట్లయైన
నొంపుతెఱఁగులఁ బసులు మీరుదురుగుఁ డనిన. 54

చ. మును లిది యేటిమాట జగముల్ పరిపాలనసేయఁ గర్తయై
తనరుమహేంద్రుఁ డుండ నిను దానవు దుష్టమనస్కుఁ డల్పు నే
మనయముఁ గొల్చువారమె యనర్హవిధం బిది యన్నఁ గన్నులం
గనలునఁ గెంపు సొంపడరఁగా నసురాధముఁ డాక్షణంబునన్. 55

వ. తనబంట్లం బిలిచి యిప్పాఱులు గ్రొవ్వి వెడయఱపు లఱచెదరు వీంద్రు
దొడంగినయిప్పని గానిసేయుం డనినం గోయని యార్చుచుం బేర్చి. 56

సీ. యజ్ఞశాలలు వ్రచ్చి [1]యగ్నికుండంబులు పూడ్చి పశుశ్రేణి మాఁడ్చి విడిచి
హోతలఁ బ్రామి యుద్గాతలఁ బొరిగొని యుపదర్శకుల సదస్యులను మోఁది
యరణులు గాల్చి యూపావలి విఱిచి దర్భలు స్రుక్స్రువములును బాఱవైచి
చరువులు భక్షించి సర్వాన్నరాసులు వెదచల్లి సోమంబు పదటఁగలిపి

తే. తాపసస్త్రీలఁ జెఱిచి తత్కన్యకాచ
యంబు జెఱవట్టి యజమానులైనవారి
జడలు మ్రాఁకులతోఁ గట్టి చవియ నడిచి
యాప్రదేశము దారయై యసురవరులు. 57

వ. కొంతదడవు విచ్చలవిడిం ద్రుళ్లి రిట్లు సేయించి తన్నుం గృతకర్తవ్యుంగాఁ
దలంచుచు నిలింపమర్దనుండు ప్రాగ్జ్యోతిషంబున కరిగె నిట వసిష్ఠుండు వాసు
దేవుండు కపిలుండు కశ్యపుండు కణ్వుండు జాబాలి ధూమ్యుండు భరద్వాజుండు
మంకణుండు మొదలుగా ననేకమహామునులు తమక్రియాకలాపంబు విఘ్నంబు

1. యజ్ఞ.

నొందుటకు నధికతపస్వులు రగుబ్రాహ్మణులు పరిపీడితు లగుటకుఁ బాతివ్రత్య [1]భూషణంబగు యోషిద్గుణంబు దూషణంబునం బడుటకును డెందంబు లెరియ నందఱుం గూడి విచారించి. 59

క. [2]ఈచందంపుఁజెయిది యిం, నీచుఁడు నొనరించెనేని నిఖిలజగంబుల్
వేచెడు మన [3]కిఁక నొక్కఁడు, గాచుప్రభుఁడు లేకయున్నఁ గలవే బ్రతుకుల్.

మ. అడియాసం దొలఁగంగఁజాల కిటు ఘోరావస్థపాలైతి మే
ర్పడఁ ద్రైలోక్యము గావఁబూని యవతారక్రీడ గైకొన్నవాఁ
డొడయం డావసుదేవసూనుఁ డజుఁ డాద్యుం డచ్యుతుం డాతనిం
గడు[4]భక్తిన్ సముపాశ్రయింపఁగ నగుం గల్యాణ మెబ్భంగులన్. 60

క. [5]ద్వారవతి కేఁగి మనమిా, దారుణవిధి సెప్పఁ గడవ తడయక కడిమిన్
దారక్షకుఁడై కడఁగును, దారపగాక్రముఁడు చక్రి దయగలుగొత్తన్. 61

వసిష్ఠాదిమహర్షులు ద్వారకకు వచ్చుట

వ. ఇంక నాలస్యం బేల లెండు గగలుం డని పయనంబున కాయితంబై యందఱు వృద్ధపురస్సరంబుగా దక్షిణాభిముఖులై నడచి యెడనెడఁ బుణ్యతీర్థంబుల నవగాహనంబు సేయుచు దైత్యావమానదూనంబులైనమానసంబుల సేద దేర్చుచు భాగీరథిసేరి యం దభిషిక్తులై సర్వప్రాయశ్చిత్తంబులు గని యంతటనుండి నిత్యప్రయాణంబులం జని. 62

సీ. త్రిదివంబుకంటె నుద్దీపితంబై విశ్వకర్మమానసస్పృష్టి కలన నగుట
యంభోధిపరిఖుధ్యై యలరార దేవతాదులకు నసాధ్యంపుదుర్గ మగుట
[6]తనునేలువాఁడు నిత్యస్థిరలక్ష్మితోఁ బ్రాణేశుఁడై జగద్భర్త యగుట
హారుకోపశిఖఁ గ్రాఁగి యడఁగినమదనుండు తనయందుఁ దనుసిద్ధి ధన్యుఁ డగుట

ఆ. దనక కాని వేఱ ధరణీతలంబున, నితరనగరములను నెందు లేక
[7]యుల్లసిల్లియనుపమోదాత్తవిభవమై, పొలుచుయాదవేంద్రుపురము గనిరి. 63

వ. కని తదీయవిభూతికి నద్భుతంబు నొందుచుఁ గృతప్రవేశులై యందఱు రాజమార్గంబున నల్లన యరిగి నగరివాకిట నిలిచి పణిహారులతో బదరీవననివాసు లగుతపస్వులు వచ్చినా రని దేవరకు విన్నపంబు సేయుం డనిన వారు లోపలికిం జని యవ్విధం బట్ల సేయుటయు. 64

క. మునివరులరాక విని తన, మనమున సంభ్రమముతోడ మధురిపుఁడు గుమా
రునిఁ బ్రద్యుమ్నుని జెచ్చెఱఁ బనిచెన్ దదనునయమునకుఁ బరమప్రీతిన్. 65

తే. అతఁడు వారి నెదుర్కొని యాదరమున, సంప్రవేశంబు నడప నాసౌమ్యచరితు
లరుగుదెంచి సుధర్మాఖ్య యగుమనోజ్ఞ, దివ్యసభ నున్నయట్టి యాదేవపూజ్యు.

1. భూషణలగు. 2. ఏచందము సేయుదమి. 3. కింకొక్కఁడు. 4. రక్తిన్. 5. ద్వారావతికిం జని యా. 6. జగతి నేలెడువాఁడు సుస్థిరలక్ష్మికి. 7. యరయ నుల్లసిల్లు నను మోద. 8. ఁ దదాన యనమునకు.

క. యాదవులుఁ గుమారులును మ, హీదేవోత్తములు వృద్ధహితమంత్రులు స
మ్మోదమున బలసి కొలువ మ, హాదీప్తాసనముమీఁద నలరుమహాత్మున్. 67

సీ. నీలాద్రిఁ దనరుమాణిక్యపుశిఖరంబు క్రియ రత్ననూత్నకిరీట మెసఁగ
గగనంబు నడిమిచక్కటి నొప్పునరుణాంశుకరణిఁ గౌస్తుభము వక్షమున వెలుఁగ
జలరాశిఁ బొదివినసాంధ్యపయోదంబు క్రమమునఁ బీతాంబరము దలిర్ప
మేచకాభ్రంబున మెఱయుసురేంద్రచాపములీల వనమాల ప్రస్ఫురిల్ల
తే. నల్లనునుఁజాయమే నొప్పఁ దెల్లదమ్మి, విరుల సిరిగన్న కన్నుదో యరుదుగాఁగ
నమరుజగదీశు సకల [1]హితార్థజన్ము, జన్మవిరహితు వసుదేవజాతుఁ గాంచి. 68

వ. ఆనందశీతలచేతస్కులై యంతంతం దమలోన. 69

ఉ. అక్కఱ లెల్లఁ దీర్చి జను లందఱఁ బ్రోచుటకుం బ్రసన్నుఁడై
యిక్కరుణాకరుం డిచట నిట్లలరారఁగ నింతకాలముం
రక్కసుచేత నక్కట పరాభవ మొందితి మెవ్విధంబులం
నెక్కొనకున్నె మర్త్యులకు నిక్కము ప్రాక్తనభోగ్యకర్మముల్. 70

వ. అదియునుం గాక. 71

మ. పరమాత్ముం హరిఁ జూత మంచుఁ గనుతెప్పల్మోడ్చి లోలోన వే
తెరువుల్ వాయునుసంబుఁ బట్టి బలిమిం [2]దివ్యంగఁ దివ్యంగ దు
స్తరదుశ్శాసిక యయ్యెఁ [3]బూర్వవిధి ప్రత్యక్షంబుగా నమ్మహా
పురుషుం గంటిమి నేఁటనుండి సుకరంబుల్ సిద్ధిపారంపరుల్. 72

క. తపము తప మంచు నడవుల, నుపగతజడబుద్ధి [4]మనికి నొందఁగ హరిఁ జూ
పుపకారంబయ్యె రిపుని, యపకారం బిట్టిభాగ్య మబ్బుటకతనన్. 73

వ. అనుచుం గదియఁ జనుదెంచుటయు జనార్దనుండు ససంభ్రమంబుగా సముత్థితుండై సంయమితతికిం బ్రణామంబు సేసి యాసనార్ఘ్యపాద్యమధుపర్కంబులఁ బరిపాటితోడం బూజ యొనరించి తదనుమతి నాత్మీయం బగునాసనంబున నాసీనుం డయ్యె వృష్ణ్యంధకభోజవరులును వారలకు నమస్కరించి యథోచితస్థానంబుల నుండి రప్పుడు కృష్ణుండు కృతాంజలియై యమ్మహామునుల కిట్లనియె. 74

క. క్రతువులు నిర్విఘ్నములే, శ్రుతములు ధృతములె యసన్నిరుద్ధములె మహా
వ్రతములు తపములును నను ప, హతములె కత మేమి యుష్మదాగమమునకున్.

మ. పరమబ్రహ్మపదైక్యబోధమహిమం బ్రాజ్యంబు మీ యోగభా
స్వరసామ్రాజ్యము ధర్మనిత్యము భవత్సత్యంబు మీ రీయెడం

1. జాతాహితార్థ. 2. దింపంగ దింపంగ. 3. దుఃఖాదిక. 4. మనికి నొందర.

బరిపూర్ణాత్మకులార నేఁడు నను సంభావ్యాన్వయోదగ్రుఁగాఁ
గరుణింపంగఁ దలంచుఁ టొక్కటియగా కర్జంబు మీరాకకున్. 76

తే. అయిన నిక్కతి నెయ్యది యైననొక్క, కృత్య మాజ్ఞాపనము సేయుఁ డత్యుదాత్త
హృదయులార! యవ్విధినిర్వహింపనుత్సు,కంబులైనవి యంతరంగములు మాకు.

క. అని గోవిందుఁడు పలికిన, యనుపమరసభరిత మంజులాలాపనపూ
జనముఖ్యక్రియతో న, మ్మును లందఱు సంప్రముదితమూర్తులు వెలయన్. 78

క. తమ తెచ్చినబదరీఫల, సముదయములు శిష్యహస్తసంసక్తము ల
క్కమలోదరునకు నుపహా, రముగ సమర్పించి [1]భక్తిరాగాన్వితులై. 79

వ. అంజలిపుటంబులు నిటలంబునం గదియించి దేవా యివి నీవు దొల్లి నరసఖుండవై విహరించినపుణ్యాశ్రమంబు తరువులవలన నానీతంబు లైనవి నీచేతం బూర్వభుక్తంబు లయిననపదార్థంబు లిప్పుడు నీకుం గానుక గావించితిమి మావచ్చిన కార్యం బెంతేనియుఁ గల దత్యంతావధానంబుతో నాకర్ణింపుము. 80

క. ధరణీదేవితనూజుఁడు, నరకుఁడు నా నసురవంశనాయకుఁడు పురం
దరహృద్రోగసముద్యముఁ, డరయంగా సిద్ధసాధ్యయక్షాదులకున్. 81

వసిష్ఠాదిమహర్షులు శ్రీకృష్ణునితో నరకాసురునిదుశ్చేష్టలు చెప్పుట

మ. జలధివ్రాతము నైనఁ గ్రోలఁగఁ గులక్ష్మాభృత్సమూహంబు నై
న లుఠత్తూలము గాఁ గదల్ప [2]భువి యైనన్ లోఁపడం ద్రొక్కఁగాఁ
బ్రళయోదగ్రకృశాను నైనఁ గబళింపం జాలునాభీలదో
ర్బలనిష్ణాతుఁ డభీతుఁ డాతతభయోత్పాతప్రభావుం డిలన్. 82

వ. అద్దురాత్ముండు త్రైలోక్యపరాభవకరణంబ తనకు వినోదంబుగా నెందునుం జరియించువాఁ డొక్కసమయంబున బదరీవనంబునకుం జనుదెంచి యజనతత్పరవృత్తి నున్నమమ్ముఁ గనుంగొని యిట్లేల బేలుదనంబున వేల్పులగుఱించి వేల్చెదరు యజనంబులకు భాజనం బేన కాక యన్యు లెవ్వరు గలరు కర్తవ్యంబు లన్నియు నన్ను నుద్దేశించి చేయుం డని పలికిన మాపలుకునుత్తరంబులకు నలుక వొడమి తన యనుచరులం గనుగిలిపి వారునుం దానును. 83

తే. అగ్ను లార్చి హోతల నొంచి యఖిలయోగ్య
వస్తువిస్తారములును విధ్వస్తములుగఁ
జేసి యాఁడువారల నెల్లఁ జెఱలువట్టి
కొనుచుఁ [3]బోయె నేమని చెప్ప ననఘశౌర్య. 84

1. రోలి. 2. విభునైనం ద్రోపడం. 3. బోయి కేమని.

మ. క్రియఁ గోల్పోయి తపంబు పెద్దఱికముం గీడ్పాటునం బొంది య
న్వయముం గంది కలంగి యిప్పగిది నే మత్యంతదుఃఖార్తియుం
భయముం భావములందుఁ బైకొనఁగ నీభక్తైకరక్షాస్ఫుర
ద్దయా దేవేశ నుపాశ్రయించితిమి నిత్యస్తుత్య రక్షింపవే. 85

క. నరకుం డిటు ప్రత్యక్షపు, నరకంబునఁ ద్రోచె నీవు నరసంతతికిన్
నరకచ్ఛేదనకరుఁడవు, నరసఖ కరుణింపఁ దగు ననాథుల మమ్మున్. 86

మ. త్రిజగద్రక్షణలీలకై తగు ధరిత్రిన్ దేవకీపుణ్యగ
ర్భజుఁ డీదేవుఁ డనంగ నుద్యదనుకంపా[1]శాలివై తోఁచి యీ
వృజినం బిప్పు డుపేక్షచేసిన నగున్ విశ్వవ్యవచ్ఛేద మీ
శ జితామిత్ర యొకింత విక్రమసముత్సాహంబు నూహింపవే. 87

చ. అనుమునికోటిమాటలకు నచ్చెరువున్ వగపు న్మనంబులోఁ
బెనఁగొన దైత్యుచేఁతలకుఁ బేర్చినరోషము విస్ఫురద్విలో
చనయుగళంబు భ్రాంతవిలసత్కరుణారుణకాంతిఁ జేయ న
ద్దనుజ[2]విభేది మ్రానుపడి తానొకపల్కును బల్క కత్తఱిన్. 88

వ. చింతాస్తిమితమూర్తియై యున్నం జూచి వెఱపును సంశయంబును సంభ్రమంబును
సందడింప మునీంద్రు లందఱు నొండొరుల[3]మొగంబులు చూచి యేకముఖం
బగుచిత్తంబుతో నయ్యుత్తమశ్లోకు నుదాత్తశ్లోకసనాథ లగు[4]దివ్యగాథల
నిట్లని పరికీర్తనం బొనర్చిరి. 89

సీ. జయజయ జగదీశ జయ దనుజధ్వంసి జయ జనార్దన జయ సర్వవంద్య
జయజయ గోవింద జయ కృష్ణ వల్లవీవల్లభ జయ యాదివరవరాహ
జయజయ నరమృగాశ్చర్యశుభాకార జయ కుబ్జకూర్మ ప్రసన్నరూప
జయజయ సర్వజ్ఞ జయ హృషీకేశ నారాయణ జయ సరోజాక్ష వరద
తే. జయ శరణ్యపదాంభోజ జయ ప్రసన్న, జయ మనోరథదాయక జయ ముకుంద
జయ జయావాస జయ నిత్యసత్యకీర్తి, మమ్ము నిటు సూడవే కృపామధురదృష్టి.

క. నీవు విషణ్ణుఁడ వగుటయు, నీవిశ్వంబునకుఁ జాల నెగ్గు జనించున్
నీవిశ్రుతప్రసాదస, మావేశము సర్వమంగళావహము హరీ. 91

మ. సకలంబుం గలిగింపఁ బెంప నణఁపన్ శక్తంబు మూర్తిత్రయా
త్మక మక్షోభ్యము నీమహత్త్వము భవన్మాయానుభావంబు వా
రక యవ్వారిరుహాసనాదుల కనిర్వాచ్యంబు సర్వాత్మ నీ
ప్రకృతిం జూతు రనాదిమధ్యనిధనప్రాధాన్యగా బోధనుల్. 92

మ. ప్రణతత్రాణపరాయణత్వ మెద సంభావించి సంభూతియున్
గుణకర్మప్రవిభాగపాటవముఁ గైకొంటన్ భవత్పూజన

1. శాలివై. 2. విరోధి. 3. ముఖంబులు. 4. వీర్య.

ప్రణిధానంబులు భక్తితోడ నొనరింపం గల్గెఁగా కొండ ని
ర్గుణ యెవ్వారు నెఱుంగ నోపుదురె [1]నీరూపంబు నీరూపమున్. 93

తే. అక్షరత్రయాత్మక మగునప్రమేయ, వర్ణమునకు నీతత్త్వంబ వాచ్యపదము
ఋగ్యజుస్సామములు నీకు నెల్లనాఁడు, దేవదేవ సమీహితస్థాపకములు. 94

క. క్రతుమూర్తివి క్రతుకర్తవు, క్రతుఫలయోగాత్మకుఁడవు క్రతురిపుహనన
వ్రతధరుఁడవు క్రతుపతి వీ, వతులదయోపేతహృదయ యంభోధిశయా. 95

ఉ. నీకొనరించుపూజలు మనీషితసిద్ధివిధాయినుల్ సము
ల్లోక[2]విధావిదాశయలు లోకయుగస్థితిదాయినుల్ గుణో
త్సేకసమగ్ర లట్లగుటఁ జేసి భవత్ప్రియభక్తు లూర్జిత
శ్రీకులు వీతశోకులు గరిష్ఠవివేకులు దైత్యమర్దనా! 96

వ. అని మహామునులు మహనీయవాక్యంబులఁ ద్రైలోక్యపూజ్యు నతనిం బూజించి వినతులై యుండ నఖిలయాదవులును సాత్యకి పురస్సరంబుగా సముత్థితులై మోడ్పుచేతులు నొదలలం గదియించి దేవా ప్రసన్నుండ వగుము ని న్నెఱింగి తెలుప నింతింతలు మహానుభావు లెఱుంగ నేరకున్న వార లే మెవ్వారము వాత్సల్యం బొక్కటియ కారణంబుగాఁ గారుణ్యంబుతో భవదీయాశ్రయుల మమ్ము నాలోకించి కైకొను మని యభ్యర్థించిన నాదరించి వాసుదేవుం డమ్మహీదేవోత్తముల నాలోకించి. 97

శా. పాపాత్ముం డగుదైత్యుచేఁ బడినమీపాటంతయుం జెప్పఁగాఁ
గోపం బుత్కటమై మనంబునకు సంక్షోభంబు ప్రాపించె మ
ద్రూపం బొండొకభంగి మీకు నిటులై తోఁచెం భవన్మంజులా
లాపంబుల్ ప్రకృతిస్థుఁ జేసె నను నుల్లాపంబుతోఁ గ్రమ్మఱన్. 98

వ. కావున నింకఁ బెక్కుమాటలకుం బనిలేదు మదీయవాక్యం బొక్కటి వినుండు.

మ. విలయోద్దీప్తపతంగమండలసమావిర్భావదుర్భావసం
కలనారౌద్రపరిక్రమం బయినచక్రం బస్మదాభీల[3]దో
ర్వలభీక్షేపవిరూపమై నిగిడి గీర్వాణారిఁ గంఠచ్ఛిదా
చలితోదగ్రకబంధుఁ జేయు నపహృద్దైన్యంబుగాఁ జెచ్చెరన్. 100

క. మీ రేమియుఁ దలఁకక చని, ప్రారంభింపుఁడు సమస్తభవ్యవిధుల్ బృం
దారకయువతీలోచన, వారులు వెస నింకుఁగాక వారక యింకన్. 101

క. స్థావరజంగమరూపము, లై వెలసిన యీజగంబు లన్నియు భీతి
వ్యావేగవిరహితంబులు గావుత మద్విక్రమంబు గని శీఘ్రమునన్. 102

తే. అని జగత్పతి ప్రతినసేయంగ నాక్ష, ణంబ దివినుండి దేవగణం బొనర్చు
జయజయధ్వని యుప్పొంగి సర్వదిశలఁ, బరఁగె నఖిలజనశ్రోత్రపథము లలర. 103

1. నీరూపింప. 2. విధాశయంబులును; విధావికాయినులు. 3. దోర్వలనక్షేపనిరూపమై.

వ. సంయమిపుంగవులు సమ్మోదలీలావికసితాకారులై యమ్మహావీరు వీరరసోత్సేకం
బనేకభంగుల నభినందించి మఱియును. 104

మ. అనుకూలస్థిరలీలమై నఖిలలోకాత్యంత[1]దుఃఖావమో
చనకృత్యంబున కర్థితోఁ గడఁగు యుష్మద్విక్రమప్రక్రమం
బనపాయంబు [2]నపేతవిఘ్నమును నై యాధ్యం బగుంగాత యెం
దును ధన్యం బగుఁగాత ధర్మ మిరవొందుంగాతఁ గల్యాణముల్. 105

వ. దేవా యేము వోయి వచ్చెద మని యమ్మహానుభావుచేత వీడుకోలు వడసి యం
దఱును శిష్యసహితులయి యాప్రాగ్దదలి బదరికాశ్రమంబునకుం జనిరి. ఇక్కడ
నశేషయాదవులును మునిసమాగమంబునం బ్రకటంబైనకృష్ణమాహాత్మ్యంబు
గొనియాడుచు విస్మయంబు నొందుచు నతండునుం దారును నరకాసురవధంబు
నకు నుద్యోగంబు చింతించుచున్నసమయంబున. 106

ఇంద్రుఁడు ద్వారకానగరంబునకు వచ్చి కృష్ణునిఁ జూచుట

సీ. ఆకాశగంగోర్మిశీకరంబులు మోచి మందారసౌరభస్యంది యగుచు
నమరవిమానగత్యనుకూలమై లీల దివ్యవాయువు చనుదెంచెఁ దోన
గురిసె దేవోద్యానతరుపుష్పవర్షంబు ఖచరకోలాహలకలనతోడ
[3]ననిమిషహృద్యవాద్యారావములు మించె నాలోనఁ దోతెంచె నంబరమున
తే. నతిమనోహారతేజోమయప్రపంచ, మంచితార్కతేజస్స్ఫూర్తి ననుకరించి
యాగ్రహంబున సకలజనావలోక, నీయబహుమూర్తులై ధాత్రి నిలిచి వెలసె.

వ. ఆమూర్తిసముదయంబునందు. 108

మ. రజతాద్రిప్రతిమానమై చనుచతుర్దంతోజ్జ్వలాంగస్ఫుర
ద్గజరత్నంబుపయిఁ బవిత్రకరుఁడై కల్యాణముక్తామణి
వ్రజభూషామహనీయదివ్యవసనస్రగ్గంధవిస్ఫూర్తితోఁ
ద్రిజగద్భర్త శచీవిభుండు వొలిచెన్ దేదీప్యమానోన్నతిన్. 109

ఉ. ఆతనిసూరెలం దమసముంచితయానము లుల్లసిల్ల న
త్యాతతవైభవంబు లెలరార నలంకృతులై దిగీశ్వరుల్
ప్రీతిఁ దనర్చి రెంతయును బెంపునఁ దక్కను గల్గుదేవతా
జాతము నొప్పె నప్డు దమసన్నహనంబులతోడ నచ్చటన్. 110

వ. ఇవ్విధంబునం జనుదెంచినదివిజపాలుర నాలోకించి నీలవర్ణుండు నీలాంబరసహి
తంబుగాఁ బ్రత్యుత్థానం బొనర్చి బాంధవులుం దానును నెదుర్కొనియెనమ్మహేం
ద్రుండును గజేంద్రావతరణంబు సేసి నిజవాహనావతీర్ణు లగుత్రిదశులు వోదివి
కొని రాఁ గదిసి ముకుందుం దోలుతం [4]గాఁగిలించి తదీయాగ్రజు నుగ్రసేనుం
గ్రమంబున నాలింగనంబు గావించి ప్రద్యుమ్నకుమారు నిరుగేలం గ్రుచ్చియెత్తి

---

1. దుఃఖౌఘ. 2. నపేత. 3. ననిమిషాలోద్యహృద్యారవంబులు; ...నృత్యారవంబులు
4. గద్రుంగలించి.

యున్కనం జేర్చి మఱియు యాదవులలోన సమ్మాన్యార్హులైనవారి నెల్లను బరి
రంభణంబున సంభావించి. 111

క. పౌరానిచుట్ట మితఁ డనఁ, గూరిమి చెలికాఁ డనంగఁ గోరి వరుస గో
త్రారి హరిబాంధవులఁ బే, ర్వేరం గుశలంబు లడిగెఁ బ్రియ మెలరారన్. 112

వ. బలదేవ పురస్సరుండై గోవిందుండును బురందరుం దోడ్కొని యతని వేడుక
పట్టగుసుధర్మలోనికిం దెచ్చి యుచితాసనంబున నునిచి యర్ఘ్యపాద్యాదుల నర్చించి
తక్కినలోకపాలుర నుచితోపచారంబు లాచరించె నంత నందఱు నర్హస్థానంబుల
నుండ నాఖండలుండు పుండరీకాక్షుకరంబు కరంబునఁ దెమల్చుచుం దదాస
నంబునఁ జూడ్కి నిలిపి యిట్లనియె. 113

ఇంద్రుఁడు శ్రీకృష్ణుని నరకాసురవధకుఁ బ్రేరేపించుట

తే. ఏను నీయున్నకడకు నిట్లేఁగుదేర, వలసినట్టి కార్యము సాధువత్సలాత్మ
దేవకీపుత్ర యుత్తము ధీసమగ్ర, కలిగె నొక్కటి యది నీవు తెలియ వినుము. 114

చ. నరకుఁ డనంగ దైత్యకులనాథుఁ డొకండు సరోజసూతిచే
వరములు గాంచి పేర్చి సురవర్గము నెల్లను గాసిచేసె సం
గరమున నేము వానిభుజగర్వము సైఁపఁగ లేక యుండలుకా
సిరులు [1]దొలంగి వచ్చితిమి చెన్నఱి మానుషజాతిలోనికిన్. 115

మ. అమరావాసము [2]లెల్లఁ జొచ్చి దనుజుం డభ్యర్చితద్రవ్యజా
తము లెల్లం బొరిఁ జూఱలాడినకథల్ ద్రవ్వంగఁ బెక్కేమి సె
ప్ప మహాభంగ మొకండు గల్గె విను మాభంగంబు నీకు న్నమా
నమె యేఁ జెప్పఁగఁ జిత్తగింపుము జగన్నాథోల్లసద్విక్రమా. 116

తే. అనపహార్యంబు లెవ్వాని కదితిదేవి, కుండలంబులు సురలోకమండనములు
గొనియెవిబుధాళివంతలఁగుందుచుండ, నింతయును మాధవా! నీవ యెఱుఁగు దింక.

క. ఖలుఁడు మునులయాశ్రమములు, గలయన్నియుఁ జొచ్చి చెఱిచెఁ గ్రతువులుధర్మ
స్థలనం బొనర్చె సాధుల, యలజడి కిది గుఱుతు కొలఁది యన లేదనఘా. 118

వ. ఇంతియకా దమ్మహాదైత్యుండు. 119

శా. నీవాశ్చర్యపరాక్రమంబున మహి న్విశ్వైకరక్షార్థివై
దేవారాతులఁ గూల్చుచున్కి విని నీతేజంబు సైరింప కు
గ్రావష్టంభత నిన్నునుం దొడరి నీ కాఱిం బరీభావమున్
గావింపన్ భవదంతరంబ మది నాకాత్మించు నెల్లప్పుడున్. 120

క. కావున నూర్జితబాహా, శ్రీ వెలయఁగ నరిగి రిపునిఁ జెఱుచుటయ తగన్
గోవింద కర్జ మిత్తఱి, నీవిశ్వంబునకుఁ జేయు మిట్టిహితంబున్. 121

1. దొలఁగి. 2. లోలిఁ.

శా. విక్రాంతిం ద్రిజగంబులందును గడుఁ విఖ్యాతుఁ డుద్దామని
ర్వక్రస్వైరగజవంబునన్ బవనునిన్ భంజించు పక్షిప్రభుం
డక్రూరాత్ముఁడు వీఁ డనన్ నెగడువాఁ డబ్జాక్ష యుద్యన్మహా
చక్రుం దాల్పఁగఁబండు శాత్రవపథేచ్ఛం జేయుకయ్యంబులన్. 122

వ. అని పలికి తనతోడన చనుదెంచి వినయావనతుం డగుపినతాతనయుం జూపి
యింద్రుండు మఱియును. 123

మ. మును నీమెచ్చినవాహనంబ యిపుడు న్మోదంబుతోఁ జేరె గ్ర
క్కున నారూఢుఁడవై జగంబులకుఁ జక్షుఃప్రీతి గావించుచుం
జని [1]వే కౌశల ముల్లసిల్ల విజయప్రస్థానముం జేయుమా
వనజాతేక్షణ యీక్షణంబ తగ సర్వంబున్ సుసిద్ధంబుగన్. 124

వ. అయ్యసుర యున్నప్రాగ్జ్యోతిషపురంబున కేఁగ దెరువువెట్టిన విజయంచేయు
మనుడు నద్దేవుండు దేవేంద్రుం జూచి యిత్తెఱంగు మున్న యెఱుంగుదు నెట్లనిన
బదరీవననివాసు లగుతాపసపుంగవు లేతెంచి దైతేయుచేతఁ దముపడినపాట్లుం
జెప్పి దివిజుల కజేయుం డని నాకును బ్రోద్బలకారి యగునుపదేశం బొనర్చి
పోయిరి తదనంతరంబ నీవును వచ్చితి నాకడంకకు సహకారంబు వాటించి తిది
యెంతయు లెస్స నీతోడఁ జనుదెంచెదఁ బోద మని గద్దియ డిగ్గి యదువృద్ధుల
వీడుకొని యాయితంబైనచక్రశార్ఙ్గాదిసాధనంబులు గైకొని సత్యభామ రావించి
తత్సహితుండై గరుడస్కంధారోహణంబు సేసి. 125

మ. గురుబంధుద్విజకోటిదీవనలు ప్రత్యుద్యన్నభోభంగిబం
ధురతూర్యధ్వనులున్ సమస్తసుమనస్స్తోత్రప్రణామంబులున్
వరవైతాళికవందిబృందజయజీవస్ఫారశబ్దంబులున్
[2]వెరవై పేర్చి చెలంగ వెల్వడియె సంప్రీతి న్నిజావాసమున్. 126

వ. ఇట్లు పురుహూతుం బురోయాయిం జేసి పురంబు నిర్గమించి మహీమార్గంబునఁ
గొంతదవ్వు చని రంతనుండి యంబరమార్గంబునఁ గృష్ణజిష్ణు లిద్దఱు నుద్దామంబు
లభిరామంబులై వెలయ నేకముఖంబున నడచుశీతకిరణతీవ్రమయూఖరేఖ లలమి
కొనఁ దేజరిల్లి రంత. 127

మ. పవనస్కంధము లేడిటన్ పటుకళాపర్యాప్తపర్యాయ[3]సి
ద్ధవిచిత్రక్రమణం బొనర్చుచు లసద్వైమానికస్థానముల్
వివిధాలోకనకౌతుకంబు వెలయ న్వీక్షించుచున్ వృష్ణిసం
భవుఁ డొందెన్ సురసంచయంబు లలరన్ బ్రాగ్జ్యోతిషప్రాంతమున్. 128

1. హైఁ గౌతుక. 2. భేరవై. 3. స,వ్య.

వ. అచ్చట నమరపతివలన నహితునినగరంబుదురధిగమత్వంబును దచ్చమూస
మూహంబులసన్నాహంబును సమ్యగ్భంగి నెఱింగి తదీయ[1]విదళన వ్యవసాయంబు
నకు ననాయాసంబు లగునాలాపంబులు విని సపరిజనంబుగా నతని వీడ్కొలిపి
యద్భుతాటోపదీపితుండై కడియ నడచి. 129

మ. స్ఫురదుద్దామరథాశ్వకుంజరభటస్తోమప్రభాస్వచ్చమూ
దురధిక్షేపములైనసన్నహనముల్ తోరంబులై యొప్పఁగా
నరకావాసము గాచియున్నఘనులన్ దైతేయులం దాఁకెఁ బ
ల్వురఁ జెండాడె నఖండకాండవిసరవ్యుచ్ఛేదనక్రీడలన్. 130

వ. తదనంతరంబ. 131

సీ. మురదైత్యుచేత నుద్ధురనిజమాయాబలంబునఁ బ్రాగ్జ్యోతిషంబుచుట్టు
నొడ్డంగఁబడి నిశితోగ్రనిరంతర క్షురముఖంబులు గల్గి సురభుజంగ
గరుడగంధర్వాదు లోరసినఁ జేర్చువిస్ఫారపాశంబులు బహుసహస్ర
సంఖ్యంబు లొరుల కసాధ్యంబు లాతఁడు గావించినవి తీవ్రకఠినచక్ర
తే. ధార నన్నియుఁ దునిమి యాదైత్యుఁ దొడరి,చటులశార్ఙ్గవినిర్ముక్తశరచయములఁ
బొదివెఁ ద్రిదశారియును నీడఁబోక సింహనాద మఖిలనభోభేదనముగ నెదిరి.

క. బలితపుగద గరుడునినడు, తలవ్రేసి కడంగి పటుగదాశూలసము
జ్జ్వలశక్తిపరశుతోమర,ము లనేకము లతనిమీఁదఁ బోరిఁ దొఱఁగించెన్. 133

శ్రీకృష్ణునిచేత మురాసురుండు మొదలైనమహారాక్షసవీరులు చంపఁబడుట

మ. కినుకం గెంపు గనుంగవం గదురఁగాఁ గృష్ణుండు గృష్ణోరగం
బున కత్యుగ్రఫణంబు పేర్చినక్రియం [2]బొల్పొందు తీవ్రక్షుర
ప్రనిశాతాస్త్రము కార్ముకంబునఁ గఠోరస్ఫూర్తి సంధించి యా
సున నేసెన్ రిపుమస్తకంబు మకుటాంశుల్ పర్వ యుర్విం బడన్. 134

వ. ఇట్లు మురాసురుం బరిమార్చి కృష్ణుండు మర్దితరిపుదైన్యుం బగుపాంచజన్యంబు
పూరించినం దదారావంబు త్రైలోక్యరంధ్రబాధాకరంబై పరగుటయు. 135

మ. జలధుల్ పిండలివండుగాఁ గలఁగె నాశావారణశ్రేణి చ
గ్గిలి మ్రొగ్గంబడియెం [3]జరాచరచయక్లేశోత్తరంబై ధరా
వలయం బంతయు గ్రక్కునం గదలె [4]గీర్వాణావళుల్ సాధ్వసా
కులమయ్యెన్ హరపంకజాసనులు ప్రక్షోభించి రంతర్గతిన్. 136

వ. అతని నెదిర్చి నిసుందుండు బృందారకద్విరదభిదాచండం బగుగదాదండం
బమర్చి పేర్చి తద్వక్షంబు వ్రేసి శార్ఙ్గచ్యుతంబులై కవియుసాయకంబు లందంద

1. విఫలన. 2. బొంబొందు. 3. తెలంగి కలఁకన్. 4. గీర్వాణాదులున్.

జడియుచు మఱియు నక్కడిందిక్కై దువు విసరి యఱిముఱి సత్యభామబాహువు దాఁకించి శోణితంబు దొఱఁగించి విల్లుఁ గైకొని వెల్లేసినం గనలి కృష్ణుండు. 137

క. రెండమ్ములఁ గరయుగ్మము, ఖండించి పటుప్రచండకాండం బొకటన్
గుండలదీప్తులతోడన్, మొండెము భువి డొల్లఁజేసి మురమును నార్చెన్. 138

తే. ఎసఁగి వేవురుదైత్యులయొత్తు నెనయ్య వచ్చె నెవ్వఁ డొకఁ డసురవ్రజముఁ గలఁచు
నట్టియానిసుందుఁడు హతుఁ డైనఁ గలఁగె, నసురసైన్యంబు నరకునియానపమాలె

క. అంత హయగ్రీవుఁడు దు, ర్దాంతధనుగపాణియై మురద్విషుపై న
శ్రాంతశరకోటిఁ బఱపె ని, తాంతఘనము వృష్టిఁ బర్వతముఁ బొదువుగతిన్. 140

ఉ. దారుణదైత్యసాయకవితానవిజృంభణ మాత్మలోపలం
జీరికినైనఁ గైకొనక సీరధరానుజుఁ డద్రిభేదన
స్ఫారబలోగ్రమైనపవిభంగి వెలింగెడుబాణ మొక్కటన్
వైరియురంబు వ్రచ్చి యసువర్గముతో నెడఁబాపెఁ జెచ్చెరన్. 141

వ. ఆభంగిం గంసాంతకప్రదరవిదళితంబై దనుజదేహాలోహితంబు గంగలోపలం బడి తదీయజలంబు రక్తపూరంబు గావించెఁ బురుషోత్తముం డయ్యసురం బరిమార్చి యమ్మునుమున నఘోరపాలుండు విరూపాక్షుండు ప్రాపణుండు పంచజనుండు ననుమేటిమగలం దొట్టి యెనుబదినాల్గువేలరాక్షసులం జంపి ప్రాకారబాహ్యంబున రక్తప్రవాహంబు వఱపి పురద్వారంబు గదియు నవసరంబున. 142

ఉ. అచ్చటఁ బన్నియున్న సముదగ్రసురారిచమూసమూహముల్
చెచ్చెరఁ జేర్చి యాసుభటసింహుని మార్కొని విక్రమోద్యమం
బచ్చెరువై తలిర్ప వివిధాయుధసంప్రహతిం జెనంగె శా
ర్ఙ్గోచ్ఛలితాస్త్రజాలముల కొక్కఁడుఁ దూలక యశ్రమంబునన్. 143

వ. అట్టిసంకులంబున. 144

తే. మేరుతటసంగతం బగుమేఘ మొకటి, పృథుల[1]ధారాస్త్రవర్షియై వేర్చునట్లు
కశ్యపాత్మజుబంధురస్కంధలగ్నుఁ, డైనవిభుఁ డొప్పె బాణవర్షాఢ్యుఁ డగుచు.

వ. ఆసమయంబున వాసుదేవుసాయకపరంపరలపరుసదనంబున వరుసం గెడసియుఁ జక్రపాతంబులం బొలిసియు గదాసికౌమోదకీఘాతంబుల మడిసియు నందక ప్రహారంబుల సమసియుఁ బాంచజన్యధ్వానంబుల గుండియ లవిసియుఁ గరతల ప్రహతులఁ జదిసియుఁ దార్క్ష్యపక్షపవనంబులం దూలియుఁ దద్రోషవీక్షణ విస్ఫులింగంబులం [2]జ్రెలియుఁ దదీయచంచుభేదనంబుల మునిసి రాలియుఁ గరాళకాయు లగుదైత్యులు పదునెనిమిదివేలు దెగిరి తురంగమమాతంగపురుష

1. పాషాణ. 2. ఛిదరి.

శరీరశకలంబులు దరతరంబ ధరణీతలంబు దంతురంబు గావింపఁ బెనురొంపులై మేదోమస్తిష్కపలలంబులు దొరుఁగ సురిగి నెత్తురువెల్లువలై పెల్లొదవినఁ ద్రిదశ సంయమిలోకంబుల కుత్సేకంబు లొదవె నివ్విధంబునఁ దనబలంబులు బలాధిప పూర్వకంబుగా వికలంబు లగుటయు. 146

మ. భ్రుకుటీబంధనబంధురోగ్రవదనంబుల్ దష్టదంష్ట్రాధర
ప్రకటాహంకరణోచ్చహుంకృతియుఁ [1]ప్రస్పందాతివృత్తాంసలో
త్సుకబాహాయుగళంబునై వసుమతీసూనుం డనూనైకసా
ధనసన్నాహముతోడ వెల్వడియె సుత్సాహాసహోహాకృతిన్. 147

క. వెలువడి సమస్తశాత్రవ, [2]విలూనసక్షమత నేకవీరుఁడు తానై
వెలుఁగొందుకృష్ణుఁ గనుఁగొని, యలఘుకఠోరాట్టహాసుఁడై యిట్లనియెన్. 148

మ. అనిలో నింద్రునిగోము మాన్పి పెఱదేవానీకము న్జీరికిం
గొన కీమూఁడుజగంబులం [3]గలఁచి యక్షోభ్యుండనై యొందుఁ జే
ర్చినవాఁడ న్నరకుండు నాఁ జనుసురారిశ్రేష్ఠుఁడన్ నన్నుఁ జే
ర్కొనుచోటం [4]గొఱగావ యన్యసుభట ప్రోత్సాహమాహాత్మ్యముల్. 149

క. నీవేల వచ్చితిచటికి, నేవాఁడవు [5]మూఁపుటఱక నేపారెడునీ
లావరిపులుఁ గెక్కడియది, యీవారిజనయన యెవ్వ రేర్పడఁ జెపుమా. 150

తే. నిన్ను నీప్రొద్ద చలమొప్ప నిహతుఁజేసి, యేను గైకొనఁగలవాఁడ నీలతాంగిఁ
దలఁక కొక్కింత బంటవై నిలువు మోపి, తేని [6]నన నవ్వుచును బరమేశ్వరుండు.

వ. అద్ధరాత్మున కిట్లను నేను నీత్రిలోకప్రసిద్ధుండగు వాసుదేవుండ నీకు శ్రుతపూర్వుండ నగుదునో కానోయెఱుంగ నీభామసత్యభామయనునదిమదీయప్రేయసి యివ్విహంగమంబు విహంగమకులచక్రవర్తి యగువైనతేయుండు మద్వాహనం బిచ్చోటికి నఖిలలోకహితార్థంబు సమస్తకార్యధుర్యుండనై నిన్నుం బొరిగొనఁ జనుదెంచితి నింకనెయ్యది సెప్పెదుచెప్పు మనిన మఱియుం బెలుచ నవ్వియవ్విబుధశత్రుండు.

శా. నీ మేమీ వసుదేవనందనుఁడవే యీ వెట్టిభాగ్యంబొ సం
గ్రామం బెన్నఁ డొనర్తునో కడిమిమైఁ గంసారితో నంచుఁ జే
తోమోదంబునఁ గోరుచుండుదుఁ గడుఙ్ దోరంబుగా నుండె మ
త్కామం బోపినయంతయుం బెనఁగు నీదర్పంబు పెం పేర్పడన్. 153

వ. నాచేతం జిక్కి [7]వెడలంబడ నేర్చెదే యని యదల్చి యసురవీరుండు వృష్ణివీరుం దాఁకి పెల్లేసిన నతండును మందహాసవికాసభాసమానుం డగు నాదానవు నెదుర్కొనియె నయ్యిద్దఱకు నుద్దామం బగుసంగ్రామంబు భీమంబై సుత్రామవృత్రులకు రామదశగ్రీవులకుంబోలెఁ బ్రవర్తిల్లె విస్తరింప నలవిగాదు సంక్షేపరూపంబున వినుపించెద నాకర్ణింపుము. 154

---

1. ప్రస్పందాలివృత్తాంసనో. 2. విలోలనక్షమత. 3. గెలిచి. 4. భయమందు నన్య. 5. మ్రోపుటఱక, మోనపుటెఱక లే. 6. ననుటయు నగి పర. 7. వెలువడ.

సీ. కోలఁదివెట్టఁగ దానికోలలు హరిమీఁద నేసె దిగ్భాగంబు లెల్లఁ గప్ప
భామయుండు వేర్చి సప్తతిసహస్రాంబకముల వైనతేయునిఁ బొదివె దాన
నొక్కింతయలిగి యదూద్వహుండయిదు నెన్మిదియునుబదియును మెఱుఁగుతూపు
లోలి రక్కసునిపై నొండొండ నిగుడించి మఱియు నేడమ్ముల నెఱకులందు.
తే. నాట నరకుఁడు నలిగి యానలిననాభు, నంగకంబులఁ గీలించె నాఱు తీవ్ర
సాయకంబుల నొచ్చి యాచక్రధరుఁడు, దట్టగెంపున లోచనాంతములు మెఱయ.

ఉ. శాత్రవు ప్రాణముల్ గొనఁగఁ జాలెడుతూపుఁ దూపాకంపు లో
కత్రయవిస్మయావహముగా నడరింపఁగ దాని దానవుం
డత్రసదంతరంగుఁ డయి యంతరమార్గమునంద త్రుంచి వే
పత్త్రరథేంద్రు నొక్కపటుబాణమునం [1]దరలంగ నేసినన్. 156

తే. వజ్రహతిచేత శైలంబు వడఁకుభంగి, వైనతేయుఁడు వడవడవడఁకి యలుకఁ
గడిఁదిపగతునిఁ నెఱకల నడిచి తీవ్ర, ముష్టిఁ బొడిచినఁ జెచ్చెర మూర్ఛ మునిఁగి.

క. నరకాతురుఁ డగుకిల్బిషు, పరమున నరకుండు దలఁకి భావము నొయ్యం
బురికొల్పికొని శరాసన, పరిస్ఫురిత[2]గుణరవంబు పర్వఁగ మఱియున్. 158

మ. అతిఘోరం బగుశాతసాయక మొకం డాకర్ణపూరంబుగాఁ
గృతహస్తుం డగుటన్ వెసం దిగిచి లక్ష్మీనాథుఫాలంబు ప్ర
క్షతిఁ బొందంగఁ గడంక నేయుటయు రక్తం బాస్యము న్ముంప మూ
ర్ఛితుఁడై వ్రాలె జగత్ప్రభుండు భుజగారిస్కంధపీఠంబునన్. 159

చ. కనుఁగొని సత్యభామ మదిఁ గంపము నొందక నాఁటియున్న యా
సునిశితబాణము న్వెఱికి శోణితము న్నగపల్లవప్రమా
ర్జనముల నొయ్యఁ బాపుచును జామరమారుతసంప్రయుక్తిచేఁ
దను బోనరించి వల్లభు గతవ్యథుఁ జేసె ముహూర్తమాత్రలోన్. 160

వ. సుపర్ణుండును నిజపక్షపవనంబునఁ బ్రభునకు నాశ్వాసం బొనరించె నట్లు దెలిసి నగుచు నగధరుండు మగువ నెమ్మొగంబునం జూడ్కి నిలిపి యేను పరిపీడితుండనై డస్సితి నొక్కింత నీవు కయ్యంపుమోపు మోవు మని [3]సముంచితోత్సాహసాహసవిభాసిని యగునాభామిని చేతికిఁ దనశార్ఙ్గం బిచ్చియుంపహాసు లనువుగా నమర్చినం బేర్చి యాక్షణంబ. 161

సత్యభామ నరకాసురునితో యుద్ధంబు చేయుట

శా. వీరం బాఁడుఁదనంబు నొందె ననఁగా విక్రాంతిశాలిత్వల
క్ష్మీరేఖం [4]బచరించె నాఁగ ధృతి యక్షీణాకృతిం జెందె నా

1. దలరంగ. 2. రణగుణంబు. 3. జనితోత్సాహ. 4. బసరించె.

ధీరోదాత్త[1]పతిప్రియాచరణభక్తిప్రౌఢ యాతన్వి దాఁ
బ్రారంభించె మహారణక్రియకు నాప్రత్యర్థితో నుక్కునన్. 162

తే. క్రమము మెఱయ భల్లార్ధచంద్రక్షురప్రముఖశిలీముఖములు బహుముఖములందు
సత్య యేయంగ సత్యంబు సత్యరహితు, నొంచుమాడ్కి నయ్యంపఱ నొంచె నసుర.

చ. తనపనిమాని యింక వనితం బురికొల్పి రణంబొనర్పఁ బం
చి నను జయింపనోపునె యిపీ యిది యేటిది యంచు భూమినం
దనుఁ డపహాసవిస్మయ[2]పుదప్రకటాననుఁడై కడంగి యే
సె నఖిలలోకరక్షకుని చెల్వపయిం బటుదీప్తబాణముల్. 164

క. తోడన చనుఁగవ యొక్కట, నేడస్ములఁ బార్శ్వయుగ్మ మెసఁగుకరయుగం
బాడఁగ నాటిట నేసినఁ, జేడియ యించుకయు లెక్క సేయక యలుకన్. 165

శా. విల్లుం గేతువుఁ ద్రుంచి రథ్యముల నుర్విం గూల్చి సూతుం వెసం
ద్రెళ్లం జేయఁగ హీనసార్థత మెయిం దీనత్వ[3]మట్లొందియుం
భల్లంబుల్ నిగిడింప రాక్షసుఁడు చాపంబొండు గైకొన్న న
వ్విల్లు న్నుగ్గుగఁ జేసె నాక్షణమ దేవీరత్న ముగ్రోద్ధతిన్. 166

క. మూఁడవవిల్లెత్తిన నది, పోఁడిమి చెడిపోవ నసుర పొలుపరి యలుకం
వాఁడిమి యొసఁగఁగ నొకగద, వేఁడిమితో వైచె వృష్ణివిభుసతి దెసకున్. 167

వ. దాని నడుమన తిలప్రమాణశకలంబులు గావించి సత్యభామ భీమాటోపపరిదీపి
త యై మఱియుం బ్రతివీరుచేఁ బర్యాయప్రయుక్తంబు లగుశక్తిపరిఘంబులు
పొడిసేసి భాసితముఖంబు లగుశిలీముఖంబుల నతని వెఱచఱవ నేసినం జూచి
ఖేచరులు ప్రశంసించి రట్టిసంరంభంబునకుఁ బ్రీతుండై పీతాంబరుండు. 168

మ. చెలువం జక్కఁగఁ గౌఁగిలించి సమరస్వేదోజ్జ్వలం బైనయు
గ్మలిఫాలంబుఁ గపోలయుగ్మకము నున్మార్జించుచుం దేవి య
గ్గలికం బెద్దపెనంగి డస్సి తిటు లింకం జాలు నిల్మంచు మె
చ్చులు దోడ్తోడ మనంబునం బ్రియము లై సొంపారు ప్రేమంబునన్. 169

క. తనయఱుత నేవళం బొకఁ, డనుకూలతఁ [4]గేలఁ బుచ్చి యాసతియఱుతం
వనరుహాలోచనుఁ డిడి లో, చనపారణ సేసెఁ దత్ప్రసాదనదృష్టిన్. 170

సీ. ఎయ్యది గాంక్షించి యెన్నఁడుఁ గానలే దయ్యె రుక్మిణియంత యదియుఁ దొల్లి
కౌస్తుభాభరణంబుకంటెను వల్లభం బై యుండు నెయ్యది యవ్విభునకు
నఖిలలోకములవిఖ్యాత మై యెయ్యది [5]వెలవెట్టరాని పెంపులఁ దనర్చు
జగతి జనాలోకచంద్రికగాఁ జేయు నెయ్యది దనకాంతి నెల్లనాఁడు

---

1. పరిప్రక్రియాచరణశక్తిప్రౌఢ యాతన్వియుం. 2. విధావిధుతాననుఁడై; వికాన విభాన నుఁడై. 3. మట్లుండియుం. 4. ఖేలయు. 5. వెలకట్ట.

తే. శయనరతికళావిహారణసమయములఁ బ్రియంబుతోడ నర్థించియొయ్యది పడయఁగ
నేరకుండుఁ దాను నట్టిచారుకంఠ, భూష గని యప్పు డలరె సప్పువ్వుఁబోఁడి.

వ. ఇట్లు హృదయేశ్వరి సంభావించి యాదేవుం డద్దేవిచేతివిల్లు గైకొని యుల్లాసం బెసంగ సమరంబునకుఁ గడంగె నంతటిలోన నన్నరకాసురుండు వేఱొక్క రథం బెక్కి యెక్కుడుమగంటిమిఁ గార్ముకంబు ధరియించి బరవసంబున నడరి యేడమ్ములఁ గృష్ణునిఁ బదిసాయకంబుల సత్యభామను గరుత్మంతుని నైదుశరంబుల నేసి యార్చిన. 172

చ. కినిసి మురారి తద్ధనువు కృత్తముగా నొనరించి సూతునిం
దునిమి తురంగమప్రతతిఁ ద్రుంచి పతాక ధరిత్రిఁ గూల్చుడున్
దనుజభటుండు చెచ్చెర గదాభుజుఁడై యరదంబు డిగ్గి వీఁ
క నడరి బిట్టువ్రేసె హరికౌస్తుభరమ్యవిశాలవక్షమున్. 173

క. అమ్మెయిన వైనతేయుని, గ్రమ్మన నొకవ్రేటుగొని తగం దిరుగునెడన్
సెమ్మది నవ్వుచుఁ బ్రభుఁ డొక, యమ్మునఁ దునుమాడె నతని యాయుధవరమున్.

క. నరకుఁడు మఱియును బట్టిన, పరశుపరిఘశక్తిభిండివాలముసలము
ద్గరతోమరకుంతాదిక, పరంపరలు వఱపె భువనపతిపై నోలిన్. 175

వ. అవియుం దదీయశరవిదళితంబు లగుటయుఁ దదనంతరంబ తరుశిలాకోటి పరఁగింప నన్నియుఁ దునుమాడి యాసర్వజైత్రుం డమ్మహాశత్రుం బరిమార్పఁ దలంచి. 176

శ్రీకృష్ణుఁడు సుదర్శనచక్రంబుచేత నరకాసురుని ఖండించుట

సీ. ప్రబలసంగరములఁ బలుమాఱు దైత్యదానవదేహదళనపాటవము దనకు
నభ్యస్తమై సమస్తామరసిద్ధగంధర్వకిన్నరఘనాధరకళత్ర
కంఠసూత్రంబులు గాచుట వ్రతముగా వెలుఁగొందుచును మహాద్విజతపస్వి
నియమనిర్వాహకైకనిష్ఠగ్రాలెడుసుదర్శనసంజ్ఞ మగుమహాచక్ర మమిత
తే. విభవనిర్వక్రమాక్రాంతవిశ్వభువన, చక్ర మఖిలప్రశస్తహస్తమునఁ దాల్చి
పగతుదెసఁ బూఁచి వైచెఁ బ్రస్ఫారవిలయ, వహ్నిమండలచండమై వఱలఁ జదల.

మ. వికటస్ఫూర్తిఁ దదస్త్రరాజ మసురున్ వేతాఁకి యాపాదమ
స్తకసర్వాంగము రెండువ్రయ్యలుగఁ బెల్పం బాపె ఱంపంపుఁబెం
పొకడుం దప్పక యుండునట్లు హతుఁడై యుర్విస్థలిన్ శోణితో
దకపూరంబునఁ దేలె దైత్యుఁడు జగత్సంత్రాసవిచ్ఛిత్తిగాన్. 178

వ. అయ్యవసరంబున ధరణీదేవి సాకారయై చేరి ఘోరసమరమధ్యనిపతితుండై యున్నసుతుశరీరంబు కౌఁగిలించి యతనికర్ణంబుల సుదీర్ణదీప్తిఁ దేజరిల్లుదివ్యమణి

కుండలంబులు గొని గోవిందునిసన్నిధికిం జనుదెంచి బాష్పకణకరాళకపోల
యగుచుం గేలు మొగిచి యిట్లనియె. 179

మ. కరుణం బుత్త్రుని నీవ యిచ్చితి త్రిలోకద్రోహిఁ గాఁ జూచి చె
చ్చెర నిష్పేషకులఁ బుచ్చితిక దివిజుల్ సిద్ధుల్ తపస్వుల్ గత
జ్వరులై తాల్తురుగాక మోదభరముం గౌస్థిత్య మొప్పం జరా
చరభూతాళి యొలర్చుఁగావుత భవత్సంప్రాప్తరక్షానిధిన్. 180

క. ఇవె రత్న కుండలంబులు, దివిజద్విషుఁ డింద్రు నోడిచి తెచ్చినయవి శ్రీ
ధవ గొనుము తత్తనూసం, భవుఁ గావుము నిలుపు తండ్రిపదమున వానిన్. 181

వ. అని ప్రార్థించిన పృథివిపలుకు లాదరించి యాదేవుం డాదేవి నాశ్వాసించిన నయ్యింతి యంతర్ధానంబు నొందె మందరధరుండు ధరానందను దేహంబు సంస్కరింపం బనిచి యతనిపుత్త్రుం డగుభగదత్తు నుదాత్తరాజ్యస్థుం గా నభిషేకింప మంత్రివరుల నాజ్ఞాపించె నివ్విధంబునవిజయశ్రీవిభాసితుండై శ్రీవిభుండు నిజభుజ విజితవిమతవైభవంబుఁ గైకొనెడితలంపునం బురంబు ప్రవేశించి రాజమందిర ద్వారంబున సుపర్ణావతీర్ణుండై భాండాగారంబులకడ కరిగి యందనర్ఘ్యంబు లగు మాణిక్యంబులును వజ్రవైడూర్యమరకతంబులును ముక్తావిద్రుమంబులును నిర్మలంబులగు భర్మరౌప్యంబులుఁ గాంచి హైమంబులు రాజతంబులు రత్నమయంబులు నైనశయనాసనభాజన ప్రముఖంబుల నాలోకించి. 182

మ. అని నాపశ్చిమదిక్పతిం గెలిచి దైత్యాధీశ్వరుం డర్థిఁ దె
చ్చినదివ్యస్ఫురితాతపత్త్రము లసచ్ఛీతాంశుతుల్యంబు గాం
చనధారాపరివర్ణరత్నమయచంచద్దండ మాపద్మలో
చనుఁ డచ్చోఁ గని మానసంబు బహుళాశ్చర్యావృతిం బొందినన్. 183

వ. ఆత్మగతంబున. 184

తే. అపజితాబ్ధిపవైభవం బస్తమితకు, బేరసంపద్వరంబు నిష్పీడితేంద్ర
విభవ మిక్కల్మి రక్కసువిక్రమంబు, చే నుపార్జిత మిది ప్రశంసింప వశమె. 185

వ. అనుచుండ భాండారికాద్యఖిలస్థానాధికారులు నంతఃపురాధ్యక్షులు మున్నుగా నవ్వెన్నునియొదిరి కరుగుదెంచి కృతాంజలులై దేవా యివె దివిజద్విషుధనంబులు (వివిధంబులు)విన నవధరింపుము నిరంతరమదోదకధారాతరంగితకపోలంబు లగు భద్రశుండాలంబు లిరువదివేలు నన్నియకరేణువులు గలవు సులక్షణాశ్వంబులు లక్షయు నెనిమిదివే లున్నయవి గోవు లజావికంబులు నపరిమేయంబులు సూక్ష్మాంబరంబులు నతికోమలకంబళాజినవల్కలంబులుం జందనాగురుకర్పూర

కస్తూరికాదులు [1]ననల్పంబు లిన్నియు దేవరకు సమర్పించితి మిట్టిస-పద
యంతయు భవదీయవిచిత్రకౌత్రధర్మంబునం జేసినయవి యాత్మీయంబుగాఁ
జిత్తగింపు మాజ్ఞాకారు లగునన్ము ననుశాసించి యనుగ్రహింపు మను
టయు. 186

క. వారలవిజ్ఞాపన మ, వ్వారిరుహోదరుఁడు విని ప్రవర్ధితహర్షో
దారహృదయుఁడై యెంతయు, గారవమున నంతవట్టుఁ గైకొని వరుసన్. 187

వ. ఆవస్తువులు ప్రత్యేకంబ పరీక్షించి యారాక్షసులచేతన నిజనగరంబునకుం గొని
పోవ నుచితప్రయత్నంబునం బుచ్చి యవ్వారుణచ్ఛత్రంబు దానకరంబునందాల్చి.

తే. కనకధారలు సోనలై కడలుకొనఁగ
నావిహంగమువరు నెక్కి యాక్షణంబ
వినయమున నధికారులు గొలిచిపోవఁ
బోయె మణిశైలమునకుఁ బ్రభూతయశుఁడు. 189

ఒ శ్రీకృష్ణుండు పదియాఱువేల నూర్గురు సురకన్యకలం గ్రహించుట ఒ

సీ. ఆపర్వతము చుట్టు నభిరామహేమతోరణపతాకావళుల్ ప్రజ్వరిల్ల
లలితంబు లగుసౌధవలయంబు లుజ్జ్వలశంపాలతారమ్యశారదాభ్ర
మండలంబులపోలె నుహితంబులై యొప్పఁ గని తార్క్ష్యుడిగి చొచ్చియనుపమాన
కమనీయమూర్తులు గంధర్వనాథులకూఁతులు గన్యలు గుణసమగ్ర

తే. లసురపతిచేతఁ జెఱవడి యార్తితోడ, నేకవేణీధరలు నియతేంద్రియలును
నై నిజాభిజాత్యముఁ గాచి యాత్మదర్శ, నంబ కోరుచుండఁగఁ బద్మనాభుఁ డచట.

క. పదియాఱువేలనూర్వురఁ, బొదివినయెలజవ్వనములఁ బొలివోవక యిం
పొదవెడువారిఁ గనియె న, మ్ముదితలు నద్దేవుదెస సముత్సుక లగుచున్. 191

వ. మురహయగ్రీవనిసుందపూర్వకంబుగా నుర్వీసుతుండు [2]దగ్ధదోర్విభవుం డగుట
యెఱింగినవారు గావున. 192

తే. నిండుచందురు లొక్కట నెఱసి మెఱయు, కరణి నెమ్మోము లభినవకాంతి నలర
నందఱును నెదురుగ వచ్చి యతనిచుట్టు, నిలిచి విరచితాంజలు లైరి లలితలీల.

వ. వారలకుం గావలి యున్నవృద్ధకంచుకులు నంతంత మ్రొక్కి నిలిచి రంత నా
కన్నియ లతని కిట్లనిరి. 194

క. సురకన్యల మే మసురే, శ్వరుచెఱ నిట్లుండి యధికసంతాపమునం
బొరలఁగ నొకతఱి సంయమి, వరుఁ డగునారదుఁడు కరుణావత్సలబుద్ధిన్. 195

వ. ఇచ్చటికి వచ్చి మమ్ముం జూచి మీరు శోకింపకుండుఁడు శంఖచక్రగదాధరుం డగు
నారాయణుండు ధరణీభారావతరణార్థంబు గారణమానుషుండై నరకాసురుంబరి
మార్చి మీకు భర్త యయ్యెడి నని యాశ్వాసించె విశ్వభూతాత్ముం డైన

1. నగోచరంబు. 2. తద్దోర్విభవచర్వితుం.

మారుతుండు నిట్లనిఁ గలికి! దదాదేశంబు పరిక్లేశక్షమత యిచ్చిన నే నింతకాలం
బును శీలంబు గోలుపోక జీవంబులతోడ నుండి నేఁడు ధన్యత్వంబు నొందితి మని
విన్నపంబు సేసిన. 196

శా. ప్రేమోదాత్తము లైనతద్వచనముల్ వెంపారుసాకూతలీ
లాముగ్ధం బగుచూడ్కితో బెరసి యుల్లాసంబు గావింప నా
శ్రీమంతుండును దాని కియ్యకొని సస్నేహావలోకంబు వా
క్యామోదంబున వెల్లిగొల్పి ప్రమదం బందించె నయ్యందఱన్. 197

వ. ఇట్లు దేవకన్యలం గైకొని యనేకసంఖ్యలం గలరాక్షసకింకరుల రావించి మణి
కనకరచనారుచిరంబు లగుశిబికాచయంబుల నయ్యింతులం దోడ్కొనితేర
నాజ్ఞాపనంబు సేసి. 198

ఉ. అమ్మణిపర్వతంబు గలయం జరియించి తదీయ [1]మైనశృం
గమ్మొక టిద్ధకాననికాయముతో మృగపక్షిజాతిజా
తమ్ములతోఁ జల[2]ఝ్ఝరవితానముతో వెసఁ ద్రుంచి తార్క్ష్యుపై
నిమ్ముగ నించి తాను [3]దగ నెక్కె సముత్సుకచిత్తవృత్తియై. 199

తే. భామినీసమన్వితుఁ డగునాముకుందు, నమ్మహాశైలశిఖరంబు నచ్చెరువుగ [య.
మోచె నశ్రమముగఁ బక్షిముఖ్యుఁ డంబ, రమునఁ బవమానసమజవప్రౌఢి మెఱ

వ. ఇవ్విధంబున. 201

సీ. స్వామిచేతోవృత్తిసరణి యెఱింగి యవ్వైనతేయుఁడు హేమపర్ణలలిత
పటుపక్షవిక్షేపభంగంబులై గోత్ర [4]గురుశృంగములు రాలఁ జరణజాను
లగ్నంబులై సముల్లసితాభ్రచయములు నలుదెసఁ దూల నున్మార్గలీలఁ
జనఁ గ్రమంబున జనార్దనుఁడు మరుద్వసుతపనేందుసిద్ధసాధ్యప్రధాన

తే. దివ్యధామంబు లెల్ల నతిక్రమించి, సురవరులలోకములను జూచుచును వేడ్క
నరిగి కనియె ననేకశతాశ్వమేధ, రమ్యగమ్యము నగుశతక్రతువునెలవు. 202

వ. కని ప్రవేశించి వాహనంబు డిగ్గి శచీసమేతుం డైనయద్దేవునకు నమస్కరించి
యదితిదేవికుండలంబు లిచ్చి తత్ప్రీతిపూజితుం డై సముచితసంభాషణం బొనర్చెఁ
బౌలోమియు సత్యభామయు నొండొరులం గౌఁగిలించుకొని. 203

క. తగుమాటలఁ జిత్తంబులు, సిగురొత్తఁగఁ గలసి మెలసి చెన్నగుగోష్ఠిన్
సొగియించు నెడ ముకుందుని, మగువకు శచి యిట్టు లనియె మంజులఫణితిన్. 204

క. దేవీ నీహృదయేశుఁడు, దేవసమానుఁడు సమస్తదేవనివహావి
ప్లావకుని నరకుఁ గూల్చి మ, హావిక్రమకేళిఁ ద్రిజగదభయం బొసఁగెన్. 205

వ. నీసౌభాగ్యం బనన్యదుర్లభసంభావనోపభోగ్యంబు నిన్నుఁ జూచి ప్రియంబు నొం
దితి నీయభిమతం బొక్కటి గావింపఁ గోరెద ననుటయు నవ్వనజవదన వినమ్ర

1. శృంగమోహు మ్మగుదాన. 2. జ్వల. 3. జెన. 4. శిఖరంబులును దరుశ్రేణికలును.

యగుచు నా కేమిటం గొఱంత లేదు నీనెయ్యం బొక్కటియ కలిగినం జాలు
ననియె నంత. 206

తే. ఇంద్రుఁడు నుపేంద్రుఁడును సముదీర్ణపూర్ణ, హర్షచిత్తులై కూడి యయ్యదితి దేవి
సదనమున కేఁగి తత్పుణ్యచరణములకు, వినతులై రట్టియెడ శచీవిభుఁడు నెమ్మి 207

వ. అయ్యఖండితచారిత్రుఁ డదీయకుండలంబులు సమర్పణంబు సేసి కృష్ణుపరాక్రమంబు
సవిశేషంబుగాఁ గీర్తించిన నమ్ముద్దియ సమ్మోదంబు నొంది యమ్మధురిపునకు
వేనవేలు దీవన లిచ్చి యయ్యిద్దఱునందనుల నభినందించి శచీసత్యభామలు
ప్రణామం బొనర్చిన నాదరించి. 208

మ. అరవిందోదరుఁ జూచి నావగపు నీవాత్మీయదోర్వీర్యబం
ధురతం జేసి తొలంగఁ ద్రోచితి భవత్పుత్రత్వ [2]మహత్త్వముల్
బరికీర్ణంబయి యేకవాక్యుననె చెప్పం లేరు నీతోడ నె
వ్వరుఁ ద్రైలోక్యహితాత్మజన్మవిధి భవ్యం బయ్యె నీ కెమ్మెయిన్. 209

తే. అమరవిభుఁ డెట్లు సర్వభూతావళికి న, వధ్యుఁడై యుండు నట్లు ప్రవర్ధనంబు
నొందు నీవును రిపులకు నుర్వి నెందు, నెవ్వరికి నోర్వరాక పెంపెసఁగుకడిమి 210

చ. వనితల కెల్ల నెక్కుడన వాలిన పేర్మి వహించు నివ్వరా
నన యగుసత్యభామయు ననన్యవిలాస మెలర్ప నిత్యయౌ
వనరుచి నొప్పఁగాత మనవద్యత నీవు మహీతలంబుపై
ననఘ మనుష్యమూర్తి నెలరారఁగ నుండెడునంతగాలమున్. 211

వ. అనియె నట్లు దేవమాతవలన లబ్ధవరుండై యాసర్వలోకవరదుండు తల్లినిం
దోఁబుట్టువును వీడ్కొని వైనతేయసమారోహణంబు సేసి దేవీసమేతంబుగా
దేవోద్యానంబు నాలోకించుచుఁ గౌతుకంబునం జని నందనప్రముఖంబు లగు
వానియందుఁ జరియించుచు. 212

శ్రీకృష్ణుఁడు సత్యభామాప్రేరితుఁడై పారిజాతంబు గొనితెచ్చుట

సీ. మందాకినీపద్మమధువుల మాని తుమ్మెద లిద్ధకుసుమసంపదకుఁ జేర
నిత్యంబు వేల్పుఁగన్నియలు శాఖాడోలలొంది యాటల వేడ్క నల్లసిల్ల
నాఁడునాఁటికి వచ్చి నవనవంబుగ నచ్చరలు హృద్యనైపథ్యరచన వడయ
భువనసంచరణవిస్ఫుట[1]ఖేచమున సిద్ధమిథునముల్ నీడలు మెచ్చి నిలువ

తే. మేరునిర్ఝరపవనంబు మెలఁగ నూత్న, మంజరులఁ గదలించి వైమానికులకు
సౌరభంబులు గొనిపోవ సార్వకాల, గరిమ నొప్పారుకల్పవృక్షములు గాంచి.

వ. అమ్మహీరుహంబులందు. 214

1. ఖేచసంభుర సిద్ధమిథునములు చేరి నిలువ. 2. మత్యర్థమున్, బరికీర్త్యంబయి యొక్క
నాకు నుపమింపన్ లేరు.

క. ఏతరువు సురాభ్యర్చిత, మేతరువు గరం బభీష్ట మింద్రాణికి వి
ఖ్యాతం బేతరువు [1]నిజవి,భూతిఁ ద్రిభువనంబులం బ్రభూతస్థితులన్. 215

క. ఏతరువుసమీపమునకు, నే తేరఁగ నాక్షణంబ యెంతయు నరుదై
జాతిస్మరత్వ మగు నే, జాతికి నే నట్టిపారిజాతము గనియెన్. 216

ఉ. అత్తఱి సత్యభామ తను నాదిసురాంగనగాఁ దలంచు చ
య్యుత్తమదివ్యవాసన సముత్థితయై మది నుల్లసిల్ల పె
ల్లొత్తినవేడ్క నవ్విరమహీరుహముం దనసొమ్ముసేఁతకై
మెత్తనవేఁడెఁ జిత్తవిభు మేకొని యచ్యుతుఁడుం డెచ్చెరన్. 217

తే. పెఱికిపారిజాతము దార్క్ష్యు పెద్దవీపు,మీఁదనిడుకొని ప్రియకాంత మెచ్చియలర
దేవలోకంబు వెలువడఁగా వనంబుఁ, గాచి యున్నకింకరులు పెక్కండ్రు గడఁగి.

వ. అడ్డపడి యనేకశస్త్రాస్త్రవిలసనంబుఁ జూపిన నవ్వుచు నవ్వీరుండు 219

మ. స్ఫుటశార్ఙ్గచ్యుతతీవ్రబాణపటలస్ఫూర్జత్ప్రభావంబులన్
ద్రుటితగ్రీవుల దారితోదరుల నిర్ధూనాంఘ్రులన్ భిన్నహృ
త్తటులం జేయఁగఁ గొంద ఱేఁగి యధికత్రాసంబునం జెప్పి ర
ప్పటుబాహావిభవుం డొనర్చినక్రియాపర్యాప్తి గోత్రారికిన్. 220

క. దేవాధిపతియు మదిలో, నావిభుఁడు త్రిలోకహితసమాచరణకళా
కోవిదుఁ డగుట యెఱింగి య, థావిధ మగుతత్కృతంబు తగ నోడఁబడియున్.

ఆ. మనసు పట్టలేక యనిమిషకోటితో, నరిగి యతనిఁ దాఁకి యనియొనర్చి
వజ్ర మతనిమీఁద వైచి తద్వేగపం,స్తంభనమున మదము దక్కి క్రుగ్గి. 222

వ. అమ్మహాత్ముతోఁ దదీయనివృత్తిపర్యంతంబు దివ్యమహీరుహంబు మహీతలస్పర్శిగా నొడంబఱిచి యమరావతికిం జనియె కృష్ణుండు నిత్తెఱంగునం బారిజాతంబు గైకొని నిజపురాభిముఖుం డయ్యె నటమున్న (నరకాసురవధానంతరంబున నయ్యనంతగుణమణిపాత్రుండు) యతండు మణిపర్వతాభిగమనం బొనర్పుసమయంబున నమరవల్లభుండు విశ్వకర్మ రావించి గోవిందుండు దేవతాహితార్థం బనేక సంగ్రామంబుల నచ్చెరువుగఁ బరాక్రమం బాచరించువాఁ డీనాకంబున నే నెట్లు విహరింతు నట్లతండు మర్త్యలోకంబునం గ్రీడింపవలవదే తన్నగరంబున కింకను జెలువంబు లక్కజంబుగా నొనర్పుము జగంబుల నెన్నియేని సద్వస్తువులు గల వన్నియుం దెచ్చి యచ్చటన యునుపుము నాకుఁ బ్రియంబు సేయవలతేని నింతయు శీఘ్రంబ కావించుట కర్తవ్యం బనిన నియ్యకొని యమ్మహానుభావుండు. 223

1. సకల.

క. తనవిద్యాతపములచే, త నుపార్జిత మైనపేర్మిఁ దగ నఖిలంబుల్
వినియోగించి విభునిపం, చినకంబె సుదాత్తచిత్రశిల్పము దొడఁగెన్. 224

వ. ఇట్లు దొడంగి యెనిమిదియోజనంబులపఱపును బండ్రెండుయోజనంబుల నిడుపును నైనయమ్మహానగరి తద్ద్విగుణప్రమాణమహాసీమయు ననేకరాజమార్గరథ్యాచరణలలితయు మణికనకభాసురప్రాసాదసహస్రశోభితయుఁ గావించి వాసుదేవునగరు నలుదెసల నాలుగుయోజనంబులు గలుగ రచియించి మొగసాలలు నరుఁగులుఁ బఱిఁడిన తీర్చి యతనిమందిరం బర్ధయోజనవిస్తీర్ణం బై విరజం బను పేర నూరు[1]హస్తంబుల పొడవునం బొలుపార స్ఫటికంపుఁగంబంబులు వైడూర్యపట్టికలు వజ్రకవాటంబులుం గనకకుట్టిమంబులు గరుడాశ్మకుడ్యంబులు గా నొనర్చి రుక్మిణ్యాదు లగువారి కెనమండ్రకు వేర్వేఱ తగినగృహంబులు నిర్మించి యన్నిటికిం ద్రిదివసదనంబులం గలయొప్పులెల్లఁ దెచ్చిపెట్టి వైజయంతం బను నచలంబును షష్టితాలోచ్ఛ్రితం బగుహంసకూటంబును నినమార్గగామి యగు మేరుశిఖరంబును లోకంబులు గనుంగొన క్రీడాపర్వతంబులుగా నిలిపి దివ్యసరస్సులు దెచ్చి కేళీదీర్ఘికలుగా నునిచి నందనప్రముఖవనంబులలోని తరువులు పెక్కు దెచ్చి శృంగారపుఁదోఁటలో నాఁటి కోటలు గోపురంబులు దివ్యంబు లగుసర్వద్వారసంక్రమంబులును దేవాసురుల కసాధ్యంబుగా నంగన లకైన నిలిచి కై సేయవచ్చునట్లుగా నపరిమితయంత్రాట్టాలకపతాకాకలితంబులుగా సంఘటించి పరిఖలు పాతాళస్పర్శినులును దుష్ప్రస్రుతిమిమకరసంకీర్ణం బూర్ణసలిలసేవ్యలు నపరిఖావ్యసన్నివేశప్రకాశితలుఁగాఁ బచరించి పురంబు తూర్పున రైవతకంబు దక్షిణంబున లతావేష్టనంబు పడమట నక్షయంబు నుత్తరంబున వేణుమంతంబును నను గిరులకుఁ గనకశైలకైలాసమందరంబులు మొదలయిననగరంబుల నేమేమివిశేషంబులు గల వవియన్నియుం గలుగ నుత్పాదించి వాని కెలంకులఁ జిత్రకంబు భార్గవంబు పాంచజన్యంబు పుష్పకం బను దేవోద్యానంబులు ప్రతిష్ఠించి నలిని పుష్కరిణి లోనైనసురసరిత్తులు పురపరిసరంబున సాగరగామినులుగాఁ గల్పించి యీదృశప్రభావవిభాసితయైన ద్వారవతి యమరావతి నతిశయించునట్టిపేర్మి యావహించి దేవశిల్పి దివంబునకుఁ జనియెఁ దదనంతరంబ. 225

శ్రీకృష్ణుఁడు పారిజాతంబుతో నిజపురంబునకు వచ్చుట

క. చనుదెంచె గరుడగరుదం, చనచంచలసకలభువనసంచయుఁ డగుచున్
వనజాక్షుఁడు నిజనగరికి, వనితాప్రియపూరణోత్సవపురస్సరుఁడై. 226

1. చేతుల.

ఉ. అప్పురియొప్పిదంబులు ప్రియం బెలరారఁగఁ జూచుచుం బ్రభుం
డుప్పురవీథి నేఁగి తనయుత్తమధన్యనివేశనంబునం
దొప్పఁగ విశ్వకర్మరచితోజ్జ్వలబంధురసౌధనాథుపై
నప్పతగేంద్రునోలి డిగి యక్కడనుండి సముత్సుకద్యుతిన్. 227

తే. పాంచజన్యంబు సకలదిగ్భాగకంప
[1]కారిభూరిఘోషంబుగాఁ గడఁగి యొత్త
టయును యదుపమూహముఁ బౌరచయము నద్భు
తమున సంభ్రమమున సుద్యతంబు లయ్యె. 228

వ. అంత నయ్యనంతశాయి చుట్టలుం జెలులును గరుడోపరిభాగంబున శంఖచక్ర శార్ఙ్గాదిపరికరంబు లలర సత్యభామాసమేతుండై తేజంబున దినరాజతేజోవిరాజమానుండగు నాజగత్పూజితుం గని విగతశోకులుఁ బ్రమోదమేదురమానసులు నగుచు ననేకకల్యాణతూర్యనాదంబులతో సుగ్రసేనవసుదేవబలదేవులంబురస్కరించుకొని తదీయం బగునాదివ్యగృహంబునకుం జనుదెంచిన. 229

సీ. వైనతేయుని డిగ్గి వచ్చి వృద్ధులకును గురులకు భక్తితో వరుస నెరఁగి
తమ్ములఁ గొడుకులఁ దత్సమవాత్సల్యయోగ్యులఁ బరిరంభణోపచార
ముల నాదరించి యంభోరుహనాభుండు తల్లు లేతెంచినఁ దత్ప్రమోద
ముప్పొంగ వినతుఁడై యుచితమంత్రిపురోహితాచార్యులను వల్లభాదిజనుల

ఆ. సత్కరించి వారు సంప్రీతిఁ దను వేన,[2]వేల్విధముల గారవింప నపుడ
యవ్విహంగవిభుని యఱకటిపై మణి, పర్వతాగ్ర మిష్టభంగి డించి. 230

వ. పారిజాతంబును నవతారితంబు సేసి ప్రద్యుమ్ను నాజ్ఞాపింప నతం డయ్యుత్తమ తరువు నంతఃపురంబునకుం గొనిపోయెఁ దత్సన్నిధానంబున సకలకుకురాంధక వరులుఁ గుమారులును దివ్యంబు లగుతమపూర్వజన్మంబులు సంస్మరించి యది తదీయప్రభావంబుగా నెఱింగి యద్భుతంబు నొందిరి గోవర్ధనధరుం డాధరణీధర శిఖరంబును గల్పవృక్షంబును బ్రశస్తంబు లగునెలవులం బ్రతిష్ఠితంబులు సేయించి. 231

తే. అసురకింకరకోటిచే నతులకనక, శిబికలందుఁ దెప్పించిన విబుధకన్య
లందఱను వృష్ణివృద్ధులయనుమతమునఁ, దాన వరియించువాఁడయి తత్క్షణంబ.

చ. తొడవులఁ జీరలన్ వివిధతోషకవస్తువులం బ్రకర్షమిం
పడరఁగఁ జేసి యందఱకు నర్హగృహావళు లేర్పఱించె న
ప్పడఁతుక లత్తఱిన్ సకలబంధులు దేవులు గారవింపఁగా
నొడఁబడి వింతచంద మొకఁ డొందక చెందిరి సంప్రమోదమున్. 233

1. కారి భూరిఘోషంబునుగాఁగ నాఁగి, పట్టుట యదుసమూహంబు పౌరచయము, నద్భుతము సంభ్రమంబు నుద్యతము లయ్యె. 2 వేలువిధుల.

క. అత్తలకు మ్రొక్కి తక్కటి, [1]క్రొత్తడు లంగఱకుఁ బ్రియము గొనలు నిగుడఁగా
నత్తఱిఁ దిలకించె వరవ, ధూత్తమ నై సత్యభామ యుజ్జ్వలగరిమన్. 234

వ. తదనంతరంబ. 235

సీ. బహుసంగరక్లేశభారసహిష్ణుఁడై తనకుఁ దోడ్పడి సమ్మదం బొనర్చి
కొలిచినయాపతికులనాథు వీక్షించి వనజాక్షుఁ డాదరార్చనలఁ బ్రీతుఁ
గావించి చెలికానిఁగాఁగ మన్నించి పొమ్మని వీడుకొలుపంగ నమ్మహాత్ముఁ
డతిభక్తిఁ బ్రణమిల్లి ప్రాంజలియై దేవదేవేశ యెప్పుడు నీవిశుద్ధ
తే. బుద్ధి నాదెస నొలయునద్భుతముగాఁగ, నప్పు డేతెంచువాఁడ నీయాజ్ఞఁ జేసి
యిది సునిశ్చిత మని దివి కేఁగెఁ బక్షి, పవనధూతోర్ములై సరిత్పతులు గలఁగ.

వ. ఇట సయ్యాదవేశ్వరుండు యదుకులం బఖిలంబు తనవిజయం బభినందింప సభామండపంబు ప్రవేశించి యుగ్రసేనవసుదేవుల సగ్రాసనంబుల నునిచి రోహిణీసహిత యగుదేవకీదేవి నభ్యర్థించి యదితిం బూజించుబిడౌజుండునుంబోలె నొప్పి యప్పుణ్యశాలిని సంతఃపురంబునకుం బనిచి యగ్రజుండునుం దాను నంచితోజ్జ్వలపీఠంబుల నాసీనులై వృష్ణివీరు లుచితప్రదేశంబుల నుపవేశింపఁ గింకరసమానీతంబు లగునిజభుజవిజితధనంబులు వేర్వేఱ యాలోకించి. 236

క. కమనీయములును బహుమూ, ల్యములు ననర్ఘ్యములునై నయవి గురులకుఁ జు
ట్టములకుఁ జెలులకు నుచిత, క్రమ మొప్పఁగ నిచ్చెఁ బ్రియము గడలుకొనంగన్.

వ. విశేషించి సాందీపుని నధికార్చనంబులం దనిపి యుగ్రసేనకళత్రంబునకు నగ్రిమభూషాంబరాదు లిచ్చి పుచ్చి శేషించినయర్థంబులు భాండాగారంబుగా నునిచి రథగజతురగాదులకు నధికారుల నియోగించి గ్రహనక్షత్రపరిపూరితమైన వియద్వీథిం బొలుపారుపూర్ణచంద్రుచందంబున ననేకయదువీరపరికీర్ణ యగుసభకు నొక్కరుండ యలంకారంబై మెఱసి యందఱఁ గలయం గనుంగొని యిట్లనియె.

చ. అనుపమపుణ్యకీర్తు లగునట్టిమహాత్ములు మీర లిందఱుక్
గొనకొని నిర్వహించునవికుంఠితదానదయాదిసాధు వ
ర్తనముల లావ మూవె సురదైత్యుల కైన నవధ్యుఁ డైనశ
త్రుని నడఁగించె నాదయినదోర్బల మెట్లది యిట్టిసేఁతకున్. 240

తే. పెద్దగాలంబు చెఱఁబడి పీడితాత్మ, లైనదివికన్నియలు ముక్తలైరి రత్న
శిఖరమును బారిజాతంబు చేరె నాత్మ, భాగ్యమై యవ్విధం బైన పనియుఁ దీరెయొ?.

క. సొమ్మున కొడయలు మీరా, జ్యమ్మునకుం గర్త లీర యంచితకల్యా
ణమ్ములకుఁ బ్రవర్తకులరు, మిమ్మలరించుటయె యెల్లమేలును నాకున్. 242

వ. అనినఁ గృతాంజలులై వార లద్దేవు నుపలక్షించి. 243

1. కొత్తరి యంతటికిః కొత్తటి యందఱికి.

శా. నీమాహాత్మ్యము నిక్కువం బెఱిఁగి వర్ణింపంగఁ బూర్ణోక్తిమం
దేమెవ్వార మహర్షు లిప్పటికి నాగీశాదులు న్నిట్టఁగల్
క్షేమస్తోమ మొనర్చి ధర్మమున కుత్సేకంబుఁ గావించితోఁ
శ్రీవత్సాంక ధన్యము సజ్జనప్రకర మస్మద్భాగ్యముల్ లోకముల్. 244

వ. భవత్ప్రసాదోప[1]జీవులయినయస్మదాదులు త్రైలోక్యవిజయు లగుట సెప్పనేల యని మఱియును బెక్కువిధంబులం గొనియాడుచున్నసమయంబున నారదుం డరుగుదెంచి యదుసమాజంబుచేతం బూజితుండై పరమాసనంబున నుండి. 245

నారదమహాముని శ్రీకృష్ణునిప్రభావము యాదవుల కెఱిఁగించుట

క. అంభోజాక్షుని కేలుఁ గ, రాంభోజమునను దెమల్చి యయ్యంపఱతో
నంభోదనాదనిర్భర, గంభీరస్వర మెలర్పఁగా నిట్లనియెన్. 246

క. యాదవులార మహాభుజు, లీదేవుం డిప్పు డెలసి నిలను గృష్ణాఖ్య
ప్రాదుర్భావము నొందిన, యాదిపురుషుఁ డిట్టు లగుట యద్భుతభంగిన్. 247

తే. ఇతనిమహిమ మీ కింపఱ కెఱుఁగ నట్లు, గాన విస్తారవాక్యవ్యాఖ్యసకలనేయ
నరుగుదెంచితి నేను నిర్జరపరేణ్య, ప్రార్థనంబున సమ్మోదభరితబుద్ధి. 248

వ. ఇమ్మహానుభావుండు బాల్యంబున నెయ్యవి యొనర్చె నింక నెయ్యవి సేయ నున్న వాఁ డాసుకర్మంబు లన్నియుం గ్రమంబున వివరించెద వినుండు. 249

సీ. ఉగ్రసేనాత్మజుఁ డుగ్రపరాక్రముఁ డాకంసుఁ డవయుఁడై యఖిలవృష్ణి
కులమును జీరికిఁ గొనక జరాసంధుప్రాపున నేపారి భవ్యరాజ్య
పదవై భవము దాన బలిమిమైఁ గొని తండ్రిఁ జెఱఁబెట్టినట్టిదుశ్శీలుఁ జంపఁ
బుట్టినవాఁడుగా బుద్ధిలోఁ గనుఁగొని వసుదేవుఁ డనఘుఁ డీవాసుదేవు

తే. మధురయుపవనంబున నొప్పుమహితగోకులంబునం దుంచె నీతఁ డలంఘ్యతేజుఁ
డగుట యెన్నిభంగుల నపాయంబు నొంద, కిద్ధవహ్నియుఁబోలె నుదీర్ణుఁ డయ్యె.

ఉ. చంట విషంబు మెత్తుకొని చంపుదు నర్భకు నంచు వచ్చి ము
వ్వొంటులనాఁడ పూతన యవారణ నెత్తుకొనంగఁ జన్నుఁబా
ల్గ్రొంటయుఁ బ్రాణము ల్దిగిచికోలును నొక్కటిగాఁగ నీతఁ డా
గొంటునిశాచరి న్వసుధఁ గూల్చుట వింటిమ కాదె యేర్పడన్. 251

క. ఇరుమూఁడునెలలశిశువై, చరణకలనకేళిఁ గపటశకటముఁ దాఁచెం
బురుషోత్తముఁ డింతింతలు, మురియులుగా నిట్టిసత్త్వములు మహిఁ గలవే. 252

మ. చనుమా చూతము నీతెఱం గనుచు నుత్సాహంబుతోఁ దల్లి దా
మెనత్రాటన్ బెనుఱోలితో నడుము బల్మిం గట్టినం బాఱి సం
దున వేగంబ తగిల్చి యీడ్చి బలుమద్దుల్ రెండు నున్మూలనం
బును బొందించె మురాంతకుం డరిది యీ పాల్పొందుటల్ చెప్పఁగన్. 253

1. జీవనులైన; జీవకులైన.

వ. దానవకాదె దామోదరనామం బిమ్మహాత్మునకుం బ్రసిద్ధం బయ్యె నంతియు. 254

శా. కాళిందీనది సొచ్చి కాళియమహాకాలాహి సుశ్వాసవిష
జ్వాలాకర్ణకరాళవక్త్రుఁ బడగల్ ద్రగ్గం బడం ద్రొక్కుచుం
గేళీనర్తన మాచరించి యడఁచెన్ గృష్ణుండు గోపాలనా
వేళం ¹జేసినయమ్మహాత్మునకు నుద్వేషంబు లాభీలముల్. 255

క. జడిదాఁకి పడఁకుపసులకు, గొడుగుగ దివపంబు లేడు గోవర్ధనమున్
²వడిఁ జెఱికి యట్లు దాల్చిన, కడిఁదిబలం బెఱయ హరికిఁ గలరే సదృశుల్. 256

మ. సకలారిష్టుఁ డరిష్టుఁ డన్దనుజుఁ డిచ్చన్ గోపికాభీకర
ప్రకటోత్తుంగశరీరుఁడై వృషభరూపస్ఫూర్తిమైఁ బాఱు దెం
చి కఠోరం బగుకొంబుల్ గుఱుపుముష్టిం గష్టవృత్త్యుచ్ఛ్రితప్రస
క్తికిఁ బాలయొట్టఁ బ్రవృత్తిఁ బొందదె త్రిలోకీహాస్యమై యిమ్మహిన్. 257

క. తురగాకృతి యగుదానవు, సిగుపరియలు గాఁగఁ జీరె నేసుని పొగడన్
బురుషోత్తముశిశుసఖులు, కరసాచిక్రకచ మెట్టికిటిమయి కనుఁడా. 258

తే. స్నానవేళన యక్రూరునకు భుజంగ, భోగశాయిని యనుపజపుణ్యమూర్తి
నియతిఁ ³బ్రత్యక్షముగఁ జూపి నిరతమహిమ, దెలుపఁడే యాతఁడతిధన్యదృష్టిపలన.

క. అవలీలఁ గువలయాపీ, డ విభేదనశక్తి నుత్కటం బగుయశ మి
య్యవనీధరుం డొనర్పఁడె, యవిరళవిస్ఫూర్తిఁ గువలయాపీడముగాన్. 260

క. లీలమెయిం జాణూరుం, గోలెమ్ము లితండు విఱిచి ఘోరధ్వని జం
ఘాలుండై పంపెఁ గదే, త్రైలోక్యమునకు మనోజ్ఞతరశుభవార్తన్. 261

చ. ఘనచరణావఘాతమునఁ గంసుశిరోమణు లుర్విఁ రాల్చి యి
య్యనుపమశౌర్యుఁ డంఘ్రినఖరాభిహతిం గరికుంభపీఠభే
దన మొనరించి మౌక్తికవితానము రాల్చుమృగేంద్రువిక్రమం
బు ననుకరించెఁ దత్కథలు మ్రోయుచు నున్నవి లోకపఙ్క్తులన్. 262

క. చచ్చినసాందీపునిసుతుఁ, దెచ్చె జముని నోడిచి యనుచు దితిజధ్వంసున్
మెచ్చుట ⁴యేఁటది యీతని, యిచ్చకు మార్పడఁగ వశమె యేవేల్పులకున్.

వ. మఱియు ననేకవీరలోకసహాయుం డగుజరాసంధుం బరాజితుం గావించుటయుఁ గాలయవనుం గాలవశంబు నొందించుటయు రుక్మిం బరిభవించి రుక్మిణీదేవి నుద్వహించుటయు మురపాశకర్తనంబులు మొదలయినపనులు మున్నుగా నరకుం గూల్చుటయుఁ బారిజాతంబు నపహరించుటయు నాలోకింప వైకుంఠపౌరుషోత్సేకంబు లతిలోకంబు లిటమీఁదను బాణాసురావనంబు శిశుపాలపాతనంబు సాల్వహననంబు ధనంజయసాహాయ్యకంబు మొదలుగా నిమ్మహాత్ముండు విచిత్రంబు లగుదివ్యచరిత్రంబులు ప్రకటింపం గలవాఁ డివ్విధంబున నివ్వసుంధరపై నతిచిరం

1. జూచిన నమ్మహాత్మునకును ద్వేషంబు. 2. కడఁకఁ జెరిగి యది. 3. ప్రత్యయ. 4. యేఁటిది;
యేలది.

బహుకాలంబు కేళిసలిపి భూభారావతరణం బొనర్చి సముంచితోద్యానప్రాకార
గోపురశోభిని యగునిజరాజధాని నంబుధికి సమర్పించి మానుషత్వంబు త్యజించి
యాత్మప్రకృతియందు సందీప్తుం డయ్యెడు నిట్టి మాహాత్మ్యంబునం బరఁగు
నియ్యాదిదేవుండు. 264

చ. అనుపముఁ డప్రతర్క్యుఁ డజరామరుఁ డాఢ్యుఁ డనంతుఁ డచ్యుతుం
డనఘుఁ డపేతదోషుఁ డనపాస్తగుణుం డతివాఙ్మనఃప్రవ
ర్తనుఁడు నితాంతభక్తికలితస్థితిఁ దగ భజియించుపుణ్యుల
న్మనుచు సమస్తసంపదసమానులఁగాఁబరికించు సత్కృపన్. 265

క. మీరును నివ్విభుమహిమల, నారసి కనుఁగొని కృతార్థతావాప్తికినై
యారూఢి మనోవాక్కర్మారబ్ధసపర్య లగుఁ డనారతభక్తిన్. 266

క. అని చెప్పిననారదముని, ననఘులు యాదవులు బహువిధార్చనములఁ బ్రీ
తునిఁ జేసిరి హరి వీడ్కొని, చనియె నతం డాత్మయోగసన్నద్ధగతిన్. 267

శ్రీకృష్ణుఁడు పారిజాతకుసుమసమర్పణంబున సత్యభామాదులకుఁ బ్రియంబు సేయుట

వ. గోవిందుండు నందఱం బ్రియపూర్వకంబుగా వీడ్కొలిపి యుగ్రసేనవసుదేవుల
దన్మందిరంబుల కనిపి నిజదివ్యగేహంబు ప్రవేశించి ప్రతిదివసోచితంబు లగు నభి
మతవిహారంబులం బ్రవర్తిల్లుచు. 268

సీ. ఎలరారు క్రొవ్విరు లెత్తులు గట్టి యొయ్యారంపుఁ గ్రొమ్ముడి నలవరించి
పరువంపుఁబువ్వాడి బాగుగాఁ దీర్చినయలకలపైఁ బొలుపార నలఁది
జిగిదేఱు నెసకంపుఁ జిగురు[1] చెక్కన నీడ గానరా నవతంసకం బొనర్చి
నవకంబు మీఱు క్రొన్ననదండ సవరించి వలిచన్నుఁగవకుఁ జెన్నొలయఁ జేసి
తే. సర్వకాలసమృద్ధి నాశ్చర్యమైన, పారిజాతంబు సిరియెల్లఁ బ్రణయ మలర
సత్యభామకు నిచ్చి నిచ్చలుఁ బ్రమోద, జలధి నోలాడె సరసతాకలన వెలయ.

వ. మఱియు నతండు. 270

క. ఆకల్పతరువుగురియు న, వాకల్పోత్కరము లమ్మృగాక్షి నిజసప
త్నీకోటి కొసఁగి పెంపుం, గైకొనఁ గని యలరు నంతఁ గామోత్సవుఁడై. 271

మ. తనప్రత్యర్థులఁ గూల్చి యాత్మవిభవస్థైర్యంబు గావించి నాఁ
డని యవ్విష్ణుదేసం దిరం బగు ప్రియం బందంగఁ గర్తవ్యమై
నను దేవేంద్రుఁడు పారిజాతతరుశూన్యం బైనయుద్యానముల్
గనుపౌలోమిమొగంబు దైన్యమునకుం గాఁ గందుఁ దా నద్దివిన్. 272

తే. అదితిదేవికి మణికుండలార్పణంబు, శచికిఁ బారిజాతావతంసకవిరతియుఁ
జేసి హరిభక్తి వాసవుచిత్తమునకు, మోదఖేదపాత్రత తుల్యముగ నొనర్చె. 273

1. చొక్కన నీడ కానరా.

క. పదియాఱువేలునూర్వురు, ముదవతులందును విచిత్రమంజులరతిసం
పద మెఱసె నమ్ముకుందుఁడు, మఱివారును నద్భుతైకమగ్నత నలరన్. 274

క. అందఱు హరి దేసఁ బ్రణయ, స్యందిమనోజ్ఞులును లబ్ధసంతానలు నై
నందించిరి హరిమహిమల,చందము నజునకును బొగడ శక్యమె బుద్ధిన్. 275

తే. అని పరీక్షిత్తనూజున కతులబుద్ధి, యుతుఁడు సాత్యవతేయశిష్యుఁడు ప్రియమున
వాసుదేవమాహాత్మ్యవిలాసభంగు, లెఱుఁగఁ జెప్పినకథయెల్ల నింపు మిగుల. 276

శా. వీరశ్రీసహకారిదక్షిణభుజావిస్ఫూర్జితాలంక్రియా
సైరంధ్రీవ్రతశాలిఖడ్గలతికాసంభావ్యభవోద్యమ
సైన్యారాకృష్టవిరోధిపార్థివరమాసర్వస్వనిర్వంచక
స్వైరాంతఃకరణానుపాలితజగన్మిత్రాయతోద్యద్గుణా. 277

క. పండితగోపవిముక్తవే, దండదళనచండఖడ్గదండధరిత్రీ
మండలమహాప్రియానయ, మండలికరగండభువనమండనమహిమా. 278

మాలిని. స్మరవిగమితకాంతామాన మానా[1]ద్యగణ్యా
శరవిగళితశత్రూత్సాహ సాహాయ్యసిద్ధా
కరవిలసితదానాకల్పకల్పప్రతిష్ఠా
దరవిరహితచేతోధర్మధర్మార్థజన్మా. 279

గద్యము. ఇది శ్రీశంకరస్వామిసంయమీశ్వరచరణసరోరుహధ్యానానందసౌందర్య ధుర్య శ్రీసూర్యసుకవిసంభవ శంభుదాసలక్షణాభిధేయ యెఱ్ఱయనామధేయ ప్రణీతం బైనహరివంశంబున నుత్తరభాగంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

1. ద్వగణ్యా.

నారదుఁడు శ్రీకృష్ణునిప్రభావంబు రాజులకెల్లం దెలియఁజేయుట

వ. వాసుదేవునిశాసనంబు గైకొని నిలిచి సమ్యగ్విహితాసనంబున నాసీనుండై యా
సర్వమహీపతుల నాలోకించి యిట్లనియె. 17

క. వినుఁ డేను గంగలోపల, ననుపమనియమమునఁ ద్రిషవణాకలితస్నా
ననిరూఢి నుండి యొకనాఁ, డినుఁ డుదయించుతఱిఁ జోద్య మెంతయు మిగులన్.

తే. క్రోశమాత్రము పఱపైనకూర్మ మొకటి, శైలకటకంబుచాడ్పున జలధి వెడలి
దరికి నొయ్య నేతేరఁగ దానిదేహ, మేను జేనంటి నచ్ఛ్వమ నిట్టులంటి. 19

క. అక్కజపుమేనితో ని, ట్లొక్కఁడవును శంక లేనికొల్లగులవ నీ
విక్కడ మెలఁగెదు ధన్యత, నెక్కాని నీయంద నిలిచె నిజము జలచరా. 20

చ. చిదియవు కొండపైఁబడినఁ జీమచిటుక్కనినం గరంబులుం
బదములుఁ దోఁకయుం దలయు బల్విగుపూన్కి నడం తొకింతయుం
గదలక నిల్చి యొయ్య నుఱఁగంబడి పోవఁగ నేర్తు లాగుమై
నుదకములోని కిట్టితెఱఁ గున్నదియే పెరసత్త్వకోటికిన్. 21

చ. అన విని కూర్మ మిట్లను మహాపురుషా నను జూచి యద్భుతం
బన నివి యెంత నాదగుకృతార్థత యేటివి మత్స్యమంబులై
పెనుపవు సత్త్వము ల్గొలఁదివెట్టఁగరానివి లోఁజరింప సొం
పెనసినగంగగాక భువి యెందు మహాద్భుతయుం గృతార్థయున్. 22

క. నావుఁడు జాహ్నవిఁ జేర్కొని, నీవద్భుతధన్యభావనిరుపమ వంటి
న్నావాక్యమునకుఁ గృప న, ద్దేవియుఁ బొడసూపి నవ్వుదేఱఁ జూడ్కిన్. 23

వ. నన్ను నాలోకించి యన్నా నాతెఱఁ గది యెంత యే నేమి ధన్యురాల నాపాటి
యేఱులు కొలఁదికి మిగిలినవి యెందునుం జొచ్చి తనయందు యడంగం బొంగారు
తరంగంబులు నింగిముట్ట నెట్టివారికి నున్నరూ పెఱుంగరాక యున్నమున్నీరి
నందుఁగాక యనుటయు. 24

క. ఏను సముద్రునిఁ గానం, గా నరిగి భవద్విధంబు గడునాశ్చర్యం
బోసిరధి ధన్యుఁడనం, గా నన్యుఁడు నిన్నుఁబోలఁ గలఁడే యనినన్. 25

మ. అతఁ డొక్కించుక నవ్వి నన్గుఱిచి యిట్లాశ్చర్యతాధన్యతా
మతికిం గారణ మేమి యుర్విపెలిగా మా కిష్మెయి స్నేఁడు సు
స్థిత యీధాత్రియ ధాత్రిగాదె త్రిజగజ్జీవాలికిం గాన న
ద్భుతయుం ధన్యయు నివ్వసుంధరయ కా బుద్ధిం దలం పొప్పగున్. 26

తే. అనిన నగుఁగాక యని కౌతుకాతిశయము, తోడ నద్దేవి నేను సంస్తుతులఁ దెలచి
యరిపి యెంతయు ధన్యవు ధరణివైతి, లోకధారణంబున నీవు లోకజనని. 27

మ. క్షమ నీయంద ప్రతిష్ఠఁ బొందినది నిక్కం బెవ్వరుణ్ లేరు నీ
సము లన్నం బొడసూపి నిల్చి హాసితాస్యం బొప్ప భూదేవి సం

యమిలోకోత్తగ[1]పరమస్థితికి గోత్రాదుల్ మహాసత్త్వకా
సముదీర్ణాత్ములు హేతుభూతములు తత్సంఖ్యాక్య నే నెప్పుడున్. 28

ఉ. నీరలయందుఁ గానఁబడు వేయువిధంబుల సంస్కృతంబు లిం
పారఁ బ్రదేశభేదమున నంతరముల్ జనులం దొనర్చి సా
మేరలు దారగాఁ నిలిచి మెచ్చగు సొంపున నుల్లసిల్లుచు
న్నారటుగానఁ గీర్తన యొనర్పుట కర్హులు వీరు నావుడున్. 29

క. కులగిరులఁ జూచి యద్భుత, ములు మీచందనములు ధన్యమూర్తులు హేమా
దులకు బహురత్నములకును, లలితఖనులు మీరు భువనలాలితమహిమల్. 30

వ. అన నప్పర్వతంబు లయ్యా యిట్లనకు మే మెవ్వరము విశ్వంబునకు నాధారంబు పితామహుం డున్న వాఁడు తదీయసృష్టిపరమాణువు లగు మావృకులకుఁ బ్రశంస యెంతదవ్వు పరమాద్భుతంబు నధికధన్యంబు నగుమహాభూతం బతండ పొమ్మను టయుం గమలగర్భుపాలికిం బోయి ప్రణతుండనై కరంబులు మొగిచి. 31

మ. అతిమాత్రాద్భుతధన్య దేవుఁడవు నీ వన్యుండు నీతోడితు
ల్యత కిం దెవ్వఁడు దేవదైత్యపతిసంఘక్సంచయస్థావర
ప్రతతిన్ లీల మెయిం దలంపునన యుత్పాదింతు నిన్నాద్యదే
వతగాఁ జూచుట గాదె చూపు మునిగీర్వాణార్చితాంఘ్రిద్వయా. 32

క. అనిన నుపరిపడి యతఁ డి, ట్లను నద్భుతధన్యపదము లాడకు నాది
కన్న నాకంటెఁ గలవు విను, మనఘా యత్యద్భుతములు నతిధన్యములున్. 33

వ. అట్టిప్రభావంబులు గలయవి వేదంబులు సూవె నాకును సత్కారార్హంబులు లోక తారకంబులు ఋగ్యజుస్సామంబు లప్రతిబద్ధబలంబు నుపబృంహితంబు నేయు నని న: దచ్చోదితుండనై వేదంబుల నారాధించి సాక్షాత్కారంబు నొందించి. 34

తే. ధర్మములు విప్రులకును నాధారభూత, మైనమీ పేర్మిచే లోకయాత్ర నడచు
నద్భుతాత్ములు ధన్యులు నరయ మీర, బ్రహ్మవాక్యంబు తెలిఁగిది భవ్యులార. 35

క. అనవుడు వేదములు తపో, ధనవర యాశ్చర్యధన్యదశ కర్హులమే
యనుపమమహాత్మ్యకలితము, లనంతములు యజ్ఞములు సముగ్రోదయముల్. 36

వ. ఏము గల్గుటయెల్లను యజ్ఞార్థంబ యజ్ఞంబులు లేనినాఁడు మాకలిమియు నిరర్థకంబ మాకుం బరమపరాయణంబులు యజ్ఞంబుల కా నెఱుంగు మనిన నేనును యజ్ఞం బులం బ్రత్యక్షంబు గావించి. 37

క. దేవతలు మొదలుగాఁగల, యీవిశ్వము తృప్తినొంది యొసఁగుట యరయన్
మీవలనఁ గాదె యద్భుత, మేవిధి నీవిధము ధన్య మెంతయు నెందున్. 38

వ. అగ్నిష్టోమాదిసంజ్ఞలం బరగి భోగైశ్వర్యస్వర్గస్థితికిఁ గారణంబులై మీర లొప్పెద రిప్పరమప్రభుత్వం బేమనికొనియాడుదు నని న నాతో నధ్వరంబు లిట్లనియె.

క. మాకాత్మ విష్ణుఁ డాతఁడు, గైకొని నడపంగఁ జెడక కలుగు నిరుపమో

1. సాదుసుస్థితికి.

త్సేకం బగ్నియు హవియు న, నాగులమంత్రశుభతతులు నతఁడ మునీంద్రా. 40
వ. ఇట్లగుటం జేసి యాశ్చర్యధన్యశబ్దంబులు రెంటికి వాచ్యుం డమ్మహాపురుషుం డని చెప్పిన నర్థవరంబులపలుకులు విని యిచ్చోటికిం జనుదెంచి యే నిప్పరమేశ్వరుం గని మున్ను కూర్మప్రభృతులతోడం బరంపరాయాతంబునం బలికినయట్ల పలికిన నద్దేవుండు తాన యజ్ఞమయుండ నగుదు నయ్యజ్ఞంబును సంపూర్ణదక్షిణతోడం గూడినం గాని యస్మదాత్మకంబు గానేర దని యానతిచ్చె నవ్వాక్యసమాప్తి యితనియందుఁ గన్నవాఁడనై సంతోషించి యిక్కడఁ దడయ నొండుపని లేదుగా పోయి వచ్చెద నంటి నని సవిస్తరోపన్యాసం బొనర్చి నారదుండు. 41
క. ఆరాజన్యులు దన్నును, గౌరవమునఁ బూజసేయఁగా వీడ్కొని య
న్నారాయణుచేతను స, త్కారము గని చనియె గగనగతి నాత్మేచ్ఛన్. 42
వ. తదనంతరంబ. 43
మ. నరనాథోత్తము లెల్ల విస్మయనిమగ్నస్వాంతులై సంయమీ
శ్వరుఁ డిట్లొప్పఁగఁ బల్కి తెల్పునె జగద్వంద్యుండు గోవిందుసు
స్థిరమాహాత్మ్యవిశేష మిట్టి దగునే జిష్ణుండు గృష్ణుండు శ్రీ
కరుఁ డీదృగ్విభవుండుగా నెఱిఁగినం గల్యాణముల్ బ్రాఁతియే. 44
తే. మనము నిర్దోషమతులమై మంటిమనుచు నమ్మహాతేజునకు వినయమున మ్రొక్కి
[1]భక్తిఁ గీర్తించి రంతఁ దత్ప్రభుత కాత్మ, నలరి కొంద ఱెంతేనియు నద టడంగి. 45
క. ఇదియు నదియు నేటిది యని, మదిఁ గొందఱు మత్సరంబు మానక మానో
న్మదమానసులై యుండిరి, సదోష యగుబుద్ధి వినయసంగతి యీమిన్. 46
వ. వారలు సముచితసల్లాపానంతరంబ ప్రియపూర్వకంబుగా నద్దేవు వీడ్కొని నిజదేశంబులకుం జనిరి జలజోదరుండు సమస్తబంధుజనసమేతంబుగాఁ బురప్రవేశం బొనర్చి సుఖం బుండె నని చెప్పిన జనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె. 47
శా. మా పెద్దల్ హరిసంశ్రయంబునన మున్ మన్నారు దత్కీర్తనా
లాపప్రీతిఁ గృతార్థజన్ములము చెల్లం జేమునట్లౌట మా
కేపారన్ భువనద్వయంబున ధ్రువం బిష్టార్థసంప్రాప్తియై
[2]పాపం బేజనుఁ జెంద దొండొకఁడు దాఁ బ్రత్యూహ మీపేర్మికిన్. 48
చ. మునివర యుష్మదీడితసముజ్జ్వలవిష్ణుకథాసుధారసం
బనయముఁ గ్రోలి క్రోలి యిటు లాత్మ యొకింతయుఁ దృప్తిఁ బొంద దిం
కను వివరింపవే లసదగణ్యగుణౌఘువిచింత్యుఁ డమ్మహా
త్మునిచరితంబు లుద్ధతవిమోహతమోహరణప్రవీణతన్. 49

అర్జునుఁడు ధర్మరాజునకు శ్రీకృష్ణుని ప్రభావంబు చెప్పుట

వ. అనిన వైశంపాయనుం డమ్మనుజనాయకున కిట్లను భీష్ముండు శరతల్పగతుండై ధర్మనందనునకు ననేకపుణ్యకథాకథనం బొనర్చుసమయంబునం బ్రసంగాధీనంబై

1. భక్తిఁ గీర్తించి రంతఁ బ్రభుతనాత్మ నలరి, కొండ్రెంతయును స్రుక్కి రద టడంగి.
2. పాపంబుల్ మముఁ జెంద దొండ దొకఁడున్.

ధనంజయుండు మాధవప్రమాహాత్మ్యంబు సకలం బ్రత్యక్షపరిజ్ఞాతం బైనది యెఱిం
గించె నవ్విధంబు వినుము. 50

క. మునిపతులును జననాథులు, ననేకు లతికౌతుకప్రయత్నంబులతో
వినుచుండఁ గృష్ణసఖుఁ డి, ట్లనియె నిజాగ్రజున కధికసాదరవినతిన్. 51

మ. ఒకనాఁ డేను భవన్నియోగమున సర్వోర్వీశ యాత్మప్రమో
దకలీలం జని వృష్ణివంశతిలకుం ద్రైలోక్యవంద్యున్ హరిన్
సకలేశుం గని యాదవప్రతతిచే సత్కారముల్ గాంచి త
త్ప్రీతికాహ్వానమునన్ వసించితి మనోరాగావహప్రక్రియన్. 52

తే. ద్వారకాపురి నరిగి యెంతయును గాల, మిట్టు లుండఁగ నొకతఱి నెఱుఁగ వేర్మి
నచ్యుతుఁడు దీక్షితుం డయ్యె నధ్వరార్థ, మనుపమద్విజముఖ్యసాహాయ్య మమర.

క. యజ్ఞమును యజ్ఞకర్తయు, యజ్ఞఫలప్రదుఁడు నైనహరి యొప్పారెన్
యజ్ఞసమయమునఁ బ్రాక్తన, యజ్ఞాకరులకును గీర్తి యతిశయ మొందన్. 54

సీ. పశువులు యూపసంబద్ధంబులై యొప్పఁ ద్రేతాగ్నిచయము మొప్పె దీప్తముగను
నధ్వర్యువిహితక్రియావళి యలరారె హోతృప్రశస్త్రాహుతులు వెలయ
నుద్గాత యొనరింప నుదితసామోదితప్రస్తుతు లమరులు ప్రస్తుతింప
విధికలాపంబులు వీక్షించుబహుసదస్యుల జాగరూకత సొంపుమిగుల

తే. భక్ష్యభోజ్యాదితర్పణభవ్యవస్తువితతి లోకైకసులభసంప్రీతిఁ దనర
భువనసంపూజనీయమై పొలుపు మిగిలె, యదుకులాబ్ధిచంద్రునిసమిద్ధాధ్వరంబు.

వ. అమ్మహాయజనసమయంబున జానపదుం డగుభూసురుం డొక్కరుం డరుగుదెంచి
దీక్షాస్థానంబున నాసీనుం డైనవాసుదేవుసమ్ముఖంబున నిలిచి దీనాననుం డగుచు
నిట్లనియె. 56

శా. దేవా విన్నప మస్మదీయసతి యర్థిం బుత్రులం గానఁ దో
డ్తో వారిం బ్రసవక్షణంబుననె యెందో యెవ్వఁడో కొంచు వే
పోవున్ మువ్వుర నివ్విధంబునన కోల్పోఁ బాలిదై నొంచె న
ద్దైవం బిప్డు చతుర్థగర్భ మిటమీఁదం బ్రొద్దు లాచూలికిన్. 57

క. నీవు సకలజగతీర, క్షావిధికధికారి వట్లుగావునఁ బ్రభుతన్
గావుము గర్భస్థార్భకుఁ, గావింపు మభీతిదానకరణము కరుణన్. 58

క. ఏధర్మము గాచినప్రభుఁ, డాధర్మమునందు నాలుగవునంశము ని
ర్బాధముగఁ బొందుఁ దెలియని, దే ధర్మధురీణ యివ్విధి భవన్మతికిన్. 59

వ. అనిన వాసుదేవుం డవ్వసుమతీదేవున కిట్లనియె. 60

ఆ. కావవయ్య యనినఁ గరుణ నెవ్వరినైనఁ, గాచు టపరిహార్యకార్య మెందు
నెలసి విప్రజాతియెడరు సయ్యెనఁ బాయఁ, జేయవలయు నేమిచెప్ప ననఘ. 61

క ఈవిధము వినినయప్పుడ, వేవేకడఁగంగఁ దగవు విను మిప్పుడు దీ

కేవిధి నన్నాఁడం గ్రియ, యేవిధమో యనువిచార మెంతయుఁ బొడమెన్.

వ. ఏమిసేయుదు నని చింతించుచున్నమహాత్మునితో నేను సవినయంబుగ. 63

క. ననుఁ బంపుము భూమిసురేం, ద్రునియాపద యపనయించి రూఢిగ నీనె
మ్మనమునకు సంప్రమోదం, బొనరించెద నంటి ననిన నొయ్యన నగుచున్. 64

వ. అద్దేవుండు నీకు నిప్పని యొనర్ప శక్యంబె యనుటయు నొక్కింతసిగ్గునం దల వాంచినం జూచి యైననేమి యొక్కండవ చనవలవదు రామప్రద్యుమ్నులు దక్కఁ దక్కినయదువీరుల సాత్యకి మొదలుగాఁ దోడ్కొని సైన్యంబులం గొని చను మని వీడ్కొలిపిన. 65

అర్జునుఁడు బ్రాహ్మణకుమారుని రక్షింపఁబోవుట

మహాస్రగ్ధర. గజవాజిస్యందనౌఘోత్కటసుభటసమగ్రస్ఫురద్భూరిఘోర
ధ్వజినీసన్నాహ మొప్పం దరతరము మహాధన్వులై యోధు లిద్ధ
ధ్వజరాజీరమ్యలీలల్ దనర నడువ నుద్యద్రథస్థుండనై యా
ద్విజవంశేశుండు మున్నై తెరువిడఁ జనితిం దీవ్రయానోగ్రభంగిన్. 66

వ. ఇట్లరిగి తదీయగ్రామంబు సేరి తన్మధ్యంబున నఖిలయదువీరసమేతంబుగా విడిసి సైన్యంబుల నూరిచుట్టును విడియించి యందఱమును విశ్రాంతవాహనులమై యున్నంత. 67

చ. ఖరకరుఁ డున్నదిక్కున సృగాలఖగావలి రూక్షఘోర[1]దు
స్తరముగఁ గూయఁ జొచ్చె ఘనసంధ్య యకాలమునం దలిర్చె నం
బరమున భానుఁ డెంతయుఁ బ్రభారహితత్వము నొందె నుల్క భీ
కరముగ మ్రోయుచుం బడియె గాఢపరాభవభంగిఁ దెల్పుచున్. 68

క. అంతయుఁ గనుఁగొని యే మ, త్యంతసముత్సాహ మమర నాయితపడి యు
న్నంత ధరణీసురోత్తము, కాంతకు నయ్యెం బ్రసూతికాలం బనఘా. 69

వ. అతండును మా కవ్విధం బెఱింగించెఁ దదీయసూతికాసదనంబు మహారథులు సజ్యశరాసనులై రక్షించి రట నర్ధరాత్రసమయంబున. 70

సీ. బ్రాహ్మణికడుపులోపలనుండి వెలువడినప్పుడ చెలఁగి యందంద యేడ్చు
బాలకు నేడ్పు లేర్పడ వింటి మంతన పోరిఁబోరి నదె పోయెఁ బోయెఁ జెడితి
మనుచు నాక్రందించునంగనాజనులయార్తధ్వని లోకట నుద్గతము లయ్యె
నాలోన వీతెంచె నర్భకురుదితంబు పలుమాఱు మఱియు నంబరతలమున

తే. నేను మొదలుగ నొండొండ యొసఁగునంప [2]వెల్లివఱిచితి మావియద్వీథి కలయఁ
గాన మొక్కని నెందుఁదాఁకదు దగులదు, ఱిచ్చపడినిల్చితిమి వెఱ ముచ్చముడిఁగి.

క. ముదుసళ్ల[3]నుమ్ముత్తవ్వలు, మొదలుగ మముఁ బెక్కుచందముల మర్మంబుల్
గదలఁగఁ బొడిచిరి మాటలఁ, బదపడి చను దెంచి రోషపరుషాకృతులై. 72

1. విస్వరములు. 2. వెల్లి వఱపియు నస్త్రముల్ వెలయఁజేసి 3. మంతనంబులు.

వ. భూదేవుండు నన్ను నధిక్షేపించి యి ట్లనియె. 73

ఉ. నిక్కము బంటవై యపుడు నీరజనాభునిముందటం గడుఁ
 మిక్కిలి మాటలాడి యిటు మేకొని వచ్చితి కార్యభార మీ
 వక్కట నీవశంబె ఘనవన్నెకధుర్యుఁ డు దానవాంతకుం
 డొక్కటి చేయనేత యిటు లెంచక కూర్చితివా యితనయ నస్సవా. 74

క. పురుషోత్తమునితో నెప్పుడుం, బురుడీరుడంపు పోలఁబోవునె నీకుఁ
 హరికి విను హస్తిమశకాం, తర మెన్నఁడు నిజ్జులికిఁ దక్కుఁము కుమతీ. 75

తే. కావ నోపుదు నని వచ్చి కావవైతి, ధర్మరక్ష సేయనివాఁడు ధర్మహాని
 యందుఁ జతురంశభాగియట్లగుట నీకుఁ, జెందెఁ బాపంబు నేమి కుఁ జెప్పనేల. 76

క. మోఘము నీగాండీవము, మోఘము దోర్బలము శరము మోఘము నీకుఁ
 లాఘవము బలిమె నాత్మ, శ్లాఘ కడచినడకఁ చదువు చక్కఁగ మనకన్. 77

వ. అని పలికి క్రమ్మఱఁ గృష్ణుపాలి కరిగె నమ్మహీదేవుపలుకులకు యేను సన్నై
 న్యులమై లజ్జాశోకభరంబుల నవనతాననుండ నైన నన్నుం గనుంగొని నారాయ
 ణుండు దీని కింత యేల వేఱొకటి గల దది పిదప నెఱింగించెద నుతాపంబు
 వలవ దని యాశ్వాసించి దారుకుం బిలిచి తేరాయితంబు సేయు మనిన నతండు
 శైబ్యసుగ్రీవమేఘపుష్ప వలాహకంబు లనునాల్గుతురంగంబులం గట్టి గరుడ
 ధ్వజం బెత్తి దివ్యం బగురథంబు దెచ్చినం జూచి. 78

క. ననుఁ బ్రియమున సారథ్యం, బునకు నియోగించి విప్రపూర్వంబుగ నె
 మ్మన మలర నెక్కె రథమం, బునఁ జనఁగాఁ దొడఁగె నర్థపునిదిక్కునకున్. 79

క. ఓలి నరణ్యములు మహా, శైలంబులు నదులుఁ గడచి చని కనియెఁ బ్రభుం
 డాలోలవీచివిస్ఫుట, వేలావాచాలమైన విపులార్ణవమున్. 80

మ. తనయాకారముతోడ సాగరుఁడు మోదం బార నర్ఘ్యంబు వే
 గొని గోవిందునిఁ గాంచి యానతశిరస్కుండై మహాభాగ యే
 పని యేఁ జేయుదు నానతి మ్మనినఁ దత్ప్రత్యాహృతం బైనపూ
 జనముల్ గైకొని యాదరం బెసఁగ నాసర్వేశ్వరుం డంబుధిన్. 81

వ. ఆత్మీయరథంబునకు నవగ్రహం బగుమార్గంబిమ్ము మనుటయు నాసముద్రుండు కృతాం
 జలియై దేవా దేవర నాయందు లబ్ధగమనుండ వైతివేని నన్యులుం దమలావునఁ
 దెరువుగొనఁ గడఁగుదురు నీవు నన్ను నలంఘ్యసలిలుంగాఁ బ్రతిష్ఠించి తద్వి
 ధంబునకు విపరీతంబుగా నవధరింపఁ దగునే యనుటయు నతండు. 82

మ. విను నా చేసినచేత [1]చేయఁగలఁడే వేఱొక్కరుం డేల యి
 ట్లన విప్రార్థము నస్మదర్థమును జేయంజాలు దెబ్బంగి నీ

1. యంక బ్రభువిఁకఁ; సేయ ప్రభుఁడే.

కనఘా యొండువిచారముల్ వలదు తోయ స్తంభముం జేయు మేఁ
జనఁగా నెప్పటియట్లయై నిలువు నైజస్ఫూర్తి శోభిల్లఁగాన్. 83

వ. అని యారత్నాకరు నొడంబఱిచి కడచి యుత్తరకురుభూముల నతిక్రమించి గంధమాదనశైలంబున కరుగునప్పుడు మాధవుం గానవచ్చి జయంతంబు వైజయంతంబు నీలంబు శ్వేతంబు ఇంద్రకూటంబు కైలాసంబు ననుపర్వతంబు లాఱును మహా మేరువుం బురస్కరించికొని యనేకధాతుచిత్రితంబు లగునిజగాత్రంబు లుల్లసిల్ల నిలిచి పనియేమి యానతిచ్చి మమ్ముం బనుపు మనుటయుఁ బరమపురుషుండు 84

క. మనఃథవేగంబునకును, భద్రం బగుమార్గ మిచ్చి పాయుఁ డనిన న
య్యద్రులు నొదుఁగుటయునునసముద్రగతిం జనియెమునిత్తమూర్తిఁ బ్రభుండున్.

తే. మేఘసంఘాతములలోన మిహిరమండ
లంబు సనుభంగిఁ బృథులశైలములనడుమఁ
దగులువడ కేఁగువిష్ణురథంబు సూచి
మ్రొక్కి వినుతించె ననిమిషమునిగణములు. 86

క. అటపోవఁ బోవఁగా వెలుఁ, గెటపోయెనొ పోయెఁ బోయి యేపారెడుచీఁ
కటిఁజొరఁబడితిమి గడుసం, కట మగు వెసురొంపి సొచ్చుకరణి నరేంద్రా. 87

తే. అవులఁ దాఁటిపోవనురాక యద్రికరణిఁ
గఠినమై యాఁగె నవు డంధకారపటల
మెంతయును భీతిఁ బొందితి నేను రథ్య
ములును రథ మీడ్వఁగా లేక ముచ్చముడిఁగె. 88

క. అంత నసురమర్దియు దు, ర్దాంతసుదర్శనకరాళధారాహతి నా
సంతమసమంతయును నిం, తింతలుతునియలుగ నడిచి యెడలించి వెసన్. 89

క. చనినిమ్ము రథం బని నను, బనుచుటయును గొంకుదేఱి పఱపితిఁ దే రెం
దును దాఁకుదగులు లేక, య్యనుపమహారు లద్భుతంబులై లీలఁ జనన్. 90

వ. ఇట్లు కొలఁది కానరానిదవ్వు కొండొకవడి నరిగి యగ్రభాగంబున. 91

చ. అలఘుసహస్రభానుతుహినాంశుకృశానులు వేనవేలుల
తులు దమలోపలం గదిసి గట్టిగఁ బ్రోవయి యున్నచాడ్పునం
జెలువయి దివ్యదృష్టులకుఁ జెందఁగ జేరఁగ రానియద్భుతో
జ్జ్వలదురతిక్రమోగ్రవిభవం బగుతేజము గంటి మేన్పడన్. 92

క. కన్నంతన గోవిందుఁడు, నన్నును బ్రాహ్మణునిఁ జూచి నవ్వుచు రథముల్
గ్రన్నన డిగి చని చొచ్చె న, మున్నతతద్దీప్తికూటముం బోద్యముగాన్. 93

క. ఎక్కడిదె వెలుఁ గిది యువ్విభుఁ, డొక్కట యిటసొచ్చె నెట్లొకో తెఱఁ గనుచున్
వెక్కసపడియెడుమా కతఁ, డొక్కముహూర్తమున మగుడ నొయ్యనఁదోచెన్.

శ్రీకృష్ణుఁడు బ్రాహ్మణునకు మృతపుత్రదానంబు చేసి పంపుట

చ. మును చనియున్న బాలకులు నల్వురుఁ దక్షిణజాతుఁ డొక్కఁ డి
ట్లొనరుమహీసురేంద్రసుతు లొక్కట నల్వురఁ దెచ్చి యిచ్చెఁ ద
జ్జనకున కమ్మహాత్ముఁ డతిసమ్మదవిస్మయవారిరాశిలో
మునిఁగితి నమ్మహాద్విజుఁడు మున్నుఁగ నేను నృపాలపుంగవా. 95

క. మమ్ముం బోడ్కొని యరదము, గ్రమ్మన మురహరుఁడు తెరువు గైకొని మగుడన్
నెమ్మన మలరఁగ నాత్మపు, రమ్మున కేతెంచె విభుఁడు రవ్యస్ఫూర్తిన్. 96

వ. ఇవ్విధంబున నమ్మహాకార్యం బర్ధదివసంబులోనన సమాప్తం బగునట్లుగాఁ జను దెంచి యవ్విప్రవరునకు సత్కారపూర్వం బగుభోజనంబు సంఘటించి యభిమత ధనధాన్యంబులఁ దృప్తిఁగావించి యతని వీడ్కొలిపి యనంతరంబ మున్ను సమా రబ్ధం బైనయధ్వరంబును సమాప్తి నొందించి యొక్కనాఁడు. 97

సీ. స్నాతుఁడై త్రైలోక్యచక్షు వంబుజమిత్రు నర్ఘ్యార్పణాదిసమర్చనమున
భావించి మధ్యభూదేవసహస్రంబునకు నభీష్టాన్నదానం బొనర్చి
యేను సాత్యకి యాదిగా నర్హు లగువారిఁ దనబంతి నిడికొని దనుజమథనుఁ
డంచితాహారకృత్యమునఁ బ్రమోదించి విలసితాలంకారములు దలిర్పఁ

తే. గొలువుకూటంబునకు వచ్చి యెలమి నగ్ర, పీఠముననుండి యేము సంప్రీతితోడ
బలసియుండ విచిత్రసంభాషణముల, నలరుచుండఁగఁ దగఁ బ్రసంగాంతరమున.

వ. ఏ నవ్విప్రబాలకులపోక కేమి కారణం బెవ్వరు గొనిపోయి రెక్కడ నుండి రని యడిగితి నడిగిన నద్దేవుండు నా కి ట్లనియె. 99

మ. వినుమా విశ్వచరాచరంబులకు నావిర్భావదుర్భావముల్
పొనరింపం బ్రభుఁడై నయాద్యుఁడు మహాభూతంబు భూతేశ్వరుం
డనిరూప్యాకృతి యప్రమేయవిభవుం డద్వంద్వుఁ డస్పందుఁ డెం
దును దానై తనరారుతత్త్వము జగద్గుర్వ్యం దహరోర్వ్యున్నతిన్. 100

క. ప్రకృతి యనఁ బురుషుఁ డనఁగా, సకలమునకు నాశ్రయంబు సాంఖ్యులకును యో
గికులంబునకును గమ్యం, బొకఁడై చనుచోటు శశ్వదుదితుఁడు బుద్ధిన్. 101

క. ఘోరతమఃపారమున ను, దారంబై తోఁచుపరమధామము సంసా
రోరురుజకు దివ్యౌషధ, మారబ్ధసమిద్ధకర్మ మగుధర్మ మిలన్. 102

వ. అట్టిపరమేశ్వరుండు మదీయదర్శనం బపేక్షించి కృష్ణుండు బ్రాహ్మణప్రయోజనం బనుష్ఠేయం బగు నేని సర్వంబు నుజ్జగించి యెల్లభంగులం జనుదెంచు నిదియ యుపాయం బని విప్రబాలకుల నుద్భవకాలంబులయంద కొనిపోవుచు వచ్చె నేను నడుమ నడ్డపడిన సముద్రంబు సంస్తంభించి పర్వతంబులయం దంతరంబులు

వడసి యంధతమసపాటనం బొనర్చి పోయి యప్పరమబ్రహ్మంబు దర్శించి యుద్దర్శ
నంబునఁ దదీయకృతార్థతయు నాపాదించి యాత్మీయప్రభావంబున నతిదీర్ఘం
బగుమార్గం బల్పకాలంబునన రథగమనాగమనంబుల విలంఘించితి నిది నీయడి
గినవిధంబునకు వివరింపవలసిన తెఱంగు. 103

సీ. పరమేశ్వరుఁడు పరబ్రహ్మంబు పరమాత్మ యనఁ బేరుకొనినయయ్యాదిపురుషుఁ
డరయఁగ నేన కా కన్యుఁ డున్నాఁడె యంభోధులు గిరులును భువనములును
దెసలు గాలంబును దెల్లంబు నన్న కా నెఱుఁగుము సృజియింతు నీజగంబు
పాలింతు హరియింతు నాలుగుఁ శ్రుతులును మఖములు ప్రణవాదిమంత్రములును
తే. మననయమములు మేదినీమారుతాంబు, వహ్నివియదిందుభానుజీవంబు లనఁగ
వెలయు మామకస్థూలమూర్తులు పరాయ, ణంబు మత్తేజ మఖిలంబునకుఁ గిరీటి

క. శ్రుతిశాస్త్రవిధిమథనసం, భృత మగునవనీతముగను బేశలబుద్ధుల్
మతులం గైకొంద్రు ముదూ, ర్జితవిజ్ఞానంబు నిత్యసిద్ధికి ననఘా. 105

క. విను బ్రహ్మము బ్రాహ్మణులును, ననుపమసత్యంబు నిత్య మగుతపమును నే
నొనరించితి లోకస్థితి, కనంతధర్మగతి హేతువై యఖిలంబున్. 106

తే. నీవు నాకుఁ బ్రియుండవు నిర్మలుఁడవు, గాన నతిగోప్య మగుతత్ప్రకార మిట్లు
తెలియఁ జెప్పితి దీనిన తలఁపు [1]మిదిజపంబు నందున్న భావంబుఁ బాండుతనయ.

వ. అనిన నమ్మహాపురుషుభాషితంబులు భక్తిభరితహృదయుండనై యాకర్ణించి యా
పూర్ణం బగుమనోరథంబునం బ్రథితహృదయసమ్మోదంబు నొందితి నివ్విధంబున
గోవిందుమాహాత్మ్యంబు దృష్టంబును శ్రుతంబు నయ్యె నని యర్జునుండు సెప్పినఁ
బాండవాగ్రజుం డద్భుతానందంబులకుఁ బాత్రం బయ్యె నని విని జనమేజ
యుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె. 108

చ. హరిరజతాద్రి కేఁగి త్రిపురాసురమర్దనుఁ గాంచె నచ్చటన్
సురలు మునీంద్రులుం దగిలి చూచిరి శంకరకేశవాత్మక
స్ఫురదురుతత్త్వయుగ్మ మని పూర్వులు సెప్పఁగ విందు నేను వి
స్తరముగఁ జెప్పఁగా వలయుఁ దద్విధ మంతయుఁ బ్రాజ్ఞపూజితా. 109

క. అనుటయు వైశంపాయనుఁ, డనఘా లెస్సకథ యడిగి తచ్యుతవృషలాం
ఛననామధామ మాత్మం, గొనియాడి కథింతు నీదుకోరిక యలరన్. 110

క. హరిహర నీరూపము ద, త్పరమార్థం బెఱిఁగి చెప్పఁ బ్రాజ్ఞులు లే రె
వ్వారికిని దమతమతోఁచిన, తెరువులఁ దెలుపుదురు బుధులు ధీమంతులకున్. 111

క. అనధీతున కతపస్వికి, ననుపాసకునకు [2]నకృపున కకృతాత్మునకున్
జన దీవిజ్ఞానము నిగ, మనిరూప్య రహస్యమగుట మతిమత్ప్రవరా. 112

1. యభజనమిందు. 2. మఱియును.

క. వినువారలకుం జెప్పిన, ఘనబోధనులకు నశేషకామ్యస్వర్గా
గ్గాపవర్గశుభంబు లిచ్చును, మునిసేవిత మిక్కథాసముచ్చయ మెందున్. 113

వ. నీవు గౌరవాన్వయపావనుండవు గావున నర్హుండవు వినుము వాసుదేవుండు దేవా
రాతుల నరకుం దుదగా నందఱం దునిమి యశేషహితం బొనర్చి యిచ్ఛాను
రూపంబు లగు కేళీకలాపంబుల నలరుచుండ నొక్కనాఁడు పుణ్యరజనీసమయంబున
రుక్మిణీశయ్యాతలంబునం బ్రీతుండై యద్దేవి నొక్కవరం బడుగుమనిన నాయమ
యిట్లనియె. 114

రుక్మిణీదేవి శ్రీకృష్ణునితోఁ దనకుఁగల సంతానాపేక్ష యెఱింగించుట

క. తనయులఁ బ్రద్యుమ్నాదులఁ, గనియుఁ దనియ దాత్మ కొడుకుగములను నానా
ధనధాన్యములం దనిసిన, జనములు లేరందు రిదినిజంబు మనోజ్ఞా. 115

వ. అట్లగుట రూపసియు బలియుండును విద్యావినతుండును శ్రీమంతుండును నై
తేజంబున నిన్నుఁబోలు పుత్త్రు నింక నొక్కనిం గోరెద ననిపల్కిన నవ్వియవ్విభుండు.

క. విను మఖిలలోకసుఖములు, ననంతములు పుత్త్రవంతు లగుపుణ్యులకుఁ
దనయవిహీనులు దుఃఖులు, తనూజలాభంబు పరమధన మని రార్యుల్. 117

తే. పతియ చూపె భామినియందుఁ బట్టి యనఁగఁ
బుట్టుఁ బదియవునెలఁ బుత్త్రభూతిఁ దనియు
వాని కింద్రుఁడుఁ దలకు నెవ్వారలకును
వెఱవఁ డాత్మజోపేతుఁడు మెఱుఁగుఁబోఁడి. 118

క. నీవడిగినట్టిపుత్త్రుని, నీవచ్చు లతాంగి తొల్లి హిమగిరిఁ దపమేఁ
గావించి కంటి నుత్తమ, భావునిఁ బ్రద్యుమ్నుఁ దొలుతపట్టి నుదారున్. 119

వ. తపంబునకు నసాధ్యం బైనది లేదు. అవ్విధంబునన యింకను శంకరారాధనంబు
సేసి కొడుకుం బడసెద నేనువోయి రజతాచలంబున నచలకన్యాసమేతు నాభూతే
శ్వరుం దపస్సన్నిధి నునిచి తపంబును బ్రహ్మచర్యంబును నస్ఖలితంబులుగా నడుప
జగన్నాథుండు ప్రసన్నుండై యెల్లవిధంబుల నస్మన్మనోరథంబు నొసంగు నాది
దేవుండు నజముహేంద్రాదివంద్యుండు నగునయ్యిందుశేఖరు దర్శించి నమస్క
రింపఁ గనుట యొక్కటియును నడుమ బదరీవనంబున ననవరతతపోనియమ
వ్రతసిద్ధులు నఖిలసిద్ధాంతదర్శనులు జీవన్ముక్తులు నగుమునీంద్రుల నభినందింపఁ
గనుట యొక్కటియుఁ బరమేశ్వరుండు నామీఁదఁ గలపక్షపాతంబు నాక
దావి యోగివరులకుఁ దెలిపి తదనురూపంబు లగుదివ్యాలాపంబు లనుగ్రహింప
నాకర్ణింపం గనుట యొక్కటియుఁగాఁ బెక్కుకల్యాణంబులు సిద్ధించుఁ దడయక
కైలాసయాత్ర యొనర్చెద ననియె నమ్మాటలకు నమ్మానినియును సమ్మదాతిశ
యంబు నొందెఁ దదనంతరంబ. 120

సీ. తనవినిర్మలబుద్ధిఁ దనరుసుద్యోగంబుతోన ప్రాభాతికద్యుతులు వెలయఁ
దనయుత్సహించినపనికి దవ్వగువిఘ్నతమములతోడన తిమిరములు తొలఁగఁ
దనమనోరథములఁ దలకొనురాగసంగతితోడఁ బూర్వసంధ్యారుచి వెలయఁ
దనమునంబునఁ జెప్పుఘనవికాసంబుతోడన పంకజోల్లాసమును దలిర్ప

తే. నమరుశర్వరివిరతియం దచ్యుతుండు, తన[1]యునరోదయంబుచందమున మెఱయ
నుజ్జ్వలార్కోదయంబున నుచితనియమ, జాలవంతయుఁ బాటించి [2]లీల నరిగి.

క. గోవులు బసిండిప్రోవులు, దేవతలంబోలు ధరణిదేవతలకు సం
భావనతో నిచ్చి భువన, భావనుఁ డనుజీవికోటి పరివృతి నొప్పన్. 122

వ. ఆస్థానమండపంబునకుఁ జనుదెంచి సింహాసనోపరితలంబున సింహంబు శిఖరిశిఖరో
పరిభాగం బలంకరించుకరణి నలంకరించె. 123

సీ. బలభద్రదేవునిఁ బిలువుఁడు సాత్యకిఁ దోడ్తెండు కృతవర్మఁ దోడుకొనుచు
రండు సారణు వేగ రాఁబంపుఁ డిపు డుగ్రసేనుని విజయము చేయుమనుఁడు
[3]బ్రతుకెల్ల దనబుద్ధిప్రాపకా నమరులు దననీతి కలిమిఁ గాఁ దనమహత్త్వ
మెసఁగ యదుశ్రేణి కెక్కటికొనియాట కెల్లరై తనరార నెందుఁ బరగు

తే. నుద్ధవాచార్యు [4]నార్యు ననుద్ధతోక్తి, ధుర్యు రాఁబంపుఁ డని వేడ్కఁ గార్యకరులఁ
బనుప వారును నట్లచేసిన నశేష, వృష్ణివీరావళియు వచ్చె విష్ణునాజ్ఞ. 124

వ. ఇట్లు వచ్చి మహనీయసభాభవనంబున నందఱు నుచితప్రదేశంబుల నుండి తన
ముఖకమలంబుమీఁదం జూడ్కికములు ప్రోడయుష్మైనపదువులఁగాఁ జేయుచు
నుల్లసిల్లు నుత్ఫుల్లవదనుం డగుచు నంబుధిశయనుండు వారల కిట్లనియె. 125

శ్రీకృష్ణుఁడు బలభద్రాదులకుఁ దనకైలాసయాత్ర దెలియఁజేయుట.

చ. వినుఁడు యదుప్రవీరు లతివిశ్రుతమైనకనీయవిక్రమం
బనయము బాలభావమునయందటనుండియుఁ గల్గి గొట్టిబ
ల్వను లొనరించెనో యది దలంపఁగఁ దెల్లముకాదె మీకుఁ బూ
తన పడుటాదిగా నరకదైత్యునికూలుట యంతిమంబుగాన్. 126

శా. ఇంకొక్కండు గలండు నాకుఁ బగతుం డీమూఁడులోకంబులం
గింకం దానొకరుండు గెల్వకడిమిం గీర్తింపఁబడ్డాఁడు సా
హంకారుండు నిరంకుశప్రసభరోషారంభుఁ డత్యంతని
శ్శంకస్వాంతుఁ డనంతవిక్రమకళాశౌండుండు పౌండ్రుం డనన్. 127

క. వానికిఁ దెఱుఁగుదు నెప్పుడు, నే నప్వీరుఁడును నన్ను నెడఁ గైకొనఁ డ
ష్టానఘునిఁ గూల్చునంతకు, నానెమ్మన మెద్దియుం గొనదు విజయముగాన్. 128

1. యుదయార్కోదయంబు. 2. చాలనలరి. 3. మాకునుఁ దనబుద్ధిప్రాపకానమరులు. 4. నానన; నాచార్యు.

సీ. నాకు నిప్పుడు నాకనాయకవంద్యుఁ బినాకి ననాథైకనాథు నభవు
దర్శింపఁ గైలాసధరణీధరంబునకుఁ బడయక పోవంగఁ దగినకార్య
మొకటి గల్గినయది యుద్యోగ మెలరారఁ బోయిన వినుఁ డేను వోవఁ దడవ
ఘనుఁడు కంసారిద్వేషి గావునఁ బౌండ్రుఁ డేతెంచి యీపురి నిరోధించుఁ గడిమి
తే. జగతి యదుహీనఁగాఁ జేయఁ జాలువాఁడు, వాఁడు గావున మీరు నావచ్చునంత
దాఁక రేయును బగలు సుద్యమ మెలర్పఁ, గావవలయును ననాలస్యకలనఁ బురము.

ఉ. ద్వారములందు రక్ష సువిధానముగా నొనరించి ముద్ర లే
కేరిని వెల్వడం జొరఁగ నీక యనేకరథాశ్వదంతిసు
ద్దారుణసైన్యసన్నహనదర్పితులై వివిధాయుధప్రభల్
ఘోరసిరూఢి నెల్ల దెసలుం బొదువం దగునుండుఁ డిమ్ములన్. 130

ఆ. వేఁట దోఁట యనుచు వీడు వెల్వడి పోక, వలదు చనులఁ బనిది వైరి తెరువు
లరసి గెలుచువేవు లన్నియుఁ దలపోసి, విక్రమంబు నెరవించు టొప్పు. 131

వ. అనిపలికి సాత్యకినాలోకించి నీవు ధనుర్వేదంబునఁ బారీణుండవు సమరధురీణుండవు నీవలన నిన్నగరంబు లబ్ధరక్షణంబు గావలయు నఖిలయాదవశ్రేణియును నీకు నిల్లడవెట్టితి ననిన నతండు దేవా నీయాజ్ఞాబలంబును బలదేవుసాహాయ్యకంబును నాకుం గలుగ నెయ్యదియు నసాధ్యంబులు గలవే శక్రయమవరుణకుబేరపురస్సరులై సురలరుగుదెంచిన జయింతుఁ బౌండ్రుం డెంతవాఁ డవధరించెదవ కాదె నిశ్చింతం బగుసంతఃకరణంబుతోడ నరిగి యభిమతంబు సాధించి దేవర మగుడ విచ్చేయు మనుటయు నా గోవర్ధనోద్ధరణుం డుద్ధవు నుపలక్షించి. 132

మ. విబుధాచార్యనియంతవాఁడవు మహావిఖ్యాతనీతిస్థితిం
బ్రబలంబై భవదీయధీబలము సెప్పం జిట్ట లీ విశ్వముం
గబళింపంగ సమర్థమిట్టి నిను సిక్కం జేసు గార్యంబుపొం
దు బుధోత్తంసమ తెల్పఁ జొచ్చి మదిలోఁ దూఁగాడెద సిగ్గునన్ 133

వ. అయినను జెప్పవలసియున్నది యదువీరులు కేవలవీరవ్రతశౌండులు పాండిత్యనిత్యుండవైన నీవు వీరలవిక్రమోద్ధతి యనుద్ధతనీతివేళల యగునట్లుగా నడుపు మనిన నతండు. 134

క. నా మీఁదికరుణ గాదే, యీమెయిఁ బెద్దఱికమిచ్చి యిట్లాడుట నీ
వేమనుజు దెసఁ బ్రసన్నుఁడ, వామనుజుఁడ చూవె ధన్యుఁ డఖిలమునందున్. 135

మ. త్రిజగత్సంభవసుస్థితిప్రశమముల్ దేవా భవత్కార్యముల్
నిజమాయామయములుం దదీయవిధులు న్నీకై ప్రవర్తిల్లు సా
ధుజనత్రాణము దుష్టదండనము నీదుర్దాంతవిక్రాంతికిన్
భజనీయంబులు బ్రహ్మవేదులు నినుం బాటింతు రాత్మేశుగాన్. 136

1. దగిన. 2. జూచితిన్. 3. బుద్ధి.

క. నీకుఁ బరిభవము గలదే, లోకోత్తర యగయభక్త లోకములకు లో
నై కాదె యిట్లు వలికెదు, మాకోలఁదులమతులు దివ్యనుతి జొన్పుటకున్. 137

వ. దేవర యెంతటివానింగా నవధరించితి వంతఃకవాఁడనై సర్వోపాయంబులఁ బ్రసాదభాజనం బయ్యెద ననియె నయ్యాదిదేవుఁడు బలదేవున కభిముఖుండై మహాత్మా నీవు మహాసత్వుండవు మహానిక్రమోద్దీపితుండవు నీపరిపాలనంబున బ్రతుకు మాకు లోకంబులచేతియపహాసంబు వాటిల్లకుండెదుతెఱం గెయ్యది యయ్యనువు దలంపులోనం గదియింపుము. 138

క. అని పలికి యతనిసాదర, సునిశ్చితార్థవచనములచొప్పునకు మనం
బున నెలమిఁ బొంది మాధవుఁ, డనంతరము యుగ్రసేనుఁ డాదిగవరుసన్. 139

వ. యదువృద్ధుల నందఱఁ బ్రత్యేకంబ సంభావించి వీడ్కొని గమనోన్ముఖుండై గరుడునిం దలంచినం దత్క్షణంబ. 140

సీ. సర్వపక్షీనుఁడై చనుపతంగుఁడు గలఁడో కాక యరయ నన్యుఁడు జగమున
నెఱకలు వడసి యెయ్యెడఁ బ్రవర్తిల్లెడుమేర గాంచెనో కాక మేరుశిఖరి
యంబరశ్యామిక యంబుధిపొగరుగా బ్రమసి యెక్కెనో కాక బాడబాగ్ని
హైమమై పరగుబ్రహ్మాండంబు పక్వమై తగఁ బుట్టెనో కాక ఖగ మొకండు

తే. వైనతేయుఁడు నీదృశవ్యాప్తి దీప్తుఁ, డాతఁడో కాక యితఁ డని యఖిలజనులు
బహువిధానుమానారంభపరతఁ జూడ, నరుగు దెంచెఁ బక్షిప్రభుఁ డభ్రవీథి. 141

వ. ఇట్లు చనుదెంచి మహీతలంబున నవతరించి ముందటఁ బ్రణతుండును బ్రాంజలియుఁ బ్రశంసావచనవాచాలుండునై యున్నం గనుంగొని. 142

క. తనమూర్తియ వేఱొకఁడై, చనునావిహగేంద్రు నింద్రసము సమధికపా
వన మగుపాణిపయోరుహ, మున నంటి రథాంగపాణి ముదము దలిర్పన్. 143

వ. సౌమ్యచతురుండవై చనుదెంచితే యనుపలుకు పలికి. 144

శ్రీకృష్ణుఁడు కైలాసంబునకుఁ బుత్రార్థియై పోవుట

క. శైలాత్మజాసహాయుని, ఫాలాంబకు నఖిలభువనపతి దర్శింపన్
గైలాసాద్రికి నేఁగెద, నీలాగెఱింగింపు మాకు నిరుపమభక్తిన్. 145

వ. అని యానతిచ్చిన నయ్యచ్చు కనురూపంబుగాఁ గొలువుమాటలు ప్రకటించు నయ్యుదంచితదేహు బంధురస్కంధం బారోహించి రోహణశృంగసంగతం బగు నీలాంబుదంబు ననుకరించి యాదవుల నందఱ నిలువుం డని పూర్వోత్తర దిశాభిముఖుం డగుటయు. 146

క. పతిచిత్త మెఱిఁగి యెఱకలు, వితతంబుగఁ బఱపి విహగవిభుఁడు నెగసె న
ద్భుతముగఁ దనయఖిలబలో, ద్ధతిఁ జూపుటకుం దలంపుదళుకొత్తంగన్. 147

వ. ఎగసి క్రమంబున సిద్ధవిద్యాధరసేవ్యంబు లగుమార్గంబుల ననేకప్రకారం బగు
సంచారంబు గైకొని. 148

సీ. తోరంపుటూర్పులతోడఁ బాతాళముదాఁకంగ సాగరౌఘములు గలఁగ
[1]వికటంపు రెఱకలవిసరున నుప్పొంగుతుప్పర డెందంబు దూపడంగ
బలితంపుజంఘల వెలుచని తాఁకున విమానయానములు తుత్తుమురుగాఁగ
సుగ్రంపుఁజూపుల నొడళ్ళకెంపుల దిక్కులన్నింట నెఱసంజ లావహింపఁ
తే. బఱచునురవడిఁ బొడమునిబ్బు పుర్వ్రాత
కొండ గోబ లెల్లఁ జొచ్చి యొండొండ వెదకఁ
గమ్రతనుకాంతిపూరంబు గడలుకొనఁగ
హరి వహించి నభంబున గరుడుఁ డరిగె. 149

శా. ఆదేవు న్గరుడాధిరోహణవిహారాభిన్నసద్భావు స
ర్వాదిత్యోత్తమసంయమిప్రవరు లంతంతం గనుంగొంచు నా
హ్లాదంబుల్ హృదయంబులం బొదల భవ్యస్తోత్రవాచాలురై
రోదస్యంతరమంతయు న్నినిచి రారూఢాత్మఘోషంబునన్. 150

వ. వార లందఱు నతిభక్తిసంసక్తులై తన్ను ననువర్తింప నప్పుణ్యకీర్తనుం డట
జని తొల్లి నరనారాయణసమాహ్వయం బగునాత్మీయమూర్తిద్వయంబునకు
ననేకసహస్రసంవత్సరంబులు తపోనుష్ఠానంబునకు నధిష్ఠానంబై నిరంతరోత్తుంగ
గంగాతరంగంబులం బొదలు శీకరంబులం బునరుక్తఫలోత్కరంబు లగుతరు
నికరంబుల నలంకృతంబై వృత్రవధాదిపాతకంబులం బాపికొనం బాకశాసనాదు
లకును శరణ్యంబు లగుపుణ్యప్రదేశంబులు తనయందఁ దనరుటం ద్రిజగదేక
పరాయణంబై బాదరాయణాదులు నాదరంబుతోడం జిరసమాహితబుద్ధులగుచు
సిద్ధులు గోరి నిలువం దగువిభవంబున నద్భుతంబై పద్మప్రభవాదులు వేదోక్త
విధానంబుల వివిధాధ్వరంబులు విదితంబులుగాఁ జెల్లించి యెల్లచోట్లను హాటక
రత్నమయరూపంబు లగుయూపంబుల నలంకృతంబు గావింపం బొదలు పెంపున
నకంపనకల్యాణంబై వెలసి నిఖిలపావనం బగుబదరీవనంబు ప్రవేశించి సాయా
హ్నసమయంబునం దదీయమధ్యంబునందు. 151

సీ. తరువిటపాసక్తధౌతవల్కలపఙ్క్తి కమనీయతోరణకల్పనముగ
హూయమానంబులై యొండొండ వెలిఁగెడుత్రేతాగ్ను లభినవదీపములుగ
దుగ్ధపానంబులఁ ద్రుళ్ళు పెయ్యలనోరినురువులు సితపుష్పవిరచనలుగఁ
గోరి నీడంబులు సేరెడిఖగముల వాసితంబులు జయధ్వానములుగఁ
తే. దనసమాగమోత్సవమునఁ దగినశుభము, లప్రయత్నసిద్ధములుగ నతిశయిల్లు
మునిజనాశ్రమరేఖ లవ్విహగఘను, డర్థిఁ దఱిసి యందొకరమ్యమైనచోట. 152

1. వికటంపుఱెక్కల విసరునుప్పొంగుచుబ్బున నబ్జభాండంబు బూరటిలఁగ. 2. గుహ.

వ. సుపర్ణస్కంధావతీర్ణుండై మున్ను దన్నుం గొలిచి చనుదెంచిన దేవతలు మునులుం బరివేష్టింప నున్న యవసరంబున. 153

సీ. వ్యాసభరద్వాజవాల్మీకిగౌతమకాశ్యపజాబాలికణ్వపులహ
యాజ్ఞవల్క్యాత్రిరైభ్యాంగిరోభృగుపరాశరధూమ్రగాలవశంఖలిఖిత
హారితసంవర్తకహాయనశౌనకభద్ర[1]కఠీవసద్విభాండకోగ్ర
బకదాల్భ్యకౌశికాపస్తంబమాండవ్యమంకణరోమశగంధపాల

తే. కతకలాపరోహితకామకాయనాది, మునులు చిరతపోనిర్మలమూర్తు లాఢ్యు
లరుగుదెంచి కాంచిరి పరమాత్ము సంభవు, నాదిదేవు నచ్యుతుఁ గృష్ణు నధికభక్తి.

తే. కాంచి యర్ఘ్యపాద్యము లిచ్చి గౌరవమునఁ
బ్రణతులై మోడ్పుఁజేతు లొప్పంగ నిలిచి
చిత్తములు హర్షరసమునఁ జిగురులొత్త
నంగములు పులకలప్రోవులై యొలప్ప. 155

ఉ. ఈయెడకుం బ్రసన్నమతి నింపలరం గైకొని దేవ నీవు వి
చ్చేయుటఁ జేసి మానియమశీలత యుత్తమసిద్ధిఁ బొందె నే
మేయది సేయువారము మహేశ్వర సత్కృప నానతిమ్ము ని
శ్శ్రేయసదాయి గాదె సవిశేషభవత్ప్రియకర్మ మెమ్మెయిన్. 156

వ. అనినఁ బరమపురుషుం డందఱఁ బ్రసాదదృష్టిదానంబున సమ్మానించి సర్వంబును సువిహితంబ యని వేఱువేఱ కుశలంబు లడిగి వారల ప్రతివచనసంవిధానంబున నానందంబు నొంది సముచితానుష్ఠానంబు పిమ్మట నమ్మునుల కావించు విందులు గైకొని బృందారకమునిబృందసహితుండై నిశాసమయసమాహితంబు లగు శయ్యాస్థానంబులం బ్రమోదించె నిట్లు పుణ్యనివాసంబున వసియించి యన్నారాయణుండు. 157

క. తనపూర్వతపస్స్థానం, బని యనురాగమున బదరి యంతయుఁ జూడఁగ
మనమునఁ దలపోసి యొకం, డును మధ్యరాత్రమునఁ [2]గడుం గుతుకమునన్.

వ. అచ్చోటు వాసి యిచ్చం జని గంగయుత్తరతీరంబు దొడంగి. 159

సీ. పంచాగ్నిమధ్యతపస్కులు గొందఱు సలిలాధివాసనిశ్చలులు గొంద
ఱాబద్ధతరుల తద్ధ్యానులు గొందఱు నిరశనవ్రతసమన్వితులు గొంద
[3]ఱవిరతనిరంతరయజనులు గొందఱు ప్రాణాయామనైకపరులు గొంద
ఱేకాంతికత్వనిశ్చలులు గొందఱు జపయజ్ఞవిధివిచక్షణులు గొంద

తే. ఱగుచు జటిలముండితనగ్ను లాదిగా న, నేకరూపతపోనిష్ఠ లెసఁగ నొప్పు
మునులనెలవులు ప్రీతిఁ గన్గొనుచు వివిధ, కాననాభ్యంతరంబులఁ గలయ మెలఁగి.

---

1. కటీసద్ 2. గుతుకమున నంతట. 3. ఆర్త.

శా. సిద్ధోద్భాసితశృంగసంస్థలు సమాసీనోల్లసత్కిన్నరీ
బద్ధానేకవిచిత్రగానసుతలప్రస్థంబులున్ యోగిస
న్నద్ధానందసమాధిరమ్యగుహలున్ గంధర్వవీణాధ్వని
శ్రద్ధాముగ్ధమృగంబులుం గలుగు శైలస్థలుల్ చూచుచున్. 161

వ. పెద్దయుం బ్రొద్దు విహరించి యొక్కమనోహరప్రదేశంబున నాసీనుండై. 162

—శ్రీకృష్ణుఁడు బదరికాశ్రమంబున సమాధియోగంబున నుండుట—

తే. అపరరాత్రంబు భక్ష్యాహారాధికేళి, యగుట నప్పుడు తనయంతరంగమునకు
నొలయు సుప్రసాదంబున యోగనిష్ఠ, చే నలంతియై యింపారఁజేరుటయును.

సీ. స్వస్తికాసనము నిశ్చలముగా బంధించి తనువుగ్రంథరయు మస్తకము సరిగ
చక్కనై నిలువ నాసాశిఖరంబున నరమోడ్పునాడ్కి యేకాగ్రసరణి
నిలిపి మూలాధారనిర్గత నిర్గుణధామంబు షడ్గ్రంధివళనకారి
యై పోయి సహస్రారసన్నిహితబింబంబు గరఁగఁ దోడన తొరఁగునొనఁ

తే. దడిసి తన్మయానందసాంద్రాళువగుచు, నొకఁడు వెలుఁగనిసామరస్యోదయమున
నలర నెంతయు నొప్పె నయ్యాద్యసిద్ధుఁ, డఖిలసిద్ధులు దనసిద్ధి యభినుతింప. 164

వ. ఇవ్విధంబున నప్పరమేశ్వరుండు పరప్రణిధానంబునఁ దన్నుఁ దాన యనుసంధించి
సంధుక్షితసంవిజ్జ్యోతి యగు వేతోవృత్తి నున్నసమయంబున నవ్వనంబునందు. 165

క. మృగయాకలకల మొక్కటి, దిగంతములు మ్రోయ నుప్పతిల్లిన నాలో
జగదీశ హరే విష్ణో, నిగమస్తుత యను నెలుంగు నెకి వీతెంచెన్. 166

సీ. అవ్విధంబున కాత్మ నద్భుతం బందెడు హరి యున్నయెడ కిందు నందు మునుఁగఁ
బఱతెంచె నొఱలుచుఁ బటుబాణవిద్ధంబు లగుబెబ్బులులు పందు లావియైన
మృగములు వెనుకన యగణేయసారమేయహావళు లేతెంచె నడవియెల్ల
నొక్కవెలుంగ కా నొప్పెడు వేనవేల్ దివియలతోడఁ దోతెంచి రంతఁ

తే. జాపహస్తులు తఱచుగాఁ జపలవికృత, రూపులైనపిశాచు లాటోపదీప్త
[3]లోలి మాంసఖాదనముఁ గీలాలపాన, ముల నొనర్చుచు నార్చుచు బొబ్బలిడుచు.

క. శిశువులఁ జంకల నిడుకొని, కృశకర్కశరోమరాజికృష్ణశరీరుల్
రశనాయితాంత్రవల్లులు, పిశాచికలు వొడమి రెలమిఁ బ్రియులపిఱుందన్. 168

వ. ఇట్లనేకసహస్రసంఖ్యులు నరుగుదెంచిన వారికి నందఱకు నగ్రణులై యి
ద్దఱు మహాపిశాచులు ధూమ్రకపిలకేశంబులు గల మస్తకంబులును వెలి కుఱికిన
గ్రుడ్లతో డికపిలకన్నులతఁదలు మురిసినయంపతునుక లెడలం జిక్కి మిక్కుటంబై
తెలుపుమీఱినయొఱవపంక్తులను శంఖనిభంబు లగుకర్ణంబులు నిర్మాంసంబులగునురం
బులు వీఁపుల నంటికొనినకడుపులు కుఱుచచేతులు నస్థిస్నాయుమయంబు లైన

1. శైలంబులన్. 2. నెలతియై యొప్ప యింపారఁజేయుటయును. 3. లోలయ.

హరి—శౌరి

చయూరుజంఘాద్వయంబులు వక్రాంగుళులు నువికటచరణంబులునై యేకలంబులం గ్రుచ్చుట కాభీలంబు లగుశూలంబులు కేలం ద్రిప్పుచు నుప్పరం బెగసి నడయాడుచుం బోరుచు వీఁకఁడిమాటలతోడం బెలుచఁ బెనంగుహాసంబులఁ బె సి వెలయు హరినామసంకీర్తనంబులు గీర్తనీయాద్భుతరసంబు నుత్పాదింపం దములోన. 169

సీ. నాలుగు మొగముల వేలుపు మొదలుగా నెవ్వనికడ సుదయించె జగము
లెవ్వనికతమున నీవిశ్వమును ననపేతసుస్థితి గాంచి గొనక మెసఁగు
నంతకాలంబున నంతయు నెవ్వనియొనరించు మాయలో నడఁగి మడఁగు
నిష్కళం బమృతంబు నిర్వాణ మజ మని పాటింతు రెవ్వని బ్రహ్మవేదు

తే. లమ్మహాదేవు హరి సరోజాయతాక్షుఁ, గంసమర్దను నెచ్చోటఁ గాంతు మెట్లు
గాంతు మెప్పుడు గాంతు మే కాంతికత్వ, సులభు నయ్యాద వేశుని జూడఁగనుట.

క. అక్కట తొలుబామున నే, మొక్కటనేకంబి పాప మొనరించితిమో
యిక్కష్టపిశాచభవము, నెక్కొని యిట్లధికదుఃఖనీరధిఁ ద్రోచెన్. 171

మ. అనిశంబు న్నరమాంసర క్తతతి యాహారంబుగాఁ గొంచు నే
పునఁ బ్రాణిప్రకరంబు పీడనములం బొందించుచుం బుణ్యపుం
బనికిం దవ్వగుఁ బాయుదుర్గ మెలఁగఁగా బా మిక్కాయిం బోయి నేఁ
డును నుల్లంబున నొల్లఁబో టొలసె నెట్లుం బూని యిష్మోకికిన్. 172

క. అది యట్టిద సంసారము, మొదలు తుదియు నొక్కరూప మోహం బెచ్చో
వదలదు తృష్ణయు నెన్నఁడు, మదియదు సదుఃఖులను నిట్ల మను గని రాక్కల్.

వ. ఎట్లనిన బాల్యంబునఁ గేవలం బగునజ్ఞానంబును యౌవనంబున విషయాభిలాషంబును వార్ధకంబున జరావ్యాధిపీడనంబును నాత్మహితం బొనర్పనీక జన్మంబు నిరర్థకంబు గావించి పుచ్చు నంతిమసమయంబున నప్పటియాపదయును నరక దుఃఖస్వర్గసుఖంబులయందలిపరతంత్రతయుఁ గ్రమ్మఱం బాటిల్లెడుగర్భవాసాయాసంబును నెక్కంతమోహమయంబు నగు సర్వజగన్నివాసుం డగు వాసుదేవుం డొక్కరుండ యిక్కలుషంబునకుం బరమౌషధం బప్పరమాత్ముసందర్శనం బవశ్యంబు సిద్ధించునట్టి తెరవు దలపోసి యెఱుంగవలసి యున్నది యని యిట్లు బహువిధంబుల నుగ్గడించుచుఁ జనుదెంచి ముందట. 174

క. కని రానీలవలాహక, సనాభితను నాభికమలసంజనితజగ
జ్జనకు[1]నిఁ గలుషవినిర్మో, చనలోచనుఁ బూర్ణచంద్రుఁ జంద్రాస్యు హరిన్. 175

ఘంటాకర్ణుఁడు శ్రీకృష్ణుం గని సంభాషించుట

మ. కని డాయం జనుదెంచి యెవ్వఁడవు నిక్కం బివ్వనాభ్యంతర
మ్మున నొక్కండవు కోమలాంగుఁడవు[2]సన్మూర్తిక మహాఘోరస

1. నకలుషు. 2. సన్మూర్ఛన్.

త్త్వనికాయంబులలోన నేమిగన్నికై వర్తిల్లె దుత్ఫుల్లలో
చనుండాదిస్థానిమూర్తికి నెనయు నీసన్మూర్తి యూహింపఁగన్. 176

క. దేవుఁడవో దానవుఁడవో, దేవేంద్రప్రముఖముఖ్యదిగధీశులలో
నీ వొకఁడవొ పరమధ్యాని, వావేశితచిత్తుఁ డున్నయట్టి తెఱఁగున్. 177

వ. ఇంతయు నెఱింగింపుమని యడిగిన నప్పిశాచనాయకులం గనుంగొని యా జగన్నాయకుండు. 178

తే. క్షత్త్రియుండ నేను యదువంశసంభవుండ, దుష్టమర్దనసుజనసంతోషణముల
యందుఁ జాలినవాఁడ ఫాలాక్షుఁ గాన, నడుగుచున్నాఁడఁ గైలాసగిరికి నిపుడు.

వ. ఇది నా తెఱంగు మీ రెవ్వ రివ్వనంబు సాధులగుతపోధనులకు నియతనివాసం బౌసుచరితులకుఁ జొరఁదగినయది గా దిందుల మృగంబులును హింసకు విషయంబులు గావు ఘోరంబగు మాంసాహారంబులు మరిగి శునకసంబాధం బగు మృగయానురోధంబున మెలంగెదు మిమ్ము నేను సైరింప ననిన నద్దేవువచనంబులు విని యయ్యిరువురయందు నుత్తుంగదేహుండును దీర్ఘబాహుండు నగువాఁ డొక్కరుం డిట్లనియె. 180

తే. ఆదిదేవు జగన్నాథు నచలు విష్ణు, గృష్ణు నతిభక్తిఁ దొలుత సంకీర్తనమునఁ
దెలచి నీవు సన్నడిగిన తెఱఁగు దెలియ, వినుము సెప్పెద నవధానవృత్తితోడ.

వ. ఏను ఘంటాకర్ణుం డను పిశాచనాయకుండఁ గుబేరకింకరుండ భయంకరకృత్యంబుల మృత్యువున కెనయగుదు నితండు నాయనుజుండు మత్స్యమాంసపీడ్యం డవార్యం బగు నిమ్మహాసైన్యం బస్మదీయం బిప్పుడు ప్రవర్తిల్లెడుమృగయావిహారంబును విష్ణుపూజాప్రకారంబకా సదర్పింతుఁ గావున దీని హింస యనరాదు మఱియు నొక్కటిగల దెయ్యది యనిన. 182

మ. చరమాంభోధితరంగముల్ దనమహాసాలాంఘ్రిమూలంబు వి
స్ఫురదమ్లానవఫేనకుసుమంబు [1]ల్సేర్చి యర్చింపఁగా
నరుదై ద్వారవతీసమాఖ్య నఖిలవ్యాఖ్యాతమై యొప్పున
ప్పురి మత్స్వామినివాస మప్పురి మహిన్ భూషించు నత్యున్నతిన్. 183

క. అందున్నవాఁడు నిత్యా, నందుఁడు వసుదేవుమూర్తి నందనుఁడు మహా
నందకహస్తుఁడు త్రిజగ, చ్ఛందనుఁడు ముకుందుఁ డార్తశరణుం డెందున్. 184

మ. భువనోత్పాదనరక్షణప్రశమనంబుల్ సంతతస్ఫూర్తి నా
త్మవిధేయంబులు గావునన్ సురపరిత్రాణార్థమై వచ్చి యా
దవుఁడై నాఁ డతనిన్ వినమ్రవరదున్ దర్శింపఁగాఁ గోరి యు
త్సవకల్పంబుగ నిందఱం గొని సముత్సాహంబుతో నేఁగెదన్. 185

మ. అజుఁ బుట్టించి తదీయవిద్యయు ననాద్యం బైనయామ్నాయముల్
నిజరూపం బెఱింగించి యిచ్చి మఖముల్ నిర్మించి తద్ధర్మముల్

1. ల్దెచ్చి.

ఋజుమార్గం బగుశిష్టవర్గమునకున్ హృద్యంబుగాఁ జూపిన
ట్టిజగద్గురుఁ [1]గానఁగాఁ జనుటకంటెం గల్గునే కార్యముల్. 186

మ. స్థితికాలంబున దుగ్ధసాగరములో దీప్తాహిభోగంబు భా
సితతల్పంబుగ యోగసుస్థిరతుఁడై శ్రీదేవిపాదాంబుజ
ద్వితయం బంకతలంబుపై నిడి ప్రమోదింపం బ్రమోదించున
చ్యుతుఁ డీయుర్వికి వచ్చినాఁడు సనదే చూడంగఁ గ్రీడానరున్. 187

మ. లయవేళం జతురబ్ధులన్ భువనసంప్లావంబు గావించి యెం
తయు నాత్మోదరగుప్తమై యొదుఁగఁగాఁ దా నిచ్చ మాయావటా
శ్రయకేళిం బసిపాపఁడై యలరి శశ్వత్సంయమిధ్యానస
త్క్రియలం బొందెడు దేవు బాహ్యకరణిన్ దృష్టింపఁగా నొప్పదే. 188

మ. భృగువంశోద్భవుఁడైన యాదిమునికిం బ్రేమ న్మహాకుక్షిలో
జగదండం బఖిలంబు నిచ్చి మగుడన్ సర్వంబు నవ్విప్రుఁడుం
దగఁ జూడంగ [3]వెలార్చి సృష్టిరచనాతంత్రంబు యంత్రింప బు
ద్ధిగరిష్ఠాత్ములఁ బంచె నేవరదుఁ డా దేవేశునిం జూచెదన్. 189

శా. వేదాధ్యాయులు గానలేరు నియమా[4]వేశవ్రతు ల్గానలే
ర్వేదాంతజ్ఞులు గానలేరు బహుసంవిత్తర్కకార్కశ్యసం
వాదుల్ గానఁగలేరు భక్తి వెలిగా భక్త్యేకసం[5]ప్రాప్తునే
మా దేవున్ హరిఁ గానఁబోయెదము భాగ్యారంభ మెట్లో తుదిన్. 190

వ. ఇది యస్మదీయం బగుమనోవ్యవసాయం బిమ్మధ్యరాత్రంబు మాబోఁటివారు మెలఁగెడుకాలంబు నీవు మనుష్యుండవిచ్చోట నొక్కండవు నుండుట కార్యంబు గాదు వేటొక్కయెడకుఁ దొలంగి పొమ్ము మాకు నొక్కింత నియమంబు గల దని పలికి యమ్మహాపిశాచుండు పూర్వకల్పితం బైనమాంసం బెంతయేనియు భక్షించి బహుళం బగురక్తంబు గ్రోలి వెనుక వచ్చినపిశాచగణంబులం బోవం బనిచి వనజోదరునకుఁ జేరువ యగుతత్ప్రదేశంబునన సమతలంబునం గుశసంచయం బాసనంబుగా నమర్చి కూర్చుండి తనకేల నున్నప్రేవులం బర్యంకంబు దృఢంబుగా నమర్చి. 191

ఘంటాకర్ణుఁడు శ్రీకృష్ణనుద్దేశించి నిజనియమం బనుష్ఠించుట

క. పెక్కుభవంబులఁ గూర్చిన, నిక్కపుఁబుణ్యమున కపుడు నిర్భరపాకం
బెక్కిన భక్తిని హరిపైఁ, జిక్కినచిత్తంబు దనకుఁ జేదోడుకడన్. 192

వ. కృతాంజలియై సర్వాంగంబులు పులకసంఫుల్లంబులుగా నానందజలకణకలితంబు లగునయనంబు లెలరార [6]గాత్రం బగుగాత్రంబుతోడం దొలుత భగవన్మంత్రంబు సమగ్రతంత్రంబుగా గదియించి యనంతరంబ యిట్లని యనుస్మరించె. 193

1. కృష్ణునీశ్వరునికంటెన్. 2. మూర్తితో 3. వెలార్చినట్టి. 4. వేశోద్యతు. 5. ప్రార్థ్యు. 6. ఁక్రాంతంబగు.

సీ. సర్వజగత్కర్మసాక్షి నక్షరుఁ బుండరీకాక్షు గోవిందు శ్రీకళత్రు
వాసుదేవుని భక్తవత్సలు శ్రీవత్సవక్షు నధోక్షజు వనజనాభు
నే నిన్నుఁ గీర్తింతు నిష్టకీర్తనమున వరద ముకుంద నిర్వాణరూప
నాచిత్త మేకీడునకుఁ జేరలంతిగా కేప్రొద్దు నీయంద యొలయుఁగాత
తే. నీచకర్మదూషిత యిప్పిశాచవీర, తనువు దైత్యారి నీచక్రధారఁ ద్రెస్సి
వెండియును బుట్టువులనొందకుండవలయు, బ్రహ్మభూయంబు నాకిమ్ము పరమపురుష.
మ. జననంబుల్ మఱి కల్గెనేనియును నాజన్మంబులం దెల్ల నా
మన మీశాన భవన్మనోజ్ఞపదపద్మధ్యానతాత్పర్యముం
గనుఁగా కంచితకల్పభూరుహము నీకారుణ్య మానమ్రులం
దనఁగా విందు మదీయవాంఛ దగఁ జేయన్ దేవ నీ కెమ్మెయిన్. 195
చ. కుటిలపిశాచజన్ముఁ డతిఘోరచరిత్రుఁడు వీని కేల యిం
తటఁ గరుణింపఁ నంచుఁ గృపదప్పకుమీ నిసుఁ దప్పనొందు ది
క్కటనిట ఘోర సంత్యదశయందును నామది యట్ల చేయుమీ
పటుతర కాలపాశములపాల్పడఁజాలఁ జుమీ జనార్దనా. 196
సీ. ఎన్నిజన్మములనో యియ్యింద్రియంబులు నాచేతఁ జిక్కక నీచవిధికిఁ
దిగువంగఁ దిగువంగఁ దగిలి పోయినమానసము చెయ్దు నిప్పాపజన్మ మొలసె
నీజన్మమునయందు నివి గ్రమ్మఱఁగ గాసి [1]సేయఁగ నున్నవి జిక్కువడిన
నేమిసేసియుఁ గొఱయేమి పరద్రవ్యపరదారపరివాదపరిహరణము
తే. నాకు నీవిచ్చువరముగా నాథ వినుము, నాదు శ్రోత్రాదివర్గంబు నలినవాభ
యంబరాదిభూతములయం [2]దవిమియువియు, నిన్నుఁ గలపినన్నానందనిష్ఠమనుపు.
తే. నీకు మ్రొక్కెద [3]సున్నిద్ర నీరజాక్ష, నీకు మ్రొక్కెద ధర్మప్రణీతదక్ష
నీకు మ్రొక్కెద నిశ్శ్లోకనిగమరూప, నీకు మ్రొక్కెద నిర్వాణనిత్యదీప. 198
వ. అనిపలికి మహాభాగుం డగునబ్భాగవతుండు. 199
తే. బాహ్యగతి మాని ముగిడినభావ మచ్యు, తైకసంశ్రయంబునఁ గంప మేది నిలిచి
గాలి దాఁకనిదీవియకరణి వెలుఁగ, నుండెఁ బరమానుసంధానయుక్తిఁ దగిలి. 200
వ. ఇత్తెఱంగున నుత్తమధ్యాననిష్ఠుం డైనయాగుణగరిష్ఠుని నిలుకడ యంతయుం జూచి సంతసిల్లి యుత్ఫుల్లవిలోచనుం డగుచుఁ బద్మలోచనుండు తనయాత్మగతంబున నతని సుకృతకారణంబులు దలపోసి వీఁడు ధననాథునకు ననుంగుబంటుగుట నమ్మహాదేవసఖువలనం బరమజ్ఞానంబు వడసి పూర్వపుణ్యవాసనానురూపంబుగాఁ బొడమినభక్తికిం బ్రోదిగా ననవరతంబును గృష్ణ కేశవ వాసుదేవ జనార్దనాదినామంబులు గీర్తించుచు మృగంబులవధియించుతఱిఁ దన్మాంసఖాదనం బొనరించునెడఁ దదీయరుధిరపానంబు సేయునప్పుడు సర్వావస్థలయందును సమస్తకర

1. సేయుచున్నవి. 2. దరమియేయు. 3. నోకృష్ణ.

ణంబులు నాయందు సమర్పితంబులు గావించుఁ గావున నవ్విశిష్టకర్మంబు పక్వంబై
యిట్టిపదం బొదవె వీనిం గృతార్థుం జేయుదు నని నిశ్చయించి. 201

క. ఆతతభక్తిసముజ్జ్వల, చేతోదర్పణమునందు సిద్ధంబుగ వి
ఖ్యాతప్రతిబింబముక్రియ[1], బ్రీతిం దనదివ్యమూర్తి వెలయించెఁ గృపన్. 202

వ. అట్టిసాక్షాత్కారంబు సంభవించిన నతండు. 203

మ. జలజం జక్రిఁ గృపాణి శార్ఙ్గికి గదిన్ సంవీతపీతాంబరున్
విలసత్కౌస్తుభవక్షుఁ గుండలవిభావిద్యోతవక్త్రాంబుజున్
జలదశ్యామశరీరుఁ జారుమకుటస్రగ్గంధమూర్ధన్ని రా
కులతార్క్ష్యాంసవిభాసితుం గనియె నాగోవిందు నంతర్గతిన్. 204

వ. తదీయమాహాత్మ్యంబును దనబుద్ధిగోచరంబుగా నధిగమించె నిట్లు దేవదేవునిఁ
బ్రత్యక్షంబుగాఁ గనిన తెఱంగున నంతరంగదర్శనంబున నెఱింగి. 205

క. అరమోడ్చినకన్నులు సుస్థిర మగునాసనము నచలదేహంబును న
ప్పురుషునన యుండఁగా ని, ర్భరసమ్మోదానుభవవిభాసితుఁ డగుచున్. 206

మ. హరి నాత్మేశ్వరు విశ్వరక్షకుఁ ద్రిలోకారాధ్యు నిమ్మాడ్కి నే
నరుదందం దఁగఁ గంటి నెందును గృతార్థారంభ మిక్కార్య మిం
కరయంగా నొకఁ డెద్ది నీచపుఁబిశాచావేశముం బాసితి
స్వరమానందవిధాయి సిద్ధపదముం బ్రాప్యంబ నాకిమ్మెయిన్. 207

క. నాయనుజుఁడు ననిశము నా, రాయణచరణాబ్జచింతనాసక్తుఁడ వాఁ
డాయనువునఁ బరమేశ్వర, సాయుజ్యము వడయుఁ గాత సముపాగతితోన్. 208

వ. అని తలంచుచు మున్ను నియమింపఁబడిన ప్రాణపవనంబు నొయ్యన వదల
విడిచి యోగాసనంబు సడిలి శరీరసన్నాహం బెడలి కన్నులు విచ్చి ముందట. 209

క. తనయంతిగకరణంబున, వినుతం బగుభక్తియోగవిశదాలోకం
బునఁ గానఁబడిన తెఱఁగున, దనరినయదునాథుఁ గనియెఁ దగ బాహ్యమునన్.

క. ఏపగిదిఁ దలఁచుభక్తుం, డాపగిదిన తోఁచు నీశుఁ డనుపల్కు నిజం
బై పొలుపుగ నమ్మెయిఁ బొడ, సూపినపరమాత్ముఁ గృష్ణుఁ జూచి ముదమునన్.

ఘంటాకర్ణుఁడు శ్రీకృష్ణమూర్తిం బొడగని స్తుతించుట

వ. ఘంటాకర్ణుండు సముత్థితుండై సమ్మదాట్టహాసంబుతో నర్తనంబు నేసి 212

క. హరిఁ గంటిఁ గృష్ణుఁ గంటిం, బరమేశ్వరుఁ గంటి భక్తభయహరుఁ గంటిం
బురుషోత్తముఁ డచ్యుతుఁ డీ, శ్వరుఁ డభవుఁడు వీఁడె వీఁడె సమ్ముఖుఁ డయ్యెన్.

తే. ఏను భక్తితో మనసున నెంతయేని, మరగి వెదకంగఁ దోఁచినమాడ్కి రూపు
వెలుపలను దోఁచె నీతని వెనుక నింకఁ, దగిలి విడువక బంటనై నెగడువాఁడ. 214

1. నేతరతద్దివ్యమూర్తి వెలయించె.

క. ఆశార్ఙ్గధన్వుఁ డీతం, డాశంఖ సుదర్శనాబ్జహస్తుఁ డితం డా
పేశలనవజలధరసం, కాశశరీరుండు నలఘుకరుణుఁడు బుద్ధిన్. 215

తే. పసిఁడిబొమ్మ నీలపురాతిపలకఁ జెంది, యున్న తెఱఁగున వేరురం బొందెలక్ష్మి
నెఱసి చేయంగఁ జాలమున్నీటినడుమఁ, బవ్వళించు నిత్యానందభావుఁ డితఁడు.

క. లోకంబుల సృజియింపను నాకలితముఁగాఁగఁ బ్రోచి యన్నియుఁ బిదపన్
లోకదువున నడఁగించుమ, హాకర్మఠుఁ డితఁ డచింతితాత్ముఁడు మహిమన్. 217

సీ. మధుకైటభాసురమథనుఁడై లయసుప్తి నిద్రించి దంష్ట్రియై భద్ర దంష్ట్ర
నిలయెత్తి కూర్మమై యలఘుశైలము మోచి నరసింహుఁడై దైత్యునురము వ్రచ్చి
కుబ్జుఁడై మూఁడడుగుల మూఁడుజగములు గొలిచి భార్గవుఁడునై కుతలపతులఁ
దునుమాడి దశరథతనయుఁడై రావణుఁ బరిమార్చి [1]రోహిణిపట్టి యనఁగ

తే. నొప్పు నన్నయుఁ దానునై యుర్వి నిపుడు, దేవకీసూనుఁడై యున్న దేవదేవుఁ
డితఁడు పూతనాప్రాణపాయితఁడలిర్చెఁ బురిటిపాపఁడై యొప్పారు పసువమునను.

క. బోరగిలఁగ నించుకయును, నేరని నాఁ డడరిపోవ నెట్టనఁ ద్రోచెం
గ్రూరశకటంబు చరణాం, భోరుహతలమున నితం డపూర్వపుశక్తిన్. 219

తే. ముద్దులాఁడయి వ్రేఁతల మొఱఁగి పాలు, వెన్నలును దాఁపరింపంగఁ దన్నుఁబట్టి
తల్లి రోలితోఁ దామెనత్రాటఁ గట్ట, నితఁడ కాఁడె మద్దులు గూల్చి యేపుసూపె.

క. కాళిందిలోనఁ దిరిగెడు, కాళియనాగంబుఁ గిట్టి కట్టలుక విష
జ్వాలలు గ్రక్కఁగఁ ద్రొక్కఁడె, నోలి నితఁడు తత్ఫణంబు లొక్కట [2]నలియన్.

క. గోవర్ధనపర్వతమును, గోవులకై యెత్తె నితఁడు గొడుగుగ మఱి యా
దేవేంద్రు నంతవానిన్, సావజ్ఞతఁ జూడఁడే [3]పదానతుఁడైనన్. 222

క. తనయాపవనంబు గోపీ, స్తనభరభోగమున భవము చరితార్థముగా
ననుపమఁ డీతఁడు బృందా, వనమునఁ గ్రీడించె గోపవర్గము గొలువన్. 223

క. వృషభాకారంబున దు, ర్విషహాతురంగాకృతిని ధరించిన దేవ
ద్విషుల నని ద్రుంచె సర్వగ, కషబలుఁ డీతండ కాఁడె ఘనగోష్ఠమునన్. 224

క. ఈదేవుఁడు యమునాజల, మాదగ్నముగాఁగఁ జూపె నక్రూరున క
య్యాదితనువు గ్రమ్మఱఁ ద, ద్భేదత యాయెడలియంద వెలయించె లలిన్. 225

తే. రజకుఁ బొరిగొని కొనియెఁ జీలు సుగంధ, పుష్పదాయికి నొసఁగెనద్భుతవిభూతి
గంధకారిక కప్పరోంగనఁ గంటె, నిచ్చె నెక్కుడు సౌందర్య మివ్విభుండు. 226

క. బాణాసనంబు విఱిచిన, పాణిన గజకుంభతలము పగిలించి వెసన్
జాణూరువీఁపు విఱిచె ధు, రీణభుజుం డీయశోగరిష్ఠుఁడు కడఁకన్. 227

1. రేవతిపతి యనంగ. 2. జదియన్. 3. నదా.

సీ. కంసకురంగవిధ్వంసనకేసరి మాగధతృణమహామారుతుండు
యవనజీవితసముద్ధరణకృతాంతుండు రుక్మిమానద్రుమ[1]ధుర్విపరశువు
మురపాశకర్తనోన్ముద్రలవిత్రంబు నరకతమిస్రసంహారణహేళి
యదితిదుఃఖోచ్ఛేదనావంధ్యధర్మంబు సత్యాభమనోరథాశ్వగర్వదాత
తే. యాతఁ డీస్వామి నిటుఁగంటి నేమిభంగి నెంత సుకృతినో యేను జన్మాంతరమున
నెట్లు గడియుదు కానిక కేమి యిత్తు, నితని కే మని భాషింతు నితనితోడ. 228

క. జయ గోవింద జనార్దన, జయ మాధవ కృష్ణ వరద సర్వజ్ఞ హరీ
జయవిజయసఖ జగన్మయ, జయ నారాయణ ముకుంద జయ చక్రధరా. 229

తే. ఇదె నమస్కార మంజలి యిదె మహాత్మ, యిదె సమస్తాంగసన్నతి యీశ్వరేశ
యిదె శరణ్యంబ శరణంబ యెప్పుడు గోరు,తలఁపు రక్షించు జగదేకధర్మి నన్ను.

వ. అని యివ్విధంబులం బ్రశంసానురూపంబు లగువాక్యాలాపంబులు విస్తరించి
మఱియుఁను విశ్రుతంబుగా నరించి శూలప్రోతం బైనశవంబు నొక్కటిఁ బుచ్చి
ఖడ్గంబున రెండువ్రయ్యలుగాఁ జీరి శౌరిముందట సమర్పించి సలిలంబున సంప్రో
క్షించి ఖడ్గంబు దొలఁగఁబెట్టి చేతులు మొగిడ్చి. 231

మ. ఇదె భూదేవశవంబు పావనము నీ కే భక్తి నర్పించెదన్
విదితం బెక్కుడు సర్వవర్ణములకున్ విప్రాళి యట్లౌట నిం
పుదలిర్పంగ మదర్పణంబు త్రిజగత్పూజ్యా భజింపం దగున్
సదయాత్ముల్ నతులైనయాశ్రితులయర్చల్ గొంద్రు నిశ్శంకతన్. 232

వ. అనిన నతండు తదీయం బగుపిశాచభావబీభత్సంబు సూచి వీనికి మద్భక్తియుక్తి
యెంతగలిగియు నైసర్గికదోషంబు విడువఁ డిబ్భంగి నీచజాతియందును భక్తపక్ష
పాతంబు గలుగుటఁజేసి కృపసేయవలసి యున్నయది యెట్లైన నేమి యేను నా
దైనదయాళుత్వంబు నెఱపెదఁగాక యని విచారించి యతనిం గనుంగొని. 233

క. వీనుఁగు నంటరు మాదృశు, లై నెగడెడు పెద్దవార లందును జూడం
గాను మహామానోన్నత! యీనీచపుఁ బూజనంబు హేయము నాకున్. 234

మ. సకలప్రాణిసముచ్చయంబునకు సర్వస్వం బగ్రగణ్యంబు వి
ప్రకులం బక్కట యేఁ దినం దగునె ఘోరం బైనహింసాదరం
బొకసామాన్యపిశాచజాతులకుఁ గా కోహో యనర్హంబు నీ
కకలంకాత్మున కిట్టిచేత మహానీయారంభ మెబ్భంగులన్. 235

మ. అనిశంబున్ హృదయంబునందు నను నధ్యాసీనుఁ గావించి యెం
దును మత్పుణ్యగుణావళీ వినుతి కుద్యోగించుచున్ జన్మ విం

1. ధృత.

ట్లనఘా ప్రుచ్చితి నీవు గావునఁ బ్రమోదాత్ముండ నైతిం గృపం
[1]గని నీకిత్తు నమర్త్యతుల్య మగునాకం బెందుఁ గీర్త్యంబుగాన్ 236

వ. అని యానతిచ్చి వరదవరేణ్యుం డగునాసర్వలోకశరణ్యుం డప్పుణ్యదేహంబు మోదావహం బగు తనదివ్యపాణిపయోరుహంబున సుస్పర్శనంబు సేసిన. 237

ఘంటాకర్ణుఁడు పిశాచదేహంబువదలి పుణ్యలోకంబునకుం బోవుట

తే. పరుసవేది సోఁకుటయును బరుసలోహ, మధికశుద్ధసువర్ణమైనట్టిపోల్కి నతనికేలుదామర సోఁకి యాక్షణంబ,[2]యాపిశాచరూపము మాని యద్భుతముగ.

చ. అమరులు సిద్ధులాదిమును లాదిగ దివ్యతపంబు భవ్యయో గముఁ దగ నిర్వహించియును గానఁగ నేరని యట్టిదివ్యరూ పము ధరియించె సర్వగుణభాసిగ నాతఁడు చారుగంధవ స్త్రమహితభూషణావళులు తత్సదృశోదయలీలఁ బొల్పుగాన్. 239

క. అది యట్టిద యచ్యుతుఁ దన, హృదయంబునఁ దాల్చుసుకృతి కెచ్చోటను నె య్యదియును బ్రాఁతియె యణిమా, ద్యదితపదము లతనిచేత నున్నవి గావే. 240

వ. ఇట్లు సిద్ధత్వంబు నొంది సిద్ధపూర్వాంగుం డై నయనంగుభంగి నంగీకృతాద్భుత దేహుం డై నమేఘవాహనవిధంబున నక్షయతనులాభాతిశయుం డై నతారాద యితుచందంబున నానందమయశరీరుం డై నయయ్యుదారుదెస నాలోకించి యా లోకేశ్వరుండు. 241

మ. త్రిదివం బెంతటిదాఁక నేలు నెలమిన్ దేవేంద్రుఁ డందాఁక స మ్మద మొప్పారఁ దదీయమిత్రపదవిన్ ధన్యుండవై యుండు త త్పదవిచ్ఛేదము పిమ్మటం బ్రకటమత్సాయుజ్యసంప్రాప్తి నీ కొదవున్ వేల్పులకైన నంద దది నీవొక్కండవుం దక్కఁగాన్. 242

క. వరముగ నిచ్చితి నీకున్, గురుతత్త్వ మింతకం టెఁ గోరిక మదిలోఁ దిరముగఁ గలిగిన నడుగుము, సురాసురప్రముఖులకు నసులభము యేనిన్. 243

వ. అనిన ఘంటాకర్ణుం డుదీర్ణపూర్ణుం డగుచు నీలవర్ణునకు సాష్టాంగప్రణతుం డై లేచి నిలుచుండి మొగిచినకేలు ఫాలంబునం గదియించి. 244

ఉ. దేవర సుప్రసాదశుభదృష్టిసుధావిసరంబు నాపయిన్ వావిరి వెల్లిగొల్పితి మనంబున కింకొకవెల్తి గల్గునే దేవకులేశ యైనను మదీయమనీష నితాంతభక్తి నే త్రోవల నెమ్మెయుం దొలఁగఁ ద్రొక్కక నిన్ భజియింపఁ జేయవే. 245

వ. అనిన నవ్వరం బట్ల యొసంగి వాసుదేవుం డతనివీడ్కొలిపె నాసిద్ధుఁడును సిద్ధ గతి నరిగె నని. 246

---

1. గను నీకిచ్చెదఁ గర్తతుల్యమగుపాకం బెందు. 2. యప్పిశాచభావము మాని.

క. అభిమన్యుపౌత్రునకు వా, గ్విభవసమర్థుఁడు ముకుందవృత్తంబు ముని
ప్రభుఁ డగువైశంపాయనుఁ, డభయుఁడు వినుపించె నట్టి దఖిలముఁ దెలియన్.

మ. భుజగేంద్రాయితభూరిభూభరణవిస్ఫూర్జద్భుజశ్రీభుజ
త్యజితా(?) నేకనరేంద్రవర్గ(?)మతిమత్సంభావ్యసర్గా మహా
భుజగారిధ్వజతత్త్వబోధన యశోభూయిష్ఠ తేజోధనా
భుజగాకల్పక కల్పభూజమహితా పూజోల్లసద్భాసితా.(?) 248

క. రత్నాకరనాయక గుణ, రత్నోజ్జ్వల రెడ్డిమల్లరాజిత శశ్వ
ద్యత్నాంతర్ద్వీపాంతర, రత్నాలంకృత సమస్తరాజ్యరమాంగా. 249

మాలిని. నయవినయసమర్థా నైజసంవిత్కృతార్థా
జయవిభవధురీణా సాధురక్షాత్మప్రాణా
హయహృదయవిధిజ్ఞా హాపితాన్యాధిపాజ్ఞా
గయనృగునలతుల్యా గాఢకల్యాణకల్యా. 250

గద్యము. ఇది శ్రీశంకరస్వామిసంయమీశ్వరచరణసరోరుహధ్యానానందసౌందర్య
ధుర్య శ్రీసూర్యసుకవిసంభవ శంభుదాసలక్షణాభిధేయ యెఱ్ఱయ నామ
ధేయప్రణీతం బైనహరివంశంబున నుత్తరభాగంబునందుఁ బంచమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు

హరివంశము

ఉత్తరభాగము - షష్ఠాశ్వాసము

క. శ్రీనాథకథాశ్రుతిని
త్యానందస్యంద[1]మందిరాంతఃకరణా
దానగుణైకాభరణా
భూనారీకరుణాసుభగ ప్రోలయవేమా. 1

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు భక్తానందసంవిధాయకుం డైనయయ్యదునాయకుండు బదరీవనావలోకనపారీణుం డై యున్నంత. 2

మ. ప్రసన్నైశాచికభావముం దొఱఁగి సిద్ధత్వంబునం జేర్చి నె
ట్టనఁ దేజోమయమూర్తియై చనినఘంటాకర్ణుతో మచ్చరిం
చెనొకో నా నిబిడంబులై యెసఁగు పెంజీఁకట్లు వాయంగ నూ
తనసంధ్యామయదీప్తి దాల్చెఁ ద్రిజగత్కల్యాణకల్యాకృతిన్. 3

క. వినతాతనయుఁడు మున్నుగ, ననుపమతేజుఁ డయి తోఁచుహరి దానయనీ
వినతాతనయుఁడు మున్నుగ, ననుపమతేజుఁడయి తోఁచె హరి యుదయాద్రిన్.

వ. ఇట్లు సూర్యోదయం బగుటయు గంగాస్నానవిశదగాత్రుండును బవిత్రార్ఘ్యశ్రీసేవితసరోజమిత్రుండునునై దేవకీపుత్త్రుండు సనుదెంచి సవినయంబుగాఁ దను నిఖిలమునిదేవసముదయంబును నెదుర్కొన నయ్యందఱ నభినందించి రాత్రిఁ దనపోయినపోక లన్నియుం జెప్పిన నప్పరమవ్రతు లప్పిశాచంబునకుఁ గలిగిన పుణ్యపాకంబు గొనియాడి రనంతరంబ వారల వీడ్కొని. 5

క. గరుడారోహణలీలా, సరసం బగు గగనమార్గసంచారమునం
ద్వరితగతి నుత్తరపుదెస, కరిగి మురద్విషుఁడు ప్రముదితాత్ముం డగుచున్. 6

మ. కనియెం గ్రీడదమర్త్యదంపతిమిథోగంభీరహాసంబు ని
త్యనిరుద్ధేంద్రియసిద్ధసంయమిగణైకావాసము న్వాసవా
ద్యనఘారాధనరమ్యరుద్రచరణన్యాసంబు నాసన్నఖే
లనలోలాద్రిసుతామనోజ్ఞగిరిశోల్లాసంబుఁ గైలాసమున్. 7

శ్రీకృష్ణుఁడు కైలాసంబు గనుంగొని తదీయవైభవంబు నభివర్ణించుట

వ. కని కదియం జని తదీయవిభవంబు లూహించి. 8

సీ. ఈకొండసెలయేఱు లీశ్వరువృషభంబు గోరాడు కూలము ల్గూడి యొప్పు
నీగిరికుంజంబు లిందుశేఖరుదేవి మెచ్చుపూఁబఱుపులు మెఱయ మెఱయు
నీయద్రినెత్తంబు లీశతాండవరంగభూములై యసమానభూతిఁ దనరు
నీపర్వతముతోఁట లిభదైత్యదమనుపూజకు భృంగి గోయుపుష్పములు పూచు

---

1. మేదుర.

తే. నీనగంబుక్రేవలు ప్రమథేశ్వరులకు, రుద్రకన్యాసహస్రంబు రుచిరకేళీ
నలరునెలవులై యెంతయు నమరు నవిగొ, బొగడఁ దగదె యీరాజతభూధరంబు.
తే. తలలు దఱిగి పూజించినదర్పలీల, నెఱఁగువీరుఁడు నీశైల మెత్తఁబోయి
బాహులిఱుకంగఁ దాల్మిని బాసి కూసె, దీనిగౌరవంబున కెద్ది మాన మరయ.
మ. తొమ్మిదిపెన్నిధానములు మూఁకొని యర్థవిభుం డనం బ్రశ
స్తమ్మగుపేర్మి నిందుధరుసఖ్యము గాంచినమేటి యొందుచో
టిమ్మెయి మెచ్చ కివ్వరమహీధరుపాదము నాశ్రయించి సౌ
ఖ్యమ్మున మూరిఁబోయెఁ జెలియద్రుల కింతటిపేర్మి గల్గునే. 11
శా. యక్షస్త్రీస్తనభంగురోర్మి యలకేశాంతగపురోత్తంసతా
దక్షస్వర్ణసరోజ కిన్నరవరద్వంద్వానుభూతస్థలీ
వృక్షచ్ఛాయ వియత్తరంగిణిపయోవేగంబున న్నిత్యముం
బ్రక్షాళింపఁగ నొప్పుదీని[1]చఱులీభద్రంబు సామాన్యమే. 12
చ. అనిశము సార్వభౌమకరి యంజనపైఁ గమనీయపుష్కరం
బునఁ గనకంపుఁజెంగలువపుప్పొడి నొప్పగునీరు సల్లఁగాఁ
[2]దనరుచు నంచకాఁపులకుఁ దానకమై కడలుల్లసిల్లఁ జెం
పెనసినమానసం బమరు నిచ్చలు మెచ్చరె యిమ్మహీధ్రమున్. 13
మ. కరులున్ సింగములున్ వృకంబులుఁ గురంగంబుల్ భుజంగంబులున్
బురినెమ్ముల్ మొదలైనకాననచరంబుల్ వైరము ల్దక్కి శం
కరసంస్మృత్యనుభూతియం దొకటికైక్యప్రీతితోఁ దెల్పుచున్
బరఁగున్ దీనితటంబునన్ శుభద మిప్పాటాత్మవిత్కోటికిన్. 14
సీ. అలిగి దక్షాధ్వరం బఱవఱసేయంగ భద్రతేజుని వీరభద్రుఁ బనిచె
దర్పించి పలికినఁ దలద్రుంచి కమలజుఁ గ్రొవ్వడఁగింపఁ రుద్రులను బనిచె
నన్యాయకారియై యడరినయంతకుఁ బ్రహరింపఁ గాలభైరవునిఁ బనిచె
నిజభక్తరక్షణనిష్ఠమై మృత్యువు భంగింపఁ బహుగణప్రతతిఁ బనిచె
తే. నర్థి నిమ్మహాచలము సింహాసనముగ, నెలమితో నుండి విశ్వలోకేశ్వరుండు
నమరవాసంబు మొదలుగా[3]నన్యభూము, లెఱుఁగఁడీశంభునకు మెచ్చునిదియె కాదె.
వ. అని బహుప్రకారంబుల బహుమానతత్పరుం డగుచు నటఁ బరిక్రమించి. 16
క. ఇదె ప్రేపయడవి ప్రమథులు, ముదమున శతకోటిసంఖ్య ముసరికొని ప్రియం
బు దలిర్ప దీన. గోలలు, గుదియలుఁ గైకొండ్రు తమకుఁ గోరి ధరింపన్. 17
మ. అదె నందీశ్వరవేత్రవారితనిలింపాజప్రసమ్మర్దసం
పద సొంపారెడుశంభు[4]గోపురము సంభావ్యంబులై మించె నిం
పొదవంగా నవె శర్వగేహమణిశృంగోన్నద్ధచామీకరో
ద్యదనేకధ్వజవైజయంతిక లమందాందోళనోల్లాసముల్. 18

---

1. తరు. 2. తనరఁగ. 3. నన్యభూము, లెఱుఁగఁ డీశంభుఁ డతనికె మెచ్చుదియకాదె. 4. కాఁపురము.

ఉ. అంబిక నెచ్చెలుల్ విజయ యాదిగఁ బువ్వులు గోయుకేళికా
గం బగుచక్కవంబుఁ గలకంఠరుతంబులతోడఁ గూడి చో
ద్యంబుగ వీచెఁ గ్రొమ్మించుటి వనాంతములం దవె శంకరార్ధదే
హం బడఁగొల్చుఁగొన్న సతి యద్భుతహాసవిలాసరేఖముల్. 19

వ. అనుచుఁ గొండొకతడవ్వున తత్ప్రదేశంబు లతిక్రమించి చని మానససరసీ
యుత్తరతటంబున దాక్షిణ్యవలన నవతీర్ణుండై యమ్మహాత్ముండు. 20

క. అచ్చటిమునులు ప్రసిద్ధులు, వచ్చి తనుం గాంచి వినయవాక్పూజనముల్
మెచ్చుగఁ జేయఁగఁ గొనుచో, నిచ్చ నిలిచి తపము మీఁది యొసకపుఁగడఁకన్.

తే. ద్వాదశాబ్దప్రత్యక్షం బగు వ్రతము నిర్వహించుతలఁపున జడలు ధరించి శాక
మూలఫలకోటి యాహారముగఁ బొదలంగఁ, దన్మయాత్ముఁడై తాపసధర్మమునను.

వ. ఇట్లు ఫాల్గునశుక్లపక్షంబున దీక్షించి యక్షీణంబు లగునిత్యస్నానాధ్యయనధ్యాన
జపతర్పణహోమబలిప్రముఖంబు లగునసుష్ఠానంబులచేస నతిగరిష్ఠ యగునిష్ఠ
నవలంబించి యున్నయంబుజోదరునకుఁ గాకోదరద్వేషుం డగ్నికార్యప్రయోజ
నంబు లైనయింధనంబులు దెచ్చియిచ్చు, సుదర్శనచక్రరాజంబు పూజార్హకుసుమం
బులు గొనివచ్చు, నందకఖడ్గం బఖండితకుశంబుల సంఘటించు, అఖిలాస్త్రంబుల
తోడ శార్ఙ్గంబు దైత్యదానవభీకరంబై భృత్యభావంబు మెఱయు, అగ్రభాగం
బునఁ బాంచజన్యంబు సకలదిశలు రక్షించుఁ గౌమోదకి సమస్తవస్తువులు సంపా
దించుచు సర్వపరిచర్యలుం జేయు నద్దేవుండును నియతభావుండై. 23

క. ఒకనెల నొక్కపదార్థం, బొకనెల వేఱొకటి మఱియు నొకనెలఁ దా నొం
డొకటి యశనంబుగా నీ, ప్రకారమున నొక్కవత్సరము చరియించెన్. 24

వ. రెండవునేఁడును నవ్వులనేడు నట్లకాఁ గ్రమంబునఁ బండ్రెండువర్షంబులు గడపి
పండ్రెండవునేఁటిమాఘమాసంబు నవసానంబునందు. 25

క. ప్రణిధానంబున నంబా, ప్రణయుం బశుపతి నమర్చి భక్తి యొలర్పన్
బ్రణవము రుద్రాధ్యాయము, ప్రణుతమతి జపించుచుండెఁ బర్యాయమునన్. 26

ఇంద్రాదిదేవతలు శ్రీకృష్ణుని దర్శించుటకుఁ గైలాసపర్వతంబునకు వచ్చుట

మ. అతిమాత్రంబు తపంబు పేర్మిఁ గృశుఁడై యాపింగరంగచ్ఛటా
ధృతి నొప్పారు పురాణసంయమిఁ బ్రభున్ దేవార్చితున్ దేవకీ
సుతు విశ్వంభరు విశ్వలోకవరదుం జూడంగ నేతెంచి రం
చితరాజ్యోదయవైభవంబులు గడుం జెన్నొందఁ బృందారకుల్. 27

వ. ఇవ్విధంబున నైరావతంబు నెక్కి యెక్కుడు పెంపునం బొదలుభిదురంబుఁ గేల
నమర నమరీకరకలితకనకదండతాలవృంతానిలంబులంగుంతలంబులు గదల్ప ననల్ప
మణిమరీచిరుచిరంబు లగుభూషానికరంబులు నయనసాహస్రంబగు సహస్రదళ
సముదయంబున నలంకృతం బగుగాత్రంబున రక్షపరిష్క్రియాచిత్రంబు గావింపఁ

బెంపారు పాకశాసనుండును లోకత్రాసకరంబగు కాసరంబు నధిరోహించి రోహి
తేక్షణంబును నాత్తప్రతప్తపాతవస్సమూహంబును నగు దేహంబుతో దేహినివహ
జీవితఖండనచండం బగు దండంబు ధరించి దర్పోద్రేకభయంకరు లగు కింకరులు పరి
వేష్టింప నక్లిష్టతేజుం డగు భానుతనూజుండును మనోజవం బగు వాహనంబై
మెఱయు మకరంబు వీఁదం బొలుపారు ధవళ యగు తనువు విలసనంబు గైసేయు
ముత్తియంబులతోడవులును దుకూలాత్మకం బెలయు పరిధానోత్తరీయశిరోవేష్ట
నంబులుం దదనురూపంబులగు సితచ్ఛత్రచామరవాలవ్యజనంబులు నొక్కటెలుపై
వెలయ బహుళయాదోనివహంబులు గొలువ వరుణుండును నరుగుదేరం దోడన
యాశ్వినులు వసువులును సిద్ధసాధ్యులు లోనగు గణదేవతలును విద్యాధరాది దేవ
యోనులును బర్వతనారదప్రముఖమునివరులును వచ్చినం గైలాసశైలాసన్న
ప్రదేశంబు లక్లేశసమ్మర్దసుందరంబులును గంధర్వగానంబులుం గిన్నరవల్లకీధ్వానం
బులు నప్సరోనర్తనంబులుం జారణసంకీర్తనంబులు వైమానికపుష్పవర్షంబులు
నొక్కట నుల్లసిల్లె నట్టియెడ నయ్యిందఱుం దమలోన. 28

ఉ. చూచితిరే పురాణపురుషుం బురుషార్థసమర్థు యోగిహృ
ద్గోచరుఁ గృష్ణు నేమితెఱంగో యిట వచ్చి తపంబు మైఁ గడుం
[1]గోచరుఁ డైనవాఁ డితనిగూఢమనోరథ మెట్టిదో ఫలం
బేచతురుండో యీతనికి నిచ్చుటకుం బ్రభుఁ డిజ్జగంబులన్. 29

క. కంటిమి కన్నులపండువు, మంటి మనుచుఁ దద్గుణోక్తి మధువాహిని పె
న్నింటం దేలుచు సమ్మద, కంటకితాంగు లయి యేఁగి కాంచిరి వరుసన్. 30

వ. అట్టిమహోత్సవంబున నద్దివసంబు పరిపూర్ణం బగుటయు మఱునాఁడు. 31

సీ. ఎనిమిదిమూర్తుల నెవ్వఁ డీవిశ్వప్రపంచంబు దానయై పఱఁగి యొప్పు
నఖిలంబునకు నంతరాత్మయై యెవ్వఁడు సాంఖ్యయోగజ్ఞానసరణిఁ దోఁచు
నజుఁ డనాద్యంతుఁ డాద్యంతవిధాయి యింతకు నన నెవ్వఁడు దనరు శ్రుతుల
వేల్పులకును వేల్పు విభులకు విభుఁ డెవ్వఁ డచలభక్తికి గమ్యుఁడై వెలుంగు

తే. నమ్మహాదేవుఁ డనురూపితానుభావుఁ, డప్రమేయుఁ డనంతదయావిధేయుఁ
డచ్యుతానుగ్రహప్రీతి నరుగుదెంచె, నద్రిజయుఁ దానువృషభవాహనము నెక్కి.

వ. అద్దేవుపార్శ్వంబున నపరిమితయక్షరాక్షసపరివారుండును (నక్షయసిద్ధగణసేవితుం
డును) బుష్పకవిమానారూఢుండును నై వైశ్రవణుండు నొక్కకెలన నుదగ్ర
మూషికమయూరవాహనులై యాత్మీయచిహ్నంబులతోడం గరివదనకార్తికేయు
లును నగ్రభాగంబున వేత్రదండపాణులై నందిమహాకాళులు ముందటం బెఱుం
దను గెలంకుల మఱియు సర్వదిక్కులనుం బరఁగి ఘంటాకర్ణశంఖకర్ణవిరూపాక్ష
దీర్ఘరోమదీర్ఘనాసదీర్ఘలోచనదీర్ఘబాహుదీర్ఘముఖులు ననూరువక్త్రపార్శ్వవదన
శతగ్రీవశతోదర కుండోదరులును మహాగ్రీవస్థూలజిహ్వసింహముఖవ్యాఘ్రము

1. రోచకిరైనవాఁ డితనిరూఢమనోరథ మెదియో.

ముఖోన్నతాంసమహాహనులును ద్విబాహులు చతుర్బాహులు పంచబాహులు శతబాహులను వేళ్లు గలిగి తాదృశంబులైనయాకారంబుల నద్భుతంబులై పెంపుతెంపారిన యసంఖ్యాతభూతంబులు సంప్రోతప్రేతకరాళంబు లగుశూలంబులతోఁ బరిపూరితకీలాలంబు లగుకపాలంబులతో నతికఠినపాతంబు లగుచరణఘాతంబుల ధరణి యద్రువ నాడుచుఁ బటహాడంబరనిర్భరంబు లగువీరస్వనంబులం బాడుచుఁ బ్రకంపితదిగ్భాగంబు లగునూరువేగంబులఁ బరువులు వెట్టుచు నాక్రాంతగగనంబు లగులంఘనంబుల నెగయుచుఁ దమతమవంగడంబు లేర్పడ నడిచిరి ప్రశాంతస్వాంతులు ప్రాప్తేంద్రియజయులు నంగీకృతయమనియములు నాత్మజ్ఞానవిజ్ఞానులును నగుప్రముఖులుఁ ద్రిపుండ్రాంకితలలాటంబులు భస్మోద్ధూళితవక్షంబులు నక్షసూత్రశోభితహస్తంబులు రుద్రాధ్యయనతత్పరముఖంబులు భక్తిపులకితావయవంబులు నానందబాష్పవిస్ఫురల్లోచనంబులు నైనదేహంబుల వెలసి విలసిల్లిరి చతుర్భుజులుఁ ద్రినేత్రులుఁ జంద్రరేఖాంకితజటామకుటులు శూలడమరుఖట్వాంగలక్షణులు నాగయజ్ఞోపవీతులు శార్దూలచర్మవసనులు నగురుద్రులుభద్రమూర్తులునై కీర్తితానుభావధుర్యంబు లగునైశ్వర్యంబు లెనిమిదియుఁ దమవశంబున వర్తిల్ల జగదుద్భవస్థితిసంహారకారణంబులయందుఁ జంద్రశేఖరునంతవారల యగుటం జేసివారిరుహాసనవాసవప్రముఖులకునఖిలోపచారంబులనర్చనీయులు గావునం గమనీయవైభవులై విభవంబున శోభిల్లిరి విముక్తసంసారులు విపులతపస్సారులు నధిగతసర్వవేదులు నభ్యస్తశాస్త్రపారగులునవ్యభక్తిగంభీరులునగుమునివరులు కృష్ణాజినకమండలుకుశయష్టిప్రభృతిచిహ్నంబు లమర భూతిధవళితంబు లగుశరీరంబు లలర మాహేశ్వరంబు లగుశ్రుతిసూక్తంబులఁ బౌరాణికంబు లగుభవ్యస్తోత్రంబుల లౌకికంబు లగుజయజయధ్వానాలోకశబ్దంబులం బరమేశ్వరునిఁ బరితుష్టుం జేయుచు మహాసంఘంబులై మెఱసిరి సర్వాంగసుందరులును సమస్తసిద్ధిసంపన్నులును సంతతసుఖాభిరాములును సంభృతానందపారవశ్యులును సమ్యక్ప్రబుద్ధులు నగుసిద్ధులును విద్యాధరులుం బ్రియాసహితు లయి దివ్యభూషణగంధమాల్యాంబరాకారంబు లగునలంకారంబుల నింపారఁ జెలువొందిరి వీణావేణుశంఖభేరీమృదంగవాదనంబులు మంగళగానంబులు నొనర్చుచు గంధర్వులు నప్సరోంగనలు లలితాంగనాసత్వవచఉదాత్తంబు లగునృత్తంబులు రమణీయంబులు గావించిరి మహావాచాలు రగుచారణులు త్రిపురదహనదక్షాధ్వరధ్వంసనంబులు మొదలుగాఁ గలగంగాధరువిజయావదానంబులు గైవారంబులు సేయుచుఁ జెన్నుమీఱిరి వైమానికముక్తంబు లగుపుష్పవర్షంబులం బొదలుసౌరభ్యంబులు గైకొని కైలాసశైలనిర్ఝరశీకరంబులం దడిసినమందసమీరుండు [1]సమీహితసురవితానవైజయంతికా[2]పల్లవుం డగుచు నుల్లసిల్లె నిట్లు మహావిభూతి విస్తరిల్ల విజయంచేసి విశ్వేశ్వరుండు. ౨౩

1. సమీరితసురవితాన. 2. వల్లభుం.

శివుఁడు సపరివారుండై శ్రీకృష్ణునిఁ గానవచ్చుట

మ. కనియెం దార్క్ష్యసుదర్శనాదినిజభక్తప్రత్యహోపాదితా
ర్చనహోమోచితవస్తుసంచయపురోజాజ్వల్యమానానలున్
ఘనకృష్ణాజినవాసు భాసురజటాకల్పున్ సుసంకల్పు భా
వనిరుద్ధేంద్రియు సత్సమాధిపరతావర్ధిష్ణునిం గృష్ణునిన్. 34

క. కని నెమ్మనము కృపారస, మునఁ [1]దోఁగఁగ సుప్రసన్నముఖుఁ డగుచు శివుం
డనురాగంబునఁ దనవా, హన వృషభంబు డిగ్గెఁ దరుణియుఁ దానున్. 35

క. వెన్నుఁడు నవ్విభు దవ్వులఁ, గన్నంతన నిజసమాధికలితాసనమున్
గ్రన్నన విడిచి యెదురుసని, సన్నతమౌళి యయి భక్తిసంభరితమతిన్. 36

వ. కేలు మొగిచి ఫాలంబునం గదియించి ఫాలనయనుమూర్తిఁ దప్పక చూచుచుండె
నట్టియెడ. 37

సీ. ఔఁదలఁ జదలేటి లేఁదరఁగలు బాలుఁ డగుచందమామ సుయ్యాలలూఁపఁ
దొడవుల తలలఁ జెన్నడరుమానికములచాయ దిక్కుల నెఱసంజవఱుపఁ
దోరంపుటేనికతోలి[2]యెత్తెఱ కప్పుకుత్తుకకఱతోడఁ బొత్తుసేయ
దట్టంపుభూతిపూఁతలు బూదిసఱచినపునుకలపేరురంబునఁ దలిర్ప

తే. మూఁడులోకంబులును గావ మొనసినట్లు, చేతముమ్మొనకయిదువు చెన్ను మీఱ
వేల్పుఁబదువుచూడ్కికిఁ గడువింత వేడ్క, సేసెముక్కంటియున్న యాచెలువుపేర్మి.

క. హరిఁ జూతురు హరుఁ జూతురు, హరిఁ జూతురు గ్రమ్మఱంగ హరుఁ జూతురు ని
ర్జరులును మునులును నిమ్మెయి, హరిహరతత్త్వముగ విస్మితాలోకనులై. 39

వ. అందఱు నయ్యిరువురకుం బ్రణామంబులు సేసి యంజలిపుటంబులు ఘటియించి.

సీ. యజ్ఞరక్షకుఁడును యజ్ఞవిధ్వంసియు నై లోకనుతులఁ బెంపారువారు
కందర్పజనకుండు గందర్పదర్పైకదమనుండు నై లీలఁ దనరువారు
భువనసంభర్తయు భువనసంహర్తయు నన నాత్మగుణకృత్యులైనవారు
భూధరోద్ధారియు భూధరావాసియు నగుట నిత్యప్రీతి నెగడువారు

తే. విషధిజాతంబు లగురత్నవిషము లురముఁ
గప్పుకంఠంబుఁ గైసేయ నొప్పువారు
భుజగశయనుండు భుజగవిభూషణుండు
నెప్పుడు గరుణతో వరదు లయ్యెదరు మాకు. 41

క. ఈరెండుమూర్తులును నిం, పారఁగ నిటు గదిసియుండ నంతఃకరణం
బారాధింపం గనియెడు, ప్రారంభము లెల్లఁ బ్రాప్తఫలముల మాకున్. 42

శ్రీకృష్ణుఁడు శివునిమాహాత్మ్యం బభివర్ణించి స్తుతియించుట

వ. అనుచుం డం బుండరీకాక్షుం డట్లు ప్రత్యక్షమూర్తి యైనయష్టమూర్తికి సాష్టాంగ
ప్రణతుండై యిట్లని వినుతించె. 43

1. దోఁగఁ. 2. యుత్తెర.

క. శ్రీకంఠగగనతటినీ, శీకరకోరకితజూట శీతకిరణరే
ఖాకల్ప కల్పతరు[1]లీ, లాకల్ప దయావిలాస లాలితసుజనా. 44

ఉ. నీమహనీయనామములు నీమహనీయగుణోదయంబులు
న్నీమహనీయశీలములు నిత్యవిచిత్రము లాద్యసంయమి
స్తోమనిరుక్తులం దెలిసి చూతురు ప్రాజ్ఞులు సర్వదేవచూ
డామణిలగ్నముల్ భవవిడంబనమోచనముల్ మహేశ్వరా. 45

మ. ఉరుఖట్వాంగకపాలభస్మభుజగాద్యుద్దామచిహ్నంబు ల
ట్లరుదై యొప్పు ప్రభూతభూతవికృతవ్యాపారము ల్సాడ్కృకీ
బరమాత్మైక్య మొనర్పఁగా నెసఁగురూపం బొంద కీ వున్న నె
వ్వరు సర్వజ్ఞ యెఱుంగువారు భవదవ్యక్తాద్యసూక్ష్మాకృతిన్.   46

క. చిరతపముల మెచ్చును సు, స్థిరభక్తికి వలచి వచ్చి చిక్కును ద్రిజగ
ద్వరదా! ప్రభు! నినుఁ దక్కఁగ, హర! యన్యునిఁ జెప్పఁగలవె యామ్నాయంబుల్.

ఉ. మేదిని తోయముల్ శిఖి సమీరుఁడు మిన్ను రవీందు లాత్మనా
నైదును మూఁడు నీతనువులై వెలుఁగొందఁ బ్రపంచనిష్ప్రపం
చోదితభావకర్తవయి యొక్కఁడవుం దనరారు టెందు లో
కాదిని నిన్నెఱుంగు బుధుఁ డన్యగణించునె విశ్వవందితా. 48

ఉ. దక్షుఁ డదక్షుఁడై చెడియెఁ దన్మఖమందుఁ గడంగి బాహుదం
[2]తాక్షిరసజ్ఞలాదిగ నపాయము నొందిర నేకనిర్జరుల్
ప్రక్షతులైరి నీనుదుటిపావకుఁ డేఁచినఁ గాలుఁ గాలుఁడుగ్
రక్షకుఁడై నసీ వొకఁడ రాజవు రాజకళావిభూషణా. 49

మ. గిరిరాజాత్మజ దేవి నీకు, గిరి నీగేహంబు, విశ్వామరే
శ్వరులుం బంట్లు సుభూతముల్ సహచరవ్రాతబుం దైత్రిలోక్యముక్
బరమైశ్వర్యపదంబు నీకు నెన సెప్ప న్నీవ కా కన్యు లె
వ్వరు నీయుద్ధతతాండవం [3]బనితరవ్యాప్తంబె యంబాపతీ. 50

క. హుతభుజుఁడును యజమానుఁడు, హుతమును నీవ యని చెప్పుచున్న విశ్రుతవి
శ్రుతమఖములు నీప్రియములు, క్రతుఫలదాతవును నీ వొకండవు రుద్రా! 51

క. అతిసౌమ్యము లతిఘోరము, లతిసూక్ష్మము లతివిపులము లద్భుతములు నీ
వితతాకారంబులు త, ద్గతహృదయుల కెఱుఁగవచ్చుఁ గందర్పహరా. 52

క. [4]భూతివిధాయకుఁడ వఖిల, భూతనియామకుఁడ వీవు భూతనిధివి స
ద్భూతిదుఁడవు నమ్రులకును, భూతేశ్వర నీమహిమ ప్రభూతంబు శివా. 53

క. భద్రాకారుఁడవు సతత, భద్రచరిత్రుఁడవు పరమభవ్యుఁడవు మహా
భద్రాభిధానుఁడవు బహు, భద్ర[5]ప్రదుఁడవు త్రిలోకపతివి మహేశా. 54

1. శిలాకల్ప. 2. త్రాక్షరసంజ్ఞ. 3. బు నితరావ్యాప్యంబె. 4. భూత. 5. పదుఁడవు.

చ. నినుఁ గొనియాడ నేర్తు నని నిక్కువ మెవ్వఁడు శక్తియుక్తుఁ డె
వ్వనిమనము న్మనీషయును వట్రిలు నెవ్వనిజిహ్వ సాగు నే
యనువు ప్రశంస చెప్ప సకలార్థసహిష్ణుఁడ వీవు సైపఁగాఁ
జనుఁ బరమేశ మాదృశులసంస్తుతిచాపలముల్ వృషధ్వజా. 55

ఉ. ఏ ననిశంబు దేవ నిను నెంతయు భక్తిఁ దలంతు నీవు న
న్నీ నెఱివానిఁగా నెఱుఁగు దిట్లగు టించుక చిత్తగించినం
బూని కృతార్థతామహిమఁ బొందనె భక్తశుభ[1]క్రియానుసం
ధానమ నీకు నైజము గదా జగదాత్మక! యెవ్విధంబునన్. 56

క. మ్రొక్కెదఁ గృప రక్షింపుము, మ్రొక్కెదఁ గృపతోడఁ జూడుము నిరంతరముల్
మ్రొక్కెదఁ గృపఁ గైకొను [2]మే, దిక్కన నీదిక్క మాకు దిక్క శరణ్యా! 57

వ. అని బహుభంగులఁ బ్రస్తుతించినఁ బ్రసన్నుండై పరమేశ్వరుండు పద్మలోచను
పాణిపంకజంబు నిజహస్తతలంబునం గబళించి సర్వదేవమునిసముదయంబులు విను
చుండ నతని కిట్లనియె. 58

తే. దేవవంద్య జనార్దన దివ్యతపము, పేర్మిఁ దొల్లియ తగుసిద్ధిఁ బేర్చినాఁడ
వీవు పుత్త్రుఁడు నీ కుదయించెఁ గాదె, మున్ను నాయీగివలన జగన్నుతార్థ. 59

క. విను మేను ప్రథమయుగమున, ననేకవత్సరశతంబు లంచితనిష్ఠం
బనుపడి కావించితిఁ దప, మనఘా యొందేని నొక్కయభిలాషమునన్. 60

వ. ఆసమయంబున. 61

క. నాకుఁ బరిచర్య సేయుట, కై కొండొక[3] ప్రాయమున నిజాత్మజ నిమ్మే
నాకజనకుండు దెచ్చి స, ఖీకలితసహాయ నప్పగించెం బ్రీతిన్. 62

వ. ఏను నక్కన్నియ కొలువున కియ్యకొంటి నట్లున్న మమ్ము నిద్దఱం గూర్చుట
యపేక్షించి సహస్రాక్షుం డత్యుద్రసాహసక్రియావిజృంభమాణోద్దాముం డగు
కాముం బనిచినం బనిపూని. 63

సీ. ముందటి నెలమావిమొక్కల నలరింపఁ గర్త దా నగుచెలికాఁడు నడువ
నిరువంకలందును విరులతేనియ గ్రోలుదొరలు మోదంబునఁ దుళ్లియాడ
నునుఁగుత్తుకల తీపుగొనఁ గూయుపులుఁగులచారునాదములు కైవారములుగఁ
జందనగిరినుండి చనుదెంచి చల్లనిబం టెల్లపనులకుఁ బరువువెట్ట:

తే. చిలుకమావులు గట్టినచిగురుతేరి, పసిఁడిబలుమీనుపడగ నద్దెసల మెఱయఁ
జెఱకువిలుఁబువ్వుటమ్ము లేర్తెఱఁ ధరించి, కట్టి బిగిసి యేతెంచె నక్కడ రతిమగఁడు.

వ. ఇట్లు వచ్చి పచ్చవిల్తుండు వివిక్తప్రదేశంబునఁ బవిత్రచిత్రకాయచర్మాస్తరణంబున
నాసీనుండనై యనూనధ్యానముకుళితలోచనం బగుసువనస్థానంబున నాత్మాను
సంధానంబు సేయుచు వెలుపలినడవడి దడవుగా నుడిగి మగుడి మనంబు వల

1. ప్రదాను. 2. మా, దిక్కగుటొక్కటియు మాకు దేవశరణ్యా. 3. కాయమున,

యంబు నొందెడుపాకంబు గైకొనియున్ననన్నుం గని సమాధిసమసాసం బగు నందాఁక నాయితంబై నిలిచి యనంతరంబ పరిచరపరతంత్రయై సమీపంబున నున్నశైలనందన యునికియుం జూచి. 65

చ. అతులితమోహనాస్త్రము రయంబున వింట నమర్చి విస్ఫుర
ద్రతిరశనాపకక్షణధురంధర మైనకరంబునన్ సము
ద్ధతిఁ దెగనిండఁగాఁ దిగిచి తార్కొని నాహృదయంబు నల్లల
శితముగఁ జేసి యేసె నిజజీవితనిస్పృహుఁడై మరాంతకా. 66

వ. ఇట్లేయుటయును. 67

చ. కదలి మనంబు నూతనవికారము నొందఁగ నేను బార్వతీ
వదనసరోరుహంబుపయి వాలిరి నిల్పితిఁ జూడ్కి వేడ్కన
మ్ముదితయుఁ బ్రస్ఫురత్పులకముగ్ధము లైననిజాంగకంబు లిం
పొదవఁగ నుండె మేఘసమయోత్థకదంబకవల్లిచాడ్పునన్. 68

క. ఇది యేమిచంద మేటికి మది యిట్టిద యయ్యె ననుచు మఱి యొయ్యన యేఁ బదిలుఁడనై నలుదిక్కులు, వదలక పరికించునపుడు వల నొప్పంగన్. 69

క. తనకుఁ గలయమ్ము లన్నియు, మునుకొని యేయుటకుఁ బూని మున్నున్న తెఱంగున నచ్చముగను నిలిచిన, ఘనుఁడు మనోభవుఁడు నాకుఁ గానఁగఁబడియెన్.

తే. అదురాత్మునిచేత యయ్యెది మహోప, రాధిఁ బఱచుట యెందు నర్హంబ కాదె యని తలంచునాతలఁపుతో ననలుఁ డుప్పు, తిల్లె రోచులఁబటుఫాలదృఙ్ముఖమున.

చ. అలుఁగకు తప్పునైపు కుసుమాయుధుఁ గావుము దేవ యంచు నా
కొలఁదిన దేవతల్ చదలఁ గూడియెలుంగులు సూపి వేఁడ నే
కొలఁదులఁ బోవ కట్లు దలకొన్నమహాతాశనుఁ డంతలోనఁ బూ
విలుతునిఁ జుట్టుముట్టుకొని ప్రేల్చిడిలో నొనరించె నీఱుగన్. 72

—శివుఁడు శ్రీకృష్ణునిమాహాత్మ్యము నభివర్ణించి స్తుతిచేయుట—

తే. పిదప బ్రహ్మాదిసురలు సంప్రీతితోడఁ, జేరి యొఱఁగింపఁ గందర్పచేష్టితంబు త్రిభువనములకు హితముగాఁ దెలిసి యేను, గ్రమ్మఱంగనుఁగలిగింపఁ గరుణవుట్టి.

వ. లోకపితామహునిర్దేశంబునుం గలుగుటం జేసి భవదీయపుత్రుండై జనియించునట్లుగా ననుగ్రహించితి నతండు రుక్మిణీప్రథమప్రసవంబునఁ బ్రద్యుమ్నుం డనఁ బ్రసిద్ధనామధేయుండై సర్వగుణంబుల నిన్నుం బోలుకుమారుం డమ్మారుం దయించి తనయైశ్వర్యం బంతయు వహించి యాదృశరూపంబున జగన్మోహనుం డై యున్నవాఁడు. నీవు పూర్వంబునందును నధికతపం బొనర్చి తిప్పుడు పరమ తపోనుష్ఠాననిర్వాహకుండవు నైతి నీదైనయీభవిష్యత్తపోవిభవంబు నెఱిఁగి యింతవట్టునకును ఫలరూపంబుగాఁ గొడుకు మున్న యిచ్చుట యిట్లు సువ్య

క్తంబు సేయవలసె వినుము నీవు నాకును మానసీయుండవు నీమహత్త్వం బి
ష్మునులు సురలు సిద్ధులు నెఱుఁగవలయు వివరించెద. 74

సీ. ప్రకృతియు గుణములు ప్రకృతిజన్యం బగువికృతిసప్తకమును విను వికార
ములు పదియాఱునై కలిగినయీప్రోవు మాధవ నీస్థూలమహిమ వీని
కతిరిక్తుఁ డిరువదేనవతత్త్వ మీవని సాంఖ్యులు సూక్ష్మదర్శనులు బుద్ధిఁ
[1]గని చెప్పుదురు జగజ్జననసుస్థితివిలయంబుల గుణమూర్తివై యొనర్తు
తే. పురుషసూక్తవాచ్యుఁ డపూర్వపురుషుఁ డనుచు
నిన్నుఁ గీర్తింతు రామ్నాయనిష్ఠమతులు
విశ్వసంప్రాప్తికతమున విష్ణునామ
మఖిలవిద్వన్నియుక్తమై యతిశయిల్లు 75

క. నారంబు లండ్రు జల మిం, పారఁగ నారంబు లయనమై నీ వునికి
న్నారాయణుఁ డనఁగా నీ, పే రఖిలపురాణములను వెలయుఁ బ్రసిద్ధిన్. 76

క. వసుధాతువు దివిధాతువుఁ, బొసఁగినవసుదేవసంప్రభూతార్థములం
దెసఁగుట జగన్నివాసా, భ్యసనరసికు వాసుదేవుఁ డందురు నిన్నున్. 77

చ. హరి యన సర్వసంహరుఁడ వౌటఁ బ్రసిద్ధుఁడ వైతి భక్తులం
గరుణ సుఖాత్మజీవనులఁగా నొనరించుట శంకరుం డనం
బరగితి [2]బృంహణత్వమున బ్రహ్మ యనం దగి యీత్రిలోకముల్
వెరవున విక్రమించుటఁ ద్రివిక్రముఁ డైతి త్రివిక్రమంబులన్. 78

క. మధువు లనఁగ నింద్రియములు, మధుద్విషుఁడ వింద్రియప్రమథమున మఱి నీ
వధికశ్రీనిధి వౌటను, బుధవర్యులు మాధవాఖ్యఁ బొగడుదురు నినున్. 79

క. విషయేంద్రియప్రపంచము, హృషీక మనఁ బరగు నీ వతీతుఁడవై యు
న్మిషితముగ నది ధరించుట, హృషీకేశనామశోభి వెందును గృష్ణా. 80

క. గోవుమహి దేవి మహీ, దేవిఁ బడసితీవు ప్రియసతీతిలకమునం
గావున గోవిందుఁడ వను, భావంబున వామనుఁ డనఁ బరఁగితి పేర్మిన్. 81

క. మననంబున ముని యనఁగా, ననఘ తపస్థితిఁ దపస్వి యనఁగా విశ్వం
బును శాసించుట నీశ్వరుఁ, డనఁగా నీకివియుఁ బేరులై యొప్పారున్. 82

వ. నీవు సకలచ్ఛందంబులయందును గాయత్రియు వేదంబులయందుఁ బ్రణవంబును వర్ణంబులయం దకారంబును నాదిత్యులయందు విష్ణుండును రుద్రులయందు శంకరుండును మనువులయందు స్వాయంభువుండును నగ్నులయందుఁ బావకుండును దేవతలయందుఁ బురందరుండును గుహ్యకులయందుఁ గుబేరుండును దేవమునులయందు నారదుండును దైత్యులయందుఁ బ్రహ్లాదుండును సర్పంబులయందు వాసుకియు నదులయందు గంగయుఁ బర్వతంబులయందు మేరువునై యుందువు సర్వవస్తువులయందును నుత్తమం బైనయట్టిభవద్విభూతివిశేషంబును భవ

1. గని చెప్పుదురు జగజ్జనములు సుస్థితి విలయంబు గుణమూర్తి లలినొనర్తు. 2. బ్రాహ్మ

దీయవ్యాప్తికలితం బని నిన్ను నెఱింగి వినుతింపఁ జాలువాచాలు రెవ్వరు లేరు
వినుమింక నొక్కటి సెప్పెద. 83

క. నీవే యెన్నియొ యన్నియు, నావేల్పను నోముకుంద నాకు న్నీకుం
రూపింప లేదు భేదం, బేపగిదిని నిన్నుఁ గనుట యెఱుఁగుట నన్నున్. 84

క. నిను నొల్లక ననుఁ జేరుట, నను మెచ్చక నిన్నుఁ గొలుచునరువకు నరకా
యనములుగఁ దెలుప హరిహర, వినిరూపణతుల్యమతులు విభు లేయెడలన్. 85

వ. అని పలికి పరమేశ్వరుండు తపస్వివరులదెస నాలోకించి. 86

క. మునివర్యులార యిందఱుఁ, జనుదెంచినవారు మీరు సంప్రీతి ననుం
గని యెయ్యదేని నొక్కటి, యనుపమభద్రంబు గనుటకై కడుఁగాంక్షన్. 87

తే. అదియు మీ కేను జెప్పెద నవహితాంత, రంగులై వినుఁ డింపార నస్మదుక్తి
విని సమస్తభావంబుల ననవరతము, నభ్యసింపఁగ వలయు నయ్యర్థ మాత్మ. 88

సీ. త్రైవిద్యులకు నిరంతరసేవ్యుఁ డధికతపశ్శీలురకు నిత్యభావనీయుఁ
డర్చనాపరులకు నవిరతారాధ్యుఁడు యోగజ్ఞులకు మనో[1]యుక్తిపదము
సాంఖ్యుల కశ్రాంతసంఖ్యేయతత్త్వంబు విరతుల కానందవేద్యభూమి
బౌద్ధుల కేకాంతబోధనిధానంబు సిద్ధుల కైశ్వర్యసిద్ధిదాత

తే. యఖిలలోకేశ్వరుఁడు విష్ణుఁ డాదిదేవుఁ, డప్రమేయుండు భక్తదయాళుఁ డీశుఁ
డితనిఁ బరమదైవతముగా నెఱుఁగుఁడిదియ, యధికధర్మంబు మీకుఁ బుణ్యాత్ములార.

క. ప్రణవాభ్యాసైకపరా, యణులై సతతంబుఁ దలఁచునాత్మవిదులకుం
ప్రణతవరదుఁ డీనారా, యణుఁడు ప్రసన్నుఁడయి చేయు నమృతావాప్తిన్. 90

ఉ. మీరును నియ్యుపాయము సమాహితసంయమమైనబుద్ధి నిం
పార దృఢీకరించి కమలాక్షుఁ దలంచుచు నుండఁగాఁ బ్రమో
దారతిఁ దేఱుచిత్తము నితాంతవిశుద్ధవివేకులై తపః
పారము నందఁ గాంతు రనుభావ్యవిభావము నిమ్మహాత్మునిన్. 91

క. అనియుపదేశించిన న, మ్మునివరులందఱును సంప్రమోదము దమనె
మ్మనములఁ గడలుకొనఁగ శం, భునకుం బ్రణమిల్లి వినయమునఁ బ్రాంజలులై. 92

శా. దేవా సంశయము ల్దొలంగెఁ గలఁక ల్దీఱె న్మనోవృత్తులం
భావంబుల్ పరమార్థము న్గనియె సద్భక్తిం బ్రయత్నించి నీ
యావాసంబున కేము వచ్చినఫలం బారంగఁ బండె న్మహా
దైవంబుల్ మిము నొక్కచోటఁ గనుటం ధన్యంబు మాజన్మముల్. 93

క. లోకగురుండవు నీ విటు, మాకుం గరుణించి యుత్తమం బగుప్రజ్ఞా
లోకము నిచ్చితి [2]భక్తి, స్వీకృత యీవిద్య యగుట సెప్పితి దెలియన్. 94

వ. అనినయనంతరంబ యమ్మహాదేవుండు వాసుదేవు నభినందించి పీడ్కొని దేవీ
సమేతంబుగఁ బ్రమథగణంబులతోడ నచ్చోటన యంతర్ధానంబు నొందె మునులు

---

1. యుక్తిపథము. 2. భక్తస్వీకృతి సి.

నరిమిషులుఁ గృష్ణునకు నమస్కరించి యతనిచేత వీడ్కోలు వడసి తమతమ నివాసంబులకుఁ బోయిరి హరియును గరుడుని నెక్కి యెప్పటిమార్గంబునం గ్రమ్మఱి సాయాహ్నసమయంబున బదరీవనంబు ప్రవేశించె నని చెప్పి వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె. 95

పౌండ్రవాసుదేవుఁడు ద్వారకమీఁద దండెత్త నుద్యోగించుట

తే. వాసుదేవుఁడు ప్రీతిఁ గైలాసయాత్ర, సేయు టెప్పుడుఁ జారులచేత నెఱిఁగి
పౌండ్రుఁ డాత్మీయపక్షభూపాలకోటిఁ, గూర్చి యందఱ కిట్లనుఁ గొలువునందు.

మ. ధరణీమండలి నెందునుం దొడరి దోర్దర్పోద్ధతిం గ్రాలుభూ
వరులం బల్వుర నుక్కడంచితిఁ గడుం బశ్యాత్ములై వారు నా
కరిగా నాత్మధనావళు ల్వరుసఁ బ్రత్యబ్దంబు నర్పింతు రె
వ్వరు నస్మత్పటువిక్రమస్ఫురణకుం బక్రింప రెక్కాలమున్. 97

క. యాదవులు కృష్ణప్రాపున, నాదగు వేఁడిమికి [1]నోర్చి నడుఁకక యెదురై
యేదియు నెఱుఁగరు శౌర్యో, న్మాదంబున నున్నవారు మహిమోద్ధతులై. 98

వ. ఇది మదీయం బగుహృదయంబున శల్యభూతంబై యున్నయది యదియునుం గాక. 99

తే. తాను బసులఁగాచినగొల్ల దనకు నేటి,మహిమ యాకృష్ణుఁడును నింతమఱచినాఁడు
చక్ర మొక్కటి గల దని చక్కనుండఁ, డేపు మిగిలిన మగఁటిమి సూపఁ గడఁగు.

క. తనచక్రముఁ దనశంఖముఁ, దనశార్ఙ్గముఁ దనదుగదయుఁ దనఖడ్గంబుం
నను జోఁకినఁ జెడిపోవుట, మనమునఁ దలఁపఁ డతఁ డధికమత్తుఁడు గాఁడే. 101

తే. వసుధలోపల నిరువురు వాసుదేవు, లున్నఁ దడఁబాటు గాదె యేనొక్కరుఁడన
పేరు సెల్లింతు నని వీని పేరణంతు, మెచ్చి [2]భూపాలు రెల్లను బిచ్చలింప. 102

క. నాకు సుదర్శన మనునీ, భీకరచక్రంబు గలదు బెట్టిదముగ నే
నాకైదువు గొని చేసెద, నాకృష్ణు సుదర్శనంబు ననిఁ బొడిపొడిగాన్. 103

తే. అతనిపాంచజన్యమునకు నస్మదీయ, పాంచజన్యశంఖం బిది ప్రతి[3]భటంబు
దీనియుద్ధతధ్వానంబు దెసలఁ బొంగి, మ్రింగుఁ దన్మహాశంఖసమిద్ధరవము. 104

క. హరిచేతినందకము మ, త్కరవాలం బైననందకంబును నని ని
ర్భరముగఁ దాఁకెడుక్రేంకృతి, విరచింపదె మీకు నెల్ల విస్మయభయముల్. 105

మ. కమలాక్షుండును నేను నొండొరుపయిం గౌమోదకుల్ పైవను
గ్రముగాఁ బోర సహస్రలోహరచనల్ గావింపఁగాఁబడ్డ యీ
యమదండోపమ మైనమద్గదకు నాహారంబు గాకుండఁ బ్రా
ణములం గావఁగ శక్యమే యతనికిం సర్వప్రయత్నంబులన్. 106

1. నొచ్చి. 2. భూచారు. 3. భటుండు.

క. మాఱుకశార్ఙ్గవినిర్గత, మై మార్గణవేగ మెసఁగి యచ్యుతశార్ఙ్గ
వ్యాముక్తతుచ్ఛశరతతి, వే ముంపఁగఁ జూతు రింక వేడుక మీఱల్. 107

వ. చక్రాయుధుండును పాంచజన్యలక్షణుండును శార్ఙ్గధన్వుండును గదాధరుండును నందకహస్తుండును నైన వాసుదేవుండ నేన కాని గోపాలబాలకునకుం బని గాదు న న్నట్టిప్రశంసనంబులఁ గొనియాడుండు కొనియాడనివాఁడు సువర్ణనిష్కధాన్యంబుల భారశతంబుల దండం బగువం గలవాఁడు మత్ప్రియసఖుం డైన నరకాసురు వధియించి మాఱులేక మలయునబ్బలియుం బరిమార్చి కృతకృత్యుండ నయ్యెద నిది నిశ్చయం బనిన నతనివాక్యంబులు గొంద ఱభినందించిరి గోవిందు విక్రమంబునఁ దొల్లి [1]నెట్టంబడినరాజులు సంత్రాసంబు నొందిరి కొంద ఱవశ్యంబును విష్ణు నిర్జించి నీకుం బ్రియంబు సేయుదు మని పంతంబులు వలికిరి పౌండ్రపతియును యదునగరిపై నరుగ నుత్సాహంబు సేసె నయ్యవసరంబున. 108

పౌండ్రకవాసుదేవుఁడు నారదునితో శ్రీకృష్ణునిమీఁది వైరంబు చెప్పుట

క. చారుశరీరద్యుతిజిత, శారదనీరదుఁడు ధీవిశారదుఁడు భవో
త్తారదుఁ డాశ్రిత వితతికి, నారదుఁడు దదీయగృహమునకు నేతెంచెన్. 109

క. మునివల్లభునకు నెదురుగఁ, జని యర్ఘ్యం బిచ్చి తెచ్చి సముచితకనకా
సనమున నునిచి యొనర్చెన్, జనపతి పాద్యాదిహృద్యసత్కారంబుల్. 110

క. అన్నియుఁ గైకొని యతఁడు ప్ర, సన్నతఁ గుశలంబు లడుగ సర్వంబును సం
పన్నముగఁ జెప్పి యిట్లను, నున్నతభుజుఁ డగు నరేంద్రుఁ డూర్జితబుద్ధిన్. 111

మ. సురదైతేయభుజంగమద్యుచరరక్షో యక్షగంధర్వకి
న్నరవిద్యాధరగోచరంబు లగు నానాలోకముల్ లోక[2]జి
త్వర నీకుఁ [3]సుగమంబు లెందును గతివ్యాఘాత మేకాలముం
బొరయం జెప్పరు నీవిహారసరణిం బుణ్యుండ వీ వెమ్మెయిన్. 112

క. కావున నెచ్చటి కెచ్చటి, కీ వరిగెద వచటి కచటి కేర్పడ నత్యం
తావహితబుద్ధివై బుధ, సేవిత నాకోర్కి యొకటి సేయఁగ వలయున్. 113

సీ. సమరపరాక్రమచండుఁడు పౌండ్రుఁడు విఖ్యాతుఁ డఖిలపృథ్వీతలమున
వాసుదేవుం డన వానిపే రంచితచక్రాదిఘోరలక్షణము లెల్ల
వానివి వాని నెవ్వారికి నిర్జింప నలవిగా దొకగొల్లఁ డతిచపలత
నవ్వీరువేరును నడియాలములుఁ దాను గైకొని యున్నాఁడు గానఁ దొకఁడు

తే. నట్టిపగతుని ననిఁ గూల్చి యద్వితీయ, కముగఁ దనసంజ్ఞ చెల్లింపఁ గలుగువాఁడు
వానిలావును నెఱుఁగుదు మానవేంద్ర, లెంద [4]ఱేనియు వానిచే హింస పడిరి.

వ. అని యివ్విధంబు దప్పక క్రమంబున. 115

1. వేటువడిన. 2. విద్వర. 3. నిగమాదివేద్యసుగతివ్యాఘాత. 4. ఱేనని వానిచే హింసపడిరి.

చ. అజుసభఁ జెప్పు మింద్రుసభ నాడుము వహ్నిసభ న్గణింపు మ
ర్కజుసభఁ బల్కు యక్షసభఁ బ్రస్తుతిసేయుము గోవృషాంచిత
ధ్వజుసభ నుగ్గడింపు మహిదానవభూచరకోటిదొట్టి యీ
త్రిజగములందు నెందును జరింపుము సర్వసభాంతరంబులన్. 116

క. ఇదె నీయడుగుల కెరఁగెద, సదయాత్మక! యింతవట్టు సంప్రార్థనముం
దుదిముట్టఁజేసి క్రమ్మఱ, ముదలింపుము నన్ను వినుము మునివర యింకన్. 117

సీ. చెలులుఁ జుట్టలు నైనబలియురు భూపాలు రేపాటికూడినా రెంద ఱేని
రథములు గరులు దురంగంబు లెన్నంగఁ బెక్కు కాల్బలములు లెక్కకెక్కు
డీసైన్యకోటితో [1]నీసున జగములు తల్లడిల్లఁగ బెట్టు దాడివెట్టి
యదుగణంబుల నెల్ల నణఁచెదఁ దూలించి తత్పురిఁ గాల్చి మాధవునిఁ దొడరి
తే. శార్ఙ్గనిర్ముక్తశితపర్వశరచయములఁ, దనువురక్తంబుతో నిండి ధాత్రిఁదొఁగ
నీకు గగనరంగంబున నిర్నిమేష, దృష్టిఁజూడ నాట్యంబు సంధించువాఁడ. 118

క. అన విని యల్లనఁ నవ్వున, దనవదనము వింతచెన్ను దలకొనఁగా లో
చనరోచులు దళుకొత్తఁగ, ననిమిషముని యిట్టు లనియె నాతనితోడన్. 119

ఉ. ఏను సమస్తలోకముల నెప్పుడు నడ్డములేక వేడుకం
బూని చరింతు సర్వజనపూజ్యుఁడ నాపలుకెల్లవారు నౌ
నౌనని యాదరింతు రది యట్టిద యైనను నీదువాక్యముల్
మానవనాథ యన్నియును మానము గానివి నాకుఁ జూడఁగన్. 120

క. హరి యెక్కుడ నీ వెక్కుడ, హరికిని నీకును విశేష మరయఁగ భూభృ
త్పరమాణువులకుఁ గలయది, పరికింపవు హరికి నీవు ప్రతియోధుఁడవే. 121

ఉ. సర్వసమందు సర్వగుణసంపదుపేతుఁ డనంతుఁ డాద్యుఁ డీ
సర్వజగంబు నొక్కరుఁడ చక్రముఁ లావునఁ జక్రవర్తియై
గర్వ మెలర్ప నేలు రిపుగర్వహరుండు మురాంతకుండు నీ
గర్వము నెల్ల నిచ్చటనకా కటు లెల్లెడ సాగివచ్చునే. 122

తే. వలవ దుడుగుము నిన్నును వాసుదేవుఁ, డందురే బుద్ధియుతులు సర్వాధివాస
సిద్ధయై వాసుదేవాఖ్య సెల్లె [2]నట్టు, లుర్విలోపలఁ దత్తుల్యుఁ డొరుఁడు గలఁడె.

క. నీచక్రము నీశంఖము, నీచాపము నీదుగదయు నీఖడ్గంబుం
నీచారోపితములు విను, చూచిన నవ్వుదురు వీని శూరులు ధరణిన్. 124

ఉ. చక్రము శంఖము న్గదయు శార్ఙ్గము ఖడ్గము విస్ఫురన్మహా
విక్రముఁ డైనదేవుఁడు త్రివిక్రముసొమ్ములు నిక్క మింత నీ
చక్రముఁ శంఖము న్గదయు శార్ఙ్గము ఖడ్గము మాత్రె వానికి
య్యక్రమవాక్యము ల్చెలుచు నాయువు శ్రీయుఁ గులంబుఁ దేజమున్. 125

1. నేపున. 2. నతని, కొక్కటికశాక త.

క. నవ్వెడువారల నెఱుఁగవు, క్రొవ్వున నిటు వలికె దేల గోవిందుని నీ
వెవ్వరిఁగాఁ దలఁచెద వతఁ, డువ్విళ్లూరెడు భవన్మదోద్ధతి యణఁపన్. 126

వ. అనినఁ బౌండ్రుండు ప్రహసితాననుం డగుచు నమ్మునిపుంగవుం గనుంగొని. 127

క. మాటాడినఁ గోపింతురు, నీటుగ శపియింతు[1] రేమఁ నీబోటులకున్
మాటలు వెఱతుము మముఁ, గాటియగా నిట్లు పలుకఁ గలరే యన్యుల్. 128

తే. నీవు మామగంటిమి గని నిక్కువముగ, మెచ్చుతఱియును వచ్చు నీమీఁద నింక
నిప్పు డూరక వాగ్వాద మించుకయును, సెలవులేదు విచ్చేయుము సిద్ధవర్య. 129

క. నావుడు బ్రహ్మతనూభవుఁ, డేవాక్యముఁ బలుక కపుడ యేఁగె బదరిక
చేఁచె విష్ణుఁ గాంచి పౌండ్రుం బ, లావష్టంభంబుచంద మఖిలముఁ జెప్పెన్. 130

పౌండ్రవాసుదేవుఁడు ద్వారకానగరంబుపై దండెత్తివచ్చి యుద్ధము సేయుట

వ. అమ్మహావీరుఁడును విని యతనితోఁ దదనురూపం బగువీరసల్లాపం బొనరించి వీడ్కొలిపె నంత. 131

క. ఆరాత్రియ పౌండ్రుఁడు దీ, వ్రారంభుఁ డనేకబలసహస్రంబులతో
ద్వారావతినగరిపయిం, దారుణముగ దాడివెట్టెఁ దద్దయు నలుకన్. 132

వ. ఇట్లరిగి పురంబుపూర్వద్వారంబు గదిసి బహుసహస్రదీపనికరాలోకనంబున నవవిస్మయకారి యగుప్రకాశంబు గలిగించుచు గజబృంహితంబులుఁ దురంగమహేషితంబులు వీరభటసింహనాదంబులు నొక్కట దిక్కుహరపీడనం బొనర్పదుస్సహంబు లగుమహీపతులుం దానునుం గూడి పేరువాడి భేరీనిస్సాణకాహళకోలాహలం బొనర్పం బనిచిన. 133

చ. అనిశము నప్రమత్తమతి నాయితమై కరదీపికల్ వెలుం
గ నఖిలరాత్రులుం దివసకల్పత నొందఁగ నున్నయాదవుల్
ఘనుఁ డగుపౌండ్రు రాకకుఁ దగంగ నొకింతయు సంభ్రమంబు లే
కనువుగ సర్వసైన్యముల నప్పుడ పన్ని భయంకరోద్ధతిన్. 134

వ. ఉగ్రసేన బలదేవసాత్యకి కృతవర్మలు మున్నుగా వెడలి ప్రతివీరులం దలపడి రట్టితలపాటున హయంబులమీఁదివారు హయారోహకులం దాఁకి పెనంగ గజంబులం గలవారు గజోపరిస్థితులం దొడరి పోర రథికులు రథికులం బొదివి కయ్యంబు సేయఁగాల్వురు కాల్వురం బెరసి పోట్లాడ సందడి నొండొండ యొదవి పెంధూళు లెగసి దివియలచేతనుం బోని క్రొత్తచీఁకటిఁ గలిగించి దిగులు పుట్టునట్టిబెట్టిదంపుఁజందంబు దలకొలుపం దలంకక తఱికిం జొచ్చి చిచ్చఱపిడుగులం బోనియమ్ములు దిఙ్ముఖంబుల దీటుకొలుపుచు మేటిజోదులు కన్నాకులయి తమతమవంగడంబులఁ బురికొలిపిన నిరువాఁగును నద్భుతసంప్రహారం బొనర్చె నందు. 135

మహాస్రగ్ధర. కూలెం గుంభివ్రజంబుల్ గువలయ మద్రువఁ ఘోటకశ్రేణి వ్రగ్గెం
దూలెం దేరుల్ పదాతుల్ దుమురులయిరి నిర్ఘాతధూళీకనిర్య

1. రేమొ నీబోంట్లకు నీ ఖూరతములు వెఱతురె?

త్రిక్కలా[1]లోలస్రవంతు [2]శిక్కలకిల రథసంక్రీడమానోగ్రభూతా
భీలశ్రీలం దలిర్చెం బృథుపలలచయస్ఫీతరోదస్యలొప్పన్. 136

వ. అట్టియెడ నేకలవ్యుం డేపుమిగిలి యాదవసైన్యంబున కెదిర్చి తనపేరు సెప్పి
యార్చి శంఖం బొత్తి యిది యేమి సాత్యకి యెక్కడవోయెఁ గృతవర్మ పొడసూ
పండు బలదేవునికి మదిరామదంబు దెలిసెనే కృష్ణుం డెచ్చోట నొదిఁగె నేను
వచ్చుట నెఱింగిన నెంతటివారికిం దాల్మి దలకొలుప శక్యం బగునే యనుచుఁ
గవిసినం గడంగి యదువీరు లతనిం దాఁకి రమ్మహాధన్వి యుగ్రసేను నేఁబదిబా
ణంబులను వసుదేవు నేడింట నుద్ధవునిఁ బదియేనింటను నక్రూరు నేనింటను గ
దుని నిరువదేనింటను సారణుం బదునొకంటను హార్దిక్యు నాలుగింటను నొంచి
తదనుచరులగు యోధుల నపరిమితశరపరంపరలం గప్పినం దలరి సైన్యంబులు విచ్చి
యెల్లదెసలం దల్లడంబున దీపహస్తులు దివియలు వైచి పాఱినఁ జీఁకటి యాభ
యాంధకారంబునకుం దోడ్పడియె నట్లు యదువర్గం బొదుంగుటయుఁ బౌండ్రుం
డు తన్నుఁ బ్రాప్తవిజయుంగాఁ దలంచి చెలంగి యెలుంగెత్తి. 137

సీ. ఓ రాజవరులార మీరును మీవారుఁ దడయ కొక్కట నెల్లకడలఁ గదిసి
కోటఁ బ్రాఁకుఁడు లీలఁ గూలంగఁ ద్రోయుఁడు [3]తాలోగ్రయంత్రకేతనచయములు
పురిలోనఁ జొచ్చి విస్ఫురితగేహంబులయర్థసంచయముల నాఁచికొనుఁడు
వెలయాండ్రు రసుగొండియలఁ బరిచారికాశ్రేణుల నొండొండ చెఱలువట్టుఁ
తే. డేనుఁగులను గుఱ్ఱములను హేమరత్న, రథవితతిఁ గొనుఁ డనిఁదొడరంగఁబడిన
పురుషునాయుధహస్తునిఁ బొడిచి కూల్పుఁ, డింతతోడ [4]నవృష్ణియై యిలయొలర్ప.

వ. అనిన నతనియాజ్ఞ నఖిలసేనాచరులుం గోటవాదివి బవనంబుచేసి రాసమయం
బునఁ దదీయంబగుకలకలంబులు బహుళంబులైన నాకర్ణించి యనుత్సాహులై
యున్నయాత్మీయుల నందఱం జూచి సాత్యకి దనమనంబున. 139

చ. సకలకుటుంబభారమును సన్మతి నాపయిఁ బెట్టి యాత్మలో
వికృతి యొకింత లేక కడువేడ్క సుమాపతిఁ గొల్వ దవ్వుగా
నకట ముకుందుఁ డేఁగె రిపు లాక్రమ మిట్లొనరింప నాకు నూ
రక కనుఁగొంట పాడియె పురంబును రాజ్యముఁ గాతు నెమ్మెయిన్. 140

క. ఏను గడంగిన నెదురం, గా నెవ్వానికి వశంబె కమలాక్షుపద
ధ్యానపరుల కెందు[5]ను జయ, మౌ నని చెప్పుదురు పెద్ద లది బొంకగునే. 141

వ. శాత్రవునిదుర్జయత్వంబుకతనను బహుదేశసైన్యంబులు గూడి పెల్లుగాఁ [6]దోఁచు
టవలనను గేశవుండు లేకునికిని బలుమగలును ఱిచ్చవడి చూచెదరు వీరిం దెలిపి
పురికొలుప కున్నఁ గర్జంబు దప్పు నని తలంచి దారుకానుజు నరదంబు నడుపం
బనిచి సింహనాదంబు సేసి శరాసనశింజినీప్రతిస్వనం బొనర్చి దొరలం
జేర్కొని. 142

1. లోగ్రస్రవంబు. 2. శిలిశురి. 3. తాలాట్ట. 4. అవృష్టియై. 5. నభయ. 6. ద్రోఁచు.

మ. ప్రగుణోత్సాహులు యాదవోత్తములకుం బ్రత్యర్థులై తొల్లి యే
మగ[1]లుఁగా మైమయిఁ బోరొనర్చిరె వృథా మానాకులుం డైనయీ
పగతుం డెంతటివాఁడు ప్రేల్మిడిన యే భంజించెదఁగా వీని మీ
రు గరిష్ఠస్థితి నన్నుఁ జూడుఁడు రణారూఢి న్వినోదింపఁగన్. 143

క. మఱచితిరే యదువిభుఁ డిం, దఱకును బురి యొప్పగించి తగ నేఁగుట యి
త్తఱి నది శూరులు వోవఁగఁ, గొఱయగునే మగతనంబుఁ గులమును మనకున్.

వ. అని పలుక నందఱు నుత్సాహంబునం బొదలి యవ్వీరుం గూడికొనిరి క్రమ్మఱం
గరదీపికాసహస్రంబులు వెలసె సనాథంబు లగుటం జేసి సైన్యంబులుం గలంక
దక్కి కడంగె రణతూర్యంబులరవంబును సుభటులయార్పు లెలుంగులు గజబృం
హితతురంగ హేషితరవంబులు రథనేమినినాదంబులుం గలసి యొక్కటియై
పిక్కటిల్లి దిక్కులు వగిల్చె నట్టియెడ. 145

క. నలుదెసలఁ గోటఁ బ్రాఁకెడు, బలవంతులఁ బగఱఁ జూచి ప్రస్తుతబాహా
కలనంబు మాన్పుటకుఁ గ, ట్టలుక శినికులోద్వహుఁడు సమాహితమతియై. 146

క. అనిలాస్త్రంబు ప్రయోగిం, చిన నది [2]చొక్కాకు లట్ల చెల్లాచెదరై
చనఁ జేసెఁ బెలుచ శాత్రవ, జనులం బ్రాకార మస్త్రసంవృత మయ్యెన్. 147

వ. అట్లు చెదరినపౌండ్రసైనికు లందఱు నేలిక యున్నయెడకుం బోయిరి సాత్య
కియు సైన్యంబు దనతోడన చనుదేరఁ దఱిమికొని చని ప్రతిసేనయెదుర నిలిచి
యి ట్లనియె. 148

సాత్యకి పౌండ్రవాసుదేవుని నెదిర్చి యాక్షేపించి యుద్ధంబుచేయుట

సీ. అక్కట రాజాన్వయమునందుఁ బ్రభవించి నీచుఁడై యెమిఁగు రాచపాడి
యెఱుఁగక నడురేయి యెల్లజనంబులు సుప్తులై యుండఁగఁ జోరునట్లు
ననుదెంచె నెవ్వఁ డాతనిఁ గోరి వెదకెద నిదె దివియలు వట్టి యిచట నున్న
వాఁడు సూపుఁడు పౌండ్రవసుధేశుఁ గేశవుబంట సాత్యకి యను ప్రకటబలుఁడ

తే. నాయితంబయి వచ్చితి నాలమునకుఁ, గార్ముకం బొదిగా నెల్లకైదువులను
శూరవరుల మెప్పించెద భూరిశక్తి, కలిమి దానును జూపంగ వలదె నాకు.

క. తను మగిడి పోయివచ్చినఁ, దనయానయ రాజధర్మతత్పరుఁడై నా
సునిశితశరములచేఁ జ, చ్చిన మేలా ప్తజను లింతసెప్పఁ డతనికిన్. 150

క. నావిని పౌండ్రుఁడు నిజసై, న్యావలిముందటికి వచ్చి యతులధ్వజలీ
లావిర్భావము శరచా, పావష్టంభంబు మెఱయ నధికోద్ధతుఁడై. 151

వ. అతని నుపలక్షించి యి ట్లనియె. 152

తే. ఓయి సత్యకాత్మజ నీవు యుద్ధమునకు, వచ్చినాఁడ వెక్కడ నున్నవాఁడు కృష్ణుఁ
డేరువిడిచి చిక్కులపారుటిడియ యతఁడు, పసులఁగావక యోధుఁడై పరఁగునెట్లు.

---

1. లుస్మిమ్మెయి. 2. పొరగాకు.

క. నను నెఱుఁగఁడె నానామము, దన కలవడునే తలంపఁదగదే దీని
న్వనితాహంతకుఁ బశువిశ, సనకారికి నిట్టిపేరు సదృశమె యరయన్. 154

ఉ. నాచెలికాని నాధరణినందనుఁ జంపినవాఁడుఁ గాన బా
హాచతురుండనై యతని నాజిమొన న్వధియింప వచ్చితిన్
వే చనుదెంచి తాను నను వీఁక నెదుర్చుట యొప్పు నీదెస
న్నీచము నాకు సంగరము నీవు దొలంగఁగఁ బొమ్ము నెమ్మదిన్. 155

మ. అటుగా కించుక నిల్వనోపిన మదీయాఖండకోదండ ము
ద్భటమై యీనెడు బాణసంతతులచందంబుం దగం జూడు మం
తటిలో నీపని సక్కనయ్యెడు నపేతప్రాణుఁ గావింతు మి
క్కుటపుంగ్రొవ్వణఁగంగఁ గుండు నెద మా[2]గోపాలుఁడున్ బాలిశా. 156

వ. ఇచ్చోటిపసులప్రేఁ గంతయు నీతలన యెత్తి తానుఁ గైలాసపర్వతంబునకుం
బోయె నని వింటి మాకృష్ణుండు వచ్చినయప్పటికిం దగినకర్జంబు సూచికొనియె
దము నీకు నిలువక[3] పాదునిలిచి నిలిచి మాయేలికకుం బ్రియంబుగాఁ జచ్చు
టయు ధర్మంబకాదె యనిన శైనేయుం డట్టహాసంబు నేసి యతని కిట్లనియె. 157

చ. హరిఁ బరమేశ్వ[4]రేశ్వరు సమస్తజగత్ప్రియుఁ గీడువల్కు దు
ర్నరుఁడవు నీదుజిహ్వ పలువ్రయ్యలువాయదు నోరఁ బెల్లుగాఁ
దొరఁగవు తోఁకపుర్వు లెడఁ దూఱ(ల)దు ప్రాణము సూడుమామహో
ద్ధురమయి చేరె మృత్యు విటు త్రుళ్ళకు మొప్పదు సెప్పెదం దుదిన్. 158

తే. ఆదిదేవునిపేరు చిహ్నములుమోచి, నంతటనె యాతనికిఁ దుల్యుఁ డండ్రె నిన్ను
సింహచర్మంబు దొడిగినఁ జెనఁటికుక్క, గంధగజగంధమునకును గలదె నిలువ. 159

క. ఒక్కఁడ సర్వగతుండై, యొక్కఁడు క్రియ వాసుదేవుఁ డితఁ డని పెద్దల్
మ్రొక్కఁగ నుండుజనార్దనుఁ, డక్కరణి యనన్య మెఱుఁగ వైతి దురాత్మా. 160

మ. భువనస్వామికి ద్రోహివై నకుమతిం బోనీక నిన్నిప్డుగ
ష్టవిధిం బెట్టి తిలప్రమాణశకలప్రస్తాంగునిం జేసి మ
జ్జవసామిశ్రభవత్తనూపలలముల్ సాలంగ నేఁ డిచ్చెదన్
నవభంగిన్ బహుయాతుధానతతికి [5]న్నందించు నాబాణముల్. 161

తే. ఇంతలో శౌరి చనుదెంచెనేనిఁ దీవ్ర, భూరిదివ్యాస్త్ర చయములఁ బొదివి పట్టి
కట్టి యొప్పింపఁ బశువవై కంసదమను, ఖడ్గధారకు లోను గాఁ గలవు నీవు.

వ. అని యివ్విధంబున నన్యోన్యంబు పరుషంబులు పలికి తలపడినం గయ్యం బ
య్యిరువురకు ఘోరం బయ్యె నందు. 163

క. తెగనిండఁ దిగిచి యొకయా, శుగ మహేంద్రకునియురము సొనిపెఁ దొలుతనా
నగధరుతమ్ముఁడు దానం, బగతుఁడు వడవడవణంకి భ్రమగొని తిరుగన్. 164

1. నన్నుదిర్చిన. 2. గోపుండు గోపాలకా. 3. పోరాదు. 4. రుంబ్రభు. 5. న్వడ్డించు.

క. ముక్కున నోరను నెత్తురు, గ్రక్కున వెడలంగ ధైర్యకలితుఁ డగుటఁ దా
నొక్కింత సైచి యంతన, నెక్కొను తెలివునఁ బ్రహాసనిర్భరమతియై. 165

తే. తొమ్మిదియు నైదు క్రొవ్వాఁడితూపు లయ్యె
దూద్వహునిమీఁద నేసి వేఱొక్కవలుద
నారసంబున ఫాలంబు నాటుటయును
మూర్ఛవోయి రథంబుపై మ్రొగ్గె నతఁడు. 166

వ. ఆలోనఁ బౌండ్రుండు నిరువదే నమ్ముల నతనిసారథి నొప్పించి రథ్యంబుల నాలుగింటిని నాలుగుశరంబుల స్రుక్కించి సింహానాదంబు సేసె నంతటం దెలిసి శిని నరుండు. 167

క. తూఁగాడుసూతుని సము, ద్వేగంబున వడఁకు రథ్యవితతిం గని రో
షాగము[2]కలితుండై ఫణి, భోగనిభం బైన చాపమున నొకశరమున్. 168

వ. వజ్రోపమం బైనదాని సంధించి బెట్టిదంబుగాఁ దిగిచి పగతునురంబు వ్రయ్య నేసి మూర్ఛ ముంచి. 169

తే. పడగతోడనతునుమాడి పటుహయములఁ, జంపి సారథిఁ బరిమార్చి సకలనభము
బూరటిల్లంగ సింగంబుపోల్కిఁ బెలుచఁ, బోరి [3]నుదీర్ణగర్జాపరిస్ఫూర్తిఁ జెలఁగె.

వ. పౌండ్రపతియును నాలోనన తెలిసి హతరథ్యం బగురథంబు డిగ్గి సాత్యకిరథంబు గుఱ్ఱంబులం బడనేసి సూతు సమయించి రథావయవంబు లన్నియు ననేకసహస్రసంఖ్యంబు లగువిశిఖంబులం బొడివొడిసేసె నివ్విధంబున. 171

క. ఇరువురును విరథులయి యొం, డొరువుల చాపములు నఱికి, యొక్కట పటుతో
మరశక్తిముఖాయుధములఁ, జిరముగఁ బోరిరి చలంబుఁ జేవయు నలరన్. 172

వ. తదనంతరంబ గదాహస్తులై తాఁకి యభ్యస్తంబు లగుసమస్తకళావిస్ఫారంబులు ప్రశస్తంబులుగాఁ బెద్దయుం బ్రొద్దు పెనంగి యన్యోన్యఘాతంబుల నుద్ఘాతంబైనరక్తంబున సిక్తంబు లై ప్రతీకంబులు వసంతాశోకంబులకు సదృశంబు లై యసదృశోల్లాసంబున నుద్భాసిల్లఁ గొండొకదడవునకు గదలు మిథోహననంబున విడిచి పిడికిళ్లకుం జొచ్చి పెచ్చువెరిగి పొడుచునప్పటిచప్పుళ్లు సర్వభూతభీతిజననచండంబులై ప్రీతి యొండొండ వోదలఁ దలంబుల వ్రేసియుఁ బెడచేతుల నడిచియుఁ గూర్పరాహతులొనర్చియు జానువుల నొంచియుఁ గేశాకర్షణనఖవిఖండనప్రముఖంబులం దొడరియుఁ బోరి తమపోరుసూచువారు తమ్ము నుద్దేశించి యీసాత్యకి యీపౌండ్రుం బొరిగొనక యేల విడుచు నీపౌండ్రుండు సాత్యకిని మడియింపక యుడుగ నేరండు వీరిద్దఱు నొక్కలావువారు గాన యొండొరువులచేతం జచ్చి వీరస్వర్గంబు నొందుదు రింతియ కాని యలంతుల నిలువ రిట్టిశౌర్యం బిట్టిధైర్యం బిట్టిచలం బిట్టిబలం బెచ్చోటఁ జూడ మెయ్యెడల విన మెన్నఁడు నెఱుంగ మనుచుం బ్రశంసింప నకంపితప్రకారులై తాఁకి రయ్యవస

1. కోశ. 2. కలుషితుండై. 3. నిసుద్దీర్ణగజ.

రంబున నుభయబలంబులం జేరకలరథికు లిరుదెసలం గ్రందుగాఁ దఱిమి సంద
డిచేసిన నాసాహసికులు పాసిపోయి రంత. 173

ఏకలవ్యుఁడు బలరామునితోఁ దలపడి ఘోరయుద్ధంబు సేయుట

మ. బలదేవుండును నేకలవ్యుఁడును దృప్యద్బాహులై తాఁకి యు
జ్జ్వలచాపంబులఁ బోరుచో బలుని వింశత్యస్త్రతీవ్రాహతి
న్వ్యాలియం జేసి తదాశుగంబుల వెసఁ దూతుం బ్రపీడించి క
ట్టలుకం ద్రుంచె నిషాదనాథుఁడు ధనుర్జ్యావల్లి భల్లంబునన్. 174

తే. వింట నొండొకగొనయంబు వేగఁగూర్చి, కేశవాగ్రజుఁ డొకకోలఁ గేతుదండ
మురివ్వఁగూల్చి కార్ముకము వేఱొకట నఱికి, [1]పదిట సారథిఁ బదిట నబ్బలియునొంచె.

క. మఱియును ముప్పదియమ్ములఁ, గిఱికొన నరదంబు వొదివి కేళియ పోలెన్
మెఱసిన సైపక వేఱొక, నెఱివి ల్లెక్కిడి కిరాతనృపతియుఁ గడఁకన్. 176

క. ఆతనిచనుమర విశిఖ, స్యూతము సేయుటయు నొచ్చి స్రుక్కి హలాంకుం
డాతతరోషసముద్ధతుఁ, డై త్రుంచెం[2] బిడియకోలఁది కహితునిధనువున్. 177

వ. ఏకలవ్యుం డడిదంబు పుచ్చికొని [3]విసరి వైచె నది యదునందనుం డేనమ్ముల
నడుమన పొడిసేసి మఱియు నొక్కమండలాగ్రంబు సారథిగుఱిచి వైచినం
బదిబాణంబుల ఖండించి చండఘంటావిభూషణ యగుభీషణశక్తి వైచిన
నొడిసిపట్టి మగుడఁ దద్వక్షంబు లక్ష్యంబుగా వైచిన నప్పాటున నమ్మేటిమగండు
సొమ్మసిలంబోయి తేరిపయిం బడినం గని తదీయు లగునిషాదయోధు లెనుబది
యొనిమిదివేలు రథతురంగమాతంగసముదయంబుతోడం గదిసి. 178

క. మిడుతపరివోలె దిక్కుల, యొడములు దమమయము కాఁగ [4]నేకాకృతితో
గడిఁదిగఁ [5]బొదివిరి రాముని, నడరఁ దదాఘోష ముగ్రమై గగనమునన్. 179

తే. అలిగి హలమును ముసలంబు హస్తయుగము
నందు ధరియించి తాలాంకుఁ డరద ముడిగి
యొఱుకుమూఁకలమీఁదికి నుఱికి విలయ
కాలకలుషకృతాంతానుకారి యగుచు. 180

క. నాఁగటఁ దగిలిచి తగిలిచి, వ్రేఁగగురోఁకలి యమర్చి వ్రేయుచుఁ దోడ్తో
రేఁగెడుదర్పము బాసట, గాఁ గూల్చెను బగఱనెల్లఁ గడుఁజోద్యముగాన్. 181

వ. అట్లు ముహూర్తమాత్రంబున నఖిలనిషాదసైన్యంబులం బొడిసేసి యపరిమిత
రక్తమాంసమేదంబులఁ గ్రవ్యాదభూతబేతాళజాతంబులకు నభూతపూర్వకం
బగుపర్వంబు సంఘటించె నంతం దెలిసి యేకలవ్యుండు. 182

క. తనసేనపాటు దెలియం, గని కోపము మిగులఁ బెద్దగద గొని బలభ
ద్రునిమీఁదఁ గవిసె నతఁడును, ఘనగదఁ గైకొని కడంగెఁ గలుషం బెసఁగన్.

---

1. పదిటఁ బదిట సారథి రథి బలిమి నొంచె. 2. బిడికోలఁదికిన. 3. వీచి. 4. సేకాస్త్రకరిణ. 5. బొడిచిరి.

వ. వారలిరువురకు నతిభీషణం బగుగదారణంబు ప్రవర్తిల్లె నందు. 184

సీ. గదలొక్కటొకటిఁ దాఁకఁగ నుప్పతిలు మిడుంగుఱుల దిక్తటములు దుఱఁగలించె
హుంకారములు నగరోన్నతప్రాకారవలభులఁ బ్రతిశబ్దవతులఁ జేసెఁ
జరణఘట్టనముల ధరణియంతయు[1] బిట్టు గదలి పాతాళంబు గదియఁ గ్రుంగెఁ
దర్జనోక్తులపటుధ్వానంబు లాకాశచరులకుఁ జిత్తచంచలన మొసఁగె

తే. నుభయబలములవారుఁ బోటుసిగి వెఱచు, వెఱఁగుపాటునుగదురనవ్వీరవరులఁ
జూచుచుండిరి కలహసంక్షుభితఘోర, ఘోరవారణద్వితయంబు జూచుకరణి.

వ. ఇవ్విధంబునఁ బౌండ్రసాత్యకు లొక్కదిక్కునను బలదేవనిషాదపతు లొక్కవల
నను గయ్యంబు సేయుచుండ నలువురకారణంబున నపరిమితజనసంక్షయం బగు
చుండె నంత. 186

ఆ. దీపరుచులతోన తిమిరంబు దోడ్తోనఁ, దఱుఁగఁ దారకములు దరతరంబ
యడఁగ వస్తుమూర్తు లన్నియు నొండొండ, తోఁపఁ దెల్లనయ్యెఁ దూర్పుదిక్కు.

క. అరుణోదయరుచు లొయ్యనఁ, బరఁగుచుఁ గమలములతోన ప్రాణుల కెల్లం
బరిబోధము నొదవింపఁగఁ, గరణీయంబులు బహుప్రకారత వెలసెన్. 188

క. కుముదవనంబులతోడన, కమనీయవినమ్రజననికరపాణితతుల్
సమయముకుళితమ్ములు గాఁ, గమలహితుఁడు ప్రథమగిరిశిఖరమణి యయ్యెన్.

శ్రీకృష్ణుఁడు కైలాసంబుననుండి మరలి ద్వారకానగరంబునకు వచ్చుట

వ. అట్టిదివసప్రారంభంబున సంరంభం బెసంగ రెండుదిక్కులయోధులు నధికసంరం
భంబుగా బెరసి పెనంగఁ బౌండ్రవిభుం డెలుంగెత్తి యాత్మీయసైన్యనాయకుల
నుద్దేశించి. 190

క. మన మెంతలావు సేసినఁ, బని దీఱదు సేకుఱందు పగతుఁడు లోకం
బున దూఱు రాదె యితరుల, ననిఁ జంపినఁ [2]గాన వలవ దాహవ మింకన్. 191

మ. హరి యేతెంచుట లెస్సగా నెఱిఁగి తీవ్రాటోపదీప్తంబుగాఁ
బరిమై వర్తము గాకయున్నఁ గడిమిం బ్రత్యర్థి నాహవాతిఁ జే
సి రణక్రీడఁ జలంబు సూపుదము ప్రస్ఫీతాస్మదీయోగ్రవీ
ర్యరసారూఢికి నోర్తురే యిచట నీయల్పుల్ వృథావిక్రముల్. 192

వ. అని పలికి బలంబులం దివియం బనిచిన వారును నట్ల సేయ సైన్యసమేతుండై
క్రమ్మఱఁ జని. 193

క. తనకుం గాశిమహీపతి, యనుఁగుం జెలి యగుటఁ జేసి యాతనినగరం
బున నుండె సహాయుల నె, ల్లను బిల్వ ననేక సమరలంపటబుద్ధిన్. 194

వ. ఇక్కడఁ గృష్ణబాంధవులు విజయంబు చేకొని తూర్యవిరావంబులుం బ్రమోద
నాదంబులు మేదురంబులుగాఁ బురంబు ప్రవేశించి యందఱుం దమలోన. 195

1. బట్టు గదలి పాతాళంబు గలయ బ్రుంగె. 2. గాదు. 3. గరిమాశ్ర.

తే. స్వామి యేతెంచుటయుఁ దదాజ్ఞాసమర్థ, కరణ మిట్లు నివేదింపఁ గలిగె మనకు
ధన్యచరితుల మైత్రి మనన్యసులభ, మెందుఁ జూచిన సామాన్యమే గణింప. 196

వ. అని సరససంభాషణపరితోషణంబులం బొంగునంతరంగంబులతోడ నున్నసమయంబున. 197

క. ఇదె సనుదెంచె మురాంతకుఁ, డెదురుకొనుఁడు సకలజగదధీశు నతని నిం
పొదవఁ గనుఁడు గన్నారఁగ, యదువరు ననుపలుకు లెసఁగె నంబరవీథిన్. 198

వ. చారణప్రయుక్తయైనయయ్యుత్సవోక్తికి నుద్యుక్తులై సర్వయాదవులును సర్వాలంకారకల్యాణవేషంబులతో సర్వపౌరసైన్యపురస్సరంబుగాఁ బురంబు వెలువడి రంత నంతరిక్షంబున దార్క్ష్యస్కంధాసనాసీనుండై దేవకీసూనుండు గానంబడియె నట్లరుగుదెంచి యతండు. 199

క. వాహనము డిగ్గి దారుక, వాహితమగునరద మెక్కి వరబంధుజన
వ్యూహము లభినందింపఁగ, మోహమతిఁ బురప్రవేశముం బొనరించెన్. 200

తే. నగరిలోనికిఁ జని రౌప్యనగమునందు, నగసుతాధీశ్వరుం దర్శనంబుసేత
యతనిఁ గనుట భాషించుట యఖిలమునుస, మాదరంబున వినిపించె నర్హతతికి.

వ. ద్వాదశవత్సరంబులు తన్నుం బాసి ముచ్చిరి యున్నబంధుమిత్రభృత్యకోటి నెల్లను బహుళవాక్యామృతప్రవాహంబునం దేల్చి పౌండ్రావరోధప్రకారంబును వార లెఱింగింప నెఱింగినవాఁడై యుద్ధవోగ్రసేనబలదేవులఁ బ్రశంసించి సాత్యకి నెంతయు నుపలాలించి లీలాలోలవిభూషితవదనసరోరుహుండై. 202

శా. ఏమీ పౌండ్రుఁడు దానుఁ జుట్టములునై యేతెంచెనే మేలు మే
ల్మేమైఁ దన్నువధించునేత కొఱకుం బ్రేరేచువాఁ డబ్బెనే
నేమిం బూనికి లేకయుంటిని నిజం బిం కూర కెట్లుండుదుం
భామధ్వంసము పిమ్మటం బ్రథనలిప్సం గూడె నాకైదువుల్. 203

క. భయ మొకటిలేక కుకురా, న్వయుల నగరిమీఁద [1]వచ్చినట్టిదురాత్ముఁ
రయమున నేనును బలసం, చయములతో నరిగి ముట్టి చంపుదుఁ బోరన్. 204

వ. అనిపలికి పగతుపోయినతెరువును దత్సన్నాహంబును నరయఁ దగినమానిసులం బుచ్చి సంస్మరణసమకాలంబునన చనుదెంచువానిఁగా వైనతేయు వీడ్కొల్పి సముచితవ్యాపారంబుల నున్నంత నట పౌండ్రుండు వారణాసీపురంబున నుండి చారులవలన వనజనయనురాక విని కాశిరాజునుం దానును దక్కినభూపతులు నాలోచనంబు సేసి యొకదూత నాదైత్యదమనుపాలికిం బుత్తెంచిన. 205

క. వేరోలగమున వాఁడును, నారాయణుఁ గాంచి పౌండ్రనరపతి నన్నుం
గోరి భవదంతికమునకు, దారతఁ బుత్తెంచె వినుము తద్వచనంబుల్. 206

---

1. బంచి.

సీ. పుట్టినఁగోలెను బోఁడిమి సెడి గొల్లమందలోఁ దిరిగి ధర్మం బెఱుఁగక
వనితావధంబు గోవధమును బాంధవవధముఁ గావించి దుర్వర్తనమునఁ
దిరిగి తంతటఁబోక తేఁకువమాలి నాపేరుఁ జిహ్నములుఁ గల్పించికొంటి
వాసుదేవుం డన వసుధపైఁ గారణజన్మంబు నొందినసత్యఘనుఁడఁ
తే. [1]కడఁగి నేన కా నీకు నెక్కడితెఱఁగు, బ్రతుకు వలతేని వినుము నాపనుపు సేసి
చక్రమాదిగ విడిచి మత్సంజ్ఞ యుడిగి, నకేఁకి చనుదెమ్ము నాశరణమ్ము సొరఁగ.
వ. అని యిట్లు దూతముఖంబున వెడలినవిమతువాక్యం బాకర్ణించి యాకర్ణవికాస
హాసమధురలోచనుం డగుచుఁ గమలలోచనుండు వానిం గనుంగొని. 208
క. మీయేలికమాటలు దూ, తా యెంతయు మంచి వేను దప్పక యాతం
డేయనువునఁ బలికెడుఁ ద, న్న్యాయ్యము చేయువాఁడ నటువిను దెలియన్. 209
సీ. నను నట కరుగుదె మ్మనియెఁ గావున నెల్ల యాడియాలములతోన యరుగుదెంతు
వినుతచిహ్నంబులు విడువు మన్నాఁడు గావునఁ జక్రపూర్వతఁ దనరువానిఁ
దనమీఁద విడిచెదఁ దనశరణము సొచ్చి మనుమంట గాదు గావునఁ గడంగి
తనశరణంబె పెంపొనరంగఁ జొచ్చి నిర్భయుఁడనై భూరిసంపద హరింతు
తే. ధరణినెందుఁ జెక్కలవాఁడు దానునాకు, దాఁటవచ్చునె తనయాజ్ఞ దడయ కింత
వట్టు నేఁడు నెల్లిటిలోన నిట్టలముగఁ, జేయఁగలవాఁడ నింతయుఁ జెప్పు మీవు.
క. అని కట్టనిచ్చి వీడ్కొలి, పిన దూతయుఁ జని యుదారభీమగభీర
ధ్వనిరమ్య మైనవిష్ణుని, వినిశ్చితోక్తంబు పౌండ్రవిభునకుఁ జెప్పెన్. 211
వ. అతండును సహాయులగురాజులకు నివ్విధం బెఱింగించి వారునుం దానును
సర్వసైన్యంబులం గొని వారణాసీపురంబు వెలుపల నాయత్తంబై మురాంతకు
రాక కెదురుసూచుచుండెఁ గాశీవిభుండును దనసేనలతోడఁ జెలికానివెనుకయై
నిలిచె నంత నక్కడ. 212
సీ. సాత్యకిమున్నుగా శత్రునిర్మథనంబునకుఁ దారతార నిర్ణయము గాఁగ
జాలుదు మని వచ్చి యోలిఁ బంతంబులు పలుకుచుట్టంబులఁ బరమపురుషుఁ
డాదరంబునఁ జూచి యస్మత్పరోక్షంబునందు మీ చేసినయట్టిలావు
సామాన్యమే రిపుజయము మీ చేతికి వచ్చినయది సహవాసకృత్య
తే. మింత [2]గడవంగ నెట్టది యేను వోయి, నాకు వలయుకార్యాంశం బొనర్చివత్తు
నిలుఁడు మీ రని యందఱ నిలిపి గురుజ, నానుమతమున మంగళోద్యము మెలర్ప.

శ్రీకృష్ణుఁడు గరుడవాహనారూఢుఁడై పౌండ్రవాసుదేవునిఁ జంపం బోవుట

క. గరుడస్కంధారోహణ, దురతిక్రమగమనలీలతో నరిగె వెసం
బరిపంథిమీఁదఁ [3]భూతో, త్కర మఖిలముఁ దనకు శుభము గాంక్షింపంగన్. 214

1. నేన కా నెక్కడితెఱంగు నీకు బ్రతుక, వలచె నేనియుఁ నాపనువలరఁ జేసి. 2. గడవంగ దేటది, గడవంగ నేటది, గడువంగ నేఁటది. 3. భూతో.

వ. అరిగి తదీయస్కంధావారంబున కనతిదూరంబునం బాంచజన్యస్వనంబునం బంచమహాభూతవిస్తారవిదళనంబు సేసిన. 215

ఉ. ఆతనిఁ గాంచి పౌండ్రబల మార్పులుఁ దూర్యరవంబులుం దిగం
తాతతసంప్రసారముల నచ్చెరువై యెసఁగంగఁ దాఁకి యు
ద్యోతితకుంతయష్టిశరతోమరశక్తిపరశ్వథాతిసం
పాతనిరంతరంబుగ నభంగురఘోరరణం బొనర్చినన్. 216

తే. చటులశార్ఙ్గనిర్ముక్తోగ్రసాయకములఁ, గలుషకౌమోదకీవిమోక్షక్రమముల
గడియతడవులోఁ బొడివొడిగా నొనర్చె, నసురమథనుండు రిపులమోహారము నెల్ల.

వ. ఇట్లు కాశీశుసైన్యసహితంబుగాఁ గలసేన లన్నియు మడిసినఁ బౌండ్రవాసుదేవుండవ్వాసుదేవున కెదురై నడచె నట్టిసమయంబున. 218

తే. శంఖచక్రగదాఖడ్గచాపములకుఁ, బాంచజన్యాదినామకల్పనము లోలయఁ
బడగఁ గృత్రిమతార్క్ష్యుండు ప్రజ్వరిలఁగఁ, దేరిపై నున్నపగతు నాశౌరి గనియె.

వ. కని తదీయశరీరంబున కలంకారంబులైనపీతాంబరకృతకకౌస్తుభశ్రీవత్సవైజయంతీముకుటలక్షణంబు లుపలక్షించి యెలుంగెత్తి నవ్వి యద్దేవుండు దివ్యగంభీరస్వరంబున నతని కిట్లనియె. 220

సీ. పౌండ్రభూవర నీవు భావంబునందు మదీయాంకములు నోవఁ దివిరితేని
నాపాలి కేతెంచి నమ్రుఁడవై యేను నీవాఁడ నా కిమ్ము నీదుచిహ్న
ముల నని వేఁడిన లలి శాశ్వతంబులై చెల్లవె వెత్తివై చెట్టచేసి
తింకనైన వినీతి నేతెంచి వేఁడుము కాచెద నఖిలలోకముల నిన్ను
తే. నీదృశోజ్జ్వలవేషసమ్మోదమాన, హృదయుఁగాఁ గరుణించెద నింత నిజము
వినుము శరణాగతత్రాణవిపులనిష్ఠ, యాధ్యుఁగా నెఱుంగుము నన్ను నాత్మలోన.

క. నాచక్రముచే మడిసిన, యాచపలుర నరకుఁ ద్రొట్టి యకట యెఱుఁగ వీ
చెడుటలు మేలులుగాఁ, జూచెదు నినుఁ గావ నొకనిఁ జూపుము యిచటన్. 222

వ. నీవు నన్ను రమ్మని దూతచేతఁ జెప్పి పుత్తెంచిన నీదెస వచ్చితిఁ దగినబుద్ధియుం జెప్పితి నిట్లు సేయుము చేయకున్న నేను నీ చెప్పినట్ల చేసి చక్రకౌమోదకీప్రముఖచిహ్నంబులు నీమీఁద విడిచెద గరుడునిం ద్వదీయధ్వజంబుపై కనిచెద నట్లు చూడు మని పలికినఁ బౌండ్రుం డతని కిట్లనియె. 223

మ. అవనీనాథుల నెల్ల నుద్ధతుల గర్వాంధ్యం బడంగింప నే
నవతీర్ణుండ నెఱుంగవే యకట మిథ్యావాసుదేవాహ్వయం
బవినీతిం ధరియించి కొందఱకు మోహభ్రాంతి పుట్టించె దీ
యవలేపంబు నెఱింగి కాదె నిను దండార్హుండుగాఁ జూచితిన్. 224

తే. నాకు వెఱచి కైలాసయానంబుపేరఁ, గొంతగాల మమ్మెయిఁ దప్పఁ గ్రుంకిపోయి
తీవు లేకున్నఁ జూవె మహావిభూతి, మెఱయ వచ్చియు నీయూరఁ జెలుపనైతి.

క. మేలయ్యె నిట్లు వచ్చితి, లేలెమ్ము రణంబులో బలిమి చూపుము రో
షాలోలరక్తనయనుఁడు, గాలుఁడు నిన్నతిథిఁ జేయఁ గడఁగెడుఁ దనకున్. 226

చ. అని నిజశార్ఙ్గముక్తవిశిఖావలిఁ గృష్ణునిఁ గప్పి వైనతే
యునిఘనదేహ మంతయును నొక్కట రక్తమయంబు చేసినం
గినిసి బలానుజుండు శరకీలల నాతని వ్రేల్చెఁ బెల్చ న
త్యనుపమదావదగ్ధగిరియాకృతి నొంద నిమేషమాత్రలోన్. 227

వ. పౌండ్రుండు పుండరీకనయను నయనోపాంతంబు కాండవిదళనంబు గావింప నెత్తురు ధారలై తొరఁగ నిర్యాణవిగళన్మదధారం బగుమత్తవారణోత్తమం బుం బోలి యయ్యుత్తమపురుషుం డతిపరుషం బగుశరం బతనిపురంబు గాఁడ నేసిన. 228

క. ఒక్కింత సొగసి యంతన, గ్రక్కునఁ దెలివొంది రిపుఁడు కౌమోదకినా
నెక్కొను[1]మిడుఁగుఱు లడరఁగ, నక్కగద మురారిదెసకు నుక్కున వైచెన్.

వ. అద్దేవుండు కౌమోదకీప్రయోగంబున దాని నడుమన పొడివొడి గావించిన యనంతరంబ. 230

క. పగతుఁడు చక్రము వైచిన, నగధరుఁడు సుదర్శనమున నది తుత్తుమురై
జగతీస్థలిఁ దొరఁగెడున, ట్లుగఁ జేసె సమస్తజనములును ముదమందన్. 231

వ. నందకసంజ్ఞం బగుఖడ్గం బాపౌండ్రుండు కైకొని జళిపించి వైవం జూచిన నది యచ్యుతుండు వానిచేతన యుండఁ బ్రచండకాండంబున ఖండించె నతండు గ్రమ్మఱం దనచాపంబు కైకొని యచ్చెరువుగా ననేకబాణపరంపరలు వెల్లిగొల్పుటయు నల్లన నవ్వి యవ్విభుండు. 232

క. మౌర్వీటంకృతి దిక్కులఁ, బర్వఁగ శార్ఙ్గంబు గుడుసువడఁ దిగుచుచు దో
ర్గర్వంబున రిపుశరచయ, చర్వణతం బఱవ భూరిశరతతు లేసెన్. 233

తే. ఏసి సూతునిఁ గూల్చి యుద్భాసిరథ్య, సమితిప్రాణంబు గొని సిడం బదురఁ ద్రుంచి
యహితుదేహంబు బహుశరక్తారుణముగఁ, జేసి పెల్లార్చి వెండియుఁ జెలఁగి నగియె.

వ. ఇట్లుంగిఁ బగతు నపగతసమస్తసాధనుం గా నొనర్చి యమ్మహావీరుండు. 235

తే. ఏమిరా వాసుదేవుఁడ నేన యనుచుఁ, జెప్పికొన వచ్చునే యింకఁ జెపుము నాకు
నిన్నుఁ గన్నప్డ చక్రాగ్ని నీఱుసేయ, వచ్చు మాదలించుట కింత వలసెఁ జేయ.

వ. అని పలికి వానిచేతివిల్లును శంఖంబును శకలంబులుగా నేసి గరుడచరణప్రహారం బులఁ గృత్రిమగరుడలాంఛితంబు లగుతదీయధ్వజదండంబు ఖండంబులు

1. పెదపెదకోఱల; పెదకోరు గలుగు; పెదపిడిక గలుగు.

నేయించి యాభీలజ్వాలాజ్వలితదిక్చక్రం బగుచక్రంబు సంప్రయోగనిర్వక్రంబు గాఁ బనిచిన. 237

క. అది వోయి శత్రుదేహము, భిదురము గిరి ప్రయ్యనడచు వెలుచన్ లీలన్
విదళితము సేసి ప్రయ్యలు, పొడలిననెత్తురులతోడ భువిఁ బడఁద్రోచెన్. 238

వ. ఇట్లు పౌండ్రుండు సమసిన. 239

క. చెలికానిచావు గనుఁగొని, బెలసిననగతోడఁ గినుక పెనఁగొనఁ గాశ్యుం
డలఘుఁడు దైతేయాంతకుఁ, దలపడి చెట్టెసె దీవ్రతరవిశిఖములన్. 240

తే. మిత్రుదేహంబునొద్దన మేదినికి ము, హూర్తమాత్రమై నీమేను నొదవుఁగాక
యనుచు శార్ఙ్గి శార్ఙ్గిచ్యుతసునిశితాస్త్ర, జాలములఁ గప్పె నతని నాభీలలీల.

క. క్షణమాత్రము చిత్రంబా, క్షణము ససుభవంచి పిదపఁ గాశిపుఁ గమలే
క్షణుఁడు శిరశ్ఛేదవిచ, క్షణుఁడై వీరజనయోగ్యగతులకు ననిచెన్. 242

వ. ఇత్తెఱంగునం గాశీదేశాధీశ్వరుం ద్రుంచినదివ్యాస్త్రంబునన యతనితల తదీయ నగరమధ్యంబున వైపించి మఱియు మార్గాగనిసముగల ననేకులం దునిమి తూఁటాడి విజయశ్రీసనాథుండై యదునాథుండు క్రమ్మఱ నిజపురంబున కరిగి సుఖంబునం బ్రమోదించె నంత నిక్కడ. 243

శ్రీకృష్ణుఁడు సుదర్శనచక్రంబుచేఁ గాశిరాజునుతప్రేషిత యగుకృత్యం దునుముట

సీ. తండ్రి పౌండ్రునకునై దనుజారిచేత నకాలమృతి నతిక్రాంతుఁ డైనఁ
గడుశోకవివశుఁడై కాశ్యతనూజుండు హితబుద్ధి యగుపురోహితునిచేత
వేలిమి పుట్టింప వెస దక్షిణాగ్నియం దుద్భూతయై కృత్య యుగ్రభంగి
నెయ్యది గర్తవ్య మెఱిఁగింపు మనవుడు యదువంశ్యుఁ డగుకృష్ణుఁ డతనివారిఁ

తే. జంపు మని పంపఁగా నేఁగెఁ జటులరోష, రక్తలోచనజ్వాలాకరాళ మైన
తనువు మిన్నంటికొనఁ బేర్చి దనుజవైరి,యెచట నెచ్చట ననుచు నే పెసఁగమసఁగి.

వ. ద్వారకానివాసు లప్పిశాచి నంతంతం గని తలంకి. 245

చ. ఇది యొకఘోరరూపము సమిద్ధలయాంతకతుల్యతీవ్రతం
బొదలి యవార్యవేగమునఁ బ్రోజ్జ్వలశూలము గేలఁ ద్రిప్పుచుఁ
బదనము విప్పఁగాఁ దెఱచి వచ్చుచు నున్నది యేమిమాయయో
కదిసె శరణ్య కృష్ణ కృపఁ గావుము మ మ్మని యార్తమూర్తులై. 246

క. తనశరణము చొచ్చుటయును, గని యపుడు ముకుందుఁ డక్షకలితక్రీడా
జనితాసక్తిఁ దలిర్చుట, ననాదరప్రీతిలీల నచలాసనుఁడై. 247

గ. అంగీకృతాకృత్యయైనయాకృత్య నుద్దేశించి యుద్దీప్తలీలానిర్వక్రం బగుచక్రంబుం బనిచిన నమ్మహాస్త్రంబు సంవర్తమార్తాండమండలచండంబై కవియుటయుఁ దత్తేజంబున నిజతేజంబు నిరస్తంబైన సంత్రస్తాంతరంగ యై. 248

క. కాశీశసుతపురోహిత, నాశని యగుకృత్య పురజనం బోడఁగ యా
క్రోశార్త యైనదానిం, గేశవసాధనము వెనుదగిలెఁ దీవ్రగతిన్. 249

వ. అదియునుం గాశీపురంబునకుం జనఁ దడా స్తథ్యానం బనతిదూరంబున పీ తేరం
పౌరులు గలంగిరి రాజసేనాపతు లిది యేమి యేమియో యనుచు సకలసైన్యం
బులం బన్ని యద్దెసకు నడచి. 250

తే. కనిరి మిన్నును నేలయు ననలశిఖలఁ, బొదివి శతకోటిసంఖ్యదంభోళిశతము
లొక్క ప్రోవయిచను దెంచునోజఁ గృత్య, ననుగమించువైకుంఠునివ్యాయుధంబు.

క. కనుకని తమతమకైదువు, లనువుగఁ బచరించుకొనుచు నభిముఖులై యం
తన తత్తేజోహత[1]ద,ర్శను లగుటం దల్లడిల్లి క్రమ్మఱిరి వెసన్. 252

వ. ఇవ్విధంబున నందఱు విఱిగి పురంబు సొచ్చుటయుఁ గృత్యయు వెనుకన చొచ్చె
నమ్మహాచక్రంబు నవ్వీటిపైఁ బడి కృత్యాసహితంబుగా బార్థివామాత్యభృత్య
పురోహిత బాంధవ పౌరవారణరథతురంగభాండాగారగోష్ఠ గృహాంబులతోడ
నున్నతహర్మ్యప్రాసాదసభాచయచత్వరోపశోభిత యగునగరి యంతయు నిమిషం
బున నీఱుగాఁ జేసె నట్టు దేవాసురాదులకుం దేఱి చూడ రానియాదివ్యనివాసం బా
సురచరితులకతంబున నుపహతంబు గావించి సర్వభూతదుర్దర్శనం బై నసుదర్శ
నంబు విష్ణుసమీపంబునకుఁ జనుదెంచె నని వైశంపాయనుండు వివరించినపౌండ్ర
వధప్రకారంబు విని జనమేజయుండు విస్మయప్రమదరసనిమగ్నం బగుమనంబుతో
మఱియు నతని కిట్లనియె. 253

క. ఎంతెంతవింటి మాత్మకు, నంతంతయ ప్రియము సేసె హరిచరితము ల
త్యంతవిచిత్రములు సతి, కాంతము లద్భుతము లధికకల్యాణంబుల్. 254

తే. తనియ దింకను జిత్తంబు మునివరేణ్య, యమృతసారంబు వీనులయందుఁ గ్రోల్వ
మనిన నతఁ డానరేంద్రున కాదరమున,నిట్లనియె వాక్యసౌభాగ్య మింపు మిగుల.

క. నిర్మలయశుఁడు జనార్దను, కర్మము లమితములు సెప్పఁగా నొప్పవచో
నిర్మితు లెక్కడఁ గల రతి, ధార్మికసంపూజ్య చెప్పెదను గొన్ని దగన్. 256

వ. అవియును సవిస్తరంబుగా నుదాహరింప ననేకకాలంబు వలసియుండుఁ బరిమిత
భాషణంబుల నుదాహరించెద నాకర్ణింపుము. 257

సీ. ద్వారకాపురమున వసియించి [2]యవ్వాసుదేవుండు క్రమమునఁ దేజ మెసఁగ
సకలనరేంద్రరాజ్యశ్రీలు దన్నుఁ జేరెడునుపాయముతోడికడిమిఁ జేర్చి
పాండ్యులఁ గేకయపతులఁ గాళింగుల నంగవంగేశుల నాహవములఁ
దగిలి యొక్కొకనిమిత్తంబున భంగించె నెక్కండ్రు నృపతుల నుక్కడఁచె;

తే. [3] రాజితాన్వయగాంధారరాజకన్యఁ,గోరి గ్రహియించె గురునస్త్రగురునికొడుకుఁ
గృపునిఁ గర్ణునిఁ గురుపతి గెలిచి భీష్ము, ఘనతఁ గార్యాంతరమ్ములఁ గడఁగి గెలిచె.

---

1. దళ;ఘు. 2. వాసుదేవుఁడు ప్రశస్తప్రభావుఁడు క్రమమున. 3. ఆ. రాజితస్వయంవరమున గాంధారకన్యకఁబరిగ్రహించెనస్త్రగురుని కొడుకుఁ గృపునిఁ గర్ణు గురుపతిభీష్ముఁ గార్యాంతరములఁ దొడరి, యభిభవించె.

క. వేడుకకుం దలపడి పృథ, సూడఁగఁ బోరాడి వాయుసుతు నోడించెన్
క్రీడిఁ బరాజితుఁ జేసెం, గ్రీడాహితబాహుశక్తిఁ గేశవుఁ డధిపా. 259

తే. [1]బభ్రుకోటికునై సౌవీరపతి జయించి, తెచ్చెఁ దత్పుత్రి నఖిలపార్థివులుఁ గూడి
వేణుధారి తనన్ దొడరిన విక్రమించి, శౌరి యందఱ నిర్జించి చంపె నతని. 260

వ. మఱియుఁ గరూషాధిపతి యైనదంతవక్త్రు దక్షిణాపథంబున వధియించెఁ బర్వత
సహస్రంబులు చక్రంబున భేదించి ద్రుమసేనుం బరిమార్చి నిరావతీనగరంబు
నాదివి గోపతితాలకేతు లనుభూపతులఁ దునిమె యక్షప్రపతనం బనునెలవునం
బ్రబలబలాన్వితు లైననిమిహంసు లనునృపులం గూల్చె వజ్రుండు శైబ్యుండు
శతధన్వుం డుగ్రసేనుండు ననురాజులం ద్రుంచెఁ గంసామాత్యులం బృథుం డను
దైత్యుఁ దత్పుత్రుం డసిరోముతోఁగూడ సమయించె మానుషరూపధరు విరూ
పాభిధానుం దానవు నైరావణం బనుదంతిసహితంబుగా వ్రచ్చె హిమశైలసంచా
రులై లోకాపకారు లగుమైందద్వివిదు లనువానరులం దెగటార్చె శోణపురం
బునం బురవైరిచేత రక్షితుం డైనబలిసూను బాణుం బ్రాణమాత్రావశిష్టుం
జేసి బాహాసహస్రచ్ఛేదనంబునఁ బోవ విడిచెఁ బావకుం జయించి నిస్తేజుం గా
వించె సాగరంబు గలంచి చొచ్చి సపరివారు వరుణుం దిరస్కరించె నివిత్రివిక్రము
విక్రమంబులు బాల్యంబునఁ బూతనాఘాతంబు మొదలుగాఁ గంసధ్వంసనంబు
తుదగా నొనర్చినపను లెత్తెఱంగులో, పిదప జరాసంధవిరోధంబునం జేసినచేఁత లే
విధంబులో కాలయవనసంహారణంబు ద్వారావతీకరణంబు రుక్మిప్రహారణంబు నరక
నిపాతనంబును పౌండ్రనిపాతనంబు లోనుగా నిర్వహించిన సర్వకార్యంబు
లెట్టిరంగులో గాండీవిచేత ఖాండవదహనంబు సేయించుట భీమసేనుచేత [2]జరాసంధుం
జంపించుట యతనిచెఱ నున్ననరనాథుల విడిపించుట యపరాధశతంబు నిండిన
శిశుపాలు జముఁపాలువఱుచుట సౌంభవిభుం బీడించుట పాండవసహాయుండై
సర్వక్షత్రంబు నిశ్శేషంబుగా నొనర్చుట యేచందంబులో యూహింపుము. 261

క. తనమేనయత్త గొంతికిఁ, బ్రమదంబునఁ దత్తనూజపంచకమును గ
య్యముల బ్రతికింతు ననియె, న్గమలాత్ముఁడు పలికినట్ల కథ యేతెంచెన్. 262

క. మీతండ్రి ద్రోణిబాణవి, ఘాతుండై పుట్టుటయును గంసారికృపా
స్ఫీత యగుదృష్టి నాతని, కే[3]తెరువున నిచ్చె జీవ మెఱుఁగవె యనఘా. 263

వ. [4]ధర్మవిద్వేషులు ధర్మవిప్లావకులు నగుపాపాత్ముల నెల్లను మడియించుట యద్దేవ
దేవుదివ్యలీల లిట్టిమహిమ లెన్ని పేర్కొనిన నన్నియ కలవవి యెల్లను [5]ముని
ప్రణీతంబులు త్రిభువనోద్గతంబులు నఖిలదురితోత్తారకంబులుఁ బ్రచురకళ్యాణ
కారణంబులు నై యుండు నని వైశంపాయనుండు వర్ణించినచందం బానందని
ష్యందసుందరంబై యొప్పుచుండ. 264

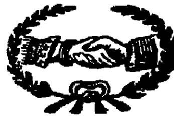
1. బభ్రుకోటుకై న. 2. మగధనాథుం. 3. తెలుఁగున. 4. బ్రహ్మ. 5. వ్యాస.

తరల. వినయభూషణ విశ్వపోషణ విక్రమక్రమభీషణా
వినుతఖేలన విప్రపాలన విశ్రుతశ్రుతశీలనా
కనకవర్షణ కాంతిహర్షణ కామినీధృతిధర్షణా
ఘనయశోధన కార్యశోధన గర్వితారినిరోధనా. 265

క. కేళాదిరాయ వితరణ, కేలీనిరపాయ నృత్యగీతకళాళీ
లీలోపేతోత్సవనిరతిశ, యాలంకృతభాగ్య సుస్థిరాయురోఘాగ్యా. 266

మాలిని. సకలజలధివేలాశైలవప్రావమానా
ప్రకటకరటిసైన్యా భవ్యసౌజన్యధన్యా
వికలనికరరక్షా వీక్షితోదీర్ణపూర్ణా
ప్రకటితసుధనౌఘా బాంధవామోఘమేఘా. 267

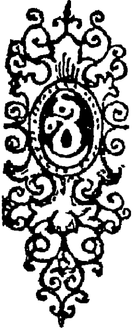
గద్యము. ఇది శ్రీశంకరస్వామిసంయమీశ్వరచరణసరోరుహాభ్యానానందసౌందర్య ధుర్య శ్రీసూర్యసుకవిసంభవ శంభుదాసలక్షణాభిధేయ యొఱ్ఱయనామధేయ ప్రణీతంబైన హరివంశంబున నుత్తరభాగంబునందు షష్ఠాశ్వాసము

శ్రీరస్తు

హరివంశము

ఉత్తరభాగము - సప్తమాశ్వాసము

వత్సాంకవిభూతివి
భావన పావనచరిత్ర భాసురభువన
ప్లావనగుణౌఘ సుస్థిర
జీవన వేమజననాథ జితజననాథా. 1

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు వాసుదేవుచరితంబుపరిపాటి యంతయు నంతఃకరణంబున నభినందించి యభిమన్యునందనుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె. 2

క. మునివంశవర్య యెవ్విధ, మునఁ బశుపతిగుప్తగరిమఁ బొదలెడిదనుజేం
ద్రునిఁ బరిభవించె విష్ణుఁడు, వినవలతుఁ దదీయవృత్తవిస్మయవిధముల్. 3

వ. అని యడిగిన నతం డిట్లనియె. 4

సీ. మానుషమూర్తియై మధుసూదనుఁడు చరియించుకాలంబున నేపు మిగిలి
బాణుఁడు దొడఁగినపనియును నచ్యుతుఁ డనలాక్షుగుహసహాయత్వదీప్తు
నాతని భంగించి ప్రాణమాత్రావశిష్టునిఁ జేసి పోవనిచ్చినవిధంబు
నసురేశ్వరునకు నుమాధినాథుఁడు వొల్చి యొసఁగినపుత్త్రత్వయుక్తికల్మి
తే. కతనఁ గ్రమ్మఱఁ గలిగినగణపతిత్వ, మాది యగుశుభములు గడునద్భుతంబు
లింతయును గ్రమమున మనుజేంద్ర నీకు, విస్తరింతుఁ బ్రశస్తవాగ్విరచనముల.

చ. విను బలిపట్టి బాణుఁ డతివిశ్రుతబాహుసహస్రుఁ డిద్ధయౌ
వనదశ నెల్లచోఁ దిరుగువాఁ డొకనాఁడు మనోజ్ఞదివ్యఖే
లనములఁ దల్లిదండ్రు లుపలాలన సేయఁగ నొప్పుషణ్ముఖుం
గనియెఁ గుబేరశైలమణికాంచనసుందరకందరస్థలిన్. 6

వ. ఇట్లు గనుంగొని. 7

క. ఆముఖము లాభుజావలి, యామేనివికాసరేఖ యభినవములుగా
శ్రీమెఱయుకుమారుని తే, జోమహిమకు నద్భుతంపుఁజొక్కుఁ దలిర్పన్. 8

ఉ. ఏమితపంబుసేసి పరమేశున కీతఁడు పుత్త్రుఁడై దృఢ
ప్రేమనిబద్ధుఁ జేసెఁ గడుఁ బేరగు నట్టితపంబుచేసి యు
ద్దామవిభూతి నింతటిపదంబు భజించెద నేను సంశయం
బేమిటి కత్తలంపు దనుజేంద్రునకుం జనియించె నత్తఱిన్. 9

వ. అయ్యుదాత్తనిశ్చయంబువలన కల్పవిరహితుండై కడంగి. 10

శా. ఏకాగ్రం బగుభక్తియోగమున విశ్వేశున్ మనోవాక్క్రియా
పాకం బేకముఖంబునం బరగ నభ్యర్థించుచు న్నిష్ఠకున్
లోకంబుల్ వెఱఁగొంద నయ్యసుర [1]నిర్లోపంబుగాఁ గూర్చె న
స్తోకం బైనతపోమయం బగుధనస్తోమం బనేకాబ్దముల్. 11

క. అతనికిఁ బ్రసన్నుఁడై యా, శ్రితసులభుఁడు విశ్వగురుఁడు శ్రీకంఠుఁడు పా
ర్వతియును దానును ముందట, నతులితకృపతోడ నిలిచి యల్లన నగుచున్. 12

తే. అడుగు మిచ్చెద నెయ్యది యైన నీకు
వలయునట్టిసమున్నతవరము వత్స
యనిన సాష్టాంగవినతుఁడై యతఁడు గేలు
మొగిచి యాహ్లాదపులకితమూర్తి యగుచు. 13

క. దేవా దేవికిఁ బుత్త్రుఁడ, నై వేడుక మెయి భవద్దయాపాత్త్రమునం
గావలయుఁ బేర్మి వెఱవక, యే వేఁడెదఁ జిత్తగింపవే తగు నేనిన్. 14

శివుఁడు బాణాసురునికిఁ గోరినవరంబు లిచ్చి యాదరించుట

సీ. అనుటయు నిచ్చితి నని యాదిదేవుండు దేవి నాలోకించి తెఱవ నీకు
వీఁడు కుమారుని వెనుకవాఁడై ముద్దుసేయంగఁ దగునట్టిచిఱుతపట్టి
బాణుఁడు మత్పదభక్తుండు గైకొను మని యప్పగించి యయ్యగ్నిభవుని
యావాసమై రుధిరాఖ్యను నొప్పెడిపొరువున శోణితపుర మనంగ
తే. నధికసంపత్సమృద్ధిఁ బెంపారు నెలవు, నతని కొసఁగి నీపీటికి నధికరక్ష
సేసి యేఁ బాయకుండెదఁ జెనసి యందు, నెంతబలియుండు నిన్ను జయింపలేఁడు.

వ. నిశ్చింతంబున నుండు మని యానతిచ్చె నిట్లు వరంబు వడసి బాణుండు శోణిత
పురంబున నసురసామ్రాజ్యలక్ష్మి యంతయుఁ దన్ను భజింపఁ బెంపొందె నత
నికి వాహనంబును గేతువును నై మెఱయఁ గుమారుండు దివ్యమయూరంబు
నొక్కటి నిచ్చె నంత. 16

మ. హరసంభావనకల్మి నాత్మ నభయుండై దానవుం డేపునన్
సురగంధర్వభుజంగమద్యుచరరక్షోయక్షభూతాదులన్
వరుసం గాసిగఁ జేసి యెవ్వనిఁ బ్రతిద్వంద్విన్ ధరం గాన క
ద్ధురయుద్ధంబులు గోరుచుండె విలసద్దోర్మండలీచండతన్. 17

వ. అట్టివర్తనంబున నపరిమితం బగు కాలం బరుగ నొక్కసమయంబున నతండు
మహాదేవుసన్నిధికిం జని సాష్టాంగదండప్రణామంబులు సేసి యేనూఱంజలులు
గంజపుటంబులుగాఁ దత్పురోభాగంబు పూజించి నిర్వ్యాజవినయభ్రాజి యగుచు
ని ట్లనియె. 18

మ. పలుమాఱుల్ బలభేదిఁ గొట్టి సురలన్ బాధించుటం జేసి వా
రలు నాకుం దలసూప నోడుదురు శూరశ్రేష్ఠు లిమ్మూఁజగం

1. నిర్లోకంబు.

బుల లే రెవ్వరుఁ గయ్యపున్నతవు నఁ బొందెం ద్రిలోకేశ బా
హులు వే యాఁటిడి మోపఁగ్గ యెటులు పోనోపుం దలం కయ్యెడున్. 19

సీ. నిండారఁ దెగఁగొని నిండించుతూపుల వైరిదేహంబులు వ్రచ్చివ్రచ్చి
బిగితంపుముష్టిఁ గంపిత యైనయసిధార విమత¹కరాస్థులు విఱిచివిఱిచి
యనువొంద నందంద యల్లార్చుబలుగద శత్రుదేహంబులు చదిపిచదిపి
చదలు మొర్సఁగఁ జేయుశక్తిశూలాదులఁ బఱపి పీనుఁగు లుర్విఁ నెఱపినెఱపి

తే. యేదినంబును వృథవోవనీక కడిమిఁ, బొదలఁ బోరాడి యాడుచె న్నొదవునేనిఁ
గూడు చవియగుఁ గాక నిష్క్రియమైన, దర్ప మూరక యిపురింపఁదలమె దేవ.

వ. అట్లు గావున.

క. చేతులకసి వోఁ గయ్యము, సేతవిలేదునట్టివిధము చింతించి ననుం
బ్రీతునిఁగాఁ గరుణించుట, యీతఱి నెనవోల్పరానియీగి మహేశా. 22

క. అనవుడు దైత్యునిఁ దప్పక, కనుఁగొని యొకసెలవి నగుచు గౌరీవిభుఁ డి
ట్లను నీయడిగినయర్థం, బనఘా యీనునికి నాకు సర్వం బగునే. 23

వ. వినుము సెప్పెద భవదీయం బగుమయూరధ్వజంబు నిర్నిమిత్తంబున నిజస్థానంబు
నంద యుండి యెప్పు డేనియు నకారణంబ భగ్నంబై యొఱగునపుడు నీకోరు
సమరంబు సేరువగా నెఱుంగు మెల్లభంగులం గులంబునకుఁ జలంబునకు బాహు
బలంబునకుం దగినయుద్ధంబు సిద్ధించుఁ బ్రమోదింపు మనిన బ్రతికితి ననుచుఁ
బలుమాఱు మ్రొక్కి శంకరుని వీడ్కొని చని. 24

క. తనయింట నొండెడకు నెం,దును బోవక ²నెమిలిరూపుతో నొప్పెడుకే
తనముఁ దనరారుచోటికిఁ, జని యాసీనుఁ డయి యాప్తజనములు గొలువన్. 25

బాణుఁడు కుంభాండునితోఁ దనకు శివునివలనఁ గలిగిన వరదానక్రమంబు చెప్పుట

వ. కొలువుండి కుంభాండుం డనుమంత్రిం బిలిపించి యేకాంతంబునఁ దెలివి మిక్కుటం
బుగా నక్కజం బగుపొంకంబు బింకంబుమూఁపులఁదోఁపనయ్యసురేశ్వరుండు. 26

క. ప్రియ మొక్కటి యేఁ జెప్పెద, నయవినయనిధీ మనంబునను నీవు గడుం
బ్రియముగఁదిలకింపుము,మత్ప్రియుఁడవుమత్ప్రియమునందుఁ బ్రియ మొందఁదగన్.

క. నావుడు నద్భుతమతియై, దేవాహితుమంత్రి యధికధీనిధి యగుటం
దా వేగిరపడ కాతని, భావ మరయఁ దలఁచి చతురభాషాసరణిన్. 28

వ. అతనితో నల్లన యిట్లనియె. 29

తే. అధిప ప్రియము సెప్పెద నని యానతిచ్చి
నంతలోనన నీమాట కాత్మఁజాల
నుబ్బి యడిగెద నెయ్యదియొక్కొ యెద్ది
ప్రియము ప్రియములు రూపింపఁ జెక్కు గలవు. 30

1. కంఠాస్థులు. 2. నిఖిలి.

ఉ. భర్గప్రసాదమున్ గుహుని ప్రాపును నీ కనపాయము ల్విధూ
తార్గళ మైనవిక్రమ ముదంచిత మిట్లగుటన్ జగత్త్రయీ
స్వర్గమునందు నెవ్వరికి సాధ్యము గానివరంబు నీమనో
మార్గ మెఱింగి శంభుఁ డసమంబుగ నిచ్చెనె నేఁడు వేఁడినన్. 31

శా. వైకుంఠాశ్రయగర్వితై పొదలు నవ్వజ్రిం దోలంగించి యా
లోకం బింతయు నీవ యేలు మని త్రైలోక్యేశ్వరుం డైనయా
శ్రీకంఠుం డొసఁగంగ నింద్రుఁడు సురశ్రేణీసమేతంబుగా
నాకంబుం బెడఁబాసిపోవఁడు గదా నాగాలయంబుం జొరన్. 32

క. జలధులఁ గ్రుంకియుఁ బన్నగ, నిలయంబులఁ దూఱఁబడియు నేఁడాదిగ నా
కులపడుదితిసంతతి నీ, కలిమిఁ గనియెనయ్య దేవగణములనెలవుల్. 33

సీ. పాంచజన్యధ్వని పర్విన గుండియ లవిసి చేష్టింపక యలసియలసి
ప్రకటకౌమోదకీభ్రమణవేగంబుల దిగ్భ్రాంతి వాటిలి తిరిగితిరిగి
నందకచ్ఛాయ నందందఁ జీఁకటులు పైఁ బొదివినఁ గానక యొదిగియొదిగి
దీప్తసుదర్శనతీవ్రభానుని వేఁడి పఱఁగినఁ గ్రొవ్వాఱి నుఱికియుఱికి

తే. యసుర లేవీరుకడిమి నూటాడిచెడుదు
రట్టివిష్ణుని నోర్వంగ నచ్చె నేని
మనకుఁ బరమకల్యాణమమ్మహిమ యొదవు
[1]వెరవు నేఁడు సూపఁడు గదా విశ్వగురుఁడు. 34

వ. అదియునుంగాక. 35

సీ. కఱదులాఁ డగుచక్రి కపటంపుటనువునఁ దనుమోసపుచ్చిన ధర్మరతుఁడు
గాన సత్యం బనుకట్టునఁ దగఁ గట్టువడిపోయి పాతాళభవనకోటి
కెల్లనుఁ గ్రిందైనయిఱుకున నున్నమీతండ్రి విరోచనతనయుఁ డెలమి
నీయట్టిసత్పుత్త్రు నాయతవిక్రముఁ గనుటఁ దద్బంధమోక్షణము వడసి

తే. నేఁడు వెలువడి తనతొంటినెలవు రాజ్య, గరిమ నేతెంచెనే దివ్యగంధమాల్య
భూషణాంబరశ్రీలీలఁ బొలుచునాబ, లీంద్రుఁ జూడంగఁగాంచుట యెట్టితపమొ.

చ. అడుగులు మూఁడుగాఁ గొలిచి యర్థి యనంగ జగత్త్రయంబు నా
గడమునఁ గొన్నయాఁకుటిలుఁ గానికిఁ గైకొన కెట్టులైన నే
ముడరి మహాండమధ్యవలయం బఖిలంబును నాక్రమించి నీ
యడుగులుగొల్తు మాసరసిజాసనుసృష్టి గలంతకాలమున్. 37

వ. అనిన నయ్యమాత్యుమాటలకు నలంతి నవ్వొలయ బలితనయుం డతని మొగం
బునఁ జూడ్కి నిలిపి. 38

మ. విను కుంభాండ యనేకకాలము మహావీరాహవప్రౌఢి పెం
పునఁ గ్రీడింపఁగ లేక నాదగుభుజంబుల్ ముందటం బొందినం

1. కరుణచే నీదుభక్తికిఁ గరము మెచ్చి. 2. ల్మచ్చటంబు; ల్మాఁదటం.

జని నేఁ డేను నిరంతరాభిముఖు నాసర్వజ్ఞు నర్చించితి
న్ననుఁ దృప్తుండుగఁ జేయఁ జాలు సమరోన్మాదంబు మోదంబుగన్. 39

వ. అమ్మహాదేవుండును నావిన్నపం బవధరించి నీవు నీమయూరధ్వజంబనిమిత్తభగ్నం బగుట కోర్చియుండు మదియ నిమిత్తంబుగా నీకోరినట్టికయ్యం బయ్యెడి నని యానతిచ్చిన నిచ్చోటికి వచ్చి యీయభ్యుదయంబు నీ కెఱింగించితి ననిన నతండు. 40

క. కడుఁ జిన్నవోయి యిది యెక్కడియొప్పమి సేసికొంటి గరకంఠుని నేఁ డడిగితి విట్టిదివరముగఁ, జెడియెం బ్రహ్లాదకులము చెప్పఁగ నేలా. 41

మహాస్రగ్ధర. అనుచుండం జండవజ్రాహతగిరినిభమై యమ్మయూరధ్వజం బా దనుజేంద్రుండుం బ్రధానోత్తముఁడును గనఁగా ధాత్రిపై భగ్నమై మ్ర గ్గిన హర్షోదగ్రలీలం గెరలె నతఁ డసంక్లిష్టదోర్దండకండూ యనఘోరస్ఫారవీరాహవము దనకు నభ్యగ్రమై తోఁచె నంచున్. 42

వ. తదనంతరంబ.

ఉ. క్షోణి వడంకె దిగ్గహన ఘోరముగా దివి ధూమకేతు వ క్షీణతఁ దోఁచె శర్కరలు నేడ్వడఁ జల్లుచుఁ దీవ్రుఁడై జగ త్ప్రాణుఁడు వీచె శోణితపురం బురుశోణితవృష్టిఁ దేలె ని ర్వాణము లయ్యె దేవరిపువర్గము వేఁడుము లెల్ల నొక్కమై. 44

వ. మఱియు ననేకభంగు లగునుత్పాతంబులు పుట్టె నవ్విధంబునఁ గుంభాండుండు తనమనంబున నధికభీతిం బొంది. 45

మ. జితలోకత్రితయుండు దైత్యుఁ డచలోత్సేకంబునన్ మాఱు లే క తనుం బట్టఁగరానిగర్వమున సంగ్రామంబ కాంక్షించి దు ర్మతియై యాత్మవినాశహేతు వగుదౌరాత్మ్యంబు గావించె నే గతిఁ జెంపొందిన నాసురప్రకృతి సక్కం బెట్టఁగా వచ్చునే. 46

క. ఊరకపోవునె యిమ్మెయి, ఘోరం బగుదుర్నిమిత్తకోటి యకట ని ష్కారణనాశము దివిజేం, ద్రారికులంబునకుఁ దప్ప దగు నెబ్బంగిన్. 47

సీ. సకలసురాసురసమితికిఁ బ్రభుఁ డై నశశిభుండు దానును షణ్ముఖుండు
బాణునిపైఁ గూర్మిఁ బాయక యిప్పురిఁ గావలియై యుండుగణవరేణ్యు
లందఱు ననురక్తు లసురేశ్వరునకు నెవ్వారికి నిచ్చోటు సేర నరిది
యనుబుద్ధి మూఁడిల్లను రాదు మదమున నీతఁడు వేఁడిన నీశుఁ డిచ్చెఁ

తే. గాదె వరముగ నిది దీనిఁ గడపవశమె, కలుగునెట్లు నుగ్రపుఁబోరు బలిసుతునకు
వేఱ ప్రతివీరు లెవ్వరు విబుధులందు, మహిమఁ బేర్కొనఁ గలిగినమగల కాక.

మ. హరి దైతేయులమీఁద రోషకలుషం బాశ్రుచిత్తంబునన్
బరువై యెప్పుడు నిండియుండుఁ బగ దర్పం బొప్ప నయ్యుద్ధఱున్

బరిభూతి స్మనుపడ్డ వేల్పుగమితో బల్వీఁకమై వచ్చి సం
గర మర్దించినబాణుబాహుతతికిం గామ్యార్థముల్ సెండవే. 49

కుంభాండుఁడు బాణునితో మహోత్పాతంబులుపుట్టుట చెప్పి పరితపించుట

[1]తోటకము. తన క్రొవ్వుల నైనది కాఁ గనియెన్
మనకేమని యాత్మఁ గుమారగురుం
డని యొప్పరికించె నహో యిఁక న
య్యనతేజునకుం దుది యెయ్యదియో. 50

వ. అని మఱియు నీదృశవితర్కంబుల నానాఁటికి డెందంబు గందుచుండ సంధులు ప్రిదిలి యొక్కనాఁ డమాత్యుం డమ్మహాదైత్యపాలికిం జనుదెంచి సవినయంబుగాఁ గదిసి యుత్పాతంబులతెఱంగు సెప్పి యింద్రోపేంద్రులవైరంబునుం దెలియఁ బలికి మీఁదు లెస్సగాకుఁడు ననియు నుగ్గడించిన విని నవ్వి యవ్వీరుండు. 51

మ. విను కుంభాండ యజాండ మింతయును నే నుద్వృత్తిఁ బైఁ బడ్డ బొం
కని హుంకారము యిచ్చి యాఁగుదు విభగ్నాత్ముండు దీనుండు ము
న్నను శక్రుండు తదీయవాంఛకయి విష్ణుం డాజికిం బూనినన్
బనిదీఱె న్బలియాఁక మాన్పఁగను నబ్జాభగోర్యదయం బల్పమే. 52

క. ఇప్పటియుత్పాతంబుల, యొప్పిద మింతయును వేగ యుద్ధోత్సవముం
దప్పింపఁ జాలవొకటియుఁ, జెప్పుము మఱియొకటి నాకుఁ జెప్పకు మింకన్. 53

వ. అని పల్కిన లెస్సగాక యని యతం డరిగి యుచితవ్యాపారంబుల నుండె బాణుండును సుధాకరదీధితి సంగమశోభాసనాథంబు లగుసౌధంబులఁ బ్రతిదివసవర్ధమానరాగుండై వర్తిల్లుచు. 54

సీ. కనకకుంభంబులగర్వంబు చులకగాఁ గల్పించువలిచన్నుఁగవల ప్రేఁగు
నిండారుచందురు నెరసు తక్కువపడఁ దిలకించుముద్దుమోముల బెడంగు
వలరాచతూపులవలను [2]మొక్కలువోవ వాలుఁగ్రేఁగన్నులవాఁడిమియును
బాలపల్లవములలీలలు పాలివోవ మించారు కెంగేలిమేలిమియును

తే. [3]మనము సొక్కింపఁజాల నింపెనయుబోటి
పదువు పొదువంగఁ గ్రీడైకపరత నొంది
యొం డెఱుంగఁడు భోగించుచుండె గీత
వాద్యనృత్యమధూత్సవవ్యాప్తరతుల. 55

సీ. ఆదైత్యనాథునియాత్మజ యుష యనుపేర నొప్పారెడివారిజాక్షి
యమృతాంశుకళ కన్యయైతోఁచె ననఁ బుష్పసాయకు[4]పూవమ్ము చామయయ్యె

---

1 క. తనక్రొవ్వున నైనదిదా, గనియె మనకు నేమియనుచుఁగడఁగి గుహగురుం, డని నొప్పరికించె యి,య్యనతేజునకుఁ దుదియిప్పు డెయ్యదియొ కదా. 2. మొక. 3. తనమనంబు సొక్కించి పనియించెనయం 4. పుష్పటమ్ముచాయ.

నని గాఱుమొగులునఁ దనరు క్రొమ్మెఱుఁగింతియై నిల్చెనన నెంచ నసమలీలఁ
బొలుపొందుకుంభాండపుత్రి విచిత్రవిద్యాఖని యగుచిత్రరేఖ దనకు
తే. ననుఁగునెచ్చెలిగాఁ దండ్రిపనుపువలన, శాంభవీదత్తవరలబ్ధజనన గాన
సదృశవరుఁగోరియాజగజ్జననిఁజూరు, నియతిఁగొలుచుచునుండె నెంతయును వేడ్క.
వ. ఇట్లుండ ననతిచిరం బగుకాలంబున. 57

మ. చిగురుంగెంజడ లొప్పఁ బుష్పరజము ల్వెల్వార నున్మాదిపూఁ
తగ [1]లేఁదేఁటులచుట్టుకోలు జపసూత్రశ్రీలుగాఁ గోకిల
ప్రగుణాత్తాధ్యయనంబుతోడ సకలారామంబులుం శాంభవం
బగుదీక్షావిధి నొందఁగా నెలసెఁ జైత్రారూఢివిశ్వంబునన్. 58

వ. ఆసమయంబున బాణనగరనివాసుం డై యున్నకుసుమబాణదమనుండు కుసుమకోమల యగుహైమవతిం గుసుమసమయసముచితం బగువిహారంబుల నలరించు తలంపున ననేకాప్సరోరమణుల రావించి గంధర్వసుదతుల నెల్లం గూడఁ బిలిపించి వారివారిని సంగీతప్రసంగకలనంబులకుం గట్టాయితంబై రం డని దేవియనుజ్ఞం జిత్రరేఖాదిలీలావతులఁ బార్వతీరూపంబునఁ దన్నుఁ గదిసికొలువ నియమించి సర్వప్రమథులఁ దమతమశక్తులతోడ శివశక్తిరూపధరులై వచ్చునట్లుగా నాజ్ఞాపనం బొనర్చిన. 59

సీ. బాలారుణప్రభపసిమి నూడ్చినభంగి నిండుకెంజడతలద్రిండుగట్టి
భసితంపునెఱిపూఁతపై హరిచందనకమనీయరచన యందముగఁ దాల్చి
మాణిక్యమౌక్తికమరకతమిళితభూషణము లొయ్యారంపుసరణిఁ బూని
మందారపుష్పదామంబులు జడముడి నలుతను జదురుగా నలవరించి
తే. యభినవాకల్పలీల లిట్లతిశయిల్ల, నిత్యయౌవనుఁ డభవుండు నీలకంఠుఁ
డాదిదేవుఁడు వృషభవాహనము నెక్కి, గౌరిముందట నిడుకొని కౌఁగిలించి.

చ. [2]వెలిగొడు గుత్తమాంగమునఁ బేర్చుతరంగిణిమీఁదిఫేనముం
డల మనుశంకఁజేయ ముకుటస్థశశాంకమరీచిజాలముం
గలసి వికీర్ణచామరశిఖారుచి రెండుకెలంకులందు ను
జ్జ్వలతఁ దలిర్ప వెల్వడియె సందడిగాఁ గదియం గణావళుల్. 61

క. వెలువడి బాణపురంబున, వెలుపల మందాకినీపవిత్రతటమునం
బొలుపారెడునెలదోఁటల, నలరెడునాటలకుఁ దొడఁగి యచ్చట నచటన్. 62

సీ. భ్రమరనాదములును బ్రకటగంధర్వమృదంగనాదములును దడఁబడంగఁ
గోకిల[3]రవములు గోమలకిన్నరీగీతులు నొండొంటిఁ గేలిగొనఁగ
లలితానిలోద్ధూతలతలనృత్తములు నచ్చరలయాటలు సరసముగ దొరయ
నభినవరాజకీరావళిపలుకులుఁ జారణస్తుతులు మచ్చర మొనర్పఁ

---

1. లేఁదేటులుచుట్టికొల్వ. 2. వెలగొడుగు. 3. రుతులును.

తే. బ్రియము నొందించు పుష్పాపచయవిహార
సరణిఁ గల్పభూరుహములవిరులు ప్రియకు
నమరఁ గైసేసి మన్మథు నఖిలలోక
మునకు [1]నేకాధికారిగా నునిచి మనిచె. 63

క. ప్రమథులు నాంద్రుం దారును, దమయిచ్చల నెందు నంచితము లగులీలా
భ్రమణముల నలరి రపరో, క్షముగా బ్రహ్మానుభవము గని సొగియుగతిన్. 64

క. మగవాడవు లెల్ల శివుఁడును, మగువలు శివ యనెడు శ్రుతులమాటలు నిక్కం
బుగఁ దెలుపుభంగిఁ దత్సము, లగుగణదంపతులయొప్పు లప్పుడు మెఱసెన్. 65

క. ఎచ్చోటఁ జూచినం దా, రచ్చోటన [2]ఠయున్నయట్ల యయ్యె గణము ల
య్యచ్చెరువుసృష్టిపలుమఱు, మెచ్చుచునుమ్మ డానినగియెమృడుఁడునునగఁగాన్.

వ. అట్టిసమయంబున. 67

మ. ఒకయేకాంతపుఁజోటఁ జంద్రమణివిద్యుత్సంగతల్పంబుపై
సకలేశుండు విచిత్రకేళికళలన్ శర్వాణి సంప్రీతగాఁ
బ్రకటప్రేమనిరూఢలీల విహరింపం గోరి యొక్కింత యు
త్సుకుఁ డయ్యెం గుసుమావకీర్ణమధుపస్తోమాభిరామస్థలిన్. 68

వ. అమ్మనోహరవిహారవిన్యాసంబునందు. 69

సీ. కంఠకాళిమ దనకంఠంబునకు నూత్నకస్తూరికాలిప్తి విస్తరింప
నొదలఁ జందురుఁ డమృతబిందులఁ దనయలకలఁ జిన్నిపువ్వులుగఁ దొడుగ
నవతంసనిశ్వాస మల్లనఁ దనయవతంసోత్పలమున కుత్కంప మొసఁగ
నంగదమణిదీప్తు లలమి యొప్పగుతనభుజముల కాంతికిఁ బ్రోదిసేయఁ

తే. గడఁకఁ బరమేశ్వరుఁడు దన్నుఁ గౌఁగిలింప, సతనిదోర్మధ్యసరసినోలాడుచున్న
ఘనతరస్తనచక్రవాకముల నలరు, నంబ నసురేంద్రుకూఁతు రింపారఁ గనియె. 70

క. కని కోర్కు లంకురింపఁగ, మనసిజరాగమున ముగ్ధమానస మొయ్యె [నన్.
య్యన పొగరెక్కఁగఁ గన్నియం, దనమున నెంతయును భ్రాంతి తనుఁ బొదివికొ

వ. ఆత్మగతంబున. 72

క. తగుమగనిఁ బడసి కౌఁగిట, సొగియఁ గనుటగాదె యరయ జోటికి నధికం
బగుభాగ్యఫలము నాకిం, పుగ నిం కెన్నఁడొకో యట్టిపోఁడిమి గలుగున్. 73

చ. జనకుఁడు మూఁడులోకముల సన్నుతి కెక్కినమేటి సంపదం
దనరినవాఁడు మాకుఁ గులదైవము పర్వతకన్య కన్యనై
యొనసినభక్తిమైఁ గదిసి యేఁ బరమేశ్వరి నాశ్రయించినన్
ననుఁ గృపఁజూడ కంబ కరుణానిధి యూరక యేల యుండెడున్. 74

పార్వతీదేవి యుమాకన్యకు నభిమతవరం బొసంగి యాదరించుట

తే. అని తలంప రుద్రాణి యయ్యబలతలఁపు, తనతలంపునఁ గనుఁగొని కనికరమునఁ

1. నేకాధి. 2. నిల్చియున్న యగుగణములయ.

చిత్త మలరంగ నల్లనఁ జేరఁబిలిచి, యిట్టులనుఁ [1]దన్మనంబున కింపు మిగుల. 75

శా. బాలా నీతలఁ బొప్పఁ గన్నియలకున్ భావంబు నిత్యంబుగా
లోలంబై పతిలాభలోభ మనుకల్లోలంబులం దేలుటల్
కేళల్లన్ హరుఁ గూడి యే నెటులు నిర్నిద్రప్రమోదక్రియా
లీలన్ సోలెద నట్లు నీకును బ్రియాశ్లేషంబు వే చేకుఱున్. 76

వ. అట్టికల్యాణంబునకుఁ గారణంబు విను మెఱింగించెద వైశాఖశుద్ధద్వాదశినాఁటి నిశాసమయంబున సమున్నతసౌధతలంబునందు నీవు నిద్రించి యుండఁ గల లోన వచ్చి యెవ్వండు నిన్నుఁ గలసె నతండు నీకుం బతి యయ్యెడుం బొమ్మనిన సిగ్గుతోడి విలాసంబు దృగ్విలాసంబు నలంకరింప నింపారు మ్రొక్కున నక్కపర్ది కుటుంబిని వీడ్కొని వేడ్కలు పిక్కటిల్లునుల్లంబుతో మరలె నప్పుడు. 77

క. చేసఱచి నవ్వచుం బరి, హాసోక్తులు మెఱయుచుబోంట్లు నాయుష్మతియి
చ్ఛాసరణియుఁ బరమేశ్వరి, చేసినక్రియ తెలుఁగు ప్రణుతి చేసిరి నెమ్మిన్. 78

వ. ఇవ్విధంబునఁ గిన్నరగంధర్వయక్షరాక్షసదైత్యదానవదేవాన్వయ జననధన్యలయిన కన్యలు వేలసంఖ్యలు గొలువఁ జని నగరు సొచ్చి యుమాకన్య యనన్య సామాన్యంబై జగన్మాన్యం బగుసౌభాగ్యంబు దనకు భోగ్యం బయ్యెడుసమయంబు ప్రతీక్షించి యుండె నంత. 79

సీ. వనకేళి సాలించి తనపారిషదులును దానును శంభుం డుదారయశుఁడు
దారగృహీతార్థతనుఁ డష్టతను ఖేదసంవ్యాప్తభావన సకలభువన
సంభవస్థితిలయస్వామి సామీప్యాదివిభవవిజృంభితవినతచయుఁడు
వినతినుతిక్రియావివశవిశ్వామరగణుఁ డగణేయాత్మగుణవిలాసుఁ

తే. డెలమి నభిరాముకాముభోగేచ్ఛ లిచ్చఁ, దాల్చి సంసారతంత్రప్రధానకర్త
యైనవాఁడు గావున విహారానుషక్తి, నంబుకేళికై చనుదెంచె నమరనదికి. 80

ఆ. అందుఁ బ్రమథముఖ్యు లందఱుఁ గ్రందుగాఁ, దఱిసితమయనుంగుఁ దెఱవపిండుఁ
గూర్చుకొని మనోజ్ఞకోలాహలస్ఫూర్తి, యలర నోలి నోలలాడుచుండ. 81

ఉ. నావికనీతమై పృథుఘనస్థిరతం దనరారుపోతమున్
దేవియుఁ దాను నెక్కి శివదేవుఁడు దేవవధూవిధూతసం
భావితచామరానిలము పైఁ బొలయంగఁ దదీయకేళిలీ
లావిధి చూచుచుండె మృదుల[2]స్మితదీప్తుల మోము మెలర్పఁగన్. 82

క. అచ్చరలు తత్ప్రవాహము, సొచ్చి భవానియును భవుఁడుఁ జూడఁగ వేడ్కన్
విచ్చలవిడిగా నాడిరి, మచ్చికఁ దేఁకువలు లేనిమాధుర్యమునన్. 83

సీ. క్షాళితకస్తూరికము లగుకుచముల క్రేవల నఖపదశ్రీలు మెఱయ
విశ్రుతాంజనచారువిభవంబు లగునేత్రముల దట్టకెంపులేముల భజింప
గళితతాంబూలరాగము లగుబింబాధరముల దంతక్షతరచన బెరయ

---

1. దనతలఁపున. 2. స్థితిదీప్తులఁ గ్రాలుచుండఁగన్.

నాశీ ప్తతిలకంబు లగుఫాలముల నార్ద్రిలంబంబు లగుకుంతలములు వాదువ
తే. సన్న వలిపంబు లూరుల జఘనములను, నంట నారులు జిగియొక్కయసదుఁగాను
నందు నేత్రోత్సవంగాంతి నిండార నంబు, నేక మభినవద్యుతిఁ జేసెఁ జెలువ మిఁక. 84
క. పరమేశ్వరుండు గౌతుక, తరళితుఁడై యోడ డిగ్గి తనప్రియకరముఁ
గరమునఁ గైకొని తోయాం, తరము ప్రవేశించె సిద్ధదంపతు లలరన్. 85
వ ఆసమయంబున. 86
సీ. తలమీఁదియేటి క్రొత్తఁగలతో మించుతరఁగలు వారిఁబోరిఁ దాఁకనంగ
సడలిననిడుద కెంజడలును ముదిరిపండిననాఁచుఁదీగలుఁ బెనఁగొనంగ
నళచందురుని క్రొత్త మెఱుఁగులు నంచ తెక్కలయచ్చ తెలుపులుఁ గలయఁబడఁగ
నతితి క్రొన్నలుపు నింపగునల్లగలువపువ్వులనిండు జిగియును జెలిమిసేయ
తే. నంగములభూతిపొలుపుగనంబమూర్తి, మిగులఁ దెలుపెక్క మొగిచినమీఁదికంటి
తెప్పపద్మరేణువు లంట నొప్పు మిగిలె, నభవునకు గంగ సలిలవిహారలీల. 87
తరువోజ. అలరుపుప్పొడి[1]పసుపార్చి మృణాళహారం బమర్చి కహ్లారంపుఁదేకు
లలకల నలికి కర్ణావతంసకముగ నభినవకైరవం బర్పించి కేల
నెలతమ్మికేళికై యిచ్చి లేఁదేఁటి యిసకంపుటులివున నింపులు వలికి
చెలితనంబున గంగ చెల్వపార్వతికిఁ జేసె సత్కృతు లెల్ల శ్రీసొంపు మెఱసి.
క. విజయాదిసఖీజనులును, ద్రిజగద్గురుఁ డైన దేవదేవుఁ గనకశృం
గజలంబులఁ జల్లిరి శై, లజ కనుగీటంగఁ బ్రణయలాలసలీలన్. 89
క. అచ్చరలును సర్వజ్ఞుని, యిచ్చ యెఱిఁగి కదిసి భక్తియెసఁగఁగఁ గరయం
త్రోచ్ఛలితగంధసలిలస, ముచ్చయముల ముంచి రాటముఖమున నెమ్మిన్. 90
వ. ఇవ్విధంబున వినోదంప సరిత్ప్రవాహంబు వెలువడి విశ్వేశ్వరుండు హృదయే
శ్వరియుం దానును నభిమతనైపథ్యంబులు ధరియించి యలంకృతు లైన గణ
పుంగవులు నంగనాసముదయంబులు పరివేష్టింపఁ గొండొకసేపు గంధర్వాప్సరోగణ
ప్రయుక్తం బైనసరససంగీతం బవధరించి మధురావలోకనంబుల నందఱఁ గృతా
ర్థులం జేసె నయ్యవసరంబున. 91
సీ. గురుగోత్రతటములు గోడాడ నునుమొక్క వోయినవలిగొమ్ముదోయి మెఱయ
ఘనమేఘతటములు గాల్ద్రివ్వ గ్రొమ్మెఱుంగులపస నూనినగొరిజ లొప్ప
భూరిదిగ్భిత్తులతో రాచికొన సన్నకఱకెక్కి కప్పారుకంఠ మొప్ప
నలఘువాయుస్కంధములు దాఁకి తారలు దొరుఁగ నాడెడునిడుదోఁక యలరఁ
తే. దారశిఖరిఁ గీలించినమేరుశకల, మనఁగ ధవళాంగకల్పిత మైనపసిఁడి
పల్లమును రత్నకింకిణీపరికరంబు, నమరఁ నృషభేంద్రుఁ డాయితంబయి తనర్చె. 92
వ. అమ్మహాదేవుం డుమాదేవీసహితుండై యావాహనంబు నారోహణంబు సేసెఁ
బ్రమథపుంగవులుం బ్రధానగంధర్వవరులును సిద్ధవరులు నప్సరోవారముఖ్యులు

1. వసపార్చి.

వారణంబులుఁ దేరులు నశ్వంబులు నందలంబులు నెక్కి రిక్కొందఱు విమానా
రూఢులు నాకాశగాములు నై రిట్లు సర్వపరివారంబును గొలువ శర్వుండు మగుడి
యాత్మీయం బగుదివ్యనివాసంబు ప్రవేశించి సుఖంబుండె నంత. 93

ఉషాకన్య దనస్వప్నమందు ననిరుద్ధసమాగమంబు గనుట

ఉ. అంటినఁ గందుమేనుఁ బసనారెడుజవ్వనమున్ రసంబు పె
న్మింటలఁ గూర్చుకామమును నిబ్బర మైనముదంబునై మనం
బొంటికిఁ బోక భర్తృరతి కువ్విళులూర నిరంతరస్పృహా
కంటకితాంగియై యలరుకన్నియ బాణునికూఁతు రత్తఱిన్. 94

చ. తనవిహరించుసౌధమునఁ దల్పముపై మును దేవి యానతి
చ్చిననిశియందు బోఁటులును జేరువ నిద్దురవోవఁ దాను నిం
పలరఁగ నొం డెఱుంగనిసుఖోచితనిద్ర నెలర్చియుండఁగా
ననఘుశరీరుఁ డైనపురుషాగ్రణి [1]మారసమానుఁ డిమ్ములన్. 95

సీ. కలలోన నయ్యింతిఁ గదిసి మోమున నవ్వు గడలొత్తఁ దియ్యనిపలుకు వలికి
కెంగేలితోఁ గేలు గీలించి నెమ్మేను మేనను బెరయించి మెలపుతోడ
బిగియారఁ గౌఁగిట బొగిలించి మనసులు రెండును గరఁగి యొక్కండ కాఁగ
నేకోర్కు లేమిటి కెలసిన వానికిఁ జొబ్బనచూఱలై చొప్పడంగఁ

తే. జతురసంభోగరసములు చవులవెంట, నిద్దఱును గ్రొత్తగాఁ గని యేపుమిగుల
నట్టిచందంబు గావించి యాత్మమూర్తి, యబలతలఁపున నచ్చొత్తినట్లు సేసె. 96

వ. తదనంతరంబ. 97

తే. ఉదరిపడి మేలుకని కన్ను లువిద విచ్చి
చూచి కానద యట్టియాసొబగు నచట
భయము లజ్జయు మోహంబు బాలమనసు
పొదివెఁ దమము మంచును దమ్మిఁ బొదువుమాడ్కి. 98

చ. అది కలలోనికానుపయి యంబికయానతి మున్న కల్గి య
ట్లొదవుట ముగ్ధతం దలఁప కుస్మలి సిక్కము కాఁగఁ జూచి పె
ల్లొదవెడుబాష్పవారి నయనోత్పలపీడ యొనర్ప రోదనా
భ్యుదయమనోజ్ఞమై వదన మొప్ప వడంకుచు నార్తి నొందఁగాన్. 99

వ. ఖణికీషమునోహారం బైనయమ్మందిరంబున చేరువ నిద్రించి యున్న చెలికత్తియ లెల్ల
మేల్కని సంభ్రమంబునం బొదివికొనిరి వారిలోనం జిత్రరేఖ యల్లన
యమ్ముద్దియశిరం బొక్క కేలఁ గ్రుచ్చి కౌఁగిలించి. 100

మ. చెలియా యోడకు మేల యేడ్చెదవు నీచిత్తంబులోఁ దాపముం
దలఁకుం జేయఁగ నెవ్వరుం గలరె యీత్రైలోక్యమధ్యంబునన్

1. దేవ.

బలిసూనుండఁట తండ్రి నీవెఱుఁగవే భగ్నాత్ములై ప్రగ్గరే
బలభిన్ముఖ్యనిలింపు లీతనికి నీభాగ్యంబు సామాన్యమే. 101
తే. గురుఁడుఁబ్రెగ్గడయునురతకుండు నీకుఁ, బోలఁతిశుక్రుండు శోణితపురము నెలవు
స్రుక్క రెక్కడవచ్చి నీ కొక్కకీడు, సేయువాఁ డొల్లఁ డాత్మీయజీవితంబు. 102
వ. కావున భయంపడవల దని కన్నీరు దుడిచి బుజ్జగింప నబ్బోటి వారిం
గనుంగొని. 103
క. ఏనిచ్చట నిద్రితనై, యీనెఱి నుండంగఁ బురుషుఁ డెవ్వఁడొ యుపగూ
హానుభవంబున వికృతం, గా నొనరించె నది [1]కలయొ కాదో యెఱుఁగన్. 104
చ. కల యనరాదు రామలకుఁ గాములకూటము లెన్నిచందముల్
గల వవి యన్నియుఁ జెరసెఁ గన్నెతికం బిటు నీటఁ బోయెఁ బె
ద్దలకును బెద్దయై నెగడుతండ్రికిఁ దక్కువపాటు దెచ్చితిం
గుల మెఱియించితిం జననిఁ గూల్చితి శోకములోఁతు[2]వాటమున్. 105
క. ఏనింకను గన్నియ నని, మేనం బ్రాణములు తాల్చి మెయికొని యున్న
న్గ్లాని నిహముఁ బరమును గల, వే నిక్కము కులట యెవ్వ రింతటికంటెన్. 106
వ. అని యవ్వెలంది యందంద యేడ్చుచుఁ బెద్దయుంబ్రొద్దు వేగుచున్నం గని
కన్నియలందఱు విహ్వలభీతలోచన లగుచు నవ్వామలోచన కిట్లనిరి. 107
క. కలయగుసు గాక యిట్టివి, గలవే నిక్కములు నీవు గడువడి నెడ్డం
దలఁపక యున్నను గలుగుం, బోలఁతీ యేమేని వికృతపుంబెఱుఁగు గలన్. 108
మ. తెలియంగూడి యొనర్చు కానిపనులం దెల్లంబు దోషంబునుం
గల నాచందము గల్గుకాంతఁ గులటంగా నెన్నుదు రజ్ఞులల్
గలదే నీ కిది యింతయేనిఁ గలలోఁ గన్నట్టి చూపేటికిం
గులశీలంబుల పేర్మి మాన్పఁ దగు నే కుందింపఁగా డెందమున్. 109
చ. ఎఱుఁగమె యేము నీహృదయ మేల తలంకెదు నీచరిత్రమే
తెఱవలయందు లేదు సుదతీ మదతీవ్రము లైనభావముల్
నెఱసినభావ మొక్కటియు నీదుతలంపు మొఱంగి యిట్టియే
మఱుటకుఁ దెచ్చెఁ గాలగతి మాన్పఁగ శక్యమె యెట్టివారికిన్. 110
ఆ. దీన నేమిదప్పు ధీరవు నీయను, తాప మొకఁడు నిన్ను ధన్యఁ జేసె
విను మహామకృతము లనుతాపమున శుద్ధి, నెలయు నసుట మునులపలుకు గాదె.

— చిత్రరేఖ యుషాకన్యకన్నకలకుఁ గారణం బూహించి యుషాకన్య నూరార్చుట —

వ. అనుచుండం గుంభాండపుత్రి యొక్కింత సేపూరకుండి యయ్యఖండితచారిత్ర
నుద్దేశించి. 112
క. ఇంతవడి కేను దలఁచితి, నింతీ జగదంబ నిన్ను నే మని పనిచెం
గాంతునిఁ గోరినకోర్కికి, నంతర్గతి నాదరించి యది గనుఁగొనుమా. 113

1. కలదో. 2. బాఁతటం

వ. వైశాఖశుద్ధద్వాదశీవాటిరాత్రి హర్మ్యతలంబున సుప్తయైననిన్ను ననుభావ్యభావరససంస్కారం బగుభావసంభవవికారంబు నొందించినవాఁడ వల్లభుం డగు నని యద్దేవి నిర్దేశం బిప్పుడ ఫలియించె నీవు పరితోషంబు నొందు మనిన నయ్యిందుముఖి ముఖంబు మంచుదొరంగినయిందుబింబంబుపగిది నపగతబాష్పపూరంబై భూరికాంతి వహించె నెచ్చెలులెల్ల నుల్లాసంబు నొంది రనంతరంబ యయ్యబల ప్రియసఖిం గనుంగొని యల్లన యి ట్లనియె. 114

క. భ్రమ వాయఁజేసి యిటు మా, నము గ్రమ్మఱఁ జెలియ నీవు నా కిచ్చితి వీ
సమధిక మగుభాగ్యము భోగ్యముగా నొడఁగూడుత్రోవ యరయుము యింకన్.

క. మనసున నాడెడునయ్యన, ఘునియాకృతి యతివ వాక్యగోచరముగఁ జే
య నశక్యము సుభగశ్రీ, నెనసినయది దీని నీవ యెఱుఁగుదు వెదకన్. 116

క. నినుఁ దేపగాఁగఁ గైకొని, మనోరథపయోధి యేను మానిని గడవన్
గని చరితార్థత నొందుదు, నని తలఁచెద నీసహాయ మల్పమె యెందున్. 117

ఉ. నావుడుఁ జిత్రరేఖ లలనా యది యట్టిద నాదు దేహముం
జీవితము న్భవత్ప్రియముచేతకు నైనవి గాక యొంటికే
యేవెర వైననుండి భవదిష్టునిఁ దెచ్చెదఁ దొల్తఁ దెల్లగా
నావినుతానుభావుఁ దెలియన్వలయుం దదుపాయ మెద్దియో. 118

తే. ఇట్టివాఁ డని నీవును నెఱుఁగఁ జెప్ప, నేర వెమ్మెయి నెఱుఁగంగ నేరవచ్చు
వినక చూడక యెఱిఁగెడువిధము గలదె, కడిఁది యెవ్విధమున నిది కమలనయన.

క. ఛాయయుఁ జందము నించుక, యీయనువని నీవు చెప్ప నెఱిఁగెద వేనిన్
వేయేల పుట్టుఁ బేరును, శ్రీయుఁ బ్రభావంబుఁ దెలియఁ జేపడును దుదిన్. 120

సీ. వసువులు రుద్రులు వాయువు లాశ్వినులాదిగా నెవ్వారి కైనఁ జొరఁగ
రానిశోణితనగరంబు నిర్భయత దైత్యాధీశుతల వ్రేసినట్లు సొచ్చి
సరసభావమున నీసర్వభావంబులు భోగించి పోయినపురుషవృషభుఁ
డిప్పు డెన్నినవీరి కెల్లను వేవేలు క్రమముల నెక్కుడుఁ గాక యున్నె

తే. బాణునకు వేయిభుజములభరముడించు, కయ్య మిచ్చువాఁడు నుపీఁడె కాఁగఁబోలు
నిట్టిపతిఁ బొందలేని యయ్యింతిరూపుఁ, [1]బ్రాయమును సిరియును నపార్థములు గావె.

చ. అనుసుఖభాషణంబులకు నంగజరాగరసంబు దోడుతోఁ
దనువున నాత్మఁ బిక్కటిల దందడి వేగిరపాటు నార్తియుం
ఘనముగఁ జేయ నచ్చెలిగన్నులతెప్పల నశ్రుబిందువుల్
వనరుహకేసరస్థహిమవారిలవంబుల పెంపు డింపఁగాన్. 122

వ. నెచ్చెలికేలు గేలం గైకొని మరాళిం జేర్చి. 123

మ. తమకార్యంబుల కెల్లవారుఁ గడునుత్సాహంబు వాటింతు రు
ద్యమ మన్వర్థము సేఁత దుర్లభము మాత్రాణంబుతోఁ దుల్యగా

1. ప్రణయమును జేయునంసమర్థముల గావె.

రమణీ యేను దలంతు నిన్నుఁ బ్రియ మార సీవు నున్నట్టిభా
వము పాటించి భజించితం గలుగు దైవస్ఫూర్తి నాకోర్కికిన్. 124

క. నిక్కము సెప్పెద నాదెస, నక్కటికము నీకు లేనియట్టిద యేనిన్
దిక్కొక్కరు లెవ్వరు ప్రాణము, లిక్కాయముతోడఁ బాయు నింతియ పిదపన్. 125

వ. అనినఁ జిత్రరేఖ పరిత్రాసతరళ యగుచు నత్తరళనయనకేలు కేలం బట్టి. 126

క. ఎడ యిమ్ము నా కొకించుక, దడవెద నాబుద్ధియందు త్రైలోక్యమునన్
బొడవైనవి యెల్లను గని, తడయక నీప్రియుని నెవ్విధంబునఁ దెత్తున్. 127

మ. కరుణాలోకనమూర్తి సర్వజగదేకస్వామికిన్ జీవితే
శ్వరి శైలేశ్వరకన్య నీదెసఁ గటాక్షం బొందఁగాఁ జేర్పుటం
దరుణీ యెంతయు ధన్య వీవు దయితుం దచ్చోదితున్ లోకసుం
దరు విశ్వాధికుఁ బొంది తెట్లు తుదియేదం గాంచు నీకోరికల్. 128

వ. అని యయ్యువిద నూరార్చి సఖీజనంబులం దదీయరక్షణార్థంబు నియోగించి యోగవిద్యావిదిత యైనయమ్మహానుభావ యేకాంతంబున నుండి. 129

సీ. అధికవిస్తీర్ణమై యచురునాలేఖ్యపటంబున వలయువర్ణంబు లెల్ల
నొడగూర్చి తూలిక యొప్పఁ గైకొని పదునాలుగుజగముల నోలి నెవ్వ
రెవ్వరు ముఖ్యులై యెందుఁ బ్రఖ్యాతిఁ బొందుదు రట్టిపురుషులఁ జను రెలర్ప
నాకారములుఁ జాయ లంబరాభరణాదు లొప్పులు నిలుకడ లొకఁడు దప్ప
తే. కుండ సప్తరాత్రంబున నొనర వ్రాసి, తెచ్చి నెచ్చెలిముందట నిచ్చి చూపి
యచ్చెరువునొందు నమ్ముగ్ధ కవ్విధంబు, వేఱువేఱ యిట్లని చెప్పె విస్తరించి. 130

ఉ. ఈయఖిలాండసృష్టి నొడలెత్తినధన్యుల నెల్ల నేను నీ
కై యిదె యస్మదద్భుతకళాతిశయంబున నాహరించి బా
లా యిటు చిత్రవిన్యసనలక్ష్యులఁ జేసితి నిందు నీప్రియున్
శ్రీయుతు నొప్పుగాఁ దడవి చెప్పుము నిక్క మెఱింగి క్రమ్మఱన్. 131

చిత్రరేఖ దేవదానవప్రముఖులనెల్లఁ జిత్రపటంబున లిఖించి తెచ్చి యుషకుంజూపుట

మ. విను మాద్యం బగు తేజ మొక్కటియ యీవిశ్వంబుఁ బుట్టింపఁ బెం
ప నడంపంగఁ ద్రిమూర్తులై వెలసె నాభవ్యాత్మకుల్ వీరె లో
కనుతుల్ బ్రహ్మయు విష్ణుఁడున్ శివుఁడు నాఁగా వాగ్రమాహైమవ
త్యనురాగావహు లెల్లవారలకుఁ దా రారాధ్యు లబ్జాననా. 132

సీ. పొడవెల్లఁ బసిఁడియై పొలుపారుమాణిక్యతటములు గలకొండ తమకు నెలవు
ముదిమియుఁ జావులును గదురకుండఁగఁ బాలతరిఁ గన్నవస్తువు తమకుఁ గూడు
పాలివోనిపంట యెప్పుడుఁ గలతరువుల నలరుతోఁటలు తమయాటపట్లు
యుగకోటి యొఱఁగినయువతు లప్సరసలు వేడ్కఁ గొలుభామలు దమకొలువువారు
తే. వీరు వేల్పులు ముద్దియ వీరుఁ గన్నుఁ, లమర [illegible] యుధంబు

[1]గేలఁ దాల్చినమేటి దష్టేలఁ గ్రాలు, సౌఖ్యనిరతులు వ్రతులు నిష్కలుషమతులు.

చ. అమరులకంటెఁ బూర్వు లమరావలిపేర్మి సహింప రుగ్రులై
యమరకులంబు నొంచుటకునై తపముల్ సవరించి సర్వలో
కములను నాక్రమింతురు మగంటిమిఁ గోపమునం జలంబునన్
సమధికు లింతి వీరు పటుసాహసనిత్యులు దైత్యు లారయన్. 134

క. దైతేయులట్ల యతివిఖ్యాతులు సర్వగుణనివహగౌరవమున ను
ద్యోతితమూర్తులు సూచితె, నాతీ దానవనిశాటనాథుల వరుసన్. 135

శా. పక్షంబు ల్గలిఁ దాల్పు కీరనిభదివ్యద్వాణులుం గాణులున్
జక్షూరాగముఁ గంఠరాగము సురాసంసక్తిగేయోక్తి నా
లక్షింపం బొలుపారుమోహకతనూలక్ష్మీవరేణ్యు ల్లస
ద్దాక్షిణ్యుల్ మఱి వీరిఁ జూడు వరగంధర్వుల్ కురంగేక్షణా. 136

మ. అణిమాద్యష్టవిభూతులుం దమకు నిత్యాయత్తలై చేరఁగాఁ
బ్రణయంబుల్ దళుకొత్తఁ దారుఁ బ్రియలుం బ్రాణంబు లైక్యంబుగా
గుణితక్రీడలఁ గూడి రూఢ మగు కోర్కు ల్సంతతామోదపా
రణలం దృప్తిసనంగ నొప్పుదురు వీర ల్సిద్ధు లిద్ధాకృతుల్. 137

మత్తకోకిల. ఆథనేశుపురంబువారలు యక్షవర్యులు వీరు వి
ద్యాధరేంద్రులు వీరు నిత్యశుభాభిరాములు భూరిమా
యాధికారులు వీరు గుహ్యకు లంగనారమణక్రియా
వీథి సర్వపథీను లుగ్మలి వీరు కిన్నరపుంగవుల్. 138

మ. సకలాజాండవిలంఘనక్షమబలస్ఫారుల్ మహావిక్రముల్
శకునిశ్రేష్ఠులు వీరు వీరు త్రిజగత్సంభావ్యభోగుల్ యశో
ప్రకటోద్యోగులు భోగు లక్షయసుఖప్రాప్త్యోర్ధ్వలోకాస్పదుల్
సుకృతుల్ వీరు సురాంగనానిచయహృత్సుస్నిగ్ధభావోజ్జ్వలుల్. 139

ఉ. మర్త్యులు వీరు పెంపున నమర్త్యులకంటె నుదగ్రులై మనో
వర్త్యవిరోధసంప్రసరవర్గచతుష్టయలబ్ధవిస్ఫుర
త్కీర్త్యనుభావముల్ భువనఖేలనలోలములై యెలర్ప నా
పూర్త్యసమానసంపదలఁ బొంపిరివోయెదువారు నెచ్చెలీ. 140

చ. మనుజులయందు నస్ఖలితమానసముగ్రులు రాజవంశసం
జనితులు వీరు హైహయులు శైబ్యులు [2]వైన్యులు రాఘవాన్వయుల్
జనకులు నైషధుల్ భరతసంభవు లాదిగఁ గాశికోసలా
ద్యనుపమదేశరాజ్యవిభవాధికసౌఖ్యకళావిజృంభితుల్. 141

వ. ఇట్లుగా నస్మద్విలిఖితం బైన సఖీచిత్రపటంబునందుఁ దగులనిరూపంబు లేదు వీరి

1. గెలమిఁ దాల్చినయష్టేటి యేల లీలఁ, గ్రాలు సౌఖ్యనిరతులు. నిష్కలుషమతులు. 2. వారలు.

నిండఱం గలయం గనుంగొను మసిన నయ్యంగన యంతరంగం బలరఁ గ్రమం
బున నాలోకించి. 142

సీ. దేవతలను బూర్వదేవతలను జూచి దేవయోషులనెల్లఁ దెలియఁ జూచి
విహగేశ్వరులఁ జూచి యహినాయకులఁ జూచి మనుజసంఘముఁ జూచి మనుజపతులఁ
జూచి యాదవకోటిఁ జూచుచో నప్పుడు హరిఁ జూచి పోలిక తెరువు గాంచి
ప్రద్యుమ్నుఁ జూచి సంభ్రాంతయై యల్లన యనిరుద్ధుఁ జూచి యత్యాదరమున
తే. విగతసంశయ మగుమాడ్కి వేఱొకటికిఁ, బోక యాకూతకౌతుకాద్భుతవిలోక
తారకం బయి నిలుకడదగులఁ దగిలి, మనసు దోడ్తోడ మన్మథోన్మాద మొంద.
తే. బిగియఁ జనుదోయి యొత్తినపేరురంబు, నలరుమోవితీ పానినయాననంబుఁ
దనియఁ గురులు దెమల్చియాడినకరంబుఁ, దరుణి మెచ్చుచు నెమ్మోముఁ దమ్మియలర.

క. నను మఱపి యెందుఁ బోయితి, గనుఁగొంటిమి పట్టువడితి కైతవ మిటు సే
సినఁ బోనిత్తుమె యనుచును, దనమదిఁ బలుకుగతిఁ గొంతతడ వీక్షించెన్. 145

వ. చిత్రరేఖయుఁ దదీయభావం బుపలక్షించి. 146

మ. అనిరుద్ధాకృతిమీఁదఁ జిక్కువడి యయ్యబ్జాక్షి చూపంగముల్
ఘనరోమాంచముగం దలిర్పఁ బ్రియు నిక్కంబ ట్లుగన్నట్లుగా
గొని పూర్వానుభవంబు తియ్య [1]మగుకోర్కుల్ చిత్రరూపంబుపై
మునుఁగం బాఱుట దెల్పెడుఁ బివశతాముగ్ధంబులై భావముల్. 147

వ. కావున నిమ్మత్తకాశిని నున్మత్తదశ వొందకుండం దేర్చి తడయక దీనిమనోరథంబు
దీర్చెద నని తలంచి యల్లన నగుచు నిట్లనియె. 148

సీ. కన్యాపురంబునఁ గనకసౌధంబుపై నిద్ర సేమఱి యున్న నిన్నుఁ గదిసి
తనచెయ్దములు సూపి మనము మ్రుచ్చిలి కొని యరిగిన మ్రుచ్చు నబ్జాయతాక్షి
నీనేర్పు సులువుగా నెఱిఁగితి నేర్పడఁ బోయెద నెచ్చట నేయనువున
నున్నను బలిమియు నోపికయును నీవు మెచ్చఁగఁ దెచ్చెదఁ దెచ్చి నీకుఁ
తే. జేయలంతిగా నిచ్చెదఁ జెలఁగి నీవు, నీకటాక్షపాతంబున నెఱయఁ గంటి
భోగలలితశృంగార మైపొసఁగుగృహము నందుఁ ద్రోచి నీవల దినయట్లు సేయు. 149

వ. అనవిని ససంభ్రమంబుగా నయ్యబల చిత్రరేఖం జూచి చిత్రరూపం బంగుళీపల్ల
వంబున నిరూపించుచు. 150

క. నీకౌశల మే మని చెలి, యాకొనియాడుదు మదీయమగుమదికిం జి
త్రాకృతి మను గలఁ గలసిన, యాకారం బెంత సేసె నంతియ చేసెన్. 151

క. ఏపుణ్యవంశమునవాఁ, డేపురుషశ్రేష్ఠుఁ డాతఁ డేగుణములను
దీపితుఁ డతఁ డెయ్యది పే, రేపగిదిం జెల్లెఁ జెపుము యింతయుఁ దెలియన్. 152

వ. అనిన విని చిత్రరేఖ యసురరాజపుత్రి కిట్లనియె. 153

---

1. మునుఁ గోర్కుల్.

చిత్రరేఖ యుషాకన్యకు ననిరుద్ధుని కులశీలవయోబలాదు లెఱిఁగించుట

శా. త్రైలోక్యంబును నేలు దేవుఁడు ధరన్ ధర్మంబు నిల్పన్నరుం
డై లీలన్ యదురాజవంశమున విఖ్యాతంబుగాఁ బుట్టి గో
పాలీకేళికరుండు నాఁ బరఁగెనే భవ్యాత్ముఁ డాశౌరికిన్
బాలా మన్మఁడు వీఁడు తత్సముఁడు సౌభాగ్యానుభావంబులన్. 154

మ. కినుకం దొల్లి యనంగుఁ జేసి పిదపం గ్రీడాయతానుగ్రహం
బున భూతేశుఁడు కృష్ణనందనునిగాఁ బుట్టించినం బుట్టి వెం
పునఁ బ్రద్యుమ్నుఁ డనంగ నొప్పెడుమహాభోగాఢ్యుపుత్త్రుండు త
న్ననిరుద్ధుం డనిపేర్కొనం బరఁగు నత్యాశ్చర్యశౌర్యుం డనిన్. 155

సీ. పేర్చి శైలంబులు పెఱికి శైలంబుపై నూడుకొనంగ నొండొంటి వైవఁ
గడఁగి యంభోధులు గలఁచి యంభోధులపైఁ గ్రందుకొన నూర్మిపటలిఁ గలఁప
గిట్టి దిగ్గజములఁ బట్టి దిగ్గజములతో రాయిడిగను దాఁ బోరొనర్ప
[1]బ్రహ్మాండపఙ్క్తులు బ్రహ్మాండపఙ్క్తులతోడుత నొండొంటిఁ ద్రుంగ నడువఁ

తే. జాలుఁ గినిసినఁ దక్కినసత్త్వధనుల, తరముగా నెన్నరాదు దుగ్ధరభుజుండు
లలితశృంగారనిధి కళాకలితభువన, గీతకులకేతువీ ఋశ్యకేతు వబల. 156

తే. అఖిలలోకంబులకుఁ దల్లి యైనవిశ్వ, గురునియిల్లాలు చేసినకరుణపేర్మి
యింతయొప్పైన నీసరి యెవ్వ రింతు, [2]లింతి యొప్పితి పతిఁ బొంద నింతవాని.

క. సాధించి సురల నేలిన, యాధిక్యము వెలసెఁ దండ్రి కతివా నీచే
నీధన్యత గొనియాడఁగ, వేధయు జడముఖుఁడు వేయివిధముల నరయన్. 158

వ. బాణనిలయం బగుశోణితపురం బెట్లు నిత్యగుప్తంబై యుండు నట్ల కృష్ణనివాసం
బైనద్వారకాపురంబును యదువీరసంరక్షణంబున నెవ్వరికి నదృష్టనివేశం బయి
యుండు నట్లున్నను బ్రద్యుమ్నతనయుం గదియుపనికి సర్వోపాయంబుల నుత్స
హించి నీకుఁ బ్రియంబు సేసెద ననిన నసురరాజతనయ యమ్మంత్రితనయ కిట్లనియె.

క. యోగినివి కామరూపవు, ధీగణ్యవు ఖేచరత్వదీపితవు మహా
భాగవు భామిని నీయు, ద్యోగమున కసాధ్యభంగి యొకటియుఁ గలదే. 160

ఉ. పున్నమచందురుం జెనయుపొల్పున నయ్యనిరుద్ధుమోము నా
కన్నులతృష్ణ కిప్పు డిటు గల్గినఁ బ్రాణము నిల్చు నట్లుగా
కున్నఁ గృతాంతదండహతి నొందుటకుం దగ వైనకాల మా
సన్నము సన్నుతాంగి యవసన్నత మాన్పఁగఁ జేయవే కృపన్. 161

తే. ఏడుదివసంబు లోర్చితి నింక గడియ, దడవునకు నైన లేదు నాతాల్మి చెలియ
నన్నుఁ బ్రతికించుటయు నీదునైపుణముల, కెల్లఁ దలకట్టు చెలి ప్రాణమెత్తుటసదె.

క. కులమొల్లరు నిందయొకటి, దలఁపరు కామార్త లైనతరుణులు మాన

---

1. తొడరి బ్రహ్మాండపంక్తులతోడ బ్రహ్మాండపంక్తులు వడి బిట్టు వగుల నడువ 2. లింతియొప్పులఁ బొందుమీ యింతవాని.

స్ఖలన మెఱుంగరు [1]నన్నా, కలఁకకు రా నీకు నీవు గలఫల మతివా. 163

క. దూతీముఖమున గరువము, ప్రీతియుఁ బొదలంగఁ గదియఁ బ్రియములరయఁగా
ర్యాతురతఁ దాన పైకొను, కేతెఱఁగునఁ గాదు సూడు మిది నీబుద్ధిన్. 164

వ. దౌత్యంబు లాఁతివారి దెస నొక్కింత [2]యొగ్గయి తోఁచుం గాని తనప్రాణంబులతో సమానం బగుజనంబునందుఁ గేవలగౌరవంబునక యయ్యుండు నిన్నియు నీయెఱుంగనిభంగులే యనిన నయ్యంగన యింతయు నన నేల నన్నునుం బనిచెదవు గాదె వేగంబ సర్వశోభనంబులకు భాజనం బయ్యెదు గాకయొక్కింత ధైర్యం బవలంబింపు మని యూఱడించి యమ్మగువం గౌఁగిలించి యెప్పటియట్ల చెలికత్తియలం బరివేష్టించి యుండం బనిచి వీడ్కొని యంతరిక్షంబునకు నెగసి యంతర్ధానంబు నొంది. 165

క. చెలువ మనోజవ గావునఁ, గళాంతరములోన సనియెఁ గంసరిపునియు
జ్జ్వలవైభవముల కెల్లను, నెల వగుతద్ద్వారకాఖ్యనిరుపమపురికిన్. 166

వ. చని తదీయసౌందర్యంబునకు మోదంబు నొందుచుఁ దనకార్యగతియం దొక్కింత చింతాకులయై యుండ నంత నక్కడ నొక్కసలిలాశ్రయంబున నున్ననారదుం గని చేర నరిగి ప్రణామంబు సేసిన నతండు దీవించి నవ్వుచు నవ్వేలంది నాగమన కారణం బడిగినఁ జేతులు మొగిచి. 167

క. బాణసుతకోరికయు రుద్రాణీకృపాదానమును ముదంబున సుమనో
బాణసుతుఁ గుఱిచి తా న, క్షీణతఁ గనవచ్చుటయును జెప్పెఁ గ్రమమునన్. 168

వ. చెప్పి మునీంద్రా యేను యదుకుమారునిం గొనిపోయిన నవశ్యంబు నెఱింగి బాణుండు సైరింపండు బాణపరాక్రమ మనిరుద్ధునకు భరంబై వచ్చు మీఱు మురాంతకునకు నివ్విధం బెఱుంగింప వలయు బలితనయవసుదేవతనయులకుఁ గయ్యం బగుననియుం గల దందు దైత్యారికి విజయంబు సిద్ధంబు మఱియొక్కటి యెఱింగించెద. 169

చ. మనుమని నొక్కకాంతకయి మాయపుభంగిఁ దొలంగ దవ్వుగాఁ
గొని యట యేను పోవుట ముకుందుఁ డెఱింగిన శాపవహ్నిచే
నను నెటు నీఱు సేయునొ మనంబునఁ బెల్కుఱియున్న దాన స
న్మునివర నీవు దోఁచితి మనోరథదేవతవై ప్రసన్నతన్. 170

క. కావునఁ గృష్ణుని దెస భయ, మేవిధమునఁ బొందకుండ నీవలయుఁ గృపన్
నీవరవు డుషాకన్యకు, దేవా యిష్టైన నెల్లదియు సిద్ధించున్. 171

క. అనిన మునీశ్వరుఁ డయ్యం, గనఁ గనుఁగొని నీకు నఖిలకార్యములకు సా
ధనముగ నిచ్చితిఁ దామసి, యనువిద్య ప్రియంబు నొందు మంబుజవదనా. 172

క. నీ వనిరుద్ధుని నట గొని, పోవఁగ సురరిపునితోడిపోరు గలుగు నే
నావేళ నరుగుదెంచి ర, ణావష్టంభంబు సూతు [3]నాదటవోవన్. 173

1. మ్మా, కలకగునే నీవు నాకుఁ గలఫల మతివా. 2. నెగ్గంబై. 3. ఆరట.

వ. ఆవ్విధంబునఁ బ్రద్యుమ్నసూనువృత్తాంతం బనుసంధించుట యయ్యోగ్యదుఁ బొ
మ్మని తాను నిజేచ్ఛం జనియెఁ జిత్రరేఖయు నదృశ్యమూర్తియై వాసుదేవు
పెద్దనగరును బ్రద్యుమ్నుమందిరంబును నరసి [1]యావల ననిరుద్ధుగేహంబు గాంచి
యందు మనోహరస్థలంబున. 174

చిత్రరేఖ యనిరుద్ధుమందిరంబు సొచ్చి యతనిం గొనివచ్చుట

తే. పసిఁడికోరల నించి యింపెసఁగ మధువుఁ, గ్రోలుచుచుఁ జొట్టువతివలు గ్రాలనడుమ
నమరుపిడిపిండులోనిమహాగజేంద్రు, కాంతి నమరుకుమారు నంతంతఁ గనియె.

వ. కని తదీయభావం బుపలక్షించి యాత్మగతంబున. 176

చ. సరసతయొప్పఁ బ్రోడ లగుచామలు పాటలు నాటలుం గరం
బరుదుగ విస్తరించుచుఁ బ్రియంబులు సూపఁగ దీన నేమిటం
బొరయమి గానరా నొకయపూర్వపుఁజందముతో నృపాత్మజుం
డెరవయి యున్నవాఁ డకట యేమిగతం బగునొక్కొ దీనికిన్. 177

సీ. బలిమికోలున నవ్వుదళుకొత్తినను మొగం బెల్లఁ దానై యున్నవెల్లఁదనము
ధీరతఁ దెచ్చి పొందించిన పలుకులయందు గద్గదిక వాయంగ లేదు
గరువంపుఁజూపులఁ బురిగొనియున్నను రాగ మేతెరువున రాదు నేరఁ
జేతులు వేడుకచేఁతలకై చక్కఁబచరించినను జక్కఁబడదు చేష్ట
తే. యితనిచిత్త మెవ్వతెయేనిఁ జతురయొకతె, గొన్న యది దైత్యనాథునికూఁతునితఁడు
పొందినటులీతనికి నింపొందఁ గలుగఁ, బోలు [2]దైవికమయ్యునపొల్పఁతియందు.

చ. అగు ననుమాన మేమిటికి నమ్మదిరేక్షణదక్క నొండులే
మగువలు నీయుదారు నసమానమనఃపరిపీడ నొందున
ట్లుగ నొనరింప శక్తలె త్రిలోచనదేవిప్రసాదసంపదల్
జగదభివంద్య లయ్యె సరసంబుగఁ బండె మదీయయత్నముల్. 179

వ. ఇప్పు డితనితోడ సంభాషింప వలయు నవ్విధంబునకు ననురూపంబుగా వివిక్తం
బు గావించెద నని తలంచి యన్నాతి నారదదత్తయైనవిద్య నక్కడిజనంబు నెల్ల
సమ్మోహితంబుఁ జేసి చేరం జని పొడసూపి నిలిచి విరచితాంజలియై యి ట్లనియె.

సీ. బలిదైత్యుపుత్త్రుండు బాణుండు నాఁగఁ బ్రఖ్యాతుఁ డాతనికి హిమాద్రికన్య
వరమునఁ బుట్టినయరిదికూఁతురు త్రిలోకైకసుందరి యుష యనుకుమారి
యప్పరమేశ్వరియానతి నిశ్చలనిద్రయై యుండంగ నీవు దన్నుఁ
గలయంగఁ గలగని కామార్తయై తాల్మి సోల్పోయి నెవ్వగ కొలఁదిమిగిలి
తే. చెఱిచి మఱచినతెఱఁగునఁ జెయ్వు లెల్ల, నెడల విడిచియున్నది బోటి యేను జిత్ర
రేఖ యనుదాన నినుఁ బ్రియాలీఁసునుఖుఁ, జేసితోడ్కొనిపోవవచ్చితిఁ గుమార.

క. నా చెలికత్తియరూపం, బాచతురాననుఁడుఁ జాలఁ డభివర్ణింపన్
గోచరయే యస్మాదృశ, వాచోయుక్తులకునైన వలయుం దెలుపన్. 182

1. యవుల. 2. దైవికంబైన యపొల్పఁతిపొందు.

సీ. చందురునకు నంబుజంబులనెత్తావి యొక కొఱంతయుఁ జెంద కొదవె నేని
కోకంబులకుఁ బైఁడికుండలఁ గొఱలుఱూపంతయు సతమును నచ్చెనేని
[1]అతను బాణములకేణాలోకముల కల్కితనము నిక్కంబుగాఁ దనరెనేని
పికభాషలకు విపంచికల స్రోఁతకు భావ మఱలేక దోడ్పడి మెఱసెనేని
తే. బాణనందనయాననప్రభకుఁ జన్ను, దోయికాంతి కపాంగదీప్తులసరణికి
వాక్యభంగికి నెనయనవచ్చుఁగాక, యొక్కటిగఁ బోల్పనుపమాన మెందుఁ గలదు.
తే. ఏను మాబిడ్డఁ బొగడుట యెంతయేని, వైశికం బగు నచటికి వచ్చి చూచి
యెఱిఁగెదవు గాక మామాట లెల్ల నిప్పు,డిన్నియునుఁ బచరింపఁగ నేల యిచట.
క. ఆవెలఁదికి నీవును నీ, కావనజనయనయుఁ దగుదు రన్యులు సరి లే
రీవిశ్వంబున మీ కిది, దైవఘటన మపరిహార్యతరము కుమారా. 185
చ. అనువున నేను నిన్నెఱిఁగి యంచితచిత్రపటంబునందు నీ
యనుపమమూర్తి వ్రాసి ప్రియకూరఁగఁ జూపిన నేర్పు పెంపునన్
దనువునఁ బ్రాణముల్ నిలిచెఁ దన్వికిఁ బల్వురు నీకు వల్లభల్
ఘనభుజ యైనఁ గామహతఁ గాచుట పుణ్యము సర్వభంగులన్. 186
క. ఏనిదె మ్రొక్కెద మ్రొక్కెద, నానెచ్చెలి మ్రొక్కుఁగా నెనయుకృపతో న
మ్మానిని బ్రతికించుటకుం, బూనుము తడ వింత యోర్వఁ బోలదు సుమ్మీ. 187
వ. అనిన నతండు సంతసిల్లి యక్కాంత కభిముఖుండై. 188
తే. మెలఁత యేమనిచెప్పెదు మీమృగాక్షి, గన్నకలయ యేనును గనియున్న చొప్పు
గాన కున్నాఁడ వచ్చితి పూని నీవు, కాంత కలగన్నచోటిక గంపగొనుచు. 189
ఉ. ఏవిదినంబులో రజను లెయ్యవియో విను నిద్ర యెట్టిదో
వేపుట యెప్పుడో యకట వెమ్ముమనంబున కెద్ది మందొ యే
త్రోవలఁ బోయెనో తలఁపుతోడన చెయ్వు లెఱుంగ నేను నా
కీవెఱవేఁకి మాన్పఁ గమలేక్షణ యబ్బితి నీవు వెజ్జవై. 190
క. నను నీవు వేఁడుకొనియెదు, పని నేనును నిప్పు డతివ ప్రార్థించెదఁ దో
డ్కొనిపొమ్మచటికిఁ గొనిపో, యిన వచ్చెద మచ్చెకంటియిచ్చకు దొరయన్.
వ. అని యివ్విధంబున మనసు దెలిచి పలికినయక్కుమారు నుత్కంఠాతిశయంబు నకుం బ్రముదితయై యమ్ముదిత తదీయహస్తంబు నిజహస్తంబున నవలంబించి యంతరిక్షంబున కెగసి యంతర్ధానం బిరుపురయందును నిజవిద్యాప్రభావంబునం గలిగించి నిమిషమాత్రంబున శోణితపురంబునఁ గన్యాగేహంబునకరిగియుండు. 192
సీ. వలవంతసంతాప మొలసియుం బెల్లాస [2]చలిమిరి తోడ్తోడ శమన మొంద
గోర్కులఁ దమకంబు గొదరియుఁ దాలిమిపొందున నందంద క్రిందువడఁగఁ
దలపోఁత దలఁకు వెగ్గల మయ్యు భావంబు నూఱట పొరిఁబొరి నూరఁబోవ
దగులను నురివెట్టఁ దనికియు నలకని తెలివిఁ బల్మఱుఁ గార్యదృష్టి నడఁగఁ

1. పదనుబాణములకేణా. 2. చెలిమిని దోడ్తోడ శమను బొంద.

తే. గామవికృతులు నైజంపుగారవమునఁ
బరిహరించుచుఁ దనరాక వార్చియున్న
యుషకుఁ జూడఁజూపెఁ బూర్ణచంద్రోపమానుఁ
దైనయదువీరుతోఁగూడ నమ్మృగాక్షి. 193

చిత్రరేఖ యనిరుద్ధునిఁ దోడ్కొనివచ్చి యుషాకన్యకతోఁ గూర్చుట

వ. ఇట్లు చిత్రరేఖ దోడ్కొనితేర నరుగుదెంచి ముందట నావిర్భవించిన యని
రుద్ధు నక్కన్య యాలోకించిన నతండు నయ్యువిదం గనుంగొనియె నంత. 194

మ. ప్రమదోద్దామసుఖానుభూతి గలలోఁ బ్రాపించుట స్వప్న చి
త్తములం బ్రాఁపడియున్నయయ్యిరువురుం దద్వేళ వీక్షించుచోఁ
దమకం బారఁగ వింతగాక సుమతం దార్కొన్న యాలోకముల్
గమియం బ్రాఁకెఁ బరస్పరాంగములపైఁ గౌతూహలోద్యద్గతిన్. 195

క. సిగ్గంబులదెస వోవక సిగ్గులు గైకొనక మానసీమఁ జనక పే
రగ్గలిక రెండుమనసులు, డగ్గఱి చూపుబడి నుత్కటంబుగఁ గలసెన్. 196

తే. మనసు లొండొంటిఁ దార్కొను మానమునన
ఘర్మ మశ్రులుఁ బులకలుఁ గంప మనఁగ
నలరుభావంబు లుభయాత్మలందుఁ బెనసి
వెలసె మోహనతిమిరంబు పేర్చి వొదువ. 197

వ. ఇత్తెఱంగునఁ గొంతసే పన్యోన్యావలోకనసంభ్రమంబున సొగసి. 198

క. తనిసి యిరుచూపు నుడిగపుఁ, బనులకు నాసపడి క్రేళ్లువాఱఁగ బోటిం
గనుఁగొని యమాత్యనందన, యనిరుద్ధునిఁ జేరఁ దెచ్చి యనురాగమునన్. 199

క. పంతము చెల్లించితి నిదె, కాంతునిఁ గైకొనుము శైలకన్యకకృప నీ
కెంతయుఁ గలదేమియు మదిఁ, జింతిలవల దిమ్ము కేలుఁజిగు రితనికిన్. 200

వ. గాంధర్వవివాహంబు రాజులకుఁ బ్రశస్తంబు దేవీప్రసాదం బనుబుత్త్విజుండు
గూర్పఁ గామాగ్నిసాక్షికంబుగాఁ గల్యాణంబు సమంజసం బగుఁగాక యనిన
నక్కన్యక నెచ్చెలిం గౌఁగిలించి నీవు సర్వమంగళాచారంబునకు నాచార్యవు
నీపనుపునఁ బరమభద్రం బగుటకు సందియం బేమనియె నంత. 201

ఆ. చిత్రరేఖ యొసఁగఁ జిత్రమాల్యాంబరా, భరణశోభమానభవ్యమూర్తి
రాజసుతుఁడు దైత్యరాజతనయకర, గ్రహణ మాచరించెఁ గరము వేడ్క. 202

ఉ. ఊఱటచెయ్వులం దినుట లూరఁగ దర్పము లొండొకంటికిఁ
మాఱుకొనంగ మున్గనినమంజులసౌఖ్యరసంబు నిక్కలం
దాఱుచుఁ గోరికల్ గెరలి దాఁటులు వైవఁగ సోయగంబుపైఁ
దేఱఁగఁ బ్రౌఢదంపతులతీరునఁ బొల్పెసలారి రిద్దఱున్. 203

సీ. కలలోన నొండొరుఁ గలసినయప్పటియానందపూర్ణధన్యత్వములును
బెరసి యొండొరులపైఁ బ్రేముడి సలిపిన సంతాపబహుళదశాంతరములు

నెమ్మి నొండొరులకు నెచ్చెలికతమున నబ్బినయసమభాగ్యాతిశయముఁ
గ్రియల నొండొరులకుఁ గీల్కొన నొదవినయాపవనోచితకళావ్యాప్తివిధముఁ
తే. జెప్పు మిగుల నొండొరులకుఁ జెప్పికొనుచు
నద్భుతంబులు భయములు నాదరములుఁ
గౌతుకంబులుఁ బొదలాడఁగాఁ బ్రియుండుఁ
బ్రియయుఁ గ్రోలిరి నూతనప్రేమరసము 204
క. వితతపరిరంభణంబులు, జతురవచోరుచులు [1]నపుడు సస్మితములుగా
నితరేతరరతి వారికిఁ, గతిపయదినములనె నెఱసెఁ గఱసతనంబుల్. 205
వ. అంత నయ్యుద్దఱసమాగమంబు నెఱింగి కన్యాంతఃపురంబు కావలివారు దైత్య
వల్లభుపాలికిం జని యవ్విధంబు విన్నవించినం గోపించి. 206
శా. నావిక్రాంతియుఁ బేరుఁ బెంపు మదిలోనం గాన కున్మాదుఁడై
నాపీ డక్కట సొచ్చి నాప్రియసుత న్వంశైకభూషామణిన్
భావం [2]బేదఁగ నొక్కముర్త్యుఁ డఁట దర్పం బేర్పడన్ దూషితం
గావించెన్ మది నైచ్యఁగా వశమె యిక్కాలుష్య మెబ్బంగులన్. 207
క. అరుగుఁడు పొడువుఁడు పట్టుఁడు, పొరిగొనుఁ డాదుర్వినీతుఁ బోనీకుఁడు మ
త్పరిభవకారికి నజరా, మరదేహున కైనఁ గలదె మనుగడ యెట్లున్. 208
వ. అని యనేకసహస్రసంఖ్యలం గలకింకరులం బనిచిన నయ్యసుర లసికరాసన
ప్రాసపట్టిసప్రముఖప్రహరణపాణులై బాణజామాత యున్నయున్నతసౌధంబు
చుట్టుముట్టి బిట్టదల్చి యార్చిన. 209
క. ఉషకాం గిట [3]నలరుచుఁ దా, నుషస్సు నిశి యని యెఱుంగ కుద్దామరసో
న్మిషితుఁ డయి రేయుఁ బవలును, సుషమలుగాఁ గ్రాలు రాజసూనుఁడు నెమ్మిన్.
వ. అమ్మహాకలకలం బాకర్ణించి తనకు నెగ్గుసేయ డగ్గఱుదానవులకట్టలుకగా నెఱింగి
కట్టాయితంబై సౌధగిరిగహ్వరంబు వెలువడి సింహాసమరేఖం బొలుపారి
దారుణంబుగా నిల్చె నట్టియెడ. 211
సీ. కన్నియలకుఁ జేయఁ గానిచేఁతకుఁ జొచ్చి కులనాశ మొనరించి కులట నైతిఁ
ద్రైలోక్యనాథుండు తండ్రికిఁ బెడఁబాసి చెడితి నింకెయ్యదిచేయు దాన
నటమీఁద నాకుఁగా నాఱడి వెలవెట్టరాని రత్నముఁబోని రాచపట్టి
యవధివోయెడి జగదంబ యిచ్చినవరంబునకును నొకహాని వుట్టు నొక్కొ
తే. భాగ్యదేవతలార యీబారి గడపఁ, బెట్టరే యంచుఁ జేతులు పిసికికొనుచుఁ
గన్నునీరునించుచు నార్తకంఠి యైన, యాత్మవల్లభఁ గనుఁగొని యల్ల నగుచు.
వ. అక్కుమారవరుండు. 213
క. సొలావుకొలఁది యెఱుఁగవు, బాలా తలఁకెదవు బాణపరివార మెంకం
డేలా యేను జయించుతును, ఫాలాక్షుఁడు బ్రమథవరులుఁ బన్నిరయేనిన్. 214

1. నమరసస్థిరరాగా, యతరతివిధులను. 2. బొందఁగ. 3. ను విహాయసు, లుషస్సు లిది.

ఉ. సోరణగండ్ల నిల్చి యట సూచుచునుండుము మద్భుజాయుగ
ప్రేరితముష్టినిర్దళదుదీర్ణవిరోధిశరీరముల్ నవ
ద్వారములందు వెల్వడునవారితశోణితధారలన్ సురేం
ద్రారిపురంబుపేరు నిజమై యొదఁగూడెడునట్లు సేయఁగాన్. 215

—అనిరుద్ధుఁడు బాణప్రేరితులై తన్నుఁ బట్టవచ్చినరాక్షసకింకరులఁ జావఁదోలుట—

వ. అని పలికి యచ్చటికిం జేరువ నున్నకన్యాంతఃపురద్వారంబున నున్న పరిఘంబు గైకొని నిడుదతొండంబున నుద్దండం బగువేదండంబు కదళీకాండంబుపైఁ గవియు చందంబున బృందారకరిపుబృందంబుపై నడచె నట్టియెడ నారదుండు చనుదెంచి చదల నిలిచి యదువీరునుత్సాహంబు కుతూహలంబలర నాలోకించుచుండె నంత.

చ. తడఁబడ నమ్ము లేయుచు గదల్ నిగుడించుచుఁ గుంతసంతతిం
బొడువఁగఁ జూచుచున్ సురరిపుల్ మఱియు న్వివిధాయుధంబు లె
వ్వడువున నెవ్వి సేయనగు వానికి నయ్యనువు ల్పొనర్చుచుం
గడఁగిన నగ్గలంపుఁగినుకం గనుఁగ్రేవలఁ గెంపు పెలర్పఁగాన్. 217

తే. శౌరిమనుమఁడు తనచేతిదారుణంపు, పరిఘమున మాటిమాటికిఁ బడలు నూఱు
లవుల వేలనుసంఖ్యల నహితభటుల, నేచి నుఱుమాడుచును వచ్చె వైచివైచి.

చ. ఎడనెడ ముష్టిపాతములయేపున వజ్రవిభిన్నశైలముల్
పడియెడుభంగి సూపెఁ బరిపంథుల నుద్ధతిఁ గూల్చికూల్చి యు
గ్గడు వగునెత్తురుల్ బహుళగైరికధారలఁబోల నారదుం
డుడుగక కుంచెవీచుచును నుబ్బున దబ్బరయాట లాడఁగన్. 219

వ. ఆ ట్లమ్మహావీరుపరుసఁదనంబున దండడిం జచ్చియు నొచ్చియు విచ్చియుఁ గింకరులు సంకులంబుగాఁ దమయేలికపాలికిఁ బఱతెంచినఁ గనుంగొని యయ్యసురపుంగవుండు.

మ. తగునే యింతటివారి కివ్విధమునన్ దైన్యంబు నూనోద్యముం
బగ వానిం గడుఁబెద్దసేసి చలము ల్పంతంబు లుత్సాహముల్
డెగిపో నాఱడివోయి వచ్చితిరి మీ తేజంబునం ద్రొల్లి యీ
జగమే నోర్చితి నాదునమ్మిక వృథాసంకల్ప మయ్యెం దుదిన్. 221

క. పోర నకట ప్రాణముచవి, గూరి తగవు మఱతు రేనిఁ గులజులు ధీరుల్
కూరు లనుమాట యేటిది, పోరామికిఁగాదె ధైర్యములు శౌర్యములున్. 222

క. మరలుఁడి మీవెనుకన యిదె, కరిహయరథసుభటబహుళఘనసేనలతో
దొరలెల్ల నడచెదరు రిపుఁ, బొరిగొన కె ట్లోర్పు గలుగఁ బురుషుఁడు సైఁచున్?

వ. అని తనకుం గలవారి నెల్లనుం బనిచినఁ దోలుకాఱునం గదలుతోలుమొగుల మొత్తంబులకరణిఁ గాలకాయు లగుదైతేయులు దెసలు నాకసంబునుం దారద్రై తర్జనంబులతో వివిధాయుధద్యుతులు విద్యుత్తులుగా నుద్యుక్తులయి శక్తిదుర్ని వారుం డగుకుమారునిమీఁద నురవడించిన. 224

క. అంతంతం బగతురం గని, సంతసమున నొక్కయసియుఁ జర్మముఁ గొని దు
ర్దాంతగతి నడచెఁ దా మిసి, మింతుఁడు గా కతఁడు ప్రియకు మెచ్చు దలిర్పన్.

క. దీప్తమహాశుశిసుఁ బొదివెడు, దృప్తశలభతతులుఁ బోలె దితిజబలము ల
ప్రాప్తపరిభవుని నాహరి, [1]నప్తం బొదివి రంత నుల్బణక్రౌర్యమునన్. 226

తే. తరతరంబ విద్వేషులు దారుణాస్త్ర, శస్త్రచయముఁ బొదువఁ దుషారపిహితుఁ
డైనరవిమాడ్కిఁ గొంత సేపాతఁడుండు, రూఢి ననిరుద్ధుఁ డయ్యు నిరుద్ధుఁడయ్యె.

చ. అనువున నద్భుతంబు లగు నాక్రమణంబుల వానినెల్ల నొ
డ్డనమున నాఁగియాఁగి సుదృఢం బగుఖడ్గముచేతఁ గొన్నితు
త్తునియలు సేయుచుం గినిసి దుర్ధమతీప్రచపేటమై కడం
గిన హరిలీలఁ గూల్పఁ గడఁగెం గరిసన్నిభదైత్యపఙ్క్తులన్. 228

క. అనిరుద్ధుఁ డొక్కరుం డ, య్యనిమిషరిపు లపరిమితసహస్రముఁ లట్ల
య్యును [2]డయ్యనిమిషగఁటిమి నతఁ, డని నంపఱ కన్నిరూపులై దీపించెన్. 229

క. కరికోటికి బిమ్మిటియై, హరిసమితికి గ్రుడ్లకోలఁదియై రథతతికిఁ
సరిదన్ని శాపలయి త, త్కరవాలక రాళఘాతకఠినత పేర్చెన్. 230

సీ. తోరంపుబొమ్ములతోడ నుగ్గగు వగుదందడి ఖరఖరత్కారములును
గండకొవ్వులయంగకంబులు సెక్క నుగ్రము లగుచటచటాత్కారములును
శస్త్రభూషణసముచ్చయములు నుఱుపంగఁ గడలొత్తువలుదక్రేంకారములును
నాపాదమస్తకాహతి వ్రయ్యఁ దాఁకంగఁ దళుకొత్తుపటపటాత్కారములును

తే. నెల్ల దెసలును దారయై యొసక మెసఁగ, మెఱుఁగులంబ రాంతరమున మిక్కుటముగఁ
గ్రాలు ప్రద్యుమ్నసుతు చేతి వాలు దనరఁ, జూచి నారదముని కుంచె వీచివీచి.

క. వరుణునితో సంతకుతో, సురపతితోఁ దొల్లి తొడరి చూడమె యిమ్మెఁ
బరుసఁదన మెందు లేదిది, యరుదని వెఱఁగొందిరాత్మ నసురప్రవరుల్. 232

వ. అట్టిఘోరసంప్రహారంబునం దలలు దెగియును గాలు గేలు దునిసియు మేను లవి
సియు దంతజిహ్వాప్రముఖంబులు మురిసియు రూపుచెడి కొందఱు మడిసియు
నెత్తురులు దొరఁగి కండ లురిలి కనులు దిరిగి కొందఱు భ్రమసియు వెంద్రుకలు
వీడ వలువలు సడలఁ గైదువు లెడలఁ గంపితకంటకితగర్హితంబు లగుగాత్రంబు
లతో నాక్రోశస్వరవిహ్వాలు లగుచుఁ గాందిశీకులై కొందఱు దొలంగం దలంగి
తొల్లి వీరు లనం బెంపారినవారును సైరణ విడిచి యొడసేసి సందడి నొండొరులం
ద్రొక్కుచు నుక్కు దక్కి మరల దొరలును దురంగమాతంగశతాంగంబులతో
భంగంబుల కోర్చి సైన్యంబులం బురికొల్పనేరక భయంబునం ఉరిగి సురిఁగి
పోవం గుమారుం డుబ్బి [3]బొబ్బవొడిచి యార్చి యర్చిష్మంతుండు గ్రీష్మసమయతీ
వ్రుండై వెలుంగుపగిదిఁ గయ్యంపునేల యనునింగిం గైకొని వెలింగె నట్లు విఱిగి
పఱతెంచినతనవారిం జూచి విశ్వాసనంచలప్రాణుండై బాణుండు. 233

1. నష్టం. 2 నొయ్యని. 3. బొబ్బయిడి.

మ. అనిలోఁ జంపక కాచి పోవిడిచినం బ్రాణంబులం బట్టి యా
కనకక్ష్మాధర మెన్నఁడుం దిగుటకై గంపింతు రింద్రాదు లె
య్యని నాచేతులఘాత కల్పు సరిసేయంజాల కిట్లున్న నె
ట్లును బోదయ్యెఁ గడంకమై వలసె నాటోపం బెదం గైకొనన్. 234

బాణాసురుఁడు సర్వసైన్యసమేతుండై యనిరుద్ధుమీఁద యుద్ధంబునకు వచ్చుట

వ. లెండు రథంబు దెండని పరిజనంబులం బనిచి సమస్తసమరసమాయోగంబును యోజించి. 235

సీ. వెలయంగ నాలుగువేల కిష్కువులవిస్తారంబు గల్గి యుదార మైన
గడితంపుటెలుఁగుతో ల్గప్పిననొప్పారు బలుదేరు వేయుమావులు వహింప
నెక్కి బర్హిధ్వజం బెత్తించి రక్తపతాక గ్రాలఁగఁ దనుత్రంబు దాల్చి
గదలు గార్ముకములు ఖడ్గముల్ శక్తులు మొదలైనయాయుధంబులు గ్రమమున
తే. వెలుఁగ వేయుచేతులతోడ వేయుగిరణ,ములఁ దలిర్చువిభాకరుపోల్కి యసుర
సమరకుంభాండసారథి యై కడంగె, సుచిరకాంక్షితసంగరోత్సుకత వెలయ. 236

వ. సర్వసైన్యనాయకులును నిజస్వామిపూనిక కనురూపంబుగా నాటోపంబు దెచ్చుకొని యతనిముందటఁ గెలంకులను బింకంబులు మొలవ నడచి రిట్లు నడచి బలిసూనుం డయ్యదుసూను దవ్వులం గనియె నతండును బగతుబాహుసహస్రంబును బాణసంధానసామగ్రియు నగ్రేసరులయుగ్రతయుఁ జీరికిం గొనక యడిదంబు జళిపించి యడ్డనంబు దాటించి యడ్డంబు నిడుపును దాఁటుచు నెదురు నడిచె నవ్వీరుం గాంచి కలుషించి. 237

చ. నరుఁడు విహీనసాధనుఁడు నా కెదురై లలిఁ ద్రుళ్లియాడఁ జె
ల్లరె యిటు సూడఁగాఁ దగునె లాఘవ మేర్పడఁ బట్టుఁ డుక్కునం
బొరిగొనుఁ డంచు యోధగణము న్బురికొల్పుచుఁ దాఁకి యేసె ని
బ్బరముగఁ బెక్కుబాణముల బాణుఁ డుషాసతిప్రాణవల్లభున్. 238

క. చంపుదు నని మఱియును సై, రింపక తోమరగదాపరిఘశూలాదుల్
గంపితభువనుం డగుచు ని, లింపరిపుఁడు పఱపె నబ్బలియుపై నాజిన్. 239

శా. వానిం గైకొన కుగ్రచర్మచలనవ్యాఘాతము ల్సేయుచున్
నానాసైన్యము లడ్డమై తొడర నున్మత్తాకృతిం గూల్చుచు
న్మానోదగ్రుఁ డవార్యనిష్ఠురగతి న్ఖడ్గైకసాహాయ్యుఁడై
తా నద్దానవనాథుతేరు గదిసెం దద్బాంధవు ల్బెల్కుఱన్. 240

తే. కదిసి రథ్యముల్ వేయింటిఁ గడమువడక
యుండఁ జించి పెన్నెత్తుట నుర్వి ముంచి
యుగ్రుఁ డైతనమీఁదను నుఱుకఁ దలఁచు
నతనిఁ గనుఁగొని సైఁప కయ్యసురవిభుఁడు. 241

క. శరముద్గరకుంత[1]గదా, పరిఘపరశుతోమరములు పైపై నొదువన్
బరపి తిరోహితుఁ జేసెను, విరోధి మడిసె నని విబుధ విద్విషు లార్వన్. 242

వ. ఇవ్విధంబున ననిరుద్ధు నిరోధించి యయ్యంతరంబున నతండు దివ్యశక్తి యొక్కటి యతనిపయిం బ్రయోగించిన. 243

క. ఎనిమిదిఘంటలు మ్రోయఁగ, సినదీప్తులు మాయ నుల్క కెనయగుసరణిన్
జను దెంచుచున్నతత్తా, ధన మాన్యపసుతుఁడు సూచి తలఁకనిబుద్ధిన్. 244

చ. వెరవునఁ బట్టి క్రమ్మఱఁగ విద్విషుమీఁదన బిట్టువైవఁ జే
రురముఁ బగిల్చి వీపున మహోద్ధతి వెల్వడి యుర్విసొచ్చెఁ జె
చ్చెర నది దైత్యభర్త గతచేతనుఁడై ధ్వజయష్టి యూఁతగా
నిరవతి మ్రొగ్గఁ జూచి దొర లెల్లఁ గలంగిరి నెమ్మనంబులన్. 245

వ. కుంభాండుం డొయ్య నతనిం దేర్చి యి ట్లనియె. 246

మ. పగవాఁ డల్పుఁడు గాఁడు సంగరవిధిం బలోర్వికలం బోయినాఁ
డు గణింపం దెదిరిం దృణంబునకు నాటోపంబు దీపింప నీ
జగమెల్లం బయిఁబడ్డ నోర్చుఁ గడునిశ్శంకాకృతిం జూచితే
తెగువం గ్రాలెడు వీనిశౌర్యము బలోద్రేకంబు నక్షోభ్యముల్. 247

శా. చేయం బోలినవెల్లఁ జేసితిమి దోశ్శిక్షావిశేషోద్ధతుల్
మాయం దేగతి నెందు వీఁ బలిమిన్ మాయింపరా దేటికిన్
వేయు న్నన్నును నిన్నుఁ గాచుకొను ముద్వేగం బపేక్షించినం
జేయున్ లోక మితండు వీతదనుజశ్రీకంబుగా వ్రేల్మిడిన్. 248

క. అని ప్రెగ్గడ దెలిపిన న, ద్దనుజేంద్రుఁడు దెలిసి యపుడు దర్పితు నిమ్మా
ధునిఁ బాముఁ బొదువుగరుడం,డనఁ బొదువుదుఁ జూడుఁడనుచు చాతుణమతగన్.

వ. గంధర్వనగరంబుచాడ్పునఁ జూడంజూడ నదృశ్యదేహుండై. 250

క. తనుఁ గానక నలుదెసలన్, గనుఁగొను ప్రద్యుమ్నతనయుఁ గౌక్షేయకఖే
లనదీప్తదీప్తమధ్యం, దినరవిసమతేజు నుగ్రతేజుఁడు కినుకన్. 251

బాణాసురుఁడు అనిరుద్ధుని నాగపాశబద్ధునిఁ జేసి పడఁద్రోయుట

వ. కృష్ణోరగముఖంబు లగుశిలీముఖంబుల ముఖప్రముఖాఖిలాంగంబుల నావేష్టితుం జేసి త్రోచినం గదలనేరక యతండు మేఘవలయపరివృతం బగుమైనాక పర్వతంబుపగిది నుండెఁ దాదృశం బగుతదీయదశాంతరంబు దశకంఠసుతవిశిఖ విపశుం డగు దశరథనందనుచందంబు దలఁపించె నిట్లు నిమేషమాత్రంబున ననిమిషేంద్రసమాను నప్మానధను నవమానించి దానవేశ్వరుం డమాత్యునిం జూచి. 252

క. కుంభాండ దుష్టయావన, జృంభితుఁ డగుదాయ మనకుఁ జిక్కెఁ దన దురా
రంభమునకుఁ దగ నిపు డసి, శుంభితుఁ డగుఁగాక వీఁడు సొలయక యింకన్.253

1. కులిశ.

తే. వీనిచేత దూషిత యైనవినుతసత్త్వ, సీమ వెలయ దీక్షలు నిట్లు సేయకున్న
ననుడు నాతఁడు దేవర యానతిచ్చి, నట్ల యగు నైన నొకవాక్య మవధరింపు.

సీ. గాంధర్వవిధిఁ గోరి కన్నియ పెండిలి యైనవాఁ డితఁడు కార్యంబు గడచె
నితని నొండొకటి సేయించిన బాల నుత్కటశోకవహ్నిఁ ద్రోచుటయె కాదె
యెందుండి వచ్చెనో యెవ్వఁడో యవ్వీరు నెఱుఁగుటయును లెస్స యెల్లభంగిఁ
బ్రకృతిమానవుఁడుగాఁ డకలంకరూపవిక్రమముల నమరులకంటె మేటి
తే. [1]శీలవృత్తవయోబలశ్రీసమగ్ర, లీల సౌందర్యగుణముల మే లనంగఁ
దగినవాఁ డిమ్మహాత్ముఁ డీధరణిలోన, మాన్యుఁ డగు నెంచి చూడఁగ ధన్యుఁ డధిప.

మ. ఇరుగేలం గలయం గదోద్యతములై యేపారునిర్వీరుతో
దుర మేభంగి నొనర్తు నాక సరి నీతోఁ రాసి నానాస్త్రని
ర్ఘాతపీడం బడియుండియుం దనదుభ్రూభంగంబునం జూడ్కిఁ గ్రో
ధరసోగ్రంబుగ నీదెసం బఱపెడుం దైత్యేంద్ర లక్షించితే. 256

ఉ. ఆతనియున్నరూ పరసితయ్య! యవశ్యము నీకుఁ దుల్యజా
మాత యనంగ నీ దుహితమాన్యత కర్హుఁ డనంగ నిన్ను సం
ప్రీతునిఁ జేయఁ జాలెడుగభీరగుణుం డన నుల్లసిల్లెడుఁ
నాతలఁ బిచ్చగింపు మనినం బ్రభుఁ డించుక యియ్యకోలునన్. 257

వ. అక్కుమారునకుఁ దగిన కావలి వెట్టి నిజభవనంబునకుం బోయె నంత. 258

క. చను దెంచి నారదుం డా, తని నాశ్వాసించి కంఠదమనుని నేఁ దో
డ్కొనివచ్చెద నీదుర్దశ, యనుచీకటి నుగ్రభానుఁ డడఁచునటులు గాన్. 259

వ. ధీరజనసత్కార్యం బగుధైర్యంబు కలిమి యిట్టిచోట్లకుం గాదె కావున నీపరిపీడ నంబు సైరించుట లెస్స యని చెప్పి యతఁ డరిగినఁ దనయున్న తెఱంగు సూచి యశ్రువిలులితలోచన యైనవల్లభతో ననిరుద్ధుండు. 260

చ. ఎదురెదురై పెనంగుటకు నేమియు నోర్వక మాయ వన్ని యీ
త్రిదశవిరోధి చేసినయుదీర్ణవికార మవశ్యభావియై
కదిరెఁ గడిందియై పరఁగుకాలము గెల్వ వశంబె యైన నా
పద దొలఁగింపఁగాఁ బరమబంధుఁడు శౌరిగలండు [2]మానినీ. 261

మ. లయకాలోత్థపతంగబింబముక్రియన్ లాయున్ యదీయోగ్రని
ర్దయనిర్ముద్రసుదర్శనాఖ్యకటుచక్రం బిద్ధదైతేయసం
క్షయసంక్రీడకు నట్టిదేవుఁడు కృపాకళ్యాణుఁ డబ్జాక్షుఁ డ
క్షయుఁ డాత్మీయపరాభవం బెటులు నిచ్చన్ సైపఁగా నేర్చునే. 262

1. సకలవేదశాస్త్రముల విశారదుండు, గావల గుం(మతి)వడుగును గాఁగవలయు, శీలవృత్తయశం ఋల మేలనంగఁ, దగినవాఁడు గావలయుం నీధన్యుఁ డధిప. 2. కామినీ,

వ. నీవేలవగచెదవు బాణభాగధేయంబున కిది యవసానం బిటుసూడు మని య
య్యంతిం గొంత యుపశమితశోకం జేసి. 263

క. ఆపదలకుఁ బరిహారం, బై పూర్వులు నిశ్చయించి సద్విమతము దు
ర్గా పదసంస్మరణమ యని, యా పరమేశ్వరిఁ దలంచి యుంచితభక్తిన్. 264

వ. అమ్మహామునిప్రకరపరిగీతం బైన వాక్యజాతంబున ననిరుద్ధుండు విశుద్ధాంతఃకరణుం
డై యిట్లని స్తుతించె. 265

ఉ. నందునికూర్మినందన యనంగ యశోదకృశోదరంబు సిం
డం దగ నావహించి ప్రకటంబుగ విష్ణునితోడఁబుట్టువై
సుందరి గోకులైకనవశోభనయై జనియించి యేజగ
ద్వందిత యొప్పె నాయసురదారణి నాదిమశక్తిఁ గొల్చెదన్. 266

తే. తనువులం దెల్ల నొలసి చేతన యనంగఁ
బ్రజ్ఞ యన మాయ యనఁగఁ బూరణి యనంగఁ
బరమ యన దాంత యన నొప్పుహావపురంధ్రిఁ
బరమభద్ర దాక్షాయణిఁ బస్తుతింతు. 267

సీ. చంద్రబింబాననఁ జారునేత్రత్రయశోభిని సురమునిస్తుతచరిత్రఁ
గాళిఁ గాత్యాయనిఁ గంసధిక్కారిణి నహితభయంకరి నభయదాత్రి
బ్రహ్మవాదినిఁ గామపాలిని సిద్ధసౌదామిని రేవతిఁ దరుణి నచల
యోగప్రదాయిని యోగిని గంధర్వి లక్ష్మి సరస్వతి లజ్జఁ గీర్తి

తే. సకలతిథులఁ జతుర్దశి షష్ఠిఁ బౌర్ణ, మాసిఁ బంచమి మహానీయసుహిమ నంబ
ధ్రువఁ దపస్విని సావిత్రిఁ దుష్టి శాంతి, దైవమాత భక్తప్రియఁ దలఁతు భక్తి.

చ. ఇరువదియేడుదారలును నేఁడులు దిక్కులుఁ దాన యైనయీ
శ్వరిఁ బరమాత్మికన్ మలయవాసిని వారుణి వింధ్యమేరుమం
దరగిరిమందిరోద్ధరణి ధారుణి సింహరథన్ వృషధ్వజన్
వరతరుణీలలామ ననవద్యవరప్రద నాశ్రయించెదన్. 269

తే. దుర్గ దుర్జయ దుర్గమ [1]దుర్గహా సతి, భద్రదర్శన శివ వజ్రపాణి భగిని
శబరి జీవనధారిణి శబరసైన్య, నాథనాయిక నాత్మ వర్ణన మొనర్తు. 270

క. కౌమారిఁ గామదాయిని, సోమరసాస్వాదలోల శుంభనిశుంభ
వ్యామర్దినిఁ బార్వతిఁ బృథు, సామజకుంభస్తనిం బ్రసన్నఁ దలంతున్. 271

సీ. దేవపత్నులు సర్వదివిజకన్యలుఁ గాద్రవేయకుటుంబినీవితతి వారి
కన్నియ లప్సరోగణములు మునిభామినులు సిద్ధవిద్యాధరులవనితలు
మనుజపురంధ్రులి ట్లెవసినసుందరీసృష్టి యంతయును లక్షింప నంబ
నీవ యచింత్యవు నిత్యాప్రమేయప్రకృతివి త్రైలోక్యసంకీర్తనీయ

---
1. దుర్గహా దుర్గహారిణి.

తే.[1] యెవ్వతవొ నీవు నీవని యెఱుఁగ నెవ్వ, రెవ్వరికి శక్య మెద్దిపే రెట్టిరూప
మెల్ల పే ళ్లెల్లరూపము లెల్లనీవ, పుణ్యనీరూపములు భవ్యభూతిలలిత. 272

చ. హరిహరపద్మగర్భతుహినాంశురవిగ్రహతారకాబ్ధిభూ
గిరిసరిదగ్నివాయుమఖికీర్త్యసముజ్జ్వలమూర్తు లెల్ల నిం
పరుదుగఁ గీర్తనంబు గనునట్లు ముదంబునఁ బొందు నిన్నుఁ బ్ర
స్ఫురదురుకీర్తనం బ్రమదపూర్ణగఁ జేసెదఁబుణ్యకీర్తనా. 273

క. పదునెనిమిదిభుజములతో, నొదపినహారమకుటాద్యనుత్తమభూషా
మృదులాంబరశోభిని నినుఁ,ద్రిదశేశ్వరి దలఁచువారు దేవీ ధన్యుల్. 274

క. వరదాయిని మహిషాసుర, పరిమర్దిని వైదికాది బ్రహ్మాణి శివసుం
దరి నారాయణి యచలే, శ్వరకన్యక యనఁగ నీదుసంజ్ఞలు తల్లీ. 275

క. ననుఁ జూడుము దుస్థ్సితు లె, ల్లను దొలఁగింపుము శుభోజ్జ్వలశ్రీయుతుఁగా
నొనరింపుము భవదాశ్రిత, జను లాపద్రహితు లనరె చదువుల నార్యుల్. 276

తే. కేలు మొగిచి మ్రొక్కెద నిదె కీర్తనంబు, లర్థిఁ జేసెదఁ దలఁచెద నర్చనంబు
లాత్మ నించెద నీకెక్కినట్టి యన్ని, చందములు భద్రనుఁలు గావె సర్వభద్ర. 277

కాళికాదేవి ప్రత్యక్షంబై యనిరుద్ధునిబంధనంబు దునిమి యాశ్వాసించుట

వ. అని యనేకప్రకారంబులం బ్రస్తుతింపుచున్న యన్నరోత్తమునకుం బ్రసన్నయై దుర్ధమపరాక్రమ యగుదుర్గ తత్పురోభాగంబునఁ దనరూపు సూపి నిలిచి తదీయబంధనస్థానం బైనవజ్రమయపంజరంబు కరస్పర్శనంబున భంజించి నిగ్రహత్వంబు మాన్చి యతనిం గనుంగొని. 278

మ. ఘనబాణాసురబాహుమండల మనిం ఖండించి దండించి వే
నినుఁ జక్రాయుధుఁ డార్తబంధుఁడు దయానిత్యుండు దైత్యాంతకుం
డనఘా మోక్షితుఁ జేసి తోడ్కొని చనుం హర్షంబుతో నంతదాఁ
కను సైరింపు మొకింత దీన నొదవుం గళ్యాణ మేభంగులన్. 279

క. అని కరుణించి మహేశ్వరి, యనఘుఁ డతఁడు సూచుచుండ నంతర్ధానం
బునఁ బొందె నంత నెంతయు, ననిరుద్ధుఁడపోలె నుండె ననిరుద్ధుండున్. 280

క. ఆర్యాస్తోత్రం బిది విధి, ధుర్యతఁ బఠియించుదురితదూరులు లక్ష్మీ
పర్యాప్తిఁ బరఁగి యెయ్యెడ, నార్యులు గొనియాడఁ గాంతు రఖిల సుఖంబుల్.

క. అనుదినమును నియతమనం, బున నెరయఁ బఠించుపుణ్యపురుషునకు జగ
జ్జనని కరుణ నెలకొనఁగా, ననుగ్రహము సేసి మనుచు నధికప్రీతిన్. 282

క. అని వైశంపాయనముని, జనమేజయజనవిభునకుఁ జక్రాయుధపౌ
త్రునిసౌభాగ్యము శౌర్యము, వినిపించినకథ ప్రశస్తవిస్తరఫణితిన్. 283

1. ఎవ్వతవు నీవు నిన్నెఱుఁగు దెఱుఁగ, నెవ్వరికి నైన శక్యంబె యెట్టి రూపా, యెల్లపేర్లను నీదు పేర్లెల్లరూపములును నీరూపములు భవ్యభూతిలలిత.

ఉ. సాధితసర్వధర్మ యవసాదితదుర్జనకర్మ నిత్యస
త్త్వోదితశర్మ నీతిసముపార్జితభాసురధర్మ బాణసం
వేధితవైరివర్మ దురుపేక్ష్యసముద్యమమర్మ వృత్తసం
శోధితపుణ్యజీవన యశోమయగాంగజలైక పావనా. 284

క. శ్రీమల్లచమూపతిసే, వాయుధురియనిత్యసుముఖ వామవిచార
[1]వ్యామూఢవిముఖ యర్చిత, వామార్ధాంగపరతత్త్వ వాసవసత్త్వా. 285

మాలిని. అనతనృపతికాంతాహారహాంసాపకారీ
[2]ధ్వనితగురుధనుఃప్రోద్వాంతనారాచవృష్టీ
వినమదభిమతార్థావిష్క్రియాసారదృష్టీ
జనితసుజనహర్షా సత్యనిత్యప్రకర్షా. 286

గద్యము. ఇది శ్రీశంకరస్వామిసంయమీశ్వరచరణసరోరుహధ్యానానంద సౌంకర్య
ధుర్య శ్రీసూర్యసుకవిసంభవ శంభుదాసలక్షణాభిధేయ యెఱ్ఱయనామధేయ
ప్రణీతంబైన హరివంశంబున నుత్తరభాగంబునందు సప్తమాశ్వాసము.

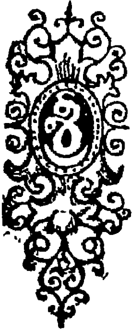

1. వ్యామోహ. 2. ధ్వనిగురుధనురంభోధ్వాంత.

శ్రీరస్తు

హరివంశము

ఉత్తరభాగము - అష్టమాశ్వాసము

శ్రీనందనసమబోంద
ర్యానందితయువతిహృదయ యధికాభ్యుదయా
యానతజనహృద్యదయా
భూనుతజయశక్తిభీమ ప్రోలయవేమా. 1

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు దేవీవచనసమాశ్వాసితుండై వాసుదేవతనయతనూభవుం డున్నంత నటమున్న యక్కడ. 2

సీ. ఆచిత్రరేఖ మాయాచిత్ర [1]ముఖమున నమ్మహాభుజుఁ బ్రణయమునఁ గొనుచుఁ
బోవ నాతనియంతిపురముభామిను లెల్ల నాత్మేశుఁ బొడగాన కార్తి నొంది
ప్రియులఁ బాసినకిన్నరీసమూహముఁబోలె నాక్రందనము సేయ నప్పొలఁతుల
యులివు దివంబున నుద్విగ్న[2]కురరీవిరావంబుక్రమమునఁ బ్రబల మగుచుఁ

తే. బరఁగె నయ్యేడ్పులోనన ప్పడఁతులకట, యెవ్వఁడో కామమానసో నాథుని నిసమానుఁ
గడఁగి మాకన్ను లెల్లను గప్పి మమ్ము, ననదలుగఁ జేసి యెక్కడేఁగొనుచుఁబోయె.

చ. బలరిపుఁ డాదిగాఁ గలసుపర్వులు గర్వితదైత్యభీతులై
బలమఱి వచ్చి యేవిభునిబాహులనీడ యుపాశ్రయింతు ర
య్యలఘునిపౌత్రుఁ గొంచుఁ జనునంతటివాఁడును గల్గె నౌర యే
బలియుఁడొ భీతిదాయికినిఁ బ్రస్ఫుటభీతిదుఁ డయ్యె నియ్యెడన్. 4

తే. పగఱ బరి వ్రేసి యాఁగి దర్పంబుఁ జలముఁ
గోలుపుచ్చుమురారాతిక్రోధవహ్ని
యుఱక యిట్టుల మండఁగ నూఁదునుదుటు
గలుగు గుండియగలవాఁడు గలఁడె జగతి. 5

చ. తెఱచినవోరితో నొదవుతీవ్రపుమృత్యువుకోఱ లూఁపఁగా
నఱుముట గాదె మాధవున కప్రియ మిట్లొనరించు నింద్రుఁడుం
బఱిపఱిగాక పోఁగలఁడె బాహుమదంబున వాసుదేవు న
క్కఱఁబడఁ జేసిరేని విధి గానరొ కాక దురాత్ము లేమియున్. 6

తే. వగలపెనువెల్లిఁ బడితి మెవ్వలనఁ దేప, గాంతు మసురాంతకునికృప గాంచుపంద
మెద్ది పతిలేనియతివలయొడరు జముని, యాటపట్టు దుర్గతులకు నాకరంబు. 7

వ. అని యిట్లొనర్చువిలాపంబునకుం గలంగి యిది యేమి యెక్కడియార్తస్వరం బని రుద్ధగేహంబున నేమిభయంబు పుట్టెఁ గృష్ణసంరక్షితులకు భయంబుకలిమి

1. విధమున. 2. కుహరరావంబు క్రమంబున.

యపూర్వం బనుచు నొండొరుల కెఱింగించుచు యాదవు లెల్లను సంభ్రమం బున నపహృతాధికారవిహ్వలంబులై గహ్వరంబులు వెలువడుసింహంబులుంబోలె నొక్కెడ యాత్మమందిరంబులు వెలువడునంతటిలోనన సభాపాలప్రహతంబై సంవర్తజలధరారావంబై భైరవంబుగా సన్నాహభేరి చెలంగిన. 8

శ్రీకృష్ణబలరామప్రభృతు లనిరుద్ధునిపోకకుఁ గారణం బూహించుట

ఉ. ఆపథ కందలుఁ హారిహాలాంతకులు మున్నుగ వచ్చి పుష్పబా
ణాసనుపట్టిపోక దెలియ న్నిని యొక్కట శోకబాష్పని
శ్వాసవివర్ణ్యమాకవదనాంబురుహంబులతోడ విస్మయా
యాసితమూర్తులై యొకకళాంతర మున్నెడ వారిలోపలన్. 9

వ. విక్రదుం డనుయదుముఖ్యుండు మురాంతకున కిట్లనియె. 10

మ. భవదీయోద్ధతబాహుపంజరమునం బరాక్రాంతగుప్తంబు యా
దవవంశంబ యనంగ నేల దివిషత్త్వాలుండు నాభీలశా
త్రవసంతాపశరణ్యుఁగా నిను మదిం దా నమ్మి [1]యుండుం గదుఁ
భువనేశుండవు నీవు నీకుఁ దగునే పోరామితోఁ జింతిలన్. 11

క. అనిరుద్ధునిఁ గానమికం, బెను నీ విబ్బంగిఁ జింత డిందుట గని నీ
యనుఁగులు వగ చెద రిందఱు, ననునయవాక్యములఁ దేర్పు మనఘవిచారా. 12

వ. నీవు నీమనంబున నొక్కింత దెలిసి చూచినం దోఁపని తెరువులు లేవు కుమారు పోక యూహించి తగినయుద్యోగంబు వాటింపు మూరకయుండుట తగ దనిన నీమదుల్లాసవిశదవదనుం డగుచు నంబుధిసనునుం డిట్లనియె. 13

క. పాపనిపోయినతెరువే, నోపి యరసి చక్కఁబెట్టకున్నను జనులా
రోపింతురు నాపై నొక, రోపమి యటుగాన చింతనొందఁగ వలసెన్. 14

తే. చిఱుతనాఁడు ప్రద్యుమ్నునిఁ గఱకుటసుర,గొనుచుఁ బోయిన పోకడ గనుటలేక
యేము వగవంగ రిపుఁజంపి యొలమినతఁడు, దానయే తెంచితఱిగె మత్సరిభవంబు.

ఉ. ఈతనిచందమున్ దలఁప నిట్టిద వైరులు వేగ నుగ్రులై
నాతలపై సభస్మచరణం బిడిపోయిరి గాక యల్పమే
యీ తెఱఁ గేమినేయుదు సుదీర్ఘబలంబున నీని కారముఁ
వే తొలఁగింతుఁ ద్రోవ గనువెంటకుఁ జూడుఁడు మీ రుపాయముల్. 16

క. అనవుడు సాత్యకి దేవా, పనుపుము బహుజనుల నరయ బహుభూముల కెం
దును బహుభంగుల నరయఁగఁ, గనియెదము కుమారు నరసి కాదే చేతల్. 17

వ. అనిన నుగ్రసేనుం డది యట్టిద యరయక యెఱుఁగవచ్చునె యిప్పనికి నాల స్యం బేల యనుమాటకు మాధవుండు రథచారుల నశ్వచారులఁ బాదచారుల నాక్షణంబ యనేకులం బిలుపించి రైవతంబు లతావేష్టంబు ఋక్షవంతంబు నను పర్వతంబులయందును వివిధోద్యానవనంబులయందును నదీప్రస్రవణవేశంతసరో

1. యుండం దగదు. 2. ఁ గాన కిట్లి, బౌనరఁగ నీభంగిఁ జింతనొందఁ గని నీ.

వాపికాతీరంబుల యందును గుమారు వెదకుం డనుచుం బనిచె నట్టియెడం దక్షి
యసేనాపతి యగు ననాదృష్టి యతని కి ట్లనియె. 18

సీ. అధిప యింతయుఁ గాల మాత్మలోపలన యే నొక కార్య మూహించుచుండి నీదు
మనసుచ్చొ ప్పెఱుఁగక మాటగా వెడలంగ నది విన్నవింపంగ నయితి నిప్పు
డవసరంబై యున్నయది కాన యాడెదఁ [1]బనిలేక వేల్పులపనికి నీవు
కడఁగి దానవులఁ బెక్కండ్రఁ ద్రుంచితి వారిపుత్రపౌత్రసహాయమిత్రవితతి

ఆ. సాలఁ గలదు పారిజాతంబు గొనునెడఁ, దొడరి వృత్రభేది నోడిచి తతఁడు
గొంత మనసునందుఁ గొఱకొఱ గాకున్నె, యోట సైఁచునే మహోన్నతుండు.

వ. నాకుం జూడ నీయపాయంబు వీరిలో నొక్కదెసం బొడమినది కావలయు నని
రుద్ధహారణం బన్యులకుం బనియేమి విశేషించి యింద్రుండు దీనికిం గారణం బగు
నని తలంచెద ననినం గృష్ణుండు నవ్వుచు నతనియాననం బాలోకించి. 20

చ. అసురలచేఁతయే యిది సురాధిపు లక్కట దుష్టచిత్తులే
యసదృశవిక్రమంబున సురార్థముగాదె నిరంతరంబు నీ
వసుమతి నేను వర్తిలుట వారక యింతయెఱుంగరే సురల్
పసగఁ బరోపకారులకుఁ బాప మొనర్తురె పుణ్యచేతసుల్. 21

వ. నీవెఱుంగక యిట్లాడితనిన నక్రూరుండును దదనురూపంబుగాఁ బలికెఁ గృష్ణుండు
మఱియును. 22

క. వినుఁడు పురుషు లెవ్వరికిం, బనిగా దనిరుద్ధుచనినభంగి జఱభి నాఁ
జనునది యెవ్వతె యేనియు, ననురక్తి నటించి కొనుచు నరుగం బోలున్. 23

తే. దైత్యదానవదేవసుందరులు మాయ, [2]లెన్ని యేఁ జూపఁగా నేర్తు రెట్టివాని
నైనలోఁతు రెక్కడనైన నధికగుప్తిఁ, జొత్తు రరుగంగ వలఁతు లెచ్చోటికైన.

వ. కావున మన మివ్విధంబుఁ జూడ లరయింపవలయు ననియె నట్టివిచారంబున నయ్యం
దఱు నున్నచోఁ గొన్నిదివసంబులకుం జారు లరుగుదెంచి సభాద్వారంబున యదు
వీరవర్గంబు నెదుర నిలిచి వాసుదేవునకుం బ్రణమిల్లి దీనాననులగుచుఁ గరం
బులు మొగిచి. 25

క. దేవర యానతి యిచ్చిన, యావివిధస్థలములందు నన్యములందున్
వేవిధముల వెదకితి మె, చ్చోఁ వీరుఁ గుమారుఁ గానఁ జొప్పడదయ్యెన్. 26

వ. ఇంక నెక్కడికరుగుదు మెయ్యెడ రోయుదుమేమి యానతియనిన నందఱు డెందం
బులు గలంగం గన్నీరు నిలిచి యొండొరుల మొగంబులు సూచి యెయ్యది గర్త
వ్యం బని యెప్పటియట్ల భిన్నప్రకారవిచారులై రాదివసంబును రజనియు నవ్వి
ధంబునన కడచిన. 27

తే. భద్రతూర్యనాదంబులఁ బ్రకటసూత, మగధకీర్తనంబుల వందిమధురవతుల
మేలుకని కృష్ణుఁ డుచితసమీహితక్రి, యాకలాపంబు దీర్చి సమాదరమున. 28

1. బగలేక. 2. లెన్నియేనియు జాలంగనేర్తు రెట్టి, వానినైన వారెంతురు.

వ. సభామండపంబునకుం జనుదెంచి యుగ్రసేనపురస్సరంబుగాఁ దగినతెఱంగున సకలయాదవులు నాసీనులుగా నాసీనుండై యున్నసమయంబున. 29

నారదమహాముని శ్రీకృష్ణునికి ననిరుద్ధునివృత్తాంతంబంతయు నెఱింగించి పోవుట

క. ఉదయించినభానుఁడు గా, కుదయించెనొ కాక వేఱ యుష్ణకరుఁ డొకం
డిది యద్భుత మనఁగా న్నారదముని కట్టెదురఁ దోఁచె రాజితరుచిన్. 30

వ. అంత నమ్మహాత్మునిఁ గనుంగొని కమలనయనుండు మున్నుగా నందఱు నభ్యుత్థితులై జయజయశబ్దంబులం బూజించిరి కృష్ణుండు మధుపర్కంబున నఖిలలోకార్చనీయు నతని నర్చించిన నతండు నర్హపీఠంబున నుండి యందఱ నెప్పటియట్ల యుండం బనిచి యిదియేమి యందఱుం జింతావికలంబులైనయట్లున్న భావంబులతోఁ బౌరుషంబులదెస నుదాసీనులుం బోలె నున్నారనిన నారాయణుం డతనిం జూచి.

క. మునివర యనిరుద్ధుం డెట, చనియెనొ యెఱుఁగంగ లేక సర్వదిశల నా
తని వెదకించియుఁ గానక, మనములు నేడ్పడఁగ నిట్లు మఱఁగెద మిచటన్. 32

వ. త్రైలోక్యజంఘాలుండ వగు నీ విచ్చటికి విచ్చేయుట మాభాగ్యంబు గాదె కుమారునకు నింక నభ్యుదయంబ యనిన నవ్వాచంయమి యి ట్లనియె.

క. కన్నులకసివోఁ జూడఁతి, మెన్నఁడు నెచ్చోటఁ బోటు లెట్టు లెఱుగ మో
యన్న భవత్పౌత్రుఁ డొకఁడ,యున్నతభుజుబాణుః దొడరి యుక్కునఁ బెనఁగన్.

వ. ఎట్లనిన బాణదైత్యునికూఁతు రైన యుష యనుకన్య యనిరుద్ధునిఁ గామించినం జిత్రరేఖ యనునచ్చర యచ్చెలువకై యిచ్చటికి వచ్చి యతనిం దోడ్కొని పోయి యిరువురం గూర్చిన నెఱింగి బాణాసురుండు కుమారుపైకి నడిచినం బొడిచి యతం డతనికి మిక్కుటంబగుమగంటిమి మెఱయుటయును. 35

ఉ. లావున గెల్వలేక తనలావగుమాయ యొనర్చి సర్పరూ
పావిలఘోరపాశముల నాతనిఁ గట్టెఁ బురందరద్విషుం
డావిధ మెల్ల నేను దెలియం గని వచ్చితి నీకుఁ జెప్పఁగాఁ
జేవ యెలర్ప లెమ్ము ఖలజిష్ణు జయింపు బలీంద్రనందనున్. 36

వ. బాణనివాసం బగుశోణపురంబునఁ బ్రద్యుమ్నసూనుం డున్నవాఁ డది యిచ్చటికిం బదునొకండువేలయోజనంబులవవ్వ గలదు మానుషంబున నధిగమింప నశక్యంబు. 37

క. తలఁపుము వినతాసుతు న,బ్బలియుండు మనోజవుండు ప్రతిహతి లేదె
వ్వలన నతనిగతి కేటికి, నలఘుమతీ యింకఁ దడయ నని పలికి తగన్. 38

వ. నారదుం డరిగిన నాక్షణంబ పుండరీకాక్షుండు తార్క్ష్యుఁ దలంప నయ్యకంపిత ప్రభావు భావం బెఱింగి యొఱకలమెఱుంగులు దుఱంగలింగొనం జనుదెంచి భుజంగమథనుండు భుజంగశయను కట్టెదురం బ్రాంజలియై నిలిచి ప్రణతమస్తకుండై ప్రశస్తవర్ణస్వరమనోహరంబుగా ని ట్లనియె. 39

తే. అఖిలజగదుపకర్తవై యలరునీకు, బిలిచి ననుఁ బంచి చేయింప వలయునట్టి
కార్య మెయ్యది యిత్తఱిఁ గలిగె నాన,తిచ్చి యిప్పుడు రక్షింపు మింపుమిగుల.
సీ. పక్షవిక్షేపసంభవ మారుతంబునఁ దోడరి యెవ్వనిపీడు ధూళిఁబుత్తుఁ
క్రోధరూక్షేక్షణక్షుభితాగ్ని కీలలఁ జేసి యెవ్వని బలశ్రేణిఁ గాల్తుఁ
చరణనిపాతన చటులఖేలనముల నెఱపి యెవ్వని వెఱచఱవ నడతు
దారుణత్రోటీవిదారణతీవ్రతఁ గడఁగి యెవ్వనియంగకములు గాల్తు
తే. నేను నీబంటనై యుండ నెఱుఁగ నేర, కకట యెవ్వాఁడు నీకు నెగ్గాచరించె
మిగిలి మిన్నంది పెనఁగొను మేటి యైన, నాయువు శ్రీయు నెవ్వాని కవశమయ్యె.
మ. అనవద్యోన్నతమాంసలస్థిరమదీయస్కంధపీఠస్థితుఁ
డిను నెవ్వాఁ డనిలోన మార్కొని కన న్నిర్భిద్రచక్రానలం
బున కార్తికయశరీ-జీవితధనంబుల్ సాధుసాన్నాయ్యతా
వినియోగ్యంబులుగా నొనర్పఁ దలఁచెద్ విశ్వైకచూడామణీ. 42
సీ. పాంచజన్యస్వనపారుష్య మెఱుఁగక యదుసేన ముంగలియగుట గనక
కౌమోదకీఘోరఘాతంబు దలఁపక నందకగరిమ యొన్నంగఁ జొరక
శార్ఙ్గమౌర్వీఘోషచండత యూహింప కలఘుచెవ్వాంబకకలన వినక
హాలిసీరకర్షణవ్యాప్తి పాటింపక ముసలసంప్రహారణముఖ మరయక
తే. నిన్ను నెవ్వాఁడు నెమకి యన్నీరజాప్త, సుతునియింటికి నతిథిగాః జూచె నిప్పు
డింతయును నానతిమ్ము సర్వేశ సర్వ, భద్రకారి కృపాలాభ పద్మనాభ. 43
వ. అనినం బ్రసన్నవదనుం డగుచు వాసుదేవుండు పక్షీంద్రున కిట్లనియె. 44
క. బలిసుతుఁడు బాణుఁ డనియెడు, బలియుం డీపు డనఘ వినవె ప్రద్యుమ్నసుతుం
గలుషవిషోరగపాశం,బులఁ జుట్టినవాఁడు మూఁతుఁ బొందినకతనన్. 45
వ. బాణనగరంబు మర్త్యలోకచారులకుఁ జరింపరాని తెరువు దూరంబునం జేర నలవి
గానిదియై యుండు నీవు మమ్ము నట తోడ్కొని పోయితేని బగ సాధింప
సుకరంబు. 46
క. నీకోడలు కొడుకునకై, శోకం బుడిగింపరాక సుడిసినయది య
స్తోకబలంబునఁ దమ్ముఁడ, వే కడగఁగవలయు బాలు విడిపించుటకున్. 47
చ. ఎఱకలధూళి పన్నగులయాక్షణము ల్గబళించి చుట్టునుం
జూఱచుఱఁ గ్రేల్చుమంటలవి సొంపున నార్చి యుదగ్రయోధులన్
బఱిపఱిచేసి వేలుపులపాలిసుధాధన మీవు దెచ్చి వే
చెఱ యుడిగించి తల్లికిఁ బ్రసిద్ధిగఁ జూపవె పుత్రకృత్యముల్. 48
క. ఆతతజవసత్త్వధృతి, ఖ్యాతుల నిక్కము గణింపఁగాఁ బక్షివరా
నీతోడు నీసమానులు, భూతావళిలోన నెందుఁ బుట్టరు పురుషుల్. 49
తే. అఖిలజీవజాతము వీపునందు మోఁచి, కన్ను గిఱిపినంతన త్రిలోకములు దిరుగ
నోపు దీవు తెక్కలతోడ నొప్పు మేరు, వనఁగఁ దగుఁగాక నిన్ను నొండనఁగవశమె.

క. చెలికాఁడవు నాపై న, గ్గల మగుహార్మియుఁ బ్రియంబుఁ గలవాఁడవు నా
కొలసినపోరామితజేం, దలకొని నీపేర్మి సూపఁ దగదె మహాత్మా. 51

వ. అని యిట్లు తఁడు తన్నుఁ బ్రశంసించుట కోర్వక విగతగర్వుం డగువిహంగమసార్వభౌముండు భయవినయవినమ్రుండగుచు నప్పరమేశ్వరుం బప్పఁ జూచి యిట్లనియె.

గరుత్మంతుఁడు శ్రీకృష్ణుని ననేకవిధంబుల స్తుతిచేయుట

క. కడుఁ గ్రొత్తలు నీ విటు నను, బడుగుం బాటించి మిన్ను ప్రాఁకించెదు నీ
యడుగులఁ గొనియాటకుఁ బను, పడివారము నీకు మున్ను బాడియె పొగడన్. 53

క. మున్నిట్టిభవదనుగ్రహ, మెన్నఁడు గన్నారు గలరె యెవ్వారలు నే
నెన్నిక కెక్కినధన్యుఁడ, వెన్నుఁడ నీమీఁదిభక్తివిభవముకతనన్. 54

సీ. నిఖిలనాయకుఁడవు నిఖిలసురాసురేశ్వరుఁడవు భక్తవాంఛాప్రదుఁడవు
సంతతామోఘదర్శనుఁడవు సకలయజ్ఞప్రవర్తకుఁడవు సత్త్వనిధివి
చతురాశ్రమప్రకాశితవు చతుర్దేహుఁడవు చతుర్బాహుమండలవిభాసి
వంచితశంఖచక్రాసిశరాసనధరుఁడ వనేకావతారకృతివి

తే. దేవకీదేవికిని వసుదేవునకును, బుట్టివై పిన్ననాఁ డాలపదువుఁ గాచి
కొండ గొడుగుగ ఘటియించి ఘోరరాక్షసుల వధించితి కేశికంసులు మొదలుగ.

క. హలముసలలాంఛనుఁడవై, బలనామము దాల్చి నీవు పటుదైత్యవిని
ర్దళనచణచండబాహుబా, జ్వలత వెలింగెదవు సకలచక్షుష్కుఁడవై. 56

క. విప్రకులరూపకుండవు, విప్రప్రియుఁడవు సమస్తవిప్రాత్ముఁడవున్
విప్రప్రాణప్రదుఁడవు, విప్రప్రాణుఁడవు భజితవిప్రుఁడ వెందున్. 57

క. నీవు గతకాలమున సు, గ్రీవుని చెలివై సురారిఁ గిల్బిషకారిన్
రావణుఁ గూల్చి తదీయ, శ్రీవిభవము తదనుజున్ జేర్చితి [1]కరుణన్. 58

క. బలిరాజ్య మపహరించితి, జలనిధిఁ ద్రచ్చితి ధరిత్రి సర్వము గ్రోడా
కలనమున నుద్ధరించితి, గెలిచితి శాసించి తఖలగోప్తవు పేర్మిన్. 59

తే. నేలయును నీవ నింగియు నీవ దిశలు, గాలమును నీవ యగ్నియు గాడ్పు రవియుఁ
జందురుఁడు నీవ సృష్టియు సంహృతియును, నీవ కావింతు విశ్వంబు నీవ తాల్తు.

క. అజుఁడవు హిరణ్యగర్భుఁడ, వజరామరదేహుఁడవు మహాదేవుఁడ వీ
వజితుఁడవు నిత్యజైత్ర, స్వజనుఁడవు జనార్దనుఁడవు జని వఖలమునకున్. 61

క. పొగడుటలు నిన్ను చేరును, బొగడెడువారలును నిన్ను పొగడుదు రర్థిన్
బొగడెడువారికి నీవి, మ్ముగ రాజ్యస్వర్గమోక్షముల నిత్తు హరీ. 62

క. నీ వించుక క్రోధముతో, నేవారలఁ జూతు వారి కేలోకములున్
లేవు భవత్కరుణోదయ, ద్భావితు లాబ్రహ్మభవనభాగోద్యదగ్రుల్. 63

వ. అని వినుతించి గరుత్మంతుండు దేవా యేను నీతలంపులోనివాఁడ నెవ్విధంబున నం
బనిగొనఁ దలంచి తవ్విధంబున నెల్లను వశ్యుండఁ గర్తవ్యంబులయందు

1. కడఁకన్.

నన్ను నిట్లాదరించుట మహాప్రసాదం బిదె యాయితం బైతి నెక్కు మెక్కడ
విజయం చేసెద వక్కడ నడిచెద ననిన నెంతయు సంతసిల్లి శ్రీకాంతుం డమ్మహా
సత్త్వుం దిగిచి కౌఁగిలించి. 64

శ్రీకృష్ణుఁడు బలరామప్రద్యుమ్నులతోఁ గూడి బాణుని జయింపఁబోవుట

సీ. అర్ఘ్యంబు దెప్పించి యతనితో జయహేతు వది నీవు గైకొను మింపు మిగుల
ననుటయు నవ్వీరుఁ డట్లు చేయఁగ సర్వసన్నాహమును బూని చక్రధరుఁడు
యదువృద్ధు లెల్లఁ బ్రియంబున దీవింప విప్రులు జయవచోవితతి యొసఁగ
నర్థిఁ బుణ్యాంగన లక్షత లులుకంగ వందిమాగధసూతవరులు వొగడ
తే. జయవిధాయి తూర్యధ్వని సకలదిశలఁ, బరగఁ జేతఃప్రసాదసంభరితుఁ డగుచు
నెక్కె గరుడని దోడ నెక్కె రాముఁ, డెక్కెఁ బ్రద్యుమ్నుఁడును మోద మెసక మెసఁగ.

వ. అప్పుడు సిద్ధమార్గంబునఁ బ్రసిద్ధు లగుమునులును సురలును సిద్ధవిద్యాధరులును
నొక్కట యులుంగెత్తి. 66

క. గెలువుము యసహాయుఁ డగుం, బలిసూనుని నీకు నెదురుపడ లేరు జగం
బుల నెవ్వరు సిరిఁ దేజముఁ, జెలివియు నీయందు నిత్యదీప్తము లనఘా. 67

వ. అనుచుండ వినుచుం బ్రమోదమేదురచిత్తుం డగు దామోదరుచిత్తం బెఱింగి
మెత్తన వియత్తలంబున కెగసి వైనతేయుండు వైమానికమార్గంబు గైకొనియె
నట్టియెడ నాచతుర్భుజుం డష్టభుజవైభవోత్తుంగం బగునంగంబు నంగీకరించు
టయుఁ జక్రగదాఖడ్గబాణంబులు దనపాణితలంబుల మెఱసె శంఖపద్మచర్మ
శార్ఙ్గంబులు వామకరంబుల నవతరించెఁ గృష్ణకుంతలంబులును దీర్ఘోన్నతనాసం
బును విశదవృత్తాయతేక్షణంబులును దామ్రాధరబింబంబును నాజానులంబి
బాహులు నారక్తనఖాంగుళికంబులును మధురస్నిగ్ధగంభీరఘోషంబును నై
యయ్యాదిదేవుదివ్యరూపంబు రూపించువారికిం గన్నులపండువై సహస్రసూ
ర్యోదయతీవ్రం బగు తేజంబునం బొదలె బలదేవుండును వేయుపడగలం బొలుచు
మానికంబులు దిక్కులం గ్రొత్తయెండగాయ నిండుఁజందురుచాయం జెలువొంది
చంద్రధరశైలంబుపోలికిం దనరారుతనపురాణమూర్తిం గీర్తనీయుం డయ్యెఁ
బ్రద్యుమ్నుండును ననవద్యం బగుపూర్వాకారంబున నమానుషమహిమో
దారుండై యొప్పె నిట్టియమ్మువ్వుర నుద్వహించి. 68

మహాస్రగ్ధర. ఘనపక్షక్షేపవాతోత్కటనిహతిఁ గులక్ష్మాధరంబుల్ వడంకం
దనుసంపాతోద్ధతిధ్వస్తము లయి దివిజోద్యానముల్ దవ్వుదవ్వై
చనఁ దీవ్రాంఘ్రిప్రసక్తిన్ జలధరచయ ముత్సంగంబునం బొంది తూలన్
జనరయోం బక్షీంద్రుఁ డిచ్ఛాసదృశగతుల నాచక్రహస్తుండు మెచ్చన్. 69

వ. ఇట్లు మనోమారుతవేగంబున సిద్ధసంచరితప్రదేశంబు లనేకంబులు గడచి యరుగు
చుండ నొక్కయెడం గృష్ణుం జూచి బలభద్రుండు. 70

చ. మనతనుదీప్తు లన్నియును మాధవ వేత్రాకచంద్రమై కన
త్కనకసువర్ణతం దనరెఁ గాంచనశైలము నేఁడు జేఁవ
చ్చిన నిటు లయ్యెనో కడువిచిత్రము కారణ మొండు గల్గునో
యనుపమబుద్ధి దీని తెఱఁ గారసి కృష్ణము చూడు మిత్తఱిన్. 71

వ. అప్పుడు నతం డిదిబాణనగరసమీరాంబు తత్ప్రసూనాంబు రుద్రాక్ష సఖిల వహ్నులుం బరివేష్టించి యుండు నందులో నాహవనీయం బనువహ్ని మూఁడు నెమ్మైరై వచ్చినఁ దదీయమ్యూతివలన నిట్టివికారం బొలసె నిమ్మహాగ్ని యధికదుర్జయంబు వినతాసుతుండు దీనికిఁ బ్రతివిధానం బెఱుంగు ననిన నాక్షణంబ యప్పక్షివరుండు. 72

చ. వెడలుపుగల్గునోరు లొకవేయిధరించి వియన్నదీజలం
బడరఁగఁ బుక్కిలించి రయమారఁగఁ దెచ్చి మహానలంబుపై
నెడపడకుండఁ జల్ల నది యెంతో వెసం బొడవేచి పోయె న
ప్పుడు భుజగారి యద్భుతముఁ బొంది మదిం దనుదాన మెచ్చుచున్. 73

మ. విపులజ్వాలలఁ గల్పసంక్షయదశన్ విశ్వంబు భస్మీకరిం
చి పటుస్ఫూర్తి వెలుంగునట్టిపి మహార్చిశ్చండ మివ్వహ్ని యి
ట్లుపధూతం బయిపోయెఁ గృష్ణుఁడును సీరాంకుండుఁ బ్రద్యుమ్నుఁడుం
ద్రిపురారాతికి నైన నింక వెఱపం దెల్తుర్ త్రిలోకంబులన్. 74

వ. అని తలంచుచుండ నస్సురకాంతకుండును నాగాంతకువిక్రాంతికి నత్యంతంబును సంతోషించి యతనిం బిచ్చలించె నవ్విధంబున నాహవనీయంబు ప్రశాంతం బయినతెఱపిఁ బక్షిప్రభుండు భాసమాననిజపక్షపాతంబులం బ్రభూతం బగు నాతపంబు నుత్పాదించుచు నుత్పాతపతంగుఁ గిది నధికభీషణచక్షుగప్రభాపరివేషంబుతో నట కడచిపోవ మఱియు రుద్రానుచరు లైనయగ్నులు బ్రహ్మపుత్త్రులు గల్మాషుండును గుసుముండును దహనుండును శోషణుండును దపనుండు ననువారేవురును బితరుండును బతంగుండును స్వర్ణుండును నౌర్వుండును భ్రాజుండు నన నేవురును రెండుమొత్తంబులై నడచి. 75

క. ఈవచ్చువాఁడు గరుడం, డీపేరునివీఁపుమీఁద నెవ్వరో యుగ్రుల్
మూవురు వెలిఁగెద రేమిట్కికై వచ్చెదరో మహోన్నతాకారధరుల్. 76

వ. మనము వీరిఁ బ్రతిహతులం జేయవలయు నని యెదిర్చి సింహగర్జితంబులంబోని యెలుంగుల శోణపురప్రాసాదరంధ్రంబులం బరగిన నమ్మహాధ్వని విని బాణుం డవ్విధం బరయించి సర్వసైన్యంబుల సన్నద్ధంబులఁ గావించె నంత. 77

సీ. ఘనులు జ్యోతిష్టోముఁడునువిభాంగుండునన్ వహ్నులిద్దఱు రెండువలఁకులందుఁ
దనకుఁ దోడై రా నుదగ్రతేజోమయం బగురథం బెక్కి స్రువాయుధంబు
దాల్చి యంగిరసుఁడు ధనువు లోనగునస్త్రశస్త్రజాతము రథస్థంబు సేసి
సన్నుతస్వాహావషట్కారవిభు లగునాదశాగ్నులును మురారితోడ

ఆ. నాహవం బొనర్ప నచటి కేతెంచి చాపంబు గొని యనేక బాణవితతిఁ
బఱపె నట్లు గూడఁబడినకృశానులఁ, జూచి నగుచుఁ గంససూదనుండు. 78

క. ఓపావకులార మహో,ద్దీపితభవదీయతీవ్రతేజ మఖిలముఁ గా
మాపెద మదస్త్రతేజో, వ్యాపృతి నొక్కింత నిలువుఁ డాహవభూమిన్. 79

క. అంగిరసుఁడ నీకేటికి, సంగరముఁ దపస్వివరుల సవనము హుతముల్
మ్రింగినలా వకట యిచటి, కిం గొఱయే తొలఁగు మెసిరి కెడయక నాచేన్. 80

వ. అనిన నయ్యంగిరసుండు కోపించి విల్లు విడిచి శూలంబుగొని దీనఁ గృష్ణుని ప్రాణంబులు గొందు ననుచుఁ బూని వైచిన నది యద్దేవుండు నడుమన యర్ధచంద్రాంబకంబునం ద్రుంచి మఱియొక్క బాణంబు దొడిగి దృఢముక్తంబు గావించిన. 81

ఆ. వెస నురంబు గాఁడి వీఁపున వెడలె న,య్యాశుగంబు నెత్తు రంగ మెల్లఁ
దొప్పఁదోఁగ మూర్ఛదొడరి రథంబుపై, ముచ్చమునిఁగి పడియె మునివరుండు.

వ. ఇట్లంగిరసుండు పడినం దదీయసారథి రథంబు దొలంగం దోలెఁ దక్కినయగ్నులు భగ్నులై నలుదెసఁ బోనుంగుపడి యడంగి రట్టియుద్ధవాటు వాసినవాసుదేవునకు నసురేంద్రపురంబు లోచనగోచరం బయ్యె నప్పుడు నారదుం డరుగుదెంచి యమ్మహాభాగుం గని. 83

ఉ. బాణునిపట్టణంబు మురభంజన చూచితె రుద్రుఁ డిందు రు
ద్రాణియుఁ దాను గ్రౌంచగిరిదారణపూర్వముగాఁగఁ బ్రాణసం
త్రాణధురీణలీలఁ బ్రమదం బలరారఁగఁ బాయకుండు న
క్షీణభవత్సముద్యమము సిద్ధికిఁ జూడుము త్రోవఁ బొందుగాన్. 84

చ. అనవిని యల్ల నవ్వుచు బలానుజుఁ డాతనిఁ జూచి యేము నీ
పనికిఁ గడంగుచో హరుఁడు బల్వున నంకిలిగాఁగ నడ్డపా
టునకుఁ దొడంగె నేనియుఁ గడుం బ్రియ మవ్విధ మోపినంత సే
యన తగుఁ గాక మాకుఁ జనునయ్య తొలంగుట కార్యహానిగన్. 85

వ. నీ వెక్కడ వోయె డింద యుఁడి చూచెదవు కాదె యనియెం దదనంతరంబ నిమేషమాత్రంబునం బురద్వారంబు చేరి యతండు పాంచజన్యంబు పూరించిన.

శ్రీకృష్ణబలరామప్రద్యుమ్నులు బాణసైన్యంబులం బాఱఁదోలుట

మ. పరివర్తోద్గతమేఘగర్జితసముత్ప్రారంభమై పేర్చు త
ద్దరఘోషంబు సహింప కొక్కమొయి సంక్షోభించి బాణాగ్నికిం
కరసైన్యంబు లసంఖ్యము ల్గజతురంగస్యందనోగ్రంబుగా
సురలం ద్రోచె రథాంగపాణికెదురై యొండొండఁ జండాకృతిన్. 87

క. ప్రమథగణమిశ్ర మగు న,య్యమరారిబలంబు లట్టు లరిగి ఖగేంద్రుం
గమలాక్షు బలుని మన్మథు, నమితాయుధసమితిఁ బొదివె నాశ్చర్యముగన్. 88

వ. అన్నలువురు నేకక్షణంబునం దదస్త్రహతులై బహుళక్షతజధారలం జొప్పఁ దోఁగి
రప్పుడు బలదేవుండు. 89

క. వీరల కాఱించుట యిటు, సైరించిన మనకు మీఁద సాఁగునె వేవే
వారించి నిగుడు మనుటయు, వారిజనాభుఁడు ప్రదీప్తవదనుం డగుచున్. 90

వ. ఆగ్నేయరాక్షసంబు లగుదివ్యాస్త్రంబులు ప్రయోగించి యమ్మహాసైన్యంబులఁ
దెరల్చిన నవి మహాపవనవిధూతంబు లగుజీమూతవ్రాతంబులతెఱంగునం గులిశ
విధ్వస్తసన్నహనంబగు శైలవ్యూహంబువిధంబున వికలంబులై తొలంగుటయుఁ
బురంబులోఁ దఱియం జొచ్చె నప్పుడు. 91

ఆ. చేయఁగలుగుసైన్యనాయకు లెల్లను, బహురథద్విపాశ్వపత్తితతులు
మొనలు సేసి వృష్ణిముఖ్యు మార్కొని రుగ్ర, తూర్యభటనినాదదుస్సహముగ.

క. అమ్మోహరముల పెల్లును, సమ్ముఖమై వచ్చురథసచండతయునుఁ దె
ల్లమ్ముగఁ గని బలదేవుఁడు, తమ్ముని కెఱిఁగించి బాహుదర్పం బెసఁగన్. 93

ఉ. సేనలఁ బెక్కుమొత్తములు సేసి సముద్ధతి దోఁప నుగ్రులై
దానవు లేఁగుదెంచెదరు తక్కక యుత్తఱి రౌక్మిణేయుతో
నేనును గృష్ణ నీకు నొకయించుక బాసట యాట లెస్స గా
దే నిజమాహవేచ్ఛయు మదిం దళుకొత్తెడి మాకు నెంతయున్. 94

వ. దీనికి సమ్మతింపు మనిన నతం డేనును నట్ల తలంచితి మే లని దక్షిణపార్శ్వంబున
నవ్వీరుండును వామభాగంబునం బ్రద్యుమ్నుండును నుండ నలవరించె నిట్లాయి
తంబై వైరివ్యూహంబులం దలపడి రట్టియెడ. 95

క. ఏవిధముచేత సైనం, దా వెరవయి మఱఁగి తిరుగుతార్క్ష్యనిపై న
మ్మూవురుఁ బరాక్రమించుట, దేవారాతుల కసహ్యతీవ్రం బయ్యెన్. 96

వ. అప్పుడు. 97

మ. ప్రళయావాప్తి నశేషభూతచయముం భస్మీకరింపం సము
జ్జ్వలుఁడై యాత్మవిలాసమంతయు నభివ్యక్తంబు గావించు సం
కులసప్తార్చియపోలెఁ బేర్చెఁ గడు నుగ్రుండై నిజస్ఫూర్తి శ
త్రులకుం జూపఁ గడంగు రాముని మహోమర్ధాంతరూపం బనిన్. 98

క. సీరమునఁ బట్టి తిగుచుచు, దారుణముసలమునఁ బటుగదాయష్టిని దు
ర్వారత బారిసమరు బలు, బారి గడవలేక మడిసెఁ బ్రతిభటబలముల్. 99

చ. కుసుమశరాసనుం డధికకోమలలక్ష్యము లేయు నాఁగ ము
న్నెసఁగిన చుల్కపాటు మది సేమియు నోర్వక కాక యిమ్మెయిన్
మసఁగె ననంగఁ గృష్ణునికుమారుఁడు గర్కశచాపముక్తదు
ష్ప్రసవశరావలిన్ రిపులప్రాణసమీరముఁ బీల్చె నుద్ధతిన్. 100

క. ప్రద్యుమ్నబాణవిసరము, సద్యోజనితాంధకారసంతతులు సమ

స్తద్యోభూమ్యంతరములు, ప్రద్యోతనకిరణసంప్రపత్తికిఁ బాపెన్. 101

స్రగ్ధర. జ్యానాదోదగ్రగర్జాచటులమయసముచ్చండచిత్రోరుచాప
శ్రీ నిండారంగఁ దార్క్ష్యోర్జితచలదచలాసీనకృష్ణాభ్ర ముద్భా
శానేకాస్త్రప్రతానం బళినిసమితిగా నాహవక్షోణి విద్వి
ణ్ణానాసేనాంగవృత్తోన్మథనపరుషసన్నాహసంక్రీడఁ గ్రాలెన్. 102

మ. హరిబాణావళి మృత్యుదంతతతియ ట్లాశీవిషశ్రేణియ
ట్లురువేగంబున బ్రహ్మదండములయ ట్లొండొండ దుర్వారని
ష్ఠురలీలం బొదువంగ దానవు లొకండున్ మాఱుసేయంగ లే
కరుదారం దెగటారి రర్కకిరణవ్యస్తాంధకారాకృతిన్. 103

క. తెక్కల నడిచియు నఱిమిఱి, ముక్కునఁ బొడిచియును నఖరములఁ జీరియు నే
డిక్క హరి సూచెఁ దానా, దిక్కరిపులనెల్ల వైనతేయుఁడు నుఱిపెన్. 104

క. గరుడఁడు బాణానీకముఁ, బొరిగొనియెడుజాడ జమునిపోయెడుక్రీడా
సరణికరణి శవమయమై, యురురౌద్రభయానకాద్భుతోద్ధతిఁ బెంచెన్. 105

వ. ఇబ్భంగి నలువురచేత హన్యమానం బగుదానవసైన్యంబు నిలువ నోర్వక నలువంకలకుం బఱచె నెఱచితోడినెత్తురువెల్లువ పెల్లుగా బాణునగరినలుత్రోవలం దొలఁకులాడం దొడంగె నట్లు గడంగి మాఱులేక యుద్రేకంబున వెలుంగురథాంగధరుం గనుంగొని సైరింపక విజృంభించి. 106

ఉగ్రజ్వరంబు శ్రీకృష్ణునితో యుద్ధంబుచేసి పరాజయంబునొందుట

ఆ. మూఁడుమస్తకములు ముమ్మూఁడుగన్నులు, మూఁడుగాళ్లు రెండుమూఁడు కేళ్లు
గలమహాజ్వరంబు ప్రళయాగ్నియునుబోలె, నెదురుపడియె నార్పుటెలుఁగుతోడ.

వ. ఇట్లెదిర్చి వారల నుద్దేశించి. 108

క. లావునను గ్రొవ్వి యిచటికిఁ, జావఁగ వచ్చితిరి నావశంబునఁ బడినన్
బోవఁగవచ్చునె మెయిమెయి, దేవతలకు మీకు నింక దిక్కొకరుఁ జెపుఁడా. 109

వ. జ్వరనామధేయంబునఁ ద్రిలోకంబుల నెరియించునట్టినన్ను మున్నెఱుంగరేని నిప్పు డెఱుంగించెద నని యదల్చి హాలాయుధుం బొదువ నసమున సమదసంవర్తజలధరనిర్ఘాతంబులుంబోని పిడికిళ్ల నతనిపయిం బూఁచిన వైనతేయుగగనమండలభ్రమణవేగంబుల నవి సోఁకకున్నం గోపించి. 110

క. తనయాయుధ మగుభస్మం, బున వైచిన నది తదీయభుజమధ్యము బో
రనఁ దాఁకి చెదరి దవ్వగఁ, జని మండుచు మేరునగము చఱియంబడియెన్. 111

వ. తత్పరిపాతవేగంబున నయ్యుదగ్రతటంబు వ్రయ్యలై పడియె నట్టియాజ్వరస్పర్శనంబున వాసుదేవపూర్వజుండు. 112

చ. వివశత నొంది మేను నిడువెంద్రుక వెట్టఁగ వెక్కుమీఱి క
న్గవ దెఱవంగరాక ఘూర్ణిఁ గంపముఁ బొందుచు నిశ్వసించుచున్

దవిలి భ్రమంబుఁ జాడ్యమును దండడి చేతనఁ బాపఁగా భయ
ప్రవికలచిత్తుఁడై భుజగభంజనుఁ జేరఁగని గద్గదోక్తులన్. 113

క. అనఘ సముద్దీప్తం బగు, ననలంబున నెరియుచున్నయవి గాత్రంబుల్
ననుఁ గావు మెవ్విధంబున, గనువాఁడఁ బ్రశాంతి యిన్నికారంబునదున్. 114

తే. అనినఁ దలఁకకు మింతేల యకట యేను,గలుగ ననుచు నవ్విభుఁ డప్పుఁ గౌఁగిలించెఁ
గృష్ణసంస్పర్శమునఁ బాసెఁ గిల్బిషంబు,బలువ కెప్పటికంటెను బల మెలర్చె. 115

వ. తదనంతరంబ జనార్దనుం డనాదరదృష్టి నయ్యుగ్రజ్వరంబు నాలోకించి. 116

క. జ్వరవర యే నుండఁగ నీ, కొరుఁ దొడరఁగ నగునె రష్ట యురుణింపుము నీ
పరువెల్లఁ జూపు నాచేఁ, బోరివోయెడు తెఱఁగు నొయ్యఁ బొందెదు పిదపన్.117

వ. అని పలుకుటయు నమ్మహాజ్వరంబు ప్రచండజ్వాలాగర్భం బగుభస్మం బతనిపై
వైచిన నది యవ్వసుదేవపుత్త్రుఁ బ్రదీప్తగాత్రుం జేసి కొండొకసేపునకుఁ
బ్రశాంతం బగుటయు విద్వేషి కలుషించి. 118

క. భుజగేంద్రభీషణము లగు, భుజముల హరిఁ బొదివి పట్టి పొడిచెను గ్రీవా
భుజమధ్యంబులుఁ గడున, క్కజ మగుపటుముష్టి నతఁడు గడురోషమునన్. 119

తే. తాను నందంద పిడికిళ్ల దాని నొంచె, వారలిరువురముష్టిప్రహారవిధము
పెద్దకొండలపైఁ బడుపిడుగులట్లు, గడఁగె పరుసనిమ్రోఁత లగ్గలము సేసి. 120

చ. తడవుగఁ బోరి శాత్రవుని దండడి లోఁపడఁబట్టి బాహులం
గడు నలియంగ నొత్తి మృతుఁ గాఁ దలపోసి ధరిత్రిమీఁదఁ బో
పడుమని వైచినం బడక పంకజనాభుని మేను సొచ్చె న
క్కడిఁదివిరోధి యాత్మబలగర్వ[1]ముఖర్వముగాఁగ నుద్ధతిన్. 121

వ. అట్టి యుగ్రజ్వరావేశంబున వివశుండై విశ్వంభరుండు మున్ను పూర్వజుండు
వొందిన సమవస్థన పొంది మహాబుద్ధిగావున నంతయు నెఱింగి తత్ప్రతిఘాతి యగు
నట్లుగా నను ప్రకృతి యనుజ్వరంబు నుత్పాదించిన. 122

క. హరిజనితజ్వర మాద్యం, జ్వరముఁ దదంగకముఁ బాయువడఁ డిగిచి బలం
బరుదుగఁ బ్రిదులఁగనీకా, మురారి కొప్పించుటయు సముద్ధతి నతఁడున్. 123

వ. దానికడకాళ్లు వట్టి విసరి నూఱుపఱియలు సేయుతలంపున నుర్వీతలంబున ప్రేయం
బూన్చిన నది యార్తితోడం గావవే యని యాక్రోశించె నంతఁ గృష్ణ కృష్ణ
యుడుగుము జ్వరంబు రక్షణీయం బని యశరీరవాణి వీతెర నతండు నట్ల కాక
యని విడిచె నదియును శరణాగతత్రాత యగునాజగద్విధాతపదంబులు శిరంబు
సోఁకఁ బ్రణామంబు సేసి. 124

క. జ్వర మనువేర నొకండన, జ్వర మొం డెయ్యదియు లేదు జగముల నెందుఁ గా
వరద యది యట్లు చెల్లఁగఁ, గరుణింపుము పార మొయిదఁ గావుము నన్నున్.125

1. ము సర్వముతోడ.

వ. అని యనేకవిధంబులం బ్రస్తుతించినం బ్రసన్నుండై వాసుదేవుండు నీకోరిన యట్ల
వరం బిచ్చితి నాచేత నిర్మితంబైన ద్వితీయజ్వరంబు నాయందు లీనం బగు నీవును
మనుష్యస్థావరతిర్యక్కులయందు నీతేజంబు మూఁడు భాగంబులు గావించి
మత్ప్రసాదంబున సుదీప్తుండవై చరింపు మనినఁ బ్రియంబు నొంది జ్వరంబు
మఱియుం బ్రణమిల్లి. 126

చ. అసురకులప్రమాథి యగునా త్రిపురాంతకుపేర్మిఁ దొల్లి యిం
పెసఁగ సృజింపఁగాఁ బడితి నే నఖిలంబున దుర్జయుండ నీ
యసదృశశక్తిచే జితుఁడ నై పరిరక్షణ మిప్డుగాంచి నీ
వసమునఁ జిక్కితిం బరు లవశ్యము నేనెదఁ బంపు మచ్యుతా! 127

క. అనవుడు యదుభర్త ప్రియం, బునఁ గనుఁగొని నాదుపనుపు పొనరింప మనం
బున నీకు వేడ్క గలిగిన, విను చెప్పెద నొకతెఱంగు విస్పష్టముగాన్. 128

ఉ. ఏనును నీవుఁ గయ్యమున నిట్లు పెనంగినవిక్రమక్రియా
నూనవిధంబు లెవ్వరు సముద్ధతభక్తిఁ బఠింతు రర్థితో
వీనుల నింతు రట్టిసుపవిత్రులకున్ వివిధామయజ్వర
గ్లానిభయంబు నొందక సుఖం బగునట్లుగఁ జేయు మెప్పుడున్. 129

క. నావిని యియ్యకొని జ్వరం, బావిష్ణుఁడు వీడుకొలుప నాహవమహికిన్
వేవేగఁ దొలఁగె బలుఁడును, గోవిందునిసుతుఁడుఁ బ్రీతిఁ గొరలిరి బుద్ధిన్. 130

వ. అమ్మువ్వురు మూఁడగ్నులుంబోలె బ్రజ్వరిల్లి వైనతేయపవనవేగంబున దైతేయ
సేనాసహస్రంబు లనుకాననంబు లాక్రమించి చక్రగదాముసలశరపాతంబులు
ప్రచండజ్వాలాఘాతంబులుగాఁ బెల్లుపక్రమింప నప్పరాక్రమంబునకు వెఱచఱచి
దానవు లెవ్వరు నెదురై నిలువక కనుకనిం బఱచినం గని బాణుం డెలుంగెత్తి
దొరల నుద్దేశించి. 131

శా. శౌర్యోదగ్రత దానవాన్వయమునన్ జన్మించి గాంభీర్యముం
గార్యంబుం జెడకుండఁ గాంచుటఁ గనత్ఖడ్గత్రిశూలాద్యసం
[illegible]ర్యానేకవిధాస్త్రశస్త్రకళలం దారూఢులై నారసిన్
ధైర్యం బిప్పుడు బోవఁబెట్టఁగఁ గటా ధర్మంబె మీబోంట్లకున్. 132

తే. మానఘనుఁడ నే నున్నాఁడ మంత్రివరుఁడు, వీఁడె కుంభాండుఁ డున్నాఁడు వీరవరులు
ప్రమథు లున్నారు మీ రేల భయము నొంది, యిట్టిరైతిరి విద్వేషు లెంతవారు.

వ. వలదు నిలువుండు నన్నొకింత చూడుం డనుచుండ నిలువక ప్రమథగణ శేషం
బుగా నశేషబలాధ్యక్షులుం దమతమబలంబులతోఁ బలాయనంబ పనిగాఁ బాటిం
చిరి బాణమంత్రియుం బ్రభువాక్యంబులకు ననురూపంబు లగునాలాపంబుల
సైనికవరులం బేర్కొని. 134

మహాస్రగ్ధర. శరణార్థిత్రాణవిద్యాఘనుఁడు త్రిణయనస్వామి యస్మత్పుటంబో
ద్ధరణవ్యాపారసక్త్యాదరమున నిచటం దాను షాణ్మాతురుండుం
గరుణన్ సాన్నిధ్యలీలం గయికొని వెలుఁగంగా నపాయంబు బాణుం
బొరయింప న్శక్తుఁడే యేపురుషుఁడు వెఱపుం బొంద సిల్లేల మీకున్. 135

క. నిలుఁ డని నిలుపఁగ నెవ్వరు, నిలుఁవ హరిచేత వెలుఁగుసిద్ధుకధారా
కలితఘనచక్రదీప్తులు, దలఁ కధికము [1]సేయుచుండ దానవయోధుల్. 136

వ. ఆసమయంబున. 137

సీ. తనప్రియభక్తుఁడా దైత్యేశ్వరునకు నబ్బంగిఁ బాటిలినయాపద మనమున
సైరింపనేరక శంభుండు సంరంభ మొప్పఁ గయ్యమునకు నుత్సహించి
యతులితసింహాసహస్రయుక్తంబును నున్నతవృషభకేతూజ్జ్వలంబుఁ
బ్రకటనందీశసారథికంబుఁ బృథులరత్నప్రభాపటలదీప్తంబు నైన

తే. రథము మేఘవినిర్ముక్తరవిసమూహ, కలితదీప్తి నొప్పార శీఘ్రంబ యెక్కి
గుహుఁడునిజవాహనస్థుఁడై కొలువభువన, విలయకృతికి కడంగెడువిధము దోఁప.

వ. గరుడధ్వజాచను దెంచుదేవుకు రథసంబుగా నడచె నద్దేవునుందటం బిఱుందను బార్శ్వంబుల ననేకవిధవికృతవక్త్రులు ననహ్యాబాహాచరణనేత్రులు నాభీల వ్యాళయజ్ఞోపవీతులు నతివిశాలసింహశార్దూలచర్మవసనులు నాపక్తమణిమనోజ్ఞ మకుటకుండలాదివిభూషితులు నభిరామగంధమాల్యాంబరాలంకృతులు నాక లితవివిధాయుధప్రదీప్తులు నతిరౌద్రసౌమ్యసత్వభావులు నప్రమేయప్రభా వులు నతులితాష్టైశ్వర్యధుర్యులు నగుప్రమథవీరులు వెలింగిరి బాణసైన్యం బులును దొరలుమున్నుగాఁ గ్రమ్మఱం గడంగి యమ్మహాదేవుం బరివేష్టించె నవ్వి ధంబున నురవడించు నుగ్రు నంతంత నాలోకించి. 139

స్రగ్ధర. తేజిష్ఠప్రేక్షతార్క్ష్యోత్థితరుచివిసరత్పిష్టసప్తాశ్వదీప్తి
వ్యాపారుండుం బ్రగాఢవ్యవసితధనురుద్ధ్వాంతమౌర్వీవిరావ
వ్యాపృత్యుద్ధత్యఖండవ్యధితభువనుఁడున్ వర్ధితోద్యద్రథాంగ
శ్రీపర్యాప్తిప్రభావోర్జితుఁడు నగుచు లక్ష్మీవిభుం డుగ్రలీలన్. 140

వ. సమరసమ్ముఖుం డయ్యె నయ్యవసరంబున రుద్రదామోదరద్వయవ్యతికరంబు నం దలంకి ధరణి వడంకెఁ బర్వతంబులు గ్రుంగె నుత్తుంగశృంగంబు లురిసిప డియె దిక్కులు నాకసంబునుఁ బెనుమంటలు పొదివె నుల్కానిర్ఘాతపాతంబులు నిర్మేఘగర్జానినాదంబులుం బ్రవర్తిల్లె మారుతం బడంగెఁ బతంగప్రభలు మాసె వైహాయసవిమానంబులు విపర్యస్తగతిం జరించె విరించి మొదలుగా నఖిల త్రిదశులు నశేషమునులును సమస్తదేవయోనులుం జనుదెంచి సభయంబుగా

---

1. సేయుచుండ.

దివంబున నిలిచి రట్టితలపాటున దవ్వుదవ్వుల శరవర్షంబు శౌరిమీఁద శరశతకం
జేయుటయు నారాయణుం డైంద్రాస్త్రంబు ప్రయోగించిన. 141

క. [1]ఆయస్త్రమువలన మహా, సాయకములు శతసహస్రసంఖ్యంబులు వే
వే యుప్పతిల్లి పొదివెఁ, ద్రైయంబక మగురథం బుదగ్రస్ఫూర్తిన్. 142

చ. [2]ఉలిగి పురాంతకుండు దహనాంబక మేసిన నెల్ల దిక్కులు
న్వెలుఁగఁ గృశానుకీలములు విష్ణుశరావలి మ్రింగి యాతనిం
బలునిఁ బ్రసూనసాయకునిఁ బక్షివరేణ్యునిఁ జుట్టుముట్టినం
బొలిసిరి వైరులం చసురపుంగవు లార్చిరి పేర్చి యుబ్బుచున్. 143

క. మురరిపుఁడు గినుక వారుణ, శరము ప్రయోగింపఁదడవ శాంతం బయ్యెన్
హరుబాణము బాణాసురు, పరివారంబునకు విన్నఁబాటు దలిర్పన్. 144

వ. భర్గుండు మఱియును బైశాచరాక్షసరౌద్రరాక్షసాంగిరసంబు లనునస్త్రంబులు క్రమప్రయుక్తంబులు గావింప గోవిందుండును వాయవ్యసావిత్రసమ్మోహన సంజ్ఞంబు లగుమార్గణంబులవలన వరుసన నాలుగిట నదటణంచి వైష్ణవాస్త్రం బభిమంత్రితంబు సేసి యేసిన. 145

తే. తలఁకి సురసిద్ధసాధ్యగంధర్వు లాది, గాఁగ దివి నుండ నోపక కలఁగఁబడిరి
బాణబలములుఁ గ్రమ్మఱ భయము నొంది, చెదరెఁ గనుకనిభూతంబు లదరె నాత్మ.

వ. అమ్మహాస్త్రంబు చనుదెంచురౌద్రంబునకు రుద్రుండును బ్రతీకారం బెఱుంగక యొక్కింత విచారవివశుం డయ్యె నాలోన నాభీలజ్వాలాకరాళంబై యదియద్దేవు తేరు సరథ్యసారథికంబుగాఁ బొదివి ప్రజ్వరిల్లె నంత నంతయు నెఱింగి యతిత్వరితంబుగ బాణుండు సమరంబునకు నిశ్చయించి బ్రాహ్మణోత్తములకు నమస్కరించి వారు గావించుశుభస్వస్త్యయనంబులును సిద్ధమంత్రౌషధిసంభావనంబులుం గని యుద్దీపితుండై గోభూహిరణ్యదానంబు లనేకంబు లొనర్చి దివ్యంబగురథం బెక్కి మహారథులు పరివేష్టింప నరిగి మహాదేవస్యందనంబు చేరువ నిలిచె నట్టిసమయంబున. 147

ఉ. వైష్ణవబాణపావకనివారణభంగికి నొందుమై నలం
భూష్ణుత సంభవింపమిఁ బ్రభుండు పురత్రయదాహధుర్యతా
[3]ధృష్ణువసంగఁ బేర్చినప్రదీప్తతరాంబకమున్ యుగాంతకా
లోష్ణకరాభముం బటుబలోద్ధతిఁ గైకొని క్రోధచండుఁడై. 148

వ. కార్ముకంబున సంధింప నుద్యుక్తుం డగుటయు నెఱిఁగి వాసుదేవుం డమ్మహాదేవు నయ్యుద్యోగంబువలనం బాపుటకు వెరవు గనుంగొని. 149

1. క. ఆయస్త్రమువలన ననే, కాయుతశస్త్రములు పుట్టి కాల్వఁగఁ దొడఁగన్, గాయజదహనుఁడు ప్రతిశర, మేయఁగ శాంతముసఁబొందె నింద్రునిశరమున్. 2. బలువగు శంకరుండు వడి బంధురకీల వహుర్చ్చ నారికిన్, వెలుఁగుచుఁ బావకాస్త్రమును 3. ధిష్ణు.

ఉ. జృంభకబాణముల్ భుజవిజృంభణ మొప్పఁగ నేసె నేసినన్
శంభుని కావులింతలును జాడ్యము నిద్రయుఁ బొందె శౌర్యసం
రంభము మాన్చె విల్లును శరంబును జే సడలంగ దేహసం
స్తంభము గాఢ మయ్యెఁ బ్రమథప్రవరుల్ వెఱగంది చూడఁగన్. 150

శివుఁడు శ్రీకృష్ణునితో యుద్ధముసేయక తొలఁగిపోవుట

వ. బాణాసురుం డద్దేవుం గదిసి యొయ్యన ప్రబోధించిన నొక్కింత దెలిసి యప్పర
మేశ్వరుండు యోగదృష్టి నాలోకించి యాలోకస్థితికర్తకుం డా నొసఁగినవరం
బును నతనికిం దొల్లి ద్వారావతీపురంబునఁ బ్రత్యక్షుండై మేలొసర్చి యాడిన
మాటయుం దలంచి యుత్తరం బెయ్యదియుం బలుకక యేమియుం జేయనేరక
యూరకుండె నట్లున్న యాఖండపరశుం గనుంగొని 151

తే. పాంచజన్యఘోషంబునఁ బదిదెసలును, నినిచె గోవిందుఁ డదియెల్లఁ గని సహింప
కడరి ప్రమథవీరావలి యచ్యుతాత్మ, జన్ముఁ బొదవె ననేకాస్త్రశస్త్రతతుల. 152

వ. దానవులును బ్రవృద్ధం బగుమాయాయుద్ధంబున నతనిం జిక్కుపఱుపం దొడం
గినం గినుక నమ్మకరకేతనుండు సేనాస్తంభన యగుసమ్మోహనవిద్య నయ్యందఱం
గొంతవడి నిద్రాసక్తులం గావించి యసురులం బెక్కండ్ర నొక్కట విగతాసులం
జేసె నంత. 153

క. అందంద నావులింపఁగ, నిందుధరునివదనమునను ననేకాగ్నిశిఖా
సందోహంబులు వెలువడి, క్రందుగ దశదిశలుఁ బొదివి కాల్పఁగఁ దొడఁగెన్.

వ. అట్టిదారుణత్వంబునకు నఖిలభూతంబులు భీతిభ్రాంతంబు లయ్యె భూదేవి తల్ల
డిల్లి పితామహునుపాలికిం బోయి దేవా మహాదేవవాసుదేవసంగరభరం బోర్వ
లేక దిగంబడియెడికొలఁదికి వచ్చితి నకాలప్రళయంబునం జరాచరంబులుం బొలియు
నేకార్ణవంబును నయ్యెడు నింతియ యింతకు మిక్కిలి విన్నవింప నేర నఖిల
విధాతవు నీవ యెఱుంగు దనినం జతురాననుండు. 155

తే. ఒకముహూర్తంబు సైరింపు మువిద నీకుఁ, జులుకనగునట్లు సేసెదఁ దలఁకుమాను
మనుచుఁ గ్రమ్మనఁజను దెంచి యభవుఁ గాంచి, మ్రొక్కి భక్తిభావంబున మ్రోల నిలిచి.

వ. ఇట్లని విన్నపంబు సేసె. 157

ఉ. అసురు లవశ్యవధ్యు లని యాదిన కాదె మహేశ! యేను ద
ద్వ్యసనము నిర్ణయించితి భవత్కృప యేటికి నిట్టి వీరిపై
నెసఁగెడుఁ గృష్ణుతోడఁ దగునే పెనఁగంగ నొకింత బుద్ధిలోఁ
బసరిడిచూడు మాహరియు భర్గుఁడు నా నొకఁడో విభిన్నులో? 158

క. నీవ నిను నెఱుఁగకుండిన, నేవారికిఁ దెలుపవచ్చు నిటు సకలజ్ఞో
భావహ మగునీయుగ్రపు, భావమునకుఁ జాల వ్రేఁగుపడినవి జగముల్. 159

వ. ప్రసన్నుఁడ నగు మనినఁ బరమేశ్వరుం డాపితామహుం జూచి నీ చెప్పినట్ల సేసెదఁ గయ్యంబు మానితి ననియె నప్పుడు గృష్ణుండును గదియ నేతేర నా హరియు హరుండు నొండొరులం గౌఁగిలించుకొని పరస్పరోపలాలనపరులై రనంతరంబ పురాంతకుం డచ్చోటు వాసి యొండెడకుం జనియెఁ జతుర్ముఖుండును మార్కండేయాదిమునిప్రణీతంబు లగు శంకరనారాయణైక్యంబు లగు వాక్యంబులు [1]వాగ్మ లగుసిద్ధులు ప్రశంసింప వినుచు నిజలోకంబున కరిగె నంత. 160

కుమారస్వామి శ్రీకృష్ణబలరామప్రద్యుమ్నులతో యుద్ధంబు చేయుట

క. హరుఁ డరుగుఁగాక యసురే, శ్వరగతఋణ మింకఁ దొలఁగవచ్చునె నాకుం
హరి నొడుతుఁ బొడుతు మగఁటిమి, యరుదుగ నని కార్తికేయుఁ డనికిం దొడఁగెన్.

వ. ఇట్లు కుంభాండసంగ్రహీతం బగురథంబుతో నడరి యతండు. 162

ఉ. దానవకోటి యుబ్బ వినతాసుతు మేనును గృష్ణుమేను ద
త్సూనుని మేను ముష్టికనిషూదను మేనును వాలుటంపవెల్
సోనల ముంచి సాంద్రతరశోణితధారలు ధాత్రి నించినం
దా నొకచేఁతకుం జమవధానము లేక మురారి ధీరతన్. 163

వ. ఒక్కింత సైరించి శార్ఙ్గనిర్ముక్తశరంబు లాశరజన్ముపై నిగుడింప రౌహిణేయ రౌక్మిణేయులును సాయకసహస్రంబులం బరగించి రమ్మువ్వురు మూఁడగ్నుల తెఱంగున మహాతేజంబు సూపి మహాసేను తేజంబు [2]మట్టుపడం జేర్చినం గోపించి కుమారుండు. 164

చ. జగముల నేర్చునాఁటిరవిచాడ్పున దుస్సహచండదీప్తమై
నెగడి సమస్తశాత్రవవినిర్మథనోత్సవసాధనంబునం
బ్రగుణవిభూతిఁ బెం పెసఁగుబ్రహ్మశిరం బనుసాయకంబు న
న్నగధరుమీఁద నేయ గగనంబున నిండె సురార్తనాదముల్. 165

మ. హరి యాలోన సమాహితాత్ముఁ డయి సర్వాస్త్రావమర్దక్రియా
పరుషోపక్రమ మైనచక్రము నతిస్పర్ధం బ్రయోగింపఁ ద
త్పరితాపంబున షణ్ముఖాంబకము విధ్వస్తప్రభాజాలమై
పరమక్లీబత నొందె మేఘపటలప్రచ్ఛన్నసూర్యాకృతిన్. 166

తే. బ్రహ్మశిర మివ్విధంబునఁ బ్రతిహతప్ర, భావ మగుటయు నగ్నిసంభవుఁడు మఱియుఁ
దనకుఁ బ్రియసాధనంబయి తనరుశక్తి, వైచెఁ దడయక హరిఁ గూల్చువాంఛఁ బేర్చి.

మ. చలదుల్కావళిమాడ్కి సంతతశిఖజ్వాలాకరాళాకృతిం
గలఘంటాతతిమ్రోయ దిగ్గగనభాగం బెల్ల నొక్కింతయై
వెలుఁగం వచ్చుతదస్త్రముం సురలు సంవీక్షించి విభ్రాంతిమై
జలజాతాక్షు దెస న్నిరాశు లయి చేష్టల్ దక్కి రత్యంతమున్. 168

1. వాఙ్మయు లగు. 2. పట్టుపడం.

తే. శక్తి గలవాఁడు గావున శక్తి నేర, నచ్చినందాఁక సుస్థిరత్వమునఁ జూచి
చేర రానిచ్చి యుగ్రహుంకారమునను, నిలిపె నమరు లలర్ప నయ్యలఘుమహుఁడు.

క. అంతట నిలువక మఱియును, నంతకవక్త్రానుకారి యగుచక్ర మతం
డెంతయు వెస గుహుపై ని, శ్చింతత వైచుటయుఁ జక్కఁ జేత నమర్చెన్. 170

సీ. ఆసమయమున మహాదేవుపనుపున వాక్పతిచైతన్యభాగ మైన
లంబాభిధానలీలామూర్తి గాంచనాభరణదీధితు లెందుఁ బ్రజ్వరిల్ల
దిగ్వాసయై వచ్చి దేవసేనానికి నడ్డమై నిలువంగ నచ్యుతుండు
గని శీఘ్రమున దృష్టి గ్రమ్మఱించి యివేల నిశ్చితకార్యంబు నీవు చెఱిచి

ఆ. తకట తొలఁగు తొలఁగుమట్లు గాకున్న విశాఖుఁ గొనుచుఁ బాసి చనుము వేగ
మేను జక్ర ముడిపి యిదె యూరకుండితి, ననిన సంతసిల్లి యవ్వధూటి, 171

వ. అమ్మహాప్రభావుపలికినట్ల చేసె నట్లు మహాసేనుండు ప్రశాంతుం డగుటయు
మాఱు లేక మలయుమాధవుం గనుంగొని బాణుండు. 172

మ. కలవారెల్లను దక్కిరిట్లు కలనొక్కండం దుదిం జిక్కితిన్
బలియుండై పగతుండు గ్రాలెడుఁ బటుప్రారంభఘోరంబు గాఁ
గలహం బీతనితోడఁ జేయుటయ తక్కం గజ్జ మొందెద్ది బా
హాఁకుం గోరినపండు విష్ణుఁడు గదా యొప్పెం బ్రియం బేర్పడన్. 173

క. దైతేయవంశ మంతయుఁ, బ్రీతిం బొదలంగ నఖిలబృందారకులుం
జేతోవృత్తంబుల న, త్యాతురులై యొదుఁగ నడరి యహితుల నోర్తున్. 174

వ. ఇదియ నిశ్చయం బని తలంచి సేనాపతులం బిలిచి తనయుత్సాహం బెఱింగించి.

క. చిందంబులు మ్రోయించి య, మందగమనమున రథంబు మధురిపుదెసకుం
గ్రందుగఁ బఱపించి విశిఖ, సందోహం బఖిలదిశల సంఛాదింపన్. 176

వ. కదిసి యవ్వీరవర్యున కభిముఖుండై యిట్లనియె. 177

క. ఇందాఁక నీ వొనర్చిన, దొంపడిపని మెచ్చ నేనుఁ దొడరి యపుడు లా
వుం దాల్మియుఁ జూపి కదా, యెందుఁ బోగడు గనుట నిలువు మించుక యాజిన్.

మ. కనకచ్ఛాయఁ దలిర్చువృత్తములు నిక్కంబుగా విలోకించితే
యనుమానింపక కాలచోదితుఁడవై యస్మద్విరోధం బెడం
బనిగా వచ్చితి చేల యింక మగుడన్ బంధువ్రజంబుం బురిన్
గను మేలొం దెదవేని నిష్ఫలభుజాగర్వుండఁ గానే తుదిన్. 179

చ. ఎనిమిదికేళ్ల వాఁడ నని నెక్కటి వేయుభుజంబులం దన
ర్చిననుఁ జేరఁగా వశమె చిత్రము నాదగు దోస్సహస్రకం
బున నిను నుక్కనం దొడరి పోరునెడన్ బహుకోటిసంఖ్యలై
యొనరెడుఁ జూడు మెప్డు వివిధోజ్జ్వలహేతివిహారభంగులన్. 130

క. సురవరులనెల్ల గెలిచిన, గరువపుబంటునకు నేఁడు గడయంకము సం
గరమున నిను గెలుచుట నా, కిరవగుభాగ్యంబు గాదె యిది యొక్కటియున్.

క. అని బాణుఁడు గర్జిల్లఁగ, విని నభమున యోగపట్టె విసరుచు మోదం
బున నాడె నారదుఁడు దన, మనమునఁ గౌతూహలంబు మల్లడిగొనఁగన్. 182

వ. నవ్వి యయ్యదునాయకుం డవ్విరోధి నుపలక్షించి. . 183

ఉ. నీకని పూని నిల్చినవినిర్భరశౌర్యులు నీవ చూడ నే
పోకలఁ బోయిరో తెలిసి బుద్ధి నెఱింగితి యేల యిట్లు జ
ల్పాకుఁడవై వృథావచనపఙ్క్తులఁ గయ్యము సేయ నొల్ల క
వ్యాకులమద్భుజారుచికి నంకిలి నేసెదు దైత్యపుంగవా. 184

మ. గెలువం బోయిననిన్నుఁ బట్టితి మె యక్లేశుండవై పోర రా!
బలవద్బాహుఁడ వేటి కిట్లొదుఁగ మత్ప్రాజ్య ప్రచక్రాగ్నికిన్
శలభత్వంబునఁ దొల్లి పొందినభుజాశ్లాఘ్యుల్ రిపు ల్లెక్క క
గ్గల మీవంతటికంటె నెక్కుడయినం గాదంటిమే యి త్తఱిన్. 185

క. మ్రోడుపడినచేతులతోఁ, గీడగుదశఁ బొంది కాక కిన్నరగీతా
మ్రేడితమద్భుజసంప, త్క్రీడలు నీ కకట యిపుడు దెలియఁగ నగునే. 186

క. అని మర్మభేదనము లగు, ననేకవాక్యముల నొంచి యట్టివయై పే
ర్చినసాయకముల నొంచెన్, దనుజారి యనంతరంబ దనుజాధీశున్. 187

బాణాసురుఁడు శ్రీకృష్ణునితో యుద్ధంబుచేసి పరాజయంబునొందుట.

ఉ. బాణుఁడు వృష్ణిపుంగవునిబాణపరంపర లెల్ల మాఱుగా
బాణము లేసి వెండియుఁ గృపాణగదాదులు మున్నుగా మహా
బాణసహస్రముల్ పృథుబాహుసహస్రమునన్ సమాహిత
ప్రాణసముద్యమం బలరఁ బర్వఁగఁ జేసి నభంబు మూసినన్. 188

క. తమప్రపితామహుఁ డగువి, క్రమకోవిదుఁ డాహిరణ్యకశిపునకే లా
వమర నతం డిట్టిఁడ యని, యమరద్విషు లతనిఁ బొగడి రప్పటిదశకున్. 189

వ. బలిసూనుండు తామసాస్త్రంబు ప్రయోగించెఁ దదీయప్రభావంబునఁ జీఁకట్లు నలుదెసలఁ బొదువ నెఱిమంటలం బగఱ నెరియించె నట్టియాశ్చర్యంబునఁదిమిర తిరోహితంబు లగుదిగ్వివరంబులు నగ్నిసేనాపరీతం బగునాత్మీయసమవస్థానంబును గని గోపాలదేవుండు దేవేంద్రదైవత్యం బగుసాయకం బేసిన. 190

మ. దెస లెల్లం దెలుపెక్కఁజేసి దహనోద్రేకం బడంగించి శార్
ఙ్గసమాఘోషము దైత్యకర్మదళనప్రారంభమై పర్వఁగాఁ

ప్రసరద్బాణసముత్కరంబున నభోభాగంబు రోధించె ని
ట్లసమోత్సేకమునం గడుం దడవు క్రీడాయత్తుఁడై యంతటన్. 191

వ. వైరసమాప్తి గావింపం దలంచి యమ్మహానుభావుండు భవ్యాంబకప్రకరంబు
నిగుడించి. 192

మ. అరదం బల్పకణంబులై తొరుఁగ నుద్యత్కేతు వుర్విం బడన్
వరరత్నోజ్జ్వలమాళిమండనము విధ్వస్తంబుగా నాయుధో
త్కరముల్ నుగ్గుగఁ గంకటంబు దునియం దర్పంబుతోఁ జెచ్చి పే
ఱుర మొక్కమ్మున నుచ్చిపోవఁగ నసహ్యోత్సాహుఁడై యేసినన్. 193

వ. దైత్యేశ్వరుండు మూర్ఛితుండై పడియె నట్టిసమయంబున జయజయశబ్దంబు
లతో దేవతలు దేవా నీ వవతరించినపని నెరయం జూడుము జగంబులు గావు
మను నెలుంగులు సెలంగ సంతసిల్లి రెంతయుం గలంగి దనుజు లవ్విధం బాలో
కించి శోకం బెసంగఁ గుమారదత్తం బగు బాణధ్వజమయూరంబు. 194

ఉ. కన్నుల మున్న కాఱు నుదకంబులు రెట్టిగఁ జేయు క్రోధ మ
భోన్నతిఁ గాలమై తనకు నుద్ధతిఁ జేయఁగ నర్తనక్రియా
సన్నహనంబునం దనరు చాడ్పునఁ దీవ్రగతిం బ్రవృద్ధమై
పన్నగవైరిఁ దాఁకెఁ గన పంకజనాభున కద్భుతంబుగాన్. 195

ఆ. గృధ్రపుంగవుఁడును కేకినాయకుఁడును, నిట్లు దాఁకి పోరి రేపు మిగిలి
నఖరముఖవిదారణములఁ జంచూభేద, నములఁ బక్షతాడనములఁ దొడరి. 196

సీ. తదనంతరము వినతాసూనుఁ డలుకతో నమ్మహాబర్హి బిట్టాక్రమించి
పదముల రెంటను బార్శ్వంబు లిఱికి పేరెఱకలఁ గొని వెఱచఱవ నడిచి
యడ్డంబు నిడుపు నూర్ధ్వాధరభాగంబు చిత్రఖేలనగలునుగావి తములఁ
దిగిచి లోఁబఱిచి యుదగ్ర వేగంబున నవ్విహంగమము నుదగ్రలీలఁ

ఆ. గడఁక యెసఁగఁ బూన్చి పుడమిపైఁ బడవైవఁ, బడియె నది నిజప్రభావ మెడలి
యంబరమునసుండి యపగతతేజమై, యొడలు భానుబింబ మిది యనంగ. 197

క. భుజగాశనుచే నిటు దన, భుజగాశనుఁ డధికభంగముం బొందుటయుఁ
ప్రజనితభయుఁడై దనుజుఁడు, భుజగర్వం బెల్ల నప్పుడు పోవిడిచి మదిన్. 198

చ. మదిమదినుండి యేను బలమత్తుఁడనై చెడిదంపుఁగయ్య మె
ట్లొదవునో యంచు నాప్తసచివోక్తుల కెన్నఁడు వీనులొగ్గకి
య్యదనదిపొందఁ బో లయితి నక్కట మెచ్చనిదైత్యదానవ
త్రిదశవరుల్ గనుంగొనఁగ దీనతవచ్చెను నేర్పు చాలమిన్. 199

వ. ఇంక నేమిసేయుదు నని చింతింపఁ దదీయచింతాభరం బాత్మచింతితంబున నవ
ధారణంబు సేసి మహాదేవుండు నందికేశ్వరుం జేర్కొని. 200

తే. భగ్నవాహనుఁడై చిక్కె బాణుఁ డనఘ, పొమ్ము మనసింహయుక్తరథమ్ముఁ గొనుచు
గణసమన్వితుఁ డగునాతుఁ గయ్య మింకఁ, దగదు వానిఁ గావుము నీవ తగువిధమున.

చ. అనుఁడు శిలాదసూనుఁడు రయంబునఁ దేరటు గొంచుఁబోయి శం
భునికృపకల్మి దైత్యకులపుంగవుతోఁ దగఁ జెప్పి నెమ్మి నా
తని రథిఁ జేసి సూతకృతిఁ దాను వహించి తగంగఁ గ్రమ్మఱన్
దనుజవిభేదిపై నడరె దర్పము నూతనమై జనింపఁగాన్. 202

వ. ఇట్లు బ్రహ్మనిర్మితం బగుదివ్యస్యందనంబుపై నున్నయతనికి బ్రహ్మసృష్టం బగు
బ్రహ్మశిరం బనునస్త్రంబు ప్రత్యక్షంబై నిలిచె నంత. 208

క. దానిఁ బ్రయోగించెఁ గడఁగి, దానవుఁడు ముకుందుపై సుదర్శనసుమహా
భానునెదుర ఖద్యోత, గ్లానిఁ బడి యడంగె నదియుఁ గడుఁజోద్యముగాన్.

వ. అప్పుడు బలిధ్వంసి బలినందనున కిట్లనియె. 205

మ. జగ మెల్లం గొనియాడ నప్రతిమదోస్సంపత్తిఁ బెంపొంది యా
తగవుం గానక పిమ్మటన్ వెడఁగవై దర్పించి తెల్లప్పుడున్
బిగువు ల్వల్కుదు [1]సారెసారె కిటు రప్పించెన్ విధాత్రుండు ని
న్నగచందంబున కింకఁ బాయక యని న్మల్గిల సైరింపుమీ. 206

మ. మును వేచేతులు గల్గి క్రొవ్విన మహామోహాంధతన్ హైహయా
ర్జునుఁ డన్ రాజు సుదీర్ణుఁడై భృగుతనూజుం డాజిలో నెవ్విధం
బునకుం దెచ్చె నెఱుంగవే యటుల నీపొం గే నడంగింతు నెం
దును బోనీన్ బొరివుచ్చెదన్ గెలిచెదం దో డెవ్వ రేతెంచినన్. 207

వ. అని పలికి యమ్మహాబాహుండు సహస్రధారాకరాళంబును లయకాలసహ
స్రకరసహస్రసముప్రభాభీలంబును సూర్యసోమాగ్నిగ్రహనక్షత్రవజ్రాశనివిద్యు
త్ప్రముఖసకలతేజోమయంబును యమనియమబ్రహ్మచర్యపాతివ్రత్యయోగ్య
వ్రతాదిసుకృతసముచ్చయసంశ్రయంబును దేవాసురగంధర్వమనుష్యస్థావరాత్మక
త్రైలోక్యసత్త్వస్వరూపంబును సర్వభయతిమిరనిత్యప్రదీపంబును ప్రమోదితా
శేషదివిషచ్చక్రంబు నగుచక్రం బమ్మహాదైత్యుపై వైవ నుద్యుక్తుం డయ్యె
ననంతరంబ. 208

క. శర్వుఁడు పార్వతిఁ గనుఁగొని, సర్వజగంబులను విష్ణుచక్రము తేజో
గర్వ మజయ్యము గావున, దుర్వారము బలిసుతునకుఁ దోయజవదనా. 209

క. నీ వొకవెరవున వానిం, గావుము నావుఁడు మృడాని గ్రక్కున లంబా
దేవిఁ బనిచె నెప్పటిక్రియ, గావింపఁగ దాను నపుడు కరుణ యెలర్పన్. 210

1. సారెసార.

పార్వతీదేవి శ్రీకృష్ణుని ప్రార్థించి బాణాసురునిచావు దప్పించుట

వ. విజయాసమన్వితయై యదృశ్యరూపంబునం దోడన చనియె లంబయు బాణున కడ్డంబై ముందటిచందంబున నిలిచెఁ బరమేశ్వరియుం గృష్ణున కొక్కనికి గాన వచ్చునట్లుగాఁ దనపొడవు సూపి యా[1]నగ్నశక్తికి సమాసన్న యయ్యె నప్పుడు చక్రధరుం డయ్యాదిమశక్తి నుద్దేశించి. 211

క. ఈవెడమాయము లేటికి, దేవీ యొనరించె దిట్టు దీనికి నెడగా
నీవొకటి యొడ్డి చూపినఁ, బోవఁగ నిత్తునె విరోధిఁ బోరిఁగొన కిట్లున్. 212

వ. అనినఁ గాత్యాయని దైత్యారి కిట్లనియె. 213

ఉ. ఆదిజు నవ్యయుం బ్రభు ననాది ననంతు మహాత్ము సర్వభూ
తోదయకర్త నిన్నుఁ బురుషోత్తముఁ దథ్యముగా నెఱుంగుదుం
గాదన నేను నీక్రియ కొకంటికినైనను: దొల్లి పుత్రుఁగా
నీ దితిజాన్వయుం గరుణ యింపెసలార ననుగ్రహించితిన్. 214

క. జీవత్తనూజుఁగా నను, భావింపఁగఁ దగదె నన్ను బాణాసురునిం
గావుము నాయత్నము వృథ, పోవఁగనీకుము త్రిలోకపూజితశౌర్యా. 215

చ. అనుటయుఁ గృష్ణుఁ డిట్లనియె నంబిక యీదనుజుండు బాహువుల్
పెనఁగొన వేయు మోచి మఱిఁ బెద్దయు మత్తిలి యుండు నిన్నియుం
దునిమినఁగాని పాయదు సుదుర్దమదర్పము రెండుచేతులే
నునుపఁగ జీవపుత్రతయు నొందెడు నీకు ననిందితస్థితిన్. 216

క. ఆసురభావం బితఁడు, పాసి భవత్సంశ్రయమున నఁ బ్రతికెడు నీసుం
రోసము నంతట నుడిగెడు, నేసిలుగునఁ బడక తొలఁగు మీవనుడుఁ దగన్.

వ. అద్దేవి సఖీసమేతయై లంబం దోలంగి రాఁ బనిచి యంతర్ధానంబు నొందె నంత నసురాంతకుండు. 218

ఉ. ఇంచుక యడ్డపాటొదవె నింతన యంతయుఁ గంటి మంటి నే
నంచు భవాదృశుం డకట యాఁటవి గావ నొదుంగఁ బోడియే
మించినదర్పము న్మదము మిన్నకపోయెనె యిస్సిరో తుదిం
వంచనసేసినం బ్రిదులవచ్చునె నాదగుచక్రధారకున్. 219

ఆ. చేటుదలకు బాణ చిక్కె నీమనసుతో, నిలువు మెందుఁబోవ నేర్చె దింక
ననుచు బెట్టువైచె నతఁడు మహాఘోర, దర్శనంబు నాసుదర్శనంబు. 220

వ. ఇట్లు కృష్ణకరవిముక్తంబై [2]ఖరకరసహస్రప్రభాచక్రంబునుంబోలె నమ్మహాచక్రం బడరం దదీయసంరంభంబున నఖిలభూతంబులు బ్రమసి చేష్టలు దక్కి నిట్లడరి యాదివ్యసాధనంబు నిజతేజంబున దైత్యుతేజం బుపసంహరించి. 221

1. నగ్నశరీరిణి. 2. అలాతచక్రం.

ఉ. చేతులు రెండు దక్కఁగ విశృంఖలలీల నిమేషమాత్రలో
నాతనిచేతు లన్నియును నాతతశోణితధార లూర్ధ్వని
ష్ఠ్యూతత నొంది యంబరము నుద్ధతసాంధ్యవిభావిభావసం
స్ఫీతము సేయ రూపడఁగఁ జెక్కె సమూలముగాఁ గ్రమంబునన్. 222

క. స్వామి మన సెఱిఁగి కర్జం, బేమియుఁ గడమవడకుండ నిటు నెఱపి తదు
గ్రామేయ హేతిఁ గ్రమ్మఱ, దామోదరు కరమునందు దగ నెలకొనియెన్. 223

తే. నెత్రు లొండొండ పెల్లైన నేలఁ బెద్ద, కాలువలుగట్టి పాఱంగఁ గడుఁ దనర్చి
కావిసెలయేఱు[1]లుఱలెడు గనపకొండ, కరణి నుండె బాణుఁడు బాహుకర్తనమున.

క. ఆవిధమున నిశ్చలుఁడై, పోవక యయ్యసుర పోకు పోకని వియదా
శావివర మెల్ల నద్రువం, గా వెస బొబ్బలిడి యార్చి కడురభసమునన్. 225

వ. కార్ముకసాయకంబులు కరయుగంబున నమర్చి పేర్చినం గని సైరింపక శౌరి వెండి
యుం జక్రక్షేపంబునందు నాయితం బగుటయు నమ్మహాదేవుండు మహాసేనా
సహితుండై సత్వరంబుగాఁ జనుదెంచి. 226

సీ. ఓకృష్ణకృష్ణ యత్యుగ్రపరాక్రమ నిన్ను నే నెఱుఁగ నే నీవు సకల
జగములు గలిగించి సర్వంబు నొదవించి యఖిలంబునకుఁ దేవవై యజేయుఁ
డెల్లలోకంబుల నీదేవుఁ డన మధుకైటభాద్యసురవిఘాతి వైతి
సురల కాద్యుండవు [2]పురుషోత్తముఁడవు సనాతనుఁడవు విశ్వభూతనిధివి
తే. నీదుచక్రము రణముల నెక్క డెవ్వ
రికి ననాహార్య మ్ముపసంహరింపు మీవ
బాణుఁ డస్మదాశ్రితుఁడు నాభక్తుఁ డనఘ
విఫలముగఁ జేయకుము నాదువిభుత యిపుడు. 227

వ. అనినఁ బుండరీకాక్షుం డవ్విరూపాక్షు నుపలక్షించి. 228

తే. దేవ నీవు జగంబుల దేవదైత్యు, లాదిగా నెల్లవారి కభ్యర్చితుఁడవు
సేయకుండవచ్చునె నీవిశిష్టవాక్య, మేను జక్రంబు నిలిపితి నీశ్వరేశ. 229

క. దితిసుతుఁడు బ్రతుకుఁగా కను, మతి నిమ్మెయి సరిగెదను నమస్కృతి యిదె నీ
కతులభవత్ప్రియకరణ, ప్రతిపాదన మెందుఁ బరమభద్రము గాదే. 230

వ. అని యమ్మహాదేవుపీడ్కొని వాసుదేవుండు గరుడగమనమనోహరం బగురభ
సంబునం బ్రద్యుమ్నతనయుం డున్నయెడకుం జనియె నక్కడ నందికేశ్వరుండు
దైత్యేశ్వరుం గనుంగొని మహేశ్వరోపవాహ్యం బగురథంబున నద్దేవుం డున్న
దెస నేరం గొనిపోయి బాణుం జూచి. 231

1. అరిగెడు. 2. పురుషోత్తముండవు భూనాథుఁడవు.

మ. అనిలోనం బ్రతియోధుచే నిటు కరం బార్తుండవై యున్ననీ
కనఘా యార్తిహరుండు వీఁడె సుముఖుండై శంభుఁ డున్నాఁడు నీ
తనుదైన్యవ్యపనోది యైనశుభ మొందం గల్గు వేగంబ చి
క్కినయాచేతులు రెండు విచ్చి ప్రభుఁ డీక్షింపంగ నర్తింపుమా. 232

చ. అనుటయు భక్తియుక్తి భయము నార్తియుఁ దోఁపఁగ మే నసహ్యవే
దన నెరియంగ నాడె ప్రమథప్రియుముందట బాణుఁ డవ్విభుం
డును బ్రసరద్విలోకనకరోరకృపాయతపూర్ణచిత్తుఁడై
దనుజునిఁ జూచి విస్మితనితాంతమనోహరరీతి నిట్లనున్. 233

శివుఁడు బాణాసురునకు నభిమతవరంబు లిచ్చి ప్రమథపదం బొసంగుట

క. చిరకాల మేను నీకును, వరము లొసంగుటకుఁ గరము వాంఛించి తదా
చరణసమయంబు వార్చితిఁ, బరిపాకముతోడ నది యుపాగతమయ్యెన్. 234

వ. కావున నొక్కవరం బడుగు మనిన నతండు దేవా యేను లోకంబుల నెవ్వరికి
నజేయుండనై యుండంగాఁ గోరెద ననుటయు శివుండు. 235

క. నీయడిగినట్ల యిచ్చితి, నేయెడలను లేదు మృత్యు వెన్నఁడు నీక
త్యాయతమతి నింకను నొకఁ, డేయది ప్రియ మడుగు మనఘ యిచ్చెద నీకున్.

వ. అనిన బాణుండు. 237

శా. ఏనిమ్మై భవదగ్రభాగమున ని ట్లీశాన నర్తించి ని
స్వానందప్రదుఁగా నొనర్చితిఁ బ్రియం బారంగ నీదైనభ
క్త్యానందంబున నాడు పుణ్యులకు నత్యంతప్రసన్నుండవై
నానావాంఛితసిద్ధు లిమ్మిది దగు న్నాకిచ్చు మే లిత్తఱిన్. 238

వ. అనిన విని శంకరుండు నియతాహారులు నిత్యక్షమావంతులు నితాంతనిత్యా
ర్జవసమాహితులునై మద్భక్తు లెవ్వరు నాయెదురం [1]గౌరలి యాడుదురు వారికి
నఖిలంబును సులభం బగుఁ దృతీయం బగువరంబు వేఁడు మనవుడు నద్దనుజ
వరుండు చక్రచ్ఛేదనసంభవ యగువేదన యణఁగునట్లుగా నడిగిన. 239

క. వేనేతులు పోయినఁ గడు, గాసిఁబడక మేను తొంటికంటెఁ గరయుగ
వ్యాసక్తి నెంతయును ను, ద్భాసితమై మెఱయ నిచ్చి పశుపతి మఱియున్. 240

వ. చతుర్థం బగువరంబున కతని నుద్యుక్తుం జేసిన నమ్మహాసురుండు. 241

ఆ. ప్రమథకోటియందుఁ బ్రవరుఁ డీతఁడ నాఁగ, నందితుల్యపదవి నంది మెలఁగు
నట్టిమేలు వేఁడె నట్ల కా కని యమ్మ, హేశ్వరుఁడు దయార్ద్రహృదయుఁ డగుచు.

వ. మహాకాళాభిధానుండవై ప్రమథపదంబునం బ్రదీప్తుండ వగు మని యిచ్చి వెం
డియుం బంచమం బగువరంబున నతని కనంతతేజంబును నప్రతిమరూపంబును
ననుగ్రహించి యిట్లనియె. 243

1. గౌలి.

క. విను నాభక్తుల కాపదలును శోకంబులును లేవు లోకంబున నెం
దును నేను బ్రసన్నుఁడ నయి, యనుపమసర్వార్థదాయి నంచితచరితా. 244

ఆ. భక్తరక్ష నాకుఁ బని, వార లడిగిన, నెద్ది యైన నిత్తు నింత నిజము
సిద్ధదేహుఁడవు ప్రసిద్ధుండవై యొప్పు, మింక జగములందు నేపు మిగిలి. 245

వ. అని పలికి యద్దేవుండు దేవతలును మునులును దివంబుననుండి కనుంగొను
చుండ సపరివారంబుగా నచ్చోట నంతర్ధానంబు నొందె నటఁ గృష్ణుండు. 246

క. నారదుఁడు వచ్చి ప్రియ మిం,పారఁగఁ గాంచుటయుఁ బ్రీతుఁడై మునివర వే
వే రౌక్మిణేయసుతునకు, గారవమునఁ జేయవలయుఁ గల్యాణంబున్. 247

వ. ద్వారకానగరంబున నతనిం గానక పడిన పాటు గ్రమ్మఱిం దత్సందర్శనప్రమోద
శోభనంబు శోభిల్లం జూచినయప్పుడు గదా నామనంబు సమాధానంబు నొందుట
యనిన నయ్యోగీంద్రుండు కన్యాంతఃపురంబున నతనియునికి యెఱింగించి
యందులకుం దోడ్కొని చను సమయంబునం జిత్రరేఖ యెదురుగా వచ్చి న
య్యింతి ముంగలిగా వారలందఱుం దన్మందిరంబు ప్రవేశించి వాహనంబులవలన
నవతీర్ణులై రప్పుడు. 248

క. గరుడాలోకనమాత్రన, యురగము లనిరుద్ధు పిడిచి యుర్వీస్థలికిన్
సురిఁగి తొలఁగి చని యెప్పటి, శరంబులై యుండె నక్కజం బగుభంగిన్. 249

వ. వాసుదేవుండును సమ్మోదసంభ్రమంబునం జని మనుమనిం గౌఁగిలించిన నద్దేవు
దివ్యాంగస్పర్శనంబున నక్కుమారు దేహంబు నిర్వ్రణంబును విగతపీడనంబును
బ్రభూతసర్వహర్షోత్సవంబును నై యొప్పె బలదేవప్రద్యుమ్నులు నతని గాఢపరి
రంభణంబుల సంభావించిరి నారదవైనతేయపూర్వులైనయమ్మువ్వురకుం గ్రమం
బున నమస్కరించి యాఋష్యకేతుండు తదాశీర్వాదంబుల నభివర్ధితుం డయ్యెఁ
జిత్రరేఖాప్రభృతి సఖీజనంబులపనుపున నుషాసుందరియు నంతంత నమ్మహాభా
గులకుం బ్రియభక్తిలజ్జారమణీయం బగు సాంజలిప్రణామం బొనరించిన దీవించి
రిట్లు సముచితాచారంబులు నడిచిన యనంతరంబ. 250

క. నారదుఁడు కృష్ణువదనాం, భోరుహమునఁ జూడ్కి నిలిపి పురుషోత్తమ యు
ద్ధారంభుఁడవై తింకఁ గు, మారున కొనరింపు ముచితమంగళ మిచటన్. 251

వ. శోభనతిథినక్షత్రం బగు కాలంబున నభిమతం బగులగ్నంబు సమాసన్నం బైనది
తడయ నేల యనునవసరంబున సర్వవైవాహికద్రవ్యంబులు నలవరించుకొని
కుంభాండుం డరుగుదెంచి యంతంతఁ గృతాంజలియై నిలిచి. 252

క. శరణాగతరక్షకుఁడవు, కరుణాకరుఁడవు త్రిలోకకల్యాణుఁడ వీ
శ్వరుఁడవు గావున నిన్నే, శరణము చొచ్చితి ముకుంద సర్వార్తిహరా. 253

వ. ప్రసన్నుండ వగు మనిన నారదుండును నయ్యసురోత్తముఁ బ్రసాద యోగ్యుం
గా నుదాహరింప నభయం బిచ్చి యచ్యుతుండు. 254

క. నిను లెస్సవానిఁగాఁ గను, వినినాఁడం గాన బాణువిభవము సర్వం
బును నీకిచ్చితిఁ జిరజీ, వనసౌఖ్యము నొందు మసురవర యని నెమ్మిన్. 255

వ. అతనిం బిలిచి కుమారునకుం గన్యకకు నభిషేకంబులు నలంకారంబులు
నర్హజనంబులచేతం జేయించి వివాహవేదిపై నయ్యిరువుర నునిచినసమయంబున.

సీ. వరమునిసహితుఁడై వనజాసనుఁడు వచ్చె నమరసమేతుఁడై యనిమిషేంద్రుఁ
డేతెంచె నప్సరోన్వితులై గంధర్వు లరుగుదెంచిరి పరిస్ఫురితలీల
నాటలుఁ బాటలు నలరంగఁ దతవితతాదివాద్యములు హృద్యముగఁ జెలఁగఁ
గై సేసి శచిలోనుగాఁగలదేవపురంధ్రివర్గములు పేరటము సేయ

తే. దివిజమంత్రి ఋత్విజుఁడయి దివిజవహ్ని, యందువిధియుక్తముగ వేల్చి హర్ష మెసఁగఁ
గరసరోరుహగ్రహణమంగళము సాంగ, ముగనొనర్చె దంపతులకింపులు దలిర్ప.

వ. అట్లు వివాహంబు సంపన్నంబు గావించి గోవిందుం డయ్యిరువురం దోడ్కొని
రుద్రుండును రుద్రాణియు నున్నయెడకుం జని మ్రొక్కించిన నయ్యాదిమగృహిణీ
గృహస్థు లానూతనమిథునంబు నాదరించి యభినందించిరి శైలనందన యయ్యె
సురరాజనందనకుఁ బ్రద్యుమ్ననందనునకు వాహనంబుగా బాణవాహనం బగు
బర్హిపుంగవు నిచ్చె నవ్విధంబునకుం బ్రీతుండై పీతాంబరుండు. 258

క. భవుని భవానిని వీడ్కొని, [1]దివిజేంద్రుని దివిజగణము దివిజజ్యేష్ఠున్
సవినయముగ వీడ్కొలుపుచుఁ, బవనాశనదమను నెక్కి పయనం బయ్యెన్. 259

తే. అపుడు హరిఁ జేరి కుంభాండుఁ డధిప వరుణు, పాల నున్నవి బాణునిపసులు వాని
పాలు ద్రావిన సత్త్వసంపన్ను లఖిల, దుర్జయత్వవిభూతి నొందుదురు వినుము.

శ్రీకృష్ణుఁడు బాణునిగోధనంబుకొఱకు వరుణునితో యుద్ధంబు చేయఁబోవుట

వ అవి దేవరసొమ్ముగావించుకొనుట లెస్స యనుటయు నవ్విధంబునకుం జిత్తగించి
యట్ల చేయుద మని యతని నిలిపి మయూరాధిరూఢు లగుకన్యాకుమారుల
మున్నిడుకొని వెన్నుం డన్నయుం గొడుకును దన్ను నుభయభాగంబులం
గదియం గదలి గరుడాత్మకం బగుయానం బనూనవేగంబునం గొని పోవ నతి
దూరం బరిగి. 261

క. చరమాంబుధితీరవనాం, తరముల బహువర్ణచిత్రితములై లీలన్
జరియించుగోగణంబులఁ, జరితార్థుఁ డనేకలక్షసంఖ్యలఁ గనియెన్. 262

వ. ఇట్లు గాంచి. 263

ఆ. పసులఁ బిల్చునేర్పు పసిపాపనాఁటనుం, డియును దనకు నైజ మయినతెఱఁగు
గానఁ బసులఁ బిలువఁగా నుత్సహించి వి, హంగగమనుఁ డడరి యడ్డమేఁగె.

2. దివిజశ్రేష్ఠు దివిజేంద్రు దివిజగణములన్.

క. ఆతనికి నగపడక యవ్వి, యాతతవేగమున నరిగి యబ్ధి నడఁగినఁ గా
జాతరభసుఁ డయి కాశ్యప, సూతికి నిట్లనియెఁ గంససూదనుఁడు తగన్. 265

సీ. వినుము పక్షీంద్ర బాణుని జయించుట కేను జనుదెంచునప్పుడు సత్యభామ
నాతోడ బాణధనం బగు మొదవులు గలవఁట కొలది కగ్గలము వాని
పాలు ద్రావినవారు బలము సత్త్వము నెక్కుడై యెన్నఁడును ముదియక సుఖింతు
రని వింటి నతనిఁ గయ్యంబున నోడించి యైనఁ దేవలయు నాకవి ప్రియమున

తే. ధర్మ మెడలక తగు కార్యతత్త్వమునకు, నేమియును గీడు గాకున్న నిట్లు సేయు
మనియెఁ బసులఁ జేరంగ మిథ్యాప్రయత్న, మగుట మేలె యుద్యోగ మిట్లగుట నీవు.

వ. ఎయ్యది కర్తవ్యం బూహింపు మనిన నతండు. 267

క. ఇంకేమిగలదు వరుణుని, దండించి ధనంబు గొనుట దక్కఁగ నని యొం
డొండ ప్రభునిమది మెచ్చఁగఁ, జండోద్ధతపక్షపవనసంరంభమునన్. 268

చ. ఉఱక పయోధితోయము మహోరగవాసముదాఁక నెంతయుం
దెఱపిగఁ జేయఁ జొచ్చి జగతీవిభుఁ డబ్ధిపురీడు ముట్టి నే
ర్తెఱఁ బటుశంఖఘోషమున దిక్కులు వ్రయ్యఁగఁ దేరు లొక్కమై
నఱువదియాఱువేలు రయమారఁగ వెల్వడి తాఁకె నవ్విభున్. 269

క. అప్పుడు ఘోరపుఁగయ్యం, బప్పురుషోత్తమున కయ్యె నద్భుతబలులై
యప్పతియోధులు మాధవుఁ, గప్పిరి దివ్యోజ్జ్వలాంబకప్రకరములన్. 270

క. తనశరములఁ దచ్ఛరములు, దునుమాడి మురారి దొప్పఁదోఁచె బెలుచఁ ద
త్తనువులు నిశితశరక్షత, జనితబహుళశోణితప్రసరణమున వెసన్. 271

మ. బలుఁడుం బుష్పశరుండుఁ దత్తనయుఁడుం బద్మాక్షునిం గూడి వే
రలుకల్ సూపిరి పక్షిపక్షనఖతుండాఘాతముం దత్క్రియా
తులితక్రీడఁ దనర్చె ని ల్లెసఁగుతద్ఘోరాహవవ్యాప్తికిం
గలఁగం బాఱె తొలంగె వారుణబలౌఘంబుల్ విమోఘంబులై. 272

క. అంతయు నెఱింగి వరుణుం, డెంతయుఁ గోపించి యౌర యేమీ కృష్ణుం
డింత గనుఁగొనక మసఁగెనె, యంతియ కా కేమి యనుచు నాటోపమునన్. 273

వ. పుత్రపౌత్రగణసమేతుండై సమస్తసైన్యంబుల సమకట్టి సమున్నతస్యందనంబు
నం గనకస్యంది యగుసితచ్ఛత్రంబు మెఱయఁ జిత్రతనుత్రంబు దాల్చి చారణు
లిరుదెసలం గైవారంబులు సేయ నచ్చరలు గంధర్వులు నాడుచుం బాడుచుం
గొలువ దేవతలును మునులును జయాశీర్వాదంబులు పచరింపఁ బెంపారుభూరి
ధనుస్స్ఫరంబులు ఘోరంబులునై వారిధరంబులు రణసంవిరావంబులు సంభావింప
శంభుండు బాణత్రాణ సంరంభంబున వెడలు మాడ్కి విష్ణుం దలపడి తీవ్రబాణ

సహస్రంబున రసాతలతిమిరంబునకుఁ బ్రోదిసేసినఁ బ్రహాసనిభవోదారుం డగుచు వృష్ణికులవీరుండు. 274

క. దారుణరూపం బగున, వ్వారుణబాణోత్కరప్రవాహము దనదు
ర్వారవిశిఖసేతువున ని, వారించి విరోధిమేను వ్రయ్యఁగ నేసెన్. 275

క. అలిగి ప్రచేతసుఁ డొక్కట, బలఘున్మథతత్తనూజపతగేంద్రులతోఁ
గలయఁగ ననేకశరముల, జలజాక్షునితనువు రుధిరజలములఁ దేల్చెన్. 276

వ. అట్టి విపక్షోత్సాహంబు సైఁపక దుస్సహప్రభావుం డగువాసుదేవుం డాత్మీయ తేజోనిర్మితంబై నిర్మితానేకరిపుధ్వంసం బగునస్త్రకళావతంసంబు కేలం గైకొని యభిమంత్రించి వరుణుం బేర్కొని. 277

ఉ. ఏను మదస్త్రరాజ మిది యేసెద నీవు మదంబు పెంపునం
గానక నన్ను మార్కొని మగంటిమిఁ జూపెద నంచు నాజికిం
బూనితి నిల్వు మింక నెట పోవఁగ వచ్చు భవద్దిగీశల
క్ష్మీనిరవద్యభోగముల మేలిమికిం దుదియయ్యె నియ్యెడన్. 278

వ. అని పలికి నియతిం బ్రయోగించిన నవ్వైష్ణవాస్త్రంబు. 279

మ. దెసలెల్లం గబళించి మంటలు గడుం దీవ్రంబులై పర్వఁగాఁ
బ్రసరద్దాహ మొనర్పఁ జొచ్చిన వెఱం బ్రత్యర్థియుం వారుణా
స్త్రసమాయోగ మొనర్చెఁ దత్సలిలముల్ దైత్యారిబాణానల
ప్రసభవ్యాప్తి నడంగె నల్పకణసంభావ్యంబులై గ్రక్కునన్. 280

తే. వారుణాస్త్రంబు సమయించి వరుణుదెసకుఁ, గవిసె వైష్ణవసాయకాకారవహ్ని
ప్రాణరక్ష వేఱొండు మైఁ బడయరామి, దెలిసి యంత నాపశ్చిమదిగ్విభుండు. 281

వరుణుండు శ్రీకృష్ణునితో యుద్ధముచేసి పరాజితుండై స్తుతించుట

క. కరముల నున్నశరంబును, శరాసనముఁ దొలఁగఁబెట్టి సమధికశాంత
స్వరమగువాక్యంబుల నా, హరి నుద్దేశించి యిట్టు లనియె వినీతిన్. 28

సీ. భవదీయశాశ్వతప్రకృతి యారయ సత్త్వగుణము నీ విప్పు డాగుణము విడిచి
తామసియగువృత్తిఁ దగునె పాటింపంగఁ బంచభూతాశ్రయ బహుళదోష
సంకీర్ణ మైన యహంకృతి నినుఁ బొంది యున్నది జలమూర్తి యోగివర్య
నీయధీనమ నేను నీవ కాఁ దలఁతు నిక్లేటికి మద్దాహ మిచ్చగించి

తే. తగ్ని దెస నగ్నియే మిసేయంగ నోపుఁ, గాన నుడుగు మీ యుగ్రంపుఁగడఁకయీశ
ప్రభుఁడ వీవిశ్వమునకును బ్రభుత నీకుఁ, జూపి చక్కఁబోఁగలఁడె యేశూరుఁడైన.

వ. ఆగ్నేయవారుణసంజ్ఞం బగుప్రకృతిద్వయంబున నియ్యఖిలజగంబు నుత్పన్నం బైనయది సాత్త్వికంబున విష్ణుండవై పాలనంబు సేయుదువు తామసంబున రుద్రుండవై లయంబుఁ జేయుదువు నిజాధికారంబుల నడపించు నేను మదీయప్రకృతియంద యున్నవాఁడఁ బ్రకృతిదూషకుండఁగాను ఇట్టినన్ను నాత్మీయప్రకృతికిఁ బాపం

దోడం గెదవు సర్వభూతంబుల కాదికర్తవు సర్వసత్త్వంబులకు నజేయుండవు
సర్వధర్మప్రవర్తకుండవు మానుషప్రకృతిం జెంది బాలుండు క్రీడ ననేకవస్తువుల
వినోదించువిధంబునఁ బ్రమోదించెదవు సర్వజ్ఞుండవు నీయెఱుంగనియది లేదు
మాబోంట్లకు సమ్మోహనం బొదవించుకొఱకె కిట్టివాఁడ వైతి. అది యెఱుంగుట
గహనం బెట్లున్న నుండుము రక్షణీయుండ నగుట నన్ను రక్షింపుము నీకు
మ్రొక్కెద ననిన నక్కరుణాకరుండు కరుణాపేశలుండై పాశపాణిం జూచి. 284

క. వాణీవిభవముననతి, ప్రీణన మొనరించి యిట్లు ప్రియములఁ దలఁచె దా
బాణుపసి నొసఁగ కూడక, ప్రాణత్రాణంబు నీకుఁ బడయఁగ వశమే. 285

వ. ఇంత యెఱింగి బుద్ధిమంతుండ వగు మనిన నవ్వరుణుండు దేవా దేవద్విషుండు
పశుధనంబు నిల్లడ పెట్టునప్పు డెవ్వ రడిగినఁ బ్రాణాత్యయపర్యంతంబుఁ జెనంగు
నదిగాని యీఁదగ దని సమయంబు సేయించుకొనియెఁ బలుకు దప్పనోడుదుఁ
దగవులెల్ల నడప నొడయుండ వింత యవధరింపుము. 286

క. నను మన్నింపఁగఁ దలఁచిన, మనిచి పసులమీఁదితలఁపు మాని చను పసిం
గొనిపోకయ నిర్బంధపు, బనిమైనం బండె నాకుఁ బాపం బనఘా. 287

తే. ఇది నిజంబుగఁ జెప్పితి నెట్లు చూడఁ, బోలె నట్ల చేయుము మహాపురుష! పూజ్య!
యనిన నల్లన నవ్వి దివ్యాస్త్రవహ్ని, యుడిపి గోధనాపేక్షయు నుజ్జగించి. 288

వ. తదనురూపం బగుసల్లాపం బొనర్చి యదునాథుండు యాదోధినాయకునకు నభయం
బిచ్చి యతనిచేత ననర్ఘ్యరత్నపూర్ణం బగునర్ఘ్యప్రదానంబునం బూజితుండై
తదీయలోకంబు వెలువడి నిజస్థానాభిముఖుం డయ్యె నయ్యవసరంబున. 289

సీ. ఆదిదేవుఁడు విష్ణుఁ డఖిలలోకహితార్థ మాశ్చర్యకార్య మి ట్లాచరించి
వేడ్కఁ బురంబు ప్రవేశించునప్పుడు మిక్కిలివిభవంబు మెఱయ వలదె
యని పురదరుఁడు సర్వామర్త్యులను నారదాదిసిద్ధులను సమస్తభువన
వాసులఁ గొనుచు నవ్వాసుదేవునిఁ గానవచ్చి దీప్తవిమానవైభవముల

తే. నంబరము తిగ్మకిరణసహస్రభాసు, రంబు సేయుచు దివ్యతూర్యధ్వనులను
గుసుమవృష్టిని సంస్తుతిఘోషములను, హృష్టజనవర్గములకు నింపెసఁగఁ గొలిచె.

వ. అవసరోచితం బైనతదీయసేవాధర్మధుర్యుండు గావున నాత్మీయభావంబునం బరి
గ్రహించి యయ్యింద్రు ననుగ్రహించి యగ్రేసరం బై సురప్రకరంబు మార్గం
బొసంగ ననర్గళోత్సవంబున. 291

చ. గరుడమయూరయానములఁ గంజదళాక్షుఁడు పుత్రపౌత్రసం
భరితవిభూతియై దివిజపఙ్క్తులచూడ్కుల కెల్ల నుత్తరో
త్తరకుతుకానురంజనవిధాయకమైన విధం బెలర్పఁగా
నరిగె నపూర్వసమ్మదభరార్ద్రితుఁ దానును బూర్వజన్ముఁడున్. 292

వ. ఇట్లరిగి నిజరాజధాని నంతంతం గని విజయసూచకం బగు క్రమంబునం బాంచ
జన్యశంఖధ్వానం బొనర్చిన. 293

చ. విని యదువంశవృద్ధులు ప్రవృద్ధకుతూహలలీలమైఁ బురం
బునకుఁ బ్రభూతశోభనవిభూషణభంగులు సంఘటింపఁగాఁ
బనిచి రథద్విపాశ్వభటబంధురసైన్యసహస్రలక్షితో
ననుజతనూజపౌరసచివాన్వితులై యెదురేఁగి రర్థితోన్. 294

క. అటమున్న వచ్చి నగరని, కటకేళీవనములందు గరుడని డిగి వి
స్ఫుటనిర్జరపరివారో, త్కటముగఁ బరమేశుఁ డుండెఁ గడుమోదమునన్. 295

శ్రీకృష్ణుం డింద్రాదిదేవతలతో ద్వారకాపురంబునకు వచ్చుట

వ. ద్వారకానివాసు లనేకమంగళతూర్యజయాశీర్వాదనాదంబుల నద్దేవు దర్శించి
రమ్మహానుభావుం డట్లు సనుదెంచి యాత్మీయజనంబు నఖిలంబును సముచితప్రకా
రంబు లగుసత్కారంబుల గారవించి దారుకసారథికం బగురథం బగ్రజతనూజ
సమేతంబుగా నెక్కి మయూరావతీర్ణు లగునుషానిరుద్ధుల నుద్ధతస్యందనా
రూఢులం జేసి వినతాతనయుండు వినతుండై కొలువ నఖిలనిలింపులు నిలింపపతి
మున్నుగా ననుసరింపఁ బెంపారి పురంబు ప్రవేశించె నంత. 296

క. తనవిజయవార్త యంతన, యనేకముఖములఁ బ్రసిద్ధయై పురజనులకా
జనితవచోవిభవులఁగా, నొనరింపఁగ నిరుగెలఁకుల నుద్భటఫణితిన్. 297

సీ. అదరుటగ్నులకోటు లార్పి బ్రహ్మాదులుఁ జొరలేనిబలిసూనుపురముఁ జొచ్చెఁ
బ్రమథపీఠులుఁ దానుఁ బన్నినమిక్కిలికంటివేల్పునకు నగ్గలికఁ జూపె
నాలుమోములపట్టి కడ్డమై వచ్చినదాక్షాయణికిఁ బుత్రభిక్ష యొసఁగెఁ
దనయిచ్చఁ బగవానిదర్ప మంతయుఁ బుచ్చి యిరుగేలితోఁ బ్రాణ మిచ్చి కాచె
తే. సురలు బంట్లయి తిరిగెద రరిది యెల్ల, భువనములకు నితఁడు రాజు భూరితేజుఁ
డివ్విభుని రాజుగాఁ గంటి మెట్టిపుణ్య, మెట్టితప మెట్టిభాగ్య మిట్లొసఁగె మనకు.

వ. అని యనేకవిధంబుల వీతెంచుసంతోషకలకలంబు వీనుల కానందం బొసంగ
నాకసంబునం దొరఁగుదివ్యపుష్పవర్షంబులం బెరసి పుణ్యాంగనాకరకలితలలితా
క్షతవిక్షేపంబులు కిరీటకుసుమస్రగుత్తరీయాదులం దగిలి మిగిలినయొప్పిదం
బొనర్పఁ దరుణీవిలోచనరోచులు రుచిరస్మితచంద్రికలఁ దార్కొన నర్కప్రభాపరి
భావియై భవ్యకౌస్తుభగభస్తిరాగంబున ననురాగరమ్యం బగుపురం బంతయుం
గుంకుమపంకాభిషేకంబున నుత్సేకంబు నొందింప మందానిలాందోళితమణిధ్వజ
వైజయంతీవిరాజితం బగురాజమార్గంబునం జని యదురాజు రాజమందిరంబు
సొచ్చి యుషాసమేతంబుగా ననిరుద్ధు నంతఃపురంబునకుం బోవం బనిచె నచ్చట

నచ్చట నవతీర్ణు లయినవిబుధుల విమానంబుల మృగవృషభవాజివారణహంస సారస మయూరాద్యనేకవాహనకల్పంబు లగునద్భుతంబులు జనంబుల కావహించుచు నపరిమితరథగజతురగసంకీర్ణ యగునగరభూమికి మీఁదటినగరంబు నందుఁ దండడి సందడియై యుండె నప్పుడు గోవిందుండు సర్వంయాదవులం గనుంగొని యిట్లనియె. 299

ఉ. నాకుఁ బ్రియం బొనర్ప నిదె నాకవిభుం డిట వచ్చినాఁడు నా
శాకసు లందఱుఁ సురగణాధిపుతోఁ జనుదెంచినారు సు
శ్రీకులు నారదాద్యఖిలసిద్ధులు నొక్కట నేగుదెంచినా
రీకమనీయమూర్తులకు నింపుగ మ్రొక్కుఁడు సూడుఁ డిందఱున్. 300

సీ. వీరె రుద్రాదిత్యవిశ్వాశ్వివసువులు గంధర్వయక్షరాక్షసులు వీరె
వీరె వాసుకిముఖ్యవివిధభోగీంద్రులు త్రిదివస్థపూర్వపార్థివులు వీరె
వీరె సప్తర్షులు మెరగా నూర్జితజ్యోతిరాకృతు లైన సుకృతపరులు
వీరె సర్వప్రజావిభుపురస్సరముగా నధికులు మన్వంతరాధిపతులు
తే. నగములగములు హ్రదములునదము లుదధు, లివెవిదిక్కులుదిక్కులుపవనపథము
వనజభవలోకగోలోకవాసవితతి, యాదిగా మూర్తిమంతంబు లయిన విచట.

వ. మీర లందఱును చందనాదిసమాచారంబులు నడపుట లెస్స యనిన నమ్మహాప్రభావుపనుపున వార లవ్వేల్పుల కెల్ల నుల్లసితచందనకుసుమాక్షతాదిద్రవ్యంబుల నధికవిభవ్యంబు లగునర్ఘ్యపాద్యాదిపూజనంబు లొనర్చి ప్రియవాక్యోపన్యాసంబులఁ జేతోవికాసంబు గావించి. 302

క. తలఁపఁగ బుద్ధులకతనం, దలకెక్కెను నార లనువిధంబున హరివా
రల మగుట నిట్టిపేర్మికి, నలవడితిమి ధన్యతముల మైతిమి ధరణిన్. 303

వ. అని సంతసిల్లి రనంతరంబ వాసవుండు వాసుదేవు నిరుగేలం గ్రుచ్చియురంబునఁ గదియించి వసుదేవబలదేవుల నుగ్రసేన సాత్యకి ప్రద్యుమ్నులను దక్కిన కుమారవర్గంబునుం బ్రత్యేకపరిరంభణంబులఁ బరిగ్రహించి కుశలం బడిగి వారికి వాదిజోదరు దెసఁ జూపి యి ట్లనియె. 304

మ. యదువంశైకవివర్ధనుం డలఘుపత్యాకల్పుఁ డీకృష్ణుఁ డ
భ్యుదయోదగ్రుఁ డొనర్చినట్టిపను లీభూతప్రపంచంబులో
నిది నెవ్వానికిఁ జేయఁ జూడఁ దలఁపఁ మానంబులే యద్భుత
ప్రద మీయిన్నిట బాణునిం బటుచుటే పారంబుగా కారయన్. 305

ఉ. కావఁగ నేర కాహరుఁడుఁ గ్రౌంచవిభేదియుఁ దాను జూడ బా
ణావళ ముగ్రచక్రహతి నంతయు నొక్కట నుగ్గుచేసి యా

దేవుని ప్రార్థనం గరుణ దేవవిరోధికిఁ గేలుదోయితో
జీవిత మిచ్చె నేమి యని చెప్పుదు మివ్విభు దోర్విలాసముల్. 306

వ. ఇమ్మహానుభావుండు మహీతలంబున నవతరించినకార్యంబు జగద్ధితధుర్యంబై
పర్యాప్తిం బొందె నేము విగతశోకుల మైతి మింకను నిమ్మహాబాహుబాహుల
ప్రాపు గలదు గావున నేవిధంబులయందును బరిస్పందంబు లేక నాకంబున సుఖం
చెదము మీరు ద్వారకానగరసౌధోద్యానసరసీప్రముఖంబులు సుఖోచితస్థానం
బులుగా మనుష్యోచితపురుషాయుష్యం బంతయుం జింతం బొరయక నిర్వ
హించువా రని పలికి పాకశాసనుండు. 307

ఉ. క్రమ్మఱఁ బంకజాక్షు నతిగాఢతరంబుగఁ గౌఁగిలించి హృ
ద్యమ్మగుభాషణమ్మునఁ బ్రియప్రవిపూరణ మాచరించి నె
య్యమ్మలరార వీడ్కొని సమస్తసురాసురసంయమీంద్రసం
ఘమ్ములు గొల్వ నేఁగె నవికల్పత నాత్మనివాసభూమికిన్. 308

వ. ఇక్కడఁ గమలనాభుండు సభాసీనుండై సర్వయాదవులం గుశలం బడిగి తన
పోయివచ్చినవృత్తాంతం బంతయు సవిస్తరంబుగా వారల కెఱింగించి తదీయంబు
లగు ప్రత్యభినందనవాక్యంబుల సవిశేషసంతోషంబు నొంది వినతాతనయు నభి
నందనపూర్వకంబుగా వీడ్కొలిపి నారదమునీంద్రు నమందమాధుర్యధుర్యంబు
లగువచనచాతుర్యంబుల నుత్పాదితప్రమోదుం జేసి విజయంచేయుండని పనిచి.

ఉ. మున్ననిరుద్ధుఁ బాసి పతిమోహభరంబున స్రగ్గి యెంతయున్
విన్నఁదనంబునం బడినపీ డఖిలంబునకున్ మహోత్సవం
బెన్నఁడు నెందు నెవ్వరును నిట్టి దెఱుంగ రనంగఁ జేయుఁ డం
చున్నతి నానతిచ్చెఁ గురుసోదర బాంధవపౌరకోటికిన్. 310

వ. అమ్మహోత్సవసమయంబున నుగ్రసేనాభ్యనుజ్ఞాపురస్సరంబుగా నతండు బాణ
తనయతోడం జనుదెంచినచెలికత్తియలలోనం గుంభాండుకూఁతుఁ జిత్రరేఖచెలి
యలి రామాభిధాన యగు కన్యక సాంబకుమారునకును సురాసురసిద్ధకన్యలం
దెక్కండ్రఁ దక్కినకుమారులకును వివాహంబు సేసె నట్టికల్యాణపరంపరయందు
గృహంబున నరనారీసముదయంబులకు ననేకచిత్రాలంకారవిరచనంబులు నభి
రామతూర్యవాదంబులు నవిశంకితప్రమోదనర్తనంబులుఁ బ్రవర్తిల్ల నఖిలగృహం
బులు నేకగృహంబు తెఱంగున శోభిల్లె నంత. 311

క. ఒకనాఁడు యదుప్రవరులు, సకలోత్సాహమునఁ గృష్ణు సదనమునకు ను
త్సుకతఁ జనుదెంచి సమ్మద, వికసితసంభాషణప్రవీణత యొప్పన్. 312

వ. అప్పరమేశ్వరునైశ్వర్యంబులుం గార్యంబులు నాశ్చర్యంబు లగుట యుదా
హరించి యవి ప్రసంగంబులుగా నిట్లనిరి. 313

క. దేవా దేవరబాంధవ, భావంబున మమ్ముఁ గలసి భవ్యక్రీడా
ప్రావీణ్యమున నటించుట, నేవారలు లేరు తుల్యు లెందును మాకున్. 314

మ. నిను నిత్యంబునుఁ గన్నులారఁ గనుటల్ నీవాక్యముల్ నిత్యముం
దనియన్ వీనులఁ గ్రోలుటల్ భవదనుధ్యానంబు నిత్యంబు నె
మ్మన మానందమయంబుగాఁ బడయుట ల్మాపుట్టువుల్ దివ్యభా
వనిరూఢంబుగఁ జేసె నిట్ల కరుణావ్యాసక్తిఁ బాటింపుమీ. 315

వ. అని పలికి యమ్మహాత్ముచేత నభినందితులై వారలు నిజగృహంబుల కరిగి సుఖంబున
నుండిరి హరియును బూర్వప్రకారంబున విహరించె నంత. 316

క. దేవకియును రోహిణియును, రేవతియును రుక్మిణియును బ్రియము లెసఁగ సం
భావన లొనర్ప గారా, మై వెలసె బలీంద్రుపౌత్రి యదుతతి కెల్లన్. 317

క. ప్రద్యుమ్నుదేవి కోడలి, హృద్యచరితమునకుఁ బ్రీతి యొలయఁ దమకులం
బుద్యోతిత మగు నియ్యమ, యుద్యద్గుణసమితి నని ప్రియోత్కట యయ్యెన్.

ఉ. ఆవనజాక్షుఁ జెంది సరసాభిమతోజ్జ్వలవస్తుజాతముల్
కేవలయోగభాగ్యపరికీర్తిఁ దలిర్పఁగ వీతఖేదయై
యావన ముల్లసిల్లఁ గరుణాభిమతుం డనిరుద్ధుఁ డుద్ధత
శ్రీవిలసత్సుఖోన్నతులఁ జెందె నమందరసోదయాత్మతన్. 319

వ. ఆచిత్రరేఖయు సఖీసాంగత్యసంప్రమోదంబునం గతిపయదివసంబులు వసియించి
యనంతరంబ యయ్యింతి వీడ్కొని తక్కినచెలులకుం బ్రియపూర్వకంబుగా
నెఱింగించి యప్సరోలోకంబున కరిగె నని చెప్పి వైశంపాయనుండు జనమే
జయున కిట్లనియె. 320

క. నీ వడిగినబాణకథా, శ్రీవిభవము విస్తరించి చెప్పితి నిమ్మై
గోవిందుచరిత మతిసం, భావితము సమస్తభువనపావనము నృపా. 321

ఉ. విష్ణునిమూలతత్త్వమును వేమఱు[1] నయ్యయిజన్మకర్మవ
ర్తిష్ణుత లాదరించుటలు దేవకికిన్ వసుదేవుకున్ ధరన్
గృష్ణుఁ డనంగఁ బుట్టి శిశుఖేలన మాదిగఁ గల్గుభావముల్
ధృష్ణుత నిర్వహించుటయుఁ దెల్లఁగ వింటి నరేంద్రపుంగవా. 322

సీ. వినుము నారదముని చనుదెంచి సకలరాజన్యులయెదుర నాశ్చర్యభూతుఁ
డితఁ డని కృష్ణుని నుతియించు టాదిగా గోవిందుమాహాత్మ్యకోటి యెల్ల

1. 'వసుదేవసూనుఁడై' అని వెనుకటి ముద్రణము.
'వసుదేవుకున్' అని ప్రాచీనపాఠము.

నాశ్చర్యముగ నోలి ననఘ కీర్తించితి నాశ్చర్య మంభోరుహాక్షుఁ డంద
కాక యొండెడ మఱి గల్గునే యవ్విభుజన్మంబు లాశ్చర్యసంశ్రయములు
తే. కర్మములు మహాశ్చర్యముల్ నిర్మలంపు
గుణము లాశ్చర్యపరసీమ లణువునకును
[1]నణువును మహాత్మునకును దా నతిమహాత్ము
నాత్మ నారాయణుఁడు సత్పరాయణుండు. 323

క. దైత్యులయందును మఱి యా, దిత్యవరులయందు నఖిలదివ్యులయందున్
నిత్యుఁడు ముకుందు గడవఁగ, నత్యధికుం డైనధన్యుఁ డన్యుఁడు గలఁడే. 324
క. వసురుద్రాదిత్యాశ్వి, శ్వసనులు దిగ్గగనములును సలిలాగ్నులు ధ
ర్మసమాధితపోదమశాం, తిసత్యయజ్ఞములు వాసుదేవునిమూర్తుల్. 325
క. ధాతయు సంహర్తయును వి, ధాతయు నచ్యుతుఁడ హరపితామహమూర్తి
స్థితుఁడు పీతాంబరుఁడ మ, హాతత్త్వము విష్ణుఁ డొకఁడ యను నాగమముల్.
క. దేవదనుజమనుజాదిక, జీవచయంబులకు నెల్ల శ్రీవిభవములుం
గైవల్యము నొసఁగెడు పర, దేవత మఱి గలఁడె విష్ణుదేవుఁడు దక్కన్. 327
క. నీ విదియంతయు సమ్య, గ్భావంబున నెఱిఁగి విష్ణుపదకమలధ్యా
నావేశమునఁ గృతార్థవు, జీవనుఁడవు గమ్ము నృపతిశేఖర భక్తిన్. 328
తే. అనఘ యీబాణయుద్ధకథానుబద్ధ, మైనపుండరీకాక్షుమాహాత్మ్య మర్థి
వినినఁ జదివినఁ దలఁచినఁ దనకులప్ర, తిష్ఠయును శ్రీయు ధర్మబుద్ధియునుఁ గలుగు.
వ. అని యుపన్యసించి యమ్మునీంద్రుం డన్నరేంద్రు నుపలక్షించి. 330
సీ. నీమహాయజ్ఞంబు నిర్వర్తితంబుగాఁ దత్పరమతిభారతప్రసంగ
మున విష్ణువంశంబు మొదలింటినుండియు నెలమిఁ గీర్తించితి సిద్ధపుణ్య!
యెవ్వఁ డీయాఖ్యాన మెప్పుడు పఠియించు వినయంబుతో విను విని మనమున
మఱవక యునుచు నమ్మనుజుఁడు నిర్ముక్తకలుషుఁడై విష్ణులోకంబు నొందు
తే. నిచ్చలును రేప మేల్కని నియతి నిందు, గొంతకథయెదియేనియుఁ గోరి జపము
సేయుసుకృతాత్మునకు నఱచేతిలోని, వైహికాముష్మికప్రీతు లఖిలములును. 331

మ. హరివంశశ్రవణానుకీర్తనల బ్రహ్మక్షత్రవిట్ఛూద్రు లా
దరణీయశ్రుతిలక్ష్మియున్ విజయనిత్యశ్రీయు భవ్యార్థలా
భరమావర్గము సర్వసౌఖ్యరుచులం బ్రాపింతు రారోగ్యమున్
బరమాయుస్సుతకీర్తులున్ సమత యొప్పం జెందు నిత్యంబుగాన్. 332

క. అని వైశంపాయనముని, వినుతవ్యాఖ్యాన [2]మెల్ల వివరించిన న
జ్జనమేజయజననాథుఁడు, మనమున సమ్మోదసుఖసమగ్రత నొందెన్. 333

1. ప్రణువునకును, నణువును మహాత్మునకును నతిమహాత్మ, రాత్మ... 2. సంప్రీణిత ప్రకటిం, చినజనమేజయజనపతి, యనుపమ......

వ. మీఁద శిష్టహోవాఙ్మయప్రపంచంబునందలిసమంచితార్థంబు సమర్థమేధాగోచరంబు గావించి శ్రుతంబు కృతార్థంబుగాఁ జేయుం డని సముత్తయదువంశానుచరిత్రసమేతం బగు కృష్ణావతారగుణకర్మజాతంబు సముధికరస సమన్వితంబు గా.

తోదకము. మానవతీజనమానసవర్తీ, మానవనాథసమర్పితకీర్తీ
దానవభేదికథానతమూర్తీ, దానపరాయణతానుతమూర్తీ. 335

క. జగదవనహేల సంతత, జగతీసురభరణలోల సన్నుతశీలా
విగతపరితాపకారా, నిగళితరిపుభూప రాజనిగమదిలీపా. 336

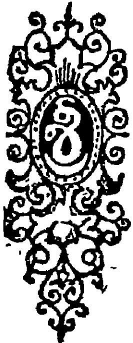
మాలినీ. నిరుపమగుణరత్నోన్నేమనిర్దోషశశ్వ
త్పరిచితమితసమ్యగ్భాష సత్తోష విద్వ
ద్విరచితపదవాశోగ్దేయ ధౌరేయ చేతగ
పరిణతబహుధర్మోపాయ వీతవ్యపాయా! 337

గద్యము. ఇది శ్రీశంకరస్వామిసంయమీశ్వరచరణసరోరుహధ్యానానంద సౌందర్య ధుర్య శ్రీసూర్యసుకవిసంభవ శంభుదాసలక్షణాభిధేయ యెఱ్ఱయనామధేయప్రణీతం బైనహరివంశంబున నుత్తరభాగంబునందు అష్టమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు

హరివంశము

ఉత్తరభాగము - నవమాశ్వాసము

కీర్తిఃభవవిజయో
త్సేకసుఖవదాన్యతావిశిష్టైశ్వర్యా
వ్యాకాంతౌ యోగ్యార్థస
మాకలనగుణాభిరామ యన్నయవేమా. 1

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పినట్లు హరివంశం బాకర్ణించి నైమిశారణ్యవాసు లగుతాపసోత్తములు రోమహర్షణపుత్త్రు నభినందించి. 2

క. జనమేజయునకు నెందఱు, తనయులు చిరకాల ముర్విఁ దద్వంశము గ
ల్గె నెఱింగింపు మనిన ని, ట్లను సుగ్రశ్రవసుఁ డమ్మహాద్విజతతికిన్. 3

క. వినుఁడు వపుష్టమయందా, జనమేజయనృపతి గనియెఁ జంద్రాపీడుం
డన సూర్యాపీడుం డనఁ, జనుతనయుల నిద్దఱం బ్రశస్తచరితులన్. 4

వ. అం దాచంద్రాపీడునకుం బుత్త్రులు నూర్వురు జనియించి యనేకవంశంబులు సృజియించి రందఱకుఁ బెద్దవాఁ డగుసత్యకర్ణుండు హాస్తిపురంబునకు రాజై విరాజిత విభవంబునఁ బ్రసిద్ధినొందె. 5

ఆ. శ్వేతకర్ణుఁ డనఁగ నాతని కుదయించి, యదుకులాబ్ధిచంద్రుఁ డగు[1]సురాజ
పుత్త్రి మాలిని యనుపూఁబోఁడిఁ బెండ్లియై, యఖిలరాజ్యసుఖము లనుభవించి.

వ. [2]ఉండియుండి విరక్తుండై ధరణీపాలనకృత్యం బమాత్యులకిచ్చి వనంబున కరుగు నప్పు డప్పొలఁతి యధికదుర్భరం బగుగర్భంబుతోడ నతనివెనుకం జనుచు నొక్కయెడ. 7

క. శైలనికుంజమునఁ దనయుఁ, బాలార్కప్రతిముఁ గాంచి పతిశుశ్రూషా
లోల యయి పోయె నచటన, బాలుని నిడి కరము వెఱఁగుపడ భూతంబుల్. 8

వ. అంత. 9

క. కొండవడదాఁకి వాడియు, కొండును దెసలేక యేడ్చు కోమలతను నా
ఖండలసముఁ డగుశిశువును, నిండినకృపఁ గోరి చేరె నెఱి నంబుదముల్. 10

వ. ఆత్మీయతోయకణంబుల నొయ్యన సంతర్పితుం జేయునెడ గనిశ్రవిష్ఠాతనయులైన పైల్వపిప్పలాదకౌశికులను బ్రాహ్మణోత్తము లెత్తుకొనిపోయి గర్భక్లేశంబు వాయం

---

1. సుదారు. 2. ఉండియు.

పర్వతనిర్ఝరంబులం గడుగుచోటం బ్రక్కలు రెండును రాళ్లు సోఁకి చిఱునెత్తురు
వెడలి కంది యజతనుచ్ఛాయంబు లగుటం జేసి యజపార్శ్వుం డను పేరు వెట్టె.
క. వేమఱుఁ దనుమునిపతికిం, బ్రేమముతో నిచ్చుటయును బెనిచె నతం డు
ద్దామనవయౌవనంబున, భూమీశ్వరుఁడై కుమారపుంగవుఁ డెలమిన్. 12
వ. ఆవిప్రుల నిద్దఱం దనకు మంత్రులంగాఁ గైకొనియె నన్నరనాయకునకు నమా
త్యులకునుం బుత్రపౌత్రు లనేకులు గలిగి తుల్యంబుగాఁ జిరకాలంబు బ్రతికి
రిట్లు పూరుండు మొదలుగా నవిచ్ఛిన్నంబై వచ్చినపాండవవంశంబు జగంబున
సుప్రతిష్ఠితంబై యిప్పుడు వెలయుచున్నదియని యవ్విధంబున నహుషసూతి
యగు యయాతి చెప్పినశ్లోకం బొక్కటి గల దది యెట్లనిన. 13
క. రవిశశితారలు వెలిగా, దివి యున్నను నుండుఁగాని తెల్లంబుగఁ బౌ
రవవంశము లేకుండుట, భువి నెందును లేదు కాలములు దగ మూఁటన్. 14
వ. అనియె నని చెప్పిన సూతునకు శౌనకాదిమహామునులి ట్లనిరి. 15
సీ. జనమేజయునకు వైశంపాయనుఁడు వాగ్మివిభుఁ డాదరంబున విస్తరించి
నట్టిమార్గంబున హరివంశకథనంబు సర్వంబు నితిహాసపూర్వకముగ
నీ వుపన్యాసంబు గావింప వీనుల కమృతంపుసోనలై యమర నేము
వింటిమి యంతయు వెలయంగఁ గాంక్షితసిద్ధిఁ బుణ్యము లెల్లఁ జేరె మాకు
తే. ననఘ భారతాఖ్యానంబు నచ్యుతాన్వ, యప్రశంసయు వినినయనంతరంబ
యాపరీక్షిత్తనూజుఁ డుదాత్తచిత్తుఁ, డేమి యొనరించె నవ్విధం బెఱుఁగఁ జెపుము.
వ. అని యడిగిన నతండు వారల కిట్లనియె జనమేజయుండు సర్పసత్త్రానంతరంబ
ఋత్విక్పురోహితాచార్యులం బిలిచి. 17
క. హయమేధ మే నొనర్చెదఁ, బ్రియమునఁ బనుపుఁడు సమస్తపృథివినిం ద్రిప్పన్
హయరత్నము ననుటయు నట్ల యియ్యకొని వారు నిర్మలప్రతిభ మెయిన్. 18

శ్రీవేదవ్యాసమునీంద్రుండు జనమేజయునకు ననాగతంబు చెప్పుట

వ. సంభృతప్రారంభు లైన యనంతరంబ. 19
శా. వేదజ్ఞుండు త్రిలోకవేది ధృతసంవిత్సంప్రమోదుండ ని
ర్వేదుం డప్రతిమప్రభావుఁడు తపోవిద్యానవద్యాత్మకృ
త్యోద్దీర్ణుం డవిదీర్ణధర్ముఁడు సదుద్యుక్తుండు యుక్తుండు శ్రీ
వేదవ్యాసమునీశ్వరుండు గరుణ న్విచ్చేసె నచ్చోటికిన్. 20
క. మునివరు నంతంతం గని, జనపతి పరిజనముఁ దాను సంప్రీతి నెదు
ర్కొని యర్ఘ్యపాద్యముఖ్యా, ర్చనములఁ బరితుష్టుఁ జేసి సవినయబుద్ధిన్. 21
వ. కొంతసే పుచితవాక్యసంవాదంబునం బ్రమోదించి పదంపడి యమ్మహాత్ముతో
ని ట్లనియె. 22
శా. సర్వామ్నాయపురాణశాస్త్రపదవీసంభావితార్థస్థితుల్
నిర్వాహంబునఁ బొంద సర్వకవితానిర్బంధముం బూర్ణమై

గర్వారూఢిఁ దలిర్ప సర్వజనతాకర్ణామృతస్యందిగా
సర్వజ్ఞుల్ భువి మీరు భారతము ప్రజ్ఞం జేత యిం తొప్పునే. 23

క. హరివంశకథోత్తరముగఁ, గురువంశకథారసంబు గ్రోలెడు నెడ నొం
దురసంబులు చెవు లొల్లవు, పరవశమై మనసు చెవులపాలి యయ్యెన్. 24

ఉ. ఇంతకృతార్థతన్ వెలయు నే నురుపాండుసుకీర్తి యిట్టి ల
త్యంతగుణోజ్జ్వలం బగునె యాదవవృత్తము యోగదృష్టి మీ
కెంతయుఁ బర్వె నంతయును నెందును దెల్పెడివాఙ్మయంబ ప
ర్యంతము గాఁగ భారతమహాగమ మిమ్మెయి మీ రొనర్పుటన్. 25

క. భారతమున హరివంశము, పారాయణ మొందఁ వినియుఁ బ్రాజ్ఞోత్తమ నా
కోరిక దనియదు వెండియుఁ, గోరెడు భవదీయవాగ్విగుంభనరుచికిన్. 26

వ. కావున నొక్కటి యడిగెద రాజసూయమహాయజ్ఞంబు సేయు మనునప్పుడు తత్క్రియాపరిసమాప్తివలన నపరిమితజనక్షయకారణం బగు నని నారదుండు సెప్పిన వినియును ధర్మజుం డేల ప్రవర్తించెఁ దొల్లి సోముని రాజసూయంబువలనఁ దారకామయసంగ్రామంబును హరిశ్చంద్రు రాజసూయంబుకతంబున నాడిబక యుద్ధంబును బహుజీవలోకంబున కపాయకరంబులై కలిగె నని పెద్దలచేతం బ్రాజ్ఞులు వినియుండుదురు పాండవజ్యేష్ఠుం డయ్యనుష్ఠానంబునకుఁ జొరకుండు నట్లుగా నుడిపెడు తెరువు మీకునుం బుట్టదయ్యెనే యిది నామనంబున నెప్పుడుం గలిగియుండు. 27

శా. త్రైకాల్యజ్ఞులు సర్వభూతహితచేతస్కుల్ విశేషించి మీ
రీకౌరవ్యకులప్రరోహమునకున్ హేతుత్వసంభావితుల్
మా కెల్లన్ భయదోషవిప్లవములన్ మాన్పన్ శరణ్యుల్ శుభ
శ్లోకాపేతు లుపేక్ష సేయుటకు నెట్లో మూల మయ్యాపదన్. 28

క. ఇది యగుఁ గాదనఁ దగువా, రొదవనిదుర్మతులఁ గీడు లొదవునుగా క
భ్యుదితమతు లగుసనాథులఁ, గదియునె యే వికృతులును జగత్త్రయవంద్యా. 29

వ. అనిన నమ్మహాత్ముం డమ్మహీపతి కిట్లనియె. 30

క. విను మెప్పటిజనములకును, జనవర యవసాన మొందుసమయము సేరం
జనుదెంచుటఁ గ్రతువిధికై, జనియించెం దలంప నజాతశత్రున కాత్మన్. 31

తే. కాలచోదితు లయి భావికాలగతులు, వార లడుగర నేనును వారడుగమి
నెఱిఁగియును జెప్పనైతి సమిద్ధబుద్ధు, లే మెఱుంగుదు మని వత్తురే తలంప. 32

క. మదిఁ గడిఁది కాల మెఱుఁగుట, తుది నెఱిఁగియుఁ బౌరుషమునఁ ద్రోవఁగ భరమే
చదువునకు బ్రహ్మ వ్రాసిన, నుదుటిలిపులు దుడువఁ గలవె నూల్కొను వెరవుల్.

వ. అయిన నేమి నీకు ననాగతంబు సెప్పెద నీ వశ్వమేధంబు సేయుతలంపున నున్నవాఁడవు తత్ప్రారంభంబు నొనర్చెద వమ్మహాక్రతువు శతక్రతుచేత విఘాతంబు నొందెడుఁ బ్రారంభింపక తక్కెద వన్నఁ బౌరుషంబుకంటె దైవంబు బలవంతంబు

గావున నవశ్యంబును దొడంగన వలసియుండు నింతట నుండి యశ్వమేధయాజు
లగురాజు లెవ్వరు లేకుండుదురు సేనాని యను పార్థివుం డీకలియుగంబునం గడ
పట నమ్మఖుం బొనరింపం గలవాఁ డది యాదిగాఁ దదీయాన్వయమహీపతు లెల్లం
దదనుష్ఠాననిష్ఠు లయ్యెద రనిన జనమేజయుండు. 34

క. కలియుగమున ధర్మంబులు, నలిగులి యగు నని సుధీజనమ్ములవాక్యం
బుల విందుఁ దత్ప్రకారం, బలఘువచోవిభవ నాకు నానతి యీవే. 35

శ్రీవేదవ్యాసమునీంద్రుండు జనమేజయునకుఁ గలియుగధర్మంబు లెఱిఁగించుట

వ. అనిన వేదవ్యాసుం డతని కిట్లనియె. 36

తే. వర్ణములు నాశ్రమంబులు వసుమతీశ, కలియుగంబునఁ గర్తరి గలసి పోవుఁ
గాన ధర్మంబు రూపయి కానరాదొ, కింత గలిగిన నది ఫలం బెక్కుడించు. 37

క. అరులు గొనియు నృపతులు ప్రజ, నరయ కుపేక్షింతు రుర్వి నక్షత్రియులే
పరిపాలింతురు వారుఁ, బరహితము లొనర్ప రాత్మభరణము తక్కన్. 38

తే. ఆయుధీయులై బ్రాహ్మణు లాత్మవిధుల, విడిచి శూద్రులఁ గొలుతురు వినుము శూద్రు
లంచితబ్రాహ్మణాచారులై చరింతు, రిరుదెఱఁగువారు భుజియింతు రేకపఙ్క్తి. 39

క. చోరులు నరపతు లగుదురు, చోరు లగుదు రవనిపతులు సుజనచరిత మె
వ్వారికి నపూజితము ధన, మేరూపునఁ బడయుటయ యభీష్ట మొకండున్. 40

క. భృతి గానక భృత్యజనము, పతి యొసఁగనిసొమ్ము లాసపడుదురు మనుజుల్
పతితుల దెస నొక్కింతయు, మతి రోయరు గలయుటకు సమస్తక్రియలన్. 41

క. కూ డమ్మికొందురు జనములు, బాడబు లాగమము లమ్మి బ్రతుకుదు రెందుం
జేసియ లమ్ముదు రచ్చోటులు, గాడుపడిన కలియుగమునఁ గౌరవముఖ్యా. 42

తే. పండ్లు తెలుపును నింద్రియప్రతతి గెలుపుఁ, దలలబోడతనంబుఁ గావుల బెడంగుఁ
గలుగు ధర్మంబు శూద్రులతలన నిలుచు, శాక్తబౌద్ధాదిదుర్మతశ్లాఘ లెసఁగు.

క. క్రూరపుమృగములు గములగు, గోరాశి యడంగిపోవుఁ గుజనులు వృద్ధిం
గూరుదురు సాధుజనులకు, దారుణదుర్దశలు వొందుఁ దఱుచుగ నెందున్. 44

క. కడపటిభూములు నడుమగు, నడుభూములు కడప లగు వినమ్రస్థలి ని
ల్లడగొందురు జనులు చెఱుపం, బడుఁ జేనులు చిత్రవృద్ధిఁ బండవు మిట్టుల్. 45

క. అడిగెడువారలు మునుమయి, పుడికెడువాఁ డొకఁడు లేక పురుషాల్పతయై
పడఁతులు తఱచై కులములు, చెడి యన్యులు ప్రబలి జగము శిథిలతఁ బొందున్.

క. మ్రుచ్చులు జారులుఁ బోరిఁబోరిఁ, బిచ్చులఁ గఱవులను రాచసిలుగులఁ జెడియుం
జచ్చియుఁ బ్రజ కొంచెముగా, నెచ్చోట్లను బాదయగు మహీతల మెల్లన్. 47

క. బడఁబాటులు సత్యములును, గడు నమ్మఁగఁ బల్కుటలును గయికొనక నృథా
విడుతురు జనములు ఋణ మిచ్చెడికొనియెడిచోటఁ దగవు సెల్లకపోవున్. 48

క. చదువక పెద్దలగోష్ఠికి, నొదవక ధర్మంబు లెఱుఁగ కూరక మిగులం
జదివినవారై యెఱుకలు, పదివేలు నటింతు రుర్విఁ బండితమానుల్. 49

క. పరలోకము సందియ మని, చిరములు జీవితము లని యసిద్ధము సుకృతో
త్తరఫల మని పాటింతురు, శరీరముల సువిహితప్రసరసౌఖ్యములన్. 50

చ. వినియమయాజ్యయాజనము విప్రులొనర్తురు యజ్ఞముల్ దపం
బునఘ! జట్టి యిత్తురు విమూఢతఁ బాయుదు రగ్నిహోత్రముల్
గొనకొని బ్రహ్మవాదులయి కొందఱు మద్యము గ్రోలి మాంసముల్
దిని ధనవాంఛమై జనులఁ ద్రిప్పుదు రుగ్రప్రవంచనంబులన్. 51

క. బలియును భిక్షము పెట్టక, యిలువేల్పులఁ బూజసేయ కిచ్చమెయి గృహ
స్థులు గుడుతు రతిథిసత్కృతి, దలఁపరు పితృమేధవిధులు దడవరు బుద్ధిన్. 52

తే. కొడుకు తండ్రి నాజ్ఞాపించుఁ గోడ లత్త
నాదరింపక పనిగొను నతివ మెఱఁగు
మగఁడు పతి డాగురించి భామయును దిరుగు
నుఱక గురుని శిష్యుఁడు నిష్ఠురోక్తి నడఁచు. 53

క. శారీరమానసము లగు, దారుణరోగములు మదము దర్పంబు నసూ
యారోషాదులు జనుల వి, కారుఁ గావించు బెట్టుగా నెల్లెడలన్. 54

క. అతివైరము లతియుద్ధము, లతివిషమము లతిమరుత్తు లత్యగ్నులు ప్ర
శుతి నొందించు మనుష్యుల,ధృతియును లజ్జయును మురువుఁ దేఁకువయుఁ జెడున్.

సీ. అపగతస్వాధ్యాయు లపధూతహవ్యు లహంకారదుస్సహు లధికమూర్ఖ
లర్థపరాయణు లతిమాత్రలుబ్ధులు పరదారనిరతులు పరధనాప
హారులు కామపరులు సతిలోలు రనపేక్షసాహసు లప్రియస్ఖలితవాక్యు
లప్రియచారిత్రు లపరాధకారులు నిజకార్యనిష్ఠులు నీచు లనఁగ

తే. విప్రరాజన్యకులజు లుర్వీతలమున, ధర్మ మంతయుఁ జెడఁజేసి తారుఁ జెడుదు
రాదరింతురు కొఁడియం బవనిపతులు, ప్రోవ రాశ్రితజనులను భూపవర్య. 56

క. ఇవ్విధమున నేధర్మము, నెవ్వలఁ బొడలేక పోవ నేమని చెప్పం
బ్రువ్వులఁ బాములు మొదలుగఁ, గ్రొవ్వెసఁగఁగ నెందుఁ బర్వికొనికాఱించున్.

క. అని చెప్పినజనమేజయుఁ, డనఘా యంతంత కెట్టు లగు మఱి లోకం
బనయము ఘోరం బిదియే, యనువునఁ గృతయుగము సొచ్చు నంతటిమీఁదన్.

వ. ఇది వినవలయు ననినం బరాశరతనయుం డి ట్లని చెప్పె. 59

క. కలికాలము గలయంతయుఁ, గలుషము కా కొందు తెఱఁగు గలదే దీనన్
గలదోష ముగ్గడింపఁగఁ, గొలఁదియె యిందు జనియింపఁ గూడునె చెపుమా.

వ. నీ వడిగినవిధంబు వివరించెద వినుము. 61

తే. కుటిలమన్నియు మము దముఁ గూటువప్రజ పెద్దసేయంగ నొకరాచపేరు దాల్చి
బలియురేలెద రరులఁదూటులుగఁద్రుంచి, ధరణిఁదార యేలికలును దస్కరులుగ.

సీ. తమలోన రాసిభూధవులు చూఱలు గొన్నఁ గలుములెల్లను బోయి నెలవు లెడలి
బాంధవులును దారు బహుకుటుంబులు ముదుసళ్లు బాలుర నఱచట్లమోచి

నీరు కూడును గాన కారటంబున భీతు లయి పాతెదరు కళింగాంగవంగ
కాశ్మీరభూములు గౌశిక యనునేఱుఁ జలికొండయును బెఱ యలఘుగిరులు

తే. సాగరోపవనంబులు సంశ్రయింపఁ, గలరు జనులు పాడురుఁ బాడుగానియది కుఁ
గాక యీయుర్వియుండు రక్షకులుగాని, వారుఁగాకుండుదురుధరావరులునపుడు.

ఉ. నారలు పట్ట లాకులు జనంబులు తోపసు లట్లు కట్టుదుర్
చీరలు గాఁగఁ బల్లములు చిక్కనికొయ్యలఁ ద్రవ్వి విత్తుదుర్
గోరిన యారటంబులుగఁ గొండలకాలువ లడ్డకట్టుదుర్
నీరికి నొయ్యనొయ్య నతినీచత నొందె మనుష్యు లెయ్యెడన్. 64

చ. మలినములై శరీరము లమంగళతం గులగోత్రచిహ్నముల్
దొలఁగఁగ నల్పసంతతులతోఁ బరమాయువు ముప్పదేండ్లదై
కొలఁదికి వచ్చి లావులును గ్రొవ్వులుఁ బోవఁగ నింద్రియార్థసం
కలనము గొంచెమై మఱియుఁ గల్గు ననేకరుజావికారముల్. 65

వ. ఈభంగి నాభీలంబై కాలంబు దప్పగా నరుగఁగడకట నఖిలవ్యవహారవిభేదంబున నిర్వేదంబు పుట్టు నిర్వేదనంబున సత్త్వగుణంబును సత్త్వగుణంబున జిజ్ఞాసయును గలుగఁ గలిగి సాధుజనంబుల వెదకికొనిపోయి యెయ్యది శోభనం బెయ్యది యొనర్చిన నశేషదోషనివృత్తి యగు నెట్టిది ధర్మం బని యడుగుదు రట్టి తలఁపువారునుం బెక్కండ్రై యెల్లయెడల నొదవ నది గారణంబుగాఁ గ్రమ్మఱ ధర్మంబు దలసూపి వర్ణాశ్రమగోచరంబై వర్తిల్లుచుఁ దొల్లిటిక్రమంబున నెంతెంత హానియై వచ్చె నంతంతియ వృద్ధియు సంభవించు నవ్విధంబున కృత యుగంబై తోఁచి పరిణమించు. 66

తే. రాహుకబళంబునను హిమరశ్మిపాలుపు
వెలయఁ గడఁగినమాడ్కి నక్కలియుగమున
నొయ్య నడఁగు ధర్మము రాహు వోసరింపఁ
జంద్రరుచివోలెఁ గృతయుగోత్సవము దోఁచు. 67

క. గుణకర్మవిభాగంబులు, ప్రణుతతపోధర్మములును బ్రహ్మావబోధ
ప్రణయములుగృతయుగమ్మున,నణుమాత్రముఁగొఱఁతవడకయతిశయముగనున్.

క. యుగములత్రిమ్మటకాలం, బగణేయంబై చనంగ నఖిలజనంబుల
జగతీవరపరివృత్తం, బగుచుండు సముద్భవక్షయంబుల నోలిన్. 69

వ. మహామునులును ధర్మార్థకామరూపంబులైనయాశంసనంబులం గాఙ్క్షులై యెల్ల యుగంబుల సాత్త్వికచరితంబు నస్ఖలితంబుగా నొనరించి నిర్దోషం బగుసంతోషంబునఁ దపంబు పోషింతు రని చెప్పిన యమ్మహామునివాక్యం బమ్మనుజేశ్వరుం డభినందించె నచ్చటిజనంబు లందఱు నానందపులకాశ్రుశోభితశరీరు లగుచు విని యమృతాస్వాదనతుల్యప్రమోదకల్యం బగుకల్యాణంబు గని రనంతరంబు. 70

క. అభిమన్యుపౌత్త్రు వీడ్కొని, సభాసదులు ననుప నతఁడు సమధికతేజో
విభవుఁడు పారాశర్యుఁడు, ప్రభావభాసితుఁ డభీష్టపదమున కరిగెన్. 71

జనమేజయమహారాజు అశ్వమేధయాగంబు చేయ నుద్యోగించుట

వ. కురువంశవర్ధనుం డగునతనిం గొంతద వ్వనిచి మగుడం జనుదెంచి జనమేజయుండు సర్వసభ్యప్రకరంబును దత్తదుచితస్థానంబులకు వీడుకొలిపి సర్వసత్త్రప్రదేశంబున నుండి యఖండితైశ్వర్యం బగుపరికరం బమరం గరిపురంబున కరిగి. 72

మ. భుజగేంద్రాయతభోగభాసురభుజాభోగంబునన్ భూభరం
బజితశ్రీ యెలరారఁ దాల్చి జనముల్ హర్షింప నుత్కృష్టభా
గ్భజనీయోత్తమరక్షణక్షమతమైఁ బ్రాచ్యక్షమాధీశులన్
విజితోత్సేకులఁ జేసె నూర్జితయశో[1]విక్రాంతదిక్చక్రుఁడై. 73

వ. ఇట్లుండి కొంతగాలంబునకుఁ బూర్వసంకల్పితం బైనయశ్వమేధంబునకు నుత్సహించి సముచితసమయంబున సమగ్రదీక్షామంగళం బంగీకరించె నంత. 74

సీ. ధరణి యంతటఁ ద్రిప్పి మరలంగఁ దెచ్చినయశ్వంబుఁ బ్రోక్షించి యంతికమున
నధ్వర్యుఁడును రాజు నంతంత నుండ నా రాత్రి యమ్మేదినీరమణుదేవి
కాశిరాజతనూజ కమనీయమూర్తి వపుష్టమ విధియుతంబుగ హయంబుఁ
గదిసి నిద్రింపంగఁ ద్రిదశేశ్వరుఁడు కాంతఁ గామించి ఘోటకాంగంబు సొచ్చి
తే. చెలువఁ జెనకుటకై చలించిన నెఱింగి, నృపతి తురగము మెదలెను నిజము నేల
ప్రోక్షణము సేయరనిన నబ్భూసురుండు, సెప్పె నతనికినదియింద్రుచేష్ట యగుట.

వ. విజ్ఞానమహనీయుం డగునతం డట్లుచెప్పినం గోపించి రాజర్షిముఖ్యుండు విప్రముఖ్యులు వినుచుండ నేను యజ్ఞదానతపఃఫలంబుల నపరిమితం బగుసుకృతంబులు సమకూర్చితి నేని విశుద్ధాన్వయప్రభవుండ నేని ప్రజారక్షణంబున నప్రమత్తుండ నేని నిర్జితేంద్రియుండ నగుదునేని నిర్జరేంద్రుని నేఁడు మొదలుగా నీరాజును వాజిమేధయాగంబున యజింపకుండెదు మని శపియించి యద్దురాత్ముదౌరాత్మ్యంబు పొందకుండ ననిందితం బగునియమంబు నిర్వహింపం జాలరు వృథాకర్మశీలుర యివ్విప్రులెల్లను మదీయరాష్ట్రంబున నుండవలవ దెందేనియును వెడలిపోవునది యనిపలికి పత్నీశాలయం దున్నయువిదలం జూచి వపుష్టమం జూపి. 76

ఉ. నాయశము న్మగంటిమియు నానయు వమ్ముగఁ జేసెఁ జూడఁగా
దీయసతిన్ మదీయగృహ మిప్పుడ వెల్వడఁ ద్రోచి రండు కౌ
లేయకలీఢ మైనహవి లెస్సగఁ జూతురె యన్యదూషితం
బాయఁగ వైవఁగాక కట [2]బ్రాయిఁడియైనను నిచ్చగించునే. 77

జనమేజయునకు విశ్వావసుం డనుగంధర్వుండు హితోపదేశంబు చేయుట

క. అని రొత్తిలి యాడఁగ నా, ఘనభుజు విశ్వావసుఁ డనుగంధర్వవిభుం
డనఘుఁడు సనుదెంచి ప్రియం, బున నిట్లను నద్భుతంబుఁ బొందఁగ జనముల్. 78

---

1. విభ్రాంత. 2. ఫాయిది.

చ. అలుగకు పార్థివేంద్ర భవదన్వయభూషణ మివ్వరాంగి యే
కలుషముఁ బొంద దింద్రుఁడు మఖంబునఁ జేర్చిననీనిరూఢికిం
గలఁగి యొనర్చెఁ జూవె తురగంబు శరీరము సొచ్చి మాయ నీ
కలఁక క్రతుక్రియావిధికిఁ గల్పితవిఘ్నతఁ గాంచె హర్షమున్. 79

ఆ. వినుపతివ్రత లగువెలఁదులదిక్కరా, వెత్తిమే యమర్త్యవిభుఁడు నీకు
వలవ దతనిమీఁది వైరస్యమనుకూల, వృత్తిఁబోలునయ్య విప్రియంబు. 80

క. విదితయశుఁ డైనపురుషుని, బదిలుండై కూడినపువఁ బడయఁగ సామం
బొదవఁగ రాయుట యేటికి, నెదిరిం దనయట్లకాదె యేకార్యములున్. 81

తే. అనఘ యప్సరోరత్నమై యలరురంభ, యివ్వపుష్టమ యై పుట్టె నీలతాంగి
దియ్య మెఱఁగ భజింపుము దేవతాంశ, భవము యోగ్యంబుగాదె సంభావనలకు.

క. ఖరకరదీప్తులు వైశ్వా, నరశిఖలును బోలె నెసఁగు నడవడిపేర్మిన్
బరగు పురంధ్రులు దోషముఁ, బొరయరు దా రెచట నేమిపొందున నున్నన్.

క. పాపంబు లేనికులసతిఁ, గోపంబునఁ గుపిలపఱుచు కుత్సితునకుఁ ద
త్పాపంబులు బహుతరపరి, తాపం బిహపరములందుఁ దరికొల్పు నృపా. 84

క. తమయింటిస్త్రీలుగారే, సముచితాచార లయిన సాధ్వులు సత్కా
రము ప్రేమము సల్లాపము, నమర్పఁగా వలయు వారియం దనిశంబున్. 85

వ. అని చెప్పినం గలంక దేఱి జనమేజయుండు వపుష్టమ నభేదదృష్టిం జూచి విప్రులం
బ్రసన్నులం జేసి దేవేంద్రునిదిక్క విమత్సరుఁడై గంధర్వపతివలనం బ్రీతినొందె
నతండును నిజేచ్ఛ నరిగె నంత. 86

క. పురి కరిగి తొంటిపగిదిన, సరసమహీరాజ్యవిభవసమ్మోదమునన్
దరుణియుఁ దాను నెలర్చెన్, బరీక్షిదాత్మజుఁడు ధర్మపరిణతబుద్ధిన్. 87

తే. వ్యాసవాక్యస్వరూపమై యతిశయిల్లు, నీభవిష్యత్కథాజాత మెవ్వఁ డర్థి
వినుఁ జదువు వాని కాయువు వృద్ధిఁబొందు, బుద్ధి వర్తించువిభవానుభూతివొదల.

క. శతమఖజనమేజయత, త్సతులకు నపకల్మషప్రశంసన మగునీ
యితిహాసము వినువారి దు, రితరహితులఁ జేసి యిచ్చు నిష్టావాప్తిన్. 89

వ. అని చెప్పి హరివంశభవిష్యత్పర్వరూపం బగు వాఙ్మయం బంతయుం జేర్కొని. 90

సీ. ఇప్పురాణం బెప్డు నింపార జిహ్వకు నమృతంబుగాఁ గ్రోలునట్టివారు
శ్రవణరసాయనం బవునట్లుగా నాత్మ నెలకొల్పువారును నిత్యసుకృతు
లై దుఃఖనిర్ముక్తులై సారసంసారసుఖములు సుబ్బునఁ జాఱలాడి
యాత్మజ్ఞులయి తుది నఖిలలోకముల వర్తింతురు వరసిద్ధదీప్తరహిమఁ

తే. గన్య విని పొందు సద్భర్త గర్భిణియును, విని సుపుత్త్రునిఁ గను జేన విని సమర్థుఁ
డగు మహారోగి విని త్రోచు నఖిలరుజలు, బంధనస్థుఁడు విని పాయు బంధనముల.

మ. ధరణీదేవుఁడు భక్తి విన్న సుకృతోదాత్తస్థితిం గాంచు భూ
వరుఁ డొందుం సకలక్రియావిజయముం నైశ్వర్యము లాభోన్నతిం
బరగుం శూద్రుఁడు సర్వసౌఖ్యవిభవప్రాప్తుం డగు న్నిత్యసు
స్థిరదేవత్వవిభూతి యుందఱకు సాదృశ్యంబునం జేకుఱున్. 92

వ. అనినసంతసిల్లి శౌనకాదిమహామునులు సూతుం బ్రియపత్కారంబులం బూజించి.

క. జనమేజయ వైశంపా, యనులకు సద్గోష్ఠి యనఘ హరివంశార్క
ర్ణనమునఁ బరిపూర్తిశ్రీ, గనియెనొ మఱికిఁ గలదో శేషకథ యేమైనన్. 94

వ. అవ్విధం బె ట్లనిన నక్కథకుం డమ్మునులం జూచి. 95

తే. వినుఁడు హరివంశకథ యెల్ల విని కురూద్వ
హుండు సాత్యవతేయశిష్యునిఁ బ్రియమున
నడిగె మఱియును విష్ణుకథాంశవిలస
నంబు మీఱెఱిఁగింతుఁ దన్మతము వరుస. 96

వ. జనమేజయుండు వైశంపాయనుతో మునీంద్రా కృష్ణావతారకథనంబునకుం దొడంగుసమయంబునఁ బౌష్కరవారాహనారసింహత్రైవిక్రమంబు లగునవతారంబులకథలును సంక్షేపరూపంబున నుదాహరించితిరి భవదీయవాక్యామృతాస్వాదనంబున మనంబునం దనివి లేకున్నది గావునఁ బ్రత్యేకంబ తద్విస్తరంబులు వినఁ గోరెదఁ బుష్కరనాభుండు పౌష్కరం బనునవతారంబున నెంతగాలంబు పుష్కరశాయియై సౌఖ్యం బనుభవించు మేల్కని లోకసృష్టికి నెవ్విధంబున నిచ్ఛగించు నెవ్వరికి సృష్ట్యధికారం బొసంగు నెవ్వరు సృజియింపంబడుదు రఖిలచరాచరజంతుప్రకాశంబై యప్రకాశం బైనయాకాశంబున నక్లేశంబునం గేశవాత్మకం బగుపరమాత్మజ్యోతి యేతెఱంగున విద్యోతించు నింతయు సర్వజ్ఞప్రవరుండ వైననిన్ను యడుగవలయు నీవ చెప్ప శక్తుండవు శుశ్రూషాపరు లైనమాబోంట్లఁ గృతార్థులం జేయుట మీయంతటిపెద్దలకుఁ గర్తవ్యంబకాదే యని ప్రార్థించినం బార్థివున కతం డి ట్లనియె. 97

క. నారాయణాంశజాతులు, గారేని తదీయతత్త్వగరిమ యెఱుఁగఁగాఁ
గోరునె చిత్తము పుణ్యా, ప్రారంభుఁడ వీవు విష్ణుపరతఁ గృతాత్మా. 98

వ. అడిగి మేలు సేసి తేను బురాణవిదు లగుకోవిదులవలన వినినవిధంబునను విద్వదారాధ్యుం డగుకృష్ణద్వైపాయనుండు నిజతపోబలంబునం గని యానతిచ్చిన మార్గంబునను మదీయబుద్ధి కెయ్యది ప్రకాశంబై తోఁచె నదియంతయు నెఱింగించెద మాధవమాహాత్మ్యంబునం దఖిలసాకల్యబోధంబున నాదివేధయు వైభుర్యవివశుండ యనినం దపస్వీమాత్రుం డెట్లు శక్తుం డగు నాకర్ణింపుము. 99

సీ. గోప్యవేదుల కతిగోప్యుం డనంగను దత్త్వవాదుల కాదితత్త్వ మనఁగ
నాత్మబోధనుల కధ్యాత్మం బనంగను వేదంబునకు నిత్యవేద్యుఁ డనఁగఁ

కర్తయుఁ గరణంబుఁ గార్యంబు బురుషుండుఁ బ్రకృతియు బుద్ధియుఁ బ్రాణచయముఁ
గాలంబుఁ గళయు వక్తయును వక్తవ్యంబు వాక్కును నను వాచ్యత్వంబు లెల్లఁ

తే. దానయై నిత్యుఁ డమృతుఁ డద్వంద్వుఁ డజరుఁ
డప్రమేయుఁ డనాద్యంతుఁ డజుఁ డనంగఁ
బరగు విష్ణుండు విశ్వైకభర్త నిఖిల
మునకు నొక్కండ సంహర్త పుణ్యయశుఁడు. 100

వ. కృతత్రేతాద్వాపరకలినామంబు లగు నాలుగు యుగంబులుం బండ్రెండువేలదివ్యాబ్దంబులం బర్యవసితంబు లగు నట్టిచతుర్యుగంబులును డెబ్బదియొక్కమాటు దిరుగ మన్వంతరం బగు నట్టిమన్వంతరంబులు పదునాలుగు సమస్తసంధికంబులయి చనుట సహస్రయుగపరిమితంబైన బ్రహ్మదివసం బాదివసంబుకడపలం బరమపురుషుండు సప్తమూర్తి యగు మార్తాండుండై సర్వప్రాణిజాతంబును భస్మీకరించి యాత్మోద్భవం బగు దివ్యసలిలంబున నఖిలంబును నాప్లావితంబు చేసి యేకార్ణవసంజ్ఞంబైన యమ్మహాజలౌఘంబున నద్భుతాకారుండై పవ్వళించియుండు. 101

మ. విను మమ్మోఁ బవళించి యున్న విభుఁ డీవేషంబువాఁ డిట్టివాఁ
డనఁగా నింత తదీయసుప్తిదశ కర్హంబైన కాలంబు మే
ల్కను చందం బిది నా నెఱుంగఁ డొకఁడుం గాలంబు కర్మంబు నా
తనికిం గిద్వడియుండుఁ గావున నచింత్యంబుల్ తదాకారముల్. 102

జనమేజయునకు వైశంపాయనుఁడు మార్కండేయుచరిత్రంబు చెప్పుట

వ. మఱియు నొక్కయాశ్చర్యంబు గలదు మార్కండేయుం డనుతపస్వి యమ్మహాప్రళయసమయంబున నమ్మహామూర్తిం గని తత్సంభాషణసౌహార్దం బనుభవించి కృతార్థుం డయ్యె నవ్విధం బతనివలన వినినవారెల్లను నెఱుంగుదురు తత్ప్రకారంబు విను మమ్మునివరుం డద్దేవునియుదరాభ్యంతరంబున లబ్ధసన్నివేశుం డగుచు భువనప్రపంచంబునందుఁ దీర్ఘయాత్రాప్రసంగంబునం బృథివి గలయంతయుం బరిభ్రమించుచుఁ గ్రమంబునం జను దెంచి తదీయవదనమార్గంబున వెలువడియె నయ్యది యెయ్యదియొ యొండుం దా నెఱుంగండు పరవశుండపోలె నట్లు వెలువడి యమ్మహాతిమిరసంవృతంబైన యమ్మహాప్రళయసలిలంబు సొచ్చి. 103

ఆ. తల్లడంబు నొంది తనజీవితమునందుఁ, గరము సంశయించి కలయొ భ్రమయొ
మాయయో తలంప నీయుగ్రదశ నిజం, బగునె యొందు నిట్టి యద్భుతంబు. 104

చ. తరులు గిరుల్ నరుల్ సురలు దైత్యులు పక్షులు లోనుగాఁ జరా
చరతతి చూడఁజూడ నవసన్నత నొం దడఁగెం దమంబు ని
ర్భరమయి యిమ్మెయిం బొదలె భాస్కరచంద్రవిభాస మెచ్చటన్
సురిఁగె మహాజలం బఖిలశూన్యతఁ జేయుట యేమి చందమో. 105

వ. అని తలంచుచు నటఁ జూచునప్పు డెదుర నుదకమధ్యంబునం గాలాంజనపర్వతంబునుంబోలె నతిప్రమాణం బగు దేహంబుతోడం దనతేజంబ తన్ను వెలయింపం

దోదయోత్థితం బగు జీమూతంబుమాడ్కి నుల్లసిల్లు పురుషుండు దృష్టిగోచరుం డగుటయు. 106

క. కని యితఁ డెవ్వఁడో యేనీ, తని నడిగెద నివ్విధంబు దప్పక నిఖిలం
బును నని యొయ్యనఁ జేరం, జని తద్వదనశ్వసనసంఘమున వడిన్. 107

వ. ఆకృష్యమాణుం డయి తదీయజఠరంబు ప్రవేశించి యందుఁ బూర్వపరిచితం బైన జగం బాలోకించి తనవశంబుగాక యెప్పటియట్ల తిరుగం దొడంగి యక్కడక్కడ ననేకాధ్వరప్రసక్తు లయిన యజమానులను బుణ్యదేశంబులం దపస్సమాధినిరతు లయి యున్న యోగీంద్రులను దమతమయాచారంబులం దగిలి నడుచు వర్ణాశ్రమధర్మంబులం గల జనులం గనుంగొనుచు విష్ణుమాయవలన నెందును గాల్కొని నిలువ సంబళింపక శతసహస్రసంఖ్యలయేండ్లు చరియించియుం గుక్షిలోఁ గడపలఁ గానఁడయ్యె నతని నివ్విధంబున. 108

క. డయ్యుఁ దిరిగించి దేవుం, డయ్యన వెడలించె నోరియూర్పున నమ్మ
నయ్యమివరుండు వెల్వడి, యయ్యన గనుఁగొనియెఁ దొంటియేకార్ణవమున్. 109

వ. అందు మహోన్నతం బగువటభూరుహం బొక్కటి గాంచి తదీయపర్ణపర్యంకంబున. 110

మ. తనకాంతిన్ విలయాంధకారము నిరస్తంబై కడున్ దవ్వగాఁ
జనఁ బూర్ణేందునిభంగి లోచనసమాస్వాద్యాకృతిం బొల్చుబా
లుని నీలోత్పలదామకోమలతనున్ లోలత్కచాకీర్ణఫా
లునిఁ గాంచెన్ మధురస్మితోజ్జ్వలముఖున్ లోకైకరమ్యోదయున్. 111

చ. కని తనమున్నుగన్నటులు గామికి విస్మయవారిరాశిలో
మునుఁగుచు నమ్మహార్ణవసముద్ధతవీచులమీఁదఁ దేలుచున్
మునిపతి ఖేదభారమున మోహము నొందఁగ నట్లు బాలుఁడై
తనరుప్రభుండు విస్ఫురదుదాత్తమనోజ్ఞమితస్వరంబునన్. 112

క. పాపఁడ మార్కండేయుఁడ, తాపసపూజితుఁడ వలదు తలఁకకుము భవ
త్తాపం బెఱుఁగుదు నాదుస, మీపమునకు రమ్ము నెమ్మి మేలొనరింతున్. 113

వ. అనిన విని కోపించి యతండు. 114

చ. అమితసహస్రవర్షవిశదాయుషు నన్నిటు లెవ్వఁడొకో నా
విమలతపంబు గైకొనక వృద్ధత సూడక బాలుగా నవ
జ్ఞమిగుల నిట్లు పేర్కొనియె సర్వపితామహుఁ డబ్జసూతియున్
సముధికదీర్ఘజీవి యనుశబ్దము వెట్టక పిల్వఁ డెన్నఁడున్. 115

తే. ఇట్టి గర్వితుఁ దస్మదుదీరితోగ్ర, శాపమునఁ బ్రేరితం బగుచండమృత్యు
వునకు నెరగాఁ దలంచెఁ గా కని తలంప, మఱియు నల్లన నగుచు నమ్మాయశిశువు.

వ. అతని నుద్దేశించి. 117

మ. అనుమానింపకు రమ్ము నే ననఘ నీకాయుగ్రప్రదుండై తన
ర్చిన దేవుండ నిరంతరంబును సమర్చింపంగ నర్హుండ మీ
జనకుం డాదిఁ దపం బొనర్పఁ బరితోషం బంది యీ సర్వభూ
త నికాయస్థితియందుఁ జాపసిసుతుఁ ఘనాత్ము ని న్నిచ్చితిన్. 118

క. ఇంతటివాఁడవు గాఁ కి, ట్లింతయు నాదియును లేని యవ్యయు నఁ గ
ల్పాంతక్రీడారతు ని, శ్చింతతఁ గనుభాగ్య మెట్లు చేకుఱె నీకున్. 119

చ. అనుటయు నాతఁ డాత్మ వెగడంతయుఁ బాయఁ బ్రబోధలక్ష్మి గ్ర
మ్మనఁ దలయెత్తి నాద్యు నపమాను సనాతను వాసుదేవుఁ డాఁ
గని కదియంగఁ బోయి ఘనకౌతుకసంభ్రమభక్తియోగముల్
పెనఁగొన గోత్రనామములు పేర్కొని నెమ్మి నమస్కరించినన్. 120

వ. ఇందు రమ్మని దేవుండు సమధికాధికారంబు సూపుటయుఁ జేరం జని వినమ్రగా
త్రుండై కేలు మొగిచి నిలిచి ఫాలస్థలకీలితంబులుగాఁ గరంబులు గావించి. 121

చ. ఉదరమునందు విశ్వమును నున్నది వెల్వల శూన్య మిమ్మెయిం
బొదలినమఱ్ఱియాకుపయిఁ బొచ్చెపుబాలుఁ డవై వినోదసం
పద విలసించె దింతటికిఁ బ్రాప్యము నాఁ దగు భూత మీవ కా
నొదవెదు తర్కమిట్టి దనియుం దెలియ న్భయమయ్యెడుం దుదిన్. 122

క. నను నాశ్రితుఁడుగఁ గైకొని, మనుచుటకుం దగ భవత్సమగ్రవిభవముల్
గనుతెలివి నిచ్చి నెఱపుము, ఘన మగు నీకరుణ పెంపు కారుణికవరా. 123

నారాయణుండు మార్కండేయునకు నాత్మప్రభావం బెఱింగించుట

క. నావుడు మున్ను ప్రసన్నుఁడు, గావున నద్దేవుఁ డాత్మగౌరవ మెల్లన్
వేవిధముల నిట్టని య, ప్పావనచరితునకుఁ జెప్పెఁ బ్రస్ఫుటఫణితిన్. 124

తే. అనఘ నారాయణుఁడు నాఁగ నాద్యమైన, దైవతం బేను బ్రహ్మనై తగ నఖిలముఁ
దొలుతఁ గలిగింతుఁ గడపటఁ బ్రళయదహన, చండమూర్తినై యంతయు సంహరింతు.

క. క్రతుకోటియొల్లను శత, క్రతుఁడై చేసితిని గ్రతువు గ్రతుపురుషుఁ డనన్
స్తుతిఁ గాంతు హుతవహుఁడనై, హుతములఁ గ్రమభాగరతులకొసఁగుదుఁ దృప్తిన్.

ఉ. వేయుకరంబులన్ వెలిఁగి విశ్వజగంబు వెలుంగఁ జేయుదున్
వేయుశిరంబులం దనరి విశ్వజగంబును దాల్తుఁ దాలిమిన్
వేయుపదంబులుం గలిగి విశ్వజగంబున కిత్తు సంస్థితిన్
వేయుముఖంబులన్ బరగు విద్యలు ధర్మము లస్మదాకృతుల్. 127

క. [1] క్రియయును గ్రియాఫలంబును, గ్రియారహితపురుషుఁడును బ్రకృతియును విద్వ
త్ప్రియము లగు సాంఖ్యయోగా, శ్రయపరిబోధములు నాదుసంజ్ఞలు వత్సా.

---

1. క్రియలును గ్రియాఫలంబులుఁ, గ్రియావిరహితపురుషుఁ డనఁ.

తే. అంబరము వాయు వగ్ని తోయంబు పృథివి
దెసలు పర్జన్యుఁ డబ్ధులు దీవు లేఖు
లమృతకరుఁడు తారకములు యముఁడుఁ గాల
మింతయును నన్నకాఁ జూడు మింత నిజము. 129

క. బాడబదహనుఁడనై పడి, నేఁడుసముద్రములజలము లేఁ గ్రోలుచు నీ
రేడుజగంబులు విలయము, గూడెడునెడఁ దజ్జలంబు గొనకొనివిడుతున్. 130

క. మునివర యింక బహూక్తులఁ, బనియేమి చూడ వినఁగఁబడియెడునవి యె
ల్లను నేన యేను గానిది, యనుమానం బేల? కలుగ దణువును జగతిన్. 131

క. జ్ఞేయం బని యెయ్యది ప్రజ్ఞాయుక్తులు యుక్తబుద్ధిఁ జర్చింతురు నీ
వా యిద్ధపదము మాన్యం, డేము కనుము నన్నుఁ గాఁ బటిష్ఠపునిష్ఠన్. 132

ఆ. విలయసంప్లవంబు వెలుపలఁ బచరించి, లోన నబ్జభవుఁడు లోను గాఁగ
నడఁచినాఁడ జగము నట్టి మన్మాయా వి, కాస మీవు కొంత గంటి గాదె. 133

క. నావాఁడ వైతి దుఃఖము, లేవియు నినుఁ బొంద వింక నెప్పటిభంగిన్
నీవలసినయట్లుండు మ, హావిస్తారమునఁ బొదలు నస్మత్కృతిన్. 134

వ. అని యానతిచ్చి పూర్వమార్గంబున నతని నాత్మస్థుం గావించిన నమ్మహామునియు నచ్యుతప్రసాదలబ్ధం బైనయుపలబ్ధివిశేషంబున నశేషంబునుం గని యుల్లసిల్లె నని చెప్పి వైశంపాయనుండు మఱియు నిట్లనియె. 135

సీ. అమ్మెయి జలశాయి యైయున్నపరమేశుఁ డఖిలంబు సృజియింప నాత్మఁ దలఁచి
తనయంద తనబుద్ధిఁ దగులించి యుగ్రంపుఁ దప మాచరించి యత్తపమువేర్మిఁ
గర్తవ్యమార్గంబు గాంచి నీరంధ్రమై యెసఁగుతోయమున నొక్కింత బయలు
గని యొయ్య వెరవునఁ గలఁచంగ శబ్దంబు పుట్టె శబ్దంబునఁ బుట్టె గాడ్పు

తే. గాడ్పు దోడ్తోడ ముదురంగఁ గలిగె వహ్ని
వహ్ని తోరంబుగా దివ్యవారి దొరఁగె
వారి క్రమమున బలియంగ వారిరుహము
మొలచెఁ దన్నాభియందు భూమూర్తి యగుచు. 136

వ. అమ్మహాపుష్కరంబునకు మేరువు గర్ణికయును దిక్ప్రదేశంబులు పత్త్రంబులుఁ బర్వతంబులు గేసరంబులు నంబుధులు మకరందంబులునై యుండు నూర్ధ్వాధో విభాగంబులు దేవాసురసన్నివేశంబులయి యుల్లసిల్లె. 137

చ. అతులహిరణ్యమూర్తి యగునయ్యరవిందమునందుఁ దోఁచి య
ద్భుతచతురాగమాత్మకచతుర్ముఖుఁ డైన హిరణ్యగర్భుఁ డ
ప్రతిమతపోవిభాసితవిభావసుఁ డచ్యుతుశాసనంబునన్
జతురుఁడు సర్వభూతచయసర్జనచింత వహించె నాత్మలోన్. 138

వ. ఆసమయంబున వాసుదేవవశంబునం బేర్చు రజస్తమోగుణంబులు రెండును

మధుకైటభు లనువేళ్ల నతిప్రమాణదేహు లగు నసురులై యాంబిసరుహాసనుం
గని చేరంబోయి యనాదరంబున నతని కిట్లనిరి. 139

తే. తమ్మినడుఁ గొనఁ గూర్చుండి నెమ్మొగములు, నెమ్మినాలుగు ధరియించి మమ్ము నాత్మఁ
గైకొనక యున్నవాఁడవు గర్వితుఁడవు, సెప్పు మెవ్వాఁడ వేపని సేయు దిచట.

క. నినుఁ బుట్టించినవానిని, బని పనిచినవానిఁ గాఁ బ్రభుఁ డగువానిన్
వినవలయుఁ జెప్పు మిమ్మటఁ, జెనఁకుద మము నోర్చికొనుము పేరును జంపన్.

వ. అనినం బరమేష్ఠి యప్పరమసాహసనిష్ఠులం గనుంగొని. 142

క. ఎవ్వాఁడ వని మీ రడిగిన, యవ్వచనము నాకు నాహ్వాయం బెవ్వనిపే
రెవ్వరు నెఱుఁగ రతఁడ నను, నివ్విశ్వంబును సృజింప నిటు సృజియించెన్. 143

వ. అమ్మహాత్ముండ యస్మదీయసంరక్షణక్షమం బగు ప్రాభవంబునుం బూనినవాఁ డనిన
నద్దనుజులు దద్దయు విజృంభించి. 144

చ. వినుము రజస్తమంబు లనవిశ్రుత మైనగుణద్వయంబు మా
తనువులు గాన విశ్వవిదితం బగుపేర్మిఁ దనర్తు మేము గ
ర్మనిరతులందు ధర్మరుచిమానుతు మర్థముఁ గాముముఁ సుఖం
బును నిరతంబు భూతతతిఁ బొందుట లెల్లను మావికారముల్. 145

క. ఎచ్చటు ఒహాళపరిగ్రహా, మెచ్చటు సిరి మదము ముదము నెచ్చటు నచ్చో
టచ్చుగ మా నెలవుగ నీ, విచ్చఁ గనుము పిచ్చలించె దేటికి నొరులన్. 146

వ. అనుటయుఁ బద్మసంభవుండు. 147

క. వినుఁడు రజస్సు దమస్సును, మును సృజియించిన ప్రభుండు మొదలఁ ద్రిభువనం
బునకును సత్త్వగుణం బా, తనిసొమ్ము భవద్విరుద్ధధర్ముఁడ చూడన్. 148

వ. అమ్ముకుందుండు వీఁడె సమీపస్థుండై వెలింగెడు నతనిం గదిసి మీ రెట్టివా
రైన నగుం డనిన నయ్యసుర లసురాంతకుం జేర నరిగి కృతాంజలులై నీవు
సకలభూతస్వామివి నీమహత్త్వంబు గంటిమి నిన్నుపాస్తిసేయుటకుఁ బ్రశస్త
రైన బుద్ధి జనియించె నమోఘదర్శనుండవు నఖిలవరదుండవు నగు నీవలన వరం
బులు వడయఁ గోరెద మనిన నతం డట్లకాక మీ తలం పేమి యనుటయు. 149

మధుకైటభు లను దనుజులు నారాయణునిచే నిహతులయిన వృత్తాంతము

చ. దనుజులు దేవ నీవధికదర్పితులం దమియింపఁ గర్తవై
యునికి నిజంబుగా నెఱిఁగియుండుదు మేము భవద్భుజాబలం
బున కిట యొప్పెయిం బ్రిదిలిపోవఁగ లేము వధించె దేని మ
మ్మనఘ వధింపు తొల్లి నరు లన్యులు సావనియట్టి తావునన్. 150

వ. నీకుం బుత్త్రులమై జన్మింపఁ గోరెద మనినం బురుషోత్తముండు మీ కోరినయట్ల
చేసెదఁ గల్పంబుకల్పంబున మదీయశరీరసంభవు లయ్యెద రని యయ్యిరువురం
గరికరోపమంబు లగు నూరువులపైఁ బెట్టి యదిమి సమయించి బ్రహ్మకుం
బ్రమోదం బాపాదించె నంత. 151

క. ఆరాజీవభవుం డతి, దారుణ మగుతపము చేసి తద్దయుఁ బ్రబలుం
డై రచియింపఁ దొడంగె న, పారభువనపంచయప్రపంచము లోలిన్. 152

వ. అందుఁ దొలుత యోగసాంఖ్యంబులం దదాచార్యులను సృజియించి మహా వ్యాహృతిత్రయంబున లోకత్రయంబు నుత్పాదించి నిజశరీరార్ధంబున నఖిలవాఙ్మయమూర్తి యగు సుందరిఁ గల్గించి తదీయసంగతి ననేకకాలం బభిరతుండై సావిత్రిం గని యాయమ సవిత్రిగా నఖిలనిగమంబులు నిర్మించి ధర్మునిం బుట్టించి వరుస దక్షమరీచ్యత్రిపులస్త్యపులహక్రతువులను గౌతమాంగిరోభృగువసిష్ఠ దక్షమనువులను జనితులంజేసి వారివలన నాదిత్యరుద్రవసువిశ్వమరుత్సాధ్యప్రభృతిదేవగణంబులను దైత్యదానవనిశాచరంబులను యక్షరాక్షసగంధర్వాది దేవయోనులను విహంగభుజంగమనుష్యమృగపశుపర్వతమహీరుహగుల్మలతాతృణసముదయంబులనుం గల్పించె నిది యంతయుఁ బౌష్కరసర్గం బనంబరగు నిట్టిసంసరణంబునందు. 153

సీ. వినుము గురూపాస్తి యొనరించి శ్రుతమునయంతంబు గని గృహస్థాశ్రమమున
నావృత్తయజ్ఞులై యలమి తపంబునఁబండిన కర్మముల్ బాఱవైచి
యాత్మసంప్రీతికి నలవడకృతబుద్ధు లిపుడు గీర్తించినయీప్రపంచ
మింతయు వెలిఁజూడ కంతరంగముననె కని నిరంతరయుక్తి గారవమున

తే. విఘ్నములఁ ద్రోచి యుపసర్గవితతమార్చు, లై నసిద్ధులఁ దవులక యవుల నిగిడి
పొందుదురు నిత్యనిర్వాణభూరిచిత్సు, ఖాద్వయానందనారాయణాఖ్యపదము.

వ. పౌష్కరప్రాదుర్భావం బెఱింగించితి నింక నాదివరాహదేవుం డైనదేవదేవు చరితంబు వివరించెద. 155

మ. పరమం బెల్లపురాణజాతములకున్ బ్రహ్మోక్త మత్యుత్తమం
బరు దామ్నాయసమంబు నాస్తికుల కీనర్హంబు గా దిమ్మహో
త్తరవిజ్ఞానము సాంఖ్యయోగసకలార్థజ్ఞానతుల్యంబు భూ
వర నీవర్థ్యుఁడ వాత్మలో నిలుపు మవ్యాపన్నవృత్తోన్నతిన్. 156

వ. శుచియును సమాహితంబును నగు చిత్తంబు శ్రవణేంద్రియాయత్తంబు గావించి యాకర్ణింపుము చతుర్యుగసహస్రపరిమితం బయిన వారిరుహాసనువాసరంబు కడపటం బరమేశ్వరుండు వైశ్వానరరూపంబున నుండి ప్రేరితుండై దేవాసుర మానుషం బగుచరాచరప్రపంచంబు నెరియింపం దొడంగునప్పుడు దయాళుం డగుధాత యంతయుం గనుంగొని. 157

ఉ. అందఱుఁ గొంచుఁ జంచదితిహాసపురాణసమన్వితాఖిల
చ్ఛందములుం దనుం బొదువ సమ్మతిఁ బోయి పురాణుఁ బుణ్యు న

స్పందితు విశ్వసంప్రభవసంహరణప్రభు నాదిదేవు గో
విందు ముకుందు నందు నరవిందదళేక్షణుఁ జొచ్చుఁ జెచ్చెరన్. 158

తే. కడఁగి కల్పాదిఁ గ్రమ్మఱఁ గలుగఁజేయఁ, దనక పని గాన నట్లు సొచ్చినజగముల
నోలిఁ గంజోదరుండు నిజోదరమున నింత్రపడకుండఁగా నిల్పె నెడము లిచ్చి.

వ. అవియును దదీయగర్భవాసంబున ననాయాసం బగు సంచారంబున భూరిప్రమో
దంబున నాది నెట్లు ప్రవర్తిల్లు నవ్విధంబునఁ బ్రవర్తిల్లు నట్ల ప్రబలినచంద్రార్క
తేజంబును బ్రధ్వస్తజీవలోకంబును బ్రగాఢతిమిరపరివృతంబు నై నమహాగహ్వరం
బాత్మయోగసంభవం బగు నమ్మహాస్వనం బూరించి యుండు. 160

సీ. నీలజీమూతసన్నిభ మైనశుభమూర్తి బహుబాహుమండలమహిమ నొప్ప
శ్రీవత్సకౌస్తుభోర్జితవక్ష మతులపద్మ సహస్రరచితదామమున మెఱయ
అసితకుంచితకేశవిసరబంధము ప్రశస్తరుచినోజ్జ్వమణికిరీటమున నలర
రమణీయపీతాంబరస్ఫీతకటికమ్ర కలరత్నఘటితమేఖల దలిర్ప

తే. నతులకల్యాణనిధి యైనయాదిలక్ష్మి, చిక్కఁ దనుఁ గౌఁగిలించి రంజిల్లు నామ్యుఁ
డచ్యుతుం డెవ్వరికి నిట్టిఁడని యెఱుంగఁ, బడనిచొక్కున సొగయించి పవ్వళించు.

వ. ఇట్లు నారాయణాభిధానంబున యోగనిద్రాసక్తుం డై సహస్రయుగమయం బైన
కాలంబు గడచినం దనయంతన మేల్కని లోకసృష్టి చింతించి యాపరమ
హంసుండు. 162

తే. ఆత్మకుక్షిలో నున్న మహాండ మొకటి, వెడలనుమియఁ గాంచనరూపవిస్ఫుటముగ
నదియు వేయువత్సరములయంతఁ బక్వ,మైన నొయ్యన రెండు వ్రయ్యలుగఁ జేయు.

వ. అవ్విభాగంబు లూర్ధ్వాధోనివేశంబుల నాకాశంబును బృథివియు ననుపేళ్లం
బరగు నతండు వెండియు నయ్యండంబుచుట్టును నెనిమిది దూంట్లు వుచ్చి దిక్కుల
వేర్వేఱ సంజ్ఞ గావించె మీఁదు చిల్లి వుచ్చి కనకరసధార దొరఁగించిన నది కఠినం
బై నిలిచి మేరుశైలం బయ్యెఁ దక్కినతెరువులం గాఱినబహువర్ణసలిలంబులు
నట కులనగంబులై తనరె నంత నిలువక యమ్మహాతోయంబు దోడ్తోన తొరఁగి
వెల్లిగొని సాగరంబులై యవియును గరుసులు దప్పి పరగిన వ్రేఁగునకు నుర్వి దేలి
యోర్వనేరక దిగంబడినం గనుంగొని జగదీశ్వరుండు. 164

—◉ నారాయణుఁడు వరాహరూపంబునఁ బాతాళగతయైన భూమి నుద్ధరించుట ◉—

క. నాయాత్మశక్తివై మ, త్ప్రియసివై యుండు దీవు పృథివీ నిను నే
నీయఖిలచరాచరములఁ, జేయుటకై సుప్రతిష్ఠఁ జేసితిఁ గరుణన్. 165

తే. అట్టినీవు పంకనిమగ్న యైనగోవు, భంగిఁ బాతాళమున దిగఁబడి చనంగఁ
జూడ నేర్తునె యోడక చూడు నాదు, శక్తి భవదుద్ధరణకళాసక్తియందు. 166

వ. అనినయాశ్వాపవచనం బాకర్ణించి యద్దేవి యిట్లనియె. 167

శా. ఈవిశ్వంబును దాల్ప శక్తుఁడవు నీ వెవ్వాఁడునుం దాల్ప లేఁ
డేవానిం గనుఁగొందు వీవొరుఁడు ని న్నెవ్వాఁడుఁ గానండు నీ
వేవానిం బచరింతు వానిఁ దెలియం డేవాఁడు నీవెవ్వరిం
గావం బూనితి వారు ధన్యులు జగత్కల్యాణ నారాయణా. 168

క. విశ్వంభర నీవఁనన, విశ్వంభర నైతి నేను విశ్వంబునకున్
శాశ్వతభర్తవు కర్తవు, నీశ్వరుఁడ వనీశ్వరుఁడవు హితుఁడవు నాకున్. 169

చ. అసురుల చెద్ది ధర్మము లపాయము నొందిన నోర్వలేక యే
నసమజి మ్రొగ్గి నీకు శరణంచు భయంబునఁ గూయిడం గృపా
రసికుఁడ వీవు చేయు దభిరక్ష యుగంబుల నెల్ల నిట్లయె
యెసఁగు భవత్సమాశ్రయసమిద్ధజనాత్మత నాకు నచ్యుతా. 170

ఆ. నన్ను నుద్ధరించి నాకింత దగునని, నీవ చూచి మోపు నెమ్మి నెత్తు
మేను నీవు నిలుప నెల్లకాలంబు సు, స్థిరత నొందుదానఁ బరమపురుష. 171

వ. అనిన నట్లచేయుదు నని యభయం బిచ్చి జలక్రీడాలోలస్వభావం బగుక్రోడ భావంబునం గాలాభ్రశోభిశ్యామం బగుధామంబును నిరంతరనిర్ఝరోల్లసత్పరిణాహం బగుఘూర్ణంబును దీక్ష్ణదంష్ట్రాఖనిత్రం బగుపోత్రంబును స్తబ్ధరోమం బగు స్కంధంబును సుత్సాహజనితాశ్రు సేచనంబు లగులోచనంబులును నిర్నిరోధ రాగం బగుచరణన్యాసవేగంబును నమర ననేకశతయోజనాయామసముచ్ఛ్రి యంబు ననుకమానహతచ్ఛాయం బగుకాయంబునం బొదలి పాతాళమూలంబు ప్రవేశించి. 172

శా. ముస్తాకందముఁ గ్రుచ్చి యెత్తుక్రియ నిర్ముద్రస్ఫురద్దంష్ట్రికా
హస్తాగ్రంబునఁ గ్రుచ్చి యెత్తెఁ బ్రియ మొప్పారంగఁ గేళీరసా
భ్యస్తోదీర్ణజవంబునన్ వెడలి యయ్యాశ్చర్యతోయంబు నా
యస్తాధారపథంబుగా నునిచె విశ్వాధారుఁ డద్ధారుణిన్. 173

ఆ. అమ్మహాత్ము నాజ్ఞ నంబుమధ్యంబునఁ, బోతపాత్రవోలె భూతధాత్రి
భూతభరణమున కభూతపూర్వం బగు, గర్వ మపుడు దాల్చి కర మెలర్చె. 174

వ. ఇవ్విధంబున వసుధఁ బ్రతిష్ఠించి యప్పరమేష్ఠి సరిత్తులు దీర్చి సాగరంబులు గరులు వెట్టి పర్వతంబులు గుదురుపఱచి దీవు లేర్పఱించి భువనంబు లచ్చుకట్టి భువనాధిపతుల నిర్ణయించి వాఙ్మయంబుల సృజియించి వాచకుల నియోగించి వాక్యంబులు దెలిపి దిక్కులు నిర్దేశించి జ్యోతిస్సులు వెలయించి కాలంబు గణియించి కర్మంబులు గలిగించి కర్తల నాజ్ఞాపించి ఫలంబులు సూచించి ఫలమూలంబులు రూపించి యర్థంబులు సూత్రించి నేర్పులు నిర్మించి కామంబులు గెరలించి కామ్యంబులు పవరించి యోగంబు లుపదేశించి యోగ్యులఁ బ్రకటించి నిర్వాణంబు నిర్వ

హించి నిర్విమోహం బగునుత్సాహంబున విహరించుచుండె నట్టిసంస్కారంబులం బ్రస్ఫురితసంసారంబు ప్రవర్తిల్లె నొక్కకాలంబున. 175

చ. కులగిరిపూర్వకంబు లగుగోత్రము లన్నియు మీటి తెక్కలం
గలిగి నిజేచ్ఛ భూతలము గ్రక్కదల న్వెసఁ బెల్లగిల్లి యు
వ్వలన ఖగంబులట్టుల దివంబునఁ గ్రుమ్మరఁ బ్రాణిబాధగా
నెలయు మహాజలాశయము లెందును జొచ్చు గజంబులో యనన్. 176

వ. ఇట్టియద్భుతంబువలన భూదేవి యెంతయుం బీడిత యగుచుండె నింతియ కాదు హిరణ్యాక్షుం డనుదైత్యపతియు నత్యుత్కటం బగుబలదర్పంబునం ద్రొక్కిన నొక్కొక్కచోటు క్రుంగి పాతాళంబునకుం బోయెఁ దదీయభృత్యు లగు దైత్యులచేతియాతంకంబును భూతసంప్లవకారి యయ్యె నాసమయంబున. 177

హిరణ్యాక్ష ప్రముఖరాక్షసు లింద్రాదిదేవతలతో యుద్ధంబు చేయుట

ఆ. సురలఁ బిలుకుమార్చి సురరాజుఁ జెఱఁబెట్టి, కోరి త్రిదివపదవి గొని సుఖింత
మేల యూరకుండ నింతశక్తుల మయ్యు, ననుచు దనుజు లాత్మ నదటు మిగిలి.

మ. తమరా జైనహిరణ్యనేత్రునకు నుత్సాహంబు పుట్టించి దు
ర్దమదంతావళిపూర్వకం బగుసముద్యత్సర్వసేనాంగజా
తము సన్నద్ధము సేసి యస్త్రములు శస్త్రంబుల్ తనుత్రంబు లు
గ్రములై యొప్ప నుదగ్రులై నడిచి రుత్కంపింపఁ ద్రైలోక్యమున్. 179

చ. అమరులు నవ్విధం బెఱిఁగి యాయితమై యమరాధినాథుఁ డ
భ్రముపతి నెక్కి వజ్రపటుబాహుతతోఁ దమ కగ్రగామి యై
యమరఁగఁ దూర్యనాదములు నార్పులు మిక్కుటమై దిగంతభా
గములు వగుల్పఁగా నెదురుగా నడతెంచిరి వైరికోటికిన్. 180

క. సురబలము నసురబలమును, బరవసమునఁ దాఁకెఁ బ్రళయపాథోధులు ని
ర్భరముగ నొండొంటిపయిన్, దెరలఁగఁ దోతెంచి పెరయు తెఱఁగునఁ బెలుచన్.

వ. అట్టి క్రందునం బరిఘాఘాతంబులు ముసలనిపాతంబులుఁ గుంతప్రహారంబులు నస్త్రసంచారంబులుఁ గృపాణధారాఖండనంబులు గదాదండదండనంబులుఁ దోమరక్షేపంబులు శక్తిహననాటోపంబులు మొదలుగా బహువిధప్రమథనంబుల నిరువెలుంగులవారును బరస్పరధ్వంసం బొనర్చిరి గజతురంగస్యందనవ్యతికరంబు లతిభయంకరంబు లయ్యెఁ బేరుగలయోధులతలపాటులు చలంబున బలంబున నిశ్చలం బగునిశ్చయంబున ననవేక్షితజీవితంబులై చెల్లె నప్పుడు దైత్యుల చెయిదం బాదిత్యులకు భయంకరం బగుటయు బెగడనీక నాకపతియుత్సేకంబునం గడంగి. 182

మ. ఘనసంధ్యారుణతుంగదేహుఁడు పిశంగశ్మశ్రుకేశుండు దీ
ప్రనిశాతోత్కటదంష్ట్రుఁ డుగ్రపరిఘవ్యాదీర్ఘ దీవ్యద్భుజుం
డనిరోధాయుధయోగదీప్తుఁడు హిరణ్యాక్షుండు దుర్వీక్ష్యభా
వనిరూఢిన్ రిపుకోటి మార్కొనియె సంవర్తాంతకాకారుఁడై. 183

క. స్వామిసముత్సాహంబున, నేమియు నరవాయి గొనక యిరువాఁగును ను
ద్దామసమరం బొనర్పఁగ, నామెయి భూతముల కెల్ల నద్భుత మయ్యెన్. 184

వ. అందు. 185

మ. క్షతులై పాతితులై విధూతు లయి రక్తస్యందిసందిగ్ధజీ
వితసమ్మూర్ఛితచేష్టులై విరథులై వీతాశ్వులై వారణ
చ్యుతులై పాటితహేతులై విశిఖసంక్షుణ్ణాంగులై నిర్జరుల్
ధృతి దూలంగఁ దొలంగి రెల్లెడల దైతేయాహవాభీలతన్. 186

వ. హిరణ్యాక్షుండును సహస్రాక్షుండునుం దలపడి యప్రమేయప్రమేయవిశిఖపాశంబుల నైరావణసమేతంబు ప్రతిబద్ధదేహంబుఁ జేసినం గదలనేరక యూరక నిష్ప్రతీకారుండై యతం డుండె నంత నిలువక మఱియును, 187

తే. అనిమిషుల నెల్లఁ బోనీక యాఁగి యున్న, వాని నున్నచోఁ గట్టి దుర్వారదైత్యుఁ
డార్చె సంహారసమయసప్తార్చి నార్చు, కాలమేఘంబు గర్జిల్లు లీలఁ జెలఁగి. 188

వ. ఇవ్విధంబున నఖిలవిబుధులు దిక్కులేక చిక్కినవిధంబును విబుధవైరి యొక్కరుం డుక్కుమిగిలి మగఁటిమి నుక్కివుండై పేర్చినభంగియుం దనచిత్తంబున నవధరించి యాశ్రితాభయప్రదానవిదగ్ధుండును గేవలకరుణాముగ్ధుండును సర్వభూతచిత్తజ్ఞుండును బ్రవర్తితాఖిలయజ్ఞుండును నగుయజ్ఞపురుషుండు యజ్ఞవరాహదేహం బవ్యాహతబాహులలితంబును బ్రభూతదివ్యాయుధకలితంబునుం గా నుద్వహించి. 189

క. చనుదెంచి పాంచజన్య, స్వనమున దానవులహృదయసంపుటభేదం
బొనరించుచుఁ దనునీలిమ, పెనుఁజీఁకటి గదిసి రిపులు బెగ్గిలి కలఁగన్. 190

క. సితశంఖదీప్తచక్ర, ద్వితయావిర్భూతిఁ బొలిచె దేవోత్తముమే
నతులితశశిరవిబింబ, ప్రతిబద్ధం బైనమేచకాభ్రముఁ బోలెన్. 191

వ. అమ్మహామూర్తి నాలోకించి యాలోకవిద్వేషులు వెఱఁగుపాటున హృదయంబులు గలంగఁ దమలోన. 192

చ. అమరులఁ గావఁ బూని వికృతాకృతియై యిట వచ్చినాఁ డితం
డమితబలుండు నాఁబరగు నమ్మధుకైటభశత్రుఁ డింక నే
క్రమమున నైన నీవతని ఖండితగర్వునిఁ జేయు మంతలో
సమయు నిలింపకోటిపని సర్వముఁ జేకుఱు నస్మదీయమై. 193

వ. అనియు నుత్సాహంబు సేసి యనేకసహస్రసంఖ్యలు గలయసుర లందఱు నొక్క
మొగంబై క్రోధరక్తాక్షుం డగుహిరణ్యాక్షుం బురస్కరించి యప్పురాణపురుషున
కెదురు నడచిరి పరమేష్ఠి పరమయోగిప్రకరపరివృతుండై చనుదెంచి దేవతల
నాదరించుచు నావిశ్వవంద్యుపిఱుంద నిలిచె నప్పుడు. 194

క. దైతేయులవివిధాయుధ, జాతంబులు వొదివెఁ బ్రభునిసర్వాంగముఁ బ్ర
స్ఫీతాతతనూతనజీ, మూతబలము లుద్యదచలముం బొదువుక్రియన్. 195

తే. చక్రధారలఁ జెదరెడుచండదహన, శిఖల నవియెల్ల భస్మమై చెడఁగ మంచు
విరియ వెలుఁగొందుమార్తాండుకరణి నొప్పె, నొకఁడ తేజస్వియై పురుషోత్తముండు.

నారాయణుఁడు హిరణ్యాక్షునిఁ బొలియించి సురల రక్షించినవృత్తాంతము

క. ఆతనిఁ జూచి సహింపక, దైతేయవిభుండు వైచెఁ దద్వక్షము న
త్యాతతముగ లక్షించి వి, ఘాతాహితశక్తి యైనతోరపుశక్తిన్. 197

వ. అమ్మహాశక్తి యనర్గళగతి నరుగుదెంచి దేవదేవుదేహంబు దాఁకి రుధిరధారలు
చెదరం జేసిన నంబుజాసనుం డాదిగా సురలందఱు నచ్చెరువు నొంది యసుర
లార్చుచుఁ బిచ్చలింప నిశ్చలుండై నిలిచిన నిఖిలేశ్వరుండు శాశ్వతయశోవిభూష
ణంబునుఁ బ్రతిపక్షతేజోదూషణంబును బరితోషితాశ్రితచక్రంబు నగుచక్రంబు
దనుజుదెసకుం బ్రయోగించె నది కల్పవిచ్ఛేదజ్వలితజ్వలనంబపోలెఁ జని దానవు
మెడమీఁదఁ బడి శిరంబు శరీరంబునకుం బాపెఁ బ్రదీప్తహరిహేతిపాతితశిఖరం
బగుసిద్ధమహీధరంబుపగిది నద్భుతాకారుం డగుచు నసురకులోద్వాహుండు
వసుధాశాయి యయ్యె నవ్విధంబున. 198

మ. అహితుం జంపి తదీయజాతు లగుపర్వారాతులన్ భోగభృ
ద్గహనం బైనరసాతలంబు సొర వీఁకం దోలి లీలాయిత
స్పృహణీయాకృతి నమ్మహాత్ముఁడు గృపన్ జిష్ణుఁడు లోనైన స
ర్వహితశ్రేణికి మాన్పె శత్రుకృతదుర్బంధోత్థనిర్బంధమున్. 199

వ. ఇవ్విధంబునం బ్రాప్తనిర్వాణులై గీర్వాణులు వాణీపతి మున్నిడుకొని చేరి
యయ్యాదిపురుషునకుం బ్రణామంబులు సేసి దేవా దేవర మామీఁదివాత్సల్యం
బెయ్యెడ నేమఱమి దెల్పెడునట్టి యిమ్మహాపౌరుషం బేమని కొనియాడ నేర్తు
మెల్లనాఁడు నిట్ల మాబంట్ల మగుట నిక్కంబు చేసి మమ్ము రక్షింపఁగా వరంబుగా
వేఁడెద మనినం గరుణించి కమలేక్షణుండు. 200

క. మును మీ కే నిచ్చినయ, వ్వినుతైశ్వర్యంబులును హవిర్భాగంబుల్
చెనుపుగఁ గ్రమ్మఱఁ జేరుం, జనుఁ డాత్మీయాధికారసంపద కెలమిన్. 201

సీ. తమతమయాశ్రమధర్మంబు లిమ్ముగా నడచినవారు దానవ్రతులును
సత్యసంధులు మహాసమరశూరులు ననసూయులు సత్యయజ్ఞులు సదయులు

నగుపుణ్యులకు నెల్ల నర్హలోకంబు లీ నొడయఁ డీయింద్రుఁ డర్హుఁ డసు మీకు
నర్థకామాశ్రయు లయి శాశ్వతం బరలోకము నమ్మక లోకనింద్య
తే. మైనచందంబు గైకొని యవనిసురల, నాదరింపక శ్రుతివాక్య మాక్రమించి
తిరుగు దుర్బుద్ధు లుద్ధతనరకవహ్నిఁ, బడుదు రందు పేక్షయమీకుఁ బ్రభుగుణంబు.
క. వినుఁ డిట్టివారలయి తగ, ననిశము నామీఁదితలఁపు నందును నవధా
ననిరూఢు లగుట మేలెం, దును నేదురితములు మిమ్ముఁ దొడరక యుండున్.

వ. అని యానతిచ్చి యయ్యనంతుం డంతర్హితుం డయ్యె [1]నహితనిరాసనంబునకు నుల్లాసం బెసంగ వాసవాదులు నబ్జాసనుండు మున్నుగా నమ్మహావరాహమూర్తిం గీర్తించుచు నిజనివాసంబుల కరిగె ధరణీదేవియు దేవారాతులు విఘాతు లగుట నపేతవికృతయై యాత్మప్రకృతియంద నిలిచె మఱియు నయ్యముకు నతిస్థైర్యంబు గావింపం దలంచి. 204

ఉ. పూని పురందరుం డఖిలభూమిధరంబుల నెయ్యెడ న్నిజ
స్థానములంద యుండుఁ డని సర్వసమగ్రత నాజ్ఞవెట్టి యు
త్తానకఠోరధార మగు దారుణవజ్రము దాల్చి సంతతో
త్తానతదీయపక్ష సముదాయము మ్రోడుగఁ జెక్కె నుక్కునన్. 205
క. ఆకలకలమున నొకఁడ, న్నాకాధిపహేతిఘాతనకుఁ దప్పెను మై
నాకం బనేకలహరీ, వ్యాకీర్ణపయోధిగర్భవాసప్రాప్తిన్. 206

వ. ఇది వరాహావతారప్రకారంబు. 207

చ. తనయులఁ గోరువారు వసుధాతలనాథతఁ గోరువారలుం
దను సిరి యాయు వర్థ మభివృద్ధి యశంబు జయంబుఁ గోరువా
రు నిగమసమ్మతంబు నతిపుచ్యము లైనమహావరాహవ
ర్తనము పఠించినం వినినఁ దథ్యము పొందుదు రిన్నికోర్కులున్. 208
క. పితృయజ్ఞాలు సురయజ్ఞాలు, నతులితయోగమున నాత్మయజ్ఞాలు నగువా
రతిపుణ్యయజ్ఞమయు న, చ్యుతుఁ గొలిచినవార యగుదు రుత్తమభక్తిన్. 209

వ. నీవు భక్తిమయం బగుభావయజ్ఞంబున యజ్ఞేశ్వరు నర్చింపు మని చెప్పి వైశంపాయనుండు జనమేజయుతో నింక నారసింహరూపధరుం డైనచక్రధరుచరితంబు విను మని యి ట్లనియె. 210

క. ఆదియుగంబున నసురుల, కాది యగుహిరణ్యకశిపుఁ డవిరతమదధై
ర్యాదిగుణమ్ములఁ దనరెం, బాదిమునులు వొగడఁ జేసె నధికతపంబున్. 211

వ. ఏకాదశసహస్రసంవత్సరంబులు నిర్మత్సరం బగుయోగంబున నభియోగించి శక్యంబు గాని యైక్యం బట్లు నిర్వహించిన యాపూర్వగీర్వాణసంయమికిం బ్రస

1. నహితుల యుల్లాసంబు నిరాసం బైన.

న్నుండై ప్రపన్నవత్సలుం డగుసరోజసంభవుండు సకలసురసంఘంబులు గొలువ హంసయుక్తవిమానంబుతో నేతెంచి యాతనికోరినవరంబు లిచ్చి సర్వభూత దుర్జయుం జేసిన 212

తే. తలఁకి వేల్పులు విశ్వవిఘాతపాలి, కరిగి యెంతయు దూఱిన నతఁడు వారి
కసురయొయ్యదియడిగిన నొసఁగవలయు, తీవ్రతపము మహత్త్వంబు తెలియఁజెప్పి.

వ. అవ్విరోధికి నవసానంబు నిట్టిది యని నిర్ణయించిన నిలింపులు కాలాంతరం బపేక్షించియుండిరి దితినందనుం డదితినందనుల నందఱం దోడరి క్రమంబున భంగపఱిచి మెఱసినసత్త్వంబున సత్త్వపరిచితు లగుమునుల నవమానించి లోకంబులఁ దాన కైకొని బహుకాలం బేలుచుండఁ బదచ్యుతులై శరణంబుసొచ్చి యమరవరులు దమపడినపాట్లు విన్నవించిన నభయం బిచ్చి యద్దేవుండు వారి వీడ్కొలిపి. 214

నారాయణుఁడు దేవతాప్రార్థితుండై నరసింహరూపంబున నావిర్భవించుట

ఉ. వేవురు చంద్రు లోలిఁ బదివేవురు సూర్యులు లక్షపావకుల్
ప్రోవయి యున్నయట్టి దగుభూరితరం బగుతేజ మీయజాం
డావలి కెల్ల దుష్ప్రసహమై యెసఁగంగ నృసింహభావసం
భావితమూర్తి గైకొని విపక్షపరిక్షపణక్షణోద్ధతిన్. 215

వ. ఆక్షణంబ దైత్యేంద్రుపురంబున కరిగె నాకర్ణింపుము. 216

క. దితిసూనుని యైశ్వర్యం, బతిలోక మపేతశోక మాశ్చర్య మత
ర్కిత సంపద్ భర దుర్యం, బతిరమ్య మగమ్య మీశ్వరాదుల కైనన్. 217

వ. ఒక్కసభాభవనంబు శతయోజనవిస్తారంబును సార్ధయోజనదైర్ఘ్యంబును బంచయోజనోన్నతియుఁ గలిగి కామగామియు సర్వకామికవస్తుభరితంబునై మణికనకనిర్మితస్తంభభిత్తికనకవలభిఘునకివాటాదులను సకలకాలకుసుమఫలోల్లసితపాదపప్రకరంబులను బద్ధోత్పలాకీర్ణపూర్ణసరసీస్తోమంబుల నభిరామం బగుచుండు నందుఁ గిష్కుశతోన్నతవిస్తీర్ణం బైనస్వర్ణసింహాసనంబున నాసీనుం డైన యతని నూర్వశి ఘృతాచి మేనక మొదలయినయచ్చరలు పదివేవురును విశ్వావసుప్రముఖు లగుననేకగంధర్వులు నాటలఁ బాటల నేప్రొద్దుం గొలుతురు దివిజాలకంబుం దేజంబు మిగిలి సర్వాలంకారకలితులయి విప్రచిత్తి మయుండు శంబరుండు రాహువు లోనుగా నఖిలదానవు లుద్యతాయుధహస్తులై పరివేష్టింతురు ప్రహ్లాదుం డాదియగుతనయులు వినయంబునఁ బ్రాంజలులై యుండుదు రట్టివిభవంబుతోడఁ గొలువున్నసమయంబున నారసింహదేవుం డాదేవద్విషు ముందట నావిర్భవించిన. 218

క. తనపాలిమృత్యుదేవత, యనుబోలెను వచ్చి యిట్టు లున్నమహాత్మున్
గని దైత్యుఁడు మది విస్మయ, మును భయమును గౌతుకంబు ముప్పిరిగొనఁగన్.

వ. సర్వమంత్రులం జూచి చూచితిరే యిది యొక్క యద్భుతాకారంబు నరుండును నఖరాయుధుండును నై కవిసె నిది యది యని నిశ్చయింపరాక శరీరచ్ఛాయ శంఖ కుందేందుసన్నిభంబై నైజం బగుతేజంబున జగదుద్వేజకం బైనయ ట్లున్నది యనిన నందఱు సంభ్రమావేశవిహ్వలు లైరి ప్రహ్లాదుండు దివ్యాచలోకనంబున నాలోకేశ్వరుం బరతత్త్వంబుగా నిరూపించి తండ్రి కి ట్లనియె. 220

మ. దితిజాధీశ్వర దేవమర్దన మహాతేజస్వి సంపూజ్య యి
వ్వితతాశ్చర్యనృసింహమూర్తిః దెలియఁగా వీక్షించితే సత్త్వశా
శ్వతసర్వజ్ఞసదద్వయాంచితచిదవ్యక్తాత్మ సువ్యక్తమై
దితిజోచ్ఛేదనకేళికై యిటులు దోతెంచెం జుమీ యారయన్. 221

సీ. నదులు సాగరములు నగములు చంద్రార్కనక్షత్రతారాగణంబు దివము
ధరణి దిక్కులు మారుతంబు లాదిత్యాశ్విపసురుద్రసాధ్యవిశ్వప్రముఖులు
మునులు యోగీంద్రులు మనువులు ధాతలు సరసిజగర్భుండు చంద్రధరుఁడు
యక్షులు గంధర్వు లచ్చరుల్ పక్షులు పన్నగుల్ మనుజులు పశుచయంబు

తే. నీసభాంతరమున నున్న యింతవట్టు, వారు నీవిశ్వరూపుని ఘోరరూప
మునన యున్న తెఱంగుఁ జూపునకు వెలసెఁ,జంద్రబింబంబులోఁదోఁచుజగము వోలె.

వ. మీరు గంటిరో కానరో కాని యే నింతయుం గంటి నాకుం జూడ నాయుగ్ర తేజంబు నిగ్రహింపఁజాలఁడిగా దెయ్యేదే నొక్కభవోత్పాయంబు సం దప్పించు కొనుటయ యిప్పటికి నొప్పెడుకర్జం బనిన నాదుర్జనుండు దుర్జాతు ఁగుడై తేయు లం బిలిచి. 223

క. ఏయడవినుండి వచ్చెనొ, యీయర్ధమృగేంద్ర మిచటి కిప్పుడు శౌచా
వ్యాయామంబున దీని న, జేయులరై కిట్టిపట్టి చెండుఁడు కడిమిన్. 224

క. పోనీకుఁ డనిన నసురలు, నానాప్రహరణము లెసఁగ నరసింహునిపైఁ
గానసింహముపై శున, కానీకం బడరుమాడ్కి నడరిరి వెలువన్. 225

వ. అందఱుం బోరిగొని యద్దేవుం డట్టివారికి విహారస్థానం బైనయమ్యాస్థానం బంత యుం గరచరణవిక్షేపంబులం బొడిచేసి త్రోచె నిట్లు భగ్నసభాస్థలుం డయ్యును సభయుండుగాక యతండు దనకుఁ గలయస్త్రశక్తి యంతయు సంస్మరించి క్రమం బున మహాదండంబు బ్రహ్మదండంబుఁ గాలదండంబు ధర్మచక్రంబు గాలచక్రంబు సృష్టిచక్రంబు బ్రహ్మవిష్ణుమహేంద్రచక్రంబు లార్ద్రశుష్కసంజ్ఞం బగునశనిద్వ యంబు రుద్రశూలంబు గంకాళంబు ముసలంబు బ్రహ్మశిరంబు బ్రహ్మాస్త్రం బైషీ కంబు శక్రాగ్నిపవనశిశిరాస్త్రంబులు గపాలంబు గైంకరంబు హయశిరంబు సోమపై శాచికాస్త్రశస్త్రంబులు మోహనశోషణతాపనవిలాపనచర్వణంబులును గాల ముద్గరంబు సంవర్తనంబు మాయాధరంబు ప్రస్థాపనంబు మొదలుగా నపరిమితంబు లైనయస్త్రంబులు పఱపి సర్వాస్త్రరాజంబును నప్రతిహతప్రభావం బగుపాశు

పతఁ బుం బ్రయోగించిన నయ్యస్త్రంబు లన్నియు నన్నరమృగేంద్రుం బొందువుటయు ఘర్మసమయంబున ఘర్మాంశుకిరణంబులు తుహినశైలంబుం బొందువుచందం బయ్యె నాలోన. 226

మ. సకలానీకము పన్ని విష్ణునిపయిఁ౯ సంహారవాత్యాభయా
నకవేగంబున వచ్చి తాఁకి వరుస౯ సర్వాస్త్రశస్త్రంబులం
బ్రకటోపాయనికామనిర్భరముగాఁ బ్రతిక్షిప్తముల్ సేయ న
య్యకలంకుం డవియెల్ల మ్రింగె వికటవ్యాలోలవక్త్రంబునన్. 227

విప్రచిత్తిప్రభృతి దానవులు హిరణ్యకశిపుతోడం గూడి నరసింహదేవునితోఁ బోరుట

చ. ఉడుగక వెండియుం దనుజయోధులు శక్తిశరాదు లోలి ను
గ్గడువుగ దీటుకొల్పి హరిగాత్రము సర్వముఁ గప్పి యాకసం
బెడపడకుండఁగాఁ బొదివి యేపున నార్చి నిజేశుచూడ్కికిం
గడుఁ బ్రమదంబు నద్భుతవికాసముఁ గల్గఁగఁ జేసి రుద్ధతిన్. 228

మ. అలుకం బేర్చి నృసింహుఁ డొక్కమొగి నయ్యస్త్రంబు లుద్ధూనన
స్ఖలితస్కంధసటాసమీరునకు మేఘశ్రేణి గావించి య
వ్వలనం గన్నులగ్రేవలం గనలు తీవ్రజ్వాల లాభీలభం
గులుగాఁ జాచిన విచ్చె నద్దెసలకుం గ్రొవ్వేది తత్సైన్యముల్. 229

వ. అప్పుడు నరమృగేశ్వరు నాదైత్యేశ్వరుం డెదిర్చి యర్చిష్మతి యగుశక్తి యొక్కటి వైచిన నతండు దాని నుగ్రహుంకారంబున నడంచి వెలుచం గర్జిల్లిన నమరశత్రుండు శరాసనంబు గైకొని నిశాతశరంబు లతనిపైఁ బఱపిన నవి క్రొమ్మెనల నలువున నాభీలనలినీకాననంబు కాంతి గగనంబునకుం గలిగించె నయ్యుగ్రాస్త్రాహంబు గని యటమున్న చెదరినదొరలుం గూడికొని. 230

తే. పొదలి మాయ నదృశ్యులై చదలనుండి, కొండలంతలురాలు ముకుందుమీఁద
నూడుకొనవైవఁ దొడఁగిరొండొండ దెసలు, మూసెఁ బాషాణరోధసముత్థతమము.

క. అవియెల్లను నానరహరి, యవయవములు సోఁకి యిసుకలై చెడిపోయె౯
దివిజవిరోధులు మఱియును, వివిధం బగు నింద్రజాలవిభవము పేర్మిన్. 232

వ. వేదండతుండస్థూలం బగుసలిలధారలు గలిగించి నిరంతరాసారంబు ప్రచండసమీరప్రహారఘోరంబుగాఁ గల్పింపఁ గల్పాంతకాలంబునఁ గాలాంబుదంబు లడరి కురిసిన మురిసిపోవుపగిదిఁ బృథివి యెయ్యెడలను వ్రయ్యం జొచ్చె నెచ్చోట్లు నెవ్వరికిం దోఁపనీక చీకట్లు పర్వి సర్వలోకంబు నాకులంబుఁ జేసిన నయ్యుగ్రప్రయోగంబునందు. 233

క. ఒకచినుకుఁ జోఁక దవ్విభు, నొకయింతయుఁ దాఁక దనిల మొకలవముం జూ
డ్కికి నడ్డపడదు తిమిరము, వికసితదివ్యప్రభావవిభ్రముఁ డగుటన్. 234

ఉ. దానవు లంతఁ బోక పటుదారుణవహ్ని సృజించి తీవ్రవే
గానిలవర్ధమాన మగునట్లుగఁ జేసి తదీయవిగ్రహ

గ్లాని యొనర్పఁ జూచిరి శిఖాచయముల్ జగదండదాహదీ
క్షానటదుగ్ర నేత్రరుచికల్పములై పొదివెఁ దిగంతముల్. 235

వ. అంతయు నెఱింగి శతమన్యుండు శతసహస్రసంఖ్యలజలధరంబుల సత్వరంబుగాఁ బనుప నవి యవిరళోద్ధతధారావర్షమున సమ్మాయాదహను నుపహతుం జేసి యద్దేవునకుఁ బుష్పవృష్టిప్లావనం బొనర్చి చనియె నివ్విధంబున. 236

క. తమకపటపుఁ జేఁతలు మోఘములై చెడుటయును భీతికంపితమతులై
యమరద్రోహులు నిజవిభు, నమేయబలుఁ జేరి యొడిఁగి రచ్చట నచటన్. 237

వ. ఆసమయంబున నసర్వరాహుగ్రహాదిగ్రాహులోహితవర్షనిర్ఘాతపాతంబులు లోనైన యుత్పాతంబులు దైతేయాన్వయవినాశపిశునంబులై తోఁచె నవ్విధం బుపలక్షించి హృదయక్షోభంబునఁ గోపంబు రెట్టింప బెట్టిదం బగురభసంబునం గడంగి దితిసూనుండు. 238

సీ. కులపర్వతంబులు కుదురులు గదలి సంధులు వాసి తటములు దునిసి పడఁగ
జలరాసు లేడునుం గలఁగుండఁగొని యెడ గడ్డలపై దొరగడలు వొడర
దిక్కూలములు గూలి దిగ్గజంబులు గట్టుఁబట్టులు విడిచి విభ్రాంతిఁ దూల
దర్వీకరాధిపుతలలచుట్టలు వీడి పడగ లొండొంటితోఁ దొడరి మ్రొగ్గ
తే. నాదికూర్మంబునకు భీతి యగ్గలింప
సప్తపాతాళములు దిగజాఱి యడఁగ
నూర్ధ్వభువనంబు లుత్కంప మొంద నుర్వి
రెండుచెఱఁగులఁ బట్టి యొండొండ నూఁచె. 239

వ. అట్టి రౌద్రంబునకుఁ దల్లడిల్లి త్రిదివనివాసు లందఱు మునిబృందసమేతంబుగా జీమూతమార్గంబున నిలిచి యద్దేవుం బ్రస్తుతించి దేవా యీదుష్టచైత్యుం డత్యంత విప్లవంబునకుఁ దొడంగెఁ జరాచరభూతంబు లపఘాతంబు నొందుచున్న వింకఁ దడవుగా వినోదింప వలవదు వీనిం బొరిగొని వీనియంతటివారైన దానవుల నిందఱ ఖారిసమరి సంప్రాప్తవిజయలక్ష్మీసమాగమసౌఖ్యుండవై సురముఖ్యులం గావుము జీవలోకంబునకు సుస్థితి గావింపుము. 240

క. అసురాంతకరణములు స, ర్వసురాభయతరణములు భవద్బాహులకుం
వసములుగాక కలఁడె యొం, డు సమర్థుఁడు వేఱయొకఁడు దురితధ్వంసీ. 241

క. శతమఖుఁ జెప్పదు చెప్పదు, శతధృతిఁ జెప్పదు విముగ్ధశశిధరు భువన
స్థితికి నభూతో నభవి, ష్యతి యని శ్రుతి నిన్న కాదె యచ్యుత! పొగడున్.

వ. అని ప్రశంసించు నెలుంగు లాకర్ణించి యాకర్ణాంతవదనకుహరుండై యట్టహాసంబు నేసి యాసింహాకారవీరుండు. 243

సీ. దౌడ లొండొంటితోఁ దాటించి నెలవుల జిహ్వాయమార్చుచు నగ్నిశిఖలు నెదరఁ
జెలుచఁ గర్ణంబులు బిగియించి ముడివడుబొమలతో నుదుటఁ జెంజెమటయొలుకఁ
గనలుకన్నులు ద్రిప్పుకొనఁగఁ బింగచ్ఛాయ నెఱియఁ దారకములు నిప్పు లుమియ

నడరునిట్టూర్పులు వడ చల్లఁగా ముక్కుపుటము లొండొంట నుప్పొంగి తనర
ఆ. మెడ విదిర్చి సటలు మింటిపై నెఱసంజ, వఱపఁ గినుక నిండుబఱపుగాఁగ
మ్రొగ్గి దాఁటుగొని సముద్ధతిపైఁ బడి, పట్టెఁ బులి మృగంబుఁ బట్టురీతి. 244
వ. ఇవ్విధంబునఁ దనవిక్రమక్రీడారభసంబునకు వశంబై చిక్కినయక్కజంపురక్కసు నయ్యమితసాహసోద్దీప్తుండు దీప్తకరరుహంబుల నురంబు వ్రచ్చి పెచ్చువెరిఁగి నురుఁగు లుకలు గ్రొన్నెత్తురు వెల్లువగొన నెల్లయెడలం జల్లి ప్రేవులు వెఱికి కుఱుకులు గొన వైచి తెగటార్చి యార్చిన నయ్యార్పుకలుంగు నింగిముట్టి త్రిలోకంబులకు నాహ్లాదసంపాది యయ్యె నయ్యవసరంబున నఖిలబృందారకులుఁ బురందరపురస్సరంబుగా నరుగుదెంచి యద్దేవునిం గని కృతాంజలులై తదీయవిభవంబు నభినందించి యిట్లనిరి. 245

హిరణ్యకశిపుని సంహరించిన నరసింహదేవుని దేవతలందఱు నభినందించుట

చ. విమతవిదారణార్థముగ విశ్వగురుండవు నీవు లీల ని
ట్లమరఁగఁ దాల్చినట్టిపురుషార్థవిచిత్రమృగేంద్రరూప మిం
కమరమునీంద్రమర్త్యతతులందుఁ బరాపరవేదులెల్లఁ బూ
జ్యముగ నుదాత్తభక్తిఁ దమయాత్మల నుంచెద రంబుజోదరా. 246
క. శ్రుతియును నిన్ను మృగేంద్రా, కృతి యని కీర్తింపఁగలదు కేశవ మృగసం
తతికి మృగేంద్రుని క్రియ దే, వతలకు నెల్లను నృసింహవపు వెక్కుడగున్. 247
ఆ. అక్షరం బచింత్యమవ్యక్త మవికార, మక్రియంబు ధ్రువ మనామయంబు
గోప్య మనఁగ నొప్పుకూటస్థపదము నీ, యొడలుగాఁ దలంచు యోగిజనము.
క. కేవలకరుణామూర్తివి, నీ వఖిలేశుఁడవు చాలునిర్మలమూర్తుల్
నీవై ధరింతు విశ్వము, నీవ యుగసహస్రసంప్రణేతవు వరదా. 249
క. నీలావుం బౌరుషములు, దూలెడునవి గావు కాలదోషములఁ గ్రియా
జాలోచ్ఛలనంబులు నా, శ్మాలంబనసుస్థిరము లనంతవిభూతీ! 250
క. కపిలాదిమునులు ప్రజ్ఞా, నిపుణులు నిన్నెఱిఁగి కాదె నిర్ద్వంద్వగుణ
వ్యపగమశోభితశాశ్వత, విపులోన్నతి గనిరి దేవ విశ్రుతభక్తిన్. 251
క. హరి యనఁగా హరుఁ డనఁగా, సరసిజసంభవుఁ డనంగ శతమఖుఁ డనఁగా
వరుణుం డన యముఁ డనఁగాఁ, బరమపురుష నీదుబాహ్యభావక్రీడల్. 252
క. ఆదియు నంతము నరయఁగ, లే దీతని కితఁడ చేయు లీలారతిమై
నాదియు నంతము నింతకు, నాదిజుఁ డన నొప్పు దీవ యజమాననుతా. 253
సీ. పరమదైవంబును బరమతంత్రంబును బరమధర్మంబును బరమతపముఁ
బరమహోత్రంబును బరమహవిస్సును బరమపవిత్రంబుఁ బరమదమముఁ
బరమసత్యంబును బరమయోగంబును బరమరహస్యంబుఁ బరమయశముఁ
బరమసత్త్వంబును బరమతత్త్వంబును బరమధామంబును బరమగతియు
తే. నిన్న కా నెన్నుదురు ధృతి నిశ్చితాత్ము, లార్తులకుఁ జేరఁజోటుసత్కీర్తనముల

కాశ్రయంబు మంగళముల కాస్పదంబు, దివ్యభవదంఘ్రియుగళంబు దేవదేవ.

క. మము నాపదలకుఁ బాపితి, సమకూర్చితి శుభము పూర్వసంపదకుఁ బ్రమో
దము మిగులఁగ మనిచితి కృప, యమరఁగ [1]నెప్పుడును మఱవకయ్య ముకుందా.

వ. అని వినుతించిరి సర్వలోకపితామహుండు సనుదెంచి వివిధస్తోత్రంబుల నవ్విచిత్ర చరిత్రు నభ్యర్చించె నవ్వరదుండు ప్రసన్నుండై వరప్రదానపరుల నానందశీతల చేతస్కులం జేసి దివ్యతూర్యంబులుం గిన్నరగంధర్వగానంబులు నారదాది మునీంద్రప్రశంసావచనంబులు భువననివాసులజయజయశబ్దంబులు గలసి యెక్కు మ్రోఁతయై పయఃపారావారంబు నుత్తరపారంబునకుం బోయి యందఱను వీడ్కొలిపి యాత్మీయపురాణరూపంబుగైకొని యష్టచక్రంబును భూతయుక్తంబు నగుమహాశకటంబునఁ బ్రకటక్రీడాకౌతుకపరాయణుండై నారాయణాభిధానం బునం బ్రమోదించుచుండె నిది నారసింహం బగు నవతారంబు. 256

ఉ. శ్రీనరసింహదేవుకథ సెప్పిన విన్నను దక్షిణాంబ ము
క్తైనసులై వినిశ్చలనిరంతరధర్మపరాయణస్ఫుర
న్మానసులై సమస్తయజనవ్రతతీర్థజపశ్రుతిస్మృతి
ధ్యానఫలాఢ్యులై సిరియు నాయువుఁ గందు రచిరంబుగా జనుల్. 257

వ. అని యిట్టు లవతారవిశేషంబులు వైశంపాయనుచేత నుద్గీతంబులైనమార్గంబున నిసర్గస్వరంబుగా. 258

క్రౌంచపదవృత్తము. సారవివేకా సౌఖ్యవిలోకా సకలరిపుభయద సుమదసమీకా
ఘారమణీయా బంధువిధేయా పరహితకరుణాఫలసదుపాయా
ధీరచరిత్రా దీపితగోత్రా దివిజనగసదృశధృతియుతగాత్రా
వీరవరేణ్యా విశ్రుతపుణ్యా వినయగుణవిజయవిలసనగణ్యా. 259

క. వితతయువరాజవిభవో, న్నత పోతయసైన్యనాథనయమార్గసమీ
హితసంతతసేవావిల, సితపుత్ర శ్రీసమృద్ధ శివగుణసిద్ధా. 260

మాలిని. భరితసకలధర్మా ప్రాప్తసంతానలాభా
స్ఫురదతులితశర్మా భూభృదామ్నాయకీర్త్య
ద్ధరణధృతసమాఖ్యా దాన ధౌరేయశాఖ్యా
కరణసమయముఖ్యాకల్పితానల్పసఖ్యా. 261

గద్యము. ఇది శ్రీశంకరస్వామిసంయమీశ్వరచరణసరోరుహధ్యానానంద సౌందర్య ధుర్య శ్రీసూర్యసుకవిసంభవ శంభుదాసలక్షణాభిధేయ యెఱ్ఱయనామధేయ ప్రణీతం బైనహరివంశంబు నుత్తరభాగంబున నవమాశ్వాసము.

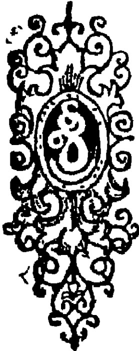
---

1. ఎప్పుడు మఱవకుమయ్య.

శ్రీరస్తు

హరివంశము

ఉత్తరభాగము - దశమాశ్వాసము

వేమక్ష్మానాథ మ
హావిభుతావశ్యబహునృపాశ్రయ సుకర
శ్రీవిశ్రాణనవైశ్రవ
ణావజ్ఞా చతురచతురుపాయవిధిజ్ఞా. 1

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు నారసింహావతారంబు విస్తరించి వైశంపాయనుం డింక వామనప్రాదుర్భావం బెఱింగించెద నవహితుండ వై వినుమని జనమేజయున కిట్లనియె. 2

క. జనవర బ్రహ్మకు మానస, తనయుం డగుమరీచిసుతుండు ధన్యతపోవ
ర్తననిధి కశ్యపుఁ డాతని, యనుఁగుసతులు గలరు దితియు నదితియు ననఁగన్. 3

వ. దితికి హిరణ్యకశిపుహిరణ్యాక్షులు పుట్టి రదితికి ధాతయు నర్యముండును విధాతయు మిత్రుండును వరుణుండును నంశుండును భగుండును నింద్రుండును వివస్వతుండును బూషుండును బర్జన్యుండును ద్వష్టయు నను నాదిత్యులు పదియిద్దఱు పుట్టిరి తదనంతరంబ హిరణ్యకశిపుపిమ్మట ప్రహ్లాదుండు రాజై దివిజుల జయించునంతటి తేజంబు చాలకుండెం దత్తనూజుం డగువిరోచనుండు నట్టివాఁడ యయ్యె వైరోచనుం డగుబలి తద్దయు బలిష్ఠుం డై. 4

ఉ. దానము సత్యముం దపము ధర్మము నెందుఁ బొగడ్త కెక్క వి
జ్ఞానము శాస్త్రనిశ్చయవిశారదమై వెలయం గృపారతం
బై సమసంబుతో సరసిజాసనుఁ డాదిగఁ బెద్దలెల్ల నౌ
నౌనన నుల్లసిల్లె ననపాయసముజ్జ్వల నైజతేజుఁడై. 5

తే. అతనిప్రపితామహుం డగునాహిరణ్య, కశిపునంతటివానిగాఁ గని దనుజులు
గడఁగి దైత్యేంద్రపదవికి నొడయుఁ జేయఁ, దలఁచి ప్రార్థించి రెలమి నందఱును గూడి. 6

వ. ప్రహ్లాదవిరోచనసమేతంబుగా సర్వప్రయత్నంబులం బొదలి. 7

శా. గంగాసాగరసంగమాదివిలసత్కల్యాణతీర్థాంబువుల్
గాంగేయోజ్జ్వలకుంభసంభృతముగాఁ గావించి దివ్యౌషధీ
మాంగల్యాంచితపుణ్యగంధతతితో మంత్రజ్ఞపూర్వంబుగాఁ
దుంగస్వర్ణమయాసనస్థు నభిషిక్తుం జేసి రవ్వీరునిన్. 8

క. మీ పెద్దతాతఁ బోలుము, దీపింపు ప్రతాపలక్ష్మి దితిజుల కెల్లన్
దేవగు మనుచు దీవన, లేపార సురారు లాబలీంద్రున కొసఁగన్. 9

వ. ఇట్లభిషేకించిన యనంతరంబ దొరలెల్లను దండప్రణామంబులు సేసి యంజలిపుట ఘటనంబులు శిరశ్శేఖరంబులం బెలయ నతని కిట్లనిరి. 10

మ. భవదీయప్రపితామహుండు మహితోద్భాసిప్రతాపాఢ్యుఁ డ
వ్యవసనోన్నదయుఁ డాహిరణ్యకశిపుం డాత్మీయసత్త్వంబునన్
భువనాభోగము లన్నియుం దనవశంబుం జేసి వర్తిల్లఁగాఁ
బ్రవరశ్రీసుఖలీలలం గనుట సెప్పన్ వింటె వీరోత్తమా. 11

ఆ. కపటనరమృగేంద్రకాయుచే నతఁడు జ, పించి యేమి చెప్పఁ బెరిగి సురలు
శక్రునకుఁ దదీయసంపద యిచ్చి రే, లించి రీజగత్ప్రపంచ మెల్ల. 12

ఉ. ఇంతయుఁ జూచియుం గడిమి కేమియుఁ గొల్పక లావుకల్మి దు
ర్దాంతుల మయ్యు నే మిటు నిరాశ్రయతాదశఁ బ్రుంగి యుండ నీ
యంతటి రాజు నిప్పుడు ప్రియం బెసఁగం గని మిన్నుదాఁకి య
త్యంతపరాక్రమక్రియకు నట్టులుసాఁచెద ముబ్బుపెంపునన్. 13

క. నీయాద్యుల యైశ్వర్యము, నీయది గాఁ గ్రమ్మఱం గొనిన లెస్స మహో
పాయుఁడ వై మముఁ జేకొని, చేయుము బవరంబు లక్ష్మి చేరెడు నిన్నున్. 14

క. బలవిక్రమములఁ గడుమి, క్కిలి తేఁకువ గలవు నీవు కినిసిన నెదురం
గలరె నిలింపులు వారల, గొలఁదు లెఱుఁగ వెట్లు సరకుగొనకుము బుద్ధిన్. 15

వ. మా విన్నపం బవధరించి రాజధర్మం బవలంబింపు మనిన నయ్యసురలవచనంబులు రుచియించిన విని వైరోచనుం డాక్షణంబ. 16

క. గెలుతు నవశ్యము నమరులఁ, బొలివోనిపరాక్రమంబు భువనభయదమై
వెలయఁగ వెలుఁగుదు నని య, గ్గలికఁ బగఱమీఁద నడువఁ గౌతూహలియై.

వ. సర్వసేనాపతులును సర్వసైన్యసమేతంబుగా వెడల నాజ్ఞాపించి ప్రస్థానభేరి ప్రేయించిన. 18

క. అరదంబులుఁ గుంజరములు, హరులుఁ బదాతులును బహుసహస్రము లోలిన్
దరతరమ దైత్యులత్యు, ధురశౌర్యులు వెలువడంగఁ దోడఁగిరి గడఁకన్.

మ. హరితాశ్వంబులు వేయు పూనినమహార్హస్యందనం బెక్కి యా
హరిదశ్వుం బ్రహసించుచుం గరసహస్రాభీలతం జాపము
ద్గరఖడ్గాదివిచిత్రశస్త్రము లనేకంబు ల్గలిం దాల్చి ని
ర్భరబాణుం డగు బాణుఁ డొప్పె సమరప్రస్థానసంరంభియై. 20

వ. ఇట్లు వెడలినబలితనయు నిరుగెలంకుల ననేకరథసహస్రంబులు పరివేష్టింప నతని కత్యంతాప్తులైనసుబాహుండును మేఘనాదుండును గగనమూర్ధుండును వేగవంతుండును గేతుమంతుండును నను నేవురురథికులు రథంబు గడిసి కావలియై కొలిచిరి మఱియును.

చ. ఎలుఁగులు వేయి పూనినసితేతరలోహరథంబుమీఁదఁ గ్రొ
న్నలుపగుమేను నీలమణినవ్యవిభూషలనొప్పరూపుగా
మలఁచినకొండభంగి నసమం బగు చీఁకటిప్రోవుకైవడిన్
బలుఁ డరిగెం గఠోరపటుబాణుఁడు తేరులు కోటి గొల్వఁగన్. 22

పులోమహయగ్రీవప్రముఖదనుజముఖ్యులు యుద్ధంబునకు వెడలుట

చ. కినుకఁ బులోముఁ డుద్యదహికేతనుఁ డర్వదివేలు తేరు లు
బ్బున నడువం గదాకలితభూరిభుజుం డయి యుష్ట్రలక్షపూ
నినయరదంబుపైఁ దనదునిల్వు యుగక్షయహేతుకేతువో
యనఁ జనియెన్ సరత్నమకుటాంశులు ప్రజ్వలితాగ్నిచాడ్పుగన్. 23

మ. సితవస్త్రాభరణప్రసూనముల లక్ష్మీమంతుఁడై శ్వేతప
ర్వతతుల్యుండు సితాశ్వలక్షయుతదివ్యస్యందనస్థుం డలం
కృతసప్తాశ్వసితాహికేతుఁడు హయగ్రీవుండు పేర్చెన్ ఘనా
వృతినిర్ముక్తశరచ్ఛశాంకుఁ డన విద్విష్టాంబుజశ్రేణికిన్. 24

తే. స్ఫురితతాలధ్వజంబును హరిసహస్ర, రాజితము నైనమాణిక్యరథముమీఁద
నరిగెఁ బ్రహ్లాదుఁ డమరభయంకరు లగు, కింకరులు కోటిరథికు లశంకఁ గొలువ.

మ. అలఘుస్వర్ణభుజంగకేతులసితంబై వేయునిన్నూఱు కి
ష్కులవిస్తారము నాల్గుగండ్లు నమరన్ శుంభన్మృగేంద్రాస్యవా
జులు వే పూనినమేటితేరిపయి నక్షోభ్యుం డనుహ్లాదుఁ డి
మ్ముల నేగెం దనుఁబోలుదైత్యులరథంబుల్ కోటి సుట్టుం జనన్. 26

చ. కనకమృగేంద్రకేతు పెసఁగం దురగంబులు వేయి పూనఁగా
ననుపమరత్నదీప్తియుతమై నవసాంధ్యపయోధరద్యుతిన్
ఘనతరనేమిఘోష పటుగర్జఁ దనర్చురథంబుతో మయుం
డనిభృతమాయుఁ డొప్పె నుదయాస్థదివాకరుఁ గ్రేణిసేయుచున్. 27

శా. శార్దూలంబులు వేయుపూనురథరాజం బొప్పఁగాఁ గేతువుల్
శార్దూలాంకముగా ఖరాళికలితోద్యత్స్యందనుల్ దానవుల్
శార్దూలంబులుపోలె నర్వదిసహస్రంబుల్ దనుం గొల్వఁగా
దోర్దర్పోజ్జ్వలమూర్తియై నముచిదైత్యుం డేఁగె నిశ్చింతతన్. 28

ఉ. అంబరమధ్యవర్తి యగునంబుజబాంధవుఁబోలి క్రౌంచకా
యం బగుకేతువున్ హరిసహస్రము గల్గిన తేరెలర్పఁగా
శంబరుఁ డేఁగెఁ గోటిరథచారులు గొల్వఁగఁ బెంపుమీఱ ది
వ్యంబు పసిండిజేవళము హత్తి కమర్చినకక్ష్య గ్రాలఁగన్. 29

చ. అతులమృగేంద్రకేతులలితాశ్వసహస్రసమేతకాంచనో
న్నతరథ మెక్కి భూరిపృతనాన్వితుఁడై చనియెం బ్రవీరస
మ్మతమహనీయబాహుఁడసమానధనుర్ధరుఁ డంశకాలమా
రుతసఖతుల్యతీవ్రుఁడు విరోచనుఁ డిద్ధవిరోచనుం డనిన్. 30

క. కాలాంగుం డగుజంభుఁడు, కాలుఁడపోలెం బ్రదీప్తకనకరథం బు
త్తాలంబై తాలధ్వజ, లీల నమర నడచె దురవలేపము మిగులన్. 31

మ. అసిరోముండు రథాంగమాత్రనయనుం డాభీలనీలాంగుఁ డు
ర్వి సలింపంగఁ బదాతియై నడిచె నుర్వీధ్రప్రభూతాయుధుం
డసమానుల్ దనకుం సమాను లగుచుద్యచ్చైలశస్త్రుల్ పటు
ప్రసరోదగ్రులు దానవుల్ బహుసహస్రంబుల్ దనుం గొల్వఁగన్. 32

మ. కపిలశ్మశ్రుఁడు నీలవర్ణుఁడు మహాకాయుండు వృత్రుండు ర
క్తపరివ్యాకులనేత్రుఁ డశ్వశతయుక్తస్యందనుండుం మహా
విపులోదంచితదంతికేతనుఁడునై వేవేలుదైత్యుల్ విచి
త్రపరిక్రాంతి భజింపఁగా నరిగె నుత్సాహంబునం బోరికిన్. 33

వ. ఏకచక్రుం డనుదైత్యుం డేకచక్రశోభితం బగుకరంబునం జక్రధరుతోడం బురణించుచు ననేకభారనిర్మితం బై నవచక్రచతుష్టయంబు గలిగినకాలచక్రంబుపగిది భయదంబైనచక్రద్వయంబునం బొలుచురథం బుల్లసిల్లం గాలాయసపకలాయుధులగు దైతేయులు కాలకాయులు నభశ్చరులునై నభోభ్రంబులభంగి నభంగురపక్షంబు లగుభూధరంబులకరణిఁ దన్ను ననువర్తింప నాహవార్థియై యరిగె వృత్రభ్రాత యగువేగవంతుండు రక్తగర్దభయుక్తం బగురత్నమయరథంబున సంధ్యాగర్భగతుం డగుగభస్తిమంతుఁ గ్రేణిసేయుచుఁ దాళప్రమాణం బగు కార్ముకంబు చేకొని గుణధ్వనిఁ గావించుచుం దీవ్రనారాచనఖరంబులు దాల్చి శార్దూలంబులపోలిక నహితమృగయూథవిదళనాపేక్షదీపింపఁజనియె మఱియును.

మ. శతశీర్షుండు శతోదరుండు శతదంష్ట్రాఘోరవక్త్రుండు ప
ర్వతతుంగాంగుఁడు చంద్రసూర్యరిపు డారావుండు బాహూత్కరం
బతిరౌద్రంబుగ విశ్వకర్మకృతదివ్యద్విభ్రాట్ కేతూజ్జ్వలో
ద్యతయానంబున నేఁగె నార్చుచు ననేకానీకసంవీతుఁడై. 35

సీ. వేదాదివిద్యల విశ్రుతుఁడై క్రతువులు వేయునుం జేసి జలజభవుని
చే వరంబులు గొని సిద్ధశిష్టకంబును దనుఁ జెంద నెందుఁ గీర్తనలఁ బరగి
విలసితంబై మూఁడువేలునిన్నూఱు చేతులపఱి పైనయుజ్జ్వలరథంబు
నెక్కి హంసధ్వజం బెత్తి సితోష్ణీషగంధమాల్యాంబరకలన మెఱసి

తే. రజతశైలంబుపోలె నాత్మజాలు మనుమ లుత్తము లెందఱైన నెయ్యమునఁగొలువ
వెడలెఁ గాశ్యపసుతుఁడైన విప్రచిత్తి, చిత్తముత్సాహరసమునఁ జెన్ను మిగుల.

తే. కేశి యేఁబదిరెండువేలాశుగతము, లగురథంబులతోడ సుష్ట్రాంక మైన
పడగ గలతేరిపైఁ బెద్దబారివిల్లు, చేత నొప్పఁగ నేఁగె నాజికి రయమున. 37

క. వృషపర్వుఁడు గర్వంబున, వృషపూర్వకు లైనసకలవిద్విషులదెసకా
విష మొలుకుకినుక నరిగెను, వృషభధ్వజరథముమీఁద విషమాత్ముక్రియన్. 38

వ. మఱియు సుపార్శ్వుండు సుల్కాంబకుండును కుంభాండుండు మొదలుగా నసంఖ్యేయు లగుదైతేయు లప్రమేయసేనాసమేతంబుగా నాముక్తకవచులును నాత్తకిరీటులు నాగృహీతవివిధాయుధులు నారూఢవిక్రమప్రయత్నులు నాబద్ధసమరపరికరులునై వెడలునెడ బలీంద్రుండు చంద్రాంశుధవళదుకూలవాసస్సుగంధి కుసుమదామసురభిగంధబంధురాభరణంబుల నలంకృతుండై వీర్యవంతంబు లగుమంత్రంబుల నౌషధంబుల నుపబృంహితంబును బహువిజృంభణంబును నగునైజతేజంబునం బొదలి బ్రాహ్మణోత్తములకు నుత్తమంబు లగువిత్తంబుల రాసులు గోభూమీప్రముఖంబులుం బ్రియభక్తిపూర్వకంబుగాఁ బ్రతిపాదించి తదాశీర్వాదసహస్రంబుల నభివర్ధితుండై రిపుపరాజయత్వరితం బగుమనంబు తోడ ననల్పవిస్తీర్ణంబును సౌవర్ణవృకధ్వజవిరాజితంబును నగువిశ్వకర్మనిర్మిత మాణిక్యస్యందనం బధిరోహించి రోహణాచలస్థితంబైనమహామేఘంబు మహేంద్రచాపంబునం బోలుచుకరణి వివిధమణికిరణవ్యతికరస్ఫురితం బగుశరాసనంబు ధరియించి నిఖలదిగంతరవ్యాప్తం బగుతూర్యఘోషంబుం బెరసి వంది మాగధ జయజయశబ్దంబులు బహువీరబిరుదాలాపంబులు నాటోపంబు నుద్దీపితంబు సేయఁ గదలె హయశిరుండు నశ్వశిరుండు శతాక్షుండు జంభుండు కుపథుఁడు శిఖిమతంగుండు కిరాతుండు దురాపుండు నికుంభుండు హరుండు నను దానవులు పదుండ్రు తదీయరక్షకులై కదిసి నడిచి రివ్విధంబున. 39

క. బలిఁ బ్రభుఁగా మున్నిడుకొని, బలియురు బలుఁడాది యైనప్రత్యర్థులు నా
కులరభసంబునఁ దమపైఁ, జలమునఁ జనుదెంచువిధము శక్రుఁడు వినియెన్. 40

తే. విని సమస్తదేవతల రావించి యంత, యును నెఱింగించి శత్రులయుద్యమమున
కుచిత మైనట్టిప్రతికార మూపి చేయ, కునికి యైశ్వర్యకాంతికిఁ జనునె యెందు.

వ. కావున నెదురునడిచి పొడిచి గెలుతము లెండు సన్నద్ధులై రండని పనిచి. 42

ఇంద్రుండు సకలదేవతలతోడ బలితోడియుద్ధమునకు వెడలుట

శా. వీరోల్లాసము హాసవిభ్రమముగా వేగంబ కైసేసి యిం
ఫారకా వేల్పులు వేల్పుభామలును రాగారూఢత స్వేచ్ఛఁగా

ధారారోచుల వహ్ని లొల్కెడు మహాదంభోళిఁ జేఁ బూని దు
ర్వారోదగ్రధ్వజరాజు నెక్కి వెడలెన్ వర్ధిష్ణుదోర్వీర్యుఁడై. 43

వ. అతనియగ్రభాగంబున. 44

చ. హయములు వేయుఁ బూనినమహారథ మెక్కి మహేశమిత్రుఁ డ
క్షయనిధిగోప్త యక్షతభుజాబలుఁ డర్థవిభుండు యక్షసం
చయసముపేతుఁడై నడిచెఁ జంచదుదాత్తగదావివర్తన
ప్రయతసలీల చూపఱకు భ్రాంతవిలోకత నావహింపఁగాన్. 45

ఉ. ఘోరశితప్రతాపశతఘోటకయుక్తరథంబు నెక్కి క్రో
ధారుణనేత్రరోచు లసితాంబుదతుల్యశరీరకాంతితోఁ
గ్రూరములై తలిర్ప బహుకోట్యమితోద్ధతకింకరుల్ పరీ
వారముగాఁగ నేఁగె సమవర్తి సముద్యతదండపాణియై. 46

మ. అమితాభీలభుజంగవాహ్యరథుఁడై యాదోగణం బిద్ధవి
క్రమతం దో నడువం బ్రదీప్తమణిరేఖాచిత్రభూషామనో
రమవేషంబున వార్ధిపుం డరిగెఁ గ్రూరద్వేషికంఠగ్రహో
ద్యమనిర్నాశము లైనపాశములు హస్తాలంకృతిం జేయఁగన్. 47

వ. మఱియును వసురుద్రాదిత్యాశ్వివిశ్వసాధ్యులు లోనుగా నశేషగీర్వాణులును సర్వగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరగరుడోరగాధిపతులును సముద్రనగగ్రహనక్షత్రదేవతలును దివంబున నున్న రాజర్షులును సకలభూతాంతరాత్మలు నలంకారంబులుల్లసిల్ల నతిగంభీరంబులైనయాకారంబుల విలసిల్లి యవికారంబు లైనవాహనంబులు రంజిల్ల నాత్మీయపరివారంబులతో నాహవకౌతూహలంబు మనంబులఁ బ్రజ్వరిల్ల నపూర్వగర్వంబు లుత్పాదింపఁ జొప్పారి నిలింపపతిముందటం బిఱుంద నుభయపార్శ్వంబుల నరిగిరి వసిష్ఠుండు జమదగ్ని వాచస్పతి నారదుండు పర్వతుండు నాదిగాఁ గలమహానుభావు లతనికి జయంబు గోరుచు నంబరమార్గంబునం దోన చనిరి వనరుహాసనుండును సనత్కుమారాదిసిద్ధులు గదిసి కొలువ మూర్తిమంతంబు లైననిగమప్రముఖవిద్యాధర్మతపస్సత్యంబులు పరివేష్టింప నరనారాయణసమేతుండై సమరవ్యాపారం బనుసంధించుతలంపున నరుగుదెంచి యంతరిక్షం బలంకరించె నమ్మహాసైన్యంబు కేతుపతాకాదివికాసంబుల గజాది చతురంగవిజృంభణంబులఁ దూర్యవిరావంబుల గాంభీర్యంబునం జారణసంకీర్తన తుములంబున నధికదర్శనీయంబును నతిమాత్రభయదంబును నతిసముల్లసితంబును నత్యంతమనోహరంబును నై నడచె నంత. 48

క. కదియఁ జనుదెంచు దైత్యులు, త్రిదశులఁ గని సరకుగొనక తెంపుఁ గడిమియున్
మదమును నొండొంటిఁ గడచి, యొదవఁగఁ దలపడిరి సర్వయూథ్యులు మెఱయన్,

క. అమరాసురసైన్యద్వయ, సమవాయం బప్పు డధికచండం బయ్యెన్
సమసుప్తిసమయజృంభిత, సముద్రయుగసన్నిపాతసమత యెలర్పన్. 50

వ. అట్టిసంకులంబున బాణాసురుండు సావిత్రుని బలుండు ధ్రువుం డనువసువును మయుండు విశ్వకర్మునుఁ బులోముండు సమీరుని నముచి వసువులలోన ధరుం డనువానిని హయగ్రీవుండు పూషాదిత్యుని శంబరుండు భగుని శరభశలభులు చంద్రసూర్యులను విరోచనుండు విష్వక్సేనుం డనుసాధ్యుని జంభుం డంశుని వృత్రుం డశ్వినులను ఏకచక్రుండు సాధ్యుం డనుదేవతను వృత్రభ్రాత యగు బలుండు మృగవ్యాధుం డనురుద్రుని రాహువు వజ్రైకపాదుని కేశి భీముం డను రుద్రుని వృషపర్వుండు నిష్కంపుం డనుదేవతను బ్రహ్లాదుండు దండధరుని నను హ్లాదుండు కుబేరుని విప్రచిత్తి వరుణు నెదిర్చిరి బలీంద్రుం డింద్రునిం దొడఁగి పెనంగె మఱియు ననేకద్వంద్వయుద్ధంబులు ప్రవర్తిల్లె నిప్పుడు సెప్పిన యున్నియుం గ్రమంబున వివరించెద. 51

దేవదానవులకు ద్వంద్వయుద్ధంబు సుప్రసిద్ధంబుగా జరుగుట

క. బాణుఁడు సావిత్రునివిలు, బాణహతిం ద్రుంచి యతనిబలసాగరముల్
బాణాంశులఁ గ్రోలి మహా, ప్రాణుండై తేజరిల్లెఁ బ్రళయార్కుక్రియన్. 52

తే. ఏచి సావిత్రుఁ డొకశక్తివైచుటయును, దనుజుఁ డెడఁద్రుంచె నతఁడు రథంబు డిగ్గి ఖడ్గహస్తుఁడై కవిసినఁ గాలుసేయు, నాన్పరాకుండ నేసి యయ్యసియుఁ దునిమె.

క. తెగడి నిజరథముఁ దిగి, మగుడి హరులఁ దోలుకొని సమస్తామరులున్
దిగులొందఁ బఱచె నాతఁడు, దిగంతములు నద్రువ నార్చె దేవద్విషుఁడున్. 54

క. బలుఁడు గదఁ బూఁచి ధ్రువునకు, తలవైచిన సొమ్మవోయి తత్క్షణమాత్రన్
దెలిసి యతఁ డతని విశిఖో, జ్జ్వలశరముల నేసె సురలు సంస్తుతిసేయన్. 55

వ. ధ్రువునితోడంబుట్టువులై నయాప్తుండును నలుండు ననువార లతనికిం దోడ్పడి బలుని ననేకవిశిఖంబులం గప్పి రబ్బలియుండు బలిష్ఠం బగుకార్ముకంబు గైకొని యుగ్రంపుటంపఱవఱుప నయ్యన్నియుం దమ్మలుం బోక పెనంగినం గనుంగొని. 56

క. క్రమ్మఱ గద గొని కడుశీ, ఘ్రమ్మునఁ దనరథము డిగ్గి కడఁగి రథానీ
కమ్ములకుఁ గవిసి పలుపుర, నమ్మహితాయుధముచేత నసువులఁబాపెన్. 57

తే. విడిచివిడిచివైచఁగఁ బెనుపిడుగువోలె, మ్రోయుచునువచ్చిగదశిరంబులనడఁచఁగఁ బడినదివిజకాయంబులఁ బ్రథనభూమి, మెదడుప్రోవులమయమయ్యె మిక్కుటముగ.

మ. తమచుట్టుం బయలైననుం గడిమియున్ ధైర్యంబుఁ బాటించి సాం
ద్రముగా సాయకవర్షముం గురియుచున్ దైత్యున్ని రోధించి వి
క్రమముం జూపె వసుత్రయంబు బలుఁ డాగర్వంబు సైరింప కు
ద్ధ్రమితస్ఫారగదాప్రవర్తనము ఘోరంబై ప్రకాశిల్లఁగాన్. 59

వ. ధ్రువవ్యతిరిక్తు లయినయయ్యిద్దఱమీఁదం బఱతెంచినం గని యడ్డంబు వచ్చి ధ్రువుండు దానును గదాపాణియై రథంబు డిగ్గి యసురం దలపడియె నమ్మహావీరద్వయంబు శుండాదండచండం బగు వేదండయుగళంబు తెఱఁగునఁ బటు సటాటోపదీపితం బగు మృగేంద్రయుగ్మంబు విధంబునం బెద్దయుం బ్రొద్దు గదలం బోరాడి గద లొండొంటిం దాఁకి విఱిగినం గృపాణఫలకపాణులై యేటు లాడి కృపాణఫలకంబులు నట్లు తుమురు లైనబాహుప్రహారంబులం గొంత దడవు సురాసురయశస్కరులై పెనంగి రంత. 60

క. బలమఱి ధ్రువుఁ డహితునిదో, ర్బలవిభవము సైఁపలేక పరిభవదైన్యా
కలనమున నోర్చి శత్రులు, సెలఁగఁ దొలఁగఁ బాఱె దేవసేనలు గలఁగన్. 61

వ. తక్కినవారలు నతనిపోయినపోకలన పోయిరి ధరుం డనునసురుం దలపడిన నముచి తొమ్మిదియలుగులు గుప్పించినం బరిగోలలపోట్లం గనలు కరిపతివిధంబునం జేర్చి యతండు. 62

క. వెలిమావుల నొప్పెడి తన, యలఘుస్యందనముతోడ నతిభీషణమై
యలరెడురిపురథమున క, గ్గలముసమీరముగఁ బఱపఁగాఁ బంచి పెనన్. 63

శా. జ్యానిర్ఘోషముల న్నభం బెదురుమ్రోయం బక్షవాతోద్యమ
గ్లానిం బొంద దిగంతమేఘములు ప్రేంఖత్పుంఖరత్నప్రభల్
భానుద్యోతతిరస్క్రియానిపుణతం బర్వంగ సర్వంసహో
గ్రానేకాస్త్రపరంపర ల్వఱపె నత్యాశ్చర్యచాపంబునన్. 64

క. ఏభంగి నేసె సురవరుఁ, డాభంగిన పేర్చి యేసె నసురవరుఁడు త
ద్వైభవ ముభయబలభయ, క్షోభావహ మగుచు నుండెఁ గ్రూరస్ఫూర్తిన్. 65

క. మునులును సిద్ధులు నంబర, మున వారలపోరు సూచి మోదం బెసఁగన్
వినుతించిరి నారదముని, యనుపమనటనరసతన్మయత్వము నొందెన్. 66

తే. ఒడుతుఁ బగవాని నే ననునుద్యమమున, దానవుండును గూల్తు శాత్రవుని నిపుడ
యనుచలంబున దివిజుఁడు నధికరోష, భరముసదృశంబుగా నొనర్చిరి రణంబు.

వ. అంత. 68

క. ధరుఁ డడ్డవాతియమ్మున, సరభసుఁడై త్రుంచె నముచిచాపము నతఁడు
ద్ధురుఁడై యుగాంతభాస్కర, పరిధి నెనయుచక్ర మొకటి పటువేగమునన్. 69

వ. కరంబున నమర్చి ధరునిదిక్కు వైచిన నది పరిస్ఫురద్ధారాస్ఫులింగం బగుచుఁ గడంగి తదీయరథ్యశరీరంబు లన్నియు వ్రయ్యలు గావించి సూతు శిరోవిదళనం బొనర్చె నయ్యంతరంబున యరదంబు డిగ్గ నుఱికి నిలువ నోర్వక యవ్వసువు పలాయనంబు వాటించె నట్లు ప్రత్యర్థిం బఱపి దనుజపుంగవుండు సెలంగి యార్చి శంఖంబు పూరించి వైరినికరంబులఁ జీరికిం గొనక నిగుడి చాపహస్తుం

డై హస్తితురంగరథానీకంబులు పొడిసేసి విశ్వకర్మ తన్ను నెదిర్చిన మయుని
మీఁద ముప్పగమ్ము లేసిన నతండు. 70

క. కోలఁది యిడరానిశరతతిఁ, బోలివోవక దేవశిల్పిఁ బొదివినఁ గ్రోధా
కలన న్మొగ మొప్పంగా, నలఘుశరాసనము విడిచి యాతఁడు వెలుచన్. 71

తే. అసురకోటిప్రాణము లెల్ల నపహరింప, నిదియచాలుఁ బొమ్మనఁగ సద్విదితశక్తి
యైనశక్తి గైకొని వైచె నహితుదెసకు, నశని యద్రిపై విడుచుజంభారిపగిది.

క. అంతం దన యాకైదువు, నింతంతలు తునియలై మహిం బడ నేసెన్
సంతసముగ నసురులకు ని, తాంతభుజస్మయుఁడు మయుఁడు దారుణలీలన్. 73

క. శక్తి యొడలుటయు నెంతయు, శక్తియొడలి యున్న రిపునిఁ జటులధనుర్ని
ర్ముక్తాస్త్రంబులచే ని, ర్ముక్తాహింబోలె నతని రుద్ధునిఁ జేసెన్. 74

వ. త్వష్టయును విల్లు గైకొని యాపగముల నఱక మయునిశరీరంబు సెక్కె నయ్యిరు
వురు శాతఖచంచూపాతనంబులం బోరు మహాశ్యేనంబులపోలికం దడవుగా
నేట్లాడుచు నొండొరులం దెఱల్పం జాలక సదృశదశం దేజరిల్లి రది సహింపక
యసురశిల్పి యనల్పరోషంబున. 75

ఉ. చేతిశరాసనం బురివి శీఘ్రము సర్వవిపక్షజీవితా
ఘాతిని యైనయుగ్రగదఁ గైకొని వైచినఁ దన్నిపాతనన్
సూతతురంగకేతువులు చూర్ణములై యొడలెన్ రథంబు వే
భూతలగామియై నిలిచె బుద్ధి గలంగక విశ్వకర్మయున్. 76

క. అప్పుడు సగుణవిరావం, బొప్పఁగఁ జేయుచును బహువిధోగ్రశరములం
గప్పెను మయు నాతండును, నెప్పటివిలుగొని విరోధి నేసెఁ గడంకన్. 77

క. మయునమ్ములు సురవర్ధకి, మెయి గాఁడి పసిండితగడు మెఱవఁగ నస్త్రా
శ్రమహీనరుచి యఁగుహరి, ద్రయు మేనం బొలుచుదీప్తులట్టుల మెఱసెన్. 78

వ. ఇట్లు పోరుచు విరథత్వంబుకతంబునం బ్రయత్నంబు లేవియు ఫలియింపమి నతండు
దొలఁగి చనియె మయుండును బ్రతివీరుని భంగించి రంగత్తురంగం బగురథంబు
దోలి విరోధివాహినిం దఱిసి చిత్రక్రీడావిలోకనంబుల విలసిల్లె మఱియును. 79

పులోముండు వాయుదేవునితో యుద్ధంబుసేయుట

మ. పవనుం దాఁకి పులోముఁ డుగ్రపటుచాపజ్యానినాదంబునం
దివియున్ దిక్కులు వ్రయ్యఁజేయఁ బ్రతిహస్తిక్రోధగర్జారవ
శ్రవణం బాత్మ సహింప లేనిసమదస్తంబేరమంబో యనం
గవిసెన్ సాయకదానధార లురులంగా నాతఁ డాశత్రుపైన్. 80

క. ఇరువురు నేయువెరవు ల, చ్చెరువుం జేయంగ నుభయసేనలవారున్
బోరిఁబోరిఁ బొగడఁ దదారవ, భరితం బయ్యెను దిగంతభాగం బెల్లన్. 81

వ. అయ్యవసరంబునం బులోముండు మన్నించుదైత్యసైన్య రతనికిం దలకడచి
వాయుదేవునిపై ననేకాస్త్రశస్త్రంబులు ప్రయోగించుచుఁ గడిసిన నమ్మహా
బలుండు నిజబలంబు ప్రబలవేగనిపాతంబున నుద్యోగింప నుఱికి. 82

తే. ఎడమచేత విల్లుండఁగ నితఁడు బాహు, ముష్టి నమ్మహాదనుజులమూర్ధతలము
లేశు దాఁకింప నొక్కట యిల కలింపఁ, బడిరి నవరంధ్రముల నెత్తు రడరి మఱియును.

వ. మహాబలుండు పూర్వభంగి నిలుకడన నిలిచి కార్ముకవిస్ఫారంబు ఘోరంబుగాఁ
జేయం దొడంగినం గినిసి పులోమునియిరుగెలంకుల నున్నయసుర లనేకులు
రథగజాశ్వసంకులంబుగా నడరి యంబుదంబులు పర్వతంబుం బొదువుభంగిం
బవను నిరోధించి తదీయవిక్రమంబున నొక్కముహూర్తంబున సైన్యసమేతులై
మ్రగ్గినం గరులు గూలినచోట్లు శుండాఖండదంతచ్ఛేదకుంభకర్పరంబులు చెద
రిన విస్ఫురితఘంటావిభిన్నకక్ష్యావికీర్ణతోమరాంకుశంబులును హయంబులు మడి
సినయెడలు నిర్భిన్నోదరనిర్దళితస్కంధనికృత్తచరణంబులతోడం జూడఁ బగిలిన
పల్యాణకృపాణపర్యసనంబులును రథంబులు సమసినతావులు భగ్నాక్షశకలిత
రథాంగవిఘటితత్రివేణుకంబులు గలసి కనత్కేతుచ్ఛత్రచామరధనుస్తూణీరశక
లంబులును దంతురంబు లయి నిపతితపదాతిసమస్తిష్కభారంబు లగురుధిర
పూరంబులు భీరుభయావహంబులు శూరప్రమోదసంపాదకంబులు నయ్యె
నిర్విఘ్నంబున నవ్వీరుం డనన్యులు దైత్యనాయకుల సమయించి జయంబుగొని
యొక్కదెస దెఱపి సేసి యాకసంబున నిజేచ్ఛం జనియె నతనిపోయినత్రోవ
వాయుపథంబన నెందును నేర్పడి సిద్ధసంచారయోగ్యంబై యుల్లసిల్లు. 84

సీ. వినుము హయగ్రీవుఁ డనుపమశౌర్యుండు పూషు నత్యుద్భటరోషదృష్టిఁ
గనుఁగొని సంధానకర్షణభేదంబు నిశ్చయింపఁగ రానినిర్భరంపు
రయమునఁ గార్ముకభ్రమణంబు నెరయంగ నగ్నిమండలమున నమరుమంట
లివి యనఁ దగుతూపు లెన్నంగఁ జెక్కులు పరగించి పరగించి ప్రతతాంగుఁ

తే. జేయ నాతఁడు ధైర్యంబు సిక్కఁబట్టి
తనదు పెంపును బేరును దలఁచి నిలిచి
యహితుఁ బ్రతిబాణముల నొంచునగ్గలికకు
నద్భుతము నొంది రుభయసైన్యములవారు. 85

ఉ. ఒండొరు నేయుసాయకము లుక్కున నిద్దఱు ద్రుంపఁగా సము
చ్చండములై కరం జెసఁగుశబ్దములుఁ వెసఁ దాఁకి క్రొమ్మొనల్
మండఁగ నుజ్జ్వలోల్కములమాడ్కిఁ దలిర్పమహోగ్రకీలలు
న్నిండి వియద్దిగంతధరణీతలమధ్యము గ్రింగె సర్వమున్. 86

క. కోపించి హయగ్రీవుఁడు, చాపముఁ గేతువును నఱకి సారథి హరులకా
వే పడ నేసిన విరథుం, డై కలఁచెం బూషుఁడాసురావళి యార్వన్. 87

వ. శంబరుండును ద్వాదశారత్ని దైర్ఘ్య ప్రచండం బగుకోదండంబున నక్షదండ ప్రమాణంబు లగుబాణంబులు భగునిమీఁద నిగుడించె నతండును విశ్వకర్మనిర్మితం బగుకార్ముకంబున నిర్ముక్తంబు లయినరిపుపత్త్రపహాసాయకంబుల నయ్యసుర వరుశరీరం బంతయుం గప్పె వారిరువురుఁ బరస్పరశరనికరవిదళితాంగులై చైత్ర సమయకుసుమితంబు లగుకింశుకంబులకుం బోటి యగుచు నెత్తుటం దోఁగి మగంటిమినొండొరులకు వట్రపడక పోరుచుండ నప్రమేయం బగుమాయ నెక్కుడగుదైతేయుండు మాయ గావింపం దొడంగి. 88

క. హరులఁ బరిమార్చి సారథిఁ, బొరిగొని కేతనము నఱకి భూరిశరంబుల్
వరపి పరిపంథిదేహం, బరప్రెలేఁడు తెలిసి లేనియట్లుగఁ జేసెన్. 89

వ. అనంతరంబ యదృశ్యుండై యాకసంబున నార్చి క్రమ్మఱ దృశ్యమూర్తియై మహీతలంబున నిలిచి పెలుచం బగతుబాణంబులచేత నచేతనుండై నయట్ల కొంతవడి యుండి యంతన తెలిసి యైరావణారూఢుం డైన దివిజపతి తెఱంగునం దోఁచి యాలోనన పర్వతప్రమాణఘోరంబు లగుశరీరంబులు నూఱు దాల్చి యెల్లదెసలు దానయై పొడసూపి యడిగి ప్రాదేశమాత్రం బగుగాత్రంబున నుజ్జ్వలుండై యెగసి జలధరంబుచందంబున నుదారంబు లగునాకారంబు లనేకంబులు గైకొని తిర్యగూర్ధ్వసంచారంబుల గర్జిల్లి విలయకాలంపువానపగిదిం గురిసి యవ్విధంబు మాని సంవర్తవైశ్వానరువడువున బెడిదంపుమంటలం జేర్చి యేర్చి శతమన్యుతుండును శతోదరుండును శతసహస్రబాహుండును నై పోరి యెదిరిసేనలవలనం జనుదెంచుశస్త్రాస్త్రపరంపర లెల్లను మ్రింగుచుం దనకుం దగినయట్టిమహారథం బెక్కి వివిధాయుధంబుల యుద్ధంబు నేసి గంధర్వనగరంబుపగిది నక్కడన యంతర్ధానంబు నొంది యాత్మీయరూపంబున నెప్పటియరదంబు పయిం గానఁబడి విరోధి నతినిరోధి శరనికరంబులం బొదివిన. 90

క. అతఁడు వెఱచఱచి లజ్జయు, ధృతియును బోవిడిచి పఱచి దేవేంద్రుని ను
న్నతశౌర్యుఁ జేరి యొదిఁగెను, దితిసుతసైన్యంబు లార్వ దెస లద్రువంగన్. 91

శరభశలభు లనుదైత్యులు సూర్యచంద్రులతో మహాయుద్ధంబు చేయుట

వ. శరభశలభు లనుదైత్యు లత్యుగ్రసాయకంబుల సూర్యశశాంకుల శరీరంబులు నించినం గోపించి యందుఁ జందురుండు. 92

క. ఆయిరువురకాయంబులు, నాయతహిమరూపదారుణాస్త్రంబుల పె
ల్లైయడిగి పడఁగఁ జేసి య, జేయుండై కవిసె దైత్యసేనలమీఁదన్. 93

సీ. కవిసి నీహారంబుఁ గదియింప నొడళులు ముడిఁగియు డస్సియు మూర్ఛిలియును
హయవారణస్యందనావలిపై నుండలేక యారోహకు లప్పృథిఁ గూల
నెక్కడెక్కడఁ బోయె నక్కడె యెల్లను దావాగ్ని త్రొక్కినదావభూమి
క్రమమునఁ బొడివొడిగాఁ గాలమృత్యువుఁ జూచిన ట్లసురులు చూచి తలఁకఁ
తే. బ్రళయసమయంబునం దుగ్రభంగి జీవ, పశుగణంబులసమయించుపశుపతియునుఁ
బోలె నాభీలదుస్సహలీల యెసఁగఁ, జల్లఁజంపయ్యెఁ జంద్రుఁడు శత్రుతతికి. 94

వ. అట్టియెడ రెండుసేనలయందును నుదటు గలపోటరు లాముకొని కాలంబు మేపు క్రొవ్వున మందలయందుఁ గడంగి నలిరేఁగి తొడఁగువృషభంబులుం బోలె దర్పించి తలపడిన నధికసంకులం బయ్యె నంతఁ బలువురమీఁద నొక్కరుండును నొక్కని మీఁదం బలువురును బలువురు పలువురమీఁదనుం గవిసి పోట్లాడ నన్యోన్య శస్త్రపాతంబులవలన నంగకంకటంబులు చినింగియు శిరస్త్రాణంబు లెడలియుఁ బరితప్తాంగులగువారును రథ్యంబులు మడిసియు సారథులు వడియును విరథులై వెడంగు పడువారును విండ్లు విఱిగియు ఖడ్గాదిసాధనంబులు సమసియుఁ జేయునదిలేక చేడ్పడువారునుఁ గాలుసేయుఁ దునిసియు నవయవంబులు వ్రస్సియుఁ ద్యక్తజీవితు లగువారును నానాభూషణస్థానంబులం బ్రదీప్తబాణంబులు గాఁడి చందనోక్షిత వక్షంబులు మేదోమాంసవసావిసరంబులభంగి హసితోల్లసితవదనంబుల బహుళ రుధిరంబులు గ్రక్కి కూలియు లీలావికాసంబున భాసిల్లువారు నగుచు నార్పులుఁ బెడబొబ్బలుం దూర్యరవంబులుఁ దర్జనంబులుఁ బొగడ్తలు నెసంగఁ గోలాహలమయంబులగుచోట్లను దూళిబ్రుంగి మడంగి మ్రగ్గిమడిసి యులివు లడఁగి పాడువాఱుప్రదేశంబులును గరినరతురగకళేబరంబులుఁ గరాళంబు లయి కీలాలంబులు కాలువలై మాంసకర్దమంబుల దుర్గమంబులై దుర్దర్శనంబు లగు నెడలునై మహారణంబు ప్రవర్తిల్లుచుండ. 95

క. ఉరువడి విష్వక్సేనుని, యురస్థలమునందుఁ జొనిపె నొకశరము రిపూ
త్కరతిమిరవిరోచనుఁ డగు, విరోచనుఁడు దానఁ గసలి విబుధోత్తముఁడున్. 96

తే. నవశరంబుల నొంచె దానవుని దేహ, మాతఁ డాజ్యాహుతులఁ బేర్చునధ్వరాగ్ని
పగిది నుద్దీప్తుఁడయి యేడుబాణముల విరోధిసర్వమర్మంబులు గ్రుచ్చుటయును.

క. సాధ్యుఁడు మూర్ఛమునిఁగి రథ, మధ్యంబున వ్రాలి వేగమ ప్రబుద్ధుండై
యథ్యారూఢసముద్యమ, సిధ్యద్బలుఁ డగుచు నేసె శితవిశిఖంబుల్. 98

ఉ. ఆతనిచెయ్యి గైకొనక యయ్యసురేంద్రుఁడు తద్బలంబుపై
నాతతకార్ముకధ్వనితమష్టదిగంతవిభేదిగా శర
వ్రాతము నించుచుం గడఁగి వారణఘోటరథస్థమస్తముల్
భూతల మంతయుం దఱచు ప్రోవులు చేసె భయంకరోద్ధతిన్. 99

తే. దొరలు గడిమి విష్వక్సేనుతోడఁ గూడి, భీతకోటి నాశ్వాసించి పేర్చి సర్వ
సైన్యములఁ బురికొల్పి యాశత్రుమీఁదఁ, దెచ్చి క్రమ్మఱఁ దల పెట్టి రచ్చెరువుగ.

వ. అమ్మహాయుద్ధంబున నసాధ్య యగు సాధ్యధ్వజిని నుద్ధతద్విరదబృంహితంబులు బహుళహయహేషితంబులుం బ్రథితరథనేమినినదంబులుఁ బ్రకటభటసింహనాదంబులు నుద్దండకోదండవిస్ఫారంబులు విశంకటశంఖధ్వానంబులు నుదారభేరీనిస్సాణరావంబులు నొక్కటియై బ్రహ్మాండకర్పరదళనదర్పంబునఁ జెలంగె శరంబులుఁ దోమరంబులు శక్తులు గదలును గరవాలంబులు భిండివాలంబులుఁ బరిఘంబులుఁ బరశువులు మఱియును బహువిధంబు లగునాయుధంబులు శూరనికరకరోచ్చలితంబు లయి సముచ్చండరోచులం జండకరసహస్రవిస్రంసనం బొనర్చె సాభీలం బగుధూళిజాలంబు సకలమాలిన్యకారియై యంధకారంబు ననుకరించె నట్లు దారుణం బగువైరులయాక్రమణంబు సైరింపక విరోచనుండు. 101

విరోచనుండు విష్వక్సేనప్రముఖదేవతలతో మార్కొని ఘోరయుద్ధంబు చేయుట

క. అసితఫణిభీషణం బగు, నసి చేకొని యాయతమగు నంసమున నమ
ర్చి సముద్ధతి నరదము డిగి, మసరుకవిసి కదిసె మారి మసగినభంగిన్. 102

వ. ఇవ్విధంబునం గడంగి. 103

సీ. ధనువులు దెగవ్రేసి తనువులు దెగవ్రేసి శిరములు దెగవ్రేసి కరములోలిఁ
దెగవ్రేసి పడగలు దెగవ్రేసి గొడుగులు దెగవ్రేసి రథములు ద్రెవ్వవ్రేసి
కరులఁ ద్రెవ్వఁగవ్రేసి హరులఁ ద్రెవ్వఁగవ్రేసి రథికుల వ్రేసి సారథుల వ్రేసి
యాశ్వికతతి వ్రేసి హాస్తికావలి వ్రేసి భటసమూహము వ్రేసి బల మెలర్ప
తే. నెచటికేనియు నుఱికి యెందేనిఁ జొచ్చి, యెట్టివానిని మిగిలి యెల్లెసిఁ జేసి
వేయుదెఱఁగులఁ జిత్రంపువిన్నువులఁ, జంపె నొప్పించెఁ బఱపె నిర్జరబలముల.

వ. ఇబ్భంగి నపహతసేనుండై విష్వక్సేనుండు పలాయనంబ పరాయణంబుగాఁ బోటించెఁ దత్సహాయులు నతనిజాడన యరిగిరి కుజంభుం డంశునిం బెక్కుబాణంబులఁ బరిక్షీణప్రాణునిం జేసిన నయ్యాదిత్యుండు తనచుట్టుం బన్నిన నగంబులుం బోని నాగంబులం బదివే లతనిపైఁ బురికొల్పిన నవి ప్రళయకాలకాళికాకఠోరంబులై ఘోరగర్జాతర్జనంబుతోడ నడరిన నాహిరణ్యకశిపునందనుండు గదాహస్తుండై రథంబు డిగ్గి. 105

క. శతమన్యుఁడు శతకోటి, క్షతపక్షతులుగ నమర్చి శైలముల మహీ
పతితములు సేయుపగిదిని, మతంగజప్రతతి నెల్ల మడియించె వెసన్. 106

తే. అంశునరదంబు దెసకునై యాది గొనిన, నతఁడు నిలువంగ వెఱచి సురాధినాథు
దెసకు సురిఁగె రయంబునఁ దేరుడిగ్గి, యసురఘోరివుచ్చెఁ దరవారి నహితబలము.

క. అశ్వినులమీఁద వృత్రుఁడు, విశ్వభయదభంగిఁ దీవ్రవిశిఖంబులు ప
త్రశ్వసనచలితఘనచయ, శశ్వత్ప్రసరముగఁ బఱపె సమదస్ఫూర్తిన్. 108

వ. తదీయసహాయులై తాఁకినయక్షరాక్షసవరులం దునిమి తూఁటాడిన నెవ్వరు నతనిఁ దేఱిచూడను లేరైరి నాసత్యు లిద్దఱలోన నొక్కరుండు శూలంబున వైచె నన్యుండు శరంబులు మూఁట నతనిపార్శ్వంబును ఘోషించె నట్టిప్రతిభటప్రహారం బున నొక్కింత స్రుక్కి యారక్కసుండు గదాదండంబు గైకొని యాయితంబుగాఁ బట్టి బెట్టు వైచిన. 109

తే. కాలదండంబు క్రియవచ్చు గదకుఁ దలఁకి, కైదువులు వైచి రథములొక్కటఁ దొలంగి
వేల్పువెజ్జులు తమ[1] వేగవిద్య లెల్ల, మెఱసిపఱచిరి శక్రుసమీపమునకు. 110

క. భీముఁ డనువేరి రుద్రుని, భీమపరాక్రముఁడు కేశి పృథుబాణస్తో
తోమమ్ముఁ జేయ నాతం, డామెయి సరకుగొన కడరి యద్భుతలీలన్. 111

వ. శక్తిగదాపట్టిసత్రిశూలంబుల నోలిన నొప్పించెఁ దదీయానుచరు లగుపారిషదుల సంఖ్యు లడరి దైతేయులం బొదివిరి వారిప్రాపున నమరు లనేకులు గడంగిరి దివిజోత్సాహంబు సైరింపక కేశికిం దోడ్పడి దానవానీకంబులు గ్రందం దఱిమి రట్టి యెడఁ బెంధూళి యెగసిన నెదిరివారు దమవారిని నెఱుంగరాక కొండొకసేపు రెండుదెఱంగులవారు తాఱుకయ్యంబు సేయనొయ్యనం గ్రమంబునం దొరఁగు నెత్తురులు ధరణీతలంబు సంసిక్తంబుఁ గావింప సువ్యక్తదర్శను లయి పేర్చి విచ్చలవిడిం బెనంగి రందు. 112

క. రుద్రానుచరులు తద్దయు, రౌద్రు లయి విరోధితతులు ద్రవ్వఁగ సమరం
బుద్రిక్త మయ్యె నసురలు, విద్రుతు లయి రెల్లదెసల విహ్వలభంగిన్. 113

వ. అట్టినిజసైన్యంబు దైన్యంబు సూచి కేశి యక్లేశంబున నిలిచి వజ్రాస్త్రం బేసిన. 114

క. పారిషదులకు నసురలకు, సైరింపఁగ రానికడిఁదిసమరం బయ్యెం
బోర నొకటికిని నేరక, యారక భీముండు చూచుచుండె వికలుఁడై. 115

వ. వృషపర్వుండు తనబలంబు లెల్లను విశ్వగణముఖ్యుం డగునిష్కంపుండు భంగించుచుండ నంతంతం గని సారథి నద్దెస దేరు వఱపం బనిచి బెట్టు దాఁకిన నతని తోడన దైత్యసైన్యంబులు గదలి ప్రత్యర్థిం జుట్టుముట్టినసమ్మర్దంబునందు. 116

క. నిష్కంపహృదయుఁడై వెస, నిష్కంపుఁడు ప్రౌఢచాపనిర్ముక్తశరా
విష్కారంబులు గగనపు, రిష్కారంబులుగ రౌద్రరేఖ వహించెన్. 117

క. అతనిప్రాపున దివిజ, వ్రాతము లభిముఖము లగుచువచ్చి కడిమిమై
దైతేయులతో నుగ్రా, ఘాతం బొనరించె హేలికల్పన లమరన్. 118

క. శైలనిభుని నిష్కంపునిఁ, గాలాభ్రస్ఫురితమూర్తి గలవృషపర్వుం
డాలంబున సాయకధా, రాళిం బగువృష్టి నిర్భరంబుగ ముంచెన్. 119

1. వైద్యవిద్య.

మ. తనసైన్యంబులఁ గాచుచుం రథగతుల్ ధాత్రీసముత్కంపముం
బొనరింపంగ సమిద్ధహవ్యవహుఁడుం బోలెం బ్రదీప్తాకృతిం
దనుజశ్రేష్ఠుఁడు ప్రత్యనీకముల నుద్దామాస్త్రదాహంబునం
జనితోద్దాహత నొందఁ జేసెఁ ద్రిగజత్సంక్షోభసంపాదియై. 120

ఉ. దేవతలుం రథాశ్వగజతీవ్రచమూనివహంబుతోఁ గడుం
లావునఁ బూని దానవకులప్రభుపైఁ బటుహేతిదీధితి
వ్యావృతదిగ్విభాగముగ వారక క్రమ్మిన నాతఁ డుద్భట
భ్రూవికృతాస్యుఁడై యరదముం వెస డిగ్గి భుజాబలోద్ధతిన్. 121

వ. ఉదగ్రశాఖం బగు శాఖియొక్కటి పెఱికి యుఱికి నుఱుపం దొడంగినం దలరి దివిజులు దలలు వీడం దొడవు లూడ వలువలు సడల నొడళ్లు వడంక మగుడిమగుడి చూచుచుం గనుకని పఱచిరి నిష్కంపుఁడును జేయునది లేక చూచుచుండె వృషపర్వుండు మగుడి రథం బెక్కె. 122

క. జ్యారవములు రోదోంతర, పూరణ మొనరింపఁ దీవ్రభూరిశరౌఘం
బారిపుపై నడరించె మ, హారోషత నతఁడు వేటులాడుచు నుండెన్. 123

ప్రహ్లాదుండు సకలసైన్యసమేతుండై యమునితో మహాయుద్ధంబు చేయుట.

వ. ప్రహ్లాదుండు దండధరు నెదుర్చువాఁడై భార్గవు రావించి విజయావహం బగు క్రియానివహం బభ్యర్థించిన నతండు నియతుండై యభిమతహుతంబుల హుతాశను నర్చితుం జేసి యథర్వంబు లగు జప్యంబులు జపియించె నతనిశిష్యులు పదివేవురు గురుశాసనంబున నఖిలజైత్రమంత్రంబుల నాదితిజపతి తేజంబునకు నుత్తేజం బొనర్చిరి తదభిమంత్రితమాల్యభూషణాదుల నలంకృతుండై విజయాశీర్వాదంబులు గైకొని యాహిరణ్యకశిపుతనయుండు హిరణ్యప్రముఖప్రభూత దానంబుల ధాత్రీదివిజులం బ్రీతులం జేసి రథం బెక్కె తదీయబాంధవులు దత్సమాను లనేకు లవ్విధంబునన యనుష్ఠితకల్యాణులై వచ్చి యమ్మహారథుం బరివేష్టించిరి డెబ్బదివేలరథంబులు నన్నియ యేనుంగులు లక్షలకొలందులు ఘోటకంబులు నపరిమితపదాతులుం గల బలంబులు మోహరించి యంతటికిం గాలనేమి నగ్రణిఁ గావించిన నవ్వీరుండు భేరీసహస్రంబుల శంఖపణవకాహళశత సహస్రంబుల నమరుచండస్వనంబుల నజాండంబు పరియలై పడు ననుభీతి భూతంబుల చేతోగతుల నుత్పాదింప నుత్పాతపవనప్రేరణదుర్నివారం బగు వారిధియుం బోలె నడచి యిరుగెలంకుల యోధులం గనుంగొని యిట్లనియె. 124

క. కడుఁ బెద్దగాలమున కిప్పుడు గలిగెను సురలతోడిపోరు కడు వెసం
బొడిచెద నొడిచెద నహితుల, నుడుగక నాచేయి చూచుచుండుఁడు మీరల్.

తే. తొంటిరణములఁ జచ్చి పుత్త్రులు గలిగియు, లేనివారయి యున్నట్టిదానవులకు
నేఁడు మార్తురనెత్తురునీటఁ బలల, పిండములు గల్గుగాత సంప్రీతవిధుల. 126

మ. బలపాదక్షతి మిఱ్ఱుఁ బల్లము సమీభావంబునం బొంది ని
ర్గళదస్రోదకసేకముం బడసి మాంగల్యస్థితిం బొల్పు భూ
స్థలిపై నేఁడు శయించుఁగాత బలవత్కాకోలకల్పానలో
జ్జ్వలమాన్యాయకసర్పదష్టదివిషత్సంభూతతుంగాంగముల్. 127

ఉ. తప్పులు వెట్టివెట్టి వివిధం బగు ప్రాణిగణంబు నొక్కమై
ముప్పిరిగొన్నదర్పబలమోహము లెందునుఁ బట్ట లేక వే
రొప్పములం బొరిం బఱచు నుద్ధతుఁ బ్రేతపతిన్ వధించి నేఁ
డొప్పుగ విశ్వముం బ్రమదసోత్కటలీలఁ దలిర్పఁ జేసెదన్. 128

ఉ. అక్షయబాణతూణములు నగ్రిమకార్ముకముం దపంబునన్
లక్షణయుక్తితోఁ బడసినాఁడ బలీంద్రుని ప్రీతిచేతనై
శిక్షితవిద్య యంతయుఁ బ్రసిద్ధిగఁ జూపెద నేఁడు నేను దు
ష్ప్రేక్షుఁడ నయ్యెదన్ సురల నెవ్వరు శక్తులు నన్నెదుర్పఁగన్. 129

ఉ. మీరును నేవిచారములు మిన్నక సేయక తెంపు మీఱ నా
చేరువ రండు గెల్చుటకు శ్రీయును గీర్తియు ముక్తియున్ దుదిం
జేరు రణప్రయత్నవిధి సెన్నటిఁబోవునె యజ్ఞదానసం
భారఫలంబులున్ సదృశభంగులె వీరులుపొందుపేర్మికిన్. 130

తే. అనిన నందఱుఁ దగుభంగి నతఁడు మెచ్చ, విక్రమోక్తులు బహుభంగి విస్తరించి
రమ్మహాసేన యొప్పె మేఘాభిగమవి, వర్ధితామరతటినీప్రవాహలీల. 131

సీ. ప్రహ్లాదతనయులు బహువిధాయుధకళాకుశలులు నిగమాదివిశదవిద్య
లన్నిటఁ బారగు లధ్వరశతయాజు లంచితసత్యశౌచాభిరతులు
బ్రాహ్మణప్రియులు సత్పాత్రమహాదాను లహితనిర్మథనకర్మైకధుర్యు
లెందఱేఁ గలరు వారెల్ల నప్పుడు సితగంధమాల్యాంబరకనకరత్న
తే. భూషితాంగులై కైదువుల్ పొలుపుమిగులఁ, గరిహయస్యందనోదీర్ణగతులెసంగ
వచ్చి తండ్రికిఁ బొడసూపి యచ్చెరువగు, తెగువ వాలిరి మూఁక లుత్సేక మొంద.

వ. ఇట్లు చుట్టి బెట్టిదంపుటురవడిం బెర్చుకార్చిచ్చుకరణి నడరి దనుజబలంబు వైవస్వత
సైన్యంబు తొడరి తలపడియె ప్రహ్లాదుండు సేనలకుం దలకడచి యెక్కడెక్కడ
యని యక్కమలమిత్త్రపుత్త్రునిం దాఁకి యుక్కునం బెక్కమ్ములం బొదివె జముని
పరివారం బగు వివిధవ్యాధిసముదయంబు సాకారంబై కింకరనికరంబు మున్నుగాఁ
ఖగతురం దొడరి పెనంగం దొడంగె నప్పుడు. 133

మ. యమసైన్యంబులచేత దానవులు దైత్యానీకదర్పంబునన్
శమనాగ్రేసరులున్ విభగ్నవిహతప్రస్తావఘాతక్షత
భ్రమితక్షోభితమూర్ఛితావదళితప్రాయాంగులై యాహవ
క్షమ నెల్లన్ బహురక్తమాంసకలితంగాఁ జేసి రస్త్రావళిన్. 134

క. కాలుఁడు దైతేయుండును, గాలాంబుదయుగముభంగిఁ గాంచనమణిచి
త్రాలగ్నచాపు లయి శర, జాలసలిలవృష్టి గురిసి సలిపిరి రణమున్. 135

మ. శరము ల్బాణముఖంబుసం దిగుచుట ల్సంధించుటల్ కర్షణం
బరుదారంగ నొనర్చుట ల్విడుచుట ల్సాటోపవేగంబులం
బరికింపంగ వశంబుగాక పరిధీభావంబునం జాపముల్
పరగం జొచ్చిరి వార లిద్దఱు సముత్ప్రక్రాంతబాహ్వోద్ధతిన్. 136

క. పిడుగులగతి నొండొరుపైఁ, బడుబాణంబులయసహ్యపాతంబుల క
య్యొడళుల దూర్చంగా కె, క్కడఁ గలుగుం దత్సమానకాఠిన్యంబుల్. 137

క. ఎడసొచ్చి యుభయబలములుఁ, బొడివొడిసేయుచు దిగంతములు గాఢముగా
నడరుచు మెఱుఁగెక్కొనరుచు, లడరుచుఁ గలుకెక్కె వారియస్త్రోద్గమముల్.

క. లే దెన్నఁగ మును నేఁడును, లే దిటమీఁదటను లేదు లే దని పోల్పం
గా దీనికి నెన యని ప్ర, హ్లాదయములపోరు మెచ్చి రంబరచారుల్. 139

వ. అంత నంతకంతకు నంతకుండు పరిశ్రాంతసత్త్వుం డగుచువచ్చె సత్త్వాధికుం డగుట నసురోత్తముమానసశారీరవృత్తంబులు ఖేదాయత్తంబులు గాకుండ నత్యంతరం బెఱింగి కృతాంతసారథి రథం బపక్రాంతంబు సేసెఁ బ్రహ్లాదుం డాత్మగతంబున. 140

క. తనువుగలయాత్మ లెల్లను, దనవశమునఁ దనరుదండధరుఁ డిట్లు విచే
తనుఁ డయ్యె మద్భుజాఘా, తన కింతియచాలు మేటితన మని యెలమిన్. 141

క. ఆతని వెనుకొన నొల్లక, యాతత మగురథము దేవతానీకముపై
సూతునిఁ బఱపఁగఁ బనిచి సు, శాతశరవ్రాతపాతచలితము చేసెన్. 142

అనుహ్లాదుండు కుబేరుం దలపడి సంగ్రామంబు భీమంబుగాఁ జేయుట

వ. తదీయానుజుం డగు ననుహ్లాదుండు కుబేరుం దొడరి పోరు నెడం బెక్కండ్రు యోధవీరులు రథతురంగమాతంగబహుళపతాకినీసమేతంబుగాఁ బతికిం బాసటయైన నతం డందఱం దునుమాడి సమరధరణి రుధిరధారావర్షంబున నభిషేకించిన. 143

క. కినిసి ధననాథుఁ డాతని, ననవరతశరౌఘమగ్నుఁ డగునట్లుగఁ దా
నొనరింపఁగ నరదము డిగి, దనుజుం డశోకతరువు పెఱికి దర్పస్ఫూర్తిన్. 144

క. పౌలస్త్యురథాశ్వంబులఁ, గూలఁగ వ్రేయుటయు నట్టిఘోరక్రియకుం
జాలఁగ మెచ్చుచు నుతివా, చాలంబై యార్చె దైత్యసైన్యం బెల్లన్. 145

వ. వేత్రోక్కరథం బెక్కి ముక్కంటినెచ్చెలి చిచ్చఱపిడుగులకు సంగడంబగుకడిండి
యమ్ముల నమ్మహాసత్త్వు నేయుటయును నతండును పర్వతప్రమాణం బగుపాషాణం
బొక్కటెత్తి యహితుపై వైచిన. 146

మ. గద సేతం గొని శీఘ్రలంఘనకళాకల్పజ్ఞుఁడై పాసె న
ర్థదుఁ డాతాయి హయధ్వజప్రతతితోఁ దత్స్యందనం బంతయుం
జడియం దీవ్రరయంబునం బడియె యక్షశ్రేష్ఠుఁ డొండొక్కచోఁ
బడిలంబారఁగ నిల్చి పిల్చె ననికిం బ్రత్యర్థి [1]నవ్వర్థిమై. 147

క. దితిసుతుఁడును వేత్రోకప, ర్వతశిఖరము బెఱికికొని జవంబున నలకా
పతిపైఁ బఱతెంచిన గద, నతఁ డతనియుకంబు వైచె నతిరౌద్రముగన్. 148

క. [2]వ్రేటును సరకుగొనక గిరి, కూటంబునఁ బ్రహతుఁ జేసె గుహ్యకవిభు న
మ్మేటిమగఁ డతఁడు మూర్ఛా, [3]స్ఫోటితచైతన్యుఁడై వసుంధరఁ బడియెన్. 149

వ. ఆలోన నతిశయంబునం దదాప్తు లగుయక్షరాక్షసవీరు లంపటులుం బఱతెంచి పరి
వేష్టించి యతని నహితుని కగపడకుండం బరిరక్షణం బొనర్చి రాక్షణంబున నేకపింగ
ళుండు జడను దొఱఁగి లేచి నిలిచి నింగియు దెసలు నద్రువ నార్చె నిట్లు మహా
చలశృంగతాడితాంగుం డయ్యును భగ్నంబు నొందని యతని నవధ్యుంగా
నెఱింగి దైత్యు లెవ్వరుం గోల్తలసేయక తొలంగినం గని పురికొల్పికొని కాల
నేమి సునేమి మహానేమినామంబులం గలయనుచరులతోడం గూడ ననుహ్లా
దుండు దలపడినం గుబేరునిసైనికుల మార్కొని రయ్యిరువాఁగునకు శక్తిగదా
ముసలప్రాసపరిఘపరశ్వథాదుల గిరిశిఖరశిలావృక్షకాష్ఠంబుల బాహుముష్టినఖ
దంతంబుల నతిఘోరంబు లగు సంప్రహారంబులు ప్రవర్తిల్లె నప్పుడు. 150

చ. గదగొని రాజరా జడరెఁ గ్రమ్మఱ శాత్రవుమీఁద నాతఁడున్
గదగొని తీవ్రుఁడై యెదురుగా నడతెంచె నతండు వ్రేసె నా
గద నది నుగ్గుగా నడచె గ్రక్కున నాత్మగదాహతిం బలం
బొదవఁగ దానవేంద్రుఁడు సురోత్కర మొక్కట పిచ్చలింపఁగాన్. 151

వ. కిన్నరేశ్వరుం డొక్క గదఁ గొని నిలిచిన ననుహ్లాదుండు చేతిగద యురివి కొండ
చఱి వ్రయ్యవాపి పుచ్చుకొని దీనం బగతుం బొరివుత్తు ననుచుం బ్రళయపర్వ
తాపహారి యగు మహాసమీరుండపోలె దారుణరయంబునం బఱతేరం
గనుంగొని. 152

క. దనుజులకు మేలుచేయును, ననిమిషులకుఁ గీడుపాటు నగుచుండుట నె
మ్మనమున నూహించి తలఁకి, ధనదుండు దొలంగె నాప్తతతియుం దానున్. 153

సీ. జితకాశి యగు విప్రచిత్తి పశ్చిమదిశానాథునిఁ దీవ్రబాణములఁ బొదివి
ప్రళయకాలమునాఁటిభానుదీప్తులుఁబోలె [4]సర్వసత్త్వాలి శోషణముఁ జేయు

1. నత్యర్థిమై. 2. వాటు. 3. చ్ఛోటిత. 4. సర్వావరోధనసమము.

నతనియస్త్రముల విహ్వలుఁడై జలేశుండు కర్తవ్యమేమియుఁ గానఁ డయ్యె
నగ్నిమండలచండమై యుండు దైత్యునాననమును దేఱి చూడను వశంబు

ఆ. గాక యుండె నట్లు కడు నుగ్రుఁడై యసు, రోత్తముండు వరుణు నుసుఱుగొండు
నింకఁ దడవుసేయ నేటికి నని యొక్క, పరిఘ మెత్తుకొనియె బలము మెఱయ.

వ. అమ్మహాపరిఘంబు కేలం గొని త్రిప్పునప్పుడు సప్తపవనస్కంధసప్తమునిసప్తాశ్వ
సుధాకరగ్రహనక్షత్రదివ్యవిమానమేఘచయమండితం బగు గగనమండలం
బంతయు నదభ్రభ్రమితం బైనయట్లుండె నట్టియాయుధంబు పూఁచి యతండు
వరుణుముందటిసైన్యంబులం బొడిసేసి యతనిని వ్రేసినఁ దదీయగాత్రస్పర్శనం
బున నది తుత్తుము రయ్యెఁ దచ్ఛకలంబులు ఖద్యోతంబులపోలిక నెల్లదెసలం జెదరె
నట్టివ్రేటున నిశ్చలుం డై యున్న ప్రాచేతసుచేతనాస్థైర్యశరీరశక్తివిభవంబులు
సకలభూతంబులుం బ్రశంసించె నంత. 155

తే. సప్తపాతాళపతు లగుసర్పపతుల, నెల్లఁ గనుఁగొని యాదోగణేశ్వరుండు
పనిచె బ్రత్యర్థిఁ దలపడి ప్రకటసత్త్వ, మంతయును జూపుఁడని పేర్మి యతిశయిల్ల.

క. ఏలిక పనుచుటయు విష, జ్వాలోత్కటదంష్ట్ర లతులశస్త్రంబులుగాఁ
గాలాగ్నిచ్ఛటలకరణి, వాలి కడఁగె నురగతతు లవష్టంభమునన్. 157

వ. విప్రచిత్తి యవ్విధంబునకు నల్ల నగుచు గారుడం బగునస్త్రంబు ప్రయోగించిన
ననేకంబు లగుగరుడాకారసాయకంబు లడరి ఘోరవిదారణం బొనర్చి సంగ
రోర్వి దర్వీకరశరీరశకలంబులం గప్పెఁ దదనంతరంబ. 158

మ. తనకుం జేయఁగఁ గల్గుభృత్యు లరిదోర్దర్పంబుచే మ్రగ్గఁగాఁ
గని చిత్తంబున స్రుక్కియుం గడఁక డక్కంజాల కబ్ధిప్రభుం
డనిరోధోద్ధతబాణవేగమున దైత్యాధీశ్వరుఁ ముంచె నా
తని నాతండును నొంచెఁ జాపధరుఁడై తత్తుల్యబాణావలిన్. 159

క. వరుణుండు విప్రచిత్తియు, దుర మొనరింపంగ నొక్క తూఁపున శౌర్యం
బరుదై చెల్లఁగ దైత్యుఁడు, పరిభవముగఁ దలఁచె నట్టిభావము తనకున్. 160

వ. అట్టిమత్సరంబునం దొడ్తొన వర్ధిల్లునుద్ధతిం బ్రదీప్తమానప్రాణుం డగుపూర్వ
గీర్వాణుగర్వంబుచేత నెత్తువడి వడిచెడి వరుణుం డపసరణంబ శరణంబుగా శత
మఖుం డున్నదిక్కునకు నరిగె నతనితోడన సైన్యంబులుం జనియె నివ్విధంబున.

క. వసురుద్రాదిత్యాదులు, ప్రసభంబున రిపులచేతఁ బరిభవభూరి
వ్యసనము నొందుటఁ గనుఁగొని, యసహాయుం డగ్ని దేవుఁ డతిరోషమునన్. 162

వ. ఆత్మగతంబున. 163

తే. అమరులకు నేన దిక్కు హావ్యములు మోచి
పెట్టి పోషింతు నటు కీను పుట్టినప్పు
డగు నె యొప్పరికింప నామగఁటిమిఁయును
వేఁడిమియుఁ జూపి పరిమూర్తు నిమత్రతతుల. 164

అగ్నిదేవుండు సంరంభవిజృంభితుండై దైత్యసైన్యంబులకెల్ల దైన్యంబు నొందించుట

వ. అని తలంచి లోహితవాహనంబును వాయుచక్రంబును ధూమధ్వజంబును నర్చి ర్మయంబును నగురథం బెక్కి రక్తవర్ణంబును బిశంగకేశశ్మశ్రుతనూరుహంబును నగుదేహంబు దనరారం దైజసంబు లగునాయుధంబులు ధరియించి నిజోత్సాహంబునకు నమర్త్యులు సంతసిల్ల మునులు ప్రస్తుతింప నడరి దైత్యసైన్యంబుఁ జొచ్చి యొక్కొక్క మొత్తంబున వేలు పదివేలు లక్ష యనుసంఖ్యలం గలదానవులఁ బ్రేల్వం దొడంగెఁ దదీయసఖుం డగుజగత్ప్రాణుండు ప్రతిభటప్రాణహారి యగురభసంబునఁ జెలికానికడిమికిం దోడ్పడియె నంత నెల్లదెసల నాఖీలంబు లగుకీలంబులు రథంబులం దొడరి చక్రకూబరకేతనయుగత్రివేణుకంబుల నుద్ధూతధూమంబులై యొసంగి యస్త్రధనుశ్శకవచంబులు సమరి ఖడ్గక్షురికాదు లతిదుఃసహభంగురంబులుగా నొనర్చి కరులం బొదివి కర్ణరంధ్రంబులు సొచ్చి కరవివరంబులు దూఱి దంతంబులు గమల్చి కక్ష్యాకుథప్రముఖంబులు సుఱసుఱ పుచ్చి తురగంబులం దగిలి మోరలు నఱికి బంధురస్కంధకేసరపుచ్ఛరోమవల్లరుల బెరసి వీఁపు లెరియించి మహాశరీరు లగువీరుల నరికట్టి ముకుటకేశవస్త్రమాల్యంబులు పొడవడంచి చర్మమాంసాస్థిమేదోవసామజ్జ లొక్కటిగాఁ గలంచి సమరభూమి యంతయు సంతప్తమేదోమజ్జా ప్రవాహబహుళంబుఁ గావించె నివ్విధంబునం గల్పాంతకల్పం బగుమహాదహనవిహారంబునకు సమస్తభూతంబులు భీతిభ్రాంతంబు లయ్యె దనుజులు తల్లడిల్లి పెల్లెసఁగునార్తస్వనంబులతోడ మయశంబరులమఱుంగు సొచ్చి రది యంతయుం గనుంగొని. 165

క. పర్జన్యవరుణమాయా, సర్జన మొనరించి వారు సముదికయత్నం
బూర్జితముగ నయ్యనలుని, భర్జనశక్తి యడఁగించి పరగిరి కడిమిన్. 166

తే. అసురవర్యులమాయల నగ్నిదేవు, కడఁక పొనుపడఁ దొడఁగుట గని రయమున
దేవమంత్రి యేతెంచి యాదేవపూజ్యు, నలఘుఫణితుల నిట్లని తెలచెఁ బ్రీతి. 167

సీ. కనకంబు నీరేత మనిలుఁడు నీయాత్మ యేడుజిహ్వలతోడ నెందు నొప్పు
దీవు జలంబుల నీవు పుట్టించితి సలిలంబు గ్రిందు పార్శ్వములు మీఁదు
నై సర్వతోగాము లగుముఖంబుల పేర్మిఁ బరగుదు భూతసంభవకరుఁడవు
భూతధారకుఁడవు భూతసంహర్తవు యజ్ఞంబు నీవ హావ్యంబు నీవ

తే. హావ్యవాహుండవును నీవ హావ్యభుజుఁడ, వీవ నీ విత్తు లక్ష్మియు నిధ్యయము
నాశ్రితులకు నీయాశ్రితు లఖిలసురులు, జాతవేద వేదములు నీసంస్తవములు.

క. అసురుల దెస నీతేజము, ప్రసారితముఁ జేసి మగుడఁబడు టొప్పునె యిం
కసమానశౌర్య క్రమ్మఱ, మసఁగుము రక్షింపు మమరమండలిఁ గరుణన్. 169

చ. అనిన సురేజ్యవాక్యరస మాజ్యహుతంబుగఁ బేర్చి క్రమ్మఱం
గనలి కృశానుఁ డుద్ధతశిఖాతతి నెప్పటియట్ల దైత్యవా
హినులపయిం బ్రకామగతి నేపెసలారె వినష్టమానులై
దనుజులు వీఁగి రెంతయుముదంబునఁ బొంగిరి దేవపుంగవుల్. 170

వ. అప్పుడు ప్రహ్లాదుండు బలీంద్రుపాలికిం జని సబహుమానంబుగా నతని కిట్లనియె.

సీ. నీతపం బెవ మెచ్చి నిఖిలలోకేశ్వరుం డెంతయుఁ గరుణ నీకిచ్చె వరము
లింద్రత్వ మగ్నిత్వ మిందుత్వ మర్కత్వ మర్కతనూజత్వ మబ్ధిపత్వ
మర్థేశ్వరత్వ మిట్లమరిన ప్రభుతలు నణిమాదిసిద్ధులు నాహవమున
నపరాజితత్వంబు నమృతత్వమును మహాయోగీశ్వరత్వంబు నుదితయశము

తే. లైనయవియెల్లఁ గలుగ దైత్యాపజయముఁ
జూచుచుండంగఁ దగునె దదాహవమున
నమరపతి నోర్చి తద్రాజ్య మపహరించి
సత్యముగఁ జేయు మజువాణి సత్యధుర్య. 172

చ. అని తెలుపంగ నాత్మమహిమాతిశయం బఖిలంబు తెల్లగాఁ
గని దనుజేంద్రుఁ డాజిజయకౌతుక మాకృతి కెల్ల భూషయై
పెను పొనరింప నప్డు గిరిభేదిరథంబునకై రథంబు చ
య్యన నడపంగ సూతుఁ బ్రియమారఁగఁ బంచె నుదగ్రదర్పుఁడై. 173

క. ఆతనియుద్యోగము గని, దైతేయబలంబు మగుడఁ దద్దయుఁ గడఁకల్
చేతోగతు లొందఁగ నభి, యాతిహానన కాంతిఁ గూడె నాటోపమునన్. 174

ఇంద్రబలీంద్రులకు ద్వంద్వయుద్ధంబు సుప్రసిద్ధంబుగా జరుగుట

వ. ఇట్లు సైన్యసమేతుండై నడచుబలీంద్రునకుఁ బ్రశస్తమృగపక్షికులంబు లను
కూలగమనవిచేష్టితరుతంబుల నభిమతంబు సిద్ధించుట దెలిపె నాంగికంబు లగు
మంగళసూచకంబు లెన్ని యన్నియుం గలిగె వివిధసత్కారసంతర్పితు లగుధరణీ
సురులు వీర్యవంతంబు లగుమంత్రంబులు జపియించుచు జయం బాశాసించి
రతండు సర్వదిశల దరికొని ప్రబ్బుహుతాశనువిజృంభణం బంతంతం జూచి
యెంతయుఁ గలంగినను మహత్త్వంబున సదోద్రిక్తంబులు నుద్యుక్తంబులు నగు
నసురవర్గంబు లనర్గళభంగిం దొడరి యనిమిషులం దాఁకె నప్పుడు. 175

మ. తనబాణావళి సర్వదిక్కుల సముద్యద్రశ్మిజాలంబుల
ట్లనుబద్ధోద్ధతిఁ బర్వఁగాఁ బ్రళయకాలార్కుండపోలెఁ రయం
బున నేతెంచుబలీంద్రుఁ జూచి భయసమ్మూఢాత్ములై కన్కనిం
జని రొక్కండును నిల్వలేక దివిజుల్ శక్రాంతికక్షోణికిన్. 176

వ. చని యతనితో నీవు సర్వామరస్వామివి ధాతవు విధాతవునై భూతంబుల
రక్షించుపనికిఁ బూనియున్నాఁడవు మూఁడుజగంబుల నీకు సమానుం డగుమాన
ధనుండు లేఁడు సైన్యంబులు గలంగి పాఱెను దొరలయందు నిపాతితద్విరదుం
డును నిహతహయుండును నిర్మథితరథుండును నికృత్తాయుధుండునుం గానివానిం
బొడగాన మేము నీకుఁ జెప్ప నొచ్చితిమి సముత్సాహంబున కిది సమయంబు కడిమి
వాటింపుము కడంగుము. 177

క. శూరుఁ డగువాఁడు బాహా, ధౌరేయత నాత్మసంశ్రితప్రతతిఁ గడుం
బోరామిఁ గావకుండినఁ, బేరు గలఁడె దక్కునయ్య ప్రియజయలక్ష్ముల్. 178

సీ. అనుటయు నట్లకాక ని సహస్రాక్షుండు హయసహస్రోపేత మైనరథము
మాతలిసారథ్యమహిమాభినీతమై తనరారురత్నకేతనము వెలుఁగ
దివ్యకిరీటదీధితులతోఁ గర్ణికాంగదహారకుండలకంకణాంగు
ళీయకద్యుతులు దలిర్ప సంధ్యాతపం బఖిలదిఙ్ముఖముల నావహింప

తే. సన్నిహితవజ్రుఁడును హస్తసంగృహీత, కార్ముకుండు నక్షయతూణకల్పనుండు
నగుచుఁ జారణకీర్తన లతిశయిల్ల, నేచి దైత్యనాయకునకు నెదురు నడచె. 179

క. బలియును హరిఁ గన్నంతన, బలవన్నారాచపటలపరిపిహితదిశా
వలయుఁ డగుచుఁ దోతేరఁగఁ, గలహం బిరువురకు నయ్యెఁ గడుఁ జోద్యముగాన్.

క. ఆతెఱఁగు కయ్యములు ము, న్నేతఱిఁ జూచియును వినియు నెఱుఁగ రతివచ
శ్చేతోవిషయము దత్సమ, ఘాతము త్రైలోక్యభీతికంపన మొందున్. 181

తే. చేరి ప్రహ్లాదముఖులు ప్రసిద్ధబుద్ధి, ధుర్యు లగ్గింప బలి బాహుదోహలంబు
సిద్ధమునికోటి గొనియాడ జిష్ణుబలము, వర్ధనము నొందెఁ దమలోన వత్రపడక.

మ. బలిబాణావలి నింద్రుఁ డింద్రువిలసద్బాణాళిఁ దోడ్తోన యా
బలి ద్రెవ్వఁగ వడి నేయ నేయఁ దునుకల్ ప్రద్యోతమానాకృతిఁ
శలభశ్రేణులుఁ బోలె మూసె దెస లుత్సాహంబునం బొందెన
గ్గలికల్ మీఱినతూపు లొండొరులఁ జిక్కం దాఁకె మస్తస్థలుల్. 183

క. నెఱఁకులు దాఁకినయమ్ములఁ, జోఱజోఱ నెత్తురులు వడియ శోభిల్లిరి వా
రెఱసంజ మీఁదఁ బర్వఁగ, గుఱియై యొప్పారు క్రొత్తకుధరములక్రియన్. 184

క. ప్రకృతిశరంబుల నిరువురు, నొకవడిఁ బోరాడి యుడిగి యుద్ధతదివ్యా
స్త్రకళాగర్వము లప్పుడు, ప్రకటించిరి రౌద్రచిత్రభంగులు వెలయన్. 185

తే. తనకుఁ గలలావు లన్నియుఁ దరతరంబ, యహితు దెసఁ జేసి చూపి యనంతరంబ
హరిహయుండు ప్రయోగింతు నని తలంచె, నఖిలశైలపక్షౌఘఘాతి యైన హేతి.

వ. ఇవ్విధంబున నుత్సహించి ప్రయత్నపూర్వకంబుగా నమ్మహాయుధంబు కరంబున
నమర్చునంతలోన నంతరిక్షంబున నశరీరవాణి యతని కిట్లని వినిపించె. 187

సీ. ఓదేవవల్లభ యీదైత్యనాథుండు వారిజోద్భవదత్తవరుఁడు గాన
నీకు నజేయుండు నీకకా దమరులలోన నెవ్వానికి నైన గెలువ
నలవిగా దీతని నధికధార్మికుఁ డట్లుగావున మానుము కడఁక యిప్పు
డితనికి నపజయహేతువై యుద్యుక్తుఁ డయ్యెడు నింకఁ గాలాంతరమున
తే. బ్రహ్మ సర్వస్వభూతుండు భవ్యధర్మ, మూలకందంబు దేవతామూర్ధరత్న
మాదిమధ్యాంతనిర్ముక్తుఁ డాదిదేవుఁ, డచ్యుతుఁడు విశ్వమయుఁడు నారాయణుండు.

క. అతఁ డెఱుఁగు భవత్పాలన, గతులెల్లను మీరు రిత్త కాఁజేయఁబడక
య్యతిశయకరుణానిధి మీ, మతిలో శరణంబు నొంది మనుఁ డతిభక్తిన్. 189

వ. అనిన విని దంభోళి వైవం బూనినకేలు సడలించి విషణ్ణుండై దివిషత్ప్రభుండు
దొరలం జూచి గణదేవతలనెల్లఁ గ్రమ్మఱం దనిపలికి రథంబు మరల్చి యోటమి
కోర్చి తిరిగె నసురలు సింహనాదంబులు మున్నుగా విచిత్రవాదిత్రధ్వానంబు
లెసంగ నానందంబున బలిం బ్రస్తుతించి రివ్విధంబున విజయభాసితుండై. 190

క. స్వారాజ్యపదము గైకొని, వైరోచనుఁ డత్యుదగ్రవైభవమునఁ బెం
పారి జగత్త్రయనుతబల, పారీణత నొంది ధర్మపరుఁడై యొప్పెన్. 191
తే. తాతప్రహ్లాదుఁ డాదిమనీతిపథము, తెలిసి నడపంగ మయశంబరులు ప్రధాను
లై సురలకార్యములు ప్రతిహతముగా నొనర్ప నాతనికలిమి యున్నతివహించె.
క. ఎవ్వఁడు దుశ్చరితుఁడు లేఁ, డెవ్వఁడు దుర్గతుఁడు లేఁడు హీనాత్ముఁడు లేఁ
డెవ్వఁడు బలిరాజ్యంబున, నెవ్వలనఁ గృతార్థమతుల యిలఁ గలమనుజుల్. 193

క. వర్ణాశ్రమధర్మంబులు, పూర్ణంబుగ నడపుచుం బ్రభూత జనపదో
దీర్ణసమృద్ధుల నెంతయు, వర్ణన గని రతనియాజ్ఞవలన నరేంద్రుల్. 194
తే. యాగరతులును నిర్మలయోగపరులు, వీతవిఘ్నత నాత్మీయవిధులు నడుపఁ
ద్రిదివమోక్షసాధనయత్నదీప్తులైరి, తగ బలీంద్రునిరక్షణోద్యమము పేర్మి. 195

వ. ఇట్లు చతుష్పాదంబై ధర్మంబు సరియింప నకుంఠితకల్యాణగౌరవుండై తేజరిల్లు
వైరోచనుపాలికిం బద్మహస్తయై చనుదెంచి పద్మవాసిని యగుపరదేవత ప్రసాద
సౌముఖ్యం బమర నిట్లనియె. 196

మ. తగవున్ ధర్మముఁ దప్పకుండ భుజసత్త్వప్రౌఢి ప్రఖ్యాతిగాఁ
బగవారిన్ బవరంబులో నొడిచి సంపన్నుండవై పేర్చి యీ
జగము ల్మూఁటిని నీవు గైకొనుటకున్ సంతుష్టనై వచ్చితి
న్నిగమైకస్తుత నేను లక్ష్మి ననఘా నీపాల దీపించెదన్. 197

క. ఘనుఁ డగుహిరణ్యకశిపుని, యనుపమసంతతికి నిట్టియైశ్వర్యంబుల్
దనరుట యరుదే నీవా, తనిఁ గడచితి గాఢబాహుదర్పనిరూఢిన్. 198

వ. అని యద్దేవి తదీయగేహంబున వసియించె నబ్బంగిన యేతెంచి [1]హ్రీయును ధీయును విద్యయు దయయును ధృతియు శ్రుతియుఁ బ్రీతియు వినీతియుఁ బుష్టియుఁ దుష్టియు దాంతియు శాంతియు ననువేల్పుఁ గలదేవత లతనియందు నెల కొనిరి గరుడగంధర్వాప్సరోగణంబులు గీతనృత్యకళావిన్యాసంబులం దదుపాసనం బొనర్చె షష్ఠియుం బరమేష్ఠి పురందరుల నెవ్వరెవ్వరు గొలుతురు వారి లెల్లను దైత్యపతి భజియింపం దొడంగి రంత. 199

ఇంద్రుండు స్వారాజ్యహీనుండై యదితికడకుం జని నిజపరాజయం బెఱిఁగించుట

సీ. త్రిదశేంద్రుఁ డాత్మీయపదపరిభ్రష్టుఁడై యదితిఁ గానఁగఁ బోయి యాహవమున
బలి మేలుచేయైనభంగియు వజ్రంబు గైకొన్నతన్ను నాకాశవాణి
వల దన్న తెఱఁగును వరుసతోఁ జెప్పిన నద్దేవి యన్నైన ననఘ మనము
మీతండ్రి సుదృఢమేయతపోదీప్తు నడిగి యప్పుణ్యాత్మునాజ్ఞ నడుత
తే. మని యతండునుదానును నఖిలసురలుఁ గూడిచని సురాసురజనకునిఁ గృపార్ద్రుఁ
గశ్యపబ్రహ్మఁ గని కార్యగతి సకలము, నాదినుండియు నెఱిఁగించి రవ్విభునకు.
క. విని యాతఁడు వీరలఁ దో, డ్కొని యప్పుడ యరిగె విశ్వగురుఁ డగుచతురా
ననుపాలి కప్పు డందఱు, వినయంబునఁ బ్రణతిపూర్వవిహితాంజలులై. 201
వ. బహువిధస్తోత్రంబు లొనర్చినఁ గశ్యపసమేతం బట్లు సనుదెంచిన సురలం జూచి
సురజ్యేష్ఠుండు కరుణావికాసవిలసితుండై. 202
క. మీరాక కే నెఱుంగుదుఁ, గారణము బలీంద్రు గెలువఁగా నోపుట య
న్నారాయణునకుఁ దక్కఁగ, నేరికిఁ జేకుఱదు నిక్క మిది యెబ్బంగిన్. 203
క. బలి నొకనిఁ జెప్పనేటికి, బలవంతులఁ జంప నోర్వఁ జాల్పడినాఁ డా
జలరుహనాభుఁడు లోకం, బుల నతనికి నెదురఁజాలుపురుషులు గలరే. 204

వ. అమ్మహాయోగీశ్వరుండు నిజయోగాంశంబున నియ్యదితియందుఁ గశ్యపునకుఁ బుత్త్రుండై జనియించి దివిజకార్యంబు నిర్వహింపఁగలవాఁ డట్టియవతారంబున కద్దేవుఁ బ్రార్థింప వలయు నతండు దన్నుం దాన కనియెనేనిం గాని యెవ్వరికిం గనుట దుర్లభంబు తపశ్శీలురకుం గాన నగుం గావున దుగ్ధాంబుధియుత్తరంబున నమృతం బనుపేరి పరమస్థానంబు గల దది యతనివిహారభూమి యచ్చటికిం జని తదీయప్రసాదంబున లబ్ధమనోరథులరయి రం డనిన నట్ల కాక యని యద్దేవుని వీడ్కొని. 205

ఉ. వార లుదఙ్ముఖప్రవణవర్తనులై బహుశైలసింధుకాం
తారమహీస్థలుల్ గడచి తత్పరతం జని సర్వజంతుసం

1. సంస్కృతానుసారమగుపాఠము కీర్తియు ద్యుతియుఁ బ్రభయు ధృతియు క్షేమయు భూతియు నీతియు విద్యయు దయయు మతియు స్మృతియు మేధయుఁ దుష్టియుఁ బుష్టియుఁ గాంతియుఁ గ్రియయు.

చారవిహీనమై రవినిశాకరదీప్తులు లేక చీఁకటుల్
పేరిన యొక్కచోటు గని పెద్దయు విస్మయ మంది యందఱున్. 206

వ. అపుడుఁ గడచిపోవం దమకు శక్యంబు గాకున్న నంతటన యుండి. 207

క. వేయేఁడుల వ్రతమునకై, ధీయోగము సిద్ధి నొంద దీక్షించి మహా
కాయవచోనియమము నిర, పాయంబుగఁ దొడఁగి రురుతపస్సాధనకున్. 208

తే. అందుఁ గశ్యపసంయమి యంగనయును
దాను బ్రహ్మచర్యవ్రతధారణమున
నిలిచి వీరాసనస్థుఁడై జలధిశయను
జలజనయనుఁ జేతోంబుజస్థాయిఁ జేసి. 209

క. మును మునిముఖ్యులు భక్తిం, గొనియాడఁగ నిఖిలనిగమగోప్యంబై యొ
ప్పినవాఙ్మయమున నిట్లని, వినుతించె ననంతమహిము విశ్వాత్ము హరిన్. 210

చూర్ణిక. జయ జయ జగదుద్భవ స్థితిసంహార హేతుగుణ[1]నిర్ధరణ వ్యపహితానేక మూర్తి విలసన! సనకాది యోగీంద్ర హృదయ సరోరుహ[2]సౌరభ్య సంవిధానావేశ వంశవర్ధన వదనవినిస్సృతానంత వాఙ్మయ ప్రవాహ పవిత్రీకృతాఖిలలోక! లోకాయతికాది దుస్తర్క తిమిరాంధదురధిగమదివ్యానుభావ! భావనాపరాయణ[3]ప్రణయ వారణ ప్రవణ కరుణాపరిణామవత్కటాక్ష నిరీక్షణ! క్షణదాచరాపసర్పణ సగర్వ దుర్వార సంచరణ చటుల చక్ర[4]ధర దండహస్త కమల! కమలభవోత్పత్తి నిమిత్త నిర్నిమీలననాభి శతపత్ర! పత్రరథేశ్వర పత్ర పతాక భావసేవాద్వైతవిద్యాసిద్ధ్యత్ప్రసాదసౌముఖ్య! ముఖ్యముని నికర నిరంతరోద్గీతనామసహస్ర! సహస్రాంశు పరిభావ ప్రభావవిభవ! భవరుజాభైషజ్యచరణ సరోరుహ సమ్యక్సమారాధన! ధనపతి నిధి నివహాశత కామధేనువ్రజ కల్పతరుగహన[5]లక్ష్మ సదృక్ష! క్షణమాత్ర మూర్తి సంస్మరణ సుకృత! కృతప్రముఖ యుగ చతుష్టయ ప్రతిష్ఠాపిత సర్వధర్మ ప్రతిష్ఠాపన వ్యవసాయసంప్రవృత్త వివిధ విచిత్రావతార! తారకానాథ నలినీనర్మసఖ స్వరూపనయన యుగళాలోక భ్రమిత కాల చక్ర[6]బాల! బాలభాను సమాన నాభి కౌస్తుభ గభస్తి ప్రసర సాంధ్య ఘనాయితదోరంతర తమాలకానన! కాననాట శ్లోకిత శ్లాఘ్య యశో మౌక్తికావతంసిత శ్రుతి సీమంతభాగ! భాగధేయ పరంపరా భోగ భక్తి విభ్రమ! భ్రమ దమిత సంసృతి ప్రపంచ పరిణత యంత్ర స్వతంత్ర సూత్రధార! [7]ధారణక్రమాభ్యాస ప్రాప్య పరమస్థాన! [8]స్థానాభిమానియవిధృత విశ్వ వ్యాపకానేకరూప! రూపగుణకర్మ వ్యతి

1. నిర్ధారిత. 2 సౌరభ్య సంవిధానావేశ వదన. 3. పరాయణ వారణ. 4. వర. 5. లక్ష సదృక్ష. 6. వబలకు బకలకు అభేదము. కాఁగా 'చక్రవాళ'. 7. ధారణా. 8. స్థానాభిమానితా' అని యిట్టులు మార్చి చూచినచో అర్థమునకు కొంత చేరిక యగును.

రిక్త ముక్త శుద్ధ బుద్ధానతారతాభాస! భాసమాన మధ్యమ మార్గ
మసృణమాని మనోమార్గ! మార్గణ భుజంగ పిటాసురాసు పవమాన!
మాననీయ మహిమానంద నంద దిందిరా సుందరీ హృషీక! హృషీకేశ!
కేశవ! నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమః. 211

శ్లో. నమః కైవల్యకల్యాణకల్యానందవిధాయినే
నారాయణాయ మహాత్మాం వరదాయ వరీయసే. 212

క. అని వినుతించినఁ గశ్యప, మునిదెసఁ బ్రీతుఁ డయి విశ్వమూర్తి ముకుందుం
డనుపమధీరధ్వని ని, ట్లనియె నభోవీథి నిలిచి యంతర్హితుఁడై. 213

— శ్రీ నారాయణుఁడు దితిగర్భంబున వామనుం డయి జనియించెడుకథ —

చ. అమలచరిత్ర నీవు నియతాత్ముఁడ వైనతెఱంగు నీయను
త్తమ మగు వాక్ప్రపంచమును దైవతవర్గము భక్తితోడ సం
యమమతి నున్న చందము మదాత్మకుఁ బ్రీతి యొనర్చె వేఁడు మి
ష్ట మయినయర్థ మవ్విధము సర్వజగత్ప్రియ మెవ్విధంబునన్. 214

వ. అనినం గశ్యపమునీంద్రుండు దేవా దేవర మావలనం బ్రసన్నుండ వైతేని నింద్రానుజుండ వై సకలబృందారకబృందంబులకు నానందప్రదం బగునవతారంబు నంగీకరింపవే యనియె నదితియుం బ్రాంజలియై పరమేశ్వరాదేశంబున నాకాశంబుఁ జూచి నమస్కరించి. 215

క. నాకపతికిఁ బెంపొదవఁగ, నాకంపితులై సురారు లడఁగఁగఁ గృపతో
నాకడుపు చల్లనయ్యెడు, నాకారముతో జనింపవయ్య ముకుందా. 216

చ. అనునెడ దేవతావరులు నంబరలంబివిలోచనాంశులై
మనములు భక్తిపూరపరిమగ్నములై యలరంగ దేవ నీ
వనుజత నొంది దేవవిభునయ్యయు కేలికయుక్ గురుండు వే
ల్పును శరణంబునై భయవిలోప మొనర్చి యనుగ్రహింపవే. 217

క. నీ వదితిసుతుఁడ వగుటయు, దేవత లందఱును దేవదేవ ధ్రువముగా
దేవాహ్వయంబు దాల్తురు, నీవాత్సల్యంబు గోర్కి నెఱయఁగఁ బడదే. 218

వ. అని యివ్విధంబున నందఱు నభ్యర్థించిన నేకవాక్యనిరూపితం బగుమతంబు మనంబున నవధరించి మధుమథనుండు మధురస్వరంబున వారి కిట్లనియె. 219

క. భరితతపస్కులు గశ్యప, వరమునియును నదితియును ధ్రువంబుగ నేని
య్యిరువురకోర్కియు నిండఁగ, హరిహయసోదర్యసుఖము నందెదఁ బ్రీతిన్.

మ. క్రతుభాగంబులు గోలుపోయి కృశులై కాతర్యముం బొంది యే
గతియుం గానక యిట్లు దూలెడుసురల్ కల్యాణబుద్ధుల్ ధృత
వ్రతు లెబ్భంగి నిరీక్షణీయులుగ భావస్ఫూర్తి నేఁ జూచితిన్
దితిజుల్ నాకెదురే జయింతు నఖిలద్వేషివ్రజంబున్ వెసన్. 221

క. క్రవ్యాదులు దమయొఱచులు, క్రవ్యాదుల కిత్తు రాజిఁ గడుమోదమునన్
గ్రవ్యాదులతోఁ గూడఁగ, హవ్యాదులు గాంతు రర్థి నాత్మపదంబుల్. 221

వ. మీరు నిశ్చింతంబు లగుసంతరంగంబులతోడ నరుగుం డని యానతిచ్చిన మహా ప్రసాదం బని యందఱు నానందధ్వనులతో నభినందించి నమస్కరించి య య్యలక్షితమూర్తిచేత నామంత్రితు లైనవారై తముమున్ను సను దెంచినమార్గం బున మగుడి చని దివిజులు కశ్యపమహామునియాశ్రమంబునంద యుండి. 223

తే. జలధరోదయ మర్థించుచాతకముల, భంగి విభువవతారంబు వార్చియుండ
నదితి దేవి యంతర్వత్ని యై వహించెఁ, బ్రమదమునఁ జాలు దివ్యవర్షములు వేయు.

చ. హరి పరమేశ్వరేశ్వరుఁ డనంతుఁ డనంతగుణాశ్రయుండు పు
ష్కరదళలోచనుండు గుణగణ్యుఁడు సర్వశరణ్యుఁ డిందిరా
వరుఁడు వరప్రదుం డఖిలవంద్యుఁడు గర్భమునంద యుండి య
చ్చెరువుగ నిర్దహించె నవి జేయసురాహితశక్తు లన్నియున్. 225

తే. తల్లికడుపున నెలకొని దనుజదమనుఁ, డాదవి తానును బొదలుచుఁ బొదలఁజేసె
నిగమవైభవంబులు తపోనిలయములును, దివిజతేజఃబులును గ్రతూద్దేశవిధులు.

క. అమృతాశనులం గాంచిన, కమనీయోదరమునందుఁ గమలోదరు న
య్యమితబలు నమృతుఁ దాల్చుట, నమృతాస్వాదినియ పోలె నదితి యొలర్చెన్.

వ. ఇట్లు పరిపూర్ణగర్భిణి యైనకశ్యపగృహిణికిఁ బ్రసవసమయంబున సమధిక తేజం బగుతనూజుం డుదయించి పూర్వదిశాగర్భప్రసూతుం డైన సవితృ ననుకరించె నమ్మహాత్మునుదయంబునఁ బ్రత్యాసన్నులై మరీచ్యాదిబ్రహ్మలును భరద్వాజాది మునులును సనకాదియోగీంద్రులు ననేకశ్రుతిసూక్తంబులం బ్రస్తుతించిరి తుంబురునారదపురస్సరంబుగా సఖిలగంధర్వులు దివ్యగానంబులం గీర్తించిరి రంభాసమేతులై యచ్చర లెల్ల నుల్లాసనృత్తంబులం గొలిచిరి వసురుద్రాదిత్యా శ్వివిశ్వేసాధ్యులు సిద్ధవిద్యాధరయక్షగుహ్యకశ్రేష్ఠులు విహంగభుజంగప్రము ఖులుం బ్రమోదంబునం బ్రణామకలితులగుచు వాగర్చనంబు లొనర్చిరి లోక పితామహుండు హంసవిమానంబుతోడ నేతెంచి యయ్యదితినందనునభినందించె. ఇక్కుమారుండు విశ్వస్తుతులకు నర్హుం డయ్యెం గావున విష్ణుం డనం బరగు నని నామధేయంబు నిరూపించి యభిరూపం బగు నుత్సవం బనుష్ఠించి యా సమస్తసురసంయమిసముదయంబులు ననుసరింప నాత్మీయసదనంబున కరిగె నంత.

మ. ప్రతిపచ్చంద్రునిమాడ్కి నాతఁడు సమగ్రస్ఫూర్తితో వర్ధమా
నత నొందంగ నవాంబువాహసితముల్ సంపూర్ణచంద్రాస్యముల్
సితపంకేరుహపత్రనేత్రముఁ బృథుశ్రీవత్సలక్ష్యంబునై
యతిరమ్యం బగు కుబ్జరూపమున నొప్పారెం బ్రభాప్రాంశుఁడై. 229

క. వామనుఁడు బ్రహ్మచర్య, శ్రీమహితుం డగుచు నుల్లసిల్లెఁ దగఁ దదీ
యామితసౌందర్యము సుర, భామలచూపులకు నిచ్చ పండుగు నిచ్చెన్. 230

సీ. ఆఱుంగములు గలయైశ్వర్యములకు నివాసమై యొప్పు నెవ్వానిమహిమ
యెవ్వానియున్నచో నెఱిఁగినధన్యులు మగుడరు జన్మసమ్మర్దములకు
నిందునందును మేలు నొందఁగోరెడువారు క్రతుమూర్తి నెవ్వానిఁ గని భజింతు
రాకాశ మవ్యక్త మజర మనామయం బానంద మమృత మెవ్వానితత్త్వ
తే. మమ్మహాత్ముఁ దపోమయు నాద్యు ననఘు, నీశు విశ్వైకధుర్యు మహేంద్రుతమ్ముఁ
జూచి రుత్ఫుల్లలోచనాంశువులతోడ, నర్థి నిచ్చలుఁ జనుదెంచి యమరవరులు.

వ. ఒక్కనాఁ డవ్విష్ణుండు నిజదర్శనసమాగతు లైన యదితిసుతుల సంఘంబుఁ గరుణా
తరంగితంబు లగు నాలోకనంబుల ననుగ్రహించి తదీయప్రయోజనంబు నెఱుం
గనివాఁడ పోలె ని ట్లనియె. 232

క. అలఘుమతులార మీర, స్ఖలితచరితు లతులధైర్యశౌర్యాదిగుణో
జ్జ్వలులు విశేషించి మదీ, యులు మీ కొకయర్థసిద్ధి యొనరింతుఁ దగన్. 233

క. ఎయ్యది ధర్మసమృద్ధం, బెయ్యది దుష్కరము లోకహిత మగుచుండం
బెయ్యది చెప్పుఁడా చేసెద, నయ్యుత్తమకార్య మెద్ది యైనఁ గడంకన్. 234

వ. అనినఁ బురుహూతునగ్రభాగంబున నిడికొని యజ్ఞభాగభుజు లందఱు నయ్యు
మంద ప్రజ్ఞున కి ట్లనిరి. 235

◆ ఇంద్రాదిదేవతలు వామనుని బలిని నిర్జించి స్వారాజ్యంబుగొనం బ్రార్థించుట ◆

సీ. బలి యనుదైత్యుండు పద్మసంభవుఁ దపోభరమున మెచ్చించి వరము వడసి
శక్తి నెవ్వరికి దుస్సాధుఁడై మముఁ ద్రోచి యఖిలవైభవములు నపహరించెఁ
జంపంగఁ జెఱుప నశక్తుల మాతని నీ వుపాయంబున లావు కలిమి
నధికుఁడ వయశాలి వమితతేజుండ వేవిధమున నైన నవ్విమతు నోడించి
తే. భవదుపాశ్రయైకవ్రతపరుల మైన, మాకు నొలసినయాపద మాన్ప వలయు
నొక్కఁడవు నిత్యకీర్తి వభ్యుదితవిశ్వ,గురుఁడవగునినుఁగడవఁగనొరుఁడుగలఁడె.

చ. అనిమిషనాయకుం ద్రిభువనాధిపుగా మును నీవ నిల్పి తా
యన యిటు తత్పదచ్యుతి ననాకులితద్యుతియై నశింపఁగాఁ
గనుఁగొన నీక కాదె వగఁ గశ్యపసంయమి తత్పురంధ్రి యా
యనిమిషు లీబుషుల్ ప్రియము నందరె యింద్రుఁ బ్రతిష్ఠచేసినన్. 237

శా. లోకాతీతుఁడవయ్యు లోకములకుఁ లోనై విహారేచ్ఛమై
మాకుం జుట్టమ నంచుఁ జేరొకటి సన్మానించి యున్నాఁడ వి
ట్లీకార్యం బొనరించి యిందఱుబుణం బెల్లం దగ న్దీఁగు మ
స్తోకస్తోత్రసహస్రపాత్ర మగుచుం శోభిల్లు నీపేర్మియున్. 238

వ. వైరోచనుం డిప్పుడు వాజిమేధమఖంబున దీక్షితుండై యున్నవాఁడు దీనికిం
దగినవెరవునం గర్తవ్యంబు చింతనం బొనర్పు మనిన నుపేంద్రుండు తద్వచనం
బులదెసం జిత్తంబు నిలిపి వారిం గనుంగొని, 239

క. అగుఁగాక యట్ల చేసెదఁ, దగు నింత యనంగ నేల దైవతకార్య
ప్రగుణసమాచరణంబున, నెగడినవా కేమి వింత నేఁ డిది యెల్లన్. 240

మ. అను నాదానవనాథుఁ జన్నమునకున్ సంప్రీతిపూర్వంబుగా
గొనిపో నుత్తమబుద్ధి తత్త్వనిధి యొక్కండు దర్పాఁ డీమేరకున్
ఘనుఁ డీదేవగురుండు గావలయు నిక్కం బేను వేపోయి నా
పనికిం బోలినయట్లు చేసి విజయస్ఫారుండనై వచ్చెదన్. 241

వ. అనియె నివ్విధంబునం గార్యనిశ్చయవిభాసి యైన యద్దేవునకు దేవతలు విజయ
ప్రస్థానంబు సంఘటించిరి వాచస్పతియు నవ్వచోనిధికి సాహాచర్యధుర్యుం డయ్యె
నట్లు గదలి. 242

వామనుఁడు బలికడకుం బోయి మూఁడడుగులు భూమి యాచించుట

సీ. చిఱుతకూఁకటి నున్నచిగురువెండ్రుకలతో మెఱసి మూఁగుడువడి[1] మెడల వ్రేల
ముచ్చుట్టు ముడిచినముంజితోఁ గట్టిన చెలువంపుఁగోఁచి ముంజెఱఁగు దూఁగఁ
గుశపవిత్రములతోఁగూడ డాపలికేలఁ దనయంతపొడ వైనదండ మమర
నిద్దంపుతెల్ల జన్నిదము దీప్తులతోడఁ దొడరి కృష్ణాజినద్యుతు లెలర్ప

తే. దబ్బవ్రేలియుంగరము మేదావిబొట్టు, మడుఁగుపేలిక పిరుచుట్టు బెడఁగుగాఁగ
వడుగుచందంబు దన కెడమడుఁగు గాఁగఁ, గొమరుగా నేఁగె నెలకత్తిగుజ్జువేల్పు.

వ. ఇవ్విధంబున నరిగి సర్వకాలకుసుమఫలభరితపాదపవనాకీర్ణంబును ననేకముని
జనాధ్యాసితసిద్ధతీర్థసముదయంబును బురాతనదివిజద్విజయజనపరంపరాపరిణత
లక్షణోపలక్షితంబును సముంచితకాంచనమణిరచితశాలాకుడ్యకుట్టిమకుంభమండి
తంబును మహావిభవోదారంబు నగుగంగాతీరంబునఁ బ్రవర్ధమానం బగు
నధ్వరసంవిధానం బాలోకించి యజమానసదనంబు నేరం జని. 244

క. అందు బలీంద్రుని విజితపు, రందరు ధర్మార్థకరణరతుఁ బ్రచణు న
స్పందితదానవ్రతు నర, విందనయనుఁ డెదురఁ గాంచి వెర వొప్పారన్. 245

వ. అల్లనల్లన చేర నరిగి యాశీర్వాదం బిచ్చి మధురోదాత్తస్వరంబున నతని నుప
లక్షించి యి ట్లనియె. 246

మ. దితివంశంబు వెలుంగఁ బుట్టి కడిమిన్ దేవేంద్రు నిర్జించి యూ
ర్జితనీతిం గలితార్థసంచయుఁడవై శిష్టప్రమోదాత్తశీ
లత నిమ్మై బహుయజ్ఞదానతపముల్ గావించె దెవ్వారు నీ
ప్రతి లే రీభువనత్రయంబున జగత్ప్రఖ్యాత వైరోచనా. 247

ఉ. చేయఁడె బ్రహ్మ యజ్ఞములు సేయఁడె రుద్రుఁడు సేయఁడే తగం
దోయజనాభుఁ డర్థపతి తోయపుఁ డిందుఁ డినుండుఁ జేయరే
శ్రీ యిటు నీమఖంబునకుఁ జెందినచాడ్పునఁ జెంద దెందుఁ దే
జోయుత పుణ్యలోకములు చూఱఁగొనం గల వీ వొకండవున్. 248

1. మ్రిళ్ల - మిళ్ల.

తే. తురగ మగ్నిమయంబు తత్తురగమేధ, యజనమున బ్రహ్మహత్యాదులైన కడిఁది
పాతకంబులు చెచ్చెర భస్మసాత్కృ,తంబు లగు నని వేదవాక్యంబు గలదు. 249

చ. అనఘ మనుష్యులందు వసుధామరుఁడుం జతురాశ్రమంబులం
దును గృహమేధిధర్మమును దుర్దమదైవతదైత్యకోటియం
దనుపమసత్త్వవైభవసమగ్రుఁడు నింద్రుఁడువోలె నశ్వమే
ధనియమ మెల్లయజ్ఞసముదాయమునందును మేటి యారయన్. 250

వ. ఇట్టిమహాధ్వరంబునందు దీక్షితుండవై సర్వాపేక్షాపూరణవ్రతంబున నున్ననిన్ను నర్థించువారలు సకలార్థసమృద్ధు లగుట యేమిచోద్యం బనిన విని సంతసిల్లి బలీంద్రుం డవ్వామనదేవు నాలోకించి యల్లన నవ్వుచు. 251

క. కలుదులమాఁటల మమ్ముం, గులుచవడుగ యేల యింత గొ సెక్కింపన్
నెఱయఁగ నీయిష్టము మా, కెఱిఁగింపుము వేడ్క నిత్తు మెయ్యది యైనన్. 252

వ. అనిన నతం డేను గుర్వర్థం బర్థినై వచ్చితిఁ బదత్రయమాత్ర యగు ధాత్రి యిచ్చినం జాలుఁ గృతకృత్యుండ నగుదు ననవుడు నవ్వితరణకోవిదుం డవ్వేదవిదునితోడ. 253

తే. చదువుదురుగాని విప్రులు చాలముగ్ధు,లకటయిది యేమిబుద్ధిమాఁడడుగులడుగు
చేను శతలక్షపదమాత్ర యైనధర్మ్య,ధరణి యిచ్చెదఁ గొను మొండుతలఁపు దక్కి.

చ. అనునెడ శుక్రుఁ డాదితికులాగ్రణిఁ జేరఁగవచ్చి యొయ్య ని
ట్లను నిది యేల వేగపడ నద్భుతకృత్యరతుండు దైత్యసూ
దనుఁ డిటు వంచనన్ సురహితం బొనరింపఁగ వచ్చినాఁడు నీ
మనమున నీఁగిపైఁ గడఁక మానుము సూడకు మింక నీతనిన్. 255

క. ఏమి యొనరింపఁ బోయిన, నేమి యగునొ మనకు నేల యీతొడుసులు నా
నామూర్తిధరుఁడు హరిమా,యామయుఁడనవినమె యంచితామ్నాయములన్.

వ. అని చెప్పిన నొక్కింత చింతించి యసురవర్యుం డాచార్యుం గనుంగొని. 257

సీ. ఇచ్చెద ననఁ గాని యీలే ననంగ నేరని నోరు దైన్యాక్షరములు పలుకు
టఖిలంబునకును మీఁదయి యొప్పు హస్త మీఁగికిఁ జాఁపగాఁ గడుఁ గ్రిందువడుట
నిత్యస్వతంత్రాదినిరతిఁ జెన్నగు మోము వేఁడు కష్టత వెలవెల్ల నగుట
సర్వలోకములకు సంశ్రయ మగుమేను యాచకభంగి భయమున వడఁకుట
తే. అద్భుతం బిట్టిదయి వచ్చి యబ్జనాభుఁ,డర్థి యగునట దాత నే నగుట యరుదె
కలఁదె హరికంటెఁ బాత్ర మీఁ గంటిమంటి, నిత్తు నివ్వామనునికోర్కి యొల్లభంగి.

క. తమతమవిద్యాతపముల, యమితఫలము లెవ్వరికి సమర్పించి మహా
త్త్వమువడసిరాద్యు లవ్విభుఁ, బ్రముదితుఁ జేయుటయ కాదె భాగ్యమునకున్.

క. మీ రడ్డము సెప్పక యీ, గౌరవము మదీప్సితంబుగా సిద్ధింపం
గోరుఁ డని పలికి వామనుఁ, జేరంగాఁ బిలిచి [1]చేయి చేకొని వినతిన్. 260

క. అయ్యా నీయడిగినయది, యెయ్యెదియైన నగుఁగాక యిచ్చెద నిటుర
మ్మీ యెయ్యెడఁ గూర్చుండు మనుచు, నయ్యుత్తమగుణు నుదఙ్ముఖాసీనునిగన్. 261

వ. ఉనిచి యతనియభ్యర్థితం బయినయర్థంబు సువ్యక్తంబుగా నుగ్గడించి. 262

*మ. కమనీయోజ్జ్వల హేమరత్నరచనాకల్యాణమై యొప్పు కుం
భమునం బుణ్యజలంబు పుచ్చుకొని యాభవ్యక్షితిత్యాగయో
గమునం బ్రీతుఁడుగాత విష్ణుఁడు త్రిలోకస్వామి యంచుం బ్రహ
ర్షము నిండారఁగ నించె ధార యతఁ డాసర్వాత్మహస్తంబునన్. 263

క. వైరోచనికరవితరణ, ధారాసలిలంబు నిశ్చితంబుగఁ దనచే
యూరం దొరుఁగం దడవ య, వారణ మెయి వామనుం డవామనుఁ డయ్యెన్.

వ. ఇట్లు విజృంభించి యద్దేవుండు సర్వదేవతామయం బైనయాత్మీయదివ్యరూపం బుద్దీపితంబు సేసిన నమ్మహామూర్తికి భూలోకంబు చరణంబులు నూర్ధ్వలోకంబులు శిరంబును నయ్యెం జంద్రాదిత్యులు లోచనంబులఁ బిశాచంబులు పాదాంగుళుల గుహ్యకులు హస్తాంగుళుల విశ్వులు జానువుల సాధ్యులు జంఘల యక్షులు నఖంబుల నచ్చరలు రేఖల సూర్యాంశువులు కేశంబులఁ దారలు రోమమూలంబుల మహర్షులు రోమాగ్రంబుల దిక్కులు బాహువుల నశ్వినులు శ్రవణంబులఁ బవనుండు ఘ్రాణంబున ధర్ముండు మనంబున సరస్వతి జిహ్వ స్వర్గద్వారంబు నాభిని మిత్రత్వష్టలు బొమలను బ్రజాపతి పుంస్త్వంబున వసువులు వీఁపున రుద్రుండు హృదయంబున బ్రహ్మ యూరువుల వేదంబులు దంతంబుల సముద్రంబులు ధైర్యంబున లక్ష్మీమేధాధృతివిద్యలు కటిప్రదేశంబునఁ బరమపదంబు లలాటంబున నింద్రుండు స్రోతస్సులఁ దపోదమవ్రతంబులుఁ దేజంబునఁ గ్రతుపూర్తంబు లోష్ఠకక్షవక్షంబుల వసియింప నమ్మహాతేజం డొప్పెఁ దత్తేజంబు సహస్రసూర్యోదయచంద్రశతం బని నిశ్చయింప రాదు గావున నప్రమేయం బట్టి యతర్కిత ప్రాదుర్భావంబున. 265

మ. బలి యాశ్చర్యము నొంది సంభ్రమభయభ్రాంతత్వసమ్మేళనా
కులభావంబునఁ జూచుచుండె నసురల్ క్రోధోద్ధతిన్ వేలసం

---

1. చేయుఁ జేఁగొని.

* శా. స్ఫీతానేకవినూత్నరత్నరచనం జెన్నొందుకుంభంబునం
బూతం బైనజలంబు పుచ్చికొని యాభూదానసంపత్తిచేఁ
బ్రీతుం డై హరి గాచు మ మ్మనుచుఁ బెంపారంగఁ దద్ధారయా
దైతేయోత్తముఁ డమ్మహాపురుషుచేతం బోసె నుల్లాసియై. ఫా.

ఖ్యలు దీప్తిస్ఫురదస్త్రశస్త్రవిటపిగ్రావోల్లసత్పాణులై
పెలుచం జుట్టును ముట్టి రవ్విభు మహాభీమాభిరామాకృతిన్. 266

చ. పదములు జాను లూరువులు బాహువు లంటఁగఁబట్టి యొందునుం
గదలకయుండ నొత్తుఁ డని క్రమ్మినయాబలవద్విరోధులం
బదములు జంఘ లూరువులు బాహువు లోలి నమర్చి త్రొక్కియుక్
విదలిచియు న్నొగిల్చియును వ్రేసియుఁ ద్రుంచి నతండు వ్రేల్మిడిన్. 267

క. తుహినంబు నాత్మకిరణ, ప్రహతముఁ గావించి మించుభానునిక్రియ న
ట్లహితవిమర్దనలీలా, మహితుండై యవ్విభుం డమందరసరణిన్. 268

వ. విక్రమత్రయంబున లోకత్రయంబును నాక్రమించి త్రివిక్రమాభిధానంబున నిగ
మంబులు ఘోషింపం బరితోషభరితహృదయుండై యవ్విశ్వరూపప్రపంచం
బుపసంహరించి సర్వసాధారణరూపంబున నిలిచి దనుజేశ్వరున కిట్లనియె. 269

తే. నీవు నాకు మూఁడడుగులనేల యిచ్చి, తతులచారిత్ర సభ్యచయం బెఱుంగ
నేను నాయడుగులపాటి నీజగత్త్ర, యమ్ముఁ గైకోలుగొంటి నాసొమ్ము గాఁగ.

క. నీ కింక నేల రాదీ, లోకము లెటయైనఁ బొమ్ము లుంఠితరాజ్య
శ్రీకుఁడ వై తనటయు నతఁ, డాకంపితవినతదేహుఁడై కడుభక్తిన్. 271

తే. ఏ ననఁగ నెవ్వఁడను దేవ యీయొడలు స
మర్పితము నీకు దీన నెయ్యది యొనర్తు
నానతిమ్ము కృపార్ద్రుండవై శరణ్య
భక్తవత్సల శ్రీనాథ పద్మనాభ. 272

వ. అనినం బ్రసన్నుండై పరమేశ్వరుం డసురేశ్వరున కిట్లనియె. 273

వామనుఁడు బలిని సబాంధవంబుగాఁ బాతాళంబునకుఁ బోవం బనుచుట

క. నీవలన సంతసిల్లితిఁ, గోవిదనుత యిష్టధనముఁ గుణవత్ప్రాప్తం
బై వచ్చిన నాకిచ్చితి, గావున నిర్భయుఁడ వగు జగంబులయందున్. 274

వ. పాతాళంబునందు సుతలంబనఁ బ్రసిద్ధం బైననెలవుగల దచ్చోటికిం జని సభృత్య
బాంధవుండవై వసియింపుము దివ్యంబులు నక్షయంబులు నపరిమితంబులు
నగుభోగంబులు భవదిచ్ఛానురూపంబులై యందొదవెడు నధికదక్షిణంబు లగు
నధ్వరంబులు నుదాత్తదానంబులు నాచరింప నర్హంబు లగువస్తువు లపరిచ్ఛేదంబు
లయి యఖిలకాలంబులు సంపన్నంబులుగాఁ గలయవి వినుము మహేంద్రుండు
మహానుభావుండు గావున నాకు నర్చనీయుం డతనికి నీవు వినమ్రుండవై
విబుధులయందునుం బూజ్యభావంబు భావించి వర్తింప వలయు నిట్టినాదీయ
శాసనం బెప్పుడు దప్పిన నుదగ్రఘణంబు లగుఘనాధరంబులు ప్రాణాంతకగండం
బున దండించు నవహితుండవై బ్రతుకుము మీఁద నెంతయు మే లొనర్చెద
ననిన నవ్విభునకు విరోచనతనయుం డిట్లనియె. 275

క. క్రతుభాగభోగమున సుర, లతిమోదముఁ బొంది క్రాల నచ్యుత యేఁ బ్రా
కృతభోగంబుల సంప్రీ, తత నెమ్మెయి నుండువాఁడఁ దలఁపుము దీనిన్. 276

సీ. నావుడు నంభోజనాభుఁ డశ్రోత్రియశ్రాద్ధంబు నవ్రతచర్యమైన
యధ్యయనంబును నపగతదక్షిణక్రతువు నమంత్రకహుతము శ్రద్ధ
చాలనిదానంబు సంస్కారవిరహితం బగుహవిస్సును నన నాలుతెఱఁగు
లిచ్చితి నీభుక్తి కెవ్వఁ డీశ్వరున కప్రియకారి నన్ను గర్హించు నెవ్వఁ

తే. డగ్నిహోత్రియై క్రయవిక్రయముల బ్రతుకు, నెవ్వఁ డట్టివారలపుణ్యమెల్ల నీవు
గొనుము పొమ్మనివీడ్కొల్పదనుజపతియు, హర్షపూర్ణుఁడై హరికిసాష్టాంగ మెరఁగి.

వ. సర్వదైత్యసమేతుండై పాతాళంబునకుం జని జనార్దననిర్దిష్టప్రకారంబున నుండె
నంత నిక్కడ. 278

క. తనబుద్ధివిక్రమంబుల, ననుపమ మగు రాజ్యలక్ష్మి యవలీల మెయిఁ
గొని విష్ణుఁడు త్రైలోక్యం, బును సురలకుఁ బూర్వమార్గమున విభజించెన్. 279

వ. అమ్మహాత్ముం డిట్లేర్పరించి యొసంగ నింద్రుండు పూర్వదిగ్రాజ్యంబు గైకొనియె
ధర్ముండు దక్షిణదిశాధిపత్యం బధిష్ఠించె వరుణుండు ప్రత్యగ్దిశానుశాసియై నిలిచెఁ
గుబేరుం డుత్తరహరిత్పాలనం బంగీకరించె భుజంగవిభుం డధోభువనభరణంబున
నుల్లసిల్లె సోముం డూర్ధ్వలోకాధీశ్వరుండై యొప్పెఁ దక్కినవారును దమతమ
పదంబులఁ బ్రమదంబుం బొంది రిట్లు సర్వలోకోపకారవినోదుండై యద్దేవుండు.

మ. అదితిం గశ్యపు నిత్యసత్కృతిఁ గృతార్థారంభులం జేయుచుం
ద్రిదశాచార్యుఁడు లోనుగాఁగల మునిశ్రేణిం బ్రియాహ్లాదనా
భ్యుదయప్రౌఢి ననుగ్రహించుచు సురల్ పూజింపఁ బ్రత్యాదర
ప్రదలీలం బ్రసరింపుచుఁ భువనముల్ పాలించుచుండెం గృపన్. 281

వ. అని చెప్పి వైశంపాయనుండు. 282

క. ఈవామనావతారక, థావిస్తర మనఘ దేవతలకును ధరణీ
దేవతలకు సంభావ్యము, గావున వినఁ జదువఁ గల్గుఁ గల్యాణంబుల్. 283

క. విను సర్వకాలమును ని, య్యనుపమకథనంబు వినిన నతినియతిఁ బఠిం
చిన నసురల విష్ణుఁడు గెలి, చిన క్రియ జనవిభుఁడు గెలుచు శీఘ్రమ రిపులన్.

క. వామనదేవుఁడు భువన, ప్రేమాస్పద మైనభంగిఁ బ్రియుఁ డగు మనుజ
స్తోమములకు నవ్విభునిమ, హామహిమలు విను మనుష్యుఁ డనవరతంబున్. 285

క. ధనములఁ గోరిన ధనములుఁ, దనయులఁ గోరినఁ దనయులుఁ దరలాక్షులఁ గో
రినఁ దరలాక్షులుఁ బడయును, జనుఁ డీబలిమథనకథను జదివిన వినినన్. 286

క. ఆయువు నారోగ్యంబును, శ్రీయును బహుపుత్రపౌత్రచిరసౌఖ్యములం
జేయుఁ ద్రివిక్రముచరితము, పాయక యాకర్ణితంబుఁ బఠితము నగుచున్. 287

క. అదితికిఁ గశ్యపునకుఁ దా, నుదయించిన యీచరిత్ర ముల్లంబున నిం
పొదవంగ నునుచుపుణ్యుల్, సదయుండై ప్రోచు హరి నిజం బిది యెందున్. 289

తే. అస్మదీయగురుం డగువాదిమునిప, రాశరాత్మజుఁ డాగమరాశివలనఁ
బుచ్చుకొని మాకు నిచ్చె నిప్పుణ్యకథన, వస్తు వైహికాముష్మికావాప్తికొఱకు.

వ. నీవును తదీయప్రరూపనిరూపణతత్పరత్వంబువలనం గృతార్థుండ వగు మనినం
బ్రీతమానసుండై జనమేజయుండు. 290

సీ. బంధురాష్టాదశపర్వనిర్వాహణసంభావితం బగు మహాభారతంబు
హరివంశపరిపూర్ణ మగునట్లుగాఁ గ్రమవ్యాఖ్యాన మొనరించి తనకు నీవు
విని పవిత్రుఁడ నైతి వినఁగ నింకొక్కఁడు గల దేమి నియతి నిక్కథవినంగ
వలయు వాచకుఁ డెట్టివాఁడు గాఁదగు నెన్నిమాఱులువినుటొప్పుమాటిమాటి

తే. కగుఫలప్రాప్తు లెట్లు సమాప్తివేళ, బూజ్యు లెవ్వెల్లు లేదానములు విధేయ
సమితి ప్రత్యేకపర్వావసానకృత్య, మెవ్విధం బింతయును జెప్పు మింపు మిగుల.

వ. అని యడిగిన వైశంపాయనుం డతని కి ట్లనియె. 292

క. విను నమ్మికయును భక్తియు, నెనయఁగ శుచియై శమంబు బుజుతయు సత్యం
బును గల్గి విమత్సరమతి, వినవలయును భారతంబు విధియుక్తముగన్. 293

మ. అనసూయుఁ జితకామరోషుఁ గమనీయాకారు సత్యోక్తిశీ
లు నశేషాగమశాస్త్రతత్త్వనిపుణుల్ లోకజ్ఞుఁ బ్రాజ్ఞు శుచిన్
జనతాసమ్మతు భవ్యభక్తినియమశ్రద్ధాసమిద్ధుం బ్రియం
బున సత్కారము లొప్ప వాచకునిఁగాఁ బూజించి యుంచం దగున్. 294

తే. అతఁడు విమలవస్త్రోపవీతాంగరాగ, మాల్యభూషణశోభియై మహితలిఖిత
హృద్యశుభపుస్తకము గొని యెలమియొలయఁ, బ్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖత్వతత్పరతనుండి.

క. నారాయణు నరుని నమ, స్కారంబునఁ దెలచి వాణిఁ గల్యాణి నెవం
జేరిచి వేదవ్యాసుల, నారాధించి మఱి వలయుఁ బ్రారంభింపన్. 296

చ. మునుకొనిపోవ కెంతయును ముట్టక నిల్వక భావముల్ రసం
బును వెలయం దగుల్పడక పొందుగ వాక్యవిభాగ మొప్పఁగా
నెనిమిదితానకంబులను నేర్పడి వర్ణము లుల్లసిల్ల నే
ర్పెనయఁగ వాచకుండు కడు నింపగురీతిఁ బఠింపఁగాఁ దగున్. 297

క. పదిరువ్వంబులు భక్తిం, బదిలుండై వినఁగ వలయు భారతము జగ
ద్విదితగుణ వాని నన్నిట, నొదవినఫల మేర్పఱింతు నోలిననీకున్. 298

సీ. తొలుతరువ్వము వినఁ గలుగు నగ్నిష్టోమయాగంబుఫలము గామార్థసిద్ధ
లీలోకమునఁ గాంచి యాలోకమున నప్సరోగణసంకీర్ణ రుచిరదివ్య
యానంబు వడసి సమగ్రభోగంబులఁ బెద్దగాలంబు సంప్రీతి నొందు
వినుము రెండవపురువ్వు విని యతిరాత్రయజ్ఞముపుణ్య మొంది భోగములనెలమిఁ

తే. దుది సుదగ్రవిమానంబు త్రిదశవరులు, దేర నెక్కి వే చని మహోదారరతుల
విబుధయువతులు సొక్కింప వేనవేలు, వర్షములు మర్త్యుఁ డుండు దివంబునందు.

వ. తృతీయవారశ్రవణంబున ద్వాదశాహం బను మఖంబుఫలంబు సిద్ధింపం బ్రసిద్ధ విభవుండై బ్రతికి మీఁదట మణిమయం బగువిమానంబున కొడయుండై పది వేలేండ్లు వేల్పువెలందులతోడఁ గ్రీడించు. 300

ఉ. నాలవపురువ్రముఁ గ్ విని జనస్తుత పొందు జనుండు వాజపే
యాలఘుభద్రముఁ గ్ జనన మంతయు సౌఖ్యమయంబుగాఁ జిర
శ్రీల భజించి కాంచుఁ దుది సిద్ధవధూరతి లక్షవర్షముల్
బాలపతంగతుల్యరుచిభవ్యవిమానమనోజ్ఞసుస్థితిన్. 301

క. దీనికి నినుమడి మేఁగు, నేనవుమాటు వినఁగా నరేశ్వర యటువో
ఢ్తో నొక్కొకగుణ మెక్కుఁ గ్ర, మానుగతిఁ గ్ పష్ఠస ప్తమూకర్ణనలన్. 302

వ. కైలాసశిఖరాకారం బైన వజ్రమయవేదివిలసనం బగు విమానంబు నధిష్ఠించి విబుధాంగనాసంగీతమృదంగధ్వనులు వలభివివరంబులు ప్రతిఫలనద్విగుణంబు లయి యింపు లొసంగ నిలింపులు వొగడ రెండవమార్తాండుపగిది వెలుఁగుచు సకలభువనంబుల నప్రతిహతగతియై చరించుట లె పర్యాయక్రమంబుల వీనికి సదృశంబు లగుఫలంబులు. 303

క. ఎనిమిదవుసారి వినినఁ గ్, మనుజానకును రాజసూయమఖసిద్ధియ చే
రు ననంత మైహికసుఖం, బనఘా యటమీఁద నమరు లభినందింపన్. 304

తే. పూర్ణచంద్రోదయస్ఫూర్తిఁ బోలుచుకాంతి
యుతవిమానంబు గైకొను నుజ్జ్వలాంగుఁ
డై సుగంధివస్త్రాభరణాంగరాగ
రమ్యవేషంబుతో వత్సరములు కోటి. 305

ఉ. వేడుక వేల్పుఁదొయ్యలులవీఁగుచనుంగవమీఁద మన్మథ
క్రీడల వ్రాలి నిద్రల సుఖించి ప్రభాతములందు సాదరో
త్తాడనలోలతచ్చరణతామరసాంచితనూపురంబు లా
మ్రేడితనిస్వనంబు లయి మెల్పునఁ దెల్పఁగ నొందు భోగముల్. 306

క. తొమ్మిదవుసారి విన య, జ్ఞమ్ములకుం బతి యనఁ జను హయమేధఫలం
బమ్మెయిఁ గాంచు నభీష్టఫ, లమ్ములఁ దాఁ బడసి నరుఁడు లక్ష్మీయుతుఁడై. 307

*శా. దేహాంతంబున దివ్యయానగతుఁడై దివ్యార్కచంద్రద్యుతిన్
వ్యూహోద్భాసియు సర్వకామగము వజ్రోద్యద్గవాక్షాగ్రని

*క. అమరీముఖాబ్జచిహర, భ్రమరీరుచిదుగ్ధముగ్ధభావ్యఁ దగుచుఁ దా
నమరావలి గొలువఁ దిరుగు, నమరావతి నొసుగాఁ బురావలిసెల్లన్. పాఠాం.

ద్వ్యగ్రహాంబుల మణిబద్ధకుట్టిమము నై యొప్పారు యానంబునం
బాహాత్మ్యంబం జేసుగాక జరించు సుఖులై మానాతిగాబ్దావలుల్. 308

క. కడియగువరుస వినినయ, భ్యుదయఫలంబునకుఁ గొలఁది యూహించి నిజం
బిడి యన నేరఁడు బ్రహ్మయు, సవభిమతా యతఁడు ధన్యజన్ముఁడు పేర్మిన్. 309

క. ఇచ్చటఁ గలమేలెల్లను, నిచ్చ వలసినట్లు పొంది యెంతయు సుఖులై
యచ్చటికిఁ బోయి దివిజులు, నెచ్చెలులై యనుసరింప నిత్యప్రీతిన్. 310

సీ. కామగమంబును గామితవస్తుసంభరితంబు తేజోవిభాసితంబు
నగువిమానంబున హారకేయూరచూడారత్నకటకకుండలనిబద్ధ
రత్నసూత్నద్యుతిరంభితమూర్తియై యుదయార్కుఁడునుఁబోలె నుల్లసిల్లి
యనిమిషకాంతాకరాధూతచామరపవమానవర్తితభ్రమరకుండు

తే. నిర్మలాతపత్రదుకూలనర్మలోల, చంచలోష్ణీషవిస్ఫురితాంచలుండు
నగుచు బహుకోటివర్షంబు లఖిలనాక, లోకముల సంచరించు నిశ్శోకుఁ డగుచు.

చ. క్రమమున నింద్రలోక మటఁ గంజవనప్రియలోక మావలం
గములజలోక మప్రమితకామితరుద్రసదాశివాఖ్యలో
కముల సమగ్రపూజనసుఖంబులతోఁ జరియించి వెండి ని
త్యము నమృతంబు నొపరమధామము నొందు నతండు ధన్యుఁడై. 312

సీ. విను మబ్జసంభవవిష్ణురుద్రులు మొదలైనదేవతలు విద్యాధరాది
దేవయోనులు మునిద్విజరాజవంశముఖ్యులు గిరిసాగరక్షోణినభము
లర్కేందుతారాగ్రహంబు లింకిట నెన్న నేల చరాచరజాలమెల్ల
భారతంబున ఋషిప్రభులచే వర్ణితం బైనది గావున నఖిలమునను

తే. నాత్మగుణకీర్తనంబున నఖిలపాత, కములు సత్యంబు తొలఁగించుఁ గర్త కథిప
భారతాధ్యయనమువోలెఁ బాపములకు, బరమనిష్కృతిగలదెయొప్పాటనొందు.

క. పరువడి పర్వసమాప్తుల, నరవరపుణ్యాహవాచనపురస్సరభూ
సురభోజనపూజనవిధు, లిరవుగ నొనరింప వలయు నెంతయుఁ బ్రీతిన్. 314

సీ. ఆదిపర్వము విని యంచితమూలఫలాజ్యమధుప్రాయ మైన పాయ
సమున బ్రాహ్మణతుష్టి సలుపుట ధర్మంబు విను సభాపర్వంబు విని హవిష్య
మిడునది యారణ్య మింపార విని తనిపండ్లును మేలిదుంపలును శీత
జలకుంభములు గలసర్వకామసమృద్ధి గలిగించునన్న మిం పొలయ నొసఁగఁ

తే. దగు విరాటపర్వము విని తద్విధంబు, చేసి మఱియు విశేషించి చిత్రసూత్న
వివిధరమ్యాంబరంబులు వేడ్క నిచ్చు, టర్హ మమృతాంశువంశమహాబ్ధిచంద్ర.

క. నవగంధమాల్యపూర్వక, వివిధాన్నము లధికతృప్తి వెలయ సమర్పిం
పవలయు వినయముతో వి, ప్రవరుల కుద్యోగపర్వపర్యాప్తియెడన్. 316

క. సరసమును సుగంధియు నగు, పరమామృతతుల్యబహుళపానముల భూ

సురులకు నభీష్టభోజన, పరిణతి సేయునది భీష్మపర్వసమాప్తిన్. 317

క. మనుజేంద్ర ద్రోణపర్వం, బునకడపట ధరణిదేవముఖ్యులకుం గో
రినకుడుప మర్చి బాణా, సనశరకార్ముకము లొసంగఁగ వలయున్. 318

తే. కర్ణపర్వంబు దా విని కడను నగ్ర, జన్ములకు నన్నమిడునది శల్యపర్వ
మున నపూపమోదకఘృతభూరి యైన, యంచితాహారకల్పన మర్హ మనఘ. 319

క. ఘృతముద్గసూపబహుళం, బతులితభోజనము సౌప్తికాంతంబున స
న్మతి నొడఁగూర్చి ధరాదే, వతలకుఁ బరితృప్తి చేయవలయుం బ్రీతిన్. 320

క. స్త్రీపర్వంబున రత్నము, లోపి తొలుత నిచ్చి బ్రాహ్మణోత్తరుతతికిన్
భూపాల నేమ మొప్ప ము, హాపూర్తిగఁ గుడువఁబెట్టునది కడుభక్తిన్. 321

తే. శాంతిపర్వమ్ము నానుశాసనికము ముఱి, పూర్ణ మైనప్పు డాజ్యసంపూర్ణవృద్ధి
మృదుహవిష్యాన్న మిడునది మేదినీసు, పర్వులకు భవ్యదక్షిణాపూర్వకముగ.

తే. వరుస నశ్వమేధాశ్రమవాసపర్వ, యుగ్మమున భక్ష్యభోజ్యాదియుక్తవాంఛి
తాన్నమును హవిష్యంబు నింపారఁ గుడుచు, వారు ధారుణీదేవతావర్యులెలమి.

క. అనులేపములును మాల్యము, లును వస్త్రమ్ములును నిచ్చి లోకోత్తరభో
జన మిడునది దగ మౌసల, మునఁ దక్కిన రెండుపర్వముల సదృశముగన్. 324

క. సరసఘృతశర్కరాయుత, పరమాన్నంబులను భక్ష్యపానములఁ గడుం
బరితుష్టిఁ జేయవలయును, హరివంశము భక్తి విని మహాద్విజతతికిన్. 325

తే. ఎన్ని వరుసలు విన్నను నిట్లచేయు, టొప్పుఁ బ్రతిపర్వమున విశేషోత్సవములు
భారతం బంతయును విని భరతవర్య, బ్రాహ్మణులపూజ యాచరింపంగ వలయు.

సీ. వేదవేద్యులు ధర్మవిదులును నగువిప్రవరులు దానును శుక్లవస్త్రగంధ
మాల్యవిభూషణమహనీయుఁడై కర్త సముఁడును శుచియునై యమరు నెలవు
నందు దుకూలాంబరాస్తరణంబున సంహితాపుస్తకసంచయంబు
లోలి నన్నియు నిడి యొక్కట యర్చించి యంతట నైవేద్య మర్పితంబు

తే. సేసి కాంచనరత్నదక్షిణల నిచ్చి, నరుని నారాయణుని సర్వసురుల నధిక
భక్తిఁ గీర్తింప వాచకప్రవరుఁబిలిచి, కొంతయొకచాయసదివించుకొనఁగవలయు.

వ. ఇట్లు పూజావిధి సమగ్రంబు గావించి. 328

చ. దివమునసుండి దేవతలు దివ్యము లైననిజాంశజన్మముల్
భువి గలిగించి భూరి యగుభూభరముం దొలఁగింప భారతా
హవకరు లైరి గావునఁ దదర్చనరూపము గాఁగ భారత
శ్రవణవిధాయి చేయునది సత్క్రియతో బహుదానధర్మముల్. 329

చ. నిజవిభవానురూపముగ నిర్మలరత్నసువర్ణరౌప్యస
ద్గజరథవాజిగోతతులు కన్యలు దాసులు భూగృహాంబర
వ్రజములు నిండియుండ దనకు వాంఛిత మెయ్యది యొద్ది యుత్తమం
బజితభుజాఢ్య యన్నియును నంచితయోగ్యుల కిచ్చు టొప్పగున్. 330

క. తదనంతరంబ యందఱ, నొదవఁగ హృద్యాన్నపానయుక్తిఁ బ్రమోదో
న్మద మమరఁ జేసి వాచకుఁ, బఠిలంబుగ భవ్యపూజఁ బాటింపఁ దగున్. 331

తే. పసిఁడిచీరలు గోవులు బసులు గొల్చు, నూళ్లు లిండ్లును బండ్లును నోలి నొసఁగ
వలయునివియెల్ల నొసఁగి యవ్వలన మోడి, సేయ కెంతయు సంతుష్టిసేయవలయు.

క. వాచకుఁడు సంతసిల్లిన, నాచతురాననునిఁ దొట్టి యమరవరులు భ
వ్యాచారతుష్టి నొందుదు, రాచంద మొసర్ప నిచ్చు నభ్యుదయంబున్. 333

తే. అనఘ వాచకుఁ డెట్లట్లు యర్థ్యుఁ డఖిల, మునకు నాలేఖకుండుఁ దదూర్ధ్వభతితోడ
నిష్టశుభదంబు సభ్యుల నెల్ల నీగి, వలన నలరించి దీవన వడయవలయు. 331

క. భారతపంచమవేద, ప్రారంభమునపుడుఁ దత్సమాప్తిని వలయున్
ధీరమతిని బహువిప్రస, మారాధన మది మహార్థి నాపాదించున్. 335

క. నీవడిగినవిధ మంతయు, భూవర చెప్పితి సజస్రమును గోప్యముగా
భావింపు మివ్విధము స, ద్భావుల కెఱిఁగింపవలయుఁ దగ దితరులకున్. 336

క. భారతము నిర్మలస్రుతి, భారతమున్ వినినఁజనపరులకు శుభవి
స్తారము రవిశశితారక, తారకము తదీయపితృపితామహాతతికిన్. 337

క. విన వలయుఁ జదువ వలయును, గొనియాడఁగవలయు నధికగోష్ఠార్థముగా
నునుపఁగ వలయును మనమున, మనుజోత్తమ భారతాఖ్యమహితాగమమున్.

ఉ. భారతపుస్తకప్రతతి పాయక యేసుకృతాత్మునింట నొ
ప్పారుచునిత్యపూజనల నందుచు నుండు దదీయవాసమున్
జేరి తలిర్చునిష్టజయసిద్ధి నిజంబు పురాణపూరుషా
ధారకథామయం బగుటఁ దత్సదృశంబులె యొండుగ్రంథముల్. 339

క. మనుజులు గొనియాడవలయు, నని చెప్పుట గొఱఁతయే మహామునులు సుకల్
పనజఁ డాదిగ భారత, మనిశముఁ జదువుచును వినుచు నలరుదురు మదిన్.

తే. భారతశ్రుతిరతులకు భవ్యయాన, దివిజసుఖములు సులభంబు లవుట యరుదె
ముక్తిపదము తదీయాంగమునను గల్గుఁ, దత్కథామూర్తి విష్ణుకీర్తనముగాదె.

క. భారతము గోవు విప్రుఁడు, భారతియును జాహ్నవియును బద్మావిభుఁడున్
గోరి నిరంతరచింత్యులు, గా రూపించు సుజనుండు కల్యాణి యగున్. 342

క. శ్రుతియును భారతమును రఘు, పతిచరితముఁ జదువువారు పరమపురుషు న
చ్యుతు మొదల నడుమఁ దుదిఁ బ్రస్తుతిసేయఁగవలయు విప్రచోదితమొందన్.

ఉ. ఏకథయందు విష్ణు జగదీశ్వరు నాద్యు ననంతు నంచిత
శ్లోకవరేణ్యుఁగాఁ దెలుపుసూక్తులు చాలఁగఁ గల్గుఁ బన్నుగా
నాకథ విస్తరింపఁ దగు నాకథ వీనులఁ గ్రోలఁగాఁ దగున్
శ్రీకరసద్గుణాకరవిశేషత యీకథ కౌరవోత్తమా. 344

క. అని చెప్పినవైశంపా, యనువాక్యము హృషిత మైనయంగ మెలర్పన్
గొనియాడి యతని కభ్య, ర్చనఁ జేసెఁ బరీక్షిదాత్మజన్ముఁడు ప్రీతిన్. 345

క. మీరును బౌరాణికరో, దారకథితియందుఁ గల్గుతాత్పర్యంబున్
ధీరము లగుచిత్రంబులఁ, జేరిచి యానందసిద్ధిఁ జెందుఁడు నియతిన్. 346

వ. శ్రీమహాభారతంబు హరివంశోత్తరంబుగా సఖిలంబును యథాశ్రుతవ్యాఖ్యానంబుగాఁ జేసి మిమ్ము నారాధింపం గలిగె నే ధన్యుండనైతి ననిన నారోమహర్షణి వలనం బరితోషంబు నొంది. 347

ఉ. శౌనకుఁ డాదిగాఁ గలుగు సంయమిపుంగవు లందఱున్ బ్రహ్మో
దానుభవంబునన్ బొదల సాంతరబాహ్యవిచేష్టితంబు లిం
పై నెఱియంగ నక్కథకు సంచితకీర్తనపూర్వభూరిస
న్మానములం బ్రహర్షమయమానసుఁగా నొనరించి రున్నతిన్. 348

క. శ్రీవేమక్ష్మావల్లభ, భూవల్లభపూజనీయ భుజవైభవ ల
క్ష్మీవల్లభ గుణవితరణ, పావన నినుఁ బొందుఁగాత భవ్యశుభంబుల్. 349

గద్యము. ఇది శ్రీశంకరస్వామిసంయమీశ్వరచరణసరోరుహధ్యానానందసౌందర్య ధుర్య శ్రీసూర్యసుకవిసంభవ శంభుదాసలక్షణాభిధేయ యెఱ్ఱయనామధేయ ప్రణీతంబైన హరివంశంబునం దుత్తరభాగంబునందు సర్వంబును దశమాశ్వాసము.

పదపట్టిక

* 8-181 (కడ) అంకము = తుదియుద్ధము

* 2- 40 అంకిలి = అడ్డు

5-143 ...మెఱయు = 'భుజమూలంబుల జిగిసొంపులు అంకిలిమెఱసి' అను నీ ప్రాచీనపాఠము తొలఁగించి 'భుజమూలంబుల జిగి సొంపులంగలసి' అను పాఠము వెనుకటి ముద్రణముననే స్వీకరింపఁబడినది. 'అంకిలిమెఱసి' పాఠమే మెఱుగు. అంకిలి అనఁగా మర్మము. 'ఉ. అంకిలెఱింగి' విజ-౧ ౧౨౧. చూ. సూ. ని. 1. పునరుక్తి యని యీపాఠము తొలఁగించియుం దురుగాని అనుభావోత్తేజక మగు నిట్టి నానుడిని చంపివేయరాదు. ఇది పునరుక్తికాదు. ఇది భాషాస్వభావము. 'అంకిలిదేఱు = కలఁకదేఱు' అని స్త్రీపర్వము ౧-౨౩.

* 4-226 అంచన=(అ ఇచ్చు, గతిపూజనయోః ల్యుట్) గమనము. ఇట ఎఱకలాడించుట

* 3- 62 అంతవట్టు = అంతయు

2-192 ...వారు = అందఱు

* 5-163 అంత్ర = ప్రేగు

4-154 అందంద=మఱిమఱి

* 1- 15 అందదుకు = అతుకులుకలది

2-162 అందులో=వారిలో

* 3-118 అంవఱ=అమ్ముల పరంపర

* 7-125 అక్కటికము = దయ

* 8- 6 అక్కఱపడు = ఇబ్బందిపొందు

4-178 అక్కుగొఱ్ఱు=హృదయమున గ్రుచ్చిన కొఱ్ఱు. హృదయశల్యమువంటిది. హృదయశంకు. చూ. ౨-౪౭. ఒత్తుకొఱ్ఱు. పా.

* 5- 5 అక్షోహిణులు = ౨౧౮౭౦ రథములును అన్ని ఏనుఁగులును ౬౫౬౧౦ గుఱ్ఱములును ౧౦౯౩౫౦ కాలురులునుగల సేన. చూ. ఆది. ౧-౮౦. అక్షౌహిణి. రూ. 'అక్షాదూహిన్యా ముపసంఖ్యానమ్'అను వృద్ధిని తెలుఁగు కవులు వికల్పించిరి

* 5-167 అగణేయ = గణింపరాని (లెక్కలేనన్ని తుక్కలు)

* 1-117 అగ్గలములు = ఎక్కువమాటలు, గరువపు మాటలు.

...ఆడు = ఎక్కువ మాటలాడు, గరువపుమాటలాడు.

4- 96 అగ్గలిక = పెంపు, అధిక్యము

3-175 అచ్చిక=కొఱత, ఇచట 'భయము' అను అర్థము ప్రాకరణికము

* 9-175 అచ్చుకట్టు=ఏర్పఱచు'ధాతా యథాపూర్వ మకల్పయత్' అను శ్రుతిని బట్టి అయచ్చు ఎప్పుడు నున్నదే యనియు దానినే మరల ఏర్పఱచు అనియు అర్థము అను సంధాతవ్యము.

5-233 అచ్ఛోద = అచ్చుకొందును

* 2-166 అట్టాలక = కోటమెం. వానిమీఁది గది [హరించు

* 6- 19 అడగొలుగొను = పశపఱచికొను, అప

2- 51 అదరు = అపద, ఎదరు

8-113 అడిచిపడు = విభ్రాంతిపడు (తల తిరుగు)

ల. లక్ష్యార్థము. వా. వాచ్యార్థము. వ్య. వ్యంగ్యార్థము అని గ్రహించునది. శ. ర.=శబ్దరత్నాకరము. సూ.ని. సూర్యారాయ నిఘంటువు. * ఉ. భాగము. రూ. రూపాంతరము. పా. పాఠాంతరము.

3-125 అడిమూలము=అన వాలు

* 7-228 }
* 3-146 } అడ్డనము='అడ్డనమ్' అని సంస్కృతము. వాలు. ఒడ్డనము = డాలు.
* 7-237 }

*10. 69 అడ్డవాలియమ్ము = అడ్డపదను గల తూపు. ఒకవిధమగు శరము. శ. ర.

4- 26 అతకరించు = అధఃకరించు

6- 23 అదటు = గర్వము, మదము, త్రుళ్లిపాటు

6-136 అదరు = భయాదులవలనఁ గలుగు చలనము అంట=మర్మ మంటునట్లుగా

3-127 అన = అన్నకు రూపాంతరము

7-127 అనా = అనఁగా (అను+తుమున్)

* 1- 73 అనాసాదము = కిరీటముగాని పాగగాని లేనిది

* 9-169 అనీశ్వరుఁడవు = ఈశిత్వము మొ గుణములులేని నిర్గుణబ్రహ్మమవు.

* 3- 19 అన్వితార్థములు = పేరునకు సరిగా అమరిన అర్థములు కలవి

9-224 అనుఁగు = విశే. అగునపుడు మనోజ్ఞము

2-209 అనుఁగులు = విశే. అగునపుడు బందుగులు

5-232 అనూనయించు = బతిమాలు (అను+ణీఞ్+ఘఞ్. అను+నయ.—'ఉప సర్గే ఘఞ్ అమనుష్యే బహులమ్.')

2-121 అన్వయ = వంశము (అను+అయ

* 3-163 అపరరాత్రము = రేయి కడపటిభాగము.—'పూర్వాపరాధర—'

* 1- 36 అపరాంతము=పడమటదిక్కున నున్న చివరదేశము. పశ్చిమ సముద్రతీరము

* 9-187 అప్రమేయ ప్రమేయ ఓళిఖపాళంబులు = కనరాని శరములను, కన వచ్చు పాశములును (ప్రమకు విషయములు కానివి అప్రమేయములు-విషయములైనవి ప్రమేయములు. ప్రమ అనఁగా యథార్థజ్ఞానము)

3-198 అభిశంసనము = దూషణము, నింద

* 2-103 అభిషంగము=దుఃఖము, అవమానము

4-149 అమ్ముఖంబున = అపాళముగానే

9- 66 అరవాయి = జంతు

8- 73 అరి=(అరులు-బహు వ.) పన్ను

* 1-162 }
* 2- 14 } అరుదుగ=వింతగా

* 1- 93 అర్ధక్రోశము = అరకోసు — 'అర్ధం నపుంసకమ్'

* 6-108 అరువంగలవాఁడు = అచ్చుకొనఁగలవాఁడు 'అచ్చు'కు అరువాదేశము

* 8- 65 అర్ఘ్యము = అతిథికి ఇచ్చు పూజాద్రవ్యము—'పాదార్ఘాభ్యాం యత్'

1-126 అర్థిన్ = చక్కగా ఆసక్తితో

*10. 58 అరత్ని=మోచేయి మొదలు చిటికెన వ్రేలి చివరపఱకు ఉండు నంత కొలత

* 7-183 అఱ = భేదము

7-105 అఱకడ = (అఱక+కడ) మూఁపు. అఱకలి. అఱకట ఔప. అఱకడము రూ. చూ. జైమినీ భా. ౧. ౧౯౧

5-242 అఱజాతి = హీనజాతి,భ్రష్టుఁడు

5-183 ఆఱనఱలు+ఐ=ముక్కలు చెక్కలై-భగ్నమై.

* 3-110 అఱము = మారొక్కను

2- 18 అలఁత = అలయిక, దుఃఖము

* 8-148 అలంభూష్ణుత = సమర్థత-'గ్లాజిస్థశ్చ క్స్నుః', చా ద్భువః.

5-224 అలకి = (అలుకాభవము) భాండ విశేషము

5- 9 }
* 1- 23 } అలవరించు = దిద్దు, సవరించు ఒరులతుఁ గాకుండ నిలువరించు

6-126 అలవ = కంచె, దడి, ఈ మొ. ఆవరణము

4-129 అలుఁగులు = తూపులు, ఆయుధవిశేషము.

* 8- 65 అలుకు = (అక్షతలు) చల్లు-'ముత్యములసేస లలికిన భంగిన్' కుమార. ఉ.

6- 32 అవతంసకము = శిరోభూషణము

3-178 అవధి చను }
* 3-202 అవధి బోవు } = అంతమునొందు

* 6-267 అవమాత = అవమానించువాఁడు

* 7-173 }
*10-157 } అవష్టంభము (రణ)=యుద్ధసన్నాహాతిశయము. అవలంబనము 'యష్టిమవష్టభ్యగచ్ఛతి' గర్వము. ఈ యర్థమునఁగూడ షష్ఠ్వముకల ప్రయోగము లున్నవి

3-114 అశీతి=ఎనుబది.

* 8- 68 అష్టభుజ = 'అథాష్టబాహుః కృష్ణస్తు' విష్ణుపర్వ ౧-౨-౬. అపుడు కృష్ణుఁడు ఎనిమిది భుజములఁ దాల్చెను. 'చ. ఎనిమిది కేల్గలవాఁడనని' చూ. ఉ. ౮-౧౮౦. అపుడు ఆత్మరూపము తాల్చెను. ద్విభుజరూపము అవిద్వద్దృశ్యము.

* 9-256 అష్టచక్రము = 'అష్టౌ గ్రహాః అష్టావతి గ్రహాః' ఈ మొదలుగాఁగల శ్రుతులందు ప్రసిద్ధములగు గ్రహాతిగ్రహరూప శబ్దశ్రోత్రాదులు అను చక్రములచే శరీరము. కాన, ఈ 8 చక్రములు కలిగినది = శరీరము — 'అష్టాచక్రా నవద్వారా దేవానాం పూ రయోధ్యా...'

* 7- 84 అసదు=(కొను, సన్నని

7-118 అసనంబులు = వేఁగిసపూలు

1-140 }
* 9-170 } అసము = ఉత్సాహము, యశము, గర్వము

7- 13 అఁక (గొనక) = అఁగు ధాతువుపై కృదంతరూపము. అఁగక అని తా.

6-131 అఁగు = అఁపు

* 6-138 అఁచికొను=అపహరించు

* 1- 10 అఁటది = ఆడుది, భోగముది అని సార్థబిందుకమైనను, శ్లేషచే నింద. చూ. కోఁడి

1- 16 ఆకల్పము=భూషణము

7-160 ఆగడపలు=చిఱుమబ్బుల మెట్లు

5-221 ఆగడీఁడు = ఆగడము చేయువాఁడు అకార్యము చేయువాఁడు

* 7-201 ఆచార్య=ఆచార్యకము చేయునది

4- 29 ఆతల = ఆవలి+తలము+ఆవలి ప్రదేశము, ఆవలికాలము

4-177 ఆత్మ = మనస్సు

* 5-236 ఆత్మీయసంభవతాబుద్ధి=కొడుకు అను బుద్ధి

* 5-225 ఆదర్శము = అద్దము

*10-107 ఆదిగొను=కన్నువేయు

* 9-173 ఆధారపథము=ఆధారమైన మార్గము. ఆధారచక్రము.

8- 98 ఆధోరణుఁడు = మావటివాఁడు

3-157 ఆనక, దుందుభి = తప్పెటలు, భేరులు

„ „ „ = వసుదేవుఁడు

5- 13 ఆనుపూర్వి = అనుక్రమము

* 1-111 ఆపానభూమి - కల్లుదుకాణము

2- 27 ఆప్యాయనము=వృద్ధి... 'ప్యాయీ ఓప్యాయీ' వృద్ధౌ, ప్రీతి కనివి

3-198 ఆప్లవంబు = ప్రళయము

7- 91 ఆముకొను=క్రొవ్వు

9- 72 ఆముకవియు= „

1- 30 ఆముష్యాయణుఁడు = గొప్ప వంశమునఁ బుట్టినవాఁడు 'అముష్యాయణామువ్యపుత్రికా ముష్యకులికేతి చ

8-144 ఆమెత = విందు

1-139 ఆయసపాత్రము=ఇనుపగిన్నె

* 9-173 ఆయస్త = ప్రయత్నముచే చేయఁబడిన. 'యసు = ప్రయత్నే + క్త'

* 9- 39 ఆయుధీయులు=ఆయుధముచే జీవించువారు—'అయుధా చ్ఛ చ'

* 9- 63, 64 ఆరటము = సంతాపము

*10- 53 ఆర్పరాకుండ = ఆడింపరాకుండ

9- 17 ఆలిగొను = పరిహసించు

9-108 ఆవహించి. పా. అవటించి=పొందు పఱచి

8-148 ఆసంగము=సంబంధము, వ్యాసంగము

* 4- 23 ఆహననము=కొట్టుట, హింసించుట

* 9-159 ఇంట్రపడు=సంకటపడు

7-233 ఇంతపట్టువారు =ఇందఱు

5-242 ఇఱులువడు = అఱుకువడు పా. = కొఱవడు.

4- 35 ఇట్టలము = అధికము

* 5-132 ఇల్లడ=న్యాసము, అడిగినపుడీయఁగా దాఁచిన ధనము, వస్తువు

* 9- 45 ఇల్లడగొండ్రు = న్యాయమును అపహరింతురు.

1- 18 ఇష్టాపూర్త = అగ్నికర్మ మొ. ఇష్టము, వాపీకటాకాదికర్మ, పూర్తము

3- 17 ఇషీకాస్తంబము = రెల్లుకట్టె, రెల్లుదుబ్బు

7-118 ఇష్వసనము = ఇష్వాసము, విల్లు

7-171 ఈదర = చలిగాలి

9-224 ఈలువృటాండ్రు = పతివ్రతలు

* 1- 83 ఈటములు = దట్టములు

1- 74 ఉక్కులు = శూరులు

6- 33 ఉగ్గడువు = ఉత్కటము

1-191 ఉగ్గము = 'ఉద్గ్రాహ' భవము. చెంబులు మొ. చేతితో మోసికొనిపోవుటకు వీలుగా త్రాడుతో కట్టెడి కట్టు.

* 8-193 ఉచ్చిపోవు = దూటి దూసికొనిపోవు

4- 81 ఉత్కలుఁడు = అగ్రగామి. ధురీణుఁడు, నిర్వాహకుఁడు. చూ ఆర. ౬-౧౨౫

6-201 ఉత్తంసము = సిగబంతి

* 2-203 ఉత్తాన = (ధారమగువజ్రము) పైకి కనఁబడు, మిగుల వాడియగు అని ల. (పక్షము) పైనే యున్న (రెక్కలు) నఱకుటకు వీలు అని ల.

* 1-114 ఉదరు, ఉదరిపడు = అదరిపడు, చలించు, విజృంభించు, కోపించు

8- 65 ఉదల్చికొను = విదలించుకొను, విడిపించుకొను. చూ. ఆర. ౬-౧౯౦ ఉదిల = పరితాపము

* 3- 14 ఉపకార్య = గుడారము, నగరు

* 4-245 ఉపజీవులు = అనుజీవులు

* 1-111 ఉపదంశము = ఊరుగాయ

2- 48 ఉపదర్శనము = కార్యమున లోపము లేకుండఁ గనిపట్టుట, చూపుట

3-175 }
* 9-154 } ఉపసర్గము = ఆపద, రోగవికారము

2-107 ఉమా = 'ఉ' = ఓయీ, ఓయమ్మా! 'మా' = వలదు

* 8-117 ఉరణింపుము = విజృంభింపుము

5-208 ఉరలఁగ్రోచు = దొర్లించు

* 8-141 ఉరలికడు = రాలిపడు

* 2- 49 ఉరవణించి = విజృంభించి

8-168 ఉరియు = (క్రి.) చలించు, ఉలియు

*10- 76 }
10-152 } ఉరువు = (స. క్రి.) విడుచు (తరిమెనపట్టు). చూ. ఉ. 3-44
1-192 }

5-143 ఉఱుద్రాళ్లు = బందపుద్రాళ్లు

* 3-131 ఉలివు = చప్పుడు

* 7-226 ఉల్బణ = అధిక

8- 52 }
* 3-135 } ఉసుఱు(రు)తోడనపీఁకు = జీవచ్ఛవము

4-157 ఊఁదు = అవలంబించు

* 7-136 ఊడుకొను = గ్రుచ్చుకొను, అదుముకొను

* 7-193 ఊరబోవు = క్షీణించు

* 7-203 ఊఱట = స్వస్థచిత్తత

7-160 ఉష్మ = ఉబ్బ, ఊష్మము.

* 8-250 ఋశ్య (ష్య) ఎలుగుగొడ్డు 'ఋశ్యస్య రోహిత్ పురుషస్య యోషిత్' అని మహాభాష్యము

* 6- 60 ఎందేని = ఎక్కడనో ఒక్కచోట

1-130 ఎక్కటి = (ఏకకః) ఒక్కఁడు

3-200 ఎక్కించుకొని = ఐనదానిని కానిదానినిగా భ్రాంతిచే తలఁచుకొని

9-185 ఎడ = నడుమ (కాలము, దేశము)

* 9-239 ఎడగడ్డలు = ఒడ్డులు

9- 92 }
1- 85 } ఎడమడుగు = కుటిలము, విషమము. విపరీతము...
*10-243 }

7-183 ఎడములు = అవకాశములు, మధ్యప్రదేశములు.

6- 50 ఎడరు = నేఁగి, కీడు

* 7-109 ఎడ్డ = ఎడ

9- 77 ఎత్తికొను = కావలయునని పట్టు పట్టు

5-151 ఎత్తిలి = గట్టిగా

* 4-269 ఎత్తులు = పూదండలు

6-130 ఎద్దుపట్టించు = ఎద్దను దుక్కి మొదలగు పనులకు వీలుచేయు

1-122 ఎదిరికి = ఎదుటికి

8- 82 ఎన్మిదిగండులతేరు = ఎనిమిది చక్రముల రథము. కల్లు = రాయి. రాతి చక్రము లెనిమిది గల రథము.

5-243 ఎప్పటి (అవ్య) తొంటివలె

* 3-133 / 6-180 ఎయిదు=వెంబడించు, అందుకొను

6-128 ఎర = ఆహారము, పసుల మేఁత

1- 75 ఎరియు = తాపముపొందు

5-107 ఎఱగండులు = శిశువులు

6- 80 ...గత్తులు = నెత్తురోడు కత్తులు. భయముగొలుపు కత్తులు ల.

4- 94 ఎఱ సంజ = ఎఱ్ఱనిసంధ్య

*10-222 ఎఱచి = మాంసము

4- 16 ఎలయు=అతిశయించు

4-101 ఎలయించు=కలిగించు, తీసికొనిపోవు.

4- 77 ఎలరారు = అలరారు

ఎలర్చు = అతిశయించు

5-223 ఎల్లదాన = అన్నిటిచే

5-149 ఎల్లబోటి = అన్నిటివంటి

5-161 ఎల్లయందు = అన్నిటియందు

1-134 ఎల్లవలన = అన్నిటివలన

6- 5 ఎల్లమందలు = ఆవులయు ఎడ్లయు గుంపులు (ఎల్ల = తెల్ల)

* 3- 15 ఎల్లి = మఱునాఁడు

5-194 / 9- 57 / *10-193 ఎవ్వలన (ఏ+వలను లేక ఎల్ల + వలను) = ఏవైపుబట్టిన ఆవైపు. ఏ ప్రదేశమునందును

* 5-169 ఏకల(ము) = ఒంటరియైన, అసహాయమైన

* 4-148 ఏకవీరుఁడు = ఒంటరీఁడు, మహావీరుఁడు అసహాయశూరుఁడు. 'కథమేకవీర' ఇతి 'పూర్వకాలైకే-తి బాధిత్వా పరత్వాదనేన ('పూర్వాపర=వీరాశ్చ') సమాసే 'వీరైక' ఇతి హి స్యాత్, బహుళ గ్రహణాద్భవిష్యతి) అను కౌముది తత్పురుష ప్రకరణము చూ.

* 1-167 ఏకాగ్రయోధి = ఏకవీరుఁడు

*10-179 ఏచి = విజృంభించి

7- 84 ఏడ్తెఱ = అధిక

* 7-128 / * 7-207 ఏదు = (ఎయిదు. రూ.) పొందు

7-194 ఏనికదున్న = ఏనుఁగు అను దున్న. ప్రకరణము ననుసరించి నీచమగు ఏనుఁగు అని ల.

5-197 ఏనుఁగుతిన్న వెలగపండు=గుజ్జంతయు ఏనుఁగు జఠరమున జీర్ణమై పట్టి డొల్ల బయటఁబడు నని యీ సామెత. 'కపిత్థాంతర్గతః కీటో గజ ఇత్యభిధీయతే' అని కొందఱు చెప్పుదురు. బొక్కచేసికొని వెలగకాయలో ప్రవేశించి అటగల పదార్థమును తిను కీటమునకు 'గజము' అనిపేరు అని దీనికర్థము :—'భవితవ్యం భవత్యేవ నారికేళ ఫలాంబువత్ గంతవ్యం గత మిత్యాహుర్గజ భుక్తకపిత్థవత్'. ఇది ఇంకను విచారణీయము.

* 6-153 ఏరు = నాఁగలి. (చూ. చిక్కు.)

5-229 ఒంటి = ఒక్కఁడే, అసహాయుఁడు

2-227 ఒండొండ (అవ్య) వరుసగా

* 1- 88 ఒందిలిపడు = దుఃఖపడు

* 3- 73 ఒకవెంట = ఒకవిధముగా

8-152 ఒక్కొకమరి=(ఒక్క+పరి) ఒక్కొకసారి

* 3-100 ఒచ్చెము=(పొచ్చెము) అవమానము, కొఱఁత, తప్పు

8-240 ఒడయఁడు = రాజు

* 4-181 ఒడిచితెచ్చు = ఓడించితెచ్చు

6- 85 ఒడియు = హఠాత్తుగా పట్టుకొను

* 1-167 ఒడుచు = ఓడించు

* 1- 88 ఒడిసెలకాండ్రు = త్రాళ్లతో చిక్కములుచేసి రాలు విసరువారు

* 7-223 ఒడ్డనము = వ్యూహము, డాలు. 'క. పలకలు నొడ్డనములుఁ గత్తలములు నని శక్తి-' చూ. ఉ. సం. ౧౧-౭౦.

'క. హనుమంతు నొడ్డనముతో హనుమంతుని బొదివి కొనె నాకపము సకున్. ౧౮.

'సీ. అంతలోఁగల హనుమంతు నొద్దన
ముతోఁగూడ నాతనిచేయి గూలె
ధరణిఁ దరువాత వాలుతో దక్షిణ
హస్తంబు నందియుతోఁ గాలుఁ ట్లు
వడియె ౨౦.'

'క. వసుశ్రేశుఁడు వెఱఁగందఁగ వెస
నరిగయు వాలు ద్రిండు విలసిల్లఁ
గ నాకసమున్ డిగి యవ్వీరుఁడు
కనుగందక వచ్చి తొంటికైవడి
నిలిచెన్.' ౨ర.

సింహాసన ద్వాత్రింశిక. ద్వితీ

8-168 ఒత్తరించు = వ్యాపించు

* 9- 98 ఒత్తిలి = గట్టిగా, బిగ్గఱగా

6- 22 ఒడివిరిప్రాలు = ధాన్యవిశేషము

* 7- 41 ఒక్పమి = కీడు, కష్టము, ఆపద

* 7- 50 } *10-164 } ఒప్పరికించు = ఉపేక్షించు

9- 19 ఒఱటు = మూర్ఖుఁడు

* 5-169 ఒఱవ = (కండ్లు) వికారమగు (దంతములు)

1-126 ఒలయఁ = తటస్థింపగా (దుర్విధి)

2- 31... = ప్రవేశించు. చొచ్చు. చూ. * 7-264

4- 64 (ఆశ్చర్యము)ఒలయఁ = కలుగు. చూ. 4-66. 8-160. 8-148. *5-172,197. *7-193

7- 56 (భావమున) ఒలసె = జనించె

7-157 (ఏడునాళు) లొలసి = (అభివ్యాప్తి అను అర్థమున) ఏడునాళ్లు సంతతమును వ్యాపించి

8- 81 (విలోకనంబు) ఒలయ = ప్రసరింప

* 1-167 (పగతువేఁడిమి) ఒలయుట = ప్రసరించుట. (ఒలయఁ, పొలయు, ఎసయు, వెలయు, అను ధాతువులు ప్రకరణమననుసరించి చాలపట్టు ఏకార్థబోధకములు.)

* 3- 80 ఒల్లగిలు = ఆదరింపఁబడనిదగు

* 5-172 ఒల్లఁబాటు = ఒల్లమి, ఉపేక్ష

6-231 ఓటఱు = నిస్సత్త్వమగు బలము తఱుగు.

3-130 ఓడకుము = భయపడకుము

6 131 ఓదము = ఏనుఁగులు మొ. వానిని పట్టుటకు త్రవ్వినగోయి.(అవపాతః)

* 3-232 ఓపిగ = ఓపిక

6- 23 ఓలాకుపడు = అలయు

1-133 ఓలిన్ = సంపూర్ణముగా, వరుసగా

5-219 ఓవరి = (అపవరకః) లోపలిగది

* 8-193 కంకటము = కవచము

6- 22 కంటలము = ఎడ్లు మొ. వానిమీఁద ఇరుప్రక్కల వ్రేలాడవేసి తీసికొనిపోవు తట్టలు బుట్టలు మొ. వాని జత (కంఠాలః)

6-183 కండూ = దురద

* 2- 97 కండూల=ఉపతాపము అనఁగా దురద గల (కల అను అర్థమున లచ్) కండూ శబ్దము సిధ్మాదులలోనిది.

6-165 } 8-113 } కందము = మూఁపు

*10- 29 } 84 } కక్ష్య=ఏనుఁగులకు నడుమ కట్టెడు మోకు 'దిశాగజో యద్వదుపేత కక్ష్యః' హరి-భవి. 49-41

7- 13 కచ్చకట్టు = గోఁచికట్టు

9- 89 కచ్చించి = కచ్చ గట్టుకొని

6.118 కచ్చు = కాంతి

* 7-211 కట్టాయితము = సిద్ధము

5-140 కట్టిఁడి=(పాపజాతి) క్రూరుఁడు

8- 47 కట్టఁపకాసి=శూరుఁడు. (గట్టఁపకాసి = పర్వతగంభీరుఁడు అని కొందఱు)

8- 53 కడఁక = (కడఁగుమీఁదికృతంద రూపము) ఉత్సాహము. మొ. యత్నము.

8-108 కడఁగు = వి. సాహసము

* 1-114 ,, = (క్రి) కవియు, తలపడు

8-139 కడకట్టినవారు = నిర్ణయించినవారు

5-107 కడకాళులు = పాదములు

9- 45,101 } 108 } కడఖిపలు=కడపటిభూము

6- 46 కడుపుబ్బూద=మలమూత్రములు కాలు కడుపు ఉబ్బు తెగులు

4-115 కడవ = కుండ

* 3- 16 కడవసము = కట్టుకొను తోలు (కడా(శా)సము)

7- 40 కడికండలు=ఖండఖండములు

6-132 కడిమి = పరాక్రమము. 'కడుమై' తమిళ మని సూ. ని.

9- 72 కడిమిపూదేనియ = కదంబపుష్పముల తేనె. 'కడపపూదేనియ' అని సూ.ని. పాఠము. కడిమి. కడప పర్యాయములు. చూ. శాంతి. ౨-౯. కడప మ్రాకులు

* 9- 37 కత్తెరిగలయు = సంకరమగు (కత్తెరి గూవు=పలురంగులు గల ఆవు)

* 3-153 కనియంగఁబండు = అరముగ్గినపండు

3.126 కనుకని=సంభ్రమము, భయము.

* 3-125 కనుపుగొట్టు=సంహరించు, ఖండించు

4- 78 కన్నాకు = (కను+ఆకు ఒకకట్టలో గుంపులోఁగాని ప్రధానమగు అనఁగా మొదటి ఆకు. కాఁగా శ్రేష్ఠము ఖనిల,

6- 46 కప్పునావురు = చిఱుకప్పలు కఱచుటచే పశువులకు వచ్చు ఒకానొక రోగము (కప్పు+నావురు)

6-180 కప్పు=నలుపు

* 6- 53 కబళించు = తిను అని వా. పూర్తిగా ఆచ్ఛాదించునటులు పట్టుకొని అని ల.

8-166 కమి(ని)యు (గఁబండు) = ఆరముగ్గి పండు. కమియు (చెమర్చు) మాఁగు, నలఁగు

* 3- 51 కమ్ర = మనోహరము - 'నమి కంపి స్యృజస కమ దీపో రః'.

* 2- 63 కరణి=(సం) ఉపమావాచకము. వలె అని అర్థము.——'అథ చైత్రసింహానృపతౌ, ధరణిం కరణిం దివః శ్రితమాతేః సృజతి, ఉదజృంభత ప్రియసుహృత్సురభిః, సుమసాయకస్య కిల విశ్వజితః' హమ్మీర. 5-1 చూ. బాహ్యకరణిక్ = (ఉ. 5-188) = వెలుపలనున్నవాని చందముగా, బహిర్భవుని చందముగా, కనులకు కనఁబడువాని చందముగా-ఇది ఇంకను విచారణీయము. తుల్యార్థ్య కరణి' చూ. * 2-63

* 5-164 కరఁపంగ = కరఁగింపఁగా కరఁగు. ప్రే.

7- 6 కరళ్లు=తరంగములు

1-176 కరాళ=దంతురము, భయంకరము

7- 93 కవి=హద్దు, మేర

7-130 కరిసనము=(కర్షణము) సేద్యము

5-143 కరీష = పిఱుపిడుక

5-120 కఱ=మాలిన్యము

* 8- 15 కఱకు(అసుర) = క్రూరరాక్షసుఁడు

9-224 కఱటి(చూపు)=మోసగించు(చూపు)

5-245 కఱక(ద)లాఁడు = పోకిళ్లమారి, దుశ్చేష్టుఁడు. కఱకులమాటలఁ(చూ) 10-252 కఱవలాఁడు. పా.

* 3-228 కఱపులు = బోధలు [వలువలు)

5-235 క(ఱి)ఱ్ఱి = నల్లని (కడుపులు =

7- 6 కల్లోల=తరంగము

* 7-163 కలఁక=దూఱు, కళంకము

* 9-136 కలఁచు = కలఁగఁజేయు, సంక్షోభము కలుగఁజేయు

7- 18 కలగుండు = కలఁత

5- 92 కలహనగంప=కలహశీలుఁడు

* 3-118 కలము=ఓడ

* 7-166 }
* 8- 9 } కళాంతరములోన = ఒకకళలోనే (ఒక చిటుకలో అన్నట్లు) కళ అనునది కాల విభాగములో మొదటిది.

6-180 కలాప = సమూహము.

*10-222 కవ్యాదులు = పితృదేవతలు (కవ్యము గొనువారు. చూ. హవ్యాదులు.

*10- 95 కాఁడు=(క్రి) గ్రుచ్చు

6- 44 కాఱియ = కీడు

4-154 కాను=వ్యర్థము, చెల్లాచెదరు

1- 3 కాదిలి=ప్రేమ ఇచట ప్రేమపాత్రము

5-143 కాలుద్రవ్వు = ఎద్దు మఱొక గొద్దును జూడఁగనే దర్పముచే కాలితో నేలత్రవ్వును. ఇది వా. కారణము లేక కలహమునకు సిద్ధపడు అని ల. [క్రమ

6- 5 కాల్మడి = (కాలు+మడఁచు) మూ

8- 43 కాల్మెట్టు=కాలఁదన్నుట. గౌరిజ అని అర్థము కలదేమో ఆలోచింపవలెను. కాలు అను మెట్టు = పాదుక అనిచెప్పనగును. అపుడు లక్షణా నాశ్రయింపవలెను.

9-103 కాశ్మీర=కుంకుమపూవు

4- 81 కిష్కు=జేన, మూర

9- 85 కిప్పడు = కోపపడు

* 8-115 కిల్బిషము=ఇచట బాధ అని అర్థము. పాపము. చూ: (కిల్బిషరాత్రిచరుఁ) పాప సహితుఁ డగు రాక్షసుఁడని అర్థము.

* 1-111 కీకసము = ఎముక.

* 4- 85 కీడ్పాటు=చేటు, అపజయము.

* 9-102 కీల్వడియుండు = వశపడియుండు, లొంగియుండు, అధీనమైయుండు. ల.

4- 60 కీనాశుఁడు=యముఁడు, రాక్షసుఁడు

6-181, 7- 5, * 2- 64 కుండలి = ఈ పేరుగలశక్తి, పాము, అనియు శ్లేష. చూ. ఉ. 5-164. భాండీరము అను ఈ మఱ్ఱిచెట్టు ఆకులు కదలి గాలి వీచుటచే పాములకు ఉల్లాసము కలుగుచున్న దని ప్రకరణార్థము. ప్రాణాయామముచే ఆధారచక్రము నందలి కుండలి బుస్సు మని లేచు నని హఠయోగము. ఇది శ్లేషార్థము: ఈ యర్థముచే 'యోగనియమంబు నుంబోలె' అను ఉపమ ఉపజీవితము.

6-183 కుట్టితము =నఱకఁబడినది. 'కుట్ట+క్త'

5- 96 కుడుక (గుడుక. శ. ర.) పాలడ, గిన్నె మొ. (కుడుక్కై-. • అవము) చూ. గుడుక. సూ. ని.

* 1-174 కురరి = ఒకానొక పిట్ట, పా. రమని కొందఱు, లకుముకి యని కొందఱు.

* 9-245 కుఱుకులు = ప్రోవులు

* 7-106 కులట = అసతి.

5 -130 కుల్య = కాలువ. 'ధారగా కాలువ' నెత్తురు అని ల.

* 4-260 కువలయాపీడము = ఈ పేరు గల ఏనుఁగు. (కు+వలయ, ఆపీడము, భూ+వలయమునకు అలంకారము. క. ఏ పట్టునఁ గువలయ పీడాపహృతి యొనర్తు నను చు యదువంశమునన్ దీపించి కువలయాపీడాపహృతి యొనర్పఁ జెల్లునయ్య మురారి. చంద్రభాను. 1. 8.

5-255 కూఁకటులు=జుట్టు, కాకపక్షములు

6- 11 కూడబడు=కూడు(స్వార్థమున పడు)

* 10- 84 కూబర = నొగ

7- 28, * 6- 10 కూయు = అఱచు; ,, = మొఱపెట్టు (ల)

9-128 కూర్పరము = మోచేయి, మోఁకాలు

6- 17 కేడము = చచ్చు.

9- 69 కెరలుట = పొంగుట, విజృంభించుట.

* 9-239 కెరలియాడు = భక్తి మొ. ఆవేశముచే నృత్యము చేయుట.

* 1- 77 కేరించు = చెలరేగు, విజృంభించు.

5-215 కే = ఉత్సాహసూచకముగా చేయు ధ్వనికి అనుకరణము.

7-196 కేకరించు=కడకంటఁ జూచు. కేకరః= తిర్యగ్దృష్టిః. 'ఆరక్త కేకరతర కనీని కేన చ చక్షుషా' అని కాదంబరి -'ఆకేకరలోచనేన' అని కుమారసంభవమున కాళిదాసు.

8-105 కేలువ్రేయు = చప్పటలు చఱచు.

* 1-121 కృచ్ఛ్ర(గతుఁడు)=ఆపద. [క్తిన్.'

5-251 కృష్టి=ఆకర్షణము, లాగుట. 'కృష+

* 2- 20 కొంచెములు=(మొనలు) అల్పములు, లెక్కకు తక్కువవి.

7-179 కొండా? = కొండంతదా? కొండంత గొప్పపనియా? లెక్కా? అని ల.

3-105 కొండికప్రాయము = బాల్యము

* 6-138 కొండియలు=కన్యలు. 'గృహ్యాంతాం కన్యకా స్సర్వా దాస్యశ్చైవ సమంతతః' భవి. 95-5.

6- 22 కొడుపు = కేగంట మొ. వాయుకోలు వాతలుపెట్టు ఇనుపకోల (చూ. చూఁడుఁ గొడుపు)

* 7-193 కొదరు = అతిశయించు.
5-252 కొనకొను=(గొనకొను) ఉద్యమించు, పూను.
1-135 కొనియాడు = స్తుతించు, గౌరవించు, స్వీకరించు.
6- 5 కొసుఱు = పిడుఁజు, పశువులరక్తము పీల్చు ఒకానొక పురుగు
* 8- 19 కొఱకొఱ = కినుక
5-143 కొఱనెలలు=అర్ధచంద్రులు
8- 15 కొఱలికొఱలి=చాలసుఖించి
8-184 కొఱలి = రోషించి
9- 72 కొఱలి=గ్రహించి
9-178 కొఱలుము=వర్ధిల్లుము
1-174 కొఱలు=(ఇచట అక) ఉండు (స. క. అగునపుడు) పొందు. చూ. ౧-౧౭౪. 'కొఱలుము శుభమున్'. ఈరెండర్థముల లోనే ఆది కవుల ప్రయోగము అని శ. ర. కాని, 'కోపించు, రోషించు' అను నర్థమున— 'క. ఖిఱుఁదం గురుధరణీపతి, నఱచేతం బ్రాణములు ఘనారాతిబలం, బు ఱని తెగువ ముందటఁ జెఱ్, గొఱలుట చిత్తమునఁ బెట్టికొని విహరించెన్. భార. స్త్రీ. ౨-౮౮.' అని సూ. ని.
* 7-133 కొఱలు=విహరించు
* 7-183 కొఱలు=ఒప్పు-'సీ. తపణిల్లెఁ గాఱలె నడరెను—చనె నలరె ననంగ నొప్పనన్నాటగాఁ జెప్పఁబడును. ఆం. భా. ౩-౮౩. చూ. *౮-౧౩౦.
2- 70 / 5- 34 కొలఁది = పరిమాణము, స్థితి, అవస్థ —'ఉసులు విడుచు కొలఁదికిఁ జేరి' (౮-౧౧౩) 'రాజవంశంబు కొలఁదికి మిగిలి నాకు భరియింపు గొలఁది గాకున్నది. ౫-౩౪
7- 32 కొలువు=దాస్యము
* 1- 10 కోడి = (ఒక) కోడెరుగా. వృషభాసురుఁడు. అని అర్థము. 'నీవు చంపినది ఒకకోడి' అని నింద. ఈరీతిగనే ఒక గుఱ్ఱము, ఒకగాడిద ఒక నీరు దొత్త అను పదములను హయాసుర గర్దభాసురులకును కాళియునకును, ఆఁటది అను వెడ, పూతనకును స్ఫోరకములు. 'నీవు చంపినవి ఒకగుఱ్ఱము, ఒకగాడిద, ఒకనీటిపాము, ఆటలాడునది' అని నింద. ఇటుఁ గల ఒక అను పదము నిందాతిశయమునకు వ్యంజకము. కుక్కుట మను భ్రాంతి గొలుపు కోడి అను రూపాంతరముగూడ అత్యంత నిందాతిశయమునకు వ్యంజకము
* 2- 85 / * 7-175 కోర=గిన్నె
7-160 కోలమెఱుఁగులు = కోలలవలె పొడవుగా మెఱయు మెఱుపులు. నిలువు మెఱుపు ఐరావతి.
* 4-261 కోలెమ్ము = (కోల+ఎమ్ము) పొడుగు ఎముక అనఁగా వెన్నెముక, కశేరుక
4-176 కోల్తల=(కోలు+తల) ఎదుట నిలిచి చేయు యుద్ధము, యుద్ధముచేయు, యుద్ధసన్నాహము చేయు
1- 4 / 1-122 కైవారులు = కయివారము చేయువారు, వందులు
* 9- 77 కౌలేయకలీఢము = కుక్కచే నాకఁబడినది
9-159 క్రంచన (ఱ) = అచ్చయిన ప్రతులన్నిట 'క్రంచన' అని కలదు. నాచూచిన ఏ నిఘంటువులోను ఈపదము లేదు. క్రంచఱ = శీఘ్రముగా. చూ. అరణ్య. ౪-౮౬
* 4- 37 క్రందంగ (పై గ్రుచ్చినన్) = (శరీరము) భిన్న మగునటులు (గ్రువ్వఁగా.)
*10-112 క్రందం(దఱుము) = ఆక్రందించునటుల(తఱుము)
8-103 క్రందం(బర్వన్)=దట్టముగా(వ్యాపిం [పఁగా)
1- 10 క్రందు=సమ్మర్దము లేక ఉపద్రవము
8-182 క్రందులు=ఉపద్రవములు
* 3- 8 (కోరక్రాలు)క్రందు=అతిశయము
* 9.182 క్రందు=సంకులసమరము
7- 9 క్రందుకొనం దిరుగుట = గుమిగూడి సమ్మర్దముగా తిరుగుట

9- 4
9- 41 } క్రందుకొని=మూఁగి
9-224 (తివుటలు)క్రందుకొని = నిండి
* 7-156 క్రందుకొను = మీఁదఁబడు
4- 73
9-154 } క్రందుగ = ఒక్కుమ్మడిగా
* 7- 81 క్రందుగాఁ(దఱిసి)సమ్మర్దముగా చేరి
* 8-154
,, 176 } (అగ్నిశిఖలు) క్రందుగాఁ(వెలువడి) =టేపు మను ధ్వని వినఁబడు నటులు(వెలువడి)
5-143 క్రంప = కంప
3-134 క్రమ్మన = శీఘ్రముగా చూ. గ్రమ్మన
4-145 క్రమ్మించు=క్రమ్మఁజేయు. క్రక్కించు అని పాఠము కానోపు
6- 37 క్రల్లపడు = కాలిపోవు, ఎండిపోవు.
*10-222 క్రవ్యాద = రాక్షసులు, నక్కలు.
7- 98 క్రించు = దుష్టుఁడు.
* 1-142 క్రేణిసేయు=పరిహాసముచేయు, పోలు అని ఉపమావాచకము
1-132 క్రేపు = దూడ
* 7-199 క్రేళ్లువాఱు=గంతులు పరుగులుతీయు
* 4-234 క్రొత్తడి = సాధ్వి. 'రంకుటాలికి క్రొత్తడి సుద్దులు పెచ్చు' అని. సూ. ని. 'సీ...సాధ్వి తనరుచుండుఁ గ్రొత్తడి యనంగ' ఆం. భాషార్ణవము ౨-౧౧౬ పిదప శబ్దరత్నాకరమును 'క్రొత్తడి' అను పదమును క్రాముడితోఁ జెప్పెను. సూ. ని. లో— 'క్రొత్తడు లందఱకు' అను ఈ పద్యమును ఉద్యోగపర్వమునందలి—చ. కొడుకుల...క్రొత్తడి సకలంబు. ౩-౧౮౭ అను పద్యమును క్రాముడితోనే ఉదాహరించెను. ఈ శబ్దమును గూర్చి శ్రీ. వే. ప్రభాకరశాస్త్రిగారు చేసిన పరిశోధనసారము: ఓరియంటల్ లైబ్రరీలోని హరివంశపు వ్రాతప్రతులలో ఒక ప్రతిలోమాత్రము 'కొత్తడి యందఱికి' అనియు మిగిలినవానిలో నన్నిట 'కొత్తడి యంతటికి' అనియుఁ గలదు. బసవపురాణము వ్రాతప్రతుల నన్నిటను 'కొత్తడి నెల్లను గొండొక పెద్ద' అనియు ఉద్యోగపర్వము వ్రాతప్రతులలో, కాంచిన పదింటిలో, 'కొత్తడి సకలంబు' అనియు, క్రాముడి లేని రూపములే కలవు. ఈ ప్రయోగములందు 'స్త్రీసమూహము' అను నర్థము సుసంగతము. సమూహము అను నర్థమున 'కొత్తటి' 'కొత్తళి' అను పదములు కన్నడమునఁ గలవు. ఆ కొత్తటి తెలుంగులో 'కొత్తడి' గా మాఱెను. తమిళమునను కన్నడమునను గల ఆ నన్నయాదులపిదప డగా మాఱెను. [హరివంశపు వ్రాత ప్రతులలో 'కొత్తటి' అని కలదు. చూ. Foot Note] కన్నడమున ఈపదమునకు 'గుంపు' అని అర్థము. తెలుఁగులో 'ఆఁడు గుంపు' అని అర్థము. భారతి. ౧౬ సం. ౧౧. సంచిక. వే. ప్ర. గారి బసవపురాణ పీఠిక.
5-143 క్రోడాడు = ఏనుఁగులు, ఎద్దు మొ. కొమ్ములతో పొడుచు
* 1- 89 క్రోవి = గొట్టము
* 8-140 క్షేపిష్ఠ = మిగుల వడియైన 'వాయుర్వై క్షేపిష్ఠా దేవతా' (బృహదారణ్యక) వాయుదేవత వడిగా ప్రసన్నుఁడగు దైవమని అర్థము.—స్థూల దూర యువహ్రస్వ క్షిప్ర క్షుద్రాణాం యణాదిపరం పూర్వస్య చ గుణః'
5- 40 క్షేమంకర = క్షేమము కలిగించువాఁడు 'క్షేమ ప్రియ మద్రేఽణ్ చ.' చాత్, ఖచి ముమ్
7-120 క్షోద = పొడి, పిండి పొడిచేయుట.
6-178 గండుమెఱయు=మగఁటిమి వికసించు
6-116 గండూష=పుక్కిలించుట
* 1- 10 గంధ (విలుప్తారిగంధుఁడు) = శత్రుశేషము లేకుండఁజేసినవాఁడు. శత్రువుల నెల్లఁ జంపినవాఁడు.

1- 16 గజతః=ఏనుఁగుల మొత్తము—'మా గజ సహాయాభ్యాం చేతి వక్తవ్యమ్'

9- 29 గట్టి(ట్టు)వాలు = గంధపుష్పాదులను అమర్చు ఆఁడుది. గంధకారిక. సైరంధ్రి.

* 7-236 గడితము = (ఘటిత) ముడుగు తోలు

6- 80 గనప = (గొడ్డండ్లు) పెద్ద

* 8-224 ,, కొండ = పెద్దకొండ

5-229 ,, చేర = పెద్దచేర

5-199 గనయము (ముడి) = పోఁకముడి

* 7- 92 గళుకు=కొడవలి. మొ. వాని కత్తి. (కళుకు అను పాఠాంతరమున పదను అని అర్థము.

* 9-164 గరుసులు=మేరలు. చెలియలి కట్టలు.

* 3- 17 గవను=పురద్వారము, కోటవాకిలి

* 1- 10 (ఒక)గాడిద=గర్దభాసురుఁడు

* 7-136 గాణలు = (గాయనః) సంగీతము పాడువారు.

5-198 గినుమాడు = వంచించు

* 6- 7 గిరిశ = శివుఁడు. 'గిరౌ శేతే, డప్రత్యయః'

* 6-176 గిఱికొను = చుట్టుకొను

8-135 గిలిగించు=గిలిగింత కలదానిగాఁ జేయు. అనఁగా చక్కిలిగిలి పెట్టు

8-119 గీటడంచు=చంపు

5-238 గుండెవట్టి = స్థైర్యముపొంది, ల.

5-142 గుజ్జులు=కోడెదూడలు, శాంతి 4-40

5-196 గుడుక. రూ. కుడుక

9-138 గుత్తుగ(గు)త్తు=ప్రాణభయము కలుగు నప్పటి గుండియల దడకు అనుకరణము

* 6- 17 గుదియ = గద ముద్గరము

* 2- 70 గుఱి = లక్ష్యము.

2- 88 గుఱికొని = లక్ష్యముగాఁగొని, పూని, అతిశయించి

* 4-251 గొంటు (నిశాచరి)=చెడు రాకాసి

6-109 గొండ్లి = నర్తకి. (మెఱుపు అనెడి నర్తకి)

5-166 గొడ్డువీఁగు = వంధ్యాత్వము విడుచు

6- 9
9-147 } గొవగొను=విజృంభించు, చెలరేఁగు

5-252 గొనకొను (చూ. కొనకొను =పూను, యత్నించు

* 5-149 గొబలు = గుహలు

4-164 గోకర్ణశయనుఁడు=గోకర్ణ = పాము, శయనుఁడు=శయ్యగాఁ గలవాఁడు.

6-140 గోగర్భిణి = చూడి యావు

1- 8 గోత్ర=వంశము, పర్వతము అని శ్లేష

6- 22 గోనియులు = గోనెలు

6-128 గోవృషంబులు=ఆఁబోతులు

*10-232 గోసు = అపవాదు

6-117 గౌరు = ఏనుఁగు

3-134 గ్రమ్మన-క్రమ్మన చూ. శీఘ్రముగా

* 7-230 గ్రుడ్లగొలఁదియై = గ్రుడ్డప్రమాణమై. ప్రాణము గ్రుడ్లలోనికి వచ్చిన దని ల.

1- 4 ఘస్మర = తిను శీలము కలవాఁడు అని వా. స్మర ఘస్మరుఁడు=మన్మథుని చంపినవాఁడు అని ల. - 'సృఘస్యదః క్మరచ్' అను సూత్రముచే క్మరచ్.

* 4- 1 ఘూడెరాయ (గంగ గురు)='శ్రీమ ద్ధ్యాంధ్రి' అను పద్యమునకు పాఠాంతరముగా క్రింద—'శ్రీపర్వతేశ' అను పద్యమచ్చొత్తఁబడినది. ఈ పద్యమునే మూలపద్యముగను 'శ్రీమ ద్ధ్యాంధ్రి' అను పద్యమును పాంఠాంతరముగను గ్రహింపవలెను. ఇందు 'ఖ్యాపిత' అనుటకు 'ఖాపిత' అని అచ్చు ఐనది. అది తప్పు. వేమభూపాలునకు ఈతఁడు గురువు. ఇతని పేరు గంగదేవయ్య. ఘూడెరాయ అనునది బిరుదు. పూర్వము అశ్వసేనాపతుల కీబిరుదు కనఁబడును. ఈయన గుఱ్ఱపు దళములను నడిపించి యుండును. పట్టిసమునందలి 'ఘూడెరాయ భీమే శ్వరస్వామి'అను శైవాచార్యుఁడు ఈ గంగదేవయ్యకు ప్రశిష్యుఁడు. ఈతఁడే 'శ్రీనాథుని'—సీ. ఘూడెరాయాంక సద్గురురాజ భీమేశ్వరస్వామి...' -చూ. పీఠిక

9-102
* 2- 64 } చంక్రమణము = (సింహమువలె దుముకుట. యుద్ధాదులయందు మాటిమాటికి సుడిగాతిరుగుట

2- 56 చండిమ = వేఁడిమి, వాఁడిమి.

7-188 చక్కటి = ప్రదేశము

* 8- 56 చణ = (ఇది ప్రత్యయము. దీనికి స్వాతంత్ర్యముగా ప్రయోగము ఉండదు. 'తేన విత్తశ్చుంచుప్ చణపౌ' చూ.) 'దైత్య విసిర్జశన చణ... బాహు...' అసురలను చంపుటలో ప్రసిద్ధమైన లేక పండిన. అనఁగా నేర్పుగల బాహువుల జౌజ్జ్వల్యము అని అర్థము.

8-121 చతురంతధరణి=నాలుగంచుల నేల. అనఁగా నేల అంతయు

* 3-169 చతుర్థకర్మ = పెండ్లి నాలవనాఁడు చేయఁదగిన హోమము. ఈ అర్థము ఈ వాక్యమున ఇంకను ఆలోచ్యము.

4- 20 చదురు = చతురము

* 7-228 చపేట = చాఁచి చెంపమీఁద కొట్టు దెబ్బ—'ఖండికోపాధ్యాయ శ్చపే టాం దదాతి.' [వానిని అలఁదు

9-103 చర్చిక=కాశ్మీరము చందనము మొ.

* 7-193 చలిమిరి = చలువ

* 10-94 చల్ల జఁపు =(చల్లని+చంపు) తెలియకుండఁగా చంపువాఁడు. భయంకరుఁడు.

6-101 చల్లు పోరు = చల్లు + పోరు) జలక్రీడ. 'ఉ. వేడుక నొక్కరుండు శతవీరకుమారులతోడఁ జల్లుపో రాడి జయించి.' భార. ఆది. 5-10. ఇది జీగీపతో చేయు క్రీడ. కావునసే 'పోరు'—'ద్వి. తలపించె వారికి శ్రీకరుణికిఁ గలశ జలధిలోపలి క్రీడ చల్లుపోరాట. హ్మ. వి. 3-౫౦. ఇచట శివపార్వతులు తలఁబ్రాలు పోసికొనుట.

* 1-111 చషకము = గిన్నె

4-188 చషాలము=యూపమునఁ జెక్కతోఁ జేయఁబడిన కడియము

* 1-119 చాలిక = ('చాలు' ధాతు+కృదంతరూపము) సామర్థ్యము

6-126 చిందరగొని = సివమెత్తి

6-141 చిందు(క్కి) చిందులు త్రొక్కి

5-143 చికిచికి (పెంద్రుకలు)=మిగుల చిన్నపెంద్రుకలు. (చికిబికి అని పాఠమగుచో, కొకిబికి పెంద్రుకలు అని అర్థము

* 1- 39 చిక్కనివారము = బలముకలవారము, ఒరులకు చిక్కనివారము, అనిశ్లేష

* 6-153 చిక్కుల పాఱుట. (ఏరు విడిచి చిక్కులపాఱుట అని యథాస్థిత పాఠము.) ఇది యొక సామెతయో జాతీయమో. దీనికి అర్థము తెలియ లేదు. 'చెల్కలపాఱుట' అని మార్చినచో—నాఁగలి విడిచి అనఁగా దున్నుట మాని బీళ్లుపట్టి తిరుగుట అను అర్థము ప్రకరణానుగుణముగాఁ గలుగును. చెలిక = బీటినేల

* 3- 8
* 3-125 } చిక్కజీరు (సీరు) వడు = మెలికలువడు, తుత్తుమురగు చిక్క సుడివడు అనునది అచ్చు తప్పు.

7-157 చిడిపి = చిన్న, అల్పము. 'చిడిపి' అను నొకయూరు కలదు.

5-143 చిడిముడిపాటు = తొట్రుపాటు.

4- 15 చిత్యాముఖము = 'చితీముఖః' అని (భ-34. 34.) 'చిత్యాగ్ని చిత్యే చ' అనుసూత్రముచే నిపతింపఁబడిన చిత్య శబ్దము పుంలింగము. అగ్ని చిత్యాశబ్దము స్త్రీలింగము. సంస్కరింపఁదగిన అగ్ని అని సూ. ని. ఇట వరాహమునందు యజ్ఞము నారోపించుటలో మూలమునకును అనువాదమునకును కొంచెము భేదము కలదు. నేను కరి చూచినమూలము R. S. Vadhyar & Sons అను వారిచే ముద్రితమైనది.

* 9- 45 చిత్ర = ప్రకరణమునుబట్టి ఎలుకజీడి మొ. కలుపుమొక్కలు అని అర్థ

మగుచున్నది. 'చిత్రవృష్టి' అని సూ. ని. పాఠము. చూ. 'నదు భూమి.' సూ. ని. [మేనుగలది)

* 6- 65 చిత్రకాయ = పెద్దపులి. (పలురంగుల

4-177 చీరి = పూచిక. [గలలు.

5-143 చుంచు (తలలు) = చిన్నజుట్టుగల

2-204 } చుబ్బన చూఱ } (చూఱ + చూఱ) = పెద్దకొల్ల.
* 9- 91 } చుబ్బనఁ జూఱ } ఈపదము సుబ్బ
చుబ్బన సూఱ }
న్ + అ + చూఱ = బయలుపడు నటులే చేయు చూఱ అని సూ. ని. ఇచట పుష్కలముగై అని తాత్పర్యార్థము.

* 2-142 చుఱ(ర)వుచ్చు = దహించు.

5-143 } మాఁడుఁ గొడుపు = పశువులకు
6- 22 } వాతలు పెట్టు ఇనుపకోల.

7-169 చెట్టుప = రెక్క

5-127 చెనగఁడు = క్రూరుఁడు, దుష్టుఁడు.

7- 81 చెరలాడు = మిగుల ఆటలాడు. 'పిల్లికి చెరలాట, ఎలుకకు ప్రాణ సంకటము. (చెరలు = ఉత్సాహము చెరలాడు = ఉత్సహించు)

* 3- 16 చెరువు (క్రి) సవరించు. అలంకరణ మునకు గ్రుచ్చు (శరములు గ్రుచ్చు అనియు)

2-37 చెల్లుబడి = అధికారము.

2-47 చేఁత=పని. [(గొల్లలు)

7-71 చేయఁగలుగు (గొల్లలు) = సమర్థులగు

* 5-163 } చేయులఁతి } అధీనము
* 5-194 } చేవలఁతి }

* 4- 33 చేయార్చు = చే+ఆర్చు = ఆడించు. = చేయి ఆడించు

* 1-142 చేరుకోల = కొరడా

* 2-53 చైత్యము = రావి మొ. వనస్పతి 'ఆకుల గ్రామచైత్యాః' మేఘ.

* 4-261 } జంఘాలుఁడు = (జంఘా + లచ్)
* 8- 33 } పిక్కబలముకలవాఁడు, అనగా వడిగా పోవువాఁడు

* 9- 51 జట్టి (ముత్తురు) అమ్ముదురు. జట్టి = వెల, మూల్యము

5-143 జట్టికాఁడు = వర్తకుఁడు, క్రేత

7- 6 జటాల = (జటా+లచ్) జడలు కల అని. వా. అగ్నిచటులు క్రిక్కిఱిసిన తరంగములు అని, ల.

* 5-160 జటిల (ముండిళ, నగ్నులు) = జడలు పెంచుకొన్న మునులు, బోడితలలు గల మునులు, వలువలుగూడ లేని మునులు

*10-150 జడత = జడత్వము

* 4-187 జడియుచు = నివారించుచు

* 3-144 జతనము = యత్నము

* 9- 23 జనత = జనసముదాయము —'గ్రామ జన బంధుభ్యస్తల్'
జన్య, జన=యుద్ధము చేయు, జనము, అనగా యోధులు. ఇచట మాపటీంద్రు అని కాని ఏను:గెక్కి యుద్ధము చేయువారు అని కాని అర్థము సంబంధసామాన్యమున షష్ఠి

* 8- 23 జేఱభి = ఆసతి

* 8-184 జల్పాకుఁడు = వదరుబోతు. (జల్ప+షాకన్ —'జల్ప భిక్ష కుట్ట లుంట వృజః షాకన్')

6-157 జిఘాంస = చంపు కోరిక

9-138 జితకాశులు = శ్రమను జయించిన వారు. జయముచే ప్రకాశించువారు. (జితమ్. భావే క్తః)

* 6-112 జిత్వర = జయశీలుఁడు

9- 35 జుట్ట(త్త)నవ్రేలు = తర్జని

5-256 జున్నులు = తేనెపట్టులు, మధుచక్రములు

5-14,23,143 డ(ద)ప్పి = శ్రమ, నీరువట్టు

3- 80 డిగించు = దింపు

6-116 డిండీర = ఫేనము, నురుగు

1-107 డిండింతు = ముంతుకు

6- 11 డెప్పరము = అపద, (దుర్భరః)

4- 94 } తగడు = రేకు (రెక్కలకాంతి
*10-178 } ఎఱుపు, దానఁ, గెంపగడు)

8-155 తడప(బ)ఱుపంగవచ్చు = తడప(బ)డు-ప్రే. తడబడఁజేయు అని వా. ఉపమింపవచ్చు అని ల.

* 4- 61 } *10- 52 } తడవ = 'క. ద్వారవతి కేఁగి మన మీ దారుణవిధి సెప్పఁదడవ...' = చెప్పటే తడవుగా అనఁగా ఆలస్యము లేకయే. 'తొరఁగఁదడవ'- తొరఁగినవెంటనే

8- 91 తడవు = ఆలోచించు, కనిపట్టు

* 3-257 తడవుగా = చాలసేపు, ఆలస్యముగా

*10-315 తనిపండ్లు = (తనుపు+పండ్లు) ముగ్గిన పండ్లు

4-199 తనుకు = కలఁగు

—సొచ్చు=భయపడు-'బలితు పుఁదనుకుసొరఁగ' ౪-౧౪౭, భార. కర్ణ. ౧-౧౧౦

9-51,61 తమగము = (తమంగః) ఉన్నత మగు ఆసనము, మంచె

7-143 తరముగా = విధముగా

8- 70 తరములు = మొదలను చివరను అటు ఇటు జతలుగా నిలిచి త్రాళ్లుకట్టిన చిన్నకఱ్ఱలను మూఁపులపై దాల్చి దూలములను మోసికొని పోదురు. వానికి 'తరము' 'జడ్డి' అని పేరు. పాకోళ్ల నటులు జడ్డిగట్టి మోయఁ దురో? అని తా. (మెట్టునకుఁ జన్ని తరములు వెట్టిచూడ) మెట్టులనఁగా చెప్పులు లేక పాకోళ్లు

4-144 తరతరముగా = వరుసగా

7- 81 తరవాయి = (దొరఁకొని) వరుసపెట్టి

5-199 తరిత్రా(ద్రా)డు = కవ్వపుఁద్రాడు, యోక్త్రము

1-111 తరువంగ = త్రచ్చఁగా, చిలుకఁగా

1-175 తల = జుట్టు-తలమీఁదనున్న దాని యందు ల. (తాత్స్థ్య. ల)

5-231 తల (ఒక్కతల+ఐ) ఏకమై. పాఠాంతరము చూ. ఒక్కతలయుం = ఏకోద్దేశము కలవారై, ఒక్కమూరి=ఒకటే సంతోషాతిశయముతో ఉండుఁ డని —'ఒక్కతలయుం నొక్కమూరి నుండుఁడు' అను పాఠమునకు అర్థము

* 3-119 తల=(తలమ్) ఆ తలము, ఆ ప్రదేశము

* 9- 43 తల = (శూద్రులతలన)=శూద్రుల కడనే

1-178 తలఁకు = జంకు

7- 29 తలకడచు = అతిక్రమించు

4- 16 తలకెడవు = తలక్రిందు [దాఁకుట

* 2- 40 తలపాటు = తలపడుట, యుద్ధమునఁ

1- 89 తలయంపి = తలదింపు

4-199 తలరు = కలఁగు, దుఃఖించు

8- 46 తలశబ్దము (ఇచ్చిన) = చప్పటలు కొట్టఁగా

8- 51 తలిరుకొను = చిగిరించు

5-143 తలుగు = పలుపు, సందానము, (వర్ణ వ్యత్యయముచే తగులు తలుగుగా మాఱియుండు నని వైయాకరణులు

2-225 తఱిఁగొల్పు = (తఱిఁగొను-ప్రే) పూనఁ జేయు

* 5- 90 తాఁకుఁదగులు = దెబ్బ. ఇది నానుడి

* 2- 42 తాఁకుదల = తలపడుట, యుద్ధము

* 7-230 తాప = తాపరము, పావంచ, సోపానము

* 6- 13 } 10-297 } తానకములు=స్థానములు, తావులు

1-145 } 6-181 } 5-171 } తిలకించు=కనిపించు, ప్రకాశించు చూ. నృసింహ, పురాణ పద పట్టిక

7—123 తిరుగఁబడియెదరు = ఎదిరించెదరు

9-224 తివుట = తమి, కోరిక

* 4- 72 తివ్వ = (తివు రూ.) = తిగుచు. మనంబుఁ బట్టి బలిమిం దివ్వంగఁ దివ్వంగ = నిగ్రహింపఁగా. (చూ. దుశ్శాసిక)

2-209 తురగనితంబిని = ఆఁడుగుఱ్ఱము

6-180 తుఱఁగలి = ప్రకాశము, అతిశయము

1-152 తుషిత = గణదేవత

* 1-160 తూకు(ఒక్క) = ఒక్కతూకము

5-192 తూఁకొడుచు = ఉమియు

1-124 తూఱు = చొచ్చు, ప్రవేశించు

* 7-130 తూలిక = కుంచె, చిత్తరువువ్రాసెడు వాగఱ

3-179 తెగిరో (తెగు) = సాహసించిరో

5- 25 తెట్టువగట్టు = తెట్టెగట్టు, గాలిక్ గొట్టుకొనిపోయి నీటిలో ఒక్కచోట్ చేరిన తృణాదిసమూహము తెట్టువ

9- 39 తెమల్చు = కదల్చు

* 4-113 „ = స్పృశించు

-246 „ = „

* 7-144 „ = దుష్పు

9- 72 తెరలిక = గుంపు

„ తెరలు = కలఁగు, తొలఁగు

7-208 తెలచు = ప్రసన్నత కలిగించు

* 5-181 „ = ప్రార్థించు

* 6-165 తెలివు=(తెలివి) మూర్ఛాదులనుండి తేఱుకొనుట. 'దీని యాననము తెల్వ' భార. ఆది. ౭-౭౩. ఈ మొదలగుచోటుల కాంతి ప్రకాశము ఈ మొ.అర్థములు

7-171 తెవులుగొంట్లు = రోగముతో తీసి కొనునవి 'తెవులుగొట్టు' రూ.

* 8- 7 తేప = తెప్ప

9- 72 తేలగిలఁబడు=(స్వార్థమున పడు) మదించు. 'నిదురలేమి కన్నులు తేలగిల బడు చున్నవి', 'మదమున మెయి తేలగిల్ల', ఇత్యాది ప్రయోగములలో 'వైవశ్యము చెందు'అని అర్థము. 'కనులు తేలి పోవుచున్నవి' అనియు వాడుక. కాఁగాగిలు' గూడ స్వార్థమునందే అను ప్రయుక్తమటులు తోఁచును.

4-193 తొట్టి = మొదలుకొని. 'హిమకరుఁ దొట్టి' నన్నయ. ఇతి తొట్టు ధాతు వుపై వచ్చిన క్త్వాంతరూపము.

2-152 తొడరు = అవలంబించు

4- 15 తొడరు = ఎదిరించు

7-236 „ = సంభవించు చూ. నృసిం హ. ౪-౧౧౪

*10-256 తొడుసులు = సంబంధములు

5-205 తొనఁకు='తొనకుచు బాధలు' అను ముద్రితపాఠము తప్పు. నీరు తొనఁకు చున్నది అనుచోట చిందుట అర్థము. 'తొణుకు, తొణికిసలాడు' ఇత్యా దులు వాడుకలో నున్నవి. ఇచట ప్రకరణమునుబట్టి 'తొట్రుపాటు' అని అర్థము. 'ఉల్లంఘులఁ బలు తొనఁకు సొరఁగ' భార. కర్ణ. ౧- ౧౧౦. అని శ. ర.

* 1- 90 తొరఁగు = జాఱు. చూ. నృసింహ. పదపట్టిక.

5-143 తోయము = గుంపు, తెగ

* 4- 46 త్రవ్వితండములు = లెక్కిడరానన్ని, అసంఖ్యాకములు

7-239 త్రవ్వ = వెనుకటి సంగతులను ఎత్తి చెప్పు. 'గాసట బీసటే చదివి గాథలు త్రవ్వ తెలుంగువారికిన్' నృసింహ. పీఠి. ౯. చూ.

* 4-116 త్రవ్వు = (కథల్ త్రవ్వు) = ప్రస్తా వించు, ప్రసంగించు

* 1- 83 త్రవ్వు = గ్రొచ్చు, ఖననము చేయు

* 10-113 త్రవ్వు=(సమరము) మరల నారం భించు, క్రొత్తగాఁ జేయు

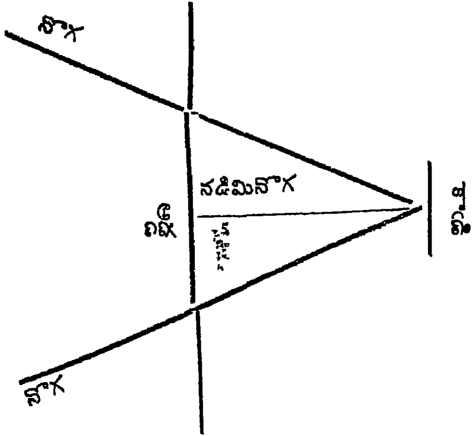
5-151 త్రిక్కు = శేషించు

* 8-135 త్రిణయన=శివుడు—'పూర్వపదాత్ సంజ్ఞాయా మగః.' ఇటులే త్రిణేత్ర పదము.

* 9- 69 త్రిమ్మట = (యుగ) పరివర్తనము

*10- 84 త్రివేణుకము = ఇది ఒక శకటావ యవము. ఈ శబ్దమునుగూర్చి శ్రీ ఒంగోలు వెంకటరంగయ్యగారి పరిశో ధనను ఇచట సంగ్రహింతును: 'త్రిభి స్త్రివేణుం బలవాన్' రామా. ఆరణ్య. స. ౫౧-౧౭. క. మూఁట నిరుసులు, నొగలు విఱుగ నొకట వాని నొ నేయుటయున్' అను భాస్కరుని తెలిఁగింపువలన నొగ లని అర్థమగు చున్నది. 'త్రివేణుర్నామ రథ ముఖస్థో యుగాధారదండః' 'యుగం

ధరః' అని పర్యాయము. (కాడికి ఆధారమగు కఱ్ఱ) త్రివేణుశబ్దముచే నూహింపఁబడు బండి యిటులుండును

దీనినిఁబట్టియే రోహిణీనక్షత్రము శకటాకార మని ఖగోళజ్ఞులు. ఇట్టి ఆకారము కల బండ్లిప్పటికిని కడప నెల్లూరు మండలములందుఁ గలవు. (చూ. ౧౯౪౦. అక్టోబరు. భారతి.)

* 5- 18 త్రిషవణ = మూఁడు సవనములు = ప్రొద్దున మధ్యాహ్నమున సాయంకాలమున చేయు స్నానములు.

6- 44 త్రేగుడు = (తేగుడు. రూ.) చొంగ

4- 16
6- 5
* 1- 96 } త్రొక్కు = కాలితో అడుము మట్టు

* 8-142 త్రైయంబక = శివునకు సంబంధించిన (రథము) (—'న య్వాభ్యాం పదాంతాభ్యాం పూర్వౌ తు తాభ్యామైచ్'—'తస్యేదమ్'.

* 2- 16 దంచనము = పిరంగి గుండు, రాల విసరు యంత్రము

3-134 దండుపోవు = దండెత్తు, దండు కదలు

7-170 దండడి = సమ్మర్దము

* 7-231 దండడి = సంకులసమరము

* 8-299 దండడి సందడి=తఱచగు సమ్మర్దము.—'సీ. తలఁపుల సందడి దండడించినఁ దాల్మి కదలు శిరఃకంపగతులు మెఱయ' అర. ౭-౫౭

* 1-112 దక్కొనియున్న = (వాహనము లేక పదప్రచారము మాత్రము) కలిగియున్న లేక తక్కొనియున్న = తల కొనియున్న.

* 4-155 దట్టకెంపు = (దట్టము+కెంపు) తఱచగు ఎఱుపు

,, దడియలు = (175-వ పుట. క్రింద అచ్చయిన పాఠాంతరము చూచునది) 'కొండ పడలు' అని పద్యములో నున్నది. 'కొండ క్రింది నేల'. ఉపత్యక. దడియలు అను పాఠమే శ. ర. సూ. ని. గ్రహించెను.

* 7-219 దబ్బర యాట = విలాసక్రీడ

*10-243 దబ్బవ్రేలి యుంగరము = దబ్బ వ్రేలు = అనామిక. దర్భతో అల్లిన పవిత్రము చిటికెనవ్రేలి వెనువ్రేలికి పెట్టికొందురు. పవిత్రపు ముడివలె బంగారముతో చేసిన ఉంగరము.

7- 75 దర్వి = పడగ

4-167 దఱికింజొచ్చి—దఱియం జొచ్చి. పూర్వ ముద్రణములందును ఇటులే ముద్రితమైయున్నవి. ఏ నిఘంటువేని ఈ పదము నిటు లెత్తుకొనలేదు. కావున దఱియంజొచ్చి అనియేని దరికిం జొచ్చి అనియేని దిద్దుకొనవలయును. చూ-ఉ-6-135 లోని 'తఱికిం జొచ్చి'ని 'దఱియం జొచ్చి' అని అనుకొనుట మేలు. ఇది యింకను విచార్యము.

6- 9 దాటువడు = గుంపుగూడు

* 2- 42 దాక్షిణాత్య = దక్షిణపు దిక్కున ఉండువాఁడు—'దక్షిణా పశ్చాత్ పురసస్త్యక్'

* 4-253 దామెనత్రాడు = (దామినీ) చాల పలుపులు గల పెద్ద త్రాడు.

5- 9 దిండు = కానె, దట్టి—'చ. నివిడిన

బొజ్జపై మిగులు నిద్దపు దోవతిదట్టి
డొల్లిరాఁ దివిచి' ఆము. ౬-౮౧.
'ఉ. కట్టిన నీలిదిండ్లు' వసు. ౪-౩౩

* 3- 92 దీమసము = ధైర్యము

1-121 దునక = దున్నక—'దునక పెద్ద
పృథివి ఫలించున్' శాంతి. ౨-౧౯౦
—'దుననీయకున్న కృషీకుఁడు దున
కయయున్నని యొకని దున్నింపఁ
దగున్' విజ్ఞా. వ్యవ. ౧౫౧.

* 4- 72 దుశ్శాసిక = నిగ్రహింప వీలులేనిది.
'ధాత్వర్థ నిర్దేశే ణ్వుల్ వక్తవ్యః'
అను వార్తికముచే 'శాసిక' అను రూప
మేర్పడును. కాఁగా దుశ్శాసిక =
నిగ్రహింపరానిది అని అర్థము.
ఈ వార్తికముచే నిష్పన్నమయిన
'శాసికా'పదము స్త్రీలింగము.

* 6- 23 దుకూల = పట్టుబట్ట, క్షౌమము

* 8-100 దుష్ప్రసహ = సహింపరాని

* 9- 89 దురితము = పాపము

* 6- 11 దూకొని = ప్రాపించి

4- 16 దూఁటు = మోరతో పైకి చిమ్ము,
(పొడుచు)

* 5-149 దూప = అలసట

* 5-149 దూపడు = శ్రమపడు, అలయు

7- 39 దెస = అశ్రయము

9- 1 దేసటి = ఇది ఒక ఉద్యోగము. చూ.
రెడ్డి సంచిక.

9-153 దొందడించు = దఁదడికి దొందడి
రూపాంతరము. (దానిపై ఇంచుక్.)
సందడించు.

* 9-239 దొరగడలు = పెద్ద అలలు.

6- 5 దొరుగండిప్రంతలు = (దొరువు +
గండి) దొరువు=చెలమ. అది నిండఁగా
తూమునుండి నీరువెలికేఁగు కాలువలు

4-148 దోయి = సాటి

7- 92 —కట్టు = కొందఱు ఒకపక్షముగను
మఱికొందఱు ఇంకొకపక్షముగను
రెండుభాగములుగా ఆటలలో ఉద్దులు
కట్టుట

5-174 దోరగల్లువడు = (దోర = ఒఱిగిన,
కల్లు-రాయి. అనఁగా బండిచక్రము.
బోల్తాకొట్టు

1-120 }
9-183 } దోహలము = ఇచ్ఛ, ఉత్సాహము

1-134 దోగ్ధ్రి=కానిన ఆవు, పాఁడియావు.

* 8-190 ద్వైవత్య (ఇంద్ర) ఇంద్రుఁ డను దేవు
డిచ్చిన అస్త్ర మని తా.

1- 15 ధాటి=దాడి. అనఁగా దండయాత్ర

3-182 ధాత్రి = దాది

* 5-160 నగ్న = దిగంబరు లగు సన్న్యాసులు

8- 37 నడకట్టు=ద్వీపము—'నడుకట్టు' శ. ర.
పాఠము. 'నడుగడ్డ'సూ. ని. పాఠము.
ఈ పాఠమే ఉపాదేయముగాఁ గనఁ
బడుచున్నది.

* 6-207 నడికి = నమ్రత పూని

* 6- 87 నడుఁకక = జంకక

9-132 నడుకొన=నడిమికొన. శిరోగ్రము.
నడునట్టు. తలనడుమ. చూ. శ్రీ.
పాటలంబగు జటాజూటంబునడునట్టు
పూన చుక్కలరాజు పొడవుసూప.
భీమఖండము. ౩-౧౯.

6-180 నడుపు=నడక. గీ. 'మురిపముల సజ్జ
గించిన ముగుదనడుపు.' ఉ. హరి.
౧౫౭

5-225 నమ్మిగ = నమ్మిక

6- 46 నరిడి=ఇది ఒక పశురోగము, దీనిచే
గుండెలు ఉబ్బరించును

* 9- 35 నలిగులి(యగు)=క్షీణించు

1- 19 నల్లిండ్లు = అగ్రహారములు

* 6-122 నల్లెఁడు = జేనెఁడు. ఇచట ఎల్లెడ
అని అచ్చుపడినది. ఇది పాఠాంత
రము

8- 7 నలువులు = అందములు

4-134 నలుగా(కా)లక్ = నాలుగు కాళ్లతో.
(ద్విగువు)

8-188 నాభిదఘ్న = బొడ్డులోఁతు, నాభి ప్రమాణము—'ప్రమాణేద్వయసజ్ దఘ్నఞ్ మాత్రచః'

* 2-111 నాయంకుడు=ఒకఉద్యోగి. పన్నిద్దఱు భటులకు అధిపతి అని శ. ర. 'అనుమకొండపురంబు గాదని యావిభుం డిల నోరుగల్లను పురంబు ఘటించి యచ్చటి కచ్చుగా నరుదెంచి యమ్మనుజనాథుఁడు నాయకత్వము మల్లమంత్రికి చిన్నమల్లనకు ధారుణి పెద్ద సంప్రతి నాతకంబుగ నిచ్చినన్' కాకతీయసంచిక. అనుబం. ౧-౨ పుట. చూ.

6- 93 నాలుకలు గోయు = అగ్నిజ్వాలలు గ్రక్కు. ల.

1-192 / *10-109 నాసత్యులు=అశ్వినీకుమారులు

* 6- 30 నింట=నిట్ట, వెల్లువ. (చూ. పెన్నింట)

3-122 నిక్కంపుబేరివాఁడు = అన్వర్థనామధేయము కలవాఁడు.

* 7-203 నిక్కల = (నిక్కము+కల) నిజమైన కల. కన్నదానిని నిక్కము చేయుకల.

9-190 నియోగంబులు = రాజాజ్ఞను నిర్వహించు ఉద్యోగములు. ఆజ్ఞలు. పనుపులు చూ * 4-239

* 1- 32 నిర్వేణ్య = నిర్గమింపఁదగినది. కావున —'పటువ్యాప్తి నిర్వేణ్య' అని పాఠము. 'గొప్ప విరివిచే ప్రవహింప యోగ్య మయినది' అని అర్థము. ('వేణ్య'—గతి జ్ఞానచింతా నిశామన వాదిత్రగ్రహణేషు. వేణితు ఞ్ యోగ్యా; వేణ్యా. వేణ్య యను కొండ ఉండియుండుచు, దానినుండి ప్రవహించిన నది నిర్వేణ్యా. అగుచో 'పటువ్యాప్త - నిర్వేణ్యా' అని విడి విడి విశేషణములు. ఈ అర్థము సహజము- కేణఁమాత్రము వేణ్యా యేమో!

1- 19 నిలుపు = ప్రతిష్ఠించు

*10- 23 నిలువు = పొడవు. ఆకృతి. శరీరము

7-171 నిలువుగా లుండియుండి = పడుకొనుటకు వీలులేమి కాళ్లమోపున ఉండి ఉండి. అన్ని ప్రతులందును 'నిలువు జాలు' అనియే ఉన్నది. కొలు. పా. మేలు.

7-151 నివాళించు = ఆరతియెత్తు

* 6-108 నిష్క = పదునాఱు మినుగింజల యెత్తు బంగారు నాణెము. మాడ. లేక పదునాఱు ద్రమ్మములయెత్తుగల నాణెము. సూ. ని. చూ.

౨౦ వరాటంకములు = ౧ కాకిణి
౪ కాకిణులు = ౧ పణము
౧౬ పణములు = ౧ ద్రమ్మము
౧౬ ద్రమ్మములు = ౧ నిష్కము

* 8-222 నిష్ఠ్యూత = ఉమియఁబడినది. వా. (ఆకాశములోనికి) ఒక్కపెట్ట ఉబికినది. ల.

1- 16 నీకాశలై = తుల్యమై. (హిమానీ = మూడమంచు తోడను, కాశ = రెల్లుపూలతోడను, (దీనికి తఱుచు, వ్యస్త ప్రయోగము లేదు)—'ఇకః కాశే'

* 6-155 నీచము = అధమము

* 1- 10 నీరదోత్త = నీటిపాము

7- 67 నీఱు = బూడిద

4- 94 నెగవు = ఎగురుట. ఎగవునకుపూర్వ రూపము ఇది కెడవువంటి దని కొందఱు.

6-182 నెట్టెము = గుండ్రని పాగ

* 3-241 నెత్తిపలక = (నెత్తము+పలక)జూదమాడు బల్ల

6- 22 నెమిలివడ్లు = వడ్లలో భేదము

7-186 నెరవులు = కొలవులు

* 3- 88 నెరవులు = పరివారము

* 7-55 నెరసు = మాలిన్యము

* 1- 91 నెఱఁకులు = ఆయువుపట్లు 'చ. నెఱఁకులు నొంచి బాణమయనీరధి ముంచె రఘు ప్రవీరులన్' అరణ్య. ౩.

7-105 నెఱకరి = సంపూర్ణముగా సమానముగా ఉండుట. వా. కొర్యముకల

అను ల. అర్థము 'సింగము'వలన కలుగును. 'నెఱసింగపుఁగోదమ' అని అచ్చు. 'నెఱసరిసింగంపుఁ గోదమ' అని పాఠాంతరము, క్రింద ముద్రితము

* 7-104 (ఈ) నెఱి = విధము. 'నే నీవిధముగా నుండఁగా, 'ఏమియు నెఱుఁగక యుండఁగా' అని వ్యంగ్యము

* 6- 56 (ఈ) నెఱివాఁడు= ఈవిధమువాఁడు. అనఁగా ఎపుడును భక్తితో నుండువాఁడు

5-120 నెఱులై (యొప్పు నీలకేశములు) = వంకరలు

5-217 నే = నేను

5-155 నే.జెల్ల = 'నేను చచ్చిపోను' అని సంతాపముచేఁ గలుగు ప్రలాపము

* 7-119 నేరవచ్చు = శక్యమగు. (ఇది నేర్చు ధాతువు)

* 4-170 నేవళము = మణులు గ్రుచ్చిన హారము 'నేవడము. నేవారము.' రూ. సం. లలంతిక

5-211 నేలకుం గోలకుం దెచ్చు = కొండ అను నేలమీఁద పడవేయు, మఱి కొండఅను చేతికఱ్ఱతోఁగాని బాణముతోఁగాని కొట్టి క్రిందపడవేయు. అని వా. ఓడించు. ల.

6- 93 నుగ్గునూచగా = దుమ్ముదూళిగా

8- 50 నులించి = నులిచిపెట్టి

* 7- 91 నైపథ్యంబులు = అలంకారములు

5-143 పంచితిల్లు = మూత్రించు.

7-178 పంజా = చూ - వంజ

9- 79 పండితమాని = తన్ను పండితునిగా తలఁచుకొనువాఁడు-'ఆత్మమానీ ఖళ్ళ'

3- 7 పంబు = (వేడుక) = అతిశయించు. మిక్కుటమగు వేడుక. పమ్ము. రూ.

*10-106 పకులి = ఱెక్కల మొదలు.

* 9-168 పచరించు = ప్రచరణము. 'నీవు వేనిని పచరింతువో' = చేయుదువో

3-125 }
* 3-114 } పడగ = టెక్కెము.

7-133 పడలు = చూ. దడియలు.

* 4- 64 పడిహారులు = ద్వారపాలకులు, పడిహారులు. రూ

* 8- 92 పత్తి = పదాతి. కాలిబంటు

* 4- 57 పదటఁగలుపు = (పదడు = బూడిద.) బూడిదలోఁ గలుపు. పాడుచేయు. ల

* 1. 78 పనివడు = అక్కఱపడు - 'క. పనివడి యహింసవ్రతముగఁ గొని' ఆరణ్య-౫-౫౯

* 3-140 పదువు = సమూహము, రాచపదువు, బోటిపదువు, ఇత్యాది

5-221 పనఁటి = ఒకానొక కుండ. పఱటి. రూ.

1-101 }
4-179 } పన్నుగా = ఒప్పుగా. సరిగా
5- 43 }

6-141 పరదేశి గొల్లకొమరులు = పరదేశము నుండి వచ్చిన గొల్లవారి కొమారులు

* 5-164 పరమ...బింబ = పరమాంబర = సహస్రారమందేని, ద్వాదశాంతమందేని, ఉన్న, 'అమృతబింబంబు = పకలుఁడు. అనఁగా బయలునఁ దోఁచు ఎఱుక.

* 5-228 పరశు = గొడ్డలి

* 8-323 పరసీమ = పరకాష్ఠ. ఎల్ల అవధి

* 2-138 పరార్థ్య = ముఖ్యమైన. ఇచట నిద్రకు కడు నపుకూలమైన

* 6-179 }
-192 } పరి = సమూహము. ౧౯౨ వ పద్యమున చుట్టుకొని అని అర్థము.

6-163 పరిగొని = చుట్టుకొని

4- 36 పరిణాహ = విశాలత.

1-196 పరిపాటి = అనుక్రమము, సొరిది.

* 8- 87 పరివర్తనము. మఱల ఒక మాఱు ప్రవర్తించుట

* 4-120 పరిభావము = తిరస్క్రియ

* 3-195 పరిహార = పరిత్యజించుట. పరిహార. రూ. (ఉపసర్గస్య ఘఞ్యమనుష్యే బహులమ్)

* 5-218 పరువము = ప్రాయము

* 8-117 పరువు = సామర్థ్యము

* 5-191 పర్యంకము = యోగాసనము. పర్యంక బంధము.—'పర్యంక గ్రంథి బంధద్విగుణితభుజగాశ్లిష్ట సంవీత జానోః' మృచ్ఛ-౧. ౧. చూ. 'అహి పోఁకాళ్లకు రెండు చుట్టలుగఁ బర్యంకంబు బంధించి' తెలుఁగు మృచ్ఛ. ౧. ౧.

*10- 84 పర్యసనము=విసరివేయు ఆయుధము.

* 4-220 పర్యాప్తి = (క్రియా) పర్యాప్తి = క్రియాసామగ్రి.

4- 29 పఱచు = పాటుపడఁజేయు.

9-128 పఱివోవు = కొల్లవోవు, నశించు

5-178 }
4- 29 } పఱుచు = పఱచు రూ.

* 3-228 }
241 } పలక = కేడెము. జూదపు బల్ల. నెత్తపలక చూ. 'ఒక పలక ఆడుదమా?' = ఒక ఆట ఆడుదమా?

* 4- 33 పలాయనము = పాఱిపోవుట. పరా+అయన = పలాయన — 'ఉపసర్గస్యాయతౌ.'

5-174 పలుగాఁడి = బండిమీఁది పఱుపు, మ్రాను. ఆచివరనుండి యీ చివరకు గల ప్రోలుకఱ్ఱ

* 7- 92 పల్లము = గుఱ్ఱములు ఎద్దులు మొ. వానిమీఁద ఎక్కి కూర్చుండుటకు వీలుగా కుట్టిన గంత మొదలగునది. జీను. 'పారసీపల్లంబు' మనుచ

* 4-128 పవనస్కంధములు = ఏడు వాయుస్తరములు.

* 6- 65 పవనస్థానము = హృదయము

7-167 పసగరగొను = పీడించు

8-101 పసఁగన్ = విశదముగా. 'క. తలపోయఁ దల్లికడుపున, నొలసిన నరుకొంతకాల మునికియుం లోకంబుల కెల్ల దృష్ట మత్తఱిఁ గలుగు నిరోధంబు కొంతఁ గనుఁగొనఁ బసఁగన్' నృసిం. హ. ౪.

9-120 పసదనము = పారితోషికము

8-111 పసరించు = పచరించు. వ్యాపించు. 'క. అసమ విరక్తులమంచుం, బసరింపుదు రేలొకో సభలఁ గొందఱు దాంరస మాత్మఁ దోఁకడు దక్కఁగఁ గుసుమాస్త్రున కెవ్వ రెదు రగుదు రూహింపన్.' శివ. ఉ. ౨

* 8-158 పసరు(ఇడి) = పసరు రాచికొని వా. బుద్ధితో ఆలోచించి. వ్యం.

7- 71 }
* 8-264 } పసి = ఆవులు

* 8-264 }
-285 } పసి-పాప) = లేబిడ్డ. కొందఱు పసుబాప అని చెప్పి పసువు+పాప అని వ్యుత్పాదింతురు

* 6- 65 పాకంబు = పరిపాకావస్థ

* 3-228 పాచికలు = జూదమాడు గవ్వలు మొదలగు కాయలు లేక వస్తువులు

* 3- 43 పాటన = సంస్కారము. అలంకారము

5-142 పాటబండి = యానవిశేషము. గాడీ

2-107 పాటలదళ = కలిగొట్టుపూరేకు

1- 13 పాటి = సాటి

* 6- 14 పాటు = శ్రమ, ఆపద.

6-126 పాఠీన = తాఁబేలు

* 5-250 పాణ = (ప్రాణ-రూ.) అపరిమేయమగు వెల. సాధువుల రక్షించుటకు తన్ను ఒడ్డువాఁడు అని వా. 'నిత్యం పణః పరిమాణే' చూ.

6-157 పాదునిలిచి = పాదుకొని, నిలుకడ బొంది

5-140 పాపజాతి = చెడుపుట్టువు

7- 37 పాపపుర్వు = పామనుపురువు. పాడుపాము. పురువుశబ్దము దుష్టతాద్యోతకము. దుర్జనుఁడు 'విషపుఁ బురువు'

9- 78 పాయవడు = వెలివడు. చీలు

* 8-305 పారము = చరమము. అన్నిటికంటె దొడ్డది

*10-302 పారి = సారి

* 6-153 పారుట = పరుగెత్తుట. 'ఏరు విడిచి దిక్కులపారుట' ఇది 'దిక్కులు పారుట' కావచ్చును, ఎద్దు నాఁగలి

విడిచి పారిపోవుట అను అర్థము ప్రకరణానుగుణము. అని శ్రీ. రా. అనంతకృష్ణశర్మగారు సూచించుచు - 'రేఫ లాఘవము గూడ ప్రామాణికమే కదా! మఱియు దీర్ఘము మీద శకటరేఫముండ దను సఖి ప్రాయమే నాకు బలపడుచున్నది' అనిరి.

'చిక్కుల-పాఱుట' అను పదము కడ 'చెల్కలపాఱుట' అను మార్పు కంటె 'దిక్కుల పారుట' అను మార్పే మేలు. అచట 'చెలిక' చెల్క యగునని చూపుట సరికాదు కాని 'చెలక' అను రూపము బ్రౌ ఇచ్చి, A field Indefinitely. a field's length. A field that has been reaped అని వ్రాసెంగాన, ఆచెలక, చెల్క కావచ్చును.

* 1-133 పార్వతేయులు = పర్వతమున ఉనికి గొన్నవారు. పర్వతములలో పుట్టిన వారు. చెట్లు మొ.

* 7-133 పాలతరి = పాలుత్రచ్చుట, అనఁగా సముద్రమథనము అని తోఁచుచున్నది. పాలతరిఁ గన్న వస్తువు = అమృతము. ఇది యింకను విచార్యము

* 3-103 పాలసుండు = బాలిశుఁడు. ఇచట దుర్జనుఁడు, మూర్ఖుఁడును అని అర్థము చెప్ప వచ్చును.

* 2-123 పిండలివండు=ముద్దపాకము పిండలి= ముద్ద. వండు=వంట. వండుధాతువు మీఁది కృదంతవిశేష్యము. సూ. ని.

7-160 పింపిళ్లుకూయు = బాలబాలికలు వెదవిమీఁదుగా ఒకవిధమైన ధ్వని కలిగించుచు నర్తించు. వా. అట్టి ఆటలలో ధ్వని కలిగించినసటులు కలిగించుట. ఇచట దుఃఖించుటలో పర్యవసన్నము.

* 9-146 పిచ్చలించు = భయపెట్టు. చూ. సూ. ని. ఇది ఆలోచనీయము

5-192 పిడిచివైచు = దిగఁదుడుచు.

* 6-177 పిడియ = పిడియము, పిడెము, పిడి

5-143 పిడుజు = పశువుల నెత్తురు పీల్చు బుడ్డపుంజువంటి కృమివిశేషము

8-112 పిఱింది దిక్కు = పడమటిదిక్కు. నిలిచినవారివెనుక దిక్కు. (పిఱుఁదు వెనుక నుండును గావున ఈ యర్థము నందు ప్రయోగము

6- 92 పిలుకుచూరఁదునుమాడి, పిలుకు = గర్వము. మారన్; మాలఁగా, నశింపఁగా, తుదుమాడి = చంపి

8- 80 పిల్లఁగ్రోలు = పిల్లఁగ్రోవి

5-143 పిల్లవెట్టు = దూడలను కుడువనీని యావులను చచ్చిన దూడలుగల యావులును మరులుకొలుపుటకై యోని ద్వారమున , చొప్పించి లాగెడు తోరపు కుఱుచ కసవువెంటి(బ్రౌంకౌ)

4- 30 పీఁచము = మదము

8- 80 పీలిదండ = పికిలిపిట్ట యీఁకలదండ

*10-64 పుంఖము = బాణము క్రిందిచివరపింజ

5-229 పుట్టి = నాలుగు ఏఁదుములుపట్టు బాన మొదలగునది.

* 9-46 పుడికెడువాఁడు = ఇచ్చువాఁడు

7-208 పుత్తెంచు = పుచ్చు+తెంచు. = పుచ్చు. స్వార్థమున 'తెంచు' = పంపు

పుత్తెంచిరి = పంపిరి

9. 16 పుత్తేరు = పంపు

6- 45 పుప్పు = గొరిజలు పొలి పురుగులు పడు పశువ్యాధి

* 3- 30 పుయిలోట - పుయిలు = ధైర్యము. ఓటు=ఓడుట. ధైర్యము కోలుపోవుట

6-174 పురణించు = వర్థిల్లు

4. 75 పురికొను = ధైర్యముచెందు

6-101 పురుడు = ఒకరితో మఱియొకరు, సమానముగా, లేక సామర్థ్యము

7-99 పురుష్వ = దుష్టుఁడు. ల.

* 2-186 పురోధ = (పురోధసుఁడు రూ.) పురోహితుఁడు

5-224 పులకండము = కండచక్కెర

6- 5 పులుఁగు పూరెడు = పిట్టజాతి యందు ఒకటి (?) — printed: పిట్టజాతి యం తయం

6- 52 పుల్లవడు = స్తంభించు

* 6- 13 పుష్కరము = తొండముచివర

9- 26 పుష్పలావుఁడు = పూలు కోయు వాఁడు, గ్రుచ్చియిచ్చువాఁడు (కర్మ ణ్యణ్)

9- 57 } పూఁపు = పూనిక
పూరగించు = పూరించు, నిండు- చూ. ద్రోణ. ౩-౩౧౮

6- 5 పూరి, పంటలు = గడ్డి ధాన్యములు

* 8-292 పూర్వజన్ముఁడు = అన్న

5-221 పెంచికలు = చిల్లపెంకులు

8-166 పెండలు = పేఁడలు

9- 98 పెడమర = వెనుకగా (పెడ+మరలు అను వ్యుత్పత్తిచే ప్రక్కగా అనియు అర్థము

9-124 పెనఁకువ = యుద్ధము. పెనఁగు ధాతువుపై కృదంతరూపము

* 6- 30 పెన్నింట = పెను+నింట. పెద్ద వెల్లువ. చూ. నింట

7- 92 పెన్నుద్దులు = పెను + ఉద్దులు = పెద్ద + ఉజ్జీలు. ఒకజట్టునకు శ్రీ కృష్ణుఁడు ఉద్ది = ఉజ్జీ. రెండవజట్టు నకు శ్రీధాముఁడు పెద్ద ఉజ్జీ. ఉజ్జీ పదము వాడుకలో దీర్ఘాంతము. ప్రకృతి ఉజ్జి

3-129 పెన్నెఱివేణి = మిగుల నల్లని వెండ్రుకలు

1-146 పెరిమె = గౌరవము, పెద్దఱికము

1-181 పెలు(ల్చ)చన = ఆగ్రహము

5-223 పెలుచని = (విణ) పెద్ద—'పెలు చని రొలుంగు, పెలుచని తాఁకు'

4- 96 పేర్చు = అతిశయించు—'క. ఆతత సామ్రాజ్య మంతకంతకుఁ బేర్చెన్' నృసిం. ౧. అనఁగా వృద్ధిపొందెను. ఇచటనొకయ్యము

5-229 పేర్చు=ఒకదానిపై ఇంకొకటి పెట్టు

3- 90 పేర్మి = ఉద్ధతి, అతిశయము. గౌరవము. 1-12. చూ. పేరు+ఇమి.

* 4-112 పేర్వరు=పేరు+పేరు పేర్వేరు

6- 48 పొక్కులు = బొబ్బలు

* 5-141 పొగరు=సముద్రముపైకనిపించు పెద్ద నైల్యము. ఇటులు 'మెఱుఁ బొగరు.' చూ. నిర్వ వ-౬౦.

5-143 దీనికి ఉగ్రగంధము, మదము, —క. ముగ్ధమానస రొయ్యొయ్యన పొగరెక్కఁగ

* ౨-౨౧ = పోటువేళల నదీ ముఖముల జేరు ఇసుకమేటి లేక ఎక్కలి, ఇత్యాద్యర్థములు కలవని దీపాల పిచ్చయ్య శాస్త్రిగారు.

2-210 పొచ్చెము = న్యూనత, కపటము.

* 9- 57 పొడ = రూపు

7- 40 పొడపాము = పొడల పాము.

* 3- 78 పొడవు = రూపు

5-151 పొత్తుగ = సంగతముగా, సప్తధాతు వులతోగూడ కలియు నటులుగా

3-243 పొత్తులసొమ్ము = ఉమ్మడిసొమ్ము. అవి భక్తకుటుంబపు ఆస్తి. చూ. 'పొత్తుల వాఁడ' శాంతి. ౬-౭౬౮

7- 69 పొనఁగువడు = శూన్యమగు చూ. శాంతి. ౩-౧౫

* 1-168 పొనువడు = శూన్యమగు పొనుఁగు వడు. రూ. చూ. శాంతి. ౪-౪౩

5-148 పొలవలచు = నీచు కంపుకొట్టు

5-143 } పోఁక = మంచు కప్పిన గడ్డి
6- 10 }

4- 80 పోటొగ్గు=యుద్ధప్రయత్నము చేయు

* 7- 82 పోతము = నావ

6- 5 పోపడు = పోవు. 'పోవు' కంటె స్వార్థమున 'పడు'. ఇది త్రోపడువంటి దని శ. ర. త్రోపు+పడు=త్రోపడు.

3-160 పోరాని చుట్టము = ఆప్తుఁడు. 'ఇది పోవచ్చు అను క్రియనుండి కలిగిన వ్యతిరేకార్థకమైనప్పుడే దీని కీయర్థము కలుగుచున్నది' అని శ. ర. పోరాని=పోఁదగని చుట్టము అని

పాఠాంతరములు

పూర్వభాగము

౧వ ఆశ్వాసము

ప.	పాద		
9	2, 3	వాణిభర్తను	* వాణి భర్తన వాణి నత్తన వాణి నత్తను వాణి సత్తన
...	3	మహాత్త్వాప్తిన్	మహాత్త్వశ్రీఁ
11		చంచుమలచూఱకారుండు	చెంజిమల చూఱకారుండు
32	3-4	ప్రోలయ సూనుఁడు	మాచయ సూనుఁడు
55	4	బహువత్సరాత్మకం బగు కాలము	పరివత్సరాత్మకంబగుకాలము. 'హిరణ్యగర్భో భగవానుషిత్వా పరివత్సరమ్.' 'అండే వర్షమాత్రం స్థిత్వా' అని నీలకంఠుఁడు
68	3	ప్రాచేతసుం డనియెదు	ప్రాచేతసులు ననియెదు
94	2	ద్విజ...సంపదలకు	ద్విజతారకాకరువ్రజములకును యజ్వలకుఁ దపంబునకుఁ బావకుఁడు సోముఁ డధికసంపదలకు. (కొ. అ)
122	1	*సుత్యాహమునను	సోమాభిషవము చోట. (కొ. అ) 'సూతః సూత్యాంసముత్పన్నః సౌత్యేఽహని మహామతిః'=సూత్యాం సోమాభిషవకాలే, అభిషవః సోమవల్ల్యాః కండనమ్ రసనిష్కాసనార్థమ్ - (నీల)
132	4	కోట్లను	కోటుల
133		కార్ముక	కార్మిక

* 'భర్తన' అను పాఠమున 'భర్త+అన' అని ఛేదము. 'శ్రీరంగభర్తంచు' అను కృష్ణరాయల ప్రయోగము నిది స్మరింపఁజేయును. 'నత్తన' అను పాఠమున 'నత్తు+అన' అని ఛేదము. నత్తు = ముంగర. (వాణికి ముంగరవంటివాఁ డని అర్థము) వాణి నత్తను= వాణిని హత్తను అనఁగా కౌఁగలించును అని అర్థము. అపు డఖండయతి. 'సత్తన' అను పాఠము నే నూహించితిని, సత్తు=శక్తి, సత్త్వము, సత్తామాత్రము, వాణి అను శక్తి లేక సత్తామాత్రము, ఇతఁడును, ఒకటి నే అనఁదగు - మహాత్త్వాప్తిన్ = మహత్తత్త్వము యొక్కయు, గొప్పతనముయొక్కయు ఆప్తిచేత అని అన్వయము, 'సత్త్వపురుషోభయాత్మకము అగు సాంఖ్యుల మహత్తత్త్వము' మనసులో నుంచుకొని యిటులు చెప్పుట.

ప.	పాద.		
169		మృతంబుగావలె నని	మృతంబుగా దుడుపవే యని మృతంబుగాఁ దుడుపవే యని
192		ఊరివి డుల్లి	ఊరవడి డుల్లి
200		సూర్యసుకవి	సూర్యనారాయణసుకవి.

౨ ఆశ్వాసము.

4	19	*ఇక్ష్వాకు శ్చైవ నాభాగో ధృష్టః శర్యాతి రేవచ, నరిష్యంశ్చ తథా ప్రాంశుర్నాభాగారిష్టసప్తమాః, ర్నాభాగ కరూష శ్చ పృష ధ్రశ్చ న వైతే భర తర్షభ! 'నాభానేదిష్ఠం వై మానవం' ఇతి శ్రుతేర్నాభానేదిష్ఠ ఇతి పాఠః ప్రామాణికః.' (నీలకంఠః) దీనినిఁబట్టి దిద్దుకొనునది.	
24	4	జనకసౌహార్ద	సుజనసౌహార్ద
73	1	పుఁడు సింధుద్వీపుఁడు పుట్టె నధిప	పుఁడు సింధుదీపుఁడు పుట్టె నధిప· (తప్పొప్పుల పట్టిక చూచునది)
73	3	*ఋతపర్ణుని	'ఋతుపర్ణుని' అను పూర్వపాఠము సరి కాదు. ఇతని కొడుకు 'ఆర్తపర్ణి' యని పిదపఁ జెప్పబడెను. [నేట
26	2	వాలుక బిలమున	వాలుకలలో బిలమున నిద్రించి వెలుచ
60		*మాహిషికుల	మహిషకుల- (మహిషుల అని మూలాను గుణము)
		దార్వ్యుల	దార్ఢ్యుల
63	2	తిరిగి రాఁద్రవ్వి డిగిపోయి	ముద్రితములగు తెలుఁగు పాఠము లన్నియుం అనన్వితములు. ౧- ౧౪- ౨౩, ౪. శ్లో. చూ.
75	3	వన	నవ
111	2	సోమమయాఖ్య	సోమపదాఖ్య
143	3,4	దుహితృతనుజుఁడు	దుహిత్రాత్మజుఁడుఁ గుతపమును బిత్రు ప్రమదకారణముల్
175	6	ఏదిన	ఏఁగిన
197	2	గలిగెనే నిట్టివయ యగుఁ గాత యనఁగ	గలిగెనే నిట్టిఁ దగుఁ గాత మెలమి ననఁగ
228	4	ప్రభావోద్ధతిన్	ప్రబోధోద్ధతిన్
231		మునిసిథ	మునికృప

3 ఆశ్వాసము.

ప.	పాద.		
45	4	వేదు భారమున్	క్షీణభావమున్
86		*ఈవంశానుక్రమణికలో	పేరులు వేఱువేఱు ప్రతులలో వేఱువేఱుగనే కాక వికృతముగఁగూడ కానిపించు చున్నవి. పూనా ప్రతిలోనున్న పేరులఁ బట్టి దిద్దినచో యతులు గణములు కూడ దిద్దవలసివచ్చును కాన ఆంధ్రుల సంస్కృతభారతపు ప్రతి దొరకువఱకు ఉన్న పాఠము ఉన్నట్లే ఉంచుట మే లనుకొందును. ముద్రితములైన పేరు లలో పూర్వాపరనామ భేదములు లేకుండ నటనట సవరింపబడియె. వీనిని తత్ప్రతు లలోఁ జూచునది.
106	గీ. 3,4	యివ్విధమున...జాగవేంద్ర	యిటుల దుర్వసువంశంబు నేఁగుదెంచె, బూరువంశక మిశ్రమై పౌరవేంద్ర !
116	1	ఈ యదువంశంబులు	ఈ యేచు వంశంబులు
147	11	*అభిజిత్తుండు	అభిజిత్తనన్- వ్రాఁత ప్రతులలో చాల వట్టు అభిజిత్తుం డనియే కలదు. మఱి యు 155 - 'యుధాజిత్తుండు' అని కలదు. చూ. 3-142-176.
202	3	బాయుందము	బాపుదము [సెల్ల
	4	ఒఱఁగినవారికెల్ల	(1) ఒరసినవారిసెల్ల. (2) ఒఱగినవారి
250	3	*ప్రాభవ	ప్రాపిత (యతి తప్పుటచే ఇటులు పాఠాంతరము కల్పించితిని)

౪ ఆశ్వాసము

13	3	జన్మంబులం	జన్మంబులం గర్మంబులం
	4	బచరించి	బ్రసరించి
16	1	వెలుఁగువాఱ	వెలుకఁబాఱ
గీ	4	(గరిమ గడలొత్తఁగా సెత్రెఁ) గిరి నిభుండు	కరుణఁ బ్రభుఁడు (శ. ర.)
20	4	జనితోత్తంసమగు శిరమునదుకై	జనితోత్తంసుండు నగుదు సన్నిధి
24	3	అనార్యముగా	అహార్యముగా
48		పొడిచిన	పొదివిన
53	గీ. 2	ద్రుంగించి	వ్రక్కలించి-మర్దించి
83	2	అదర	అడల
87	4	తష్ట	త్వష్ట
94	2	చండకార్య	చండకాయు

ప.	పాద.		
101	2	చేత సృష్టయై	చేతి సృష్టియై
126	1	హిమకరుని	హిమకరుఁడు
127		కుధరంబును	కుహరంబును
128	4	మదము	మహిమ
139	3 4	దంతురమై	బంధురమై
143	1	గీఁటుచుఁ	దీటుచుఁ
	2	*జదల గాలిని నొక్కుటఁ గూల	జలదకాండము లొక్కటఁ దూల 'ఈరయన్ ముఖనిశ్వాసైర్వృష్టిమంతో బలాహకాన్' ౧ - ౪౬. ౫౩. అని మూలము. = 'వృష్టియుక్తాన్, సుష్ఛాందసః' అని నీలకంఠుఁడు. 'నూఱు' క్రింద శ.ర.యు 'నూఱు కాఱు కోఱల' క్రింద సూ.ని.యు, ఈపాదము తక్కుఁ దక్కిన పాదము లుదాహరించెను.
145	2	క్రమ్మించు	క్రక్కించు
152	2, 3	కిన్నర	కింకర
156	1	ఉత్పాటించి	ఉత్సారించి
157		ఊర్ధ్వభువనబంధంబులు	ఊర్ధ్వభువనబంధంబులుఁ బాతాళంబులు.
163	2	ఎఱుఁగఁ డితఁడు	ఎఱుఁగ కితఁడు
164		అదియ కాక	అవియ కాక
167		దళికింజొచ్చి	దళియంజొచ్చి
170		దుర్భరత	దుర్బలత
173		దుర్లపితంబును	లలితంబును
187	1	*ప్రాతస్సవనాహుతులగు	ప్రాతస్సవనాహుతులను - 'సోఽగ్నిం ప్రాక్సవనే దృష్ట్వా హూయమానం మహర్షిభిః- ౧-౪౦-౧౩.
189	4	అధిగమించి	అభిగమించి
195	1	మోదంబు	మోహంబు
202	1	విప్రధర్మాత్మవిద్యా	విప్రధర్మాత్తచిత్తా

౫ ఆశ్వాసము

11	2	మధూత్కట	మధూద్ధత
13	2	దోహిని	దాయిని
28	4	ఒరుఁడు గలఁడె	ఒరుఁడు లేఁడు
31	2	పరవు	పరువు
35	2	తూఱఁగ	తూలఁగ
36	4	ననఁ జేరుకొన్న	ననఁ జేరుగన్న
41	1	రాజోచిత	రాజోదయ

ప.	పాద.		
51	3	వ్యక్తమూర్ఛనలతో నతిశయిల్లు	వ్యక్తమై మూర్ఛన లతిశయిల్ల
62	4	నీచవృత్తిని నింకన్	నీచవృత్తియ పనిగన్
64	4	ఉడిపి నిలుపు	ఉడుపఁబనుపు
92	1	బాగు గానక	బాదుగానక
93	4	అరసి	అరసికొని
113	3	చెమట	ఖేదము
113	7	ఇనసమానగర్భజనితశ్రమ సమీరణమ్ము లమరె	అనుపమాన గర్భ జనితమై శ్రమ పరిణాహ మలరె
116	1	ప్రస్ఫురద్గ్రహముల్	ప్రస్ఫుటగ్రహముల్
118	3	చేతసుతై	చేతనుతై
119	1	వీరు	వరుం } సూ. ని.
	2	వమఁజె	వంబె } సూ. ని.
160	3,4	భూరజంబు పరగంగావి	భూరజంబున
167	3	యభివృద్ధిఁబొందె ననుచున్	నభివృద్ధిఁ బొందె దనుచున్
174	1	ఒకదట్టు	ఒకదిక్కు
179	4	ఏమని నేనిత్తు నింద యిడుదురు సాకున్	ఏమిగలదు వచ్చె బెడఁద యిక్కడ నాకున్
181	3	చెమటబొట్టుల నూని తను వతిస్నిగ్ధకాంతి	చెమరుబొట్టుల నూనె నన నతిస్నిగ్ధకాంతి
190	3	చాఁచిన	తాఁచిన
193	4	అంగుళి లూఁత	అంగుళీయూఁత
	6	విందుల విందవనుచు	విందులు విందులనుచు
195	1	మసటు	మసలు
	3	ఛటావ్యక్తమైన	ఛటాభ్యక్తమైన
196	2	బాలుఁగుడుకల	బాలుంగుడక
199	1	తరిద్రాడు	తరిత్రాడు శ. ర.
	2	బట్టు తెమ్మని తిగుచున్	బిట్టు తెమ్మని తిగుచున్ శ. ర.
203	3	గోపికయుందునందు	గోపియుం నాఁగనాఁగ
205	1	జట్ల మూతి యిడి	వాత మూఁత లిడి
	1,2	యుంం దొనుచుచు	యొందు నుమియు
	2	మంటిలో	మంటితో
	4	చేష్టలన్	చేష్టతన్
206	1	చట్టుల	బానల
213	4	నీ చెవులార	నెవు లారంగ
215	2	నేఁ డిబ కృష్ణం	నీ ప్రియతనయుం
217	2	నేఁ	నే
229	1	తేర్పడి	తేర్పితిఁ

ప.	పాద.		
229	2,3,4	గడిగి...గలరె	గడఁగి గడఁగియొక్కఁ గనపచేర నంతవట్టు మ్రింగెనటు సూచి చూడక, యుండ నిట్టి మనుజు లుర్విఁగలరె
242	2	చక్కఁద్రోచికొనఁ బోయి	చక్కఁద్రోచికొనఁబోయె
	3	ఇఱులువడియున్నయవి	అఱుగువడి చనియె నీపను
246	3	రయమునఁ బెనంగ	రయం బెనఁగంగ
	,,	వాకర్షించుకొని	వాకర్షించి చని
	4	జమిలిమద్దులలోన	జిమిలిమద్దులతోడ సూ. ని. కొ. అ.
		గల్గ రట్లనఁగ	గల్గిరే వినఁగ
255	3	కత్తితడుపులు	కత్తుతడుపులు

౭ ఆశ్వాసము

2	1	జెప్పెనట్టి	జెప్పినట్టి
3	4	మంచిది	మంచిద
4	1	వారలకుం	బ్రవరులకుం
5	1	మేపుడుచోటుత్రొక్కువడియె	మేపులచోటు త్రొక్కఁబడియె
	8	పీటి పట్టునకు	పీడ పట్టునకు
7	3	గోపాలకా	గోపాల గో
12	2	నొచ్చి	నోర్చి
15	1	యీవసతి కెంతయుఁ దప్పి	యున్ వసతి కెంతయుఁ దప్పె
20	2	జోగో	తనగో
22	1	మెట్టింపుపై	మెడ్డింపుఁడీ పెట్టింపు పై
	,,	దళ్ళను బూన్పు కావళ్ళ	దట్లను బూన్పు కావట్లు
	8	గదలు మనుము	గదలుఁ డనుము
33	3	బేర్చుచు	బెనుచుచు
34	3	నీరజాసను నోరు	నీరజాసను నూఱు
38	3	స్ఫూర్తియై	స్పర్ధియై
39	4	నొదివిన	పొదవిన - నొదవిన
45	3	సిక్క	నింకె
46	3	దవిలి	దివిరి
48	2	నవిసి	నవసి
	7	కుష్ఠ	తాప
51	1	చుట్టంపు జనులను	చుట్టలుఁ బనులును
72	1	దేవదేవునిశాసనం	దేవదేవు శాసనమటె
	3	తెరువిది	తెరువటె
82	4	బంధుబాధ	బంధువుల రోగాంధులం గావించినయవి
83	1	నున్నతి	ఁగాయలు

ప.	పాద.		
90	2	మేనులు గలంగి	మేనులు గరుపారం గదలకుం బొలుచు
99	1,2	చండరసోద్దర్ప మెలర్ప	చందరదద్వంద్వ మెలర్ప
101	4	రేఁచి	తాఁచి
109	2	గొండ్లిరై తూడెడుచో	గొండ్లి రై యుండెడిచో సూ. ని.
118	3	వర	రవ
132	3	మడిసి	గుడుసువడి
141	5	ఆర్తినొంద	ఆర్తిఁగూయ
145	3	నిట్టు లం	మిమ్ము నిం
154	1	ఘోషవంతు	ఘోషవంతు బెట్టు పఱిచి
161	2	చ్ఛలనాచ్ఛన్నవికారులు	ఛలనచ్ఛన్న విహారులు
168	3	సముద్ధురమై	సముద్గతమై
172	3	శోకము వాపి మాన్చి	శోకముఁ బాచి మాన్పి
	4	సెంతయుం	సీతని
174	6	ధనంబులు	అరణాంబులు
182	3	ఉద్ధరించి	ఉద్వహించి
183	2	బర్హిదామాభి	దర్పోదయాభి
	7	సుస్థిత	సుస్థిర
184	8	నరిగి	నగిరి - నరుగ

2 ఆశ్వాసము

16	4	*పోలికఁ దోడయ్యో	పోలిక వోలయ్యో - పదపట్టిక - చూ.
29	6	క్లిన్నపిహిత	సిక్త
38	3	ఇంపుగ	అచ్చుగ
39	1	గోధనం	సీధనం
50	1	చందంబులన్	ఛందంబులన్
53	3	మాశిరంగ	భోగరంగ
62	3	ఉండి	ఉండక
80	4	గడువంగఁజనుచు	ఁగడవంగ ననుచు
82	2	పరుసన ౹	వరుసన
101	3	విశ్వాధారుఁడవు	విశ్వాకారుఁడవు
113	2	దనిసె	దనియ
118	4	పాతములన్	పాతనముల్
123	2	యేమియేమి	యేమి తెఱఁగు
125	4	పాకంబునం బొందు	పాకంబునం జెందు
145	8	ఓలి నడపింప	ఓలిన చరింప
152	1	బూరెల లిట్టులన్	బూరెలు నట్టులన్
157	4	బ్రతుకునకై	బ్రతుకును నై
163	2	మీఁద వెలసె	మీఁది కెగసె

ప.	పాద.		
164	2	వాతూలముల్	వాతూలుతో
167	1	పసులకు నొడ్డిన వలరై	పసులకు నొడ్డిన వదిరై. శ. ర.
170	1	జడి	వడి
171	9	చాటువడి	చోటు వడయన్
177	2	జొబ్బిలఁగా	జొబ్బిల ఖని

౭ ఆశ్వాసము

34	5	పృదుల	పృదిత
37	2,3	ఒకటన్, గడమ పడకుండ	ఒకఁడున్ గడవఁబడకుండ సూ. ని.
	1	నడకట్ట	నడుకట్ట – శ. ర. నడుగడ్డ. సూ. ని.
49	2	నప్పుడకూలకెంత	కూలక యసుర యొంత
51	1	పడియున్న	పడిన
	3	తలిరుకొన	దడవికొన
53	5	*గంపకుండు	గర్వాండు
55	3	చరితంబు	చరితమున
56	2	సేయం బూనినవాఁడు	సేయం బుట్టిన వాఁడు
58	7	బాల్యమున	బాల్యమన
72	7	కులంబు వారికిం	యదుకులంబు వారికిం
10		నీ చెట్ట	నీ చుట్టఱికంబు
87	4	చిరక్షరమహిమల్	చిరగురుత యిలన్
98	1	సేయ వై లేని	సేయ నొల్లవై లేని
115	4	నిచట నేను	నెదుర నేను
113	1	గేళిదిక్కు దటిమిన	గేళిదిక్కునకుం దఱిమిన
	2	మురియించుచు	త్రిప్పుచు
123	1	*ఉత్తమరూపబోధతా	ఉత్తమ బోధరూపతా
184	2	అశ్రులు మీఱి	అశ్రులు జాఱి
187	1	ఉనిచి చని	నిలిపి చని

౮ ఆశ్వాసము

9	3,4	సుగుణత తనుపుచు నెనసిన పసిడి	సుగుణత తనుపుదుఁ బెనుచుం బగతి సుగుణత పెను చుంబకమణి పసిడి
	4	*మనోభావ మోహాపంక్తులు	మనోభావలోహాపంక్తులు
20	1	కొంపయుం	కొంత యంతయుం
22	2	యక్షు లొండెం	విద్యాధరు లొండెం
27	4	చన నొక్కఁడః గుబ్జ	చనొట్ట నొక కుబ్జ
31	4	ఇట్టులు	ఇచటిక
41	3	సహస్రంబులజస్రంబులై	సహస్రంబులు నజస్రంబులై
48	4	తడవయ్యెడు	తడవమ్మెయి

ప. పాద.		
81 1	నీ వెటువలన	నీ కేమిటి
2	ఏల యిబ్బీదమాటల	ఏల చప్పిడి మాటల
97 4	ఁదగు	ఁదత
112 4	క్రొత్తచెఱు	క్రొత్తయొర
116 6	వేనీవు నీక్షణంబ	నీవు ని న్నీక్షణంబ
119 1	*మల్లులతోఁ బెనంగువారికిం	మల్లు పెనంగు వారికిం
121 3	య్యనువ్రన మును	య్యనుమానము
126 2	ఒదుఁగుట తొలంగి	ఎత్తుట మెలంగి
145 4	*అత్తతి నుత్తరీయంబు వీడ	అంతరీయోత్తరీయములు వీడ
7	డిగ్గఁ ద్రోచి తోడనడిగ్గి ప్రగ్గఁగేలఁ	డిగ్గఁద్రోచుచుఁ దోడన డిగ్గి ప్రగ్గఁ
183 2	ఆలకదుపులలోన	ఆలకదుపుల నడుమ
184 2	మెచ్చినదిగాఁగ	ఋచ్చినదిగాఁగ
194 4	జనియించినవారు	అవతరించినవారు
195 2	గుణోదార	గుణాధార
225	ప్రవ్యక్తంబుగ	శ్రవ్యంబుగ

ఉత్తరభాగము

౧ ఆశ్వాసము

10 4	జరాసంధుఁడుగ	జరాసంధునిగ. శ. ర.
14 2	ఇప్పలుకులకు	ఇగ్గరిష్మకు
21 1	ఎదురు లే రని	ఎదురు లే దని
32 2	బద్ధోద్ధత	బద్ధోదక
3	ఖేద	ఖేద
4	వ్యాప్త	వ్యాప్తి
39 6	కూర్చి	కూర్చికొని
77 4	కేరించునయ్య	ప్రేరేఁచునయ్య
84 3	శ్రాముండును	శమనుండును
90 12	శీకరంబుల	సీకరంబుల
24	గుల్మావలీ	గుల్మవల్లి
155 2	కదుఁగన్ను	కడ కన్ను
157 3	స్వాంతంబు	స్వాంతం బ

౨ ఆశ్వాసము

2 3	కర్జంబుగ	కఠంబుగ

*

ప.	పాద.		
2	4	కదలి	తగిలి
	5	బాము మాలి	బాము మాటి
11	4	ఇట్లాడఁగూర్చెన్	ఇటు ప్రేరించెన్
31	4	వలదు	గలదె
40	2	అమర్చిన నదరి	అమర్చికొని యడరె
44	2	ఉత్సహింప	ఉత్సహించి
55	14	పోకు పోకు మని	బొంకు బొంకని
64	10	చంక్రమణ వేగం బలపడ	చంక్రమణ వేగంబులం బద పాతపీడి తయై
67	2	ఆర్వఁగ	ఓర్వఁగ
106	4	ఆజ్ఞాపించెనాలోనన	ఆజ్ఞాపించియుండు నాలోనన
109	1	సంపదలతోడ	సంపదలు తోడ
116	3	*కొఱలి	కోరి
125	2	ఆవహించె సీత	ఆవహింప హేతు
127	5	నిర్వహింప	వధింప
145	2	బొనర్చిన వీఁ డేమి తెలుంగు వాఁ డెఱింగింపు	బొనర్చి యట్లైన వేఁడిమిఁ దెగినవాఁ డెవ్వం డెఱింగింపు
150	3	స్థిర	స్మిత
189	2	కనక	జాతి

3 ఆశ్వాసము

1	3	యన్నయ	యన్నమ
8	1	సిక్కుసీరువడ	సిక్కి బీఱువడ
	3	తడపెట్ట	తడఁ బెట్ట
15	3	సేనల నలంకారంబు లోలయ సమకట్టిరి	సేన నలంకారంబుతో సమకట్టిరి
29	3	దీర్చి	దెచ్చి
31	1	సంవృత్తబంధో.	సంవిత్ ప్రబంధో
	4	క్లుప్త	క్లుప్తి
62	3	శామ్మెని	నెమ్మది
	8	నిక్కముసకు	నిక్కముగను
74	1	తోలు	గోను
107	2	రిపుసైన్యకోటికి	రిపుసైన్యకోటితో
131	4	అకులయినం జెదర	అకులంబులై చెదర

ప.	పాద.		
132	5	*గదుఁడు	గ్రథుఁడు
150	4	ఆర్తి	ఆత్మ
175	4	గ్రామ్యపూరమ్ములకళికలై	గ్రామ్యపూరమ్ముల కలఁకులై-కొలఁకులై
176	2	భార్యలైరి	భార్యలు కలిగిరి
195	4	ఈరూపున	ఏరూపున
213	4	చయములందు	నయములందు
236	2,3	మీరే నెఱికి	మీ,రీ నెఱికి
240	4	నె జడాకృతితోడ	జయించినవానితోడ

౮ ఆశ్వాసము

8	4	మార్కొ్ఁన నీడుగాఁడు	మార్కొని యీడు గాఁడు
17	3	వెలువడు	వెలలుము
55	4	కెంపు సొంపదరఁగా	కెంపు పెంపడరఁగా
57	4	ఆ ప్రదేశము దారయై యసుర వరులు	ఆ ప్రదేశ మంతయుఁ దారయైయసురులు
64	4	అవ్విధం బట్ల సేయుటయు	అవ్విధం బెల్లఁ జెల్లుంబు సేయుటయు
79	2	సంస్తము ల	సంపుటముల నా
83	3,4	యజనంబులకు	యజనంబునకును భజనంబునకును
171	4	జనాలోక	నానాలోక
183	4	చర్యావృతిం	చర్యార్ద్రితం
196	4	నిట్లని	నిట్టుల
199	4	ఇమ్ము గణించి	ఇమ్ముగ నుంచి
214	2	శాఖాడోల	శాఖాందోల
227	4	పతగేంద్రు నోలి దిగి	పతగేంద్రుపై నెరఁగి
230	4	తాచార్యులను వల్లభాదిజనుల	తార్యసేనావల్లభాది జనుల
233	2	ఏర్పఱించి...అత్తఱిన్	ఏర్పఱించి యప్పుడ తన యత్తలుక్
234	2	క్రొత్తడు లందఱకు	క్రొత్తడి యంతటికి క్రొత్తళి యంతటికి } పదపట్టిక, చూ
247	2	ఈదేవుం డిప్పు డెలమి నిలను	ఈదేవుఁడు వాసుదేవుఁ డిలను
250	8	ఎన్నిభంగుల	ఏమిభంగుల
257	3	గప్ప	గంట
258	4	కడిమిరొయు	కడుఁదిరొయు

ప.	పాద.		

౫ ఆశ్వాసము

4	2	చమూసహస్రముత్	చమూసమూహముల్
5	4	నద్దెసం	నలుదెసం
10	2	తనరం బలుకు సదృశవ్యాద్య	తనరంగ ననదృశమనోజ్ఞ
24	1	అదిరెంత	అరిది యగుటెంత
34	3	అనినం దచ్ఛోదితుండనై	అని సంబోధితుండనై
57	3	నొంచె న	నొంచె నన్
78	2	నైన నన్నుం	నై యరిగిన నన్నుం
91	1	పడి నరిగి	పడిన యరిగి
149	1	ఊర్పులతోడ	ఊర్పులం దొడరి
	2	దూపడంగ	దూప యడంగ
164	3	మిక్కుటంబై	మిట్టలై
197	3	సేయంగ నున్నవి	సేయ నున్నవి పీన
198	2	దత	దీత
200	4	యుక్తిం దగిలి	యుక్తి నలరి
219	2	నేరనినాం డడరిపోవ	నేరనినాండే యడంగ
	3-4	చరణాంభోరుహాతలము నితం	చరణాంభోరుహాచలనమున నితం
224	3-4	ద్రుంచె...గోష్ఠమునన్	ప్రచ్చి సర్వాంకమతం గ్రీడించె గోపవర్గము గొలువన్
		ఎట్లు గడియుండు కానిక కేమియిత్తు	ఎట్లు గడియగు కానిక యేమి యిత్తు గడి=మేర. గొప్ప కానుక అని లు.
230	4	జగదేకభర్త నన్ను	భవదేకభర్త నన్ను
249	2	రత్నోజ్జ్వల వెడ్డి మల్లరాజిత	రత్నోజ్జ్వలరాజితాత్మ రంజిత
250	2	*సాధుగతాత్మప్రాణా	సాధురతాత్మ పాణా (పదప. చూ.)
	4	గాఢకల్యాణకల్యా	గాఢదోస్సార కల్యా

౬ ఆశ్వాసము

1	2	ఆనందస్యందమందిరాంతః కరణా!	ఆనంద విలాసమందిరాంతః కరణా
14	3	ఒకటి నైశ్యప్రీతితో	ఒకటి కెక్కుం బ్రీతితో
19	3	*పీచె	పించె (పదమ. చూ)
	4	*అడగోలుకొన్న (శ. ర.) అడ+గోలు+కొన్న=సర్వము కొల్లగొను అని సూ. ని.	అడగోలుగొన్న (సూ. ని)

ప.	పాద.		
		'ఏనిది అర్ధగోలు వ్యాపారము' అని వాడుక.	
28	9	*మకరంబుమీఁద	మరాళంబుమీఁద (ప్రచేతా హంస మారుహ్య)
	13	ఆశ్వినులు	అశ్వినులు
32	7	అచ్యుతానుగ్రహాప్రీతి	అచ్యుతుం డున్నెడకుఁ బ్రీతి
33	25	శాస్త్రపారగులు	శాస్త్రవాదులు
35	4	హాన వృషభంబు డిగ్గి తరుణియుండానుక్	హానవృషభము డిగ్గి దయిత నం దిడి యేఁగక్
51	4	క్రతు...రుద్రా!	క్రతుఫలదాతవును నీవొ కరుఁడవె రుద్రా!
52	23	నీ వితతాకారంబులు	నీ,వ తదాకారంబులు
53	2	భూత నిధివి	భూతి నిధివి
65	2	లోచనంబగు...స్థానంబున	1 లోచనుండనై పవనస్థానంబున 2... ప్రణవస్థానంబున (= బొమల నడుమ అని అర్థము)
65	3	మగుడి - లయంబు	{ అడంగి మడంగి మనంబు { లయంబు నొంచెడు పాకంబు
70	3	*గున నచ్చముగను	గునన చల మొప్ప(తప్పొప్పులు. చూ.)
109	3	త్తారదు	త్తారకు
116	1	వహ్ని సభక్	వాశిప సభన్
120	4	మానము	మానుము
133	1	నికరాలోకనంబున నవ	నికరాలోకనంబువలన
136	3	*కిలకిలరథ	కిలకిలరవ (చూ - తప్పొప్పులు)
150		*తను మడిగి పోయి వచ్చినఁ దన రయానయుఁ(ఈ పాఠము మూఁడు వేర్వేఱు అచ్చు ప్రతులలో సమానము.	అన=ప్రమాణము. కృష్ణుఁడు లేఁడు గాన తాను తిరిగిపోయి అతఁడు వచ్చిన పిదప రాఁదలఁచినచో తన యిష్టము ఇది మేము చెప్పునది కాదు అని తాత్పర్యము. దీనికి మూలము ఇది :- నైతన్నగరమాయాసీః సత్యమేతద్ బ్రవీమ్యహమ్, సర్వథాకృతకృత్యోఽస్మి దృష్ట్వా త్వాం వాసుదేవకం, తథాంగం తిలకః కృత్వా త్వత్తో దాస్యామి రాజక ! (3-96-10...భూకా,ప్రతి.) వేఱు ప్రతులలో పాఠ మెటు లున్నదో!

ప.	పాద.		
			(— నారాయణీ నాగతోఽఖిలాః, తత్ర్వి నైతద్ బ్రవీమి, యదారాయాత అగ తోఽసి, అతస్సత్యమేవ మమ వచనమ్) (నీలకంఠవ్యాఖ్యా)
153	3	*దిక్కుల పారుట	1 చెల్కులఁబాఱుట - చెల్కులఁ పారుట 2 దిక్కులఁబాఱుట - దిక్కులుపారుట
157	3	నీవు నిలువక - చచ్చుటయు	నీవు నిలువక యేలికకుఁ బ్రియంబు గావించుటయు
202	4	లీలాలోల	లీలా రోష
258	2	తన్ను	తన్నె

2 ఆశ్వాసము

14	3	గావలయు	గా వెలయు
20	1	నిండించు తూపుల వైరి దేహాంబులు	నిగిడించు తూపుల వైరి మర్మంబులు
	8	యిపురింపఁదలచె	యూరింపఁ దలచె
22	4	ఎనవోల్పరాని	ఎనగొల్పరామి
30	3	యొద్ది	యొట్టి
34	4	పఱగిన - నుఱికి	పరఁగినఁ గ్రొవ్వఱ నురిఁగి నురిఁగి
40	2	ఓర్చియుండుము	వార్చియుండుము
54	2	సుధాకర దీధితి సంగమ	సుధాకరదీధితిసగంధ
60	1	బాలారుణ - ద్రిండుగట్టి	బాలారుణప్రభ పసిమినూనిర భంగి నిండుకెంజిగిచేల ద్రిండుగట్టి
76	2	తేలుటల్	తేలుఁగా
84	7	విడ్డెఱఁగాంతి	కొత్తురు కాంతి
105	2	బెరసె	వెలసె
108	2	గడువడి కెడ్డం	గడుఁ బిఱికి వెదం
109	1	తెలియంగూడి యొనర్చు కాని పనులన్	తెలియంగూరి యొనర్చు కొన్ని పనులన్
	3	చూపేటికిన్	యూ బోటికిన్
113	2	ఏ మని పనిచెన్	ఏ మని చెప్పెన్
143	3	నప్పుడు వారిఁ జూచి	వారిలోఁ బోరిఁ బోరిఁ
	5	మాడ్కి	చూడ్కి
	6	విలోక	విలోల
	7	దగిలి	లీల

ప.	పాద.		
152	3,4	ఎయ్యెది పే శేషగిదిం	ఎయ్యెది పెర వీఁక. సేమదిం జేరు
157	3	తో రాయిడిగను దా	తో రాయిడించి తా
170	2	శాపవహ్నిచే	చాపవహ్నిచే
178	7	*బొందినటు లీతనికి	బొందినట్టుల యీతనికి
233	6	రొడసేసి	జడిసి
270	3	జీవనధారిణి	జీవనదాయిని

౮ ఆశ్వాసము

13	1	తెరువు	తెఱఁగు
32	4	మనములు నేడ్పడఁగ	మనముల నొవ్వడర
53	3,4	పనుపడి సారము నీకు	పనివడు పనియాతనిని నీవు
67	1	గెలువుమ యనహాయుండగుం	గెలువు మనహాయుఁ డగు నా
94	1	మొత్తములు	మోములుగ
244	3,4	ప్రసన్నుఁడ నయి, యనుపమ	'ప్రసన్నుఁడ నగు, దనుపమ' అని ప్రాచీన పాఠము. దీనిని శ్రీ మల్లాది సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారు 43 డిసెం. భారతిలో వ్రాసిరి.

౯ ఆశ్వాసము

11	1	శ్రవిష్ఠా	వసిష్ఠ
45	4	చిత్రవృద్ధి	చిత్రవృష్టి
63	4	కౌశిక	కౌశికి
	5	సాగరోపవనంబులు	సాగరానూపవనములు
146	4	పిచ్చలించి దేటికి నొరులక్	ఇచ్చగించి దేటికి నొరులక్
151	3	కరికరోపమంబులగు	కరికరోరువులగు
164	6	గరుసులు దప్పి పరఁగిన	గరుసులు దప్పఁ బెరిగిన
165		ఉండు దీవు	ఉండు నీవు
200	4	నిక్కంబు చేసి	నిక్కంబు చేసికొని
212	1	అభియోగించి శక్యంబు గాని రైశ్యంబు	అభియోగింప శక్యంబుగాని రైశ్వర్యంబు
222	4	లచ్చరుల్ పత్తులుపన్నగుల్	అచ్చర లురగులు
230	1	అర్చిష్మతియగు శక్తి	అర్చిష్మతియను శక్తి
244	7	పైఁబడి	దిత పట్టె
258	2	నిసర్గస్వరంబుగా	నిసర్గ సరళంబుగా

౧౦ ఆశ్వాసము

ప.	పాద.		
7	1	బొదలి	బొదివి చెవ్వి
14	4	బవరంబు	బరవసము
15	4	ఎఱుఁగ వెట్టు	ఎఱుఁగ మెట్టు
33	2	*నవచక్రచతుష్టయంబుగలిగిన	చక్రంబులు నాలుగు కలిగి
	6	వేగవంతుండు	వీర్యవంతుండు
36	2	ఎందఱైన	ఎందఱేని
43	1	హాసవిభ్రమముగా	హాసమిశ్రితముగా
84	14	కొందును నేర్పడి	నా నేఁడును
181	3,4	తత్సమభ్రూతము	ధృతి (త) సంఘాతము
200	6	కూడి చని	కూడఁబడి
230	7	విశ్వేసాధ్యులు	విశ్వసాధ్యులు
266	1	భ్రాంతత్వ	ప్రభూత్వత్వ
268	4	అవ్విభుండు	ఊర్విధరుఁడు
270	4	యమ్ముఁ గైకొలు గొంటె	యమ్ముఁ గొలిచి కైకొంటి
294	2	ప్రాజ్ఞుక్ శుచిక్	వాగ్మిక్ బుధున్

---

* ఈ గుర్తుగల పద్యములను విమర్శపూర్వకముగా చూచునది.

పూర్వభాగము ౧ ఆశ్వాసము

ప.	ప.	తప్పు	ఒప్పు
3	1	చూలు	చూలి
6	2	అస్పంద	నస్పంద
26	4	భ్యున్నత	భ్యున్నతి
133	4	కార్ముక	కార్మిక
152	2	దుషితు	తుషితు
154	5	ననఁగసహుఁడు	నవల సహుఁడు
159	1	ఆద్యుల	...

తే. అప్పులు ప్రభూతు లన భవ్యు లన భృగువులు
ననఁగ లేఖులు నా వేల్పు లైదు గణము

ప.	ప.	తప్పు	ఒప్పు
166	3	నట్టి	నిట్టి
166	4	వైవస్వతుండిపు	వైవస్వతుండిప్డు
169	2	గర్భాండంబ వృతంబు	గర్భాండం బమృతం బు- 'నఖల్వయంమృ తోండస్థఇతి...' ౧-౯-౫౬ పాఠాంతరము లు చూ.
170	1	ప్రొద్దుగని	ప్రొద్దుగాని
187	4	కోప	కోప
191	2	ఒగ్గము	ఉగ్గము
192	1	ఉఱివి	ఉరివి

౨ ఆశ్వాసము

ప.	ప.	తప్పు	ఒప్పు
4	2	వీరులు వీరలు జనించిరి.	వీరులు జనించిరి
18	5	ద్రోచికొనుటయుం	దోఁచికొనుటయుం
70	1	పురంబుకొలఁడి	పురంబులకొలఁది
73	1	పుఁడు సింధుద్వీ పుఁడుపుట్టె నధిప	పుండు సింధుద్వీపుఁ డుపుట్టె నధిప 'అంబరీషస్తు నాభాగిః సింధుద్వీపపితాఽభవత్' అయుతాజిత్తు దాయాదః సింధుద్వీపస్య వీర్యవాన్' అని పూనా ప్రతి 'సింధుద్వీపపితా' అనియు ౧-౧౫-౧౮ 'సింధుద్వీపస్య' అనియు ఎక్కా ప్రెగడ ప్రతిలో నొప్పు
	2	యున పాయుఁడగు	నన పాయుఁడగు

ప.	ప.	తప్పు	ఒప్పు
79	5	ప్రభవించింది	ప్రభవించిరి. ఇది
99	3	భోరన	బోరన
114	2	ధారుణి	ధారిణి
119	3	అణూహూం డను	అణుహూం డను
120	1	జ్యోతిర్భావములు	జ్యోతిర్భాసములు
123	3	వినతాహ్వయ	దినుతాహ్వయ
134	2	చవితి	చవుతి
,,	,,	దర్శప్రాప్తి	దర్శనప్రాప్తి
149	4	పావకమహాత్మ	పావకమయూత్మ
165	2	శుకదుహితయైన కీర్తిమతియందు	శుకదుహితయైన కీర్తి మతి
187	1	గనియె	గానియె
205	3	పరమార్థ వేదిత యుఁనైన	పరమార్థ వేదితియు ననవరత
207	2	శేయకంతయున్	జేయకెంతయుఁన్
215	2	దినముల నశన	దినము లనశన
225	3	దటికొల్పెడు	దటిగొల్పెడు [చూ. అరణ్యా-౭-3౬]
228	2	నిలపి	నిలిపి
229	1	యతని నిట్లనియె	యతని కిట్లనియె
231	2	మునినిభ	మునికృప

3 ఆశ్వాసము

ప.	ప.	తప్పు	ఒప్పు
31	2	ససేనుండు	ససేనుండు
60	2	జ్జరా	జరా
61	3	చిత్తులా	చిత్తుఁడా
	4	టితరు	నితరు
71	2	ద్విතుఁడు	ద్వివిదుఁడు
89	8	భర్గుండు	గర్గుండు
122	6	ఖిద్ధఊని	ఇద్ధఊను
159	5	పృథుకీర్తి	శ్రుతకీర్తి
202	3	బాయుందము	బాపుదము
	4	ఒఱఁగినవారి కెల్ల	ఒఱగినవారి కెల్ల లేక, ఒరసినవారి కెల్ల
229	3	నన్నాలి...నన్నర	ఈరెంటినడిమిది తీసివేసి చదివికొనవలయును
236	4	సంతసిల్లితిమి	సంతసిల్లితిని
250	3	ప్రాభవ	ప్రావిత (పాఠాంతర ము-చూ.)

ప.	ప.	తప్పు	ఒప్పు

౪ ఆశ్వాసము

ప.	ప.	తప్పు	ఒప్పు
16	7	దాఁపుగ *	దాపుగ
45	3	బ్రియమంజ	బ్రియమందు
52	3	కాధిక	కాధికా
53	2	ద్రైర్యుని	ధైర్యుని
53	3	ముఖంబు	ముఖంబున
66	2	నవిలంఘితాచారు	నవిలంఘితాచార
77	1	దిక్కులం	దిక్కులఁం
78	12	దేహంబులతో	దేహంబుతో
81	1	త్వచా	త్వగా
37	4	దష్ట	ద్వష్ట
103	2	భర	భయ
112	2	మనుమరంగ	మమరంగ
129	4	దులిసె	నులిసె
143	1	గీఁటుచుక్	దీటుచుక్ (పాఠాంతర. చూ)
145	2	గ్రమ్మించు	గ్రక్కించు
146	4	ధారయయ్యో	ధారమయ్యో
158	2	దెఱంగులు	తెఱంగులు
		జేనమిన్	జేరమిన్
167	4	దళికిం	దళియం
173	4	దుర్లపితంబును	లలితంబును
187	1	హతులగు	హుతులను (పాఠాంతరము చూ.)

౫ ఆశ్వాసము

ప.	ప.	తప్పు	ఒప్పు
1	2	విమోహభ్రమిత	విభ్రమోహమిత
2	1	జెప్పి	జెప్పె
19	2	దారధైన	దారధై యున్న
22	2	ఆయతమై	ఆయితమై
43	1	జలదపఙ్క్తులచే	జలదపఙ్క్తులతో
47	3	ప్రజరై	వ్రజరై
48	2	అంశంబువాఁడు	అంశంబు
51	5	లక్షణము	రక్షణము
76	4	తాకై	తామై
77	1	బర్హి	బర్హ
83	3	బెట్టిదమగు	బెట్టిదముగ
84	1	గర్భంబులోనని మిది	నినిమిది
88	2	గూడఁదయ్యో	గూళఁదయ్యో
96	1	నిశ్చింతుండై	నిశ్చితుండై
100	1	చనఁదన	చని తన
122	4	ఒయ్యన యెత్తి	ఒయ్యన నెత్తి
150	1	పొదిఁగిట	పొదిగిట (పదపట్టిక.చూ.
152	4	అకుటిలాచారి	అకుటిలాసురియం
154	3	లగు గ్రుడ్లు	లగునేత్రంబుల గ్రుడ్లు
168	1	పోకలు	పోక
176	3	హార్ద్రిత	హార్ద్రత
	4	గోవుఁబోలె	గోవు వోలె
197	3	నిమురు	నిమిరి
209	6	నుఱక	యంఁఱక

౬ ఆశ్వాసము

ప.	ప.	తప్పు	ఒప్పు
1	1	కడలును	కడలను
50	5	నొండు లేదని	నొం డుపాయంబు లేదని
75	5	వనంబున	వనంబున దెసకు
82	1	స్కంధంబును	స్కంధంబున
	,,	సందర్భపరిణాహ రూపంబగు	ఁదదర్ధపరిణాహంబగు
84	3	పగులఁద్రోసి	పగులఁద్రొక్కి
85	5	కొమ్ములనె	కొమ్ములనె
	,,	యొగిల్చి	నొగిల్చి
86	4	మఖిలమును	మవిశంర
88	4	భోరన	బోరన
89	2	లూడి	లూడ్చి
93	1	గోయుచు	గ్రోయుచు
	2	సంభవించినన్	సంభవించుటన్
97	2	సుమహాన్ని	సుమహాని - పీఠికచూ
98	4	ధరణికన్య	తరణికన్య
101	4	జల్లు బో	జల్లు పో
122	1	తారకాసుర	తారకామయ
125	1	బాధకంబునకుం	బాధకుం
126	2	జావఁబోడుచు	జాఁబోడుచు
	4	పాఠీనములు	పాటీనములు
130	5	బాలస్యంబున	బనాలస్యంబున
131	2	తనిసి	తఱిసి
133	1	దలంచియేపునన్, జృం	దలంకి యొవ్వఁడు, జృం
136	4	మొగ దప్పు	మొంగ తప్పు

ప.	పం.	తప్పు	ఒప్పు
	,,	నురుపుదు	నులుపుదు-నుఱుపుదు
	5	భ్రమరి పాఱుచు	భ్రమరి వాఱుచు
140	3	శాక్వర	శాక్కర
141	2	చిందుచు	చిమ్ముచు
	6	గలయ	గలఁగ
151	2	బోగడ	బోగడు
	3	పవమ	వమర
165	4	బోదిలోన సాఁగి	పొరిగొని యూఁగి
174	3	పురణించి	ఫురణించి
180	2	కన్నుల	కన్నులు
	5	విప్పుబెరసి	విప్పుచఱచి
	6	నడపు	నడుపు
189	4	సంభావముల్	సంతానముల్
198	2	గలనమునన్	కలఁకులనుం
		౨ ఆశ్వాసము	
5	1,2,3,4	ములతు	ములును
	5	ఒప్పారు శ్రా	ఒప్పారఁ బ్రా
13	4	మొలగచ్చగట్టు	మొలఁగచ్చకట్టు
14	2	అరసాతలాంతర ముగ	అరసాత్రలంబుగ
19	3	వాతో	సాతో
24	1	మవా	మయూ
26	4	గఱు	గఱ
54	2	నట్టున్నయట్ల	నున్నయట్ల
119	2	ధేనుక	ధేను వి
120	13	లోకచికీర్షంబులు	లోకోపజీవ్యంబులు
134	3	నీజ	నిజ
167	1	వసిరై	-వలరై
170	3	యుం నడె	యుండెన
171	6	జా లుండి	గా లుండి
178	2	పంజూ	వంజ
190	2	విలసిన	వెలసిన
196	2	క్రేకటించియు	* కేకరించియు
217	6	పిద్ధంబు	సిద్ధంబు
242	3	రాగ	రాజి
244	3	లంఘితో	లంఘిత
		౩ ఆశ్వాసము	
30	2	నన్నువ	నన్నున

ప.	పం.	తప్పు	ఒప్పు
31	7	అందమును	అందఱము
43	5	పార్శ్వంబును	పార్శ్వయుగ్మంబును
57	7	దలిపెదు-	దలిపెదం దెలియ
72	3	జనులతో	సజ్జనులలోన
72	5	బంధుమిత్ర	బంధువృద్ధమిత్ర
89	2	నెగడెడియవలిప్త	నెగడి యనవలిప్త
95	4	చ్ఛిదాకాంతకన్	చ్ఛిదాకాండకన్
113	10	విదిర్చి నిక్క	విదిర్చి విచ్చి నిక్క
	15	ప్రతిరాజమండల	ప్రతిరాజరాజమండల
	30	తాళద్రుమంబు	వృద్ధతాళద్రుమంబు
148	1	జాత్యంతరాభార	జాత్యంతరాభాస
148	3	యూసంగ	వ్యాసంగ
156	2	వెడగఱ	వెడఁగురు
168	2	అగుదీపరుచుల న ధఃకరింప	అగుదీపరుచులను నత కరింప (సూ.అని)
185	3	మధ్యందిన	మాధ్యందిన
189	3	భ్యంతరంబువ	భ్యంతరంబున
195	4	తార్చ్యమానాత్మ లన్	తార్క్ష్యమానాత్ములన్
		౪ ఆశ్వాసము	
5	4	తీరు నీప్రేక్ష నీ తేజంబు	తీరును ప్రేక్షని తేజంబు
27	4	కుబ్జ	గుబ్జ (పాఠాం. చూ)
52	8	రచితంబై	రక్షితంబై
63	1	బెఱిగి	బెరిఁగి
69	5	మహామాత్య	మహామాత్ర
72	2	తుంపురులలో	తుంపర మోచి
80	2	యూంద్రుల	యూంద్రుర
81	2	పిల నిబ్బెద	పిల యిబ్బెద
85	4	యనిరోధ	యనిరుద్ధ
88	7	తెఱచీరలు జనల	తెరచీర లిరుజనల
	10	లక్షణంబుల	నిరీక్షణంబుల
94	4	నక్క డమహా మాత్రుండు	నక్కడ నున్న మహా మాత్రుండు
97	6	బదహాత	బదపాత (బదహాతి)
	7	జూచి కదిసె	జూచుఁగదిసె
100	1	ద్యుతి	క్షతి
101	2	వడచి	నడిచి

* 8-వ పేజిని చూచేది.

ప.	ప.	తప్పు	ఒప్పు
103	2	చర్చికా	చర్చికా
	6	జ్వలదర్క	జ్వలనార్క
104	1	స్థల	స్థిత
113	4	జూచె కతిన	(జూచెఁగతిన
116	7	సెఱయం	వెఱయం
122	4	రెయొండుఁబోడవు	ఒడ్డుఁబోడవు
127	7	మదోన్ముష్టి	మిథోముష్టి
129	1	గట్టుట	బట్టుట
130	8	విధానంబులు	విరావంబులు
134	4	మడఁగి	ముడిఁగి
133	8	నగరు	నగరి
139	2	గుత్తుక త్తనంగ	గుత్తుగుత్తనంగ
158	4	రావరణముల్	రాభరణముల్
168	1	కోదండములు	కోదండ్రురు
192	2	కామ్యపుం	కాశ్యపుం
199	4	గ్రంచన	గ్రంచర (పదపట్టిక. చూ.)
203	5	తాంజలిరై	తాంజలిరై వైవస్వతుండు
226	3	సరితా	చరితా

౧ ఆశ్వాసము

ప.	ప.	తప్పు	ఒప్పు
3	1	యశఃపథికావృత	యశఃపటి కావృత. కీర్తియను వలువచే కప్పఁబడినఅనిఅర్థము.
4	4	సంఖ్య	సంఖ్యగల
12	5	గొందుమే	గొందునే
23	2	ర్థంబై కావించిన	ర్థంబుగా నమ్మహాగిరులయందుఁ గావించిన
	6	యివ్వేలంబునకు	యివ్వేళకు
37	2	రక్తజలాంజలావలుల్	రక్తజలోజ్జ్వలాంజలుల్
47	3	సీమంతయం	సీమంతము
48	3	ద్రాయత	ద్రాయిత
53	2	నదయ	సదయు
55	1	పుంజంబులు	కుంజంబులు
57	1	నర్తం	నర్తనం
62	2	పెనుపొందినాఁటి	పెనుపొందునాఁటి
83	1	నుగ్గడుపుఁడు	నుగ్గడఁపుఁడు
	2	బోదువుఁ	బోడువుఁ

ప.	ప.	తప్పు	ఒప్పు
89	1	బోదల	బోదలు
90	4	సోఁకిన జలజంబులుగా జలజ	సోఁటి జలజ
	6	సటల	సటలు
	9	మానంబు లగు సాభీల	మానంబు లగుచు ధరాధరంబున సాభీల
	12	గలంచి	గరంచి
	15	యందు వోదలు	యందుఁ బోదలు
	,	కలయం	కలయ
91	2	సెఱకు	సెఱక
111	12	నగు నను శంక	నను శంక
122	2	నిశిఖ	విశిఖ
126	1	పక్షంబు	వక్షంబు
167	2	పచ్చితిఁ గరవీర	పచ్చితి కరవీర
171	1	కలిసిన	కవిసిన
175	1	బ్రతిషించి	బ్రతిష్ఠించి

౨ ఆశ్వాసము

ప.	ప.	తప్పు	ఒప్పు
6	1	అయినను మన కిప్పుడైన	మన కిప్పుడైన
16	1	త్రవ్వుచు	త్రవ్వుట

౨ ఆశ్వాసము ఉత్తరభాగము

ప.	ప.	తప్పు	ఒప్పు
23	3	నతనిచూడ్కులు	రిపులచూడ్కులు
48	1	గ్రథు	క్రథు
55	9	నడచి	నడిచి
	15-16	అతని సొచ్చి	అతని కడ్డంబు సొచ్చి
57	7	బరగి రెయొరలు	బరఁగ మరలిన
71	3	యటుల	యట్టుల
73	1	మాటల	యూటల
76	4	నభినవమఁలుగఁ	లభినవములుగఁ
102	3	యంత	యిట్టు
114	4	పలకంగ	పలుకంగ
115	4	గియం	గి
125	4	వెట్టిసెరికర్జములున్	వెట్టిసెఱిఁ గర్జములున్
127	4	బవరంబున	బవరంబునను
131	4	-6	-5

3 ఆశ్వాసము

ప.	ప.	తప్పు	ఒప్పు
1	2	అవధాన	అవదాన

ప.	ప.	తప్పు	ఒప్పు
8	1	సిక్కు సీరువడ	చిక్కు చీరువడ
23	2	పూజితమైనలోక	పూజ్యతమై యలోక
	3	సీ	ధీ
40	4	యోగంబునకుం దగినదుర్దర్శంబగు	యోగంబున సుదర్శనం బగు సుదర్శనంబునకు
46	3	భావంబున	భావం బన
49	4	దారక	దారుకైక
50	1	దుంధుబి	దుందుభి
53	2	వర్షణ	వర్తన
56	2	జాడఁదీపులు	జాడ తీపులు
58	3	జనులప్రేమము	జనులఁ బ్రేమము
64	2	గూడె	గూడి
74	3	పనుపడ	పనుపడు
	4	బమయు	బ్రమయు
80	3	గములు పై	గములపై
88	3	నెరపులు	నెరవులు
107	2	కోటికి	కోటితో
118	2	దూలనడచు	దూలనడఁచు
125	3	నథిక	రథిక
	6	తెరులు	తెరలు
	7	జిక్కు సుడి	జిక్కు చీరు
145	2	దత్త	తత్త
146	2	దడ్డనంబు	డొండ్డనంబు
153	2	యార్చుచు	యార్పులు
154	2	బట్టి	శెట్టి
156	2	గవిసెనల్	గవుసెనల్
163	1	మండపంబువం	మండపంబునం
192	2	భావముల్ వీనిదెస	భావ మురివి నా
214	1	నుల్మకుండు	నుల్మకుండు
228	5	సారెలుం బాచిక లును	ఁబాచికలును
248	2	పీక్షితావద్యము	పీక్షితానందర్తి

౪ ఆశ్వాసము

ప.	ప.	తప్పు	ఒప్పు
పాదటీక	1	ఖాపిత	ఖ్యాపిత
31	3	నగి	నలిగి
36	1	నుక్కు దక్కు	నుక్కు దక్కున
73	2	నొందఁగ	యొందఁగ
82	2	భువియైనన్	భువినైనన్
83	6	గిలిపి వారు	గిలిపి వనిచి వారు
85	3	సీ	నిన్
91	3	ప్రపాద	ప్రసాద
96	1	సిద్ధ	సిద్ధి
97	4	నిం తలు	నింత లీ
124	3	విజయప్రస్థాన ముం	జయప్రస్థానంబునుం
128	1	లేడిటన్ పటు	లేడిటం బటు
137	2	సాయంక	సాయఁక
146	8	సురిగి	నుటికి
150	2	మూఁపుటుక	మోపుటుక
155	8	దట్టగెంపు	దట్టకెంపు
157	3	నెఱఁకల	నెఱకల
158	2	పరసున	పరుసున
162	1	శాలిత్వ	సౌందర్య (పదపట్టిక. చూ.)
166	2	సార్థత	సారత
177	1	దావన	దానవ
186	8	జేసినయవి	జేరినయవి
198	1	సంఖ్యలం	సంఖ్యలు
203	2	న ష్మద్దియ	నా యష్మ
212	3	చుచుఁగా	చు కా
225	2	ప్రమాణమహనీ యము	ప్రమాణోపని వేళ మహనీయయు (పదపట్టిక. చూ.)
225	16	దుష్పూర్ణ సంకీర్ణం	దుష్పూర్ణ సంకీర్ణలుం
241	1	చెఱఁబడి	చెఱపడి
244	2	నిర్జరుల్	నిర్జర
247	4	యద్భుత	నద్భుత
249	1	బాల్యంబున నెయ్యవి	బాల్యంబున నుండి యొయ్యవి
250	3	చెఱఁబెట్టి నట్టి	చెఱవెట్టె నట్టి
255	4	జేసినయమ్మ నతు నుద్వే	జేసెను నమ్మ నతునుం ద్వే
269	2	నలఁది	నలికి

౫ ఆశ్వాసము

ప.	ప.	తప్పు	ఒప్పు
1	2	శ్రీమోద్గామా	శ్రీమద్గ్రామా
6	2	బలుపై	బలుపై
26	3	స్థితయా	స్థితికి

ప.	ప.	తప్పు	ఒప్పు
38	4	నీవిధము	మీా విధము
49	4	ప్రవీణతన్	ప్రవీణముల్
77	4	కడచిపడక	కడిచిపడక
92	3	జెందఁగఁ జేరఁగ	జెందను జేరను
94	2	డొక్కుట	డొక్కుఁడ
95	2	ఒక్కుటి	ఒక్కొటి
110	4	కథిపకు	కథింతు
111	1	హరిహర	హరి! హరి!
121	5	తనయు నరొక్కు దయంబు	తనయుదరొక్కుదయం బు
126	2	అంకట	అంతటి
129	8	గావలయును	గావలయు
132	6	కరుణంబు	కరణంబు
154	3	కత్తీవస	కత్తీవ
164	3	యంప	యెంప
184	4	చ్ఛందసుఁడు	చ్ఛాందుండు
193	2	గాత్రఁబగు	ఉద్గాత్రంబగు
201		నిష్కుండైన	నిష్ఠుండైన
210	4	తగ	తన
221	4	ఒక్కుట	ఒక్కొట
228	2	ధు)పరశువు	ధ్రువపరశువు
231	2	నరించి	నర్తించి
232	3	భజింపం	భుజింపం
233	2	డిబ్భంగి	దిబ్భంగి
243	2	గురుతత్వద	గురుత్వదళ

౬ ఆశ్వాసము

ప.	ప.	తప్పు	ఒప్పు
14	4	ఇష్పాటాత్మ	ఇష్టట్మాత్మ
19	3	వీచె	వించె
28	2	వృంతానిలంబులం సాహస్రంబగు	వృతానిలంబులు సహస్రంబను
33	26	కమండలు	కమండులు
	36	అవధాన	అవదాన
35	3-4	హనవృషభంబు డిగ్గెఁదరుణిరయుఁ దానున్	హన మగువృషభమ్ము డిగ్గనతివయుఁదానున్ (పాఠాం. చూ.)
39		తత్త్వమఁగ	తత్త్వయుఁగ
50	2	వ్రాతఖుం	వ్రాతంబు
	4	వ్యాష్టంబె	వ్యాష్టంబ
51	2	శ్రుతవి	శ్రుతులా
	3	శ్రుత	శ్రుతి
62		కొండొక	కొండుక
64	1	ముందటిసెల	ముందటి యెల
	3	గుత్తుకల	గుత్తుకలు
65	2	సువన	పవన
	3	వలయంబు	లయంబు (పాఠాంతరము. చూ.)
70	3	గున నచ్చముగను	గుననచల మొప్ప (పాఠము తప్పుకాదు గాని దిద్దిన పాఠమే మేలు)
76	1	సారంబు లంద్రు జల మిం	సారము లంద్రు జలము లిం
91	2.3	ప్రమోదారతి	ప్రభూతారతి
	3	దేఖుచిత్తము	దేఖుఁజిత్తము
	3	నితాంతవి	నిరంతర
122	4	ఎల్లెడ	నల్లెడు
135	6	తటికిం	దరికిం
136	3	కిలకిలరథ	కిలకిలరవ
137	9	యుంభయాంధ కారంబునకుం	భయాంధకారంబున కుం
139	2	బరవంబు	బరవసంబు
142	4	ప్రతిస్వనం	బరిస్ఫాలనం
157	3	నిలువకపొదు నిలిచి నిలిచి	పొదునిలిచి
161	3	నేఁ డిచ్చెదర్	నేఁ డిచ్చుటన్
	4	స్నందించు	న్వర్ధించు
173	4.5	హనసంబున	హననంబులైన
	6	స్త్రీలియొండొండ	యొండొండ
	12	ధైర్యం	ధైర్యం
177	1	విశిఖ	విశిఖ
188	2	తొన	తోన
222	3	చెడుటలు	వా చెడుటలు
225	4	యూరుఁజేయువ	యూరు సెయువ
228	1	విదళనంబు	విదళితంబు
229	3	సొక్కును	సొక్కుని

౭ ఆశ్వాసము

ప.	ప.	తప్పు	ఒప్పు
10	1	కల్ప	వికల్ప
14	2	పాత్రమునం	పాత్ర మనం

45692
9-9-99

ప.	ప.	తప్పు	ఒప్పు
15	4	రాఖ్యనునొప్పెడి	రాఖ్య నొప్పెడి పురి
39	3	నర్పించితి	నర్థించితి
58	1	సెల్వార	సెల్వారు
	4	నొందఁగానెలనె	నొందఁగా వెలనె
60	2	కమనీయ	స్థానక
64	4	సొగియు	సొగయు
70	1	లిప్తి	దీప్తి
	2	పువ్వులుగు	పువ్వులవు
73	2	సొగియ	సొగయ
80	1	శంభుండు	శంభుఁడు
	2	భావన	భువనుఁడు
	4	అగణీయాత్మ	అగణేయాత్మ
87	2	మిదిరిపండిన	ముదురఁ బండిన
91	1	వినోదింప	వినోదించి
	2	భరియించి	ధరియించి
92	3	కఱకెక్కు	గఱకెక్కు
121	1	లాశ్వను	లశ్వను
130	7	యప్పెరువు	యచ్చెరువు
141	3	గాళ	గాళి
165	3	సన్నునుం	సన్ను చేలం
167	2	సలిలాశ్రయంబున	సలిలాశయంబున
178	1	బలిమిఁకోలున	బలిమిఁ గొల్వున
195	2	బ్రాపడి	బ్రాఁబడి
223	4	కెట్లార్పు	కెట్లూర్పు
227	3	పాతఁడుండు	పాతఁ డపుడు
231	8	జూచి	జూచె
233	5	దలంగి	గలంగి
	6	పీరు	ధీరు
	7	మరల	మరలు
234	2	రింద్రాదు లె	రింద్రాదుల
237	5	అడ్డనంబు	ఒడ్డనంబు
268	5	వష్టి	వష్ఠి
269	3	ధారుణి	ధారిణి
272	3	ట్లెవసిన	ట్లెనసిన
272	4	(పాఠాంతరమున చూ.) భులి	భూతి
284	2	భాసురధర్మ	భాసుర భర్మ

౮ ఆశ్వాసము

ప.	ప.	తప్పు	ఒప్పు
3	6	నిసమాను	నిన సమాను
6	4	అక్కుఱబడఁ జేసి	అక్కుఱపడఁ జేసి

ప.	ప.	తప్పు	ఒప్పు
27	2	నిలిచి	నిలిచి
28	2	పతుల	నృత్తుల
34	2	లెట్టు	లిట్టు
55	1	నిఖిల	నిఖిమ
63	4	బ్రహ్మభవన	బ్రహ్మభువన
65	4	లలుకంగ	లొలుకంగ
69	3	ముత్పంగంబునుం	ముత్సంగముం
77	2	బరగిన	బరఁగించిన
78	1	విభాంగుండు	విభావసుఁడు
82	4	ముచ్చమునిఁగి	ముచ్చముడిఁగి
87	4	ఒండొండఁజండాకృతిక	ఒండొండ చండాకృతిక
100	4	దుష్ప్రసవ	దుష్ప్రసవా
117	3	యుఁరుణింపుము	యురణింపుము
120	4	సేసి	చేసె
140	1	విసరత్ క్షిప్త	విసరత్క్షిప్త
141	2	ఉరిసి	ఉరలి
154	1	నావులింపఁగ	యావులింపఁగ
	2	వదనమునను	వదనమున
162	1	సంగ్రహిత	సంప్రహిత
163	2	వాలుటంప	వాలుఁరంప
171	1	వాక్పతి	పార్వతి
173	1	రిట్లుకలనొక్కం	రిక్కలన నొక్కం
178	2	యపుడు	నపుడు
195	4	గన	గను
197	3	చిత్రఖేలన గలుగునగావితములఁ	లనుగా విచిత్రఖేలన గతములఁ
	4	యుదర్గ	యుదీర్ణ
202	3	చి తగంగఁగ్రమ్మఅన్	చె నతండు క్రమ్మఱన్
207	1	మోహాంధతన్	మోహాంధునిన్
226	2	మహాసేనా	మహాసేన
227	6	ననావార్య	నసంవార్య
274	6	వెడలుమాడ్కి	వెడలుమాడ్కి వెడలి
290	3	పురదరుఁడు	పురందరుఁడు
315	3	బడయుటల్	బడయుంటన్
322	4	నిర్వహించుటయు	నిర్వహించుటలు
323	3	మ భోరుహాక్షు	మంభోరుహాక్షు

౯ ఆశ్వాసము

ప.	ప.	తప్పు	ఒప్పు
11	2	శైల్వ	శైల

ప.	ప.	తప్పు	ఒప్పు
16	4	వింటిమి యంత యుం వెలయుంగ	వింటిమి నెఱయంగ గఁటిమి
18	2	పృథివినిం	పృథివిం
25	3	వాఙ్మయంబ	వాఙ్మయంబు
48	1	బడఁబాటులు	ఒడఁబాటులు
51	1	వినియమ	వినిమయ
62	4	దస్కరులుగ.	దస్కరులుఁగ.
64	3	కోరిన యూరటం బులుగ	
66	2	నిర్వేదనంబున	నిర్వేదంబున
101	3	సమస్త సంధికం బులయి	స సంధికంబు లయి
121	2	కీలితంబులుగాఁ గరంబులుగావించి	కరణంబుగావించి
136	2	తగులించి	తగిలించి
138	4	సర్జని	సర్జన
148	2	మొదలఁ ద్రి	మొదలు త్రి
172	6	మానవాత	మాన
175	7.8	నిర్వహించి	నిర్వచించి
	9	ప్రస్ఫురితసంసా రంబు	ప్రస్ఫురితసారంబై సంసారంబు
187	1	సహస్రాక్షుండు నుం	సహస్రాక్షుం
218	1	దైర్ఘ్యంబును	దీర్ఘంబును
231	3	ఊఁదుకొన	ఊఁదుకొన (సూ. ని. చూ.)
239	8	ఒండొండనూఁచె	ఒండొండ యూఁచె
240	3	లపఘాతంబు	లుపఘాతంబు
241	1	కరణములు	కరణము
	2	భయతరణ	భయ వితరణ
	3	వసములుగాక	వసమగుఁగాక
244	2	నిండు బఱపు	నిండు పఱపు
254	6	సత్క	సత్
256	2	దానకగుల	దానంబుల
	5	ప్రోఁతయైపయిః	ప్రోఁతయై ప్రోయఁ బయిః

౧౦ ఆశ్వాసము

ప.	ప.	తప్పు	ఒప్పు
19	4	ధురకార్యులు	ధ్ధురకార్యులు

ప.	ప.	తప్పు	ఒప్పు
21	2	'గగనమార్తండు	గజముఖుండు
24	3	సీతాహి	సితాహి
27	1	వేయు	వేయి
	4	నుదయాస్థ	నుదయస్థ
23	1	వేయు	వేయి
34	9	శార్దూలంబుల	శార్దూలంబు
36	3	గాశ్రీప	గశ్యప
39	13	ఘోషంబుం	ఘోషంబునం
40	2	ప్రత్యర్థులు సా	ప్రత్యర్థు లసా
45	1	వేయు	వేయి
66	4	నటస రస	నటన రస
73	1	అంతం దన	అంతంతన
74	3.4	నిర్మక్తాహిం బో తె నతని	నిర్ముక్తాహులు లగ్గి బోశె
77	1	సగుణ విరావం	గుణసంరావం
78	3	క్రమహీన	క్రయహీన
85	4	పరఁగించి ప్ర	ఘూషనిఁ బ్ర
94	10	భంగి	బ్రుంగి
96	1	ఉరువడి	ఉరవడి
112	5	తాఱ	తార .
136	4	పరగం జొచ్చిరి	పరపంజొచ్చిరి
228	9,10	అభినందించె. ఇక్ష్మాకుమారుండు	అభినందించి యిక్ష్వాకుమారుండు
229	3	లక్ష్యంబునై	పక్షంబునై
231	1	దైశ్వర్యములకు	దైశ్వర్యమునకు
237	2	ననాకులిత	ననాకలిత
243	6	పిరుచుట్టు	పిరిచుట్టు
	7	ఎడమదుగుగాఁగ	ఎడమదుగు గాక
247	4	వైరోచవా	* వైరోచనీ
258	4	పడఁకుట	పడఁకు
	5	అద్భుతం	టద్భుతం
263	3	బ్రహ్మ	బ్రహ్మ
పాఠా	,,	మమ్మనుచుఁ బెం పారంగ	మమ్ము ననుచుం బెం పార
286	1	ధనములు	ధనముల
	2	దనయులు	దనయుల
	3	దరలాక్షులు	దరలాక్షుల
291	3	సమితి	యాను
300	4	ఒడయుండై	ఒడయండై

* వ్రాఁత ప్రతులఁ బెక్కిట 'క్రేకటించు' పదముకలదు. నిఘంటువులలో లేనంత మాత్రమున ఈపదము లేదని అనుకొనక దీని అస్తిత్వమునుగూర్చి అన్వేషింపవలెను.

చెప్పవచ్చు. అతిథి ఇంకొకరియెడకు పోవచ్చును. చుట్ట మటులు కాదు గదా!

2-175 పోరామి = సంకటము. 'ఇదియుం 'పోవచ్చు' అను క్రియనుండి కలిగిన వ్యతిరేక భావార్థకరూపము' అని శ. ర.

4- 3 ప్రకృతి = స్వభావము

7- 90 ప్రకృతిమానవులు=అందఱవంటిమను జులు

* 8- 55 ప్రకాశిత=ప్రకాశింపఁజేయువాఁడు. 'కాశ దీప్తౌ తృచ్.'

* 4-225 ప్రకాశితలు = (స్త్రీ) ప్రకాశింపఁ జేయఁ బడినవి.

*10-247 ప్రతి = (అవ్య) సమానము. 'సదా ద్యవ్యయములవలె దీనికి ప్రయోగము' శ. ర

7-160 ప్రతిసూర్యములు=ఇంద్రధనుస్సులు.

1- 4 ప్రత్యూహ = విఘ్నము

3-199 ప్రయి = అపవాదము. దూఱు. నింద.

* 5-228 ప్రల్లదుఁడు = దుష్టుఁడు

* 5-161 ప్రస్థ = చఱియ.

* 8- 18 ప్రస్రవణ = ఉత్సము. సెలయూట.

* 2- 42 ప్రాచ్య = తూర్పుదిక్కునందలివారు. 'శరావతి యనునది యెల్లగాఁగల ప్రాగ్దక్షిణముల మధ్యదేశము' అని శ. ర.—'ద్యు ప్రా గ పా గుదక్ ప్రతీచో యత్'

*10- 90 ప్రాదేశ(మాత్ర) = చూపుడు వ్రేలిని బొటనవ్రేలిని చాఁచి పట్టినంత మేర. జాత్తిలి. ఉప్పలవాయి. లొడితి. చూ. అను. ౪-౫౪

* 7-195 ప్రాపడు = ప్రాఁకపడు. ప్రాఁతగిల్లు. (ప్రాఁత + పడు= 'తలకు' లోపము) 'ప్రాఁతపడు, ప్రాఁబడు' అని ప్రయోగము లుండుటవలన ఇదియుం 'ప్రాఁబడు' అనియే అసలు పాఠమయి యుండవనగును.

* 4- 57 ప్రాము = పీడించు.—'గీ. ప్రాము జఠరాగ్నిచేఁ 'గిం కరోమి' యనుచు నడరు వేదనచేఁ 'క్వ యాస్యామి యనుచు, విస్మయపు మూర్ఛచే 'హా హతోఽస్మి' యనుచుఁ, బలవరింపఁగ సాగె నా బక్క నక్క. హంస-౧.!

5- 22 ప్రాయి = భాగ్యము. 'ప్రాఁకప్రతులయం దీ పాఠము' అని శ. ర.లో నుండుటవల్ల శ. ర. కు ఈపాఠము సమ్మతము కా దని తోఁచును. సంజీవయ్యగారిప్రతిలో 'ప్రాలుగల పట్టి పుట్టఁ బట్టె' అని కలదు. 'ప్రాయిఁడి మోము' ఈ మొదలగు ప్రయోగములలో 'సౌభాగ్యము లేని' అని అర్థము. అపుడు 'ప్రాయి'పాఠము తప్పుగాదని తోఁచును. మఱియు ప్రాయికి పౌరుషమనియు అర్థము కలదు.

* 9- 77 ప్రాయిఁడి = పౌరుషము లేనివాఁడు, దీనుఁడు.

* 3- 67 ప్రాలంబమాలిక = మెడనుండి సరిగా ఉరమున వ్రేలెడు పూదండ.

9-162 ప్రాలు = పౌరుషములు. సౌభాగ్యములు.

* 8-285 ప్రీణన=సంతోషపఱచుట- 'ప్రీఞ్ + ల్యుట్.'

* 6- 5 ప్రుచ్చు='పుచ్చు'కు తొలిరూపము.

*10- 64 ప్రేంఖత్ = వడిగాపోవు. 'ప్ర + ఇఖ = గతౌ, శతృ'

* 6- 17 ప్రేమయడవి = ప్రేమ + అడవి. ప్రేముల అడవి. ఇది వేమ వంటిది. 'శాండోకచో సమాసంబులందు నామ్వాది కనుమ్వాదుల మువర్ణంబులు వువర్ణంబులగు' బాలవ్యా-సమాస-౧౯.

* 8-140 ప్రేష్ఠ = మిక్కిలిప్రియమయిన.—'ప్రియ స్థిర స్ఫిరోరు బహుల గురు వృద్ధతృప్ర దీర్ఘ బృందారకాణాం ప్రస్థ స్ఫ వర్బ హి గర్వర్షి త్రప్ ద్రాఘి బృందాః'

1- 50 ప్రోవు = కూటము, కుటుంబము.— 'కురువంశమును యదువంశమును

ఒక్క ప్రోవ.'—ఏకశ్చైవ మతో రాశిర్ వృష్ణయః పాండవాస్తథా.' హరి—౧ ౧-౧౫. 'రాశీకృతుటుంబటి కూటసముదాయ ఇతివా' అని నీలకంఠుడు. ఒక రాశిలోవారు.' గుంపు. ఒక గుంపులోనివారు అని. ల.

* 9-215 ప్రోవు = ప్రోగు, సముదాయము.
* 7- 70 ప్రోదిచేయు = పుష్టిచేయు.
1-145 ప్లక్షము = రావి. అశ్వత్థము.
8- 80 బడి = వెంట, గోవులబడి = ఆవుల వెంబడి.
6- 84 బడియ = చిన్నదుడ్డుగఱ్ఱ
7-151 బడిసివైచు = దిగఁదీసి వేయు
* 8- 53 బడుగు = వ్యర్థుఁడు
7-171 బమ్మెరపోవు = భ్రమపడు
* 1-162 బరవసము = ధైర్యము
* 8- 5 బరి = బరిగోల = ఏనుఁగు ప్రక్కలు పొడిచి బెదిరించుటకై అర్ధచంద్రాకారముగా ఉక్కుతోఁ జేసిన అలుఁగు గల వేణుదండము. లేక బాణము.
* 3-163 బలసి యుండు = నిండి యుండు.
4- 27 బామఁగి = దుఃఖించి.
4- 29 }
* 2- 3 } బాము = దుఃఖము, జన్మము, కష్టము.
5-189 }
* 7-212 } బారి = గండము.
* 8- 43 బారి = ఎదుటి ప్రదేశము
*10- 37 బారివిల్లు = పెద్దవిల్లు.
8- 43 బారి సమరు = చంపు
5-208 బావురుకొను = చేతినిండ కత్తి నోట నిడుకొను.
* 7-237 బింకము = దిట్టతనము
* 7-230 బిమ్మిటి = వివశము. ఇట 'కిమ్మట' అనియు ఉండనగును. మనోవ్యథ అని అర్థము. చూ. కర్ణ. ౧-౭.
9-111 బిరుదు = శూరుఁడు. ప్రతిజ్ఞను నిలుపుకొను వాఁడు.
-160 బీఱువడు = వ్యర్థమగు.
7-189 బీఱెండ = పెద్ద ఎండ. బీఱ జడలు, బీఱసరాలు అని ప్రయోగములుకాని పించుట వలన బీఱ+ఎండ. అని వ్యుత్పత్తి.
3-1 2 బుజ్జనము = ఉపలాలనము.
9- 49 బెగ్గలికము = భీతి
* 6-149 బెట్టు-కలఁచి = మిగుల కలఁగఁజేసి
* 7- 96 బెరయించి = కలిసి పోవునటులు చేసి
2- 23 బెరయు = వెలయు; వ్యాపించు
1-180 బెలయు = వెలయు. వ్యాపించు.
* 4- 83 బేలఁదనము = మోసపోవు వాని ధర్మము. అమాయికత్వము.
* 7-233 బొబ్బ వొడుచు = బొబ్బపెట్టు, గర్జించు
* 7- 95 బోఁటులు = ఆఁడువారు
* 9- 43 బోడతనము = ముండిత్వము
2-171 బ్రతుకుడు = బ్రతుకుట
6-136 బ్రమరి వాఱు = (బ్రమరి+పాఱు) చుట్టును తిరిగి వచ్చు.
* 7-275 బ్రహ్మాణి = ఇచట 'ఆది బ్రహ్మాణి' అని ఈ పదము సమాసఘటితమై యున్నది. ఆది దైవము అని అర్థము. 'బ్రహ్మన్' అను నపుంసక పదమే స్త్రీత్వ వివక్షలో 'ఋన్నేభ్యో ఙీప్' అను సూత్రముచే ఙీబంతము చేయఁబడినది. మూలమునందు — 'బ్రహ్మాణీంద్రాణి రుద్రాణి' అని ఉన్నది.
* 5-194 బ్రహ్మభూయము = బ్రహ్మత్వము — 'భువో భావే.' క్యప్.
5-231 బ్రాఁతి = లెక్క, గొప్ప. ప్రేమ. 'నాకు నొక్క బ్రాఁతే సురలోకవందిత మదిం గవచంబును గుండలంబులున్.' ఆర. ౭. 'జగతి నేల తోఁటనీడలు బ్రాఁతియయ్యె' నృసిం-౩
* 1- 34 బ్రుసీ = అనుష్ఠానపరులు జపము తపము చేసికొనుటకు వీలుగా కూర్చిన చదరు.
* 3- 53 భద్ర = మంగళము.
1- 8 భద్రజాతి = బ్రాహ్మణ జన్మము. ఒకానొక ఏనుఁగు జాతి. మనుష్యులందును జంతువులందును బ్రాహ్మణుఁడును ఏనుఁగును ఒరులకు మంగళము (భంజేర్నలోపశ్చ రన్) చేకూర్చును గాన

నన్నయకును కుంజరమునకును రెండర్థములందును సమాన విశేషణము.

* 10-49 భస్మసాత్కృతములు=సంపూర్ణముగా భస్మీకరింపఁబడినవి— 'విభాషాసాతి కార్త్స్న్యే'

* 3- 6 భాగధేయము = భాగ్యము.—భాగ రూప నామభ్యో ధేయః' అను వార్తికముచే ధేయ ప్రత్యయము.

1-14 భాజనము = పాత్రము

* 6- 28 భిదురము = వజ్రము

9- 97 భుగ్నము = క్రిందికి వంగినది—'ఓదితశ్చ'

* 9-56 భూతయుక్తము = పంచభూతములతో ఘటితము.

*10-311 భ్రమరక = ముంగురులు

* 6-178 మండలాగ్రము = ఖడ్గము, కత్తి

3- 88 మండల విడుచు = ప్రాణములతో విడిచి పుచ్చు. (మనుదల+విడుచు)

5- 11 మందారువు = ఆరె చెట్టు. ధాతకి.

8-18 మత్సరించు = ద్వేషించు. వా. పోలు. లక్ష్యార్థము

* - 83 మచ్చిగ = మచ్చిక.

* 6- 161 మజ్జ = ఎముకలయందలి స్నేహ ద్రవ్యము.

- 13 మడినంది = చంక

6- 5 మడువులు=కొలఁకులు. మడుఁగులు. రూ.

3- 10 మదిమది = సెమ్మది. ఇచట ఈ యర్థము పొసఁగదుగాన 'మతిమతి' అను పాఠము క్రింద ఈయఁబడెను.

8- 56 మతము = అభిప్రాయము

1- 8 మద = విద్యాగర్వము. అష్టమదములు అని శ్లేష.

4-154 మదురువు = పొగరు. మత్తు.— 'నృసిం-2-4-

8-185 మాధ్యందినకాలము = (మధ్యాహ్న వాచియగు మధ్యందిన శబ్దము 'ఉణాదులలో' కలదు. 'ఉణాదిభ్యో౽ణ్' అని 'అణ్' చేయఁగా — 'మాధ్యందిన' అని అగును. ('మధ్యశబ్దస్య మధ్యందినా దేశో భవార్థ ప్రత్యయశ్చస్యాత్' అని న్యాసకారుడు) మట్టమధ్యాహ్నకాలము.

* 5-191 మధ్యరాత్రము = నడిరేయి. ('— అహస్సర్వైకదేశ సంఖ్యాత పుణ్యాచ్చ రాత్రేః' అని అచ్.)

* 5-158 మధ్యేరాత్రము = నడిరేయి.('— పారేమధ్యే షష్ఠ్యా వా')

* 3- 31 మధుపర్కము = పెరుఁగుతో కలిపిన తేనె.

* 1- 34 మయ = (బ్రహ్మక్షత్రమయ) బ్రహ్మక్షత్ర ప్రచురమయిన- 'తత్ప్రకృత వచనే మయట్' చూ. ఉ-3-102 ఇచట 'మయ' పాఠము ఆలోచింపఁదగినది.

1-100 మరగు = అలవాటుపడు

1-137 మరిగించి = ఆశపడునటులు లేక అలవాటుపడునటులు చేసి

3-109 మరుభూములు = నీరభూములు.

* 8- 32 మఱుఁగు = దుఃఖించు

* 8- 96 మలఁగితిరుగు = ఎవరికిని అందకుండ తప్పించుకొని తప్పించుకొన్నవారి చుట్టునే తిరుగు.

7-156 మల్లడిగొను=పెనఁగొను. పరితపించు.

6-136 మల్లచఱచు = చే దండలపై నప్పళించు.

* 8-273 మసఁగు = విజృంభించు.

*10-102 మసరుకవియు = ఆవేశముఁ గొను

8-117 మసి=మకిల

5-143 మస్తు=పెరుఁగు మీఁది మీఁగడ

9- 61 మహామాత్రుఁడు = మావటీ వారిపై దొర.

* 1- 47 మహీమంతము = నేల కలది.

* 1- 48 మహీయన్ = మిగుల గొప్ప. లేక మిగుల ఎత్తు.

5-120 మాఁగు = మాలిన్యము.

* 8- 42 మాంసల = బలసిన (ఇది సిద్ధాదులలోనిది. లచ్)

* 8- 37 మానవము=ఇచట మనుష్యశక్తి అను అర్థము ప్రకరణాయాతము.
1- 87 'మారుద' = ఏడుపకుండువు గాక (ఇది సంస్కృతము)
'- 4 మాఱట = ప్రతి
9- 0 మాలకరి వాడ = పూలు అమ్మువారు ఉండు పేట.
* -36 మావులు = గట్టములు
* 8-68 మిక్కిలికంటి వేల్పు = ముక్కంటి, శివుఁడు
1-103 మిడుకమిడుకన్ = (జీవము పోవు నటులు) కసపిస (త్రొక్కు) చూ- శాంతి. 3-౨౪౬, 3-3౬౭
5- మిడుచు = నేయి మొ. ద్రవద్రవ్యమును బొట్టుబొట్టుగా విడుచు.
* 1-134 మిసిమింతుఁడు = అలసినవాఁడు.
* 5-160 ముండిత = తలగొఱిగించుకొను ప్రకము కల సన్యాసులు. (ముండకో పనిషత్తు చూ)
5-13 ముకబంతులు = ముసురులు కట్టి మిగుల చలువచేసినపుడు ఆవులకు ముకుఁజెఱ్ఱలందు పెండ్రుక లంటించిన బంతులవలె లేచు కణుపులు.
* - 1 ముచ్చుముడుఁ(నుఁ)గు = ముడుఁగు +ముడుఁగు.
*10-97 ముట్టక = తొందరగాఁ జదువక.
* 6-02 ముచ్చిరి = (వి. ణ) శోకముఁనొందిన (వాఁడు)
* 1- 5 ముట్టడము = ముట్టడించుట. రూ. ముట్టణము. ముట్టడువు.
6- ముట్లు = పరికరము. 'పనిముట్లు, కోఱముట్లు.'
* 3- ముడింగిపడు = చేష్టలుడుగు.
* - ముత్తవ్వలు = ముది+అవ్వలు.
* 6-117 ముదలించు = మార్కొను. అడుగు
*10-97 మునుకొనిపోవక = అర్థము కాక మును పే ముందు చదువబోక.
* 4-14 మునుము = సేనాముఖము
* 9- మునుము = (విణ) తఱుచు

7-198 } ముమ్మట్టి = సంపూర్ణముగా,
* 1-169 } సాంగోపాంగముగా. అరణ్య-7-415. చూ.
4-174 మురియఁజేయు = విఱుగఁగొట్టు. 'మురియించు' 8-112 చూ. 'సురకుంజరములకొమ్ములు మురిసెన్' నృసిం ౪-౪౮
* 4-252 ముఱియలు = ముక్కలు
5-143 ములువెలుగులు = దొడ్డకు ఆవరణముగా ఏర్పఱిచిన ముండ్లకంచెలు.
8- 58 మువ్వంటు = మూఁడు + అంటు =నెలకు లోపలి మూఁడు పురుడులు.
* 4-251 మువ్వంటులనాఁడు = నెలపురిటి లోపల.
* 9-173 ముస్తాకందము = తుంగగడ్డ
* 6-236 మూదలించు = నిరూపించు
* 4-150 మూఁపుటుఱిక-చూ. మోపుటుఱిక.
9- 72 మూరిఁబోవు = తన్మయతఁజెందు, ఆనందము పొందు.
* 4- 45 మూరిఁబోవు = విజృంభించు
* 3-194 మూర్తులు = శరీరములు
6- 22 మెట్టింపు = (ఇచట 'నెట్టింపు' అనిగాని 'మెడ్డింపు అనిగాని పాఠమేమో అరయునది.
8- 70 మెట్టు = పావకోళ్లు-'శరములు' చూ
* 8- 68 మెత్తన-(ఎగసి) = తేలికగా (ఆకస ముతో లేచి)
5-143 మెత్తన-కనుఁగొని=శాంతి వాత్సల్యాదులతోఁ(జూచి.) 'మొత్తన పెఱికి.' అరణ్య. ౫-౧౩౫. ఇత్యాదులందు 'నొప్పిపెట్టకుండ లాగి' అని యిట్లు ప్రకరణానుగుణముగా ఊహించునది.
మెదళులు = మెదడులు. రూ. మస్తిష్కము
5-143 మెదుక = మైల. మురికి. పిసుక. 'తల మెదక పట్టింది' అని వ్యవహారము,
* 8-109 మెయిమెయి = మయిమయి, మైమై. మైమయి రూ. అనాయాసముగా.
7- 3 మెయివడి = మైవడి, మయివడి,- రూ. అనుకూల్యము. అనుకూలము

'ఆలమంద లెటుపోయిన బలుఁ డటు పోయెను.' చూ-నృసింహ-3-14, 5-7)

1-131 మేకొను = మెయికొను రూ. సమ్మతించు (మేకొనవు = సమ్మతింపవు)

* 5-116 మేచక = (నల్లని.) ఇచట కృష్ణపక్షము అని అర్థము

9- 13 మేటిల్లఁగ = మేటికాఁగా, ఎక్కువకాఁగా (మేటి = స్వామి; శ్రేష్ఠము)

*10-243 మేదావిబొట్టు = ఔపాసనాగ్ని నుండి తీసిన భస్మపు బొట్టు.

8- 40 మైద = మత్తు

6-136 మొగతప్పు = మొగము వెనుకకు తప్పు. విముఖమగు, పిరు తివియు.

8-205 మొగపడక = కనఁబడక

6-110 మొగవడములు = మొగ + వడములు = ఏనుఁగు మీఁదఁ గప్పెడు నల్లకంబళి.

* 4-225 మొగసాల = నగరి తలవాఁకిటిచావడి

7-116 మొగిలు విరి యొండ = మబ్బు విడిచిన యెండ

క. 'మొగిలు విరియొండ వేడిమి
నిగుడ శుకశ్రేణి పసగు నిఁగిన్ నిండన్
బెగడెఁ బ్రజ హరితవాజుల
గగనమణి స్యందనంబు గదిసెనె యనుచున్.'
ఆము-౪-౧౬౯

5-143 మొదుక = మొద్దు, దళసరి, కఱకు

6-165 మొదుకని అఱచేయి = (మొదక కు విశేషణరూపము)

* 7- 20 మొర్సు = మొరము, మొసము. రూ. శర్కర = ఆకాశము మొరపవాన (= గులకరాలవాన) కురిసినట్లు రిపు రివ్వనఁబోవు శక్తులను శూలములను ప్రయోగించి. చూ. ద్రోణ-3-36- 'మొరపవాన'

9-175 మొఱకదములు = మొఱకు చేయు పొడుపులు. దౌష్ట్యము.

మో

1-192 మోచిన = ఇరువుర నాసాపుటంబులు మోచిన నాసత్యులు పుట్టిరి = ఒండొకటి తాఁకఁగా. మోయఁగా, భారము వహింపఁగా.

'ఆ ఇతనిఁ జూచి మీకు నెంత మోహము గలదంతకంటె మాకు నధిక మైన మోహరసము మూరిమోచి యున్నది-' విష్ణు-పు-2-ఆ.

* 7-237 మోలచు = (బింకంబులు మోలచు) పోయినబింకము మరల నంకురించు.

* 5- 77 మోఘము = విఫలము

* .0- మోడి =

5-142 మోపించుకొని = మోయించుకొని

5- 34
* 4-161 } మోపు = భారము, అధికము.

* 4-150 మోపుటఱక = మోపైన మూఁపు.

6-165 మోర = ఎద్దుముట్టె

* 1-104 మోహరము = మొగ్గరము - వ్యూహము.

*10-249 భస్మసాత్కృత = సంపూర్ణముగా బూడిదయగు. భస్మీకృతమగు.-'విత్సేన్ సాతిక్యార్ పా సూభ.'